
UNIVERSITY OF ST. MICHAEL'S COLLEGE
3 1761 01882000 1

ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

R. P. FRANCISCI

SUAREZ

E SOCIETATE JESU

OPERA OMNIA.

TOMUS DECIMUS SEXTUS *BIS* COMPLECTENS

COMMENTARIA IN SECUNDAM SECUNDÆ D. THOMÆ, SCILICET, OPERIS
DE RELIGIONE TRES ULTIMOS TRACTATUS VIII
DE REGULA, IX DE VARIETATE RELIGIONUM, X DE SOCIETATE JESU,

CUM INDICIBUS NECESSARIIS.

COULOMMIERS. — TYP. ALBERT PONSOT ET P. BRODARD.

R. P. FRANCISCI

SUAREZ

E SOCIETATE JESU

OPERA OMNIA

EDITIO NOVA, A CAROLO BERTON,

CATHEDRALIS ECCLESIÆ AMBIANENSIS VICARIO,

INNUMERIS VETERUM EDITIONUM MENDIS EXPURGATA, ADNOTATIONIBUSQUE IN ULTIMUM TOMUM RELEGATIS ILLUSTRATA,

REVERENDISSIMO ILL. DOMINO SERGENT, EPISCOPO CORISOPITENSI, DICATA.

TOMUS DECIMUS SEXTUS BIS.

PARISIIS

APUD LUDOVICUM VIVÈS, BIBLIOPOLAM EDITOREM,

VIA VULGO DICTA DELAMBRE, 13.

MDCCCLXXVII.

INDEX CAPITUM LIBRI TERTII

DE ADMISSIONE NOVITIORUM IN SOCIETATEM JESU PER TRIA VOTA SIMPLICIA IN COMMUNI, ET EORUM DISSOLUTIONE, ETC.

LIBER TERTIUS

DE ADMISSIONE SCHOLARIUM

IN SOCIETATEM, PER VOTA SIMPLICIA, EORUMQUE DIMISSIONE.

Proprium ac peculiare est Societatis inter omnes religiones, ut inter receptionem ad habitum et ad professionem solemnem, habeat medium quemdam admittendi modum, per quem is, qui admittitur, extra gradum novitiorum constituitur, et religioni unitur, tanquam verum membrum ejus, verusque religiosus; et nihilominus non constituitur in ultimo termino perfectæ unionis, quam cum corpore Societatis habere potest, sed adhuc in ordine ad illum aliquo modo in probatione manet. Qui modus admissionis propter scholasticos præcipue inventus est; extenditur tamen etiam ad coadjutores temporales, qui ad scholares ipsos juvandos recipiuntur; et quamvis in ministeriis differant, in substantia et

modo hujus receptionis, et votorum quæ in illa fiunt, ejusdem omnino rationis sunt, et ita sub illis comprehenduntur, tanquam accessorium sub principali. Hic igitur receptionis modus multis modis impugnatus est, et tanquam novus, et tanquam injustus, et insufficiens ad religiosum constituendum. Ut ergo plene omnibus satisfaciamus, convenientiam hujus institutionis, et essentiam, et quasi quidditatem hujus receptionis, et vim votorum ejus, causas denique, effectus, et proprietates ejus explicabimus.

CAPUT I.

PROPONUNTUR RATIONES DUBITANDI CIRCA ADMISSIONEM SCHOLARIUM IN SOCIETATEM.

1. *Prima dubitandi ratio. — Secunda. — Tertia ex multiplici incommodo.* —In hac admissione novitiorum ad gradum scholarium per vota simplicia, prima ratio dubitandi est, quia vel in hac admissione persona se tradit Societati, eique se devovet, et ab ea admittitur, vel non, sed solum simpliciter talia vota emittit. Si primum dicatur, nihil deest ad perfectam professionem religiosam, quia de substantia hujus professionis duo tantum sunt, scilicet, traditio acceptata, cum tribus votis substantialibus, ut supra ostensum est. Si vero dicatur secundum, illa non est unio cum religione, quia ubi non est contractus mutuus dandi et acceptandi, non potest esse vera unio moralis, quæ constituat unum corpus politicum, et efficiat verum et stabile membrum; non videtur ergo possibilis talis modus unionis, medius inter novitiatum et professionem. Dicetur fortasse, dari quidem traditionem et acceptionem, sed non reciprocam, quia obligat simpliciter eum, qui se tradit, non tamen religionem, sed solum quandiu illum retinere voluerit. Contra hoc vero suboritur secunda ratio dubitandi, quia hinc sequitur talem modum receptionis esse illicitum atque injustum. Probatur sequela, quia justitia contractus postulat æqualitatem ex utraque parte; hic autem invenitur maxima inæqualitas, quia receptus in Societate manet obligatus ex se ad perpetuo vivendum et moriendum in illa, eique serviendum; ipsa vero Societas non se obligat ad perpetuo retinendum illum; est ergo injustitia in tali contractu, et ideo Doctores communiter, in c. *Porrectum*, de Regul., Navarrus, et alii, quos superiori tom. retuli, agentes de professione religiosa, in hoc conveniunt, quod professio religiosa, ut debito modo fiat, debet continere contractum, et obligationem reciprocam inter religiosum et religionem. Tertio, etiamsi talis receptio esset licita, non videtur expediens, nec reli[illegible]ni accommodata. Primo quidem, quia talis vivendi modus non potest esse stabilis ac perpetuus, quod maxime necessarium est ad vitam religiosam. Deinde, quia ex illo sequi possunt multa inconvenientia, et quæ scandalum generare possunt, quale est, quod personæ semel Deo dicatæ ad seculum facile revertantur, et negotiis secularibus, etiam in statu conjugii, omnino tradantur contra regulam 51: *Semel Deo dicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum*, de Regul. jur., in 6. Item ex parte personarum ingredientium possunt esse multæ fraudes, ut si post vota liberius vivant, ut liberi dimittantur; vel, quod gravius est, si a principio eo animo ingrediantur, et ficte voveant, solum ut bonis et commodis religionis, quoad studia vel alia hujusmodi, aliquibus annis frui possint, et postea sic vivere, vel occasionem quærere ut liberi dimittantur. Ex parte etiam religionis possunt injustitiæ intervenire, ex odio vel alio humano respectu aliquos dimittendo, vel certe, ex nimio affectu ad commodum religionis, innocentem dimittendo, quia forte in ægritudinem incidit. Quæ omnia pericula astente considerata avertere possunt homines ab affectu ingrediendi hanc religionem; ergo, omnibus consideratis, nec simpliciter, nec religioni talis modus admissionis expediens est.

Necessarium esse admitti in Societate juvenes, qui bonis litteris imbuantur, antequam ad Societatis ministeria applicentur.

2. *Prima suppositio pro resolutione difficultatum adductarum.—Ratione suadetur ex 4 parte Constitutionum, in principio.* — Ut veritatem exponamus, suppono imprimis id, quod per se notum est, et infra, lib. 5, tractabitur, necessarium fuisse in hac religione, ad utilitatem et conservationem ejus, recipi juvenes, qui ad ministeria Societatis optimis litteris in ea prius imbuantur, quam ad ejus ministeria applicentur. Cujus rei ratio optime traditur in initio quartæ partis Constitutionum, lit. A, et ideo solum oportebit verba illa referre. Atque imprimis ex fine Societatis colligitur, et necessarium, et rationi consentaneum esse, *ut qui in eam sunt ingressuri* (scilicet in Societatem professam, seu ad ejus ministeria quasi ex officio et propria obligatione peragenda),

viri sint vitæ probitate et litterarum eruditione ad id officium idonei. Deinde vero optime subjungitur : *Et quia boni simul et eruditi pauci inveniuntur, si cum aliis comparentur, et ex paucis major pars jam a susceptis laboribus velit conquiescere, perdifficile fore comprehendimus, hujusmodi hominibus, qui boni simul ac litterati essent, hanc Societatem augeri posse, tum propter magnos labores quos ejus institutum exigit ; tum propter magnam sui ipsorum abnegationem ; ideo nobis omnibus, qui conservationem et incrementum ejus, ad majorem laudem et obsequium Dei, ac Domini Nostri cupiebamus, alia via tenenda esse visa est ; admittendi nimirum juvenes, qui bonorum morum et ingeniorum indole spem facerent, quod in probos simul ac doctos viros, ad colendam Christi Domini Nostri vineam essent evasuri, admittendi etiam in collegia, cum iis conditionibus, quæ in litteris Apostolicis continentur, sive in universitatibus, sive extra illas fuerint ; et quidem si in universitatibus, sive illæ Societatis curæ commissæ sint, sive non. Hac enim ratione nobis in Domino persuademus, ad majus Divinæ Majestatis obsequium fore, si et numero augeantur, et in litteris ac virtutibus progressum faciant ii, qui eidem obsequio se totos impendunt.*

3. *Hanc consuetudinem juvenes educandi antiquissimam esse monstratur.* — Nec solum ratio et evidens necessitas, sed etiam antiqua Ecclesiæ consuetudo Ignatium et Societatem docuit hoc modo educare et instituere juventutem, quæ ad spiritualia ministeria, proximorum saluti necessaria, idonea postea existeret. Diximus enim sæpe Societatem esse religionem clericorum aut presbyterorum ; fuit autem olim juxta primitivam Ecclesiam observatum, ut in diœcesibus, seu locis Episcoporum, domus aliquæ essent specialiter deputatæ ad juvenes in virtute et litteris educandos, ex quibus postea possent boni clerici et Ecclesiæ utiles ordinari, ut intelligi potest ex Concilio Toletano II, c. 1, et habetur d. 28, c. 5, ubi sic dicitur : *De his, quos voluntas parentum a primis infantiæ annis clericatus officio mancipavit, statuimus observandum, ut mox detonsi, vel ministerio doctorum traditi, in docom Eclesiæ sub Epiocsapil præsentia, a præposito sibi debeant erudiri.* Idem habetur ex Concilio Toletano IV, cap. vigesimo tertio, quod est apud Gratianum, cap. 1, 12, quæst. 1. *Omnis* (inquit) *ætas ab adolescentia ad malum prona est, nihil enim incertius quam vita adolescentium ; ob hoc constituere oportuit, ut si qui in clero impuberes aut adolescentes existunt, omnes in uno conclavi atrii maneant, ut lubricæ ætatis annos non in luxuria, sed in disciplinis ecclesiasticis agant, deputati devotissimo seniori,* etc. Idem fere habetur in Concilio Aquisgran., c. 135. Quem morem juvare studuit Concilium Lateranense sub Alexandro III, p. 1, c. 18; et aliud Lateranense, sub Innocentio III, c. 11 ; et aliud sub Leone X, c. 9, de reformatione Curiæ ; et tandem Concilium Tridentinum, sess. vigesima tertia, cap. decimo octavo. Ad hujus ergo sanctæ consuetudinis imitationem Societas scholarium gradum introduxit, tanquam necessarium seminarium ad eos ministros instituendos, qui pro dignitate Societati ad finem suum inservire possint. Quo enim presbyteri Societatis, ex vi sui instituti et vi professionis, ad perfectionem sacerdotalem (ut sic dicam) magis obligantur, eo perfectiori etiam indigent educatione et institutione a juventute sua.

Conveniens ac necessarium fuisse hujusmodi scholares Societati per tria vota esse substantialiter conjunctos.

4. *Secunda suppositio.* — *Ratione probatur conveniens, tum ex parte ipsorum scholarium.* — *Tum ex parte Societatis.* — Secundo supponendum est, convenientissimum ac moraliter necessarium fuisse, ut hi scholares substantialiter essent Societati conjuncti per veram unionem moralem cum illa ; et per tria substantialia vota religionis, ut cum pollicitatione sese amplius conjungendi cum illa, vel eam profitendi, quando et quomodo juberentur. Hoc constat ex Constitutionibus et bullis Pontificiis, hunc gradum tanquam Societati intrinsecum, eique maxime necessarium approbantibus, ut c. 3 videbimus ; quod etiam ratione et exemplo facile ostendi potest. Ratio quidem, quia et ad spirituale bonum ipsorum religiosorum, et ad finem et conservationem Societatis, hoc erat necessarium. Primum patet, quia ad perfectionem talium personarum, necessarium erat ut a principio Deo dicarentur, et ad perfectionem sequendam obligarentur ; alioqui, si usque ad finem studiorum hoc differretur, et ipsi magnis commodis spiritualibus et gratiis privarentur, et periculo facillimæ mutabilitatis exponerentur. Ex parte item Societatis erat evidens necessitas, quia, nisi ex parte studentium esset obligatio manendi in illa, suo fine et laboribus fere frustraretur ; nam complures post studia discederent, si hoc esset posi-

tum in libera eorum voluntate : *Inique autem* (ait Gregorius XIII, in Constitutione *Ascendente Domino*) *cum Societate ageretur, si viris multo labore ad ardua ministeria eruditis, cum religionis Catholicæ et hujus Sedis detrimento privaretur.* Et e converso pauci essent verum desiderium religiosi status habentes, qui tanto tempore sine illo statu permanere vellent. Deinde vix possent convenienter gubernari, nisi votum obedientiæ et paupertatis haberent, et innumera incommoda, et magna confusio sequi posset; quantum autem votum castitatis expediat, per se notum est. Denique, cum hujusmodi scholares approbati intimam debeant habere communicationem cum reliquis membris Societatis in victu, familiaritate, totiusque vitæ communitate, monstrosum esset et indecens, si omnia hæc membra non haberent inter se substantialem unionem religiosi status. Quapropter, cum in Constitutionibus Societatis, p. 3, c. 3, lit. B, declaratum sit, non repugnare instituto nostro, ex licentia Præpositi Generalis, et ad tempus, aliquos pauperes scholasticos in collegiis Societatis admittere, quamvis intra Societatem vere non recipiantur, neque ipsi promittant ipsam ingredi, statim adjungitur, et vestitus rationem in eis futuram esse diversam, et habitationem separatam, ita ut qui institutum Societatis sequuntur, seorsim, et non commisti aliis externis maneant. Dices : cur non poterant hoc modo educari omnes scholares Societatis ? Respondeo, propter rationes factas, non potuit hæc esse generalis regula, neque educatio illa esset cum tanto affectu et unione charitatis, tam ipsorum ad religionem, quam religionis ad ipsos; ex quadam vero veluti dispensatione, id in casu aliquo permittitur, quando ex parte ipsorum non esset voluntas ingrediendi Societatem, et ob alias causas judicaretur ad majus Dei obsequium expedire aliquos ingenuos adolescentes ita educare. Sicut autem illa permissio specialis est, et per se non expediens, ita ejus usus rarissimus est, aut certe nullus ; et experientia ipsa docuit, quando similis necessitas occurrit, melius in separata domo et peculiari collegio id fieri, quamvis sub cura Societatis existat, ut videmus Romæ auctoritate Summorum Pontificum, et aliis locis fieri.

5. *Exemplo idem suadetur. — Aliud exemplum.* — Tandem non deest hujus institutionis proportionale exemplum ex antiquitate desumptum. Nam in dicto Concilio Toletano II, et c. *De his,* 28 d., de iis minoribus clericis, qui in seminario Episcopali educabantur, dicitur, cum ad decimum octavum ætatis annum perveniebant, interrogandos fuisse an vellent cœlibatum servare ; quod si permanere volebant, promittebant castitatem, ut illo vinculo quasi obligati ad clericatum manerent. Sic etiam in Concilio Carthaginensi III, c. 19, dicitur : *Lectores, cum ad annos pubertatis pervenerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri.* Hac etiam ratione, in Concilio illo Toletano II, c. 2, statutum est ne clerici, ab uno Episcopo in suo collegio seu seminario enutriti, ab alio Episcopo in sua Ecclesia recipiantur : *Quia durum est* (inquit Concilium) *ut eum, quem alius sensu et squalore infantiæ exuit, alius suscipere ac vendicare præsumat.* Volebant ergo antiqua decreta, ac merito, hujusmodi clericos esse addictos illi Ecclesiæ, in qua et pro qua educabantur. Ad hunc ergo modum se habet Societas circa scholares suos, et eodem consilio ordinarnnt Pontifices, ut scholares approbati in Societate ad nullam aliam religionem transire possint, excepto Carthusiensium ordine, quod commune est etiam professis; de quo infra, libro undecimo, c. 2, dicendum est. Potest etiam in hujus rei exemplum adduci id, quod nunc videmus a Pontificibus observari in his seminariis, quæ ad educandos presbyteros doctos et catholicos diversarum nationum, ad expugnandas hæreses in eis exortas, erexerunt; non enim aliter (quod sciam) eos admittunt, nisi prius voto, vel juramento præstito suscipiendi sacros Ordines, et in suis regnis vel provinciis pro fide Catholica, et animarum conversione laborandi, et ministeria sacerdotalia exercendi, quia alias fere nullus fructus ex eo labore et expensis probabili certitudine sperari posset. Ita ergo, servata proportione, necessaria fuit in Societate obligatio ex parte scholasticorum, eam vero oportuit fieri modo religioni accommodato, atque adeo per substantialia vota, et intimam religiosam unionem cum Societate ipsa.

Obligationem per prædicta vota non esse mutuam.

6. *Tertia suppositio bipartita. — Ostenditur prior pars.* — Tertio supponendum est, hæc vota ita fieri in Societate, ut ex parte voventis sint ex intentione se obligandi in perpetuum, ad vivendum et moriendum in hac religione sub obedientia ejus ; ex parte vero religionis solum admittantur acceptando tradi-

tionem et obligationem ipsius voventis, non tamen se obligando ad semper retinendum ipsum voventem, aut vota ejus; sed solum *quantum Præpositus Generalis eos in Societate retinendos censuerit*. Utrumque est manifestum, ac sæpius repetitum in Constitutionibus ac Bullis Societatis. Nam, quod ad primum attinet, nihil magis ab scholasticis approbatis, vel a novitiis expleto biennio, ut in illum gradum admittantur, postulatur, quam ut firmum propositum habeant vivendi et moriendi in Societate. Unde in cap. tertio Examinis, § decimo tertio, primum interrogatur novitius, *an omnino decreverit seculum relinquere, et consilia Domini nostri Jesu Christi sequi*. Et statim, § 14 : *Num deliberatum habeat animi propositum vivendi et moriendi in Domino, cum hac et in hac Societate Jesu Christi Creatoris, ac Domini nostri?* Et rursus c. 7, § 5 : *An statuerit omnino apud se, studiis absolutis, ac probationibus peractis, Societatem ad vivendum in ea, et moriendum ingredi*. Et infra, n. 7 et 8, hæc stabilitas sæpius examinanda dicitur. Deinde idem constat ex ipsa forma vovendi tria vota substantialia, atque ingressum in Societatem, *ut vitam in ea perpetuo degant*, jam formati aut professi, ut constat ex parte quinta Constitutionum, c. 4, § 4, quæ vota ad majus meritum et stabilitatem emitti dicuntur, in Exam., c. 7, in principio. Denique nihil frequentius in Constitutionibus repetitur, et rationes, quibus paulo ante in secunda suppositione probatum est, necessarium fuisse scholares approbari, et admitti in Societate sub obligatione, probant etiam talem obligationem debuisse esse perpetuam, alioqui non vitarentur incommoda quæ ibi dicta sunt.

7. *Ostenditur posterior. — Exponitur constitutio.*— Altera item pars, quod Societas ex parte sua non absolute obligetur, expresse habetur in Examine, c. 7, et quinta parte, cap. 4, lit. D, et his verbis ponitur in Constitutione *Ascendente Domino*, Gregorii XIII, ubi cum sermo sit de scholaribus, dicitur : *Quantum est ex parte ipsorum, perpetuo; ex parte vero Societatis, juxta Apostolica Indulta et Constitutiones prædictas tamdiu obligati sunt, quamdiu Præpositus Generalis eos in Societate retinendos esse judicaverit*. Et ideo quinta parte Constitutionum, c. 4, de his scholaribus dicitur : *Qui, peracta sua priori probatione et experimentis per biennium, in scholasticos approbatos admittuntur, coram aliquibus domesticis, quamvis non in manibus cujusquam vota sua emittant*, etc. Ubi in declaratione ita explicantur illa verba : *Non in manibus cujusquam : ut hoc votum soli Deo offertur, et non homini, ita nemo id admittit; propterea in nullius manibus fieri dicitur*. Quæ verba obscuriora sunt, et egent expositione, quæ iterum in c. 5, ad finem, recolenda erit. Nam certum est hæc vota fieri aliquo modo in manibus Prælati Societatis, multumque in hoc differre a votis, quæ novitius suo arbitrio facere potest, et sæpe facit, et repetit etiam publice, et in præsentia multorum, juxta easdem Constitutiones Societatis, in Examine, c. 1, et 3 p. Constitutionum, c. 1, lit. F, ubi etiam declaratur, talia vota non fieri in manibus cujusquam, neque admitti, quod longe aliter quam de votis scholasticorum approbatorum necesse est intelligi. Quia negari etiam non potest quin hæc vota scholasticorum aliquo modo a Societate admittantur, alioqui non vere cum illa unirentur. Et ideo, in quinta parte Constitutionum, cap. 1, dicitur : *Quia scholastici approbati, etiam modo quodam interiori quam admissi ad probationem, in corpus Societatis cooptantur, de eorum quoque admissione in hæc quinta parte dicetur*. Inscribitur autem illa pars, *De iis quæ ad admittendum in corpus Societatis pertinent; ubi corpus Societatis* sumitur ut constat ex suis veris membris, excludendo novitios, de quorum admissione in prima parte dictum fuerat. Ergo necesse est ut scholastici ab ipsa Societate admittantur in vera membra ejus, quod non fit nisi per hæc vota. Unde si talia vota etiam post biennium fiant coram aliquo, qui potestatem non habeat admittendi illa, non habent vim incorporandi in Societate, neque efficiunt scholarem approbatum, nec denique efficiunt vota Societatis. Necessaria ergo est aliqua admissio; alioqui ad quid esset necessaria potestas in admittente? In hoc ergo sensu non tantum fiunt coram ipso, sed etiam in manibus ejus, ut ipse possit ea acceptare. Sic enim dixit Gregorius XIII, in prædicta Constitutione *Ascendente Domino*, scholares, per hæc vota *se Societati dedicare, atque actu tradere;* quod impossibile est fieri, nisi in manibus alicujus illa emittant. In prædicta igitur Constitutione, dicuntur hæc vota non fieri in manibus alicujus, qui ita illa acceptet vel recipiat, ut Societatem obliget ad ea semper in suo valore retinenda et conservanda. Et eodem sensu dicitur in declaratione neminem talia vota admittere, scilicet, ut absolute perpetua sint, sed solum sub conditione subintellecta, *Si Societas hujusmodi personas retinere velit*, ut

ibidem dicitur. Quam conditionem latius, capite sequenti, a n. 3, explicaturi sumus.

CAPUT II.

CONCLUDITUR LICITUM AC SANCTUM ESSE RECEPTIONIS MODUM QUO SCHOLASTICI IN SOCIETATEM ADMITTUNTUR, AC RATIONIBUS DUBITANDI IN CONTRARIUM SATISFIT.

1. *Prima conclusio.* — Ex his ergo colligimus imprimis possibilem fuisse in Societate modum aliquem admittendi hujusmodi scholares in corpus suum, quo vere illi uniantur tanquam vera membra ejus, medium statum habentia inter novitiatum et gradum professorum. Quia hæc vota, quæ explicuimus, seu receptio, quæ per illa fit, extrahit personas a gradu novitiorum; nam hi nondum sunt membra corpori religionis vere unita; scholares autem per hanc admissionem vere efficiuntur membra, cum tamen constet ex eodem modo, quo admittuntur, illos non esse professos, neque ultimate (ut sic dicam) conjunctos et unitos Societati, prout illi conjungi possunt. Atque in hoc fatemur esse differentiam inter Societatem et alias religiones. Id enim expresse dixit Gregorius XIII, in dicta Constitutione *Ascendente Domino: Quoniam Societas* (ait) *non solis novitiis et professis, ut reliquæ regulares, constat.* Atque ita responsum est ad primam rationem dubitandi. Concedimus enim in hoc genere unionis personam, quantum est ex se, perfecte se tradere; admitti vero, non simpliciter, sed cum illo addito, et conditione subintellecta, *Si Societas ejusmodi personam retinendam judicaverit.*

2. *Secunda conclusio bimembris probatur ex Pontificibus.*— Secundo vero addimus, hoc genus receptionis licitum et sanctum esse, tam ex parte religiosi quam ex parte religionis. Ad hujus veritatis probationem, sufficiebat hoc genus receptionis esse approbatum a multis Summis Pontificibus, non solum generatim et quasi confuse, quatenus approbantur Constitutiones, sed distincte et in particulari declaratum, inter ea quæ ad substantiam instituti multum pertinent, ut videre licet in bulla confirmationis Julii III, ubi de votis scholarium dicitur: *Quibus teneantur, quamdiu Præpositus Generalis in Societate retinendos esse censuerit.* Latius vero id habetur in dicta Constitutione Gregorii *Ascendente Domino*, cujus verba ex parte retulimus capite præcedenti, numero septimo, et plura statim referemus. Nihilominus tamen necessarium est ratione hoc ostendere, et objectioni secundæ in capite præcedenti satisfacere. Primum ergo, quod ex parte ipsius religiosi talis contractus seu oblatio licita sit, manifestum est, neque ex hac parte aliquid contra illam objicitur; quia religiosus nulli facit injuriam, neque in aliquem alium contra charitatem aut aliam virtutem operatur, neque etiam in se ipsum, tum quia est sui juris, et potest de sua libertate disponere, ut voluerit, cum alioqui propter bonum finem, et in officium de se sanctum, et in cultum Dei se offerat. Tum etiam quia, licet quamdam sui traditionem et oblationem nimis liberalem facere videatur, totam illam facit in obsequium Dei, respectu cujus nulla liberalitas potest esse nimia. Unde tantum abest ut ex hac parte hæc oblatio sit illicita ei, qui se offert, ut potius ex eodem capite videatur excedere aliam professionem, quæ reciproca est; nam in illa quodammodo minus est liberalis oblatio, cum ex alia parte quædam recompensatio respondere videatur; non tamen propterea hanc unionem solemni professioni præferimus, quia cætera non sunt paria, sed solum advertimus ex hac parte habere excellentiam quamdam singularem.

3. *Ostenditur deinde posterius membrum ex Pontificibus.* — *Item ex ratione tripartita.* — Ex parte vero religionis etiam hoc esse licitum, his verbis breviter probatur in dicta Constitutione *Ascendente Domino: Quod ad Societatis conservatione maxime est necessarium, idque ab illius exordio provisum, et post experimento comprobatum est, idque initio ingressus, illis explicite manifestatur, atque ipsi conditionem hanc amplectuntur, quæ eis (si quos dimittere oporteat) multo est commodior, ut liberi potius quam votis obligati dimittantur, aliisque justis et rationabilibus de causis.* In quibus verbis plures rationes insinuantur, quas omnes ad unam sub hac forma reducere possumus: si hoc esset illicitum Societati, aut esset contra justitiam commutativam respectu religiosi, aut contra charitatem, aut contra commune bonum, quod respicit etiam charitas vel justitia legalis; nihil horum dici potest, vel cum minima probabilitate; ergo. Major continet sufficientem partitionem, nec video aliud membrum quod excogitari possit.

4. *Prima pars hujus rationis.* — Minor quoad primam partem de justitia probatur

in prædictis verbis, quia scienti et volenti non fit injuria; in præsenti autem religiosus sciens et videns vult item contrahere, et se donare, et ad hunc finem tanto tempore examinatur, et ei distincte proponitur ad quid et quo modo obligandus sit, et tam multiplex consideratio, et repetita lectio instituti et diplomatum illi imperatur; quæ igitur injuria ex parte Societatis intervenire potest? Et confirmatur, nam in rebus humanis ac temporalibus possunt fieri similes contractus cum magna æquitate justitiæ; cur ergo non in spiritualibus? Antecedens patet, nam, secluso jure prohibente, potest se aliquis donare alicui in servum, qua donatione facta, non potest ipse retrocedere, aut se eximere a servitute; alius vero potest illum manumittere; unde, quamdiu illum apud se retinet, et in suum commodum illo utitur, illum alere tenetur, vel ex pacto implicito, vel ex ipso jure naturali; si autem illum semel manumittat, sicut unus liberatur obligatione serviendi, ita et alter alendi, in quo contractu evidens est non esse injustitiam. Quia in ea parte, in qua videtur esse inæqualitas, scilicet, quod unus obligatur ad non subterfugiendum, et alter non obligatur ad retinendum; in hac (inquam) parte contractus non est per modum commutationis, sed per modum simplicis donationis ex altera parte, quia (ut supponitur) ille voluntarie se donat in servum. Addo insuper, etiamsi servitus contrahatur per modum commutationis, posse esse et concurrere tales circumstantias, ut etiam in ea, quæ videtur inæqualitas, summa æqualitas rei ad rem servetur. Nam, si servitus ipsa in majus commodum servi cedat quam domini, majoremque utilitatem illi afferat, cur non poterit ille excessus compensari majori quadam obligatione ex parte servi? Sic enim in contractu emptionis et venditionis, aliquando obligatur emptor ad iterum vendendum, si alius velit. Sic vero non obligatur ad emendum, etiamsi alius velit vendere; et tamen non est inæqualitas, si tantumdem de pretio rei minuatur, quanti obligatio illa major æstimabilis est. Ita ergo facile intelligi nostrum intentum potest in illo exemplo servitutis. Hæc enim omnia simul in hoc quasi-contractu Societatis concurrunt. Nam imprimis contractus est utrinque voluntarius, et cum perfecta scientia; deinde ex parte religiosi est magis liberalis quædam traditio sui, quam commutatio, et ipsa Societas satis expresse declarat se nolle acceptare personam talem sibi donatam, nisi sub ea conditione, ut possit eam dimittere cum expedierit. Denique hæc ipsa acceptatio, hoc modo facta, est non solum æquale, sed etiam majus bonum respectu religiosi, quam sit commoda ejus traditio ipsi religioni. Nulla ergo ratio injustitiæ hic excogitari potest, præsertim quia, licet Societas non obligetur speciali et absoluta obligatione ad scholarem approbatum perpetuo retinendum, obligatur nihilominus ad non dimittendum illum sine legitima causa, sive hæc obligatio oriatur ex natura rei ex ipso contractu, sive ex ipso instituto, de quo infra, cap. ult., dicam; et causa illa, moraliter loquendo, semper pendet ex voluntate ipsiusmet religiosi. Adde insuper, plures contractus humanos auctoritate legum ita claudicare, ut unum contrahentium simpliciter obligent, et non alium, ut late tractant Glossa ultima, et Doctores, ex textu ibi, in cap. *De illis*, 1, de Despons. impuber., et in cap. 1, de Eo qui duxit in matrimon. quam polluerat per adulter.; et in leg. *Julianus*, § *Si quis a pupillo*, ff. de Action. empti., et in § 1, Inst. de Auctorit. tutor.; videri etiam possunt tomo superiore dicta de professione tacita, ubi aliquod exemplum simile attigimus. Propter quæ omnia, merito in compendio privilegiorum Societatis, verbo *Votum*, § 2, in dictis votis, nec contractum claudicantem, nec ullam injustitiam reperiri dicitur.

5. *Secunda pars ejusdem rationis multipliciter ostenditur.* — Altera pars de obligatione ex charitate probatur dupliciter ex verbis citatis. Primo, ex parte ipsius religionis, quia ad conservationem ejus necessarium est ut hoc modo, et non aliter, scholasticos approbatos recipiat; charitatis autem ordo est, ut, servata æqualitate justitiæ, unusquisque consulat bono proprio magis quam alieno, et præsertim in spiritualibus, multoque magis si tale bonum commune sit. Hæc autem omnia in præsenti concurrunt; nam imprimis probatur æqualitas justitiæ, ut ostensum est. Deinde bonum, quod in Societate conservari intenditur per hoc medium, spirituale est, scilicet, religiosa perfectio et puritas; item major aptitudo et efficacitas ad spiritualia ministeria in utilitatem animarum peragenda. Unde etiam constat hoc bonum non esse privatum, sed commune, non solum quia Societas ipsa communitas quædam est, cujus bonum vel hoc solo titulo præferendum est cuicumque privato, sed etiam quia hoc redundat in bonum universale animarum, ad quod non parum

spectat quod operarii Societatis idonei et fideles ministri sint Evangelii. Solum restabat probandum hoc medium esse moraliter necessarium, aut valde utile ad hoc bonum Societatis; sed hoc luce clarius est quam ut probatione indigeat, et in citatis verbis diuturna experientia in probationem adducitur, quæ in re morali sufficiens argumentum est. Item adducitur in argumentum, quod a principio fuit hoc a B. Ignatio et sociis ejus prævisum et provisum; quod etiam argumentum in re morali non parum efficax est, propter tantorum virorum sanctitatem et prudentiam. Deinde hæc libertas Societatis eo tantum tendit, ut solum eis membris constet, quoad fieri possit, quæ ad finem Societatis apta et idonea sint, et expurgata sit omni membro inutili, vel ad tale corpus parum apto; nihil autem est magis necessarium ad cujuscumque corporis conservationem et augmentum, et ad omnes suas actiones cum fructu perficiendas; ergo. Denique omnes rationes, quibus infra, libro sexto, c. 1, ostendemus propriam Societatis professionem merito per plures annos differri, et non habere certum terminum præter sufficientem probationem personæ per diuturna experimenta, probant consequenter pertinere maxime ad bonum Societatis conservare in re hanc libertatem, et non constringi ad retinendos eos, quos nondum habet satis probatos, non solum per biennium, sed etiam per illa diuturna experimenta, quæ ad professionem necessaria sunt. Supra etiam ostendimus, in tomo præcedenti, alias etiam religiones habere potestatem ejiciendi interdum suos professos, quia ad suam conservationem et perfectionem erat moraliter necessarium, quia *parum fermenti totam massam corrumpit*. Quid ergo mirum, quod ad conservationem Societatis dicamus hoc medium esse moraliter convenientissimum?

6. *Instantiæ satisfit undique.* — Dices: etiam si absolute acceptarentur, possent dimitti quando expediret, non tamen liberi, sed suis votis ligati, sicut dimittuntur in aliis religionibus professi. Quod quidem esset onus ipsorum qui dimittuntur, non Societatis. Ad hoc tacite respondetur in eisdem bullis citatis, adjungendo secundam rationem; nimirum in hac restitutione prospectum etiam esse commodo ipsorum voventium; nam, si quos dimittere oporteat, præterquam quod et litteris fere imbuti sunt, et pietatem gustarunt, multo eis commodius est, ut liberi potius quam obligati dimittantur; esset enim grave onus retinere principale onus obligationis, et carere commodis Societatis. Accedit etiam quod, quando obligatio votorum seu oblationis manet, multo est minor facultas dimittendi, et gravissimam causam requirit; in Societate autem oportebat hanc facultatem esse majorem ad assequendum finem per hanc institutionem intentum; sæpe enim expedit aliquem dimittere, non solum propter vitia incorrigibilia, quæ fere sola potest esse ratio dimittendi professum, sed etiam propter difficilem naturam, vel non satis aptam aut fidam, ut ei ministeria Societatis committantur, et alias similes causas. Unde etiam hæc impedimenta interdum sunt perpetua, quæ aut nullo modo, aut vix possunt auferri per voluntatem ejus qui dimittitur, et ideo inutile esset eum dimittere ligatum, cum non sit iterum recipiendus, etiamsi probus existat; obligare autem illum ad aliam religionem petendam, per se loquendo, non erat expediens, quia nemo debet obligari ad id quod non promisit; ergo in hoc etiam juxta charitatis legem prospectum est ipsorum voventium commodo.

7. *Tertia pars.* — Ultima denique pars satis probata est cum præcedenti; ostensum est enim ad bonum commune Societatis, et consequenter etiam Ecclesiæ seu animarum spectare, ut Societas hanc liberam retineat facultatem; ergo non potest esse contra justitiam legalem, vel commune bonum. Quapropter, licet ex uno vel alio capite aliquod incommodum sequi videatur, ut quod aliqui, titulo paupertatis ordinati, postea non sint pauperes obligatione et statu, et tamen reipsa indigeant contra decentiam ordinis, vel etiam quod multi, qui divitias contempserunt spe religionis, postea sine divitiis et sine religione inveniantur; ex his (inquam), vel similibus incommodis, non est ferendum absolutum judicium de inconvenientia rei in ordine ad commune bonum; quia nulla est fere humana institutio, ex qua non possint aliqua incommoda sequi; unde illud de ordinatione in Congregatione S. Joannis Evangelistæ levius reputatur, cum tamen ibi utrinque detur facultas ab eo quasi-pacto recedendi. Pensanda ergo sunt homini, et ab eo quod majus et excellentius est, prudenter est judicandum. In præsenti autem universale bonum spirituale unius religionis, quod redundat in spirituale et generale etiam commodum totius Ecclesiæ, majoris momenti est, quam particularia incommoda quæ in contrarium possunt allegari

vel excogitari. Item bonum illud moraliter est certum, et per se intentum; alia vero incommoda, si qua dantur, rara sunt et incerta, et per accidens evenientia; atque adeo solum permissa, quando evitari non possunt. Denique bonum religionis tale est, ut moraliter alio modo subsistere non possit in Societate propter pericula et difficultates graves, quibus exponuntur operarii ejus, ut sæpe dicitur in bullis Pontificiis, et præsertim in dicta Constitutione *Ascendente Domino;* at vero si qua incommoda sequi possunt, aut præveniri et impediri fere semper valent, aut certe majoribus commodis etiam particularium personarum compensantur, ut jam explicabo.

8. *Unde solvatur secunda ratio dubitandi capitis præcedentis. — Ad primum incommodum allatum in tertia ratione dubitandi ejusdem capitis.* — Per hæc igitur secundæ objectioni satisfactum est; et tertia etiam fere jam est expedita; nam quæ in confirmationem secundæ assertionis dicta sunt, probant non solum hoc esse licitum, sed etiam melius, magisque expediens in hac religione. Nam, quod est moraliter necessarium ad commune bonum spirituale alicujus religionis et Ecclesiæ, simpliciter est melius, et magis expediens tali religioni, et ipsi etiam Ecclesiæ, quatenus ex tali parte constat, et quatenus ejus laboribus et operibus ad suum commodum utitur; sed talis est institutio, de qua agimus, ut declaratum est; ergo. Deinde id ostenditur discurrendo per singula incommoda, quæ proponuntur. Quod ergo imprimis dicitur, talem modum vivendi non posse esse stabilem et perpetuum, nullius momenti est. Etenim, si sensus sit non habere moralem firmitatem sufficientem ad statum humanum, falsum est; nam, ut in tomo superiore dixi, ad religiosum statum non est necessarium ut causæ ejus omnino sint invariabiles, sed satis est ut talem habeat stabilitatem, ut sine gravi causa, et per potestatem publicam, seu in virtute ejus mutari non possit; ita vero est in præsenti, ut per se constat, et in sequenti capite magis explicabitur. Si vero sensus illius incommodi est, quod hic status non sit absolute perpetuus et independens (ut ita dicam) ab humana voluntate, sic petitur principium; nam pro inconvenienti infertur illud ipsum, de quo disputatur. Negamus igitur illud esse inconveniens; jam enim ostensum est quibus rationibus expediat.

9. *Ad secundum incommodum.* — Ad aliud concedimus ex hac institutione sequi, ut aliquæ personæ aliquando Deo dicatæ, et ad ejus obsequium admissæ, ad seculum revertantur, et negotiis secularibus implicentur, non tamen in eodem statu manentes, sed mutato statu, et quasi ablata forma per quam erant res Deo consecratæ; sic autem non est inconveniens rem semel Deo dicatam ad profanos usus media tali mutatione converti, ut præcedenti tomo declaravimus, tractando de immutabilitate professionis, et quomodo religiosus per professionem solemnem, possit aliquando fieri non religiosus, et deinceps localiter vivere. Neque vero hæc mutatio facile fit, cum gravem causam requirat, et non fiat sine Apostolica auctoritate, et cum matura deliberatione; certe R. P. Claudius Aquaviva, qui ultra triginta annos Præpositum Generalem egit, uniuscujusque dimissionem semel et iterum in consultationem adducebat. Et quamvis hoc non raro accidere videatur, considerata tamen hominum fragilitate, et respectu tantæ multitudinis, raro accidere dici potest. Nec denique est quod timeatur scandalum; tum quia, intellecta causa et ratione, nullum est, præsertim apud eos qui non sunt male affecti, ut experientia nos docuit; de quorumdam enim ejectione Societati gratulantur, providentiamque de sui ipsius hac ex parte conservatione commendant; tum etiam quia et majus et verius scandalum fuisset, si Societas aut viris se indignis abundaret, aut operarios Evangelii haberet parum exemplares ac religiosos; et tunc etiam multo gravius eidem Societati malum fuisset, si religiosi manentes religiosi non satis religiose viverent, quam si aliqui religiosi esse desinant, et localiter vivant; nam illud prius, præter incommoda numerata, vix esse potest sine magnis sacrilegiis, et Dei offensionibus; hoc autem posterius, licet minus bonum sit, evitat majora mala.

10. *Ad tertium incommodum.* — Aliud vero inconveniens de fictionibus quæ esse possunt ex parte eorum qui parum constantes sunt in sua vocatione, vel qui a principio non rectam intentionem habent; hoc (inquam) licet admittatur, nullius momenti est ad improbandam institutionem, quia hi sunt quidam hominum abusus, qui in rebus etiam sanctissimis admiscentur. Alias improbentur religiones militares, quia multi sunt qui non propter Dei obsequium, vel propriam perfectionem, sed propter humanum honorem et divitias, eas affectant. Improbentur etiam ordines monachales, quia multi non studio perfectionis,

sed ob humanam commoditatem illum statum eligere solent. Idem de Episcopis et multis aliis dicere possemus. Addo etiam ulterius, experientia notum esse, illud inconveniens raro accidere, vel fortasse nunquam, ita ut de eo satis constare possit; de interioribus autem intentionibus homines non judicant. Et timor Dei potest hunc fictum animum impedire, quia, ut infra dicemus, et circa finem libri præcedentis attigimus, qui ita se gerit, et tunc graviter peccat, et postea non est in conscientia tutus: neque desunt etiam moralia remedia, quibus malum hoc per disciplinam et correctionem religiosam possit præveniri.

11. *Ad quartum.* — Aliud præterea incommodum, quod ex parte religionis seu Prælatorum ejus ponebatur, humanum etiam est, quia homines facile abutuntur potestate accepta; sed numquid ob eam causam non est hominibus committenda potestas ad regendam rempublicam necessaria? Alias nec debuisset Christus Vicarium in terris relinquere cum tanta potestate. Addo vero hactenus per divinam gratiam hoc incommodum non esse secutum, saltem regulariter, nec fortasse in aliquo casu, de quo certo constare possit, injuriam aliquam esse factam cum malo animo, vel sinistra intentione aliquem fuisse ejectum; quod si fortasse aliquando ex nimio zelo aliquis excessus commissus est, neque id est mirandum, neque est magna reprehensione dignum, cum recta intentio non desit, et providentia humana non possit aliquando non falli, qui error raro erit practicus, sed speculativus tantum, cum in casu dubio in favorem religionis inclinandum sit. Et sperandum profecto est hanc rectitudinem semper esse servandam, tum quia non nisi cum magna consideratione, et multorum consilio, hoc fit; tum etiam quia ipsemet affectus ad propriam religionem, præter affectum charitatis ad proximum, inclinat ad conservanda ejus membra, nec permittit aliquod ex illis abscindere, nisi ubi ad salutem totius corporis necessarium est, sicut in naturali corpore accidere videmus.

12. *Ad quintum.* — Nec denique timendum est (quod ultimo loco inferebatur) ne ob hanc causam pauci sint, qui hoc institutum profiteri velint, eo quod se exponant periculo vel infamiæ, vel paupertatis, si postea dimittantur. Nam imprimis diuturna etiam experientia docuit nihil hoc impedivisse, quominus hæc religio mirum in modum aucta fuerit; et præter divinam gratiam, præcipuam rationem existimo fuisse, quia plus attrahit et invitat vitæ exemplum, et præsertim mutuæ charitatis unio, et totum religiosæ vitæ specimen, quam terreat timor ejectionis. Deinde, quia cum unusquisque sibi persuadeat non fore ejiciendum, nisi ipse sua voluntate causam dederit, vel aliquo modo ejectioni consenserit, sicut tunc per divinam gratiam concipiunt desiderium et propositum vivendi et moriendi in Societate, quantum in se est, ita ex eadem gratia concipiunt spem non deficiendi, nec dandi causam ejectioni; et ita non difficile deponunt timorem qui eos ab ingressu deterreat, conservant autem eum qui illos in officio contineat, et vigilare faciat, ne unquam desint gratiæ Dei. Addo præterea, si quid periculi alicujus infamiæ vel temporalis incommodi illos retardet, efficacem Dei vocationem præbere animum aggrediendi illud propter obtinendum bonum quod in tali religione esse judicant, cum spe (ut dixi) superandi tale periculum; sicut enim multi ob Dei honorem majoribus periculis se exponunt, non solum infamiæ, sed etiam mortis, ita minime timendum ne desint, qui hanc etiam viam aggredi velint. Certe, si consideratio illa efficax esset, novitiatus etiam cujuscumque religionis esset sufficiens occasio deterrendi homines ab ingressu; nam post illud inchoatum nemo ejicitur, aut retrocedit sine ulla infamia aut nota, et quilibet timere potest ne hoc illi contingat. Quod vero ad paupertatem attinet, nihil fere est quod ex hac parte timeatur, tum quia si aliqua bona Societati donata sunt, ea quidem juxta c. 4 Examinis, lit. B, et c. 3 secundæ partis, lit. B, ac praxim a 5 Congregatione, decreto 8, Præposito Generali commissam, restitui solent ei, qui ejicitur; tum quia non nisi qui in vocatione stabiles judicantur, bonorum suorum, si qua habent, renuntiationem facere permittuntur; si vero aliter de eis dispositum est, ita ut recuperari non possint, sibi imputet, qui post hujusmodi renuntiationem indignum se fecit ut in Societate retineretur; et præterea ipsa educatio in Societate, quamvis temporalis, et semina virtutum ac doctrinæ, quæ in eo tempore comparari solent, majora bona sunt, majorisque æstimationis quam temporalia illa incommoda, quæ timeri posse dicuntur.

CAPUT III.

UTRUM HÆC SCHOLASTICORUM ADMISSIO IN SOCIETATEM VERUM RELIGIOSUM CONSTITUAT?

1. *Ratio dubitandi. — Confirmatur primo. — Confirmatur secundo.* — Ratio dubitandi est, quia ex hactenus dictis, videtur manifeste colligi, hanc non esse veram professionem religionis, quia de ratione professionis est, ut sit votis solemnibus omnino absolutis et immutabilibus firmata, ut plane sentit D. Thomas, 2. 2, q. 88, art. 7 et 11, qui hac ratione concludit votum solemne esse indispensabile, et fieri non posse ut semel religiosus desinat esse religiosus. Similiter, q. 184, art. 4, addit, de ratione status perfectionis esse, ut solemni voto firmatus sit. Diximus autem hanc receptionem non firmari votis absolutis et immutabilibus; non est ergo vera professio. Verus autem status religiosus solum per veram professionem constituitur, ut tomo præcedenti late ostendimus, et constat ex multis locutionibus juris, quæ in summa continent, *habitum non facere monachum, sed professionem*, cap. *Porrectum*, de Regularib., unde in c. *Religioso*, de Sententia excom., in 6, dicitur: *Is, qui religionem ingreditur, religiosus censeri cum effectu non potest, donec sit tacite vel expresse professus.* Et Sixtus V, in declaratione sui Motus proprii, de Illegitimis: *Quia tunc* (ait) *vere et proprie religiosi esse dicuntur cum professionem emittunt.* Si ergo scholastici Societatis eam non emittunt, veri religiosi non sunt. Et confirmatur ex forma, quam in vovendo servant, quæ habetur 5 p. Constitutionum, c. 4, in qua imprimis nulla fit mentio professionis, traditionis, aut promissionis quæ homini fiat, sed simpliciter dicitur: *Voveo coram sacratissima Virgine Maria, et curia tua cœlesti universa, Divinæ Majestati tuæ paupertatem, castitatem, et obedientiam perpetuam in Societate Jesu.* Deinde vero additur: *Et promitto eamdem Societatem me ingressurum.* Ergo illa votorum emissio non est ingressus in Societatem; nam quod postea faciendum promittitur, tunc non fit; non est ergo illa vera professio religiosa. Præsertim quia statim additur: *Omnia intelligendo juxta ipsius Societatis constitutiones.* At vero in eisdem Constitutionibus declaratum est, illa vota non emitti in manibus alicujus, sed soli Deo fieri, ut patet in eodem cap. 4, § 3, cum declaratione in lit. D, in qua additur, neminem illa vota admittere; ergo non potest illa esse vera professio religiosa; nam hæc consistere non potest, nisi in manibus alicujus hominis fiat. Circa hoc punctum nonnulli moderni Theologi [1] totis viribus conati sunt suadere, per hæc vota non constitui religiosum statum. Quorum fundamentum sufficienter tactum est in ratione dubitandi. Maxime enim nititur in communi usu aliarum religionum, quem putant fuisse unicum ac perpetuum in Ecclesia; ex quo volunt deducere non posse fieri, etiam per potestatem Summi Pontificis, ut aliquis sit verus religiosus cum hujusmodi tantum votis.

2. *Conclusio certissima. — Probatur primo ex verbis Pontificum.* — Nihilominus dicendum est per hanc receptionem et votorum emissionem, personam constitui in vero ac proprio religioso statu. Quam assertionem ita certam existimo, ut sine magna temeritate et errore negari non possit. Nam ex professo definita, declarata et probata est a Gregorio XIII, prius in bulla anni 1582 quæ incipit, *Quanto fructuosius*; et postea uberius contra aliquos falsos interpretes, vel potius impugnatores Pontificiæ doctrinæ, in Constitutione *Ascendente Domino*, ann. 1584. In quibus sæpius docet, eos, qui in Societate Jesu tria substantialia vota emiserunt, vere ac proprie religiosos esse, etiamsi illa vota simplicia sint, et non solemnia. Ubi ante omnia expendenda est illa particula *vere ac proprie*, nam ex illa imprimis colligitur esse in hujusmodi personis quidquid ad substantiam et essentiam religiosi status pertinet; nulla enim res dici potest vere et proprie talis, verbi gratia, homo aut equus, nisi habeat veram substantiam et essentiam hominis vel equi; et e converso, eo ipso quod de fide credimus Christum fuisse vere ac proprie hominem, eadem certitudine credimus habere totum id quod est de essentia hominis.

3. *Prima adversariorum interpretatio ad dicta verba excluditur primo. — Excluditur secundo.* — Deinde ex vi eorumdem verborum excluduntur plures falsæ interpretationes, quæ Pontificis sensum potius evertunt quam exponunt. Prima est, hoc fuisse speciale privilegium Pontificis, atque ita hujusmodi personas posse vocari religiosas ex privilegio vel

[1] F. Didacus Peredo, Theologiæ professor, in suo conventu Abulensi, ann. 1584, et alii ejusdem familiæ, quos etiam impugnat Sanchez, lib. 7 de Matrim., dis. 25, n. 15.

dispensatione, non quia in se habeant essentiale vinculum, in quo substantia status religiosi consistat. Hæc autem fuga imprimis repugnat proprietati et veritati illarum particularum *vere ac proprie,* præsertim cum ad majorem declarationem, et ad tollendam omnem tergiversationem, in utraque constitutione addat Pontifex, hos scholares sic approbatos in Societate, ***esse vere ac proprie religiosos, non secus atque ipsos, tum Societatis, tum quorumvis aliorum regularium ordinum professos,*** quod verum esse non posset, nisi essentia status religiosi æque in illis esset, licet fortasse in aliqua accidentali perfectione inferiores sint. Deinde repugnantiam involvit illa expositio contra sinceram veritatem, quia vel per illud privilegium vere conceditur tali personæ, ut ad proprium et substantialem statum religiosum admittatur, vel non; si hoc non tribuitur, quomodo potest vere ac proprie religiosi nomen illi concedi? aut quod privilegium potest efficere ut, salva veritate et proprietate, persona habeat titulum sine re, et maxime cum illa comparatione, ***non secus atque ipsos,*** etc. Si autem illud prius concedatur, parum nostra refert, quod aliquis utatur illo nomine privilegii, si ita appelletur, solum quia beneficio et institutione Romani Pontificis talis modus religiosi status firmatus et approbatus est. Quia vero calumniatores illa voce privilegii utuntur ad diminuendam rei veritatem et proprietatem, et significandum hos non esse religiosos simpliciter, sed secundum quid, ideo talem loquendi modum rejiciendum, et omnino vitandum censemus. Si enim priori sensu loquerentur, dicere possent omnes professos esse religiosos ex privilegio, quia sine beneficio Pontificis, id est, sine ejus institutione et approbatione, in nulla religione esset verus ac proprius religiosus status. At vero hæc approbatio omnino improprie privilegium appellabitur, cum per se non sit aliquid contra legem aut commune jus.

4. ***Secunda interpretatio.*** — Dicere vero potest aliquis, religiosum statum, qui per veram et solemnem professionem assumitur, esse proprium et verum ex divino jure; hunc autem, qui per hæc vota Societatis assumitur, esse quidem verum et proprium, tamen solum ex jure positivo; et hoc sensu esse privilegio Pontificis, quia ab ipso non tantum approbatus, sed etiam inventus et institutus est. In quo differt a priori, qui solam declarationem approbativam requirit, et hoc modo non repugnat esse statum aliquem vere religiosum, et positivo jure introductum, quamvis sit alius status religiosus jure divino institutus, sicut in materia de simonia dicitur esse quædam simonia jure divino prohibita, alia jure humano; vel sicut aliqui putarunt, quædam sacramenta esse ab Ecclesia instituta, alia a Christo, quod licet de facto sit prorsus falsum, de possibili non repugnat.

5. *Rejicitur primo.* — *Rejicitur secundo.* — *Rejicitur tertio.* — Ad hanc autem evasionem respondemus imprimis, si hic status religiosus tam verus et proprius esse conceditur, sicut quilibet alius, quantum attinet ad substantiam et essentiam talis status, sic parum referre ad rem, de qua agimus, illi tribuere institutionem divinam aut humanam, quia hic non agimus de origine hujus status, sed de veritate ejus. Si autem propter illam humanam institutionem censetur in aliquo deficere a veritate, et proprietate religiosi status, sic distinctio illa repugnat verbis Pontificis, et impugnanda est quoad hanc partem, eodem modo quo præcedens. Deinde vero addo, distinctionem illam falso niti fundamento, et gratis esse confictam, atque ex alia parte repugnantem doctrinæ ejusdem Pontificis, ut patet ex illis verbis prædictæ constitutionis *Ascendente Domino: Non considerantes voti solemnitatem sola Ecclesiæ institutione inventam esse triaque hujusmodi Societatis vota, tametsi simplicia, ut substantialia religionis vota, ab hac Sede fuisse admissa.* Ubi in virtute sic Pontifex argumentatur: Ecclesia induxit solemnitatem in votis religiosorum; ergo etiam potest sine tali solemnitate statum religiosum approbare seu instituere; ergo, ex sententia Pontificis, hic status, utroque modo factus, est ex Ecclesiæ constitutione; nulla ergo est illa differentia. Et declaratur amplius in hunc modum. Quia vel est sermo de statu religioso præcise ac secundum se, prout a Christo Domino fuit traditus; et sic tam vere ac proprie salvatur hic status in hoc gradu Societatis, sicut in quibuslibet aliis personis religiosis; hoc est enim quod aperte supponit Pontifex in citatis verbis; ergo quoad hoc nulla est differentia, sed quilibet ex his statibus est ex divino jure. Vel loquimur de statu religioso determinato ad hunc vel illum modum votorum; et sic uterque status est ex Ecclesiæ determinatione et institutione, ut idem Pontifex docet in verbis proxime citatis, et in tomo superiori late a nobis ostensum est ex antiqua Ecclesiæ historia, adjuncta etiam ratione, et

auctoritate Bonifacii in c. unico, de Voto, in 6.

6. *Tertia interpretatio.* — *Expugnatur primo.* — *Secundo.* — His vero non obstantibus, aliqui, quos etiam refert Enriq., ut in l. 6, initio c. 3, citabimus, tergiversantur dicentes, religionem Societatis non esse veram religionem ac propriam, nisi quatenus in ea fit vera professio per vota solemnia, et consequenter admissionem hanc scholarium approbatorum per se non sufficere ad constituendum statum religiosum verum ac proprium; quamvis, prout in Societate fit, sufficiat ad denominandum hominem vere ac proprie religiosum, quia fit in ordine ad consummandum talem statum in tali religione; et quia aliquo modo unit personam Societati, quæ absolute et simpliciter vera religio est, ratione gradus professorum, qui si in ea deesset, nulla alia ejus vota, vel receptio (juxta horum sententiam) sufficeret ad verum statum religiosum constituendum. Verumtamen non minus facile ostendi potest hanc etiam fugam esse contrariam intentioni et verbis Pontificis. Primo, ex vi earumdem particularum *vere ac proprie*, quæ stare non possunt, si veritas ac proprietas status religiosi in toto corpore Societatis solum esset ratione gradus professorum; sic enim reliqui non haberent in se et intrinsece substantialem formam (ut sic dicam) constituentem verum ac proprium religiosum; ergo solum dicerentur religiosi per denominationem extrinsecam, et analogiam, quatenus conjuncti sunt cum veris religiosis, et eos imitantur, vel ad eorum statum tendunt; quod satis esse non potest ut dicantur vere ac proprie religiosi. Quod secundo maxime confirmat comparatio illa: *Non secus atque ipsos professos*, etc. Nam per illam uterque gradus per se spectatus cum alio confertur, et æque vere ac proprie dicitur esse talis; ergo gradus scholarium non dicitur religiosus vere ac proprie, propter conjunctionem, et tendentiam ad gradum professorum; sed per se propter unionem quam habet per vota sic in religione admissa. Eo vel maxime, quod coadjutores formati Societatis non ultra tendunt ad gradum professorum, sed ibi sistunt, tanquam in ultimo termino suo; ergo non possunt dici religiosi, cum non tendant ad gradum professorum. Neque etiam solum quia in eadem congregatione cum illis versantur; hoc enim satis esse non potest ad verum religiosum constituendum, nisi illa unio, qua cum illis conjuncti sunt, eos in vero statu perfectionis constituat; nam si non sunt in vero statu quærendæ perfectionis, quomodo erunt in statu religionis? quod si non sunt in statu religionis, quomodo sunt vere ac proprie religiosi? Oportet ergo ut talis receptio et unio per se sufficiat ad talem statum. Ergo, eadem ratione, dicendum idem est de unione scholarium; nam quoad substantiam et modum votorum ejusdem rationis est.

7. *Secunda conclusio non minus certa ex eadem Pontificis definitione.* — *Suæ definitionis rationem apponit Pontifex.* — *Apponit item contrarii lapsus occasionem.* — Unde etiam addo, licet in Societate nulla fieret professio solemnis, sed instituta solum esset cum cæteris gradibus, quod auctoritate Pontificis fieri potuisset, et illam futuram fuisse veram religionem, et ejus vota emittentes æque futuros fuisse vere ac proprie religiosos, ac nunc sunt approbati scholares vel formati coadjutores. Quia vota et receptio essent ejusdem rationis, et quoad hoc alter gradus professorum solum se habet concomitanter. Atque hoc totum aperte confirmant verba, quibus Pontifex, et rationem suæ definitionis, et occasionem contrarii erroris declarat. Nam quoad primum inquit, emittentes hæc vota in statu religionis vere constitui, *quippe qui per ea ipsa se Societati dedicant, atque actu tradunt, seque divino servitio in ea mancipant.* Ubi non sumit rationem ex concomitantia alterius gradus, vel tendentiæ ad illum, sed ex intrinseco vinculo, et quasi forma personarum sic voventium. Quam rationem paulo inferius a n. 9 latius explicabimus. Quoad secundum vero, *cum temerariam audaciam contradicentium reprehendisset*, subdit: *Omnia ex aliorum regularium ordinum communibus rationibus, formis et statutis metientes, Societatis institutum, peculiares constitutiones, ac vim votorum simplicium illius, in eadem Societatis religione probatam admissorum, penitus ignorantes, ac nonnulla jure antiquo, quæ post illud, successu temporis, hujus Sedis auctoritate, approbatione et confirmatione, ac peculiaribus privilegiis sancita, et roborata esse dignoscuntur, perperam interpretantes, convellere nituntur.* Non est ergo dubium, quin Pontifex docere ac declarare voluerit, per hanc receptionem et approbationem talium votorum intrinsece ac proprie constitui personam in statu religioso, et ideo sæpe vocat illa vota *vere substantialia religionis;* dicitque per Sedem Apostolicam admitti in Societate, tanquam in religione per eam approbata. Ac tandem concludit: *Decernimus non solum eos*,

qui in coadjutorum formatorum gradus admittuntur, sed etiam omnes, qui in ipsa Societate admissi tria vota prædicta, tametsi simplicia, emiserint, vere ac proprie religiosos fuisse et esse. Et infra addit præceptum sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, ne quis prædictam definitionem falsis aut violentis interpretationibus, aut quovis quæsito colore impugnare audeat.

8. *Navarrus subscribit.*—Atque ita intellexit hanc Pontificis mentem doctor Navarrus, cons. 49, de Regular., quod incipit *An sit vere*, ubi cum definivisset quemdam, qui se monasterio S. Benedicti obtulerat sine animo profitendi, non esse verum religiosum, subdit : *Longe tamen alia ratio est eorum, qui in Societate Jesu post biennalem probationem tria simplicia vota paupertatis, castitatis et obedientiæ emittunt. Hi namque cum ita voveant vero certoque proposito ut religiosi fiant, cumque eadem mente et ratione ab ejusdem Societatis Superioribus admittantur, et cum vere se obligent ad observantiam regularem Constitutionum ipsius Societatis, ejusque instituti ab Apostolica Sede sæpius approbati, vere proprieque religiosi sunt, ut sapientissime declaravit Gregorius XIII.* Idem habet in commentario de Regular., num. 19, ubi in hoc distinguit vota privatim emissa a novitio ante expletam biennii probationem, ab eis votis, quæ juxta proprium Societatis jus, post expletam probationem in ea emittuntur; nam priora non faciunt religiosum; posteriora vero ita proprium et verum religiosum constituunt, ut sine vitio apostasiæ et pœnis ejus, nullus possit ex parte sua exire, aut relinquere Societatis ordinem, quamvis ex rationabili causa possit dimitti, quod dicit esse *quiddam novissimum et admirabile concessum præfatæ Societati, et clare declaratum et confirmatum a S. D. N.*

9. *Probatur eadem conclusio ex ratione. — Hujus rationis antecedens suadetur multipliciter.*—Ratione ita potest hæc veritas demonstrari. Nam in hac probatione seu receptione scholarium est vera traditio ex parte ipsorum scholarium in magnum et totale ac perpetuum Dei obsequium, tribus substantialibus votis stabilita, et facta in religione approbata, et juxta formam ab Ecclesia confirmatam; ergo est in tali actu quidquid necessarium est ad constituendum statum vere religiosum, et quoad hoc substantialiter et essentialiter convenit cum vera professione religiosa. Antecedens ex facto ipso supponendum esset potius quam probandum; quia, dum hi religiosi perpetuam obedientiam cum aliis votis in Societate promittunt, satis ostendunt seipsos Societati tradere ; neque enim oportet ut verbo *tradendi* aut alio simili formaliter utantur; nam etiam in aliis religionibus antiquis professio solum fit per verbum promittendi, ut constat ex variis formis, quas tomo superiori retulimus, disputantes de professione religiosa. Sensus ergo verborum ex intentione operantium et ex usu sumendus est; ac propterea Gregorius XIII declaravit expresse hos religiosos, per hæc vota se Societati *dedicare, atque actu tradere, seque divino servitio mancipare.* Deinde ab effectu et ex Constitutionibus ejusdem Societatis idem ostenditur; nam in 5 p. Constitutionum, c. 1, de scholasticis approbatis dicitur, modo quodam interiori in corpus Societatis coaptari, et ut membrum unius ac ejusdem corporis Societatis admitti. Et idem repetitur in c. 4, § 5. Non possunt autem fieri actu membra hujus corporis, et ut talia admitti, nisi ipse scholaris se tradat, quia hæc conjunctio debet esse utrinque voluntaria. Item per hanc unionem adquirit Societas peculiare jus in talem personam, quale habet corpus in membrum suum; non potest autem illud acquirere, nisi alio etiam tradente et consentiente. Atque hoc idem argumentum sumitur ex omnibus locis Constitutionum, in quibus significatur hos scholares esse vera membra Societatis, ut in 2 p. Constitutionum, c. 3, ubi dicuntur in corpus Societatis coaptari. Et in 4 p., c. 3, § 3, dicuntur admitti ad vitam in Societate perpetuo ducendam ad gloriam Dei. Et 5 p., cap. 1, lit. A, dicitur Societatem in sua proprietate includere professos, coadjutores, et scholasticos approbatos. Ex his enim tribus partibus aut membris Societatis corpus constare. Patet ergo ex parte horum religiosorum esse sufficientem traditionem, ab ipsa religione satis etiam acceptatam, ut ex hac parte nihil revera desit ad verum religiosum statum.

10. *Effugium præcluditur.*—Dicet vero aliquis, acceptationem ex parte Societatis non esse omnino absolutam, nec cum obligatione reciproca retinendi perpetuo in Societate personas sic approbatas, et ideo talem traditionem et acceptationem non sufficere ad religiosum statum constituendum. Sed hoc præterquam quod est contra mentem Gregorii XIII, facile potest ratione impugnari, demonstrando illum modum acceptationis suffi-

cere ad religiosum statum. Quod primo ostendi potest ex generali ratione status servitutis; nam ad illum constituendum sufficit similis traditio ex parte servi, et acceptatio ex parte domini, quamvis dominus non se obliget ad perpetuo retinendum servum sub dominio suo; cur ergo similis traditio et acceptatio non sufficiet, servata proportione, ad statum religiosum constituendum, qui est status servitutis? Præterea, in superiori tomo ostensum est, non esse de ratione status, vel in genere, vel perfectionis, ut sit omnino immutabilis, sed sufficere quod habeat moralem firmitatem, et perpetuam, quantum est ex parte assumentis statum, ita ut non sua privata, sed ad summum publica potestate, et ex rationabili causa statum mutet; sed ille modus traditionis sic admissæ a religione est sufficiens ad hujusmodi firmitatem; ergo ex hac parte est etiam sufficiens ad statum religionis. Et simili discursu ibidem ostendimus non esse necessarium, ad statum religiosum, votum solemne, sed sufficere simplicia in eo gradu acceptata ab Ecclesia, tanquam substantialia religionis vota.

11. *Suadetur jam consequentia principalis rationis in n.* 9.—*Adversariorum replica.* — Atque hinc probata manet consequentia principalis rationis superius factæ. Quid enim afferri potest necessarium ad religiosum statum, quod his religiosis desit, cum essentialis professio illa duo tantum requirat, traditionem, scilicet, et tria vota; et alioqui ostensum sit non esse de essentia, quod talia vota sint solemnia solemnitate legali; nec quod acceptatio traditionis sit prorsus irrevocabilis, aut ita absoluta ut nullam conditionem includat? Sed adhuc potest responderi, ex parte votorum aliquid deesse necessarium ad statum religionis simpliciter, quale est in voto castitatis, virtus ad irritandum matrimonium prius contractum, et non consummatum; et in voto paupertatis, vis ad reddendam personam inhabilem aut incapacem dominii, seu proprietatis; vel (quod gravius ac difficilius est) tale esse votum, ut non obliget ad relinquendum statim omne dominium, quod videtur pugnare cum illis verbis Christi, Matth. 19: *Si vis esse perfectus, vade, et vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et sequere me.* Videtur etiam esse contra Innocentium III, in cap. *Cum ad monasterium*, de Statu monach., ubi sic inquit: *Nec æstimet Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo monacho dispensare, quia abdicatio proprietatis, sicut et custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere.* Nam ex his verbis constat proprietatem et dominium omnino pugnare cum religioso statu.

12. *Removetur.* — Sed de his votis particularibus, et perfectione eorum ex parte materiæ, dicturi sumus libro sequenti. Nunc ergo ad priorem partem de voto castitatis respondetur, aut illam vim dirimendi matrimonium ratum præcedens non esse de intrinseca ratione status religiosi, aut huic voto inesse; quid autem horum verius sit, eodem libro, c. 2, dicemus. Quod vero attinet ad votum paupertatis, multo certius est non esse necessarium, quod reddat personam incapacem dominii, ut possit esse votum substantiale religionis, quia hoc non ad substantiam vel ad materiam, sed ad solemnitatem illius voti pertinet. Quod vero ad alteram partem spectat, respondetur paupertatem non consistere in indivisibili, ut sic dicam, sicut nec obedientiam; ideoque non esse æqualem in omnibus religionibus, sed in unaquaque promitti et servari, juxta propriam regulam ab Ecclesia approbatam. Unde certum esse debet illam paupertatem, quam Ecclesia approbavit ut sufficientem ad religiosum statum, sufficere secundum generalem rationem ejus, atque adeo secundum aliquam speciem illius status; talis autem est paupertas, quæ per hoc votum promittitur; nam est vera abdicatio rerum omnium temporalium, quoad liberum usum earum, solumque illum concedit dependenter ab alterius arbitrio. Et eodem modo, licet non statim necessario auferat dominium, tollit nihilominus liberam facultatem retinendi illud, eoque utendi absque Superioris arbitrio; et ideo dominium illud quasi materialiter ibi manet, seu de facto, et non de jure ac vi ipsius voti, nihilque proinde statui perfectionis obstat. Sicut vinculum matrimonii, quod manet in conjugato, qui ex legitimo consensu conjugis post consummatum matrimonium professus est, nihil obstat statui perfectionis; quia veluti materialiter tantum, et non ex vi assumpti, ibi manet, neque aliquem usum postulat qui perfectionis statum impediat. Neque verba Innocentii obstant, quia non loquitur de statu religionis in communi; sed in particulari de monachatu, de cujus speciali ratione est ille modus paupertatis, imo etiam est de ratione voti solemnis paupertatis; non tamen propterea necessarium est ut sit de ratione status religiosi in

genere, vel cujuscumque speciei ejus; possunt enim varii status religiosi quasi specifice differre in propriis conditionibus aliquo modo essentialibus, ut aperte supponit Concilium Tridentinum, sess. 25, cap. 1, de Regul., cum omnibus regularibus præcipit, ut fideliter observent quæ ad suæ professionis perfectionem, ut obedientiæ, paupertatis et castitatis, ac si quæ alia sunt alicujus regulæ et ordinis peculiaria vota et præcepta, *ad eorum respective essentiam*, necnon ad communem victum et vestitum pertinentia. Sed de hac paupertate et difficultate iterum libro sequenti, a cap. 4, quæstionem propriam instituemus.

CAPUT IV.

DEDUCUNTUR ALIQUOT COROLLARIA EX PRÆCEDENTE DOCTRINA.

Primum corollarium.

1. *Probatur primo ex Gregorio XIII.* — Ex dictis in superiori capite, antequam ejus rationi dubitandi satisfaciamus (quod capite sequenti præstabimus), infertur assertiones ibi positas, quibus statuimus scholasticos Societatis, per vota tantum simplicia in ea incorporatos, esse vere ac proprie religiosos, non solum cœpisse habere veritatem a tempore dictarum constitutionum Gregorii XIII, sed antea, scilicet ab initio approbationis Societatis, ex quo talia vota cœperunt in ea fieri, tanquam in religione approbata, et admitti Apostolica auctoritate. Probatur, quia decreta illa Gregorii quoad hanc partem non sunt factiva (ut sic dicam), seu constitutiva, sed declarativa; quæ autem hujusmodi sunt, non tantum in præsens vel futurum tempus, sed etiam in præteritum extenduntur, juxta communem sententiam, quam referunt et sequuntur Felin., in cap. ult., de Constit.; Sylvester, verb. *Lex*, q. 23; et Navarrus, comment. 4, de Regular., n. 43. Antecedens probatur primo, quia Gregorius in suis Constitutionibus nihil adjunxit huic statui, quod ad statum religionis simpliciter necessarium esset. Nam, licet in posteriori constitutione, *Ascendente Domino*, specialiter addiderit, ut emittentes hæc vota, illis durantibus inhabiles sint ad matrimonium contrahendum, et quoad hanc partem constitutio fuerit dispositiva, et non declarativa, quæ præteritum tempus non comprehendit, juxta c. 2, de Constitutionibus, nihilominus jam antea idem Pontifex, in bulla *Quanto fructuosius*, declaraverat per illa tria vota constitui statum vere religiosum, et consequenter supposuerat, illam inhabilitatem, quæ tunc non erat, non esse de substantia status religiosi, licet postea ob quamdam majorem decentiam, et ad occurrendum incommodis quæ experientia docere potuit, adjuncta fuit.

2. *Probatur secundo ex eodem Pontifice.* — Secundo idem probatur ex verbis ejusdem Pontificis. Nam in priori bulla *Quanto fructuosius*, post approbationem instituti, motu proprio, et ex certa scientia, et a plenitudine potestatis factam, subdit : *Ad hæc dictam Societatem firmo nostræ declarationis subsidio communire volentes, statuimus, atque etiam decernimus, non modo eos qui in coadjutorum formatorum, sive spiritualium, sive temporalium gradus et ministeria admittuntur, sed etiam alios omnes quoscumque, qui in ipsa Societate admissi biennio probationis peracto tria prædicta vota, tametsi simplicia, emiserint, emittentque in futurum, vere et proprie religiosos fuisse et esse*, etc. Ubi ponderanda sunt illa verba, *firmo nostræ declarationis subsidio*, quæ satis ostendunt illam constitutionem magis esse declarativam quam constitutivam. Unde quod postea dicitur, *statuimus et decernimus*, magis de statuto confirmante, quam de novo aliquo constituente, intelligendum est, seu de statuto præcipiente ut talis declaratio tanquam vera et certa teneatur, ut ibi statim præcipitur. Denique illa verba *esse et fuisse* satis convincunt illam legem esse declaratoriam, alioqui non potuisset in præteritum ferri. Unde alia constitutione *Ascendente Domino*, referens Gregorius illam priorem, vocat illam declarationem, decretum, præceptum et interdictum suum. Et inferius similiter subdit : *Statuimus atque decernimus tria vota hujusmodi etsi simplicia ex hujus Sedis institutione, ac nostra etiam declaratione et confirmatione, esse vere substantialia religionis vota, ac in dicta Societate tanquam in religione approbata per Sedem eamdem fuisse admissa, et esse.* Ubi attente considerandum est, institutionem Sedi, declarationem autem sibi Gregorium tribuere, quia ipse revera non instituit, neque primum probavit hunc modum religiosi status, sed prædecessores ejus rem ipsam instituerunt. Ipse autem expresse declaravit, quod in re illa jam constituta continebatur.

3. *Tertio, ex aliorum prædecessorum decretis.* — Quod tertio ostendi potest ex bullis et

confirmationibus priorum Pontificum. Nam Paulus III, in secunda bulla confirmationis, auctoritate Apostolica concedit, ut per hujusmodi vota *possint scholares in Societatem admitti, et Societati aggregari*. Et in bulla 4, prohibet hujusmodi scholares transire ad aliam religionem excepto Carthusiensium ordine; imo eos inhabiles ad quamcumque aliam professionem faciunt Pius IV et Pius V, in bulla anni 1565, quæ incipit : *Æquum reputamus*, quæ a priori edita, et a posteriori publicata et confirmata fuit. Nunquam autem Pontifices prohiberent his personis transitum ad religiosum statum, nisi eos veros ac perfectos religiosos esse supponerent; et ita in prædicta bulla sæpe eos religiosos appellant. Et e contrario apostatas vocant, et tanquam desertores status religiosi puniunt eos, qui post hæc vota sine licentia Superiorum hunc statum relinquunt; ergo supponunt eos esse in vero statu religioso. Et confirmatur, quia Pius V, in bulla 3, anni 1571, quæ incipit : *Dum indefessæ*, declaravit *Societatem* (etiam si collegia habeat, quæ ex propriis reditibus sustentantur), *Præpositum, ac singulas personas ejus vere et non ficte mendicantes fuisse, esse et fore ; et inter aliorum fratrum et religiosorum mendicantium ordines, aliosque fratres, et religiosos mendicantes, prout illos nos connumeramus, et connumerari debere; ac omnes et singulas, tam juris quam hominum dispositiones, in favorem religiosorum seu fratrum mendicantium, nunc et pro tempore emanatas, etiam in Societate, illiusque domibus, collegiis, Præposito, et aliis religiosis locum habere*. Quibus verbis non minus expresse quam Gregorius declarat, has personas, et religiosas esse, et sub mendicantibus comprehendi, idque sub his juribus et dispositionibus, quæ in favorem religiosorum, seu mendicantium facta fuerint. Et si attente inspiciatur contextus Pontificis, facile intelligetur illam constitutionem quoad hanc partem potius esse declarationem ad tollendam omnem ambiguitatem, ut ibidem dicitur, quam novam dispositionem. Potest etiam hoc confirmari ex Concilio Tridentino, sess. 25, cap. 16, de Regul., in illis verbis : *Per hæc autem sancta Synodus non intendit aliquid innovare aut prohibere, quin religio clericorum Societatis Jesu*, etc. Ubi nomine *religionis* sine dubio totam Societatem comprehendit, quatenus suis omnibus membris constat, et ibi tacite approbat hoc institutum, quatenus in eo præter novitios varii sunt religiosorum gradus, quia omnes vere religiosi sunt, etiamsi non omnes solemniter professi sint, ut clarius Gregorius XIII postea declaravit.

4. *Probatur quarto ex ratione.* — Ultimo probatur ratione, quia ipsemet Gregorius XIII suam declarationem confirmat; nimirum, quia hujusmodi personæ per hæc tria vota, ut substantialia religionis, se tradunt Societati, et in ea, tanquam in religione ab Ecclesia approbata, se totos divino servitio in perpetuum consecrant; ex quo infert illos esse vere et proprie religiosos. Illud autem assumptum verum fuit a principio, ex quo post approbatam Societatem talia vota in ea fieri cœperunt, ut per se notum est; ergo et consequens illud semper verum fuit, nam in illo antecedenti continetur sufficiens et adæquata causa consequentis, seu status vere religiosi. Confirmatur ac declaratur; nam, cum Gregorius illam declarationem fecit, non minus certum fuit eos, qui jam erant in Societate, esse vere ac proprie religiosos, quam eos qui fuerint deinceps in ea admissi, ut constat ex verbis ejusdem constitutionis, et ex communi omnium sensu; et quia non aliter vota emittunt, vel in Societatem admittuntur posteriores quam priores. Non poterant autem illi, qui jam erant in Societate, si jam non fuissent veri religiosi, incipere esse tales propter solam extrinsecam constitutionem Pontificis, quia non potest Pontifex facere de non religioso religiosum sine voluntate ejus, maxime cum non addiderit religioni novam approbationem, neque novam potestatem admittendi concesserit, nec novum modum traditionis aut acceptationis ejus instituerit; ergo necessario dicendum est, omnes hujusmodi personas, semper et a principio extitisse vere ac proprie religiosas. Tandem confirmatur a posteriori, nam votum religionis impletur in Societate, etiam in hoc gradu, etiam sine spe transeundi ad professorum gradum, sed tantum coadjutorum formatorum. Imo, etiamsi votum religionis factum sit de quacumque alia religione determinata, potest in hæc vota commutari, ut constat ex summa privilegiorum Societatis, § 2 et 3, quod multo ante constitutionem Gregorii XIII verum habuit. Ergo signum est per hæc vota semper fuisse constitutos vere religiosos, alioqui per illa non impleretur religionis votum.

Corollarium secundum.

5. *Probatur ex fide.* — Secundo, infertur ex dictis, quam sit certa hæc veritas a Ponti-

fice declarata. Existimo enim esse omnino infallibilem, ita ut sine errore in fide negari non possit. Ratio est, quia sententia Pontificis in his, quæ ad doctrinam pertinent, infallibilem continet certitudinem ex Christi institutione et pro s ione : *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos,* Luc. 22; et Matth. 16 : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Et concessio facta est Joan. 21 : *Pasce oves meas.* Quæ testimonia ita sunt ab Ecclesia intellecta, et perpetua traditione, ac Patrum, Conciliorum et ipsorum Pontificum definitione firmata ac declarata, ut suppono ex propria materia [1]; et videri possunt, quæ Gratianus congerit d. 12 sui decreti, et 24, q. 1, per plura capita, et late Bellarmin., lib. 4 de Summo Pontifice, a principio, per aliquot capita; et Turrecr., in Summa, lib. 2, c. 10; et ob hanc rem observatum semper in Ecclesia fuit, ut graviores fidei quæstiones et causæ ad Romanam Sedem, tanquam ad fidei cathedram et magistram, referrentur, ut dicitur in c. *Majores*, de Baptismo, et sumitur ex c. *Damnamus*, de Summa Trinitate et fide catholica, et cap. *Fideli,* eodem tit., in 6, c. *Ad abolendam,* de Hæreticis, cap. *Præceptis,* et cap. *Non decet,* d. 12, et cap. *Nulli fas,* d. 19 : ac tandem ex Concilio Florentino, in decreto unionis, et ex Tridentino, sess. 7, can. 3, de Baptismo, et sess. vigesima quinta, circa finem, decreto de delectu ciborum, et plura referunt citati auctores; Simanc., de Catholicis institutionibus, c. quadragesimo quinto. Valde autem diminuta fuisset Christi Domini providentia circa suam Ecclesiam, si in decidendis talibus quæstionibus ex cathedra Vicarium suum labi permitteret. Neque ipse juste posset sub anathematis vinculo subditos compellere ad standum his declarationibus, seu definitionibus, si in doctrina tradenda errare posset. Cum ergo ostensum sit, prædictam constitutionem continere declarationem cujusdam veritatis valde necessariæ ad mores Ecclesiæ, et ad quietem et pacem animarum, plane talis declaratio infallibilem continet certitudinem.

6. *Confirmatur ex omnium Catholicorum sensu.*— Et hoc confirmari potest ex doctrina Theologorum et Catholicorum omnium, qui pro certo habent, Summum Pontificem non posse errare in doctrina morum Ecclesiæ tradenda; de qua re videri possunt auctores paulo antea citati [1], nam hæc doctrina multum pertinet ad bonos mores, et ex opposito multa inferri possunt absurda et scandalosa in Ecclesia, quæ paulo inferius, in tertio corollario, numerabimus, ut hæc veritas notior fiat. Et e converso si hæc declaratio Pontificis falsa esse posset, ex illa multa absurda et contra bonos mores sequerentur, ut quod status religiosus commutaretur in non religiosum, et quod votum religionis impleretur sine statu religioso, et similia.

7. *Unum effugium adversariorum.*— Nec sufficit dicere doctrinam hanc non pertinere ad universalem Ecclesiam, sed ad quamdam particularem religionem, vel potius ad quamdam partem ejus, et ideo non necessario habere illam infallibilitatem quam in proponenda universali Ecclesiæ doctrina morali Pontifex habet. Hoc (inquam) dici non potest : primo, quia non solum pertinent ad universalem Ecclesiam ea quæ ad omnes Ecclesiæ status vel ordines pertinent, sed etiam ea quæ, licet in uno statu particulari versari videantur, ad universalem Ecclesiam quovis modo pertinent. Hujusmodi autem est bonum unius religionis, quod in præsenti declaratur primo, quia hæc religio per totam Ecclesiam diffusa est, et ex tota Ecclesia possunt ad illam homines recipi et vocari. Secundo, quia hæc veritas omnibus fidelibus proponitur, et secundum illam jubentur omnes et sentire, et judicare, et operari, ut in eadem constitutione exprimitur. Tertio, quia, sicut Societas in totius Ecclesiæ utilitatem instituta est, ita certitudo et firmitas circa statum ejus, et veram doctrinam ad eam pertinentem, ad ejusdem Ecclesiæ utilitatem spectat. Quod videtur idem Pontifex Gregorius insinuasse, cum dixit : *Nos universalis Ecclesiæ utilitati, quam ex inviolato et inconcusso dictæ Societatis instituto, et religiosa sobolis educatione sentimus, et majorem in dies speramus, prospicientes, et præterea ejusdem Societatis indemnitati, paci, quieti, et incremento consulere volentes, motu simili, et ex certa scientia,* etc. Et confirmatur, nam ob hanc causam certum est, et supra ostensum, Summum Pontificem non posse errare in approbatione alicujus religionis in particulari, tum quia licet una religio particularis videatur, tamen universali Ecclesiæ proponitur, et in omnes

[1] Vide in tom. de Fide, disp. 5, sect. 8.

[1] Vide etiam in tom. de Fide, disp. 5, sect. 8, n. 7.

redundare potest; tum etiam quia si in una errare posset, in qualibet posset, et ita omnia essent incerta, et periculis exposita; ergo idem in præsenti dicendum est, quia non minus grave est in Ecclesia approbare seu declarare aliquem statum, ut vere ac proprie religiosum, ac perfectionis, quam approbare religionem, imo unum in altero includi videtur. Et confirmatur, quia Pontifex, in declarando aliquo jure an divinum sit vel humanum, infallibilem habet auctoritatem; quis enim dubitet Concilium Tridentinum, cum definit sacramenta omnia esse de jure divino instituta, aut confessionem ex præcepto divino præmittendam esse ante communionem, quando intercedit conscientia peccati mortalis, infallibilem doctrinam tradere? Aut quis neget Summum Pontificem habere in hujusmodi doctrina tractanda æqualem vel majorem potestatem? Hæc autem declaratio nihil aliud est quam explicatio juris divini vel humani, quod circa statum religiosum et institutionem ejus per vota simplicia vel solemnia intervenit: ergo cum facta sit Pontificia auctoritate, infallibilem habet certitudinem. Denique alia decreta, quæ Pontifices ediderunt, declarando particularia instituta aliarum religionum, tanquam certa et firma a Catholicis omnibus recipiuntur, ut constat ex cap. *Cum ad monasterium*, et cap. ultim., de Statu monachor., quæ tractant de religione Sancti Benedicti, et ex c. *Exiit*, de Verbor. significat., in 6, et in Clement. *Exivit*, eodem titulo, quæ pertinent ad religionem Minorum. Non est autem minoris auctoritatis hæc declaratio Pontificia, quia nec materia minus gravis est, nec potestas minor, nec verba minus clara et evidentia, ut jam dicam.

8. *Alterum effugium turpiter erroneum.* — Recognovit enim hanc Pontificiam auctoritatem et potestatem quidam prædictæ veritatis et declarationis impugnator, cujus mentionem fecit idem Pontifex Gregorius in constitutione *Ascendente Domino.* Et propterea, ut ibidem dicitur, ausu temerario perverse interpretari mentem Pontificis aggressus est, imo sententiam ejus rejicere, dicens, privato sensu locutum fuisse, et ut privatum Doctorem errare potuisse, et ex falsa informatione errasse. Quamvis autem in hac censura turpiter et manifeste ipse erraverit, ut statim ostendam, a n. 12, illud tamen, quod tacite supponit, libenter accipimus, nimirum non potuisse Pontificem in ea doctrina errare, si non ut privatus Doctor, sed ut Pontifex locutus fuit; non enim sine causa impugnator ille ad privatum sensum Gregorii divertere conatus est, ne Pontificiam auctoritatem, et cum illa catholicæ doctrinæ certitudinem impugnare, et, quantum in ipso esset, labefactare videretur.

9. *Dicti erroris fontes, et impugnatio ex verbis Pontificis.* — *Quid operetur dictio,* Motu proprio. — Illud autem subterfugium, vel ex nimio affectu impugnandi Societatem, vel ex ignoratione verborum Pontificis videtur profectum. Tria enim sunt verba in illis decretis, quæ his falsis interpretationibus omnem viam præcludunt, scilicet, *motu proprio*, *ex certa scientia*, *ex plenitudine potestatis*. Primum, scilicet, *motu proprio* (ut Doctores dicunt), excludit subreptionem a litteris Apostolicis, id est, facit ut contra Breve Pontificium allegari non possit surreptio, argumento c. *Si motu proprio*, de Præbend., in 6, ubi dicitur concessionem beneficii, quam Pontifex alicui facit habenti aliud quod Pontifex ignorabat, nec illi propositum fuit, esse validam, si gratia motu proprio facta est; subreptitiam vero, si ad petitionem partis. Et ratio optima ibi adjungitur, quia prior gratia ex mera liberalitate facta est. Declaratur autem nunquam ita fieri, nisi quando expresse explicatur per illa verba, *Motu proprio*. Super quem textum plures effectus hujus clausulæ referuntur, quos late sequitur et refert Rebuffus, in Concordatis, titulo de Forma mandati Apostolici, verb. *Motu proprio*. Ex quibus ad rem præsentem maxime facit, quod quando est clausula *Motu proprio*, non admittitur pars ad probandum contrarium, quia esset arguere Summum Pontificem de mendacio; de quo videri potest Bertran., cons. 35 et 202, in fine tom. 1; Staphilæus, de Litteris gratiæ et justitiæ; et Covar., in cap. *Alma Mater*, 1 p., § 7, numero secundo.

10. *Quid dictio*, Ex certa scientia. — Quia vero licet hæc particula excludat subreptionem ex taciturnitate, non tamen excludit omnem deceptionem, nec purgat omnem falsitatem, ut iidem auctores advertunt, ac late Sanch., lib. 8 de Matrim., disp. 4 et 21, a numero quadragesimo septimo, ideo præter illam particulam additur, *Ex certa scientia*. Per quæ verba Pontifex indicat, se non deceptione aliqua, sed ex vera et perfecta informatione concedere, ut Staphilæus supra dicit, n. 10. Et ideo sicut non admittitur aliquis ad probandum contra particulam *Motu proprio*, Pontificem solum ad instantiam partis processisse,

quia esset illum mendacii arguere, ita quando Pontifex profitetur se procedere ex certa scientia, nemo prudens potest respondere, ex ignoratione aut falsa informatione id egisse, quia hoc est mendacii arguere ipsum Pontificem ; quod maxime in præsenti verum habet. Nam cum in priori bulla Papa in declaratione dixisset, se id facere ex certa scientia, in posteriori, non obstante alterius interpretatione et objectione, hoc ipsum confirmat.

11. *Quid de plenitudine potestatis.* — Additur vero particula, *de plenitudine potestatis.* Quanquam enim, quoties Papa motu proprio operatur, præsumatur uti plenitudine potestatis, ut tractant Glossa et Doctores, in cap. *Ad hæc*, de Rescriptis, et Felin., in cap. *Causam*, 2, de Testibus, colum. 4, quod etiam affirmat de altera clausula, *ex certa scientia*, in cap. *Cum inter*, de Except., numero quinto et sequentibus; Panormitanus, in cap. *Ea quæ*, de Sententia et re judic., num. 8. Tamen ad tollendam omnem ambiguitatem expresse additur illa particula, quia non poterat clarius exprimi Pontificem operari ut Ponficem, et non ut privatam personam, quam dicendo se hoc declarare *ex plenitudine potestatis;* hanc enim non habet nisi quatenus Pontifex est. Et quia potestas debet esse accommodata actui, certum est hic non esse tantum sermonem de potestate jurisdictionis, sed maxime de potestate, quæ *clavis scientiæ* appellatur; nam hæc erat per se necessaria ad hanc declarationem faciendam. *Potestatis* autem *plenitudo* in hoc genere nihil aliud est, quam quod potestas sit ad docendum cum assistentia Spiritus Sancti, ac certitudine infallibili; ergo repugnat expressis verbis Pontificis dicere, illum esse locutum privato sensu, et ut particularem Doctorem. Et hoc significavit idem Pontifex, quando, veluti perstringens dictos impugnatores, dixit : *Quin etiam nos supradicta motu simili, et ex certa scientia, et de Apostolicæ potestatis plenitudine decernentes ac præcipientes, privato sensu locutos fuisse, ac tanquam privatos Doctores errare potuisse;* ac si diceret, quo nil poterat absurdius cogitari, magisque nostris verbis et intentioni repugnans.

Corollarium tertium, damnans erroris adversariorum sententiam.

12. *Principale assertum conceptum in hac erronea sententia perperam fundabatur in antiquis Doctoribus. — Nunc ab errore excusari non potest.—Prohibetur sub excommunicatione reservata.* — Tertio igitur ex dictis infertur, sententiam illam, quam ille impugnator defendit, et omnia, quæ ex illa intulit, et eo tempore valde temeraria fuisse, quod notavit Henriq., lib. duodecimo Summæ, cap. quinto, numero sexto, et nunc jam non posse ab errore excusari. Nunc de doctrina agimus, non de persona, ob aliquam enim ignorantiam vel inadvertentiam, possumus aliquando excusare personas, quarum judicium ad nos non spectat, sed solum gradum certitudinis doctrinæ explicare. Quia ergo Summus Pontifex, in Constitutione *Ascendente Domino,* illos errores insinuavit et damnavit, totam sententiam commemorare et refellere necesse est. Asseruit ergo ille, scholares approbatos, et incorporatos Societati per tria vota simplicia, non esse vere ac proprie religiosos. Deceptus autem fuit ex opinione satis communi inter antiquos Doctores dicentes, verum religiosum non constitui nisi per professionem et tria vota solemnia ; qui tamen juxta antiquum jus suique temporis usum loquuntur de facto potius (ut sic dicam) quam de possibili, id est, declarant sic fieri, non negant autem aliter fieri posse. Et quamvis aliqui vel multi ex auctoribus privatis in eo sensu id docuissent (de quo in tomo superiori disputatum est circa statum religiosum in communi), interposita jam auctoritate Sedis Apostolicæ, nullius ponderis est cujuscumque auctoris opinio. Quia ergo Gregorius jam in priori Motu hoc declaraverat, ideo non possumus opinionem illam a temeritate excusare. Eo vel maxime quod, si impugnator ille antiquitatem veramque rationem consuluisset, invenisset plane nullo probabili fundamento negari, vota simplicia, cum traditione in religione ab Ecclesia approbata, sufficere ad verum et proprium statum religiosum constituendum. Quia vero eo tempore declaratio Pontificis fortasse non erat satis promulgata, et proposita toti Ecclesiæ, poterat tunc assertio illa ab errore excusari; nunc autem profecto non potest. Nam sufficientissime promulgata est declaratio Pontificis, et illa sententia publice damnata ejusdem auctoritate in multis Academiis, et Constitutiones illæ jam in omnium manibus versantur. Neque etiam excusare poterunt quemquam tergiversationes aut evasiones quas capite præcedenti, a numero tertio, refutavimus, vel aliæ similes, quas desiderium impugnandi hanc religionem forte poterit comminisci; quia de intentione Pontificis satis evidenter constat, neque illæ sunt probabiles aut verisimiles interpretationes,

sed elusiones quædam vel potius contradictiones. Præsertim cum idem Pontifex in priori rescripto hæc verba gravissima adjiciat : *Præcipimusque et interdicimus, ne quisquam scrupulum de hoc cuiquam injicere, neve illud in controversiam, dubium vel suspicionem ponere audeat quoquo modo.* In alio vero rescripto addit pœnam excommunicationis latæ sententiæ, Summo Pontifici reservatæ, cum aliis pœnis, in eos qui quovis colore, directe vel indirecte, impugnare, vel ei contradicere ausi fuerint.

13. *Primum illatum ex principali asserto erroneo multa falsa continet.* — *Falsum est scholares Societatis temporali judici subdi.* — Atque idem sentiendum est de omnibus propositionibus, quas adversarii ex dicto principio inferebant, et in prædicta Constitutione, *Ascendente Domino*, indicantur. Prima erat, *Societatis scholares approbatos mere seculares esse, ac jurisdictioni Ordinariorum subditos existere. Quia non sunt de corpore Societatis, nec Societas aut illius Superiores jus aliquod in illos habent, aut ex vi votorum, aut a Summo Pontifice, quia ipse etiam tale jus non habet.* Sed hæc omnia satis ostendunt quam falsum sit principium ex quo inferuntur, cum in tot absurditates inducat; quamquam etiam illationes solidæ non sint, et imprimis adversarii nomine *Ordinariorum* videntur intellexisse, non tantum Episcopos, sed etiam seculares judices, respectu eorum qui nondum ordinati sunt ; nam si non sunt veri religiosi, neque etiam sunt clerici, erunt laici seculares, et consequenter ordinariis judicibus temporalibus subjecti ; quo nihil poterat cogitari absurdius, magisque repugnans communi sensui, et consuetudini totius Ecclesiæ ab initio hujus religionis. Erravit autem hujusmodi oppugnator, non solum in principio falso, scilicet, *quod hi non sint veri religiosi*, sed etiam in illatione. Novitii enim religionum non sunt veri religiosi, et tamen gaudent privilegio fori, et exemptione totius religionis, quamdiu sub illius obedientia vivunt, et in probatione versantur : ergo multo magis scholares Societatis in ea approbati, cum sub ejus obedientia vivant, et in ordine ad solemnem professionem adhuc in probatione existant, gaudent privilegio fori et exemptione totius religionis.

14. *Falsum item Societatem non habere jus in illos, ostenditur ex duplici dicto Pontificis.* — Deinde falsum omnino est, Societatem non acquirere jus in hujusmodi scholares, et erroris fundamentum fuisse videtur, quia hoc jus solum potest dari vel acquiri per votum solemne, eo quod non soli Deo, sed homini etiam fit ; non autem per vota simplicia, qu lia hæc sunt, quæ soli Deo fiunt. Ac propte rea Pontifex, respiciens ad radicem hujus deceptionis, duo respondet. Primum est, solemnitatem voti sola Ecclesiæ constitutione esse inventam, quasi tacite diceret, non esse de substantia status religiosi, tum quia hæc substantia de jure divino est ; tum etiam quia, sicut Ecclesia adjunxit illam solemnitatem, ita etiam potest sine illa statum religiosum approbare, in quo fiant et serventur omnia quæ Christus instituit, cum alia determinatione, seu circumstantiis. De qua re copiose in tomo superiori dictum est, cum de voto simplici et solemni, et de essentia status religiosi, in communi ageremus. Secundum est, qui hæc vota in Societate emittunt, se tradere, et divino servitio mancipare in religione a Sede Apostolica approbata ; ac si diceret, falsum esse per vota simplicia non posse simul fieri traditionem quæ per illa confirmetur ; et consequenter, quamvis votum simplex non necessario fiat homini, non tamen hoc illi repugnare, eo, scilicet, modo quo votum fieri potest homini, scilicet, materialiter tantum ; nam promissio ipsa Deo fit, materia autem esse potest obedientia homini præstanda propter Deum. Quo etiam modo, et non aliter, potest solemne votum fieri homini, sive præsupponat promissionem factam homini, sive non : utroque enim modo fieri potest tam solemne votum quam simplex, ut citato loco dictum est.

15. *Eadem falsitas variis exemplis generaliter ostenditur.* — Addo ulterius doctrinam illam omnino falsam esse, non solum in tam manifesto et evidenti religionis statu, ubi traditio intervenit, et perpetua vota, quamvis simplicia ; verum etiam in aliis vivendi modis, qui sunt in Ecclesia, et in votis simplicibus, quæ vel fiunt, vel fieri possunt pure et sine traditione. Nam imprimis votum simplex fit Deo, et consequenter consecrat Deo aliquo modo materiam de qua fit, et ideo eo ipso subjicit illam aliquo modo potestati Summi Pontificis, qui est Dei Vicarius, et ideo ad eum spectat procurare et efficere, ut quidquid Deo debetur, ei solvatur. Ut verbi gratia, in Hispania fuerunt multa vota simplicia de certa aliqua portione vel eleemosyna Ecclesiæ Compostellanæ tribuenda, per quæ acquisitum est aliquod jus Prælatis Ecclesiæ, et maxime

Summo Pontifici, ad cogendum ut illa vota compleantur. Hinc etiam multa statuta sunt a Romanis Pontificibus de voto Hierosolymitano, seu Cruce signatorum in ordine ad observationem ejus, ut constat toto titulo de voto, cum tamen votum illud simplex tantum sit. Et eadem ratione, si quis publice voveret hospitali perpetuo servire, posset Pontifex, suo jure utens, illum compellere ad tale votum servandum; ergo per vota simplicia potest persona specialiter constitui sub jure Pontificis, qui etiam poterit jus illud in aliam personam vel congregationem transferre. Præterea, nonnullæ sunt congregationes in Ecclesia, quæ non attingunt statum vere ac proprie religiosum, vel quia non faciunt, vel quia in illis non fiunt vota perpetua, etiam ex parte voventium, vel propter alias causas; et nihilominus approbatæ sunt a Pontificibus, ut utiles et honesti vivendi modi, et eximuntur per eosdem Pontifices a potestate judicum ordinariorum, ut sunt in Lusitania clerici congregationis Sancti Joannis Evangelistæ, vulgo a Sancto Loyo nuncupati, et alii sunt multi similes. In eos ergo habet Pontifex peculiare jus, ratione cujus eos sibi reservat, et congregatio unaquæque habet jus in personas, quamdiu in illa sunt, tanquam in membra sua, quæ gubernare potest et corripere, et ad vota servanda cogere; ergo etiam extra statum religiosum est falsa illa doctrina, et contra Ecclesiæ consuetudinem.

16. *Ejusdem ratio a priori.* — Ratio autem a priori est, quia etiam per hos vivendi modos, et per talia vota dicantur personæ cultui divino, pro illo tempore, seu quamdiu in eo vivendi modo perseverant, et ad illum cultum specialiter obligantur. Atque hoc satis est ut sub Pontificio jure specialiter constituantur, et consequenter ut sub ejus peculiari protectione ac regimine recipi possint, ac subinde eximi a jurisdictione ordinariorum, non tantum spiritualium, sed etiam temporalium, etiam quoad personas non habentes ordinem clericalem. Quia quicumque titulus divinus (ut sic dicam), seu spiritualis, sufficit ut Pontifex possit eximere a potestate temporali personas laicas; nam sub ea ratione ecclesiasticæ reputantur. Sic enim exemptio clericorum jure Pontificio facta est juxta probabiliorem sententiam, quam lib. 4 Defensionis fidei ostendimus, et videri potest Covar., in Practic. quæst., cap. trigesimo primo. Et eodem jure facta est exemptio religionum, etiam quoad novitios, sive a jurisdictione seculari, sive (quod facilius est) a jurisdictione Episcoporum; cur ergo non potuit hoc facere Pontifex etiam in his membris Societatis? Potuit ergo, et multo ante fecit Paulus III, dicens: *Societatem, et universos illius socios, et personas illorum ab omni superioritate, jurisdictione, et correctione quorumcumque Ordinariorum eximimus et liberamus.* Et tamen hic advertendum, duplicem potestatem habere Prælatum religionis in subditos, scilicet, jurisdictionis, et dominativam. Priorem habet hodie a Pontifice, vel olim ab Episcopis. Posteriorem habet ex vi ipsiusmet professionis ab ipso profitente. De hac ergo posteriori procedunt quæ diximus; nam quoad illam tam efficax est traditio, quæ per dicta vota in Societate fit, quam quælibet professio. De priori vero res est manifesta ex bullis Pontificiis; sed de illa jurisdictione et actibus ejus infra ex professo disputandum est in lib. 10, a capite quinto.

17. *Secundum illatum. — Tertium illatum. — Contra secundum illatum arguitur ex bulla Pontificis, atque tanquam error impugnatur.— Confirmatur impugnatio ex altera bulla.* — Alia illatio illius auctoris erat, non obstantibus his votis Societatis, posse scholares approbatos ad quemcumque regularem ordinem libere transire, invitis suis Prælatis. Et altera huic annexa erat, etiamsi omnino a religione deficiant, et ad seculum transeant, posse a quocumque confessario per bullam *Cruciatæ* absolvi et ab Episcopis jure ordinario dispensari, ut in seculo maneant, vel uxorem ducant; nec per hæc omnia fieri aliquam injuriam Societati, etiam per apostasiam ab illa. Sed hæc omnia, quatenus ex prædicto fundamento procedunt, eamdem fere censuram merentur, et ita ab eodem Pontifice eodem modo reprobantur, et ab aliis antiquioribus Pontificibus sunt vel expresse, vel virtute damnata. Nam imprimis Paulus III, in quinta sua bulla anni 1549, specialiter prohibet, *ne quis, post emissa vota secundum constitutiones prædictas, sive professus, sive scholaris, sive coadjutor Societatis sit, ad quemvis ordinem etiam per Sedem prædictam approbatum, Carthusiensium dumtaxat excepto, nisi de expressa ipsius Præpositi, aut dictæ Sedis licentia transire valeat.* Aut ergo hoc potuit Pontifex statuere, aut non potuit. Hoc posterius dicere sine dubio esset erroneum contra Pontificis potestatem et sententiam, sine ullo fundamento: si autem potuit, ergo post illud decretum omnino falsa erit illa doctrina, imo et erronea, si sensus erat, non obstante illo de-

creto, licitum esse transitum illum. Quod si oppugnator ille responderet se ignorasse decretum illud, excusari quidem posset ab errore, non tamen a temeritate, quod de re adeo gravi, et animarum saluti adeo nociva, dependenteque a speciali jure particularis religionis, judicium protulerit sine sufficienti notitia instituti, approbationis et privilegiorum talis religionis, quod quilibet prudens Theologus maxime cavere debet. Confirmari hoc potest ex bulla Pii V, *Dum indefessæ*, in qua declarat Societatem, et singulas ejus personas vere et non ficte mendicantes esse, et frui omnibus et singulis dispositionibus, favoribus et gratiis, tam a jure, quam ab homine, religiosis mendicantibus concessis. Unum autem ex his favoribus et gratiis est, ut mendicantibus non liceat transitus ad alias religiones non mendicantes, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, juxta constitutionem Martini V, in Concilio Constantiensi, quam refert Anton., tertia parte, tit. vigesimo quarto, cap. septuagesimo primo. Et similem Benedicti XII refert Tabien., verb. *Religiosus*, § 23. Ergo etiam ante Gregorii constitutionem, ex vi illius bullæ Pii V, erat falsum prædictum illatum.

18. *Altera evasio reprehenditur primo. — Deinde ejus sensus examinatur. — Et falsitatis convincitur tripliciter.* — Diceret fortasse, illationem illam intelligendam esse *ex vi votorum*, et jure ordinario, non tamen propterea excludi quin ex peculiari privilegio Pontificis prohiberi possit. Sed hoc imprimis declarandum fuisset; quantum enim ex declaratione Gregorii colligitur (proprium enim opus harum impugnationum ad manus non venit), simpliciter videtur ille Theologus asseruisse, eo tempore id fuisse licitum. Deinde interrogo quo sensu dicatur *ex vi talium votorum* licitum esse transitum, seclusa speciali prohibitione. Nam etiam in quacumque alia religione licet transitus, non tamen indistincte, sed ad strictiorem, non vero ad laxiorem, quia votum majoris boni non potest commutari in minus, propria auctoritate; neque etiam ad æqualem, vel quia commutatio in æquale, fortasse requirit etiam auctoritatem Superioris, vel certe propter jus acquisitum priori religioni, quo privari non debet, nisi ubi majus bonum ipsius religiosi intercedit. Videtur ergo sensus illius assertionis fuisse in hoc gradu Societatis licitum esse transitum indifferenter ad quamcumque aliam religionem, in qua vota solemnia emittuntur, quantumvis laxa et remissa sit. Et hoc etiam omnino falsum est *ex vi ipsorum votorum*, et seclusa speciali prohibitione Pontificis. Primo, quia, ut ostensum est, etiam per hæc vota est jus acquisitum religioni. Secundo, quia probatum est, etiam per hæc vota constitui verum ac proprium religiosum, qui, comparatus ad alium statum constitutum per vota solemnia, potest esse multo strictior et perfectior illo; nam, licet excedatur in solemnitate voti, et in modo obligationis ex parte religionis, excedere tamen potest in perfectione finis et mediorum, et in materia votorum substantialium, et in rigore observantiæ ac disciplinæ religiosæ, qui excessus major sine dubio est, magisque pertinens ad perfectionem animæ, et ad cultum Dei; nam solemnitas voti extrinsecum quid est, pendens magis ex constitutione extrinseca, quam ex voluntate propria. Obligatio autem ex parte religionis, vel carentia ejus, non minuit voluntatem et oblationem ex parte religiosi se tradentis, imo reddit illam quodammodo magis liberalem, ut cap. secundo, numero secundo, dicebam. Ergo hic status religiosus Societatis cum quacumque religione alia in hoc convenit, quod, seclusa speciali concessione aut prohibitione Pontificis, ab illo ad strictiorem statum licitus esset transitus, non vero ad laxiorem vel æqualem, etiam si vota ejus sint solemnia; nam hæc sola circumstantia non reddit statum strictiorem. Quod quidem satis confirmant Pontificia indulta; nam si generatim, et ex vi talium votorum, status, in quo fiunt vota solemnia, esset strictior, et gratior Deo, injustum plane fuisset hunc transitum universaliter prohibere; ergo signum est illam circumstantiam ex mente Pontificis non multum referre, nisi ubi cætera paria essent. Tandem juvare potest, quod hi scholares approbati non solum tria vota substantialia in suo gradu emittunt, sed etiam promittunt professionem facere in Societate, quando jussi fuerint; non ergo possunt promissionem illam implere in quacumque alia religione laxiore.

19. *Quæstiunculæ incidentis resolutio de facto. — De jure etiam resolutio eadem probabilior.* — Solum posset hic aliquam dubitationem habere, an professio facta in alia religione, non obstantibus prioribus votis Societatis, sit valida, esto sit illicita; quod etiam non habet dubitationem de facto. Quia si recte ponderentur omnia verba Pauli III, irritam significant esse illam professionem, idque expresse declararunt Pius IV et Pius V, in

bulla anni 1565, quæ incipit, *Æquum reputamus*, et videri potest compendium privilegiorum Societatis, verb. *Apostata,* § 5 et 9. Sed dubitari potest ex natura rei, et ex vi talium votorum. Est enim communis doctrina D. Thomæ, et a nobis, tomo præcedenti, tractata, eum, qui habet simplex votum religionis strictioris, profitendo in laxiori, male facere, factum tamen nihilominus tenere, ita ut obligatio prioris voti omnino extincta maneat. Posset ergo quis cogitare ita fore in Societate, secluso speciali jure Pontificio, et potest ita suaderi. Nam qui uni rem aliquam promisit, et eam postea alteri tradit, licet male faciat, donatio tamen tenet, sicut tenet matrimonium cum una, post sponsalia de futuro cum alia, vel post votum simplex castitatis. Ita vero comparatur professio ad vota simplicia; ergo ex natura rei valida esset professio post vota simplicia castitatis, si per Ecclesiam irrita facta non esset. Nihilominus probabilius censeo, sicut secunda professio facta in religione, non magis stricta vel perfecta, invita alia religione, in qua prior professio præcesserat, irrita est ex natura rei, ut ex citato tomo suppono, ita professionem factam ab scholari approbato Societatis in quacumque religione laxiori, seu minus perfecta, esse ex natura sua irritam. Ratio est, quia professio secunda in priori casu non est invalida propter propriam solemnitatem votorum in priori professione, sed propter traditionem, ratione cujus fit ut secunda professio sit donatio rei alienæ, et in perpetuum jam traditæ ad usum ejusdem generis, nulla subintellecta conditione vel exceptione, nisi de religione seu statu perfectiori. Sed quoad hanc traditionem ex parte religiosi se donantis, et quoad jus acquisitum ipsi religioni, æqualis est hæc admissio scholarium cuilibet professioni; nam vere se tradunt Societati in perpetuum, et ipsa eos acceptat, ut ex forma vovendi patet, et ex declaratione Pontificum Pauli III, Julii III, Gregorii XIII. Ergo, etc.

20. *Contra secundum illatum illo numero decimo septimo positum ostenditur, scholarem desertorem injuriam facere Societati.* — Atque hinc tandem constat quam falsa sint omnia, quæ in altera illatione subjiciuntur. Nam, ut ab ultimo puncto incipiamus, cum ostensum sit Societatem acquirere speciale jus dominativum in scholares Societatis, mediis eorum votis, evidens est non posse hujusmodi scholares invita Societate illam deserere, sine magna ejus injuria, quia privant illam suo jure, sicut qui se alteri donavit in servum, non potest fugere sine injuria domini, et qui rem suam alteri donavit, non potest eo invito illam surripere sine injuria ejus ac vero furto.

21. *Item a nemine posse absolvi, quam ab ipsa Societate vel Papa.* — Deinde evidenter falsum est ab hoc peccato apostasiæ posse hujusmodi transfugas libere absolvi a quocumque confessario, tum quia illi manent veri religiosi, et ideo subjecti in foro etiam pœnitentiæ Prælatis suæ religionis, sine quorum facultate non possunt aliis confiteri, nisi a Pontifice illam habeant. Per bullam autem *Cruciatæ* illa non habetur, ut ex tract. 8, lib. 2, nunc suppono, idque maxime respectu apostatarum, et in tantum detrimentum religionis; videri etiam potest Compendium privilegiorum Societatis, verb. *Absolutio*, § 11. Tum etiam quia in bullis Pontificiis declaratum est, illud esse verum peccatum apostasiæ a religione, quæ jure communi habet excommunicationem annexam, a qua non potest ullus confessor absolvere; quam contra hos apostatas specialiter tulerunt, et sibi reservarunt Pius IV et Pius V, in bulla *Æquum reputamus*, et habetur in citato Compendio, verb. *Apostata,* § 1 et 2, cum aliis. Tum denique quia illi, quamdiu in eo statu permanent, in statu damnationis sunt, ut recte dixit Cajetanus, in communi de apostatis loquens, verb. *Apostasia*, et ideo in eo statu permanentes a nemine possunt absolvi, nedum a quolibet confessore. Si autem ad mentem redeant, ad suos Superiores recurrere debent, ut ab eis absolvantur, nisi fortasse ob necessitatem aliquam urgentem juxta commune jus absolvendi essent; nam tunc non virtute bullæ *Cruciatæ* simpliciter absolvendi sunt, sed sub obligatione comparendi.

22. *Item non posse Episcopos cum eorum votis dispensare, ostenditur quadrupliciter.* — Denique, falsum convincitur posse Episcopos cum his apostatis vel religiosis dispensare. Quis enim unquam dixit posse Episcopum jure ordinario facere ex religioso non religiosum per dispensationem, aut ex mendicante non mendicantem? Hi autem sunt vere ac proprie religiosi, ut ostensum est toto capite præcedenti; ergo. Deinde, licet Episcopus possit dispensare in voto simplici, non tamen in traditione et donatione Deo facta et religioni propter ipsum; et ideo in aliis religionibus non potest dispensare cum oblatis, seu conversis, qui se vere ac proprie religioni donarunt, etiamsi proprie religiosi non sint

ex defectu votorum; sed hi religiosi Societatis vere se tradunt, et perfectiori modo et cum votis sufficientibus ad statum religiosum constituendum; ergo. Præterea, Episcopus non potest jure ordinario dispensare in votis religionis et totalis castitatis perpetuæ; sed hi religiosi emittunt imprimis votum totalis castitatis, et præterea promittunt ingredi Societatem professam, quæ promissio revera est votum religionis, ut etiam declaratum fuit in tertia Congregatione, can. 2, diceturque latius lib. quarto, cap. decimo sexto et decimo septimo; ergo non potest Episcopus in eis dispensare. Neque obstat, si quis respondeat hæc vota includere conditionem, ac proinde non esse reservata, quia tomo superiori diximus votum castitatis non esse reservatum, nisi sit absolutum; respondetur enim imprimis promissionem illam ingrediendi Societatem professam solum includere conditionem hanc, *Si ipsa Societas voluerit illum admittere;* hanc autem conditionem plane includit omne votum religionis; est ergo illud tam absolutum votum religionis, quam esse potest. De voto autem castitatis fatemur non absolute fieri, sed ut annexum tali statui, et ideo includere tacitam determinationem, *dum ille status duraverit.* Hic autem status est omnino extra potestatem Episcopi; ergo et votum quo constituitur, seu quod illi annexum est. Tandem hæ personæ sunt omnino extra jurisdictionem Episcoporum, ut est notissimum? quomodo ergo possunt Episcopi eorum statum mutare, aut in eorum votis dispensare?

23. *Ultimum illatum, negans commutari posse vota in seculo facta, in vota scholarium Societatis, duplicem sensum habet. — Primo. — Secundo. — Prior sensus, negans propriam commutationem, impugnatur.* — Ultima illatio dicti oppugnatoris erat, non posse vota in seculo facta in hæc tria vota scholarium Societatis, seu statum illorum commutari. Hæc vero propositio duplicem potest habere sensum. Unus est, etiam per modum commutationis non posse ex intentione ipsiusmet voventis, vel ex ordinaria potestate confessorum, aut Prælatorum Societatis, præcedentia vota in hæc commutari. Alius est, hunc ingressum, seu incorporationem in Societate, non habere vim extinguendi omnia præcedentia vota, quam habet professio cum votis solemnibus. Prior sensus, simpliciter loquendo, falsus est, et ita reprobatur a Gregorio XIII, dicente: *Insuper asserunt non posse vota aliqua in seculo emissa in tria hæc substantialia Societatis commutari, cum tamen hæc vota sint status, ut præfertur, religiosi adeo utilis et perfecti, ut illa in hæc possint; hæc vero in aliorum ordinum etiam solemnia vota commutari, sit ab hac Sede justis de causis interdictum.* In quibus verbis duæ rationes indicantur. Prima est: verus status religionis, et præsertim tam perfectus, melior est, et gratior Deo, quam observantia cujuslibet voti in seculo emissi; sed hæc vota constituunt talem statum; ergo in illa possunt quælibet vota seculi commutari. Alia ratio est a posteriori, seu fundata in judicio Sedis Apostolicæ; nam vota seculi possunt commutari in vota solemnia religionis; sed hæc vota Societatis judicata sunt a Sede Apostolica adeo perfecta, ut vetuerit illa in solemnia alterius religionis, præter Carthusiam, commutari, et consequenter illa ut paria ad minimum æstimaverit; ergo etiam illa judicavit talia, ut in illa possint vota seculi commutari.

24. *Notationes pro enucleanda dicta commutatione. — Vota in seculo incompossibilia votis scholarium Societatis per hæc ipso jure suspenduntur. — Quid de votis compossibilibus.* — Hæc autem ipsa commutatio duobus modis intelligi potest. Primo, ut ipso jure fiat, ex intrinseca, scilicet, vi talium votorum, vel certe ex aliquo privilegio juris. Secundo, ut fiat ex intentione ipsius voventis, qui præcedentia vota vult in hæc tria commutare. Deinde potest intelligi hæc commutatio vel simpliciter, vel secundum quid. Simpliciter appello, quando priora vota omnino extinguuntur; secundum quid, quando tantum suspenduntur. Deinde suppono quædam esse vota præcedentia hunc statum, quorum observantia repugnat tali statui et observationi ejus, atque de his nulla est difficultas, quin saltem suspendantur ex vi talis status et horum votorum quamvis simplicium; et quod hæc vota licite et sancte fiant, et consulenda sint fieri, non obstantibus aliis votis præcedentibus; nam quoad hoc hæc vota æquiparantur professioni, quia et constituunt statum de se perpetuum, et valde perfectum, cujus observantia longe majus bonum est quam sit executio aliorum votorum. Item, quia talia vota suspenduntur ipso jure per primum ingressum religionis, etiam per novitiatum, ut in tomo superiori ostendimus; ergo multo magis suspendentur per statum religiosum illis tribus votis firmatum. An vero omnino etiam auferantur, statim dicetur in num. vi-

gesimo sexto. Alia autem sunt vota quæ possunt optime in religione impleri, et nihil impediunt religiosam observationem seu disciplinam, sed illi aliquid addunt. Et de his etiam est certum posse, ex voluntate alicujus, qui potestatem habeat commutandi, pro eo tempore quo talia vota duraverint, suspendi per quamdam commutationem secundum quid, seu pro eo tempore. Probatur, quia talis commutatio evidenter est in melius; ille enim status, quamdiu durat, multo melior est quam particularia vota quæ in seculo fieri possunt. Dices: melius est utrumque simul servare, cum fieri possit. Respondetur, non teneri quempiam ad omne id quod melius est, et sæpe non expedire obligationes accumulare. Atque hinc fit ut talis commutatio fieri possit propria auctoritate ipsius voventis, quia commutatio in melius ita fieri potest, ut supra dixi, et ex professo, in lib. 6 de Voto, cap. decimo octavo. Oportet tamen ut ipse vovens intendat talem commutationem facere, quando hæc tria vota emittit; nam, postquam aliquis plura vota fecit sine commutatione, non potest postea sua voluntate unum in aliud commutare, quia jam utroque oneratus est. Deinde potest hæc commutatio fieri per Prælatos Societatis, quia cum possint dispensare, ut suppono, multo facilius poterunt commutare; sed oportet etiam advertere, si talis commutatio fiat in aliqua opera religionis, illa manere sub obligatione voti, cum tamen alias solum fortasse essent sub directione regulæ, et ideo melius est, ut simpliciter dispensentur pro eo tempore; vel a principio commutentur in ipsamet tria substantialia vota, et religiosum statum, nullam illis addendo obligationem voti, ad specialia opera, quod sine dubio fieri potest. Imo etiam ipso jure Societatis factum videtur. Nam in prima Congregatione generali, can. vigesimo secundo, de omnibus votis in seculo factis præterquam religionis determinatæ, dicitur, *in Societate suspensa esse, etiamsi per professionem non tollantur, et ita obligationem eorum cessare, dum persona in Societate manet.* Quod merito ita factum est; nam omnes rationes, quibus D. Thomas probat præcedentia vota per professionem tolli, probant expedire ut saltem per hæc vota suspendantur, ut facile constabit legenti ea quæ in tomo superiori de illo puncto tractavimus.

25. *Posterioris sensus bipartita resolutio.*— Difficultas vero est, an etiam commutatio simpliciter hic locum habeat, ita ut, licet contingat scholarem approbatum ejici a Societate, non reviviscat obligatio priorum votorum. Ad quam breviter respondeo, ex intentione voventis posse fieri talem commutationem, non tamen fieri ipso facto aut jure, nisi intendatur. Ratio prioris partis est, quia hic status cum his tribus votis, eo modo quo sunt perpetua ex parte voventis, licet ex parte religionis aliquando auferri possint, sunt bonum melius et perfectius quam omnia vota in seculo facta, etiamsi haberent materiam duraturam per totam vitam; quia per illam oblationem persona multo magis consecratur Deo, et fere moraliter continget ut opera facta in tali statu intra unum annum sint meliora, et gratiora Deo, quam essent futura omnia opera aliorum votorum, etiamsi obligatio eorum per totam vitam esset duratura; ergo licita et valida est talis commutatio, non solum si auctoritate Superiorum fiat, quod est manifestum, sed etiam propria voluntate. Ratio vero alterius partis est, quia, licet is, qui habet votum inferioris boni, faciat votum de alio bono meliori, non incompossibili priori, si non intendit specialiter commutari unum in aliud, non commutat ex vi talis facti, sed multiplicat vota; sed ita est in præsenti; ergo ex vi talium votorum, non fit commutatio, et consequenter nec jure naturali fit; quia hoc nullum est aliud, nisi quod natura talium votorum postulat; neque etiam jure positivo divino vel humano, quia nullum tale est. Quin potius, in dicto can. vigesimo secundo, significatur talia vota in seculo facta non omnino auferri, nisi per professionem, quod intelligo ipso jure, seu ex sola intrinseca vi talium votorum; non vero quod non possint auferri ex absoluta commutatione intenta a vovente.

26. *Juxta dictum posteriorem sensum admittitur differentia aliqua inter vota scholarium Societatis, ac professionem.— Concluditur contra auctores tertii corollarii.*— Et quantum ad hoc posset aliqua differentia constitui inter hæc vota scholarium, et professionem simpliciter dictam. Nam per professionem probabile est extingui omnia priora vota ipso facto et jure, absque alia commutatione a profitente intenta. Si autem hoc convenit professioni (res enim non est certa), id non provenit ex solo jure naturæ, neque ex aliquo jure scripto, quod sufficienter id declaret, sed adjuncta communi consuetudine, et traditione Ecclesiæ, quæ omnia in tomo superiori late probavi et declaravi. Quia ergo hæc admissio scholarium in Societate non est absoluta pro-

fessio, et secundum præsentem statum Ecclesiæ est novo jure introducta, ideo non videtur ad illam extendendus hic effectus, qui maxime in consuetudine fundatur, cum illa consuetudo solum in propriis professionibus locum habeat. Maxime cum inter statuta Societatis, in prædicto canon. 22, fiat in hoc differentia inter hæc vota simplicia et professionem, quæ non potest in alia re constitui, quod ad præsens attinet, nisi quod professio extinguit ipso facto priora vota seculi; status autem scholarium solum ea suspendit, nisi alia via per dispensationem vel commutationem ab homine, ut ita dicam, auferatur. Si igitur oppugnator ille solum hanc differentiam constituere voluisset, non cum illo contenderemus. Quia vero absolute dixit, non posse vota in seculo emissa, in tria hæc substantialia Societatis commutari, ideo hæc assertio non minus quam alia reprobatur. Maxime cum eo semper tendat ut hunc statum elevet, et adeo diminuat, ut sentiat sufficientem non esse, ut in illum vota seculi commutari valeant.

CAPUT V.

AN PRÆDICTA SCHOLASTICORUM APPROBATORUM ADMISSIO IN SOCIETATEM DICENDA SIT PROFESSIO?

1. *Unum professionis significatum.— Juxta hoc significatum procedit ratio dubitandi initio cap. 3 posita.* — Superest explicemus an hæc admissio et incorporatio scholarium approbatorum in Societate, non solum constituat illos in vero statu religioso, ut hactenus probatum est, sed etiam (ut rationi dubitandi initio capitis tertii positæ omni ex parte satisfaciamus) dicenda sit vera *professio*, et ita possit simpliciter appellari. Quæ licet videatur quæstio de usu vocis, tamen ad intelligentiam jurium potest esse necessaria; nam quod ad rem spectat, facile poterat distinctione expediri. Primo enim si nomine *professionis religiosæ* intelligatur traditio omnino absoluta, et votis solemnibus firmata, atque adeo indissolubilis per potestatem intrinsecam religionis, sic dicendum est hanc admissionem non esse professionem, quia revera illi non convenit prædicta descriptio, ut hactenus probatum est. Atque in hoc sensu, in eodem Societatis instituto, ac bullis et constitutionibus ejus, distinguitur gradus scholarium a gradu professorum, et admissio illorum ab horum admissione; et una vocatur professio, non tamen alia, ut constat ex quinta parte Constitutionum, cap. 1, per totum, et sæpe in sequentibus; unde in forma ipsa vovendi, qui profitetur, expresse dicit: *Ego professionem facio;* alii vero minime. Et juxta hanc significationem vocis ad difficultatem tactam respondendum est, negando statum religionis solum constitui per professionem in hoc rigore sumptam; potest enim per aliud genus admissionis a nobis explicatum vere ac proprie constitui. Quia vero jura canonica, et interpretes eorum, ac cæteri Doctores locuti sunt de statu religioso ante Societatis approbationem, quo tempore per solam professionem in eo rigore sumptam religiosi constituebantur, ideo absolute dicunt per professionem constitui verum religiosum. Dicunt etiam professionem esse necessariam secundum illum statum Ecclesiæ, in quo alius modus non erat in usu, neque approbatus; et eodem sensu cum aiunt ante professionem non esse verum religiosum, solum intendunt dicere susceptionem habitus, seu primum ingressum vel novitiatum non sufficere ad constituendum verum religiosum, donec fiat professio, per quam incorporetur quis religioni; tunc enim non erat alius incorporandi modus. Secundo, quia novissime, in can. 26 Congregationis septimæ, *professionis* vox latius aliquanto sumitur, dum sub eo nomine distinguuntur vota formatorum coadjutorum a prædicta approbatorum scholasticorum admissione, sic plane etiam admissio hæc non dicetur *professio*. Unde similiter ad præsentem difficultatem negabitur consequentia, religiosum scilicet statum constitui per professionem solum eo etiam latiori modo sumpta professione.

2. *Alterum significatum juxta quod etiam satisfit prædictæ rationi dubitandi.* — Potest vero tertio accipi vox illa *professio religiosa*, generalius pro quocumque firma ac stabili unione cum religione approbata, per traditionem, et vota substantialia religionis, per legitimam potestatem ecclesiasticam publice admissam. Et hoc modo dicendum est, hanc scholarium admissionem in Societatem esse veram professionem, ut ex dictis constat. Sic etiam generaliter pro quocumque tempore, et tam de facto quam de possibili, verum est, per omnem professionem hujusmodi, et per solam illam, verum ac proprium statum religiosum constitui. Quod etiam ex hactenus dictis notum est. Nec vero hæc si-

gnificatio illius vocis aliena est ab ejus proprietate, et communi usu, et ab usu multorum Doctorum; nam, juxta latinam proprietatem, *profiteri* generaliter significat, vel palam ac publice promittere, vel munus aliquod publicum cum aliqua solemnitate suscipere, quomodo dicitur quis profiteri militiam, aut magisterium Theologiæ scholasticæ, vel sacrarum litterarum, aut jurisprudentiæ, etc. Sic etiam D. Thomas 2. 2, q. centesima octogesima quarta, articulo quinto, ait, Episcopum cum assumit Episcopatum, solemnem professionem facere, ubi constat non loqui de solemni professione, prout a religiosis fit; sic etiam Concilium Toletanum II, cap. 1, de subdiacono dixit, admitti posse vigesimo anno ætatis, habita probatione suæ professionis. Præterea Innocentius, in cap. *Porrectum,* de Regular., professionem validam vocavit illam, quæ fit extra claustrum, et in manibus alicujus qui non habet potestatem incorporandi religioni, quamvis solum habeat vim voti simplicis; et ibi Antoninus, a quo non multum dissentit Abbas, numero duodecimo, ita etiam loquitur de professione facta in manu Episcopi, cum tamen fateantur illam non constituere verum religiosum, sed solum esse votum quoddam simplex, et cum solemnitate quadam accidentali emissum. Et Paludanus, in 4, d. 38., q. 3, in fine, non dubitat professionem tacitam vocare *professionem,* quamvis dubitet an talis professio reddat inhabilem ad matrimonium. Cum ergo hæc incorporatio scholarium in Societate, publica sit non solum promissio, sed etiam traditio, atque assumptio religiosi status, et jam nunc reddat personam inhabilem ad matrimonium, merito posset appellari *professio.* Ubi de sensu constaret, quod, scilicet in hac generali significatione, et non in alia rigorosa et quasi specifica sumitur.

3. *An in jure nomine professorum venire etiam debeant scholares Societatis, atque adeo nomine regularium et religiosorum.*— An vero jura, quæ loquuntur de professione religionis, comprehendant hanc admissionem scholarium Societatis, nec parum refert, nec facile definiri potest. Primum constat, quia ex illo pendent quæstiones plures, ut an omnia, quæ jura requirunt ad professionem, requirantur ad hanc admissionem, ut talis ætas, tantum probationis tempus, etc. Item an metus reddat nullum hunc ingressum, sicut reddit nullum illum ingressum, et sic de aliis. Denique inde etiam pendere videtur, an hi scholares in jure comprehendendi sint sub nomine regularium seu religiosorum; nam hæc duo, professus, et regularis seu religiosus, videntur esse in jure æqualia, seu ad convertentiam dici. Secundum declaratur, quia omne jus antiquius approbatione Societatis, per professionem sine dubio solum intelligit illam quæ tunc erat in usu; jura autem posteriora non mutarunt significationem vocis, sed in eodem sensu locuta sunt; ergo nullam comprehendunt sub illa voce, nisi professionem illam, quæ per solemnia vota fit. In contrarium autem est, quia multa sunt in jure attributa religiosæ professioni, quæ in hanc etiam scholarium admissionem conveniunt, et alia communi voce non significantur. Item quia nomen *religiosi* commune est his personis; ergo et nomen professionis, juxta usum juris, debet esse commune.

4. *Affirmandum in favorabilibus.*— Distinctione utendum censeo: aut enim jura loquuntur de gratiis et favoribus concessis religiosis professis, aut de rebus odiosis, seu quæ rigorem continent. Si sermo sit de prioribus, extendenda censeo ad vota scholarium Societatis, atque adeo sub nomine *professionis* comprehendi etiam hanc scholarium incorporationem. Hoc imprimis colligo ex generali regula Innocentii, Panormitani, et aliorum, in Rubric. de Regul., qui dicunt sub nomine *religiosi* quoad favorabilia plures comprehendi, qui variis modis divino cultui omnino dicati sunt, quamvis non sint solemniter professi; ergo multo magis sunt extendenda similia jura ad hos religiosos Societatis, qui non utcumque sunt divino servitio mancipati, sed tanquam veri et proprii religiosi; ergo eadem ratione, favores et gratiæ, quæ conceduntur jure communi, vel *regularibus* sub hoc nomine, vel *religiosis*, vel etiam *professis* sub his nominibus, extendi debent ad prædictos scholares; ergo eadem proportione loquendum est de professione, et de incorporatione horum scholarium, quoad favores et gratias. Secundo et principaliter id colligo ex Motu proprio Pii V, qui incipit, *Dum indefessæ,* ubi cum dixisset, omnes et singulas personas Societatis, intra religiosos mendicantes vere et non ficte numerari debere, subdit: *A quo omnes et singulas tam juris quam hominum dispositiones in favorem religiosorum, seu fratrum mendicantium, nunc et pro tempore emanatas, etiam in Societate, illiusque domibus, collegiis, Præposito, et aliis religiosis locum habere.* Quam

concessionem statim extendit ad omnia privilegia, etiam specialissima, immunitates, exemptiones, etc. Et semper loquitur de omnibus et singulis personis Societatis, sub quibus sine dubio scholares approbatos comprehendit; nam ideo domibus collegia semper adjungit, ut de omnibus personis, quæ sunt illorum membra, se loqui significet. Et hanc declarationem amplius explicuit, et confirmavit Gregorius XIII, in bullis sæpe citatis.

5. *In non favorabilibus distinguendum.* — Si autem loquamur de his, quæ professioni vel religioso professo, de rigore juris tribuuntur, vel ad ea, quæ odiosa sunt, spectant, ut, verbi gratia, cum excommunicantur religiosi, qui hoc vel illud fecerint, vel qui professionem hoc vel illo modo faciunt, et similia, tunc ulterius considerandum est an res illa, de qua jus loquitur, peculiari modo respiciat, vel fundetur in solemnitate professionis, vel solum respiciat statum religiosum, ut sic, et professionem quatenus illum constituit. Nam in juribus quorum materia est prioris generis, *sub professione* non potest comprehendi hæc incorporatio scholarium approbatorum Societatis, quia in tali incorporatione deest fundamentum talium jurium, quod est solemnitas professionis; in juribus autem quorum materia est posterioris generis, tunc sub nomine *professionis*, hæc etiam incorporatio comprehendenda videtur. Exemplum prioris partis est in cap. unico, de Voto, in 6, ubi dicitur votum solemnizari, quantum ad impediendum matrimonium, per professionem expressam, vel tacitam, factam in aliqua religione approbata; ibi enim sub *professionis* nomine in rigore non comprehendebatur hæc incorporatio scholarium Societatis; nam ante specialem constitutionem Gregorii, per votum castitatis in ea factum non reddebatur persona inhabilis ad matrimonium, quidquid aliqui senserint; et, licet nunc votum illud habeat hunc effectum, non est ex vi illius juris communis, sed ex speciali jure Gregorii XIII, quo non obstante illud votum solemne non est, ex declaratione ejusdem Gregorii, juxta intentionem voventium, et admittentium illud; ergo non comprehenditur sub dicto cap. unic.; ergo nec incorporatio hæc comprehenditur sub *professione*, de qua ibi sermo est. Sumitur ergo ibi *professio* stricte pro illo vinculo omnino absoluto et indissolubili, quo secundum commune jus religiosi ligantur et traduntur. Aliud exemplum de eadem re existimo sumi posse ex Extravag. unica Joannis XXII, de Voto, ubi, qui post matrimonium ratum non consummatum sacrum ordinem suscipit, suspenditur, nisi professionem in aliqua religione approbata faciat; nam tunc per Diœcesanum conceditur ei dispensatio, a quo ad talem professionem admonendus dicitur. Ibi enim sub *professione* non intelligo comprehendi hanc incorporationem nostrorum scholarium, nec per illam illi juri satisfieri. Ratio est, quia intentum Pontificis ibi est, ut matrimonium ratum, quod per votum sacri ordinis solutum non fuerat, per aliud vinculum professionis solvatur, ut sic solutus ab obligatione uxoris decenter possit in suscepto ordine ministrare. At vero per vota hæc scholarium Societatis non fit ille effectus, ut infra, lib. 4, cap. 2, dicam, sed est proprius votorum solemnium; ergo per illa non satisfit intentioni Pontificis in dicto textu; sumitur ergo ibi *professio* stricte, ut solemnitatem includit.

6. *Pars posterior exemplo etiam declaratur.* — *Exemplum aliud ex c. Religioso.* — Alterius autem membri exemplum sumere possumus ex Motu proprio Sixti V, in prædicta ratione dubitandi, initio cap. 3, citato, dum ait: *Tunc vere et proprie religiosi esse dicuntur, cum professionem emittunt;* ibi enim solum sumit *professionem*, ut a susceptione habitus, id est, a primo ingressu seu novitiatu distinguitur; solumque illam considerat, quatenus est vinculum inter religiosum et religionem, sufficiens ad verum statum religiosum constituendum; et ideo non dubito quin sub ea voce scholares Societatis comprehenderit, et ita, quæ ibi circa professionem disponit, licet odiosa et rigorosa videantur, ad hanc etiam incorporationem pertinent, ut consuetudo etiam declaravit, et mox dicemus. Atque ita etiam intelligendum puto cap. *Religioso*, de Sentent. excom., in 6, § *Quamvis*, ubi significatur privilegium canonis *Si quis suadente*, in rigore juris, solum convenire religiosis professis, ibi autem speciali concessione extendi ad novitios; nam sine dubio extensio illa necessaria non erat pro scholaribus Societatis, sed in rigore comprehendebantur sub canone, quia veri religiosi sunt, unde in verbis illius paragraphi: *Quamvis autem is, qui religionem ingreditur, religiosus censeri cum effectu non possit, donec sit tacite vel expresse professus*, sub *professione* comprehendenda est hæc incorporatio, quia ibi non consideratur professio, ratione specialis solemnitatis, sed solum quatenus constituit

verum religiosum, illumque a novitio distinguit. Nec refert quod illud jus et similia fuerint condita ante institutum Societatis, quia, licet verum sit tunc non cecidisse Societatem sub expressam intentionem sic loquentium, tamen confuse comprehensa fuit, quatenus generatim intendebant loqui de vinculo constituente verum religiosum, quod nomine *professionis* significabant, ut dixi, quia tunc non erat alius modus incorporandi in religione; illud autem materiale est, et ideo non obstat quominus sub formali decisione talis juris hic status comprehendatur, sive illa pertineat ad favorem, sive ad rigorem.

7. *Objectiones ex doctrina Navarri contra hanc posteriorem partem indicantur et excluduntur.* — Contra hanc vero partem posset quis objicere multa, quæ Navarrus affert, cons. 6, de Statu monach., ubi contendit sub nomine *professionis monialium* non debere comprehendi quasdam oblatas sub quadam dispositione rigorosa ; et illa occasione significat, in simili dispositione, *professionis* nomen nunquam debere extendi ad eam quæ proprie et in rigore professio non est. Verumtamen, si attente legatur, loquitur de professione, ut distinguitur ab omni oblatione, seu donatione personæ, quæ non constituit illam vere et proprie religiosam, qualis erat in illis oblatis, et tunc recte procedunt omnia quæ adducit. Nihil autem nobis obstant, qui loquimur de vinculo constituente verum ac proprium religiosum, et ideo non putamus comprehendi sub talibus decisionibus jurium per argumentum a simili, vel a paritate rationis, sed per proprietatem religiosi status, et vinculi quo constituitur, de quo talia jura loqui intendunt, et sub illa ratione illum significant per talia verba. Quæ resolutio multis aliis particularibus exemplis declarabitur capite sequenti, et in discursu materiæ.

8. *Ad secundam confirmationem adversariorum in c. 3, num. 1.* — Ultima confirmatio, et objectio contra prædictam veritatem, facta in eodem cap. 3, initio, sumebatur ex forma ipsa vovendi, et ex ipsiusmet verbis constitutionum Societatis, ad quam jam ex parte responsum est, omitti in illa forma verbum *profitendi*, quia juxta communem usum, significare solet traditionem cum voti solemnitate, et solum usurpari verba *vovendi* et *promittendi*, ut indicetur talia vota esse simplicia, non tamen propterea excludi veram traditionem personæ, quæ per eadem vota fit Societati, ut Gregorius XIII declaravit. Et in ipsis constitutionibus erat alias sufficienter expressum, cum dicant, per hæc vota scholares admitti et incorporari in Societate, et membra ejus fieri, ut etiam in primo cap. hujus libri, numero quarto, inculcavimus. Quod autem in ea forma vovendi non exprimatur distincte promissio Prælatis Societatis facta, sicut exprimitur in forma admittendi coadjutores formatos, non ideo est quia in re ipsa scholares etiam non se obligent Societati, eique tradant jus in se ipsos, ut jam in cap. primo hujus libri, numero septimo, attigimus, sed solum factum videtur ad distinguendum gradum scholarium a gradu coadjutorum formatorum ; nam hi, licet solemnia vota non emittant, constituuntur jam in termino, neque ultra progredi debent in statu seu gradu Societatis, ac propterea majori quodam vinculo morali cum ipsa Societate conjunguntur, et extra omne genus probationis constituuntur, et ipsa Societas arctius obligatur ad eos retinendos perpetuo, nisi denuo per crimina et contumaciam in illis reddantur indigni. Ad hoc ergo significandum illi expresse vota emittunt in manibus Prælati, cui se expresse obligant, et ipse eos admittit. Scholares vero licet incorporentur Societati, non tamen ut in eo gradu semper maneant, sed ut sic incorporati adhuc amplius probentur. Et ideo, licet Societas debeat eos retinere, quandiu rationabilis causa dimittendi non subest, tamen ad hoc judicandum liberior est, et minor causa sufficit, et ad eam explorandam probatio ordinatur; ad hanc ergo libertatem Societatis significandam dicuntur vota illa non fieri in manibus Prælati, sed soli Deo, scilicet, quantum ad expressam formam promittendi, quamvis implicite et in actu exercito (ut sic dicam) talis obligatio ex ipsa traditione et incorporatione contrahatur. Et ob eamdem causam fit ibi promissio ingrediendi Societatem, scilicet, quoad aliquem ultimum gradum et terminum ejus, sic enim *Societatis* nomen eo loco sumitur ; quod non obstat quin alio modo eædem personæ vere ac proprie ex tunc incorporentur Societati, prout comprehendit omnia membra sua, juxta ea, quæ de significatione hujus vocis in libro primo, cap. primo, num. decimo tertio, adnotavimus.

CAPUT VI.

QUÆ CONDITIONES NECESSARIÆ SINT EX PARTE VOVENTIS, UT HÆC VOTA SCHOLARIUM VALIDE FIANT.

1. *Notationes duæ pro tractandis.* — Ad quæstionem hanc applicari possunt fere omnia, quæ in toto libro de professione religiosa in genere late diximus superiori tomo. Quamvis enim hæc incorporatio scholarium non sit vera professio in rigore præcedenti capite declarato, tamen, quia cum illa convenit in traditione, et in substantia votorum, atque adeo in contractu, ex quo oritur vinculum inter religiosum et religionem, solumque differt in modo obligationis ex parte religionis, et consequenter in absoluta perpetuitate et indissolubilitate talis vinculi ex utraque parte, ideo multæ, et fere omnes conditiones requisitæ ad valorem professionis requiruntur etiam ad præsentem incorporationem; propter differentiam vero dictam explicandum a nobis est, an exceptio aliqua, vel limitatio, aut declaratio hic adhibenda sit, quod faciemus breviter per singulas discurrendo. Prius tamen in genere duo animadverto. Unum est, quasdam ex dictis conditionibus esse ex natura rei necessarias propter morale vinculum quod per professionem contrahitur, ut sunt usus rationis, liber consensus, etc. Et de his indubitatum est, etiam in hac incorporatione esse necessaria, quia etiam hic contrahitur morale vinculum. Aliæ vero sunt conditiones requisitæ de jure positivo, et de his potest esse res magis incerta. Ad judicium autem ferendum applicanda erunt principia in superioribus, tom. videlicet præcedent., et in libro secundo, cap. tertio, posita. Alterum est, conditiones quasdam requiri ex parte religiosi, alias ex parte religionis. De prioribus ergo in præsenti capite dicemus, de posterioribus in sequenti.

2. *An duæ primæ conditiones ad professionem, requirantur etiam ad vota scholarium Societatis.* — Prima conditio est ut ante secundum ingressum præcedat integer annus novitiatus. Et secunda huic similis est, ut professio non fiat ante expletum decimum sextum annum ætatis. Quæ duæ conditiones, licet in antiquo jure fundamentum habeant, nunc maxime vigent, et necessariæ sunt ad valorem professionis, ex decreto Concilii Tridentini, sess. 25, cap. 15, de Regular. Dubitari autem potest an decretum illud hæc etiam vota et incorporationem scholarium in Societate comprehendat. Ratio autem dubitandi est, quia ibi solum loquitur de professione, et ad illam postulat illas duas conditiones, unde subdit: *Professio autem, antea facta, sit nulla;* hæc autem non est professio in toto rigore juris; ergo cum illa lex rigorosa sit, restringenda est, ut hoc vinculum non comprehendat. Confirmatur, quia illud decretum irritans ideo præcipue factum videtur, quia professio, semel valida, est absolute indissolubilis, et ideo difficile habet remedium, si semel valide fiat, quantumvis temere et inconsiderate fiat. At vero hoc vinculum scholarium Societatis non est ita indissolubile simpliciter, neque habet remedium adeo difficile; ergo non est cur sub illa lege comprehendatur. Nam hæc ratio declarat, decretum illud cadere in professionem solemnem, quatenus talis est, et ideo non comprehendere incorporationem hanc, juxta regulam capite præcedenti, numero quinto, positam. Vel saltem quamvis hoc non sit certum, sufficit rem esse dubiam, ut lex illa quoad hanc partem coarctanda sit potius quam extendenda. Propter quæ hæc pars aliquando probabilis mihi visa est, quia vota simplicia non solent ab Ecclesia irritari hoc genere irritationis antecedentis, ut superiori tomo in proprio loco explicavi; tota autem obligatio, quæ in hoc vinculo cum Societate nascitur, aut est votorum simplicium, aut non transcendit ordinem et modum ejus.

3. Re tamen attentius considerata, verum existimo illas duas conditiones requiri ad valorem hujus incorporationis, eamque sub nomine professionis fuisse ibi a Concilio comprehensam. Primo, quia decretum illud non pertinet ad voti solemnitatem, sed ad modum assumendi et constituendi statum vere religiosum, ut satis significant illa verba: *In quacumque religione, tam virorum quam mulierum, professio non fiat.* Quod perinde fuit ac si diceretur: Nemo ad religionem assumatur, vel religioni incorporetur; verba enim illa in omni proprietate hunc sensum admittunt. Intentio autem Concilii fuit in hoc modum ponere, et generalem regulam statuere pro omnibus religionibus; nec verisimile est, cum jam esset instituta et approbata Societas, omnino illam prætermisisse, et liberam reliquisse, ut in quacumque ætate pubertatis, et sine probatione, posset ad hunc gradum religiosos admittere; maxime cum hic status religiosus

etiam quoad hunc gradum valde difficilis sit, et ex parte objecti, seu materiæ, ac modi vivendi, cum quocumque alio comparabilis, ut libro primo, capite tertio, a numero quarto, et capite septimo, numero sexto, ostendi; ex parte autem vinculi, licet videatur aliquantulum minus indissolubile, tamen illud totum est ex parte religionis, et in ejus commoditatem. Concilium autem in hoc decreto consulere magis voluit commodis et perfectæ deliberationi ipsius religiosi, quæ non minus unicuique necessaria est in assumptione hujus status, cum ex parte sua omnino se tradat et obliget, ac perpetuo ligatus maneat; nam, si quod remedium adhiberi postea potest, illud solum est ex parte religionis, quando ipsa judicaverit sibi convenire; nam ex parte religiosi, solum illi superest remedium dispensationis, quod longe difficilius est in toto hoc statu, quam in quibuslibet votis simplicibus extra statum religiosum factis, ut in c. 8, ostendam.

4. Accedit quod, si Concilium voluisset Societatem ab hac regula excipere, id profecto aliquo modo insinuasset, sicut in capite sequenti fecit, excipiens Societatem a generali regula quam tradiderat, ut, expleto anno probationis, novitii vel ejiciantur, vel ad professionem admittantur. Existimo enim illam exceptionem non solum, vel potius non tam fuisse positam a Concilio propter professionem solemnem, quæ post multos annos in Societate fit, quam propter hanc incorporationem scholarium, quæ non post annum, sed post biennium fit. Nam solemnis professio ex ipsis verbis legis intelligi poterat excepta; quia lex illa solum loquitur de professione, quæ immediate post probationem a novitiis fit, et per illam præcipue voluit Concilium commendare, ut novitii aliarum religionum non diutius quam per annum in novitiatu detineantur; in Societate autem nec solet fieri professio solemnis immediate post novitiatum, nec propter dilationem ejus detinentur novitii diutius in probatione, sed jam religiosi in quodam inferiori gradu, et ideo ex ipsa forma talis legis videri poterat non comprehensa Societas quoad professionem solemnem. Præcipue ergo videtur Concilium per illam exceptionem concedere, ut novitii Societatis ultra annum possint in probatione detineri, priusquam in quemcumque gradum hujus religionis incorporentur; ergo nomine *professionis* intellexerat non tantum professionem solemnem, sed quamcumque receptionem ad verum statum religiosum; ergo etiam in superiori capite eodem modo de professione locutum fuerat.

5. Denique, quamvis hæc lex videatur rigorem continere, tamen revera potius continet favoris gratiam; amplianda ergo est ad totum statum religiosum. Antecedens declaratur, quia, quod professio fieri non possit intra annum novitiatus, favor est religiosi; quod autem non fiat ante certam ætatem, publicam utilitatem religionis respicit, ut dixit Navarrus, cons. 25, de Regular., quod incipit : *In ordine Minorum*. Vel certe (ut ego existimo) utrumque redundat in utriusque utilitatem. Nam etiam est magnum commodum religiosi, ut non ligetur ante certam ætatem, in qua perfectius deliberare possit, sicut est commodum ejus non posse ligari ante sufficiens unius anni experimentum. Et e converso, etiam hæc pars de integro anno novitiatus publica utilitas est religionis, quia non minus in ejus favorem, quam religiosi, introductus est novitiatus annus, juxta cap. *Ad Apostolicam*, de Regular.

6. *Tertia quoque ad professionem conditio probatur procedere etiam de prædictis votis scholarium. — Tridentini decretum de quinquennio ad reclamandum eisdem votis accommodatur. — Ingressus religionis interdum sumitur pro votorum emissione finito novitiatu.* — Tertia conditio ad professionem necessaria est ut non fiat ex metu cadente in constantem virum, de qua conditione eadem dubitatio quæ de præcedentibus tractari potest, quia, ut diximus tomo superiori, hæc conditio non est necessaria jure naturæ ad valorem professionis, sed tantum jure canonico. Et ideo dubitari potest an hic modus professionis seu incorporationis nostrorum scholarium sub illo jure antiquiori comprehendatur. Eodem tamen modo affirmandum censeo. Primo, quia jus, irritans religionis professionem ex metu factam, fundatur in difficultate et proprietate status religiosi, quæ in hoc statu invenitur, quantum est ex parte obligationis, et mutationis vitæ ipsius religiosi. Secundo, quia cap. unic. *De his quæ vi,* in quo maxime illa conditio fundatur, licet in particulari loquatur de muliere quæ monachalem habitum invita susceperat, metu mortis monasterium ingrediens, nihilominus definitionem continet generalem, et in ea non consideratur, nisi *an timore mortis religionem intraverit*, ut in fine textus dicitur. Quæ verba generalia sunt, et cum omni pro-

prietate in hunc ingressum scholarium conveniunt. Unde obiter infero, hos scholares approbatos etiam comprehendi sub illo decreto Concilii Tridentini, sess. 25, cap. 19, de Regular. : *Quicumque regularis prætendat se per vim et metum ingressum esse religionem, aut etiam dicat ante ætatem debitam professionem fecisse*, etc., *non audiatur, nisi intra quinquennium*, etc. Nam idem quinquennii tempus existimo servandum esse ad similem seu proportionatum effectum, respectu votorum, seu incorporationis horum scholarium ; atque adeo nomine *professionis* ibi comprehendi; quia illa etiam constitutio non respicit principaliter solemnitatem voti, sed stabilitatem religiosi status, et quietem personarum regularium. Unde (quod notandum est) idem significare videntur, in illo cap., *ingressus religionis, et professio*, quia clarum est non esse ibi sermonem de ingressu ad novitiatum, sed ad ipsum religiosum statum; hunc enim oportet libere fieri, et sine metu ; constat autem sub nomine *ingressus religionis* comprehendi hunc ingressum scholarium; ergo etiam nomine *professionis*.

7. *Procedit item quarta conditio.* — Atque hinc etiam infero, eodem modo in hoc ingressu, sicut in quacumque alia professione, requiri conditionem quartam, nimirum, ut consensus præstitus ad talem actum non sit per dolum, vel ignorantiam, vel deceptionem in re gravi extortus; imo in hoc res certior est, quia hæc conditio non jure positivo sed naturali necessaria est, eo quod talis ignorantia non solum faciat involuntarium secundum quid, sicut metus, sed simpliciter causat non voluntarium, ut in superioribus declaratum est; consensus autem voluntatis tam necessarius est in hac incorporatione, sicut in quacumque alia.

8. *Procedit et quinta multo magis, quam in professione solemni.* — De quinta vero conditione, quæ est libertas a legitima servitute, nihil hic addere necesse est, quia jam supra, lib. 2, cap. quinto, numero vigesimo quinto, vidimus, licet servitus jure communi impediat, et non dirimat professionem subsecutam, ex speciali tamen jure Societatis esse impedimentum inhabilitans personam, quamdiu servitus durat.

9. *Similiter et sexta.* — De matrimonii etiam vinculo, cujus carentia posset ut sexta conditio postulari, etiam ibidem, a numero vigesimo secundo, diximus, quomodo in Societate necessaria sit, etiam ex proprio et speciali jure illius, et ideo licet hic etiam habere possit locum quæstio, an jura, quæ irritant professionem factam ab uno conjuge sine licentia alterius post consummatum matrimonium, locum habeant in scholaribus Societatis, tamen hic minus est necessaria, quia ex speciali jure Societatis constat hoc esse impedimentum irritans ingressum, atque adeo inhabilitans personam ad quemcumque gradum Societatis.

10. *In Societate nec professio neque vota scholarium valent a conjugato emissa, nisi omnino libero ab uxore.*—Imo, licet jure communi interdum valeat professio unius conjugis sine legitima conversione alterius, qui licentiam dedit, cum moderationibus in jure expressis, et superiori tomo declaratis, nihilominus in Societate mihi probabilissimum est, nec professionem, neque hanc scholarium admissionem validam esse, nisi plene ac perfecte tollatur illud impedimentum, quoad omnem obligationem redeundi unquam ad consortium uxoris, vel reddendi debitum, etiamsi ipsa petat, quomodo non tollitur plene hoc impedimentum, nisi cum facultate uxoris simul concurrat legitima conversio ejus. Hoc autem colligo ex ipso jure Societatis a Pontificibus confirmato. Nam in cap. 2 Examinis absolute ponitur, ut impedimentum irritans, matrimonium consummatum. In cap. vero 3, lit. C, additur declaratio : *Nisi adsint conditiones illæ, quæ exigi solent, ut conjugatus religionem ingredi possit.* Et in prima parte Constitutionum, cap. 3, lit. F, apertius declaratur, tunc hoc desinere esse impedimentum, quando a conjuge facultas concederetur, *servatis aliis circumstantiis, quæ juxta sanam doctrinam et usum sanctæ Ecclesiæ solent observari.* Non ergo tollitur impedimentum per solam facultatem conjugis, nisi concurrant aliæ circumstantiæ, quæ omnino liberam et expeditam relinquant personam ad sumendum statum religiosum, et permanendum in illo sine ulla injuria conjugis, etiamsi ipsa postea velit maritum revocare.

11. *Item et septima.* — Septimo loco diximus eodem tomo, ad has conditiones pertinere, ut persona professionem emittens in dignitate Episcopali constituta non sit. Circa quam nihil speciale est in Societate institutum aut declaratum. Certum tamen existimo illud commune jus a fortiori habere locum in hoc ingressu Societatis, quia etiam in professione ejus citra omne dubium locum habet ; non enim potest Episcopus sine licentia Pon-

tificis professus in Societate fieri; multo ergo minus poterit in quolibet inferiori ejus gradu constitui, nec de hoc oportet plura dicere; quia non solum res clara est, verum etiam casus, in quo aliud contingat, vel intentetur, videtur moraliter impossibilis; quacumque autem ratione cogitetur, applicari ad illum potest tota doctrina circa professionem illo loco data.

12. *Atque etiam octava.* — Octava conditio assignari potest, ut persona non sit ligata professione alterius religionis. Quæ quidem conditio ex jure communi solum procedit de religione, quæ strictior sit; in Societate autem ex jure speciali extenditur ad quamcumque religionem, etiam laxiorem; imo non solum ad professionem in illa, sed etiam ad primum ingressum, seu habitus receptionem; nam hoc est unum ex impedimentis irritantibus ingressum Societatis, et quamcumque incorporationem cum illa, ut in superioribus visum est, lib. 2, cap. 1, a num. 16.

13. *Quid de nona conditione, ne graviter egeant professuro parentes sui. — Societas licite potest dimittere scholarem pro subveniendo graviter egenti.* — Nono impedire multum solet ingressum religionis, saltem ne liceat, obligatio ad parentes graviter indigentes, et ideo immunitas ab hac obligatione solet etiam inter conditiones ad professionem necessarias numerari. De qua nihil speciale in præsenti dicendum occurrit; nam commune jus, et generalis doctrina, tomo superiori data, ad hanc etiam scholarium nostrorum admissionem applicanda est. Unde quoad hanc partem, non est dubium quin sub *professionis* nomine comprehendatur. Ratio est, quia quantum est ex parte sua, ita se tradit et obligat religioni, et muneribus ejus ad divina obsequia hic religiosus Societatis, sicut quilibet alius professus, quæ traditio et obligatio ita est injuriosa parenti, sicut quælibet professio, quia ex se ita impedit obsequium ejus. Tamen, sicut professio facta contra hujusmodi debitum et obligationem, non est ipso jure nulla, licet illicite fiat, ita etiam in præsenti admissio, et vota scholaris indebite facta contra eamdem obligationem, non sunt irrita ipso facto, quia nullum est positivum jus commune, aut proprium Societatis, quo irritentur. Neque etiam ex sola natura rei sequitur talis irritatio, quia vinculum ipsum religiosum non repugnat formaliter cum illo debito ad parentes, sicut de professione dictum est; est enim in præsenti eadem vel major ratio, cum hoc vinculum scholarium Societatis aliqua ex parte minus rigorosum sit. Quapropter ex peculiari instituto Societatis poterit ipsa in simili casu jure ac merito irritare tale vinculum, quod aliæ religiones non possunt facta professione; quia neque ex intentione sua, neque ex approbatione Pontificum sibi reservant talem facultatem in ipso contractu professionis, sicut reservat Societas in hac scholarium admissione. Cum autem facultatem habeat, et illa causa sit valde justa, præsertim quando debitum ad parentes antecessit ipsam incorporationem, non est dubium quin licite possit illam irritare, et scholarem liberum dimittere, ut parentibus inserviat.

14. *Non tamen tenetur dimittere vi talis indigentiæ.— Teneri tamen aliquando poterit ex vi sui debiti regiminis.* — Quin potius quæri potest an ad hoc etiam teneatur Societatis Prælatus. Sed in hoc eamdem censeo rationem esse de Societate, et de quacumque alia religione, quantum ad obligationem dandi facultatem suis religiosis, jam incorporatis in quocumque gradu, ut parentibus indigentibus subveniant. Nam jus illud, quod sibi Societas reservat ad dimittendum scholarem approbatum ex justa causa, non inducit specialem obligationem dimittendi illum propter commodum parentum, quia jus illud non ad bonum aliorum, sed ad bonum ipsiusmet religionis ordinatur. Deinde quia vel talis est casus in quo teneatur Societas facultatem concedere religioso, ut subveniat parentibus, necne. Si ad hoc non tenetur, multo minus tenebitur dimittere illum, ut per se constat; si autem ad illud tenetur, considerandum ulterius erit an, retinendo statum religiosum, possit quis illi obligationi satisfacere, alia media et industriam adhibendo, religione retenta. Et tunc clarum est non teneri Societatem ad dimittendam omnino personam (quicquid sit an possit), quia obligatio illa solum cogit ad necessaria. Loquor autem de obligatione illa ex vi sua, seu ex vi juris talis parentis. Nam ex parte ipsius Societatis poterit sæpe ad bonam ejus conservationem expedire, potius liberum dimittere scholarem, quam permittere ut, retento habitu et nomine Societatis, ministeriis et actionibus vacet, quæ subventioni parentum poterunt esse necessaria, et tunc obligari poterit Prælatus Societatis ad dimittendum subditum, non tam ex jure ipsius subditi, seu parentum ejus, quam ex vi sui muneris in ordine ad debitum regi-

men Societatis, vel certe ex conjunctione utriusque; quia non potest alio modo utrique satisfacere, scilicet, parenti et Societati. Discernere autem an hoc vel illud expediat, aut moraliter necessarium sit, negotium est prudentiale, et ideo judicio viri prudentis relinquendum est; qui si recta intentione, et facta mediocri diligentia morali procedat, practice coram Deo non errabit.

15. *In obligatione orta ex dicta indigentia æquiparantur professis quibusvis scholares Societatis. — Distinctio de indigentia parentum ante vel solum post professionem filii.* — Quando vero in hujusmodi eventu teneatur Societas facultatem concedere subdito, ut parenti subveniat, et ipse etiam teneatur illam procurare, eo quod parenti subvenire obligatus sit, censeo etiam ex generali doctrina superiori tomo data de religiosis professis esse definiendam. Judico enim quoad hanc partem, et scholares in Societate approbatos esse æquales quibuscumque religiosis professis, et obligationem Societatis in eadem parte non esse majorem, quam sit in quacumque religione, propter fundamentum n. 13 et 14 insinuatum, scilicet, quia et hi religiosi Societatis æque se tradunt, et moriuntur mundo ex parte sua, ac quilibet alii professi; et jus illud dimittendi, quod sibi Societas reservat, non est propter alios, sed propter se ipsam, suumque commune bonum. Quapropter multum hic referre existimo distinctionem citato tomo datam, considerandum nimirum esse, an necessitas parentis et actualis obligatio filii antecesserit religiosum statum susceptum, vel postea necessitas exorta sit. Nam in hoc posteriori casu, multo minor est obligatio tam religiosi, quam religionis, et ideo in illo religiosus Societatis satis erit securus in conscientia explicando religioni necessitatem parentis, et postea obediendo religioni, et sequendo judicium ejus, quia in eo casu majus sine dubio est jus religionis, et religiosus non potest ipsa invita, et cum aliquo ejus præjudicio, parenti subvenire; neque ipsa etiam ad hoc tenetur concedere facultatem cum aliquo præjudicio suo, sed solum poterit obligari ex charitate, quando magnum religionis incommodum non intercedit. At vero in priori casu, quando necessitas præcessit et durat, multo major est obligatio tam religiosi, quam religionis. Ad utrumque potest applicari doctrina sæpius relata; nihil enim hic speciale occurrit, præter id quod annotavimus de facultate peculiari, quam habet Societas ad liberum dimittendum religiosum in eo eventu.

16. *Decima conditio ad professionem quousque locum habeat in dictis scholaribus.* — Decimo, inter has conditiones ponitur, ut religionem professurus non sit aliis debitis aut reddendis rationibus obligatus. Hanc ergo observari etiam necesse est in admittendis scholaribus Societatis; nam quoad hoc etiam eorum vinculum cuicumque professioni æquiparatur, ut in proximo puncto explicatum est; procedit enim hic eadem ratio. Quia vero per hæc vota scholarium Societatis non statim amittitur omnium bonorum proprietas, licet ita ligetur ut jam non liceat uti illis, ut propriis, ideo ex hac parte sæpius fieri potest, ut debita minus impediant hoc vinculum cum Societate, quam professionem. Similiter, quia hæc vota non faciunt incapacem hæreditatis, propter certam spem illius posset aliquando esse licitum hoc vinculum, non obstantibus debitis, quando non est licita professio; præsertim si manendo in seculo non aliunde speraretur facultas solvendi debitum, quam ex tali hæreditate, quia tunc non fieret impotentior ad solvendum per hujusmodi vota. Atque eadem ratione, si quis habens debita propter impotentiam solvendi admittatur ad hæc vota, et postea casu eveniat ut in aliqua hæreditate succedat, tenebitur priora debita solvere, nec Societas poterit illum impedire, quia obligatio non fuit extincta, sed impotentia solum excusabat; quod in Societate multo facilius est, cum ipsa nullum acquirat jus, nec succedat in bonis religiosorum, nisi ei voluntarie donentur. Solutio autem debitorum præferri debet donationi voluntariæ, etiam piæ. Atque hæc de conditionibus ex parte voventis.

CAPUT VII.

QUÆ CONDITIONES REQUIRANTUR EX PARTE RELIGIONIS, UT VOTA SCHOLARIUM VALIDE FIANT.

1. *Scholarium receptio ex parte Societatis fundamentum est harum conditionum.* — Quod attinet ad conditiones requisitas ex parte religionis, quas jam tomo superiori assignavimus, eæ omnes in hac etiam receptione necessariæ sunt, retenta solum differentia in modo acceptandi traditionem religiosi, et obligandi religionem ipsam. Jam enim supra, c. 1, a n. 6, explicavimus Societatem in hac receptione scholarium non simpliciter obli-

gari, sed retinere ac reservare sibi potestatem eos dimittendi liberos simpliciter, etiam quoad vinculum, si id expedire censuerit. Nihilominus commune est his votis et incorporationi scholarium cum quacumque alia professione, ut non possit fieri ab ipso vovente solitarie, aut omnino secrete; talia enim vota non sunt vota Societatis, neque habebunt vim incorporandi in illa, et consequenter nec religiosum statum constituent. Oportet ergo ut fiant coram aliquo, qui potestatem habeat incorporandi in Societate in tali gradu, et consequenter ad hunc effectum illa acceptet, et ipsam religionem obliget modo debito et proportionato, quem magis in 9 c. declarabimus. Sicut ergo acceptatio religionis necessaria in præsenti est, ita ex parte religionis necessariæ sunt conditiones, quæ in aliis religionibus ad professionem necessariæ esse solent.

2. *Prima conditio, Societatem approbatam esse oportere, ut vota scholarium ipsos constituant religiosos.* — Prima conditio religionis est, ut sit approbata per Apostolicam Sedem, juxta c. ult. de Relig. domib., et unicum eodem titulo, in 6. Hanc vero conditionem in Societate inveniri satis in superioribus probatum est. Fuisse autem necessariam ut talia vota licite et valide fieri possint, in ipsismet bullis Pontificiis pro certo supponitur, estque manifestum ex dictis juribus, ubi omnis nova religio prohibetur, nisi specialiter fuerit a Sede Apostolica approbata; et præcipitur ut omnis, qui in religione converti voluerit, unam ex approbatis assumat. Certum est autem, per hæc vota, et receptionem in Societatem, ita aliquem converti ad verum statum religiosum; ergo non potuissent habere hanc vim, nisi talis religio fuisset ab Ecclesia approbata. Et ob hanc rem, quamvis a principio ita fuerit approbata, ut potestas recipiendi esset ad certum numerum limitata, id satis judicatum non fuit, ut plures recipi possent non solum licite, verum etiam nec valide quoad religiosum statum, et ideo ab eadem Sede Apostolica approbatio facta est, et potestas collocata absque ulla numeri determinatione.

3. *Secunda conditio, debere hæc vota emitti coram habente ad id potestatem.* — *Notatio.* — Secunda conditio necessaria est, ut hæc vota fiant coram illo, qui potestatem habeat admittendi in corpus Societatis, juxta ejusdem Societatis constitutiones. Patet primo ex generali ratione, quia admittere aliquem in membrum alicujus communitatis est actus potestatis superioris, sive illa potestas in tota communitate, sive in capite resideat. Secundo, id patet ex constitutionibus Societatis; nam propterea statim in prima parte, cap. primo, agitur de potestate admittendi ad probationem, apud quem resideat, et in quinta parte, in qua agitur de incorporandis in Societate, statim in cap. primo agitur de eo qui talem potestatem habet, et potestas illa dicitur esse penes Præpositum generalem, qui aliis eam communicare potest, prout oportuerit. Et in declaratione, litter. B, advertitur ordinarie communicari Provincialibus, aliquando vero communicari posse Rectoribus, vel Præpositis, vel aliis personis Societatis, vel alicui etiam extra Societatem, ut Episcopo, vel personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, si alicubi persona Societatis deesset. In hoc tamen advertendum est, aliud esse loqui de potestate ferendi ultimum judicium, quasi definitivum, an aliquis sit recipiendus in hunc gradum Societatis, necne; aliud vero de potestate exequendi ipsam receptionem actualiter assistendo emissioni votorum cum potestate admittendi illa. Quamvis ergo utraque potestas ordinarie sit in Provincialibus, tamen regulariter exercent illam quoad primum actum per seipsos; posteriorem autem Superioribus localibus committunt.

4. *Quorumdam objectio.* — *Confirmatur ex Basilio.* — Non desunt tamen qui in hac parte etiam contra Societatem obmurmurent, dicentes potestatem incorporandi religioni, quæ gravissima est, non debere esse in una sola persona, sed in toto conventu provinciali, vel saltem locali, prout in aliis religionibus observatur, in quibus licet professio fiat in manibus alicujus Prælati, tamen admissio ad professionem fit a Capitulo, vel saltem de consensu aut consilio ipsius Capituli. In aliquibus enim religionibus admissio fit ad plura suffragia decisiva, in aliis vero, vel etiam jure communi (ut juristæ volunt), fit ab Abbate, præmisso consilio Capituli, ita ut sine illo professio non valeat. In Societate vero neutro modo necessarium est communitatis consilium, vel judicium, sed totum negotium in unius hominis potestate constituitur; quod incongruum judicatur, tum quia cum religiosus ad vitam communem cum omnibus agendam recipiatur, ab omnibus recipi deberet; tum etiam quia facilius contingere potest ut unus odio vel amore moveatur, quam plures, aut ut erret recipiendo indignum, vel dignum repellendo. Et ideo Basilius, regula 112, ex

brevioribus, hanc quæstionem proponens, convenientius judicat receptionem cum fratribus communicari.

5. *Diluitur. — Explicatur Basilius.* — Hæc vero objectio generalis est de toto regimine Societatis, quod monarchicum est, de quo inferius, libro decimo, disputabitur. Nunc breviter respondetur, constans esse apud philosophos et Theologos hunc modum regiminis ex suo genere meliorem esse, paucioribusque incommodis expositum, ut Christus Dominus exemplo suo in suæ Ecclesiæ institutione confirmavit. Cum ergo totius religionis regimen monarchicum sit, necessarium fuit in potestate admittendi eamdem formam servari, quæ revera, moraliter loquendo, nullis fere est periculis exposita, et, si quæ sunt, et rara et particularia sunt, quæ in legibus ferendis non considerantur; cui enim totius Societatis, vel alicujus provinciæ ejus cura committitur, de ejus prudentia ac religione præsumi debet, ut ut etiam facultas admittendi seu approbandi scholares ei possit demandari, præsertim cum præmisso gravium et prudentum virorum consilio id semper faciat, ac facere debeat, atque hoc modo vitantur magna incommoda, et dissensiones quæ ex varietate judiciorum et affectuum in hujusmodi Capitulis oriri solet. Basilius autem in dicta regula solum indicat conveniens esse communicari cum fratribus hujusmodi receptionem, ut et oratio aliorum pro aliis vicissim communis sit, et commune inter ipsos sit gaudium, sicut Dominus dixit, in eo, quæ pœnitentiam agit, convocandos esse vicinos et amicos; itaque non dicit convocandos esse ad suffragium, sed ad congaudendum de novo fratre, quod maxime in Societate observatur. Et quamvis Basilius de suffragiis loqueretur, nihil nobis obstaret, quia modum alium recipiendi ad professionem non improbamus, qui fortasse in aliqua religione poterit esse commodior juxta modum sui instituti, sed solum asserimus Societatem merito prædictum modum elegisse, supposito modo obedientiæ et regiminis quem profitetur; et ideo inter alia instituta Societatis, hoc etiam Sedes Apostolica approbavit. Et quamvis Sixtus V specialem formam recipiendi omnibus religionibus generalem postea instituerit, statim etiam ante declarationem suam, Societatem ab illo onere recipiendi per suffragia Capituli liberavit, quoad hoc etiam tacite hoc institutum approbans; si quid vero aliud ex forma ab ipso alias præscripta in Societate retineri voluit, a Gregorio XIV revocatum est, qui antiquum morem Societatis circa hoc approbavit, et retineri voluit, cujus verba supra retuli, libro secundo, cap. tertio, numero decimo tertio, in fine.

6. *Tertia conditio, debere etiam admittentem præbere consensum.* — Tertia et ultima conditio ex parte admittentis ad professionem erat, ut Prælatus nomine religionis liberum consensum adhibeat. Hanc ergo etiam in hac receptione necessariam existimo, quia nulla traditio consummata est, nisi ab altero acceptetur; acceptatio autem non consistit in solis verbis, sed requirit interiorem consensum. Dicunt vero aliqui, eo ipso quod talia vota a Sede Apostolica approbata sunt, per approbationem talis religionis, si publice fiant coram Superiore religionis ejusdem, ab ipsa Ecclesia acceptari, vel ab ipso Deo, cui talia vota fiunt. Respondetur falsum hoc esse, quia alias, etiamsi Superior per vim cogeretur talia vota audire, ipso vero non præberet consensum, neque haberet intentionem admittendi talem personam, nihilominus receptio esset valida, quod aperte falsum est et incredibile, quia illa præsentia valde materialis est, et, seclusa intentione, non habet concursum moralem, neque utitur potestate admittendi sibi concessa, quia illa potestas etiam est moralis, et ideo non applicatur ad opus, nisi ex intentione operantis. Quare falsum est Ecclesiam in eo casu admittere illam personam, vel ejus vota; quia Ecclesia, vel Pontifex non admittit immediate per se ipsum, sed per Societatem: neque hæc admissio fit ipso jure, sed postulat actionem hominis, quæ actio non est sine voluntate et consensu, sicut servatur in omnibus contractibus, et actionibus moralibus. Neque enim solus Deus immediate acceptat talia vota, sed per Societatem, cui proxime fit traditio talis personæ, et ideo etiam Deus illam non acceptat nisi per Societatem; vota autem sunt veluti annexa huic traditioni, et ideo cum illa acceptantur, et non alias. Quoad hanc ergo partem æquiparatur hæc incorporatio professioni, et quæ de hac diximus, hic applicanda sunt.

7. Præter hæc, quæ ex parte religiosi et religionis sunt necessaria in forma ipsa profitendi, oportet etiam debitum modum observare, quod etiam in præsenti, servata proportione, necessarium est, et quæ de professione diximus, etiam in hoc puncto locum habent. Omnia vero sufficienter explebuntur, si forma ad admittendos scholares approbatos præscripta in constitutionibus Societatis p.

5, capite quarto, observetur, nam in illa tria vota, et promissio Societatis expresse proferuntur; traditio vero, et acceptatio ipso actu vovendi tali modo, et cum talibus circumstantiis, sufficienter significatur, maxime cum in forma vovendi addatur: *Omnia intelligendo juxta ejusdem Societatis constitutiones*, in quibus satis declaratum est, per hanc actionem incorporari talem personam huic religioni in tali gradu, quod non fit sine traditione ex parte unius, et admissione ex parte alterius. Quod si quis interroget an omnia, quæ in illa forma continentur, sint de substantia et valore hujus incorporationis, respondendum est, ad tollendum omne dubium, optimum consilium esse formam illam integre servare; in rigore tamen loquendo, non tota forma verbalis, quæ ibi proponitur, neque omnes circumstantiæ ibidem adhibitæ, videntur esse de substantia, sed solum ea verba quæ ad exprimenda vota et promissionem pertinent, sufficienter explicando illa fieri in Societate; nam ad explicandam traditionem et omnem obligationem hæc sufficiunt. Oportet etiam ut hoc publice fiat, ita ut præter eum, qui potestatem admittendi habet, aliqui adsint, quorum testimonio de hujusmodi receptione et incorporatione constare possit; quod quidem in citato capite 4, litter. D, expresse postulatur. Et est revera valde necessarium, et omnino servandum. Non dico autem esse simpliciter de substantia et de valore actus in foro conscientiæ, quia id neque ex natura rei necessarium est, neque ex communi jure sufficienter colligitur, neque in illo jure speciali Societatis declaratur.

CAPUT VIII.

UTRUM IN SCHOLARIBUS SOCIETATIS TACITA PROFESSIO SEU INCORPORATIO LOCUM HABEAT?

1. *Partis affirmativæ ratio. — Negantem partem tradit Navar.—Argumentum pro Navarro.* — Hic vero quæstio suboritur, an in hac incorporatione scholarium Societatis, quam tractamus, locum habeat professio seu incorporatio tacita. Nam illa, quæ juxta prædictam formam fit, expressa est; in aliis autem religionibus, quamvis forma expresse profitendi præscripta sit, nihilominus locum habet tacita professio; ergo idem erit in hac incorporatione scholarium, cum, ratione substantialis vinculi cum religione, conveniat cum professione; et differentia in solemnitate non videtur ad præsens referre; imo, quo vinculum hoc minus solemne est, eo videtur melius posse tacite fieri. Nihilominus Navarrus, Comment. 4, de Regularib., numero septuagesimo sexto, circa finem, generaliter dicit in Societate non fieri professionem tacitam, et licet in his verbis de professione solemni loquatur, in ratione tamen, quam subdit, supponit scholares non posse admitti et approbari, nisi per formam expressam, sic enim inquit: *In illustrissimo Societatis Jesu ordine non videtur fieri professio tacita, per solam gestationem habitus, per unum vel plures annos, quia oportet biennio gestare illum in eo, et biennio expleto, emittere saltem simpliciter tria vota religionis substantialia.* Quæ verba intelligenda videntur de emissione votorum expressa, alias ratio nullius momenti esset, quia si priora vota possent tacite emitti, cur non sequens professio? Non probat Navarrus assertionem suam aliqua ratione. Potest autem ex peculiari instituto Societatis ita suaderi, quia professio tacita non fit, nisi gestando habitum professorum, vel etiam eorum proprios actus exercendo, cap. *Vidua*, cap. *Ex parte*, cap. *Statuimus*, de Regular., et c. 1, eodem, in 6, quod superiori tomo explicatum est. In Societate autem neque est peculiaris habitus, nec fere sunt peculiares actus scholarium approbatorum, et ideo non videtur habere locum in hac religione tacita approbatio, seu incorporatio. Aliquando enim novitii eumdem habitum communem cum scholaribus gestantes, studiis vacare permittuntur, et cum iisdem communem vitam agere, et ideo nullum intercedit signum tacitæ incorporationis.

2. *Impugnatur hoc argumentum. — Confirmatur impugnatio.* — Sed hæc ratio non videtur concludere; nam secundum jura citata, etiam ubi habitus professorum non est distinctus ab habitu novitiorum, gestatio habitus religionis, post integrum annum novitiatus, inducit tacitam professionem; ergo etiam in Societate perseverantia in eodem habitu post biennium novitiatus, inducit tacitam emissionem votorum, etiamsi habitus scholarium per se non sit distinctus ab habitu novitiorum. Neque enim refert, quod habitus totius religionis est communis cum habitu honestorum clericorum, tum quia hoc nihil facit ad distinguendum scholarem a novitio in tali religione, et ideo satis est gestare illum habitum tanto tempore in tali religione, quatenus

illius est; tum etiam quia, licet ille habitus sit communis, semper est aliquo modo appropriatus ad specialem honestatem, et normam religionis, et hoc modo supponitur gestari ultra biennium. Accedit quod, licet in Societate non sint peculiares actiones propriæ eorum, qui vota emiserunt, ut sunt adesse Capitulo, ferre suffragium, et hujusmodi, semper est aliquo modo diversus modus vivendi novitiorum, et aliorum, qui jam sunt membra Societatis; aliterque dispertitæ sunt novitiorum atque scholarium occupationes; ergo, si contingat aliquem post biennium perseverare in eodem habitu, et admitti ad vitam communem omnino cum scholaribus, censendus erit tacite admitti ad membrum Societatis, et vota ejus emisisse.

3. *Auctoris resolutio tripartita.* — *Declaratur prima pars de proprio instituto Societatis.* — Quocirca, si solum jus commune consulamus, non video cur hoc genus professionis vel incorporationis tacitæ, juxta juris præsumptionem locum habere in Societate non possit, ut ratio proxime facta suadet. Tamen, si considerentur tum jus proprium Societatis, et institutum diversum ab aliis religionibus, tum usus etiam ac modus procedendi ejus, recte existimo dictum esse a Navarro, in hac religione non esse tacitam professionem; id vero in universum accipiendum esse de tacita incorporatione, et *regulariter ac per se* intelligendum puto; nam ex accidenti non repugnat aliquando inveniri. Declaro et probo singula; nam imprimis in Societate tempus novitiatus non ita est ad biennium limitatum, ut illo finito statim ex lege præscripta incorporandus sit novitius, sed Superioris judicio committitur, an illud tempus prorogandum sit, ut habetur in Examine, c. 1, n. 12, et c. 4, n. 43, et p. 5, c. 1, in fine; et ideo perseverantia ultra biennium in quocumque genere actionis non est per se sufficiens signum incorporationis. Secundo, potestas admittendi non est in particulari conventu seu collegio, sed regulariter est commissa Provinciali, et ideo donec ipse expresse consentiat, saltem si absit ab eo loco Provincialis, cum dici tunc non possit, eo sciente et consentiente, fieri tacitam admissionem, non censetur quis incorporatus, etiamsi diutius permaneat. Tertio, in Societate sunt varii gradus post novitiatum, et ideo oportet determinari ad quem illorum admittatur novitius, quod per solam tacitam admissionem non recte fit. Nam, licet ordinarie admittatur prius novitius ad gradum scholarium, tamen ille ordo non est per se necessarius, sed aliquando potest statim ad alium gradum admitti, ut ex citatis Constitutionibus constat, et ideo per se necessaria est expressa admittentis determinatio.

4. *Declaratur secunda pars de usu ac modo procedendi ipsius.* — *Confirmatur.* — Jam vero in Societate consuetudo est, ut scholares approbati, sexto quoque mense, vota sua expresse renovent eadem forma qua in principio illa emiserunt, ad quem actum cum eis efficiendum nullus admittitur, qui prius expresse incorporatus non fuerit, juxta cap. 4, parte quarta Constitutionum, § 5, licet alias possint novitii privatim vota emittere, et renovare, si velint, juxta cap. 4, parte quinta Constitutionum. Ergo quamdiu novitius non admittitur ad vota cum scholaribus renovanda publice, et coram Superiore, vel alio, qui vicem ejus teneat, non censetur nec tacite, nec expresse admissus in corpus Societatis. Si autem ad illum actum admittatur, cum prius vota expresse non emisisset, ex tunc censebitur incorporatus, non tacite, sed expresse, et respectu illius illa non erit renovatio, sed nova emissio, et admissio, si tamen ad illius valorem conditiones necessariæ, lib. 2, c. 1, positæ, concurrant, alioqui nihil fiet. Tandem ob has forte causas, hæc est Societatis consuetudo, quæ plurimum valet, maxime in his quæ consistunt in præsumptione, et interioris animi significatione per facta; nam si juxta consuetudinem tale factum non habet talem significationem, cessat præsumptio; ita vero est in Societate; nam, licet quis ultra biennium, per plures dies vel menses, in Societate vivat, nunquam censetur in corpus admissus, donec expresse juxta formam consuetam voveat; ergo signum est non esse in Societate tacitam incorporationem.

5. *Declaratur tertia pars, quod ex accidente possit tacita approbatio dari in Societate.* — *Ejus ratio quantum ad forum conscientiæ.* — Dixi autem *per se ac regulariter*, quia interdum ex accidente videtur hoc posse contingere, præsertim quando præcessit expressa admissio, quæ ex defectu alicujus conditionis fuit nulla, ut si quis, verbi gratia, ante expletum decimum sextum annum ætatis vota scholarium emittat; tunc enim nulla est incorporatio juxta decretum Concilii Tridentini, prout supra in c. 5, a n. 3, a nobis explicatum est. In hujusmodi ergo eventu censeo defectum illum posse suppleri per tacitam incorporationem, eo modo quo in tomo supe-

riori diximus, suppleri in aliis religionibus similem defectum per tacitam professionem, dummodo ex parte profitentis sufficiens scientia et voluntas concurrat, quod etiam in præsenti necessarium est ob eamdem causam. Ratio autem est, quia in eo casu jam præcessit sufficiens admissio, seu professio exterior, et ex parte religionis intercessit consensus de se sufficiens et satis explicatus, qui licet tunc non habuerit effectum propter impedimentum subjecti, de se semper permanet, quamdiu non retractatur, et ideo statim ac impedimentum tollitur, per complementum ætatis, incipit habere effectum, si religiosus ipse semel consentiat. Hujus autem consensus sufficiens signum præbet in eodem statu vitæ perseverando post completam ætatem; et tunc dico fieri tacitam incorporationem, quamvis non sit omnino pura, aliquid enim participat ab expressa, quæ præcessit. Atque hoc quidem maxime locum habet in foro conscientiæ, quando revera talis persona rata habuit superiora vota; nam si revera non consensit, exterior præsumptio nihil refert ad conscientiæ forum.

6. *Quid quoad forum externum, seu de quinquennio præscripto a Tridentino, ad reclamandum?* — Quoad externum autem forum censeo habere in eo casu locum legem statutam a Concilio Tridentino, ut intra quinquennium, et non ultra, audiatur religiosus qui prætendere voluerit professionem suam fuisse nullam; nam sub professione ibi hanc incorporationem comprehendi citato tomo ostendimus; et ideo dubium non est quin ante quinquennium transactum audiendus sit quilibet de Societate, qui hanc nullitatem velit prætendere, quia nulla est ratio cur repellatur, maxime quia quoad hanc partem Concilium non dat novum jus, sed solum non aufert antiquum. At vero in altera parte, quod post quinquennium non audiatur, dubitari posset, si in Societate nunquam haberet locum incorporatio tacita. Ego tamen sine dubio existimo hanc partem servandam esse in Societate; quia nec Concilium Tridentinum, neque aliud jus commune, exclusit a Societate hanc revalidationem; neque etiam excluditur per aliquod jus expressum ipsius Societatis; et conjecturæ, in priori puncto adductæ, licet vim habeant quoad primam emissionem, cessant tamen in ratificatione ejus emissionis, quæ præcessit, ut facile consideranti constabit; et ideo non dubito quin in foro exteriori supponendus sit potius quam judicandus verus religiosus, qui tanto tempore in Societate et in tali ejus gradu perseveraverit, nisi aliunde vel ignorantia prioris defectus, vel impotentia petendi antea jus suum, sufficienter probetur, sicut de aliis religionibus diximus eodem tomo. In hoc enim nullam constituo differentiam, neque arbitror Navarrum contrarium sensisse, quia non de ratificatione, sed absolute de professione, et emissione votorum locutus est.

7. *Quandone scholarium Societatis admissio invalida sit, et quomodo revalidetur.* — Atque hinc tandem obiter intelligi potest, an hæc vota scholarium aliquando possint esse nulla, et quomodo revalidari possint; nam in hoc idem sentiendum est de hoc vinculo, quod de professione, ut in allegato tomo declaravimus. Considerandæ enim sunt conditiones necessariæ ad valorem hujus actus, quæ jam explicatæ sunt; nam ex defectu cujuscumque illarum erit nullus talis actus; quia sicut ad valorem requiruntur omnes simul conditiones, ita ad nullitatem sufficit cujuscumque defectus. Deinde addendum est, quoties actus ipse incorporandi nullus est, etiam omnia vota esse nulla, *per se* loquendo, quia solum fiunt annexa tali actui, et ut in tali religione servanda. Dico autem *per se*, quia interdum, ex jure positivo, relinqui potest obligatio servandi aliquod votum, verbi gratia, castitatis, ut de conjuge sine licentia alterius conjugis professo jura statuunt, quæ in his etiam religiosis Societatis locum habere opinor; quia jura generatim de assumptione status religiosi loquuntur, ut patet ex c. *Placet*, cum similibus, de Convers. conjugat. Hæc ergo omnia, et similia, servata proportione, in hoc statu Societatis locum habent. Et eadem ratione, in revalidando actu, si nullus fuerit, eadem servanda sunt quæ in professione nulla revalidanda, juxta dicta in præcedenti tomo, ac etiam proximo superiori puncto.

CAPUT IX.

QUIBUS MODIS POSSINT DISSOLVI VOTA SCHOLARIUM SOCIETATIS.

De causis concurrentibus ac necessariis ad hoc vinculum perficiendum sufficienter in superioribus capitibus dictum est; de effectibus etiam ejus non est visa necessaria specialis quæstio, quia a capite tertio per necessariam occasionem omnes explicati sunt, et

sub hac generali regula comprehendi possunt, habere, scilicet, hoc vinculum omnes effectus quos habet religiosa professio, his exceptis, quæ specialiter ex solemnitate ipsa votorum oriuntur, de quibus etiam quatenus ad singula vota pertinere possunt, in libro sequenti dicemus. Solum igitur superest, ut de indissolubilitate hujus vinculi, et modis quibus auferri potest, dicamus. Duobus autem vel tribus modis potest tale vinculum, sicut et obligatio voti auferri, commutatione, dispensatione et irritatione.

De commutatione.

1. *De statu scholarium Societatis non fit commutatio valida ad quamcumque aliam religionem absque Papæ licentia.* — De hoc primo modo nulla est difficultas, quia si commutatio fiat in melius vel æquale, non tollitur vinculum status religiosi; sed unum mutatur in aliud, quod certum est etiam in professione solemni non repugnare; solum oportet illud observare, quod jure Pontificio circa hoc statutum et declaratum est, scilicet, nec licite, nec valide posse fieri talem commutationem ab hoc statu et gradu Societatis propria auctoritate, sed necessariam esse Pontificis dispensationem, ut c. 4 satis dictum est. Unde a fortiori constat, magis esse necessariam, ut commutatio fiat in laxiorem statum, etiamsi ille religiosus sit. Si autem fiat in quemcumque statum non religiosum, ut, verbi gratia, in statum clerici, vel continentis secularis, illa potius reputabitur dispensatio simpliciter, vel eadem erit de illa ratio; et ideo de commutatione nihil amplius dicere necesse est.

De dispensatione.

2. *Resolutio certa, dispensari posse scholarium Societatis vota.* — Venio ad dispensationem, de qua omnes moderni, qui post bullas, præsertim Gregorii XIII, de his votis, verbo aut manuscriptis, potius quam libris disputarunt, pro certo supponere videntur, hoc vinculum et vota posse auferri per dispensationem, quod sentiunt etiam illi qui putant votum professionis esse indispensabile; quia, cum videant hoc vinculum sæpe auferri, inde inferunt posse etiam dispensari. Quin potius, modernus ille, cujus meminimus in c. 3, et contra quem Gregorius XIII definivit, dixit hæc vota, atque adeo totum hoc vinculum per Episcopum dispensari posse. Verumtamen illatio illa formalis et efficax non est; nam sæpe votum potest ab aliquo irritari, a quo non potest dispensari, ut per se constat in parente, marito, etc.; ergo eadem ratione non repugnat aliquod votum esse irritabile, et non esse dispensabile. Ratio autem a priori est, quia votum est irritabile ex aliqua intrinseca conditione, quam includit, ratione cujus pendet a voluntate alterius; et ideo non est necessaria specialis potestas jurisdictionis ad irritandum illud, sed solum quod conditio inclusa pendeat ex alterius voluntate; dispensabile autem est votum per potestatem extrinsecam dispensantis, quam oportet esse divinam, seu a divina participatam. Potest ergo votum esse irritabile propter conditionem inclusam; et nihilominus, stante conditione, non esse dispensabile per hominem, si non constet habere a Deo talem potestatem participatam. Posset ergo aliquis ita sentire de his votis, quamdiu, scilicet, non irritantur, indispensabilia esse; sicut multi asseruerunt votum simplex castitatis non esse dispensabile, posse tamen irritari a Papa, quia includit hanc conditionem, Nisi Pontifex aliud jusserit, vel judicaverit. Quæ sententia licet quoad factum falsa sit, non tamen impossibilis. Cum ergo in his votis Societatis constet de conditione inclusa, erunt irritabilia; unde vero constet per potestatem Superioris Societatis esse dispensabilia, hoc inquirimus; nam quod dispensabilia sint a Sede Apostolica, negare non possumus; id enim expresse asserit Gregorius XIII in Constitut. *Ascendente Domino*, ubi non sine mysterio distinguit inter verbum *dispensari* et verbum *cessare*. Et dicit talia vota per solam Apostolicam Sedem dispensari posse; cassari autem posse per solam dimissionem a Societate. Ratio ergo cur dispensari possint, quærenda est.

3. *Aliorum ratio sumpta ex differentia solemnium votorum a non solemnibus, impugnatur.* — Profecto, qui sentiunt professionem esse indispensabilem, nullam efficacem rationem ad hoc afferre possunt; nam si quod est probabile fundamentum illius sententiæ, maxime illud est, quod, licet Deus dederit Pontifici potestatem ad dispensandum in promissionibus sibi factis, non tamen in traditione. At hæc ratio etiam in hoc vinculo locum habet, quia per veram etiam traditionem contrahitur, ut Gregorius Pontifex declaravit. Dices esse differentiam inter has traditiones; nam in professione est omnino absoluta, cum reciproca obligatione simpliciter ex parte religionis; in hoc autem vinculo traditio includit conditionem et libertatem ex parte reli-

gionis. Sed contra, nam, esto hoc ita sit, nihilominus utraque traditio extra ordinem promissionum constituitur, et sub genere traditionis collocatur; ergo si Christus solum dedit potestatem ad dispensandum in promissionibus Deo factis, nulla ex illis traditionibus dispensari potest. Quod si non dedit tantum ad promissionem, sed etiam ad aliquam traditionem, quo fundamento dici potest jure divino factum esse quoad hoc distinctionem inter illa duo genera traditionum, aut ubi tale jus divinum ostendi potest? ergo si una traditio indispensabilis dicitur, satis probabili et consequenti ratione, idem dicitur de altera. Eo vel maxime, quia donatio alicui facta sub hac tantum conditione, *ut duret quamdiu ipse voluerit,* profecto satis firma est et absoluta, ut, stante voluntate retinendi talem rem, non possit illa privari sine injustitia; ergo si ob hanc causam traditio absolute facta in religione dicitur indispensabilis, eadem ratione traditio hæc, *quamdiu religio voluerit retinere religiosum,* erit indispensabilis. Quod etiam illud confirmat, quod conditionalis posita conditione transit in absolutum; ergo similiter traditio includens conditionem non minus firma est et indispensabilis, quam traditio absoluta. Tandem quia sicut una traditio, quantum ad communem rationem religiosi status, est de jure divino, ita et alia; et sicut una quoad modum determinata est et approbata per Ecclesiam, ita et altera: et utraque etiam constituit hominem vere ac proprie religiosum, et dicatum Deo. Est ergo utriusque vel eadem ratio, vel adeo similis seu propinqua, ut cum fundamento non possit de una affirmari, quod de altera negatur.

4. *Dictæ resolutionis vera probatio a simili.* — *Item a priori.* — Ut ergo cum solido fundamento asseramus (ut revera asserendum est) hoc vinculum posse per dispensationem auferri, ab ipsa professione solemni sumendum est argumentum; nam Pontifex potest in illo dispensare, ut tomo superiori ostendi; ergo et in hoc vinculo. Item fundanda est assertio in illo principio, quod universalis potestas Pontifici data ad solvendum, non solum includit potestatem dispensandi in promissionibus Deo factis, sed etiam in traditionibus, seu in personis Deo traditis, eo modo quo in homine locum Dei tenente, vel religione, potest fieri traditio. Quod etiam principium satis eo loco ostensum est; nec video, ex quo alio principio magis proprio et speciali hoc probari possit, si cum fundamento loquendum sit. Quæ omnia adnotaverim, ut intelligatur, quoad potestatem dispensandi eamdem omnino esse rationem de hoc vinculo, et de quacumque professione religiosa.

5. *Primum corollarium, nullum Prælatum præter Papam dispensare in dictis votis.* — *Secundum corollarium, neque ipsum Generalem nisi ad transeundum ad aliam religionem.* — *Tertium corollarium, imo et ipsam Papæ dispensationem graviorem causam postulare, quam pro simplici castitatis voto in seculo.* — *Minus tamen gravem quam pro dispensando in professione solemni.* — Ex quo infero primo rationem a priori, cur Episcopus, vel quicumque Prælatus inferior Pontifice, non possit in hoc vinculo dispensare. Hoc enim verum est, non solum quia includit vota reservata castitatis et religionis, sed etiamsi illa per se alias reservata non essent, quia includit veram traditionem religiosam, in qua nullus alius præter Pontificem dispensare potest. Infero secundo, etiam Societatem vel Prælatos ejus non posse hoc vinculum auferre per modum dispensationis, licet possint per viam irritationis; nam hæ duæ potestates, ut num. 2 dixi, non convertuntur, et potestas dispensandi deberet extrinsecus concedi; nullibi autem concessa legitur hæc potestas Societati, quia nec per clausulam specialem, nulla enim talis in bullis Pontificiis invenitur; nec per generalem, quæ Prælato religionis datur, ut possit in votis religiosorum dispensare; quia hæc nunquam extenditur ad dispensandum in ipso statu religioso; nam potius ideo datur ad cætera vota, quia supponitur subjectio per religiosum statum. Unde nec ad transeundum ad religionem laxiorem possunt Prælati religionis jure ordinario dispensare; Generali autem Societatis peculiari Indulto Gregorius XIII, anno 1582, in bulla quæ incipit, *Cum alias felicis recordationis*, absque ulla restrictione concessit, ut cuicumque subdito suo etiam professo possit licentiam dare transeundi ad quamcumque aliam religionem, etiam laxiorem, de quo iterum lib. 11, c. 2, quod intelligendum est *ex legitima causa ad bonum Societatis, vel ipsius subditi pertinente*, ut in eadem bulla significatur, et materia ipsa exigit. Nam, cum hæc licentia contineat quamdam dispensationem in materia voti, rationabilem causam requirit, alias valida non erit, quamvis minor causa sufficiat, quam ad dispensationem simpliciter. Tertio infero ex dictis, etiam respectu Summi Pontificis, gravio-

rem causam esse necessariam ad dispensandum in his votis Societatis, quam in voto simplici castitatis; quia hic dispensatur in vero ac proprio statu religioso, quod non unum, sed plura perpetua vota includit, nec sola vota seu promissiones, sed etiam traditionem, in qua difficilius dispensatur, ut ex superius dictis constat. Non est autem, regulariter loquendo, necessaria tam gravis causa, ut Pontifex dispenset in hoc vinculo, sicut ad dispensandum in professione solemni; quia cum Pontifex habeat circa hoc vinculum non solum potestatem dispensandi, sed etiam irritandi, tanquam supremus Prælatus religionis, quamvis causa non sit adæquata respectu dispensationis, regulariter aliquid confert ad irritationem, et ideo conjungendo, et quasi miscendo actum utriusque potestatis, facilius potest hoc vinculum dissolvi. Imo, eo ipso quod hoc vinculum non est tam absolutum, sicut professio, videtur esse dispensabile ex minori causa.

De irritatione.

6. *Una suppositio : extra Societatem nemo potest irritare vota scholarium.* — *Altera suppositio : Societas potest.* — Tertio loco dicendum superest de irritatione, de qua duo sunt certa. Primum est, potestatem irritandi hoc vinculum apud neminem esse extra Societatem, quod per se notum est, supponendo dictionem exclusivam in hac materia non excludere Summum Pontificem, cum sit supremus Prælatus, ut sæpe dictum est. Secundum est, Societatem habere hanc potestatem. Hoc constat ex bullis Pontificiis, in quibus declaratur hæc vota scholarium (et idem est de coadjutoribus etiam formatis) fieri sub ea conditione, ut, eis non obstantibus, personæ possint libere dimitti, quam dimissionem, irritationem nunc appellamus; quia per eam tollitur vinculum et votum, quasi per subtractionem materiæ, quia desinit esse conditio, sub qua tantum obligabat. Et de hac potestate dimittendi sermo est in secunda parte Constitutionum Societatis, c. 1, et dicitur primario esse in tota Societate, quando in congregatione generali coacta fuerit, alioqui jure ordinario esse in Præposito Generali; in aliis vero inferioribus Præpositis prout ab ipso communicata fuerit. Est tamen advertendum, in Societate non solum esse potestatem dimittendi inferiora membra, sed etiam solemniter professos, et in aliquo raro casu, etiam ipsum Præpositum Generalem, ut in nona parte Constitutionum, c. 4, § 7. Et declaratur in 2, c. 1, lit. A et C, et in cap. decimo tertio, lit. A. Est tamen differentia, quod professi non possunt liberi dimitti, et ideo ea dimissio non continet irritationem vinculi, sed solam separationem a cœtu, et convictu Societatis, sicut etiam possunt dimitti professi aliarum religionum, ut supra, tract. 8, dictum est. Alii vero in inferioribus gradibus constituti, præsertimque scholares approbati, liberi et absque vinculo religioso dimitti possunt, et hanc vocamus potestatem irritandi talia vota.

7. *Dubium, an talis irritatio valeat sine causa.* — His ergo positis, difficultas præcipua hujus puncti est, an talis irritatio requirat causam justam et proportionatam, ut valide fiat. Quidam enim sentiunt, quamvis Societas non debeat, nec licite possit, ratione suarum constitutionum, quemquam sic dimittere liberum sine causa justa, in eisdem constitutionibus assignata p. 2, c. 2, nihilominus si id faciat, factum tenere, ac personam illam omnino liberam, et voto solutam dimitti. Fundamentum est primo, quia omne votum factum cum dependentia a voluntate alterius, vel sub conditione, Si alius voluerit, fit irritum seu tollitur eo ipso quod alter non vult, etiamsi ille pro solo arbitrio sine alia causa nolit. Exempla sunt, si quis vovit ingredi religionem, si pater voluerit; nam patre nolente ex quacumque ratione, cessat votum, quia conditio non existit. Vel si absolute vovit ingredi religionem, et Prælatus eum non velit recipere, sive licite, sive illicite, alter manet liber. Sed omnia vota non solemnia Societatis fiunt sub simili conditione, scilicet, *si Societas eos tenere volet*, ut explicatur in Examine, c. 7, § 1 et 2, et clarius quinta parte Constitutionum, c. 4, lit. B et D, ubi etiam additur, licet voventes, quod in ipsis est, se obligent in perpetuum, *liberum tamen esse Societati eos dimittere ;* ergo, eo ipso quod Societas, seu Prælatus habens in ea potestatem, aliquem retinere non vult, desinunt obligare vota ejus, etiamsi absque justa causa Prælatus nolit. Quod enim alterius voluntati relinquitur, nullam causam requirit.

8. Et confirmatur, quia ob hanc rationem, ut irritatio voti valeat, nulla causa necessaria est, ut supra vidimus, quia nimirum in voto subditi involvitur conditio, *Si Prælatus consenserit.* Diximus autem hanc esse quamdam irritationem votorum; ergo nullam requirit causam ut valida sit. Confirmatur secund quia ex his votis, seu traditione scholaris a

probati in Societate, nulla obligatio redundat in Societatem ipsam, sed tota se tenet ex parte religiosi, ipsa vero religio tam libera manet sicut antea, quantum est ex vi contractus; ergo, si sua libera potestate utatur, ex quacumque causa, validus erit actus, etiamsi alias illicitus sit; sicut si absque causa Prælatus recipiat indignum, et in eo peccet male utendo suo munere, nihilominus tamen receptio valida est; vel sicut dominus manumittens servum, qui se voluntarie ei tradiderat et obligaverat, valide manumittit, etiamsi absque causa faciat, et in ea re peccet, vel ex odio, aut ingratitudine, etc., quia contra justitiam non agit; hoc autem exemplo hunc contractum Societatis supra declaravimus, cap. tertio, numero decimo. Tandem confirmatur, quia si ad valorem hujus dimissionis esset necessaria causa, res esset multis scrupulis et dubitationibus exposita, imo ex illa nasci possent lites et contentiones externæ inter religiosum dimissum et Societatem. Ob hanc ergo causam, quamvis in usu hujus facultatis ex rectitudine et honestate religionis, causa, et hæc quidem magna, semper expectanda sit, nihilominus ad tollenda dubia, oportuit Societatem plenam libertatem retinere, ut de valore facti nulla posset esse controversia.

9. Alii vero hanc sententiam distinctione quadam moderandam existimant, ut, scilicet, procedat, quando dimissus voluntarie acceptat dimissionem et libertatem, non vero si invitus et sine causa expellatur. Ratio prioris partis præter fundamenta superioris sententiæ, est, quia tunc cessat omnis injuria personæ dimissæ, quia volenti et consentienti non fit injuria, et ideo cessat omnis causa nullitatis, quæ in eo actu esse posset. Unde facile intelligitur ratio posterioris partis; nam qui invitus sine causa repellitur, magnam patitur injuriam, ut statim ostendemus.

10. Mihi vero simpliciter et absque distinctione dicendum videtur, admissionem hujusmodi sine causa factam esse nullam, censeoque conditionem illam, *Si Societas eum tenere volet,* non esse intelligendam de mera ac pura voluntate, suo absoluto dominio et arbitratu volente, sed de voluntate, quæ prudenti arbitrio, et ex justa causa vult aut non vult. Hoc primum probo ex verbis constitutionum; nam in Examine, cap. septimo, § 1, sic dicitur : *Libera tamen manelit Socie-[illegible]s, nec tenelitur ad eos admittendos ad profes-[illegible] coadjutores formatos, si studiorum tempore male se gererent, adeo ut Superior Societatis existimaret, Deo gratum non fore, si in eam admitterentur ; et tunc ipsi etiam suis votis soluti erunt.* In quibus verbis expendo imprimis illam conditionalem, *si studiorum tempore*, etc. Et inde colligo illam esse necessariam, ut Societas non teneatur hos religiosos retinere; ergo non subsistente tali causa, tenetur. Dicetur fortasse teneri ex vi suarum constitutionum, non ex vi contractus. Sed hoc non placet, ut infra, numero decimo octavo, latius dicam; tum quia obligatio constitutionis, cum non sit ad culpam, minima est pro re tam gravi; tum etiam quia verbum *tenebitur* indicat præcisam obligationem fundatam in natura ipsius rei, et non in sola constitutione; maxime cum nulla ibi mentio fiat constitutionum, et Examen illud eas antecedat. Deinde expendo verba illa : *Et tunc ipsi etiam suis votis soluti erunt;* habent enim vim exclusivæ, ac si dicerent, tunc et non alias soluti erunt. Nam si vere solvi possunt, quomodocumque dimittantur, non oportuisset addere illam particulam restrictivam *tunc*, quia vel sic, vel aliter dimissi, et tunc et semper soluti essent.

11. *Instatur contra probationem ex loco Examinis factam. — Diluitur explicando causas dimissionis antecedentes admissionem.* — Dices : hoc argumento probaretur illam causam ibi assignatam esse unicam et necessariam, sine qua dimissio non teneret, nec solveret ligatum; quia ponderationes factæ, si solidæ sunt, hanc vim habent. Consequens autem repugnat eidem capiti statim in § secundo, et capiti secundo secundæ partis Constitutionum, ubi aliæ causæ assignantur. Respondeo primum concedendo sequelam, et considerando causam illam formaliter (ut sic dicam) potius quam materialiter, et præcise sistendo in modo dimittendi, de quo ibi sermo est. Ad quod explicandum adverto, aliquem dimitti posse ex Societate, vel propter causas antecedentes receptionem ejus, vel propter subsequentes, seu intra Societatem datas aut contractas. In eo igitur capite non agitur de prioribus, sed de his tantum posterioribus, ut patet ex illis verbis : *Si studiorum tempore male se gesserint,* et in § 2 : *Si quando studiorum tempore*, etc. Supponitur enim ibi, alias causas, vel defectus, qui ante receptionem existere possunt, per alias interrogationes, in prioribus capitulis ejusdem Examinis positas, fuisse detegendas. Et ideo illi defectus nunquam possunt reddere cau-

sam justam expellendi aliquem, nisi in ipso examine fuerint occultati, vel quacumque ratione non satis cogniti, et postea per experientiam probationum deprehendantur. Et de his causis sermo est in secunda parte Constitutionum, c. 2, § 3, ibi : *Tale quid esset, si in probationum decursu aliqua impedimenta, vel insignes defectus, quos antea in examine tacuisset, detegerentur.* Et in § 5 in illis verbis : *Si detegerentur vinculum matrimonii, vel servitutis legitimæ, aut æs alienum magni momenti, quibus in rebus, dum initio examinaretur, veritatem subticuerit.* Additur vero ibi in declaratione, litter. B, aliquando, non obstante defectu declarato in examine, recipi aliquem sub conditione, ut periculum fiat, an decursu temporis ille defectus tollatur, vel illum non impedire vel reddere personam inutilem ad ministeria Societatis ; et tunc clarum est, si defectus duret, et experimento constet reddere personam inutilem, illam esse justam causam dimissionis, quia in prædicta conditione tale pactum virtute includitur, et tunc causa non sumitur ex defectu, ut præcessit, vel ut antea cognitus fuit, sed ut durat, et ejus gravitas magis innotescit. Ulterius vero in eadem declaratione apponitur, licet aliquis absolute et sine ulla conditione recipiatur cum infirma valetudine ab ipso declarata, simpliciter quidem dimitti posse, quamvis magis considerandum sit an dimitti debeat, necne. Sed hoc ideo dicitur, et verum est, quia ut ibidem subjungitur, semper talis receptio fit sub spe, quod talis persona aliunde compensabit corporis debilitatem, eo quod ad res majoris momenti utilis sit futura ; et ideo si per probationes experimento cognoscatur illam spem fuisse vanam, consurgit justa causa dimissionis, quæ semper requirit novam cognitionem alicujus defectus præexistentis, qui, si in principio bene cognosceretur, receptionem impediret. Et nihilominus ex suavi quadam providentia additur, in eo casu magis considerandum esse, an talis persona dimittenda sit ; quia cum illa in principio recte et fideliter se gesserit, si postea defectus involuntarie duret, seu per eam non stet quominus tollatur, quacumque ratione utilis esse possit, sine aliquo communi detrimento, retinenda potius est quam dimittenda ; absolute autem dimitti potest, si judicetur expediens. Quod ut majori cum justificatione fiat, interrogatur unusquisque ante ingressum, an in tali eventu hoc patienter laturus sit, ut intelligat qua lege recipiatur, et si oportuerit, juri suo renuntiet, et hoc agitur in capite septimo Examinis, § 2.

12. *Itemque subsequentes admissionem.* — Ratio autem seu causa orta post ingressum in Societatem esse potest, vel pertinens ad defectum animæ, vel ad defectum corporis, atque adeo voluntarie vel involuntarie. De priori agitur in capite septimo Examinis, § 1; hoc enim significant illa verba : *Si studiorum tempore male se gererent*, etc. Quæ causa est justissima, et comprehendit plures particulares, quæ in c. 2 secundæ partis Constitutionum ponuntur, ut si judicaretur quis damnum allaturus malo vitæ exemplo, si inquietum se ostendat, si verbis aut actibus offendiculum aliis præbeat, si non possit se componere ad vitam ducendam sub obedientia juxta modum procedendi Societatis, eo quod nequeat judicium suum infringere ; si denique in affectibus, et vitiis quæ divinam offendunt Majestatem, corrigi non possit, etiamsi publica non sint. In quibus omnibus, et quibuscumque similibus, regula in priori loco designata in numero decimo servanda est ; scilicet, defectum hunc talem esse debere, ut, eo spectato, Superior prudenter judicet Deo gratum non esse talem personam in Societate admittere aut retinere ; atque ita hæc causa quoad hanc partem tanquam simpliciter necessaria proponitur. Quia vero præter defectum animi potest quis corporis infirmitatem in ipsa Societate contrahere, propter quam nec in litteris proficere, neque in Societatis ministeriis utiliter queat inservire, ideo dubitari non immerito potest, an hinc sumi possit justa causa ejectionis. Tamen, in secunda parte Constitutionum, c. 2, lit. B, declaratur, in eo casu, si ipsemet religiosus contentus non esset, justum non fore hac sola causa a Societate dimitti. Ex quo significatur, ex consensu partis posse etiam inde causam justam insurgere, quod pertinet etiam ad declarationem d. cap. septimi Examinis, § 2.

13. *Probatur secundo ex Pontificum Indultis.—Confirmatur ex alio loco Gregorii XIII.* — Ex quibus omnibus constat, in Constitutionibus Societatis semper requiri causam justam ad hanc dimissionem, et non alio modo, nec majori libertate reservare sibi Societatem hanc facultatem, et ita explicatur hæc potestas in declaratione sexti cap. Examinis, ubi sic dicitur : *Nec est injustum, ut patet in litteris Apostolicis, si Societas libertatem ad eos dimittendos, quando non faciunt quod debent, retineat*, ubi notetur illa restrictio *quan-*

do, quia solum pro simili occasione libertas retinetur. Unde in fine additur, *quorum* (scilicet Societatis et Præpositi Generalis) *tantum erit posse dimittere, neque id sine causis justissimis fieri debebit*. Merito etiam hoc declaratum esse dicitur in indultis Apostolicis. Nam Gregorius XIII, in bulla *Quanto fructuosius*, de his scholaribus ait, non posse ipsos sine apostasiæ Societatem dimittere, *quamvis rationabili ex causa, juxta Constitutiones easdem, ab ipso Præposito Generali dimitti, et votis hujusmodi liberari possint*. Atque hoc etiam modo declarat idem Pontifex conditionem, illam, in Constitutionibus positam, *quamdiu Societas illos retinere velit*; quam sub his verbis proponit idem Gregorius, in Constitutione *Ascendente Domino*: *Quamdiu Præpositus Generalis eos in Societate retinendos esse censuerit*. Quæ conditio eodem modo habetur in bulla Julii III, de confirmatione instituti, ibi : *Pro eo tempore quo Præpositus Generalis Societatis prædictæ eis in ministerio spirituali vel temporali utendum judicaret, astringerentur*. Et in bulla 4 Pauli III, quæ incipit, *Exponi nobis*, eadem conditio per verbum *judicandi* explicatur. Est autem regula ad explicandum jus communiter recepta, conditionem aliquam relictam ad arbitrium vel judicium alicujus, præsertim gubernatoris seu Prælati, intelligendam esse de arbitrio ex prudenti judicio, et consequenter ex causa rationabili. Quam regulam tradit, variisque juribus confirmat Bartol., in gloss. in Extrav. *Ad reprimendum*, quæ habetur circa finem voluminis, verbo *Videbitur*, et ex eo Panormitan., cap. 1, de Constitutionibus, numero decimo tertio, et latius in c. 1, de Sequestr. possess., numero decimo octavo, et attingit etiam c. 1, de Judiciis, numero duodecimo. Estque talis interpretatio per se se valde consentanea rationi. Quia quando aliquid committitur judicio Prælati vel judicis, non tantum voluntati, sed etiam potestati ejus committitur; potestas autem ejus non est ad agendum pro sola voluntate, sed secundum jus et rationem; tamen, quia res in particulari solet esse dubia, ideo ejus prudens judicium postulatur, eique committitur. Denique favent verba Gregorii XIII, in dicta Constitutione *Ascendente Domino*, ubi de his votis scholarium sic inquit : *Nec ea ullo alio modo, quam per legitimam dimissionem a Societate, cessare possunt*. Ubi expendo particulam illam *legitimam*. Non enim potest legitima dimissio appellari, quæ pro mera voluntate fit, sed solum illa quæ fit ex causa legitima, seu secundum jus; id enim legitimum dicitur, quod secundum legem fit; ait autem Gregorius non alio modo quam per legitimam dimissionem posse hæc vota cessare; ergo si dimissio non sit talis, facta non tenet.

14. *Probatur tertio ratione. — Concluditur intentum.* — Tandem hæc sententia est valde consentanea rationi naturali, et principiis superius positis de hoc statu. Quod patet, quia hic status et traditio ex parte religiosi, et ex intentione religionis, et Sedis Apostolicæ approbantis ejus institutum, ad hoc ordinatur, ut habeat omnem stabilitatem et perpetuitatem, quam sine incommodo religionis potest habere; ergo nulla debet relinqui potestas in religione, vel in aliqua persona ad dirimendum tale vinculum pro sola voluntate. Patet consequentia, tum quia talis potestas repugnat illi firmitati status; parva enim stabilitas est, quæ pro solo arbitrio alterius averti potest; tum etiam quia potestas repugnat prædictæ intentioni, quia illa non confert ad bonum religionis, vel religiosi. Confirmatur ac declaratur; nam, licet in rigore justitiæ stando possit aliquis se ipsum obligare, vel donare sine ulla omnino obligatione ex altera parte, sed relinquendo alium omnino liberum, ut pro sola voluntate sua possit obligationem remittere, tamen in præsenti materia, et considerato fine ac circumstantiis talis status, non videtur hæc esse intentio personarum se tradentium Societati. Quamvis enim sciant posse dimitti, si male se gerant, et quoad hoc consentiant in libertatem seu potestatem Societatis, tamen persuasum simul habent, quando se tradunt, se non posse dimitti, si recte se gerant, et per eos non stet, et quasi sub hac conditione, quam et ex communi ratione status religiosi, et ex propriis Constitutionibus et bullis Societatis colligere possumus, se tradunt, neque in majorem potestatem Societatis consentiunt; ergo talis dimissio, sine causa facta, est contra vim et firmitatem talis vinculi, et ultra potestatem Societati reservatam; non est ergo valida. Tandem confirmatur, quia hæc potestas non est in Prælato Societatis, ut in absoluto domino, sed ut in dispensatore et gubernatore; ergo non est commissa puræ voluntati illius, sed dispensanti et gubernanti ex justa causa. Dices : licet hoc sit verum de particulari Prælato, tamen in Societate est tanquam in absoluto domino. Respondeo imprimis hoc parum referre, quia

non tota Societas per se ipsam immediate exercet hunc actum, sed per Prælatum, cui non dominium, sed gubernationem commisit, etiamsi supremus in Societate ille sit. Deinde falsum est totam etiam Societatem habere absolutum dominium, sed potestatem accommodatam tali statui, et approbationi Pontificum. Eo vel maxime quod hæc traditio non illi principaliter, sed Deo in ipsa facta est, et ab ipsa nomine ejus acceptata, et ideo etiam ipsa se gerit, non ut domina, sed ut dispensatrix respectu Dei. Quapropter nulla ratio patitur ut pro sola sua voluntate possit rescindere traditionem Deo factam; nec conditio in in ea inclusa taliter intellecta rationabilis fuisset.

15. *Causa ad validam dimissionem adeo requiritur, ut sine illa, nec consensus dimittendi per se sufficiat. — Per accidens tamen sufficiet.* —Atque ex his constat, prædictam resolutionem non solum procedere quando quis ita dimittitur invitus, verum etiam si ipse consentiat, *per se loquendo*. Ratio est, quia solus consensus religiosi non præbet justam causam ejectioni. Nam in hoc negotio non attenditur solum jus ipsius religiosi, cui ipse potest cedere, sed etiam bonum ipsius religionis, et præcipue obligatio facta Deo; et ideo nisi in ordine ad hæc omnia intercedat causa sufficiens, non erit legitima ejectio. Contingere autem potest ut ex parte religionis intercedat sufficiens causa, et utilitas ad abscindendum tale membrum, quæ tamen causa non sit sufficiens ex parte religiosi, ut invitus rejiciatur; et tunc consensus religiosi conducere potest ad hoc, ut ejectio valeat, et sit justa, quæ absque tali consensu non esset, non quia præbeat simpliciter justam causam, sed quia complet illam, vel potius quasi removet impedimentum, ut causa, quæ inerat, possit esse sufficiens. Exemplo declaratur; nam si scholaris laboribus studiorum, vel serviendo Societati in aliis ministeriis, salutem corporis ita perdat, ut postea oneri potius quam utilitati futurus sit religioni, non est hæc causa sufficiens ut ille invitus ejiciatur; erit autem sufficiens si ille consentiat; utrumque enim in Constitutionibus ac tandem in Decreto 50 Congregationis quintæ, numero tertio, editionis anni 1616, declaratum vidimus, et merito; nam causa illa respectu habito ad religionem sufficiens est; respectu vero religiosi involuntarii non sufficit; nam cum ille habeat jus acquisitum in religionem, et per illum non steterit, et serviendo religioni vires amiserit, non potest ob eam causam invitus suo jure privari. Si autem ipse consentiendo cesserit juri suo, jam cessat ejus injuria et ita poterit intuitu religionis justa dimissio fieri ex tali causa. Dices: quomodo potest religiosus licite consentire suæ ejectioni, cum se tradiderit, et ex parte sua perpetuo se obligaverit Deo, nec tunc cogatur exire? Respondeo, fortasse talem consensum regulariter non esse laudabilem, nisi aliqua magna causa intercedat. Absolute tamen consensus ille non est per se malus, nec contrarius prioribus votis, quia facta fuere juxta Constitutiones Societatis, et in eis declaratum est quod in tali eventu possit consensus præstari; unde fit conditionem in his votis inclusam ita esse intelligendam, ut Societas valeat ex justa causa dimittere scholarem, *vel invitum, vel saltem consentientem, juxta exigentiam et proportionem causæ;* quæ proportio, et causa, partim ex recta ratione et prudenti arbitrio, partim ex constitutionibus ejusdem religionis sumenda est.

16. *Ad fundamentum in numero* 7. — Atque hinc patet responsio ad fundamentum primæ sententiæ in numero 7. Nam conditio illa, quæ aliquando poni solet per verbum *volendi*, intelligenda est juxta subjectam materiam, et juxta alia loca, in quibus per verbum *judicandi* seu *censendi* eadem conditio explicatur. Et ideo non sunt similia exempla quæ ibi afferuntur, nam in voto simplici religionis, quod secundo loco habetur, nulla acceptatio aut obligatio ex parte religionis intervenit, et ideo æque libera manet ad recipiendum vel non recipiendum hominem, ac si Deo nihil vovisset. Est etiam aliud discrimen, quia aliud est non admittere, aliud ejicere jam admissum, nam illud prius consistit in sola negatione, et ideo, eo ipso quod actus non fiat, necessario ipsa privatio facta tenet, ut sic dicam; quod non ita est in effectu positivo ejiciendi, et dissolvendi quod ligatum est. Unde fit ut, licet demus religionem se obligasse ad recipiendum eum, qui simpliciter voverat ejus ingressum, et postea injuste nolle illum admittere, nihilominus non admissio tenet, et consequenter alius excusatur a transgressione voti, et si jam fecit quod erat ex parte sua, fieri etiam poterit ut votum omnino cessaverit; ejectio autem, si sit injusta, et ultra limites potestatis, non erit valida, et ideo nec vinculum nec vota dissolvit. Aliud vero exemplum priori loco positum de voto facto, *si parens voluerit*, judicandum est secundum intentionem voventis; tamen, regu-

lariter loquendo, illa conditio referri solet ad nudam voluntatem, et ideo exemplum non est simile.

17. *Ad primam confirmationem in numero* 8. —Ad primam confirmationem ex eo principio sumptam, quod irritatio non requirat causam, respondetur duplicem esse irritationem, unam omnino propriam, quæ nascitur ex inefficacia inferioris voluntatis ad se obligandum, nisi cum dependentia a Superioris voluntate, et talis irritatio in universum non requirit causam ut valeat. Alia vero est irritatio minus propria ex parte materiæ habentis conditionem imbibitam dependentem ex alterius voluntate, et de hac irritatione non potest in universum negari quod requirat causam, neque etiam affirmari, sed pro ratione conditionis. Præsens autem irritatio ad hunc posteriorem modum spectat; et ostensum est in numero decimo tertio, conditionem implicitam non dicere habitudinem ad nudam voluntatem, sed justa ac recta ratione regulatam, et ideo talis irritatio causam requirit.

18. *Ad secundam confirmationem ibidem quorumdam responsio. — Non satisfit. — Vera responsio.* — Ad secundam confirmationem, multi contendunt in hac incorporatione scholarium Societatis nullum esse contractum, sed solam promissionem et obligationem Deo factam, ex qua nulla oritur obligatio ex parte religionis, quia ipsa licet acceptet obligationem, non tamen recipit personam, ut eam perpetuo retineat, sed ut probet, sicut aliæ religiones recipiunt novitios, ut eos probent; et ideo, licet ipsi durante novitiatu votis se obligent ad permanendum, non tamen propterea obligatur religio ad eos retinendos. Sed hæc etiam sententia mihi nunquam satis probari potuit, tum quia multum derogat veritati, et proprietati status religiosi horum scholarium, dum omnino quoad hoc comparantur novitiis, qui intra annum probationis tria vota privata emiserunt. Licet enim aliquo modo conveniant, quod scholares semper sunt in probatione respectu ulterioris gradus, multum tamen differunt in statu et in votis. Nam novitius, licet voveat, non se tradit, nec confert jus religioni; scholaris autem se tradit, et confert jus religioni, quæ, speciali potestate a Sede Apostolica data seu approbata, traditionem et vota acceptat. Tum etiam quia nimis liberam facultatem attribuit Societati ad dimittendos scholares approbatos; novitius enim quicquid ipse voverit, si expellatur, etiam sine causa, vere expulsus manet, et ipse etiam relinquitur liber seu excusatus, quod de scholaribus dici non potest, ut ostendimus, et ideo non recte æquiparantur. Dico ergo in hac incorporatione intervenire aliquem quasi contractum, ex quo nonnulla obligatio in Societatem redundat, quam non habebat ad eamdem personam toto tempore novitiatus, etiamsi fortasse particularia vota in illo emisisset. Hæc autem obligatio non est ad retinendum perpetuo, absolute et simpliciter, sed ad non dimittendum sine justa causa. Quæ obligatio est valde rationabilis, supposita traditione quam ipsa Societas acceptat, quæ natura sua postulat hanc saltem immutabilitatem, ut ex neutra parte possit pro sua voluntate dissolvi. Et aliunde nihil derogat libertati necessariæ Societati ad suam conservationem, quia, non obstante illa obligatione, retinet potestatem dimittendi liberos, et sine vinculo scholares semel approbatos, quando sibi expedire censuerit; non est ergo cur timeamus hanc obligationem recognoscere, cum perfectionem instituti non impediat, sed augeat, et in bullis Pontificiis ac Constitutionibus magnum revera habeat fundamentum, ut num. undecimo et decimo tertio ostendimus.

19. Ad ultimam confirmationem respondetur, simili argumento probari posse, in dispensatione votorum non esse causam requirendam ad valorem ejus, ut tollantur scrupuli et dubia. Non est ergo hic conveniens modus tollendi scrupulos, sed optimus modus est auferre ignorantiam et malitiam; nam scrupuli sæpe ex ignorantia oriuntur; dubitationes autem post factum aliquod oriri solent, quia non satis bona fide factum est. Igitur, quamvis causa justa sit necessaria ad valorem hujus actus, si tamen Prælatus Societatis bona fide procedat, et, facta morali diligentia, ac debita consultatione, judicet expedire talem personam liberam dimittere, et in tali casu recte uti posse potestate sibi a Pontificibus concessa, non est dubitandum de valore actus, et ita cessant facile omnes scrupuli et dubitationes. Imo addo (posset enim in hoc esse nonnulla dubitandi ratio), quod licet post dimissionem intelligatur causam non fuisse tam gravem, quanta existimata fuerat, et aliquam deceptionem intervenisse, si tamen bona fide res acta est, et non temere, sed prudenti modo, et, ut ita dicam, secundum allegata et probata, id satis esse ut dimissio teneat, nec postea esse scrupulum ex alterutra parte admittendum, quicquid de-

nuo innotescat. Quia et id sufficit ut illa dimissio dicatur legitima, et secundum judicium prudentis viri, quod solum in bullis Pontificiis postulatur. Et quia esset magnum morale incommodum, valorem talis actus esse dependentem a nova cognitione, seu notitia, quæ postea quocumque tempore haberi potest. At vero si a principio mala fide, vel temere, ac sine sufficienti probatione seu examine procedatur, nullum inconveniens est quod ex tali facto possint scrupuli et dubitationes oriri. Una vero gravis statim offertur; nam sequitur dimissionem hanc non debuisse committi solis Prælatis, nec sine judiciali forma et examine faciendam esse. Sed hæc objectio attingit aliam generalem circa regimen Societatis, de quo in fine libri decimi ex professo disputabimus. Nunc satis sit modum illum, præter generales confirmationes instituti, in particulari denuo confirmatum esse a Gregorio XIII, in bulla confirmationis instituti.

FINIS LIBRI TERTII.

INDEX CAPITUM LIBRI QUARTI

DE VOTIS CASTITATIS, PAUPERTATIS ET OBEDIENTIÆ, PROUT IN SOCIETATE EMMITTUNTUR.

LIBER QUARTUS

DE

VOTIS SIMPLICIBUS CASTITATIS

PAUPERTATIS, ETC., QUÆ IN SOCIETATE JESU EMITTUNTUR.

Explicata qualitate vinculi scholarium in Societate approbatorum, ad exactam hujus status declarationem, necesse est de singulis votis, prout in eadem Societate nuncupantur, aliquid sigillatim dicere; postea vero in sequentibus libris de studiis aliisque actionibus tractabimus.

CAPUT I.

VOTUM CASTITATIS SCHOLARIUM SOCIETATIS JESU QUALE SIT, ET AN DIRIMAT SUBSEQUENS MATRIMONIUM.

1. *Prima suppositio pro prima parte tituli. — Secunda suppositio.* — Quamvis inter vota minus perfectum sit votum paupertatis, tamen, quia votum castitatis brevius expediri potest, ab illo incipimus. Quod ergo attinet ad primam tituli partem, suppono primo hoc votum esse omnino integrum, et perfectum, tam in extensione materiæ, quam in obligatione quam inducit; comprehendit enim totam materiam castitatis sine ulla restrictione, et ad totam illam servandam obligat cum omni rigore, cum quo potest obligare castitatis votum. Et ideo nihil circa hæc addendum nunc occurrit iis, quæ generatim de voto castitatis disputavimus superiori tomo. Suppono secundo hoc votum esse per se annexum statui religioso, et traditioni seu dedicationi ad cultum Dei, quam de se facit talis persona in tali religione approbata. In quo, suo modo convenit hoc votum cum solemni voto castitatis religionis, quoad perpetuitatem et separabilitatem a tali statu. Et ideo quæ hic possent tractari de dispensatione hujus voti per se, ac separatim a vinculo traditionis, seu incorporationis cum Societate, eamdem rationem habent cum illis, quæ de voto solemni castitatis ibidem in simili puncto dicta sunt. Simpliciter enim inseparabile est a tali statu, illo durante, neque in hoc cadit unquam dispensatio, nec fortasse cadere potest, et certum est præter Summum Pontificem neminem habere hanc potestatem. Unde, licet Societas possit hoc votum tollere irritando hoc vinculum modo in cap. ult. superioris libri declarato, non tamen potest, retento vinculo, alicui facultatem dare ducendi uxorem, veluti sub ea conditione et lege, ut, si moriatur uxor, idem vinculum cum Societate maneat idem, et quasi reviviscat quoad usum, quia nullibi data est illi hæc potestas; et quia ibidem generaliter dictum est non habere potestatem dispensandi in his votis; hæc autem quædam dispensatio esset, et adeo specialis, ut nec a Pontifice unquam concedatur, et dubium sit an concedi possit; in quo (ut dixi) idem sentiendum est quod de voto solemni, quia æque per se annexum est statui religioso. Ab illo ergo solum differt conditione quam includit traditio cui annexum est. Et ideo omnia, quæ diximus de illo voto solemni, huic communia sunt, his exceptis quæ ex illa conditione, vel carentia ejus, pendent, ut est irritabilitas, de qua jam dictum est, et vis dirimendi matrimonium, vel subsequens, vel antecedens, de quibus hic solum in præsenti capite et sequenti dicendum superest. In tertio vero ad majorem explicationem et commendationem nostri instituti aliqua de hujus voti observantia adducemus.

2. *Exponitur sensus secundæ partis tituli.* — Quod attinet ad secundam partem tituli quæstio solum intelligi potest quamdiu hic status durat; nam si quis ejiciatur a Societate votis solutus, et ex religioso factus non religiosus, clarum est non impediri hoc voto, quominus matrimonium licite et valide con-

trahere possit, quia illud jam non est, et quod non est, nullum effectum habet. Potest autem quæstio tractari aut de hoc voto secundum se solum, quatenus per se est annexum tali statui, vel ratione juris positivi specialiter lati a Gregorio XIII, in Constitutione *Ascendente Domino.*

3. *Assertio certa.—Probatur primo ex mente Pontificis. — Accedit unum signum a posteriori. — Alterum signum. — Ratio a priori.* — Primo ergo certum est hoc votum ante illud decretum Gregorii impedivisse quidem, non tamen irritasse matrimonium postea subsecutum. Hæc assertio certa est, primo ex Gregorio XIII, in dicta Constitutione, ubi illud jus condit tanquam novum, et ideo in priori bulla, ubi, idem institutum confirmaverat, et hos scholares veros religiosos esse declaraverat, nullam hujus rei mentionem fecit; et nobis, qui eo tempore Theologiam Romæ profitebamur, constat, magna diligentia et studio, et ab ipso Pontifice, qui doctissimus erat, et ab aliis doctoribus Theologis et Jurisperitis laboratum esse, inquirendo an posset Pontifex, et an expediret tale impedimentum addere, omnesque pro certo supponebant usque ad illud tempus hoc votum non habuisse illum effectum. Quod etiam in tota Societate, et in omnibus qui illud emittebant, pro indubitato semper habitum est, quod est signum neque a voventibus fieri, neque a Societate solitum fuisse acceptari sub illa intentione irritandi. Denique, si aliquando contigit tale matrimonium sacrilege contrahi, dissolutum postea non est, sed ratum permansit, extra omnem controversiam, de quo etiam nobis evidenter constat, quod est signum hoc sensu fuisse receptum tale votum in universa Ecclesia. Ratio vero a priori est, quia hoc impedimentum non est annexum voto castitatis, nisi ex constitutione Ecclesiæ, ut in eadem constitutione idem Pontifex sensit, et significaverat prius Bonifacius VIII, in cap. unico de Voto, in 6.

4. *Objectio prima contra assertionem.*—Duæ vero contra hoc occurrunt objectiones. Prior est, quia ex multorum sententia votum castitatis, eo ipso quod est per se annexum traditioni religiosæ, irritat matrimonium contrahendum, ex vi traditionis, absque alio statuto Ecclesiæ; ergo juxta illam sententiam idem dicendum erit de hoc voto; nam in Societate semper fuit per se annexum traditioni, et vero statui religioso, neque quoad hoc, ut supra, libro præcedenti a cap. 2, visum est, Gregorius XIII edidit jus novum, sed magis declaravit antiquum, cum quo, vel ex quo ipsa Societas nata est. Nec quoad hoc videtur referre, quod hæc traditio non sit ita absoluta et perpetua ex parte Societatis, sicut est in aliis religionibus; nam, hinc solum colligi potest proportionalis differentia, scilicet, hoc impedimentum in hoc gradu Societatis non esse ita perpetuum intrinsece, et ex omni parte immutabile, sicut est in religiosis professis. Illud autem nihil obstare videtur, quominus cum proportione dictum impedimentum ita nascatur ex hoc voto, quamdiu durat, sicut ex alio. Nam ratio, ob quam dicitur sequi ex voto solemni, ratione traditionis, est, quia talis persona jam non habet dominium sui corporis, ut illud tradat alteri. At hæc ratio etiam in hoc voto, quamdiu durat, locum habet; quia etiam est annexum traditioni, per quam omnino idem jus translatum est in religionem; et persona, durante illo vinculo, æque non est sui juris, neque habet potestatem in corpus suum; ergo, durante illo statu, traditio erit nulla, facta alteri per matrimonium.

5. *Roboratur exemplo.* — Profecto illatio objectionis apud me est valde probabilis, et efficaciter probata ex proportionalitate rationis, quæ potest hoc exemplo declarari. Nam si Joannes, verbi gratia, se traderet in servitutem Petro sub reciproca obligatione, ut nec Joannes se a servitute eximere, nec Petrus illum manumittere posset, Franciscus autem se traderet in perpetuam servitutem sine obligatione ex parte domini, sed cum potestate manumittendi illum, si vellet, nihilominus Franciscus et Joannes æque impotentes manent durante illo statu, ut se alteri tradant in servos, quia utraque donatio fuit æque valida, et utrumque æque privavit jure in se ipsum; solumque relinquitur illa differentia, quod Joannes nunquam potest iterum fieri liber, et ideo impotentia ejus est omnino perpetua; Franciscus autem potest manumitti, et tunc, si fiat liber, poterit alteri se tradere in servum, si voluerit. Ita ergo est in Societate; nam ex parte se tradentium est æqualis donatio, et consequenter æqualis privatio juris in se ipsos. Differentia autem solum est in obligatione ex parte religionis, quæ ad prædictum effectum nihil refert, ut ex dicto exemplo constat. Et ratio etiam est evidens, quia illa impotentia, si vera est, non fundatur in obligatione alterius, sed in privatione juris in se ipsum, quia translatum est in alium. Respondeo ergo ad objectionem, hoc discursu potius mihi probari et confirmari, illam

multorum sententiam esse falsam, de qua re tomo præcedenti, libro secundo, a cap. septimo, dictum est. Sed confirmationem hanc huc inde remisi, quia prius non poterat sufficienter intelligi. Itaque in forma negandum est objectionis antecedens.

6. *Secunda objectio.— Evasio.— Non videtur satisfacere.* — Alia objectio est, quia a principio institutionis Societatis optime potuit hoc votum comprehendi sub declaratione Bonifacii in cap. unico de Voto, in 6. Ergo virtute illius decreti habuit semper hoc votum vim irritandi matrimonium subsequens. Consequentia est clara, et antecedens probatur. Nam ibi in universum dicitur votum solemnizari quoad hunc effectum per professionem factam in religione approbata a Sede Apostolica. Dictum est autem supra, libro præcedenti, cap. 5, hanc incorporationem scholarium in Societate recte posse professionem appellari, et sub ea voce sæpe in jure comprehendi, præsertim in favorabilibus, inter quæ merito computari potest hoc decretum; nam favor religionis et ipsius voti est, quod tantam habeat efficaciam. Dicetur fortasse, in ipsis constitutionibus Societatis declaratum esse, tam ex intentione voventis quam Societatis, hoc votum non fieri ut solemne, sed ut simplex, et ideo non potuisse sub illo decreto comprehendi. Sed hoc non videtur satisfacere, nam intentio voventis nihil refert ad illam solemnitatem, quæ in hoc impedimento consistit; nam hoc impedimentum non provenit a voluntate voventis vel acceptantis, sed ab statuto Ecclesiæ; unde, si de facto fiat illud votum, cui Ecclesia adjunxit hoc impedimentum, quidquid vovens intendat, contrahet illud; ut si quis recipiens Ordinem sacrum intendat simplex votum emittere, et non solemne, nihilominus votum ejus solemne erit, quia facto ipso ordinationis sacræ solemnizatur, virtute ecclesiastici decreti, et independenter ab ejus intentione. Sic ergo, cum illa intentio non impediat proprium vinculum religiosum in religione approbata, quod generatim per veram professionem contrahitur, non poterit impedire quominus votum inde solemnizetur quoad hunc effectum impediendi matrimonium, quamvis maneat simplex quoad carentiam absolutæ perpetuitatis, et quoad irritabilitatem ex parte religionis, nam cum hoc pendeat ex mutua obligatione, pendet etiam ex intentione operantis. Maxime, quia a principio, in ipsis bullis approbantibus Societatem, declaratum est hoc votum ita acceptari, et ideo esse simplex, et non solemne, quoad carentiam perpetuitatis absolutæ; nunquam tamen declaratum est non comprehendi sub solemni, quantum ad illum effectum.

7. *Probabilis ad objectionem responsio tripliciter suadetur.* — Respondeo nihilominus, verius esse hoc votum non fuisse comprehensum sub illa declaratione Bonifacii VIII, non quia Societas tunc instituta non esset, nam, hoc non obstante, vota professorum Societatis, et cujuscumque religionis post illud decretum approbatæ, sub eo plane comprehenduntur; sed quia nomine *professionis* ibi non includitur hæc traditio, et acceptatio seu incorporatio scholarium in Societate. Hoc autem ostendit imprimis usus ipse, et communis sensus omnium sapientum, qui sunt præcipui legum interpretes. Secundo, quia Bonifacius revera intendit loqui de professione simpliciter, quæ omnem perfectionem vinculi religiosi, etiam cum absoluta perpetuitate includit; nam ponit hoc impedimentum tanquam perpetuo immutabile; tunc enim nondum erat in Ecclesia visum aut interdictum impedimentum irritans matrimonium ex vi voti, quod auferri postea posset, per mutationem seu ejectionem personæ a statu religioso. Tertio, quia ex primæva institutione Societatis hoc votum ut simplex omnino institutum est, et eodem modo fuit a Pontificibus approbatum et receptum, non solum propter conditionem quam includit ex parte traditionis, sed etiam quia non est illi addita vis inhabilitandi personam ad matrimonium; imo ex priori conditione sequebatur hæc posterior, jure ordinario, quia Ecclesia nunquam addiderat tale impedimentum nisi voto omnino absoluto. Quod ordinarium jus in principio Societatis conditæ auctum non fuit; et ideo, tam ex intentione emittentis, quam Societatis acceptantis, et Sedis Apostolicæ approbantis, fiebat hoc votum, tanquam omnino simplex, nullumque habens annexum impedimentum irritans subsequens matrimonium.

8. *Assertio omnino certa ex decreto Pontificio Gregorii XIII. — Id decretum potuisse condi probatur tripliciter. — Effugium excluditur.* — Secundo certum est, post constitutionem Gregorii, *Ascendente Domino*, hoc votum, quamdiu durat, reddere personam inhabilem ad matrimonium contrahendum. Patet, quia ita expresse in illo definitum est; cum enim dixisset neminem posse tollere hoc votum, nisi vel Summum Pontificem, vel So-

cietatem, dimittendo personam, subdit : *Neque ante hujusmodi dimissionem matrimonium contrahere, quinimo eos omnes ad contrahendum inhabiles, ac contractus hujusmodi nullos et irritos facimus et annullamus.* Duo autem a nobis probanda sunt, scilicet, et Pontificem potuisse hoc facere, et expediens fuisse. Primum satis ex facto ipso probatur; valde enim erraret in sana doctrina, qui, supposito facto, auderet potestatem negare, nam esset intolerabilis error in Ecclesia. Deinde probatur, quia Ecclesia potest matrimonii impedimenta irritantia augere vel minuere, ut definit Concilium Tridentinum, sess. 24, capit. 3, loquens in particulari de gradibus consanguinitatis; eadem autem ratio est de reliquis. Unde cap. 2 et 3 coarctat impedimenta irritantia, quæ ex affinitate carnali, publica honestate et cognatione spirituali oriuntur : et a contrario, in cap. 1 inducit novum impedimentum matrimonii clandestini. Præterea certum est, hoc impedimentum adjunctum esse voto clericorum ex constitutione Ecclesiæ; ergo addi etiam potuit huic voto Societatis. Quin etiam Sot., in 4, d. 27, quæst. 1, articulo quarto, de militibus S. Joannis affirmat, illorum votum non irritare matrimonium natura sua (cum de aliis religiosis oppositum censeat), sed ex Pontificum constitutione; supponit ergo posse hoc impedimentum addi per Ecclesiam alicui statui religioso; ergo eadem ratione potuit Gregorius huic statui et voto hoc impedimentum adjungere. Dices esse diversitatem, quia hoc votum non est ita absolutum. At hoc quid interest? Nam quamdiu durat, tam verum votum est, tamque verum statum religiosum constituit, sicut quodlibet aliud. Quod autem in casu aliquo auferri possit, non obstat quominus ei possit adjungi impedimentum, quod, illo ablato, auferatur. Sicut, carentia parochi et testium supposita, personæ sunt inhabiles ad contrahendum; illa autem conditione ablata, aufertur inhabilitas. Item minor ætas, quamdiu durat, facit inhabilem; ea vero transacta tollitur inhabilitas. Itaque nulla ratio afferri potest cur hoc fieri non potuerit ; et alioqui potestas Pontificis et suprema, et universalis ad constituenda impedimenta quæ matrimonium dirimant, si expedire censuerit.

9. *Dubium, an condi expedierit tale decretum. — Affirmandum esse ostenditur ex contrariis incommodis.* — Cur autem hoc expedierit dubitari potest. Nam si hoc erat expediens, cur a principio factum non est? Cur ita in re adeo gravi, et quodammodo substantiali, tam cito mutatio facta est? Neque enim tam brevi tempore res adeo mutari potuerunt, ut dicamus cœpisse esse expediens quod antea non fuerat. Verum absque ulla dubitatione fuit expediens et opportunum remedium ad subveniendum Societati adversus fraudes et injurias, quæ in illo negotio vel illi fiebant, vel facile fieri poterant, contra divinum honorem, commune bonum, reverentiam religiosi status, ac denique in perniciem ipsorummet voventium, seu religiosorum. Prius enim ad succurendum his damnis obligationi votorum additæ sunt ecclesiasticæ pœnæ excommunicationis, et aliæ, quæ apostatis imponuntur. Postea vero experientia compertum est, in tanta malitia hominum, hæc remedia non esse satis efficacia, quia semel contracto matrimonio, vellet, nollet, cogebatur Societas personam dimittere, et privari operariis quos multis laboribus et expensis habiles ministros crearat ad serviendum Ecclesiæ. Cum autem personæ essent habiles ad matrimonium valide contrahendum, et a cognatis vel amicis poterant interdum ad hoc vehementius induci, et ipsi etiam possent procliviores et faciliores inveniri circa hujusmodi lapsum, imo aliquando possent Societatem decipere, mala fide in ea, fictoque animo multo tempore perseverando, solum ad litterarum profectum, ut inde commodius possent alium statum assumere, cum id facere possent, etiam invita Societate, ad subveniendum hisce incommodis, conveniens fuit personas inhabiles reddere, ne facile possent a suscepto statu cum detrimento religionis, ipsa invita, recedere.

10. *Apposito exemplo id declaratur.—Exemplum aliud ex Societate sumptum. Confirmatur tandem a simili.*—Est commodum hujus rei exemplum in cap. *Cum ex eo*, de Electionibus, in 6, ubi Bonifacius VIII, cum generaliter dispenset cum personis habentibus beneficium parochiale, ut studiorum gratia non teneantur intra annum sacerdotes ordinari, licet id statutum esset in Concilio Lugdunensi, ut habetur in cap. *Licet*, eod. tit., adjungit nihilominus, ut infra annum teneantur saltem ordinem subdiaconatus suscipere; et causam seu rationem reddit: *Ne sicut a multis de Christi patrimonio sublimatis olim factum esse dignoscitur, a statu retrocedere valeant clericali.* Ubi glossa advertit prudenter ex præteritis circa futura caveri; ad vitanda ergo impedimenta quæ per experientiam cognita fuerant,

voluit Bonifacius hujusmodi parochos statim fieri inhabiles ad matrimonium, subdiaconatu suscepto. Eamdem ergo providentiam habuit Gregorius XIII in Societatem, et ideo illa non fuit reprehensibilis mutatio, sed utilis additio, quia hæc est humana conditio, ut non statim valeat comprehendere, quid in omnibus et singulis rebus magis expediat; unde est illud Proverb. 4: *Justorum semita quasi lux splendens procedit, et crescit usque ad perfectum diem.* Similiter in Societate a principio, qui in ea vota emittebant, non fiebant inhabiles, saltem ex statuto Ecclesiæ, ad professionem emittendam in quacumque religione; postea vero experimento compertum est, expedire hanc inhabilitatem addere aut declarare, præterquam respectu Carthusiæ, ut sic indemnitati, tranquillitati et conservationi Societatis consuleretur, ut Pius IV et Pius V in sua bulla statuerunt. Ita ergo, vel certe majori ratione expediens fuit hanc inhabilitatem ad matrimonium addere, quia magis indecens est a statu religioso ad matrimonium transire, et majus scandalum generat, et facilius potest religiosorum animos perturbare. Denique, cum vinculum hoc status religiosi sit quoddam matrimonium spirituale cum Christo, merito, dum in eo statu perseverat quis, ad matrimonium inferius inhabilis redditur.

11. *Dubium alterum, an prædictum decretum comprehenderit personas jam tunc existentes in Societate.* — *Resolvitur pars affirmativa, quod potuerit Pontifex eas comprehendere.*—Hic vero inquiret aliquis, an per illud Gregorii decretum facti sint ipso jure inhabiles ad matrimonium scholares, qui jam vota in Societate emiserant. Nam, cum ipsi hoc non voverint, neque intenderint, quando approbati fuerunt, nisi de novo consentirent, et vota sua in eo gradu rata haberent, non viderentur potuisse virtute solius extrinsecæ legis inhabiles reddi; præsertim quia leges non respiciunt præterita, sed futura, c. 2, de Constit., unde (quidquid sit de potestate) de facto non videtur hoc decretum illas personas reddidisse inhabiles. Quod etiam confirmatur, quia lex irritans habet vim legis pœnalis, juxta glossam in cap. *Decet,* de Immunit. Eccles., in 6, verbo *Processus*, de quo multa congerit Panormitanus, in cap. 2, de Constit., numero quinto, et ibi additio ejus, verb. *Retractatio actus.* Viderique possunt alii apud Sancium, lib. 3 de Matrim., disput. 4, a num. 8, et in opere nostro de legib., libro quinto, cap. decimo nono. Dicendum nihilominus est, illud decretum statim habuisse effectum in omnibus personis Societatis, quod est certum, et ita ab omnibus intellectum. Et imprimis, quod ita fieri potuerit a Pontifice, patet, quia per illam legem non inhabilitatur persona ad aliquid præteritum (hoc enim sensu verum est statutum non respicere præterita), sed ad matrimonium in futurum contrahendum; ergo ex hac parte optime potuit hoc decretum comprehendere non solum personas futuras in Societate, sed etiam existentes jam; nam constitutio in aliqua, vel pro aliqua communitate facta, non solum obligat vel comprehendit personas futuras in tali communitate, sed etiam jam existentes in illa. Imo per se primo obligat præsentes, quatenus constituunt actu hoc corpus; atque hoc modo lex respectu personarum non solum respicit futuras, sed etiam præteritas, vel potius præsentes, licet per actum præteritum tali communitati unitæ fuerint. Deinde nec ratione materiæ repugnat hoc decretum habuisse suam efficaciam circa personas quæ jam voverant in Societate castitatem; quia Pontifex non solum potest adjungere hoc impedimentum voto in futurum emittendo, sed etiam jam emisso, quatenus in præsens moraliter durat et fit. Quia non est major ratio unius quam alterius. Neque ad hunc effectum necessarius fuit consensus talium personarum; sed Pontifex ipse per efficaciam suæ legis potuit talem inhabilitatem inducere, et subsequentes contractus irritare, quia per hoc decretum nullam obligationem novam ad aliquod opus consilii talibus personis imposuit, neque ad aliquem statum eos obligavit; jam enim ratione voti tenebantur non contrahere matrimonium, et in statu perfectionis perseverare; sed solum per eam legem cautum est ne illi statui talis injuria fieret, et medium prudens adhibitum, quo illa obligatio melius impleretur; nihil ergo est in ea lege, quod excedat Pontificis potestatem, aut propter quod inferiorum consensum requirat.

12. *Instantia contra proximam resolutionem diluitur.* — Dices: qui priusquam Ecclesia inhabilitaret sacerdotes ad matrimonium, erant in sacris ordinati, non potuerunt per legem posterius latam inhabilitari, ut in superiori tomo tetigimus; ergo neque in præsenti. Respondeo ad antecedens, dupliciter id potuisse contingere: primo quod illi sacerdotes nullum haberent votum simplex integræ castitatis; et sic dato antecedente, negatur con-

sequentia; est enim ratio valde diversa; nam illi non poterant cogi ad vovendam castitatem *absolute et simpliciter*; ergo nec poterat eis matrimonium prohiberi ipsis nolentibus, quia hoc est opus consilii, secluso voto; ergo multo minus poterant ad matrimonium inhabilitari, quia hoc plus est quam prohiberi; in nostro autem casu supponitur jam votum et obligatio in personis. Dixi autem *absolute et simpliciter*, quia si ad Ecclesiæ bonum expediret, potuisset in eo casu Ecclesia illis clericis præcipere, ut vel ab usu Ordinum abstinerent, vel castitatem promitterent, et ita, eo ipso, quod Ordine sacro uterentur, eos inhabiles ad matrimonium reddere; de quo citato tomo dictum est. Alio modo poterat id contingere, scilicet, ut sacerdotes illi haberent votum simplex castitatis, quia Ecclesia nondum impedimentum hoc adjunxisset, et tunc negatur antecedens; sic enim in eo etiam casu procedunt omnes rationes factæ.

13. *Resolvitur ulterius quod de facto comprehenderit, ex ipsius Pontificis verbis.— Confirmatur a simili.* — De potestate igitur nulla potest esse dubitandi ratio. Quod autem etiam de facto hoc sensu lata fuerit illa lex, patet primo ex serie et contextu illius constitutionis. Nam prius expresse loquitur tam de his, qui hæc vota in Societate emiserunt, quam qui in futurum emittent, et de utrisque expresse declarat *vere et proprie religiosos fuisse, esse, et fore;* et de illis consequenter ait esse exemptos, ac Sedi Apostolicæ immediate subjectos, gaudereque privilegiis Societatis, et fore apostatas, et excommunicatos, a Societate fugiendo; ac tandem de illis ait: *Eos omnes ad contrahendum inhabiles facimus*. Ergo evidenter loquitur etiam de his, qui jam erant in hoc gradu religiosorum Societatis constituti. Potestque hoc confirmari a simili; quia, quoties Ecclesia similia impedimenta de novo imponit, omnes personas jam existentes, et capaces talis impedimenti comprehendit: ut lex Concilii Tridentini de inhabilitate ad contrahendum clandestine, omnes homines jam existentes, et antea habiles comprehendit. Et si Ecclesia nunc adderet quintum gradum consanguinitatis inter impedimenta irritantia, non solum futuros homines, sed etiam jam existentes, et in eo gradu constitutos inhabiles redderet; sicut etiam e contrario, quando restrinxit gradus affinitatis, etiam jam natos, et in aliquo gradu existentes, eo impedimento liberavit. Et per hæc satisfactum est ad rationes dubitandi in contrarium.

CAPUT II.

UTRUM VOTA SIMPLICIA IN SOCIETATE EMISSA DIRIMANT PRÆCEDENS MATRIMONIUM RATUM.

1. *Sententia quorumdam affirmans. — Eorum primum fundamentum.*—De hoc articulo nihil expresse declaratum invenitur in toto speciali jure Societatis, neque in constitutionibus, neque in bullis Apostolicis hujus religionis, et ideo res hæc aliquibus dubia visa est. Neque defuerunt graves Doctores, tam ejusdem Societatis, quam externi, quibus visum fuerit hæc vota dirimere matrimonium ratum, eo ipso quod constituunt hominem vere religiosum; nam habent traditionem adjunctam, per se, et natura sua repugnantem traditioni quæ in matrimonio fit; vere enim ac proprie constituunt hominem in statu perfectionis, non minus quam vota et professio facta in quacumque alia religione approbata; ergo habent eamdem vim ad dissolvendum matrimonium ratum, prius contractum. Patet consequentia, quia vel matrimonium illud includit conditionem libertatis transeundi ad statum perfectionis religiosæ, et sic illa conditio impletur per hæc vota; vel supponit declarationem Ecclesiæ per traditionem, vel legem universalem dantem hanc facultatem his conjugatis, et sic etiam sub hac generali regula comprehendetur hic status, cum sit vere religiosus et perfectionis; et decreta, quæ de hoc loquuntur, non aliud requirunt, nec *professionem* nominant, sed ingressum religionis, ut patet cap. *Ex publico*, cap. *Ex parte*, 2, de Conversion. conjugat.

2. *Secundum fundamentum.— Confirmatur primo. — Secundo. — Tertio.* — Secundo videtur saltem hæc sententia nunc probanda, quando hæc vota reddunt personam inhabilem ad subsequens matrimonium ex constitutione Gregorii XIII, *Ascendente Domino*. Nam hinc fieri videtur, ut vim habeant etiam ad dissolvendum præcedens matrimonium ratum, tum quia non est major ratio de uno quam de alio, cum hæc inhabilitas requirat traditionem, et statum repugnantem matrimonio; tum etiam quia jam in tali voto reperitur omnis solemnitas quæ in voto religionis desiderari potest, ut dissolvat matrimonium ratum, juxta doctrinam Concilii Tridentini, sess. 24, can. 6, et antiquorum decretorum. Patet antecedens, quia in his votis et est solemnitas accidentalis per publicam emissionem, acceptationem et traditionem,

et est solemnitas substantialis, quæ (ut tomo super. diximus) consistit in virtute morali, seu legali ad reddendam personam inhabilem ad matrimonium. Confirmatur primo, quia vota religionum militarium, cum quibus dispensatum non est, quoad matrimonium contrahendum, ut vota militum S. Joannis, eo ipso dirimunt matrimonium præcedens ratum, juxta veriorem et magis receptam sententiam, ut eodem tomo visum est; ergo similiter, etc. Confirmatur secundo, quia nihil est in instituto Societatis quod huic effectui repugnet. Quia constitutiones non prohibent quominus recipi possit, qui matrimonium contraxit, dummodo illud non consummaverit, ut per argumentum a contrario colligitur ex capite 2 Examin., § 4. Juxta quod intelligendum est quod prima parte Constitutionum, cap. tertio, § 6, absolute dicitur, matrimonii vinculum esse impedimentum, etc. Nam ibi etiam declaratio advertit, si accedat consensus conjugis, et alia, quæ Ecclesia requirit, desinere esse impedimentum; at in matrimonio non consummato, Ecclesia non requirit consensum conjugis; ergo ligatus vinculo matrimonii rati potest in Societatem recipi; ergo vinculum illud potest dissolvi per vota acceptata in hac religione. Alioqui maneret aliquis vere religiosus, et adhuc ligatus vinculo matrimonii rati, invita conjuge; quod et repugnat statui religionis, et alteri conjugi esset onerosum, vel posset suum jus exigere, essetque illi reddendum. Tertio confirmatur ex bulla 3 Pii V, anno 1571, ubi concedit omnibus religiosis Societatis, etiam scholaribus, ut omnes dispositiones in favorem aliorum regularium factæ in eis locum habeant. Sed quod votum castitatis dirimat matrimonium prius contractum, et tantum ratum, est quædam dispositio juris maxime favorabilis religioni, ut ab illa non arceantur qui solo matrimonio rato ligati sunt; et ipsis religiosis, ut ad altiorem statum ascendere possint; ergo.

3. *Sententia auctoris negans et verior, quam tradunt etiam Vasquez*, 1. 2, *d.* 165, *cap.* 10; *Sanchez*, *l.* 2 *de Matrimonio, disp.* 18, *num.* 6. — *Notatio ad probationem de duplici tempore Societatis ante et post Gregorium XIII.* — Contraria sententia frequentius a viris doctis recipitur, mihique semper verior ac securior visa est. Ut autem eam confirmemus, distinguamus duos status, seu duo tempora quæ hujusmodi vota habuerunt. Unum est, quando non reddebant voventem inhabilem ad subsequens matrimonium, quod durat usque ad annum 1584, in quo Gregorius XIII prædictam constitutionem edidit. Aliud est tempus in quo jam hæc vota habent hanc vim a tempore prædictæ constitutionis. In utroque autem statu ac tempore constituebant hominem vere ac proprie religiosum, seu in statu religionis; quia non solum de hoc præsenti statu id declaravit prædictus Pontifex illa constitutione, sed de priori id etiam declaraverat anno 82, in Bulla quæ incipit *Quanto fructuosius*. In qua non concessit hoc privilegium his votis, ut quidam falso calumniantur, quos jam libro præcedenti, capite tertio, numero tertio, refellimus, sed declaravit Pontificia auctoritate illa vota sic emissa, recepta, et approbata, ut antea erant, a Summis Pontificibus, ex se habere vim ad constituendum verum religionis statum, ac personam vere ac proprie religiosam, ut latius eo loco declaratum est; in altera ergo constitutione posteriori, solum addit Gregorius prædictum effectum, quem non esse de substantia status religiosi, ibidem etiam est ostensum.

4. *Probatur jam primo sententia de tempore primo.* — *Secundo.* — Quod ergo ad primum tempus attinet, facile ex superius dictis ostendi potest, tunc hæc vota non habuisse vim ad præstandum hunc effectum. Primo, quia tomo superiore ostensum est nunquam in Ecclesia visum esse, ut votum castitatis adjunctum alicui vivendi modo, aut statui, dirimat matrimonium factum, et non impediat ac irritet contrahendum; et ibi etiam probatum est, licet de absoluta potestate Pontificia fortasse hoc fieri possit, non expedire ullo modo id fieri; sed illo tempore hæc vota non irritabant matrimonium contrahendum; ergo multo minus poterant solvere jam contractum. Secundo, quia hic effectus non sequitur ex sola rei natura ex voto aliquo, vel ex subsequente promissione, aut quovis humano contractu privata auctoritate facto. Nec etiam jure divino positivo adjunctus est hic effectus alicui voto, aut statui religioso, sed necessaria est Ecclesiæ auctoritas, per quam virtus ad hunc effectum tribuatur, ut ibidem etiam probavi; sed illo tempore non fuerunt hæc vota ab Ecclesia recepta, et approbata ad hunc effectum; ergo. Probatur minor, quia vel approbatio fuisset specialis per aliquod jus proprium ipsius Societatis a Pontifice probatum, et hoc non, quia nec in prioribus Bullis Pontificiis, nec in constitutionibus

Societatis, ulla est mentio talis effectus. Vel esset generalis approbatio per decreta juris communis, et hoc etiam dici non potest, quia jus commune solum votis solemnibus emissis in professione religionis concedit hunc effectum, ut patet ex Concilio Tridentino, sess. 24, can. 6, ubi de solemni professione hoc definiens tacite ita explicat jura antiqua, et significat non aliter solvi. Item ex cap. *Verum*, cap. *Ex publico*, et cap. *Ex parte*, de Convers. conjugat., et Extravag. unica de Voto, Joann. XXII. In ipsis autem Bullis et constitutionibus declaratum est, hæc vota non esse solemnia, neque actum illum, in quo emittuntur et recipiuntur, esse professionem religionis, de qua jura communia loquuntur. Nam Gregorius etiam XIII supra declarat sine tali professione fieri aliquem verum religiosum per talia vota; ergo eo ipso declaratum erat, ex vi juris communis non habere prædicta vota illum effectum.

5. *Confirmatur hoc secundum argumentum. — Tertio.* — Et confirmatur, quia hanc solam ob causam satis tunc declaratum censebatur illa vota non irritare matrimonium subsequens, quia declarabantur illa vota esse simplicia, et in jure, votum, quod dirimit subsequens matrimonium, solemne dicitur, cap. unico de Voto, in 6. Et quod attinet ad votum religionis, solum illud tale censetur, quod in professione fit; ergo eadem ratione declaratum fuisse censendum est, illa vota Societatis non diremisse matrimonium prius factum. Quod enim quidam dicunt, hunc effectum non esse concessum professioni proprie sumptæ, aut voto solemni, sed statui religionis, et voto cuicumque sufficienti ad constituendum talem statum, nullo sufficienti fundamento magis ostendi potest de præterito, quam de futuro matrimonio. Tertio tandem probatur, quia consuetudo est optima legum interpres; in illo vero tempore nunquam illa vota recepta sunt, ut sufficientia ad dirimendum matrimonium; neque communi consuetudine aut æstimatione aliud factum est unquam aut declaratum, ut constat ex communi praxi hujus religionis; ergo signum est talia vota non habuisse hunc effectum.

6. *Deinde de tempore posteriore probatur eadem sententia primo.—Instantia removetur.* — Ex his facile est gradum facere ad posterius seu præsens tempus, et de illo idem ostendere hoc enthymemate, quia per constitutionem prædictam Gregorii XIII nihil circa hoc punctum innovatum est; ergo in eodem statu permanet, in quo antea erat. Antecedens patet ex verbis ejusdem constitutionis: *Nec ante hujusmodi dissolutionem, et a Societate dimissionem, matrimonium contrahere, quin imo eos omnes ad contrahendum inhabiles, ac contractus hujusmodi nullos et irritos esse, prout irritos facimus et annullamus.* Ex quibus verbis constat, Pontificem solum addidisse his votis novum impedimentum irritans matrimonium postea subsecutum, de præcedenti vero nullam fecisse mentionem. Quod vero unum sub altero non comprehendatur, nec ex illo consequatur, ostendetur probando simul consequentiam facti enthymematis. Illa vero probatur primo ex dicta Extravag. de Voto Joannis XXII, ubi simili argumento probat, votum sacri Ordinis non dirimere matrimonium ratum prius contractum, quia Ecclesiasticum jus solum disponit ut dirimat contrahendum, et de contracto nihil loquitur. Recte ergo nos in præsenti colligimus; est enim eadem forma argumentandi, et omnino eadem ratio, videlicet, plus esse dirimere factum, quam impedire faciendum; nulloque modo in hoc posteriori illud prius contineri. Neque obstat, si quis objiciat quia optime infertur: dirimit contractum; ergo impedit contrahendum; ita etiam e contrario sequetur: dirimit contrahendum; ergo et contractum. Negatur enim consecutio, quia prior illatio est a majori ad minus; quia difficilius est solvere ligatum quam impedire ne ligetur, turpiusque ejicitur quam non admittitur hospes. Alia vero illatio non est formalis, solumque in terminis convertibilibus locum habet. Addo etiam priorem illationem non esse per locum intrinsecum, licet de facto credamus esse bonam secundum Ecclesiæ morem rationi consentaneum; at posterior neutro modo valida est.

7. *Probatur secundo.* — Unde argumentor secundo, quia multa alia sunt impedimenta irritantia matrimonium contrahendum, quæ non dirimunt contractum; ergo, licet hoc novum impedimentum in Societate positum fuerit respectu futuri temporis, seu matrimonii, non sequitur dirimere præteritum. Antecedens patet, quia aliquando hoc impedimentum ponitur in favorem prioris matrimonii, vel in pœnam delicti uxoricidii, vel machinationis alterius conjugii: interdum ponitur ob decentiam, ut impedimentum consanguinitatis vel affinitatis; interdum ob alias causas, quæ non possunt accommodari, vel non ita accommodantur præterito actui sicut futuro.

Consequentia vero probatur, quia ab his, quæ non solum dissimilia sunt, sed etiam separabilia, non recte fit illatio. Maxime cum posset intercedere ratio longe diversa, sicut in voto continentiæ sacri Ordinis videre licet. In eo enim positum est impedimentum dirimens subsequens matrimonium, ut muniat, et conservet votum illud, et decentiam illius status; quod propterea non oportuit extendi ad præcedens matrimonium; quia cum non supponatur, aut Ordo collatus, aut votum factum, satis vitatur indecentia, prohibendo ne post matrimonium ratum, etiam non consummatum, aliquis ordinari possit sine consensu uxoris, et illa simul vovente, juxta ecclesiasticas leges; nam quod aliquando possit quis contra hanc legem ecclesiasticam indebite ordinari, et in matrimonio manere ordinatus, et obnoxius debito conjugali reddendo, est rarum et accidentarium incommodum, propter quod vitandum non fuit necessarium vel universalem facultatem dare sic recipiendi Ordines, vel permittere ut per illam susceptionem, etsi indebitam, matrimonium factum solveretur. Nam aliis modis potuit Ecclesia illi malo providere, sicut et providit. Sic ergo in præsenti loco impedimentum positum est, quasi in munimentum et custodiam votorum Societatis, et ut ille status semel assumptus non posset facile labefactari aut violari; at circa matrimonium prius factum hæc ratio non habet locum, nec nova aliqua, quæ moverit Pontificem ad prius jus immutandum, sicut multæ graves moverunt ad immutandum pro matrimonio futuro, ut capite præcedenti, numero nono, vidimus.

8. *Probatur tertio.* — Unde argumentor tertio, quia per novum jus ab antiquo non discedimus, nisi quatenus in novo expressum est, ut sumitur ex leg. *Præcipimus*, Cod. de Appellat., præsertim in materia odiosa, qualis de se est omnis lex irritans vel annullans contractum, alioqui natura sua validum; et tunc maxime quando in ampliatione seu extensione similitudo rationis non est omnino eadem; sed hæc omnia in præsenti concurrunt. Nam quod vota simplicia dissolvant matrimonium, vel dirimant contrahendum, novum jus est, corrigens quoad hanc partem jura antiqua, ut ex superiori tomo de voto simplici castitatis satis constat, estque hæc materia de se odiosa; nam, licet videatur favorabilis alicui statui religioso, tamen est de se in præjudicium tertii, scilicet uxoris, quæ per matrimonium jus acquisivit, et aliquo modo derogat ipsi matrimonio. Et propterea favor religionis, per tale jus intentus, sufficienter obtinetur per impedimentum futuri matrimonii, ut in argumentorum solutione explicabimus; ergo cum novum jus aliud non exprimat, extendendum non est.

9. *Ad primum fundamentum in n.* 1. — Ad primum ergo fundamentum contrariæ opinionis negatur consequentia, quia status perfectionis, ut sic, non dissolvit matrimonium ratum; Episcopi enim status perfectior est, et non dissolvit, quia nullo jure id cautum est, ut in prædicta Extravag. dicitur, et in tomo superiori est disputatum. Unde ad probationem negatur utraque pars assumpta, quia revera in contractu matrimonii nulla talis includitur conditio; nec etiam est ulla lex ecclesiastica quæ virtutem hanc tribuat quibuscumque votis, quæ sint substantia religiosi status, sed votis tantum solemnibus, ex vera et propria professione religionis, ut declaratum est. Neque obstat quod in citatis juribus non fit expressa mentio *professionis*, aut *voti solemnis*, sub his vocibus, sed sub nomine *ingressus religionis;* nam jure communi hæc æquipollebant, et ita pro eodem sumuntur in jure, ut omnes interpretes docent, et sumitur ex aliis juribus dicentibus, religiosum fieri professione, quæ supra retulimus, et Concilium Tridentinum satis significavit; et colligi etiam potest ex Extravag. Joannis XXII, de Voto, ibi: *Et ejus regulam expresse, vel caute profiteri.* Et infra: *Ad ingressum hujusmodi*, etc. Denique si argumentum illud esset alicujus momenti, probaret etiam, hæc vota ex vi juris communis sine constitutione Gregorii impedire futurum matrimonium, irritando illud, quod asserendum non est, ut ex capite præcedenti patet. Et sequela valet; nam idem omnino argumentum de illo fieri potest, quod ibidem præcedenti capite fecimus, et similiter solvimus.

10. *Ad secundum fundamentum in n.* 2. — *Ad primam confirmationem.* — Ad secundum fundamentum negatur, aliquid esse circa hoc innovatum per constitutionem Gregorii XIII; negatur etiam esse eamdem rationem de impedimento futuri, et dissolutione facti matrimonii. Denique negatur hæc vota nunc habere solemnitatem in jure requisitam, quia in illamet constitutione semper cavetur hæc vota manere simplicia, et in eorum emissione et receptione non fieri veram professionem. Quid autem his votis desit ad absolutam solemnitatem, jam supra declaratum est; ne-

que enim deest extrinseca seu accidentalis solemnitas, nec vis impediendi subsequens matrimonium, sed deest absoluta perpetuitas, quæ ex utraque parte, religionis, scilicet, et religiosi, nascitur. Et hoc confert multum ad præsentem effectum, quia, ut supra dicebam, absurdum esset ut liberaretur quis a vinculo matrimonii per transactum ad religionem, a qua posset Superioris auctoritate, propter frequentes et ordinarias causas, liber dimitti. Et propter hanc rationem non est simile, quod in prima confirmatione affertur de religiosis militibus S. Joannis; illi enim vere profitentur, votumque solemne emittunt, a quo liberari non possunt, nisi in casu raro, auctoritate aut dispensatione Summi Pontificis.

11. *An secundam confirmationem.* — *Dubii incidentis resolutio bipartita.* — *Declaratur prior pars.* — Ad secundam etiam confirmationem ex eodem principio respondendum est, multa esse in Societatis instituto, quæ huic effectui repugnant. Primum, quod in illo sæpius declaratur, hæc vota esse simplicia. Deinde, quod nulla fit ejus mentio in Bullis Pontificiis aut constitutionibus. Denique quod vota non habent eam absolutam perpetuitatem in utroque capite, quæ ad hunc effectum secundum morem Ecclesiæ necessaria est. An vero vinculum matrimonii rati sit impedimentum essentialiter impediens receptionem alicujus in hac religione invita conjuge, in dubium verti potest, propter ea quæ in illa confirmatione tanguntur. Mihi tamen probabilius videtur absolute non esse impedimentum, oportere autem ut Societas in aliquo jure suo dispensare velit. Declaratur utraque pars ex ratione facta; non enim potest ille, qui matrimonii rati vinculo ligatus est, assumere statum postulantem cœlibatum, nisi talis sit ille status, qui dirimat matrimonium ratum, ut ostensum est; ergo nemo potest in Societate recipi ad illum statum profitendum, dicto vinculo matrimonii ligatus, non obtento prius consensu uxoris, et servatis aliis circumstantiis circa illam, quas jura requirunt. Unde, cum ordinario jure Societatis nemo recipiatur ad probationem ejus, nisi in ordine ad hunc statum prius profitendum, multoque tempore permanendum, prius quam ad solemnem professionem perveniat, fit ut, servato eodem jure, nemo possit recipi cum prædicto impedimento. Major (reliqua enim sunt clara) patet, tum exemplo, ob hanc enim causam non potest quis cum eo impedimento sacrum Ordinem recipere; et si de facto ordinetur, licet Ordo teneat propter efficaciam sacramenti, suspensus tamen et irregularis manet, et ad consummandum matrimonium compellitur, si uxor nolit cedere juri suo, neque ipse religionem ingredi; tum etiam ratione, quia gravis injuria fieret mulieri; compelleretur enim multo tempore cœlebs manere, non sine periculo, aut ingredi religionem, vel alio modo castitatem profiteri.

12. *Declaratur posterior.* — *Duo loca ex jure Societatis in eadem secunda confirmatione allata conciliantur.*—Altera vero pars seu limitatio declaratur, quia liberum est Societati immediate post probationem novitiatus aliquem ad solemnem professionem admittere; ergo, si velit aliquem recipere, quasi sub pacto, et obligatione, vel recipiendi illum ad professionem solemnem statim post probationem, si in ea recte se gesserit, vel dimittendi statim liberum, nihil impediet quominus possit illum recipere, licet matrimonii rati vinculo ligatus sit. Quia tunc cessat ratio facta, et nulla ex parte fit injuria uxori, nec religioni, cum ad hunc modum recipiendi sit in ea potestas, et propter alias graves causas fieri soleat. Et fortasse hoc significatum est in illis duobus locis in ipsa secunda confirmatione citatis, quæ hoc modo videntur concilianda; nam, absolute loquendo, solum matrimonium consummatum est impedimentum, cum quo nemo recipi possit invita conjuge ullo modo, nec interveniente dispensatione ipsius Societatis. Et ideo priori loco Examinis, consummati matrimonii mentio facta est. Quia vero matrimonium ratum aliquo modo impedit servato jure ordinario, ideo forte ad hoc insinuandum in secunda parte Constitutionum absolute matrimonium positum est.

13. *Uxoratus ingrediens Societatem uno tantum anno probari debet.* — *Hujus asserti ratio.* — *Confirmatur.* — Addo vero insuper, ut hoc posterius magis constet, quia singulare est in Societate ut tempus novitiatus per biennium duret, ideo non solum videri in hoc negotio necessariam dispensationem recipiendi aliquem ad professionem solemnem, immediate post biennium (licet non tam dispensatio quam rarus usus ordinarii juris appellari possit), sed etiam immediate post primum probationis annum completum. Nam, ut amplius expectetur, ne uxori petenti jus suum statim reddatur, necessarius est consensus ejus, nec potest invita cogi per integrum annum expectare. Ratio est, quia com-

muni Ecclesiastico jure, ac consuetudine, uxor non potest compelli ad expectandum nisi per annum post receptionem habitus, quæ etiam non potest ultra duos menses differri; ergo propter specialem Societatis modum circa probationem novitiorum, non potest uxor invita cogi ad expectandum; necesse est ergo ut vel ipsa consentiat, vel Societas in eo tempore dispenset, quod ex justa etiam causa facere potest. Quæ omnia usu etiam ipso confirmantur, quo jura recte interpretamur, nam propter hæc incommoda vitanda, et quia dispensatio in tempore biennii ante professionem solemnem rarissime in hac religione est, et vix semel aut iterum concessa, ideo usu semper servatum est, ut nemo ligatus vinculo matrimonii rati in Societatem recipiatur; intellectum enim, ut credo, est vinculum illud non posse dissolvi absque professione, et alioqui cautum est ne professio ante tempus præscriptum detur, nisi ex gravissimis causis, quæ ad hujusmodi receptionem raro aut nunquam occurrunt.

14. *Ad tertiam confirmationem in eod. numero* 2. — Ad tertiam confirmationem, si illatio bona esset, etiam probaret a tempore Pii V hæc vota reddidisse inhabiles personas ad matrimonium, atque irritasse subsecutum; quia hæc etiam est dispositio juris communis favorabilis religioni, et ipsis religiosis, ut in suo statu magis quieti sint. Constat autem hoc non esse verum, nec sequi; ergo nec primum. Negatur ergo consequentia, tum quia Pius V non loquitur de conditionibus annexis ipsis votis, sed de privilegiis et gratiis concessis ipsis personis; tum etiam quia non agit de dispositionibus juris communis, quæ alienæ sunt vel repugnantes speciali juri, et institutioni approbatæ in Societate, sed de illis quæ religioso statui communes sunt.

CAPUT III.

QUIBUS MEDIIS JUVET SOCIETAS SUBDITOS AD VOTUM CASTITATIS SERVANDUM.

1. *Quam perfectam castitatem Societatis institutum intendit.* — Nec de obligatione agimus, nec de usu. Nam de priori jam in lib. 1, cap. 3, dictum est, esse maximam quam esse potest, tam intensive, quam extensive; et ideo quoad hanc partem nullam declarationem requirit, ut dixit B. P. Ignatius, sexta parte Constitutionum, cap. 1, § 1 statim citando. Posterior autem non ad jus, sed ad factum pertinet, quod hic referre nec nostri instituti est, neque ad doctrinam tradendam est necessarium, sed invigilandum semper ne religionis splendor hac in parte obnubiletur. Solum ergo explicanda est providentia et perfectio Societatis quoad hanc partem. Duo autem in hoc spectari possunt, scilicet, finis et media. De fine sufficiunt verba ejusdem B. P. Ignatii, loco citato: *Quæ ad votum castitatis pertinent, interpretatione non indigent, cum constet quam sit perfecte observanda, nempe enitendo angelicam puritatem imitari, et corporis et mentis nostræ munditia.* Quæ verba jam dicto in libro, cap. tertio, numero quarto, attigimus, et ostendimus quam sint conformia doctrinæ et exemplis antiquorum Patrum. Intenditur ergo (quod ad finem attinet) maxima perfectio, quantum in hac parte desiderari, et ordinaria lege comparari potest. De mediis etiam aliquid citato cap. tertio attigimus; tamen ad majus doctrinæ complementum, et ut observationes nonnullas Societatis obiter explicemus, aliqua in particulari addemus.

2. *Primum medium ad hoc intentum, orationis et meditationis usus.* — Primum ergo ac præcipuum medium est frequens oratio, et spiritualium rerum meditatio; nam illa maxime necessaria est ad divinam gratiam obtinendam, sine qua votum hoc servari non potest, juxta illud Sapient. 8: *Scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, et hoc ipsum erat sapientiæ scire, cujus esset hoc donum.* Hæc vero valde utilis est ad Dei timorem et amorem in animo generandum, quorum præsidio maxime servatur castitas, et vitia illi contraria vincuntur. Quantum autem et quale sit spirituale hoc exercitium in Societate, in superioribus visum est, libro primo, cap. tertio, a numero octavo, cum de perfectione instituti ageremus, et libro nono, cap. septimo, aliquid attingemus, ac videri potest Basilius, de Constitut. monast., c. 2, de efficacia orationis ad hunc effectum.

3. *Secundum, manifestatio conscientiæ,* etc. — *Unus modus utendi hoc medio.* — Secundum medium est, ut inferiores a suis Superioribus juventur ad superandas difficultates omnes, et pericula quæ circa hujus voti observationem occurrere solent. Nam post divinum adjutorium, nullum utilius et efficacius inveniri potest. Imo, quia Deus vult homines hominibus subjici propter eum, ideo sæpe per hoc medium suum præbet peculiare auxilium, quod fortasse non concederet,

si hoc contemneretur. Duobus autem modis potest Prælatus in hoc opere subditum juvare. Primo, sua vigilantia, ac providentia quam ratione sui officii adhibere tenetur. Vix autem potest efficaciter, et suaviter hoc præstare, nisi uniuscujusque indigentiam, et difficultates seu tentationes perspectas habeat. Quam cognitionem vix aut nullo modo assequi poterit, nisi ab ipsomet subdito sincere ac pure aperiantur; et ideo monentur religiosi Societatis, ut Superioribus suis nihil in hoc genere occultent, sed tentationes omnes, ac pericula manifestent, ut ab eis possint juvari, ut patet in Exam., c. 4, § 34, et tertia parte, c. 1, § 12, ubi declaratur satis esse, si hæc notitia detur vel Superiori, vel confessario, vel alteri, cui specialis cura circa spiritualem profectum religiosorum demandata sit.

4. *Modus hic consonat S. Patribus.* — *Alter modus.* — Hoc autem remedium ab antiquis Patribus nimis commendatum et laudatum est, ut videre licet apud Cassianum, collat. 2, cap. 10, et sequentibus, et in S. Dorotheo, de Renunciatione, doctrina 5, quæ est, *Non debere quemquam suæ prudentiæ confidere;* ubi inter alia ait, nihil ita dæmonem abominari ac fugere, sicut pandi et aperiri malitiam suam, ubi hoc late ostendit et exemplis confirmat [1]. Quod etiam optime declaravit Beatus Ignatius in suis exercitiis spiritualibus, in regulis ad motus animæ discernendos. Ubi in 13 sic inquit : *Inimicus noster morem insequitur iniquissimi cujuspiam amatoris, qui puellam honestorum parentum filiam volens seducere, summopere procurat, ut verba et consilia sua occulta sint, nilque reformidat magis, ac ægre fert, quam si puella patri suo illa patefaciat, cum sciat hoc pacto de votis ac conatibus suis actum esse. Ad eum modum obnoxie satagit diabolus, ut anima, quam circumvenire cupit ac perdere, fraudulentas suas cogitationes teneat secretas ; indignatur vero maxime, et gravissime cruciatur, si cui vel confessionem audienti, vel spirituali homini molimina sua detegantur, a quibus se ita excidere funditus intelligit.* Cujus rei ratio multiplex reddi potest. Prima, et maxime propria, quia hoc modo Superior congruentia adhibere potest remedia. Secunda, quia suis orationibus potest etiam et debet magis subditum juvare. Tertia, quia Deus majus etiam confert auxilium propter humilitatis opus, et obedientiæ subjectionem. Jam modus alter subditum juvandi est, ut unusquisque, etiam de his rebus quæ ad alios pertinent, possit hujusmodi notitiam Superioribus præstare, propter illorum et totius religionis majus bonum. Sed de hoc puncto infra dicendum est latius, lib. 10, cap. 6, cum eam regulam explicabimus, quæ ad correctionem fraternam pertinet.

5. *Tertium medium ex D. Thoma, corporis maceratio per abstinentiam.* — Tertium medium, et inter externa maxime accommodatum, est corporis maceratio, ut notavit D. Thom. 2. 2, quæst. 188, art. 6, ad 3, ubi inquit : *Ad continentiam efficacius ordinatur maceratio carnis, tam per abstinentiam cibi et potus, quæ pertinent ad famem et sitim, quam per subtractionem vestium, quæ pertinent ad frigus, et ad nuditatem, et quam per corporalem laborem.* Ex quibus verbis colligo imprimis, abstinentiam ciborum, quatenus est medium servandæ castitatis, magis in moderatione seu diminutione quantitatis, quam in ciborum qualitate consistere ; non enim sine causa addit D. Thomas : Per abstinentiam cibi et potus, quæ pertinent ad famem et sitim ; hi enim effectus ex defectu quantitatis maxime proveniunt, et radicem corporalem seu materialem pravorum motuum maxime moderantur, et ideo diminutio quantitatis cibi et potus maxime juvat ad castitatis observantiam, quamvis etiam ciborum delectus seu qualitas juvare multum possit. Propter quod dixit Basilius, serm. 1 de Institutione Monach., castitatem perfectam includere omnem temperantiam et modestiam. Quanta vero moderatio in hoc genere in Societate servetur, considerata ratione instituti, et laboribus ejus, satis in superioribus, lib. 1, indicatum est.

6. *Tum etiam per laborem seu convenientem occupationem.* —Quamvis autem inter tria media corporalia, quæ D. Thomas attigit, corporis laborem ultimo loco posuerit, tamen et ad præscribendum debitum modum, ac convenientem gradum in primo medio de abstinentia cibi et potus, ejus consideratio multum necessaria est ; et per se etiam multum confert ad castitatis hostes superandos, non solum quia corpus extenuat et affligit, sed etiam quia otium excludit, quod maxime solet perfectioni castitatis adversari. Propter quod dixisse videtur Innocentius III : *Otiositas et voluptas arma sunt hostis antiqui ad miseras animas captivandas.* Ubi glossa adducit illud Ovidii :

[1] Habetur tom. 2 Bibl. sanctor.

Otia si tollas, periere Cupidinis arcus.

Quod variis exemplis confirmat auctor sermonis 17 ad fratres in erem., ubi inter alia inquit : *Quid ergo dicis, o frater, quid otiose facere potes, nisi opera carnis ?* Hinc etiam est illud Hieronymi celebre consilium in epistol. 4 ad Rusticum, quod etiam refertur in cap. *Nunquam*, de Consecrat., d. 5 : *Facito aliquid operis, ut semper te diabolus inveniat occupatum.* Hoc ergo consilium summa cum diligentia servari voluit B. P. N. Ignatius, dicens in 3 p. Constitutionum, c. 1, § 6 : *Omnes quamdiu corpore bene valent in spiritualibus vel exterioribus rebus habeant, in quo occupentur ; et qui officium vel ministerium certum habent, ut de auxilio providendum est eis, si est necessarium, ita cum vacant, in aliis rebus occupari debent, ne otium, malorum omnium origo, quoad ejus fieri possit, domi nostræ locum habeat.* Quod etiam repetit parte quarta, cap. decimo, § 6. Et videntur illa verba fere desumpta ex regula S. Benedicti, cap. 48. Et similia leguntur in regula S. Francisci, cap. 5. Quamvis autem consilium hoc ad vincenda omnia vitia necessarium sit, ut per se constat, et dicti Patres significant, et prosequitur Cassianus, l. 10 de Institutis renuntiantium, per totum, et Basilius, homil. 7 hexaemer., specialiter tamen ad castitatem servandam confert[1], ut late prosequitur Bonaventura, lib. de Reformatione mentis, c. decimo tertio, et lib. de Septem itineribus æternitatis, itinere 7, d. 2.

7. *Huc accedit modestia in sensibus externis ex Basilio.* — Ad hoc etiam remedium spectat, quod Basilius supra attigit de modestia, quæ in sensuum observantia et custodia maxime cernitur, qua nihil magis necessarium esse potest ad castitatis puritatem servandam, juxta illud Job 31 : *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine;* servandi ergo sunt sensus, ne cogitatio, quæ radix malorum omnium est, insurgat, ut late ibi prosequitur Gregorius, lib. 21 Moral., c. 1. Vide Esaiam Abbatem, orat. 27 ad fratres, c. 15 : *Attende* (inquit) *tibi diligenter, ut quemadmodum a libidine temperas, sic etiam oculorum et aurium cohibeas cupiditatem.* Et similia videri possunt in Isidoro, lib. 2 de Summo bno, c. 39 : *Sicut quidam* (inquit) *sapiens ait, prima fornicationis tela sunt oculorum, secunda verborum ; sed qui non capitur oculis, potest verbis resistere.* Vide pluries Augustinum et alios apud Gratianum, 32, q. 5; et rursus Augustinum in sua Regula, cap. 21, et in Psal. 143 : *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium*, etc. Ob hanc ergo causam, hoc etiam medium maxime in Societate commendatur et observatur. Unde in tertia parte Constitutionum, cap. 1, § 4 : *Omnes diligentissime curent* (dicitur) *portas sensuum suorum, oculorum præcipue, aurium et linguæ, ab omni inordinatione custodire,* etc. Et in particulari ad modestiam servandam speciales regulas de modestia B. P. Ignatius reliquit. Quo etiam spectat regula 12, ex communibus, quæ decentem in cubando modum præscribit.

8. *Quartum medium, vitare colloquia etiam scripto cum feminis. — Ad hoc medium spectat ne feminæ domum Societatis intrent.* — Quartum medium est vitare consortia sive colloquia feminarum, tam in præsentia per colloquia, quam in absentia per litteras. De quo medio sic scripsit Basilius, in Const. monast., cap. 4 : *Fugiendæ imprimis sunt nobis cum mulieribus congressiones et collocutiones*, etc. Quem imitatus B. Ignatius in regulis Superiorum admonet, ut mulieres invisere, aut ad eas scribere, nisi in necessitate, aut cum spe magni fructus, et nisi viris valde probatis, aut prudentibus, non permittant. Et in regulis sacerdotum gravissime admonentur, cum necesse fuerit feminarum confessiones audire, aut ob aliud necessarium pietatis opus feminas invisere, quoad fieri possit, in loco omnibus patente, ubi ab aliis videri possint, et saltem proprium socium præsentem habeant, quamvis ea, quæ secreta esse oportet, audire non debeat, et negotium breviter expediant. Quæ regula ut exacte custodiatur, provisum est in ordinationibus contractis, cap. 1, n. 9, et in Instructione pro confessariis, cap. 2, et per se prudentissima statim apparet, et antiquis Patribus et Conciliis est consentanea, ut videre licet apud Gratian., 81 d., c. *Volumus*, cum sequentibus. Et ex Concilio III Carthaginensi, c. 25, Concilio Africano, c. 5, et Concilio Matiscon. I, cap. 3; et ex Clemente I, epist. 1, ubi præcipit ut nullus clericus vel monachus solus ad feminas accedat, vel cum eis loquatur. Cujus egregium Augustini[1] exemplum sumitur ex Possidonio, in Vita ejus, cap. 6. Ejusque ex parte meminit Gregorius,

[1] Vide Isidorum, lib. 3 de Summo bono, cap. 20.

[1] Vide Coriolanum, in regula 5 Augustini,

lib. 7, epist. 39, et refertur in cap. *Legitur*, 81 d. Denique D. Hieronymus, in regula Monachorum ad Eustochium (quam aliqui illius esse non negant, et omnes ex illius sententiis collectam esse fatentur), c. 4 : *Matrem* (inquit) *ita vide, ne per illam alias videre cogaris.* Et infra : *Volo ego te propter has causas non habitare cum matre*, et alia, quæ optime prosequitur; specialiter vero addit inferius : *Crebra munuscula et dulces litterulas sanctus amor non habet.* Quod sumptum videtur ex epistola 2 ad Nepotianum. Quod etiam prospiciens B. P. N. Ignatius, statuit ut litteræ feminarum, quoad fieri possit, caveantur, et in universum ne litteræ sine facultate Superioris mittantur aut recipiantur, de qua regula inferius circa votum paupertatis dicemus. Denique huc etiam spectat, quod feminæ collegia aut domus Societatis ingredi permitti non debent, ut statuitur tertia parte Constitutionum, cap. decimo quarto, et in propriis Superiorum regulis, quod quam sit consentaneum antiquis et novis Ecclesiæ decretis, ex tractatis in tomo superiori de religione in communi satis constat.

9. *Quintum medium, cautela familiaritatis humanæque amicitiæ inter religiosos Societatis, maxime juvenes.* — Quinto, ad hæc media pertinet, ut omnis nimia familiaritas, et singularis ac humana amicitia inter juvenes præsertim caveatur. Quod in Societate summa diligentia observatur, sicut in omni communitate religiosa observandum esse docuit Basilius, in Asceticis, serm. 1, de Abdicatione rerum, post medium : *Juvenis* (inquit) *sive ætate, sive animo fueris, æqualium tuorum consuetudinem defugito, ab illisque te non secus atque ab ardentissima flamma contine ;* quod optime, et descendens ad omnia particularia prosequitur, ac tandem concludit : *Crede mihi, quoniam fraterne tibi, et ex intimo recessu loquor.* Et serm. 1, de Institut. Monachorum, circa finem : *Porro* (inquit) *in hujusmodi contubernio, neutiquam patitur charitatis lex aliquas coiri seorsum aut amicitias aut sodalitates.* Quod serm. 2 iterum repetit, et in regul. 34, ex fusioribus, amorem hunc vitiosum vocat, et vitium maxime infame. Ac denique in Const. Monach., c. 30 : *Charitatem* (inquit) *habere inter se mutuam fratres debent, non ita tamen ut duo tresve a cæteris inter se sodalitatem coeant ; quandoquidem hoc non charitas est, sed seditio et divisio, et eorum, qui sic coeunt, improbitatis indicium.* Ad hujusce ergo humanas familiaritates vitandas, præter actualem Superiorum vigilantiam sunt in Societate regulæ quæ continue ac veluti habitualiter illas impediunt; cujusmodi est regula 33, inter communes, de aperta cubiculi janua, dum unus in alterius cubiculum ad colloquendum, etiam de licentia Superioris intrat, et 34, de non se tangendo, etiam per jocum.

10. *Ultimum medium, frequens usus confessionis et communionis.* — Ultimo inter omnia media, quæ spectant ad opus, ut sic dicam, operantis, efficacissima etiam sunt quæ virtutem habent ex opere operato; qualia maxime sunt Sacramentum Confessionis et Eucharistiæ, quæ licet ad omnem gratiam et virtutem conferant, specialiter tamen ad castitatis observantiam conferre censentur; Confessio quidem, præter sacramentalem et internam gratiam, propter consilium et auxilium confessoris, qui si suo munere bene utatur, et pœnitens non obsistat, credendum est Deum speciali auxilio dirigere et illuminare, ut pœnitentem in difficultatibus circa observationem castitatis occurrentibus superandis adjuvet. Eucharistia vero, quia proprium ejus est, propter mundissimam Christi carnem et sanguinem, virgines germinare, ut dicitur Zachar. 9, et exponit ibi Hieronymus, et Paschasius, lib. de Corpore et sanguine Domini, cap. vigesimo primo. Et Laurent. Justinian., lib. de Disciplina Monast., cap. decimo nono, huic Sacramento specialiter tribuit fomitis mitigationem. Et plures alios retuli in 3 tom. tertiæ partis, disput. sexagesima tertia, sect. decima, disp. sexagesima quarta, sect. 1. Propter quod dixit Bernardus, serm. de Cœna Domini : *Quis poterit tam efferos motus frangere ? quis pruritus ulceris hujus ferre queat ? Confidite, quia in hoc gratia subvenit, et ut securi sitis, sacri Domini Corporis et sanguinis pretiosi investituram habetis. Duo enim illud Sacramentum operatur in nobis, ut, videlicet, minuat sensum in minimis, et in gravioribus tollat omnino consensum.* His igitur remediis etiam utitur Societas per frequentem usum horum sacramentorum, ut constat ex tertia parte Constitutionum, cap. 1, § 3, et in superioribus, lib. 1, cap. 3, numero quarto, tactum est, et explicatum quanta diligentia adhibeatur ut hæc frequentia non minuat, sed augeat potius reverentiam et fructum horum sacramentorum. Atque ita quidem existimo tan-

Comment. 29, et Joannem Trullo, lib. 4, cap. 11.

tam animorum puritatem, et castimoniam, quantam per Dei gratiam in scholaribus et operariis Societatis manifestissimis indiciis cognosci potest, huic potissimum Sacramento ascribendam esse, quamvis alia etiam remedia et multum juvent, et necessaria sint.

CAPUT IV.

VOTUM PAUPERTATIS SCHOLARIUM SOCIETATIS JESU NEQUE ILLOS REDDERE DOMINII INCAPACES, NEQUE ID REPUGNARE VERO RELIGIONIS STATUI.

1. *Quid et quo ordine de paupertate hic tractandum.* — Quamvis hoc loco tractemus de gradu scholarium, dicemus nihilominus consequenter omnia, quæ circa hoc votum toti Societati communia sunt; nam secluso uno effectu peculiari, quem votum hoc in scholaribus approbatis non habet, in materia paupertatis et in obligatione idem paupertatis votum commune est omnibus. Et quamvis in quibusdam sit solemne, et in aliis simplex, hoc solum provenit ex differentia in conditione inclusa, vel absoluta traditione, quæ in superioribus, toto fere lib. 3, satis explicata est, neque hic habet specialem difficultatem. Non agimus autem nunc de speciali voto, quasi reflexo, quod professi faciunt de conservando et tuendo instituto, quoad rigorem paupertatis, nam de hoc infra lib. 6, c. 6, dicemus, simul cum aliis votis professorum; agimus ergo hic solum de directo paupertatis voto, de quo primo videbimus quos effectus habeat in personis Societatis; deinde de materia ejus, et quantum in singulis seu præcipuis partibus ejus obliget. Porro autem materia tota et obligatio voti paupertatis reducitur ad duo capita, scilicet, dominium sub quo comprehenditur omne jus proprium, et usum; et ideo dicemus prius de priori capite, quod nomine etiam proprietatis significari solet, postea de usu. Circa dominium autem nihil est quod dicamus de gradu professorum, quia illi omnino sunt incapaces dominii, idemque est de coadjutoribus formatis, qui quoad hoc æquiparantur professis, et utrique eisdem obligationibus tenentur in hac parte, et per eadem jura regulandi sunt, quibus alii religiosi professi aliarum religionum, exceptis his quæ infra dicemus, capite 6 et 7, de usu, et de domibus professis. Solum ergo de scholaribus, sub quibus comprehendimus omnes, qui post biennium solum vota simplicia emiserunt, superest proposita quæstio. Cujus difficultas tota est in posteriore parte tituli; nam quæ in priore involvitur, cum pendeat ex jure positivo, et ex intentione voventium, difficultatem non habet, ut jam videbimus.

2. *Prima assertio. — Probatur primo per medium negativum. — Secundo, auctoritate positiva. — Probatio in Societate non semper valet novitiatum.* — Primo ergo certum est hujusmodi personas non fieri inhabiles ad dominium et proprietatem bonorum temporalium vel retinendam, vel de novo acquirendam. Probatur, quia nullo jure positivo redduntur inhabiles: ostensum autem in tom. superiori est, hujusmodi impedimenta irritantia, seu inhabilitates sine adminiculo juris non contrahi; quin potius hoc ipsum declaravit Gregorius XIII expresse in Constitutione *Ascendente Domino*, dicens: *Licet qui quoad gradus professorum et coadjutorum formatorum nondum pervenerunt, bonorum suorum jus atque dominium, tum alias ob justas causas, tum etiam ut majorem Societas habeat libertatem, illos si opus fuerit cum minori offensione dimittendi, ad tempus Generalis Præpositi judicio præscribendum valeant retinere*, etc. Per quæ verba non condidit Gregorius novum jus, sed declaravit antiquum. Nam, licet in prioribus Bullis hoc non fuisset tam expresse declaratum, tamen, eo ipso quod hæc vota scholarium solum admittebantur ut simplicia, eisque in nulla Pontificum Bulla talis effectus adjungitur, illis non convenit; quia jure communi solum votum solemne paupertatis habet adjunctum hunc effectum. Unde in eadem constitutione, cum de coadjutoribus formatis, quorum vota etiam simplicia sunt, dicitur esse omnis hæreditariæ successionis incapaces, nihilque omnino proprii habere posse, additur: *Juxta easdem constitutiones*, scilicet, Societatis; quia, scilicet, ex jure communi votum eorum non poterat hunc effectum habere, cum solemne non sit. Igitur, juxta peculiare jus Societatis in constitutionibus a sede Apostolica approbatis contentum, de hujusmodi effectu judicandum est. In 4 autem parte Constitutionum, c. 4, littera E, sic declaratur: *Hæc consuetudo facit, ut quamvis paupertatis votum sit emissum bona tamen temporalia haberi possint ad certum usque tempus, quod Superiori intra probationis spatium videbitur*. Ubi *probationis* nomine intelligitur totum tempus, donec scholares approbati ad ultimum gradum profes-

sorum, vel coadjutorum formatorum admittantur: proxime enim dictum fuerat scholares, cum approbantur, simul admitti et ad suum gradum, et ad probationem ad ulteriorem gradum. Et ita tacite exponitur tempus probationis, de quo sermo est in Examine, cap. 4, § 2 et 5, ubi dicitur, omnes professos, et coadjutores formatos Societatis, debere actu relinquere omnia, priusquam ad illos gradus admittantur; reliquos vero omnes, qui in probatione versantur, cum primum Superiori visum fuerit, quod etiam in 3 p., c. 1, § 7., et p. 6, cap. 2, § 11, litter. H.

3. *Secunda assertio.— Probatur auctoritate et ratione prima. — Secunda. — Tacite objectioni occurritur. — Obligatio scholarium ad disponendum, est ex voto paupertatis.* — Hinc secundo certum est, hoc votum paupertatis nihil obstare quominus proprietas et dominium talium bonorum licite aliquo tempore retineatur, scilicet, quamdiu per Superiorem renuntiari non jubetur. Hoc manifeste probatur ex dictis constitutionibus, et approbationibus Pontificum. Ratio etiam est clara, quia votum non obligat ultra intentionem voventis; sed qui paupertatem vovent in hoc gradu Societatis, non intendunt se obligare ad carentiam paupertatis alio modo, quia vovent paupertatem *juxta constitutiones*, et in constitutionibus ita est declarata eorum paupertas; ergo. Item hoc votum, quamvis non sit solemne, in hoc tamen cum solemni convenit, quod pendet in suo valore et obligatione ab acceptatione Summi Pontificis, per religionem approbatam; ergo non amplius obligat, quam sit intentio religionis acceptantis, et Pontificis approbantis illam. Neque propterea dicendum est hoc votum non esse de abdicanda proprietate et dominio rerum omnium; nam revera illud etiam complectitur illud votum. Solum in hac parte differt ab aliis, quod non obligat ad statim, neque independenter ab omni alio, sed cum subordinatione ad voluntatem Superioris; tamen cum ordine ad illam revera est votum relinquendi cum effectu omnem proprietatem et dominium. Unde fit, quotiescumque Superior præscripserit ac designaverit tempus ad relinquendum dominium, et possessionem omnium bonorum, statim obligari scholarem Societatis ad abdicanda omnia, non solum ex vi constitutionis (quæ per se non obligat ad culpam), sed ex vi voti, quod per se obligat sub culpa mortali. Unde ad hanc obligationem necessarium non est ut Superior proprium præceptum sub virtute obedientiæ imponat, quia hæc obligatio per se non est ex voto obedientiæ (licet illa possit per accidens adjungi); sed est ex vi voti paupertatis, quia tunc impletur conditio, seu tempus pro quo talis actus, seu abdicatio Deo promissa fuerat. Sicut si quis promittat religionem ingredi infra tempus ab alio præscribendum, statim ac alius designat tempus, obligatur voto, non ex præcepto, vel obedientia alterius, sed solum quia conditio seu tempus ad obligationem voti expletum est.

4. *In hoc voto interest inter retinendum antiquum dominium, et novum acquirendum.* — Ex quo obiter inferri ac notari oportebit, quamvis hoc votum paupertatis non faciat incapacem dominii, tam acquirendi, quam retinendi, neque omnino prohibere ut utrumque licite fieri possit, intercedere nihilominus differentiam inter retentionem et acquisitionem dominii, quod retentio dominii illarum rerum, quæ ante emissum tale votum possidebantur, est licita, eo ipso quod non prohibetur, seu eo ipso quod non præcipitur abdicatio, ut ex supra dictis patet; quia votum sub eo modo fit, et non aliter. Ut autem acquisitio novi dominii licita sit, non semper sufficit conditio hujusmodi, seu non prohibitio, sed oportebit ut auctoritate et voluntate Superioris acquiratur. Ratio est, quia, licet votum non obliget ad non habendum proprium, obligat nihilominus ad non utendum aliqua re ut propria, ut constat ex Examine, c. 4, et 3 p., c. 1, § 7: *Doceantur omnes, quod nulla re tanquam propria uti debeant*, etc. At vero propria auctoritate et voluntate et inscio Superiore novum dominium alicujus rei acceptare est magna proprietas, et usus rei ut propriæ; ergo est tali voto contraria. Et ita clare cernitur differentia inter retentionem et acquisitionem dominii; nam ad retinendum dominium acquisitum ante votum, non est necessarius positivus actus, vel usus rei, sed sufficit carentia actus alienandi, seu donandi, et ideo sufficit etiam quod talis actus non jubeatur. Ad acquirendum autem novum dominium, requiritur novus actus per se contrarius paupertati, nisi fiat cum dependentia a Superiore, quæ non servatur per solam negationem specialis prohibitionis, et ideo requiritur ut positive ab ipso concedatur. Atque ita intelligendum etiam est, quod in 6 p. Constitutionum, c. 2, § 11, dicitur: *Ut nihil proprium domi teneri, ita nec foris apud alios potest.* Quod in declaratione absolute intelligen-

dum dicitur de professis et coadjutoribus formatis; nam de aliis solum intelligitur quoad illas res, quæ in præsenti subsunt eorum dispositioni, *nihil enim horum habere debent, nisi conscio et approbante Superiore.* Et hinc etiam fit, ut si aliquas res apud se retineant ex his, quarum ante ingressum dominium habebant, illarum etiam usum vel possessionem occulte aut propria auctoritate retinere non possint, quia jam uterentur illis rebus ut propriis; et hoc etiam in prædicta declaratione significatur; quæ Societatis jura, quia circa materiam voti sunt, graviter obligant, quamvis de se alias graviter non obligarent.

5. *Objectio bipartita contra doctrinam præcedentem.*— Sed objici potest, quia dupliciter potest acquiri de novo alicujus rei dominium. Primo, quasi ab intrinseco, ex vi prioris dominii, seu juris quod ante votum possidebatur, et retentum postea fuit; sic acquiruntur fructus provenientes ex propria re fructifera, vel beneficio, etc. Item sic acquiruntur bona paterna ratione juris hæreditarii, quod ex vi hujus voti non statim amittitur, donec renuntietur jubente Superiore; et idem est de aliis juribus. Et declaratur 3 p. Constitutionum, c. 1, lit. F. Alio modo acquiri potest proprium per extrinsecam adventitiam donationem pecuniæ, vel alterius rei similis. Ad priorem autem modum acquirendi dominium non videtur requiri positiva facultas Superioris; nam veluti naturali consecutione acquiritur. Ad posteriorem tamen sufficiens non videtur, imo nec dari posse ab ipso Superiore, quia harum rerum, quæ subsunt actuali dispositioni, et usui religiosorum, nullus debet habere proprium, ut dicitur in præd. c. sextæ partis Constitutionum.

6. *Diluitur pars prior. — Diluitur posterior.* — Respondeo ad priorem partem, aliquando quidem acquiri novum dominium rerum seu fructuum sine nova acceptatione ipsius domini, per solam novam rei existentiam, et tunc clarum est non esse necessariam positivam facultatem a Superiore concessam, quia jure ipso data est. Cum enim jus Societatis concedat, seu permittat scholaribus dominium antiquorum bonorum, consequenter conceditur ut si illa immobilia sint et fructifera, successu temporis dominium illud crescat, et extendatur ad fructus et alias res similes, quamvis illas ut proprias habere nunquam liceat. Aliquando vero tale est dominium, ut, licet ex vi alicujus antiqui juris acquiratur, nihilominus necessaria sit nova voluntas et acceptatio, sicut est paternæ hæreditatis aditio seu successio, et tunc censeo necessariam esse Superioris scientiam et facultatem, ut actus recte et secundum votum paupertatis fiat, propter rationem in num. 4 factam. Imo, licet talis actus, aliter factus, validus sit, quia nullo jure irritatur, non tamen erit ita firmus, quin a Superiore irritari possit, propter generalem dependentiam voluntatis religiosi a suo Superiore. Ad alteram partem, negatur facultatem illam aut sufficientem non esse, aut a Superiore dari non posse; nihil enim obstat, cum hoc non repugnet capacitati aut voto talis personæ; neque etiam obstat illa constitutio, cum intelligi debeat cum distributione accommoda, de quibusdam scilicet absolute, de aliis cum illo addito, *sine voluntate Superioris.* Itaque, licet hæc facultas ordinarie dari non debeat, tamen, intercedente rationabili causa, licite et valide concedi potest, præsertim quando ordinatur ad aliquam peculiarem et personalem commoditatem, extra communem usum earum rerum quæ in religione conceduntur, cujusmodi esset sacra aliqua imago, vel reliquiarium, ut vocant, aut interior vestis corpori necessaria, etc., quarum proprietas nulla ratione permittenda est, nec etiam curiositas, ut in instructione ad renovationem spiritus late inculcatur, et in ordinationibus contractis, cap. 4, num. 14. Neque prædicta facultas repugnat prædicto voto paupertatis, tum quia, licet sit ad acquirendam proprietatem illius rei, non tamen ad utendum illa ut propria; tum etiam quia illud dominium semper est pendens a voluntate Superioris, a quo potest semper revocari, argumento eorum quæ tradit Navarrus consil. 14, de Statu monachorum, quod incipit, Generalis Ordinis eremitarum, n. 7 et sequentibus. Videri etiam potest Basilius de Ponce, p. 1 Variarum, in quæst. 9.

7. *Difficultas bimembris.—In priori membro ratio dubitandi.— Confirmatur.* — Ex his igitur oritur difficultas ultimo loco posita in titulo quæstionis, quomodo, scilicet, hæc limitatio voti paupertatis non repugnet statui religionis. Potest autem hæc difficultas oriri vel ex sola capacitate dominii, vel ex non absoluta prohibitione. Et quoad priorem partem ratio dubitandi esse potest, quia incapacitas dominii est de intrinseca ratione illius status, quia religiosus est civiliter mortuus; ergo repugnat illi posse habere actionem aliquam civilem; ergo et esse capacem dominii.

unde de Abbate Arsenio refertur in vita ejus, cap. 9, apud Surium, tom. 4, ex Simeone Metaphraste, Arcadium imperatorem dono ad eum misisse omnia vectigalia Ægypti, ut per eum pauperibus et sacris monasteriis distribuerentur, ipsum autem respondisse : *Pecuniæ distributio nequaquam ad me pertinet, qui jam sum mundo mortuus; mortui vero nulla est actio.* Et c. 25, refertur senatorem quemdam illum instituisse hæredem copiosæ hæreditatis; ipsum autem respondisse : *Ego prius mortuus sum quam ille, cur ergo me hæredem instituit?* et ita remisisse eum, qui testamentum adduxerat, nihil accipiens. Accedit, quod religiosus in eo comparatur servo, quod non est capax dominii, ut ex Innocentio et communi sententia annotavit Navarrus, Commentar. 2, de Regul., n. 4, et consil. 14, de Statu Monach., c. 8.

8. *Vera resolutio.*—Hoc vero membrum facile expeditur; jam enim in tomo superiori ostensum est, hujusmodi incapacitatem non esse de substantia religiosi status. Primo quidem, quia votum solemne non est de essentia status religiosi; votum autem simplex non affert secum necessario illam incapacitatem. Secundo, quia tota paupertas necessaria ad perfectionem est in potestate voluntatis ejus, qui eam paupertatem amplecti vult. Reddere autem se incapacem dominii non semper est in hominis potestate quantumcumque velit, quia hoc pendet ex lege, ut supra, eodem tomo, visum est; ergo non est per se necessaria illa incapacitas ad statum perfectionis. Tertio, est ratio a priori, quia illa capacitas nihil obstat perfectioni, si nusquam reducatur in actum cum libera facultate, ut a fortiori patebit ex puncto sequenti.

9. *Ad rationem dubitandi in n. 7.—Ad confirmationem in eodem n. 7.* — Neque obstat quod religiosus dicatur mortuus mundo; nam id, si loquamur in jure interno, ut ita dicam, et in ordine ad perfectionem, magis consistit in affectu, et in renuntiatione ejus cum effectu, quod principaliter fit per votum obedientiæ, concurrentibus aliis, quam in carentia facultatis, seu capacitatis legalis ad bona externa, vel alios actus similes, quamvis in ordine ad forum externum frequenter dicatur religiosus civiliter mortuus, propter dictos effectus legales. Arsenius autem in historia citata in priori sensu videtur locutus, quia eo tempore, hoc est ante quadringentesimum Christi annum, fortasse nondum erant institutæ leges ecclesiasticæ circa statum religiosorum, vel saltem id nullo sufficienti signo constat, ut in tomo superiori tractatum est. Quod etiam ex facto ipso conciliare possumus; nam acceptare vectigalia, ut inter pauperes et monasteria distribuerentur, non erat actus dominii, et quantumcumque esset incapax illius, potuisset illud munus accipere, sicut nunc multi religiosi interdum illud exercent sancte et pie, acceptando dispensationem alienorum bonorum. Arsenius autem noluit illud munus accipere, quia non erat consentaneum suo statui, et quoad omnia, quæ ad illud spectabant, se mortuum reputabat, vel etiam quia non erat sui juris, sed alterius; sic enim dixit mortui non esse actionem; non enim loquebatur de actione civili, quæ ibi necessaria non erat, sed vel de quacumque actione exteriore dissona suo statui, vel fortasse melius de actione, qua quis dicitur se agere seu movere, quia religiosus semper ab alio moveri debet. Idem manifestius est in alio exemplo, tum quia verisimile est senatorem virum non ignorasse, an monachus esset inhabilis ut hæres institueretur, et ita factum illud indicat eo tempore jus illud nondum fuisse institutum. Tum etiam quia potius, si Arsenius fuisset incapax, non debuisset repudiare hæreditatem, quia non ad ipsum, sed ad monasterium pertinuisset, sicut nunc contingeret, juxta Authent. *Ingressi*, c. de Sacrosanct. Eccles.; ergo illo facto magis ostenditur voluntas repudiandi omnia, vel ad summum obligatio, quam incapacitas, atque ita propter affectum vel obligationem vocasse se mortuum, non propter incapacitatem. Sic autem omnes de Societate, etiam scholares, vere debent esse mundo mortui. Unde in Examine, cap. 4, § 7, de unoquoque religioso Societatis dicitur, debere omnia relinquere, ut qui mundo et proprio amori mortuus, soli Christo Domino nostro vivit. Et in 6 p. Constit., c. 1, dicitur : *Sibi quisque persuadeat, quod qui sub obedientia vivunt, se ferri ac regi a divina providentia, per Superiores suos sinere debent, perinde ac si cadaver essent, quod quoquoversus ferri, et quacumque ratione tractari se sinit.* Et eadem ratione, non obstat quod religiosus servo comparetur, tum quia illa comparatio maxime fit ratione voti obedientiæ, et non fit propter similitudinem ejusdem rationis, sed propter quamdam proportionem, ut supra citato tomo dixi, et ideo non oportet similitudinem tenere in omnibus; tum propterea, quia servus etiam de licentia domini potest

habere aliquid proprium, quod multo minus repugnabit, si illud permittatur habere dependens semper quasi in conservari, seu in usu, a voluntate domini.

10. *Contra posterius membrum ratio dubitandi. — Confirmatur ex cap.* Cum ad monasterium. — Major ergo difficultas est in alio membro; nam licet retinere quasi in actu primo capacitatem dominii non sit contra substantiam religiosi status, tamen maxime videtur huic repugnare, quod liceat hanc potestatem in actum secundum reducere, retinendo, vel acquirendo dominium. Primo, quia, licet capacitas non pendeat ex voluntate, tamen actus nihil habendi in voluntate positus est; non enim sumus actu domini, nisi volendo; ad perfectionem autem necessaria est talis voluntas, quæ habeat effectum, juxta illud Luc. 14: *Nisi quis renuntiet omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Et ratio est, quia paupertas in tantum confert ad perfectionem, in quantum tollit externam curam et sollicitudinem temporalium rerum, et occasiones distractionum, et negotiorum secularium quas solent habere conjunctas. Hæc autem omnia sequuntur ex proprietate et dominio, quidquid sit de capacitate; ergo saltem necessarium est ad hunc statum ita omnia relinquere, ut non liceat aliquid proprium retinere aut acquirere. Denique hoc maxime confirmare videntur illa verba Innocentii III, in cap. *Cum ad monasterium,* de Statu monach.: *Abdicatio proprietatis sicut et custodia castitatis adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere.* Unde nihil frequentius est in jure, et interpretibus ejus, quam proprietatem repugnare statui religioso, ut patet ex cap. *Monachi,* et cap. *Super quodam,* de Statu monach., et multa de eadem re diximus in tomo superiori.

11. *Certa resolutio. — Probatur auctoritate Pontificis Gregorii XIII. — Probatur item ratione.* — Nihilominus certissimum est, hoc votum paupertatis scholarium Societatis, quale a nobis declaratum est, esse sufficientissimum ad verum statum religiosum constituendum, imo et acquirendæ perfectioni nihil obstare in tali statu. Quod quidem auctoritate sufficienter confirmatur, definitione Gregorii XIII, qui utrumque de illo voto declaravit, scilicet et non obligare ad relinquendum statim omne dominium, et nihilominus esse sufficiens, ut cum aliis votis verum ac proprium religiosum constituat. Imo, quod majus est, Pius V antea declaraverat esse sufficiens ad constituendum, non solum verum pauperem Evangelicum, sed etiam mendicantem. Nam in Bulla *Dum indefessæ*, de tota Societate, et de singulis ejus personis declaravit, *vere et non ficte* religiosos mendicantes fuisse, esse et fore. Explicaverat autem paulo antea se loqui de Societate, ut domos et collegia complectitur; unde non est dubium quin sub illis verbis scholares approbatos comprehendat. Oportet autem ut ratione, similitudine, et exemplis veritatem hanc comprobemus. Et ratio quidem applicari hic potest illa, qua sæpe in superioribus usi sumus; quia, scilicet, paupertas non habet certam et definitam mensuram pro omnibus religionibus, seu religiosis statibus, sed unicuique applicatur juxta proportionem finis sibi propositi, ut annotavit Divus Thomas, opuscul. 17, cap. decimo quinto et decimo sexto, et sumi potest ex eodem, observatque ibi Conrad., 1. 2, quæstione 108, articul. 4, et ex 2. 2, quæstione 186, articul. 6 et 7; et Covarr., in 4 Decret., part. 2, cap. 3, § 1, numero decimo octavo, ubi inter alia ait, non esse contra substantiam religionis vovere paupertatem limitatam, licet possit esse contra substantiam voti, attenta qualitate religionis quam quis profitetur. Cum enim paupertas solum sit instrumentum perfectionis, illa in unaquaque religione sufficit ad substantiam religiosi status, quæ fuerit necessaria et sufficiens ad perfectum finem in tali religione intentum. Quamvis enim in omnibus religionibus detur essentia religionis, nihilominus aliquid potest pertinere ad essentiam unius, quod non pertineat ad essentiam alterius. Quod significavit Concilium Tridentinum, session. 25, cap. 1, de Regular., in illis verbis: *Quæ ad suæ professionis perfectionem, ut obedientiæ, paupertatis, et castitatis,* etc., *ad eorum respective essentiam,* etc., *pertinentia fideliter observent.* Ergo, quamvis abdicatio omnis proprietatis statim et sine ulla conditione pertineat ad substantiam alicujus status religiosi, non propterea necesse est ut sit de substantia omnis hujusmodi status. In Societate autem nostra, auctoritate Summorum Pontificum declaratum est ad finem ejus sufficere pro gradu scholarium illud genus paupertatis; et illa constituta est ut substantialis in tali gradu religiosi status, et revera est sufficiens ad perfectionem acquirendam; ergo votum ejus erit etiam sufficiens ad constituendum religiosum statum.

12. *Objectio contra proximam rationem. — Dissolvitur suadendo posteriorem partem positæ resolutionis. — Suadetur. — Confirmatur primo. — Confirmatur secundo.* — Dicere vero potest aliquis, hoc discursu probari hunc statum esse quidem religiosum, sed tamen valde imperfectum, saltem ex hoc capite; sicut in superiori tomo dicebamus militares religiosos, qui solum vovent castitatem conjugalem, esse veros religiosos; nemo tamen negabit statum illum quoad eam partem esse valde imperfectum. Ad hanc ergo objectionem refellendam, probandum ulterius est illud votum esse sufficientissimum ad omnem perfectionem, quæ in religioso statu, quatenus est schola perfectionis acquirendæ, desiderari potest. Diximus enim in libro primo, cap. 2, quod semper præ oculis habendum est, integrum Societatis institutum eminenti quadam ratione continere et statum perfectionis acquisitæ et communicandæ. Fatemur ergo ad hunc posteriorem gradum seu statum, necessarium, vel valde conveniens esse intra latitudinem status religiosi carere omni dominio et proprietate; unde consequenter admittimus scholares Societatis nondum pervenisse ad illum gradum; nihilominus tamen dicimus dominium vel proprietatem bonorum, si usus rei non sit tanquam propriæ, sed (quod perinde est) si illud dominium non sit liberum quoad durationem, sed quoad hæc omnia pendeat ex voluntate Prælati, nihil omnino obstare acquirendæ perfectioni, et ideo nihil etiam minuere statum perfectionis requirendæ; sed, hoc non obstante, posse esse perfectissimum, si ex fine et aliis mediis nihil illi desit. Probatur, quia paupertas in tantum confert acquirendæ perfectioni, in quantum tollit curam et sollicitudinem rerum humanarum, et vitat occasiones et pericula quæ ex hac cura oriri solent; ac denique quia confert ut minuatur affectus rerum temporalium, et transferatur ad spirituales; sed hæc omnia efficit perfecte dictum votum paupertatis, et e contrario nihil eis obstat illa retentio dominii, quam tale votum permittit; ergo talis paupertas non solum sufficit ad statum religiosum, quatenus est status perfectionis acquirendæ, sed etiam ad omnem excellentiam et perfectionem ejus. Major certissima est ex doctrina D. Thomæ citata, quæst. 186, art. 3, quæ in tomo superiori declarata est. Minor patet, quia administratio talium bonorum, et usus eorum ut proprium, non manet in voluntate talis religiosi, sed sui Superioris; ergo per se nullam sollicitudinem, neque occasionem aut periculum afferre possunt subdito, si votum suum, sicut tenetur, observet; ergo illud dominium nihil potest perfectioni acquirendæ obstare. Confirmatur primo, quia hac ratione dominium, quod est in communitate aliqua religiosa, non minuit perfectionem singulorum, quia non generat in eis sollicitudinem, aut curam particularem, eo quod neque administratio ad eos pertinet, neque etiam usus, nisi quatenus a Superiore conceditur, ut docuit D. Thomas 2. 2, quæst. centesima octogesima octava, art. 7. Sed prædictum dominium particulare omnino dependens a voluntate Superioris, similiter non impedit, ut declaratum est; neque ex se inducit inordinatum amorem temporalem, cum ratione voti supponat hominem paratum ad relinquendum illud, quoties Superior præscripserit; ergo eadem ratione non impedit, neque minuit perfectionem. Confirmatur secundo, quia illud dominium est veluti materialiter, ut sic dicam, in tali persona, seu ita ligatum per votum, ut non habeat vim aliquid agendi; quod adeo verum est, ut in regulis Provincialis Societatis, cap. decimo, in fine, dicatur : *Etiamsi quibusdam ad tempus proprietas bonorum temporalium permittatur, usum tamen eorum ad propriam utilitatem nulli esse concedendum.* Cur ergo talis proprietas perfectionem impediet? Omne enim impedimentum ex actione aliqua, ut est usus, administratio, etc., provenit. Quocirca optime hic approbari potest illud Apostoli, 1 ad Corinth. 7 : *Reliquum est, ut qui habent, tanquam non habentes sint; et qui emunt, tanquam non possidentes; et qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur.* Hoc enim consilium non solum in affectu, sed etiam in effectu implent, qui ita aliquid habent, ut ratione voti illo uti non valeant, nec frui, nec retinere, nisi quatenus ab alio conceditur.

13. *Illustratur ulterius data resolutio optima similitudine.* — Quod ulterius declaratur exemplo uxoris, de qua in particulari loquebatur Paulus in citatis verbis, dicens : *Qui habent uxores, tanquam non habentes sint.* Quod dictum licet ad omnes conjugatos respiciat magis affectum quam effectum, proprie omnino, et in effectu verificatur in conjugato, qui post consummatum matrimonium vivente uxore de legitima licentia ejus religionem profitetur; in illo enim vinculum matrimonii integrum manet, et ita quoad proprietatem,

et radicale dominium uxorem habet (unde etsi contra votum ad illam accederet, non tamen accederet ad non suam, nec proinde sextum præceptum violaret), tamen ita habet ac si non habeat, quia illa licite uti non potest, ideoque nihil perfectioni obstat talis modus proprietatis, quia est ibi quasi materialiter tantum, seu ligata per professionem; cur ergo in dominio temporalium bonorum illo modo ligato non poterit idem cum proportione intelligi? Unde recte dixit Theodoricus quidam, Coloniensis Cancellarius, tractatu de Peculio religiosorum, cap. septimo, quem refert Carthusianus, tom. 2 operum minorum, opuscul. de Reformat. claustralium, art. decimo sexto, *magis nocere religioso usum peculii sine proprietate, quam proprietatem sine usu.*

14. *Illustratur tandem exemplis antiquis.— Objectio.* — Ultimo afferre possumus ex antiquitate exempla, quibus ostendamus veros et perfectos religiosos habuisse aliquid proprium. Nam Hieronymus, in vita Malchi, de illo refert rediisse in patriam, ut bona sua a matre defuncta relicta distribueret; et addit partem monasterio, partem pauperibus dedisse, partem vero sibi reservasse. Et in epist. vigesima sexta ad Pammachium, in fine, ubi refert, cum in Bethleem monasterium ædificasset, et tot ad eum confluerent monachi, ut vix vires sufficerent ad opus sustinendum, *compulsum fuisse fratrem Paulinianum ad patriam mittere, ut semirutas villulas, quæ barbarorum effugerant manus, et parentum communium census venderet*, etc. Ex quibus verbis intelligimus Hieronymum illo tempore nondum reliquisse suorum bonorum proprietatem et usum, cum tamen ipse jam esset perfectissime pauper, ut ex toto discursu illius epistolæ intelligi potest. Et similia exempla sumi possunt ex his, quæ de antiquis monachis referuntur in Vitis Patrum, et aliqua indicavimus tom. præcedenti, tractando de paupertate religiosa in genere, et infra in capite sequenti, numero quarto, locum Basilii ad hoc confirmandum expendemus. Quod si quis forte dicat Sanctos illos pro illo tempore, vel statu habuisse paupertatem in affectu, non vero in actu, quod sufficit quidem ad perfectionem acquirendam; imo hoc tantum pertinere directe ad perfectionem, docuisse D. Thomam 2. 2, quæst. 184, art. 3, ad 1, non tamen sufficere ad statum perfectionis, præsertim acquirendæ; contra hoc est, quia hinc sequitur Hieronymum (et idem est de similibus) eo tempore non fuisse in statu perfectionis, quod non video qua probabilitate aut verisimili conjectura dici possit. Deinde D. Thomas in eodem loco docet, in Episcopis satis esse ad statum perfectionis paupertatem in præparatione animi, qua divitias ita contemnant, ut parati sint illas expendere vel amittere propter gloriam Dei, et utilitatem proximorum; ergo etiam illi Sancti potuerunt esse in statu perfectionis acquirendæ, et postea etiam acquisitæ, etiamsi actu nondum proprietatem suorum bonorum omnium reliquissent, quia jam, et affectu, et (ut credendum est) voto et obligatione cum effectu illa reliquerant; quamvis fortasse expectarent commodum tempus illam obligationem exequendi. Ita ergo in his religiosis Societatis contingit, in quibus opportunitas exequendi votum et obligationem actu relinquendi omnia, non est alia, nisi voluntas Prælati locum Dei tenentis, qua nulla potest esse magis consentanea perfectioni.

15. *Ad rationem dubitandi in n. 10. — Ad confirmationem ibid. ex cap.* Cum ad monasterium, *prima responsio.* — Ex his ergo satis responsum est rationi dubitandi in principio positæ. Non enim deest hujusmodi religiosis affectus relinquendi omnia, imo neque obligatio exequendi talem effectum; sed modus et tempus habent certam determinationem omnino non pendentem ab eorum voluntate, sed suorum Superiorum; quod nihil perfectionem impedit aut minuit, quia, ut ostensum est, proprietas, vel dominium sic retentum ad tempus propter finem pertinentem ad bonum commune talis religionis, ut indicavit Gregorius XIII in prædicta constitutione, et cum prædicta dependentia, nihil impedit perfectionem conquirendam. Ad caput autem *Cum ad monasterium* variæ dantur expositiones. Communius autem recepta est, Pontificem loqui in sensu composito, id est, non posse Pontificem dispensare cum monacho manente monacho, ut proprium habeat, vel ut violet castitatem, quia non potest facere ut aliquis habeat votum, et agat contra illud, ut tomo superiori visum est. Sed quia in hoc sensu videtur maxime procedere objectio, ideo adverto primo Pontificem non loqui de religioso statu absolute, sed de monacho, ac monachatu; verba enim sunt: *Adeo est annexa regulæ monachali;* et prius: *Nec æstimet Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo monachorum dispensare.* Facile autem dabimus abdicationem omnis proprietatis esse essentialiter annexam statui monachali, nam

ex vi suæ regulæ tale votum postulat. Et in hoc sensu admitti etiam potest, quod dixit Richard., in 4, dist. 38, articulo nono, quæst. prima, ad 4, et ex illo Angles, in secunda parte Quæstionum de dominio, articulo primo, difficult. tertia, si Papa alicui monacho concedat, ut habeat dominium, illum jam non futurum monachum, quia licet Papa possit facere de monacho non monachum, non tamen potest facere ut habeat proprium, quia proprietatis abdicatio est de essentia monachi. Quod magis declaravit Navarrus, Comment. 2, de Regul., numero decimo quinto, ad 3, non posse Papam facere ut regularis fiat verus dominus alicujus rei pecuniariæ, stante voto paupertatis solemni. Ubi expendenda est illa adjectio ultima (*solemni*), quia de ratione talis voti est, quod omnino obliget ad non habendum proprium, imo ut reddat incapacem ad illud, ideoque repugnantiam involvit, ut durante hoc voto liceat agere contra illud; et ideo fortasse usus est Pontifex in illo textu illis verbis : *Ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere.*

16. *Secunda responsio.* — Secundo, addo Pontificem formaliter potius quam materialiter (ut sic dicam) loqui ibi de proprietate, quæ præter dominium includit etiam usum rei ut propriæ, imo revera magis loquitur de hoc usu, quam de radicali dominio; loquitur enim contra Prælatum, qui putat se posse concedere subdito bonorum proprietatem, et fortasse illam concedebat; clarum est enim non potuisse verum dominium concedere, cujus monachus non est capax. Neque ad religiosos quidquam interest hoc habere dominium, dummodo re possent uti ut propria. De hoc ergo negat Pontifex posse a Prælato concedi, vel etiam a seipso, quod facile admittere possumus, non solum respectu monachi, sed etiam respectu cujuscumque veri religiosi, quamdiu in eo statu durat, quia non potest cum eo dispensari, ut habeat usum alicujus rei omnino independentem a Superioris voluntate, saltem ipsius Summi Pontificis, ita ut possit illam alienare, consumere, expendere, etc., omnino libere, nec possit arbitratu Superioris tali usu, vel administratione privari. Quomodo dixit Divus Thomas 2. 2, quæstione centesima octogesima quinta, articulo octavo, religiosum factum Episcopum teneri voto paupertatis. Et ad 3 ait, non posse habere proprium, nec condere testamentum; quod si ex concessione Papæ id faciat (inquit), non ex proprio intelligendus est facere, sed auctoritate Papæ, administrando bona, etiam quoad dispensationem illorum post mortem suam. Et quæstione centesima octogesima sexta, articulo octavo, ad 3, simili proportione ait non posse Papam dispensare cum religioso in voto obedientiæ, quia non potest illum a sua obedientia eximere. Ratio autem ex dictis est facilis, quia non solum votum solemne, sed etiam votum simplex paupertatis, si sit integrum et perfectum, ex parte materiæ privat usu rei, ut propriæ. Hoc autem votum est de necessitate status religiosi, ut probant objectiones prius factæ, et a contrario sensu patet etiam ex his, quibus ostendimus solum votum non utendi aliqua re ut propria sufficere ad verum statum religiosum; nam illa probant, saltem hoc esse necessarium, et Pontificem non posse hanc obligationem separare a perfecto statu religioso; quod si obligationem non separat, profecto nec licentiam potest dare agendi contra illam, cum sit obligatio naturalis, et divini juris. Præterquam quod nulla causa rationabilis esse potest ad talem dispensationem concedendam, quia quæcumque fingatur, illi satisfieri poterit per usum vel administrationem dependentem a voluntate Superioris, saltem Pontificis; ergo usus rei, ut propriæ, nunquam potest honestari respectu religiosi habentis contrarium votum. Quod si talis dispensatio honesta esse non potest, neque etiam valida esse poterit; quia illa est dispensatio in voto, quæ, si sit injusta, est etiam invalida, ut supra de voto in genere dictum est. Et ita etiam intellexerunt textum illum Innocentii Panormitanus et alii Canonistæ, ut tomo superiori visum est, tractando de dispensatione in voto solemni castitatis.

17. *Tertia responsio. — Expeditur primum membrum de abdicatione etiam proprietatis, tum in primo ingressu. — Instantia contra proxime dicta refellitur.* — Ultimo ex abundanti concedo non posse esse statum religiosum satis perfectum sine voto abdicandi omnia, etiam sine proprietate et dominio, nec posse dispensari cum religioso, quod agat contra hoc votum; quæ duo ad summum colligi possunt ex dicto textu; neutrum autem eorum repugnat huic statui scholarium Societatis. Primum horum constat, quia, etiam sic scholares vovent omnem rerum proprietatem ac dominium a se abdicare. In quo est animadvertendum, eos, qui in Societate recipiuntur etiam ad novitiatum (ne-

dum ad vota post biennium), non solum debere se exuere omnino bonorum, si quæ habent, administratione, ut novissime statutum fuit in septima Congregatione, canon. decimo septimo, numero primo, sed etiam promittere relicturos se omnia bona post unum ab ingressu absolutum annum, quandocumque eis injunctum fuerit in reliquo temporis probationis, ut statuitur in Examine, cap. quarto, § 2, 3 et 5, et tertia parte Constitutionum, cap. primo, et sæpe alias, quæ promissio licet non sit proprium votum, non est etiam solum propositum, sed simplex promissio, subintellecta conditione, *si perseveraverint, et Superior injunxerit*, ut dicitur in tertia Congregatione generali Societatis, can. primo. Et ita esse declarandum novitio ordinatur in regulis Magistri novitiorum, cap. secundo, num. decimo nono.

18. *Instantia contra proxime dicta refellitur.* — Quod si quis dicat, inutilem et inefficacem esse talem promissionem, cum semper sit liberum non perseverare, respondeo, imo habere graves effectus, qui requirunt animum satis paratum ad perfectionem, satisque liberalem erga Deum. Declaratur, quia sine tali promissione, etiamsi quis perseverare vellet, non posset obligari ad relinquenda omnia, donec biennio impleto admitteretur ad vota Societatis : nunc autem si perseverare vult, obligari potest ex vi illius promissionis ; satis autem gravis effectus est posse constitui in hoc discrimine, vel relinquendi religionem, vel abdicandi omnia sub culpa mortali. Deinde nón est improbabile, licet possit quis alias ante vota emissa libere relinquere Societatem, non tamen posse licite ac fideliter id agere, solo hoc titulo, ne cogatur illam promissionem implere ; nam hoc plane est contra finem et intentionem talis promissionis. Nec conditio illa in sensu includitur in tali promissione, ne illi repugnare videatur, sed solum quatenus illa promissio non obligat absolute ad perseverandum, neque ad relinquenda omnia, nisi perseveraverit. Cum autem ex vi illius promissionis possit quis obligari ad relinquenda omnia per annum integrum, priusquam in Societatem recipiatur, non parvam fiduciam in Deum, nec exiguum amorem ad mundi abnegationem requirit.

19. *Refellitur amplius ex doctrina quadam Molinæ.* — Maxime si verum est quod noster Molina, tom. 1 de Justitia, tract. secundo, disp. centesima trigesima nona, adnotavit, hanc dispositionem et renuntiationem bonorum debere esse omnino absolutam, absque ulla tacita vel expressa conditione, *quod si a Societate defecerint, illa recuperent*, aut quavis alia. Quod quidem verum esse colligi potest, tum ex eo quod prædictæ constitutiones dictis locis statuunt, distribuenda esse talia bona in pauperes, et pia et sancta opera, quæ alienatio prorsus irrevocabilis est ; tum etiam quia, in dicto cap. quarto Examinis, § 1, dicitur faciendam esse submovendo a se omnem fiduciam eadem ullo tempore recuperandi, ut firmius et stabilius in sua vocatione perseverent, ut in fine secundi paragraphi additur. Neque hoc nimium videri debet ; nam Christus Dominus, Matth. 19, hoc modo consilium paupertatis dedit : *Vade, et vende omnia quæ habes, et da pauperibus ;* et deinde adjunxit : *Et veni, et sequere me.* Significavit ergo renuntiationem debere præcedere, ut dispositionem ad sequendum illum, quod per statum religiosum fit. Item illa renuntiatio per se bona est, et valde meritoria ; ideo enim Christus interposuit illa verba : *Et habebis thesaurum in cœlo.* Utilis enim est ad perseverantiam obtinendam, tum removendo occasiones, tum impetrando illam a Deo, et ideo prudenter fieri potest propter bonum religionis. Unde etiam fit (ut hoc obiter notetur ex Molina, ibid., in § *Novitii,* ad finem) hujusmodi renuntiationem, quoad ætatem, et alia requisita ex parte renuntiantis, non esse regulandam per leges mere civiles, sed per Ecclesiasticas, quia fit a persona exempta, ut est novitius Societatis, et intuitu religionis ac perfectionis ; et ideo satis est quod fiat juxta Pontificia diplomata, et constitutiones Societatis in eis approbatas. Denique, propter incommoda quæ inde sequi possunt, admonetur Provincialis in suis regulis, cap. decimo, *ut non permittat nostros abdicare se possessione bonorum suorum, nisi quos constantes et stabiles in sua vocatione cognoverit, et ut in ea re maturo semper consilio procedat;* imo, in septima Congregatione generali, canon. decimo septimo, mitigata quodammodo est hæc nostrorum obligatio; ibi enim scholaribus dominium bonorum suorum, et quodlibet jus ad illa, per quadriennium ab ingressu in Societatem permittitur, ita tamen ut id spatium nonnisi a P. Generali, et gravissimis de causis, prorogari queat, si forte eo finito, jam per ætatem religiosi, ac patrias leges disponere licebit. Tunc enim vult Societas ut cum quadriennio. permissio illa finiatur.

20. *Tum etiam a fortiori in secundo in-*

gressu. — *Expeditur secundum membrum de indispensabilitate in dicta proprietate bonorum.* — At vero in secundo ingressu, qui fit per vota scholarium approbatorum, non tantum ex vi illius prioris promissionis, quæ semper durat, quandiu impleta non est, sed etiam ex vi voti tenentur scholares omnia simpliciter et absolute relinquere, cum primum jussi fuerint, tum quia promittunt ingredi Societatem quoad gradum professorum, vel coadjutorum formatorum, tum maxime ratione voti paupertatis, in cujus materia, prout in constitutionibus Societatis designata est, hoc etiam continetur, et ideo ex vi voti tenentur esse in præparatione animi ad relinquendum omne dominium, quando ipsis injunctum fuerit; ergo in tali statu religioso non deest abdicatio proprietatis, neque obligatio ejus ex voto, sed solum potest aliquando esse suspensa executio juxta exigentiam seu permissionem voti, quod non repugnat religioso statui, neque id colligi potest ex prædictis verbis Innocentii. Unde etiam fit, ut in tali statu nulla fiat dispensatio, nec detur licentia retinendi aliquod dominium contra regulam, aut contra votum; nam ipsummet votum sub ea conditione et forma factum est secundum regulam talis status ab Ecclesia approbati. Ille ergo textus nihil obstat, quominus tale votum paupertatis ad verum et perfectum statum religiosum ex parte sua constituendum sufficiat.

CAPUT V.

AN, ET QUIBUS EX VI REGULÆ BONA SUA DISTRIBUERE POSSINT AUT DEBEANT SCHOLASTICI SOCIETATIS.

1. *Discrimen duplex inter Societatem et alias religiones circa distributionem hanc.* — Duo breviter declaranda sequuntur. Primum, quid in hoc agendum sit juxta regulam, quod præsenti capite præstabimus. Secundum, quid cadat proprie sub obligationem voti, quod præstabimus in sequenti. Circa primum, peculiare est Societati ut religiosus jam vere illi unitus possit bona sua distribuere jure ordinario. In aliis enim religionibus hoc non licet, nisi in casu raro, ut in tomo superiori visum est. Ratio autem reddi potest, tam ex parte religiosi, quam ex parte religionis; nam in aliis religionibus non sunt vere religiosi, nisi professi; in Societate vero sunt multi vere religiosi non professi, et ideo capaces dominii, ut capite præcedenti vidimus, cujus actus est distributio bonorum. Item in aliis religionibus, eo ipso quod religiosus ante professionem non distribuit bona sua, jus totum circa illa transit in religionem, si capax sit bonorum, saltem in communi. In Societate vero etiamsi scholares ante vota emissa non distribuant bona sua, nullum jus illorum in Societatem transfertur, neque in aliquod collegium vel domum probationis ejus, etiamsi alias capaces sint bonorum in communi, ut postea in cap. undecimo, numero nono, videbimus. Manet ergo jus distribuendi hæc bona apud eumdem, in quo antea erat. Dices: esto bona ipsa non transeant in Societatem, nec jus ad usurpandum dominium illorum, nihilominus jus distribuendi illa videtur transferri in religionem, quia jure communi omnia jura religiosi transeunt in religionem; ergo in Societate solum excipitur ab hoc jure id, quod in jure speciali Constitutionum ejusdem Societatis exceptum est; ibi autem non excipitur jus hoc distribuendi, sed solum alia; et e converso, scholari voventi in Societate solum dominium permittitur; ergo omne aliud jus renuntiatur, et transit in Societatem. Respondeo, imo ex ipsis Constitutionibus satis constare jus hoc distribuendi substantialiter (ut sic dicam) manere apud ipsum religiosum, et non transire in Societatem; quia et vix poterat illud jus a dominio separari, et ita expediebat ad majorem puritatem et paupertatem ipsius religionis. Manet autem illud jus aliquo modo pendens a religione, ut jam declarabitur.

2. *Primum pronuntiatum, non distribuendum consanguineis.* — Quamvis enim hæc potestas in religioso existat, voto tamen paupertatis manet aliquo modo ligata, et per statum etiam religiosum quodammodo determinata ad religiosum usum ejus, ideoque in Constitutionibus Societatis merito circa hanc distributionem bonorum, modus et ordo præscriptus est. Et imprimis in eis statuitur non esse talia bona donanda consanguineis vel affinibus, quatenus tales sunt; ita habetur in cap. quarto Examinis, et tertia parte Constitutionum, cap. primo, et aliis locis citatis. Et prima ratio redditur in d. § 4, c. 2, quia consilium Evangelicum non dicit: *Da consanguineis*, sed: *Da pauperibus*, Luc. 18, ubi Theophyl. legit: *Distribue pauperibus; et habet* (inquit) *distribuendi verbum emphasim quamdam, ut cum dijudicatione, et non fortuito dispergantur bona.* Et addit: *Distribue non divitibus cognatis, sed pauperibus.* Ubi non sine causa addidit illam particulam, *non divitibus*, per quam ex-

plicatur idem quod nos diximus, *non cognatis quatenus tales sunt*. Nam, quatenus pauperes interdum sunt, recte possunt eis talia bona dari; non enim excluduntur a numero pauperum, imo præferuntur aliis juxta ordinem charitatis, si cætera sint paria. Quando autem sunt divites, solum superest ratio sanguinis, ut inter eos distributio fiat, quod licet malum non sit, alienum tamen est a Christi consilio. Unde Hieronymus, epist. 8 ad Demetriadem: *Pauperibus* (inquit), *non divitibus*, *non propinquis*, *non ad luxum*, *sed ad necessitatem*, *sive ipse sacerdos sit, sive cognatus*, *nihil in illo aliud consideres, quam paupertatem*. Quod latius prosequitur epistol. quinquagesima ad Hedibiam, quæst. 1, modum etiam et ordinem hujus distributionis declarans. Porro omnis ratio, in qua (præter Christi Domini auctoritatem) fundari potest hoc consilium, fundat etiam prædictam Constitutionem. Ratio autem per se illius consilii est, quia illud ex suo genere melius est, magisque meritorium, et gratius Deo; consilia autem dantur de meliori bono. Assumptum patet, quia ex suo genere est actus altioris virtutis, nempe misericordiæ et charitatis. Et signum a posteriori esse potest, quia illa est materia voti; donare autem cognatis ut sic non est materia voti.

3. *Altera ratio vitandi triplex incommodum.* —Alia vero ratio est propter majorem utilitatem ad perfectionem acquirendam, saltem magis removendo impedimenta. Hoc insinuatur in verbis dicti capitis quarti Examinis, paragrapho secundo: *Ut melius exemplum omnibus adhibeat, inordinatum affectum erga parentes exuendi, et incommoda inordinatæ distributionis, quæ a dicto amore procedit, declinandi*, *et ut ad parentes et consanguineos recurrendi*, *et ad inutilem ipsorum memoriam aditu præcluso*, *firmius et stabilius in sua vocatione perseverent*. Ubi tria incommoda insinuantur, propter quæ vitanda expedit non distribuere bona consanguineis. Primum est, ne inordinatus amor ad parentes crescat, sed potius minuatur; quamvis enim dicatur fieri hoc propter exemplum aliorum, supponitur sine dubio prius esse talem fructum in ipsomet religioso spectandum. Multum autem confert ad minuendum hunc affectum, ab hujusmodi donationibus abstinere. Nam eo ipso amor cognatorum erga nos remittitur. Unde etiam e contra, donando, connaturaliter fit ut nostra etiam naturalis affectio crescat. Morale etiam est ut amor, non tantum recipiendo, sed etiam donando augeatur, adeo ut dubitet D. Thom. 2. 2, quæst. vigesima sexta, articulo duodecimo, cum Aristotele, lib. 9 Ethic., cap. septimo, quis magis diligendus sit, benefactor, an cui beneficium confertur; et ex resolutione ejus intelligitur, licet superiori et rationali amore magis diligatur benefactor, inferiorem tamen et naturalem amorem magis ferri ad beneficiatum. Denique illemet actus, quo quis se vincit et abnegat donando bona sua alienis, potius quam propinquis, remittit multum, seu in officio continet amorem naturalem. Quantum autem intersit ad perfectionem hunc amorem inordinatum cohibere seu minuere, satis significavit Christus, tum Matth. 29, ubi ita consulit relinquere fratres, sorores, patrem, matrem, et filios, aut domos, aut agros; tum Luc. 14, ubi hanc diminutionem naturalis affectus odium appellavit, dicens: *Si quis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et fratres, et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus.* Et ideo Patres omnes valde commendant ad perfectionem assequendam, ut hic affectus minuatur. Quod mirum in modum exaggerat Basilius, in Constitutionibus monast., cap. vigesimo primo, et in regulis fusius disputatis, regul. trigesima secunda; Bernardus, serm. Dominicæ secundæ post Octavam Epiphaniæ; et Ansel., libr. de Similitudinibus, cap. septuagesimo sexto. Secundum incommodum, quod per hoc evitatur, est, ne inordinata fiat distributio. Vocatur autem *inordinata*, non solum illa, quæ est contra justitiam, vel charitatem, sed etiam illa, in qua charitatis ordo, non solum simpliciter necessarius ex præcepto, sed etiam melior et gratior Deo non servatur. Quem ordinem sine dubio servare non potest, qui ex affectu carnis, et non ex puro amore Dei bona distribuit. Ultimum vero incommodum, quod vitatur, magni momenti est, scilicet, ut omnis fiducia, quæ in parentum opibus vel temporalibus auxiliis collocari posset, auferatur, et consequenter in Deum transferatur. Unde etiam fit ut ipsa paupertas sit major et purior. Nam qui parentibus vel fratribus confert bona, sibi ipsi quodammodo conferre videtur, quia veluti unum sunt propter conjunctionem carnis, et aliqualiter ea retinet, quasi in spe. Ex quo tandem intelligitur, quod de cognatis dicitur, etiam in amicitia humana conjunctis locum habere, ac denique in omnibus, in quibus non necessitas et indigentia, sed quælibet alia humana ratio, ut Hieronymus dixit, spectatur, veluti si religiosus sororis dotem augeret, ut ditiori aut nobi-

liori nuberet, quia et Christi Domini verba, et aliæ rationes adductæ æque in his omnibus locum habent.

4. *Temperatur dictum pronuntiatum duplici fundamento.* — Quamvis autem hoc consilium non relinquendi bona consanguineis regulariter servandum sit, non est tamen dubium quin interdum aliud expediat, quod duplici ex capite potest provenire. Primo, quasi per se, quia indigent ipsi, ut dictum est, et optime declarat Ambrosius, 1 Offic., cap. trigesimo. Secundo, magis per accidens, ad vitandum scandalum, ut rixas, vel inimicitias, quæ inde oriri solent, ut egregie Basilius, regul. 9 ex fusioribus, post medium. Propter quos casus et similes additur in dict. capit. quarto Examinis, § 3, in eis non proprio, sed unius aut plurium arbitrio, qui vita et doctrina commendentur, et ab ipso religioso cum approbatione Superioris eligantur, negotium hoc esse transigendum, *ad declinandum* (ut ibi dicitur) *errandi in hujusmodi judicio periculum, quod ab effectu sanguinis solet proficisci.* Idem repetitur ibi, § 5, et in tertia parte, cap. primo, in declaratione lit. G, recte dicitur: *Ante ingressum, quivis de bonis suis temporalibus pro suo arbitratu statuere potest, sed postquam ingressus est, tam de ecclesiasticis, quam de secularibus disponat oportet, ita ut decet vitæ spiritualis sectatorem.* Et propter hanc causam statutum esse dicitur, ut in eo casu res alieno arbitrio committatur. Potestque his regulis optime accommodari sententia Basilii in regula 9, ex fusioribus, ubi tractans verba Christi: *Vende quæ habes, et da pauperibus*, etc., sic inquit: *Equidem ex hoc colligo, qui hac mente a suis discedat, hunc hujusmodi curam de parte patrimonii sui nullo modo oportere negligere, contraque illud accurare, et cum eam omnem diligentissime secum abstulerit, eam veluti jam rem Domino consecratam summa cum religione distribuat, vel ipse per se, si hujuscemodi munere scienter administrando esse ipse par possit, vel per alios, quos ante maxima adhibita diligentia delegerit, quique certissima dederint documenta posse se illa fideliter ac prudenter distribuere, cum illud persuasum sit, non vacare periculo, sive propinquis suis illa relinquat, sive in ea distribuenda, cujusvis, nulla adhibita delectione, opera usus sit.*

5. *Basilii verba in tribus concinunt cum instituto Societatis in præsenti materia.* — In quibus verbis imprimis adverto, videri loqui Basilium de distributione bonorum, quæ post votum paupertatis tunc etiam fiebat, quando fortasse pars patrimonii prius obtineri non poterat, vel aliæ justæ causæ intercedebant. Hoc mihi indicant illa verba, *veluti rem jam Domino consecratam;* non enim proprie consecratur, priusquam donetur, nisi per votum; quod multum confirmant sequentia verba, non vacare periculo; quod enim esset periculum, nisi votum præcessisset? Quod magis declarat inferius, dicens: *Quam grave tandem censere debemus judicium illis imminere, qui in rebus Dei nomini jam consecratis vindicandis lente ac negligenter se gesserint.* Ex quo sensu colligimus, religiosum per votum paupertatis tunc non fuisse solitum statim fieri inhabilem ad patrimonium suum distribuendum, sed ex voto fuisse obligatum ad id recte faciendum, quod est multum consentaneum Societatis instituto. Deinde etiam in modo, seu consilio recte distribuendi est conformitas; nam quod Basilius ait, aliquando posse religiosum per se distribuere, maxime locum habet, quando bona alienis et indigentibus eroganda sunt, quamvis tunc etiam optimum sit aliorum judicium; quod vero ait, ut interdum fiat *per alios*, maxime necessarium est, ubi de consanguineorum causa et indigentia est agendum, ut in nostra Constitutione declaratur. Denique, quod Basilius admonet, *ut eligantur viri prudentes*, etc., nostra Constitutio Superioris judicio id remittit; nam vir religiosus illud magis suspicere debet. Cui ex parte consonat, quod de Essenis refert Josephus, libro secundo de Bello Judaico, capite septimo, dicens de illis: *Subvenire dignis, cum opus est, suo arbitrio cuique licet, et indigentibus alimenta porrigere, sane cognatis dare aliquid sine curatoribus interdictum.* Curatores autem vocat Superiores qui eos gubernant.

6. *Secundum pronuntiatum: quando locus non est distribuendi consanguineis, in opera pia distributio facienda est. — Præferuntur tamen ex debito justitiæ creditores, si qui sunt. — Societas in bonis his distribuendis sibi nullum jus habet.* — Ultimo quoad hanc partem addendum est, quando hæc bona non sunt distribuenda consanguineis, nullam aliam regulam præscribi, nisi ut juxta propriam devotionem in pia et sancta opera dispensentur. Hæc enim omnia sine dubio comprehenduntur in consilio Christi: *Vende omnia quæ habes, et da pauperibus.* Supponitur autem (quamvis per se satis notum erat), si quæ fuerint debita, vel obligationes justitiæ, prius esse solvenda. Imo additur, hoc, quam citissi-

me fieri possit, esse providendum, quoniam in observatione præceptorum major cura et diligentia adhibenda est, quam consiliorum. Imo illa bona, quæ hoc modo debita sunt, moraliter non debent inter bona propria computari, ut habetur in leg. 31, *Subsignatum*, de Verbor. significat., et ideo non comprehenduntur sub illo consilio : *Vende omnia quæ habes*. Non cadit autem sub hac obligatione dare aliquid Societati, quoniam, ut dixi in numero primo, ipsa nullum jus in bona vel ad bona religiosi acquirit. Non tamen excluditur Societas, quin possit religiosus aliquid ei donare, si velit. Utrumque supponitur in illis verbis : *Qui in ingressu ipso, vel post ingressum ad obedientiam, motus sua devotione, vellet bona sua, vel eorum partem in Societatis subsidium disponere*, etc., tertia parte Constitutionum, cap. primo, § nono. Utrumque enim legitur in regula D. Benedicti, cap. quinquagesimo octavo, ubi de religioso emittente professionem, statim post illam emissam inquit : *Si quid in bonis habeat, pauperibus distribuat, vel, facta solemni donatione, monasterio donet, nihil sibi reservando ;* ubi significat, et monasterio nullum jus acquiri in illo tempore professionis, et donationem non ex obligatione, sed ex propria voluntate religioni fieri potuisse. Et similiter S. Franciscus, cum ejus religio incapax sit hæreditatis, liberum reliquit volentibus eam profiteri, ut ad usum fratrum aliquod ex bonis suis relinquere possent, ita tamen ut ab ipsis fratribus ad hoc non inducantur, ut explicavit Clemens V, in Clementina *Exivit a paradiso*, de Verborum significat., § *Cæterum*. Quod videtur etiam nobis significasse B. Ignatius, in verbo illo, *motus sua devotione*, quasi non debeat a nobis moveri, sed a Deo, et devotione sua.

7. *Potest tamen Societas indigentiam propriam subdito distribuenti proponere.— Ubi ea distributio obvenerit, quæ moderatio adhibenda sit.*— Nihilominus tamen, si Societas vere indigeat, non erit huic Constitutioni contrarium, eam necessitatem proponere volenti sua bona distribuere ; nam si hoc licet et expedit facere cum externis hominibus, cur non cum propriis, præsertim cum, cæteris paribus, hoc etiam sit magis consentaneum ordini charitatis ? Nam unusquisque debet magis diligere sibi conjunctos spiritualiter, quam extraneos, ut cum D. Thom. 2. 2, quæst. vigesima sexta, articulo septimo, tradi solet. Inter religiosum autem et religionem est magna et peculiaris conjunctio spiritualis : ergo, si religio æque indigeat, per se loquendo, ordo charitatis postulat ut religiosus in distribuendis bonis suis eam præferat : ergo, ut ipse valeat hunc ordinem servare, merito potest religio necessitatem suam declarare, imo et rationem peculiarem, quæ in eo militat, aperire ; hoc per se bonum est, et non excludit quin post intellectam optime distributionis rationem, executio ex propria devotione fiat. Quanta autem moderatio in hac ipsa distributione, quando in beneficium Societatis fit, ab ipsa servetur, intelligitur optime ex quadam ejus regula, quæ in officio Provincialis habetur, cap. 10, quæ sic habet : *Si aliqua bona applicabuntur Societati cum facultate Generalis, magnopere curet Provincialis, ut cum ædificatione, et charitate, et non cum rigore exigantur, potiusque per procuratores externos, quam per nostros ; expediat quoque ut ex his eleemosynæ aliquæ in pauperes ejus oppidi, ubi sunt bona, distribuantur*. Et aliis in locis sæpe commendatur, et inferioribus, ut cum magna subordinatione ad Superiores, et Superioribus, ut cum magna prudentia et proximorum ædificatione circa hanc distributionem se gerant, ut videre licet in citatis, et in can. tertio secundæ Congregationis generalis, et canon. tertio et quarto Congregationis tertiæ. Unde et a paucissimis, atque parcissime dicta distributio fieri solet, quidquid mundus dicat.

CAPUT VI.

QUA RATIONE DISTRIBUTIO BONORUM JUXTA VOTUM PAUPERTATIS A SCHOLARIBUS SOCIETATIS FACIENDA SIT.

1. *Dubium non procedit de novitio nullum omnino votum habente.* — Superest ut quod secundo loco initio præcedentis capitis proposuimus, breviter expediamus, scilicet, an omnia, aut aliquid saltem ex illis, quæ ibi circa distributionem bonorum ex regula assignavimus, quatenus voluntatem vel consensum ipsius religiosi postulant, cadant sub votum paupertatis. Quod dubium non habet locum in novitio, qui ante biennium expletum hanc facit distributionem, quia ille, per se loquendo, non facit illam ex voto paupertatis, sed ex libera voluntate. Et quamvis præcesserit promissio simplex (ut supra, cap. quarto, numero decimo septimo, dictum est) relinquendi omnia, cum primum Superior post elapsum primum annum probationis injunxerit, tamen illa non obligat ad modum, sed solum ad substantiam actus (ut sic dicam).

Quod si fortasse novitius privatum votum emisisset, juxta illius intentionem judicanda erit obligatio; regulariter tamen fieri solet tale votum ad imitationem illius, quod completo biennio in Societate emittitur ac recipitur, et ideo quoad materiam idem erit de utroque judicium. Ratio ergo dubitandi in his qui hoc votum habent, esse potest, quia vovent simpliciter paupertatem juxta Constitutiones; sed in ipsis Constitutionibus designatur hoc genus paupertatis quoad distributionem bonorum; ergo eo ipso insurgit obligatio voti, ita ut, licet Constitutiones per se non obligent ad culpam, ratione tamen materiæ, quam designant, oriatur obligatio ex voto. Et declaratur. Nam hoc votum obligat ad non utendum aliqua re ut propria; sed distributio talium bonorum est quidam et maximus usus eorum; ergo debet ex vi voti solus ille usurpari, qui per dictas Constitutiones, vel juxta formam earum conceditur, quia omnis alius erit omnino proprius, sive rei ut propriæ. In contrarium autem est, quia in prædictis Constitutionibus non ponuntur verba quæ indicent obligationem, seu necessitatem. Nam, licet in tertio capite Examinis, § 2, dicatur : *Pauperibus dispensare debent*, statim additur : *Ut consilium Evangelicum sequantur.* Et ita verbum *debent*, non præcepti, sed consilii debitum, seu necessitatem ad melius esse, ut ibidem indicatur, significat. Et in eodem sensu dicitur in § 3: *Contenti esse debent,* etc. Et § 5, in simili, ratio redditur, *quod id magis expediat, et ad majus Dei obsequium sit futurum.* Et tertia parte, cap. primo, § septimo, solum dicitur : *Qui se exuit bonis suis, sequatur Christi consilia, pro sua tamen devotione, ad hoc potiusquam ad illud opus dispensare bona sua, vel partem illorum poterit.* Et expressius § 9 dicitur : *Haud dubie opus faciet majoris perfectionis,* etc., et sic in aliis.

2. *Prima assertio probatur auctoritate. — Item ratione.* — Dicendum ergo censeo primo in genere, cadere sub obligationem præcepti et voti, non usurpare in his rebus proprietarium usum, id est, omnino propria auctoritate et voluntate, et non secundum regulam, vel voluntatem Superioris. Probatur primo ex Gregorio XIII, in Constit. *Ascendente Domino*, ubi postquam dixit scholares retinere dominium bonorum suorum, subdit: *Interim tamen quantum ad illorum usum religiosam paupertatem servant, neque ulla re tanquam propria sine Superioris facultate uti possunt.* In quibus verbis plane significat hoc pertinere ad materiam, atque ita cadere sub obligationem voti. Nam religiosa paupertas illa proprie dicitur, quæ est materia voti, et ideo dicuntur *non posse*, quia agerent contra religiosam paupertatem. Unde de iisdem scholaribus dixit ibidem paulo superius idem Pontifex, emissis votis debere in communi vivere, quia solum ex communibus bonis, vel tanquam communibus uti debent; ergo, quamvis retineant proprietatem aliquarum rerum, necesse est ut non habeant proprium usum, ex vi voti paupertatis, alias possent ex illis bonis in particulari vivere, sicut possunt novitii; neque esset cur Pontifex post emissa vota specialem obligationem in hac parte eis tribueret. Ratio etiam hoc postulat necessario, quia votum paupertatis religiosæ saltem et maxime requirit paupertatem in usu, ut ex dictis in cap. 4 patet; non ergo haberent hi scholares votum paupertatis sufficiens ad statum religiosum, nisi bonorum omnium proprietarium usum a se abdicarent ex voto, et ideo in Constitutionibus Societatis, sicut declaratur eos retinere dominium, ita etiam declaratur nulla re, tanquam propria, uti posse, parte tertia, cap. 1, § 7. Est ergo hæc materia talis voti, ideoque ex genere suo sub gravi obligatione.

3. *Secunda assertio probatur ex quinta Congregatione.* — Secundo dicendum est : qui post emissa tria vota substantialia res suas distribuit, vel illis se abdicat sine Superioris facultate, facit contra votum paupertatis. Sic ad verbum fuit decretum in quinta Congregatione generali, canon. septimo. Intellexit nimirum Congregatio eum esse modum seu formam distribuendi prædicta bona, quem Constitutiones, cap. præcedenti, num. secundo allatæ, præscripserant, atque ea ratione, id est, supposita approbatione et facultate Superioris, ad materiam voti paupertatis pertinere; aut certe (quod plane pro sua auctoritate poterat, ut etiam in simili notabimus infra, lib. 6, cap. decimo, numero secundo) denuo gravissimas ob causas, intra talem materiam id collocavit. Itaque forma illa disponendi, addita Superioris voluntate tanquam necessaria conditione, materia evadit hujus voti, sic decernente, ut dixi, aut forte suo decreto declarante[1] Congregatione jam inde a principio ita se habuisse hac in parte paupertatis votum in Societate; violarique graviter, aut venialiter, pro materiæ quantitate, si Superioris voluntas dispositioni non assistat.

[1] De potestate declarandi, vide inf. l. 10, c. 4.

4. *Probatur deinde quoad distributionem in profana.* — Specialiter vero de dispositione in opera non pia probatur assertio. Nam talis modus alienationis non est commissus arbitrio ipsius religiosi; ergo, usurpando propria auctoritate illum usum, utitur illa re, ut propria, quod est contra votum. Item quoad hanc partem non solum fit votum cum adjectione quasi affirmativa, scilicet dandi consanguineis, verbi gratia, si Superiori visum fuerit, sed etiam sub limitatione negativa, scilicet, distribuendi pauperibus, nisi ex facultate Superioris, vel ex judicio eorum quos ipse probaverit, aliud facere expediat; ergo qui temere sine tali facultate vel examine, suo arbitrio bona expendit in usus non pios, delinquit in materia voti paupertatis; est ergo ex genere suo grave peccatum, licet ex levitate materiæ possit esse veniale. Quæ autem in hoc negotio sit materia gravis vel levis, ex dictis in tomo præcedenti, disputando de voto paupertatis pure simplici, petendum est. Solum hic considerare oportebit, quia res, quæ expenditur, non est religionis, sed propria, et quia non delinquitur usurpando et retinendo, quod magis repugnat paupertati, quam abdicatio, ideo majorem quantitatem requiri, ut appropriatio talis usus (ut ita dicam) grave peccatum censeatur. In particulari vero prudens viri arbitrium necessarium erit.

5. *Non judicium, sed voluntas Superioris reponit distributionem in materia voti.* — Notanter autem dixi in num. 4, *addita Superioris voluntate*, quia non satis est quod Superior suum judicium interponat, judicando talem, vel talem distributionem esse meliorem, ut eo ipso materia describatur tanquam necessaria, neque ut alius usus censeatur ut rei propriæ; quia, non obstante illo judicio, potest concedi facultas eligendi quod minus bonum est, quæ facultas respectu religiosi est veluti quædam permissio; et ideo tunc aliter distribuendo quam Superior judicet, licet imperfecte fiat, non tamen necessario cum culpa, vel si aliqua admisceatur ratione status perfectionis procurandæ, vel voti, ad summum est venialis. At vero quando Superior non tantum judicat, sed etiam vult id fieri quod melius est in tali materia, jam urget necessitas voti, cum usus bonorum prohibitus usurpetur. Idem censeo si, interveniente dubio an bona sint consanguineis distribuenda, Superior omnino statueret ut id fieret juxta formam Constitutionum, designando duos aut tres viros prudentes, quorum judicium religiosi sequantur; pari enim modo religiosus tenebitur, ex vi voti paupertatis, illum modum distributionis observare, ob easdem rationes.

6. *Distributionem in pia opera non requisita directione Superioris videri licitam, non obstante voto paupertatis.* — *Imo nec ex voto obedientiæ videri eam distributionem impediri posse.* — Inferes: ergo, quando religiosus distribuerit in pauperes, vel alia pia opera, non requisita peculiari Superioris directione, minime peccabit contra votum paupertatis, quicquid sit, an imperfecte vel peccaminose etiam faciat contra debitam subordinationem. Probatur illatio, quia jam pro tali bonorum dispositione certam habet Societatis voluntatem, siquidem et ea distributio de se studiosa est, et in Constitutionibus non invenitur præscriptum esse aliquid circa modum observandum inter ipsos pauperes, aut eligendi hos potius quam illos, neque in hoc negotium aliquid esse commissum Superiori, sed potius invenitur totum esse relictum *devotioni* donantis; et ideo, licet Superior judicet aliquid esse melius, velitque ita fieri, non pertinebit id facere ad materiam paupertatis, quia illud nullo modo fuit contentum in voto; neque subditus, aliter distribuendo quam velit Superior, censebitur uti suis bonis, ut propriis, quia de illis disponit juxta voluntatem, ut sic dicam, ipsius religionis, hoc est juxta modum in Constitutionibus præscriptum. Unde nunquam poterit particularis Superior designare subdito certum pietatis opus (ut, verbi gratia, dare talia bona Societati) tanquam materiam necessariam ad observationem voti paupertatis, quia nullibi ei concessum est; et alioquin ex natura voti paupertatis hoc etiam sequi non videtur. An vero ex vi voti obedientiæ possit id præcipere, alia quæstio est, in qua etiam probabile videtur, regulariter loquendo, non posse; quia non est juxta Constitutiones, neque est materia per se conferens ad finem instituti. Imo ad majorem ejus puritatem et paupertatem videtur pertinere, ut non possit Superior hanc necessitatem imponere subdito, præsertim in ordine ad donandum aliquid Societati [1]; et ideo in Constitutione, numero primo citata, expresse dictum legimus: *Qui motus sua devotione.* Et in eodem sensu dictum esse apparet, quod in canon. tertio secundæ Congregationis generalis dicitur, ea quæ continentur in

[1] Vide instructionem P. Claudii pro distributione facienda.

quarto cap. Examinis, de dispositione bonorum (saltem quantum ad pauperes) sumenda esse tanquam generalem quamdam instructionem, et legem, qua nostri debent bona sua illis distribuere, *pro devotione tamen sua.* Concluditur ergo distributionem inter pauperes semper relinqui liberam, etiamsi Societas inter pauperes ipsos comprehendatur.

7. *Quid servandum, ut Societati aliquid distribuatur licite.*— Supposita autem voluntate dandi aliquid Societati, dicitur nihilominus in tertia parte Constitutionum, cap. primo, § nono, ut applicatio potius ad hanc partem, quam ad illam Societatis, vel ad hunc aut illum usum, Generali committatur. Ex vi tamen illius Constitutionis non videtur etiam pertinere hoc ad materiam paupertatis, neque posse tanquam quid necessarium præscribi, quia solum declaratur illud esse opus majoris perfectionis, et quoad hoc non additur ut in tali applicatione voluntati Superioris stetur. Additur vero in prædicto canone tertio secundæ Congregationis generalis limitatio quædam quoad hanc partem, et in canon. 3 Congregationis tertiæ, scilicet talia bona distribuenda esse intra eam Societatis provinciam, in qua bona continentur. Quod si religiosus ipse, ad quem talia bona pertinent, consentire nolit, sed alteri provinciæ illa dare velit, additur ibi talia bona non esse acceptanda a Societate, *sed ea* (inquit) *teneatur ipse in veros Christi pauperes extra Societatem dispensare.* Ubi ponderandum est verbum *teneatur*, quod sine dubio obligationem significat, quia jam tunc illa distributio relinquitur ut necessaria ex vi voti paupertatis, ita ut non possit in commodum consanguineorum commutari. Ea autem limitatio regulam (ut aiunt) firmare videtur pro dispositionibus piis extra casum donandi alteri provinciæ. Denique additur ibidem, si religiosus velit applicare sua bona intra eamdem provinciam, alicui tamen certo loco, esse in potestate Generalis illam improbare, quod satis clarum est, quia potest illam non acceptare. Quid autem tunc agere teneatur religiosus distribuens, ibi non declaratur. Et ideo dicendum consequenter videtur, eodem modo teneri ad distributionem faciendam, quo antea, et eamdem libertatem retinere ad distribuendum inter alia loca Societatis intra eamdem provinciam, donec aliqua tandem ejus applicatio approbetur; alioquin potest etiam si velit inter alios pauperes distribuere; melius autem semper faciet, si Superioris judicio prædictam applicationem committat.

8. *Extensio illationis factæ in numero 6.* — Ex his vero, in tota hac illatione seu objectione contra secundam assertionem dictis, colligi ulterius poterit, distributionem factam a religioso, si in veros pauperes aliave pia opera fiat, inscio etiam aut invito Superiore, licet minus ordinate fiat, et ideo magna sit imperfectio, et regulariter aliqua sit venialis culpa, nihilominus tamen non videri directe contra paupertatem. Probatur ex dictis, quia talis distributio commissa est devotioni ipsius religiosi; non pendet ergo a scientia, vel voluntate particularis Superioris, etiam Generalis; ergo non cernitur ibi usurpatio alicujus usus rei, ut propriæ, sed est juxta intentionem voti, cum emittatur juxta Societatis Constitutiones, et juxta modum a regula concessum.

9. *Evasioni occurritur.* — Dices, licet distributio in pauperes, quantum ad formam seu specificationem, ut sic dicam, non pendeat a voluntate Superioris, quantum ad exercitium pendere; nam ad Superiorem pertinet designare tempus in quo abdicatio horum bonorum facienda est, sub hac enim lege fit promissio, seu paupertatis votum. Responderi imprimis potest conditionem illam positam esse ad terminandam dilationem, non vero ad eam exigendam, ita ut ante illud tempus non possit fieri bonorum abdicatio. Unde qui in Societatem ingreditur, licet non teneatur ex regula ante expletum annum renuntiare omnibus bonis, non tamen prohibetur id facere, imo consulitur, per se loquendo. Item post annum expletum licet promittat renuntiare cum primum jussus fuerit, non tamen promittit non renuntiare, nisi jubeatur; et ideo, licet proprio nutu id faciat ante expletum biennium, non aget contra promissionem, nec contra paupertatem, ut per se constat. Sic ergo, licet expleto biennio teneatur ex voto paupertatis relinquere omnia, cum primum jussus fuerit, non tamen ex vi illius voti prohibetur anticipare tempus, et statim relinquere bona, non expectata jussione; ergo, licet id faciat, ea ex parte non peccabit contra votum paupertatis. Unde si alioquin det pauperibus (quod sibi concessum est), ex nullo capite violabit paupertatem; quamquam quia votum etiam habet obedientiæ, inordinate et imperfecte faciet de suis bonis disponendo etiam in pauperes sine licentia Superioris, ac si illud esset prohibitum in virtute obedientiæ, esset ex hoc capite peccatum grave juxta materiæ qualitatem. Nam aliquando potest multum expedire ad ædificationem proximorum,

et ad bonum religionis, et ipsius religiosi, ut id non fiat, donec Superiori videatur, et ideo sine dubio habet Superior aliquando jus id præcipiendi cum omni rigore; tamen, quia ordinarie hoc non est ita prohibitum, vel a lege, vel a Prælato, ideo, per se loquendo, id est, secluso scandalo, contemptu, et conscientia erronea, hoc non est peccatum grave.

10. *Illatio num. 6 facta non procedit saltem post Congregationem quintam.*— Hanc totam illationem, sive objectionem contra secundam assertionem a numero 6 prosecutus sum consulto, quia fortasse ante citatum pro ipsa assertione canonem videri poterat probabilis. Nunc autem, ut illo numero tertio dicebamus, sive citatus canon Congregationis quintæ, novum in Societatem jus hac in parte introducat, sive auctoritative declaret antiquum (ad eum fere modum quo Ecclesia veritates aliquas denuo proponit credendas de fide), simpliciter, atque sine ulla distinctione operum *piorum*, aut *profanorum* accipiendum est, atque dicendum, illicitam contra paupertatis votum esse distributionem in quælibet opera, si absque directione Superioris, *saltem præsumpta*, fiat; eo quod talis directio sive consensus Prælati conditio sit, ut dixi, necessaria ne talis distributio sacrilega sit contra dictum votum. Neque verba illa Constitutionis, *devotione sua* (quod fere totum robur est objectionis), dicto decreto Congregationis repugnant. Nam devotio subditi non excludit præviam licentiam Superioris ad disponendum generaliter, sed excludit necessitatem licentiæ peculiaris ad pie disponendum, vel ad disponendum in hæc vel illa pia opera; unde citatum decretum explicuit quod Constitutio supponebat. Et declaratur aliter; nam devotio, quantumlibet voluntaria et meritoria, non necessario excludit licentiam Superioris; sic enim dicemus inferius, cap. nono, numero nono, in simili, ex charitate etiam moveri posse, qui suam obligationem implet. Et imprimis si devotio distribuendi absolute et indistincte in pia opera, ante ipsam licentiam a Superiore petitam concipiatur, per petitionem subsecutam non modo non minuitur aut evanescit, sed potius crescere poterit, petitionem videlicet imperando. Si vero licentia petita devotionem antecedat (quod facile contingere potest, si indistincte, seu in universum de facultate exuendi se bonis suis, ut Constitutio loquitur, cum Superiore agatur), sicut post obtentam licentiam concipi potest voluntas donandi consanguineis, ita et voluntas sive devotio donandi piis operibus; nulla ergo est repugnantia aut in illis juribus, aut si quid aliud in objiciendo perstrinximus, quia in quacumque forma vel instructione Societatis ad disponendum de bonis absque ullo incommodo vel repugnantia imbibitur Superioris directio, seu voluntas saltem præsumpta; atque adeo sive a principio Societatis, sive post quintam Congregationem posita assertio habere potuit veritatem. Cur autem dixerim *saltem præsumpta*, in fine capitis intelligetur. Unde expedita similiter manent, quæ in 2 p. dubitandi, in numero primo, ex cap. 4 Examinis et ex tertia parte Constitutionum cap. 1 afferebantur; neque enim repugnantiam ullam continent, sed potius maxime cohærent, debere religiosum sua ex voto disponere, etiam in pia opera, et votum ipsum emisisse, ut consilium Evangelii seu Christi sequeretur, ut majus Deo obsequium præstaret, ut opus majoris perfectionis ederet.

11. *Quæstio suborta, an valeat distributio, quæ circa directionem Superioris erat illicita.* — Hic vero interrogabit aliquis ulterius, an, licet alienatio facta absque directione Superioris illicita sit et sacrilega, valida nihilominus evadat. Cum enim ejusmodi religiosi, de quibus loquimur, domini sint, et propria voluntate sua bona tribuant, ut supponimus, spectato jure naturæ valida est talis donatio. Nullum autem est jus positivum, quod illam irritet; nam jura, quæ dicunt donationes vel alienationes, a religioso factas, non esse validas, loquuntur juxta antiquum et commune jus de religiosis, qui capaces non sunt dominii. Sic autem loquimur de religiosis habentibus aliqua bona, de quibus possint disponere, et ideo non juxta commune jus, sed juxta aliquod speciale de illis judicandum est: nullum autem invenitur jus speciale Societatis, quo talis alienatio irritetur; ergo retinet valorem quem habet jure naturæ. In contrarium autem est, quia religiosus non est sui juris, neque habet velle neque nolle; hi autem sunt vere religiosi, et quoad hanc partem tam perfecte subjecti, et alieni juris, per votum obedientiæ, ac quilibet alii religiosi; ergo, licet dominium habeant, non habent voluntatem sufficientem ad transferendum illud. Propter quam rationem partem hanc amplexus est Ludovicus Molina, tom. 1 de Justitia, tract. 2, disput. centesima trigesima nona, vers. *Illi qui tempore*, ubi etiam nullam distinctionem facit inter alienationem ad pia opera, et ad alios usus, quia revera, quantum

ad hoc caput, quod religiosus non est sui juris, utraque est æque prohibita, vel æque infirma. Inde vero consequenter significat, etiamsi alienatio fiat in pauperes, vel opera pia, esse grave peccatum contra paupertatem, quia est usurpatio juris, quod quis non habet, scilicet, transferendi dominium in alterum. Adde etiam, quia donare sine potestate transferendi dominium, vel decipiendo alium, vel invitando illum ut accipiat quod accipere vel retinere non potest, omnibus modis continet gravem inordinationem. Hinc etiam colligit testamentum factum ab hujusmodi religioso sine licentia sui Superioris nullum esse; nam cum illa, sicut possunt hi religiosi de suis bonis disponere inter vivos, ita etiam est certum posse per viam testamenti confirmandi per mortem naturalem, aut per professionem, vel etiam per vota coadjutorum formatorum Societatis, quæque ad hoc æquivalent, ut ex c. 4 constat. Atque eadem proportione, si alia dispositio, sine licentia inter vivos facta, illicita et nulla est, erit etiam nulla per viam testamenti; est enim eadem vel major ratio. Imo addit idem auctor, non solum in his religiosis, sed etiam in novitiis Societatis, post primum annum expletum peccatum esse condere testamentum de suis bonis, inscio Superiore, quamvis de illo testamento doceat esse validum, et, si morte naturali confirmetur, habere effectum, quia factum fuit ab homine sui juris; illicite autem factum esse censetur, quia est contra promissionem, quam talis novitius fecit disponendo de bonis suis, cum primum Superior injunxerit post expletum primum probationis annum, ut in illo cap. 4, numero decimo septimo, tactum est. Hanc Molinæ sententiam postea sequitur Lessius, lib. 2 de Just., cap. 4, dubit. 5, numero vigesimo octavo.

12. *Auctoris placitum bipartitum.—Declaratur utraque simul pars exemplo voti, promissionis ac donationis.— Discrimen inter irritam et irritabilem donationem —Instantia contra primam partem discriminis diluitur.— Contra alteram partem discriminis instantia altera removetur.*— Nihilominus ego existimo hujusmodi alienationes vel dispositiones ab his religiosis factas de propriis bonis sine licentia Superioris, non esse nullas ipso facto, sed validas, infirmas tamen et irritabiles per voluntatem Superioris. Priorem partem mihi probat discursus superius factus priori loco pro parte affirmativa. Posteriorem autem probat, et non amplius ratio in contrarium objecta, quæ est fundamentum Molinæ. Utramque declaro exemplo voti facti a religioso sine licentia Prælati, quod non est ipso jure nullum, sed validum, licet infirmum, et irritabile a Superiore, ut tomo superiori, cum Div. Thoma et communi doctrina tradidimus. Quod eadem ratione verum est de quacumque promissione humana, quando non est de re illicita, aut de materia ita aliena, ut non possit impleri promissio sine injuria alterius. Ex quo colligimus idem dicendum esse de donatione, quæ alias ex parte materiæ donatæ injusta non est, sed solum ex defectu consensus Superioris; nam eadem est ratio de tali donatione, quæ de voto. Quia sicut valor donationis pendet ex voluntate, ita etiam voti ac promissionis. Atque eadem exempla ostendunt religiosum non ita esse alieni juris, nec in eo sensu dici non habere velle aut nolle, ut nihil validum possit sua voluntate exercere, sed quia nihil firmum potest efficere sine consensu Superioris, vel quia nihil potest licite velle contra sui Superioris voluntatem, ut in tomo superiori ostensum est; ergo ex hoc capite non est hæc donatio irrita, sed irritabilis. Inter hæc autem duo multum interest; nam si sit irrita, non potest, qui talia bona accepit, illa retinere tuta conscientia, quia retineret rem alienam. Dices: non retinet invito domino, et ideo non injuste retinet. Sed contra, quia juxta illam sententiam voluntas domini non est efficax ad concedendum dominium; ergo nec possessionem, vel usum; nam religiosus æque non est sui juris quoad hæc omnia; ergo qua ratione non fit dominus, eadem non potest retinere rem acceptam; quia quoad hæc omnia magis est consideranda voluntas Superioris, qui est veluti principalis administrator, quam subditi, qui est proprius dominus. At vero si donatio tenet, licet irritari valeat, potest, qui aliquid accepit, tuta conscientia illud retinere, donec a Superiore revocetur donatio. Dices: interdum poterit esse talis distributio, ut revocari non possit, ut si facta est in pauperes. Item aliquando occulte fiet donatio, et Superior propter ignorantiam irritare non poterit. Respondeo hæc esse per accidens, nam in eis intervenit impotentia facti, quæ non mutat jus; et quamvis fortasse ex parte recipientium interveniat aliqua malitia cooperando, vel inducendo ad actum inordinatum intra obligationem obedientiæ, aut religionis, tamen, quia non intervenit injustitia, nec substantialis defectus impediens translationem dominii, non video unde sit in recipiente obligatio non re-

tinendi quod accepit, etiamsi de facto nunquam possit revocari donatio a Superiore propter ignorantiam.

13. *Primum corollarium, quo satisfit confirmationi ab exemplo testamenti quantum ad scholares.—Testamentum occulte factum etiam ad pia opera quomodo sit aut non sit peccatum contra paupertatem.* — Ex quo infero primo, etiam testamentum conditum ab hujusmodi religioso sine facultate Superioris non esse ipso jure nullum, licet sit irritabile a Superiore. Probatur consequenter ex fundamento posito ; quia dispositio religiosi, in his quæ ex parte materiæ non continent injustitiam vel nullitatem, non est irrita ipso facto, ex eo solum quod fit propria voluntate, etiam alias peccaminosa sine interventu voluntatis Superioris, sed est tantum infirma et irritabilis ; ergo idem dicendum est de dispositione per testamentum. Probatur consequentia, quia ex natura rei non requiritur efficacior voluntas ad testamentum quam ad alias donationes, et ex jure positivo nullum est speciale irritans magis hanc dispositionem, quam alias in tali persona. Sed quæres an condere hoc modo testamentum occulte, et sine facultate Superioris, sit grave peccatum contra paupertatem vel obedientiam. Respondeo, quod ad paupertatem attinet, nullum videri peccatum, aut saltem non videri grave, si eo animo fiat, ut tempore mortis subjiciatur Superiori, quia tunc tale testamentum est veluti quædam manifestatio voluntatis propriæ, non autem juris proprii indebita usurpatio. Secus vero dicendum esset, si is testator intendat ut suum testamentum ad executionem perveniat ex propria tantum voluntate, juxta superius dicta in secunda assertione. Dices : cum ex voto teneatur hujusmodi religiosus abdicare omnia bona, cum primum jussus fuerit a Superiore, huic obligationi repugnat, etiam cum animo manifestandi, id facere per viam testamenti, quod non habet effectum, nec est efficax, donec per mortem naturalem vel civilem confirmetur. Respondetur tale testamentum non impedire alteram obligationem, et observationem ejus, quia, non obstante illo testamento, potest Superior injungere ut statim sine mora renuntiatio omnium bonorum fiat; et tunc subditus tenetur id exequi, et prius testamentum fiet irritum, ac nullius momenti; ex nullo ergo capite videtur hæc actio contraria voto paupertatis in dicto casu. Et aliquando posset bona fide fieri; ut si subditus, iter agendo, aut navigando, incidat in periculum mortis, et non habeat Superiorem a quo possit petere facultatem, certe non peccabit condendo testamentum, præsertim in opera pia, ne ab intestato succedant qui fortasse non indigent. Ut autem religioso modo id faciat, debet expresse in ipso testamento voluntati Superioris illud subordinare, et optime etiam faciet, si ei committat, ut ea mutet, quæ magis expedire videbuntur.

14. *Item ad non pia.— Quid possit Superior in tali testamento post mortem subditi.* — Unde etiam ulterius addo, in tali casu necessitatis non esse grave peccatum condere testamentum, consanguineos vel alios similes constituendo hæredes, solum ad hunc finem, ut non necessario sibi succedatur ab intestato, et ut Superiori innotescat voluntas defuncti, dummodo ei semper committatur, ut commutare possit etiam in opera pia, si servata forma Constitutionum id expedire judicatum fuerit ; ad hoc enim semper obligat paupertatis votum in Societate factum, ut numero secundo et tertio diximus. Quapropter qui absolute conderet testamentum, relinquendo consanguineos hæredes, vel alia legata absque titulo pietatis, graviter profecto peccaret ; multoque gravius si id faceret extra prædictum articulum necessitatis, quia tunc usurpat usum bonorum sibi non concessum, et ita utitur illis bonis ut propriis, quod graviter repugnat paupertati. Accedit etiam talem actionem fere esse inutilem ; quia, etiamsi quis moriatur tali testamento condito (quod Deus avertat), potest Superior illud irritare eadem ratione qua alias donationes, ut diximus. Tunc autem (quod notandum est) non esset liberum Superiori, nisi in ipso testamento hoc ei expresse concederetur, commutare institutionem in alium hæredem, vel alia opera etiam pia, sed solum posset rumpere testamentum, quo sublato de medio, necessario succederet is, cui ab intestato deberetur hæreditas. Ratio est, quia Superior non habet jus proprium distribuendi illa bona, sed solum habebat jus designandi materiam, modum et tempus, et dandi facultatem, ut subditus posset talia bona distribuere firmiter, et juxta suam obligationem alienare. Unde si hoc jure usus non est vivente subdito, post mortem ejus nullum habet jus immediatum (ut sic dicam) in ipsis bonis, aut ad illa, aut distributionem eorum, sed solum ex alio capite subjectionis et obedientiæ habet potestatem irritandi, vel ratum habendi actum, quem subditus etiam in morte ratum efficere non potuit sola sua voluntate ; et ideo potest irritare testamentum ;

postea vero nihil amplius efficere poterit, sed necessario succedetur ab intestato.

15. *Quomodo item esse possit contra obedientam id testamentum.* — Jam quod attinet ad inobedientiam, quæ in hoc facto intervenit, non est dubium quin materia sit gravis confectio testamenti sine licentia, et ex hac parte sufficiens ad peccatum mortale; non invenio tamen expressam prohibitionem, quæ in vi præcepti circa hoc imposita sit; et ideo non videtur esse ex hoc capite per se peccatum mortale, quia votum obedientiæ non ita obligat, etiam in materia gravi, nisi proprium præceptum interveniat. Regulariter tamen loquendo, per accidens, et ratione scandali, vix poterit talis actus excusari a culpa mortali, tum propter exemplum, et commune nocumentum religionis; tum etiam quia habet quamdam speciem seu apparentiam proprietatis, seu usus appropriati in materia gravi. Hoc autem maxime intelligo, quando dispositio testamenti esset in utilitatem consanguineorum, vel in alia opera profana, seu non pia; nam si esset in pia opera, facile præsumi posset ratihabitio Superioris, quamvis semper timendum sit.

16. *Secundum corollarium, quo satisfit eidem confirmationi in numero illo nono, quamtum ad novitios.* — Ultimo ex dictis colligo, quid dicendum sit de novitiis, si ante emissa vota, in secundo novitiatus anno, inscio Superiore, testamentum condant. Negari enim non potest quin inordinate factum sit, quia etiam novitius debet, quamdiu in eo statu permanet, servare debitam subordinationem ad Superiorem, præsertim in re tam gravi. Hæc autem obligatio incipit in ipso novitiatu, ut cap. quarto, numero decimo septimo, visum est. Et ideo ex hoc capite non minus verum est de novitio Societatis agente primum, quam de agente secundum probationis annum. Non est autem illa obligatio voti, tum quia neque ex parte novitii supponitur votum, per se loquendo, et licet illud supponatur, non intervenit ex parte Superioris proprium præceptum in hac parte impositum. Solum ergo est illa obligatio veluti ex quadam obedientia paterna, et tacita conventione inter novitium et religionem, quæ fieri intelligitur, quando novitius ad communem vitam religiosorum admittitur, et ideo hæc inordinatio ex hoc capite non est peccatum mortale, a veniali autem vix poterit excusari. Non videtur autem ex vi hujus actus agere novitius contra promissionem, quam facit disponendo de suis bonis, cum primum Superior injunxerit; quia testamentum non impedit implere promissionem factam, cum semper infirmum sit vivente testatore, nec necesse est, ut novitius intentione non implendi eam promissionem illud faciat, sed solum ut si interim, dum Superior non præcipit alienationem bonorum, aliquid humanum ei accidat, de sua possit constare voluntate, quod per se nec reprehensibile esset, si debito modo fieret

CAPUT VII.

AD QUEM USUM SIVE EXERCITIUM PAUPERTATIS SINGULI RELIGIOSI SOCIETATIS JESU EX VI REGULÆ TENEANTUR.

1. *Usus paupertatis duplex.* — Duplex distingui potest paupertatis usus in singulis religiosis (de paupertate enim in communi postea dicetur): unus dici potest positivus, alius negativus, qui potius est non usus; et uterque esse potest suo modo materia voti. Nam carentia alicujus usus directe et substantialiter (ut ita dicam) potest cadere sub obligationem voti paupertatis, quia cum paupertas consistat in carentia, major erit, si se extendat ad carentiam aliquorum usuum, ideoque directe potest cadere sub votum. Usus autem positivus ut sic, seu quoad substantiam suam, non videtur pertinere ad paupertatem, sed ad alias virtutes, quibus homo obligatur uti rebus temporalibus ad vitam conservandam, vel ad alios fines; paupertatis autem est ponere modum in hoc usu, et quoad hoc potest directe cadere sub tale votum. Aliqui etiam sunt actus, qui moraliter sunt necessario conjuncti cum aliqua paupertate, ut mendicare, si nihil habeatur in particulari, neque in communi. De his ergo omnibus usibus, sive actibus (sicut in præcedentibus de dominio seu proprietate fecimus), tractandum erit, explicando in præsenti capite de singulis, quid ad perfectionem regulæ spectet, et in sequenti, quid ad obligationem sub culpa pertineat.

2. *Prima observantia usus negativi paupertatis in Societate, non habere in cella, sive privatim, esculenta vel poculenta.* — Ut ergo incipiamus ab usu negativo, qui perfectior est, et magis explicat perfectionem voti, primo spectat ad paupertatem Societatis, ut religiosi nihil privatim possidere possint ex his rebus quæ ad sustentationem corporis pertinent, quæ sub cibo et potu includuntur. Etenim non habere proprium et privatum dominium harum

rerum commune est omnibus religiosis; non posse autem habere privatam possessionem harum rerum, vel in magna, vel in parva quantitate, cum generali facultate utendi illis, non est commune omnibus; multis enim licet vel per regulam, vel per consuetudinem, non prohibente regula, privatim hæc possidere; id est, in propriis cellis, sub propria custodia illas tenere, et suo arbitrio illis uti, non ex dominio, sed ex generali licentia. Alii vero ex sua regula et consuetudine, carentiam hujus usus et possessionis profitentur; et non est dubium quin intra latitudinem paupertatis hoc sit ex suo genere melius, cæteris paribus; tum quia magis distat a sufficientia divitiarum, et in rebus maxime necessariis, cujusmodi sunt eæ de quibus loquimur; tum etiam propter difficultates multas, quæ superandæ sunt, si vel necessitati, vel appetitui corporis ex solis rebus communibus, quæ sub possessione et custodia religionis sunt, subveniendum sit, idque semper judicio et arbitrio Superioris, et non propria voluntate, et petita semper facultate, quod eo est magis onerosum, quo materia est contemptibilior, magisque humana, atque adeo religiosæ personæ pudibunda. Tum denique quia hæc paupertas plures aufert occasiones vel intemperantiæ, vel superfluæ delectationis, vel inutilis aut otiosæ conversationis. Et ob has causas hoc genus paupertatis consuluit Basilius, in regul. 304, ubi inter alia ait, ex eo quod in communi loco, id est, in monasterio, privatas escas vel potiones aliqui habeant, illud consequi, quod est ab Apostolo reprehensum: *Confunditis eos qui non habent*. Idem tradidit Pachom., in sua regul. quadragesima tertia: *Nullus in cella sua reponat aliquid vescendum*. Hoc ergo genus paupertatis Societas amplexa est, et observat, ut ex consuetudine constat, et ex regulis infra citandis, nec sine urgente necessitate, et magna moderatione in hoc dispensari debet, si materia alicujus ponderis seu considerationis sit.

3. *Secunda observantia, si quid tale ad quempiam mittatur, convertendum in usum communem.* — Secundo, ex hac sequitur alia observantia paupertatis, ut si quidpiam hujusmodi alicui religioso in particulari mittatur, admittendum non sit in ejus peculiarem possessionem, vel usum. Est quidem commune fere omnibus religiosis regulis, ut nihil, etiamsi ad cibum et potum pertineat, possit ab aliquo religioso recipi absque licentia, seu benedictione (ut aiunt) Prælati; hoc enim plurimum spectat ad usum paupertatis. Imo Basilius supra consulit, quæ hujusmodi sunt, non recipi; tamen si occupanda sint, inquit: *Antistiti facultas detur, ut statuat ipse a quibus sumi, et quæ sumpta sunt, quomodo distribui conveniat*. Pachomius etiam, regul. trigesima, idem ait; et Augustinus, in regula *Prius*, ait: *Priori insinuetur, et sic suscipiatur, si ipse mandaverit, de quo tamen nihil fiat aliud, nisi quod Priori placuerit*. Et S. Benedictus in sua regula, cap. quinquagesimo quarto, prohibet ne religiosus habeat facultatem recipiendi hæc munera, etiam a proprio parente, sine licentia et consensu Abbatis, qui si eam dederit, *poterit* (inquit) *postea pro suo arbitrio de tali re disponere*, significans non oportere licentiam dare, ut religiosus hujusmodi donum sibi in particulari usurpet. Quod confirmavit Innocentius III, in cap. *Cum ad monasterium*, de Statu Monach., dicens: *Si quidquam alicui fuerit specialiter destinatum, non præsumat illud accipere, sed Abbati, vel Priori, vel Cellario assignetur*. Et S. Pachomius, in sua regula trigesima: *Si quis* (inquit) *ante ostium steterit monasterii, dicens se velle videre fratrem, et forte aliquid attulerit ciborum quibus in monasterio vesci licitum est, suscipere ipse non poterit, sed cuncta ad locum ægrotantium deferentur*. Hanc ergo conditionem et perfectionem paupertatis Societas amplexa est, et ideo in regula 60 Rectoris sic habetur: *Si cui particulari quidpiam ab externo aliquo mittatur, id in communem usum accipiatur ac dispensetur*. Et in hoc sensu dicitur, sexta parte Constitutionum, c. 2, § 11: *Quisque iis, quæ de communi data fuerint ad usum suum necessarium, aut convenientem, resecatis superfluis sit contentus*.

4. *Tertia observantia, non habere in cella aliquid ad vestitum pertinens.*—Tertio, quia post victum vestitus videtur esse proxime necessarius ad vitæ sustentationem, ideo circa hoc etiam similis observantia paupertatis servanda est, ut præter ea, quæ ad actualem corporis usum necessaria sunt, nihil aliud quisque apud se habeat, sed omnia in communi reposita sint, sicut habetur in reg. 5 custodis vestium, et in Instruct. 1, ex impressis, anno 606, n. 5, et in Ordinat. contractis, cap. 1, numero decimo quinto, et cap. quarto, ut inde singulorum necessitatibus subveniatur. Quod fuit consilium B. Basilii, serm. 1 de Institutis Monach., circa finem: *Apotheca* (inquit) *communis omnium sit, neque proprium alicujus quidquam nominetur, non vestimentum, non calceamentum, non denique aliud quidpiam eo-*

rum, quæ ad necessarium corporis usum spectant. Hinc etiam, in c. quarto Examinis, § 26, admonentur statim, qui Societatem ingressuri sunt, *in his, quæ ad victum et vestitum, et lecti rationem pertinent, magnam paupertatem esse servaturos, ita ut unusquisque sibi persuadeat, vilissima eorum quæ domi sunt, ei esse tribuenda, et eis debere esse contentum, propter majorem sui abnegationem et spiritualem profectum.*

5. *Quarta observantia, non habere librorum peculium alio exportandum.* — Quarto, quamvis propter necessitatem studiorum concedatur religioso Societatis permanens usus (ut sic dicam) eorum librorum, quibus indiget, ita ut eos privatim apud se habere possit, quamdiu alicubi commoratur, non tamen conceditur ut habere possit librorum peculium, quod secum deferat, eoque perpetuo utatur, dum vivit, quæ est altera observantia paupertatis non parum difficilis, quia est circa rem maxime necessariam iis, qui studiis ac litteris tanta diligentia incumbunt, et ad quam solent homines studiis dediti maxime affici. Imo alicui videri potest hoc paupertatis genus, multum posse litterarum profectum impedire; propter quam fortasse causam multæ religiones, alioqui tam in paupertate quam in cæteris rebus valde perfectæ, hoc non observant. Societas vero utilitatem, quæ ex eorumdem librorum perpetuo usu provenire potest, vel aliis diligentiis compensandam, vel certe huic perfectioni paupertatis postponendam putavit. Et ideo, cum in quarta parte Constitutionum, cap. sexto, § septimo, dicatur præter bibliothecam communem, quæ in singulis collegiis futura est, posse unumquemque habere libros ad suum usum necessarios, statim additur in declaratione, neminem posse aut debere aliquid in eis scribere; quod in regulis communibus, reg. 8, sic dicitur : *Libros nemo habeat sine facultate; in his vero, quibus uti licet, nec scribat aliquid, nec notam ullam imprimat;* quia nimirum eos secum deferre non debet, et facile auferri possunt, et alteri in usum dari. Denique regula vigesima quinta, ex communibus, in universum dicitur : *Nemo cum ex uno loco in alium proficiscitur, quidquam secum asportet sine facultate Superioris;* quæ facultas juxta receptam consuetudinem, quæ est optima legum interpres, non nisi in rebus minimis, et magna ex causa conceditur. Ejusmodi sunt libri, qui in prima Institutione ad renovationem spiritus in fine assignantur : *Constitutiones scilicet Societatis, vel earum summarium, Joannes Gerson, vel similis aliquis pius libellus; aliquibus etiam Biblia, et summula aliqua casuum.* Et fere eamdem regulam habet Pachomius, quæ est apud illas quadragesima sexta : *Si quis* (ait) *transfertur ab una domo in alteram domum, exceptis iis, quæ usui quotidiano ad habitum necessaria sunt, secum transferre nihil poterit.* (De hac regula Pachomio ab Angelis data, vide Metaphr., apud Surium, 3 tom., 14 die Maii, c. duodecimo, vigesimo secundo et vigesimo octavo; Palladium, in Historia Sanctor., c. 38; Gennadium, de Viris illustribus, in Pachomio; et Sozomenum, lib. 3 Historiæ, cap. decimo tertio.)

6. *Utilitas hujus observantiæ.— Ejus item necessitas in Societate.*— Utilitates autem hæc observantia partim communes habet omnibus religiosis, partim in Societate peculiares, vel potius necessitatem. Priores sunt, quia hoc modo tollitur sollicitudo congregandi libros, qui interdum ob curiositatem potius, vel aliquando ad splendorem et ostentationem, quam ob necessitatem congeruntur. Item excusantur infiniti sumptus, qui in transportanda librorum supellectile fieri solent. De qua re multa scribit Alvarus Pelagius, lib. 2, de Planctu Ecclesiæ, cap. sexagesimo quarto. Item per hoc tollitur materia inordinati amoris et affectus, qui ad hujusmodi res, quando ita possidentur, generari solet. Propter quas causas eadem fere regula habetur in Constitutionibus Dominicanorum, dist. 2, c. 14, lect. 4 : *Nulli certus usus librorum concedatur, neque dedignetur, a quocumque auferantur, vel in cujuscumque custodiam dimittantur.* Itidem observasse S. Franciscum refertur in Speculo Minorum, tertia parte, et refert auctor Conformitatum, lib. 2. Idem consulit B. Vincentius Ferrar., tractatu de Vita spirituali, c. 1, ubi ait satis esse libros communes, qui in singulis monasteriis accommodati inveniuntur. Peculiaris vero necessitas hujus observationis in Societate ex fine et peculiari professione ejus orta est. Omnes enim ejus religiosi parati esse debent ad quascumque missiones et peregrinationes obeundas, sine excusatione, etiam non petito viatico, quotiescumque jussi fuerint, ut dicitur in Examine, c. 1, § 5, et 6 p. Constitutionum, c. 2, § 3, et sæpe alias. Hæc autem obligatio cum ad omnes pertineat, maxime ad litteratos et Doctores, et ideo oportet esse expeditos et liberos ab omnibus vinculis et impedimentis, quoad fieri possit. At vero librorum sarcina non posset non multum impedire, si asportanda esset; et si ad

perpetuum usum haberentur, cum magna difficultate relinquerentur, et ideo ad hoc institutum fere necessario consequens fuit, ut in eo talis usus non admitteretur.

7. *Quinta observantia, nihil haberi a privatis clavi obseratum.* — Quinto, huic pauperi supellectili religiosi cubiculi consentaneum est, ut nihil in ea sit clavi obseratum : quod sine dubio est magnum signum nihil possideri ut proprium, totumque esse liberæ dispositioni Prælati relictum. Propter hanc ergo et alias causas in regulis communibus Societatis, in 11, ita cautum est : *Nullus ita cubiculum suum claudat, quin aperiri extrinsecus possit, aut arcam, aut quicquam aliud habeat obseratum absque Superioris facultate.* Quam perfectionem paupertatis antiquos etiam monachos observasse intelligi potest ex Cassiano, lib. 4 de Institutis renuntiantium, cap. decimo quarto et decimo quinto. Nam in priori laudat monachos, qui proprio sudore et opere exuberantes redditus conferebant monasterio, nihil sibi proprium præsumentes : *Cumque* (inquit) *totam enthecam cœnobii, suam credat esse substantiam, ad retinendam nihilominus arreptæ nuditatis virtutem, quam studet ad finem usque perfecte, atque inviolabiliter custodire, ita semetipsum a cunctis extraneum, et ex omnibus judicat alienum ut tanquam peregrinum se gerat, et incolam istius mundi; alumnumque potius monasterii se reputet, ac ministrum, quam dominum rei cujusque præsumat.* Statim vero reprehendens alios, subdit in sequente capite : *Ad hæc nos miserabiles quid dicemus, qui in cœnobiis commorantes, ac sub Abbatis cura et sollicitudine constituti, peculiares circumferimus claves, omnique professionis nostræ verecundia, et confusione calcata, etiam annulos, quibus recondita præsignemus, in digitis palam gestare præsumimus,* etc. De eadem re multa leguntur nomine Hieronymi, in regula monachorum, c. 2 et 3; et specialiter in 4 ait : *Sic sic Apostolicæ feminæ projicite peras et sacculos, ut neque marsupia ex latere pendeant, neque opus sit clavibus, ut jam ex ipsis monstretur exteriorum indiciis, quod nihil habetur intrinsecum præter Jesum; quod nihil est clausum, quod est deditum usibus omnium.* Idem constitutum esse in ordine Minorum refert Corduba [1], in Expositione regulæ, cap. 6, q. 9. Et idem habet Ordo Cist. in Hispania, in suis definitionibus, cap. trigesimo sexto, numero centesimo quadragesimo primo.

8. *Sexta observantia, nullum stipendium posse accipere pro ministeriis.* — Sexto, cum per votum paupertatis prohibeatur religioso, quidquam sine Superioris facultate accipere, quod generale omnibus est, specialiter prohibitum est in Societate aliquid accipere in stipendium alicujus ministerii spiritualis, ita ut hoc nullo modo liceat, neque ad id dari facultas possit. Quod quidem ad votum paupertatis in Societate pertinere, constat ex Examine, capite primo, ubi votum paupertatis ita exponitur : *Sic paupertatem accipiendo, ut nec velit, nec possit redditus ullos ad suam sustentationem, neque ad quidvis aliud habere.* Et infra : *Neque etiam (quamvis aliis sit licitum) pro Missarum sacrificiis, vel prædicationibus, vel lectionibus, vel ullius sacramenti administratione, vel quovis alio pio officio ex eis, quæ juxta suum institutum Societas potest exercere, stipendium ullum, vel eleemosynam, quæ ad compensationem hujusmodi ministeriorum dari solent, ab alio quam a Deo, ob cujus obsequium omnia pure facere debent, possunt admittere.* Ex quo contextu constat primo, id, quod in hoc genere aliis licitum est, eo quod nec injustitiam, nec simoniam continet, religiosis Societatis non licere, ratione paupertatis. Id quod denuo specialiter cavetur in can. septimo Congregationis sextæ, omnibus confessariis etiam principum, concionatoribus, etc. : *Ne ullum in Societatis ministeriis paupertatis nostræ puritas detrimentum patiatur.* Et idem inculcatur in Ordin. contractis, c. 4, numero octavo et nono. Constat secundo hanc obligationem non esse ex simplici directione regulæ, sed ex vi voti paupertatis oriri; nam eodem contextu hoc ponitur sub materia paupertatis, ac non habere redditus ullos. Atque hoc ipsum sæpius et cum magna exaggeratione et declaratione in Constitutionibus inculcatur, præsertim in quarta parte, cap. 7, § 3, c. decimo quinto, in fine sextæ partis, c. 2, § 7, cum declaratione in litter. G, et 10 p., § quinto.

9. *Variæ rationes hujus Constitutionis.* — Quibus etiam locis variæ rationes hujus institutionis insinuantur. Illa vero sufficiens esse posset, quod licet aliud non sit malum, hoc sine dubio est melius; quia et tollit omnem avaritiæ speciem, et temporalis lucri cupiditatem diminuit, ac denique quia ex hoc capite augetur aliquo modo paupertas. Maxime vero fuit hoc fere necessarium in Societate,

[1] Ex Joanne de Capistrano, Generali Minorum, in Constitutionibus, c. 6, et lib. cujus titulus est *Serena conscientia*, q. 81; et Alvar. Pelag., lib. 2, c. 67, circa finem.

considerato ejus fine et muneribus, tum ex parte proximorum, ad quorum profectum et lucrum spirituale tota Societas ordinatur; quo enim gratius et liberalius ministeria omnia in proximorum commodum facta fuerint, eo sine dubio libentius ab eis suscipientur, et cum majori ædificatione, et, cæteris paribus, cum majori fructu fiet; tum etiam ex parte religiosorum; cum enim majori ex parte in his ministeriis occupari debeant, si ex eis possent temporale commodum reportare, periculum profecto esset, ut eorum vivendi ratio quæstus potius esset quam pietas. Ut ergo juxta consilium Apostoli, 1 ad Timoth. 6, solam pietatem magnum quæstum existimarent, præcisa ab illis est omnis spes temporalis commodi; estque hoc institutum satis consentaneum antiquis canonibus, qui referuntur, 1, q. 2, c. *Pastor*, et cap. *Si quis*, et cap. *Sacerdos*, quæ sunt assumpta ex Prospero, et ex cap. *Clericos*, ead. caus. et q., ex Hieronymo ad Damasum, et refertur etiam 16, quæst. 1, in ultimis verbis. Quibus locis solum ad propriam sustentationem dicitur posse ministros altaris aliquid a fidelibus accipere; reprehenduntur autem illi sacerdotes, qui cum habeant alias unde sustententur, a fidelibus etiam necessaria ad sustentationem accipiunt. Unde orta est inter scholasticos controversia, de qua in tom. 3 de Sacramentis, disp. octogesima sexta, sect. tertia, an id liceat necne; qua nunc prætermissa, certum apud omnes est, perfectius acturum, qui nec sustentationem acceperit, si illa indiget. Quapropter dubium etiam non est quin major adhuc perfectio sit, hoc ipsum ex voto facere; nam si illud perfectius est, ergo est materia voti; ergo illi perfectioni votum adjungere melius est. Atque antiquos Ecclesiæ clericos et ministros hanc consuetudinem sæpius observasse verisimile fit ex citatis juribus, et ex verbis Hieronymi, in Regula monachorum. cap. de Paupertate: *Clerici* (inquit), *qui de bonis parentum sustentari possunt, si quid pauperum accipiunt, sacrilegium profecto committunt.* Non enim alia ratione sacrilegium ibi intervenire poterat, nisi quia erat contra votum; nec Hieronymus de omnibus loqui videtur, sed de illis qui paupertatem profitebantur; ergo verisimile est specialiter professos fuisse hoc paupertatis genus; quamvis non negem verba illa posse habere alias interpretationes, de quibus alibi [1]. Nunc ergo satis nobis sit esse opus perfectionis, et voto dignum nolle recipere stipendium vel eleemosynam, etiam in sustentationem, pro spiritualibus ministeriis.

10. *Objectio contra proxime dicta.* — Dices hoc habere locum in his ministris Evangelii, qui alias habent unde sustententur, ut ex verbis citatis ex Hieronymo constat; at vero in his, qui alias perfectam paupertatem profitentur, non videtur esse illud perfectionis opus, imo nec rationi consentaneum; nam qui altari servit, ex altari vivere debet; alioqui necessarium illi erit interdum altare relinquere, id est, spirituale ministerium omittere, ut quærat unde sustentetur. Nec satis est si quis respondeat religiosum satis habere unde sustentetur, ex ipsa, scilicet, religione; nam tunc ad corpus ipsum religionis revocabitur difficultas, quia non solum singuli religiosi Societatis non possunt sibi accipere stipendia, vel eleemosynas, verum etiam nec alicui domui aut collegio, neque etiam domus ipsæ, vel collegia possunt hoc titulo aliquid a fidelibus accipere. Cum ergo ipsa collegia vel domus non habeant aliunde unde sustententur, nisi ex bonis fidelium, non videtur ad perfectionem pertinere non recipere ab eis hujusmodi stipendia, vel eleemosynas propter missas, aut alia ministeria; alioquin necesse est ut Prælati nimiam sollicitudinem ad domos sustentandas sustinere debeant, vel certe ut alios difficiliores, minusque decentes modos in quærendis necessariis tenere cogantur.

11. *Solvitur.* — Respondetur, si perfectionis est in eo qui habet sustentationem ex propriis vel paternis bonis, non postulare illam a fidelibus, etiamsi illis inserviat, multo majoris perfectionis esse, non exigere hanc sustentationem, quasi in compensationem talium operum, etiamsi aliunde non habeatur, sed mendicando quærenda sit, quod per se videtur adeo evidens, ut probatione non indigeat [1]; nam sine dubio illud est majoris paupertatis et nuditatis genus. Deinde auget fiduciam in Deum, qui non deficit in necessariis suis ministris, si fideliter et mere liberaliter Deo et proximis inserviant, præter alias utilitates et honestates, quas supra, numero nono, numeravi. Quocirca licet verum sit, totum corpus Societatis ex donationibus vel eleemosynis fidelium sustentandum esse, sive in domibus, sive in collegiis, sive in peregrinationibus et missionibus, servata in singulis instituti ratione, infra a c.

[1] Citato loco de Sacramentis.

[1] Concinit Henriquez, cum citatis ab eo, lib. 9, c. 22, n. 3.

9 explicanda, nihilominus consilium sibi observandum existimavit, non recipere has eleemosynas propter missas, vel in compensationem aliorum ministeriorum, sed eas vel sponte oblatas accipere, si solum in eleemosynam, et non in compensationem dentur, vel si indiguerit, eas a fidelibus postulare, qui eodem liberali modo eas tribuant. Et quamvis fortasse hoc onerosius et laboriosius sit, hunc tamen laborem non recusat, ut finem a se intentum, id est, animarum profectum melius assequi possit, omni videlicet proximorum ipsorum onere semoto.

12. *Exemplo Pauli illustratur.* — Habemus de hac re illustre D. Pauli exemplum, qui, 1 ad Corinth. 9, imprimis probat potuisse se ex substantiis fidelium ali et sustentari. Et ad hoc confirmandum affert aliorum Apostolorum exemplum, et legem Deut. 25: *Non alligabis os bovi trituranti.* Et illud : *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra petamus?* Deinde vero subjungit : *Sed non usi simus hac potestate, sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Christi.* Et infra : *Ego autem nullo horum usus sum.* Concinitque in 1 ad Thess. 2, ubi et avara lucra, et pravos alios suæ prædicationis fines excludit. Observavit ergo Paulus hoc consilium, non ut aliorum Apostolorum consuetudinem reprehenderet, neque ut se meliorem aut perfectiorem ostentaret, sed quia prudenter existimavit illud sibi magis expedivisse ad munus suum melius exequendum, quod erat prædicare Evangelium gentibus: hoc est enim quod ait : *Ne quod offendiculum demus Evangelio Christi.* Alii enim Apostoli præcipue prædicabant Judæis, et ideo sine ulla offensione ab iisdem necessaria ad sustentationem accipiebant; nam, ut commemorat Hieronymus, lib. primo contra Jovinianum, circa medium: *Sanctæ mulieres juxta morem Judaicum magistris de sua substantia ministrabant;* inter gentes vero non erat talis consuetudo, et quia rudiores erant in divinis rebus, facilius poterant perturbari, si aliquid ab eis exigeretur; et ideo (ut notavit D. Thomas, 3 p., quæst. 40, articulo tertio, ad 2) quia scandalum facere poterat in nationibus, *Paulus se abjecisse commemorat.* Aliter, quamvis æque ad rem de qua agimus, exposuit hanc occasionem Augustinus, lib. 2 de sermone Domini in monte, cap. decimo sexto, dicens : *Perhibet Apostolus licere sibi, et permissum esse a Domino, ut qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivant, id est, de Evangelio habeant ea, quæ huic vitæ sunt necessaria, sed tamen se non esse usum de hac potestate; erant enim multi, qui occasionem habere cupiebant acquirendi et vendendi Evangelium, quibus eam voluit Apostolus amputare, juxta id quod alibi scripsit: Ut amputem occasionem eorum qui volunt occasionem,* 2 *ad Corinth.* 11; et lib. de Mendacio, cap. decimo quinto, tractans illud : *Dignus est operarius mercede sua,* permissum dicit hoc esse, non jussum, *ne forte qui hoc faceret, ut in opere prædicationis verbi aliquid ab eis, quibus prædicaret, in usus vitæ hujus sumeret, illicitum aliquid se facere arbitraretur; posse tamen laudabilius non fieri, in Apostolo Paulo satis demonstratum est.* Quæ res tantæ æstimationis fuit apud Paulum, ut gloriam suam illam appellet, et vitæ suæ illam præferat; ait enim citato loco : *Non autem scripsi hæc ut ita fiant in me, bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet. Gloriam meam* (inquit Anselmus), *quam pro hac abstinentia habere volo in Christo apud Deum, compatiens infirmis, dum nihil ab eis sumo.* Aliter Chrysostomus, homilia vigesima secunda : *Ne quis dicat, eum quidem hoc facere, sed non lætum, verum gementem et mærentem, volens summam ostendere lætitiam, et animi alacritatem, rem appellat gloriationem; tantum abest ut sit mæstus, ut etiam glorietur, et malit mori, quam amittere hanc gloriationem; ita quod fiebat, erat ei vita dulcius.*

13. *Id exemplum sibi proponit Societas.* — Sicut ergo Societas Paulum in ministerio conatur imitari, ita etiam in hoc genere perfectionis illum imitari elegit, ne quod offendiculum Christi Evangelio ponatur, id est (ut Chrysostomus loquitur, homilia vigesima prima in 1 ad Corinth.), ne quamlibet protelationem et dilationem afferamus cursui Evangelii. Hoc enim offendiculum etiam hodie timeri posset, vel prædicando gentibus, vel hæreticis repugnando, vel certe fideles Catholicos instruendo et excitando, si ob temporale aliquod commodum hæc fieri viderent, ac de stipendio tractari. Fortasse etiam ipsimet ministri Evangelii minorem haberent libertatem ad reprehendenda vitia, minoremque ad persuadendum efficaciam, si aliquam recompensationem ab his, quibus inserviunt, acciperent; ut ergo cursus Evangelii in nullo impediri posset, peculiarem hanc observantiam inter alias religiones Societas tenet; neque omnino singularis in hoc est, nam fratres Minores Recollecti etiam hoc observant, ut pro missis eleemosynas, seu pitantias (ut vocant) non

accipiant, ut refert Corduba, quæst. decima quinta, ad c. 4 suæ regulæ; quamquam ipsi, solum intuitu majoris puritatis in paupertate servanda, id faciant; nam ut ibidem refert ex libro Plagarum, tit. decimo, plaga 1, maxima ordinis et puritatis regulæ jactura, sub prætextu missarum et eleemosynarum, diabolo procurante, et hominum fragilitate, cupiditate et ignorantia, introducta est.

14. *Septima observantia, nihil quamvis minimum dare etiam mutuato inter domesticos, aut externos.* — Septimo, ad hanc paupertatem spectat, nihil posse dare sine facultate Superioris, quod omni perfecto voto paupertatis commune est; in Societate vero cum hac exaggeratione ponitur, ut etiam ad res minimas expresse extendatur; nec solum ad donationem, sed etiam ad mutuationem tam dando quam accipiendo extenditur, tertia parte Constitutionum, c. 1, § 8: *Intelligant et jam* (dicitur) *quod mutuo dare, vel accipere, vel dispensare quidquam de his quæ domi sunt, minime possunt, nisi Superior conscius consensum præstiterit.* Quæ verba cum generalia sint, non solum respectu externorum, sed etiam ipsorum religiosorum inter se intelliguntur; non enim dicitur: *Non licet mutuo dare externis, vel ab eis accipere*, sed simpliciter *dare, vel accipere*; ergo neque inter se possunt ex vi illius regulæ, quidquam dare vel accipere, etiam mutuo. Quod et servatur, et est valde consentaneum voto paupertatis, nam religioso merus usus facti conceditur; usuarius autem licet uti possit ipse, non tamen usum rei propria auctoritate alteri concedere. Per mutuum autem saltem usus rei alteri conceditur, et ideo merito non licet sine facultate Superioris. Atque hoc ipsum refertur statuisse Pachomius sua regula 95.

15. *Usus positivi paupertatis in Societate varii actus, amplecti viliora, defectum necessariorum experiri, mendicare*, etc. — Jam quod ad usum positivum spectat, variæ sunt Constitutiones Societatis, in quibus speciales circumstantiæ et aliqui actus, pertinentes ad hujusmodi usus perfectionem, commendantur. Nam in Examine, cap. quarto, § vigesimo sexto, victus, potus, vestitus et lecti ratio futura dicitur, ut pauperibus accommodata, et unumquemque sibi persuasum habiturum, quæ vilissima erunt, ex iis quæ domi sunt, ei esse tribuenda, ut ita parati sint ad hujusmodi pauperem usum talium rerum propter suam majorem abnegationem, et spiritualem profectum; deinde parte tertia, cap. primo, § vigesimo quinto: *Diligant* (dicitur) *omnes paupertatem ut matrem, et juxta mensuram sanctæ discretionis, suis temporibus suos effectus aliquos experiantur.* Et sexta parte, cap. 2, § undecimo, solum permittitur necessarius aut conveniens usus rerum communium, ita ut regula sit, superflua semper esse resecanda, necessaria admittenda, convenientia vero seu commoda, licet ordinarie abjicienda non sint, quia tunc etiam necessitati ipsius subvenitur, aliquando tamen ita esse moderanda et minuenda, ut paupertatis effectus aliqui sentiantur. Et hoc sensu dicitur tertia parte Constitutionum, cap. 2, § 3: *Quæ ad corpori necessaria pertinent, curetur cum divino auxilio, ut quamvis sit in quo probetur virtus, et sui ipsius abnegatio, non tamen desit quo sustentetur natura, et ad divinum obsequium laudemque conservetur.* Sic enim dixit Concilium Tridentinum, sess. 25, c. 2, de Regularibus, supellectilem religiosam talem esse debere, ut nihil superflui in ea sit, nihilque, quod sit necessarium, desit. Nam per hoc non tollitur, quin exercendæ virtutis causa aliquid incommodi interdum sustinere expediat. Cui consonat illud Augustini [1], dicentis Dominum in Evangelio ostendere, nec in abstinendo, neque in manducando esse justitiam, sed in æquanimitate tolerandi inopiam. Et infra: *Non quid vel quantum pro congruentia hominum, atque personæ suæ, et pro suæ valetudinis necessitate quis capiat, sed quanta facilitate et serenitate animi careat, cum his vel oportet, vel necesse est carere, implens illud Apostoli: Scio et abundare, et penuriam pati, ad Philip.* 4. Præter hæc, ad hunc usum paupertatis pertinet actus mendicandi, qui variis modis et occasionibus in Societate exercendus est. Nam imprimis professi ex vi suæ professionis parati esse debent ad mendicandum in missionibus, cum ex vi votorum suorum teneantur illas admittere, non expectato viatico, et in propriis regulis eorum, qui in missionibus versantur, plene et perfecte de hac re instruuntur in 5 et 6, ut infra, lib. 6, capite quarto, numero nono, videbimus. In domibus etiam professis, cum nec in particulari, nec in communi habeant propria bona unde sustententur, necessarius sæpe est hic actus mendicandi; imo et aliquando in collegiis, si necessitas id exigat, exercendus est, ut dicitur parte quarta Constitutionum, cap. secundo, in fine.

[1] D. Augustinus, lib. 2 quæst. in Evang., c. 11, et refertur in c. *Quod dicit*, d. 41.

Cumque id sit ultimus seu supremus gradus Societatis, ut a principio ad illum disponantur, exercentur novitii in peregrinationibus, in quibus mendicare debeant, ut in superioribus, lib. 2, c. 5, n. 7, visum est : unde in quarto cap. Examinis, § 12, dicitur debere peregrinari per mensem, sine pecunia, imo suis temporibus ostiatim pro Christi amore mendicare, ut possint ad incommoditatem comedendi et dormiendi assuefieri. Deinde, antequam ad professionem vel ad alia vota admittantur, triduo mendicare debent, ut dicitur in eodem cap., § vigesimo septimo, ad sui abjectionem ; et ut hoc præludio intelligant quæ sit ratio suæ professionis, et ad illam præparari ipso usu et exercitio incipiant. Ac denique sexta parte Constitutionum, c. 2, § 10 : *Parati sint* (dicitur) *ad mendicandum ostiatim, quando vel obedientia, vel necessitas id exigat.* In qua promptitudine animi magna ex parte consistit paupertatis perfectio, ut sumitur ex D. Thoma 2. 2, q. 184, art. 7, ad 1. Denique ob hanc causam declaravit Pius V, in suo Motu proprio *Dum indefessæ*, omnes religiosos Societatis, in quocumque ejus gradu existant, vere ac proprie mendicantes esse.

CAPUT VIII.

AD QUEM USUM PAUPERTATIS IIDEM RELIGIOSI OBLIGENTUR EX VI VOTI.

1. *Omnis rei vel usus vel ejus proprietas voto paupertatis generaliter vetatur. — Quandone talis proprietas detur.* — Hæc sunt, quæ circa usum paupertatis ex vi regulæ servanda sunt. Quid autem in eis attingat rationem præcepti, et quando in illius transgressione culpa vel gravis, vel levis committatur, ex illo generali principio præcipue accipiendum est, quod *per hoc votum omnis usus rei, ut propriæ, prohibetur, et omnis etiam proprietas vel dominium, illo excepto, quod scholaribus specialiter permittitur.* Quamvis ergo aliqua ex dictis capite præcedenti non sine imperfectione prætermittantur, si illa non attingant hunc gradum, ut contineant usum cum aliqua proprietate seu appropriatione, regulariter, ac per se loquendo, non continent culpam contra paupertatem, quamvis moraliter nunquam fiant sine aliqua culpa, vel contra obedientiam, vel contra temperantiam, aut aliam virtutem ; quia regulariter procedunt ex aliquo inordinato affectu, nisi intercedat aliqua ignorantia, vel inconsideratio; nam tunc, accedente bona intentione, facile potest dari excusatio ab omni culpa. Quando vero possessio vel usus rei sit proprietarius, seu per modum proprii, regula generalis est, *quando id fit sine scientia, et consensu Prælati tacito, vel expresso;* hanc tomo superiori tradidimus cum communi Doctorum, tractando de voto paupertatis omnino simplici, et de voto solemni paupertatis religiosæ ; neque hic habet aliquid speciale, nam quoad hanc obligationem ejusdem rationis est hoc votum Societatis. Rursus quando hæc proprietas ex parte materiæ sit peccatum mortale vel veniale, eisdem locis explicatum est ; neque hic etiam occurrit speciale quid.

2. *Nonnulla de materia levi vel gravi hujus voti.* — Solum occurrit advertendum, quando res ipsa non accipitur, ut per modum propriæ semper retineatur, sed solum ad brevem aliquem usum, quo talis res non consumitur, tunc licet res ipsa pretiosa sit, nihilominus culpam regulariter esse levem, quia materia culpæ ibi non est res ipsa, sed usus ejus, et is quid leve est, regulariter loquendo, parumque videtur lædere paupertatem ; et hac ratione mutuo dare vel accipere librum, vel manuscripta, et similia, regulariter non videtur materia peccati mortalis ex vi paupertatis, nisi ex tali usu aliquod notabile detrimentum bona religionis acceptura sint. In quo etiam advertо regulariter majoris culpæ esse talia bona mutuo dare extra religionem, quam accipere etiam ab externis, quia ex priori actione sequi potest detrimentum in bonis religionis, ipsa invita ; ex acceptione vero licet sequatur simile detrimentum in re mutuo accepta, non est invito domino ; nam qui mutuat, voluntarie se exponit huic periculo, et alter excusatur, si absque ejus culpa eveniat ; sed in hoc exemplo, et multis similibus, prudentis viri arbitrium necessarium est, multumque considerare oportet quid juxta communem æstimationem religionis, grave aut leve existimetur, ut latius citato tomo dixi. Religiosi autem Societatis cavere omnino debent ne hujusmodi arbitriis sese exponant, quod optime facient omnem proprietarium usum vitando, etiam in rebus minimis, vel si aliquid ex humana consuetudine excedatur, non sit ultra materiam minimam et vulgarem.

3. *Resolutio hujus capitis quoad priores quatuor observantias paupertatis in præcedenti adductas. — Licentia, per fraudem aut violentiam extorta, est nulla.—Non sic per importunitatem obtenta, vel per nimium favorem.* — Ex prædictis ergo observantiis, quæ superiori

capite numeravimus, quatuor primæ respectu subditorum, hoc est, omnium, qui Superiorem habent in Societate, solum quoad hoc pertinent ad rigorosam obligationem voti paupertatis, ut sine Superiorum facultate tacita vel expressa nihil eorum accipiatur, vel occulte possideatur, aut de uno loco in alium deferatur; si autem de licentia Superioris aliquid hujusmodi fiat, non erit proprie contra obligationem paupertatis, etiamsi fortasse aliquando minor perfectio sit talem postulare facultatem, aut illa uti. Dico autem *aliquando*, quia interdum potest nihil de perfectione minuere juxta muneris vel valetudinis necessitatem, vel alias rationabiles causas. Oportet vero in hujusmodi licentia obtinenda omnem subreptionem vitare, alioqui non manebit quis tutus in conscientia, quia talis facultas invalida est, cum revera non sit ex voluntate Superioris, hanc enim impediunt fraus et dolus, quæ sunt causæ subreptionis. Et idem censeo, quando intercedit moralis quædam violentia, quæ involuntarium etiam causat, ut si subditus expresse vel tacite comminetur se excitaturum turbas, aliquod scandalum daturum, aut gravem inimicitiam, vel odium concepturum, nisi hoc ei permittatur; tunc enim illa potius est pura Superioris permissio ad excusandum majus malum, quam facultas, et ideo non reddit tutum in conscientia, etiam in ordine ad violationem paupertatis [1]. At vero si Superiori nihil occultetur, nec falsum dicatur, nec vis inferatur, quamvis fortasse sine sufficienti ratione importunis precibus, vel ob privatam benevolentiam licentia obtineatur, sufficiens erit ut contra paupertatem culpa aut proprietas non committatur [2]. Etiamsi aliud genus imperfectionis vel culpæ ibi interveniat, vel ex parte subditi, vel magis ex parte Superioris, qui facile potest in hoc graviter delinquere, seu ratione sui muneris, cui non satisfacit, seu ratione scandali. Quia vero hæc culpa non sufficit, ut licentia illa invalida sit, ideo ea interveniente, non peccatur contra paupertatem.

4. *An quintæ observantiæ violatio per solum usum clavis votum paupertatis lædat.— Partis affirmativæ argumenta. — Secundo. — Tertio.* — Circa quintam observantiam de usu clavis eadem regula servanda est, quod sine facultate non licet, cum illa vero licet. Dubitari autem potest an hujusmodi usus sine licentia ex se sufficiat ad peccatum mortale, si alias de facto sub clavi nihil retinetur sine licentia Superioris; neque etiam in affectu id fit, ut aliquid Superiori occultetur, neque ut illi liberum non sit quidquam ex his quæ religiosus habet, auferre, sed solum ob timorem humanum, ne aliquid vel surripiatur, vel ab aliis videatur. Et ratio dubitandi esse potest, quia auctores rigorose de hac materia loquuntur, dicentes clavem esse signum proprietatis, ut sumitur ex Corduba, in cap. sexto regulæ, q. 9, et Alvaro Pelagio, lib. secundo, cap. sexagesimo septimo, versus finem. Unde et in jure clavis traditio est signum possessionis, leg. *Clavibus*, ff. de Contrahenda emptione. Item quia auctores asserunt proprietatem esse celare aliquid Prælato, ut patet ex Panormitano, in c. *Cum ad monasterium*, de Statu Monach., num. 8, et aliis ibi communiter, et Antonino supra citato; sed quod ipso invito sub clavi tenetur, satis ei occultatur, cum non possit suo arbitrio scire quid ibi claudatur. Et quamvis possit clavem petere, hoc ipsum onerosum est, et ita difficilior ei fit usus et dispositio illarum rerum, quæ sub clavi tenentur. Habet enim jus illas auferendi inscio subdito, quod non potest facere si sub clavi claudantur. Denique clavis ipsa et usus ejus sine Superioris facultate habentur in eo casu, et quamvis materialiter videatur res levis, tamen quatenus est instrumentum talis actionis, quæ multum potest nocere paupertati, videtur esse materia gravis, sicut in materia justitiæ, furari acum, vel calamum, potest esse materia gravis.

5. *Auctoris judicium suadetur dilemmate impugnando primum et secundum argumentum partis affirmativæ.—Ad tertium argumentum ejusdem affirmativæ partis.* — Fateor tamen esse rem scrupulosam, et omnino vitandam; nihilominus, secluso scandalo, non audeo dicere esse peccatum mortale ex se, nisi aliquibus circumstantiis specialiter aggravetur. Moveor imprimis, quia vel hoc esset peccatum mortale ob signum proprietatis, vel ob realem proprietatem. Primum dici non potest, tum quia auctores ponentes signa proprietatis hoc non posuerunt, ut patet ex Abbate, et Antonino supra, et Navarro, Commento 2, de Regularibus, et Gregorio Lopez, in leg. 14, tit. 7, part. 1. Solus Pelagius, supra loquens de Minoribus, inter alia peccata contra paupertatem posuit, claves cellarum, tardando per dies extra locum, Prælato non assignare: *Claves*, inquit,

[1] Vid. Ant., 3 p., tit. 16, c. 1, § 11.

[2] Oppositum Sanch., lib. 4 de Matrimon., disp. 10, num. 9.

capsarum, vel quorumcumque repositoriorum, ubi fratres habent libros, utensilia, et supellectiles, per spatium dierum, eundo extra locum, ne fratres utantur illis rebus, Prælato non resignare, etc. Hoc autem ut verum sit, oportet, ut et sine voluntate Prælati, et mala fide fiat, scilicet, ut neque ipse Prælatus possit in absentia subditi de his rebus disponere, vel interim eas ad alium usum applicare; hæc enim est circumstantia valde aggravans, et indicans proprietarium affectum; et tunc clavis non solum est signum, sed etiam causa suo modo efficax ad impediendum talem usum proprium Prælati, et consequenter est instrumentum usurpandi illum. Secluso autem hujusmodi affectu sola ratio signi non sufficit. Tum maxime quia signum, si sit falsum, et non verum, potest quidem efficere præsumptionem culpæ, non tamen veram culpam, nisi fortasse ratione scandali; ergo, secluso scandalo (ut loquimur), non potest ex solo hoc capite insurgere gravis ratio culpæ. Altera vero pars probatur, quia circa res sub clave contentas, si serventur circumstantiæ initio præcedentis numeri positæ, non apparet realis proprietas propter solum illum modum occultandi, quia supponimus haberi cum facultate, et cum præparatione animi ad dimittendas illas ad arbitrium Superioris; ergo non retinentur ut propriæ, quia non proprio nomine tenentur, sed alterius, et cum dependentia ab illo. Confirmatur, quia alias occultare rem, ubi nec a Superiore inveniri posset, vel aliquo artificio occulto uti, ut arca extrinsecus aperiri non possit, quamvis clavem non habeat, esset proprietas, et consequenter in rebus alicujus valoris esset peccatum mortale; hoc autem perquam durum est, et præter multorum usum alioqui timoratorum; ergo. Nec vero ipsius clavis possessio potest esse materia gravis culpæ, quia ipsa in re minimi valoris est, et usus ejus per se non continet gravem inordinationem, ut declaratum est. Eo vel maxime, quia sæpe potest clavis cum licentia haberi, quamvis ad claudendum sub illa aliquid non sit ordinaria licentia, et tunc quamvis uti illa quoad actum claudendi sine licentia alioqui sit contra regulam, vel obedientiam, tamen per se non videtur materia paupertatis, servatis aliis circumstantiis, quæ dictæ sunt. Nec vero satis est quod ea de causa aliquantulum reddatur Superiori difficilior dispositio de talibus rebus, quia illa difficultas parvi momenti est, cum facile possit per subditum auferri. Augetur autem multum hæc circumstantia, quando in absentia plurium dierum, vel per distantiam notabilem aliquis secum defert clavem inscio Superiore, nulla alia domi relicta; nam tunc difficultas illa impossibilitas quodammodo efficitur, et ideo jam videtur redundare in magnam appropriationem; quapropter nisi per inadvertentiam excusetur, vel fiat præsumpta voluntate Prælati, valde reprehensibilis est.

6. *An sextæ observantiæ violatio, accipiendo stipendium, sit contra votum.* — Circa sextam observantiam occurrit similis difficultas, an recipere aliquid pro ministeriis præcise ex hoc capite sit contra votum paupertatis, et consequenter in materia gravi sit peccatum mortale. Ut autem dubium intelligatur, supponamus in omnibus aliis observari circumstantias necessarias ad debitum usum paupertatis; ut, verbi gratia, dum quis iter agit, potest licite eleemosynam vel aliud donum sibi oblatum, et juxta communem usum accommodatum accipere, vel ad statim consumendum illud, vel, si habeat permanentem usum, animo possidendi illud obtenta licentia a Superiore, cum primum conveniri ille possit. Fingamus ergo aliquem accipere breviarium cum onere dicendi aliquas missas, et postea retinere illum de consensu Superioris, tacendo tamen titulum quo fuit comparatum; difficultas est an ibi interveniat culpa mortalis contra paupertatem. Idem casus cogitari potest in subdito existente in collegio, si, petita licentia, et non explicando causam propter quam res datur, quippiam simile ob proprium usum accipiatur. In ipsis etiam Prælatis multo magis habet hoc dubium, si aliquid accipiant etiam in usum collegii vel domus datum illo titulo; nam ipsi absolute non peccant accipiendo, cum sint constituti dispensatores, et debeant alere subditos; quidquid ergo ibi est culpæ, est ratione modi, seu tituli. Idemque erit si Superior det licentiam subdito, ut illo modo aliquid accipiat.

7. *Ratio pro parte negativa.* — Ratio enim dubitandi in his omnibus est, quia ubi non est proprietas, non est violatio paupertatis; sed in illis casibus non intervenit proprietas, quia nunquam res vel usus ejus retinetur nomine proprio, in quo sola proprietas consistit. Antecedens patet, quia res semper supponitur accipi ab eo qui licentiam habet, idque vel ad communem usum, vel ad proprium dependentem etiam a Superiore, et a facultate ejus; ergo ille alius defectus seu respectus erit contra regulam, vel con-

tra obedientiam, non tamen contra paupertatem. Unde fit ut, licet committatur in materia gravi, non sit peccatum mortale, quia ex vi solius regulæ non est culpa. Neque ex voto obedientiæ est peccatum saltem mortale, quia supponimus nullum esse speciale præceptum in virtute obedientiæ de hac re latum; ergo si paupertas non urget, et scandalum, quod est per accidens, non intervenit, nulla apparet ratio sufficiens peccati mortalis. Confirmatur exemplis : primum est de lucro per negotiationem comparato, quod religioso prohibitum est. Ponamus ergo religiosum aliquem de licentia saltem generali Superioris posse recipere usque ad tantam quantitatem; postea vero, quia non invenit gratis datam, per negotiationem aliquam sibi prohibitam et indecentem illam comparare, ille profecto non videtur peccare contra paupertatem, etiam si forte in negotiatione mortaliter peccet juxta modum prohibitionis. Aliud exemplum est, si religioso detur licentia ad recipiendum aliquid sponte oblatum, non tamen ad petendum illud, imo hoc ei expresse prohibeatur; nam licet tunc aliquid petat et accipiat, non peccabit contra paupertatem, sed contra aliam legem; quia petere non est actus dominii aut proprietatis, imo est actus mendicitatis; accipere autem jam non fit nomine proprio, sed ex facultate Superioris; ita ergo videtur probabilis fieri hæc pars.

8. *Pars affirmativa suadetur ex Constitutionibus.* — *Item ratione.* — Ad contrariam autem partem persuadendam magnam vim habere videtur Constitutio Societatis, ut capite præcedenti, a numero octavo, ponderabam. Nam, licet Constitutio per se non inducat obligationem ad culpam, designat tamen materiam voti, quæ materia tota Deo promittitur, cum paupertas secundum Constitutiones vovetur. Constitutio autem, cum de hac materia loquitur, plane ut objectum hujus voti illam assignare videtur. Nam in cap. 1 Examinis, § 3, sic dicitur : *Tria vota in ea* (id est, in Societate), *obedientiæ, paupertatis et castitatis emittuntur*; ex quibus sola paupertatis materia ibi declaratur, dum additur : *Si paupertatem accipiendo, ut nec velit, nec possit redditus illos ad suam sustentationem, nec ad quidvis aliud habere.* Et infra eodem contextu : *Neque etiam pro Missarum sacrificiis, vel prædicationibus*, etc., *stipendium ullum, vel eleemosynam, quæ ad compensationem hujusmodi ministeriorum dari solent*, etc., *possunt accipere.* Videtur ergo ita explicari votum paupertatis per hanc Constitutionem, ut totum hoc sit materia ejus, atque adeo rigorosam hujus voti obligationem ad hunc actum extendi. Simile argumentum sumi potest ex decima parte Constitutionum, § 5, ubi ad observantiam paupertatis hæc duo æque pertinere dicuntur, scilicet, non admittere stipendia pro spiritualibus ministeriis, et redditus collegiorum ad suam utilitatem non applicare; constat autem hoc secundum esse de rigorosa obligatione paupertatis; ergo et primum. Potest etiam ratione ita declarari, quia ad paupertatem religionis non solum spectat præscribere quid accipere liceat, vel non liceat, sed etiam modum acquirendi; ergo quando aliquod genus acquisitionis prohibetur, ut pertinens ad specialem paupertatem talis religionis, ille per se cadit sub tale votum paupertatis; ita vero se habet votum paupertatis in Societate quoad modum acquirendi, ut ex dictis constat.

9. *Neutram partem voluit definire secunda Congregatio generalis.* — Punctum hoc diligenter discussum fuit fere ante quadraginta annos in secunda Congregatione generali Societatis, ubi Patres magna ex parte in hanc posteriorem partem inclinarunt, tractatumque est ut totius Congregationis decreto authentice statueretur ac declararetur. Postea vero justis de causis id prætermissum est [1], quod est signum non satis constitisse apud ipsos, sensum prædictarum Constitutionum fuisse constituere actionem illam speciali ratione sub materia voti paupertatis. Et ideo ne novam obligationem ad peccatum mortale addere viderentur (quod in Societate propter periculum vitandum maxime cavetur), ab illa declaratione abstinuerunt. Et tandem can. primo quintæ Congregationis solum fuit stabilitum ad puritatem nostræ paupertatis necessarium esse observare gravissimam Constitutionem de non accipiendo stipendio, etc. Hanc ergo partem ut mitiorem sequendo, dicere possumus, in illis Constitutionibus specialiter fuisse expressum hunc actum ad exaggerandum quanta perfectione et diligentia hoc in Societate observandum sit, et quia est proxime et maxime conjunctum cum ejus paupertate, non quia per se et directe hæc observantia per votum paupertatis promittatur. Unde in sexta parte Constitutionum, cap. secundo, § 7, ut simplex quædam Constitutio hæc proponitur, nulla facta mentione paupertatis, sed solum

[1] Vide hoc in decreto 29 quintæ Congregationis.

sub illis verbis : *Meminerint se gratis dare debere quæ gratis acceperunt, ut sic majori cum libertate possint, et proximorum ædificatione, in divino servitio procedere.* Multum etiam juvat, quod in prima formula instituti oblata Paulo III, in prima ejus Bulla, exacte explicatur votum paupertatis, et materia ejus ; et tamen nulla hujus actionis mentio fit. Verba sunt : *Voveant singuli et universi perpetuam paupertatem, declarantes, quod non solum privatim, sed neque etiam communiter* (loquitur de professis) *possint pro Societatis sustentatione, aut usu, ad bona aliqua stabilia, aut ad proventus, seu introitus aliquos, jus aliquod civile acquirere,* etc. Late enim illam declarationem prosequitur, nulla hujus rei mentione facta, cum tamen ibi esset optima occasio, et fere necessaria. Denique videtur hæc sententia satis consentanea intentioni Societatis et fundatoris ejus, cujus mens fuit ita dirigere ad perfectionem, ut vitaret pericula peccandi mortaliter, quoad fieri posset. Ex obligatione autem in præsenti materia, non parva oriri possent, cum tamen non appareat sufficiens necessitas illam imponendi in tali materia, potiusquam in aliis ; unde etiam fit ut hoc titulo pars hæc securior dici possit.

10. Nihilominus negare non possumus quin contraria tutior sit, si observetur ; imo etiam in rigore juris loquendo, censeo illam esse magis consentaneam verbis Constitutionum, et consequenter formulæ vovendi in Societate, in qua post emissa tria vota additur : *Omnia intelligendo juxta Societatis Constitutiones.* Accedit, quod in alia formula instituti proposita Julio III, inter substantialia instituti hoc additum est, quod in priori fuerat prætermissum, his verbis : *Gratis omnino, et nullo pro suo in prædictis omnibus labore stipendio accepto.* Nec videtur referre ut postea, in explicando voto paupertatis, hoc non addatur, sicut neque in priori illa Bulla Pauli III additum fuerat ; quia ibi non omnia exponuntur, quæ ad substantiam hujus voti pertinent, sed solum ea, quæ ad explicandos varios gradus personarum, et domorum, aut collegiorum Societatis necessaria erant. Neque etiam hæc circumstantia seu actio per se potest existimari extra latitudinem paupertatis ; quia (ut dicebam) modus acquirendi multum refert ad paupertatem vel divitias ; et ideo ex vi voti paupertatis optime potest limitari, abdicando, et renuntiando huic vel illi titulo, ex quo possit temporale emolumentum provenire.

11. *Problematice defendit, propendere tamen videtur in partem negantem.* — *Juxta partem negantem quomodo accipiendi casus in numero sexto allati quoad subditos.* — Hæc igitur controversia mihi dubia est, et disputationis gratia facile potest pro utraque parte defendi. Ego vero non auderem peccati mortalis damnare eum, qui præcise in hoc delinqueret absque conscientia erronea, nisi aliunde ageret contra votum. Adverto autem circa casus in numero sexto propositos, etiamsi hic titulus non sufficiat ad culpam mortalem, magnum esse periculum fere semper committendi illam alio titulo. Nam si religiosus Societatis accipiat hæc stipendia sine ulla licentia, clarum est incurrere in vitium proprietatis; si autem accipiat, illa licentia dolose (ut ita dicam) obtenta, quia nimirum petita est ad rem accipiendam, non vero ad stipendium accipiendum, tunc etiam probabilissimum judico non effugi vitium proprietatis, quia illa licentia subreptitia et involuntaria est Superiori, quia ille modus dandi vel accipiendi, qui tacetur, est valde substantialis, et, moraliter loquendo, infallibiliter mutaret voluntatem ejus, si proponeretur ; ergo quod ex tali licentia accipitur sine licentia accipitur ; committitur ergo proprietatis vitium. Atque hoc non solum habet locum in eo qui expresse cum dicta fraude licentiam petit, sed etiam in illo qui in itinere aliquod stipendium accipit, qui non habet a quo licentiam petat ; nam ille etiam in tantum potest aliquid accipere, in quantum vel generalem vel tacitam licentiam a Superiore habere censetur, quia semper accipit nomine alterius, seu ipsius religionis ; nunquam autem generalis aut tacita licentia extenditur ad talem acceptionem, ut constat ex intentione Prælatorum omnium, et ex consensu et usu totius religionis.

12. *Quomodo item quoad ordinarios Superiores.* — Quæ ratio procedit etiam in omnibus Prælatis inferioribus et sub Generali constitutis ; nam ipsi etiam indigent generali, vel tacita licentia sui Superioris, ut in proprium usum aliquid accipiant. Unde cum ipsi pro aliis subditis nullam talem licentiam habeant, nec pro seipsis plane habent. Accederet etiam in eis peculiaris obligatio ratione muneris, quo specialiter obligantur procurare regulæ observationem, præsertim in gravioribus rebus, qualis in Societate est hæc, de qua agimus. Unde etiam existimo juxta communem sensum, et consuetudinem Societatis, nullum ex his Prælatis inferioribus posse in hac Cons-

titutione valide dispensare, quia talis potestas neque ad communem et ordinariam gubernationem necessaria est, neque invenitur eis specialiter commissa, neque etiam de actibus ejus est ulla consuetudo, nec vestigium ejus.

13. *Quomodo denique quoad Generalem.* — In Præposito autem Generali (si supponamus hanc non esse materiam voti, sed solam Constitutionis obligationem) non videtur deesse potestas, cum in eo sit suprema. Quod sine dubio procederet, si non esset in hac parte ab eadem Societate restricta. Videtur autem restricta in Congregatione quinta, decreto primo, ubi renovat et commendat hanc Constitutionem : *Ne pro ministeriis Societatis stipendium, vel eleemosyna ulla in compensationem admitti possit, ac omnino prohibet ne ullus Superior, ac ne ipse quidem Præpositus Generalis in ea dispenset.* Circa quæ ultima verba dubitari posset, an tollat omnino potestatem, vel prohibeat solum usum ejus. Sed hanc disputationem omitto, nam illa duo moraliter æquivalent in præsenti. Si enim dispensatio daretur sine causa legitima, non solum peccaretur graviter, sed etiam dispensatio esset nulla, quia esset dispensare sine causa in jure Superioris, qui defectus semper inducit nullitatem. Antecedens autem patet, quia Congregatio generalis est superior ipso Generali ; et ideo secus erit, si aliqua Congregatio dispenset ; erit enim valida dispensatio, etiamsi contingat non recte fieri. Si autem fingamus casum, in quo intervenit legitima causa dispensandi, tunc probabile est fore validam dispensationem. Et ideo fortasse in decreto illo non est positum verbum, quod in rigore significet ablationem potestatis. Quia tamen casus ille moraliter accidere non potest, ideo absolute posita est illa prohibitio. Et quando contingeret illa necessitas, recurrendum esset ad Summum Pontificem, potius quam propria auctoritate dispensare. Unde etiam fit, ut nec secum ipse possit Præpositus dispensare, præsertim quia ratione exempli et scandali magis vitanda erit talis dispensatio. Denique etiam ante hoc decretum existimo non potuisse sine gravi culpa in hac materia dispensare, moraliter seu regulariter loquendo, quia oporteret causam esse valde gravem, quæ vix potest in tali materia occurrere. Nec novum videri debet quod Superior possit peccare mortaliter inique dispensando in Constitutione, quæ per se non obligat ad peccatum mortale, quia dispensatio illa est maxime contra bonum commune religionis, præsertim in re tam gravi. Est etiam contra obligationem fidelitatis et justitiæ, ad quam Superior tenetur ex officio suo.

14. Circa septimam observantiam, nihil occurrit addendum circa obligationem in conscientia præter generales regulas supra datas de voto paupertatis religiosæ. Quæ vero tandem circa usum positivum adduntur, ordinarie ad perfectionem magis pertinent quam ad rigorosam obligationem. Solum circa religiosam supellectilem adverto, licet interdum contingat in aliquo esse superfluam, considerata ratione instituti, atque etiam consuetudine, tamen, per se loquendo, non inducere culpam gravem contra paupertatem, dummodo tota ex legitima facultate Superioris, et cum debita resignatione animi habeatur, quia nulla certa mediocritas seu quantitas supellectilis cadit sub votum paupertatis, ut materia ejus ; ergo, si alioqui evitetur proprietas, et proprietarius usus, non erit in ea materia, per se loquendo, gravis culpa contra paupertatem. Per accidens vero poterit interdum hæc esse culpa, et non parva, ratione scandali, maxime si detur occasio aliis relaxandi perfectionem paupertatis. Circa aliam vero partem de usu, vel exercitio mendicandi, clarum est paupertatem Societatis ex vi proprii voti, nunquam obligare personam aliquam in particulari ad exercendum illum actum, sed obligabit aut obedientia, aut charitas propria, vel proximi, si tanta sit, ut ad subveniendum illi necessarium sit mendicare.

CAPUT IX.

DE PAUPERTATE DOMORUM PROFESSARUM PROPRIA.

Diximus hactenus de his quæ ad paupertatem singularum personarum pertinent ; dicendum superest de paupertate, quæ in communitatibus Societatis servanda est. Sunt autem in Societate tria genera domorum, scilicet professarum, collegiorum et novitiatuum, ut in superioribus, libro 2 secundo, c. quinto, numero decimo quarto, visum est ; et in eis pro pro ratione finis et muneris uniuscujusque diversus modus paupertatis servatur, qui sigillatim explicandus est ; in hoc quidem et sequenti capite quoad domos professas, in undecimo, quoad collegia et novitiatus.

1. *Quarumnam rerum dominii sint incapaces professæ domus, etiam in communi.—Quarum sint capaces.* — Primo ergo, Societas professa, in communi etiam, capax non est do-

minii aliquorum bonorum immobilium; ita habetur in prima Bulla Pauli III : *Declarantes, quod non solum privatim, sed neque etiam communiter possint pro Societatis sustentatione aut usu, ad bona aliqua stabilia, aut ad proventus seu introitus aliquos jus aliquod civile acquirere.* Idem in Bulla prima Julii III, ubi declaratio additur, partim ampliationem, partim limitationem continens ; cum enim dicitur, neque professos, neque eorum domos aut Ecclesiam posse habere proventus, redditus, possessiones, aut bona stabilia, ampliatio quædam est, vel saltem major explicatio. Cum vero additur : *Præter ea quæ opportuna erunt ad usum proprium et habitationem,* limitatio quædam est. Alia etiam est diversitas notanda; nam in priori Bulla subjiciebantur hæc verba : *Sed sint contenti usum tantum rerum sibi donatarum ad necessaria sibi comparanda recipere.* Quæ verba statim excitabunt illam quæstionem, an dominium talium rerum apud Societatem sit. Ad hanc ergo quæstionem tollendam aliter in posteriori Bulla illa proposita sunt, scilicet, *rebus sibi ex charitate donatis ad necessarium vitæ usum contenti.* Itaque in Societate non habet locum illa quæstio, quæ de religione Minorum controverti solet. Nam revera domus professa est capax alicujus dominii in communi, nimirum earum rerum mobilium quæ ad actualem usum habet. Et ita expresse declaratum est in d. cap. secundo sextæ partis Constitutionum, § 5, lit. E. Idemque censendum est de dominio illius rei immobilis, quæ solum ad habitationem, vel alium hujusmodi usum, scilicet, ad aliquam recreationem religiosis necessariam inserviat, non vero ad redditus et proventus, ex quibus religiosi sustententur. Quamvis autem horum bonorum dominium habeant professæ domus, plenam autem administrationem non habent, sed in Præposito Generali præcipue residet, propter perfectam subordinationem et monarchicum regimen, quod Societas profitetur, et ideo contractus, qui de his rebus in domibus professis, non a conventu, nec nomine ejus, sed a Superiore nomine Generalis fiunt, tertia parte Constitutionum, cap. 3, § 5. Aliorum autem redditaum vel bonorum immobilium, præter ea quæ dicta sunt, incapax est professa Societas; quod etiam Pius V et Gregorius XIII in suis Bullis confirmarunt. Idem habetur sexta parte Constitutionum, c. 2, § 2, ubi amplius his verbis declaratur : *In domibus, vel Ecclesiis, qui a Societate ad auxilium animarum admittentur, redditus nulli, nec sacristiæ quidem aut fabricæ applicati, haberi possint, sed neque ulla alia ratione, ita ut penes Societatem sit ulla eorum dispensatio.* Et § 5 additur : *Non solum redditus, sed nec possessiones ullas habeant in particulari, neque in communi domus vel Ecclesiæ Societatis, præterquam quod ad habitationem vel usum necessarium eis conveniens fuerit,* etc. In Examine etiam, cap. primo, § 3, declaratur, paupertatem Societatis talem esse, *ut nec velit, nec possit redditus ullos ad suam sustentationem, neque ad quidvis aliud habere.*

2. *Quam late pateat illa incapacitas seu paupertas bonorum in communi, et cur.*—Ubi particula illa, *nec quidvis aliud,* posita est ad explicandum, etiam ad servitium vel expensas sacristiæ, vel sacrificii divini, ut pro ornamentis, ad sumptus olei, ceræ, tritici, aut vini consumendi in altari, non posse Societatem professam habere redditus, ad quos habeat proprium jus. Et hoc ipsum significatum est in sexta parte Constitutionum in verbis illis : *Nec sacristiæ quidem aut fabricæ applicati.* Additur præterea in quarta parte Constitutionum, c. 2, § 4, in domibus et Ecclesiis Societatis professæ non posse admitti obligationes ad curam animarum, vel ad aliquas missas dicendas; per quod excluduntur etiam omnes redditus, qui ex anniversariis seu capellaniis provenire solent. Verum hoc commune est toti Societati, etiam in collegiis. Provenit enim ex illa generali conditione paupertatis Societatis, quod pro missis, vel aliis ministeriis spiritualibus non potest stipendium vel eleemosynam accipere. Quanquam non hæc sola ratio ibi interveniat, sed etiam ut operarii Societatis professæ magis expediti sint ad sua ministeria, et ad missiones obeundas, quando injuncta fuerint. Et ideo additur ibi in declaratione, quod, licet collegia possint interdum aliquas obligationes accipere, quæ neque animarum curam contineant, nec distractionem afferant, nec multam occupationem repugnantem Societati : *In domibus autem professorum* (dicitur ibi), *quando nec illæ redditus ullos habent, nec ipsi stabilem habitationem, hujusmodi obligationes non tolerantur.*

3. *Ad quas etiam personas domorum ipsarum se extendat.* — Ex quibus omnibus constat occlusam omnino esse viam Societati professæ habendi redditus certos et stabiles ad quascumque expensas sibi necessarias, sive ad fabricam Ecclesiæ, aut domus, sive ad expensas Ecclesiæ, seu sacristiæ, sive ad sustentationem tam professorum, quam omnium eorum qui eos adjuvant, vel in temporalibus,

vel in spiritualibus, in quocumque gradu Societatis illi sint, vel etiam novitii, imo etiamsi sint famuli ; nam omnes hi comprehenduntur in sustentatione domus. Neque etiam pro hospitibus, nec pro itineribus agendis, multoque minus ut ipsi professi in missionibus ex eis sustentari possint, quia verba sunt generalia, et omnem titulum vel occasionem excludunt.

4. *Dicta paupertas exceditur, et excedit paupertatem Minorum.* — Deinde constat in hoc genere paupertatis, quoad multa convenire paupertatem Societatis cum paupertate Minorum, quatenus nihil proprium in communi habere possunt ; in aliquibus vero differre ex parte minuendo, et ex parte augendo illam paupertatem. Nam quoad dominium proprium rerum mobilium, quæ actu possidentur, et tenentur ad usum, et quoad Ecclesiam, et domum habitationis, non refugit Societas illud admittere, quia non existimat impedire aliquo modo finem suum. Minores vero profitentur hoc etiam dominium non admittere, sed purum usum ; quod sanctum etiam est, et ex eo capite paupertatem auget, et commendat ejus affectum. Aliunde vero excedit hæc paupertas Societatis, quatenus excludit omnes redditus pro sacristia et sumptibus ejus, et omnes proventus ex capellaniis, anniversariis, etc., quæ cum paupertate Minorum non repugnant, ut in tomo superiori, tractando de religionibus mendicantibus, visum est. Atque hinc tandem fit, ut ad declarandam hanc paupertatem Societatis professæ nihil hic adducere necessarium sit ; nam quæ illi communia sunt cum religionibus mendicantibus, illo in loco declarata sunt. Quæ vero sunt propria Societatis, aperte fere in ipsis Constitutionibus continentur. Ut tamen distinctius ea, quæ sunt propria, intelligantur, operæ pretium erit nonnulla ex verbis Pontificum paulo ante allatis magis exponere, et dubia incidentia expedire.

DUBIUM PRIMUM

Quid verba illa Bullæ Pauli III (jus aliquod civile) *importent.*

5. *Ratio dubii.* — *Confirmatur exemplo.* — Primum ergo inquiri potest, quid significet in Bulla Pauli III verbum illud, *jus aliquod civile.* Videtur enim in rigore significare actionem ad petendum coram judice redditus vel proventus aliquos, atque ita non repugnare quin domus professa habeat jus, quod vocant naturale ad hujusmodi redditus, vel bona stabilia ; recte enim unum jus ab alio separatur ; ut in sententia multorum per testamentum minus solemne, quando certo constat continere voluntatem testatoris, jus naturale acquiritur, id est, in conscientia et vera justitia, quamvis non acquiratur jus civile, id est, actio ad petendam juridice hæreditatem. Similiter qui deceptus est in venditione citra dimidium, jus naturale habet ad id in quo deceptus est, non tamen jus civile, quia ei non datur actio. Cum ergo in dicta Bulla solum declaretur, Societatem professam non posse acquirere aliquod jus civile, non videtur excludi quin habere possit verum jus justitiæ ad aliquos redditus, quamvis illos juridice petere non possit ; ut, verbi gratia, si aliquis testamento relinqueret suam hæreditatem alicui cum onere dandi singulis annis pensionem centum aureorum domui professæ Societatis, conferendo etiam ipsi Societati jus naturale justitiæ, absque actione civili.

6. *Bipartito resolvitur dubium.* — *Ostenditur prior pars.* — *Ostenditur posterior.* — Respondeo certum esse Societatem esse incapacem omnis dominii harum rerum, tam corporalium quam incorporalium, atque adeo nec census ullos habere posse, nec verum aut proprium jus ad ullos redditus. Prima pars constat ex multis aliis verbis supra citatis, præsertim quia proxime post illa verba in Bulla Pauli III additur : *Sed sint contenti usum tantum rerum sibi donatarum, ad necessaria sibi comparanda, recipere.* Ubi etiam rerum mobilium solus usus videbatur permitti. Apertissime vero id declaratum est in Constitutionibus, ubi, nulla facta mentione juris civilis, absolute dicitur Societatem professam, neque in communi, neque in particulari posse habere hæc bona ; et ad majorem explicationem additur, *sed neque ulla alia ratione, ita ut penes Societatem sit ulla eorum dispensatio.* Quod vero sub hac generali prohibitione comprehendantur non tantum res corporales, sed etiam illæ quæ incorporales vocantur, ex ipsis verbis manifestum est, quia census annui sunt ex his bonis incorporalibus ; at illi etiam exclusi sunt per illa verba, *nulli redditus,* nam ex censu aliqui redditus debentur. Imo, juxta veram sententiam, hoc commune est omni religioni, quæ paupertatem in communi profitetur, nam eo ipso repugnat illi habere jus aliquod proprium ad certos redditus ; et ideo Bonifacius VIII, in c. 1, § 1, de Religiosis domibus, in 6, dixit,

hujusmodi religionem incerta mendicitate sustentandam esse, quia nihil debet habere certum unde alatur; sed ex eleemosynis vivere debere, ut ibi glossa et omnes notant. Ergo omnes certi redditus, sive proveniant ex re corporali, sive ex incorporali jure, repugnant huic paupertati. Non ergo excluditur solum jus seu actio civilis, sed etiam jus ipsum substantiale, ut sic dicam; quod inter bona temporalia et immobilia per se computatur, et est æstimabile pretio, etiam seclusa actione civili, et de se sufficere potest ad certam vitæ sustentationem, etiamsi ex alterius injustitia negari possint redditus debiti ex tali jure; quæ sententia manifeste sumitur ex declaratione Pontificis in Clement. *Exivi*, vers. *Cumque annui redditus*, de Verborum signific. Cum ergo in Bullis ponitur particula illa, *jus civile*, non intelligitur sola actio civilis, sed omne jus seu dominium humanum, quod jus civile appellari potuit, vel quia inter cives versari solet, vel quia fundamentum est juris civilis, et per se confert illud, quamvis aliquando ex accidenti negetur.

7. *Ad confirmationem ab exemplo legati in illo n. 5. — Societas professa legata quædam in eleemosynam acceptare potest.* — Ad exemplum autem ibi positum, manifestum est in eo casu legatum illud repugnare paupertati Societatis, atque adeo esse nullum, ita ut non solum non acquirat Societas jus ad tales redditus, verum etiam non possit illos recipere, quia esset virtute consentire, et acceptare jus, aut saltem velle habere certos redditus ad suam sustentationem (nisi forte hæredes expresse declararent se ultro dare velle). Imo, etiamsi testator hoc onus imponeret hæredi, nullo jure dato Societati, sed solum gravando conscientiam hæredis, juxta communem sententiam tomo præcedenti tractatam de mendicantibus, non esset validum tale legatum, quia repugnat strictæ paupertati, quæ omnes redditus certos excludit, ut notat Panormitanus, in cap. *Nimis prava*, 2, de Excess. Prælat., numero secundo, et in c. *In præsentia*, de Probationibus; et ideo in septima tandem Congregatione generali, decreto quinquagesimo editionis anni 1616, stabilitum est repugnare Societatis instituto, et puritati paupertatis ejus, si collegia acceptent redditus cum onere dandi aliquam partem domui professæ. Et quamvis Sylvester, *Legatum*, 2, q. 2, particula 2 et 3, cum Paludano, et aliis Doctoribus, hoc limitet quoad alias religiones mendicantes, videlicet, *nisi per modum eleemosynæ id reciperent*, et non exigendo judicialiter, de quo citato tomo visum est, nihilominus in Societate ipsa non existimo habere locum generaliter de quibuscumque legatis illam limitationem, sed solum in casu in ejus Constitutionibus expresso. Nam in sexta parte Constitutionum, c. 2, § 2, cum dictum esset, domus et Ecclesias Societatis non posse habere redditus, additur in declaratione, lit. B: *Si aliquis ex fundatoribus domorum vel Ecclesiarum vellet redditus aliquos ad fabricæ usum relinquere, dummodo nec dispositio eorum ad Societatem pertineat, nec sit unde ei competat actio in illos (quamvis id illi curæ esset, ut is, cui tale munus commissum est, suum officium faceret), et sic in rebus similibus, non esset id a Societatis paupertate alienum.* Ex qua declaratione constat, in casu ibi expresso tale legatum seu onus validum esse, quia Societati licet gaudere illo, modo sibi permisso, scilicet, accipiendo redditus illos, si dentur, et admonendo etiam sui officii hæredem, qui supponatur in conscientia obligatus, alias nulla esset admonitio. Qualis vero esse possit illa obligatio hæredis, in tomo superiori explicatum est.

8. *Non tamen quæcumque legata. — Nomine fabricæ non veniunt ornamenta. — Neque sumptus pro sacrificiis et luminaribus.* — Cum autem exceptio firmet regulam in contrarium, et hæc videatur in præsenti esse exceptio singularis, consequenter videtur, extra hunc casum non licere Societati acceptare hujusmodi redditus jam certos, saltem ex obligatione alterius, ut verbi gratia, si illi redditus non ad fabricam Ecclesiæ aut domus, sed ad sustentationem religiosorum relinquerentur; quia hoc magis repugnat paupertati personali, ut sic dicam. Quod si hæc expositio vera est, etiam non licebit (attento jure communi) similes redditus acceptare ad ornamenta Ecclesiæ, et alia onera sacristiæ; quia nomine *fabricæ* hæc non comprehenduntur, argum. c. *De his*, de Testamentis, ubi hæc ponuntur tanquam diversa, quod ibi notat Panormitanus, numero secundo, et infert redditus deputatos ad fabricam non posse converti in ornamenta Ecclesiæ. Hic ergo in præsenti dicendum videtur permissionem, expressam tantum circa fabricam, non extendi ad ornamenta, et alios sumptus pro luminaribus, sacrificiis, etc. Deinde etiam ponderari potest hoc solum permitti fundatoribus. Quod etiam videtur speciale propter gratitudinem eis debitam, et quia sunt veluti domini, id est, patroni, ad quos maxime pertinet, et veluti in eorum commodum redundat, quod

talia ædificia conserventur perpetuo, et ita ab alio extraneo non esse ho admittendum; non enim sine causa nomen *fundatoris* positum est. Quæ expositio tota eo potest religiosis Societatis magis placere, quod paupertatem domorum magis restringit, et quia singula verba B. P. Ignatii magis expendit, qui non sine speciali motivo et ratione casum illum in particulari expressit.

9. *Probabile tamen est posse acceptare quæcumque eo modo relicta.* — Nihilominus talem expositionem non propono ut certam; primum, quia argumentum a contrario, vel ab speciali, ubi prohibitio generalis lata non erat, non est firmum ad concludendam generalem prohibitionem in aliis casibus; in præsenti autem non est prohibitum ex vi voti paupertatis, neque ex aliis regulis Societatis recipere hujusmodi redditus, si ab alio conferantur ex obligatione sibi relicta, sine jure vel cura Societatis, nam, seclusa hac speciali declaratione, nihil peculiare habet Societas plusquam aliæ religiones quibus prohibitum est habere redditus in communi, quibus non propterea censetur prohibitum acceptare hanc eleemosynam, quantumvis obligatoriam ex parte dantis: ergo quamvis in prædicta declaratione, numero septimo, allata, ille casus specialis expressus sit, non licet inde inferre generalem prohibitionem in omnibus aliis; nam ad recedendum a jure communi, et ad inducendam specialem voti obligationem, seu materiam, major declaratio necessaria erit; potuit enim ille casus exprimi non ut explicaretur, tantum in eo specialiter licere, sed ut insinuaretur in hoc casu esse specialem rationem, non ut liceat, sed ut etiam congruum sit talem piam operam acceptare, modo nostræ paupertati accommodato, etiamsi fortasse in aliis casibus, vel melius sit illa non acceptare, vel regulariter possit esse aliquod inconveniens, vel periculum alicujus fraudis, vel diminutionis paupertatis per hujusmodi legata. Deinde moveor propter illa verba, *et sic in rebus similibus*, per quæ significari videtur non esse speciale in illo casu, sed extendi etiam ad alios similes, nullum enim alium congruum sensum illorum verborum invenio. Nam illæ res similes non possunt referri ad res in testamento relictas; quia omnes, quæ relinqui possunt, comprehensæ jam erant nomine *redditum*, nam si non sint redditus, sed res semel donandæ et consumendæ, illæ etiam cum perfecto jure et actione civili acceptari possunt. Igitur referri necessario debent ad alios casus, in quibus aliqui redditus sub eodem onere et modo relinquantur ad alios usus Ecclesiarum, vel domorum Societatis. Accedit etiam, quod in originali hispano verba, quibus illa declaratio concluditur, sunt: *No seria inconveniente*, quæ non tam significant hoc esse licitum, quam non esse contra perfectionem vel convenientem gubernationem, quando ratio aliqua gratitudinis vel pietatis id postulaverit; ita enim interpretor illa verba : *Et sic in rebus similibus*. Denique hoc videtur sufficienter colligi ex d. c. 2, 6 p. Constit., § 6, in quo tria ordinantur. Primum est, ut nullus Societatis *excitet aliquem ad relinquendas perpetuas eleemosynas alicui domui, vel Ecclesiæ Societatis;* quod per se non pertinet ad votum paupertatis, neque ad materiam ejus, sed ad quamdam perfectionem et ad regulæ observationem magnamque ædificationem. Secundum est, *ut si quis sponte sua eas relinquat, nullum jus civile ad eas in judicio petendas acquiratur Societati;* et hoc pertinet ad materiam voti paupertatis. Tertium est, tales eleemosynas recipi posse, *si alii, cum ad id charitas propter Deum eos moverit, eas elargiantur;* hæc enim verba manifeste supponunt tunc etiam posse a Societate recipi. Quæri autem circa illas potest, an oporteat alium ex sola charitate, id est, ex spontanea voluntate absque obligatione illas donare; hoc enim videntur significare in rigore illa verba. Non tamen ita censeo, nam etiam ex charitate moveri potest, qui suam obligationem, quæcumque illa sit, implet. Solum ergo ibi significatur respectu Societatis non posse esse obligationem justitiæ, quidquid sit de quacumque alia obligatione, quam hæres potest habere respectu testatoris.

DUBIUM SECUNDUM.

Quid importent verba illa Bullæ (redditus et possessiones).

10. *Redditus etiam certi temporis prohibentur professæ domui.* — Dubitari vero ulterius potest, an nomine redditum comprehendantur temporales pensiones, si ad quinque vel sex annos tantum relinquantur; sed de hoc idem censendum est, quod de mendicantibus religionibus tomo superiore dixi contra Cordubam et alios, si talis sit pensio, ut ad eam religio ipsa jus acquirat, etiamsi temporalis sit, repugnare paupertati Societatis professæ; quia etiam hujusmodi pensio impediet saltem pro illo tempore incertam mendicitatem; ergo repugnat dictæ paupertati. Et ideo Clemens,

in d. Clem. *Exivi*, absolute et sine distinctione dixit, hujusmodi redditus retinere, paupertati et mendicitati repugnare. Et ibidem etiam asserit hos annuos redditus inter immobilia bona computari, quia jus ad illos est quasi res fructifera, de se permanens et vendibilis, quod non solum verum est de perpetuo, sed etiam de temporali censu, ut communiter Doctores docent, et videri potest Covarr., 3 Variarum, cap. 7. Præterea ob hanc rationem docent omnes Doctores, ut tomo superiori vidimus, usumfructum ejus, qui professionem facit in religione, quæ non potest proprium in communi habere, non cedere in commodum religionis, sed per professionem extingui; cum tamen redditus usufructuarii temporales sint, maxime respectu religionis, quia ad summum durare possent pro tempore vitæ ipsius usufructuarii; signum ergo est etiam temporales redditus, cum jure ad illos, huic paupertati repugnare. Denique in Constitutionibus Societatis illa distributio additur, *nulli redditus*; et illa, *sed neque ulla alia ratione*; et illa, *sive redditibus ullis*. An vero tale legatum, relictum Societati professæ, ut possit converti in utilitatem ejus, aliquo modo non repugnante paupertati ipsius, et sub ea ratione, validum esse possit, dicam statim.

11. *Circa verbum* possessiones *puncta tria declarantur.* — *Unum punctum, quid sint possessiones.*—*Societas concessioni Tridentini renuntiat.*—Circa aliam particulam, qua prohibetur Societas habere possessiones præter necessarias ad usum, inquiri potest quid nomine possessionum intelligatur, et quæ sint permissæ, quæ vero prohibitæ, et an prohibeatur illarum tantum proprietas, vel etiam usus. Primum horum per se facile est; possessiones enim appellantur omnia bona immobilia corporalia, ut sunt domus, et quæcumque ædificia, vineæ, horti, et in universum agri, sive fructiferi sint, sive infructiferi; hæc enim omnia tam in jure, quam in communi modo loquendi, nomine possessionum significantur. Oportet autem hic notare Concilium Tridentinum, sess. 15, c. 3, de Regularibus, concessisse omnibus regularibus, Minoribus de Observantia et Capuccinis exceptis, ut monasteria et domus eorum habere possent bona immobilia, etiamsi in Constitutionibus suis eis id sit prohibitum; sub quo decreto videbatur Societas etiam comprehensa. Quia vero Concilium non præcipit, sed concedit, ideo postea Societas in secunda Congregatione generali, can. vigesimo primo, cessit cuicumque juri, quod ei posset ex hac concessione Concilii provenire, et ideo obligatio nunc integra perseverat, et post illud decretum Concilii confirmata est hæc paupertas Societatis a Pio V et Gregorio XIII; ille enim, in Bulla *Dum indefessæ*, declarat Societatem mendicantem existere, *quippe quæ* (ait) *ex ejus instituto et Constitutionibus Apostolica auctoritate confirmatis bona stabilia possidere nequit, sed incertis eleemosynis, fideliumque elargitionibus et subventionibus vivit.* Gregorius vero, in Constitutione *Ascendente Domino*, et hanc prædecessoris sui declarationem citat et probat, et deinceps totum institutum, ac expresse etiam quoad hanc partem confirmat.

12. *Alterum punctum, quæ possessiones professis permittantur.* — *Quam possessionem non sibi junctam possit habere domus professa.* — De secundo autem puncto dicendum est, duas tantum vel tres possessiones posse habere conventum unum Societatis professæ, scilicet domum ordinariam, in qua habitent religiosi; Ecclesiam, in qua sacra ministeria exerceant, quæ regulariter non reputatur possessio distincta, sed unum corpus efficit cum ipsa domo, et cum eadem domo computatur hortus aliquis ad quotidianum usum necessarium religiosorum; nam hoc totum nomine monasterii aut domus comprehendi solet. Præter hæc vero habere potest separatam aliquam possessionem, ubi etiam domum cum agro vel cum horto habeat ad extraordinarium, necessarium tamen usum religiosorum, ad corporis vel spiritus levamen aliquod aut refrigerium; hæc enim omnia sunt in prædictis Constitutionibus contenta. Quia vero quod ad Ecclesiam vel domum pertinet, declaratione non eget, ideo solum de possessione alia explicatur in sexta parte Constitutionum, cap. secundo, § 5, talem esse debere, *ut nec aliis locetur, nec fructus, qui redditaum loco esse possint, habeat*; scilicet (additur ibi in declaratione, lit. F) *si vini vel olei, vel tritici proventum dictæ possessiones ferrent, vel si fructus et olera ex hortis venderentur, quorum nihil licebit*; quæ verba desumpta videntur ex dict. Clement. *Exivi*, § *Licet*. Non repugnabit autem paupertati convertere in usum domus fructus aliquos, vel olera ex hujusmodi locis provenientia. Omnis autem alia utilitas ex illis prohibita est, ut eodem loco satis declaratur. Præter has autem possessiones, nullas alias habere licet; quia in hoc genere quidquid concessum non est, censetur prohibitum, ut argumentatur Pontifex in d. Clement. *Exivi*, vers. *Cumque annui*; et

optime, nam hic prohibitio generalis est ratione talis voti, et ideo solum id est licitum, quod est concessum seu exceptum. Non ergo licebit Societati professæ habere domum aliquam, vel vineam, vel quippiam simile, quod ad prædictos usus moraliter necessarium non sit, etiamsi ex illis possessionibus non sustentetur, sed fructus earum in eleemosynam aliquam convertat, et sic de aliis. Vide Cordubam, in c. 6 suæ regulæ, q. 10, punct. 2; et Serenam conscientiam, q. 10.

13. *Tertium punctum, an prohibeatur sola proprietas, an etiam ususfructus. — Usus nudus non prohibetur. — Administrare fructus vel redditus alicujus, paupertati repugnat.* — Quoad tertium vero punctum, manifestum est imprimis maxime prohibitum esse dominium harum possessionum; deinde certum est prohiberi usumfructum, etiam absque dominio; quia non minus hoc repugnat paupertati, imo quodammodo magis, quia indigentiæ magis subvenitur usufructu quam proprietate. Item quia expresse in dictis Constitutionibus prohibentur proventus; quæ vox proprie significat fructus, seu commoditatem ususfructus. Item prohibentur quicumque redditus, vel emolumenta quorumcumque possessionum; ergo multo magis ususfructus. Denique dicendum est, etiam usum talium possessionum (præter supra dictas) esse prohibitum, quod sumo ex dict. Clem. *Exivi*, ubi de Minoribus sic dicitur: *Possessiones, vel earum etiam usum (cum eis non reperiatur concessus) recipere, vel habere (conditione considerata ipsorum) non licet.* Quæ verba, et ratio eorum in Societate professa locum habent. Intelligo autem per usum, jus utendi; nam solus usus facti per se non repugnat voto paupertatis; et ideo, si dominus concederet Societati usum alicujus possessionis ex mera liberalitate, nullum jus illi tribuendo, sed cum potestate libera respectu Societatis negandi illum usum, cum velit, habere talem usum non esset contra paupertatem, quia ibi nulla est proprietas, nec jus proprium, et perinde est accipere usum domus, ac recipere usum equi, aut alterius rei cujuscumque. Poterit ergo esse in hoc aliquis excessus, si talis usus non esset adeo decens religiosis, præsertim profitentibus solemnem paupertatem; tamen in rigore non esset contra tale votum. Atque eodem modo accipiendum est, quod de usufructu diximus; nam ususfructus proprie significat jus ad percipiendos fructus. Si autem dominus possessionis liberaliter tribueret fructus unius anni, acceptari possent, sicut aliæ eleemosynæ, imo et plures annos posset id facere, nullum jus conferendo Societati. Addo etiam quod, licet ille voto ad id se obligaret, votum esset validum, et Societas posset fructus recipere, dummodo votum intelligatur soli Deo factum, et ipsi nullum esse acquisitum jus, sicut supra, n. 9, dicebamus de obligatione hæredis ex testamento. Denique adverto, cavendum esse ne in Societate admittatur administratio seu dispositio talium fructuum vel redditnum; nam hoc repugnaret ejus paupertati, ut constat ex cap. secundo sextæ partis Constitutionum, § 3 et 6, et lit. B.

14. *Dubium si domui professæ possessio non necessaria legetur. — Quando paupertati semper repugnet legatum. — Opinio Antonini. — Opinio aliorum.* — Sed quid si domui professæ possessio aliqua ad usum suum non necessaria donetur, aut testamento relinquatur? Respondeo, dupliciter posse id contingere. Primo, ut legatum habeat adjunctam aliquam conditionem repugnantem paupertati, prout declarata est; ut, verbi gratia quod talis possessio sub dominio vel usufructu Societatis semper conservetur, vel alia similis, et tunc clarum est non posse legatum cum tali conditione acceptari. Dubitant autem Doctores, an in illo casu legatum illud valeat, necne? Quidam enim censent esse validum, et conditionem utpote iniquam debere haberi pro non adjecta; ita tenet Antonin., 3 p., tit. decimo sexto, c. primo, § duodecimo, notab. 7, argumento c. *Tua nobis*, de Testamentis, et regulæ 37 juris in 6, quod *utile per inutile non vitiatur*. Nihilominus hujusmodi legatum nullum simpliciter esse tenet glossa in dict. Clem. *Exivi*, verb. *Proinde*, circa finem, et ibi Cardinal., numero undecimo; Bartolus, l. 2 Minoricarum, dict. 2, c. 1 et 2, quia ita expresse est declaratum a Nicolao III, in c. *Exiit*, de Verborum signif., in 6. Notat autem Bartolus hoc esse speciale, ex declaratione Summi Pontificis, in odium talis legati seu legantis. et in favorem paupertatis Minorum. Unde infert, si conditio adjecta legato ex alia ratione esset turpis vel impossibilis, non quia specialiter repugnet paupertati Minorum, sed religioni in genere, etc., tunc rejecta conditione, retineri posse legatum; quia tunc non procedit illud jus speciale, et ita regulandum esse legatum per generale jus, quod habet, ut a legato subducatur omnis impossibilitas, leg. *Omnis vit*, ff. de Conditionibus et demonstrationibus, et leg. *Legatum*, ff. de Usufructu legato, et leg. *Re-*

prehensa, de Institutionibus et substitutionibus.

15. *Auctoris judicium juxta opinionem Antonini.*—Ego vero hinc ulterius colligo, casum hunc, de quo agimus, non videri decidendum respectu Societatis ex illo jure speciali pro fratribus Minoribus declarato; quia, licet Societas professa in aliquo cum eis conveniat in communi paupertate, non tamen in omnibus; non est ergo necesse ad illam extendere illud jus speciale, seu declarationem illam, quæ per se non spectat ad substantiam paupertatis. Unde quantum ad Societatem probabilem censeo opinionem Antonini. Quia vero Societas non acquirit jus civile, non poterit petere tale legatum; si autem hæres voluerit dare æstimationem ejus, vel ipsummet liberum et rejecta conditione tradere, licite acceptari potest, quia nec voto, nec alicui juri Societatis repugnat. An vero hæres teneatur in conscientia hoc modo dare legatum Societati, existimo in rigore non teneri, quia illi constat non fuisse talem voluntatem defuncti, et alioqui jura civilia, quæ de hujusmodi legatis disponunt, ibi non obligant, quia non acquiritur jus civile.

16. *Quando legatum paupertati non repugnat, certa resolutio.* —Secundo, potest hoc legatum relinqui, vel sub expressa conditione, ut convertatur in utilitatem Societatis, eo modo quo licite potuerit, vel simpliciter legando talem rem, et nihil declarando, et hi duo modi æquiparantur in jure; quia quoties contrarium non explicatur, intelligitur testator legare eo modo quo melius potest, ut in specie declaratur in dict. c. *Exiit*, § *Ad hæc*. In utroque ergo casu validum est legatum, et a Societate acceptari potest, ad usum suæ paupertati convenientem, ut declaratur in sexta parte Constitutionum, c. 2, lit. E, ubi in genere dicitur: *Quidquid stabile illi datum fuerit, teneatur, eo quam primum poterit, se exuere ac vendere, ut pauperibus Societatis, vel externis, sua in penuria subveniatur*; quod ex natura rei est necessarium, supposito tali voto, et tali genere paupertatis. Et ita commune hoc esse omnibus mendicantibus, qui paupertatem in communi observant, dixit Antoninus, dict. not. 7; et Navarrus, in Comment. 2 de Regul. Ad tollendos vero scrupulos additur in prædicta declaratione, lit. E, posse expectari temporis opportunitatem, ne forte necessarium sit viliùs rem divendere, quam oporteat; facit etiam ad hoc, quod in decreto quinquagesimo primo Congregationis septimæ fuit declaratum.

CAPUT X.

AN EXPLICATA SUPERIORI CAPITE PAUPERTAS CONVENIENS SIT SOCIETATI PROFESSÆ.

1. Jam quæri hic potest, cur Societas professa hunc modum paupertatis, quam hactenus in proximo capite exposuimus, amplectatur; ut enim nunc omittamus generales difficultates, quæ de hac paupertate in communi motæ sunt in Ecclesia, et in tomo superiori sunt tractatæ, specialiter videri potest hæc paupertas minus accommodata huic instituto. Primo, quia cum modus vivendi, in his, quæ ad vestitum et cibum pertinent, nec sit nimis austerus, nec nimis abjectus ac vilis, talis paupertatis modus non recte cum illo consonat; tum quia in externa specie non videntur hi religiosi tantam paupertatem præ se ferre, oportet autem ut exteriores actiones cum exteriori habitu concordent. Tum etiam quia erunt nimis onerosi aliis fidelibus, quia pluribus indigent ad suam sustentationem, quam alii pauperes religiosi. Secundo, quia, considerato fine harum domorum, non videtur illi proportionata hæc paupertas; cum tamen tota perfectio paupertatis religiosæ consistat in proportione ad finem religionis juxta doctrinam D. Thomæ in citato tomo adductam.

2. *Probatio una proximi argumenti.*—Antecedens sive assumptum hujus secundi argumenti patet, quia finis Societatis professæ est Evangelica prædicatio, et fructus ejus cum ministeriis illi annexis; ad hunc autem finem commodius videretur habere moderatam sustentationem ex propriis bonis in communi, tum quia minorem afferret sollicitudinem; omnino enim omittere curam temporalium possibile non est, perfectionis vero est eligere minimam, quæ sufficiat; minus autem videntur sollicitare temporalia, quando cum moderatione et in communi habentur, quam si omnino non habeantur, et oporteat assidue illa quærere et procurare. Maxime quia hoc etiam cum majori periculo fit, quam si moderata bona administrentur. Item, quia hoc per paucos fieri potest, et ita alii expediti erunt ad contemplationem, studium et spiritualem actionem, quæ sunt propria opera hujus religionis, et requirunt hominem valde liberum a temporalibus et corporalibus curis.

3. *Probatio altera.* — Denique etiam ex parte eorum quibus prædicandum est, videtur commodius non pendere ab illis in sustenta-

tione corporali; quia majori cum libertate, atque adeo cum majori fructu eis prædicabitur. Nam propter hanc rationem inter alias, supra, in c. 7, n. 14, dicebamus, Societatem non accipere stipendia seu eleemosynas pro ministeriis spiritualibus. Atque hinc oritur specialis difficultas in Societate, nam aliæ religiones, etiam quæ servant paupertatem in communi, possunt stipendia missarum, et anniversaria perpetua, et similes subventiones recipere, quæ non parum levare possunt sollicitudinem temporalium rerum; Societas autem, cum illo subsidio spirituali careat, si etiam omnibus redditibus privetur, cum magna difficultate, et consequenter non sine magna sollicitudine sustentari poterit.

4. *Confirmatur hæc probatio a duplici incommodo.* — Et confirmatur ab inconvenienti duplici quod experientia ipsa docuisse videtur. Unum est, paucas esse in tota Societate domos professas, quod ex hoc capite ortum videtur; nam vix in unaquaque provincia, una domus sustentari potest; majus autem Dei obsequium et Ecclesiæ servitium esse videtur, si essent plures, etiamsi haberent moderatos redditus unde alerentur. Aliud incommodum est, ut collegia multiplicentur, quæ reipsa, seu quoad ministeria, et quoad præcipuas personas, domus potius professæ sint; et solum collegiorum retineant nomen, ut proprios redditus habere possint. Atque ita fit ut domus professæ, quæ juxta suam paupertatem et Constitutiones non possunt in suos usus convertere bona collegiorum, revera id faciant, cum ipsi professi ex illis bonis maxima ex parte sustententur.

5. Nihilominus huic paupertatis professioni in Societate omnino cohæret ea doctrina D. Thomæ 2. 2, p. 188, art. 7, ubi quærit quid sit perfectius religionem habere bona in communi, scilicet, stabilia et immobilia (de his enim præcipue est quæstio), vel illis carere ex paupertatis professione. Et in summo respondet, triplicem esse religionem : una est instituta ad actiones militiæ, vel corporalis misericordiæ, et huic ait melius esse habere bona in communi, etiam abundanter, quia indiget illis ad suum finem. Alia religio est instituta ad contemplandum tantum, et huic etiam dicit bonum esse habere bona in communi cum moderatione, quæ sufficiat ad tollendam sollicitudinem contemplationi contrariam. Tertia religio est, quæ et ad contemplandum, et ad contemplata aliis tradendum instituta est; et de hac inquit D. Thomas perfectius esse, ut paupertatem etiam in communi profiteatur, quia profitetur maximam sollicitudinem in spiritualibus, et consequenter assumere debet eum vitæ modum, in quo sit minima sollicitudo in temporalibus : *Manifestum est autem* (inquit D. Thomas) *quod minimam sollicitudinem ingerit servare res usui hominum necessarias, tempore congruo procuratas.* In quibus verbis duo tacite concludit : unum est, in administratione rerum immobilium, quæ necessaria est ad earum conservationem et defensionem, et ad fructificationem eorum, ac fructuum perceptionem, commutationem aut venditionem, si necessaria fuerit, et similia, majorem esse sollicitudinem quam sit in procuratione, seu collectione eleemosynarum sufficientium, et ideo hunc modum vivendi esse convenientiorem tali religioni. Aliud est non pertinere ad perfectionem talis status in diem vivere, ut sic dicam, et nihil reservare aut conservare pro futuro, juxta prudentem providentiam, quia hoc non minueret sollicitudinem, sed augeret, regulariter loquendo. Et ideo inquit ex genere suo perfectius esse congruo tempore communitati necessaria procurare, quoad res usu ipso consumendas, et pro suis temporibus in moderata quantitate, et pauperibus accommodata conservare; et hoc confirmat exemplo Christi, qui loculos habebat. Quo exemplo etiam utitur ad hoc idem confirmandum Augustinus, lib. de Operibus monach., cap. vigesimo tertio et sequentibus; et ita etiam exponit verba Christi, Mat. 6, in lib. 2 de Sermone Domini in monte, cap. decimo sexto. Atque hæc doctrina D. Thomæ communiter recepta est ab auctoribus, præsertim religiosis Dominicanis et Franciscanis, ut videre licet in eodem S. Thoma latius, opuscul. decimo septimo, cap. decimo quinto et sequentibus; et D. Bonavent., in regulam D. Francisci, c. 6; Antonino, 3 p., tit. 16, c. 1, § 3; Paludano, in 3, d. 36, q. 3; Sylvest., *Religio*, 1, q. 5, et late Corduba, c. 7, q. 12.

6. *Resolutio ejusque probatio.* — Ex qua doctrina constat ad institutum Societatis professæ maxime pertinere dictum modum paupertatis, nam est idem cum illo quem D. Thomas explicat, et Societas (ut supra, l. 1, ostensum est) maxime intendit, tum contemplando, tum etiam contemplata aliis tradendo. Unde quo per se, et ex vi sui instituti, magis his spiritualibus muneribus incumbit, eo ad majorem ejus perfectionem pertinuit hanc paupertatem eligere. Præterea Christus Do-

minus hunc modum paupertatis assumpsit, ut tomo de vita Christi, disp. 28, sect. 2, probatum est, et Apostoli etiam, quos ad prædicandum elegit, hoc etiam vitæ genus professi sunt; nihil enim stabile in particulari habuerunt, ut tomo superiore est ostensum, neque in communi habere poterant, scilicet in speciali communitate Collegii Apostolici; imo etiam eo tempore, omnia erant in Ecclesia communia, non conservabantur bona stabilia et immobilia, sed qui habebant agros aut domos, vendentes afferebant pretia eorum, et ponebant ad pedes Apostolorum, ut dicitur Actor. 4. Quod si aliqua bona stabilia fuerunt tunc in congregatione fidelium, nunquam tamen legitur aliquid peculiare pertinuisse ad Collegium Apostolicum; neque id verisimile est; non enim erat accommodatum eorum ministerio, cum nec simul vivere, nec locum certum aut firmum habere deberent, sed dispersos per universum mundum peregrinari, ac prædicare, quod latius prosequitur Alvar. Pelagius, lib. 2 de Planctu Ecclesiæ, cap. quinquagesimo quinto. Hoc autem vitæ genus, quantum potest, imitatur Societas professa, ut satis in superioribus explicatum est; fuit ergo expediens ut, quantum posset, illam paupertatem imitaretur. Quæ omnia satis ostendunt, per se loquendo, hoc ita esse; quod autem etiam id sit expediens, non obstantibus extrinsecis impedimentis, constabit respondendo ad rationes dubitandi.

7. *Ad primum argumentum in num.* 1. — Ad primum respondetur, clericalem habitum nihil impedire quominus religiosi Societatis, et re ipsa, et in exteriori specie pauperes clerici sint et appareant; unde nec paupertas, nec mendicitas dissonat ab hujusmodi habitu, quando voluntaria est, et religioso modo exercetur. Neque etiam communis vita, quoad hæc exteriora cibi et potus, obstat huic paupertati, aut onerosam illam reddit aliis fidelibus, cum esse debeat multum moderata, ita ut et pauperibus et religiosis sit accommodata. Sic enim Christus Dominus, et Apostoli, licet ex eleemosynis viverent, ordinarie utebantur communibus cibis, prout illis apponebantur, ut ex variis locis Evangelii intelligi potest, quæ alibi, tom. 2, in 3 p., disp. 20, tractata sunt; et generaliter ad prædicatores Evangelicos dixit Christus, Luc. 10: *Manducate quæ apponuntur vobis*; et: *In eadem domo manete, edentes et bibentes quæ apud illos sunt.*

8. *Ad secundum ibid.* — Ad secundum negatur assumptum, nam potius paupertas omni ex parte perfecta, est dispositio valde consentanea in Evangelico prædicatore; hoc enim primo Christus Dominus exemplo suo confirmavit; deinde hoc ipsum Apostolus docuit, et supra, lib. primo, cap. secundo, numero sexto, ostendimus, quando Christus Dominus consulebat relinquere omnia propter Evangelium, Marc. 10, specialiter intellexisse propter Evangelium prædicandum, juxta illud Lucæ 9: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos; tu autem vade, et annuntia regnum Dei.* Cui doctrinæ consonat quod Eusebius refert, lib. 3 Historiæ, cap. 31, dicens: *Etenim plerique omnes discipuli, qui eo tempore vixerunt, ardentiore cœlestis sapientiæ studio incensi, et præ quodam divini verbi desiderio animis perculsi præceptum Servatoris antea traditum exquisite executi sunt, et his, qui opis indigebant, facultates suas libenter impertiverunt, deinde a domibus suis peregre profecti, munus obierunt Evangelistarum; atque iis, qui ne adhuc quidem omnino verbum fidei audivissent, Christum prædicare, et Scripturas sanctorum Evangeliorum tradere, omni cura et cogitatione studuerunt.* Cum ergo Societas professa hoc idem vitæ institutum primario amplectatur, merito paupertatem *exquisite*, id est, exacte, et cum omni perfectione colit, nam per se illi etiam convenit, relictis propriis domiciliis, per totum mundum peregrinari ad disseminandum Evangelium; habere autem domos, in quibus socii etiam habeant permanentem habitationem pro aliquo tempore, est quasi accidentarium, quia non poterat aliter convenienter gubernari; et ideo convenientissimum fuit ut quam paupertatem in missionibus et peregrinationibus observare debent professi, cum eas etiam sine viatico adire promittant, sexta parte Constitutionum, cap. secundo, § decimo tertio, eamdem domus professæ observent, ut eorum vita uniformis sit, et quia semper et in omni loco eidem muneri evangelizandi incumbere debent.

9. *Ad priorem probationem in num.* 2. — Ad priorem probationem hujus secundi argumenti, de majori sollicitudine, negatur assumptum, sive rem consideremus ex genere suo, sive in particulari, prout in Societate observatur. Primum satis declaratum est in discursu D. Thomæ, qui in 3 p., quæst. quadragesima, art. tertio, eadem ratione probat oportere prædicatores verbi Dei pauperes esse, quia ut vacent verbo, necesse est liberos esse a rerum sæcularium cura, quod facere non possunt, qui divitias possident. Quod etiam

habet Bonaventura in Apologia pauperum, art. 2. Si autem in particulari, prout in Societate hoc exercetur, fiat comparatio, res est manifesta; quia imprimis observatur, quod D. Thomas monuit, ut res, quæ præcipue necessariæ sunt ad victum et sustentationem, non quærantur quotidiana mendicatione, sed congruis temporibus simul petantur, quoad fieri possit, et conserventur. Deinde, quoad ea quæ frequentius petenda sunt, pauci destinantur, iique sunt ex illis qui spiritualibus ministeriis inservire non possunt, quique probatæ virtutis sint, et simul ac sociatim incedunt; atque ita omnibus incommodis sine magna difficultate occurritur; quæ omnia in regulis Societatis commendata sunt, ut constat ex dicta cap. 2 sextæ partis Constitutionum, § 10, et ex regulis Præpositi, toto c. 6 et 8, numero octogesimo quarto.

10. *Ad posteriorem, in n.* 3. — Ad alteram vero objectionem, quæ ex parte ipsius muneris prædicandi sumebatur, quia, scilicet, non cum tanta efficacia et libertate fiet, respondeo eamdem objectionem fieri posse contra Christi consilium, qui suos prædicatores pauperes esse voluit, imo eis permisit ex Evangelio vivere, Luc. 10, et 1 Corinth. 9. Dominus enim (ait Paulus) *ordinavit his, qui Evangelium annunciant, ut de Evangelio vivant*, id est, eis licentiam concessit, ut Augustinus exposuit; quia futuri erant pauperes, ut ad illud munus essent expeditiores, ut ibi ait glossa; ergo paupertas non impedit libertatem aut efficaciam prædicatoris; quia si vere sit pauper, solis necessariis erit contentus, nihilque aliud ab hominibus sperabit. Qui autem ita est dispositus, non multum movebitur humano amore vel timore, ut propterea ejus prædicatio minus efficax, minusve libera sit quam oporteat. Dices : his et similibus rationibus dicebamus supra, Societatem motam esse, ut stipendia pro missis et spiritualibus ministeriis non admittat. Respondeo longe aliud esse, quasi per modum commutationis unum pro alio recipere; aliud vero ex incertis eleemosynis et omnino spontaneis vivere; nam illud prius quamdam habet speciem lucri, et reputari potest tanquam fructus certus, vel species quædam reddituum; determinatur etiam ad certas personas, cum quibus modus quidam seu species pacti intervenit; quæ omnia cessant in incertis, et omnino spontaneis eleemosynis, et ideo non est de utrisque similis ratio. Neque est quod timeatur arduum nimis, aut difficile futurum sustentari ex his solis eleemosynis, seclusis hujusmodi stipendiis, quia, ut diximus, ad pauperem vitam sustentandam pauca sufficiunt, *et sperandum est a divina bonitate* (ut dicitur in dict. c. 5 regularum Præpositi) *subsidia temporalia non defutura, si et nostri ad quærendum Dei regnum sibi et proximis serio incumbant, et ratione indigentiæ instituti nostri integritatem violari nunquam sinant.*

11. *Ad primum incommodum in n.* 4, *et declaratur cur hactenus sint paucæ domus professæ.* — Ad incommoda, quæ inferebantur, in primo eorum petitur cur in Societate paucæ domus professæ sint, et quomodo hoc non repugnat perfectioni paupertatis respectu totius Societatis simpliciter, cum res judicanda videatur ex his quæ in pluribus inveniuntur. Respondemus primo mirandum non esse hactenus domos professas in parvo numero multiplicatas fuisse, quia necessarium fuit incrementum Societatis paulatim progredi a novitiis ad scholares, et a scholaribus ad professos. Necessarium item fuit ut scholares sint in multo majori numero, quam novitii et professi, quia tempus novitiatus breve est comparatione temporis studiorum; et ideo multi in collegiis simul congregantur, qui in probatione successive existunt. Ex multis etiam scholaribus pauci respective ad hos fiunt professi; fuit ergo moraliter necessarium prius collegia multiplicari. Non potuerunt autem simul omnia fieri; mirandum ergo non est quod, eodem tempore quo tot collegia multiplicata sunt, et domus etiam probationis ad illa fovenda et conservanda erectæ etiam sunt, professæ domus in magna multitudine multiplicatæ non fuerint. Imo potius admiratione dignum est, quod tam brevi tempore, in tanta personarum ac domiciliorum varietate, tot progressus, et in unoquoque gradu cum proportionato incremento facti fuerint. Accedit etiam quod populi et civitates potius volunt habere scholas et magistros ad filiorum in litteris et moribus institutionem, quod fit in collegiis, non vero in domibus professis.

12. *Altera responsio.*—Deinde dicitur, per se loquendo, et spectato instituto hujus religionis, necessarium esse ut domus professæ non solum sint in minori numero quam collegia, sed etiam absolute loquendo in parvo sint numero. Primo quidem quia numerus professorum non potest esse magnus, considerata perfectione quæ in litteris et in spiritu in eis desideratur. Deinde, quia ex ipsis professis, ut respondeant vocationi suæ, multi necessario debent in mis-

sionibus versari, et inter infideles præcipue peregrinari, et domus solum esse debent veluti castra quædam, in quibus professi quidem se recipiant, quamdiu in his missionibus non versantur, frequenter vero ad fructificandum ex illis mittantur. Præterea etiam necessarium est ut magna professorum pars collegiis inserviat, ac proinde in eis commorentur [1]. Nam regulariter illi sunt doctrina et eruditione illustriores, unde etiam consequenter necessarium est esse satis antiquos et probatos, et ideo neque ipsi privari debent professione, quia sunt apti ad docendum, nec collegia debent eorum utilitate privari, quod professi sint; quod si in collegiis vivunt, et serviunt, dignum plane et justum, imo et necessarium est ut eorum bonis sustententur, quo ex fundamento omnis scrupulus iis professis ac formatis coadjutoribus, qui in collegiis utiliter vivunt, eximitur in congregatione sexta, can. 6. Ita ergo minuitur numerus personarum quæ in domibus professis congregandæ sunt. Rursus non negamus, ex prædicto genere paupertatis difficiliorem reddi multiplicationem domorum, præsertim cum sit expediens ad bonum earum regimen, et necessarium ordinem conservandum, ut copiosæ aliquantulum sint, et non in parvo numero personarum, et ita non possunt, moraliter loquendo, nisi in gravioribus et ditioribus populis sustentari. Neque vero esset minus difficile eas cum propriis redditibus ac bonis stabilibus erigere; multo enim facilius est fundare templum, et domum, quæ postea eleemosynis fidelium sustentetur, quam si ei prædia et sufficientes redditus donandi essent. Ut vero concedamus dictam paupertatem fuisse hactenus, vel timendum semper futuram esse occasionem minoris multiplicationis professarum domorum, non propterea prætermitti debuit in toto hoc statu Societatis perfectus hic gradus paupertatis, quia illud incommodum accidentarium est, et perfectio, quæ inde resultat in toto corpore, et in primariis personis ejus, per se est et principalius intenta.

13. *Satisfit secundo incommodo in eodem numero quarto. — Primus casus quo professus juvari potest de redditibus collegii. — Secundus. — Tertius. — Collegia ordinantur etiam proximi in bonum proximi. — Hanc formam tacite approbat quinta congregatio, can.* 8. — Nec vero inde resultare potest detrimentum alicujus momenti circa ministeria, quæ Societas exercere potest et debet circa profectum animarum, quia in gravioribus populis decursu temporum professæ domus ædificari et sustentari poterunt, mediocres vero ordinarie indigent auxilio collegiorum; aliis autem minutioribus oppidis per missiones inserviendum est. Atque ita obiter etiam responsum est ad aliud incommodum, quod inferebatur de multiplicatione collegiorum, in quibus multi professi sustentantur. Fatemur enim Societatem professam non posse uti bonis collegiorum, aut domorum probationis, nisi in casibus in Bullis Pontificiis et Constitutionibus expressis, ut constat ex c. 1 Examinis, § 4, et quarta parte Constitutionum, c. 2, § 5, et sexta parte Constitutionum, c. 2, § 3. Casus autem excepti tres sunt: primo, nisi in rebus minimis, nam hæ pro nihilo ducuntur, et ideo ad eximendos scrupulos eximuntur, ut dicitur in declaratione dict. § 3, lit. D, ubi exempla etiam ponuntur, quæ pro regula deservire possunt ad similes casus judicandos. Secundo excipiuntur professi, qui senio confecti, aut infirmitate gravati, in vinea Domini laborare non possunt; hi enim, ex concessione Julii III, sua Bulla 2, possunt, cum facultate Præpositi Generalis, vel alterius, cui ipse suas vices communicaverit, in collegiis habitare, et redditibus eorum ali. Tertia exceptio est, si ipsis collegiis necessarii sunt ad officia litterarum, vel eorum gubernationem; et quia hæc ultima necessitas, cujus varia exempla ponuntur in citato § 5, in declarat., lit. E, moraliter deesse non potest, ut explicuimus numero præcedenti, ideo mirandum non est quod nunc de facto plures in collegiis vivant; non enim propter se, nec propter penuriam domorum professarum, sed propter ipsa collegia, et eorum ministeria. De quibus considerandum est, quamvis per se instituta sint (ut capite sequenti, numero tertio, videbimus) ad conservationem et augmentum ipsius Societatis, tamen etiam ex speciali intentione esse ordinata ad beneficium reipublicæ, præsertim circa studia et exercitia litterarum, quæ in domibus professis fieri nullo modo poterant. Cum hoc autem munere necessario debent esse conjuncta alia spiritualia ministeria, ut juventus non solum in litteris, sed principalius in virtute educetur; hac enim de causa in forma acceptandi collegia dicitur, partem unam collegii debere esse ministeria templi, qualia sunt sacramenta ministrare, concionari, etc. Unde ulterius veluti consecutione qua-

[1] Vide canonem 6 congregationis sextæ, vel decret. 18.

dam fit, ut hæc eadem spiritualia ministeria ad omnes proximos ejusdem oppidi, seu civitatis, in qua collegium existit, imo etiam ad vicinos populos extendantur, quia charitas et institutum nostrum hoc exigit; et ita fit communiter, ut in collegiis exerceantur ministeria quæ professarum domorum videntur propria, quia non sunt ita propria, quin possint et debeant esse communia ipsis collegiis, quando charitas et necessitas id postulet; atque etiam plerumque ea est ipsorum fundatorum intentio manifesta.

CAPUT XI.

AD QUAM PAUPERTATEM IN COMMUNI COLLEGIA SOCIETATIS ET DOMUS PROBATIONIS OBLIGENTUR.

Quamvis ex collegiis et utrisque domibus probationis et professis unum corpus Societatis coalescat, nihilominus non eodem modo paupertatem in communi observant; sunt enim quasi membra heterogenea unius corporis organici : hæc ergo diversitas, quoad hanc partem, et ratio ejus explicanda superest. Et quia collegia et domus probationis, quoad hoc, eumdem modum servant, ideo in collegiis illum declarabimus; et si quid fuerit speciale in domibus probationis, id etiam obiter annotabimus.

1. *Prima assertio.* — Principio igitur supponendum est collegia Societatis non profiteri paupertatem in communi, nec quoad bona mobilia, nec quoad redditus et bona stabilia, sed esse illorum capacia, imo sine illis admitti aut fundari non debere, quantum sufficiant ad moderatam sustentationem religiosorum in eo numero, qui pro qualitate, et ministeriis, ac religiosa disciplina uniuscujusque collegii sint, juxta intentionem Concilii Tridentini, sess. 25, de Regularib., c. 3; constat autem hæc institutio Societatis quoad hanc partem ex Constitutionibus ejus, et Bullis Pontificiis; in Examine enim sic habetur, c. 1, § 4 : *Habebit Societas collegia et domus probationis redditibus dotatas.* Et quarta parte, c. 2, § 5, et sexta parte, c. 2, lit. A, et in Bullis Pauli III et Julii III, de Confirmatione instituti : *Possint* (dicitur) *habere in universitatibus collegium, seu collegia habentia census, redditus, seu possessiones usibus et necessitatibus studentium applicandas.* Idem confirmat Gregorius XIII, in Constitutione *Ascendente Domino.*

2. *Applicatur hæc D. Thomæ doctrina novitiatibus.* — Ratio autem hujus diversitatis facile reddi potest, applicando discursum ex D. Thoma additum in præcedenti capite, numero quinto. Nam cum tria sint genera religionum, activum scilicet, quoad externa et corporalia opera misericordiæ sumptus aliquos requirentia, ut sunt hospitalitas, vel militia; et contemplativum tantum; et contemplativum fœcundum, ut sic dicam, id est, communicativum perfectionis erga proximos; Societas, omisso primo genere, duo alia complectitur : in domibus quidem professis tertium, et ideo in eis habet paupertatem illi generi vitæ accommodatam; in collegiis autem et domibus probationis aliquanto magis secundum religionis genus participat. Docuit autem D. Thomas, in religionibus quæ contemplationi tantum vacant, accommodatam paupertatem esse, quæ in communi bona stabilia et redditus admittat; ergo hanc debuit Societas in his domibus et collegiis observare. Quod autem in domibus probationis vitæ contemplativæ præcipue vacetur, per se manifestum est, quia omnino sunt ad spiritualem nostrorum institutionem et exercitationem ordinatæ, et ideo in eis præcipuum studium est orationis et contemplationis, et lectionis spiritualis, et communicationis verbi Dei, quæ ad ipsos religiosos excitandos et instruendos conferat, non prætermissa exteriori actione, quæ ad eorumdem profectum conferat. Circa proximos vero per se non occupantur, nam si aliquid concomitanter fit et quasi per redundantiam, id moraliter non consideratur.

3. *Applicatur et collegiis.* — De collegiis vero posset aliquis dubitare, quia multum actionis circa proximos habere videntur, ut ad calcem præcedentis capitis attigimus. Re tamen vera, principale eorum institutum in contemplatione versatur, quia omnis veritatis cognitio, aut inquisitio, quæ ad illuminationem circa veritatem ipsam ordinatur, sub contemplatione comprehenditur; hæc autem collegia ad hoc præcipue ordinantur, ut scholares circa veritatis cognitionem proficiant. Deinde, esto genus hoc contemplationis diversum sit ab alia contemplatione mere spirituali, quæ non solum cognitione, sed etiam affectu erga Deum exercetur, tamen, quantum ad præsens attinet, ejusdem rationis est, et eadem de causa illud genus paupertatis postulat[1]. Nam in utroque maxime necessaria est animi quies, et carentia sollicitudinis et curæ

[1] Vide Hugon., l. 3 Didascali., c. 15 et sequentibus.

temporalium rerum; ergo etiam in collegiis paupertas servanda est vitæ contemplativæ accommodata. Et confirmatur, nam, ut experientia docet, nimia inopia solet impedire litterarum studium, quemadmodum eleganter proposuit Alciatus, Emblemate 120, et exposuit ibidem Claudius. Unde in c. *Extirpandæ*, de Præbend., dicitur, ubi sacerdotes nimiam temporalium rerum inopiam patiuntur, paucos esse litteris eruditos; quemadmodum etiam indicavit Aristoteles, 1 Metaph., c. 1, dum e contra scientiæ inventionem attribuit Ægypti sacerdotibus, quia tempus non ponebant in quærendis alimoniis. Et ob eam rationem in jure dispensatur cum clericis habentibus beneficium, ut pro tempore sufficiente eorum redditus in studiis perciperent, c. ult. de Magistris, ubi etiam statuitur, *ut Prælati et Capitula Ecclesiarum aliquos ad studia destinent, quibus si proprii proventus ecclesiastici non sufficiant, ipsi necessaria subministrent;* et in c. 1, et c. *Quia nonnullis*, eodem tit., remedia adhibentur, quomodo subveniatur pauperibus, ne ob indigentiam ab studiis distrahantur seu impediantur; et ob eamdem causam in Conciliis magna providentia procuratum est, ut in Ecclesiis cathedralibus sint seminaria sufficientibus dotata redditibus, in quibus juvenes, qui postea Ecclesiæ possint inservire, in pietate et litteris educentur [1], quod maxime commendavit Concilium Tridentinum. Sic ergo collegia in Societate instituta sunt, ut essent quædam seminaria Societatis professæ quoad studia litterarum simul cum pietate; et ideo merito provisum est, ut sufficientes redditus ad vitæ necessaria habere possent, ne earum rerum sollicitudo quietem ad studium necessariam impediret. Nam, ut recte dixit Hugo de S. Victore, lib. 5 Eruditionis didascalicæ, c. 5: *Tria sunt quæ studiis obesse solent, negligentia, imprudentia, fortuna; et de prima* (inquit) *admonendus unusquisque est, de secunda instruendus, de tertia autem* (ad quam paupertatem pertinere dicit) *adjuvandus*. Demum ipse B. P. Ignatius experimento didicit, cum Lutetiæ Parisiorum, aliisque per Hispaniam locis vacaret litteris, non minimum sibi detrimentum in studiis creari ex mendicitate [2].

[1] Vide Concilium Toletanum IV, c. 23; et Aquisgran., tempore Ludovici Pii, c. 135.

[2] Vide Boetium, de Discip. schol., c. 4; Carthus., de Doctrina schol., art. 5; Maffeus, l. 1 de Vita S. Ignatii, c. 19.

4. *Objectio contra proxime dicta.* — *Confirmatur.* — Dicet fortasse aliquis, huic studentium necessitati etiam potuisse sufficienter provideri eleemosynis fidelium, non majori, sed minori sollicitudine; ergo in collegiis etiam fuisset hic modus, tanquam melior, et magis proportionatus præferendus. Consequentia clara est ex dictis, quia præcipua ratio eligendi hanc vel illam paupertatem, est major animi quies, minorque temporalium sollicitudo. Minor autem probatur eadem ratione supra adducta, ex D. Thoma, in capite præcedenti, numero quinto, nam omnis sollicitudo vitari non potest; quia vel debet adhiberi in congregandis eleemosynis, vel in administrandis propriis bonis; comparando autem has duas sollicitudines, dicebamus in domibus professis majorem futuram esse illam, quæ in administrandis propriis bonis poneretur; ergo idem dicendum est etiam in collegiis; nam ratio sollicitudinis eadem est in utroque loco. Accedit quod cura divitiarum impedit potius studia quam juvat, ut exemplo Cratis Thebani docuit Hieronymus, ep. 13 ad Paulinum. Idemque tradit Seneca, ep. 17 et 73, quem cum aliis ad hoc propositum adducit Rebuffus, in tract. de Privilegiis, p. 2, requisito 9.

5. *Objectio posita imprimis retorquetur.* — *Deinde respondetur ad majorem propositionem.* — Respondetur eamdem objectionem fieri posse de quocumque monasterio vitam pure contemplativam profitente, atque adeo contra doctrinam Div. Thomæ. Quapropter in genere respondetur, in his rebus moralibus, non unam vel aliam tantum congruentiam seu rationem spectandam esse, sed omnia simul quæ concurrunt. Unde ad majorem in objectione sumptam respondetur, quamvis absolute possent collegia ex eleemosynis vivere, non tamen fuisse conveniens tantum onus fidelibus imponere, alendi scilicet omnes scholares prius quam illis inserviendis occupentur. Et fortasse hac ratione monachales ordines, qui per se ad ministeria erga proximos non ordinantur, paupertatem in communi non profitentur, ne, videlicet, proximis, quibus externis saltem actionibus non inserviunt, onerosi esse videantur. Accedit etiam (ut ad majorem respondeamus) ob hanc eamdem causam, majorem curam et sollicitudinem necessariam futuram fuisse ad sustentandos scholares vel novitios ex eleemosynis, quam professas domos; quia, cum professi circa proximos omnino occupentur, faciles et benevolos eos inveniunt ad suas necessitates

sublevandas, quod regulariter difficile fortasse esset collegiis et domibus probationis per se spectatis, quatenus ad propriam educationem, perfectionem et eruditionem ipsorum religiosorum ordinantur. Denique, quamvis comparando sollicitudinem in congerendis eleemosynis, vel administrandis propriis bonis, possit esse prudentiale arbitrium, quæ illarum major sit, tamen consideranda etiam est proportio ad status et munera personarum; nam actiones, seu distractiones quæ oriri solent ex possessione bonorum stabilium, magis improportionatæ sunt domibus professorum, quia ex se tales actiones, quales solent esse lites, locationes, etc., minus possunt proximos ædificare, magisque vitari debent ab Evangelicis prædicatoribus. E contrario vero, scholares non possunt, neque etiam debent ex vi sui status aut muneris ita esse parati ad mendicandum, sicut professi; et ideo, pensatis omnibus rationibus, magna prudentia et proportione facta est partitio horum statuum quoad hoc genus paupertatis.

6. *Ad confirmationem occurritur.*—Ad confirmationem autem duo breviter dicemus. Primum est, in collegiis Societatis non postulari superfluas divitias, sed moderatas, quæ ad scholarium sustentationem sufficiant; nec enim superfluæ divitiæ censendæ sunt, etiamsi redditus magnos esse contingat; quia in hac re quantitas, non absolute, sed respective pensanda est, et ubi plures sunt redditus, non ideo habentur ut religiosi commodius vivant, quam religiosa moderatio postulat, sed ut plures ad divinum obsequium alantur. Aliud est, divitias, quæ studia litterarum impedire solent, esse privatas ac personales, nam tunc cura earum in eamdem personam cadere solet, eique adjungitur amor privatus, et sæpe etiam desiderium augendi illas; quæ omnia sine dubio impediunt otium, et quietem ad litterarum profectum necessariam. Hoc autem impedimentum omnino sublatum est ab scholaribus Societatis per paupertatis votum superius explicatum. Habere autem necessarios redditus in communi nullum impedimentum afferre potest, sed levamen, cum eorum administratio et cura apud alios resideat.

7. *Secunda assertio explicans primum in quo collegiorum paupertas consistit.* — Secundo principaliter dicendum est collegia Societatis teneri ad servandum specialem modum paupertatis in administratione bonorum suorum. Hoc est certum ex Bullis Pontificiis, et [illegible]tutionibus Societatis. Et declaratur proponendo ea, in quibus hic peculiaris modus paupertatis consistit. Primum est, quia administratio horum bonorum non est primo ac principaliter in ipsis collegiis, sed in Societate professa per se, vel per Generalem suum; ita decernitur in Bullis Pontificiis Pauli III et Julii III, ibi: *Retenta penes Præpositum et Societatem omnimoda gubernatione, seu superintendentia super dicta collegia;* et infra: *Ut neque studentes dictis bonis abuti, neque Societas in proprios usus convertere possit, sed studentium necessitati subvenire.* Idem habetur in Constitutionibus, quarta parte, cap. secundo, § 5, cum declaratione, lit. C, et cap. decimo, et parte decima, § 3. Ratio autem hujus institutionis, præter eam, quæ tangitur in Bullis Pontificiis, est, ut perfecta subordinatio in tota Societate observetur; cum enim tota Societas vere sit unum corpus, cujus non tantum domus professæ, sed etiam collegia, et domus probationis membra sunt, necessarium est, ut omnia sint plene subjecta capiti, tam in spiritualibus quam in temporalibus, cum hæc solum propter spiritualia teneantur et gubernentur: Generalis autem est caput totius Societatis; ergo apud illum esse debet integra administratio collegiorum, et bonorum omnium quæ ad illa pertinent. Deinde hoc merito factum est, quia illa pars Societatis, quæ est in collegiis, adhuc censetur esse quasi in via et in fieri; ideoque sub cura Societatis professæ existit tanquam filius sub patre, vel potius tanquam pupillus sub tutore, qui, licet dominium rerum suarum habeat, administratio est penes tutorem. Hinc enim factum etiam est, ut tota potestas gubernandi Societatem, quatenus in ipso corpore existit, tantum sit in Societate professa, ita ut quoad eam partem, quam habet de gubernatione quæ fit per congregationem multorum, aristocratiam, et non democratiam participet. Denique consultum etiam in hoc est studentium quieti et otio, ut occasione temporalium nullo modo ab studiis distrahantur. Propter quod etiam contractus, scripturæ publicæ, et similia, quæ circa hæc temporalia fieri solent in Societate, non fiunt ab ipsis collegialibus solemni ritu in unum congregatis, quia non fiunt nomine collegii, sed nomine Præpositi Generalis, apud quem est hæc potestas, prout declaratur in nona parte Constitutionum, cap. 3, § 5 et 6, et specialiter confirmatum est a Gregorio XIII, in Bulla decima tertia, quæ incipit *Ex debito.*

8. *Oppositio.* — Dicet vero aliquis hoc non

recte consentire cum his, quæ de ratione paupertatis in communi, quam Societas profitetur, supra diximus. Ideo enim professa Societas non admittit bona immobilia etiam in communi, quia eorum administratio sollicitudinem et distractionem affert. Sed non minorem sollicitudinem affert administrare aliena bona, quam propria, imo quodammodo majorem; tutor enim, si convenienter administret bona pupilli, non minus sollicitus circa illa esse debet quam si essent propria; quamvis ergo hæc administratio non sit contra dictam paupertatem, videtur tamen esse contra finem paupertatis, et ideo perfectioni paupertatis professæ repugnare. Respondetur imprimis, si domus professæ haberent bona immobilia, fore ut in eis administrandis necessario occuparentur ex iisdem professis ibidem commorantibus, ac propria ministeria exercentibus, sicque fieret ut simul vacarent spiritualibus ac temporalibus, quod non posset non eorum existimationem et auctoritatem minuere; at in collegiis Procuratores solum vacant temporalibus. Secundo respondetur dictum jam esse, non esse possibile omnem curam et sollicitudinem temporalium bonorum vitare, et ideo in hoc genere illam religionem esse optime institutam, quæ, considerato suo fine et modo vivendi ad illum necessario, utitur bonis temporalibus, quatenus minimam sollicitudinem afferant, possibilem scilicet moraliter in illo statu, non impediendo alia, quæ majoris momenti sunt. Societas autem ad finem suum indiget hac varietate membrorum, cum debita constitutione eorum in seipsis, et subordinatione eorum inter se. Ad hoc autem consequens necessario fuit, ut aliqua cura et sollicitudo Collegiorum in Societatem professam redundaret, et ideo vitari non debuit; alia vero sollicitudo, quæ in domibus professis fuisset, si haberent propria bona, sine ullo incommodo, imo, servata meliori proportione, vitari potuit, et ideo non fit recte argumentum ab una ad aliam; maxime quod magis impediret duplex administratio, quam altera tantum. Deinde dicitur administrationem hanc non esse tantæ sollicitudinis, ut Societatem professam impedire, aut a suis ministeriis retrahere possit; nam per Rectores idoneos collegia debent administrari, quibus tota cura proxime administrandi res temporales collegiorum demandanda est, cujus ipsi debeant Generali, vel cui ipse injunxerit, rationem reddere, ut in eodem loco Constitutionum dicitur; hoc autem sine magna sollicitudine, vel distractione fieri potest. Denique cum hæc administratio nullo modo convertatur in proprium ac privatum commodum, sed ex charitate fiat propter bonum commune, et propter finem perfectionis, si religiose, ut debet, suscipiatur, non multum impediet etiam illos, per quos proxime exercetur.

9. *Tertia assertio, explicans secundum in quo eadem paupertas consistit. — Primum, in quo assertio verificatur.* — Tertio dicendum est collegia Societatis privari aliquibus modis acquirendi temporales redditus, vel lucra, quod etiam ad quemdam modum paupertatis spectat. Possunt autem hæc ad duo capita revocari, in quibus cum domibus professis conveniunt. Primum est, quod incapacia sunt hæreditatis, saltem quoad hoc, ut ipso jure succedant religiosis in eis profitentibus, seu vota Societatis emittentibus, prout aliæ religiones, quæ bona habent in communi, succedere solent, ut dictum est. Hoc constat ex superius dictis in c. 5, de modo quo novitii vel scholares possunt bona, quæ prius habebant, distribuere, et ex Bulla Gregorii XIII *Ascendente Domino*, ubi etiam ratio hujus institutionis declarata est; præcipue enim fuisse videtur, ut in recipiendis religiosis ad Societatem nulla divitiarum ratio, sed aptitudinis et capacitatis personæ ad finem et ministeria Societatis haberetur. Item, ut proximorum perturbatio, quoad fieri posset, tolleretur; ac denique ne religio minus libera redderetur respectu religiosi, si opus esset puniendi aut dimittendi.

10. *Secundum, in quo verificatur multifariam. — In hoc secundo nonnihil discrepant collegia a domibus professis.* — Secundum caput est, quod intuitu, vel occasione, seu speciali obligatione ad spiritualia opera redditus aut eleemosynas non admittant. Huc spectat, quod nec curam animarum, nec obligationes ad missas celebrandas, neque alia hujusmodi admittere possunt, ut dicitur quarta parte Constitutionum, cap. 2, § 4; et ratio additur, quia hæc a studiis distrahere admodum, et ea, quæ in illis ad divinum obsequium quæruntur, impedire solent. Additur tamen in declaratione, lit. B, limitatio de exiguis obligationibus, quæ nec curam animarum petunt, et perexiguam distractionem, vel occupationem afferunt; nam hæc in collegiis suscipi possunt, quamvis in domibus professis non possint, quia illæ non sunt capaces redditunm, sicut sunt collegia, quæ proinde alia onera lectionum suscipere possunt; et ideo si hæc exigua onera alioquin ex parte distractionis vel occu-

bationis non impediant, nec fini, nec paupertati eorum repugnabunt. Propter eadem autem impedimenta vitanda in Ecclesiis Societatis, nec funera, seu funeralia stipendia, nec capellaniæ, anniversaria, et similia haberi possunt. Unde Gregorius XIII, in sua Bulla 10, quæ incipit *Salvatoris*, hinc rationem sumpsit concedendi privilegium ædificandi intra Cannas, quia ex hoc nullum fere præjudicium in alios religiosos redundat, *eo quod propter diversam functionum et instituti rationem Societas nec chori usum habet, nec ad funerales associationes accedit, nec defunctorum funera, nisi rara; nulla item missarum vel sepulchralia stipendia, nullas sepulchrorum vel capellaniarum fundationes, nullam denique prorsus eleemosynam, quæ ad quodvis ipsius Societatis ministerium vel opus dirigi intelligatur, admittit.* In his ergo omnibus conveniunt collegia cum Societate professa[1]. Et eorum ratio ex dictis in cap. 7 petenda est; et ultra ibi dicta, omnia eo tendunt, ut scholares quietius possint suis litteris et profectui vacare. Ex eo item principio, quod *Societas pro ministeriis spiritualibus stipendia non recipit,* fit ut non solum in Ecclesiis domorum, verum etiam collegiorum, esse non possint arcæ publicæ expositæ ad colligendas eleemosynas, ut statuitur in sexta parte Constitutionum, cap. 2, § 8, ubi licet videatur esse sermo de domibus professis, nam de illis in eo capite præcipue agitur, tamen et praxis et totius Societatis sensus est, ut de omnibus intelligatur. Et ideo in canon. vigesimo tertio secundæ Congregationis, absolute dicitur : *Non sit arcula in nostris Ecclesiis pro eleemosynis accipiendis.* Et additur, *non solum pro nobis,* quod omnino necessarium est, sed neque etiam pro aliis esse permittendam, propter omnem speciem avaritiæ vitandam, sicut etiam in Congregatione prima, canon. decimo, dictum fuerat non expedire in nostris Ecclesiis admitti capellanias, etiam pro clericis sæcularibus, quos nostri eligant, scilicet, propter tollendam omnem occasionem et speciem ambitionis aut lucri. Et eadem ratione amputantur etiam a collegiis omnes modi acquirendi aliquid intuitu spiritualium rerum, vel oblationum quæ in Ecclesiis fieri solent, osculando reliquias, vel crucem, etc.; de quibus videri potest in simili Corduba, in Expositione suæ regulæ, cap. quarto, quæstione duodecima.

[1] Vide Congregationem primam, canon. 8 et 10.

11. *Quartum assertum, explicans tertium.*— Tandem prohibentur collegia etiam eleemosynas quascumque accipere, quando sufficientes habent redditus ad duodecim scholasticos alendos, præter præceptores, sub quibus illi etiam intelligi debent, qui ad regimen collegii et scholarum, et ad temporalia ministeria necessarii sunt, ut habetur quarta parte Constitutionum, cap. 2, § ult. Quia vero interdum potest expedire ad majus Dei obsequium, vel plures studentes alere, vel numerum præceptorum augere, vel aliquos etiam operarios pro spiritualibus ministeriis adjungere, ad excipiendas præsertim scholasticorum externorum confessiones, etc., ideo sæpe circa hoc esse potest extensio aliqua vel declaratio necessaria, quæ Generali commissa est in tertia Congregatione, can. 7. Et præterea existimo obligationem illius Constitutionis non excedere debitum perfectionis, nec per se esse ad culpam, quia non continet propriam materiam paupertatis, si receptio vel petitio eleemosynæ ab ipso Superiore, vel ex facultate ejus fiat. Ipse autem, si debitum ordinem in hoc excedat, aget quidem imperfecte contra regulam, non tamen contra votum. Et idem censeo de aliis consiliis, seu regulis, quæ in hac materia in Societate dantur, ut de modo petendi eleemosynas, vel illas impetrandi, habetur parte sexta Constitutionum, cap. 2, § 10, et secunda Congregatione generali, canon. vigesimo secundo; illa enim omnia ad majorem ædificationem spectant, non proprie ad paupertatis materiam, quamvis ad illam perfectius conservandam conferre possint.

CAPUT XII.

UTRUM EX VOTO OBEDIENTIÆ OBLIGARI POSSINT RELIGIOSI SOCIETATIS IN QUACUMQUE HONESTA MATERIA.

1. *Quousque hic agendum de obedientia.* — De voto obedientiæ, quantum spectat ad modum ipsius voti simplicis vel solemnis, nihil speciale hic dicendum occurrit, nam quæ dicta sunt in aliis votis, hic applicanda sunt. Solum ergo superest ut, si ex parte materiæ hujus voti aliquid habeat Societas speciale, præter illud, quod de statu religioso, superiori tomo, in genere dictum est, a nobis explicetur. Adverto autem hic non esse sermonem de speciali voto obedientiæ ad missiones, quod professi emittunt; de hoc enim infra, libro sexto, capite quarto, dicemus; sed solum de generali

voto obedientiæ, in quo æquales sunt omnes religiosi Societatis, in quocumque gradu ejus existant; et ideo, licet de votis scholasticorum hic specialiter disseramus, de omnibus consequenter dicendum est, sicut de paupertate fecimus. Duo autem hic consideranda occurrunt, scilicet, quid in rigore possit cadere sub præceptum in hac materia, et quid sub consilio. Quæ duo licet omnibus religionibus generalia videantur, solum a nobis explicanda sunt, quatenus in Societate habent specialem determinationem aut usum. Primum quidem in præsenti capite, secundum vero in sequentibus usque ad decimum quintum.

2. *Suppositio quod in Societate detur cui sit obediendum.* — Quoniam vero obligatio non potest ex præcepto oriri, nisi sit potestas in præcipiente, ideo in hac materia supponendum est primo, in Prælatis Societatis esse veram ac legitimam potestatem præcipiendi subditis. Hoc satis constat ex tractatis in superioribus, lib. 1, cap. primo, ubi ostensum est hanc esse veram religionem a Summis Pontificibus approbatam; vera enim religio sine hac potestate consistere non potest, ut etiam tomo præcedenti tractatum est. Diximus etiam in Prælato religionis duplicem esse potestatem, juxta præsentem Ecclesiæ institutionem. Una est dominativa, quam acquirit Prælatus ex vi professionis religiosæ, quatenus traditionem voto obedientiæ confirmatam includit. Nam, licet dominium illud immediate pertineat ad totum corpus religionis, administratio autem et usus ejus Superiori commissa sunt per electionem ipsius religionis, per quemcumque alium legitimum modum constituendi aliquem in Superiorem in tali religione ordinatum, et per Sedem Apostolicam confirmatum. Alia potestas est jurisdictionis, quam habent Prælati religionis a Sede Apostolica, et per se est spiritualis, virtute continens etiam temporalem, quatenus includit potestatem judiciariam et coercivam.

3. *Id ostenditur de potestate dominativa.* — Has ergo duas potestates habet etiam Societatis Prælatus. De prima aliquid in superioribus diximus, libro tertio, cap. quarto, numero decimo quarto, cum ostendimus Societatem acquirere verum ac proprium jus in scholares, qui ei se tradunt per tria vota substantialia religionis; unde a fortiori sequitur idem esse de professis et de coadjutoribus. Deinde hæc potestas nascitur radicaliter ex ipsis subditis; requirit autem acceptationem auctoritate Apostolica factam. Utrumque autem in Societate intervenit: est ergo in ipsa Societate hoc dominium, quod ipsa per electionem transfert, quoad administrationem, in Præpositum Generalem, a quo ad alios Superiores postea emanat. Nam cum hic modus communicationis in Constitutionibus Societatis a Sede Apostolica approbatis contineatur, etiam modus ille communicandi hanc potestatem confirmatus est, et consequenter est efficax, ut habeat effectum. De altera potestate jurisdictionis constat ex Bullis Pontificiis, per quas hæc religio a jurisdictione omnium Ordinariorum exempta est, et consequenter potestatem accepit ab ipso Summo Pontifice ad se gubernandum; ergo et competentem jurisdictionem immediatam, sine qua non posset convenienter gubernari. Est autem hæc potestas primo et per se in ipso Generali, eo ipso quod rite electus est, propter eamdem rationem quæ supra facta est; nam, eo ipso quod eligitur modo ab ipso Pontifice approbato, datur ei plena jurisdictio, ex voluntate ejusdem Pontificis, quamvis mediante ipsa religione conferatur. Quæ omnia eadem proportione in Societate locum habent, qua in aliis religionibus, quatenus in communi ratione religionis conveniunt, et circa illam explicata suo loco sunt. Solum in gradu, seu quantitate jurisdictionis, vel in modo obtinendi seu applicandi illam, potest esse diversitas, quæ ex propriis Constitutionibus et privilegiis attendenda est, et infra in lib. 10, tractando de Superioribus Societatis, quid illi in hoc genere proprium sit, explicabimus.

4. *Corollarium primum, hanc potestatem valere ad obligandum sub culpa etiam duplici.* — Ex his ergo principiis colligitur, duplici titulo posse Prælatos Societatis sicut et aliarum religionum præcipere subditis sub culpa etiam gravi pro materiæ qualitate, scilicet, ex vi voti per potestatem dominativam, et ratione jurisdictionis quasi Episcopalis, quam in subditos habent; ex qua duplici ratione oritur obligatio duplicis etiam rationis. Ex priori enim oritur obligatio religionis; ex posteriori autem oritur obligatio obedientiæ, vel alicujus virtutis specialis, in qua actus præceptus ponitur ratione materiæ. An vero distinguenda sit tertia ratio obligationis pertinens ad justitiam ratione traditionis et dominii acquisiti ipsi religioni; item, an ex illa duplici ratione oriatur duplex culpa seu malitia in transgressione religiosi nolentis obedire Prælato, præcedenti tomo de religione in communi tractatum est; et resolutio est, si Prælatus tota

sua potestate utatur, et materia sit capax utriusque obligationis, transgressionem ejus revera duas malitias habere conjunctas, diversis virtutibus contrarias, non oportere autem tres distinguere, quia illa obligatio, quæ oritur ex professione, ac voto obedientiæ, per modum unius reputatur, eo quod tam votum quam traditio principaliter Deo fiat.

5. *Corollarium secundum, potestatem dominativam huc solum spectare.* — Secundo intelligitur ex dictis, ad præsentem disputationem non pertinere potestatem jurisdictionis, neque actum, aut obligationem ab illa procedentem, quia hic solum agimus de voto obedientiæ, et consequenter de potestate ad illius obligationem requisita : jurisdictio autem tota esse posset sine voto; et votum cum sua obligatione esse posset sine jurisdictione ; sicut in Abbate sæculari exempto est jurisdictio quasi Episcopalis, ratione cujus subditi tenentur obedire præceptis ejus, quamvis votum non habeant; et e converso congregatio vere religiosa posset esse sine jurisdictione, cum sola potestate dominativa orta ex voto et traditione, ut in superiori tomo dictum est; solum possunt illa duo, quando sunt conjuncta, sese mutuo juvare, vel augendo vinculum, vel quia una interdum addit quod altera non potest. Possunt etiam sibi ad invicem materiam tribuere, ut si votum obedientiæ obliget ad servandum præceptum ex jurisdictione positum, vel jurisdictio puniat transgressionem voti obedientiæ, vel per excommunicationem compellat ad illius executionem. Et hac ratione poterit hæc jurisdictio in Prælato Societatis ad plura extendi, adjuncta tali statui et tali voto obedientiæ, quam in alio Prælato, vel seculari, vel alterius religionis, quamvis formaliter et secundum se ejusdem rationis sit in utroque Superiore, id est, sufficiens ad omnia quæ ad bonum spirituale subditi necessaria sunt, vel moraliter convenientia, quæ materialiter in diversis subditis variantur, juxta exigentiam status vel regulæ, aut aliarum obligationum. Igitur obedientia debita ratione hujus jurisdictionis, formaliter loquendo, ejusdem rationis est ad Ecclesiasticos Prælatos, et ideo de illa nihil amplius dicendum hic est.

6. *Non quæritur an possit malum præcipi.* —*Nec item an possit bonum præcipi sub culpa, sed an possit præcipi quodvis.* — De propria ergo obedientia, quæ ad votum pertinet, dubium præcipuum est, quantum extendi in Societate possit, quoad rigorosam præcepti obligationem, id est, an in omni materia, et in quibuscumque actionibus, locum habeat. In quo non inquiritur de actionibus habentibus malitiam, vel rationem peccati adjunctam, nam per se constat, et supra, in 2 tom., ostensum est, has non posse cadere sub promissionem voti, cum Deo displiceant, ac proinde nec sub votum obedientiæ. Item quia mandatum inferioris, id est, hominis, non potest obligare contra mandatum Superioris, nempe Dei. Non inquirimus etiam quando hæc obligatio possit esse sub culpa mortali aut veniali; hoc enim generale est, et ex eisdem principiis in hac religione, ex quibus in aliis definiendum, ut tomo superiori tractatum est; sed inquirimus an ex parte materiæ sit hæc obedientia generalis omnino, vel aliquam recipiat limitationem.

7. *Ratio dubitandi pro parte affirmativa ex variis Constitutionibus.* — In aliis enim religionibus recepta et constans est doctrina D. Bernardi, lib. de Præcepto et dispensatione, versus finem, et D. Thom. 2. 2, quæst. 104, art. 5, ad 3, et Quodlib. 10, artic. 10, et in 2, d. 44, art. ult., et ibi aliorum Theologorum, votum obedientiæ esse limitatum secundum regulam, secundum quam religiosus obedire promittit; et si aliquid supra illam, vel omnino extra illam, id est, ad illam non conducens, ei præcipiatur, non tenetur obedire. In Societate autem non videtur habere locum hæc limitatio, vel si cum proportione in Societate sumatur, eo ipso excluditur omnis limitatio, quia in ipsamet regula Societatis talis proponitur materia voti obedientiæ, quod in ea fit, ut non solum ad generalem vitæ dispositionem (ut verbis D. Thomæ utar), sed etiam ad quoscumque actus particulares ipsius religiosi se extendat, qua nulla esse potest universalior materiæ amplitudo. Assumptum autem patet ex Constitutionibus, nam tertia parte, cap. primo, § 3, dicitur obediendum esse Superiori, *licet difficilia et secundum sensualitatem repugnantia jubeat.* Et infra dicitur : *In omnibus rebus, ubi peccatum non cerneretur.* Quæ exceptio declarat, omnem actionem honestam sub materia hujus voti comprehendi; et ita ibi concluditur, voluntatem Superioris pro regula propriæ voluntatis habendam esse ; ergo hæc obedientia non limitatur per aliquam regulam scriptam, sed per regulam vivam, quæ est voluntas Superioris intra latitudinem materiæ honestæ. Idem sumitur ex sexta parte Constitutionum, cap. 1, § 1, ibi : *Ita ut omnibus in rebus, ad quas potest cum charitate se obedien-*

tia extendere, id est, *in quibus nullum est manifestum peccatum* (ut ibi in declaratione explicatur), *ad ejus* (id est, Superioris) *vocem, perinde ac si a Christo Domino egrederetur, quandoquidem ipsius loco, ac pro ipsius amore et reverentia obedientiam præstamus, quam promptissimi simus.* Tandem ex uno actu particulari declaratur, qui videtur ex difficillimis, qualis est missio ad Indos, vel ad quascumque mundi partes; ad hunc enim obligantur omnes qui sunt de Societate, ex vi generalis voti obedientiæ; ergo a fortiori obligari poterunt ad quemcumque alium. Consequentia patet, quia qui potest præcipere quod majus est, poterit etiam minora. Antecedens vero sumitur ex nona parte Constitutionum, cap. tertio, § nono, ubi de Generali dicitur : *Mittere poterit omnes sibi subditos, sive professionem emiserint, sive non emiserint, quos mittendos judicaverit, ad quaslibet mundi partes,* id est (ut in declaratione exponitur), *inter fideles in Indicis, et inter infideles, ubi sunt aliqui incolæ Christiani, et etiamsi nulli sint.* Additur præterea in Constitutionibus : *Ad quodvis tempus, vel definitum, vel indefinitum ad quamvis actionem,* etc., et alia multa in illo capite subjiciuntur, quæ indicant materiam hujus voti esse amplissimam.

8. *Pro parte negativa ratio prima.* — In contrarium autem esse videtur, quia ex hac declaratione materiæ hujus voti sequitur, posse religiosum Societatis sub rigore præcepti obligari ad quoscumque actus virtutis, etiam heroicos et extraordinarios, ut ad exponendam vitam manifesto periculo propter salutem alicujus proximi, vel ad jejunandum aliquoties in pane et aqua, vel sæpius in hebdomada per totam vitam, vel ad nunquam utendum lineis vestibus, et similia, quæ in instituto nullo modo continentur. His enim et similibus exemplis utuntur auctores, ut in aliis religiosis declarent, qualiter non possint extra regulam obligari, ut videre licet in Alvaro Pelagio, lib. 2 de Planctu Ecclesiæ, cap. 68; et Corduba, lib. 3 de Conscientia, q. 6. Si ergo votum obedientiæ in Societate in hoc differt ab aliis, quod ex parte materiæ non habet limitationem, comprehendit ex se prædicta omnia, et quæcumque alia majora. Consequens autem videtur esse incredibile, tum quia est valde alienum hoc ab intentione voventium, solum enim promittunt obedientiam juxta hunc certum vivendi modum; tum etiam quia votum ipsum expresse fit secundum regulam, ut de voto paupertatis diximus; tum præterea quia judicio omnium prudentum inique ageret Superior, qui hæc extraordinaria præciperet, quantumvis honesta, solum ad arbitrium suum, sine speciali causa legitima, ratione cujus illa pertineant ad finem seu institutum Societatis.

9. *Ratio secunda.* — Secundo est apud nos peculiaris difficultas, in exemplo adducto de missionibus; nam si hoc votum obligat omnes ad obediendum in quibuscumque missionibus, nullius momenti esse videtur speciale votum obedientiæ ad Pontificem, quod professi Societatis emittunt; nam ex vi generalis voti obedientiæ jam ad id tenebantur. Secundum ergo votum nullam obligationem addit, neque extensivam ex parte materiæ, quia materia prioris voti dicitur esse amplissima, neque extensivam ex parte personarum quibus obediendum est, quia si ex vi voti obedientiæ in genere parendum est Præposito Generali hoc præcipienti, ergo et omnibus inferioribus Prælatis, quibus ipse vices suas communicaverit; nam utuntur eadem potestate, quia in hoc sensu fit obedientiæ votum; ergo a fortiori obligabit ad obediendum Pontifici idem præcipienti, quia est supremus Prælatus omnium, non solum quoad potestatem jurisdictionis, sed etiam quoad potestatem dominativam et peculiarem circa religiosos; nulla ergo extensio major intelligi potest in voto professorum. Neque etiam illud votum intensive magis obligat, quia utraque est obligatio voti, in qua, si cætera sint paria ex parte materiæ, non potest intelligi magis et minus, per se loquendo; nec repetitio ejusdem voti auget obligationem, ut in superioribus visum est.

Vera resolutio propositæ quæstionis.

10. *Unde suadetur pars prior.* — *Posterior suadetur.* — In hac re dicendum censeo, materiam quidem hujus voti in Societate esse amplissimam; nihilominus tamen *in rigore præcepti* aliquam admittere regulam et limitationem, quamvis ex consilio sola illa spectanda sit, ut quod præcipitur non sit malum. Primam partem assertionis declarant priores rationes dubitandi, et magis explicabitur simul cum secunda. Illam vero declarandam censeo ex verbis B. P. N. Ignatii, nona parte Constitutionum, cap. 3, § 20, ubi sic ait : *Generatim loquendo, in rebus omnibus, quæ ad propositum Societati finem perfectionis, et auxilium proximorum ad gloriam Dei faciunt, omnibus præcipere in obedientiæ virtute possit,* scilicet Præpositus Generalis. Potestas er-

go præcipiendi limitatur ex fine quem Societas sibi proposuit, et ad quem tendere profitentur omnes ejus alumni. Meritoque hic finis pro regula assignatur ; nam in omnibus moralibus rebus seu institutis finis est veluti primum principium, ex quo reliqua deducenda sunt ; ergo, quæ ad hunc finem necessaria vel convenientia fuerint, recte infra materiam hujus voti comprehenduntur, ut præcipi possint, quando expediens fuerit. Quæ vero sunt vel contraria huic fini, vel certe impertinentia ad illum, non est cur sub materia illius voti comprehendantur, licet alias bona sint ; quia religiosi Societatis non profitentur facere quodlibet bonum, nec servare quodlibet consilium, sed juxta finem sibi præstitutum. Alia ergo præcipi non possunt, ut in prædicta Constitutione significatur ; ergo licet præcipiantur, non tenentur religiosi ex voto obedientiæ in eis obedire.

11. *Objectio bimembris, ut roboretur amplius ex solutione assertio.—Satisfit uni membro.—Nota.*—Dices : nullus est actus honestus qui ad prædictum finem perfectionis, et ad bonum proximorum conferre non possit ; ergo hæc limitatio nulla est, sed potius ex illa sequitur quod supra inferebamus, quoscumque actus excellentis virtutis pœnitentiæ, austeritatis, etc., posse ex vi hujus voti præcipi, quia omnes possunt ad finem perfectionis conducere. Respondeo negando assumptum. Et imprimis, quod attinet ad auxilium proximorum, clarum est non omnes actiones virtutum esse ad hunc finem accommodatas, quia hic non agitur de auxilio superiori, ut sic dicam, quod per orationem vel suffragium dari potest ; nec de auxilio veluti indirecto, quale dici potest quod datur per vitæ exemplum ; sed de auxilio exteriori per se ac directe intento, quod non datur nisi per actiones exteriores, quæ circa ipsum proximum directe versantur. Non ergo omnes actus perfectionis sunt apti ad hunc finem, ut hoc titulo præcipi possint. Imo neque omnes actiones, quæ circa proximum versantur, sunt per se ordinatæ ad illud auxilium præstandum. Nam redemptio captivorum, verbi gratia, optimus actus est circa proximum ; per se autem non ordinatur ad spirituale auxilium ejus, sed ad libertatem personæ recuperandam ; et alia similia exempla facile excogitari possunt de operibus, quæ ordinantur vel ad externam pacem, vel ad commodum Reipublicæ, non vero per se ad spirituale bonum ; unde in prædicto cap. tertio nonæ partis Constitutionum, § 9, ubi declaratur potestas Generalis ad mittendas quascumque personas ad quælibet loca, solum circa actiones ponitur limitatio, scilicet, *ad quamvis actionem, ex iis quibus uti ad proximorum auxilium Societas solet, exercendam* ; ergo ex vi illius Constitutionis non poterit quis mitti sub obligatione præcepti intra Turcas, verbi gratia, ad peregrinandum solum, ut visitet loca Terræ sanctæ, vel ad tractandum negotia, seu ferendam legationem pertinentem ad alia commoda Reipublicæ, et non ad spiritualem profectum vel conversionem animarum ; quia illæ actiones non sunt ex illis quibus Societas uti solet et debet ad auxilium animarum. Loquor autem *de rigore præcepti*, quia de consilio, non est dubium quin melius sit in his omnibus sine discrimine obedire. Observandum etiam est, quamvis aliquæ ex his actionibus proxime non videantur pertinere ad auxilium animarum, remote tamen et per occasionem sæpe posse conferre, et fortasse hanc esse intentionem præcipientis, pro qua in dubio præsumendum est, quando oppositum non constiterit, et ideo non facile admittendam esse excusationem in Societate quoad hujusmodi missiones, maxime si sub rigorosa obligatione præcipiantur, quod raro vel nunquam fit.

12. *Satisfit alteri membro.* — Quod vero spectat ad actiones pertinentes ad propriam perfectionem, dicendum est etiam hunc finem propriæ perfectionis intendi a Societate per media suo adæquato fini proportionata, atque adeo aliquo modo contenta sub suo instituto et regula ; ideoque non omnes actiones, quæ absolute possunt charitatem seu perfectionem augere, esse materiam proportionatam illius voti obedientiæ, quod in Societate fit, ita ut virtute ejus absolute præcipi possint. Hoc probant exempla superius adducta in n. 8, et colligi potest ex sexta parte Constitutionum, cap. 1, § 1, ubi primo sic dicitur : *Omni constanti animo incumbamus, ut nihil perfectionis, quod divina gratia consequi possimus in absoluta omnium Constitutionum observatione, nostrique instituti peculiari ratione adimplenda, prætermittamus.* Quibus verbis significatur rationem inquirendi propriam perfectionem esse debere huic instituto accommodatam ; juxta hanc ergo mensuram (quod ad præceptum attinet) sumendum est quod ibi proxime subjungitur : *Et exactissime omnes nervos virium nostrarum ad hanc virtutem obedientiæ imprimis Summo Pontifici, deinde Superioribus Societatis præstandam intendamus.*

13. *Confirmatio proxime dictorum.*—*B. Ignatius et exactam in suo ordine observantiam et obligationem ad culpam extra vota nullam inducit.*—Et confirmatur hoc, quia major potestas præcipiendi sub obligatione hujus voti nec Societati est necessaria ad finem suum, neque utilis; imo posset esse nociva propter periculum, et perturbationem, quæ ex usu ejus oriri possunt; non est ergo verisimile dari Superioribus talem potestatem, vel ex intentione voventium, vel ex intentione instituentium et approbantium institutum. Quod recte potest declarari ex cap. quinto partis sextæ earumdem Constitutionum, in quo B. P. Ignatius sapienter providit et periculis, et perfectioni suorum filiorum; et ideo duo dicit: unum est, exoptare se, *universas suas Constitutiones, declarationes, et vivendi ordinem omnino juxta nostrum institutum nihil ulla in re declinando observari.* Aliud est, visum sibi nihilominus esse expedire ut, seclusis votorum obligationibus, nulla sit in Societatis Constitutionibus, aut quibuscumque ordinationibus obligatio ad culpam mortalem, vel venialem, ut laquei et pericula evitentur; addit vero exceptionem: *Nisi Superior in nomine Domini nostri Jesu Christi, vel in virtute obedientiæ juberet*, et declarat hoc ipsum non sine magna causa faciendum esse, dicens: *Quod in rebus vel personis illis, in quibus judicabitur, quod ad particulare uniuscujusque vel ad universale bonum multum conveniet, fieri poterit.* Ubi si contextus recte attendatur, potestas hæc cadit supra *observantiam constitutionum, declarationum, ac vivendi ordinem, omnino juxta nostrum institutum.* Et circa hæc ipsa adjungitur illa circumspectio et restrictio in usu debito talis potestatis; ergo si quid est quod sub illis capitibus nullo modo comprehendatur, revera non est materia hujus potestatis, vel rigorosi præcepti quod ab illa manare possit.

14. *Ad rationem partis affirmativæ in n. septimo.*—*Voluntas Superioris pro regula habenda, quis sensus.*—*Altera responsio.*—Neque contra hanc resolutionem obstant quæ in principio dubitationis adducta sunt. Nam imprimis, locutiones illæ universales intelligi possunt juxta subjectam materiam, et juxta illam limitari, scilicet, hanc obedientiam extendi ad omnia quæ ad finem hujus instituti et observationem ejus conducere possunt. Juxta quam interpretationem etiam habet locum illa ampliatio, scilicet, voluntatem Superioris pro regula esse habendam, scilicet illius Superioris, qui vere ut Superior Societatis, id est, in ordine ad finem et institutum ejus, regere vult; cujus voluntas non limitatur quidem per regulam scriptam, quia multa potest extra illam præscribere, prout ad finem suæ potestatis judicaverit expedire; nunquam tamen omnino præcipit extra regulam, quia hoc ipsum in ipsis Constitutionibus de illius potestate declaratur; et supposito fine ac modo instituti erat moraliter necessarium. Atque hoc etiam satis est ut subditus Societatis dicatur habere pro regula voluntatem sui Superioris, quia finis et institutum Societatis adeo universalia sunt, ut omnes actiones hominis, quæ, moraliter loquendo, in usum venire possunt, comprehendant. Denique hoc modo etiam habet locum illa exceptio actionis peccaminosæ; nam etiam in ordine ad finem vel commodum Societatis posset intelligi excessus in præcipiendo actionem alias justam. Aliter etiam dici potest, illas universales locutiones, si absque ulla restrictione sumantur, comprehendere non tantum ea quæ possunt rigorose præcipi, sed etiam ea quæ ad probationem obedientiæ, et majus quoddam exercitium possunt injungi, quæ ordinarie pertinent ad consilium, non ad præceptum.

15. *Ad primam rationem partis negantis in num.* 8.—Et ita etiam responsum est ad generalem objectionem in contrarium factam; nam illa solum probat posse hic adhiberi limitationem aliquam ex fine et instituto Societatis; tamen, quia hi termini totam ordinariam vitam hominis circumscribunt, non possunt ob eam causam excipi, nisi quædam præcepta valde extraordinaria, et aliena ab instituto Societatis, quæ magis possunt cogitatione fingi, quam in usum venire, et hujusmodi sunt aliqua ex his exemplis quæ ibi afferuntur. Non vero sunt omnia sine distinctione admittenda. Cum enim infertur, posse Superiorem præcipere actionem, in qua vita manifesto periculo exponatur propter salutem alicujus proximi, profecto id nullum inconveniens est, sed in multis occasionibus potest esse verum, præsertim in obedientia Societatis; nam materia illius obedientiæ non est aliena, sed valde consentanea fini Societatis; et ideo etiam ubi charitas alias per se non obligaret, potest præceptum obedientiæ obligare, quando est vera necessitas in proximo, et aliunde non est clara inordinatio contra charitatem. Alia vero exempla facilius possunt admitti, quamvis in eis observandum sit an ratio justæ pœnæ propter culpas commissas, vel ratio medicinæ morali-

ter convenientis ad eas cavendas, interveniat; nam tunc Superior jus habet præcipiendi, et non excedit fines regulæ aut instituti.

16. *Pro ratione in n. 9 adducta, dubium de obligatione ad Indos eundi, etc.— Quid de aliis religiosis?* — Petitur autem in secunda objectione pro eadem negante parte posita in n. 9, an religiosi Societatis, qui quartum votum professorum non emiserunt, possint ex rigore præcepti obedientiæ obligari ad missiones difficiles, quales sunt inter Indos vel alios infideles. Quidam enim auctores, qui de aliis religiosis hoc negant, idem, ut videtur, in religiosis Societatis sentirent. Præsertim vero hoc indicant Ludov. Lopez, in Instructorio conscientiæ, p. 1, c. 56, et Emmanuel Rodrig., tomo primo Quæstionum regul., quæst. decima nona, art. 7, ubi cum de suis quisque religiosis hoc docuisset, confirmationem sumit ex modo vivendi religiosorum nostræ Societatis, *qui has* (inquit) *longinquas peregrinationes, valdeque difficiles, sibi injungendas a Prælatis, subituros profitentur, nec eas repudiaturos;* quo satis insinuatur, si eas non specialiter vovissent, tanquam nimis difficiles refutare potuisse. Quod argumentum etiam procedit de omnibus religiosis Societatis, qui illud peculiare votum non emittunt.

17. *Quid de religiosis Societatis pronuntiandum.* — Quidquid vero sit de aliis religiosis (de quibus supra, in tomo præcedenti, in genere satis dictum est, et unusquisque poterit juxta rationem sui instituti principia ibi posita ad se applicare), de nostris certum reputamus, omnes veros religiosos Societatis posse in virtute sanctæ obedientiæ ad has missiones obligari, per se loquendo, et seclusis accidentalibus circumstantiis, quæ in particularibus casibus possunt excusare, quæ in præsentem considerationem non veniunt. Ratio præcipua est, quia hoc est satis expressum in Constitutionibus Societatis, ut patet ex nona parte, c. tertio, § 9. Dices, ibi solum dici, *mittere poterit,* etc., non vero dici, *præcipere poterit.* Sed hoc nihil obstat, tum quia non potest efficaciter mittere, nisi possit etiam præcipere; tum etiam quia eodem modo dicitur posse mittere, sicut posse missos revocare, vel officia distribuere. Constat autem posse ita distribuere officia, ut ex præcepto cogat unumquemque, si necessarium fuerit, ad acceptandum officium sibi commissum. Item manifestum est posse præcipiendo revocare quoscumque, et ubicumque existant; ita ergo potest mittere. Deinde est manifesta ratio, quia hæ missiones sunt valde necessariæ, et consentaneæ ad finem Societatis, non solum quatenus a professis, sed etiam quatenus ab aliis sociis fieri possunt; imo interdum sunt adeo necessariæ, ut sine illis non possit Societas aut suum finem assequi, aut convenienter gubernari; ergo sunt materia præcepti respectu omnium, qui obedientiam religiosam in Societate voverunt. Antecedens per se notum est ex dictis supra, in lib. 1, de instituto et fine Societatis, et ex usu ipso, et praxi. Consequentia etiam est manifesta ex proxime dictis circa expositionem hujus voti, et ex d. cap. tertio nonæ partis Constitutionum, § 20, ubi generatim dicitur, *in rebus omnibus, quæ ad propositum Societatis finem perfectionis et auxilii proximorum ad gloriam Dei faciunt, omnibus præcipere in obedientiæ virtute possit,* ubi duplex distributio notanda est, una rerum, altera personarum; nam sub priori hæc materia, sub posteriori vero hæ personæ manifeste comprehenduntur.

18. *Completur responsio dictæ rationis in numero nono.* — Neque hinc licet sumere argumentum ad omnes alias actiones et peregrinationes, et licet fortasse minus difficiles sint, quia regula hujus materiæ non est facilitas vel difficultas, sed proportio (ut sic dicam) ad finem et institutum Societatis, ratione cujus multa sub illo comprehenduntur, quæ difficillima sunt, non vero alia, licet sint faciliora. Quid vero ultra hanc generalem obligationem addat proprium votum professorum Societatis, infra suo loco videbimus, lib. 6, cap. quarto, numero decimo sexto.

CAPUT XIII.

DE CONSILIO OBEDIENTIÆ IN SOCIETATE QUANTUM AD PERFECTIONES EXECUTIONIS.

1. *Non omnis executio obedientiæ est de præcepto.* — Præter ea quæ in observatione obedientiæ sunt de necessitate præcepti, possunt in illius usu aliqua observari, quæ solum pertinent ad consilium, etiam supposito obedientiæ voto. Quæ quidem spectari possunt vel ex parte materiæ, vel ex parte modi. Prius membrum explicatum fere est capite præcedenti; nam declarando materiam necessariam, attingere oportuit etiam illam, quæ tantum est sub consilio, seu pertinet ad melius esse. Regulæ etiam omnes, quæ sub reatu alicujus culpæ non obligant, ad hoc membrum reduci possunt, de quarum observantia et aliquali obligatione nihil speciale addendum occurrit

his quæ in genere de regularum observatione dicta sunt, tract. 8, lib. 1, et explicando etiam consilium hoc circa modum obediendi, amplius declarabuntur omnia quæ ad eam materiam spectant.

2. *Notantur tria pro titulo capitis tractanda.* — Ad explicandum autem optimum obediendi modum, notandum est, in observatione cujuscumque legis seu præcepti, tria concurrere posse ac debere, scilicet, executio ejus quod jussum est, voluntas exequendi seu observandi rem præceptam, et judicium intellectus imperantis talem executionem et voluntatem. Quæ sumuntur ex D. Thom. 1. 2, quæst. centesima, art. 9, quatenus ait, ad observationem legis necessariam esse et operationem virtutis ex suo genere, et modum illum virtutis, qui in hoc consistit, quod aliquis volens et sciens operetur, juxta Aristotelem, 2 Ethic., c. 4. Hæc ergo tria in quacumque obedientia et in modo obediendi concurrunt, et aliquid potest in eis considerari pertinens ad substantiam, vel, ut ita dicam, ad necessarium modum obediendi, alia vero solum ad modum meliorem; et hæc proprie dicuntur in præsenti cadere sub consilium obedientiæ.

3. *Executio quoad substantiam obligatoria est.* — *Prima perfectio executionis de consilio.* — Et imprimis de executione ejus quod præcipitur, manifestum est in ea consistere substantiam, ut sic dicam, actualis obedientiæ; per illud enim substantialiter observatur præceptum, quod est propria ejus materia, ad quam directe obligat; hujusmodi autem est ipsa executio operis, seu actionis injunctæ, sub qua comprehendimus omissionem, quando de illa est prohibitio. Præter ipsam vero executionem quoad substantiam ejus, possunt in ea considerari aliqua pertinentia ad modum illius, quæ ex variis locis nostrarum Constitutionum desumuntur. Primum est, ut hæc executio non solum exhibeatur in rebus obligatoriis, sed etiam in aliis. Et ad idem spectat, ut, nullo expectato præcepto, sed quocumque signo voluntatis Superioris præcepto, statim executio subsequatur, sexta parte Constitutionum, c. 1, § 1, et consonat D. Thom. 2. 2, q. 10, artic. 5, ad 3, ubi de religiosis inquit, teneri ex voto ad obedientiam regularem, id est, in his quæ ad regularem conversationem pertinent; pertinere autem ad cumulum perfectionis, etiam in aliis honestis obedire; et ita distinguit duplicem obedientiam, aliam sufficientem, et aliam perfectam, scilicet, ex parte rerum in quibus obediendum censetur; illa enim perfecta est, quæ universalis est, nihilque excipit, nisi quod displicet Deo; et hanc obedientiam sæpius commendat Basilius, præsertim regul. centesima decima quarta, ex brevioribus, et 137, 138, et in 120, sic ait de persona religiosa: *In universum, quod quis sui juris esse velit, culpabile est;* multa etiam similia habet in Constitution. monast., c. 20 et 23, et sæpe alias; in articulo autem secundo ita dixerat idem D. Thomas: *Tanto videtur obedientia promptior, quanto expressum præceptum obediendo prævenit, voluntate tamen Superioris intellecta;* sentit ergo hunc modum pertinere ad consilium perfectionis obedientiæ. Idem docuit Bonaventura, de Processu religionis, cap. vigesimo octavo, ubi inter alia inquit: *Bonus obediens aliud non spectat, ubi de Superioris sibi constiterit voluntate.*

4. *Secunda perfectio.* — Alia conditio hujus executionis, ut optime fiat, est celeritas et promptitudo; et hæc eodem § 1 postulatur cum illa exaggeratione, ut littera inchoata relinquatur: quam ad litteram observatam esse ab antiquis religiosis, refert Cassianus, lib. 4 de Instit. renunt., cap. 12, dicens: *Itaque considentes intra cubilia sua, et operi ac meditationi pariter intendentes, cum sonitum pulsantis ostium, aut diversorum cellulas percutientis audierit, ad orationem eos, scilicet, seu ad opus aliquod invitantis, certatim e cubilibus suis unusquisque prorumpit, ita ut qui opus scriptoris exercet, quam repertus fuerit inchoasse litteram, finire non audeat, sed in eodem puncto quo ad aures ejus sonitus pulsantis advenerit, summa velocitate prosiliens ne tantum quidem moræ interponat, quantum cœpti apicis consummet effigiem, sed imperfectam lineam litteræ relinquens, non tam operis compendia, lucrave sectetur, quam obedientiæ virtutem exequi toto studio atque æmulatione festinet.* Huic consonat quod Basilius respondit in regula 166, ex brevioribus, ubi, cum quæsitum esset qua promptitudine obediendum sit quoad mandati executionem, respondet, *nihilo minore, quam quanta parvulus vehementer esuriens vocanti se ad nutritionem nutrici auscultat; et quilibet, cui chara vita sit, ei, qui sibi, quæ ad vivendum necessaria sunt, largiatur*, etc.; et in Constitution. monast., cap. decimo octavo: *Potestatem* (ait) *suiipsius ne ad punctum quidem temporis habere monachus debet.* Et deinde comparat illum instrumento artificis, quod, deficiente impetu artificis, amplius non movetur. Et regul. 28, ex fusioribus, multa dicit idem Basi-

lius in eum, qui ad exequendam obedientiam *cunctabundus accedit, et lentescens;* de hac etiam perfectione obedientiæ videri potest Bonaventura in Speculo disciplinæ, prima parte, cap. 4, ubi inter alia ait: *Perfecta obedientia sua imperfecta relinquit.*

5. *Tertia perfectio.— Excusatio ab obedientia quando gravis culpa, quando non.— Perfectiones aliæ huic tertiæ annexæ.* — Alia conditio ad hanc perfectionem necessaria est, ut nulla ante executionem adhibeatur excusatio, quæ expresse habetur tertia parte Constitutionum, c. 1, ubi inter alia dicitur: *Sine excusationibus et obmurmurationibus obediant, licet difficilia et secundum sensualitatem repugnantia jubeat.* Et in 7 p., c. 1, specialiter de voto ad Pontificem dicitur: *Sine ulla excusatione se Societas astrinxit.* Circa hanc autem conditionem distinguendum de excusatione est; nam interdum potest esse contra substantiam ipsius voti, quando adhibetur præceptum, et excusatio vel est contra id quod promissum est, vel non est vera, sed ficta, aut colorata; ut si quis cum jubetur missionem obire, excusetur solum, quia non datur viaticum, quod repugnat promissioni factæ; et ideo si id faciat animo non eundi, nisi detur, graviter contra obedientiam delinquet; si autem solum ad extorquendum aliquid id faciat, circa modum imperfectus erit. Qui autem falsam causam excusationis allegat, licet de facto a Superiore excusatur ab excusatione obedientiæ, coram Deo non excusatur a transgressione culpabili; quia ex quo illi præceptum fuit impositum, contra illud delinquit, si sine vera et justa causa excusatur. At vero ubi nondum præceptum interpositum fuit, sed simplex obedientia seu significatio voluntatis Superioris, in tali excusatione poterit esse culpa mendacii; contra obedientiam vero solum est magna imperfectio, et retardatio reprehensione digna circa votum obedientiæ. Atque idem est, quoties excusatio non ex ratione, sed ex affectione aliqua inordinata procedit; nam, si vera ratio impediens interveniat, vel saltem talis existimetur, aut probabiliter de ea dubitetur, nulla erit imperfectio, quod ea Superiori proponatur, ut in speciali epistola de hac materia, in n. 19, B. P. N. Ignatius latius explicavit, et utrumque docuit D. Basilius, in regula 119, ex brevioribus, ubi primo exaggerat, quantum ab obedientia deficiat, *qui quod sibi assignatum est, recusat, et aliud ab eo diversum exquirit.* In fine vero subjungit: *Verum enim si causam te habere aliquam putas, quamobrem opus recuses, hanc Magistris indicato, eamque illis disceptandam relinquito.* Quam causam veram esse oportet, ne ei dicatur: *Qui fingit laborem in præcepto,* ut idem Basilius dixit, regul. 152, ex eisdem brevioribus. Denique ad hunc etiam perfectum modum spectat, quod obedientia sit integra, fortis, id est, constans, et cum debita perseverantia, ut in eisdem locis Constitutionum dicitur; imo hæc quodammodo seu ex parte pertinent ad substantiam executionis, ne pars aliqua illi desit, et mutila sit. Et ita sub hac conditione plures aliæ continentur, quas luculenter describit Bonaventura loco statim citando.

CAPUT XIV.

DE PERFECTIONIBUS CONSILII OBEDIENTIÆ EX PARTE VOLUNTATIS.

1. *Meminit hujus conditionis S. Ignatius, et Bonaventura.* — Circa secundum propositum in 2, de voluntate, B. P. Ignatius, in sua epistola de obedientia, ita exaggerat hujus conditionis necessitatem, ut dicat in numero quinto, *infirmam et valde imperfectam esse primam illam obedientiæ formam, quæ mandata duntaxat opere exequitur, nec virtutis nomine dignam, nisi ad alterum gradum ascendat, qui voluntatem Superioris suam faciat, et cum ea ita concordet, ut non solum in effectu executio appareat, verum etiam in affectu consensio, sicque idem velit uterque, idem nolit.* D. etiam Bonaventura, in Opusc. 8 Collationum, collat. 3, quædam refert Augustini verba, quibus hæc conditio, simul cum præcedenti, optime declaratur: *Ut obedientia,* inquit, *religiosi Deo sit acceptabilis, debet esse prompta, sine dilatione; devota, sine dedignatione; voluntaria, sine contradictione; simplex, sine discussione; perseverans, sine cessatione; ordinata, sine deviatione; jucunda, sine turbatione; strenua, sine pusillanimitate; universalis, sine exceptione.* In quibus verbis tres dictæ conditiones, capite præcedenti, numero secundo, positæ, continentur; nam quod obedientia sit sine discussione, ad judicium spectat; quod autem sit devota, voluntaria, jucunda, ad voluntatem pertinet; reliqua perfectam executionem continent, quamvis non possint a voluntate separari.

2. *Primum pronuntiatum: aliqua voluntas est de substantia obedientiæ.*—Est igitur advertendum primo, voluntatem aliquam necessariam

esse ad substantiam obedientiæ, aliquam vero ad perfectionem. Cum enim obedientia dicat moralem actum et humanum, ac de se studiosum, repugnat esse sine voluntate, a qua omnis actus hominis proxime habet, quod moralis et humanus sit. Imo, cum duo possint in actu obedientiæ distingui, scilicet, et substantia ipsius actus, ut, verbi gratia, quod sit oratio, vel jejunium, et ordo ad voluntatem Superioris, scilicet, quod præceptus sit, ad substantiam obedientiæ non satis est quod talis actus a voluntate procedat quoad substantiam suam; sed etiam quatenus substat Superioris voluntati. Si quis enim voluntarie oret, aut jejunet, ignorans, vel omnino non attendens illud esse a Superiore injunctum, non potest dici proprie obedire, licet materialiter faciat quod injunctum est. Sicut qui voluntarie audit Missam ex sua devotione, ignorans esse diem festum, proprie non implet præceptum Ecclesiæ, licet illud non violet. Ratio autem est, quia non ex propria intentione et voluntate paret præcepto, sed casu contingit ut voluntas ejus cum præcepto concurrat, et ita faciat quod alias præceptum erat; nam quantum erat ex dispositione operantis, non magis ferebatur ad observationem præcepti, quam ad non observationem; necesse est ergo ut voluntas aliquo modo feratur in actum, quatenus cadit sub voluntatem Superioris, alias dici non poterit obedientia presse ac proprie etiam quoad executionem.

3. *Notatio duplicis actus voluntatis pro secundo pronuntiato.—Secundum pronuntiatum: prior actus sufficit ne violetur obedientia; posterior requiritur ad ejus speciem.*—Est autem ulterius observandum, duobus modis posse voluntatem ferri in actum, *quatenus* a Superiore injunctum. Primo, ut in objectum materiale tantum, ita ut illud *quatenus* solum designet rem in quam fertur voluntas, secundum propriam rationem ejus, quæ solet appellari a philosophis *ratio formalis quæ*. Secundo, ut in proprium motivum, seu objectum formale propter quod voluntas fertur in talem actum, ita ut illud *quatenus* reduplicet rationem formalem sub qua objecti talis actus. Alter ergo ex his modis necessarius est ad moralem obedientiam, ut probat ratio paulo ante facta, et ex illis prior sufficit ad satisfaciendum præcepto obedientiæ, ita ut contra illud non peccetur. Posterior autem necessarius erit ad exercendum proprium et specificum actum virtutis obedientiæ. Ita pronuntiat D. Thom. 2. 2, quæst. centesima quarta, articulo secundo, ad 1, ibi: *Si obedientia proprie accipiatur, secundum quod respicit per intentionem formalem rationem præcepti, erit specialis virtus, et inobedientia peccatum speciale; secundum hoc enim ad obedientiam requiritur, quod impleat aliquis actum justitiæ, vel alterius virtutis, intendens implere præceptum, et ad inobedientiam requiritur, quod actualiter contemnat speciale præceptum. Si vero obedientia large accipiatur pro executione cujuscumque, quod potest cadere sub præceptum, et inobedientia pro omissione ejusdem ex quacumque intentione, sic obedientia erit generalis virtus, et inobedientia generale peccatum.* Ratio autem prioris partis est, quia cum lex vel Superior aliquid præcipit, non injungit ut id fiat formaliter, quia præceptum est, ita ut totum hoc sit materia præcepti, sed solum injungit talem actum; ergo ad præceptum implendum sufficit voluntarie illud facere, quamvis non fiat ex illo motivo. Ratio vero posterioris partis est, quia in omni virtute, ad eliciendum proprium et internum actum specificum ejus, necessarium est operari ex proprio motivo ejus, et ob ejus honestatem, juxta doctrinam Aristotelis, 2 Ethic., cap. 4, ubi ait tunc aliquem operari juste, quando operatur *sciens, et eligens propter ipsa;* ergo, ut quis operetur actum proprium et specificum obedientiæ, necesse est ut velit ob ipsam, id est, propter formale motivum obedientiæ; sed hoc motivum est facere aliquid quia præceptum est; ergo, etc.

4. *Objectio contra primam partem hujus secundi pronuntiati. — Principalis consequentia objectionis suadetur. — Objectio contra secundam partem.* — Sed objicitur contra priorem partem pronunciati, quia, ut religiosus committat specialem malitiam contra obedientiam, non est necesse ut ex speciali contemptu præcepti actum omittat, sed satis est quod voluntarie omittat ex quocumque motivo; ergo, e contrario, ut impleat obedientiæ præceptum, necesse est ut formaliter velit Superiori obedire ex motivo obedientiæ. Antecedens declaratur ex differentia inter obligationem legis, et imperii Prælati religionis; nam lex obligat, constituendo actum in aliqua specie virtutis, juxta exigentiam materiæ, verbi gratia, jejunii aut misericordiæ, et ideo transgressor talis legis non committit formalem inobedientiam, secluso formali contemptu, sed intemperantiam, vel quid simile. Præceptum autem Prælati religionis non ponit actum in peculiari specie virtutis (loquor enim

de præcepto, quod non ex propria jurisdictione, sed ex potestate dominativa provenit), et ideo violatio ejus per se non continet malitiam contra aliam virtutem, sed solum contra obedientiam, ex quocumque motivo fiat. Et de his posset verificari, quod in dicta solutione ad 1, D. Thomas ait, *quædam sub obedientia seu sub præcepto cadere, quæ ad nullam aliam virtutem pertinent;* circa quæ verba laborat ibi Cajetanus. Et hinc probari potest prima consequentia, quia, quoties præceptum ita ponit actum in specie alicujus virtutis, ut contra illam peccetur, quacumque ratione omittatur, non impletur illud præceptum, nisi per proprium et formalem actum illius virtutis, ut præceptum jejunii per actum temperantiæ, etc., quia sicut *malum ex quocumque defectu,* ita *bonum ex integra causa;* ergo, licet aliæ leges impleantur per actus virtutum, in quibus actus præceptos reponunt, præceptum obedientiæ religiosæ non impletur, nisi per formalem obedientiam, quia solum intra hanc virtutem constituit actum præceptum. E contrario vero objici potest contra posteriorem ejusdem pronunciati partem, nam si illa vera esset, sequeretur religiosum nunquam posse exercere proprium et formalem actum obedientiæ, nisi ubi intervenit proprium præceptum Superioris; consequens est falsum, et contra communem usum religionum, in quibus ordinarie inferiores ex obedientia moventur ad operandum, quamvis Superiores propria præcepta non imponant, sed simplicem voluntatem indicent.

5. *Quid dicendum ad antecedens prioris objectionis.* — Ad priorem objectionem, dato antecedente negatur consequentia; oportet tamen antecedens convenienter explicari; nam, cum religiosus transgreditur præceptum obedientiæ (considerando illud, ut dixi, quatenus est præcise a potestate dominativa, seclusa jurisdictione), non peccat quidem, per se loquendo, contra specialem virtutem, ad quam ex parte materiæ pertinet talis actus, ut, verbi gratia, contra temperantiam, si frangat jejunium, et quoad hoc est simpliciter verum illud antecedens et differentia assignata, ob rationem ibidem indicatam; quia constituere actum in speciali materia virtutis est proprium potestatis jurisdictionis. Nihilominus tamen illa transgressio non est proprie contra specialem virtutem obedientiæ, sed est contra votum obedientiæ, in quo sensu concedimus illud antecedens; proprie autem et specifice est contra virtutem religionis, ita ut, secluso actuali contemptu præcepti, non sit formalis inobedientia, sed sacrilegium quoddam Sic enim habere proprium dicitur esse contra paupertatem, non quia sit contra aliquam specialem virtutem paupertatis, quia nulla est, sed quia est contra votum paupertatis, et ita peccatum illud proxime est contra religionem. Similis ergo est in præsenti ratio, quia Superior, cum præcipit, nihil aliud facit quam exigere a subdito debitum suæ promissionis, quam Deo fecit per obedientiæ votum, et ideo tunc non obedire, proxime est peccatum non implendi votum; est ergo sacrilegium secundum propriam speciem, materialiter autem est inobedientia, tum ratione generali, quia omne peccatum est quædam inobedientia, ut D. Thomas dixit, tum ratione speciali, quia ejus materia est quædam inobedientia.

6. *Quid ad consequentiam respondendum.* — Ex quo facile constat, quomodo consequentia valida non sit, si consequens intelligatur de proprio motivo obedientiæ, nam satis est velle obedire ad implendum promissum. Imo addo præterea ad satisfaciendum obligationi voti obedientiæ, non esse necessarium formaliter obedire ex motivo religionis, seu voti implendi. Nam, licet quis faciat quod promisit ex motivo extrinseco timoris, vel amoris, aut spe præmii, vel ex affectu ad propriam virtutem, ad quam secundum se pertinet actus præceptus, scilicet temperantiæ, etc., id satis est ad implendum votum obedientiæ; quia per illud non promittimus obedire sub hoc vel illo motivo, sed simpliciter obedire; quod, servata proportione, idem est in quocumque voto. Addo denique, propositionem ibi assumptam, *quando transgressio præcepti est contra aliquam virtutem, observationem talis præcepti non fieri nisi per actum illius virtutis,* non esse veram de actu formali et proprio, elicito a tali virtute, sed solum de actu materiali et externo, qui ex genere suo pertineat ad talem virtutem. Ita enim præceptum jejunii impletur per abstinentiam, quia ex genere suo pertinet ad temperantiam, etiamsi ab operante non fiat ex affectu ad temperantiam; imo neque cum honestate temperantiæ; potest enim lex humana impleri per actum ex se bonum, non bene factum; et idem in præsenti dicendum censeo de observatione voti obedientiæ, quantum spectat ad rigorem præcepti, et ut non committatur culpa contra hoc votum; sufficit enim voluntas implendi quod jubetur, etiamsi alioquin voluntas illa sit ex quocumque imper-

fecto motivo, vel etiam peccaminoso, quia res promissa solvitur, et id satis est ad votum, ut ex proprio tractatu de voto in communi constat.

7. *Ad objectionem contra posteriorem partem pronuntiati in num. 4.* — Ad posteriorem objectionem distingui potest consequens ibi allatum, scilicet, *non fieri a religioso formalem actum obedientiæ, nisi ubi intervenit proprium præceptum Superioris;* nam potest hoc intelligi de actu obedientiæ, id est, voti obedientiæ, vel de actu obedientiæ, id est, specialis virtutis obedientiæ. In priori sensu facile concedi potest sequela, quia ubi non intervenit obligatio voti, non potest habere illam peculiarem honestatem, quæ est in observatione voti. Quia hæc duo correlativa sunt, et non potest unum sine alio poni. Dices : qui vovet ingredi religionem intra annum, si statim ingrediatur, facit actum voti, et implet illud, quamvis nondum obligaretur. Respondeo implere quidem votum quoad substantiam actus, quia quoad illam immediate obligabatur per tale votum, licet nondum obligaretur quoad circumstantiam temporis, quod homo in eo casu voluntarie anticipat. At vero in præsenti, votum obedientiæ per se, et immediate ad nullum actum obligat, etiam quoad substantiam ejus, sed solum mediante præcepto Superioris, quia solum obligat ad obediendum illi; et ideo donec ponatur tale præceptum, non habet locum usus talis voti. Neque hic habet locum anticipatio, per quam dici potest religiosus prævenire præceptum, contentus sola voluntate Superioris, quia hæc anticipatio non solum excludit temporis circumstantiam, ut in exemplo adducto, sed etiam excludit substantialem materiam voti, et ideo non admittit proprium actum voti in exercitio seu effectu, ut sic dicam; quamvis in affectu et præparatione animi in eo actu ostendatur voluntas promptissima ad observationem voti, si ejus materia poneretur.

8. Dices : cur non potest intelligi sub materia hujus voti non solum præceptum, sed quamcumque voluntatem Superioris comprehendi, ita ut promissio non tantum sit de observando præcepto, sed etiam de exequenda voluntate Superioris, quocumque modo innotescat? Respondeo primo, id constare ex communi usu, et institutione religionum, cui accommodatur intentio voventis. Secundo, quia illud involvit repugnantiam; nam contra præceptum distinguimus illam voluntatem Superioris, quæ non inducit rigorosam obligationem; si autem executio hujus voluntatis etiam esset sub voto comprehensa, necessario induceret obligationem, quia applicaret sufficientem materiam voti; involvitur ergo repugnantia. Ratio autem a priori est, quia, licet obligatio ad obediendum fieret in voluntate voventis, illa tamen secundum se est solum conditionata, scilicet, si Superior voluerit; et ideo, quod talis obligatio transeat in absolutam, seu actu exerceatur, pendet ex voluntate Superioris; quamdiu ergo ipse non vult obligare, votum non potest obligare; quamdiu autem non præcipit, non vult obligare; ergo repugnat ut ex illa voluntate Superioris, quæ præceptum excludit, oriatur obligatio voti, quia non impletur ejus conditio; nec potuit subditus velle se obligare etiam cum sola illa voluntate; alioquin vellet obligari, etiam quando Superior non vult eum obligare, quod repugnat ipsi voto obedientiæ. Quocirca, si ponamus (hoc enim non repugnat) aliquem promittere Deo facere hoc vel illud, si alius voluerit, quamvis voluntas ejus non sit præcipiens, sed tantum consentiens aut desiderans, illud non esset votum obedientiæ, sed esset votum talis materiæ, sub tali conditione; votum ergo obedientiæ habet pro materia præceptum alterius; et ideo quamdiu illud non imponitur, proprie exerceri non potest, nisi tantum in affectu, et præparatione animi, ut explicavi.

9. Quod si quis tandem objiciat, si hoc ita est, utilius esse religiosis, cum per proprium præceptum imperantur, quia tunc operabuntur ex voto, quod est magis meritorium; respondetur primum id non expedire propter periculum lapsus; deinde illud meritum suppleri posse per voluntatem obedientis, tum propter magis liberam et spontaneam voluntatem, quæ ostenditur præveniendo præceptum, tum propter intentionem, et præparationem animi ad idem libentius exequendum, si adjungeretur præceptum ; tum denique quia etiam hoc genus obedientiæ potest fieri ex religione in cultum Dei; imo etiam ex intentione operantis referri potest ad observationem voti, atque ita ejus honestatem participare, quatenus in his etiam non præceptis obedire vult, ut longissime distet a transgressione voti, et ad ejus perfectissimam observantiam assuescat.

10. *Circa alterum sensum indicatum in numero septimo, an requiratur præceptum, vel sufficiat simplex voluntas ad obedientiam.* — At vero, si sermo sit de actu formali et proprio

virtutis specialis obedientiæ, difficultas non parva est, an ad illum requiratur ex parte objecti proprium præceptum Superioris, vel sufficiat simplex voluntas significans subdito quocumque modo. In qua Cajetanus 2. 2, quæst. centesima quarta, articulo secundo, pro certo supponit, objectum obedientiæ includere præceptum aliquod, et inquirit an sit necessarium præceptum obligans ad mortale, vel sufficiat generatim; et resolvit sufficere quodcumque præceptum inducens obligationem sub quacumque culpa, etiam veniali. Quod recte probat, quia etiam materia minima est capax obedientiæ et inobedientiæ; quia est capax præcepti generatim sumpti, etiamsi præceptum illius per se non obliget ad mortale. Quod autem aliquod præceptum necessarium sit, solum probat Cajetanus, *quia obedientiæ actus proprius est facere vel omittere aliquid, ut Superioris voluntatem sibi notam impleat;* quasi supponens notificationem voluntatis Superioris semper habere vim præcepti obligantis, saltem sub veniali. Quod videtur etiam indicare D. Thomas ibi, in corpor., dum ait : *Obedientia est specialis virtus, et ejus objectum est præceptum tacitum, vel expressum; voluntas enim Superioris, quocumque modo innotescat, est quoddam tacitum præceptum.* Et in solutione ad 2, idem repetit, scilicet, objectum obedientiæ esse præceptum Superioris expressum, vel interpretativum; quid autem per interpretativum intelligat, declarat, dicens, *scilicet simplex verbum Prælati ejus indicans voluntatem, cui obedit promptus obediens, secundum illud ad Titum* 3 : *Dicto obedire.* Et potest confirmari hæc sententia primo, ex eodem Cajetano, quia ubicumque potest versari obedientia formalis ex intentione operantis, potest intercedere inobedientia vel formalis ex contemptu, vel materialis ex quacumque voluntaria commissione vel omissione; quia opposita versantur circa idem; sed inobedientia non habet locum, nisi ubi intervenit præceptum; tum quia inobedientia dicit vitium, seu peccatum, quod sine præcepto intelligi non potest; tum etiam quia, si Superior nullum grave aut leve imponat, licet subditus non faciat ejus voluntatem, non peccabit venialiter, per se loquendo, et licet illam contemnat, non peccabit mortaliter; non est ergo inobediens. Confirmatur secundo ex dictis, nam, secluso præcepto, non datur actus voti obedientiæ, id est, contentus sub illa promissione; ergo nec dari potest actus formalis virtutis obedientiæ. Patet consequentia, quia votum obedientiæ, ut nomen ejus præ se fert, habet pro materia virtutem obedientiæ; ergo servant eamdem proportionem respectu præcepti Superioris.

11. Contra hanc vero sententiam obstat primo, quia voluntas Superioris indicata inferiori est sufficiens objectum formalis actus obedientiæ; et illa non semper habet vim præcepti, sive taciti, sive expressi, nec per se obligantis ad mortale aut ad veniale; ergo. Explicatur minor, quia in ea videtur consistere difficultas. Nam ad præceptum nec necessarium est, nec sufficit, ut Superior velit aliquid fieri a subdito; non est quidem necessarium, quia Deus præcipit sine hac voluntate; neque etiam sufficit, quia multa vult Deus fieri ab homine, quæ non præcipit; et inter homines id videtur manifestum; nam interdum Superior desiderat, et petit a subdito ut aliquid faciat, non solum sine ullo præcepto, sed etiam directe explicando se nolle obligationem imponere: voluntas ergo necessaria ad præceptum, sive expressum, sive tacitum, est voluntas obligandi subditum, præter quam intelligi potest in Superiore voluntas ordinans, seu movens subditum ad hoc vel illud faciendum, nulla imposita obligatione; significatio ergo hujus voluntatis non est præceptum expressum vel tacitum, neque inducit obligationem sub mortali aut veniali peccato, quod erat in minori subsumptum. Quod autem hæc voluntas Superioris sit sufficiens objectum formalis actus obedientiæ, patet, quia voluntas faciendi quod Superior ita vult fieri, præcise ex hoc motivo subjiciendi propriam voluntatem voluntati illius, etiamsi non intercedat obligatio præcepti, est honesta, habetque aliquam specialem rationem virtutis ex illo speciali motivo; et non aliam, nisi obedientiæ; ergo.

12. Et confirmatur ex communi praxi religionum, in quibus regulæ et statuta sæpe non obligant ad ullam culpam mortalem aut venialem, ut in Societate declaratum est parte 6 Constitutionum, c. quinto. Et similiter simplex jussio Superioris non censetur obligationem ad culpam includere, nisi addat, *in virtute obedientiæ*, vel quid simile; et nihilominus in observatione talium regularum, constitutionum, aut jussionum, censetur exerceri obedientia, vel materialiter, si res ipsæ simpliciter fiant, vel etiam formaliter, si ex prædicta intentione fiant, et transgressores illarum censentur inobedientes, saltem quoad carentiam perfectionis obedientiæ, quam secun-

dum suum statum profiteri debent; ergo signum est objectum illud esse sufficiens, non tantum ad formalem actum, sed etiam ad perfectum actum obedientiæ. Denique declaratur, quia si mihi revelaretur Deum efficaciter velle me aliquid facere, etiamsi nolit obligationem imponere, optimus actus obedientiæ in me esset, velle id quod Deus vult a me fieri, solum quia ipse vult, quia respicio ejus voluntatem mihi superiorem, et tanquam regulam meæ voluntatis, quod formalissime spectat ad obedientiam; ergo idem cum proportione erit respectu voluntatis Prælati; quia etiam illam respicio ut mihi superiorem, et ut regulam meæ voluntatis tenentem locum divinæ voluntatis. Atque hic posterior dicendi modus confirmari potest ex Chrysostomo, hom. 59 et 74 in Joannem, quatenus dicit obedientiam Christi non fuisse ad proprium præceptum, sed ad simplicem voluntatem Patris, quam nomine mandati late sumpti intelligit significari, ut latius tractavi in primo tom. tertiæ partis, disp. quadragesima tertia, sect. 1 et 3.

13. *Conciliatio dictarum opinionum, quæ non satisfacit.* — Possumus ergo hos duos dicendi modos ita conciliare, ut dicamus obedientiam, in omni rigore et proprietate sumptam, habere etiam pro objecto præceptum rigorose etiam acceptum; obedientiam autem latius sumptam non tantum præceptum, sed etiam simplicem voluntatem Superioris respicere. Sed hæc vocis distinctio rem non declarat; quid enim comprehendit obedientia in illa latitudine sumpta? actusne diversarum virtutum, an unius, quæ specialis obedientia appellatur? Si primum dicatur, oportet explicare cujusnam virtutis actus sit voluntas exequendi simplicem voluntatem Superioris propter conformitatem ad illam; et in explicando hoc actu est tota hujus rei difficultas; nam, si est actus elicitus a propria virtute obedientiæ, propria obedientia erit; si ab alia, solo nomine dicetur obedientia, cum nec formaliter sit obedientia, ut supponitur; nec materialiter, cum non sit executio alicujus præcepti, et præterea explicandum superest quænam illa virtus sit.

14. *Judicium auctoris.* — Dico ergo D. Thomæ sententiam absolute veram esse: nimirum, veram ac formalem obedientiam habere pro objecto proprium præceptum, sub proprio præcepto includendo illud etiam, quod ad veniale tantum obligat. Ratio est, quia obedientia respicit Superiorem, ut Superior est, non ut est amicus, vel ut prudens ad consulendum, vel sub alia ratione simili; constituitur autem Superior in ratione Superioris per potestatem dominativam aut jurisdictionis; nam, illa seclusa, homines æquales sunt; ergo obedientia respicit Superiorem, ut utentem sua potestate vel jurisdictione; si enim illa non utatur, non se gerit ut Superior, et ita non habet locum erga illum actualis obedientia. Dico *actualis*, quia respectu Superioris considerati quasi in actu primo, poterit dari actus obedientiæ aptitudinalis, id est, propositum obediendi; qui actus etiam suo modo respicit præceptum, quia respicit Superiorem, ut potentem præcipere. Quandiu autem Superior non utitur propria potestate, per quam in esse Superioris constituitur, non se gerit ut Superior, et ideo nondum se habet respectu obedientiæ in actu secundo; ergo e contrario neque obedientia potest erga illum exercere proprium obedientiæ actum, sed solam prædictam animi præparationem per propositum obediendi, quando materia occurrit. Si autem Superior movet inferiorem utendo propria potestate Superioris, hoc ipso necessario illi imponit aliquam obligationem, et consequenter præceptum.

15. *Implens voluntatem simplicem Superioris non exercet obedientiam specialem.* — *Sed charitatem.* — *Vel humilitatem.* — Quapropter cum Prælatus vult aliquid a subdito fieri, nolens illum obligare ullo modo ad culpam (ita ut ex consuetudine, vel ex statuto, hoc satis declaratum sit), tunc revera non vult neque movet ut Prælatus, neque ut dominium vel jurisdictionem habens, sed solum ut causa moralis, simul consulens, et impellens moraliter ad aliquid agendum, non per præceptum, sed per judicium, et simplicem voluntatem; ergo tunc subditus volens exequi opus, ex illo præciso motivo quod Superior vult illud, non facit proprium actum specialis virtutis obedientiæ, sed potius charitatis vel humilitatis; charitatis quidem, si id faciat solum propter unionem cum suo capite; et ita dicetur illa obedientia late, quia est motio ad alterius voluntatem; non erit tamen obedientia, quæ est specialis virtus, sed dici poterit obedientia charitatis; de qua posset intelligi illud 1 Petr. 1: *Animas vestras castificantes in obedientia charitatis.* Unde in exemplo supra adducto, in num. 12, confirmatione secunda, si quis agnosceret voluntatem Dei esse ut aliquid faciat, quamvis nolit illud præcipere, velle tunc conformari divinæ voluntati non esset actus

obedientiæ specialis virtutis, sed actus charitatis erga Deum, sicut nunc velle opera consiliorum, ex hoc præcise titulo quod Deo magis placent, charitatis opus est, non obedientiæ. Atque hoc modo explicat obedientiam Christi Chrysostomus, homil. 1 in epist. ad Philip., dum ait : *Quandoquidem nos etiam amicis obedimus, neque id tamen nos minores facit.* Humilitatis etiam potest esse ille actus, si fiat intuitu subjectionis; nam, ut D. Thomas dixit, 2. 2, quæst. centesima sexagesima prima, artic. 5, humilitas facit hominem bene subjectum ordinationi, quantum ad omnia. Et hunc etiam modum tribuit obedientiæ Christi Chrysostomus supra, dicens : *Nemo Deum ita honoravit; quantum habuit celsitatis, tantumdem humilitatis subiit.*

16. *Modus unus adjungendi ibi rationem obedientiæ specialis.*— Quamvis autem hoc ita sit, nihilominus duplici modo potest adjungi illi actui specifica et formalis ratio obedientiæ. Primo, si fiat intuitu cujusdam perfectæ dispositionis et præparationis ad obediendum præceptis, quando necesse fuerit, et tollendi omne periculum resistendi, vel contradicendi formali obedientiæ, si occurreret. Neque hæc intentio est solum excogitata aut extraordinaria, sed potius videtur communis in statu religioso. Ideo enim subditi parent ad nutum Superioris, non expectando proprium præceptum, quia ibi respiciunt quamdam inchoationem, ut sic dicam, vel umbram præcepti, et ideo ob majorem sui voti observationem, etiam per præventionem ita obediunt. Quod autem hoc sufficiat ut illa voluntas procedat aliquo modo ex speciali virtute obedientiæ, probatur, quia omnis actus, qui fit intuitu honestatis alicujus virtutis, pertinet ad illam, vel elicitive, si illud sit motivum proximum, vel imperative, si sit finis remotus; hic autem actus, eo ipso quod fit in ordine ad majorem perfectionem obedientiæ in observatione præceptorum, saltem in proxima præparatione aut dispositione fit intuitu honestatis propriæ specialis obedientiæ : ergo. Sicut qui vellet laborare, et laborando aliquid lucrari, ut esset aptus ad faciendam eleemosynam, interius exerceret verum et formalem actum misericordiæ, et ille labor, si a tali voluntate immediate imperaretur, vere dici posset misericordiæ actus; ita ergo dici potest in præsenti, proportione servata.

17. *Modus alter.—Hic tamen modus non ad votum, sed ad naturale præceptum spectat.* — Deinde etiam considerari potest, quamvis Superior, dum aliquid simpliciter mandat, ut nolit sua propria potestate jurisdictionis, vel etiam dominativa, quatenus voto confirmata est, uti (sic enim hactenus locuti sumus), nihilominus non posse se exuere auctoritate Superioris, et capitis; sicut Deus, quando vult aliquid a me fieri, non utendo potestate præcipiendi, non potest suam dignitatem et majestatem ab illa voluntate separare, quæ veluti ex natura rei obligat hominem alio titulo, ut velit suam voluntatem divinæ sibi efficaciter propositæ conformare. Ita ergo voluntas Superioris, qui vicem Dei gerit, et caput est hujus corporis, scilicet religionis, necessario habet adjunctam peculiarem quamdam dignitatem et excellentiam ex circumstantia talis personæ, ratione cujus habet etiam specialem vim movendi moraliter, majorem, et alterius rationis, quam habeat voluntas alterius amici; quod cerni etiam potest in voluntate parentis erga filium, et in voluntate domini erga servum, etiam sine intentione rigorose præcipiendi, et obligandi in conscientia. Ex hoc autem videtur ulterius sequi in religioso obligatio quædam naturalis conformandi voluntatem suam cum voluntate sui capitis et Superioris, quia naturalis ratio postulat ut inter has voluntates sit conformitas et subordinatio. Exemplum accommodatum videri potest in regulis religionis, quæ, licet ex intentione legislatoris non ponantur ut præcepta obligantia etiam ad veniale, nihilominus, eo ipso quod in hoc corpore politico ponuntur ut regula operationum, ex natura rei obligant aliquo modo, saltem sub veniali, ad sui observationem, quia *turpis est pars quæ sine causa discordat a toto.* Similis ergo obligatio nascitur ex quacumque simplici ordinatione Superioris. Atque hæc obligatio sufficit ut ibi inveniatur objectum proprium obedientiæ, ut est specialis virtus; quia jam ibi vel tacite, vel expresse, vel directe, vel indirecte intervenit aliqua ratio præcepti. Quia vero illud præceptum magis est naturale quam hominis, etiamsi supponat aliquam voluntatem hominis, ideo, licet ille actus seu voluntas parendi possit esse ex propria virtute obedientiæ, non tamen ex voto obedientiæ; latius enim patet materia virtutis quam voti; non enim vovet homo servare omnia præcepta naturalia vel positiva, divina vel humana, sed solum obedire præceptis talium Prælatorum, et ideo plures actus, præsertim internos, potest elicere propria virtus obedientiæ, quam sint per votum promissi. Et per hæc, ut exis-

timo, rationibus utrinque factis satisfactum est.

18. *Prima perfectio de consilio in obediendo.* — Ex his autem intelligi potest ulterius, quæ et qualis voluntas ad perfectionem obedientiæ pertinere dicatur. Cum enim ad obedientiæ substantiam sufficiat voluntas exequendi id quod præcipitur, omnis affectus, qui ultra hanc voluntatem adhibetur, et confert ut opus ipsum, vel studiosius, vel promptius ac libentius fiat, ad hanc perfectionem obedientiæ pertinet. Primo ergo et præcipue huc spectat illa pura et formalis intentio obedientiæ propter præcepti observationem, et propter voluntatem Superioris implendam, vel altius propter voluntatem Dei, quæ in illa et per illam applicatur. Hoc satis patet ex dictis, quia hoc modo exercetur obedientia ex influxu altiorum virtutum, tum etiam quia sic est obedientia universalior ex vi sui motivi, et ita melius disponit hominem ad obediendum in omnibus, ubi similis ratio obediendi intervenerit. Et hanc perfectionem docuit Christus, cum orans ad Patrem, dixit: *Non mea voluntas, sed tua fiat;* et Joann. 4, dicens: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me.* Eamdem perfectionem insinuare voluit Augustinus supra, numero primo, cum dixit obedientiam debere esse *devotam sine dedignatione;* et B. Ignatius, cum in sua epistola dixit, *imperfectam esse obedientiam, quæ ad eum gradum non ascendit, qui voluntatem Superioris suam efficit, et cum ea ita concordat, ut non solum in effectu executio appareat, verum etiam in affectu consensio.* Denique D. Thomas, 2. 2, quæst. centesima quarta, articulo tertio, propter hoc maxime præfert obedientiam aliis virtutibus moralibus, quod voluntatem propriam divinæ subjicit et immolat, juxta sententiam Gregorii, 35 Moral., c. decimo, alias duodecimo.

19. *Secunda perfectio.* — Secundo, ad hanc perfectionem spectat, ut voluntas sit non solum *absoluta*, sed etiam *integra. Absolutam* voco, quæ est efficax ad operandum, et hæc non solum de perfectione est, sed etiam de necessitate obedientiæ, quia sine illa non est executio. *Integram* autem appello, quæ nullam habeat voluntatem repugnantem, seu contradicentem, ad quam perfectionem spectat quod Augustinus citato loco dixit, *voluntaria sine contradictione,* et quod dixit Basilius, in Constitution. monastic., c. 20: *Libentissime et diligentissime obtemperet;* non enim libentissime fit, quod non plena voluntate fit. Sic etiam B. Ignatius, 3 p. Constitutionum, c. 1, § 23, integram obedientiam requirit, non solum quoad executionem, sed etiam quoad voluntatem, et omnimodam conformitatem, quæ revera non est ubi adhuc perseverat contrarius affectus, seu desiderium. Dices: Christus ipse obediendo habebat aliquam repugnantiam voluntatum, et Gregorius, 35 Moralium, cap. decimo, alias 13, dicit eo perfectiorem esse obedientiam, quo minus habet de suo, id est, de proprio desiderio et affectu, sed potius contrarium affectum et repugnantiam vincit. Respondetur varium esse posse affectum contrarium, vel repugnantem aliquo modo ordinationi obedientiæ. Unus esse potest merus naturalis, id est, naturæ etiam bene institutæ et moderatæ consentaneus; et hic affectus per se non affert imperfectionem, unde si non retardet nec minuat efficacem affectum obediendi, nihil etiam minuit de perfectione obedientiæ; et ita se gessit Christus Dominus in obedientia mortis suæ, nam affectus naturalis fugiendi mortem, quem in se admisit, honestissimus erat, nihilque illum a prompta obediendi voluntate retardabat. Et eodem modo potest intelligi Gregorius, quamvis etiam in alio modo repugnantiæ sententia ejus locum habeat; alio enim modo potest quis habere affectum contrarium rei præceptæ ex aliqua inordinatione vel naturæ, vel consuetudinis, ut quando quis ex impulsu vehementi appetitus sensitivi aliud concupiscit, vel ex nimio amore, quo affectus est ad rem aliquam; et tunc si, non obstante illo contrario impulsu et affectu, homo prompte et efficaciter obedit, quamvis illa obedientia imperfectionem aliquam supponat, vel concomitantem habeat, in alio genere virtutis, vel affectus, in se nihilominus perfecta erit, imo interdum quasi per antiparastasim, erit perfectior; tamen quia, regulariter ac moraliter loquendo, fieri non potest quin hæc repugnantia aliquo modo retardet voluntatem obediendi, ideo simpliciter dici potest obedientia imperfecta, quæ hos habet affectus immoderatos repugnantes, tantoque erit major imperfectio, quanto illi affectus magis voluntarii fuerint.

20. *Tertia perfectio.* — Hinc etiam ad perfectionem obedientiæ spectare potest, ut homo ad rem ipsam, quæ præcipitur, afficiatur, quoad fieri possit. Nam, ut dixit Leo Papa, sermone 4 de Jejunio, *non ibi dura necessitate servitur, ubi diligitur quod jubetur.* Et ratio est clara, quia tunc operatio est magis voluntaria, quod spectat ad perfectionem virtutis.

In hoc autem notanda est doctrina Gregorii, loco proxime citato, quam explicavit D. Thomas 2. 2, quæst. centesima quarta, articulo secundo, ad 3; distinguit enim ille duplicem materiam obedientiæ: quamdam consentaneam inclinationi hominis, ut cum præcipitur actio honorifica, vel delectabilis, etc.; aliam eidem inclinationi contrariam, ut cum præcipitur vile ministerium, vel laboriosum, aut doloriferum. Ait ergo Gregorius, in priori materia, si obedientiæ opus fiat ex priori affectu ad rem ipsam, obedientiam esse imperfectam, et ideo de obedientia in hujusmodi rebus ait non debere aliquid de suo habere, quod secus esse dicit in posteriori materia, nam ad illam debet homo affici, ut perfecte obediat, et ita adjungere aliquid de suo.

21. *Conciliatur Gregorii doctrina.* — Sed, ut recte intelligatur, considerare ulterius oportet, aliud esse operari cum affectu ad rem quæ præcipitur, aliud ex affectu. Primum enim dicit tantum concomitantiam, et ideo per se neque auget, neque minuit perfectionem obedientiæ, nam affectus, qui non est causa actus, per se non dat vel tollit ab illo bonitatem. Ex accidenti vero talis affectus potest moraliter conferre ad perfectionem obedientiæ in omni materia, quia, quantum est ex se, tollit omnia impedimenta, et auget voluntarium in obediendo, saltem removendo prohibens; quia vero, quando hic affectus est mere humanus, et inferioris ordinis, potest facile inclinare voluntatem, ut propter humanum motivum, potius quam propter perfectionem obedientiæ operetur, ideo dixit Gregorius in hujusmodi rebus optimam esse obedientiam, quæ nihil aut parum habet de suo. Sic enim dixit D. Thomas, in epistola ad Philipp., c. 2, lect. 2, in fine, tunc esse obedientiam magnam, quando sequitur imperium alterius contra motum proprium, præsertim circa vitam vel honorem. Nihilominus idem D. Thomas priori loco addit, posse contingere ut in Dei judicio, etiamsi talis obedientia habeat aliquid de suo, id est, sit de rebus ad quas homo alias est ex se propensus, nihilominus sit omnino perfecta, quia voluntas cum divina gratia potest pro sua libertate ex puro motivo obedientiæ operari, non obstante illo concomitante affectu. Minus autem est periculi, quando materia ipsa obedientiæ est de se repugnans sensui et inferiori portioni hominis, nam tunc, etiamsi contingat hominem alias esse propensum ad rem quæ præcipitur, nihilominus regulariter non minuetur perfectio obedientiæ, nam ille alius affectus etiam erit ex aliqua virtute, quæ per se disponat ad virtutem obedientiæ, magisque est connexa cum illa. Et quamvis contingat actum ex obedientia injunctum fieri tantum ex motivo alterius virtutis, et non ex formali motivo obedientiæ ac proinde in eo casu non sit formalis actus obedientiæ, ut est specialis virtus, nihilominus actus ille non carebit apud Deum aliquo merito obedientiæ, quia saltem generali ratione illam circumstantiam includit. Quod secus est, quando actus ab obedientia injunctus solum fit ob motivum mere humanum ac temporale. Quod ergo actus ab obedientia injunctus, alias seu per se spectatus, voluntarius sit, per se non impedit, sed juvat ad perfectionem obedientiæ.

22. *Quarta perfectio veluti extrinseca.* — Unde etiam fit ut amor erga ipsum Prælatum præcipientem multum etiam juvet; ideo enim aiebat Christus Dominus: *Si quis diligit me, mandata mea servabit*, Joann. 14; unde in epistola 4 ad Rusticum, consulit Hieronymus: *Præpositum monasterii timeas ut dominum, diligas ut patrem.* Idemque est quod B. Ignatius, in tertia parte Constitutionum, c. 1: *Interna reverentia et amore* (eum, id est, Superiorem) *prosequentes.* Et in sexta parte, c. 1, magis hoc explicuit, dicens: *Ut in spiritu amoris, et non cum perturbatione timoris procedatur, curandum est.* Quamquam enim vera obedientia non oriatur ex amicitia ad hominem, etiamsi talis amicitia sancta et supernaturalis sit, multum vero ab illa, tanquam ab optima dispositione, juvatur. Et in universum, quælibet ratio vel dispositio voluntatis, quæ illam inclinat ad amorem vel gratitudinem erga Superiorem, si sit honesta, prætermittenda non est, quia per se juvat, et alias non excludit verum obedientiæ motivum. Et ideo D. Paulus, ad Hebræos 13, cum dixisset: *Obedite Præpositis vestris*, rationem gratitudinis erga eos allegat: *Ipsi enim pervigilant tanquam rationem de animabus vestris reddituri;* et statim addit aliam spectantem ad charitatem erga illos: *Ut cum gaudio faciant, et non gementes;* vel etiam pertinentem ad proprium commodum, nam subdit: *Hoc enim non expedit vobis.* Quod potest intelligi, non expedit vobis esse molestos eis quibus deberetis esse grati; vel potius, non expedit, id est, non est utile vobis, quia, quando subditus est inobediens, vel Prælatus non audet præcipere quæ illi forent utilia, vel, si præcipiat, cedit in majus damnum et periculum inobediendi. Itaque

non solum amor Prælati, sed etiam debitus et ordinatus amor propriæ salutis ad perfectionem obedientiæ juvare potest; non quidem intrinsece et formaliter, sed dispositive saltem. Atque ex his omnibus consurgunt aliæ perfectiones voluntatis, quæ maxime in obedientia postulantur, ut quod sit cum hilaritate et spirituali gaudio, et quod fiat constanti ac perseveranti animo, et cum humilitate; de quibus videri possunt, quæ scribit Laurentius Justinianus, in opusculo *Lignum vitæ*, p. 8, de Obedientia, c. 6, et quæ in citatis locis Constitutionum, et in epistola de Obedientia proponuntur.

CAPUT XV.

DE PERFECTIONIBUS CONSILII OBEDIENTIÆ EX PARTE INTELLECTUS.

1. *Prima perfectio obedientiæ ex parte intellectus. — Secunda perfectio.* — In hac perfectione explicanda major est difficultas, quam in cæteris; quia in modo obediendi duo in Societate postulantur, quæ et inter se contraria, et alterum supra virtutis debitum, alterum vero contra rationem virtutis, et periculis expositum esse videtur. Primo ergo postulatur, ut subditus non respiciat Superiorem ut hominem, sed ut Deum, ut ita præceptum ejus, non ut humanum, sed ut divinum recipiat; sic tertia parte Constitutionem, cap. primo, § vigesimo tertio: *Valde necessarium est ut omnes perfectæ obedientiæ se dedant, Superiorem, quicumque ille sit, loco Christi D. N. agnoscentes.* Et sexta parte, cap. primo: *Ad ejus vocem, perinde ac si a Christo Domino egrederetur, quam promptissimi simus.* Et in Examine, cap. quarto, § trigesimo: *Qui obedit, considerare ac perpendere debet vocem a Superiore egressam, ut si a Christo Domino nostro egrederetur, ut omnino placere divinæ Majestati possit.* Et in epistola de Obedientia, § 16: *Non intueamini in persona Superioris hominem obnoxium erroribus atque miseriis, sed Christum ipsum, qui est sapientia summa, bonitas immensa, et charitas infinita, qui nec decipi potest, nec vos vult ipse decipere.* Unde postea concludit: *Itaque Superioris vocem ac jussa non secus ac Christi vocem excipite.* Nec solum in Constitutionibus, sed etiam in Bullis Pauli III et Julii III sic dicitur: *Subditi, tum propter ingentes ordinis utilitates, tum propter numquam satis laudatum humilitatis assiduum exercitium, Præposito in omnibus ad institutum pertinentibus parere semper teneantur, et in illo Christum veluti præsentem agnoscant, et quantum decet, venerentur.* Altera vero conditio, quæ in hac obedientia postulatur, est ut sit cæca, ut ex eisdem locis constat. Nam in d. sexta parte, cap. primo, dicitur obediendum esse, *omnia justa esse nobis persuadendo, omnem sententiam ac judicium nostrum contrarium cæca quadam obedientia abnegando.* Et infra explicatur hic obediendi modus exemplo cadaveris, vel baculi, quæ sine judicii discretione moveri se sinunt; et quod difficilius est, in epistola Obedientiæ additur comparatio cum subjectione intellectus in credendo, *ut ad credenda quæ catholica fides proponit, toto conatu, assensuque vestro statim incumbitis, sic ad facienda ea quæcumque Superior dixerit, cæco quodam impetu voluntatis parendi cupidæ, sine ulla prorsus disquisitione feramini.*

2. *Objectio generalis.—Duæ objectiones contra priorem perfectionem.— Tertia contra secundam perfectionem. — Augetur difficultas.* — Hæc ergo duo videntur quodammodo inter se repugnantia; nam ad intuendum in homine Deum, magna perspicacia et ratiocinatio necessaria est; quomodo ergo potest esse obedientia cæca, si tam elevatos et acutos requirit oculos mentis? Deinde nimium videtur, et supra rationem virtutis, talem apprehensionem vel judicium in obediente postulare, quia perfectio virtutis non requirit apprehensionem, vel judicium falsum; est autem falsum apprehendere ac judicare præceptum hominis tanquam Dei, quia neque re ipsa et secundum veritatem est præceptum divinum, sed humanum; neque etiam æquivalenter seu appretiatione tanti æstimari debet, cum non sit æque conjunctum Deo. Præterea, si verba citata et comparatio adducta attente inspiciantur, significatur in eis, ita esse apprehendendum præceptum Superioris, ut nobis persuadeamus illum nec decipi, nec velle nos decipere; hoc autem aut est valde falsum, aut humano modo impossibile. Nam si illa persuasio supponat aliam, scilicet, Superiorem non posse decipi, nec voluntarie decipere, valde erronea est, ut per se constat; si autem hæc non supponatur, impossibile est semper indifferenter et sine ulla discretione et ponderatione circumstantiarum, tam personæ quam rerum, judicare Superiorem nec decipi, nec velle decipere. Atque hinc etiam constat quam sit difficilis creditu altera conditio; nam si illa cæcitas obedientiæ in hoc ponitur, ut obediens hoc judicet sine examine,

et sine sufficienti motivo, perinde esse videtur ac postulare ab aliquo ut videat sine lumine; quia, sicut hoc fieri non potest, ita etiam, in his, quæ fide humana judicanda sunt, impossibile est judicium ferre sine sufficienti discursu, et conjecturis. Eademque vel major difficultas est, si hæc cæcitas ponatur in judicando esse rectum, et conveniens, imo et melius id quod præcipitur, sine ullo discursu vel examinatione; est etiam hoc impossibile, nisi supponendo Superiorem non posse errare, quod est erroneum. Et augetur difficultas, nam hinc nascitur periculum obediendi homini in eo quod Deo fortasse contrarium existit.

3. *Probatur tamen prima perfectio auctoritate.* — Priusquam rem explicemus, et difficultatibus satisfaciamus, operæ pretium erit ostendere utramque partem propositam, quoad loquendi modum, et quoad rem per illas intentam, esse usurpatam a sanctis Patribus, et in Scriptura sacra habere fundamentum. Nam quoad priorem partem, Christus ipse dixit: *Qui vos audit me audit; et qui vos spernit me spernit;* loquitur enim ad Apostolos, qui loco ipsius pastoralem curam habituri erant, et ita in eis ad omnes pastores animarum loquitur, et specialiter ad Superiores religionum illa applicant Basilius in Constitution. monast., cap. vigesimo tertio; et Bernardus, de Præcepto et dispensat., cap. 12; Antiochus Abb., homil. 28 de Obedientia, tom. 2 Bibl. sanct.; et Sanctus Vincentius, in tractatu de Vita spirit., cap. de Obedientia, et alii infra referendi. Præterea Paulus, ad Coloss. 3, ad servos sic loquitur: *Quodcumque faciatis, ex animo operamini, sicut Domino, et non hominibus, scientes quod a Domino accipietis retributionem hæreditatis, Domino Christo servite.* Et ad Ephes. 6 bis repetit, *sicut Christo, sicut Domino.* Præterea Basilius, d. c. 23: *Antistes* (ait) *personam Christi sustinet, et sequester est inter Deum et hominem.* Et in regulis brevioribus, reg. trigesima octava: *Quidquid contumaciæ,* inquit, *sive inobedientiæ subditus adhibet, non adversus hominem, sed adversus Dominum adhibet, qui dixit: Qui vos audit,* etc. Fusius Bernardus, dict. cap. duodecimo: *Ipsum, quem pro Deo habemus, tanquam Deum in his quæ aperte non sunt contra Deum, audire debemus.* Et iterum: *Sive Deus, sive homo vicarius Dei, mandatum quodcumque tradiderit, pari profecto obsequendum est cura, pari reverentia deferendum.* Et in serm. de Virtute obedientiæ et ejus gradibus: *Quidquid obedientiæ Prælatis exhibetur, ei exhibetur, qui dicit: Qui vos audit.* Apud Joannem Climacum, in lib. de Scala paradisi, gradu 4, de Obedientia, multa habentur quæ hoc confirmant; notatione vero dignum est responsum cujusdam sancti monachi, cujus obedientia ab Abbate tentata fuerat quodam speciali modo, quem ibi refert; et ait Climacus: *Non omisi ego quin senem illum tentarem. Itaque, cum eum postea interrogarem quid astans cogitasset: Christi, inquit, imaginem pastori imposui, neque ab illo hoc penitus præceptum exisse, sed a Deo existimavi: quare, o Pater Joannes, non coram mensa hominum, sed coram altari divino me putans, astare orabam, nullamque penitus malignam cogitationem adversus pastorem admittebam, pro sincera in illum fide mea et charitate.* Alia sumi possunt ex gradu trigesimo primo, qui est de discretione, ex quibus aliqua infra referemus. Hinc etiam Cassianus de antiquis monachis refert, solitos fuisse, *sic universa complere, quæcumque fuerint a Præposito præcepta, tanquam a Deo sint cælitus edita.* Et eamdem tanquam obedientiæ regulam suis religiosis proposuit B. Benedictus, in c. 5 suæ regulæ; et Bonaventura, 2 tomo Opuscul., in Speculo disciplinæ, parte prima, cap. quarto: *Quidquid vice Dei præcipit homo, quod non sit tamen certum displicere Deo, sic accipiendum est quasi præcipiat Deus.* Et in Collationibus, collat. 2, c. 3: *Ut melius* (inquit) *valeas esse obediens, cogita semper, quando vox præcipientis sonat in auribus tuis, quod vocem istam, non tanquam ab homine audias, sed tanquam ab ipso Deo.* S. etiam Laurentius Justinianus, in Opuscul. 1, *Lignum vitæ*, 8 p., de Virtute obedientiæ, c. 6: *Quodcumque* (inquit) *fecerit obediens, operetur simpliciter, et ex animo, sicut Deo, et non hominibus.* Denique eodem modo loquuntur reliqui Doctores mystici, qui de rebus spiritualibus scripserunt; et de S. Niceta apud Metaphrastem et Surium, 3 Aprilis, ita loquitur Theosterictus, in oratione funebri: *Omnia* (inquit) *morum simplicitate, et sine hæsitatione aliqua, corde sincero faciebat; quæ vero a Præside ipso dicebantur, tanquam a Deo ipso dicta excipiens, omnem quidem curiositatem et hæsitationem abjiciens, fidem autem ac certam persuasionem habens, omnia exequebatur.*

4. *Secunda quoque perfectio auctoritate suadetur.*—De altero etiam loquendi modo innumeræ sunt Patrum sententiæ, adeo conformes cum verbis B. P. Ignatii, ut manifestum sit,

vel ab eis illa sumpsisse, vel certe eodem spiritu quo illi fuisse locutum. Et imprimis afferre possumus Chrysostomum, hom. 8 in Matt., qui mirum in modum laudat obedientiam S. Josephi, qui Angelo præcipienti fugam in Ægyptum nihil opposuit, nec curiose aliquid interrogavit : *Sed libenter obedivit, et credidit, omnes tribulationes cum gaudio sustinendo.* Et eodem modo exaggeratur in Scriptura obedientia Abrahami, Genes. 12 et 22, ut idem Chrysostomus prosequitur hom. trigesima prima et quadragesima septima in Genesim. Sed ne quis dicat Abraham et Joseph obedivisse Deo immediate per Angelum præcipienti, consideret quæ in præcedenti puncto adducta sunt, et audiat Basilium in Constitution. monast., c. 23, dicentem : *Imitanda est maxime Sanctorum obedientia, quam erga Deum illi adhibuerunt; si tamen, proposito nobis eorum exemplo, eam fortasse recte potuerimus explere.* Respondens vero illi tacitæ objectioni, subjungit : *Neque vero existimet quisquam, me causa formandæ erga antistites obedientiæ, elatiora quædam exempla proferre, eique, quod Deo debetur, officio arroganter obedientiam adversus homines audere conferre; neque enim ad hanc similitudinem inducendam mea sponte, sed divinis litteris inductus accessi; animadverto enim quid in Evangeliis Dominus dicat, cum de obedientia adversus servos suos adhibenda legimus sancire : Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit. Quod Apostolis dixit, intelligendus est in commune legem sanxisse in posteros, qui aliorum futuri erant moderatores; id ex multis eisdemque certissimis divinarum litterarum testimoniis, manifestissimisque argumentis probari potest.* Et statim adjungit exemplum de Abrahamo, et postea similitudinem ovium, dicens : *Quemadmodum pastori suo oves obtemperant, et viam, quamcumque ille vult, ingrediuntur, sic qui ex Deo cultores pietatis sunt, moderatores suos sequi debent, nihil omnino ipsorum jussa curiosius perscrutantes, quando libera sunt a peccato.* Et tandem adjungit exemplum de instrumento artificis, quod sine ulla discussione simpliciter se moveri sinit. Et sermone 2 de Instit. monach., circa finem, comparationem adhibet de obedientia fidei et præceptorum Dei. Et in regulis fusius disputatis, c. vigesimo octavo : *De judicii* (inquit) *periculo prorsus illum esse sollicitum sinito, qui imperat.* Et in eodem sensu dicit in Constitution. monast., c. 20 : *Neque ab eo* (scilicet Prælato) *eorum, quæ sibi imperantur, rationem deposcat, nisi quid erit hujusmodi, quod ad salutem pertinens ignoretur; tunc enim id, ea, qua par est, modestia ac reverentia adhibitis, interrogare et doceri licebit.*

5. *Cassianus suffragatur.* — Præterea Cassianus, d. lib. 4, c. 10 : *Sine ulla* (inquit) *discussione festinant, ut nonnumquam etiam impossibilia sibimet imperata, ea fide ac devotione suscipiant, ut tota virtute, ac sine ulla cordis hæsitatione ea perficere et consummare nitantur, et nec impossibilitatem quidem præcepti pro senioris reverentia metiantur.* Et cap. vigesimo quarto inducit exemplum Joannis, qui jussu Superioris lignum aridum multo tempore irrigavit. Et subdit infra : *Cumque ejus sedulitatem tacitus senex singulis diebus exploraret, et videret eum simplici cordis affectu, mandatum suum, velut emissum divinitus, sine ulla permutatione vultus, vel rationis discussione servare, sinceram humilitatis ejus obedientiam comprobavit;* imo etiam refert Deum miraculo illam confirmasse. Et deinde alia exempla prosequitur usque ad cap. vigesimum nonum. Ac denique multa in eamdem sententiam habet infra, c. 41, et de Institutis renunc., lib. 12, c. 32, ubi post commendatam perfectionem obedientiæ, inquit : *Quod non aliter observari poterit, nisi quis non solum se mortuum huic mundo, verum etiam insipientem judicarit et stultum, universa, quæ sibi fuerint a senioribus imperata, sine ulla discussione perficiens, sacrosancta ea credens, ac divinitus promulgata.* Item collat. 2, c. 11, non tantum de Superiorum obedientia, sed etiam de sequendis vestigiis seniorum hoc dicit esse observandum, *ut neque agere quidquam novi, neque discernere nostro judicio præsumamus, sed quemadmodum nos vel traditio illorum vel vitæ probitas informarit, in omnibus gradiamur.* Et infra subjungit sententiam illam, quam B. Ignatius in sua epistola profert : *Nullo alio vitio tam præcipitem diabolus monachum pertrahit, ac perducit ad mortem, quam cum eum neglectis consiliis seniorum suo judicio persuaserit definitionique confidere*, quam pluribus verbis repetit collat. decima octava, cap. tertio.

6. *Item Augustinus, Hieronymus*, etc. — Præterea D. Augustinus satis hunc modum obedientiæ insinuat in loco sub initium superioris capitis, n. 1, citato, apud Bonaventuram in Collationibus, collat. 3, capite secundo, dum postulat ut obedientia sit simplex, sine discussione; et S. Hieronymus, d. epist. 4 ad Rusticum, dicens : *Credas salutare, quid-*

quid ille (id est, Præpositus) *præceperit, nec de majorum sententia judices, cujus officium est obedire, et implere quæ jussa sunt, dicente Moyse: Audi, Israel, et tace.* Et ex S. Benedicto, d. c. 5 suæ regulæ, ubi ait, religiosos non suo arbitrio ambulare, *sed alieno judicio et imperio.* Quibus duobus verbis obedientiam voluntatis et judicii indicare videtur, ut Smaragdus ibi notavit, quia etiam verbum illud S. Benedicti, *sine mora, sine murmuratione,* exponit, id est, sine discussione. Quod apertius exposuit idem S. Benedictus, in cap. sexagesimo octavo regulæ, ubi non solum in rebus gravibus, sed etiam in impossibilibus, cum humilitate et mansuetudine dicit suscipiendum esse præceptum; permittit autem causas, cur impossibile appareat, Superiori aperire. Si autem Superior in sua sententia perstiterit, *subditus* (inquit) *pro certo habeat illud sibi conveniens, et cum charitate et spe divini auxilii obediat.* Atque ita veram obedientiam, quam a Benedicto didicerat S. Gregorius, lib. 14, in 1 Regum, c. quadragesimo, ante medium: *Vera* (inquit) *obedientia nec Præpositorum intentionem discutit, nec præcepta discernit, quia qui omne vitæ suæ judicium majori subdidit, in hoc solo gaudet, si quod sibi præcipitur, operatur; nescit enim judicare, quisquis perfecte didicerit obedire; quia hoc tantum bonum putat, si præceptis obediat.*

7. *Item Bernardus.* — Eodem modo de hac obedientia sensit Bernardus, lib. de Præcepto et dispensat., c. 13: *Perfecta* (inquit) *obedientia legem nescit,* usque ad illud: *Ad omne quod injungitur, spontaneo vigore liberalis alacrisque animi, modum non considerans, in infinitam libertatem extenditur.* Et infra: *Imperfecti cordis et infirmæ prorsus voluntatis indicium est statuta seniorum studiosius discutere, hæsitare ad singula quæ injunguntur, exigere de quibusque rationem, et male suspicari de omni præcepto, cujus causa latuerit, neque unquam libenter obedire, nisi cum audire contigerit, quod forte libuerit; aut cum non aliter licere aut expedire monstraverit vel aperta ratio, vel indubitata auctoritas.* Et serm. 1 de Conversione S. Pauli, de imperfectis obedientibus ait: *Discernunt et judicant, eligentes in quibus obediant imperanti, imo in quibus præceptorem suum ipsorum necesse est obedire voluntati.* Et infra, circa illa verba: *Apertis oculis nihil videbat: Voluntaria* (inquit) *simplicitas, et Christiana commendatur mansuetudo, felix cæcitas, qua male quidam illuminati in prævaricatione, tandem in conversione salubriter illuminantur.* Et in epistola, seu lib. de Vita solitaria, ad fratres de Monte Dei: *Perfecta* (inquit) *obedientia, maxime in incipiente, indiscreta; hoc est, non discernere quid vel quale præcipiatur, sed ad hoc tantum niti, ut fideliter et humiliter fiat, quod a majori præcipitur.* Et infra: *Stultus fiat ut sit sapiens, et hæc sit omnis ejus discretio, ut in hoc nulla sit ei discretio; hæc omnis sapientia ejus sit, ut in hac parte nulla ejus sit.* Et ibidem comparat novitium cæco, qui ducem sequitur, a quo manu trahitur. Et in tractatu de Ordine vitæ, graviter reprehendit religiosos, qui *seniorum jussa dijudicant, et non potius venerando exaltant.* Et serm. 2, in festo S. Andreæ: *Si discutimus, si dijudicamus, et in hoc quidem præcepto non obedimus.* Et infra: *Vis audire perfectæ obedientiæ formam? Venite post me. At illi nihil omnino dijudicantes, aut hæsitantes, non solliciti unde viverent, non considerantes quomodo rudes homines, et sine litteris, prædicatores fieri possent, nihil denique interrogantes, sine mora relictis retibus et navi, secuti sunt eum.*

8. *Item Climacus.* — Præterea S. Joannes Climacus, loco supra citato, in numero tertio, sic obedientiam definit: *Obedientia est inexaminatus atque indiscussus motus, spontatica mors, vita curiositate carens, tuta navigatio, securum periculum, confectum dormiendo iter. Obedientia est sepulchrum voluntatis, nihil discernit, nihil resistit.* Item ibidem: *Obedientia est discretionis depositio inter divitias discretionis.* Et infra: *Cum pietatis et obedientiæ studium fuerimus ingressi, minime jam institutorem nostrum in aliquo penitus judicare licet.* Et inferius: *Dominus*, inquit, *illuminat cæcos* (Psalm. 145) *obedientium oculos ad contuendas Magistri virtutes, idemque eos excæcat, ne defectus videant.* Et in epistola quam illi operi præmittit, sic inquit idem Climacus: *Patres nostri, veracisque scientiæ magistri obedientiam definiunt in his rebus, quæ supra vires sunt, nihil discernendo, obtemperare præcipientibus.* Et gradu 31, de Discretione, in 2 p. illius: *Quicumque*, inquit, *voluntatem Christi addiscere volunt, suam prius voluntatem studiose mortificare debent; deinde vero fide atque innocua simplicitate orantes, Patrumque sive fratrum animas summa cordis humilitate, ac sine cogitationum hæsitatione interrogantes, quæ illi consulunt, tanquam ex Dei ore suscipiant.* Et infra: *Neque enim est injustus Deus, ut animas decipiat, quæ super fidem et innocentiam proximi consilio atque judicio humili-*

ter submiserint. Etsi enim irrationabiles ac muti illi fuerint, a quibus petimus, is tamen, qui loquitur, immaterialis est, atque invisibilis; ingenti humilitate pleni sunt, qui dictam regulam nihil hæsitantes sequuntur.

9. *Item Nilus, Dorotheus,* etc. — Eamdem doctrinam habet S. Nilus, in libro Ascetico, col. 20, in tomo sexto Bibliothecæ, ubi veros ac perfectos obedientes comparat inanimatis corporibus, et materiæ quæ artifici ad operandum proponitur; quia in corpore inanimi facit homo quidquid vult, illo nihil repugnante, et artifex in materia propriam artem ostendit, et nihil ab ea impeditur : *Ita* (inquit) *magister spiritualis in discipulis suis virtutis scientiam exprimit, obedientibus illis et nihil prorsus adversantibus; qui enim curiosus est in explorandis consiliis præceptoris, quique sedulus examinat, et expendit ea quæ ab ipso præcipiuntur, is sibi ipse, quominus progrediatur atque proficiat, est impedimentum : quod enim conveniens et consentaneum ab imperito judicatur, non vere conveniens et consentaneum est apud artificem, horum enim judicia sunt contraria; artifex utitur scientia; artis ignarus conjectura; porro conjectura raro assequitur veritatem.* Quod declarat exemplo navigantium, qui gubernatori navis obtemperant, quamvis conjecturæ aliud suadere videantur; et concludit : *Sic igitur qui salutem animæ suæ aliis crediderunt, omissis propriis opinionibus et conjecturis, periti rectoris arti cedant, et scientiam illius cogitationibus suis anteponant.* Similiter S. Dorotheus, tractatu de vita recte et pie instruenda, doctrina seu serm. secundo, in fine tomi secundi Bibliothecæ, hujus obedientiæ meminit, quam indiscretam appellat, dicens : *Vos autem omnino fratres adhuc expertes video hujuscemodi obedientiæ indiscretæ, nec nosse quanta ejus sit requies.* Et infra : *Assuescat seipsum post Deum patri dedere, atque ab eo nulla in re postmodum dissentire, sed omnia ipsius arbitrio faciat ea fide ac certitudine, ac si Deo in cunctis, non homini pareret;* et alia habet in serm. quinto. Item Cæsarius Arelatensis, tom. secundo Bibliothecæ, in hom. 8 ad monachos : *Quidquid tibi,* inquit, *a senioribus fuerit imperatum, accipe tanquam de cœlo, sicut de ore Dei prolatum; nihil reprehendas, nihil discutias, in nullo penitus murmurare præsumas, totum justum, totum sanctum et utile judica, quidquid tibi a Prælato videris imperari.* Sic etiam in eodem secundo tomo dixit Antiochus Abbas, hom. 39 : *Sana obedientia est, qua quis persuadetur, et obedit citra ullam dubitationem. Obedientia et renuntiatio propriæ voluntatis, nulla non sui parte perfecta, quæ solo moderatoris sui nutu, ad quidvis operandum nihil turbulente movetur.* Laurentius etiam Justinianus, in citato libro de Obedientia, cap. sexto, post primum gradum obedientiæ, qui est libenter obedire, addit secundum, qui est obedire simpliciter, id est (ut declarat), *nullas movendo quæstiones, unde hoc veniret, quis hoc dederit consilium,* etc. Et huc spectat quod Sancti annotarunt, interrogationem illam : *Cur præcepit vobis Deus?* a dæmone primum factam esse, et Evam reprehendunt, quod non statim illam aversata fuerit : Chrysostomus, homil. 16 in Genesim; Bernardus, serm. de S. Andrea.

10. *Item Bonaventura.* — Præterea S. Bonaventura, in suis Opusculis, sæpe hoc genus obedientiæ docuit; nam tomo secundo, p. 1, c. 4 : *Illum,* inquit, *optimum dixerim obedientiæ gradum, cum eo animo opus injunctum recipitur, quo et præcipitur, cum ex jubentis pendet intentio exequentis : nunquam de majorum sententia judicent, quorum officii est obedire.* Et in 2 p. principali, c. 3 : *Obedientiæ se toti subjiciant.* Et infra : *Credant salutare quidquid ille præceperit. Perfecta obedientia est (in incipiente maxime) indiscreta, id est, non discernere quid vel quale præcipiatur, sed tantum ad hoc niti, ut fideliter et humiliter fiat, quod a majori præcipitur; secure per omnia obeditur, ubi contra Deum nihil præcipitur.* Et in Regula Novitiorum, cap. decimo tertio, hæc verba refert ex Gregorio : *Non licet subditis discernere, sed statim simpliciter obedire;* et in Stimulo divini amoris, p. 2, cap. undecimo, agens de perfecta obedientia priorum religiosorum, subdit : *Non enim sicut moderni nunc, ipsi tunc librabant hoc melius esse illo, hoc securius, hoc laudabilius, hoc facilius, sed cuncta, quæ cernebant esse Prælatorum suorum beneplacita voluntati, dummodo non essent contra Deum, quantumcumque ardua ac vilia forent, aviditate maxima adimplebant.* Et statim adducit exempla Mauri, qui jussu sancti Benedicti super aquas discurrit, ex Gregorio, secundo Dialogo, c. septimo, et alterius qui, jussus a Superiore, leonem cepit et traxit [1]. Item adducit [2] exemplum Joannis, quod supra ex Cassiano retulimus, et in vita S. Francisci, c. 6, refert S. Franciscum verum obedientem similitudine corporis mortui explicasse : *Nam*

[1] Refertur in Vitis Patrum.

[2] Tertia, parte libri de Obedientia.

tolle, inquit, *corpus exanime, et ut placuerit pone, videbis non repugnare motum, non murmurare scitum, non reclamare dimissum. Quod si statuatur in cathedra, non alta, sed ima respiciet; si collocetur in purpura, pallescit. Sic autem verus obediens est, qui cur dimoveatur, non dijudicat; ubi locetur, non curat; ut transmutetur, non instat; evectus ad officium, solitam tenet humilitatem; plus honoratus, plus reputat se indignum.* Multa etiam habet idem Bonaventura, primo tomo Opuscul., in Pharetra, lib. 2, c. 43 et 44.

11. *Denique D. Thomas, Antoninus*, etc. — Denique veritatem hanc non prætermisit S. Thomas, sed breviter ac dilucide explicavit in 1. 2, quæst. 13, art. 5, ubi tractat an electio possit esse de re impossibili, et in tertio argumento objicit, quia S. Benedictus in regula statuit, ut, licet Superior aliquid impossibile præcipiat, subditus tentet illud implere. Et respondet, hoc ideo dici, *quia an aliquid sit possibile, subditus non debet suo judicio discernere, sed in unoquoque judicio Superioris stare.* Quibus verbis tacite exponit quomodo accipienda sint consilia Sanctorum, quando dicunt etiam in rebus impossibilibus obediendum esse, scilicet, vel ubi impossibilitas non est evidens, vel certe ut homo incipiat, et faciat quod in ipso est, donec ulterius progredi non possit, nam interdum Deus aperit viam, ut perficiatur quod in principio impossibile videbatur, ut in sequentibus latius explicabimus. Huc accedit quod sanctus Antoninus, 4 p., titulo quinto, c. undecimo, § 2, secundum gradum obedientiæ ponit, *sine discussione obedire.* Et id prosequitur eodem fere modo quo Bonaventura et Laurentius Justinianus supra. Multa etiam de hac perfectione scripsit Humbertus 5 Generalis ordinis Prædicatorum, in epist. ad Fratres suos, cap. 5, 6 et 9, ubi ab eis requirit obedientiam simplicem, sine discussione, et alia multa habet quæ hoc ipsum declarant. Sic denique dixit Abulensis, in cap. decimo septimo Genesis, in fine : *Verus obediens moras nescit, nec de agendo deliberat cum mandatum fuerit, sicut verus moralis nihil in agendo moratur, postquam consiliatus fuerit, ut ait Aristoteles*, 6 *Ethic.*, *c. de Eubulia. Eumdem locum habent obedientia et Eubulia, quia sicut post consilium perfectum nihil manet, nisi operari, ita proposito præcepto obediendi, solum operatio sequitur.* Ubi particula *solum* non excludit voluntatem, ut per se notum est; excludit ergo novum consilium, novumque examen de rei convenientia, ut ex ipsa proportione, quam adducit, manifeste constat, estque optima ad explicandum quomodo consilium et judicium Superioris debet reputari a subdito ut sibi sufficiens, in quo consistit punctum illius obedientiæ, quæ cæca appellatur.

Qua ratione voluntas pendeat ab intellectu ad actus studiosos exercendos.

12. *Prima suppositio seu notatio.* — Ex his ergo satis constat, doctrinam, quam de perfectione obedientiæ ex parte intellectus Societas profitetur, non esse novam, sed antiquissimam, nec singularem, sed communissimam, maximaque auctoritate fundatam. Superest ut verum sensum et usum ejus declaremus. Supponimus autem obedientiam formaliter perficere voluntatem ; est enim virtus moralis, et pars justitiæ, ut ait D. Thomas 2. 2, quæst. centesima quarta, articulo secundo ; virtus autem moralis, et præsertim justitiæ, perfectio voluntatis est. Unde est illud Gregorii, 35 Moral., cap. duodecimo, quod *per obedientiam propria voluntas mactatur.* Est enim voluntas potentia movens reliquas omnes facultates ad exercitium liberum suarum actionum, et ideo libertas proxime ac formaliter est in actibus elicitis ab ipsa voluntate ; in actionibus vero aliarum facultatum, solum per denominationem ab illis. Propria autem obedientia solum invenitur in actibus liberis, et ideo formaliter ac proxime est perfectio voluntatis, ut moventis alias potentias ad exequenda opera præcepta. Hinc vero fit, eo modo quo pendet voluntas ab intellectu in suis actionibus, ita etiam pendere perfectionem obedientiæ a perfectione intellectus. Pendet autem voluntas ab intellectu, tanquam a dirigente et illuminante, seu proponente objectum. Unde quo intellectus hoc munus exercuerit circa bonum aliquod honestum, eo, per se loquendo, voluntatis actio erit etiam perfectior, saltem quantum est ex parte intellectus. Ita ergo cum proportione in obedientia contingit.

13. *Secunda.* — Est autem ulterius observandum, perfectam motionem et directionem intellectus duo requirere, scilicet, perfectam attentionem, seu considerationem boni prosequendi, et remotionem omnis cogitationis, quæ possit voluntatem removere aut impedire ab affectu, seu prosecutione illius boni. Quæ duo adeo necessaria sunt ad liberam ac perfectam motionem voluntatis, ut efficaciam divinæ gratiæ excitantis soleant maxime Theo-

logi explicare per hæc duo, scilicet, immittere sanctam et supernaturalem cogitationem accommodatam, et impedire ne cogitationes insurgant, quæ cogitationem priorem aut efficaciam ejus possint minuere, aut omnino evertere. Et ratio sumi potest partim ex imperfecta capacitate intellectus nostri, ob quam pluribus distractus cogitationibus, minus intentus vel constans est in singulis ; partim ex imperfectione voluntatis, quæ etiam retardatur, vel ex imperfecta consideratione intellectus, vel ex diversis affectibus simplicibus, qui in ea insurgunt, quando intellectus variis discursibus agitatur. Unde sicut actio peccaminosa voluntatis partim consurgit ex consideratione pravi objecti, partim ex boni inconsideratione , ita , servata proportione, recta motio voluntatis per se requirit conveniens judicium boni prosequendi, per accidens vero remotionem omnium cogitationum, quæ possunt affectum illum impedire. Et ex utroque capite potest esse major et minor perfectio. Ex parte quidem judicii, tum in majori attentione seu intensione actus ; tum maxime in altiori consideratione objecti, proponendo illud sub excellentiori motivo et honestate ; ex parte autem privationis, seu carentiæ judicii, vel cogitationis impedientis, tanto erit major perfectio, quanto privatio illa major fuerit. Hæc ergo, quæ in generali declarata sunt, ad obedientiam cum proportione sunt applicanda, et in illis duabus locutionibus, quas proposuimus, sunt intenta.

Qua ratione ad perfectionem obedientiæ pertineat in Superiore præcipiente Deum considerare, eique ut Deo obedire.

14. *Ad auctoritates significantes Superiorem ut Deum suspiciendum. — Exemplum.* — Primo ergo merito postulatur ad perfectam obedientiam consideratio Dei in Superiore, et apprehensio præcepti ejus, ac si a Deo egrederetur ; per hæc enim non postulatur a religioso falsa apprehensio, vel existimatio erga Superiorem, vel mandatum ejus , sed solum elevatio mentis ad considerandam supremam rationem ac motivum, propter quod obediendum est, quod est divina voluntas et auctoritas. Quod satis declaravit B. P. Ignatius in citata epistola, cum dixit obedientiam esse holocaustum, quo totus homo sine ulla prorsus imminutione, conditori suo ac Domino per manus ministrorum in charitatis igne immolatur. Item cum ibidem dixit : *Christum Dominum in Superiore quolibet agnoscere studeatis, in eoque divinæ Majestati obedientiam ac reverentiam summa cum religione præstare.* Item quod ait : *Nunquam intueantur personam ipsam, cui obediunt, sed in ea Christum Dominum, cujus causa obediunt ;* et similia habet in cæteris locis citatis. Nihil ergo præter vel contra rationem virtutis per hanc admonitionem consulitur, nam qui sic obedit, non judicat Superiorem esse Deum, sed repræsentare Deum, quatenus vicem ejus gerit ; quod verissimum est, nam de omnibus magistratibus dixit Paulus esse Dei ministros, et ab illo habere potestatem, ad Roman. 10 ; ergo a fortiori id verum habet in Prælato religionis. Neque etiam judicat præceptum Superioris esse divinum, id est, a Deo ipso immediate latum, cum evidens illi sit hominem esse qui præest ; sed judicat rationem obediendi esse divinam, scilicet, voluntatem ipsam Dei, quæ impletur, cum impletur Superioris voluntas, et esse debet prima ratio obediendi. Item in religioso est alia peculiaris ratio divini cultus, quam in sua obedientia intueri debet , quia per speciale votum illam Deo consecravit ; ob hanc ergo causam æquiparatur quodammodo præceptum Prælati, ac si esset latum immediate ab ipso Deo ; nam, licet hoc, propter propinquiorem habitudinem ad Deum , majori quadam sit reverentia dignum, et respectu hominum sit etiam immutabilius , nihilominus , quantum ad formalem rationem obediendi, si perfecto modo fiat, quamdam habet æqualitatem. Quo sensu dixit Bernardus , in citato Opusc. de Præcepto et dispensatione, quem imitatur Bonaventura in Speculo discipl., parte prima, capite quarto : *Quidquid vice Dei præcipit homo , quod non sit tamen certum displicere Deo, haud secus accipiendum est quam si præcipiat Deus.* Et ibidem exaggerans Bernardus obedientiam et reverentiam Prælatis debitam : *Quos sibi Deus* (inquit) *æquare quodammodo in utraque parte dignatus, sibimet imputat illorum et reverentiam et contemptum.* Potest hoc declarari exemplo latriæ , quæ eadem in Christum et imaginem ejus fertur ; quia Christus in imagine adoratur, et ob eamdem Christi excellentiam, imago Christi coadoratur.

15. *Ad auctoritates significantes Superiorem non esse cogitandum ut errori obnoxium.* — Neque etiam qui sic obedit, judicat aut existimat non posse decipi aut errare Superiorem, vel ex ignorantia, vel ex malitia, nihil enim horum ad prædictam considerationem intellectus necessarium est, neque a citatis aucto-

tribus, neque a B. Ignatio aliquo in loco insinuatum est. Non enim sine causa sæpius expresse addidit illam conditionem : *Ubi peccatum non cerneretur*, ut dicit tertia parte, c. 1, § 23, vel, *ubi definiri non possit, aliquod peccati genus intercedere*, ut dixit sexta parte, cap. primo, § 1 ; et in epistola inquit, hanc rationem obedientiæ tenendam esse *omnibus in rebus, quæ cum peccato manifeste connexæ non sunt*. Hæc enim adjectio, *manifeste*, supponit Superiorem posse errare, aliquid illicitum præcipiendo. Si enim hoc non esset possibile, impertinens esset illa exceptio, cum in legibus divinis addi non possit, quia fieri nequit ut Deus mali aliquid præcipiat. Quod si supponitur Superiorem posse præcipere aliquod malum, eadem ratione supponitur posse id facere non tantum ex ignorantia invincibili, sed etiam ex culpabili negligentia, vel etiam ex pravo affectu. Quia, sicut non habet privilegium speciale, ut errare non possit, ita neque ut non possit esse negligens, aut habere pravum affectum; neque aliud potuit venire in mentem alicujus cordati hominis. Unde B. Ignatius, in dicta epistola, fatetur, *Superiorem esse obnoxium erroribus atque miseriis, non tamen ita esse inspiciendum, sed ut Christi ministrum, a quo sperandum est ipsum illuminaturum et adjuturum, ut recte nos ducat et gubernet*. Qui ergo in suo Superiore Christum considerat, non statim absolute supponit ipsum non posse errare, sed solum, facta illa hypothesi quod malum non præcipiat, nec tale aliquid in ipso præcepto appareat, pro certo habet et judicat, sibi non errare, quod in citatis verbis expresse dixit Bernardus : *Quidquid vice Dei præcipit homo quod non sit tamen certum displicere Deo, haud secus accipiendum est, quam si præcipiat Deus.* Hoc autem obedientis judicium temerarium non est, sed sufficienti auctoritate et ratione fundatum.

16. *Quo pacto se geret subditus in dubio de utilitate præcepti.* — Quod ut amplius explicetur, vulgaris distinctio *certitudinis* præ oculis habenda est. Alia est enim certitudo speculativa, alia practica. Prima sumitur ex conformitate ad rem, alia ex conformitate ad affectum operantis, et ad principia per quæ moveri debet. Prior ergo certitudo non est necessaria ad obedientiam quantumvis perfectam, non solum circa utilitatem rei præceptæ, ad finem a Superiore intentum, verum etiam neque ad honestatem. Duo enim possunt venire in dubium, quando Superior aliquid præcipit. Primum, an sit utile vel conveniens quod præcipitur, secundum artem vel humanam prudentiam juxta materiam præcepti; ut, verbi gratia, an esset utile vel inutile rigare lignum aridum; an expediat studere, aut aliud agere, et similia. Atque in his dubiis clarum imprimis est, non oportere ad honestatem obedientiæ illa discernere vel dijudicare, nisi quando contigerit, ex resolutione talis dubii pendere honestatem actionis. Deinde etiam ad perfectionem obedientiæ necesse non est pro certo judicare quod non est certum, id est, medium, quod præcipitur, esse ntile ad finem qui intenditur; nam cum prudentia Superioris in hoc falli possit, et res alias non sit subdito evidens, ferre tale judicium firmum, vel est impossibile, vel certe imprudens. Perfectio ergo, quæ in hoc postulatur, solum est ut quando non est evidens rem esse inutilem, vel incommodam fini intento, subditus se sinat auctoritate Superioris duci, etiam quoad judicium se Superiori conformando ex fide quadam humana, quæ tamen aliquo modo fundetur in spe divinæ providentiæ erga Superiorem. Quia vero, hoc non obstante, occurrere possunt rationes, quæ in contrarium urgeant, ideo non excludit perfectio obedientiæ, quin hæ proponantur Superiori, pura intentione procedendo, non ex affectu se excusandi ab onere præcepti, sed ex desiderio, ut quod magis expedit ad finem intentum a Superiore fiat. Quod si tandem, non obstantibus rationibus, etiamsi subdito evidentes appareant, Superior in suo præcepto persistat, cum non sit contra honestatem, faciendum est. Quod ut perfecte fiat, non oportet tunc judicare rem esse utilem, sed solum subdito esse utile illam aggredi, et facere quantum possit. Et hæc est certitudo practica, quæ non repugnat cum priori dubio speculativo, ut per se notum est. Ut autem hæc certitudo practica constantior sit, et consequenter obedientia promptior, est optimum consilium non discutere convenientiam rei in se, sed suspendere judicium, quoad fieri possit, circa talem discussionem, et judicare quod præcipitur melius esse.

17. *Quo item pacto in dubio de honestate.* —*Si practicum sit dubium, prius deponendum, quam obediatur.* — Secundo potest venire in dubium, an sit licitum, necne, id quod præcipitur. De quo multa dicunt Doctores in materia de conscientia, præsertim Corduba, lib. 3 Quæstionarii, quæst. septima, et sequentibus; et attingunt Adrianus, quodlib. 2; Soto,

Opusc. de Tegendo secreto, membr. 3, q. 2; Sylv. et Summistæ, v. *Obedientia*, et verb. *Bellum*, et nonnulli ex scholasticis, in 2. d. 39; et nos in tom. de Legib., et tract. de Charitate, disp. decima tertia, de Bello, sect. 6, a num. 8, et in materia de Conscientia, et late Sanchez, lib. 1 Decal., cap. 10. Breviter tamen adverto, duobus modis posse dubitare de honestate rei præceptæ. Priori modo antecedenter (ut sic dicam) dubitando de re ipsa, quæ præcipitur, secundum se, et separata a præcepto Superioris. Posteriori modo etiam consequenter, seu facta compositione præcepti, dubitando an, non obstante præcepto, liceat id facere, seu (quod perinde est) an liceat obedire in tali materia. Hoc posterius dubium est practicum, et ideo illo durante certum est non licere tale opus facere, quia operari cum conscientia practice dubia nunquam licet, propter periculum, cui homo se exponit ita operando. Ut ergo obedire liceat, necesse est tale dubium practicum deponere, et firmiter judicare, non obstante priori dubio antecedente, seu de opere ipso secundum se, licitum esse obedire, illud exequendo; sic enim prius dubium manet pure speculativum, quia non est proxima regula operationis, sed deponitur ex aliis principiis, et formatur certa conscientia.

18. *Sufficiatne jussio Superioris ad deponendum quodlibet dubium speculativum de honestate rei præceptæ.*—Quod autem in præsenti explicare oportet, est, an supposito priori dubio antecedente auctoritas Prælati præcipientis sit sufficiens, possitque pro regula generali assignari ad deponendum illud dubium, et formandam conscientiam, *quod obediendum sit;* partem enim affirmativam videntur docere Patres. Nam Bernardus, in lib. de Præcepto et dispensatione, sic inquit: *Quidquid vice Dei præcipit homo, quod non sit certum displicere Deo, haud secus accipiendum est ac si præcipiat Deus.* Ubi exponendo negationem illam, *non sit certum,* non requirit ut positive sit certum; unde licet sit dubium, juxta dictam regulam, obediendum erit, quia tunc non est certum displicere Deo. Et eamdem regulam eisdem verbis usurpavit Bonaventura in Speculo disciplinæ, p. 1, c. 4. Et Humbertus quintus Generalis familiæ Dominicanæ, lib. 5 de Eruditione religiosorum, p. 1, c. 1: *Obedientia* (inquit) *hominum de Dei placito certificat; nisi enim aperte sit malum, quod a Superiore præcipitur, sic accipiendum est ac si a Deo præciperetur.* Ubi illud verbum *aperte* ponderandum est. Sumitur etiam ex Augustino, lib. 22 contra Faustum, cap. 74 et 75, et refertur in cap. *Quid culpatur*, 23, quæst. 1, ubi ait milites recte obedire principi bellum præcipienti, quando de injustitia belli eis non constat. Denique hac etiam regula videtur usus B. P. N. Ignatius, tertia parte Constitutionum, cap. 1, § 23, dicens: *In omnibus rebus, ubi peccatum non cerneretur,* quod explicans 5 p., c. 1, dicit: *In omnibus rebus, ad quas potest obedientia cum charitate se extendere.* Ubi in declaratione, lit. B, dicitur: *Hujusmodi sunt illæ omnes, in quibus nullum manifestum est peccatum.* Et simili modo loquitur in epistola de obedientia.

19. *Arguitur pro parte negativa.*—Contra hanc vero doctrinam facere videtur, quia nulla sufficienti ratione fundata est, et alioqui nullum est præceptum divinum quod obliget ad præferendam auctoritatem Superioris omnibus rationibus, quæ dubium movere seu fundare possunt; neque id videtur consentaneum rationi. Nam, cum Superior ipse quantum ad judicium circa materiam sui præcepti, an alias sit licita, necne, non divinam, sed humanam tantum auctoritatem habeat, vinci potest vel majori auctoritate doctiorum, et fortasse sanctiorum, vel per efficaciam rationis, vel textus aut legis Superioris Prælati; ergo non potest indistincte illa regula prudenter acceptari.

20. *Auctoris resolutio.*—*Explicatur quando dubium est negativum.*—*Juxta hanc partem dubii negativam satisfit Patribus in numero decimo octavo citatis.*—Dicendum vero est, prædictos Sanctos moraliter esse locutos, et ideo tradidisse illam regulam, quæ, recte explicata, vel generalis est, vel tam raram et extraordinariam patitur exceptionem, ut moraliter absolute statui possit. Explicatur, quia vel dubium est negativum, scilicet, quia subditus nec positivam habet rationem, ut judicet malum esse quod præcipitur, neque etiam ut credat esse bonum et honestum, secluso præcepto; vel potest esse dubium positivum, id est, ortum ex positiva auctoritate, vel ratione in contrarium. In priori dubio, generatim et sine ulla exceptione, verum est præceptum Superioris sufficere, ut subditus illi innixus certo judicet sibi licere quod præcipitur, quia in illo casu etiam præceptum obligat, cum Superior exigat jus suum, et in dubio, *melior sit conditio possidentis.* Item quia alias esset moraliter impossibilis obedientia, si unicuique subdito in particulari prius persuadendum

esset justum esse quod præcipitur. Et hoc maxime videtur intendere Augustinus, in dict. cap. *Quid culpatur*, ibi : *Si quod jubetur vel non esse contra Dei præceptum certum est*, *vel utrum sit*, *certum non est*. Atque hic modus obedientiæ maxime locum habet in religiosis quoad actiones vel omissiones quæ per se malæ non sunt. dubitari autem potest an religiosis sint honestæ, et sæpius an conferant ad illorum perfectionem; nam in his standum semper est judicio et præcepto Superioris, quando evidenter non constat ipsum errare, vel ex falsa præsumptione procedere; et hoc sensu dicunt Patres citati, præsertim Basilius, in epistola ad Canonicam, et Cassianus, collat. 4, c. 20, non minus esse obediendum Prælato præcipienti refectionem, quam præcipienti jejunium, et præcipienti otium aut somnum, quam præcipienti laborem aut vigiliam; quia, licet priora jussa ex se non ita honesta vel utilia appareant, sicut posteriora, obedientiæ subjectio confert illis sufficientem honestatem. In hoc etiam sensu dicunt interdum Patres, quidquid voluntate sua religiosus agit, etiamsi bonum esse illud judicet, illi bonum non esse, neque utile, *imo esse furtum et sacrilegium*, ait Basilius, in sermone de Abdicatione rerum, et serm. secundo de Institutione monachorum, circa finem, et regul. sexagesima, ex brevioribus : *Nec ea* (inquit) *quæ ex suo genere bona sunt*, *ex proprio arbitrio geri convenit*. Ubi etiam in religioso hoc sine culpa non fieri significat, dicens : *Culpam suam agnoscere debet*, *qui hujusmodi est*, *quod sua sponte constituere aliquid ausus fuerit*, *cujuscumque omnino generis illud sit*. Hæc enim et similia intelligenda sunt, quando illud, quod alias bonum apparet, contra voluntatem Superioris fit, vel quia ab ipso specialiter prohibetur, vel quia ex regula non permittitur fieri sine consensu ejus, nam præferre judicium suum vel regulæ, vel voluntati Superioris, propter bonitatem, quæ in objecto vel actione apparet, in religioso reprehensibile est. Quod autem in hoc sensu loquatur Basilius, patet, nam statim subdit, rescindendum esse quidquid præter præceptum Superioris statutum sit; affertque exemplum de Petro, qui resistebat Christo volenti lavare pedes ejus. Ratio etiam id ostendit, quia ubi opus alias bonum regulæ aut obedientiæ non opponitur contrarie, quamvis careat motione ejus, non ideo malum est, quia non est illa circumstantia necessaria ad omnem actum virtutis, etiam in viro religioso, quamvis, cæteris paribus, talis actio minus perfecta sit. Quoties ergo in materia obedientiæ positive non apparet malitia, nec certo, nec probabiliter, quamvis nec de honestate constet, obediendum est, etiam omittendo quod alias constat bonum esse, quando non constat omissionem ipsam malam esse.

21. *Explicatur eadem resolutio*, *quando dubium est positivum*. — *Juxta hanc partem dubii positivi satisfit eisdem Patribus in n.* 18. — Quando vero dubium est positivum, necessarium est expedire rationes vel auctoritates quæ dubitare cogunt, an id, quod Superior præcipit, honestum sit, sive tale dubium oriatur circa factum, ut, verbi gratia, an revelatio talis peccati sit formalis detractio et infamatio proximi, necne; vel an tale factum fuerit homicidium, necne, et consequenter an ex illo contracta fuerit excommunicatio ; sive oriatur dubium ex jure, ut an liceat nunc comedere, quando præceptum jejunii obligare videtur; vel hoc facere, quando alias obligat præceptum audiendi sacrum, etc. Hoc enim convincit objectio facta. Quando autem rationes aut motiva talia sunt, ut rem faciant dubiam, et non certam, necesse est ut sint tantum probabilia, et non evidentia. Considerare ergo oportebit an, secluso præcepto, res sit utraque ex parte probabilis; et tunc generaliter verum erit adjuncto præcepto obediendum esse, quia cum utraque pars supponatur esse probabilis, adjuncta ratione obedientiæ, pars illa eligibilior fiet. Nec distinguendum existimo de majori vel minori probabilitate; quia juxta communem doctrinam per se licet practice sequi opinionem probabilem circa honestatem actus, relicta probabiliori. Ergo multo magis hoc licebit adjuncta obedientiæ ratione; nam, moraliter loquendo, non potest ille excessus probabilitatis tantus esse, quin merito prætermittatur propter virtutem obedientiæ, præsertim quia ipsa auctoritas Superioris probabilitatem alterius partis multum auget. Si autem contingat, secluso præcepto, ita esse probabile actum, de quo agitur, esse malum, ut oppositum nec probabile sit, tunc non potest res vocari dubia, esto non sit omnino evidens, sed humano modo certa; quia vix possunt homines consequi certiorem rerum cognitionem, præsertim in rebus practicis et moralibus. Et ita existimo Patres superius citatos hujusmodi cognitionem comprehendere, quoties dicunt obediendum esse in omnibus quæ non constat, aut certum non est displicere Deo; nam in eo casu satis constat,

satisque certum est; et ideo, licet verum sit, stante illo judicio, non debere subditum obedire, nihilominus regula illa recte intellecta generaliter et sine exceptione vera est.

22. *Explicatur amplius quod nunc dictum est de dubio positivo.* — Addo vero, etiam in eo casu considerandum esse, an materia illius obedientiæ judicetur illo modo intrinsece mala, vel solum ex jure aliquo positivo. Nam in priori casu generaliter verum est obediendum non esse, in posteriori autem ulterius considerandum est an Superior præcipiens possit in tali jure dispensare; nam si hanc potestatem habeat, et non ex ignorantia præcepti ecclesiastici, verbi gratia, contrarium præcipiat, præsumendus est dispensare; nec facile judicandum est sine causa et invalide id facere, nisi evidenter id constet; quod frequenter, ac moraliter loquendo, vix potest accidere. Adverto etiam, aliquando talem posse esse actum, ut, seclusa obedientia injungente alium actum, sit necessarius ad honestatem morum, non solum ex positivo jure, sed etiam ex naturali, et nihilominus quod ejus necessitas cesset interveniente obedientia et præcepto hominis; ut ex charitate, vel ex voto posset religiosus non impeditus obligari ministrare infirmo indigenti, et nihilominus Superiore aliud præcipiente, licite illud omittere, et ita videtur non obstare judicium de malitia illius omissionis, quominus obedientia servetur; sed hoc ideo est, quia mutantur circumstantiæ, ex quibus illa obligatio seu necessitas oriebatur; nam qui non est dominus suarum actionum, potest ad aliquam obligari, quando non exigitur a Superiore, seu domino, non vero si ab illo præoccupetur. Et ideo cum dicimus judicium moraliter certum de intrinseca malitia actus vel omissionis secundum se impedire, ne quis obedire teneatur, intelligendum est de judicio omnino absoluto, quod non pendet ex his circumstantiis, quodque moraliter non mutetur ex parte objecti, seu materiæ, propter superveniens præceptum Superioris exigentis jus suum.

23. *Qualitates Prælati aliquando tollunt.* — Præterea considerandum est, aliquando talem posse esse personam Superioris, ut ejus auctoritas possit probabilem efficere partem illam, quæ antea talis non apparebat, nec judicabatur, ut si non solum religiosus et pius, sed etiam doctus satis et prudens habeatur; tunc enim ponderari poterit auctoritas ejus, et ratione illius obedire, non obstante priori judicio. Si quis autem recte consideret, in eo casu non obeditur contra judicium moraliter certum, neque consideratur Prælatus formaliter tantum ut Prælatus est, quod ad obedientiam spectat, sed consideratur ut homo doctus et prudens est; et ut sic, prius præbet auctoritatem rei præceptæ, tollitque consequenter moralem certitudinem prioris judicii, et tunc locum habet obedientiæ efficacitas. Quocirca, cum Patres docent perfectum obedientem non debere considerare personam Superioris ut doctam vel sanctam, sed ut ministrum Dei, intelligendum id esse per se, et quoad rationem obediendi; ex accidenti vero aliquando potest id esse necessarium ex parte materiæ obedientiæ ad justificandam illam, et regulariter etiam est utile ad facilius conformandum proprium judicium cum judicio Superioris.

24. *Etiam cessante obligatione ob dubium positivum, perfectius obediretur si non cesset contrarie.* — Ultimo animadverto, aliud esse tractare an subditus possit licite obedire in omnibus, ubi peccatum non cernitur manifeste modo explicato; aliud vero an teneatur; hactenus enim solum diximus illud prius, quia non agimus hic de obedientia simpliciter necessaria, sed de meliori et perfecta; reliquum vero, quod ad necessitatem spectat, generale est de observantia omnium præceptorum, et tomo præcedenti, tractando de obedientia religiosa in genere, sufficienter tactum est. Solum ergo (quod ad præsens statutum spectat) generaliter assero, quotiescumque in prædictis casibus licitum est obedire, melius ac perfectius esse obedire, etiamsi præcepti obligatio aliquo titulo excusari possit. Quod maxime verum habet, quando obligatio non deest ex defectu potestatis, sed ex defectu voluntatis, scilicet, quia Superior non intendit obligare, licet possit. Tunc enim locum habet quod ait Bonaventura, tom. 1 Opuscul., tractat de Gradibus virtutum: *Alius gradus obedientiæ est implere verbum Prælati propter Deum, altior implere nutum, altissimus implere voluntatem.* Quod etiam significat D. Thom. 2. 2, quæst. centesima quarta, articulo secundo, ad 2. Ratio autem est, quia ubi materia præcepti talis est ut, omnibus ejus circumstantiis, et speculativis dubiis consideratis, posset Superior eam præcipere, si vellet, quacumque ratione eam injungat, vel suam voluntatem circa illam ostendat, erit non solum licitum, sed etiam perfectius illi obedire, est enim eadem proportio. Et confirmatur, nam illa materia, simpliciter loquendo, est licita in ordine ad obedientiam; ergo pertinet ad obedientiam

perfectam. Distinguit enim D. Thomas, d. q. 104, art. 5, ad 3, triplicem obedientiam : *Una* (inquit) *est sufficiens ad salutem, quæ, scilicet, obedit in his, ad quæ obligatur; alia perfecta, quæ obedit in omnibus licitis ; alia indiscreta, quæ etiam in illicitis obedit.*

25. *Quorumdam limitatio circa idem assertum. — Dicta limitatio regulariter non procedit.* — Posset autem hæc regula limitari ex Soto, dict. memb. 3, q. 2, et Corduba, d. lib. 3, q. 6, nisi id, quod præcipitur, vergere possit in notabile præjudicium proprium, vel tertiæ personæ. Sed, moraliter loquendo, hæc limitatio locum non habet in casu de quo agimus, quia si materia talis esse supponitur, ut certum sit posse a Superiore præcipi hic et nunc, pensatis omnibus circumstantiis, jam non poterit esse talis, ut ex illa possit moraliter timeri tale nocumentum, alioqui ratione hujus periculi, dubitari posset an Superior in rigore valeat circa illam obligationem præcepti imponere. In hoc autem casu loquuntur dicti auctores. Dicunt enim, quando subditus dubitat an Superior possit præcipere, necne, tunc si timeat grave nocumentum proprium, aut præjudicium tertii, non obligari ad obediendum, etiamsi alias sit certus id, quod præcipitur, licitum esse. Sed hoc, ut ipsimet indicant, solum habet locum, quando dubitatur de jurisdictione, aut de potestate Superioris circa talem materiam, propter difficultatem ejus ; ut si religiosus dubitet an ire ad Indos sit materia sui voti obedientiæ; tunc enim volunt isti auctores non teneri ad obediendum stante æquali dubio, quia non tenetur cum tam gravi incommodo tueri jus dubium Prælati. Esto autem hoc verum sit de rigorosa obligatione, *regulariter* existimo esse perfectius obedire, *si alioqui certum semper est rem esse licitam ;* quia virtus obedientiæ excellentissima est, et in eo casu non tam jus hominis quam jus Dei, licet dubium, proprio commodo præfertur. Dico autem *regulariter,* quia in his rebus moralibus, quæ ex circumstantiis plurimum variantur, non potest tam infallibilis regula assignari, quin possit excogitari casus, in quo periculum nocumenti, aut propriæ vitæ tanti momenti sit, ut majus Dei obsequium judicetur illud vitare, quam in eo dubio obedire. Dixi etiam, *si semper sit certum rem esse licitam*, nam sæpe contingit ut ex periculo nocumenti, præsertim alieni, oriatur dubium non solum de obligatione præcepti, sed etiam de honestate rei præceptæ, et consequenter an liceat obedire ; tunc autem servandæ erunt regulæ superius traditæ.

In quo consistat perfectio obedientiæ cæcæ.

26. *Cæca obedientia non privat subditum omni judicio. — Neque id S. Ignatio imponi potest.* — Ex his omnibus facile potest ulterius intelligi, quo sensu a sanctis Patribus dictum fuerit, a religiosis perfectis exhibendam esse suis Prælatis cæcam obedientiam. Cum enim cæcitas in privatione visus consistat, et per metaphoram ad spiritualia translata sit, certum est non in eo sensu transferri, ut significet privationem omnis cognitionis et judicii ; quod est adeo per se notum, ut non indiguerit explicatione. Quis enim dubitare potest, quin homo non ut brutum vel stolidus obedire debeat, sed ut homo, qui recta ratione utatur ? Quod etiam convincit prima objectio generalis in numero secundo facta. Nam iidem Patres a perfecto obediente requirunt lynceos oculos, quibus Deum in Superiore cernat; non ergo absolutam privationem cognitionis et judicii perfecti in cæca obedientia requirunt. Neque hoc magis potest imponi B. P. N. Ignatio, quam cæteris Sanctis, cum ab eisdem, et sententiam, et verba usurpaverit, et juxta subjectam materiam, in sensu omnibus noto, metaphora illa usus sit. Imo, si recte expendantur verba ejus, particulam aliquam semper addidit, qua omnem invidiam tolleret, et proprium sensum metaphoræ explicaret. Nam in Examine, cap. quarto, § vigesimo nono, addit illam particulam, *sane intelligendo.* In tertia parte, cap. primo, § tertio, dixit : *Ubi peccatum non cerneretur.* Supponit ergo obedientem oculos habere debere, quibus hoc discernat. Et sexta parte, cap. 1, § 1, *omnem* (inquit) *sententiam, ac judicium nostrum contrarium cæca quadam obedientia abnegando.* Ubi illa particula *quædam* restrictiva est, quia nimirum non simpliciter, sed secundum quamdam rationem obedientia debet esse cæca. Hoc autem ibidem explicatur per oppositionem ad sententiam et proprium judicium contrarium; et in aliis locis additur, cæcitatem hanc debere excludere humanas rationes, quibus moveamur potius ad parendum Superiori, quia doctus est aut prudens, vel quia placentia jubet, quam propter solam Dei voluntatem. Item additur excludere humanos discursus, quibus subditus examinare velit, cur Prælatus [illegible] præcipiat, vel cur potius sibi quam alter[illegible] similia.

27. *Excludit tamen prudentiam carnis.* — Itaque, ut uno verbo dicamus, cæcitas hæc excludit prudentiam carnis, non vero prudentiam spiritualem et supernaturalem. Cum enim obedientia sit perfectissima virtus, non minus requirit ad suum perfectum actum ducem prudentiam, quam aliæ virtutes morales; sed hoc est ei proprium, quod judicium prudentiale dirigens illam fundatur magis in extrinseco principio, et judicio Superioris, quam in proprio, et ideo quatenus excludit proprium, dicitur obedientia cæca; excludit autem proprium, quatenus vitiosum aut imperfectum est, non quatenus dicit omnem usum proprii intellectus[1]. Sicut dixit etiam Bernardus: *Tolle propriam voluntatem, et infernus non erit*, non ut excluderet omnem usum propriæ voluntatis et libertatis, nam si hoc tollatur, etiam præmium cœleste non erit; sed ut excluderet vitiosam voluntatem, quæ per accommodationem et communem usum virorum spiritualium propria solet appellari. Ita ergo in præsenti materia ex simili usu et accommodatione, illa obedientia, quæ non nititur propriæ prudentiæ, nec curiose inquirit rationes et causas præcepti, cæca appellata est a sanctis viris, quibus tanquam in propria arte loquentibus licuit propriis nominibus uti ad hanc perfectionem obedientiæ significandam, et ad exaggerandum quantum oporteat judicio Superioris, magis quam proprio gubernari. Sicut enim cæcus ab alio ducitur et quasi alienis oculis videt, ita suo modo subditus ad Superiorem comparari debet.

28. *Cur dicatur etiam obedientia indiscreta et insipiens.* — Eodem sensu vocatur hæc obedientia aliquando a Patribus *indiscreta* aut *insipiens*. Ita loquitur Bernardus, scribens ad fratres de Monte Dei, et ex illo Bonaventura, in Speculo disciplinæ, p. 2, c. 3; et Humbertus, de Eruditione religiosorum, lib. secundo, p. 2, c. decimo sexto, cum tamen D. Thom. 2. 2, q. 104, articulo quinto, ad tertium, indiscretam obedientiam damnet. Est tamen diversitas in usu vocis, non in re. Nam D. Thomas *indiscretam* appellat, quæ non discernit an sit licitum vel illicitum, quod imperatur. Bernardus autem *indiscretam* vocat, quæ non fundatur in propria discretione et judicio. Quomodo etiam dixit Gregorius verum obedientem non discutere nec discernere obedientiam; et iterum: *Nescit judicare, qui perfecte didicerit obedire.* Et alia multa similia supra, a numero quarto, relata sunt. Eodemque sensu vocatur hæc obedientia simplex sine discussione, ut ex Augustino refert Bonaventura in libro octavo collationum, capite tertio.

29. *Assertio bipartita pro obedientia cæca* — Sic ergo explicata vocis significatione, per se satis evidens est hujusmodi obedientiam sanctam et perfectam esse. Primum patet, quia in modo illo obediendi nihil est mali aut periculi, ut satis declaratum est, quia semper supponitur materia honesta cum sufficienti certitudine, quæ omne periculum mali moralis excludit, sive illa certitudo ex re ipsa oriatur, sive ex adjuncto præcepto practice resultet; ergo, cum aliunde ibi interveniat motivum, et ratio obedientiæ, illa sufficit ut hujusmodi obedientia sancta sit. Secundum autem, scilicet, esse perfectam, optimis rationibus a B. Ignatio in dicta epistola demonstratur. Summa est, quia imprimis est necessaria ad convenientem gubernationem, ut videre licet in obedientia politica, œconomica, militari, et quacumque alia. Nam si servus aut miles semper deberet intelligere et percipere rationes et causas, quæ movent ducem aut dominum ad imperandum, difficile ac moraliter impossibile redderetur omne regimen. Accedit, quod Præfectus sæpe movetur ad præcipiendum rationibus altioribus et universalioribus, quas subditus vel percipere non posset, vel non expedit ipsum eas scire. Sicut etiam in ædificiis, vel artefactis construendis, inferiores ministri ab architecto moventur et diriguntur, eisque obedire necesse est, quamvis causam, et rationem qua movetur, non intelligant; alioqui vix posset humano modo procedere opus. Deinde, quia per se notum est concordiam, quoad fieri possit, inter inferiorem et Prælatum in judiciis et voluntatibus meliorem esse; quia et per se amabilis est, et ad omne opus utilis; ergo procuranda est per conformitatem subditi ad Superiorem, potius quam e converso; hæc enim subordinatio est per se magis consentanea rationi, tum ratione potestatis, et juris quod habet Prælatus in subditum, ratione cujus ei debetur obedientia, ubi suam potestatem excedere non constiterit, præcipiendo quod malum est; tum etiam ratione majoris auctoritatis quam habet, eo quod ita comparetur Superior ad subditum, sicut magister ad discipulum, et sicut caput ad membrum. Denique est etiam hæc obedientiæ ratio melior et perfectior, quia et necessaria est ad omnes alias perfectiones obe-

[1] Vide D. Thomam 2. 2, q. 50, a. 2, et ad Titum, 1, lect. 4; et Bernardum, epistola septima.

dientiæ, quales sunt promptitudo, alacritas, perseverantia, et similes, quæ cum dissensione judicii vix haberi possunt, et exercitium plurium aliarum virtutum in se complectitur, scilicet, humilitatis, se totum etiam quoad mentem altiori submittendo, reverentiæ, et fiduciæ in Deum, propter quem ejus ministro, de sua providentia confidendo, ita obeditur. Unde etiam fit ut per hunc modum cæcitatis tollantur cogitationes, vel discursus qui possent perfectionem obedientiæ impedire. Merito ergo hic modus obedientiæ consulitur tanquam perfectus.

30. *Satisfit auctoritatibus contra hanc secundam perfectionem positis in numero primo.* — Atque ex his tandem satisfactum est objectionibus, quæ ultimo loco contra hanc partem fiebant. Jam enim dictum est non tolli per hanc obedientiæ simplicitatem, sufficientem discursum, ac discretionem ad non parendum in rebus illicitis; tamen, quia illa sollicitudo moraliter vix est necessaria, nam regulariter non imponuntur illa præcepta, et si id contingat, facile et per se statim patere solet, ideo absolute solent dicere Sancti, simpliciter et sine discussione obediendum esse. De qua re est optima doctrina Bernardi, in Epistol. 7, ubi graviter reprehendit quemdam monachum, qui (ut ex superioribus epistolis constat) rem per se illicitam, et contrariam voto, cum scandalo fratrum commiserat, se autem excusabat, eo quod in ea cuidam Abbati obedierat; et ea occasione distinguit Bernardus, quædam esse pure bona, quæ constat esse facienda, maxime si præcipiantur; quædam pure mala, quæ facienda non sunt, a quocumque præcipiantur; quædam media, quæ pro modo, loco, tempore et persona, et mala possunt esse et bona; et in his (inquit) *lex posita est obedientiæ*, de quibus postea concludit nihil esse inter ea dijudicandum, sed eam tantum prudentiam adhibendam, quæ ad pure mala secernenda sufficiat, ad quam exhibendam, ut diximus, parva discussio necessaria est; nam quæ sunt pure mala, per se statim patent.

31. *Ad exemplum fidei ibidem adductum.* — Unde etiam constat quo sensu accipiendum sit exemplum fidei, quo circa hanc obedientiam iidem Patres utuntur, scilicet, sicut captivatur intellectus in obsequium fidei, ita esse quasi excæcandum in gratiam obedientiæ. Est enim hoc per quamdam imitationem et similitudinem intelligendum, non secundum æqualitatem; quia hæc subjectio mentis, quæ fit per obedientiam, non fundatur in infallibili auctoritate, vel veritate rei, sicut captivitas fidei; sed solum in potestate præcipiendi, et certitudine practica, quæ ex illa oriri potest, supposita non repugnantia ex parte materiæ. Et juxta hanc etiam doctrinam exponendus est Bernardus in lib. de Præcepto et dispensat., cum ait, in rebus dubiis debere subditum Superiorem consulere, et rationes dubitandi illi aperire, et judicium ejus sequi, *quia ex Scripturis* (inquit) *habemus, quod labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem ex ore ejus requirunt, quia Angelus Domini exercituum est.* Quæ doctrina ad omnes pastores Ecclesiæ accommodari potest, non tamen de omnibus eodem modo intelligenda est. Nam respectu Summi Pontificis decisio dubii, si authentice fiat, in re ipsa infallibilis erit, respectu vero aliorum inferiorum non ita, sed poterit efficere practicam certitudinem juxta regulas superius dictas; et tunc licet contingat judicium Superioris re ipsa falsum esse, subditus per ignorantiam invincibilem excusabitur, et per virtutem obedientiæ merebitur.

32. *Objectio contra exempla S. Ignatii pro obedientia cæca.* — *Exempla alia ex Surio.* — *Item alia ex Benedicto, Cassiano*, etc. — Una vero objectio adhuc superest dissolvenda, quia B. Ignatius in dicta epistola imitatus Bonaventuram, in Stimulo divini amoris, p. 2, cap. undecimo, in tom. secundo opuscul., et alios Sanctos, exempla quædam nobis proponit hujus obedientiæ, quæ nos imitari vult, cum tamen res seu opera in eis præcepta, si per se et ex objecto spectentur, mala sint, et contra rationem. Hujusmodi est super aquas ingredi, ut de Mauro refert Gregorius, lib. secundo Dialogorum, cap. septimo, leænam capere et ad Superiorem deferre, ex vitis Patrum. Hæc enim, et similia, si ex objecto spectentur, mala sunt, et contra quintum præceptum Decalogi, quia in eis vita manifesto periculo exponitur; quod si spe miraculi fiant, præsumptio quædam erit, sive Dei tentatio, cujusmodi etiam fuisse videtur factum illud, quod de S. Theodora refert Simeon Metaphrastes, apud Surium, 11 die Septembris, tomo 5. Illa enim, cum sub viri specie inter monachos vitam ageret, a Prælato missa est ad deferendam aquam ex lacu cum evidenti vitæ periculo propter crocodilum in eo lacu degentem, et omnes eo accedentes dilaniantem. Nec est admodum dissimile, quod de monacho Elstano idem Surius narrat, 1 die Augusti, tom. 4. Ille enim, jussus ab Abbate, manum misit in bullientem aquam, ut ex imo

cacabi aliquid extraheret. In quibus omnibus exemplis constat, actiones illas per se spectatas temerarias esse, atque adeo per se illicitas, ac pure malas, ut Bernardus loquitur. Si ergo hæc nobis proponuntur tanquam exempla imitanda, obediendum nobis erit, etiam in rebus aperte illicitis. Nec minus difficile est, quod S. Benedictus, supra citatus, ait, obediendum esse, etiam quando constat rem præceptam esse impossibilem, quia tentare rem impossibilem, vel temerarium est, vel certe vanum et inutile, ac proinde illicitum. Qua ratione etiam inutilis apparet obedientia illa irrigandi per multum tempus lignum aridum, quam de Joanne monacho supra retulimus ex Cassiano, lib. 4, cap. vigesimo quarto. Cujus etiam Sancti meminit Augustinus, lib. de Cura pro mortuis agenda, cap. decimo septimo. Et aliud simile exemplum refert Severus Sulpitius, in Dialogo de Orientalibus monachis. Denique ejusdem difficultatis est, quod in vita S. Joannis Damasceni refert Joannes, Patriarcha Hierosolymitanus, apud Surium, 6 die Maii, tom. 3, illum, videlicet, missum fuisse a suo magistro, ad vendendas sportas duplo majori pretio quam par erat : *Cui imperio* (dicitur ibi) *minime adversatus est, nec imperantis sermonem sibi discutiendum et explorandum putavit ille ad mortem usque obediens.* At constat præceptum illud fuisse de re clare injusta.

33. *Satisfit supra positis exemplis.* — Respondemus, in his et similibus exemplis, duo esse distinguenda : unum est finis ab Spiritu Sancto intentus; aliud est actio ipsa, seu materia, quæ præcipitur. Quando ergo hæc exempla nobis proponuntur, solum est ut per ea intelligamus, quantum Deo placeat obedientiæ virtus et simplicitas. Hic enim fuit finis ab Spiritu Sancto intentus, et ob eam causam fere in omnibus adductis exemplis, id miraculo confirmavit. Nihilominus tamen non hæc nobis proponuntur ut imitanda quoad omnes particulares circumstantias eorum, sed solum quoad perfectionem et simplicitatem, juxta communes et ordinarias leges obedientiæ debitas. Constat enim aliquando Spiritum Sanctum movere homines justos, ut supra communem et ordinarium cursum virtutum, mirabilius operentur. Qui modus operandi in exemplum etiam nobis proponitur, non ut illum eumdem modum operandi imitemur, sed ut, illius admiratione moti, saltem perfectionem virtutis assequi contendamus. Sic Samson, verbi gratia, aut Apollonia proponitur ut exemplum fortitudinis, qui ex peculiari instinctu Spiritus Sancti sibi mortem intulerunt, non ut hoc totum imitemur, sed ut his exemplis mortem contemnere discamus. Ita ergo in prædictis obedientiæ exemplis quædam sunt, quæ ex peculiari instinctu Spiritus Sancti facta esse credendum est, tam ex parte Prælatorum jubentium, quam subditorum obedientium, quæ sub ea ratione non imitanda proponuntur, sed admiranda; imitanda vero quoad perfectionem virtutis, quam talia facta indicant, aut supponunt. Hujusmodi autem sunt omnia illa, in quibus evidens vitæ periculum aut aliud grave nocumentum imminere videbatur. Unde quod Benedictus ait, obediendum esse etiam in re impossibili, intelligendum est (loquendo de ordinario modo studiose obediendi) quantum ad aggrediendam et inchoandam actionem, in quo fuerit ipsa possibilis, neque antea desistendum, quam re ipsa probetur non esse possibile ultra progredi, sine gravi nocumento aut sine temeritate. Maxime autem hoc habet locum, quando ipsa actio, quæ præcipitur, possibilis est, et non mala, finis autem vel utilitas ejus est impossibilis; tunc enim sine culpa, imo cum magna perfectione obediri potest, quia tunc illa actio non est otiosa, quia deservit ad exercitium humilitatis et obedientiæ, etiamsi ad proprium finem veluti materialem, ut sic dicam, inutilis sit, et hujusmodi esse posset irrigatio ligni aridi, etiam sine miraculi interventu. Denique fere eodem modo intelligi potest factum illud Joannis Damasceni, et magistri ejus; clarum est enim non fuisse ibi intentam iniquam venditionem, sed insignem Damasceni abjectionem et mortificationem, quæ moraliter constabat fore sine alia injuria, quia res erat adeo manifesta, ut nullus ex deceptione aut ignorantia rem esset tanto pretio empturus ; vel si quispiam illud offerret, spontanea voluntate et in gratiam tanti viri illud fuisse oblatum, prout revera accidit. Et hactenus de voto obedientiæ.

CAPUT XVI.

AN PROMISSIO INGREDIENDI SOCIETATEM, QUAM SCHOLASTICI APPROBATI SIMUL CUM TRIBUS VOTIS SUBSTANTIALIBUS FACIUNT, SIT VERUM VOTUM EORUM STATUI CONVENIENS.

1. *Membra duo præsentis capitis.* — Supponenda est forma quæ in hac scholarium approbatorum incorporatione servatur. Nam postquam religiosus tria vota in Societate emittit, subdit : *Et promitto eamdem Societa-*

tem me ingressurum, ut vitam in ea perpetuo degam, omnia intelligendo juxta ipsius Societatis Constitutiones. Ut ergo totam substantiam et obligationem illius actionis explicemus, necessarium est in præsenti capite declarare quænam sit, quamque necessaria hæc promissio, et in sequenti, quem effectum seu obligationem inducat. Ratio ergo dubitandi quoad priorem partem sumi potest ex ipsa serie, ac forma vovendi ac promittendi. Prius enim religiosus dixit : *Voveo paupertatem*, etc. ; et deinde subjungit : *Et promitto eamdem Societatem me ingressurum.* Ergo ipsa varietas verborum ostendit hanc ultimam promissionem non esse verum votum, sed ad summum, simplicem promissionem, quæ religioni fit. Quæ differentia in aliis locis Constitutionum observari potest. Nam in Examine, c. 1, § 10, dicitur : *Post experimenta et probationes eadem tria vota simplicia, paupertatis, castitatis, obedientiæ, cum promissione ingrediendi Societatem emittant.* Idem fere tenor verborum servatur in cap. 7 ejusdem Examinis, § 1, et quarta parte, c. 3, § 3 : *Ac votis cum promissione de Societatis ingressu emissis.* Ac denique nullum in Constitutionibus locum invenies, in quo hæc promissio votum appelletur. Et confirmatur, nam alioqui status hic religiosus, quatuor votis simplicibus constitueretur, sicut status professorum constituitur quatuor votis solemnibus, quod novum est, et præter doctrinam Gregorii XIII, in suis Constitutionibus *Quanto fructuosius*, et *Ascendente Domino*, in quibus sæpe repetit, hos scholares tria substantialia religionis vota emittere, et per hæc veros religiosos fieri; nullamque unquam alterius quarti voti mentionem facit. Ex quo inferri videtur circa secundam partem quæstionis, tale votum necessarium non esse, imo nec simplicem promissionem, et consequenter neque esse conveniens, quia superfluum est addere vincula, ubi necessaria non sunt. Antecedens patet ex verbis Gregorii in dicta constitutione *Ascendente Domino : Quicumque absoluto probationis biennio, prædicta tria substantialia vota, etiam simplicia emiserint, si absque expressa licentia Societatis discedant,* etc., *apostasiæ et excommunicationis, ex Apostolicæ Sedis decreto, pœnas incurrunt,* etc. Ergo ex vi illorum trium votorum est talis religiosus sufficienter obligatus, et traditus Societati; ergo impertinens est alia promissio.

2. *Prima assertio bipartita pro priori membro.* — Nihilominus dicendum est breviter, promissionem illam esse verum ac proprium votum a tribus primis distinctum. Hoc declaratum fuit in Congregatione quinta generali, canone 2, his verbis : *Promissio illa ingrediendi Societatem, quæ in formula votorum simplicium scholasticorum habetur, votum est peculiare a tribus aliis distinctum.* Quam declarationem veram esse ex ipsa formula vovendi, si contextus ipse attente consideretur, facile colligi potest. Sic enim habet : *Ego voveo coram sacratissima Virgine Maria, et Curia cœlesti universa, divinæ Majestati paupertatem, castitatem, et obedientiam in Societate Jesu; et promitto me in eam ingressurum, ut vitam in ea perpetuo degam.* In quibus adverto tam verbum *voveo*, quam verbum *promitto*, cum illo termino *divinæ Majestati* copulari ; in omni enim promissione, quæ prudenter et convenienter fit, indicatur persona cui fit, alioqui incerta et vaga, et consequenter ex ea parte nulla esset promissio; ibi autem nulla alia persona explicatur, cui hæc promissio fiat, nisi divina Majetas; ergo sine dubio verbum *promitto* ad eamdem refertur. Quod etiam in omni rigore copulativa illa, *voveo divinæ Majestati, et promitto,* requirit. Hoc ergo supposito, evidenter concluditur, illam promissionem esse verum votum, quia votum nihil aliud est quam promissio Deo facta; sed illa promissio fit divinæ Majestati ; ergo est verum votum.

3. Quod autem sit distinctum a tribus primis, ex materia ipsa constat; res enim diversa est, quæ per ipsum promittitur, ut per se satis constat. Intelligiturque melius advertendo ex superius dictis nomen *Societatis* in eadem forma vovendi bis repetitum non omnino idem significare; nam, licet eadem Societas sit (ut ibidem etiam dicitur) in qua paupertas, castitas et obedientia voventur, et cujus ingressus promittitur, non tamen *secundum idem,* quia illa vota fiunt in toto corpore Societatis absolute sumpto; promittitur autem ingressus in eamdem, secundum ulteriorem partem seu gradum ejus, ut si quis existens intra domum, in primis receptaculis ejus, promitteret, et ibi manere et interius ingredi ; essent enim illæ promissiones diversæ. Ita ergo suo modo in præsenti per tria vota quis obligatur ad ea servanda intra Societatem, possetque in ea obligatione persistere ac perseverare sine obligatione ulterius progrediendi; est ergo votum plane distinctum, quo ad ingrediendum Societatem obligatur; ergo est hoc votum distinctum et separabile ab aliis.

4. *Secunda assertio pro secundo membro hujus capitis. — Suadetur auctoritate Pontificum. — Item ratione.* — Hinc secundo dicitur votum hoc, et per se conveniens esse et utile, atque in hoc sensu necessarium, quod vocatur ad melius esse. Probatur, nam imprimis illud votum probatum est ab Ecclesia cum cæteris per Bullas Pontificias, et specialiter in Bulla secunda Pauli III. Est igitur tale votum per se honestum ac conveniens; et ratione patet, quia est de meliori bono, quod ostenditur, quia alias verum votum non esset; tum etiam quia, ut dicitur in declaratione, quint. part., cap. 4, § 4, lit. F, promissio ingrediendi Societatem est de votis professorum solemnibus, aut coadjutorum formatorum. Votum autem simplex de voto solemni faciendo, aut de alio voto quacumque ratione perfectiori aut strictiori, per se conveniens est, et de meliori bono; ergo.

5. *Primum corollarium ex proxima assertione. — Secundum corollarium.* — Unde obiter colligo primo, quamvis gradus scholarium in Societate verum religiosum constituat, nihilominus quemcumque ulteriorem gradum esse simpliciter meliorem et perfectiorem, alioqui non recte fieret votum transeundi ab uno ad cæteros. Et de gradu quidem professorum id per se clarum est; quia et includit plura vota et graviora, inducitque multo plures et graves obligationes. De gradu autem coadjutorum formatorum id etiam patet, quia, excepto voto speciali obedientiæ ad Pontificem circa missiones, reliqua omnia vota in illo fiunt, et effectus paupertatis sunt in eo gradu majores, quam in gradu scholarium, licet in aliis duobus votis sit æqualitas. Est etiam in eo statu major quædam unio cum religione, ratione cujus et status, absolute loquendo, est firmior et stabilior, et religiosus ipse quasi ex officio magis obligatur ad onera religionis sustinenda. Recte ergo fit illa promissio de illo ingressu, tanquam de meliori bono, et ex hac parte etiam habet veram rationem voti. Unde etiam patet quod, licet illud non sit proprie votum religionis, quia jam supponit religiosum statum, est tamen quasi votum majoris perfectionis in eodem statu religionis; sicut auctores communiter dicunt votum a religioso factum transeundi ad arctiorem religionem non esse proprie votum religionis in genere, sed tantum quoad speciem et modum religionis. Sic ergo, proportione servata, hoc votum in præsenti intelligendum est.

6. *Declaratur amplius veritas secundæ assertionis.* — Atque ex his facile patet necessitas seu utilitas hujus voti. Est enim considerandum scholares Societatis ita constitui in statu religionis per tria vota substantialia, ut tamen non omnino constituantur extra viam, seu in termino religiosi status, ut sic dicam: et ideo, quamvis ultra ordinem novitiorum sint, non tamen sunt omnino extra probationem et experimentum. Hæc enim duo respectu diversorum non sunt repugnantia. Ob hanc ergo causam, quamvis per tria vota substantialia fiant hi scholares vere ac proprie religiosi, et constituantur in statu; nihilominus necessarium est ut voveant transitum ad ulteriorem gradum, quia ad illum tendunt, et in illo sunt maxime necessarii religioni, cui non satis esset consultum, si illi, permanere volentes in assumpto statu, nollent ulterius progredi, prout in rigore sine peccato facere possent, nisi hoc specialiter promitterent. Et quamvis præceptum obedientiæ potuisset sufficere, si alias declaratum esset hanc esse materiam obedientiæ, tamen suaviori et meliori modo hæc obligatio inducitur per propriam promissionem Deo factam voluntarie in ipsamet assumptione talis status, prout in Societate nunc fit.

7. *Ad primum argumentum, ejusque confirmationem in num. 1. — Ad argumentum contra posterius membrum in eodem num. 1.* — Tandem hinc facile satisfit primæ rationi dubitandi in principio; et redditur optima ratio, ob quam Gregorius XIII, in confirmatione allegatus, cum tractat de vero ac proprio statu religioso horum scholarium, solum commemorat tria vota substantialia, quia revera illa tantum sunt quæ talem statum constituunt, et de facto constituerent, etiamsi aliud votum seu promissio eis non adjungeretur, quia hæc duo, scilicet, esse in tali gradu, et ad ulteriorem tendere, distincta sunt et separabilia, et illud prius est quod constituit proprium statum religiosum; nam hoc posterius potius respicit futurum quam statum præsentem. Est ergo hoc quartum votum annexum et adjunctum illi statui ex peculiari Societatis constitutione, non vero formaliter constitutivum illius status; et ideo non oportuit de illo fieri mentionem, ubi de sola substantia illius status, et de votis, ac traditione actuali, quibus illa constat, sermo est. Sicut etiam cum de gradu professorum in eisdem constitutionibus Gregorii agitur, solum fit mentio quatuor votorum solemnium, quia per illa in tali statu formaliter constituuntur,

quamvis præter illa emittant vota suæ professioni quasi annexa. Fortasse etiam ob hanc causam (ut aliis locis ex Constitutionibus et Examine in eodem primo argumento adductis respondeamus) in formula vovendi, et in Constitutionibus, distincto verbo *promittendi* hoc votum proponitur et declaratur, ut indicetur non pertinere intrinsece ad præsentem traditionem, et statum qui per illam constituitur, sed esse meram promissionem de futuro, Deo tamen factam, ac proinde non exclusam a ratione *voti*, quamvis ea voce non nominetur. Denique ad alteram partem, jam declarata est hujus voti utilitas, cui nihil obstat quod ex vi trium votorum apostata sit, qui talem religionem deserit; quia aliud est perseverare in statu assumpto, aliud ad ulteriorem gradum transire: ad illud prius sufficienter obligant tria vota, et illi obligationi contrarium est apostasiæ vitium; ad hoc autem posterius non obligant illa vota per se spectata, neque esset apostata, qui perseverans in statu et gradu assumpto, nollet ulteriorem assumere; merito ergo additur novum vinculum, quo hæc inducatur obligatio.

CAPUT XVII.

QUOS EFFECTUS HABEAT DICTA PROMISSIO INGREDIENDI SOCIETATEM.

1. *Tractata superiori capite promissio veram obligationem causat.* — *Dubium de materia talis obligationis.* — Responsio ad præsentem quæstionem ex præcedentis decisione videtur manifesta; explicatum enim a nobis est quid sit ingredi Societatem respectu illius, qui intra illam, et in aliquo gradu ejus, tanquam verus et proprius religiosus jam existit; omne autem votum ad id obligat, de quo fit; ergo hoc etiam obligabit ad prædictum ingressum, et talis obligatio prædicti voti effectus est. Declarare vero necesse est ejus materiam, seu quid facere teneatur, qui tale votum emisit, ut illud exequatur, et suæ obligationi satisfaciat. Nam qui emisit votum religionis, potissimum solet obligari ad petendum et procurandum illum statum; et si aliquis religiosus vovit transire ad arctiorem religionem, similiter subit obligationem procurandi habitum ejus. At in præsenti, scholares Societatis, tantum abest ut obligentur ad procurandum ulteriorem gradum in Societate, ut potius illis vitio detur, vel imperfectioni, si de re quicquam loquantur, vel desiderium ad aliquem ulteriorem gradum ostendant. Nam in Constitutionibus ipsis Societatis hoc ipsum prohiberi videtur; in Examine, cap. sexto, § 5 et 6, et cap. octavo, in principio, et quinta parte, c. 4, § 5, ubi sic dicitur: *Postquam aliquis in corpus Societatis cooptatus fuerit in aliquo gradu, ad alium progredi curare non debet, sed in suo perfici, et obsequio Dei et gloriæ sese impendere, ac Superiori, qui scilicet, Christi Domini nostri vices gerit, curam aliorum omnium relinquere.* Deinde oportet exponere quando hoc votum obliget, et cur in eo aliqua determinatio temporis addita non sit, ne incerta et lubrica sit ejus obligatio.

2. *Dubium de tempore ipsius.* — *Dicta promissio non obligat ad procurandam impletionem.* — *Id constat ex forma vovendi.* — *Item ex ratione.* — Prior pars declarata est in prædicta Congregatione quinta, decreto 5, et canone secundo, editionis anni 1616, ubi post verba superius citata subjungitur: *Quo* (scilicet voto) *quis se obligat ad acceptandum gradum professorum, vel coadjutorum formatorum, prout Præposito ad majus Dei obsequium fore videbitur.* Quæ declaratio sumpta est ex c. 7 Examinis, § 1, ubi sic dicitur: *Sic autem intelligendus est hujusmodi ingressus, ut professionem, vel vota coadjutorum formatorum, si Societas eos admittere volet, emittant*; et idem fere habetur parte quinta Constitutionum, c. 4, lit. E. Atque ex hac declaratione constat hoc votum non obligare ad procurandum ullo modo hujusmodi ingressum, nec ad diligentiam aliquam in hunc finem adhibendam; quia in ipsamet forma emittendi tale votum statim additur: *Omnia intelligendo juxta ipsius Societatis Constitutiones.* Sed in Constitutionibus Societatis nulla alia obligatio declaratur, nisi acceptandi hunc ingressum, quando injunctus fuerit; ergo non amplius votum obligat, quia actus agentium non operatur ultra intentionem eorum, et intentio voventis in præsenti non extenditur ultra Constitutiones. Ratio etiam facile reddi potest, quia, supposito statu et instituto talis religionis, ipsamet vivendi ratio, et quasi jus ipsum postulat ut debito tempore invitentur hi religiosi ad ulteriorem gradum sibi proportionatum, et hoc ipsum ex officio pertinet ad Prælatos, qui curam gerunt communis boni totius religionis, et ideo neque oportuit, nec fuit conveniens per votum obligari ad procurandum, sed solum ad acceptandum.

3. *Discrimen hujus promissionis ab aliis.* — Et in hoc cernitur clara differentia inter

hoc votum, et alia ad religionem pertinentia. Nam qui absolute vovet religionem, virtute vovet petere et procurare illum statum, quia moraliter nullus est alius modus obtinendi illum; esset enim vanum expectare ut a religione ipsa invitetur. Idemque omnino est in religioso laxioris ordinis, qui vovet transire ad arctiorem; quia sunt corpora omnino distincta, et sub diversis regulis, et capitibus, seu Prælatis, quorum curæ et providentiæ ille transitus non subest, nec secundum aliquam regulam postulatur, sed solum ex voto privato, quod non est secundum regulam, licet non sit contra illam, sed ultra illam. In præsenti autem una est religio, unum caput, una regula, secundum quam votum fit, et ideo ad illius observationem nihil aliud a vovente postulatur, nisi ut acceptet quod injunctum fuerit; nec major obligatio fuisset conveniens, aut voto accommodata. Quia votum esse debet de meliori bono; in tali autem religione, supposita institutione ac providentia ejus, melius est hanc curam et sollicitudinem Superioribus relinquere, et paratum esse ad exequendum quod injunxerit, quam de suo gradu et statu sollicitum esse, et illum petere vel procurare. Et hanc ob causam in citatis Constitutionibus hoc consulitur tanquam aptius ad humilitatem, obedientiam, et internam pacem conservandam, quæ bona magna ex parte impediri possent, si licentia illa concederetur, et multo magis si titulo obligationis voti vestiretur.

4. *Aliquando potest impletio procurari.* — Adnotandum tamen est, quamvis nemo teneatur ex voto hunc ingressum ad ulteriorem gradum procurare, non tamen simpliciter prohiberi, quia nec per se malum est, et aliquando potest esse conveniens, si debito modo fiat; quod etiam observatum est in Declarationibus prædictarum Constitutionum. Nam, in cap. 8 Examinis, lit. A, additur: *Cum tamen aliquid constanter sese eis offerret, quod ad majorem Dei gloriam fore judicarent, post orationem simpliciter Superiori proponere poterunt, ipsius judicio omnino rem committentes.* Itaque religiose, ac debito modo, quæ ad executionem hujus voti pertinent, proponere, seu in memoriam reducere, præsertim ubi ex accidenti vel aliquo casu probabiliter præsumi potest oblivionem, vel incogitantiam aliquam intercessisse, non vetatur, etiamsi obligatorium non sit. Ut autem hoc optimo modo, et sine ulla suspicione alicujus humani affectus fiat, in eo casu non est determinatus gradus postulandus, sed solum generatim et indefinite, particularem determinationem arbitrio Superioris relinquendo. Unde fit hoc solum habere locum in his, qui nondum in aliquo ex ultimis gradibus est constitutus; nam in eo tantum habet locum prædictum votum, et solum etiam in eo dicta indifferentia et animi præparatio postulatur; nam qui jam est in aliquo termino, nullo modo cogitare debet de transitu ad alium, neque unquam aliquid de ea re proponere, quamvis si Superior interdum id præcipiat, acceptandum sit, ut statim dicam.

5. *Quæstiuncula prima circa declarationem datam in n. 2.—Non procedit de coadjutoribus temporalibus, sed scholasticis.*—Dubitari enim potest circa prædictam declarationem, an qui hoc votum emisit, teneatur acceptare determinatum gradum a Superiore præfixum, vel solum quem ipse elegerit, ita ut si ad ipsum non admittatur, alium acceptare non obligetur. Quod dubium non habet locum in coadjutoribus temporalibus, qui etiam hoc votum ingrediendi Societatem emittunt; tamen in eis obligatio determinata est ad gradum coadjutorum formatorum, quia juxta institutum ad alium non admittuntur, et ideo certum est eos ex hoc voto obligari ad illum acceptandum, et ita procedit decretum trigesimum nonum Congregationis septimæ. At vero in scholasticis est difficultas, quia ipsi solum vovent ingredi Societatem; possunt autem ingredi vel ad gradus professorum, vel coadjutorum formatorum; ergo non obligantur ad unum illorum graduum determinate; ergo satisfaciunt suæ obligationi, admittendo unum gradum, et non alium. Nihilominus dicendum est ex vi hujus voti obligari ad acceptandum gradum a Superiore præscriptum, et ita declaratum est in can. 15 septimæ Congregationis generalis, et videri potest decretum trigesimum secundum ejusdem Congregationis. Ratio a priori sumitur ex ipsa forma vovendi *juxta Constitutiones*. Cum enim in ipsis Constitutionibus statuatur electionem hujus gradus seu status non debere esse ipsius privati religiosi, sed religionis, manifestum est eum, qui vovet ingredi Societatem, obligare se ad acceptandum gradum, non quem ipse elegerit, sed ad quem fuerit assumptus. Confirmatur a simili; nam qui vovet ingredi religionem absolute et indefinite, si in una non recipiatur, tenetur ingredi aliam, si admittatur; nec satisfacit obligationi talis voti eligendo unam determinatam religionem, et nolendo ingredi aliam, si in illam recipiatur; quia in

objecto illius voti indefiniti, plus includitur quam una determinata religio, scilicet plures disjunctive, in quarum unaquaque potest votum sufficienter impleri : sed ita est in præsenti, nam promissio indefinite fit ingrediendi Societatem ; ergo ubi ingressus ille indefinitus est, et habet varios modos possibiles secundum regulam, qui in uno non admittitur, tenetur alium acceptare, si offeratur.

6. *Sæcularis vovens ingredi Societatem, tenetur postea acceptare gradum assignatum.* — Sed dicere potest quis, licet verba videantur indifferentia, se tamen non intendisse vovere nisi determinatum ingressum ad gradum professorum, et ideo non obligari ad acceptandum alium ; ut in exemplo adducto, licet quis exterius promittat ingredi religionem absolute, si interius solum intendat se obligare tali religioni, non amplius obligatur. Respondetur, moraliter loquendo, falsum esse quod assumitur, et nihil prodesse. Nam qui vovet aliquid secundum regulam, tenetur se conformare regulæ, et ad illam suam intentionem referre; ergo diversa intentio, quæ postea fingitur, nec præsumitur, nec credenda est ; et quamvis admittatur, non excusat. Nam vel habuit aliquis talem intentionem, bona fide putans illam esse intentionem regulæ, et sic error est privatus, qui non excludit intentionem se obligandi secundum regulam ; vel intentionem illam habuit mala fide, nolens se obligare juxta vim suorum verborum, nec juxta intentionem religionis, sed suo arbitrio ; et in hoc facit religioni injuriam, teneturque postea intentionem mutare, et parere religioni. Sic etiam (ut hoc obiter adnotemus) sæcularis, qui vovet ingredi Societatem, tenetur ad hunc ingressum absolute et simpliciter, juxta modum et institutum talis religionis ; nec satisfaceret suo voto, si nollet ingredi nisi sub determinata conditione, quod ad talem gradum, vel ad professionem tali tempore admitteretur ; quia votum illud generalius et indifferentius est, et fieri censetur in eo sensu, in quo moraliter impleri potest, juxta institutum talis religionis. Nihilominus tamen si expressa intentio voventis fuisset non se obligare ad ingressum, nisi sub ea conditione, revera non contraheret majorem obligationem ; siquidem omnino libere, et sine ullo pacto cum religione promisit, et non secundum regulam, sed prout voluit ; in præsenti autem determinatur ad certum modum vovendi et promittendi secundum regulam.

7. *Illatio contra præcedentem resolutionem.* — Dices : ergo scholaris in Societate approbatus, si postea solum admittatur ad gradum coadjutorum temporalium, tenebitur illum acceptare, ut in eo formetur, et ibi semper maneat. Consequens durum videtur, quia nullus, qui in scholarem approbatum admittitur, videtur habere animum se ad hoc obligandi, neque in Constitutionibus invenitur explicata talis obligatio, nec sufficienter indicata. Unde in prædicto decreto secundo quintæ Congregationis, solum dicitur teneri scholares ad acceptandum gradum professorum, vel coadjutorum formatorum ; ubi juxta subjectam materiam, solum coadjutores spirituales intelligi videntur. Et idem clarius colligitur ex Examine, c. 7, ubi explicatur, absolutis studiis, professionem, aut vota coadjutorum, prout Societas voluerit, emittendam esse ; constat autem absolutis studiis non esse emittenda vota coadjutorum temporalium.

8. *Responsio ad illationem loquendo ex vi regulæ.* — In hoc loqui possumus vel de absoluta obligatione ex vi voti, vel de majori perfectione ex vi etiam regulæ. Loquendo posteriori modo, certum existimo teneri unumquemque ad acceptandum hunc gradum. Primo quidem, quia in Examine, c. 4, § 11, dicitur, *omnes, qui recipiuntur in Societate, debere quantum est ex parte sua ingredi indifferentes, ut in quocumque gradu ejus arbitrio Superioris constituantur.* Hæc autem indifferentia non ficte, seu verbis tantum, sed vere et ex animo postulatur, ut latius in cap. octavo explicatur. Et in cap. quinto, § 8, specialiter explicatur, indifferentiam hanc etiam ad prædictam mutationem, ut sic dicam, extendendam esse ; ac proinde includi videtur in ipsa assumptione gradus scholaris, vel coadjutoris approbati, respectu cujuscumque ulterioris gradus, cujus fuerit secundum Constitutiones capax ; ergo ex vi regulæ et instituti tenetur quis semper esse in ea præparatione animi. Eo vel maxime quod illa non est mutatio in ipso statu seu gradu religionis, quantum ad vinculum, sed solum quantum ad ministerium seu occupationem ; nam quoad vinculum idem omnino est scholaris approbati, et coadjutoris temporalis etiam approbati, et nondum formati ; et similiter idem omnino est vinculum coadjutorum, tam spiritualium quam temporalium ; solum ergo in actionibus est discrimen. At vero quantum ad actiones, et regula, et perfectio obedientiæ postulat ut acceptet aliquis inferius ministerium, etiam relicto alio altiori, vel honorabiliori ; ergo cum in

casu proposito nihil aliud fiat, tenetur quis saltem ex vi regulæ perfectionis illum acceptare.

9. *Responsio item loquendo ex vi voti.* — In alio vero puncto de præcisa obligatione voti magis dubia mihi res est, velimque potius declarari ab his qui potestatem habent, quam meum judicium proferre; magis tamen in eam partem propensus sum, per se loquendo, et exclusis accidentariis excusationibus, votum hoc totam hanc materiam et obligationem comprehendere. Quia rationes numeri præcedentis hoc videntur concludere, cum hoc votum ita fiat, ut secundum Constitutiones intelligendum sit. Et explicatur in hunc modum; quia si Superior Societatis velit scholarem ab studiis amovere, et temporalibus ministeriis applicare, ut in eo statu perpetuo maneat, in rigore videtur habere potestatem; et causa subesse potest, si judicet ita expedire vel ad spiritualem salutem talis personæ, vel ad commune bonum religionis, vel fortasse etiam aliquando in justam pœnam; ergo si id rigorose præcipiat, tenetur subditus obedire; nec potest tuta conscientia retrocedere ob eam causam, aut ita se gerere resistendo, ut tandem dimittatur; ergo eadem ratione si præcipiatur ingredi Societatem in gradu temporalium coadjutorum, obligabitur. Illationes videntur claræ. Antecedens autem probatur, quia a principio recipiuntur omnes sub illa indifferentia, ut dictum est in numero præcedenti; et postea vovent simpliciter obedientiam secundum Constitutiones; ergo præceptum illud non excedit materiam talium votorum. Dices: ergo similiter ex vi regulæ, sive voti, tenebitur admissus in coadjutorem temporalem acceptare gradum scholastici, si ei assignetur; quod est contra superius dicta in numero quinto. Est tamen major ratio, quia admissio temporalium esse solet ad determinatum gradum, non sic scholasticorum.

10. *Temperatur responsio.* — Quamvis autem hoc in rigore speculativo verum videatur, vix potest moraliter venire in usum, nisi quando fortasse res a principio est dubia, et persona sub illa expressa et specifica conditione recipitur, et sub eadem studiis applicatur, ut experimento constare possit quid expediat; tunc enim res est manifesta. Extra hunc vero casum moraliter non potest ea necessitas accidere; et ita non est in usu, quia revera est res humano modo difficilis, et potest semper alio suaviori modo componi; et ideo quidquid sit de absoluta potestate ex vi voti juxta primævam institutionem Constitutionum, usus et consuetudo moderata esse videtur hanc obligationem, ut solum intelligatur esse intra gradus ejusdem ordinis, quando a principio aliud in particulari non declaratur.

11. *Quæstiuncula secunda, circa eamdem declarationem in num. 2.* — Hinc vero facile expeditur illa dubitatio, an hæc obligatio extendatur non solum ad transitum a gradu scholarium ad alium ulteriorem, verum etiam ad mutationem inter ipsos ultimos gradus; respondetur enim a gradu professorum non posse fieri mutationem ad gradum coadjutorum, quia hoc non esset ulterius ingredi, sed retrocedere. Et quidem quatuor vota solemnia semel emissa, nec minui possunt, nec fieri simplicia. Manifestum ergo est hanc mutationem non cadere sub tale votum: at vero e contrario coadjutor spiritualis potest ad professionem solemnem admitti; quamvis enim raro fiat, fit tamen, et nullo jure Societatis prohibitum est; imo aliquando posse expedire, insinuatur parte quinta Constitutionum, c. 4, lit. F. Et merito, quia successu temporis potest vel ipse homo magis proficere in litteris et spiritu, vel talentum et capacitas ejus experimento magis cognosci, et judicari utilis Societati in illo ulteriori gradu; ergo convenienter potest id fieri; consequenter igitur probabile censeo habere tunc locum obligationem hujus voti, ita ut teneatur quis acceptare gradum professorum.

12. *Objectio.* — *Diluitur.* — Dices: jam ille implevit priorem promissionem ingrediendi Societatem, nempe quando vota coadjutorum emisit; jam ergo illa obligatio extincta fuit; per vota autem coadjutorum spiritualium non obligatur ad ulteriorem ingressum, nec de hoc fit ulla promissio aut mentio; ergo nullo titulo durat talis obligatio. Respondetur primam promissionem ita fuisse impletam, ut tamen non videatur extincta, quamvis moraliter quasi extincta habeatur, quia regulariter hic transitus non conceditur, multoque minus rigorose exigitur aut præcipitur; nihilominus tamen semper videtur manere hoc jus apud Superiorem, quia subditus absolute promisit ingredi Societatem in quocumque gradu Superior vellet; ergo sicut a principio teneretur emittere professionem solemnem, si ad illam immediate fuisset admissus, ita etiam postea; nam alius gradus interpositus non abstulit jus Superioris, neque adæquate (ut sic dicam) explevit obligationem, sed solum quamdiu aliquid majus non exigitur; et

ideo quando promissio illa ingrediendi Societatem exponitur de acceptando gradu, quem Superior designaverit, non ita intelligitur ut, designato uno, non possit Superior ulteriorem, si expedierit, designare et exigere; hæc enim limitatio nec rationabilis apparet, neque in illa declaratione insinuatur; quæ melius intelligitur absolute de ingressu ad quemcumque gradum. Est ergo hæc resolutio probabilis, ac potestati religionis favorabilior, quamvis opposita non difficile defendi queat, per formaturam in Societate extingui omnem obligationem transeundi ad professionem; aut a professione trium votorum ad professionem quatuor.

13. *Quæstiuncula tertia circa eamdemmet declarationem.* — *Resolvitur.* — Tandem dubitari potest quid necessarium sit, ut quis teneatur in conscientia acceptare, et quomodo in hoc possit graviter peccare; interrogari enim potest an ad hoc necessarium sit ut Superior id præcipiat in virtute obedientiæ, et quidem videri posset hoc ita esse, quia regula generalis est, ordinationem Superioris non inducere rigorosam obligationem in conscientia, præsertim gravem, nisi sub illa forma, vel alia æquivalente proponatur. Usus etiam videtur hoc confirmare, quia multi, alias timorati, sine scrupulo peccati (quidquid sit de imperfectione) resistunt hujusmodi ordinationi. Nihilominus censeo imprimis non esse necessarium proprium obedientiæ præceptum. Probatur, quia hoc votum distinctum est a voto obedientiæ; ergo potest per se obligare sine interventu obligationis voti obedientiæ. Imo ad hoc maxime fieri videtur; nam illo secluso dubium fortasse esse posset, an emittere nova vota sit materia prioris voti obedientiæ; ergo, seclusa hac quæstione, et præcepto illius voti, potest exigi alterius promissionis observantia. Ut autem illa promissio obligationem suam inducat, necesse est ut Superior non solum facultatem præbeat, sed etiam exigat a subdito ut suam promissionem impleat.

14. *Quando censeatur scholaris teneri aut non teneri ad acceptandum gradum.* — *Instantia removetur.* — Dupliciter enim potest scholaris invitari ad ulteriorem gradum: uno modo, per modum gratiæ, ut sic dicam, ex voluntate Superioris non absoluta, sed conditionata; quia nimirum hoc ei conceditur tanquam favor religionis, in quo, moraliter loquendo, est subintellecta conditio, si velit illum acceptare, quia gratia non confertur in invitum; et tunc in rigore non obligatur ex voto ad acceptandum. Et ita possunt excusari a culpa gravi, qui recusant aliquem gradum sibi oblatum. Alio vero modo potest alicui injungi, ut gradum aliquem acceptet, exigendo ab illo voti sui obligationem; quod tunc fit, quandocumque Superior, ex definita voluntate et quasi decreto illum injunxerit, etiamsi obedientiæ præceptum non imponat. Hæc enim duo longe diversa sunt. Ut si quis voveat dare alicui eleemosynam, quoties ille voluerit ac petierit, si solum petat ostendendo simplicem quemdam affectum, et quod libenter illam accipiet, nondum obligabit votum, quia nondum est satis impleta conditio. At vero si definite et ex efficaci voluntate petat, volens impleri quod Deo promissum est, jam tunc urgebit obligatio voti, non quia petens imponat præceptum, sed quia implet conditionem, qua posita votum obligat. Ita ergo est in proposito; nam acceptatio requirit oblationem seu donationem ex parte alterius, et in rigore dicit habitudinem ad obligationem perfectam, quæ ex absoluta voluntate procedit. Et ita expresse statutum est in septima Congregatione. decret. 32, cujus hæc sunt verba: *Censuit Congregatio, omnes, vi quarti voti in Congregatione quinta explicati, teneri Superiori certum gradum imponenti obedire, ita tamen ut rationes provinciali, ac patri nostro, consueto Societatis more, proponere possint, quas scripto censuit proponendas, verum Superiori illis examinatis in sententia persistenti, et certum gradum absolute statuenti, licet non addat obedientiæ præceptum, teneri unumquemque obedire, imperatumque gradum suscipere, ut si non fuerit obsecutus, censendus sit in malo statu esse, atque a sacramentorum usu et administratione excludendus.* Ita enim similes promissiones moraliter et juxta communem usum intelliguntur. Dices: qui absolute promittit ingredi, videtur obligari, quoties janua ei aperitur, et ingressus permittitur, etiamsi non cogatur, neque ab alio efficaciter moveatur, nam satis ab ipsa promissione movetur. Respondetur non esse dubium quin promissio ingrediendi possit in hoc sensu fieri, ut patet in voto ingrediendi religionem, vel ingrediendi Ecclesiam ad orandum; tamen in præsenti hoc votum non est ita absolutum, tum quia fit cum ordine ad voluntatem Superioris, ac proinde recte explicatur de voluntate absoluta et perfecta; tum etiam quia fit secundum Constitutiones, ex quibus solum habemus obligari ad acceptandum, eo modo quo dictum est.

15. Ultimo ex dictis satis responsum est ad alteram partem dubitationis in principio propositam, quando, scilicet, obliget hoc votum, et cur in eo determinatio temporis addita non fuerit. Ideo enim addita non est, quia neque in Bullis Pontificiis, neque in Constitutionibus hujus religionis, certum temporis spatium definitum est ad hujusmodi ingressum. Cur autem hoc tempus definitum non fuerit, dicemus libro sexto, a principio, agentes de gradibus professorum. Obligat ergo hoc votum, ut dictum est, cum primum conditio in eo inclusa impletur, scilicet, quod Superior, qui potestatem habet, hujusmodi ingressum postulet efficaci voluntate; vel etiam dici potest obligare, quando Societas exigit jus suum; nam, licet hæc promissio sit votum Deo factum, tamen per illud aliquod jus acquiritur ipsi Societati, ratione cujus, et ratione etiam jurisdictionis quam habet in subditum, potest non solum obligare, sed etiam cogere ad hoc votum implendum in eo gradu quem Societas designaverit. Hæc vero obligatio ita intelligenda est urgere pro tali tempore, seu statim ac voluntas Superioris intimatur, ut tamen moraliter id intelligendum sit; nam semper datur locus semel aut iterum recurrendi ad eumdem Superiorem, et proponendi, si quid occurrerit; nam hoc significatur in Constitutionibus citatis, et expresse habetur in septima Congregatione supra citata. Et hæc est etiam intentio Præpositi, ut suavis ratio providentiæ et consuetudo interpretata fuit. Tutus autem in conscientia non solum ille non est, qui absolute resistit (ut dicta Congregatio satis expressit), sed etiam ille qui adeo resistit, ut moraliter cogat Superiorem ad voluntatem vel mutandam, vel suspendendam, ne fortasse subditum majori periculo exponat.

FINIS LIBRI QUARTI.

NDEX CAPTUM LIBRI QUINTI

DE SOCIETATIS TUM SCHOLARIBUS QUANTUM AD PROPRIUM IPSORUM STUDENDI MUNUS, PROFECTUMQUE IN LITTERIS, TUM ETIAM DE PUBLICIS EJUS SCHOLIS PRO EXTERNIS.

IBER QUINTUS

DE SCHOLASTICIS

AC STUDIIS SOCIETATIS JESU,

TAM DOMESTICIS QUAM EXTERNIS.

Libri argumentum. — Hactenus solum explicuimus statum hunc religiosum, quantum ad substantiam ejus, et quoad vincula votorum, quibus constituitur et obligatur. Nunc, priusquam ad alios gradus transeamus, dicere oportet de muneribus et exercitiis hujus status, quæ et litteraria esse possunt et spiritualia. Priora sunt propria, et ideo de illis præcipue dicemus; posteriora magis communia sunt toti religioni, et de illis aliquid tactum est in primo libro, cap. præsertim tertio; addemus vero hic aliqua, quæ videbuntur magis propria, et necessaria ad religiosam professionem hujus status explicandam. Litteraria autem exercitia et passive et active considerari possunt, id est, vel ut ordinantur ad discendum, vel ad docendum. Priori modo pertinent proprie et per se ad scholares Societatis; posteriori autem modo etiam assumuntur a Societate, tum ob suorum profectum, tum etiam ob externos et quoscumque fideles, qui sacra doctrina indigent; et quia hæc duo omnino conjuncta sunt, de illis suo ordine dicemus.

CAPUT I.

UTRUM STATUS ALIQUIS RELIGIOSUS AD LITTERAS PERDISCENDAS IN SOCIETATE MERITO DESTINETUR?

1. *Error hæreticorum in hac quæstione. — Primum ejus fundamentum ab auctoritate seu exemplis.* — Quorumdam error fuit, studium litterarum alienum esse ab statu religioso, ut refert D. Thomas, opusc. 18, c. 26, et opusc. 19, c. 11. Videtur enim hic error circa ejus tempora, seu D. Dominici exortus. Præcesserat enim error Wiclephi, qui generaliter studia Christianorum damnabat, contra quem aliqua infra attingemus, cap. quarto. Hi vero impugnatores religionis licet non negarent studia secularium esse convenientia, dicebant tamen in statu religioso, vel esse illicita, vel certe non esse proportionata. Utrumque enim illi asseruisse videntur, quantum ex D. Thom. colligitur. Fundari autem potuerunt primo in antiqua consuetudine monachorum, de quibus Cassiodorus, lib. 1 Tripartitæ, cap. undecimo, ex Sozomeno, lib. 1, cap. duodecimo, sic ait : *Multiplicem scientiarum cognitionem, et argutam disserendi subtilitatem, veluti rem supervacaneam, et otium, quod in præstantioribus studiis ponendum est, sibi surripientem, et ad vitam recte instituendam nihil afferentem adjumenti, penitus contemnunt.* Et c. 13, idem Sozomenus, referens D. Antonii vitam et virtutes, addit : *Litteras neque novit, neque magni æstimavit; sed puram mentem, utpote litteris antiquiorem, et earum inventricem laudavit plurimum.* Et Gregorius, 2 Dialog., in Procemio, de B. Benedicto sic inquit: *Romæ liberalibus studiis traditus fuerat, sed cum in eis multos ire per abrupta vitiorum cerneret, eum, quem quasi in ingressu mundi posuerat, retraxit pedem, ne si quid de scientia ejus attingeret, ipse quoque in immane præcipitium totus iret. Despectis itaque litterarum studiis, relicta domo, rebusque patriis, soli Deo placère desiderans, sanctæ conversationis habitum quæsivit. Recessit igitur, scienter nesciens, et sapienter ignorans.* Et D. Basilius in regula 235, ex brevioribus, fere ad hanc quæstionem respondens, ait, *his, qui præsunt convenire, ut scientiam habeant,* de cæteris vero subjungit : *Unusquisque vero (memor verborum illorum Apostoli, non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, unicuique sicut Deus divisit mensuram) quæ officii sunt studiose discat, et persequatur, neque curiose ulterius quidquam inquirat.* Hinc denique videtur dixisse Hieronymus, ad Tit. 1, et refertur in cap. *Olim,* d. 95 : *Antequam instinctu diaboli studia in religione fierent.*

2. *Una ratio pro eodem errore — Altera. — Tertia.* — Rationes ad hunc errorem suadendum esse possunt, primo, quia studia et tempus occupant, et mentem distrahunt a propriis religiosorum institutis. Secundo, quia perfectio religiosa (ut ait Sozomenus supra) in bonorum numero non ducit ea, quæ inter vitium et virtutem media sunt, quia non satis putat non esse malum, nisi hominem reddat bonum et meliorem; at litterarum studia inter media bona computantur; ergo. Tertio, quia religio fugit gloriam illam, quæ ab hominibus colligi solet, neque virtutem ostentat, sed exercet; at scientia per se inflat, et ostentationi magis quam virtuti inservit; ergo. Quæ rationes cum generaliter probare videantur, hoc genus studii non esse admittendum in religioso instituto, multo magis videntur convenire non posse esse finem religiosi status; quia hoc modo magis repugnat debito ordini; ergo non recte est institutus in Societate peculiaris gradus religiosorum ad hunc finem litteras addiscendi. Unde novissime Kemnitius hæreticus reprehensionem hanc contra Societatem exaggeravit, ut refert Payva, de origine Societatis; et ideo antijesuitam illum vocat Spencæus, lib. 1 de Continentia, capite quinto.

3. Certum nihilominus imprimis est, studia litterarum saltem sacrarum religioso statui maxime congruere. Hanc veritatem censeo esse dogma fidei, quod D. Thomas confirmat ex illo Psalmi 118 : *Bonitatem, et disciplinam, et scientiam doce me ;* nam inde constat, non solum bonitatem, sed etiam scientiam esse convenientem ad animæ perfectionem. Unde Isaiæ 5 dicitur : *Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam.* Et Oseæ 4 : *Conticuit populus, eo quod non habuerit scientiam ; quia tu scientiam repulisti, repellam te.* Quanquam enim hæc loca et similia exponi possint de scientia practica præceptorum Dei, tamen ad litteram optime intelliguntur de scientia, quæ opponitur ignorantiæ divinarum litterarum, quæ radix est multorum vitiorum ; et ideo Isaiæ 3, ob peccata populi comminatur Deus : *Auferam de Jerusalem et Judæ consiliarium, et sapientem de architectis, et prudentem eloquii mystici.* Unde Bernardus, serm. 36 in Cantica : *Non ignor-*

(inquit) *quantum Ecclesiæ profuerint et prosint litterati, sive ad refellendos eos, qui ex adverso sunt, sive ad simplices instruendos;* legi : *Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.* Denique legi : *Quia tu repulisti scientiam, et ego repellam te, ut non fungaris mihi sacerdotio.* Unde etiam Innocentius III, in cap. *Nisi cum pridem*, de Renuntiatione, hæc eadem verba adducit, ut ostendat scientiam esse Episcopo necessariam. Et ad idem propositum afferuntur in septima Synodo, cap. 2, et refertur in cap. *Omnes*, d. 38; scientia ergo hæc per se maxime utilis est religioni et perfectioni ejus. Quod si talis scientia est utilis, non est expectanda a Deo per infusionem, id enim superstitiosum esset; neque etiam solo ingenio proprio et labore quærenda, id enim et præsumptuosum et periculosum existeret; ergo illius studio et disciplinæ vacare opportuno tempore convenientissimum est.

4. *Secunda probatio adducta ex Patribus.* — Secundo ad hoc confirmandum adducit D. Thomas, opusc. 19, c. 11, sententiam Hieronymi, in ep. 4 ad Rusticum : *Habeto cellulam pro paradiso, varia Scripturarum poma decerpe, his utere deliciis, harum fruere complexu.* Et infra : *Nunquam de manu et oculis tuis recedat liber, discatur Psalterium ad verbum;* et infra : *Ama scientiam Scripturarum, et carnis vitia non amabis;* et infra : *Ne ad scribendum cito prosilias, et levi ducaris insania, multo tempore disce quod doceas.* Deinde affert eumdem Hieronymum, epist. centesima tertia ad Paulinum presbyterum : *Sancta rusticitas solum sibi prodest, et quantum ædificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat;* refertur in c. *Sancta*, 2, q. 7. Afferre etiam possumus eumdem Hieronymum, epist. decima tertia, ad Paulinum Episcopum dicentem : *Semper in manu tua sacra sit lectio;* et infra : *Audi, mi conserve, amice germane, ausculta paulisper, quo in Scripturis sanctis calle gradiaris; totum, quod legimus in divinis libris, nitet quidem, et fulget etiam in cortice, sed dulcius in medulla est; qui edere vult nucleum, frangat nucem;* et in reliqua parte epistolæ illum excitat ad hoc studium, et concludit : *Nihil in te mediocre esse contentus sis; totum summum, totum perfectum desidera.* His addi possunt, quæ de hac scientia Scripturarum, quatenus religiosis et monachis necessaria est, tractat Cassianus, collat. 11, c. 8, usque ad finem. Item quæ de antiquis monachis referunt historiæ, quod nimirum lectioni Scripturarum assidue vacabant, ut de religiosis in Ægypto, et de Essæis Christianis refert Eusebius, lib. 2 Historiæ, c. decimo sexto, ex Philone, lib. de Vita contemplativa. Et de antiquis monachis S. Benedicti, idem refert Trithemius, lib. de Viris illustribus illius ordinis, cap. sexto.

5. *Tertia probatio auctoris.* — Tertio possumus etiam ratione hoc convincere. Nam studium, præsertim sacrarum litterarum, de se bonum est et honestum, et ad perfectionem vitæ tam activæ, quam contemplativæ est necessarium; ergo maxime accommodatum est religioso statui. Major patet, quia scientia per se est perfectio maxime consentanea naturæ hominis, et ideo etiam propter suam perfectionem appeti honeste potest; quia velle convenientem naturæ perfectionem, et quasi ornamentum, per se bonum est; id est, secluso pravo fine, vel alio accidentario periculo morali, vel impedimento necessarii boni; hæc enim extrinseca sunt, et in religionis statu facile vitari possunt. Quod si hæc vera sunt de scientia ex genere suo, multo magis de scientia Dei, et earum rerum quæ ad ipsum pertinent, cum felicitas hominis in hac cognitione consistat, vel ab illa maxime pendeat, juxta verbum Christi, Joannis 17, dicentis : *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum*, etc. Appetere autem propriam beatitudinem, et studere illi acquirendæ, pro hujus vitæ capacitate optimum est. Et hinc facile probatur minor. Nam imprimis contemplatio in divinæ veritatis consideratione consistit, quæ sine prævia lectione et studio vel haberi non potest naturaliter, vel non sine periculo erroris; et ideo Patres omnes, de vita contemplativa tractantes, ante omnia docent assiduam lectionem et studium ad illam esse necessaria, et has ponunt inter partes vitæ contemplativæ, ut supra, in lib. 1, c. 6, numero septimo, hujus partis, vidimus. Unde Hieronymus, ep. 103 : *Oro* (inquit) *te, frater charissime, inter hæc vivere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihilque aliud quærere. Nonne videtur tibi jam hic in terris regni cœlestis habitaculum? ex quo* (ait D. Thomas, dict. c. 11) *patet, quod cœlestis conversatio est in studio sacræ Scripturæ commorari.* Nec minus necessaria est ad perfectionem hujus partis vitæ activæ, quæ circa spirituales actiones, et salutem proximorum versatur, ut per se satis patet, magisque constabit ex sequenti assertione.

6. *Secunda assertio bipartita.—Prior pars ostenditur.*—Dico secundo : in statu religioso, cujus finis est non solum contemplari, sed etiam contemplata aliis tradere, necessaria est non vulgaris scientia, sed perfecta rerum omnium, quæ ad fidem et mores pertinent, ac proinde necessarium etiam est ut religiosi hujusmodi scientiæ perfecte acquirendæ in tali statu religioso incumbant. Prior pars adeo est evidens, ut non egeat probatione. Quia nemo potest alios docere, si ipse ignorans sit; quomodo enim poterit mentes illuminare, qui in tenebris versatur, aut hæreticis resistere, aut rationem ejus, quæ in nobis est, fidei reddere, aut morales difficultates occurrentes dissolvere, et omnibus satisfacere, nisi in utraque Theologica doctrina, positiva et scholastica, speculativa et morali, satis instructus sit? Confirmat hoc D. Thomas, ex illo 1 ad Timoth. 4 : *Dum venio, attende lectioni, exhortationi et doctrinæ;* nam dictio illa, *lectioni*, passive (ut sic dicam) et non active intelligenda est, id est, non ad fructum aliorum, hoc enim ad doctrinam pertinet, sed pascendo teipsum, ut recte ibi adjunxit Cajetan., et Theophyl. ibi recte colligit : *Si Paulus Timotheum jubet incumbere lectioni Scripturarum, quid nos posthac facere decet ?* Et addit : *Quin etiam ipse Paulus ad finem usque vitæ suæ, legendis sacris incubuit, quia et alios ad illud studium cohortabatur.* Ac denique D. Thomas ex hoc patere concludit, quod exhortari et docere volentibus necessarium est lectionis studium, et affert illud Gregorii in Pastorali, p. 2, c. ult. : *Necesse est ut qui ad officium prædicationis excubant, a sacræ lectionis studio non recedant.* Per lectionem autem in his et similibus locis intelligi debet omne studium doctrinæ sacræ ad ecclesiasticum seu religiosum munus necessarium, vel accommodatum ad exhortandos vel docendos proximos in rebus omnibus ad fidem et mores eorum pertinentibus. Sic enim et non alias explere poterit minister evangelicus in omni materia præceptum Apostoli, ad Titum 2 : *Tu loquere quæ decent sanam doctrinam.*

7. *Pro posteriori ostendenda supponuntur duo.* — Et hinc facile probatur altera pars, supponendo duo certa, et moraliter necessaria : unum est, non posse in hujusmodi religione recipi omnes, viros provectos, et in divinis litteris sufficienter instructos ad exhortandum et docendum alios ; quod ipsa experientia satis constat, et in superioribus, lib. 3, c. 1, n. 2, tactum est, et in Constitutionibus Societatis, et Bullis Pontificiis in speciali est adnotatum, ut ibidem diximus. Aliud est, hujusmodi doctrinam seu scientiam non esse a Deo miraculose petendam et expectandam ; non enim sunt hæc signa, aut extraordinaria opera nunc Ecclesiæ necessaria, sed labore et industria cum divina gratia comparanda est, juxta illud Hieronymi, epist. 4 ad Rusticum : *Hæc dico, ut etiamsi clericatus te titillat desiderium, discas quod possis docere, et rationabilem hostiam offeres Christo, ne miles antequam tyro, nec prius magister sis quam discipulus.* Et infra : *Multo tempore disce quod doceas.* Sic etiam dixit Innocentius I, in epistola 12, et habetur d. 61, cap. 4: *Miserum est eum magistrum fieri, qui nunquam discipulus fuit.* Quod etiam habet Boetius, in lib. de Disciplina scholarium, c. 2, et ad hoc propositum expendit Theophylactus verbum illud Pauli ad Timotheum : *Dum venio, attende lectioni*, dicens : *Addit ei animum per hoc, quod dicit : Dum venero, spem faciens ei venturum præceptorem. Verisimile enim erat eum, qui præceptore orbatus esset, Paulum requirere. Cujus autem rei gratia dixit : Dum venio; par erat, cum ipse juvenis esset, multa ignorare, egereque eum præsentia Pauli, ut hæc disceret. Ait itaque : Interea dum venero, lege Scripturas, et inde habebis, ut fieri potest, legislationes et præcepta : postquam autem venero, ego tibi suggeram reliqua.* Quam ponderationem videtur Theophylactus sumpsisse ex Chrysostomo, qui hom. 13 brevius eam insinuavit, dicens, circa idem verbum : *Dum venero ; providentissime profecto id posuit, solaturque discipulum ; fieri enim necessario debuit, ut desertum se ac parente destitutum putaret, nisi ille suum polliceretur adventum.* Quibus adjungere possumus, quæ paulo inferius idem Chrysostomus addit : *Ista profecto Timotheo dum loquitur, omnes salubriter admonet; quod si hic, qui mortuos excitabat, hæc monita edidit, quid nos jam miseri dicturi sumus ?* Si ergo Timotheus indigebat doctore et disciplina, quid mirum est, quod religiosi, præsertim illi, qui futuri sunt ministri Evangelii, doctore, studio ac disciplina indigeant ?

8. *Concluditur jam posterior pars assertionis.* — Ex his ergo duobus principiis evidenter concluditur, optimum esse religiosam juventutem studiis litterarum sacrarum incumbere; quia ad omnem finem ipsius religionis necessarium est ; et aliunde nulla ex parte repugnat perfectioni talis status, ut jam tactum est, et respondendo ad objectiones confirma-

bitur. Additque D. Thomas hujusmodi juventutem esse aptissimam ad profectum in hujusmodi litteris, eo quod a carnalibus affectibus, et secularibus curis maxime sit separata, juxta illud Isai. 28 : *Quem docebit scientiam, et quem intelligere faciet auditum ? ablactatos a lacte, avulsos ab uberibus.* Propter quod Bernardus, epist. centesima octava, reprehendit quemdam, qui religionis ingressum differebat ut in seculo studiis vacaret : *Falleris* (inquit) *si te putas invenire inter mundi magistros, quam* (scilicet scientiam) *soli Christi discipuli, id est, mundi contemptores Dei munere assequuntur.* Et adducit illud Oseæ 10 : *Seminate vobis ad justitiam, metite spem vitæ, illuminate vobis lumen scientiæ.* Et subdit : *Vides quia non recte proceditur ad lumen scientiæ, nisi germen justitiæ præcedat ad animam, ex quo formetur granum vitæ, et non palea gloriæ. Quid ergo ? nondum tibi ad justitiam seminasti, nondum spei manipulos metuisti, et veram te præsumis sectari scientiam ? nisi forte pro vera supponatur illa, quæ inflat.* Ubi licet de scientia spirituali et practica præcipue loqui videatur, non tamen excludit quamcumque scientiam præsertim rerum divinarum. Locus autem Oseæ, quem adducit, in Vulgata nostra non habet illa verba : *Illuminate vobis lumen scientiæ ;* sed relata sunt juxta Septuaginta ; in Vulgata vero loco illorum sunt hæc : *Innorate vobis novale.* Hieronymus autem ibi in eamdem sententiam a Bernardo intentam utramque lectionem accommodat ; novale enim agrum significat denuo ad culturam accommodatum, ut exposuit Pontifex, in cap. *Quid per novale,* de Verb. signif. Metaphorice ergo significat animam, a qua spinæ et radices peccatorum ac vitiorum eradicatæ sunt, quæ apta est ad spiritualem culturam, et similiter ad scientiæ profectum, ut exposuit etiam idem Bernardus, sermone trigesimo septimo in Cantica, et Origenes, tract. duodecimo in Matth.

9. *Tertia assertio. — Probatur ex Pontificibus.* — Dico tertio, convenientissime in Societate institutum esse primum religiosorum gradum, ut in eo studiis vacetur. Hoc imprimis satis constat ex approbatione Pontificum, et ex tota ratione instituti in primo libro a nobis declarati. Ita enim sunt duo hi gradus scholarium et professorum in hac religione instituti, ut prior ad posteriorem ordinetur ; ergo finis proximus et intrinsecus, ut sic dicam, illius prioris status est disponere personas, easque capaces reddere, et aptas ad posteriorem statum. Hæc autem dispositio in duobus maxime consistit, in virtute, scilicet, et doctrina, juxta illud Pauli, 1 ad Timoth. 4 : *Attende tibi, et doctrinæ.* Ex quibus instructio et exercitium virtutis statim a principio religionis et novitiatus incipit, et ad illius studium et disciplinam specialiter tempus secundæ probationis ordinatur; nam exercitium et profectus ejus, toto vitæ tempore durare debet, et tempore etiam studiorum peculiaris ejus rei cura conservatur, et in ultima probatione renovatur, ut in sequenti libro, cap. primo et secundo, videbimus. Merito ergo litterarum studium positum est tanquam proprium munus, atque adeo tanquam proximus finis hujus prioris gradus ; unaquæque enim res esse dicitur propter suam operationem. Quin potius D. Thomas, dict. artic. quinto, quæstione 188, 2. 2, de tota aliqua religione (et videtur tacite de sua loqui) dicit recte institui ad studia litterarum ; multo ergo facilius hic nos dicere possumus de inferiori quodam gradu totius religionis ; est tamen proportionalis diversitas ; nam tota religio non ordinatur ad studia litterarum, tanquam ad suam actionem, vel adæquatam, vel præcipuam ; sed tanquam ad actionem secundariam, quæ sit medium ad alias præcipue intentas ; quidam autem gradus religiosorum proficientium in eo statu, qui solum constituit quamdam partem unius religionis, recte ad illam actionem, tanquam sibi adæquatam, vel præcipuam (scilicet post generalem curam propriæ perfectionis spiritualis) ordinatur. Hoc enim genus actionis, licet ordine intentionis posterius sit respectu totius religionis, ordine executionis necessario debet esse prius ; optime ergo primus religionis gradus circa illud occupatur. Quomodo autem nihil alienum a perfectionis instituto hic ordo contineat, ex solutionibus argumentorum constabit.

10. *Ad fundamentum hæreticorum in numero 1.* — Ad fundamentum ergo contrarii erroris, primum negatur assumptum universaliter intellectum ; ostendimus enim antiquissimos etiam religiosos studium litterarum plurimum coluisse ; fatemur autem hoc studium non esse singulis necessarium ad propriam perfectionem ; sunt enim diversæ viæ ad perficiendas animas, quibus Spiritus Sanctus utitur ; nam ob eam causam inter alias, Ecclesia dicitur *circumdata varietate,* Ps. 44 ; et ideo quod Benedictus, vel Antonius, vel alii innumeri sancti monachi studiis non vacaverint, non ideo est quia religiosis hoc stu-

dium noceat (hoc enim est ex puris particularibus argumentari), sed quia aliud vitæ genus professi sunt, ad quod tam accuratum studium necessarium non erat, sed illud quod ad rectos mores proprios instituendos et ad divinam contemplationem sine errore exercendam sufficeret, quod illis non defuisse omnino credendum est; oportet ergo quoad hoc multum distinguere inter monachale institutum, et mendicantium (ut generatim loquar), nam in hoc posteriori, studia sunt multo magis necessaria, eo quod ad juvandos proximos ordinetur, ut dictum est. Unde quo mendicans religio perfectius hunc finem participaverit, eo pluribus litteris et studiis indigebit.

11. *Ad locum Basilii in eodem num.* 1. — Ita ergo facile responsum est ad priora exempla. Testimonium autem Basilii potius nostram intentionem confirmat, tum quia dicit unumquemque religiosum *deberi studiose discere quæ sui officii sunt;* religiosus ergo, qui tendit ad officium ministri Evangelici, debet accurate discere quæ ad illud officium spectant, quod sine magno litterarum studio fieri non potest. Tum etiam quia hoc ipsum confirmat Basilius, dicens, *cui aliorum rectio commissa sit, eum, quæ apud omnes scripta sint, scientia comprehensa habere, ac dicere debere;* quod nos plane dicere possumus de quocumque sacerdote Societatis; nam, licet munus Rectoris non habeat quoad jurisdictionem, participat illud quoad doctrinam, et instructionem aliorum; propter quam scientia est necessaria, *cum doceat* (sicut Basilius subjungit) *cunctos, multiplicem Dei voluntatem singulis præmonstrando officio suo.* Testimonium autem Hieroonymi sinistre refertur; nam ibi per studia non intelligit Hieronymus studia litterarum, sed affectiones varias, ut D. Thomas recte exposuit, et ex contextu patet, qui sic habet : *Antequam diaboli instinctu studia in religione fierent, et diceretur in populis : Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ*, etc.; sic Virgilius :

Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

12. *Ad primam rationem in num.* 2, *quoad primum de occupatione temporis. — Quoad secundum de distractione.* — Ad primam rationem duo in ea dicuntur, scilicet, studia occupare tempus, et mentem distrahere. Prius fatemur non de toto, sed de magna parte temporis; cum ea enim moderatione in religione assumitur, ut suum proprium ac sufficiens tempus altioribus religionis operibus reservetur; omnia enim tempus suum habent, et religionis status ita omnia disponit et ordinat (ideo enim ordo vocatur), ut tempora non confundantur. Unde in prima regula Societatis ex communibus, quæ desumpta est ex parte 4 Constitutionum, c. 3, sic habetur : *Singuli præfinitum sibi tempus suæ conscientiæ bis in die examinandæ, orationi, meditationi, lectionique spirituali impendat*, et cætera quæ sequuntur; atque hoc modo illa temporis occupatio nihil officit religionis perfectioni. Nec præterea tempus illud, quod studiis impenditur, sine spirituali profectu consumitur, cum totum illud studium magnum Dei obsequium sit, tum ratione finis ad quem ordinatur, tum ratione charitatis et obedientiæ, a quibus proficiscitur, ut expresse habetur in prima et secunda regul. scholarium Societatis, sumptis ex Constitutionibus, p. 4, cap. 6. Alteram partem de distractione simpliciter negamus, quia animæ distractio in deteriorem partem sumitur; studia autem, quantum est ex se (quidquid sit vitio aut fragilitate personæ), non distrahunt mentem, quominus de Deo, vel de re aliqua honesta propter Deum cogitet; ergo non distrahunt, sed potius colligunt mentem, et solent esse medium ad pravas cogitationes impediendas, et consequenter impediunt carnis concupiscentias, et alia infima desideria, ut D. Thomas, dict. articulo quinto, declarat.

13. *Instantia removetur.* — Dices, impedire saltem actualem cogitationem vel contemplationem de Deo. Respondeo, si hoc incommodum afferant pro illo eodem tempore, pro quo Deo vacandum est, non id oriri ex ipsis studiis, sed vel ex nostro inordinato affectu aut negligentia, vel aliquando ex naturali conditione et fragilitate; non ergo ob eam causam studia relinquenda aut reprehendenda sunt, sed moderanda affectio, et circa spiritualia adhibenda diligentia, et cum divina gratia difficultas illa superanda, quæ multo magis oriri solet ex aliis curis, et phantasiis, et cogitationibus aliarum rerum. Si autem dicatur studium hoc impedimentum afferre pro eo tempore quo studendum est, absolute loquendo, nullum id est inconveniens, tum quia non est mortalis conditionis semper actu cogitare de Deo, et post ipsum nihil melius cogitari potest, quam quæ ad sacram doctrinam pertinent; tum etiam quia, ut dicebam, cogitare de rebus aliis propter Deum, virtute est cogitare de ipso; sicut dixit D. Thomas, 1 p., q.

64, art. 1, ad 3, cognitionem rerum in propria natura, quando refertur ad laudem Creatoris, habere aliquid de luce divina, et posse dici cognitionem vespertinam, quam boni Angeli habent. Tum denique quia mens religiosa nunquam ita litterarum studiis absorbetur, etiam illis temporibus in quibus eis vacat, quin ad Deum sæpe recurrat, nunc intentionem in illum renovando, nunc auxilium et lumen petendo, nunc vero de veritatis intelligentia gratias agendo.

14. *Ad secundam rationem in eodem num. 2.* —Ad secundam respondetur, litterarum studia per se spectata, vel per se tantum assumpta, inter mediocria bona computari, et ideo sic sumpta non magni æstimari a religiosis; at vero, sumpta ut instrumenta virtutis, et actionum omnium quæ ad salutem animarum ordinantur, non esse inter mediocria, sed inter magna bona computanda; participant enim bonitatem finis ad quem ordinantur. Accedit, quod studium rerum sacrarum, de quo præcipue agimus, non ita est ex mediocribus bonis, ut aliquid ex objecto indifferens reputandum sit; nam revera est ex objecto honestum, quia cognitio, quæ per illud inquiritur, est perfectio per se maxime consentanea supremæ hominis inclinationi, vel etiam naturali inclinationi gratiæ; nam cognitio, de qua agimus, ex principiis supernaturalibus procedit, et ad perfectionem fidei spectat, quæ non potest dici ex mediocribus, sed ex maximis bonis.

15. *Ad tertiam ibid.* —Unde facile respondetur ad tertium: negamus enim scientiam per se repugnare humilitati religiosæ. Ut enim dixit D. Thom. 2. 2, q. 167, art. 1: *Ipsa veritatis cognitio, per se loquendo, bona est; potest autem per accidens esse mala ratione alicujus consequentis, vel in quantum aliquis de cognitione veritatis superbit, vel in quantum homo utitur cognitione veritatis ad peccandum.* Constat autem ex dictis studium non sumi a viris religiosis gratia ostentationis, aut vanæ æstimationis, et ideo nihil repugnare modestiæ religiosæ; quod si qui motus contrarii insurgant, accidentarii sunt, et divina gratia vinci possunt. Addo non semper esse reprehensibile in religioso aliquid interdum facere ad eruditionis et profectus in litteris ostentationem, quæ tamen non in sola ostensione ad aliorum tantum opinionem aucupandam sistat, hæc enim vana ostentatio esset, sed ad eumdem finem salutis animarum referatur; nam, ut Augustinus dixit lib. de Bono viduitatis, cap. vigesimo secundo: *Nobis necessaria vita nostra; aliis fama nostra.* Et serm. quadragesimo nono, ex diversis, qui est primus de communi vita clericorum: *Conscientia tibi, fama proximo tuo.* Ad conciliandam ergo auctoritatem necessariam, doctrinam ostentare a religioso statu alienum non est; nam etiam ad Timoth. aiebat Paulus, 1 epist., cap. quarto: *Hæc meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus.* Ubi Chrysostomus: *Vides* (inquit) *ut in hoc quoque illum magnum fieri velit, atque mirabilem; ex quo, scilicet, Ecclesiæ commoda provenire sciebat;* et ideo vult profectum manifestari omnibus, *non modo in vitæ rectitudine ac sanctimonia, verum in sinceritate atque ubertate doctrinæ.* Atque hinc etiam constat quomodo ad hujusmodi studia gradus aliquis religiosus ordinari convenienter potuerit.

CAPUT II.

UTRUM LITTERARUM HUMANIORUM, LINGUARUM AC LIBERALIUM ARTIUM STUDIUM ET PERITIA RELIGIOSIS SOCIETATIS CONVENIENS SIT.

1. *Pars negans suadetur ex Paulo.* — *Secundo arguit Julianus Apostata.* — *Tertio arguitur ex jure.* — Impugnatores religionis tempore D. Thomæ multo magis hoc studium inferiorum artium in religiosis damnabant; dicebantque (ut D. Thomas significat) magis pertinere ad prædicatores Antichristi, quam Christi, quos describit Apostolus 2 ad Timoth. 3, de quibus inter alia ait: *Semper discentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes.* Ubi tacite reprehendit eos, qui profanas artes discunt, per quas nunquam ad veritatem doctrinæ sacræ cognoscendam perveniunt. Et ideo subjungit: *Tu autem assecutus es meam doctrinam;* et infra: *Tu vero permane in his quæ didicisti, et credita sunt tibi, sciens a quo didiceris, et quia ab infantia sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem.* Quasi dicat, hæc doctrina tibi sufficit; aliæ vero litteræ, quæ ad salutem hominem non instruunt, superfluæ sunt; propter quod idem Paulus, 1 ad Corint. 1, sapientiam hujus mundi vocat stultitiam, et ad Coloss. 2, philosophiam inanem atque fallacem appellat. Unde etiam Julianus Apostata apud Cyrillum, lib. 7 contra illum, sic argumentabatur contra Christianos his scientiis vacantes: *Quare vos disciplinarum, quæ apud Græcos sunt, convivæ estis, siquidem vobis vestrarum Scripturarum lectio sufficit, cum melius*

sit ab illis homines arcere, quam ab idolothytorum cibis? Addo etiam in jure Canonico prohiberi clericis discere non solum leges, sed etiam physicas disciplinas, c. 2, Ne clerici vel monachi, in 6, cap. *Non magnopere*, extra, eod. tit., et in Concilio Carthaginensi IV, c. 16, prohibentur Episcopi Gentilium libros legere, et habetur 37 d., c. 1, ubi per multa sequentia capita referuntur testimonia Patrum reprehendentium hujusmodi studia ecclesiasticis viris; præsertim cap. 5, ex Hieronymo supra, ad Eph. 6, arguuntur Episcopi, qui filios suos in sæcularibus disciplinis erudiunt. Et in c. *Omnem*, dicitur hæreticos præcipue studere Dialecticæ, et subjungitur: *Sed non in Dialectica complacuit Deo salvum facere populum suum.*

2. *Assertio affirmativa tripartita. — Prima pars probatur primo ex Patribus.* — Dicendum vero est linguarum et liberalium artium eruditionem maxime necessariam esse operariis Evangelii, nec religioso statui repugnare; et ideo merito scholares Societatis diligenter in his doctrinis oportet erudiri, priusquam doctrinæ sacræ in Theologia scholastica, vel Scripturæ divinæ interpretationi aut intelligentiæ incumbant. Res est satis clara et certa. Quæ probari potest primo, ex antiqua Patrum traditione. Imprimis Clementis I epist. 5, de Communi vita ad discipulos, quæ habetur in c. *Relatum*, d. 37, ad præsens institutum accommodatissima est; dirigitur enim ad religiosos, quos peculiariter vocat discipulos, seu condiscipulos; hosque primum ad paupertatem et obedientiam hortatur, deinde ad Scripturarum intelligentiam, quam non proprio sensu, sed secundum traditionem Patrum et consonantiam locorum ejusdem Scripturæ interpretandam esse dicit. Tandem vero subjungit: *Cum enim ex divinis Scripturis integram quis et firmam regulam veritatis susceperit, absurdum non erit, si aliquid etiam ex eruditione communi, ac liberalibus studiis, quæ forte in pueritia attigit, ad assertionem veri dogmatis conferat, ita tamen ut ubi vera didicit, falsa et simulata declinet.* Hinc etiam Eugenius Papa, in cap. *De quibusdam*, d. 37, ordinavit ut in omnibus Episcopatibus constituerentur Magistri et Doctores, *qui studia litterarum, liberaliumque artium dogmata assidue doceant.* Et subjungit rationem notandam, *quia in his maxime divina manifestantur, atque declarantur mandata.*

3. Atque ita observasse omnes antiquos Ecclesiæ Doctores ex historiis, et ex ipsismet facile intelligitur. Nam etiam Paulus non dedignatur aliquid de profanis auctoribus, suis dictis vel scriptis inserere, ut patet Act. 17, 1 ad Cor. 15, ad Titum 1, quæ loca ad hoc propositum observavit Hieronymus, ubi etiam intelligit illud Prov. 1: *Animadverte parabolam, et interpretationem, verba sapientium, et ænigmata eorum.* Et addit Hieronymus, *quæ proprie dialecticorum et philosophorum sunt.* Et inferius ad hanc rem accommodat ritum accipiendi mulierem captivam in uxorem, Deut. 21, radendo caput, supercilia, pilos et ungues corporis amputando. Et subjungit: *Quid ergo mirum, si et ego sapientiam secularem propter eloquii venustatem et membrorum pulchritudinem, de ancilla, atque captiva Israelitidem facere cupio?* Et infra: *Labor meus in familiam Christi proficit.* Quod deinde confirmat exemplo Origenis, Methodii, Quadrati, Aristidis et aliorum multorum, tam Græcorum, quam Latinorum. Et concludit: *Qui omnes in tantum Philosophorum doctrinis atque sententiis suos refertiunt libros, ut nescias, quid in illis primum admirari debeas, eruditionem seculi, an scientiam Scripturarum.* D. etiam Augustinus, in libris de Doctrina Christiana, ex professo ostendit, quam sint necessariæ hujusmodi artes ad sacram Scripturam intelligendam, præsertim lib. 2. Et in summa tria dicit esse necessaria, signorum intelligentiam, rerum cognitionem, et dubiorum ac difficultatum expeditionem. Ad primum confert linguarum notitia; ad secundum juvant philosophia et mathematicæ; in tertio, modum et magnum lumen præbet dialectica; supposuerat autem lib. 1, cap. 1, duo esse necessaria in omni tractatione, scilicet modum inveniendi quæ intelligenda sunt, et modum proferendi quæ intellecta sunt, et ideo præter illa tria, quæ ad intelligentiam necessaria sunt, ad proponendi modum in lib. 4 requirit eloquentiam, non ut simpliciter necessariam, sed ut valde utilem, et ut cum debita moderatione usurpetur; quod de dialectica, et de cæteris artibus intelligendum erit, ut ipse late prosequitur l. 2, c. 35, et sequentibus. Quomodo etiam dixit optime Clemens Alexand., lib. 6 Stromat., numero secundo, versus finem: *Vitandus est multus et plane inutilis abusus, qui consumitur in iis, in quibus non oportet, eo, qui est cognitione præditus, utente disciplinis tanquam præexercitationibus, quæ adjuvantium causarum instar habeant, et ad accuratam veritatis traditionem, quatenus id potest assequi, nec ab eo potest di-*

velli, et ad propulsandas artificiosas rationes, quæ improbe moliuntur excindere veritatem; non relinquit ergo ea quæ promovent ad eas quæ sunt in orbe disciplinas, et Græcam philosophiam, sed non principali ratione, sed ea quæ est necessaria et secunda, et derivatur a circumstantiis. Et paulo superius optime concluserat: *Per consequentiam ergo his quoque attendit, quæ exercent ad cognitionem, sumens ex unaquaque disciplina id quod confert ad veritatem.* Et postea late prosequitur per singulas liberales artes discurrendo, earumque utilitatem attingendo; adducitque exemplum Abrahæ, qui in astrologia et astronomia peritus fuit, eisque ad veritatis cognitionem optime est usus; sicut etiam de Moyse dicitur Actor. septimo, quod eruditus erat omni sapientia Ægyptiorum, quod non sine peculiari Dei providentia factum est, ut eos confunderet a quibus eruditus est, ut Theophylactus ibi indicavit. Hinc denique Nazianzenus, orat. vigesima, quæ est funebris in Basilium: *Illud* (inquit) *inter sanæ mentis homines constare arbitror, eruditionem inter humana bona principem locum tenere, non de hac nostra solum ac nobiliori loquor, quæ contempto omnis sermonis lepore atque ornatu saluti uni, atque earum rerum, quæ ratione atque animo intelliguntur, pulchritudini arctissime hæret; sed etiam de externa, quam plerique Christiani pravo quodam judicio, ut insidiosam et periculosam aspernantur.* Quod late prosequitur et variis exemplis declarat.

4. *Secunda pars ostenditur etiam exemplis.* — Ex his ergo sufficienter convincitur, totam hanc eruditionem humanam, debita intentione ac moderatione sumptam, doctori Evangelico esse valde utilem, ac moraliter necessariam, quæ erat prima pars assertionis. Quod autem religioso statui non repugnet, quæ erat secunda, eisdem exemplis et rationibus convinci potest. Hieronymus enim et Augustinus religiosi fuerunt, qui ubique summam eruditionem in his litteris ostendunt. Idem dicere possumus de Athanasio, Basilio, Nazianzeno, et similibus. Ratio etiam id convincit, quia finis, propter quem hæ scientiæ quæruntur, optimus est, et in perfectissimo statu religioso necessarius, ut sæpe est ostensum. Medium etiam hoc et per se bonum est, quia est perfectio intellectus, et veritatum naturalium cognitio; et quatenus medium quoad multa valde utile, quoad aliqua vero etiam necessarium est ad dictum finem. Est enim necessaria saltem Latinæ linguæ sufficiens cognitio, et dialecticæ et philosophiæ mediocris eruditio; sine his enim nullus nisi temere et imperite ad Theologiam accedere potest. Ad eam vero exacte comparandam, linguarum cognitio, et peritia omnium artium, præsertim vero dialecticæ, philosophiæ et metaphysicæ exacta comprehensio utilissima est. Hinc Clemens V, in Clemen. 1, de Statu monachorum, § penult., inter alia, quæ ad ampliationem cultus divini statuit, unum est: *Ut in singulis monasteriis, quibus ad hoc suppetunt facultates, idoneus teneatur magister, qui eos* (id est, monachos) *in primitivis scientiis instruat diligenter.* Per primitivas autem scientias sine dubio intelligit eas, quæ ad divinam Theologiam præambulæ sunt; ideoque rationem adjungit, *ut monachis proficiendi in scientia via opportuna non desit;* cui consonant c. *Quia nonnullis*, de Magistris, ubi Grammatica etiam doceri præcipitur, *ne opportunitas proficiendi subtrahatur.* Unde etiam Trithemius, dicto lib. de Viris illustribus S. Benedicti, cap. 6, refert antiquissimam consuetudinem illius sacri ordinis fuisse juniores fratres disciplinis scholasticis instituere, ut rhetorica, dialectica, arithmetica, philosophia, et aliis, quibus sufficienter instructi ad sacram Scripturam introducerentur. Quod si in religionibus monasticis hæc consuetudo probata fuit, multo magis in illis, quæ ad spiritualia ministeria proximorum institutæ sunt, ut recte concludit D. Thomas dict. opusc. 19, cap. 11.

5. *Tertia pars assertionis suadetur ex fine Societatis.* — Ex quibus nos a fortiori concludimus tertiam assertionis partem, *religioni Societatis necessariam fuisse omnino hanc institutionem;* id vero constat ex dictis lib. 1, cap. 2, de fine hujus religionis; nam inter omnes, quæ ordinantur ad salutem proximorum, sine dubio excellit in modo et præcipua intentione quærendi salutem animarum, ad quem finem tria principalia munia assumit, scilicet, propagare Ecclesiam inter infideles et quascumque remotissimas nationes; defendere illam ab hæreticis et impugnatoribus, pro eorum simul reductione laborando; exhortari et docere ipsos Catholicos, ad eorum sanctificationem et omnem perfectionem, quoad fieri possit, cooperando. Unde fit ut hæc religio peritia linguarum et totius philosophiæ ac metaphysicæ indigeat, non solum propter Theologiæ et sacræ Scripturæ intelligentiam, sed etiam ut aliis modis ea peritia utatur in fidei obsequium.

6. *Quibus de causis peritia linguarum Socie-*

tatis necessaria. — *Quibus item philosophia.*— Nam peritia linguarum hoc tempore maxime necessaria est ad resistendum hæreticis, et eorum petulantiam retundendam; aliquarum etiam linguarum cognitio ad seminandam fidem inter paganos et gentiles maxime necessaria est. Unde, sicut Spiritus sanctus ob hanc præcipuam causam primis Evangelii prædicatoribus tribuit linguarum donum, ita quando illa signa cesserunt, religio, quæ illud munus participat, debita diligentia et industria linguæ instrumenta præparare, et quoad fieri possit, universale efficere debet; quod sine peritia linguarum non fit. Hac ratione utitur Pontifex in Clemen. 1, de Magis, dicens: *Illius, cujus vicem in terris gerimus, imitantes exemplum, qui ituros per universum mundum ad evangelizandum Apostolos in omni linguarum genere fore voluit eruditos, viris Catholicis peritiam linguarum habentibus, quibus utuntur infideles, præcipue abundare sanctam affectamus Ecclesiam, qui infideles ipsos sciant et valeant sacris institutis instruere.* De qua re videri potest Ludov. Gomez, super regulas Cancellariæ, reg. *De idiomate*, q. 1, ubi hoc ipsum argumentum recte prosequitur dicens, quam sit necessaria ad fidei propagationem linguarum notitia, illarum præcipue quæ apud infideles frequentiores sunt. Philosophia etiam necessaria est huic religioni, non solum ad Theologiam sibi acquirendam, sed etiam ut per eam præpararet viam ad tractandam cum Gentilibus fidem, convincendo eorum errores, et naturales veritates de Deo evidenter demonstrando: hunc enim morem antiqui Patres, et Ecclesiæ rectores observarunt, ut constat ex Augustino, in libris de Civitate Dei; Eusebio, in libris de Præparatione et demonstratione Evangelica; Justino, in oratione Parænetica ad Gentes, et utraque Apologia pro Christianis; Cyrillo, libris contra Julianum; Tertulliano, Arnobio, et aliis. Fieri autem non potest, secluso miraculo, aut extraordinaria providentia Dei, ut aliquis sufficiat vi et efficacia rationum errores naturali lumini contrarios convincere, nisi in philosophicis disciplinis accurate instructus et eruditus sit.

7. *Firmatur necessitas utriusque peritiæ exemplo.*—Quod optime confirmat exemplum Danielis, prout illud expendit Glossa ordinaria, circa illud verbum Danielis: *Proposuit autem Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa regis*, etc. Dixerat enim prius jussisse regem præposito suo, ut introduceret de filiis Israel pueros *eruditos omni sapientia, cautos scientia, et doctos disciplina, et qui possint stare in palatio regis, ut doceret eos litteras, et linguam Chaldæorum.* Et adjungit, constituisse eis *annonam per singulos dies de cibis suis, et de vino, unde bibebat ipse;* postea vero solum dicit proposuisse Danielem, *ne pollueretur de mensa*, tacite significans a doctrina et peritia linguarum non abstinuisse; qui enim duobus propositis unum excludit, aliud tacite admittit, ut argumentatur Gregorius, homilia decima octava in Evangelia, et pro jure positum est in capit. *Nonne*, de Præsumptionibus. Quo argumento supposito, recte dicit prædicta Glossa, ex Hieronymo ibi: *Qui de mensa regis non vult comedere, ne polluatur, si sapientiam, atque doctrinam Ægyptiorum sciret esse peccatum nunquam didicisset; didicit autem, non ut sequatur, sed ut judicet atque convincat. Si enim quis imperitus hujus artis adversus mathematicos scribat, aut expers philosophiæ contra philosophos agat, irridendus est. Hac ergo intentione* (concludit) *discunt pueri Chaldaicam doctrinam, qua et Moyses omnem sapientiam Ægyptiorum didicerat.* Et in fine capitis, indicat Daniel Deum specialiter cooperatum fuisse huic intentioni, et studio eorum: *Pueris* (inquit) *his dedit Deus scientiam et disciplinam in omni libro et sapientia;* et infra: *Et omne verbum sapientiæ et intellectus, quod sciscitatus est ab eis rex, invenit in eis decuplum super cunctos ariolos et magos, qui erant in universo regno ejus.* Quod plane intelligitur de propria doctrina et philosophia ipsorum Chaldæorum, ut Hieronymus et Theodoretus adnotarunt. His ergo propriis et specialibus rationibus necessaria est Societati harum rerum summa eruditio.

8. *Dicta peritia quomodo Societati necessaria.*— In quo etiam considero, aliud esse loqui de toto corpore, seu confuse de operariis Societatis, aliud vero de singulis personis ejus. Nam priori modo loquendo, absolute dicere possumus necessariam esse Societati maximam perfectionem omnium dictarum disciplinarum et linguarum; quia, licet difficile, vel moraliter impossibile sit, omnes illas simul cum theologica doctrina in singulis personis perfecte conjungi, tamen in ipso corpore Societatis esse potest, et procuranda est excellentia et eminentia in omnibus illis. Quod et facile comparari poterit, si in unaquaque disciplina aliquis vel aliqui sint, qui peculiari studio, et diuturniori tempore, ac diligentius illi incumbat, et ad varia Ecclesiæ obsequia, quæ pro temporum et occasionum

diversitate occurrunt, utilissimum est, ut discursus factus ostendit, et ipsa experientia satis hactenus comprobavit. Atque ob eam rem, quamvis hæc studia in Societate principalius ad Theologiam referantur, ad quam, et ad sacræ Scripturæ intelligentiam ejus religiosi frequentius et principalius tendunt, nihilominus interdum aliqui diutius in his inferioribus artibus occupantur, ut in eis singulariter ad prædictos fines excellant.

9. *Ad primum argumentum in num.* 1. — Ad objectiones in principio positas respondetur primum, Paulum, ad Timoth., eos reprehendere, qui ita discunt, ut ad veritatis cognitionem pervenire non possint. Hi autem præcipue sunt, qui ea discunt, quæ a vera fide ipsos avertunt, et in errorem inducunt; de quibus statim ait : *Homines corrupti mente, reprobi circa fidem :* et ad distinctionem illorum subdit : *Tu autem assecutus es meam doctrinam*, etc. Potest autem illa reprehensio etiam extendi ad eos, qui in externis disciplinis ita versantur et immorantur, ut per eas non ascendant ad altioris veritatis cognitionem. Quam autem ad Corinth. vocat Paulus *sapientiam hujus mundi*, non necesse est intelligi esse veram philosophiam, secundum se spectatam, sed vel sapientiam hujus mundi vocat mundanam prudentiam, quæ crucem Christi stultitiam reputabat; et ideo subdit statim : *Prædicamus Christum, et hunc crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam*; vel certe per *sapientiam hujus mundi* intelligit totam philosophiam et eruditionem Gentilium, quæ *stulta* dicitur, vel quia multis erroribus admista erat, vel quia per illam mundus Deum non cognovit, ut ibidem dicitur, sed potius ea abusus est ad veritatem fidei oppugnandam. Atque philosophiam in hoc sensu sumptam vocavit Apostolus inanem fallaciam. Nihilominus tamen secundum se sumpta optima est, et ab ipso Deo data, ut ipsemet Paulus significavit, ad Rom. 1, dicens : *Quod notum est Dei, manifestum est in illis ; Deus enim illis manifestavit*, etc. ; statim vero subdit, ipsosmet philosophos factos esse insipientes, quia commutaverunt veritatem Dei in mendacium ; ablato ergo errore, et pravo usu, veritas, quæ in philosophis invenitur, formidanda non est, sed potius ab eis, ut ab injustis possessoribus, in usum nostrum vindicanda, ut dixit Augustinus, 2 de Doctrina Christiana, cap. quarto.

10. *Ad secundum ibid.* — Ad argumentum Juliani respondet Cyrillus, lectionem sapientum Græcorum utilem esse ecclesiasticis tractatoribus, tum ad eruendam veritatem quæ in ipsis est, tum ad confundendos eorum errores, et ex utroque veritatem fidei illustrandam. Neque est simile, quod de idolothytis afferebat Julianus, nam hæc a Christianis vitantur, non materialiter (ut sic dicam) quatenus caro vel panes sunt ; sed formaliter, quatenus idolis dicata sunt, ne impiis sacrificiis consentire aut participare videantur ; in studio autem philosophiæ, aut lectione librorum Gentilium, nihil est vanum, præter abusum, excessum, aut pravam intentionem ; quæ omnia a nostris religiosis vitantur, ut capite sequenti dicam.

11. *Ad tertium ibid.* — Ad jura canonica respondetur, in c. *Non magnopere*, et c. 2, ibi citatis, per *physicas disciplinas* solum intelligi medicinam, ut manifeste constat ex præcedentibus verbis, quibus reprehenduntur, *qui de claustris suis exeunt ad confectiones physicales ponderandas*, et occasione scientiæ, rursus actionibus mundanis implicantur. Ad Concilium Carthaginense respondetur, merito prohibuisse, non omnibus, sed Episcopo, lectionem librorum Gentilium, tum quia ratione sui muneris, si ei satisfacere velit, vix poterit hujusmodi lectioni sibi non necessariæ vacare. Et ideo illi permittitur lectio librorum hæreticorum pro necessitate aut tempore, ut ibi dicitur, quia ad munus Episcopi pertinet hæreticis resistere ac respondere ; cum Gentilibus autem disputare jam non pertinet ad munus ejus ; potuit autem magis pertinere in initio Ecclesiæ, quando Ecclesia in gentibus fundabatur. Tum etiam quia Episcopus, ratione sui status, præsumitur in doctrina sacra perfectus, et consequenter non indigere lectione philosophorum ad eam comparandam, et consequenter non esse illi necessariam. Cui expositioni consonat illud Hieronymi ad Damasum, epistol. centesima quadragesima quinta : *At nunc etiam sacerdotes Dei, omissis Evangeliis et Prophetis, videmus comœdias legere, amatoria bucolicorum versuum verba canere, tenere Virgilium, et id quod in pueris necessitatis est, crimen in se facere voluptatis.* Addo insuper prohibitionem illius Concilii videri potius admonitionem quamdam quam præceptum, et intelligendam esse de lectione nimia, in qua principale studium et hominis applicatio collocatur. Alicujus autem honestæ recreationis causa, vel accidentariæ cujusdam venustatis, seu ornatus, nunquam fuit prohi-

bitum etiam Episcopo legere Gentilium libros. Quomodo dixit Cyrillus, lib. 7 contra Julianum, ubi supra : *Sufficit quidem divina Scriptura ad faciendum eos, qui in illa educati sunt, sapientes, et probatissimos, et sufficientissimam habentes intelligentiam, indigemusque ad hoc nihil prorsus externis magistris. Quoniam autem dulce est omnia scire, idcirco hac ratione, et valde prudenter etiam Græcorum sententias diligenter discutimus, quas de unaquaque re habuerint, et ante alia de Deo, et inde ridendi occasionem accipimus, quod volunt innumeros Deos et immundorum dæmoniorum multitudinem honorare.* Alia ergo decreta illius distinct. 37 manifeste loquuntur de nimio excessu in studio talium litterarum, et de pravo usu illius, vel in moralibus vitiis, vel in erroribus contra fidem; quo sensu manifeste loquitur Hieronymus in locis ibi citatis.

CAPUT III.

UTRUM RATIO PROFICIENDI IN LITTERIS CONVENIENTI MODO, ET PER APTA MEDIA, IN SOCIETATE INSTITUTA SIT.

Lib. de Ratione studiorum. — Supposita probitate et honestate doctrinæ, duo sunt, quæ ad illius profectum maxime juvant : unum est conveniens modus et ordo vacandi studio litterarum; alterum, vacare per media apta et utilia. Hic autem profectus in statu religioso non est nude (ut ita dicam) spectandus, id est, solius scientiæ argumento considerato, sed adjuncta semper ratione religiosa scientiæ; et ideo hoc totum in ipsa ratione et institutione Societatis studiorum consideratum est.

1. *Tria ex Bernardo pro modo discendi explicantur. — Primum est ordo in discendo. — Objectio diluitur.* — Dico igitur primo rationem hanc proficiendi in studiis, quatenus ad ipsosmet religiosos Societatis spectat, convenientissime in Constitutionibus ejusdem Societatis esse statutam. Assertio hæc constare debet ipsasmet Constitutiones legendo et considerando; libet autem eam explicare præmissa sententia Bernardi, qui, sermone trigesimo sexto in Cant., tractans illud 1 ad Corinth. 8 : *Qui se putat aliquid scire, nondum scit quomodo oporteat eum scire,* sic inquit : *Utilitas et fructus scientiæ in modo sciendi positus est. Modus autem sciendi est, ut scias quo ordine, quo studio, quo fine quæque nosse oporteat.* Hæc ergo tria diligentissime observavit B. Ignatius; nam quoad ordinem, primo ac præcipue servari jubet inter studium virtutis et doctrinæ, et ideo statim in procemio quartæ partis Constitutionum inquit : *Postquam in iis qui admissi sunt ad probationem, jactum esse videbitur abnegationis propriæ, et profectus in virtutibus necessariis conveniens fundamentum, de litterarum ædificio agendum erit.* Et cap. quarto, § 2, statim admonet cavendum esse, *ne fervore studiorum intepescat solidarum virtutum et religiosæ vitæ amor.* Deinde in cap. 5 præcipit servari ordinem disciplinarum, seu artium inter se; quod clarius his verbis explicat cap. sexto, § 4 : *In discipulis,* ait, *ordo servandus est, ut prius in Latina lingua solidum jaciant fundamentum, quam artium liberalium, et in his antequam Theologiæ scholasticæ, et quidem in hac, antequam positivæ studiis se dedant. Sacræ Scripturæ, vel eodem tempore, vel postea disci poterunt.* Dices, Bernardum longe alium ordinem docuisse, dicentem : *Quo ordine ? ut id prius quod maturius ad salutem.* Respondeo, vel non loqui de ordine harum scientiarum inter se, sed de priori comparatione ad scientiam virtutis; vel certe loqui simpliciter de ordine, ut includit ordinem intentionis; sic enim inchoandum est ab ea scientia, quæ maturior et propinquior est ad salutem, atque ita sacra doctrina prima in ordine tali futura esse debet. At vero ordine executionis necesse est a rudimentis incipere, et ab imperfectioribus ad perfectiora progredi. Et hunc ordinem nobis proposuit B. Ignatius.

2. *Quo sensu S. Ignatius Theologiam positivam ab Scriptura distinxerit. — Vide formulam de promovendis ad gradum, cap. 2, num. 4. — Ante Theologiam sermonibus ad populum non insudandum.* — In cujus verbis illud solum explicandum occurrit, quod Theologiam positivam a sacræ Scripturæ intelligentia distinguit, cum tamen, ordinario et communi loquendi modo, doctrinam, quæ intelligentiam Scripturæ tradit, nomine *Theologiæ positivæ* significare soleamus. Videtur ergo per positivam Theologiam intellexisse Ignatius lectionem sanctorum Patrum, et Conciliorum, ac decretorum ecclesiasticorum, ut significatur in declaratione, cap. 5, lit. B. et in cap. 12, § 1, et cap. decimo quarto, § 1, lit. C, quibus etiam addere possumus eam historiæ ecclesiasticæ eruditionem, quæ ad traditiones ecclesiasticas eruendas et fundandas confert. His enim omnibus perfectus Theologus summa diligentia incumbere de-

bet, post jacta tamen Theologiæ scholasticæ non exigua fundamenta. Potest etiam sub positiva doctrina tota illa eruditio comprehendi, quæ pro concionibus ad populum necessaria est. Errant enim valde, qui ante magnum profectum in Theologia scholastica, ad illud genus studii distrahuntur, quia omnia confundunt, et nihil cum fundamento solido, plura autem non sine periculo errandi addiscunt. Hoc ergo totum in prædicta Constitutione et distinctione verborum significari videtur. Nam illud Scripturæ studium, quod præcise ordinatur ad litteralem ejus intelligentiam, necessarium est ad ipsammet scholasticam disciplinam. Et ideo oportet aliqua illius principia, seu inchoationem aliquam cum ipsamet Theologia scholastica accipere. Et fortasse ob eam rem sub disjunctione dixit B. Ignatius, vel eodem tempore, vel postea, addisci posse, quia revera necessarium est aliquem profectum in scholastica Theologia prius facere; postea vero in discursu ejusdem disciplinæ, aliquid de Scripturæ intelligentia adjungere.

3. *Secundum requisitum est, ut studiosius discantur quæ Deo magis accedunt.* — De secundo puncto necessario ad profectum scientiæ dixit Bernardus: *Quo studio? ut id ardentius, quod vehementius ad amorem.* Quod egregie quidem dictum est loquendo de scientia mystica, quæ magna ex parte practica est, et ad amorem ordinatur; suo tamen modo etiam applicari potest ad artes, et ad scientias speculativas, de quibus loquimur. Nam ex parte discentis, ad istum finem divini amoris ordinandæ sunt; et ideo, quæ propinquius ad illum accedunt, et magis ad illum movent, majori affectu et studio suscipiendæ sunt. Item quia (ut Philosophus ait) propter quod unumquodque tale, et illud magis; at inferiores artes addiscendæ sunt propter sacram doctrinam, quæ proxime et vehementius in Deum ducit; ergo huic impensius studendum est. Verumtamen, quamvis ex parte affectus, sive quoad intensionem, sive quoad appretiationem, hoc hoc verum sit, nihilominus quoad effectum, et applicationem laboris, quælibet doctrina maximo studio suscipienda est, quantum ejus difficultas et arduitas postulaverit: mensura enim proxima hujus studii non est amor, sed operis arduitas et necessitas. Et ideo B. P. Ignatius generaliter de omnibus his studiis dixit, quarta parte Constitutionum, cap. 6, § 2: *Serio, et constanter animum studio applicare deliberent, sibique persuadeant, nihil gratius se Deo facturos in collegiis, quam si ea intentione, de qua dictum est, studiis se diligenter impendant.* Et § 8: *Scholastici in audiendis lectionibus sint assidui, et in eis prævidendis diligentes, et postquam eas audierint, repetendis; iis, quæ non intellexerint, interrogandis; aliis vero, quæ oportuerit, adnotandis.* Et in toto discursu illius capitis multa prudentissime ordinat, quæ magnam profecto animi et laboris applicationem ad studia requirant. Propter quod in cap. 4, § 2, tanquam fundamentum statuerat, hanc litterariam operam totum hominem requirere. Ne autem nimia aut minus utilis religiosis viris appareat, subjungit eodem loco, si cum debita intentione suscipiatur, non minus, imo magis gratam esse Deo quacumque alia, pro studiorum tempore. Et in c. 6 addit, *illum studendi laborem, ex obedientia et charitate susceptum, esse opus magni meriti*, et ideo non amitti fructum ejus, etiamsi ad effectum per illud intentum (præmature intercedente morte) non perveniatur.

4. *Tertium requisitum est finis generalis profectus proprii et proximorum.* — *Ex quinque finibus duo postremi a Bernardo probantur.* — Jam vero de ultimo membro interrogat Bernardus: *Quo fine?* et respondet: *Ut non ad inanem gloriam, aut curiositatem, aut aliquid simile, sed tantum ad ædificationem suam, vel proximi. Sunt namque* (ait) *qui scire volunt, eo fine tantum ut sciant, et turpis curiositas est; et sunt qui scire volunt ut sciantur ipsi, et turpis vanitas est, qui profecto non evadent subsannantem satyricum, et ei qui hujusmodi est decantantem: Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc, sciat alter*[1]. *Et sunt item, qui scire volunt ut scientiam suam vendant, verbi gratia, pro pecunia, pro honoribus, et turpis quæstus est. Sed sunt etiam qui scire volunt ut ædificent, et charitas est. Et item, qui scire volunt ut ædificentur, et prudentia est. Horum omnium soli ultimi duo non inveniuntur in abusione scientiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere, ut bene faciant.* Quæ verba omnia ad ad rem, de qua agimus, accommodatissima sunt; nam ut ab ultimo verbo incipiamus, Societas ad hoc præcipue doctrinam quærit, ut bene faciat, primum sibi, deinde proximis. Nam et propriam perfectionem primario, et deinde perfectionem proximorum procurat. Quamquam enim in hoc scientiæ la-

[1] Persius, satir. 1.

bore, majori ex parte dicere possumus principalem illius finem esse beneficium proximorum, nam ad propriam perfectionem minor eruditio, minorque linguarum et scientiarum congregatio sufficeret, nihilominus finis perfectionis propriæ nunquam excludendus est etiam ab ipso studiorum labore, non solum quia, cum ille meritorius sit, magis ac magis semper animam sanctificat, sed etiam quia hoc studium, quantum est in se, magis ac magis hominem illuminat circa Dei cognitionem, et morum perfectionem, quæ principaliter semper intendenda est. Atque ita hunc finem proposuit nobis B. P. Ignatius, initio quartæ partis Constitutionum, et c. 5, in principio: *Cum doctrinæ* (inquit), *quæ in hac Societate addiscitur, hic scopus sit, suis, et proximorum animis, Dei favore aspirante, prodesse.* Et ex hoc fine colligit cap. duodecimo, in principio, potissimum incumbendum esse Theologicæ doctrinæ, quia illa est medium magis proprium ad dictum finem, ut circa verba Bernardi adnotavimus.

5. *Fines alii peculiares pro studiis nostris assignantur.* — Quamvis autem hic sit generalis finis in his studiis habendus, nihilominus in unaquaque facultate, seu disciplina, proximus et peculiaris finis adhibendus est, ut juxta illum mensura et modus ejus adhibeatur. Optimum exemplum est positum a B. Ignatio, quarta parte Constitutionum, c. 6, § 5, ubi sic inquit: *Si linguarum studio nostri vacant, inter cætera ad quæ discentium intentio feratur, illud sit, ut versionem ab Ecclesia probatam defendant.* Potest etiam infidelium conversio esse proximus finis addiscendi linguas, juxta superius dicta. Propter quod, secunda parte Constitutionum, cap. duodecimo, § 2, prius dicitur, propter Theologiam et ejus usum addiscendas esse, latinam, græcam et hebraicam linguas, postea vero subditur: *Aliarum præterea linguarum, qualis est chaldaica, arabica, et indica, ubi necessariæ vel utiles ad dictum finem viderentur, habita regionum diversarum et causarum, quæ ad eas docendum movent, ratione, possent præceptores constitui.* Ubi in declaratione lit. B dicitur: *Cum in aliquo collegio eo spectaretur, ut homines ad Saracenos, vel Turcos juvandos præpararentur, arabica lingua, vel chaldaica conveniret; cum ad Indos, indica, et sic de aliis dicendum,* etc. Cujus Constitutionis et declarationis vestigiis egregie insistit 5 Congregatio, canon. quinquagesimo quarto. Eodem modo de philosophia et artibus liberalibus judicandum est; nam, ut superius diximus, hæ et Theologiæ inserviunt, et per se etiam juvare possunt ad finem circa proximos intentum. Quod his etiam verbis significatum est quarta parte Constitutionum, cap. duodecimo, § 3: *Artes et scientiæ naturales ingenia disponunt ad Theologiam, et ad perfectam cognitionem et usum inserviunt, et per seipsas ad eumdem finem juvant.* Oportet ergo ut qui in Societate illis incumbit, finem proximum intueatur, propter quem illud studium assumunt; nam longe aliter philosophiæ studere debet, qui illa usurus est tanquam proximo instrumento ad infideles convincendos, quam is qui solum illam assumit, ut dispositionem ad Theologiam; et sic de aliis. Et ideo in declaratione ejusdem capitis, lit. C, generatim dicitur: *Tractabitur logica, physica, metaphysica, moralis scientia et mathematicæ, quatenus ad finem nobis propositum conveniunt.*

6. *In volutandis his vel illis libris finis etiam proximus attendendus.* — Atque eadem ratio finis propinqui circa lectionem librorum maxime necessaria est; ut, scilicet, illi ab unoquoque legantur, qui proprio muneri, seu fini sibi peculiariter præfixo, utiles et accommodati sint, alioquin lectio ad curiositatem potius erit, quam ad religionem pertinebit. Et ideo quibusdam Gentilium seu infidelium librorum lectio necessaria est, ut possint eorum errores confutare, et argumenta dissolvere; aliis vero inutilis, vel nociva erit talis lectio. Similiter in aliquo religiosum erit astrologiæ, verbi gratia, operam dare, si fini sibi præstituto inserviat; in alio erit inutile et otiosum. Sicut Quodlib. 4, art. 16, dixit D. Thomas, studere magicæ arti ad reprobandam et confutandam illam bonum est; tamen si sit talis persona, ad quam non pertinet hoc scire, inordinatum esse appetitum.

7. *Quomodo improbandus primus finis ex tribus damnatis a Bernardo.* — Atque hinc colligo ex illis tribus finibus quærendi scientiam, quos D. Bernardus non probavit, primum non esse quidem per se malum, respectu tamen religiosi esse inordinatum ratione status et conditionis talis personæ, ut a simili colligo ex D. Thoma, in dict. Quodlib. Cum enim scientia naturaliter appetatur ex suprema hominis inclinatione, per se bona est et honesta, quia si per se spectat ad animi ornamentum et perfectionem, illam propter se appetere non est per se malum, etiamsi per eam nihil aliud intendatur, nisi cognitio

naturalis veritatis. At in viro religioso duplici ratione id est reprehensibile. Primo, quia ratione sui status tenetur in his præcipue versari, quæ ad perfectionem conferant; scientia autem per se spectata nihil confert. Secundo, quia qui hac solum intentione in studiis versatur, regulariter non quærit ea quæ utiliora sunt, sed quæ delectabiliora. Merito ergo tale studium in viro religioso dici potest turpis curiositas; licet enim in particulari fortasse non semper sit propria culpa ac peccatum, semper tamen est valde imperfectum, et expositum multis periculis sæpius in eo peccandi, propter rationes dictas.

8. *Quomodo improbandus secundus. — Quæ novitas in Theologia reprehendenda, quæ laudanda.* — Secundus autem finis per se et intrinsece malus est; et quamvis ex objecto non habeat malitiam mortalem, potest tamen facile esse occasio multorum gravium peccatorum, sicut de ambitione et de inani gloria docuit D. Thom. 2. 2, quæst. 131, articulo primo, et quæst. centesima trigesima secunda, art. tertio et quarto. Maxime autem solet ex hoc fine oriri appetitus ostentandi singularem scientiam, et consequenter dicendi nova, quod maxime in Theologica doctrina cavendum est, præsertim quando novitas est antiquitati contraria; nam si sit ad illius confirmationem, majorem illustrationem et amplificationem, non semper est reprehendenda. Hoc enim est quod dixit Vincentius Lirinensis, libro adversus profanas novitates, cap. 26 et 27, tractans illud Pauli, 1 ad Timot. 6 : *O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates. O Timothee* (inquit), *o sacerdos, o tractator, o Doctor, si te divinum munus idoneum fecerit, ingenio, exercitatione, doctrina, esto spiritualis tabernaculi Beseleel; pretiosas divi dogmatis gemmas exsculpe, fideliter coapta, adorna sapienter, adjice splendorem, gratiam, venustatem; intelligatur te exponente illustrius, quod antea obscurius credebatur; per te posteritas intellectum gratuletur, quod antea vetustas non intellectum venerabatur; eadem tamen quæ didicisti, ita doce, ut cum dicas nove, non dicas nova.* Quod latius deinde prosequitur. Sic etiam dixit Bernardus, epistol. decima septima ad Canonicos Lugdunenses : *Novitas contra Ecclesiæ ritum præsumpta, mater est temeritatis, soror superstitionis, et filia levitatis.* Atque eodem modo omnia jura reprobant novitates antiquis consuetudinibus contrarias, quæ plerumque discordiam pariunt, ut ait Honorius III, in cap. *Cum consuetudines*, de Consuetudine; et Benedict. XI, Extravag. *Inter cunctas*, de Privileg., de qua re plura legi possunt d. 11 et 12. Quod non solum verum est de novitate morum, sed etiam de novitate doctrinæ, quando talis est, ut antiquæ repugnet; turbat enim pacem, et occasio est erroris; ut enim dixit Baldus, consil. centesimo decimo secundo, lib. 2, *Raro bene loquitur, qui contra omnes loquitur*[1]. Et propter hanc causam sæpe in nostris Constitutionibus admonemur novas opiniones vitare, tertia parte Constitutionum, cap. 1, lit. O, et p. 8, cap. 1, lit. K, additur communiorem doctrinam esse sequendam, et parte quarta, cap. 5, § ult., magis approbatam et securam, et similia multa, quæ prædictæ novitati contraria sunt. Ad hoc ergo incommodum vitandum maxime necessarium est turpem illam vanitatem a principio vitare, ne quis scientiam addiscat, ut sciatur, id est, non eo statim procedat hæc vanitas, ut non solum sciens, sed etiam auctor et inventor suæ scientiæ, quis videri velit.

9. *Quomodo tertius reprobandus.* — Tertius finis a Bernardo improbatus maxime alienus esse debet ab scholaribus Societatis. Nam, licet quærere scientiam ob quæstum vel pecuniæ vel honoris, ex se non sit intrinsece malum, si in illo fine non sistatur, sed ad alium honestum referatur, nihilominus in Societate inordinatum est, utpote contrarium regulæ et instituto ejus. Primo enim (ut supra lib. 4, cap. 7, a numero decimo octavo ostendimus) nullum stipendium, aut temporale commodum pro suis ministeriis accipere potest; ergo repugnat huic instituto scientiæ incumbere propter quæstum pecuniæ; nam qui hanc intentionem habet, virtute habet propositum recipiendi postea pecuniam propter usum suæ scientiæ; quod vix potest excusari a peccato gravi. Posset autem aliquis intendere hujusmodi quæstum, vel commodum temporale, non per modum stipendii, sed solum per modum emolumenti, quod consequi sperat, si doctus evadat, eo modo quo licite potest et solet consequi; juxta quem modum excusabitur a peccato gravi, non tamen a magna imperfectione, et vix ab aliqua culpa, quia finis ille imperfectissimus est, et per se spectatus, voluptuosus potius quam honestus. Idem fere dicendum est de quæstu honoris; quantum enim humano mo-

[1] Vide Nevizanum, in Silva nupt., regula : Quomodo sit judicandum.

do fieri potest, per institutum Societatis præclusa est via obtinendi honores vel dignitates per litterarum excellentiam, nam ob hanc causam, part. decima, § 6, professi vovent non ambituros dignitatem vel prælaturam, et ideo etiam locorum ordo inter nostros non habetur, etiam in scholis, part. 4, capit. 6, § decimo septimo, et cap. decimo quinto, § 4.

10. *Instantia diluitur.*— Dices : eisdem locis permittitur gradus litterarios accipere, quibus notæ et signa honoris conjuncta sunt. Respondetur hos gradus tantum admitti, quatenus propter alios necessarii sunt ad majorem Dei gloriam, et fructum animarum; est enim circa hanc partem, et circa dicta in num. 8, de secundo fine pravo, advertendum, testimonium scientiæ apud alios, et honorem, qui ex illo sequitur, interdum esse necessarium, ut scientia ipsa aliis utilis esse possit; quia, ut dicitur Ecclesiast. 20 et 41 : *Sapientia abscondita, et thesaurus invisus* (id est, occultus), *quæ utilitas in utrisque?* Et ideo, licet quispiam non debeat discere ut sapiens habeatur, nihilominus per se non est malum comparatam doctrinam aliis manifestare, et bonam apud illos opinionem de doctrina habere velle, non in fama vel honore sistendo, hoc enim vanum esset, sed ut aliis utilis esse possit. Quomodo dixit Rabanus, circa parabolam de talentis, Matth. 21, reprehensione dignos esse, qui ex quadam immoderata humilitate doctrinam abscondunt, neque illa in utilitatem proximorum utuntur. In hunc ergo finem perfectionem doctrinæ publicis actionibus ostendere, et ejus insignia vel honores admittere, malum non est, nec prædicto ordini seu intentioni contrarium. Unde D. Thom. 2. 2, quæst. 132, art. 1, ad 1, ait, laudabiliter posse hominem ad aliorum utilitatem gloriam suam appetere, juxta illud Matth. 5 : *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona.* Et dicto opusc. 19, cap. 3, ex professo probat religiosos licite admittere hos gradus, etiam in Universitate seculari. Et in cap. 2 ejusdem opusc., explicat late illa verba Matth. 23 : *Vos autem nolite vocari Rabbi,* ne huic veritati contraria videantur, et ex professo probat ibi non dari a Christo præceptum vel consilium non exercendi munus doctoris vel magistri, cum hoc repugnet officio quod Christus ipse et Apostoli exercuerunt, cumque huic officio specialis corona in cœlo promittatur, et ideo Christus Dominus dixerit : *Qui fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum.* Deinde probat ibi non vetari nomen aut alia insignia magistri vel doctoris; quia si officium malum non est, nec nomen erit malum, neque ea insignia, quæ non ad elationem, sed ad auctoritatem officii ordinantur. Unde Paulus, 1 ad Timoth. 2, et 2 ad Timoth. 1, se et doctorem, et magistrum appellat; concludit ergo ibi prohiberi a Christo ambitionem et elationem, quæ est in desiderio hujus gradus vel nominis solum propter proprium honorem et æstimationem. Quem sensum præcedentia Christi verba satis indicant : *Amant primos recubitus in cœnis, et primas cathedras in synagogis, et salutationes in foro, et vocari ab hominibus Rabbi.* Ubi Gloss. interlinealis : *Magistros* (inquit) *primos sedere non vetat; sed eos arguit, qui hæc habita, vel non habita indebite appetunt;* quæ verba fere habentur in homil. 43 Imperfecti.

Quibus mediis rem litterariam Societas in suis scholasticis promoveat.

11. *Varia media proficiendi in doctrina indicantur. — De mediis corporalibus positivis. — De privativis.* — Ultimo, non erit ex his difficile ostendere media etiam proficiendi in doctrina apte et convenienter esse in Societate instituta. Varia enim media ad hunc finem assequendum necessaria sunt; quædam corporalia, alia spiritualia, et inter hæc quædam pertinentia ad voluntatem, alia ad intellectum, quædam divina, alia humana, quædam denique positiva, quædam vero privativa, removentia, scilicet, ea, quæ hujusmodi profectum impedire possunt. De his ergo omnibus ita provisum est scholaribus Societatis, ut nihil amplius desiderari posse videatur. Inter corporalia enim media illa dici possunt esse positiva, quæ ad scholarium sustentationem necessaria sunt, et ideo in jure canonico, qui student ut Ecclesiæ inserviant, multis gaudent privilegiis, ut constat ex cap. *Super specula*, de Magistris, et cap. *Relatum,* de Clerico non resid., et cap. 2 de Privileg., in 6, et ex Concilio Tridentino, sess. 5, cap. 1 de Reformatione, et aliis, de quibus videri potest Panormitanus super dicta jura, et Rebuffus, tract. de Privilegiis scholasticorum, privil. vigesimo nono et sequentibus. Ob hanc ergo causam provisum est in Societate, ut scholares in suis collegiis habeant unde convenienter sustentari possint, tum quoad victum et vestitum, tum etiam quoad ipsum studium necessaria, ita ut omni harum rerum cura et sollicitudine liberi sint, religiosa moderatione contenti. De quo breviter statuitur

quarta parte Constitutionum, cap. 4, in principio; latius parte tertia, cap. 2, ubi lit. C specialiter advertitur, in his, quæ ad vestitum attinent, majorem quamdam rationem habendam esse cum scholasticis exterioris decentiæ et commoditatis propter studiorum laborem. Et quoad instrumenta pro studiis necessaria, statuitur in quarta parte, cap. 6, § 7, ut in collegiis sit bibliotheca communis, et præterea, ut quisque libros, qui necessarii fuerint, habeat. De aliis vero rebus minutioribus, cujusmodi sunt mensa, lucerna, papyrus, atramentum, calami, et similia, res erat per se clara, de qua non oportuit aliquid specialiter statui, quia sub generali regula paupertatis, et communis usus rerum necessariarum continetur, tertia parte, cap. primo, § 7 et 8, et sexta parte, cap. 11. In hoc autem eodem genere media privativa dici possunt, quæ corporalia impedimenta studiorum auferunt seu præveniunt. Hujusmodi est illud, quod habetur quarta parte Constitutionum, c. 4, § 1 : *Peculiari cura animadvertendum erit ut temporibus valetudini corporis incommodis scholastici non studeant, ut somno quantum temporis satis sit, tribuant, et in laboribus mentis modum servent; sic enim fiet ut diutius in illis perseverare, tam in litteris addiscendis, quam in eisdem exercendis ad Dei gloriam possint.* Huc etiam spectat quod in capite tertio ejusdem partis, § 3, providetur, ut scholasticis tollantur impedimenta exteriorum occupationum et laborum, tam in domesticis officiis, quam in aliis ministeriis, ut diuturnius studiis vacare liceat. Et ad hunc finem constituuntur in collegiis coadjutores temporales, ut scholastici ab his muneribus subleventur, ut ibidem in declaratione dicitur lit. B et C.

12. *De mediis spiritualibus generalibus.* — Inter media spiritualia, alia præcipua et magis divina sunt, quæ animi puritatem et pacem conservant, et auxilium ac lumen a Deo impetrant; nam scientia, quæ per hæc studia præcipue intenditur, supernaturalis est, et ex divina gratia maxime pendet. Ob hanc ergo causam hæc media sæpe in nostris Constitutionibus proponuntur. Nam cap. sexto quartæ partis, sic dicitur : *Ut scholastici plurimum in his facultatibus proficiant, imprimis animæ puritatem custodire, ac rectam studiorum intentionem habere conentur, nihil aliud in litteris, quam divinam gloriam et animarum fructum quærentes, et in suis orationibus gratiam, ut in doctrina proficiant, ad hunc finem crebro petant.* Sic Athanasius, lib. de Incarnatione Verbi, circa finem : *Ad Scripturarum* (inquit) *indaginem verumque intellectum opus est vita proba, animo puro, et virtute quæ secundum Christum est, ut mens per ejus tramitem decurrens ea, quæ expedit, adipisci possit, quatenus fas est humanam naturam divina intelligere. Nam sine pura mente, et Sanctorum imitatione nemo comprehenderit Sanctorum verba.* Et D. Augustinus, lib. vigesimo secundo contra Faustum, c. 53 : *In his* (inquit), *qui flagrant ingenti amore perspicuæ veritatis, non est improbandum studium, sed ad ordinem revocandum, ut a fide incipiat, et bonis moribus nitatur pervenire, quo tendit.* Affert illud Eccles. 1 : *Filii, concupiscens sapientiam, conserva justitiam, et Deus præbebit illam tibi.* Et hoc significatum esse ait in Jacob, cui prius data est Lia quam Rachel : *Nam prior* (inquit) *est in recta hominis eruditione labor operandi quæ justa sunt, quam voluptas intelligendi quæ vera sunt.* De eadem re videri potest idem Augustinus, lib. 2 de Doctrina Christiana, cap. quadragesimo primo, lib. de Spiritu et littera, cap. 12, et lib. de Agone Christiano, cap. decimo tertio : *Fides* (inquit) *est, quæ subjugat primum animam Deo; deinde præcepta vivendi, quibus custoditis spes nostra firmatur, et nutritur charitas, et lucere incipit, quod antea tantummodo credebatur; errat autem quisquis putat veritatem se posse cognoscere, cum adhuc nequiter vivat.* Et Bernardus, sermon. 1 in Cantica : *Ante carnem disciplinæ studiis edomitam, emancipatam spiritui, ante spretum et abjectam seculi pompam et sarcinam, indigne ab impuris lectio sancta præsumitur;* et similia multa passim in Sanctis Patribus invenientur. Quia vero in hoc etiam pietatis exercitio potest aliquando esse excessus, qui profectum litterarum impediat, ideo etiam, quoad hanc partem, B. N. Ignatius sufficientia remedia providit, tum singulis moderationem debitam consulendo, tum etiam Superioribus magnam circa hoc curam et vigilantiam injungendo. Atque ita, in cap. 4, sæpe citato, § 2 : *Cum studiis* (inquit) *vacant, ut est cavendum ne fervore studiorum intepescat solidarum virtutum ac religiosæ vitæ amor, ita mortificationibus, orationibus, ac meditationibus prolixis eo tempore non adeo multum loci tribuetur.* Quod statim in declaratione A discretioni Rectoris committitur; et cap. 6, § 3 : *Impedimenta* (inquit) *studiis removeantur, quæ a studiis animum avocant, tam devotionum ac mortificationum, quæ vel nimiæ, vel sine debito ordine suscipiuntur, quam*

curarum, etc. Ubi statim eadem declaratio adhibetur.

13. *De mediis propriis seu litterariis.* — *Ex parte discentium.* — *Ex parte docentium.* — Jam vero, his suppositis mediis, quæ licet altiora, tamen remotiora sunt, ipsa propria et litteraria media (ut sic dicam) copiose et valde ordinate traduntur in eadem quarta parte Constitutionum, toto cap. 6, ubi præcipue ea docentur, quæ ex parte ipsorum studentium adhibenda sunt. Quale est illud in § 2 : *Serio et constanter animum studiis applicare deliberent ;* et illud, § 8 : *Scholastici in audiendis lectionibus sint assidui*, etc., et quod de continuis disputationibus statuitur, § 10 et sequentibus ; et de privato studio, § decimo quarto, et de repetitione, seu lectione auctorum post absoluta studia, § decimo sexto. Adduntur vero alia, quæ ex parte præceptorum necessaria sunt, nimirum ut sint idonei et eruditi, et in eo numero, qui doctrinæ tradendæ, et auditoribus accommodatus et sufficiens sit, quique diligenter munus suum exequantur, et scholasticorum profectum speciatim procurent, ut in eadem quarta parte Constitutionum, cap. 12 et 13, usque ad decimum quintum, ubi etiam de ordine et modo servando in doctrina tradenda, et de auctoribus in qualibet facultate perlegendis, et de tempore in unaquaque consumendo, omnia, quæ necessaria sunt, satis accurate traduntur. Ac denique Superioribus et Rectoribus præcipue committitur et commendatur delectus personarum, qui ad doctrinas addiscendas maxime necessarius est, ut unusquisque ad illam applicetur, qui naturam et ingenium ad illam satis accommodatum habere prudenter existimetur, ut videre est in eadem quarta parte, cap. 5, § 2, et cap. 13, § 4, cum declarat., lit. E, et quia interdum aliquibus durum, et difficile videri posset ad hanc vel illam scientiam contra propriam fortasse inclinationem, aut voluntatem accommodare, ideo, qui in Societate scholares approbati futuri sunt, statim in ipso examine, quod ante ingressum fit, cap. 7, § 3, interrogantur an velint se sinere duci circa ea quibus studere debent, ac studiorum modum et tempus, juxta quod Superioribus videbitur.

14. *Ex parte Superiorum gubernantium utrosque.* — Denique ipsismet Superioribus injungitur sollicitudo, vigilantia, ac cura, ut tam præceptores quam scholastici omni diligentia sua munera exequantur, nihilque eis desit, quod ad hunc finem necessarium sit. Quamobrem sperari non immerito potest scholares Societatis evasuros in litteris conspicuos, si iis mediis utantur, quæ ratione sui instituti eis licent, ac Deo sine dubio gratissima sunt ; propter quod etiam addo, non parva obligatione teneri eos ad strenue laborandum in hujusmodi studiis, tum quia eam ob causam de Ecclesiasticis bonis aluntur, tum etiam quia pro eo tempore illud est speciale munus, et proprium obsequium divinum, ad quod ab ipso Deo per suos pastores deputati sunt. Tum denique quia, sicut Aristoteles dixit, l. 1, de Cœlo, cap. 5 : *Parvus error in principio, maximus est in fine ;* et ita qui in studiis negligens est, postea inutile instrumentum erit circa conversionem vel curationem animarum ; et, quod gravius est, periculo sæpius fortasse errandi se exponit. Propter quod merito, in quarta parte Constitutionum, cap. sexto, § decimo quinto, prius Rector Collegii animadvertitur, ut moneat, incitet, et animet ad studia eos quibus id necessarium fuerit. Deinde vero additur, quod si animadverteret aliquem in studiis tempus inutiliter terere, quod nolit, aut certe non possit progressum in litteris facere, expedit illum ab eis removere, ut alius loco illius substituatur.

CAPUT IV.

UTRUM CONVENIENS FUERIT RELIGIOSOS SOCIETATIS PUBLICA STUDIA ET UNIVERSITATES HABERE, ET IN EIS DOCERE.

Postquam dictum est de proprio munere, ad quod proxime ordinantur scholares Societatis, consequens est ut dicamus de ministerio docendi. Quamvis enim munus docendi professis etiam commune esse possit, tamen, quia cum litterarum studiis conjunctum est (disciplina enim et doctrina quodammodo correlativa sunt), et quia munus hoc majori ex parte in scholis, præsertim inferioribus, per scholares approbatos exercetur, ideo ejus consideratio in hunc locum optime cadit. Circa quam in præsenti capite rationem reddemus, cur Societas hanc curam assumpserit. Deinde quo consilio, modo, et ratione illam administret, declarabimus in duobus sequentibus.

1. *Publica studia quomodo evadant universitates.* — *Error damnans hæc studia.* — *Juliani persecutio tollentis studia major quam tyrannorum mactantium Christianos.* — Igitur publica studia vocamus ea, quæ non solum

sunt ad proprios religiosos instruendos, sed pro omnibus, sive laicis et secularibus, sive religiosis cujuscumque ordinis exponuntur, quæ tunc universitates appellantur, quando privilegiis Pontificiis ac regiis muniuntur, ut in eis usque ad litterarios gradus progressus fieri possit. Possemus autem hoc loco contra illos hæreticos disputare, qui hæc studia et universitates improbare ausi sunt, quorum princeps referri potest Licinius imperator, qui adeo litteris infestus fuit, ut virus ac pestem publicam eas nominaret, ut in ejus vita scribit Joannes Baptista Ignatius, refertque etiam Prateolus, lib. 10, hæres. 3, et melius ex Victore, in vita Constantini, Baronius tom. 3, ann. 316 Christi Domini, § *Porro animo*. Postea vero Julianus Apostata Christianis specialiter prohibuit litterarum studia, quamquam ille non in eo erravit, quod sentiret litterarum studia mala esse aut inutilia ad fidei defensionem et propagationem, sed potius, quia eorum utilitatem et efficaciam agnoscebat, ut Christianam religionem, a qua turpiter ad paganismum defecerat, et cujus erat acerrimus hostis, funditus everteret, illa diabolica malitia usus est; et ideo sancti Patres acerbiorem censent fuisse illam Juliani persecutionem, quam tyrannorum, qui per vim et tormenta, ad negandam fidem cogebant, ut constat ex Augustino, lib. 18 de Civitate, cap. trigesimo secundo; et Nazianzeno, oratione prima contra Julianum; Theodoreto, cap. 7, ubi sunt illa verba notanda, pro his quæ in cap. 1 hujus lib., initio, diximus: *Vetuit ne Galilæi* (*sic enim fidei Servatoris nostri consecratos vocabat*) *poeticam, rhetoricam aut philosophiam discerent; nam nostris ipsorum* (*inquit*) *pennis* (*ut est in proverbio*) *percellimur, siquidem nostrorum scriptorum subsidiis muniti, contra nos bellum suscipiunt*. Similem persecutionem de Habdalo Mahometano, et Syriæ tyranno, refert Paulus Diaconus, lib. 22, nam etiam ille litterarum studium prohibuit omnibus Christianis sub potestate sua degentibus. Et ad hos videtur allusisse Glossa ordinaria, ex Rabano, 1 Reg. 13, ad hoc propositum accommodans verba illa: *Faber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israel; caverant enim Philistiim, ne forte Hebræi facerent gladium aut lanceam: Diabolus* (inquit) *per paganos, per hæreticos, et per falsos Christianos, studet prohibere ne sint doctores in Ecclesia, qui spiritualia arma faciant, et nobis ad pugnandum tribuant*. Hoc igitur eodem spiritu motus Wicleph dixit, universitates, studia, collegia, graduationes, et magisteria a Papa, et Episcopis esse vana gentilitate introducta, et non plus Ecclesiæ prodesse, quam diabolum, ut refertur in Concilio Constantiensi, sess. 8 et 29. Quem errorem Lutherus postea secutus est, adeo impudenter, ut dixerit (referente Adriano Papa, in Bulla contra ipsum circa medium, quæ habetur in tom. 5 Conciliorum), scholas Christianas esse Sodomas et Gomorrhas, et malorum omnium sentinas. Quod refert etiam Clicthovæus, lib. 2 de Missæ sacrificio, cap. 29.

2. *Prædictus error confutatur ex supra dictis. — Item exemplis variis. — Studia Romæ, Parisiis. — In Anglia. — In Lusitania.* — Verumtamen hic error non solum est contra fidem, et universalem consensum et traditionem Ecclesiæ, ut late ostendit Waldensis, lib. 1 Doctrinalis fidei, cap. sexagesimo octavo et sexagesimo nono; verum etiam est contra omnem rationem naturalem, et contra evidentem experientiam [1], ideoque in eo confutando non immorabimur; sufficere enim nobis possunt, quæ de necessitate doctrinæ, tam sacræ, quam liberalium artium, quatenus illi deserviunt, supra cap. 1, a nobis dicta sunt; nam hic etiam de studiis sub hac potissimum ratione consideramus. Generalius autem loquendo, studia et universitates honestarum artium, non solum propter ecclesiasticam, sed etiam propter civilem communitatem et utilitatem, necessaria sunt, et ita in omnibus regnis et provinciis recte institutis, hujusmodi generalia studia floruerunt. Unde in lib. 11 Codicis extat titulus, *de Studiis liberalibus urbis Romæ,* quos tempore Agapiti Papæ cœpisse significat Cassiodorus, in lib. Divinarum institutionum in Prologo. Parisiis etiam Carolus Magnus celeberrimam universitatem fundavit, ut Anton. refert, 2 part. Historiali, tit. 14, cap. 4, § 12, et sumitur ex Concilio Parisiensi, sub Ludovico I, lib. 1, cap. 12, cujus verba pro hac materia notanda sunt: *Obnixe ac suppliciter vestræ celsitudini suggerimus, ut morem paternum sequentes* (fuit autem Ludovicus filius Caroli Magni), *saltem in tribus congruentissimis imperii vestri locis scholæ publicæ ex vestra auctoritate fiant, ut labor patris vestri, et vester, per injuriam* (*quod absit*) *labefactando, non depereat; quoniam ex hoc facto et magna utilitas, et honor sanctæ Dei Ecclesiæ, et vobis magnum mercedis emolumentum, et memoria sempiterna*

[1] Duarenus, l. 1 de Ecclesiast. minist., c. 15.

accrescet. In Anglia, Oxoniense studium antiquissimum fuit et celeberrimum; in Hispania, Salmantinum, de quo mentionem fecit Clemens V, in Clement. 1 de Magistris; in Lusitania, Conimbricense hoc ter maximi Joannis III regali plane munificentia fundatum; quamvis enim tempore superioribus recentius sit, non tamen doctrina, et universalis Ecclesiæ utilitate, ac fructu, præsertim circa fidei propagationem, inferius existit. De studiorum ergo universalium utilitate nulla nobis quæstio est; nam etiam Aristoteles, lib. 7 Politic., cap. ult., et l. 8, cap. 1, illud dicit a legislatore maxime observandum esse, quod ad disciplinam juventutis pertinet: *Nam id* (inquit) *neglectum in civitatibus affert Reipublicæ detrimentum*, et infra subdit hanc disciplinam debere esse publicam et communem, Lacedemonios laudans, quod suam rempublicam ita instituerint; de quo plura in sequentibus afferemus. (Vide Cassanæum, in Catal. gloriæ mundi, p. 10, consid. 32.)

3. *Misso errore arguitur pro parte negante tituli ex auctoritate. — Arguitur etiam ex ratione.* — Quod ergo in præsenti inquiri potest, solum est an expediat religiosos viros in his publicis studiis docere, vel (quod difficilius est, et ad rem nostram propius accedit) harum universitatum curam accipere. Ratio dubitandi esse potest, quia religiosi officium non est docere alios. Sic enim dixit Hieronymus ad Riparium, et habetur c. 6, q. 1, c. 4: *Monachus non docentis, sed plangentis habet officium*. Et in c. *Hoc nequaquam*, § *Præcipit*, 7, q. 1, ex quinta Synodo similia verba referuntur: *Monachorum vita subjectionis habet verbum, et discipulatus, non docendi, vel præsidendi, vel pascendi alios*. Est ergo valde alienum a religioso instituto, munus docendi extra suos saltem religiosos assumere. Unde, sicut in Concilio Nicæno statutum fuit, ut monachus nulli tribuat pœnitentiam nisi monachis, nec sepeliat nisi monachos, c. 1, 16, q. 1, ita dicere possumus, religiosum non debere nisi religiosos suos docere. Et ex eodem principio, quod officium monachi non est docere, sed lugere, colligit Bernardus, serm. sexagesimo quarto in Cantica, certum esse, quod publice prædicare monacho non convenit; multo ergo minus convenit in publicis scholis docere, et adhuc minus generales universitates gubernare. Ratio denique adjungi potest, quia quidquid repugnat perfectionis profectui, est etiam alienum a religioso instituto; sed hoc munus publice legendi, præsertim externis et secularibus hominibus, necessario impedit profectum religionis, regulariter loquendo, propter nimiam distractionem, et temporis occupationem, et occasiones contendendi, ac multum loquendi, quod vix fieri sine peccato potest; ergo, etc.

4. *Prima assertio, et qua possit auctoritate probari. — Suppositio pro eadem suadenda ex traditione et ratione.* — Nihilominus certum est totum hoc munus esse posse valde accommodatum statui religioso; et in præsenti tempore, legitime et in magnam Ecclesiæ utilitatem fuisse a Societate assumptum. Ad hoc confirmandum sufficere nobis possent, quæ circa approbationem collegiorum et universitatum Societatis varii Pontifices tradiderunt, præsertim Paulus III, Julius III, Pius V, et Gregorius XIII; ut autem et ecclesiastica traditione, et ratione hoc declaremus, supponamus sermonem esse de studiis illarum disciplinarum, quæ religiosos viros decere possunt, a quo numero, jure communi Pontificio, tantum juris civilis prudentia, et scientia medicinæ exclusæ sunt in cap. *Super specula*, Ne clerici vel monachi, quod idem statutum est in quarta parte Constitutionum, cap. duodecimo, § 4, his verbis: *Medicinæ et legum studium, ut a nostro instituto magis remotum, in universitatibus Societatis vel non tractabitur, vel saltem ipsa Societas per se id oneris non suscipiet*. Jus autem canonicum docere non est religiosis jure communi prohibitum, sicut neque illi studere, aut ejus gradum suscipere, ut communiter tradunt Doctores, in d. c. *Super specula*, et in cap. primo, Ne clerici vel monachi, in 6, et ob hac causam in prædicta Constitutione Societatis non ponitur cum absoluta prohibitione. In § autem primo ejusdem cap. comprehendi videtur sub Theologica doctrina positiva, quam Societatis professores pertractare possunt, quantum ad finem præfixum salutis animarum juvat, et ideo hæc verba ibi interponuntur, *non attingendo tamen eam partem canonum quæ foro contentioso inservit*. Quamvis enim hæc pars illius doctrinæ aliis clericis secularibus non prohibeatur, quia revera non est profana, sed ecclesiastica, et ad gubernationem ecclesiasticam necessaria, nihilominus aliena est a statu religioso, qui ab omnibus forensibus causis, etiam ecclesiasticis, debet esse alienus. Ut enim in simili dixit Pelagius Papa: *Amarissimum est de isto proposito ad illud officium homines deduci, in quo nullo modo, quæ a monachis Deo promissa sunt, valeant*

adimplere; omnimoda enim est illius officii, et istius habitus diversitas: illic enim quies, oratio, labor manuum; at hic causarum cognitio, conventiones, actus, publica litigia, et quæcumque vel ecclesiastica instituta, vel supplicantium necessitas poscit, cap. *De præsentium*, 16, q. 1. His ergo remotis disciplinis, cæteræ, quæ vel sacræ sunt, vel ex se ita communes, ut ad sacras possint esse utiles, et negotiis secularibus non implicentur, minime sunt extra religiosum institutum, etiamsi omnibus docendæ sint. Quia vero certius hoc est de tota Theologica doctrina, quatenus et scholasticam, et positivam, et Scripturæ interpretationem complectitur, ideo *in hanc potissimum Societatis universitates incumbunt, quia ad salutem animarum medium magis proprium est*, ut in citato § 1 dicitur. Et ob eamdem causam de hac potissimum conclusionem positam confirmabimus; nam de cæteris in sequentibus specialiter dicemus.

5. *Probatur jam assertio traditione.* — Si ergo antiquos Ecclesiæ mores consulamus, inveniemus doctrinam hanc frequentius per viros religiosos publice fuisse traditam. Refert enim Eusebius, libro quinto Historiæ, c. 4, et 10, et ex illo Hieronymus, de Scriptoribus ecclesiasticis, Pantænum, virum religiosum, publice in Ecclesia Alexandrina sacræ doctrinæ professorem fuisse. Et quamvis non asserant illum fuisse monachum, aut proprie religiosum, insinuat tamen Eusebius fuisse ex sectatoribus Apostolorum, qui eorum vitam et officium, atque adeo statum imitati sunt: *Erant* (inquit) *ad id temporis plures verbi prædicatores, qui divino Apostolorum imitandorum studio inflammati, magna adjumenta cum ad verbum Dei in animis hominum exædificandum, tum ad id augendum afferebant, quorum e numero erat Pantænus ille*, etc. De quo etiam addit (ut in hoc etiam exemplum nobis esse possit) ad Indorum usque regiones se contulisse, ut gentibus, quæ Orientem incolebant, præco esset Evangelii. Et concludit: *Iste Pantænus, propter multa recte facta, et virtutes eximias, tandem scholæ illi Alexandrinæ præficitur, qui tum sermone coram, tum scriptis, divinorum institutorum et religionis tanquam thesauros hominibus proposuit.* De cujus eruditione multa scripsit discipulus ejus, Clemens Alexandrinus, libro primo Stromatum. Advertit autem Hieronymus scholam illam Alexandrinam a Marco Evangelista incepisse, et in ea successione continua semper ecclesiasticos fuisse doctores, qui illi præfuerunt, quos verisimile est fuisse semper viros Apostolicos et religiosos, quales in Alexandria sub Marco præcipue fuisse in tomo superiori ostensum est, quamquam eos, qui scholam illam regebant, ex clericis ac presbyteris fuisse certum sit; nam de Pantæno ibidem dicitur fuisse ordinatum, et ei successit Clemens presbyter Alexandrinus, et huic Origenes, etc. Jam vero in eodem tomo ostendimus clericos eo tempore fuisse religiosos a monachis distinctos; nam monachi tunc nondum doctrinæ, aut Ecclesiæ ministeriis vacabant.

6. *Suffragatur inductio.*—Præterea eadem ratio est de doctrina, vel scriptis, vel voce tradenda; constat autem præcipua Theologorum scripta, tam a sanctis Patribus, quam ab scholasticis Doctoribus edita, status religiosi fructus et labores extitisse. Nam Athanasius, Nazianzenus, Basilius, et multi alii Græci, religiosi et monachi fuerunt; et ex Latinis, Augustinus, Hieronymus, et alii; ex scholasticis vero Thomas, Bonaventura, et cæteri fere omnes, quos etiam constat publicos professores fuisse; et Hieronymus, epist. 4 ad Rust., et 16, q. 1, agnoscit Nazianzenum præceptorum suum; similem inductionem fecit D. Thomas, dict. opusc. 19, c. 2, ubi adducit etiam Damascenum, Chrysostomum, cum aliis, quos dicit fuisse religiosos, et præcipuos Ecclesiæ Doctores. Affert etiam verba illa, quæ libro primo, capite quinto, numero octavo, ex Hieronymo adduximus: *Sic vive in monasterio, ut clericus esse merearis.* Et infra: *Multo tempore disce quod doceas.* Plures etiam universitates studio et eruditione virorum religiosorum fundatæ sunt; sufficitque nobis exemplum Parisiensis Academiæ, quæ per monachos fundata est. Sic enim ait Anton., secunda parte historiali, tit. 14, c. 4, § 12: *Fuerunt Parisiis fundatores hujus studii quatuor monachi, Bedæ discipuli, scilicet Rabanus et Alcuinus, Claudius et Joannes Scotus* (Benedictinus scilicet, non Minorita, ut Genebrardus, in sua Chronologia, lib. 3, paulo ante finem, notavit, et erat per se notissimum). Refert præterea ibidem Antoninus, ex Chronicis metropolis Arelatensis, historiam nostro instituto valde accommodatam, quam ideo breviter perstringendam duxi: *Cum in occiduis* (inquit) *partibus solus* (scilicet Carolus Magnus) *regnare cœpisset, et studia litterarum jam essent ubique in oblivione, ideoque* (causalem nota) *veræ divinitatis cultura teperet, contigit duos Scotos, monachos de Hibernia, cum*

mercatoribus Britanniæ applicare, viros et in secularibus litteris, et in sacris Scripturis incomparabiliter eruditos, qui ad convenientes turbas clamabant: Si quis sapientiæ cupidus est, veniat ad nos, et accipiet eam, nam apud nos venalis est; quod cum ad aures Caroli pervenisset, eos vocatos interrogat, si veram sapientiam venalem haberent. Cui illi: Sapientiam, inquiunt, et habemus, et in nomine Domini eam quærentibus dare parati sumus. Quærenti autem regi quid pro ea peterent, responderunt loca tantum opportuna, et animas ingeniosas, et, sine quibus peregrinatio ista transiri non potest, alimenta. Quibus auditis, ingenti gaudio repletus Carolus, alterum in Gallia Parisiis residere fecit, et pueros nobilissimos ei commendavit, et victuaria dari præcepit; alterum vero in Italiam direxit, cui monasterium S. Augustini, juxta Ticinensem urbem (vulgo Pavia), *delegavit, ut illic, qui voluissent, ad discendum congregari possent.* Postea vero (ut ibidem refertur) adveniens Alcuinus, et imperatorem ipsum, et totam Galliam doctrina illustravit. Fuit ergo semper ministerium hoc religiosorum virorum valde proprium, eorumque statui maxime accommodatum.

7. *Secunda assertio. — Probatur ex traditis a D. Thoma. — Confirmatur.* — Ex quo ulterius recte concludimus, posse optime institui religionem, quæ ad hunc finem docendi publice in Ecclesia quascumque doctrinas religioso statui accommodatas, inter alias actiones suas, ordinetur. Hoc intendit D. Thomas 2. 2, q. 188, art. 4 et 5; nam, licet in priori solum agat de ministerio prædicandi, et audiendi confessiones, et in posteriori generatim de ministerio studendi, tamen ex discursu utriusque simul evidenter concluditur idem esse de ministerio docendi, ut constat etiam ex eodem opusculo 19, cap. vigesimo tertio, et quarto, et duodecimo. Quidquid enim in hoc ministerio invenitur, per se loquendo sanctum est, et aptum ad propriam et proximorum charitatem nutriendam. Nam imprimis ante actum docendi, requirit ex parte ipsius doctoris sacram lectionem, et assiduam meditationem rerum divinarum, vel aliarum rerum, quæ ad divinarum intelligentiam conducat; qui actus non solum honesti sunt, sed etiam ad vitam contemplativam per se spectant, ut in superioribus, lib. 1, c. 6, probatum est, et ideo maxime sunt proportionati statui religioso, ad quem illud vitæ genus principalius pertinet. Deinde actus ipse docendi, præcipue religiosa intentione factus, plures habet honestates et utilitates; est enim imprimis utilis proximo, qui docetur et illuminatur, principaliter quidem in ordine ad bonos mores, et vitam æternam, consequenter vero in ordine ad omnia alia commoda, quæ ex eruditione proveniunt; est ergo ex suo genere actus misericordiæ spiritualis; et consequenter etiam charitatis proximi, cui beneficium fit; et Dei, propter quem fieri debet; erit etiam actus religionis saltem imperatus, quia propter Dei obsequium, et propter zelum animarum fieri debet, quo sacrificio nullum est Deo gratius, ut ex Gregorio, hom. 12 in Ezech., affert D. Thomas, dict. quæst. 188, articulo quarto; ergo hoc etiam genus actionis de se maxime consentaneum est statui religioso, præsertim quia ipsemet actus docendi, quamvis ad activam vitam pertinere videatur, intrinsece includit contemplationem, non solum quia illam supponit, ut diximus, sed etiam quia magnam requirit internam considerationem, et facile potest in Deum referri, et ut sic ad illam vitam pertinet, juxta doctrinam D, Thomæ 2. 2, q. 179, art. 2, ad 3, et q. 180, art. 5. Accedit præterea, quod status religiosus aptissimus est ad illud munus, ut D. Thoma late in dict. opusc. declarat, tum quia religiosi sunt vacui curis et sollicitudinibus seculi, et ideo sunt melius dispositi ad lectionem et studium, et consequenter ad doctrinam; tum etiam quia tunc doctrina est fructuosior discipulis, quando bonis moribus conjuncta est; religiosus autem, ex vi sui status, profitetur non tantum bonos, sed etiam perfectos mores, observando non tantum præcepta, sed etiam consilia. Et plures alias rationes ibi accumulat, quæ legi possunt; est enim res per se satis clara.

8. *Tertia assertio. — Probatur primo. — Probatur secundo a simili ex D. Thom.* — Solum superest ut addamus etiam posse convenienter institui in religione aliqua, verbi gratia, in Societate, ut habeat proprias universitates sub sua propria cura, et regimine, ac doctrina, quod ex eisdem principiis facile ostenditur, supponendo hoc debere fieri debito ordine ac modo, et non propria auctoritate, sed Pontificia. Sic enim totum illud officium est pietatis et beneficentiæ publicæ, et nihil habet in se indecens, aut alienum a statu religioso; nam incommoda, quæ objici possunt, sunt accidentaria, et ad hoc maxime inservit religiosus status, ut vitentur; quod

si aliquid per fragilitatem humanam irrepserit, abundantia fructus compensatur, et ideo Ecclesiastici 24 dicitur : *Qui elucidant me* (id est, veram sapientiam) *vitam æternam habebunt;* et Daniel 12 absolute promittitur : *Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti; et qui ad justitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates.* Quibus verbis quanti sit meriti et æstimationis apud Deum, docere alios in ordine ad salutem, declaratur, ut ibidem explicat Hieronymus, et in epistol. 103 ad Paulinum. Possumus autem specialiter applicare illa verba ad fructum harum universitatum; nam in illis proprie erudiuntur multi, vel potius omnes, quantum est ex institutione earum. Ac deinde quo magis fuerint conjunctæ religioni bene institutæ, eo illarum eruditio magis erit ad salutem. Est ergo institutio illa Deo gratissima, et magnam habens remunerationem, si recte fiat. Deinde utor argumento quo D. Thomas. Ad defendendam Ecclesiam per corporalem militiam institui potest religio; ergo multo magis ad defendendam illam per propria arma ejus, quæ magis spiritualia sunt, quam corporalia, 2 Corinth. 10, et magna ex parte in doctrina consistit. Cui argumento nos addimus ad religionem militarem non tantum pertinere, quod sui religiosi privatim militent, sed etiam quod exercitum ducant, congregent, ac dirigant in eo genere militiæ. Sic ergo cum proportione hoc spectat ad religionem spiritualiter militarem (ut sic dicam); ad hunc autem finem instituuntur hujusmodi universitates, in quibus et per ipsam generalem doctrinam publicum fit bellum contra dæmonem, et plures etiam instituuntur milites et duces, qui aliis locis et variis modis contra ipsum militare possint. Simile argumentum est, quod religio institui potest ad curandos infirmos, non tantum per privatam actionem singulorum, ut sic dicam, sed erigendo etiam publicum xenodochium, et totam curam ac sollicitudinem illius assumendo. Idemque cum proportione dici potest de aliis operibus misericordiæ; cur ergo non multo magis hoc idem dicendum est de hoc genere misericordiæ spiritualis?

9. *Societas etiam in alienis universitatibus docere potest sine stipendio, oppositione, præcedentia in sedendo.*— Est autem hoc loco advertendum, quamvis Societas proprias possit habere universitates et collegia, in quibus doctrinam hanc, tam suos, quam externos discipulos publice doceat, non tamen prohiberi ex vi sui instituti, quominus in generalibus universitatibus idem ministerium possit admittere, si, servata paupertate quam profitetur, et ablatis occasionibus ambitionis et secularis negotiationis, ei offeratur. Quod his verbis declaratum est in congregatione prima generali, can. 15 : *Cathedræ publicæ in universitatibus, aut alibi, cum ea disceptatione suffragiorum, et oppositione quæ solet fieri, non sunt admittendæ; si tamen sponte offerantur ab universitatibus, aut Rectoribus earum, et gratis prælegantur, nec quisquam se opponat cum quo sit disceptandum, admitti possent, consulto Generali.* Et eadem ratione, consentaneum est instituto Societatis, ut ad gradus Doctoratus vel Magisterii interdum alii promoveantur; imo id expresse disponitur in quarta parte Constitutionum, c. 6, § 17, servatis tamen circumstantiis, quibus semper cavetur ne paupertas vel humilitas lædantur. Una est, ut nostri doctores in sedendo non servent certum antiquitatis ordinem, et simul omnes extra numerum se constituant, et pro ratione additur, ut ab omni ambitionis specie, atque ab aliis affectibus parum temperatis recedant; quæ conditio servari facile potest in propriis universitatibus ipsius Societatis, in quibus sunt alii doctores externi, qui juxta suam antiquitatem vel prærogativam certa loca accipiunt.

10. *Limitatur proxime dictum de non præcedentia in sedendo.*—Possunt tamen interdum in aliis universitatibus nostri professores gradum accipere, quia neque hoc est alienum a statu religioso, ut late docet D. Thomas, Opuscul. 19, contra impugnantes religionem, cap. 2 et 3, quem imitatur D. Antonin., tertia parte, titulo quinto, c. 2, § 8; et Alvarus Pelagius, lib. 2 de Planctu Ecclesiæ, c. vigesimo quarto, circa finem; neque etiam est alienum a Societate, cum interdum ad ministerium suum cum utilitate exercendum necessarium sit. In illis ergo universitatibus necessarium est quoad hanc locorum dispositionem, earum ordinem et consuetudinem, vel institutionem sequi, tum quia non erit in potestate nostra illum immutare, cum nostræ jurisdictioni non subsint; tum etiam quia in re alioquin indifferente, et quæ sine incommodo religionis fieri potest, decet membrum consuetudini totius corporis conformari; tunc autem doctor Societatis fit membrum talis universitatis; sequatur ergo consuetudinem ejus servata sui instituti humilitate, ut nullius loci dignitatem ambiat, sed aliis facile cedat,

et illo contentus sit, qui sibi fuerit designatus.

11. *Observationes aliæ circa gradus litterarios.* — Altera conditio est, ne sumptus, qui pauperes non deceant, in gradibus hujusmodi faciant, *ad quos* (dicitur citato loco) *sine humilitatis detrimento, non ob aliud, quam ut possint proximis ad Dei gloriam esse utiliores, promoveri debent.* Et in hac conditione includitur, vel certe ex proprio modo nostræ paupertatis supponitur, non debere doctorem Societatis ex suo gradu temporale emolumentum aut stipendium, quod ex aliorum actibus aut gradibus aliis provenire solet, sperare aut accipere. Supponitur etiam in ultimis verbis, non posse religiosum Societatis hujusmodi gradum procurare aut ambire, id enim sine magno detrimento humilitatis non permitteretur. Addo etiam merito in Societate observari, propter eamdem humilitatem conservandam, ut hi gradus non conferantur propter honorem, seu quasi in præmium personarum, sed tantum pro ministeriorum necessitate, neque amplius multiplicentur, quam ad munera, seu onera Societatis sustinenda necessarium sit. Quamvis enim Cajetanus 2. 2, quæst. 186, articulo septimo, reprehendat Prælatos religionis institutæ ad prædicandum, qui subditos prohibent ab hujusmodi gradibus remuneratoriis, quando alias personæ dignæ sunt, nihilominus si hac intentione fiat, ut ambitioni locus non detur, dummodo religioni sufficienter provideatur et inserviatur, laudabile et optimum consilium est.

12. *Ad locum Hieronymi in num.* 3. — Ad verba ergo Hieronymi respondet D. Thomas supra, Hieronymum ibi explicasse id, quod per se, et quasi ex officio et statu convenit monacho, ut monachus est; nam ejus non est perficere, sed perfici, nec docere, sed pœnitentiam agere; non tamen negat Hieronymus quin persona monachi, si alioqui habeat necessaria ad docendum, possit munus illud suscipere, si ab eo, qui potestatem habeat, imponatur; et eumdem sensum habent verba quintæ Synodi superius citata. Est autem advertendum nomen *monachi*, proprie sumptum, significare eum, qui vitam solitariam vel pure contemplativam profitetur, ut aperte explicat Dionysius, c. 6, de Eccles. Hierarch.; et Piamont. Abbas apud Cassianum, collat. 18, c. 5; et propterea, juxta antiquum morem Ecclesiæ, ad monachos ordinarie et ex vi sui instituti non pertinebant ministeria ecclesiastica ad doctrinam vel sacramenta pertinentia; et ideo graviter reprehenduntur, quando præsumentes de proprio statu, propriâ auctoritate illa usurpabant; et ita intelliguntur multa decreta, 16, q. 1, per viginti priora capita; in multis autem eorum expresse declaratur, etiam eo tempore non fuisse prohibitum monachis, auctoritate Episcopi, et ecclesiastico ordine servato, talia munera exercere. Et hac ratione intelligitur optime quod ex Concilio Nicæno objiciebatur; nam monachi, etiam secundum suam primam institutionem, poterant hæc officia inter se exercere ex vi suæ institutionis, et quasi intrinsecæ potestatis, quia hoc ad conservationem et perfectionem sui status per se erat necessarium; at vero circa fidelem populum nihil poterant nisi extrinsecus ab Episcopis vocati; et eodem modo loquitur Bernardus de monacho, quatenus monachus est.

13. *Mendicantes ordines etiam instituti ad docendum.* — *Imo olim id datum monachis a Pontificibus.* — At vero post illa tempora, præsertim a temporibus Dominici et Francisci, institutæ sunt religiones, quæ cum vita contemplativa activam circa proximos conjungunt sub habitu etiam monachali, a quo monachorum nomen participant; quamvis secundum etymologiam vocis et primævam institutionem monachi non sint. Sic enim etiam nunc monachales ordines a mendicantibus distinguimus. His ergo monachis, ex vi suæ institutionis, et status sic approbati per Sedem Apostolicam, non tantum lugendi, sed etiam legendi, seu docendi officium competit; non quidem potestate ordinaria, sed delegata. Quia vero hæc delegatio non est personalis, ut sic dicam, sed totius religionis, nec est tantum a privato Episcopo, sed ab universali Pontifice, et est quasi a jure per approbationem, et privilegia talium religionum, ideo dicimus jam illis convenire ex vi talis status et instituti. Antea enim aliquæ concessiones similes factæ fuerunt monachis per Innocentium, Gregorium, Bonifacium, et alios Pontifices. ut patet ex cap. *Si monachus*, cap. *Moderamine*, cap. *Sunt nonnulli*, et cap. *Si quem*, 16, quæstione prima; illæ vero semper magis respiciebant clericatum quam monachatum, et particularem personam quam religionem. Jam vero nunc post instituta mendicantium plures etiam monachales religiones hanc potestatem seu delegationem participant.

14. *Status religiosus nunquam impedivit clericos docere sicut olim monachos.* — *Conclusio totius capitis.* — Addendum etiam est,

quod et D. Thomas, citato loco, adnotavit, hæc, quæ de monachis olim dicebantur, non habuisse locum in religiosis clericis, qui semper in Ecclesia fuerunt, nec de illis intelligi debere; quia nec ita nominabantur, neque in omnibus cum illis æquiparandi sunt, sed in his tantum quæ ad statum religiosum, ut sic, pertinent, juxta cap. *Quod Dei timor*, de Statu monachorum, et c. *Ex parte*, de Postulando. Unde concludit D. Thomas, quod *sicut clerici regulares non tenentur abstinere a lineis indumentis, quamvis monachi teneantur, ita multo fortius licet illis religiosis docere, quorum religio est ad hoc statuta, etiamsi monachis non liceret.* Constat autem ex superius dictis in lib. 1, c. 5, Societatem pertinere ad hunc ordinem religiosorum clericorum, et ex propria institutione esse ordinatam ad juvandos proximos, præsertim in doctrina et moribus, et ad hunc finem esse ab Ecclesia approbatam, et a Sede Apostolica accepisse omnem potestatem ad hoc munus necessariam; ergo omnibus titulis et licet, et proportionatum est hoc munus tali religioni. Neque est verum, ministerium hoc per se impedire perfectionis profectum, ut ex dictis de illius honestate constare potest, et a fortiori patebit ex sequenti capite.

CAPUT V.

UTRUM SOCIETAS CONVENIENTER SUSCEPERIT PUERORUM INSTITUTIONEM.

1. *De qua eruditione hic tractetur.* — Non agimus de eruditione puerorum, quæ solum pertinet ad eorum instructionem in bonis moribus, vel rudimentis in doctrina Christiana; nam hoc ministerium non est proprium collegiorum aut universitatum, sed toti Societati commune est (imo professorum est magis proprium, ut infra, lib. 6, c. 3, videbimus), quia non ad scientiam, de qua nunc agimus, sed ad justitiam et salutem ordinatur; agimus ergo de tota eruditione puerorum, quæ ad intellectum illustrandum pertinet. In tres autem ordines possumus distinguere totam doctrinam harum universitatum, infimum, medium et supremum. In hoc ultimo ponimus sacram doctrinam, et quæ ad illam intrinsece pertinent, ut sunt casus conscientiæ, de quo maxime procedunt dicta in capite præcedenti, neque in præsenti titulo comprehenditur, quia hæc doctrina puerorum non est, sed viros jam bene adultos requirit, ut etiam Aristoteles, lib. 1 Ethicorum, c. 3, de civili scientia sensit. In medio ordine ponimus artium curriculum, quod et mathematicas, et aliqua ex parte ethicam doctrinam complectitur; licet vero in minori ætate addisci possit, non tamen est proprie puerorum eruditio; nam revera postulat facultatem ingenii satis expeditam, atque adeo rationis usum omni ex parte perfectum. Habet etiam hæc doctrina magnam affinitatem cum Theologia, et ideo propter illam non oporteret peculiarem movere quæstionem; nam quæ diximus capite superiori, magna ex parte possunt ad illam applicari, cum ostenderimus ibi in numero septimo considerationem veritatis philosophiæ, in Deum relatam, quamdam esse religiosam contemplationem. Accedit, quod ea, quæ de infimo ordine dicenda sunt, a fortiori de his mediis facultatibus procedent. Igitur puerorum eruditio comprehendit totam linguarum peritiam incipiendo a primis grammaticæ fundamentis usque ad perfectam eloquentiam, cum aliarum linguarum, præsertim græcæ, præsidiis et ornamentis, una excepta hebræa, quæ magis adultos decet.

2. *Assertio prima præambula, eruditionem per se bonam esse.* — *Probatur auctoritate.* — Deinde notandum est, ministerium hoc considerari posse, vel absolute, et secundum se, vel comparatione facta ad religiosos a quibus usurpatur; nam de illo secundum se nemo, nisi sit insanus, dubitare potest, quin sit optimum, et ipsi juventuti utilissimum, imo et Reipublicæ maxime necessarium. Quod non solum in Ecclesia verum est, ut statim ostendemus, sed idem etiam agnoverunt philosophi, et legum latores, pro externa politia, seu civili Republica, ut videre licet apud Aristotelem, 7 Politicorum, c. ultimo, et lib. 8, c. 1. Quamvis enim in generali loquatur de institutione puerorum quoad mores, tamen ipse maxime intelligit de his actionibus, quæ ad bonum regimen et conservationem Reipublicæ necessariæ sunt; inter quas constat merito numerari hujusmodi eruditionem [1]. Sic etiam dixit Cicero, oratione secunda in Verrem: *Nullum munus Reipublicæ afferre majus meliusve possumus, quam si docemus atque erudimus juventutem;* et Diogenes Laertius dixit, adolescentium educationem totius Reipublicæ esse fundamentum. Nihilominus tamen, comparatione facta ad religiosos, du-

[1] Vide Siman., lib. 6, de Repub., c. 23.

bitari potest an expediat hoc munus per illos ministrari et exerceri.

3. *Probatur quoad profectum in ipsa doctrina.* — In quo rursus subdistinguo illud ipsum verbum *expediat;* potest enim inquiri an expediat ipsis pueris, qui docendi sunt, vel an expediat ipsis religiosis, qui docturi sunt. Et in primo quidem sensu res etiam certissima est, illud esse valde expediens, secundum se et ex suo genere spectatum. Ad quod demonstrandum animadvertendum est, duo posse in hac disciplina, et puerorum educatione considerari : unum est profectus in ipsa doctrina; aliud est vita, seu boni mores, qui simul cum ipsa doctrina addiscuntur. Et utrumque multum pendet ex magistri qualitatibus seu dotibus. Sed primum magis pendet ex doctrina et eruditione magistri; ex quo capite parum refert illum esse religiosum aut secularem, justum vel iniquum; quia potest secularis et iniquus excedere in eruditione et doctrina, ut per se patet. Nihilominus tamen, quia profectus discipuli non pendet tantum ex scientia magistri secundum se, sed ut applicata ad docendum ipsum, id est ex cura et sollicitudine integre et perfecte implendi munus suum, non ad quæstum vel ostentationem, sed ad utilitatem discipuli, ideo ex hac parte multum refert vita et bona conscientia præceptoris etiam ad profectum litterarium discipuli; ergo ob eamdem causam religiosus status præceptoris ex se potest multum conferre ad meliorem instructionem puerorum, etiam quoad utilitatem et profectum litterarum; nam ratione status diligentiores et fideliores esse debent in suo munere præstando, ac etiam magis integri et independentes, si ab ipsis, quos erudiunt, stipendium non accipiant; unde tandem, quia ex charitate illud faciunt, et omnibus, et singulis, pro captu uniuscujusque, prodesse curabunt. Præterquam quod propter vitam aliis curis et sollicitudinibus liberam, magis in eo munere laborare possunt; addo etiam ratione ejusdem status facilius posse melioribus consiliis uti, etiam in ipsamet ratione docendi, cum majori fructu discipulorum; ad quod etiam facilius possunt et sibi et discipulis divinum auxilium impetrare.

4. *Deinde quoad profectum in moribus.* — Majoris autem momenti est profectus in moribus, qui facillime in ea ætate imprimuntur. Et ad hunc profectum quamplurimum refert vita et religiosum institutum præceptoris, ut late tractat Ribaden., lib. 3, de B. Ignatio, cap. ultimo. Primo, ratione exempli, quod maxime movere solet; et ideo qualis magister est, tales educantur discipuli, præsertim in ea ætate quæ vix potest inter bonum et malum discernere; et ideo actio magistri, si mala sit, est discipulo quædam licentia tacita, vel potius excitatio ad eum imitandum. Propter quod dixit Boetius, in tractatu scholarium: *Nulla res est magis perniciosa discipulo, quam vita magistri contumeliosa.* Secundo, ratione intentionis, et industriæ quæ ex ea nascitur; nam religiosus præceptor magis intendit bonam educationem pueri in moribus, quam in doctrina, et ideo quidquid potest pravos mores docere, vel in ipsismet libris legendis, vel in quacumque prava societate, aut aliis hujusmodi rebus diligenter avertit; quidquid vero ad eorum bonam instructionem commode juvare potest, non prætermittit. Hinc Chrysostomus, homil. 60 in Matth., parentes docet, ut si ad colendum filiorum ingenium pædagogus recipiendus sit, non quemcumque sibi oblatum statim admittant, sed considerent *ullam artem hoc artificio sublimiorem non inveniri. Quid enim* (inquit) *majus quam animis moderari, quam adolescentulorum fingere mores? omni certe pictore, omni certe statuario, cæterisque hujusmodi omnibus excellentiorem hunc duco, qui juvenum animos fingere non ignoret.*

5. *Accedit auctoritas utriusque juris.* — Hinc etiam sacri canones, qui frequenter præcipiunt ut sit in unaquaque Ecclesia præceptor, qui pueros in his inferioribus disciplinis, etiam in grammatica, instruat, simul admonent ut magna cura is eligatur, qui vita et moribus eis prodesse possit, ut videre licet in Concilio Lateranensi, sub Alexandro III, p. 1, c. decimo octavo, ubi specialiter admonetur ut talis præceptor et gratis doceat, et docendi licentiam gratis accipiat, ac beneficium competens quo ali possit. Quod ex parte statutum fuerat in quadam antiqua Synodo sub Eugenio II, et habetur in cap. *De quibusdam*, distinct. 37; in Concilio autem Lateranensi, sub Innocentio III, c. undecimo, distincte explicatur, ut gratis in grammaticæ facultate ac aliis instruat, et quod magister idoneus constituatur, a Prælato cum Capitulo seu majori ac saniori parte Capituli eligendus. Et in Concilio Tridentino, sess. 5, c. 1, de Reformatione, idem statuitur, et eligendus magister dicitur ab Episcopo cum consensu Capituli, et omnibus modis curandum esse, *ne pia hæc, utilis, atque fructuosa provisio quovis quæsito*

colere negligatur. Et sess. 23, c. 18, de Reformatione, gravissime statuit, ut erigantur seminaria, in quibus pueri a teneris annis ad pietatem et religionem simul cum litteris instituantur. Et in Concilio Moguntino, sub Sebastiano, cap. sexagesimo quinto, gravissime idem statuitur tanquam res maxime necessaria ad fidem et religionem, vel instaurandam, vel conservandam. Et peculiariter animadvertitur, ut præceptores idonei sint, et catholicæ veritatis amantes, ac de hæresi non suspecti. In Concilio autem Mediolanensi I, sub Carolo Borromæo, part. 1, dicitur magistros esse eligendos *non minus fidei et vitæ, quam doctrinæ et scientiæ laude commendatos;* quibus etiam præcipit ut bonis moribus, et salutaribus præceptis eos erudiant[1]. Nec solum canones, sed etiam leges civiles hanc curam habuerunt. Nam in leg. *Magistros*, c. de Professoribus, lib. 10 : *Magistros* (inquit) *studiorum doctoresque excellere oportet moribus primum, deinde facundia*. Et deinde subjungitur, ut magno judicio, et optimorum conspirante consensu, eligantur; et lib. 2, statuitur, ut si semel electus postea inveniatur insufficiens, reprobetur. Et similiter in leg. unica, C. de Professoribus qui in urbe, lib. 12, dicitur : *Si laudabilem in se bonis moribus vitam esse probaverint*. Et postea additur : *Si docendi pueritiam*, etc. Ex hoc ergo capite etiam est manifestum Ecclesiæ et Reipublicæ multum expedire, ut hæc puerorum eruditio per religiosos fiat. Quia, per se loquendo, et ex vi sui status, perfectiores in bonis moribus esse debent, et diligentiores in discipulis instituendis in bonis moribus simul cum doctrina.

6. *Arguitur primo ex Gregorio.— Exemplo tandem arguitur.* — Reliquum est ut videamus, an ipsis quoque religiosis hoc expediat; non enim defuerunt, qui in hoc etiam nostram Societatem reprehenderint, quod ad hujusmodi ministerium se dimittat. Primum, quod vile ac infimum, religiososque viros munus dedecens videatur. Nam cum D. Gregorio relatum esset, Desiderium grammaticam quibusdam exponere, ad eum ita scribit, l. 9, epist. 48 : *Quam rem moleste ita cepimus, ac sumus vehementius aspernati, ut ea* (scilicet bona quædam) *quæ prius dicta fuerant, in gemitum et tristitiam verteremus*. Refertur in c. *Cum multa*, d. 86. Secundo, quia non solum indecens, sed etiam noxium potest hoc ministerium esse religiosis viris, tum propter nimiam distractionem et inquietudinem, quam puerorum multitudo necessario allatura est; tum propter nimium laborem et occupationem, quæ non solum proprium spiritualem profectum, sed etiam ministeria majoris momenti, et quæ majores Ecclesiæ fructus parere possent, impediunt; tum denique propter multa pericula, quæ cum hoc ministerio adjuncta esse possunt. Tertio ex aliarum religionum exemplo ; nullæ enim sunt quæ in hoc ministerio circa seculares occupentur, a quarum vestigiis discedere, et novum aliquid in re tam gravi introducere, laudabile non est.

7. *Suadetur primum assertionis membrum.* — Nihilominus censemus et hoc non esse novum, neque alienum a religioso statu; et pro tempore et opportunitate Societatis fini et institutioni fuisse maxime consentaneum. Probo singula, et imprimis ex antiquis historiis et ex Patribus constat puerorum eruditionem a viris religiosis tanquam piam, et Ecclesiæ valde utilem fuisse susceptam. Nam quod Eusebius, lib. 5 Historiæ, c. 11 et 12, et lib. 6, c. 12, refert de schola Ecclesiæ Alexandrinæ, non solum videtur intelligendum de ipsa doctrina sacra, seu Theologia, sed etiam de aliis disciplinis, et de eloquentia, et aliis fundamentis eo tempore ad sacram doctrinam necessariis. Et ideo de Pantæno ait, fuisse omni humaniori litteratura præstantissimum, et de Origene partitum fuisse curam docendi cum Heracla, viro sacrarum litterarum studioso, et in aliis disciplinis disertissimo, ac philosophiæ non ignaro, eique illos erudiendos commisisse, qui ipsis fidei elementis essent imbuendi. Et Theodoretus, lib. 4 Historiæ, c. 16, refert Protogenem, in Thebaidam a Valente relegatum, statim ac locum reperit idoneum, ludum aperuisse, et pueris docendis operam dedisse, quos non modo exercuit ad celeri manu scribendum, verum etiam sacra Dei eloquia docuit : *Nam hymnos* (inquit) *Davidis tanquam dictata illis proposuit, et eas Apostolicæ doctrinæ sententias, quas eorum ingeniis accommodatas putabat, ediscendas tradidit*. In quo exemplo (ut ex illo cætera, quæ afferemus, intelligantur), animadverto non oportere ut de eadem eruditione in grammatica, vel latina lingua, hæc antiqua testimonia loquantur, sed cum proportione accipienda

[1] Varia de institutione puerorum apud Alex. ab Alex.; et Tiraq., lib. 2 Genial., c. 25.

esse de eruditione puerorum in quibuscumque inferioribus disciplinis, quæ sint quasi principia, vel fundamenta perfectioris doctrinæ; sic enim nunc etiam grammatica ad hæc fundamenta pertinet, ut notavit Isidorus, lib. 1 Etymologiarum, c. 4. Qui propterea dixit, lib. 3 de Summo bono, c. 13, grammaticorum doctrinam etiam posse proficere ad vitam, dum fuerit in meliores usus assumpta, quod ex Hieronymo refertur in cap. *Si quis autem*, d. 37. Imo etiam artem scribendi inter hæc fundamenta reputavit prædictus Protogenes, qui fuit vir sanctus, et miraculis clarus, ut ibi Theodoretus refert. Et de S. Cassiano Martyre, qui munus habuit docendi pueros parvulos, a quibus postea martyrium passus est, ut ex Prudentio et Beda refert Surius, tom. 4, die 13 Augusti; de hoc (inquam) ferunt, ut videre est apud Baronium in Martyrologio, die 13 Augusti, fuisse prius Episcopum in Germania, et a sua sede dejectum venisse in Italiam, et Immolæ consedisse, ibique ludum litterarum aperuisse. Item de S. Patroclo refert Gregorius Turonensis, in vita ejus, et ex eo Surius, tom. 6, die 19 Novembris, fuisse prius clericum, seu Canonicum regularem, et relicta urbe, ad vicum quemdam discessisse, ibique, *ædificato oratorio D. Martini reliquiis consecrato, pueros erudire cœpisse in studiis litterarum.*

8. Refert etiam Chrysostomus, lib. 3 adversus vituperatores vitæ monasticæ, post medium, quemdam venerabilem monachum, qui solitariam vitam profitebatur, ad Constantinopolitanam civitatem descendisse, ut cujusdam adolescentis curam haberet, ipsiusque formaret animum, dum ipse latinæ et græcæ linguæ studeret, ut tandem sui instituti et propositi socium illum haberet, cujus et institutum et opus mirum in modum laudat Chrysostomus. *Ita enim* (inquit) *puerum illum brevi egregius ille pædagogus exercuit, tantamque in eo flammam desiderii cœlestis accendit, ut cuncta simul repente abjiceret, atque ad solitudinem convolaret, alioque rursus indigeret freno, quod illum ab intempestiva illa, ac vehementi exercitatione ad moderatiorem posset commodioremque convertere.* Et infra : *Condiscipulorum plurimi tantum ex illius contubernio familiari profecerunt, ut illius instituti fierent æmuli ; habebat quippe ille domi, qui se perpetuo moderaretur, ac veluti statua jugiter sub artificis manu constituta ornatior in dies evadebat, ingentemque animo decorem assidue adjiciebat.* Et inferius concludit Chrysostomus : *Itaque, si quis mihi nunc quoque ejusmodi animum ac pædagogum daret, aliaque similiter polliceretur curaturum, incredibile est quam id fieri optarem; sic enim profecto copiosiori ex fructu magis gauderemus.* Nec mirandum est religiosum illum virum unius pueri curam et magisterium tanta cura suscepisse, cum sanctus Hieronymus, scribens ad Lætam de institutione Paulæ filiæ, circa illius educationem late illam instruat; et cum inter alia postularet, ut eam Bethleem mitteret, ut cum virgine Eustochio religiose educaretur, his verbis epistolam concludit : *Ipse, si Paulam miseris, et magistrum me et nutricium spondeo : gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo, multo gloriosior mundi philosopho, qui non regem Macedonum Babylonio periturum veneno, sed ancillam, et sponsam Christi erudiam, regnis cœlestibus offerendam.*

9. *Accedunt Concilia et Patres.* — Præterea inter decreta, quæ sextæ Synodo Constantinopolitanæ tribuuntur, et referuntur in tom. 3 Conciliorum, post Concilium Toletanum III, in c. 5, statuitur ut presbyteri per vicos et villas scholas habeant : *Et si quis fidelium* (inquit) *suos parvulos ad discendas litteras eis commendare vult, cum summa charitate eos doceant, neque aliquid pretii ab eis accipiant.* Et in c. 4 supponitur etiam religiosos cœnobitas hoc tunc exercuisse; sic enim ait : *Si quis presbyteris voluerit nepotem suum, aut aliquem consanguineum ad scholas mittere in Ecclesiis sanctorum, aut in cœnobiis, quæ nobis ad regendum commissa sunt, licentiam ad id faciendum concedimus.* In Concilio etiam Aquisgranensi, sub Ludovico I, cap. centesimo trigesimo quinto, habetur, Canonicos etiam regulares assumpsisse curam instruendi et docendi pueros et adolescentes, saltem eos, qui ad Ecclesiæ ministeria educabantur. Idem gravissime commendatur in Concilio Parisiensi sub eodem Ludovico, lib. 1, cap. 30. Quod etiam tempore D. Basilii hoc observatum fuerit, colligi potest ex eodem in regulis brevioribus, 2, q. 2, ubi sub his terminis quæstio movetur : *Numquid conveniat ut inter fratres magister sit puerorum secularium?* Est autem responsio notanda : *Cum Apostolus dixerit : Patres, nolite ad iracundiam provocare filios vestros, sed educate illos in disciplina, et correctione Domini ; si qui eos adducunt, hac mente adducunt, et qui suscipiunt, tales sunt, qui planissime confidant posse se, qui sibi adducantur, in disciplina et correctione Domini*

educare, servetur quod præceptum est a Domino, qui dixit: Sinite parvulos venire ad me, talium est enim regnum cœlorum; remoto autem hujusmodi proposito ac spe, hoc neque Deo gratum, neque ex decoro aut ex utilitate nostra esse existimo. Hinc etiam D. Benedictus nobilium Romanorum atque aliorum Italiæ magnatum filios, in suo monasterio erudiendos accipiebat, ut ex Gregorio intelligitur, 2 Dialogorum, cap. 3, in fine, dicente: *Cœpere etiam tunc ad eum Romanæ urbis nobiles et religiosi concurrere, suosque ei filios omnipotenti Deo nutriendos dare*, quanquam in his verbis loqui videtur de donatione filii ad statum religiosum, quæ tunc erat in usu, et de qua loquitur Benedictus, in sua regula, c. 39. In historia etiam religionis Prædicatorum refertur [1], in quodam suo Capitulo generali statutum esse, ut in singulis monasteriis aliqui fratres deputarentur, qui circa doctrinam et mores puerorum, qui in scholis versantur, curam haberent. Non est ergo hoc novum, licet fortasse, quia majori ex parte antiquatum erat, per Societatem fuerit instauratum, et fortasse etiam auctum, et ad meliorem formam redactum.

10. *Probatio ab exemplo.* — Et ex eadem traditione et exemplis constat ministerium hoc non esse indecorum, sed maxime decens religiosos viros. Quod enim a gravissimis et sanctissimis viris susceptum et approbatum est, cur indecens reputabitur? an quia humile potius quam honorificum ministerium esse videtur? At profecto hoc genus operum maxime decet religiosum statum; alioqui non deberent religiosi curare infirmos, pedes hospitum lavare, ac denique per charitatem invicem servire, ut Paulus monet. Quod si ad alia opera charitatis, etiam abjecta et laboriosa, merito ordinatur religio, cur non etiam ad hoc opus docendi pueros, quod, licet valde laboriosum et minus honorificum sit, tamen sine dubio est utilissimum Ecclesiæ, ut ostensum est in c. 2. Si ergo servetur conditio a Basilio posita, nihil est indecentiæ in hoc munere; potestque ex verbis illius argumentum a contrario sumi; tunc enim hoc ministerium non erit *ex decoro* (ut ipse loquitur), quando per illud temporale commodum quæritur, aut spiritualis fructus proximorum non speratur; ergo a contrario, cum a religiosis viris nihil præter communem Ecclesiæ utilitatem per hoc ministerium quæratur, cumque hæc utilitas, propter rationes omnes adductas, et manifestum experimentum, magna sperari possit, dubium non est quin hujusmodi opus dignissimum sit, ut a religiosis viris assumatur.

11. *Satisfit primo argumento in num. 6.* — Neque contra hoc quidem facit reprehensio Gregorii, in d. epist., seu in d. c. *Cum multa.* Primo quidem, quia aliud est loqui de Episcopo, aliud de religioso; multa enim religiosum decent, quæ Episcopum dedecent, in quibus numerare possumus grammaticam docere, sicut etiam Gregorius Nazianzenus, epist. 97, in Gregorio Nysseno reprehendit, quod, prætermissa lectione Scripturarum, nimium rhetoricæ libris vacaret, eumque exhortatur ut, illis libris omissis, propria Episcopi munera, qua solebat diligentia, resumeret. Deinde et glossa ibi, et Gratianus, in § *Cur ergo*, post c. *Turbat*, d. 37, et alii exponunt, Episcopum illum reprehendi a Gregorio, eo quod in concionibus ad populum loco sacræ lectionis et eruditionis, gentilium fabulas et poetarum carmina exponebat. Quem sensum indicat Gregorius, cum ait, nefandum esse Episcopis canere, quod nec laico religioso conveniebat; loqui enim necesse est de cantu profano, non de ecclesiastico; legimus quippe de eodem Gregorio apud Joannem Diaconum, lib. 2 vitæ ejus, cap. 6, interdum cum ecclesiasticis pueris fuisse modulatum, habentem in manu flagellum, quo pueris minabatur, si in ecclesiastico cantu errarent. Qui ergo Summus Pontifex dedignatus non est, propter cleri reformationem, in cantu ecclesiastico pueros instruere, vel sua auctoritate ad majorem diligentiam adhibendam eos compellere, multo magis judicaret opportunum ac decens, religiosos aliquos occupari circa puerorum eruditionem in inferioribus litteris, quatenus ad majores necessariæ sunt.

12. *Satisfit secundo ibid., quoad omnia ejus capita.* — Præterea quod ministerium hoc non sit omittendum propter impedimenta vel pericula quæ secum affert, declaratur breviter. Quia imprimis hoc ministerium per sese est adeo utile ac necessarium Ecclesiæ, ut prætermittendum non sit, etiamsi majora aliqua ex parte impedire videatur. Nam, licet formaliter (ut sic dicam) minimum appareat, virtute tamen magnum est, cum ex illo et Ecclesiæ mores et altiores disciplinæ magna ex parte pendeant, ita ut ad illud merito accommodari possit parabola de grano sinapis, quod minimum est quantitate, virtute autem

[1] Castillo, l. 2, c. 70.

magnum. Accedit quod altiores scientiæ plures habent magistros, tam religiosos, quam sæculares; ad hanc autem puerorum eruditionem pauci, quales num. tertio et quarto proponebamus, inveniuntur aut inclinantur, et ex hac parte majori Ecclesiæ necessitati in eo subvenitur, et ideo licet apud homines videatur minoris dignitatis, apud Deum fortasse est majoris meriti. Præterea, quamvis opus hoc ad eas personas comparatum ab altioribus ministeriis eas impediat, tamen non ibi sistendum est, sed cum toto religionis corpore est conferendum; nam ut de Ecclesia dixit Paulus, 1 Corinth. 12: *Corpus non est unum membrum, sed multa, et quæ videntur membra corporis infirmiora esse, necessaria sunt*, et ex illorum ministerio non impeditur corpus, quominus perfectiores actiones per altiores facultates possit efficere. Ita ergo contingit in corpore religionis: nam si hæc inferiora ministeria cum debita mensura et moderatione sumantur, non impediunt altiora; sed potius ad illa juvant, tum præparando materiam, ut sic dicam, ex parte audientium, ut idonei sint ad perfectiores disciplinas capessendas, tum ex parte ministrorum, ut paulatim ab inferioribus ad perfectiora progrediantur, et ita in omnibus magis proficiant; nam omnia tempus habent, et quædam ministeria quamdam ætatem et conditiones requirunt, quædam vero alias; et tota hæc varietas in corpore religionis inveniri potest, si cum dexteritate et providentia gubernetur; quod quidem non negamus esse difficile ac laboriosum, inde tamen speramus meritum augeri. Unde, per se loquendo, hic labor et sollicitudo non potest impedire substantialis perfectionis augmentum; tum quia est opus insignis charitatis, et ex obedientia susceptum ipsam charitatem multum auget ac perficit; tum etiam quia sperandum est, ratione talis status, et totius religionis ad hoc munus inter alia institutæ, non sine speciali Dei providentia et approbatione; sperandum, inquam, est non defuturum peculiare auxilium Dei ad illud munus, cum aliorum fructu, et sine proprio nocumento, imo cum magno etiam profectu efficiendum. Quapropter si quid est periculi, eadem divina gratia et Superiorum vigilantia, et aliis operibus religionis, et iis præsertim quæ ad vitam contemplativam pertinent, superari non difficile poterit, generatim loquendo. Præsertim cum tale periculum non sit per se conjunctum huic ministerio, sed sit valde accidentarium et extrinsecum; vixque possint cogitari actiones humanæ, in quibus similia vel majora pericula inveniri non possint.

13. *Fructus eruditionis puerorum inter Catholicos. — Item inter hæreticos.* — Tandem, quod hoc tempore, et in hac religione medium hoc (quidquid sit de religionibus aliis et temporibus) fuerit valde opportunum Ecclesiæ, et non sine peculiari Dei providentia inventum, intelliget facile, qui animadvertat quæ libro primo diximus de institutione Societatis; namque rationes omnes et circumstantiæ, quas ibi observavimus circa institutionem Societatis ad ministeria proximorum, ad hoc peculiare ministerium applicari possunt, et experientia, quam diximus institutum ipsum comprobasse, non minus approbat et confirmat hoc ministerium. Re enim vera incredibilis est fructus, qui ex illo redundavit; in provinciis siquidem Catholicorum, ubi fides illæsa conservatur, non solum puerorum, sed etiam omnium statuum mores per hoc medium reformati sunt, nam ex his pueris, et plures religiosi, et boni clerici, et justi gubernatores Reipublicæ prodierunt. Cum enim a tenera ætate Dei timorem concipiant, et divinis rebus ac sermonibus assuefiant, semper odorem illum retinent, generatim loquendo, juxta sententiam Sapientis, Proverb. 22: *Adolescens juxta viam suam etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* In regionibus autem hæresis labe infectis, per hanc puerorum educationem non solum filii, sed etiam parentes sæpe ab hæresi præservati sunt, et ab illa interdum ad fidem revocati. Sicut enim legimus principes, et alios hæresum patronos ad eas disseminandas et propagandas, procurasse ut pueri statim ab initio cum ipsis litterarum principiis errores biberent, ut de Maxentio refert Eusebius, lib. 9 Historiæ, c. 5, et Theodorus presbyter, in Isagoge, seu expositione unionis duarum naturarum in Christo [1], statim initio, de sectatoribus Eutychis et Dioscori refert tanta pertinacia Ecclesiam oppugnasse, ut quos haberent puerulos necdum compotes plani eloquii exacuerent, atque persuaderent inducendo quo possint et audire et discere quæ pro suo dogmate tuendo afferebant, quos nostra etiam ætate Lutheranos imitari audivimus; scribunt enim carmina, et elegantes orationes contra Pontificem et Ecclesiam Catholicam, ut pueri eas legentes eo-

[1] Theodorus in tomo 1 Biblioth. Patrum.

rum spiritum hauriant, et summam diligentiam adhibent ut magistri puerorum suis erroribus infecti, et ad eos affecti sint. Et in concilio Coloniensi, sub Adolpho, p. 1, c. 1, refertur sectarios magisteriis inhiare scholarum, et operam suam instituendæ juventuti passim venditare, ut venena sua teneræ juventuti instillent; de Divo etiam Petro martyre, ex S. Dominici familia, scribitur patrem patruumque hæreticos contendisse (sed tamen frustra) ut ab schola removeretur, ubi cum cæteris pueris fidei nostræ rudimenta didicerat; esset ergo absurdum et insolens (ut ait Theodorus supra), si hæretici, pro tuendo mendacio, puerorum animos præoccupare studerent, et Ecclesia pro veritate et animarum salute defendenda in eo negotio negligens inveniretur; propter hanc ergo præcipue causam existimo tali tempore Deum excitasse Ignatium, eique hanc mentem et consilium absque aliarum religionum urgente exemplo dedisse, illudque sui Vicarii auctoritate, et multis effectibus ac suæ gratiæ ostensionibus comprobasse. Quibus tandem accedit gravissimum Cardinalium testimonium; nam in Congregatione, in qua ad dubia circa Concilium Tridentinum respondet, in quadam responsione 231, circa decretum Concilii Tridentini, sess. 23, c. 18, de Reformatione, addiderunt quærendos esse magistros grammaticæ et musicæ eruditos, qui in seminariis pueros instituant, *quorum* (ait Congregatio) *si reperiantur Jesuitæ, cæteris anteponendi sunt*. Atque ita satisfactum est tribus rationibus dubitandi in numero sexto positis.

14. *Quid Societas habeat de eruditione elementaria puerorum.* — Addam in fine hujus capitis, usque adeo cordi fuisse D. P. N. Ignatio hanc educationem puerorum, ut non putaverit indignum vel alienum a nostro instituto, etiam illorum curam suscipere, qui sub aliquo magistro legere addiscunt aut scribere, cum debito tamen moderamine. Unde in quarta parte Constitutionum, c. 12, in fine ultimæ declarationis, sic dicitur: *In legendo et scribendo alios instituere, opus etiam charitatis esset, si is personarum numerus Societati suppeteret, ut omnibus vacare posset; propter earum tamen penuriam, hoc ordinarie docere non consuevimus.* Itaque opus quidem ipsum ex se charitatis est, et susceptum propter prædictum finem, scilicet, ut pueri cum ipsis primis litteris, nihil aliud quam honestatem et religionem addiscant, esset revera magnum et religiosum obsequium Dei, non tamen nisi raro suscipitur, et propter gravem aliquam causam, et communem necessitatem, ne tot muneribus nimium religio oneretur. Potestque moralis ratio adjungi; nam utilitas, quæ ex illo magisterio resultat, magis remota est a litterariis disciplinis, minusque ab illa pendent altiores scientiæ, quam a grammatica, vel aliis artibus liberalibus, et ex hac parte minus conjuncta est cum collegiorum instituto, facileque inter seculares inveniuntur, qui exacte artem illam doceant, quæ magis etiam ad mechanicas accedit, quam ad liberales, et ideo frequentius per laicos quam per clericos tradi solet, et alioquin ætas puerorum pro illo statu, regulariter loquendo, nimis tenera et imbecilla esse solet ad morum instructionem accipiendam, et ideo minus necessarium illis est nostrum ministerium; nam quod in hoc ministerio iis puerulis fuerit opportunum, suppleri potest externas eorum scholas interdum adeundo, et in doctrina christiana, et bonis moribus pro illorum capacitate pueros instruendo, quam curam tanquam sibi propriam, ubi commode fieri potest, Societas non prætermittit.

CAPUT VI.

UTRUM AD EXTERNORUM SCHOLARIUM INSTITUTIONEM CONVENIENTIBUS MEDIIS SOCIETAS UTATUR.

1. *Duplex finis a Societate in scholis intentus.* — Duo in hac institutione intenduntur, profectus videlicet in doctrina, et in moribus, quæ ita comparantur, ut, licet doctrina sit quasi materia propria hujus ministerii, et effectus proximus collegiorum, finis tamen præcipuus sit honestas morum. Quæ duo observare licet in Concilio Tridentino, sess. 23, cap. 18, quod est de seminariis puerorum et institutione, ubi media ad utrumque effectum consequenda præscribit; merito ergo in Constitutionibus Societatis idem circa has scholas secularium provisum est, et integro libro auctoritate ejusdem Societatis postea edito, et inscripto: *Ratio institutioque studiorum*, disertissime inculcatum.

Prima assertio, de mediis ad virtutem promovendam.

2. *Primum medium, confessio menstrua.* — Primo ergo dicendum est, sufficienter ac convenienter in his collegiis esse provisum de mediis quibus juventus in virtute conservetur

ac promoveatur. Hoc facile patebit breviter hæc media enumerando. Primum, quoniam conscientia pura sedes est sapientiæ, statuitur ut frequens confessio peccatorum fiat, saltem singulis mensibus, quarta parte Constitutionum, c. 7, § 2 : *Curetur* (dicitur ibi) *quoad ejus fieri poterit, ut singulis mensibus ad sacramentum Confessionis accedant.* Et cap. 16 : *Diligenter curetur, ut qui litteras discendi gratia ad universitates Societatis se conferunt, simul cum illis bonos ac Christianis dignos mores addiscant, ad quod multum juverit, si omnes singulis saltem mensibus semel ad Confessionis sacramentum accedant* [1]. Hoc medium probavit Concilium Tridentinum, d. c. 18, ubi de his qui educantur in seminariis, dixit : *Saltem singulis mensibus confiteantur peccata.* Et in utroque loco ponderanda est particula *saltem*, per illam enim insinuatur, melius esse frequentius confiteri, et ita esse consulendum, quamvis non exigendum, aut pro regula statuendum, præsertim pro junioribus secularibus. Et ob eamdem fortasse causam, nihil de usu Eucharistiæ pro his scholaribus externis, sicut pro nostris scholaribus statuitur ; tacite vero intelligitur id quod Concilium expressius declaravit, dicens: Et juxta confessoris judicium sumant corpus Domini nostri Jesu Christi ; quod facilius in seminariis servari potest, eo quod in eis sub severiori disciplina ecclesiastica juvenes contineantur.

3. *Secundum medium, divinus cultus, præsertim in Missa quotidie audienda.* — Secundo, post usum sacramentorum præcipitur quotidianus Dei cultus ; et quia hic maximus est in sacrificio Missæ, ideo in eisdem locis Constitutionum dicitur, ut Scholastici quotidie Missam audiant ; quod etiam de seminariis expressit Concilium Tridentinum, citato loco. In Concilio autem Lateranensi, sub Leone X, sess. 9, sub titulo de Reformatione Curiæ, non solum dicitur ut ad Missas, sed etiam ut ad Vesperas divinaque officia audienda impellantur. Sed id intelligendum est cum distributione accommoda ; non enim inducendi sunt ut quotidie his officiis assistant ; id enim, quamvis alias sanctum et bonum, illi ætati esset nimis onerosum, et studiorum opus impediret ; et ideo Concilium Tridentinum de his qui educantur in seminariis, solum dixit in diebus festis debere in Ecclesia cathedrali pro opportunitate loci inservire ; ita ergo intelligendum est Concilium Lateranense de diebus festivis ; nam de illis specialiter loquitur, si contextus attente inspiciatur. In illis autem ad Missas audiendas omnino cogendi sunt, si oportuerit ; ad alia vero divina officia tantum invitandi, et suaviter inducendi ; præsertim vero ad prædicationes et sermones audiendos, ut dicitur in prædicto Concilio Lateranensi. Inde in dicto cap. decimo sexto quartæ partis Constitutionum, dicitur : *Concionem singulis diebus festis, cum ea fiet, audiant*, et præceptoribus injungitur, ut unusquisque a suis discipulis hoc servari procuret.

4. *Tertium medium, institutio doctrinæ Christianæ ac exhortationes privatæ*, etc. — Tertio, quia generales conciones, quæ pro toto populo fiunt, minus accommodatæ puerorum captui, atque adeo minus utiles esse possunt, ideo præceptoribus Societatis cura instruendi, et exhortandi ad virtutem suos discipulos variis modis commendatur. Quod est sacris canonibus valde consentaneum. Nam in dicto Concilio Lateranensi inter alia sic dicitur : *Magistri scholarium et præceptores pueros suos, sive adolescentes, non solum in grammatica et rhetorica, ac cæteris hujusmodi instituere debeant, verum etiam docere teneantur ea quæ ad religionem pertinent* ; ut sunt præcepta divina, articuli fidei, sacri hymni et Psalmi, et Sanctorum vitæ, etc. Sic ergo in prædict. cap. septimo quartæ partis Constitutionum, § 2, generatim dicitur, curandum esse ut scholastici in his, quæ ad doctrinam christianam pertinent, bene instituantur ; et in c. 16, § 2, in particulari ordinatur, ut semel in hebdomada prælegatur pueris Christiana doctrina, et ut ipsi eam addiscant ac recitent ; et in § 3 additur ut singulis etiam hebdomadis aliqua declamatio fiat, per quam omnes ad augmentum virtutis excitentur. Et § 4 commendatur præceptoribus ut inter legendum, cum se occasio obtulerit, ad obsequium et amorem Dei ac virtutum discipulos moveant ; quod etiam in privatis colloquiis opportune facere debent.

5. *Quartum medium, oratio in scholæ initio.* Quarto, optima est consuetudo in initio scholarum seu lectionum publice orationem præmittere ; sicut de Thoma Aquinate legimus, nunquam se lectioni vel scriptioni dedisse, nisi præmissa oratione. Hanc ergo consuetudinem in nostris scholis, quantum fieri possit.

[1] Vide Isidorum juniorem, tract. de Variis collegiis ad utilitatem publicam constituendis.

servandam esse in dicto § 4 præcipitur. Docendi autem sunt pueri, ut in ea brevi oratione duo efficiant: unum est, ut omnia sua studia, et in particulari tempus illud et actionem in Deum referant. Quod documentum insinuavit Basilius, quantum ad rectitudinem intentionis, in reg. 292, ex brevioribus; et Boetius, lib. de Disciplina scholarium, c. 6; latius Dionysius Carthus., lib. de Doctrina scholarium, articulo vigesimo. Aliud est, ut assuescant a Deo postulare gratiam ad proficiendum in studiis. Quod ad omnes alias vitæ actiones illis valde utile esse poterit.

6. *Quintum medium, ne prælegantur libri bonis moribus noxii, quod suadetur auctoritate Conciliorum.* — Quinto specialiter cavetur in Constitutionibus, quarta parte, c. 14, § 2, ut præceptores abstineant ab eis libris juventuti prælegendis, in quibus sit aliquid quod bonis moribus nocere queat. Quod fere eisdem verbis dixit Concilium Lateranense supra: *Nihil* (ait) *contra bonos mores, aut quod ad impietatem inducat, eos docere possint.* Alia etiam Concilia, quæ de hac puerorum eruditione aliquid statuerunt, ab his libris, qui obscœnas fabulas et comœdias continent, abstinere jubent ut videre licet in Concilio Coloniensi, sub Adolpho, 1 p., c. 3: *Interest* (inquit inter alia) *ut tantum casti, pii, et religioni orthodoxæ consentientes auctores prælegantur.* Quod judicium non vult esse penes omnes, et ideo statuit ut nullus liber prælegatur juventuti, nisi ad hoc examinatus sit, et admissus a Decano artium Catholicæ universitatis. Idem præcepit Concilium Mediolanense I, sub Carolo Borromæo, p. 1, c. de Ludi magistris: *Non solum* (inquit) *libros indice S. D. N. Pii IV auctoritate edito nominatim vetitos pueris non interpretentur, aut ab illis legi patiantur; sed neque etiam alios, quibus obscœna et turpia continentur:* quod etiam in regula 7 Catalogi Rom. cautum est; similia videri possunt in Synodo Augustensi, cap. vigesimo sexto, et in Synodo Moguntina, sub Sebastiano, c. 36; refertur etiam Synodus Valentina sub Martino Ayala, sess. 1, quæ non habetur in tomis Conciliorum.

7. *Item ratione ex Patribus. — Venenum in auro, turpitudo in eloquentia.* — Ratio clara est, quia sub specie eloquentiæ, et dulcedine latinæ linguæ, et per oblectamenta fabularum pravas cogitationes immittunt, et mores inhonestos docent; imo mentem excitant ad incentiva libidinum, ut Isidorus dixit, lib. 3 de Summo bono, c. 13, et refertur in c. *Ideo prohibetur*, 37 d. Unde recte Origines, hom. 2 in Jerem., hujusmodi libros comparat calici aureo, in quo venenum propinatur: *Unusquisque* (inquit) *poetarum, qui putantur apud vos* (scilicet ethnicos) *disertissimi, calicem aureum temperavit* (scilicet per eloquentiæ ornatum, et styli eloquentiam), *et in calicem aureum, venenum injecit idololatriæ, et venenum turpiloquii, venenum eorum quæ animam interimunt dogmatum, venenum falsi nominis scientiæ.* Et in eadem sententia multa scribit Augustinus, lib. 1 Confessionum, cap. decimo tertio et sequentibus; et specialiter cap. decimo sexto, de Terentio loquens, ait: *Non omnino per hanc turpitudinem verba ista commodius discuntur, sed per hæc verba, turpitudo ista confidentius perpetratur. Non accuso verba, quasi vasa electa atque pretiosa, sed vinum erroris, quod in eis propinabatur ab ebriis doctoribus.* Item Hieronymus, in Jonam, c. 3, circa finem, ad hoc ipsum accommodat dicta verba Jerem. 51: *Calix aureus Babylon, inebrians omnem terram,* dicens: *Quem non inebriavit sapientia sæcularis, cujus non animos compositione verborum, et disertitudinis suæ fulgore perstringet?* Denique ex Basilio ad nepotes suos refert Castro[1], libr. tertio de Justa hæretic. punit., cap. nono (in quo simul cum præcedenti de hoc argumento, et de delectu in lectione librorum pie et erudite disserit), refert (inquam) Gentilium libros ea discretione legendos esse, qua apes naturaliter utuntur: *Apes enim* (inquit) *non omnibus floribus insident, neque ex iis, ad quos accedunt, omnia auferre conantur, sed quantum ipsis opportunum fuerit, reliquum dimittunt; sic nos, ut sobrii sapientesque simus, quantum nobis congruum ac veritati propinquum ex ipsis fuerit persequemur, reliqua prætereamus. Et sicut in legendis rosis sentes vitamus, sic in talibus sermonibus, quidquid est utile capientes, noxium vitemus;* similia sumi possunt ex Damasceno, lib. 4 de Fide, c. 18. Hunc autem delectum non possunt habere pueri; et ideo tales libri vel illis omnino legendi non sunt, vel non *nisi prius a rebus et verbis inhonestis purgati sint,* ut in prædicta Constitutione dixit B. Ignatius; quod si purgari non potuerint, abjiciantur, *ne rerum qualitas animorum puritatem offendat,* ut ibidem in Declarat. dicitur. Sunt etiam optima ad hanc veritatem confirmandam verba Basilii, regul.

[1] Vide eumdem Castro, 1 Contra hæreses, c. 12.

decima quinta ex fusioribus; quamvis enim ille de pueris, qui in religione educantur ad profitendum in illa, loquitur, tamen ad rem, de qua agimus, optime accommodantur : *Illud quoque* (inquit) *considerandum est, ut litterarum commentatio instituto nostro conveniens sit, ut et magistri scilicet vocabulis in sacris litteris usitatis apud ipsos utantur ; et loco fabularum historias rerum mirabiliter a Deo gestarum ipsis denarrent, itemque sumptis ex Proverbiis sententiis ad virtutem erudiant.*

8. *Item ex humanis legibus.* — Nec solum sanctis Patribus ac decretis, sed etiam humanis legislatoribus hæc cura fuit, servata proportione. Nam Ulpianus, in leg. *Cæteræ*, 4, ff. Familiæ erciscundæ, quoad hoc comparat mala medicamenta, venena, et libros quos vocat *improbæ lectionis ;* quæ omnia protinus dicit esse corrumpenda officio boni et innocentis judicis. Plato etiam, lib. 7 de Legibus, poetarum libros, qui de Diis suis irreligiose loqui videbantur, exterminandos a Republica censuit. Unde recte dixit Simancas, de Catholicis instit., tit. 38, non solum veræ religionis cultores, sed etiam eos, qui perversam atque impiam religionem suscipiunt, libros noxios damnare solere; quod multiplici eruditione late confirmat, et latius lib. 3 de Republica, cap. vigesimo sexto.

Secunda assertio, de mediis ad litteras promovendas.

9. *Posterior pars unde possit constare.* — Secundo dicendum est, non minori prudentia definita esse ac statuta in Societate necessaria media, quæ ad scholasticorum et puerorum eruditionem opportuna esse possunt, et in praxi servantur. Hoc posterius experientia constare potest; cum enim ad factum pertineat, aliam probationem certam non admittit, nisi fides scribenti adhibeatur. Possumus vero addere moralem persuasionem; nam hæc media, quæ respectu scholarium solum respiciunt doctrinæ fructum, respectu præceptorum pertinent ad bonos et religiosos mores eorum. Nam statuta illa, in quibus hæc media continentur, pars quædam sunt illius regulæ, quæ a talibus personis ad perfectionem acquirendam observanda est; et ideo tam accurate servantur quam quæcumque alia perfectionis regula, quia divinum beneplacitum et consilium æque per illa proponitur. Prior autem pars ex eisdem Constitutionibus accipienda est.

10. *Prior tribus mediis ostenditur.* — *Primum medium, sufficientia et diligentia magistrorum.* — Primum igitur ac præcipuum medium hujus negotii est ipsorum magistrorum sufficientia ac diligentia, ut in cap. superiori, n. 3, tactum est, et per se est satis notum, et observatum ab omnibus Conciliis, ibidem, in n. quinto et decimo citatis, quæ de hoc ministerio tractarunt. In quarta ergo parte Constitutionum, cap. 6, § 6, sic dicitur : *Professores sive de Societate illi sint, sive externi, optandum est, ut docti, diligentes et assidui, et profectus studentium, tam in lectionibus quam in aliis litterarum exercitationibus studiosi sint.* In quibus verbis omnia, quæ ex parte præceptoris desiderari possunt, attinguntur. In declaratione vero, ut major cautio in hoc habeatur, additur ut sine approbatione et facultate Provincialis, nullus publice legat, nisi vel ad tempus, necessitatis gratia, et in classibus inferioribus. Rursus in cap. duodecimo, § 1, de Theologia dicitur : *In hanc potissimum Societatis universitates incumbent, ac diligenter per idoneos admodum præceptores.* De inferioribus vero doctrinis additur : *Harum etiam idonei professores, et quidem justo numero constituantur.* De mediis vero scientiis seu artibus dicitur § 3 : *Qua diligentia par est, et per eruditos præceptores tradantur.* Denique cap. duodecimo, § 3 : *Magistri* (dicitur) *diversi pro captu et numero audientium constituantur, qui quidem profectum uniuscujusque ex suis scholasticis speciatim procurent.* Et ibi, in Declaratione, de præceptorum numero ac divisione classium diligenter statuitur, et consonant ea, quæ in re simili statuuntur in Concilio Tridentino, sess. vigesima tertia, c. decimo octavo, de Reformat., ibi, *hos pueros Episcopus in tot classes, quot ei videbitur, divisos, juxta eorum numerum,* etc.; atque ita in hac parte nulli labori vel oneri parcit Societas.

11. *Secundum medium, methodus et ordo in docendo.* — Secundum medium maxime necessarium ad erudiendum cum fructu discipulos, est ordo ac methodus, tum in doctrina tradenda, tum etiam in disputationibus et omnibus litterariis exercitiis, et prælectionum recognitione circa ea quæ a præceptoribus tradita sunt, et in adhibenda diligentia, ut scholastici privatim studeant, vel aliquid componendo, vel repetendo, aut conferendo ea quæ audierunt, quæ omnia in prædicto cap. decimo tertio, quod est de modo et ordine prædictas facultates tractandi, accura-

tissime disponuntur, et ad illud lectorem remitto, ne oporteat integrum hic transcribere. In cap. autem decimo quarto, de libris qui prælegendi sunt, statuitur, ut non solum vitentur illi, qui aliquid periculi ad fidem vel mores afferre possunt, sed etiam illi eligantur, qui ad studentium utilitatem magis fuerint accommodati; nam hinc etiam eorum fructus magna ex parte pendet. (Vide librum de rat. studiorum, auctoritate Societatis editum).

12. *Tertium medium, punire, ac præmio donare merentes. — De pœna.* — Tertium medium est illud generale, et in omni Republica ad mores et artes promovendas et vitia compescenda maxime necessarium, præmium, scilicet, et pœna, quæ in unaquaque actione vel personarum genere debet esse illis proportionata. Utrumque ergo magna dexteritate, prudentia et religione in scholis Societatis observatur. Et quidem quoad pœnam statutum est, ut correctio sufficiens non desit pro qualitate et capacitate scholarium; si tamen corporaliter adhibenda sit, propter religiosam decentiam ac modestiam, non per ipsos præceptores, sed per ministrum aliquem, seu correctorem ad id muneris deputatum executioni mandanda est; ita habetur parte quarta Constitutionum, c. 7, § 2, et c. decimo sexto, § 5, ubi etiam additur, si hæc correctio non sufficiat, et periculum sit ut scholaris aliis noceat, cum ipse parum proficiat, expellendum esse ab studio eum qui incorrigibilis est[1]. Et in Declaratione additur, si ad exemplum et timorem aliorum, propter scandalum præstitum, major aliqua pœna necessaria fuerit, Rectoris prudentia procurandam esse, *quamvis* (dicitur ibi) *quoad ejus fieri potuerit, in spiritu lenitatis, pace et charitate cum omnibus conservata, sit agendum.* Atque hoc genus institutionis videtur insinuasse Basilius, in reg. 292, ex brevioribus, supra jam citata, dum ait, pueros ea conditione esse admittendos, ut a religiosis instituantur, ut qui eos adducunt, intelligant eos esse erudiendos *in disciplina et correctione Domini.* Ex quo sumpsisse videtur Carthus., opusc. citato, de Eruditione puerorum, articulo vigesimo quinto, ad finem, in scholis edictum proponendum esse, ut nullus ad eas frequentandas admittatur, nisi prius consentiat magistrorum disciplinæ ac correctioni acquiescere; imo et in præcipuis scholis, statutum est ut non, nisi data prius fide de obediendo Rectori, in Scholasticorum album quispiam describatur.

13. *De præmio. — Conclusio capitis.* — De præmio nihil invenio expresse in Constitutionibus decretum; quod ideo fortasse accidit, quia de correctione oportuit expresse prohibere, ne executio per nostros fieret, et consequenter peculiare officium pro nostris universitatibus instituere ad eum finem. At vero de præmio nihil hujusmodi statuere necessarium erat: nam, ut dixit Philo Judæus, lib. de Abraham: *Sic viro principi agendum est, ut si quis eget coactione, hunc aliis puniendum tradat. Cæterum cum præmia reddenda sunt, id per seipsum faciat*[1]. Igitur de præmiis nihil statuere necessarium fuit, sed ex generali ratione providentiæ illa supponere, modum autem et usum eorum prudentiæ gubernatorum relinquere. Nihilominus in prima Congregatione generali, can. 119, hoc amplius declaratum est his verbis: *Proponi et dari possunt munuscula quædam, quæ præmia vocantur, scholasticis externis, ut ea ratione inflammentur ad studia litterarum.* Et additur, *ut in eis servetur modus honestus et religiosus;* quod denique medium in libro de Ratione studiorum sæpius commendatur. Quin etiam Basilius, de re simili agens, reg. 15, ex fusioribus: *Profuerit,* inquit, *illis, si proponantur præmia memoriæ, cum rerum, tum etiam verborum; siquidem fiet hac ratione, ut quæ volumus, ea facilius et jucundius sint percepturi.* Atque in hunc finem scholasticis, qui in hoc nostro Conimbricensi et insigni collegio erudiuntur, tum etiam universis seorsum, qui de latina lingua, græca, hebræaque soluta ac ligata oratione decertare volent, in singulos annos centum aureorum libri apprime concinnati, superioris Academiæ expensis, in præmia proponuntur. Quia vero honos alit artes, maximeque solet studentes movere, et quia alia præmia temporalia non semper possunt ad manum haberi, ideo hoc genere præmii, pro captu actionum et personarum, uti solent præceptores nostri, consignatis aliquibus locis, aut signis honoris, quibus pueri ad quamdam æmulationem et majorem diligentiam excitentur. Et ob eamdem causam pro majoribus viris, et gravioribus studiis, non desunt in nostris universitatibus honorifici gradus litterarii, juxta cap. deci-

[1] Tractatum etiam fuit in prima Congregatione, decret. 33.

[1] Vide Xenophontem, in Hierone.

mum quintum quartæ partis Constitutionum. His ergo modis studentium profectus in virtute et litteris in universitatibus et collegiis Societatis quoad fieri potest procuratur, et cum divino adjutorio, ut effectus ipsi satis ostendunt, comparatur.

FINIS LIBRI QUINTI.

INDEX CAPITUM LIBRI SEXTI

DE PROFESSIONE QUATUOR VOTORUM QUÆ IN SOCIETATE FIT, AC PROBATIONE PROPRIA EI ANTECEDENTE, DEQUE ALIIS VOTIS SIMPLICIBUS QUÆ CONSEQUENTER AD ILLAM EMITTUNTUR

LIBER SEXTUS

DE PROFESSIONE

QUÆ IN SOCIETATE FIT, AC DE IIS QUÆ ILLAM ANTECEDUNT ET CONSEQUUNTUR.

Diximus hactenus de gradu scholarium Societatis; reliquum est ut ad gradum professorum transitum faciamus. Prius autem quam de professione ipsa, per quam gradus ille constituitur, consideremus, primo loco per duo sequentia capita nonnulla præmittenda sunt, de tempore et probatione præviis ad illam juxta peculiarem Societatis institutionem; quæ in hoc ab aliis differt, quod religiosos suos ad professionem solemnem, non nisi post diuturnum tempus, admittit; et in hoc etiam quod, non contenta priori biennio probationis, tertium annum ab scholaribus suis post finita studia exigit; et quia utrumque singulare videtur, utrumque in ea reprehensum est; et ideo utriusque rationem red

dere est necessarium. Secundo loco dicendum erit, in cap. 3, 4 et 5, de ipsa solemni professione. Tertio tandem, a cap. 6 usque ad finem libri, de quibusdam votis simplicibus, quæ consequenter ad illam emittuntur.

CAPUT I.

UTRUM PROFESSIO IN SOCIETATE CONVENIENTER PER MULTUM TEMPUS DIFFERATUR.

1. *Prima reprehensio in Societatem alibi jam expedita.* — *Pro altera arguitur primo auctoritate.*—Duo in hac parte ab aliquibus reprehensa, ab aliis in dubium revocata sunt. Primum est nimia dilatio admittendi ad professionem, eo quod singularis et nova videatur, et, quod gravius est, nonnullam injustitiam contineat. Sed de hoc puncto satis dictum est lib. 3, a principio, ostendendo cur post biennium, ad vota simplicia, et non solemnia scholares admittantur, non solum absque injustitia, verum etiam sine ullo vero incommodo illorum, et cum magna ratione, et spe boni communis. Secundum est, quod hoc tempus non solum sit diuturnum, sed etiam indeterminatum, quod est longe diversum, et potest habere majora incommoda, et minorem causam vel necessitatem. Quod primum declaratur ex usu Ecclesiæ circa promissionem clericorum usque ad sacerdotium, quem ecclesiasticum usum antiquiorem diximus ibidem, c. 1, n. 3, imitari Societatem in hoc genere probationis. Quamvis enim olim diuturna probatio clericorum fieret, semper tamen habuit per canones definitum tempus. Id constat ex epist. Zosimi 1, ad Hesychium. Nam in primo capite generatim ait, neminem admittendum esse ad sacerdotium nisi post longam probationem; postea vero, cap. tertio, designat temporis dilationem, scilicet, quinquennium ad minimum in gradu lectoris, et quatuor deinde annos in gradu subdiaconatus; quinque etiam alios in diaconatu, et ita tandem admitti poterat ad presbyterium. Quæ paucis mutatis præscripserat Siricius Papa, epist. 1 ad Himerium, c. 8 et 9, ubi etiam a presbyterio ad Episcopatum tempus decennii designat; quod Zozimus postea omisit, et ad illum ascensum nullum definitum tempus requisivit. Hormisda autem Papa, in epist. ad Episcopos Hispaniæ, c. 1, quamvis indefinite requirat longam probationem, addit tamen, eam esse debere juxta præscripta ac definita per sacros canones, alludens ad citata decreta, et ita in idem redit. Et idem fere habet Leo Papa, epist. 85, alias 87, ad Episcopos Africæ, et eumdem sensum habet canon. decimus tertius Concilii Sardicensis, quæ omnia cum aliis refert Gratianus, d. 61, 76 et 78; Ivo Carnoten., in suo decreto, p. 6, cap. 29, et sequentibus.

2. *Arguitur secundo ratione quasi ostensiva.* — Præterea, esto expediat diuturna probatio, non caret incommodis illa temporis indeterminatio; nam inde sequitur ut hominis arbitrio facienda sit, quia non potest aliud medium inveniri. Contra hoc autem militat imprimis, quod in omni humana communitate convenientius est ut ea, quæ sunt graviora, et quasi fundamenta talis status, sint certa lege definita, et non sint arbitraria; hæc enim est potissima causa ob quam necessariæ sunt leges humanæ; sed professio solemnis est unum ex potissimis fundamentis religionis; ergo tempus ejus non debuit arbitrio hominis relinqui, sed per legem statui.

3. *Item ab incommodis.* — Deinde ex hoc arbitrio sequi facile possunt acceptiones personarum, ex parte Superiorum, nimirum, vel propter humanum affectum, admittendo minus dignos, et digniores interdum prætermittendo aut nimium differendo; vel ex ignorantia facti, quæ sæpe intervenire potest, præsertim in tanta multitudine personarum, et in tanta locorum distantia; ubi necesse est per aliorum relationem, seu informationem, notitiam comparare eorum, qui professione digni sunt, et ita facile est vel ignorantiam, seu etiam inadvertentiam vel errorem admisceri. Tandem hinc sequi possunt querelæ, et perturbationes eorum, quibus professio magis differtur quam aliis, vel quam ipsi cupiant. Est enim humanum quid, hunc gradum appetere, vel quia omnis, qui est in via, naturaliter expetit terminum; vel quia religiosus non videtur irreligiose facere appetendo maximum vinculum, et obligationem magis indissolubilem cum Deo; vel certe quia illud est quoddam testimonium publicum probitatis et sufficientiæ ad omnia munera, seu ministeria suæ religionis. Aliunde vero difficillimum est ut non contristet nimia dilatio desiderii non completi, præsertim si sub specie justi et honesti desiderii concipiatur, et maxime quando aliis nec antiquioribus, nec doctioribus gradus ille confertur. Hæc autem omnia incommoda cessarent, si tempus esset certa lege definitum; tunc enim nemo, quantumvis doctus vel religiosus, conqueri pos-

set, si toto tempore lege præscripto differretur ejus professio. Et aliunde posset tempus præscribi sufficiens ad diuturnam probationem intentam; quæ enim experientia vel probatio fieri non potest sufficiens per decem vel duodecim annos, vel aliud simile tempus, quod prudenti arbitrio regulariter judicetur sufficiens? hoc enim satis est ad humanam legem, etiamsi interdum possit in particulari superfluum vel diminutum inveniri.

4. *Resolutio capitis.* — *Prima conditio ad professionem, unde ejus dilatio ostendetur.*— *Ratio hujus primæ conditionis.*—Nihilominus dicendum est justissimis de causis tempus solemnis professionis non esse certa lege in Societatis instituto definitum; quamvis enim ut definiretur, tum in quarta Congregatione, can. 7, tum in quinta, can. 29, propositum fuerit, definiendum tamen non esse, in decreto decimo tertio ipsius quartæ Congregationis, et can. 11 quintæ, statutum est. Ut hoc probemus, proponenda primum sunt verba Constitutionum, quæ de hoc loquuntur, et quæ certas conditiones ad professionem emittendam requirunt. Primum ergo *jure ordinario* non admittuntur in Societate ad professionem emittendam, nisi Sacerdotes, ut habetur in Examine, c. 1, § 8, ubi sermo est de professis quatuor votorum, in quibus circa hoc nulla fit dispensatio: quia si interdum ex causa urgente necesse sit aliquem ad professionem admittere ante sacerdotium, illi satis erit solemnis professio trium votorum, quia ad nullum finem potest esse alia necessaria, et hanc etiam admittit, licet raro, Societatis Constitutio, parte quinta, cap. secundo, § 3. Quanquam regulariter etiam illa non sit concedenda, nisi Sacerdotibus, ut ex prædicto § 2, et declaratione ejus non obscure colligitur, et consuetudo satis interpretatur; et ideo dixi *jure ordinario*, ut utramque professionem comprehenderem, et indicarem exceptionem quæ in professione trium votorum fieri solet, præcipue ob causam primogenituræ, seu majoratus, juxta can. 4 quintæ Congregationis generalis, qui ita habet: *Nemo deinceps jure majoratus gaudens in Hispania, nisi habita facultate R. P. Præpositi Generalis, in Societatem recipiatur, et is sit iis donis ornatus, ut magnam præbeat spem, se post biennium probationis fore talem, qualem nostræ Constitutiones requirunt, ut ad professionem trium votorum admittatur; ad professionem autem intelligatur admittendus, nisi qualitas majoratus ejusmodi fuerit, ut promotio ad sacrum ordinem firmitati illius abdicationis satis sit; tunc enim non professio, sed ordinatio procuranda erit.* Ratio vero hujus conditionis presbyterii est quia Societas est religio presbyterorum, ut supra lib. 1, c. 5, ostensum est, et quia gradus professorum est supremus in Societate, ad eosque pertinet principale regimen ejus, et graviora ministeria, quæ sacerdotium requirunt.

5. *Secunda conditio.* — Hinc consequenter postulatur ad professionem emittendam ætas ad minimum viginti quinque annorum, parte prima Constitutionum, c. 2, § 12, ubi vigisimus quintus annus expletus designatur, dicitur enim debere excedere vigesimum quintum annum. Unde quoad hoc major ætas ad professionem, quam ad sacerdotium requiritur, cum ad sacerdotium vigesimus quintus inchoatus jure ordinario sufficiat; et ita posset regulariter intelligi, quod in eadem prima parte Constitutionum, in Declarat., c. 3, lit. K, dicitur, posse Generalem dispensare, ut cum minore ætate professio fiat; maxime enim videtur habere locum hæc dispensatio quoad complementum viginti quinque annorum; nam si major futura esset diminutio, oporteret vel simul dispensare in priori conditione, scilicet, ut sine sacerdotio fieret professio, vel uti privilegio recipiendi ordines ante legitimam ætatem.

6. *Tertia conditio.* — Rursus postulatur eruditio non mediocris in litteris, ut infra, in c. 5, num. 7, attingemus; et in vita et moribus conspicuis magna probatio, ut in eisdem locis citatis declaratur, et p. 10, § 7, ac sæpe alias, et in Bullis Pontificiis hoc sæpe repetitur; præsertim in his in quibus declaratur et confirmatur institutum, ut sunt præcipue prima Bulla Pauli III et Julii III, et duæ Constitutiones Gregorii XIII, in quibus consequenter asseritur, regulariter loquendo, necessarium esse diuturnum tempus, quia sufficiens in litteris eruditio non brevi tempore comparatur; et raro comparata supponitur in his qui ad religionem veniunt. Solida autem virtus, ejusque probatio religiosam disciplinam plurium annorum in omnibus, moraliter loquendo, requirit. Est ergo simpliciter diuturnum tempus necessarium.

7. *Duplex prædictæ dilationis determinatio.* — Hoc autem tempus dicitur, ad minimum debere esse ultra biennium, in Examine, cap. primo, § 12, et cap. quarto, § 16, ubi additur posse hoc tempus prorogari; circa quod tempus advertendum est, dupliciter posse ali-

quem in Societate admitti ad solemnem professionem: primo, mediante gradu scholarium: secundo immediate post novitiatum; quamvis enim hoc rarius fiat, quia raro inveniuntur personæ quæ immediate sint capaces illius gradus, vel causæ quæ ad illum immediate concedendum obligent, attamen per se non repugnat, nec est alienum ab hoc instituto. Illius ergo temporis determinatio non erat necessaria quoad priorem modum, nec quoad illum posita est; quia ad ipsum gradum scholarium necessarium est illud bienni tempus; ergo multo magis ad professionem quæ post illum danda est. Imo tunc non potest biennium sufficere ad professionem, tum quia tempus aliquod, neque illud quidem exiguum, in litteris, et gradu scholarium consumendum est; tum etiam quia ibidem additur, in scholaribus necessarium esse tertium probationis annum, priusquam ad professionem admittantur. Posita ergo est illa determinatio pro his qui immediate ad professionem solemnem sunt admittendi, estque determinatio (ut sic dicam) quoad minimum, non quoad maximum, quia scilicet infra biennium danda non est professio; non tamen necesse est ut completo biennio statim detur, sed tempus illud prorogari potest, ut in eodem p. 12 dicitur; et quoad hoc extremum nulla est determinatio in tali tempore.

8. *Dubium tripartitum contra nunc dicta.* — Utrumque vero habet nonnullam difficultatem in Constitutionibus ipsis. Nam imprimis parte quinta, cap. 2, § 3, ad professionem solemnem trium votorum requiruntur ad minimum septem anni religionis Societatis, *in quibus persona nota fiat, et non mediocrem sui talenti ac virtutum satisfactionem in ea præbeat;* ergo multo magis requiritur idem septennium ad professionem quatuor votorum; ergo non recte assignatur biennium pro minimo tempore. Aliunde autem videtur nec biennium esse minimum; nam illud diminui potest, ut dicitur in declaratione cap. 1 quintæ partis Constitutionum, lit. C. Denique ex alio capite videtur in eo casu, in quo hic terminus pro minimo assignatur, debere esse maximum; quia quando persona talis est, ut immediate post novitiatum possit esse digna professionis quatuor votorum, jam non est capax status scholarium; supponitur enim in litteris satis instructa, nec debet ultra biennium in novitiatu detineri; ergo debet statim post biennium ad professionem admitti.

9. *Expeditur prima pars dubii.* — Prima pars dubitationis expedienda est ex distinctione data in numero septimo de transitu a novitiatu ad professionem, mediato, vel immediato. Videtur enim mihi in illo loco quintæ partis Constitutionum supponi, neminem, *secundum ordinariam legem,* admittendum esse ad professionem trium votorum immediate post novitiatum, sed post diuturnam probationem in gradu scholarium; et ita facile conciliatur ille locus cum alio, qui ad minimum requirit tantum biennium; nam in uno est sermo de transitu mediato, in alio vero de immediato, et consequenter in uno est sermo expressus de professione trium votorum, in alio vero, licet non exprimatur, tamen unum locum per alium declarando, sermo est de professione quatuor votorum.

10. *Cur professio quatuor votorum fieri liceat post biennium, non vero trium.* — Et ratio differentiæ reddi potest sufficiens: nam quando aliquis, ob personæ conditionem et peculiaria dona, admittendus est post novitiatum immediate ad professionem, talis esse debet, ut ad professionem quatuor votorum digne possit admitti; et ideo, licet professio quatuor votorum dignior sit, nihilominus facilius fit transitus ad illam immediate post novitiatum, quam ad professionem trium votorum. Hac ergo ratione designatur septennium, ut minimum tempus necessarium ad professionem trium votorum, quia supponitur nunquam fieri immediate post novitiatum. Dixi autem *secundum ordinariam legem*, quia ob accidentariam causam extrinsecam, qualis est (ut supra, num. 4, dicebam) successio in majoratu, contingit interdum aliquem immediate post novitiatum admitti ad professionem trium votorum, et tunc clarum est non esse expectandum septennium, quia hoc repugnaret urgenti necessitati, propter quam maturatur illa professio.

11. *Expeditur secunda pars.* — *Ratio canonis decimi in quinta Congregatione editi.* — Ad secundam partem dubitationis respondetur facile, biennium assignari ut minimum tempus necessarium ad professionem ex vi regulæ, cui non repugnat quod per dispensationem Præpositi Generalis possit tempus illud coarctari; et hoc est quod in prædicta declaratione dicitur. Est autem animadversione dignum, quod lib. 2, c. 4, numero nono attigimus, in Congregatione quinta generali, canon. 10, statutum esse, ut nullo casu exercere liceat facultatem dispensandi in contra-

hendo biennii spatio quoad effectum admittendi aliquem ad statum religiosum per vota simplicia scholarium; unde videbatur consequenter prohibita dispensatio circa idem tempus in ordine ad professionem solemnem. Quod tamen non ita est; nam potius in eodem can. 10 advertitur, per illum non derogari superiori declarationi Constitutionum, quia satis est ut illa facultas dispensandi in biennio in ordine ad professionem exerceri possit. Itaque judicavit Congregatio posse minus expedire contrahi biennii tempus ad vota scholarium, quam ad professionem solemnem; quod sane difficile apparet, cum professio sit vinculum indissolubilius, et proxime ordinatum ad altiorem finem, et ideo ex se majorem probationem requirat. Nihilominus non sine rationabili causa id judicatum et sancitum est, quia regulariter ac fere semper fiunt vota scholarium immediate post novitiatum; et illud biennium per se ac primario postulatum est propter scholares, id est propter juvenilem ætatem in qua recipiuntur, et propter munus ad quod proxime admittuntur, et ideo fuit expediens in hujusmodi personis omnino claudi januam dispensationis incorporandi illos, eo modo quo incorporari possunt, ante biennium probationis expletum, tum ne sumeretur occasio sæpius dispensandi in re quæ ordinarie fieri debet, tum quia respectu talium personarum, talisque status, vix potest cogitari causa quæ ad hoc cogat. At vero admissio ad professionem immediate post biennium rarissime fit ac fieri potest; et tunc necesse est ut vel causa extrinseca cogat, propter absolutam vinculi indissolubilitatem (quæ causa vix potest unquam ad biennium minuendum obligare); vel ut persona adeo sit matura et digna, ut ad omnem satisfactionem brevius tempus sufficere possit, et ideo pro hoc raro casu non oportuit dispensationem prohiberi, ne fortasse etiam hac occasione ingressus in Societatem hujusmodi personis gravioribus difficilior reddi videretur.

12. *Annus novitiatus etiam in Societate servandus.*— Quamvis autem biennii tempus per hanc facultatem minui possit, non tamen integer probationis annus, qui non ex speciali jure religionis, sed communi Concilii Tridentini, necessarius est etiam in Societate ad valorem professionis; et ideo non potest in eo religio ipsa dispensare, ut supra lib. 2, c. 4, num. 7, tetigi, tractando de novitiatu. Ubi etiam a n. 9 tetigi quæstionem, an professio facta in Societate post annum probationis, et ante expletum biennium, sine legitima dispensatione, valida sit, esto male fiat. In qua censeo validam esse, quia Constitutiones Societatis, quæ ad hanc professionem requirunt tempus ultra biennium, nunquam declarant hanc esse substantialem conditionem necessariam ad valorem actus, ut ibi latius expendi.

13. *Expeditur tertia pars.* — Ad tertium membrum respondeo, hoc biennii tempus non esse præfixum ex parte termini magnitudinis, seu ita ut jure ordinario habendum sit tanquam sufficiens, etsi aliqui immediate admittantur ad professionem, quia licet possint multæ personæ recipi ad novitiatum, quæ non indigeant disciplina scholarium quoad doctrinam, frequenter nihilominus contingere potest ut eædem personæ indigeant majori tempore ad disciplinam religiosam, et ad majorem magisque exactam probationem morum et talenti in ministeriis exercendis circa proximos. Item indigere possunt majori instructione in ipso usu exercitiorum et actionum Societatis. Ac denique in hujusmodi viris jam consummatis in ætate quoad doctrinam, imo etiam quoad mores, major probatio sæpe desiderari potest (habet enim in eis specialem difficultatem), ut sese accommodent modo procedendi religionis, præsertim in humili obedientia, et subjectione, et in reponendo proprio judicio, illud Superiorum et religionis dictamini conformando. Propter has ergo, et similes causas, sæpe necessarium est ut in his etiam personis biennii tempus differatur, et ideo licet tempus illud præfixum sit ut minimum, non est positum ut maximum. Tunc autem (ut difficultati satisfaciamus) admitti possunt tales personæ post biennium ad gradum scholarium; quia hic gradus, licet præcipue videatur institutus propter litteras addiscendas, et ideo inde nomen acceperit, non tamen propter solas illas, sed etiam propter alios fines proxime insinuatos, scilicet propter majorem disciplinam religiosam, magisque probatam, multisque experimentis radicatam et cognitam, et propter aliquem etiam usum ministeriorum, et probationem talenti respectu illorum, ut intelligi potest ex quarta parte Constitutionum, cap. octavo.

14. *Ostenditur jam ex instituto Societatis resolutio data in num. 4.*— Igitur de hoc tempore præter biennium, ut minimum necessarium, nihil in regula Societatis definitum est, sed tantum indefinite declaratum, oportere

admittendos ad professionem esse *in vita moribus diu probatos*, in Exam., c. 1. § 8, et parte quinta, cap. 2, § 3, ac sæpe alias. Quæ institutio ita approbatur in Bulla prima Julii III, ubi ex parte S. Ignatii et sociorum hæc verba proponuntur: *Opportunum judicavimus, etiam statuere, ne quis ad professionem in hac Societate emittendam, nisi diuturnis, et diligentissimis probationibus, prout in Constitutionibus declarabitur, ejus vita et doctrina explorata fuerit, recipiatur, quia revera hoc institutum omnino humiles et prudentes in Christo, et in Christianæ vitæ puritate, ac litteris conspicuos exigit.* Quæ institutio statim a Pontifice confirmatur. Similiter in Bulla prima Pauli III, de scholaribus solum dicitur: *Post cognitum in spiritu et litteris eorum profectum, et post sufficientem probationem, in Societatem nostram admitti possint;* et eodem modo approbarunt hanc institutionem reliqui Pontifices, nullo certo assignato termino, quo finito necessario fieri debeat. Imo etiam Concilium Tridentinum, sess. 25, cap. 16, de Regularibus, hoc ipsum confirmavit illis verbis, quæ sæpe citavimus: *Per hæc tamen sancta Synodus nihil intendit innovare aut prohibere, quin religio clericorum Societatis Jesu juxta pium eorum institutum a sancta Sede Apostolica approbatum, Domino, et ejus Ecclesiæ inservire possint.* Hæc enim verba specialiter dicta sunt a Concilio propter professionis dilationem, ut ex contextu constat. Nam proxime ante præceperat, ut in aliis religionibus, peracto probationis tempore, personæ ad professionem admittantur; et ab hac regula excipit Societatem, cujus institutum nullum alium terminum ponit, nisi *cum Societati, vel ejus præposito Generali plene sit in Domino satisfactum*, quinta parte Constitutionum, c. 3. Hunc ergo terminum tam Pontifices quam Concilium approbarunt.

15. *Accedit prima ratio seu dilemma.*—Rationes etiam ad idem confirmandum multæ afferri possunt. Prima est, quia, considerato instituto Societatis, et varietate personarum quæ in ea recipi possunt, nullus talis terminus commode assignari poterat. Aut enim talis terminus fuisset brevis, verbi gratia, septem aut novem annorum; aut prolixior, viginti annorum, verbi gratia, aut amplius. Primum non fuisset regulariter expediens, quia ostensum est institutum hoc postulare diuturnas ac multiplices probationes; unde ad minimum ordinarie requirit post biennium novitiatus totum studiorum tempus, quod solet esse novem, aut decem, vel plurium annorum. Post novitiatum enim duo, vel tres anni in litteris humanioribus et perfectione linguarum consumi solent, quibus adduntur tres vel quatuor (juxta regionum consuetudinem) pro philosophiæ cursu. Sequuntur deinde quatuor anni scholasticæ Theologiæ, et interdum solet provectioribus unus vel duo anni concedi, ad recognoscenda quæ audierunt, et ad aliquam lectionem Patrum comparandam, et simul in publicis actibus et disputationibus specimen aliquod comparatæ doctrinæ tribuendum. Contingit item frequenter ut hic studiorum cursus docendis externis inferiores disciplinas interrumpatur, id enim ad sustinenda onera religionis, et publicis muneribus satisfaciendum, sæpe necessarium est. Atque ita fit non raro, ut in hujusmodi studiis, quindecim vel plures anni consumantur; post quos sequi debet tertius probationis annus, de quo statim dicemus in capite sequenti. Cum ergo leges morales ferri debeant juxta ea quæ frequentius accidant, et respicere debeant totum corpus Societatis, et non unius vel alterius provinciæ commodum vel consuetudinem, non poterat terminus professionis, si designandus fuisset, longe ante vigesimum annum præscribi. Tam prolixum autem terminum præfigere his temporibus, et in hac religione, non erat expediens. Quamvis enim nonnulli ex antiquis monachis, etiam usque ad trigesimum annum renuntiantes probare solerent, ut legimus apud Joannem Climacum, in quarto gradu de obedientia, parum a principio, id tamen præsentis temporis mores non ferunt; præsertim si pro termino præfixo ac necessario, tantum tempus assignetur. Item quia in tanta varietate personarum quæ in Societate recipiuntur, diversarum ætatum ac conditionum, tanta dilatio sæpe esset incongrua, et ipsis personis onerosa, sine legitima causa, et religioni inutilis, vel etiam nociva. Non ergo potuit talis terminus convenienter limitari, sed prudenti arbitrio debuit relinqui.

16. Unde addi potest secunda ratio, quæ magis explicat præcedentem; nam vel hic terminus futurus erat ita certus, ut nec contrahi posset, nec prorogari, nec etiam regulariter dispensari, nisi ex gravissima et extraordinaria causa; et hoc modo propositus, fuisset sine dubio incommodissimus, ut ratio facta declarat; vel ita esset designandus, ut tamen facile posset Societas, vel ejus Præpositus Generalis, in eo dispensare, coarctando illum, vel

etiam prorogare. Hoc autem modo non vitarentur incommoda quæ in principio num. 3 proponebantur, sed potius augerentur; quia, eo ipso quod tempus illud pro quibusdam ex dispensatione minueretur, aliorum querelæ timeri possent, de acceptione personarum Superiorem ipsum arguendo, et sic de aliis. In prorogatione autem, si aliquando esset necessaria, fuisset major nota seu infamia; ergo, pensatis omnibus, convenientius fuit in hac parte nullam statuere legem præter prudens ac justum judicium Prælati.

17. *Tertia ratio.* — Tertia et fundamentalis ratio est, quia causæ omnes, quæ moverunt Societatem ad expectandam diuturnam probationem, consequenter impulerunt ad expectandum satisfactionem ipsius Societatis ex tali probatione resultantem, nam ad hunc finem ordinatur probatio, quæ inutilis esset, si, illo fine nondum consecuto, professio nihilominus danda esset. Hæc autem satisfactio non potest esse certa in quolibet certo ac determinato tempore, quia non consistit in sola temporis perseverantia, sed in vita, et moribus, et affectuum moderatione, quæ ab aliquibus brevi tempore, ab aliis vero (quod frequentius accidit) per diuturnum etiam tempus non comparatur; ergo, spectato fine probationis diuturnæ, non fuit expediens aliter illi terminum professionis assignari.

18. *Accedunt commoda sine incommodis.* — Accedunt præterea alia commoda ex hujusmodi incertitudine seu indeterminatione provenientia; si enim tempus ad professionem esset certum, ac determinatum per legem, posset humana fragilitas inde occasionem sumere ad remissius vel negligentius agendum, tam in virtutis quam in litterarum profectu, et in applicatione etiam ad ministeria Societatis, et sustinendos labores professorum proprios; quæ occasio tollitur ex temporis incertitudine: imo, cum omnes intelligant professionis meritum non esse positum in temporis antiquitate, sed in illis donis et conditionibus quæ ad eum gradum in Societate postulantur, de quibus illi prius satisfacere necesse est, inde fit, moraliter ac regulariter loquendo, ut excitentur ad majorem curam, tam in observatione instituti, quam in studiis et aliis Societatis exercitiis ac ministeriis. Denique cum hæ utilitates ex hac institutione sperari possint, nullumque verum incommodum ex illa possit timeri, et aliæ rationes et causæ pro materia morali sint etiam urgentes, nulla relinquitur in hoc negotio dubitandi ratio. Solum superest ut probemus hinc non sequi incommodum; hoc autem partim probatum est in superioribus, lib. 3, cap. 2, cum ostendimus scholaribus Societatis nec injuriam, nec, per se loquendo, aliquod incommodum fieri, eo quod non statim ad solemnem professionem admittantur. Quæ similiter probant idem de quocumque tempore, in quo ex rationabili causa in eo statu detinentur; magis vero constabit ex responsionibus ad argumenta.

19. *Ad primum argumentum in num. 1.* — *Dilatio professionis falso dicitur nove inventa.* — Ad primam ergo dubitandi rationem, parum profecto referret rem hanc esse novam, si ad convenientem gubernationem novæ religionis, proprio et peculiari modo ad specialem finem instituta, sit conveniens, et Apostolica approbatione digna. Addo vero non esse novam, præsertim quoad spiritum, et finem per eam intentum; videlicet, ut gravissima ministeria ecclesiastica et animarum sollicitudo non committatur, nisi personis valde dignis, de quibus sperari possit, quod cum earum securitate, et aliarum fructu, et religionis integritate ac decentia illa valeant exercere. Et imprimis jam supra, n. 15, ex Climaco ostendimus, quam diuturna fuerit olim probatio aliquorum monachorum, quæ si definite erat triginta annorum, ut ibidem dicitur, profecto durior erat illa temporis determinatio, quam hæc nostra indefinita probatio. Si vero numerus ille per exaggerationem positus est, positus profecto est pro diuturna probatione. Et ita Cassianus, lib. 4 de Institutis renunc., c. 3, 7 et 8, indicat probationem juniorum ad monachatum per multa experimenta solitam fieri fuisse, nulla temporis determinatione adhibita. Præterea, cum olim monachi generatim non essent clerici, et ad eum statum assumi possent, nullum ad hoc tempus determinabatur, sed merita attendebantur. Et ideo dixit Hieronymus, in epist. 4 ad Rusticum: *Sic vive in monasterio, ut clericus esse merearis.* Et Gelasius Papa, in cap. *Si quis monachus*, 16, quæst. 1, duas conditiones ad illum ascensum requirit: unam, *quod monachus venerabilis vitæ merito sacerdotio dignus videatur*; alteram, *ut Abbas, sub cujus imperio Regi Christo militat, illum fieri presbyterum petierit.* Cum ergo Societas sit religio sacerdotum, et non quorumcumque, sed quibus animarum ministeria committuntur, quid mirum est quod regula professionis ejus non sit certum tempus, sed cer-

tum meritum; unde tam ad sacerdotium, quam ad professionem, tempus est in Societate indefinitum, et judicio Superioris determinandum (licet enim ad sacerdotium solum quartus annus Theologiæ nunc expectetur ordinarie, attamen is ipse incertus est, ob interruptum sæpius studiorum cursum, ut n. 15 dicebamus); et nihilominus longius tempus ad professionem requiritur, quam ad simplex sacerdotium; nam professio sacerdotium supponit, ut dictum est numero quarto, et addit majorem obligationem, et requirit majorem capacitatem ad omnia munia Societatis, et principale regimen ejus, quod juxta Constitutiones, parte quarta, cap. decimo, et parte decima, § 4, et alibi, professis committi debet.

20. *Decreta in eodem primo argumento citata expenduntur pro nobis, primo.*—Unde etiam ad hoc expendo, in ipsismet decretis in argumento citatis, licet designentur certa tempora ad ordines singulos suscipiendos, ad Episcopatum certe non definiri tempus; nam Siricius nihil de hoc dixit, sed solum, *si eum cleri ac plebis vocaverit electio;* Zosimus vero dixit: *Si eum exactior ad bonos mores vita perduxerit.* Sacerdotium enim non tam necessarium habet annexum munus pastoris, sicut Episcopatus, et ideo, licet vitam innocentem requirat, multo magis perfecta virtus in Episcopo postulatur, qui propterea in statu perfectiorum esse dicitur. Et ideo ejus assumptio non tempore, sed merito mensuranda venit. Professi autem Societatis, licet non attingant illum gradum, tamen eum participant quantum ad prædicationem Evangelii et salutem animarum procurandam; et ideo mirum non est quod in eis etiam doctrina potius et vita, quam certa temporis provectio requiratur.

21. *Expenduntur secundo, et retorquentur.*—Ultimo est valde considerandum, in illis decretis non assignari illa tempora pro terminis magnitudinis, sed parvitatis; statuunt enim ut nemo assumatur ad clerum, aut hunc vel illum ordinem, nisi post tantum vel tantum tempus; non tamen statuunt ut, transacto illo tempore, statim assumantur; sed hoc semper relinquitur arbitrio Episcoporum, sub ea conditione quam non omittunt dicti Pontifices, *Si per hæc tempora dignus judicatus fuerit.* Unde Leo Papa, epist. 85, alias 87, cap. 1, et habetur cap. *Miramur*, 61 d., tractans verba Pauli: *Manus cito nemini imposueris*, interrogat: *Quid est cito manus imponere, nisi ante maturitatem ætatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam disciplinæ, sacerdotalem honorem tribuere non probatis?* Et Gregorius, lib. 4, epist. quadragesima quarta, agens de monacho assumendo ad quodlibet ecclesiasticum officium, præter tempora a sacris canonibus præfixa, requirit, *ut in monachali habitu secundum Patrum regulas, irreprehensibiliter conversatus fuerit.* Neque in hoc aliam temporis limitationem præfigit; ergo sic ponderata illa decreta potius possent retorqueri contra B. Ignatium, eo quod brevissimum biennii tempus pro termino parvitatis ad professionem posuerit; sed hujus rei ratio facile ex dictis in n. 7 intelligitur; nam illud biennium ad minimum postulatur, ultra maturam ætatem et ultra sacerdotium, et ultra sufficientem eruditionem, et alia dona; ita ut quando biennium solum fuerit, magis sit ad personam, et omnia dona ejus religioni accommodanda, quam hæc de novo acquirenda.

22. *Ad secundum argumentum in num.* 2. — Ad rationes respondetur. Ad primam dicimus verum esse assumptum, nimirum per leges determinari oportere ea, quæ sunt in unaquaque communitate graviora; id est, ut leges præscribant modum, et formam in hujusmodi rebus servandam. Et ita in præsenti sufficienter factum est in Societate. Non enim oportet ut determinatio legis semper sit quoad omnes circumstantias loci et temporis, sed pro qualitate negotiorum ac rerum; nam quæ talia sunt, ut vel frequentem mutationem patiantur, vel ex variis circumstantiis pendeant, non possunt semper, quoad has circumstantias, per legem determinari; sed committenda necessario sunt animatæ legi, qualis est supremus gubernator. Ita ergo in præsenti factum est, nam modus professionis, et conditiones ad illam requisitæ, et aliquod tempus, quod regulariter potest quoad minimum esse necessarium, per leges Societatis determinata sunt; at vero circumstantia temporis quoad maximum terminum omnino præfixum, quia pendet ex variis circumstantiis, nec debuit, nec commode potuit determinari.

23. *Ad tertium ductum ex incommodis in num.* 3. — Ad aliud vero ex incommodis desumptum, imprimis jam ostensum est, ea, si quæ sunt, non evitari posita lege determinante tempus maximum, nisi talis esset lex, quæ multa majora haberet incommoda, et nullam haberet dispensationem. Neque in rebus hu-

manis petendum est ut nulla habeant incommoda, sed ut vel hæc minora sint, vel ut propter majora et certiora commoda tolerentur. Deinde dicitur, si homines sint veri ac solidi religiosi, non multum esse quod illa incommoda timeantur; quia non appetent professionem tanquam honoris titulum, vel habilitatem ad altiora munera intra vel extra suam religionem; id enim ambitiosum esset; propter majus autem cum Deo vinculum, non est quod sint solliciti, cum jam sint veri religiosi, ejusque cultui omnino traditi, ut lib. 3, cap. 3, tractatum est; et alias ex parte sua parati sunt ad illud vinculum magis constringendum, quoties jussi fuerint, ut etiam lib. quarto, c. decimo septimo vidimus. Quod autem spectat ad differentiam personarum, unusquisque ex parte sua, si vere religiosus sit, debet se ad illum gradum cæteris indigniorem reputare; Societas vero ex sua parte curare debet, ut omnis æquitas ac debita distributio in hoc negotio servetur; quod sane ita fieri credendum est, tum quia per eos fit, quibus totius religionis gubernatio committitur; tum etiam quia non fit sine diligenti examine, et multorum consilio, qui et viri prudentes sunt, et religiosi, et timorati, ut in instructione promovendorum ad gradum late præscribitur. Quod si interdum, vel per errorem, vel per humanum affectum, inæqualitas aliqua fieri contingat, illud privatum est incommodum, quod vix unquam acciderit, atque non tanti momenti est ut propter illud publica utilitas, quæ ex prædicta institutione provenit, prætermittenda sit.

CAPUT II.

QUA RATIONE AB SCHOLASTICIS SOCIETATIS TERTIUS PROBATIONIS ANNUS ANTE PROFESSIONEM EXIGATUR.

1. *Ratio dubitandi.* — Ratio dubitandi esse potest, quoniam, qui semel sufficienter probatus est et approbatus, non debet iterum in examen vocari, capit. *Licet,* de Offic. legati; sed scholares Societatis jam per biennium integrum fuerunt probati, et tandem approbati; ergo non debent iterum cogi ad integrum probationis annum transigendum. Quod si dicas respectu altioris gradus posse novam exigi probationem, contra hoc est, quia etiam hoc dato videtur sufficiens probatio, quæ fit per discursum plurium annorum, vivendo in Societate post vota scholarium emissa; finis enim probationis solum est, ut et religiosus sufficienter cognoscatur a religione, et ipsam experiatur; in tot autem annorum discursu, cum tanta vitæ familiaritate et communitate, satis profecto potest talis persona cognosci a religione, tam in moribus quam in omnibus naturæ dotibus aut defectibus; et ipse similiter poterit sufficienter experiri religionem; ergo cessat adæquata causa probationis; ergo non est imponendum tantum onus sine causa. Eo vel maxime quod ex parte religiosi non habet locum talis probatio; jam enim se privavit libertate relinquendi hanc religionem, et ad ingressum ejus per professionem, si præcipiatur, se obligavit, et ideo quantumcumque asperitatem vel rigorem postea experiatur, non potest voluntate sua retrocedere, qui solet esse proprius finis probationis ex parte religiosi; ergo religiosus scholaris Societatis jam est incapax probationis ex parte sua; ergo nec religio probare illum debet, alioquin non est æqualitas, et est nimia severitas, præsertim post tam longam experientiam. Tandem si talis probatio adhibetur, concedatur saltem professio proxime post illam; nam qui sentit onus probationis, debet etiam sentire commodum approbationis, si in probatione recte se gessit; at hoc non fit in Societate, sed dicta probatio juxta Constitutiones statim post studia fit, professio vero postea per plures annos differtur; ergo superflua est talis probatio: aut alia profecto adhibenda esset, quæ proxime professionem antecederet: nam tunc debet ultimum judicium de persona fieri; quod si tunc necessaria non est, profecto neque antea fuerat.

2. *Quid habeat institutum Societatis circa hunc tertium annum.*—Proponamus imprimis, quid circa hoc habeat institutum Societatis, ejusque in hac parte confirmationem, et inde facile constabit vera ratio hujus institutionis, et difficultates solventur. Igitur in Examine, cap. 1, § 12, solum dicitur: *Ut admittantur scholastici ad gradum professorum, vel coadjutorum formatorum, unum adhuc annum post absoluta sua studia expectabunt.* In cap. autem 4, § 16, declaratur illum annum exigi, ut in variis probationibus ad majorem Dei gloriam exerceantur. In tertia vero parte Constitutionum, cap. primo, vocatur simpliciter hic *annus probationis,* et postulatur integer, *ut adhuc perspectus sit, antequam quis professionem emittat,* et in omnibus his locis dicitur, posse hoc tempus prorogari, si Superiori visum fuerit. De potestate autem coarctandi hoc

tempus, vel omittendi hanc tertiam probationem, nihil dicitur, quamvis neque negetur. Atque hanc institutionem specialiter approbavit Gregorius XIII, in Bulla *Ascendente Domino*, in qua sic dicitur : *Scholares studiis in Societate absolutis, antequam professi vel coadjutores spirituales formati fiant, non solum tertium adhuc probationis ulterioris annum in devotionis et humilitatis exercitiis impendunt, ut si qua fortasse in re harum virtutum fervor per litterarum occupationem intepuerit, per earumdem virtutum frequentiorem exercitationem, ardentioremque divini auxilii vocationem, recalescant, sed etiam, etc.* Et postea subjungitur, totius instituti, et specialiter eorum quæ narrata fuerant, confirmatio.

3. *Corollaria tria, ex dictis.* — Ex quibus intelligere licet, hunc annum tertium probationis non postulari tanquam de substantia, vel tanquam omnino necessarium ad valorem professionis, tum quia nec in Constitutionibus, nec in prædicta Bulla ponitur aliquod verbum, quod tantam necessitatem indicet; tum etiam quia, capite præcedenti, numer. duodecimo, ctum est, neque integrum biennium esse de substantia professionis, sed solum integrum annum ex vi Concilii Tridentini requisitum. Reliqua ergo, quæ ex peculiari instituto Societatis adduntur, ad necessitatem regulæ pertinent, et ut res debito modo fiat, non tamen ut facta teneat. Unde certum est posse Præpositum Generalem in hoc anno dispensare, et justis de causis aliquando id facere, quamvis Constitutiones sua taciturnitate circa talem dispensationem satis indicant non debere facile concedi. Unde etiam intelligi potest, quod, licet hic annus in rigore juris debeat esse continuus, juxta superius dicta, lib. 2, cap. quarto, num. 11, de communi anno novitiatus, et ideo frequenter, ac regulariter ita servari debeat, nihilominus in hoc facilior possit esse dispensatio, eo quod hæc probatio substantialis non est, et utilitas ejus potest utroque modo comparari. Denique ex verbis præsertim dictæ Constitutionis intelligi potest tertiam hanc probationem præcipue consistere in vacatione ab studiis et actionibus erga proximos, ut Deo ac propriæ perfectioni intentius eo tempore vacetur. Duo enim in prædicta Constitutione Gregorii XIII dicuntur. Unum est, ut tertium probationis annum in exercitiis devotionis et humilitatis consumant, qui ad professionem sunt admittendi. Aliud est, ut in Societatis ministeriis tamdiu probentur, quamdiu Præposito Generali ad suam et Societatis integram satisfactionem videbitur. Supponitur ergo in tertio probationis anno, per se loquendo, ab his ministeriis vacandum esse, non propter inutile otium, sed propter otium sanctum, *quod diligit charitas veritatis*, et propter propriam mortificationem et sanctificationem.

4. *Quomodo hic tertius annus sit transigendus.* — Hinc vero ratio transigendi dictum annum, in variis instructionibus a Præposito Generali emanatis, ad illos *Deo vacandi, et spirituali profectui incumbendi* fines accurate descripta est, tam pro iis qui ob exiguum numerum in domo eadem novitiorum probabuntur, quam pro iis qui annum peragent in domo separata, amicorum et consanguineorum consuetudine semota, sive coram, sive etiam per litteras. In quam certe domum decem, ut minimum, convenient sub instructore uno, qui et auctoritate per se valeat, et alias etiam gubernarit; is vero illos omnes in spiritu formandos curabit, universamque instituti Societatis rationem explanabit per statos aliquot cujusque hebdomadæ dies, ac modos exponet juvandi proximos salutariter. Injungere præterea poterit pœnitentias ac mortificationes, inter ipsos tamen privatim, quas ad eorum profectum conducere judicabit, atque a reservatis (si opus erit) absolvet. Quidquid tamen ad externam disciplinam spectat, non nisi consulto Rectore aut ministro collegii imponet, si forte separata ipsorum habitatio, pars aliqua collegii fuerit. Quod si eorum quisquam minus in probando satisfecerit, educendus erit, atque in tempus aliud differendus. Anno autem peracto, tam instructor, quam Provincialis de singulis Generalem, rectene an secus illum obiverint, plane informabunt. Hæc est summa earum obligationum, quæ pro tertio probationis anno professionem in Societate nuncupaturis injunguntur; et in ultima instructione, data anno 1601, latius habentur. Vide etiam ordinationes contractas auctoritate septimæ Congregationis, toto cap. 3.

5. *Ratio ita transigendi, in actibus, scilicet, vitæ contemplativæ, respectu temporis præteriti.* —Quibus omnibus, tam in præcedenti quam in tertio numero, attente consideratis, mihi colligo, propriam rationem hujus institutionis non tam consistere in formali ratione (ut sic dicam) probationis, quam in spirituali exercitatione, et veluti dispositione ad professionem necessaria. Quam rationem et primariam esse

existimo, et per se sufficientem, etiamsi nulla alia interveniret, quamvis altera ratio de experimento, et probatione omittenda non sit. Declaratur hæc ratio, supponendo, quod sæpe diximus, præsertim libro primo, cap. sexto, Societatem esse religionem perfecte mistam, quæ ita intendit actioni circa proximos, ut etiam principaliter vacet contemplationi, quantum necesse est, ut nihil de propria perfectione remittatur, et ministeria erga proximos cum majori fructu fiant; ob quam rationem, quamvis ordinarie hæc vita Societatis mista sit, nihilominus aliqua tempora specialiter deputata sunt ad exercendam puram vitam contemplativam; hoc enim convenientissimum esse in hujusmodi mista religione D. Thomas aperte docuit 2. 2, quæst. 188, articulo octavo, cum dixit solitudinem non congruere religionibus, quæ sunt ordinatæ ad opera vitæ activæ, nisi ad tempus, exemplo Christi, qui, ut dicitur Luc. 5, *exiit in montem solus orare, et erat pernoctans in oratione Dei.* Inter alia vero, duo præcipue tempora ad hoc genus vitæ exercendum determinata sunt in Societate: unum est biennium novitiatus, de quo in superioribus, libro secundo, cap. 4, diximus. Aliud est hic tertius annus probationis, qui et opportunissimo tempore collocatus est, et nec debuit, nec potuit amplius coarctari, ut effectus, qui in illo desideratur, ordinarie possit comparari. Primum enim tempus novitiatus majus esse oportet, quia in illo spiritus fundamenta jaciuntur, et incipiunt in rebus divinis se exercere, qui nullum usum et fere nullam illarum notitiam prius comparaverant; postea vero promoventur viri jam instructi, et exercitati in rebus spiritualibus; quarum etiam ampliorem cognitionem et faciliorem usum per doctrinam et scientiam Scripturarum habere possunt, et ideo unius anni tempus pro illis sufficiens fuit; illud autem necessarium fuit, quia in novitiatu, regulariter loquendo, nunquam potest hæc mystica et spiritualis scientia perfecte addisci, neque gradus interioris meditationis, orationis et contemplationis attingi, quantum viris perfectis, vel multum proficientibus necessarium est. Quod autem tunc defuit, raro potest studiorum tempore comparari; imo timendum potius est, ne aliqua ex parte diminuatur quod acquisitum fuerat, vel saltem intepescat, ut in prædicta Constitutione dicitur; quo etiam fine noxiæ remissioni seu tepiditati obsistendi, sexta generalis Congregatio, canon. undecimo, parentis Ignatii vestigiis inhærens, juniorum fratrum seorsim a reliquis habitandi et conversandi morem, jam tunc alicubi introductum, probavit, et in universum deinceps suscipiendum indixit, ut spiritus fervorem in novitiatu conceptum sub peculiari spiritualis Præfecti cura fratres hi conservarent, atque in dies augerent, atque etiam Generali Præposito instructionem dicto fini convenientem, ut ederet, commendavit. Itaque opportunissime cadit hic, de quo loquimur, tertius probationis annus post studia, ut non solum reparetur, si quid fuerat diminutum, sed etiam ut altiori et perfectiori modo actus vitæ contemplativæ exerceantur, ut qui antea sapiebat, cogitabat, orabat, et loquebatur ut parvulus, postquam factus est vir, suo modo evacuet quæ erant parvuli, et incipiat novo modo adhærere Deo, mundum despicere, et seipsum ac omnia temporalia contemnere. Unde etiam fiet ut, si scientia, prout solet, aliquid elationis vel ambitionis induxit, altiori cognitione et consideratione divinarum rerum expellamus.

6. *Deinde respectu temporis futuri. — Actione, an contemplatio prior in via mista.* — Et hæc quidem est talis anni ratio seu necessitas comparatione facta ad tempus præteritum; non invenietur autem minor, si oculos ad tempus futuræ vitæ convertamus. Inquiri enim solet, an in hac vita mista, actio debeat præcedere contemplationem, vel contemplatio actionem. Sancti enim Patres interdum docere videntur actionem præmittendam esse. Sic Gregorius, 6 Moral., cap. vigesimo septimo et vigesimo octavo, alias 17 et 18: *Qui contemplationis* (ait) *arcem tenere desiderant prius se in campo operis per exercitium probent;* et infra: *Ut videlicet mens prius desudet in opere, et postmodum refici debeat per contemplationem.* Et ad hoc accommodat figuram Rachel et Liæ, quarum prior vitam contemplativam, posterior activam figuravit. Et ideo Lia prius nupta est, sicut prius etiam nata fuerat; et sic mystice interpretatur verba illa Genes. 29: *Non est consuetudinis in terra nostra, ut minores prius ad nuptias trademus, quam majores.* Eamdem doctrinam habet D. Augustinus, 22 contra Faustum, cap. 52 et sequentibus; sed oportet advertere ex superius tractatis, libro primo, c. sexto, de hac duplici vita, interdum Patres sub actione comprehendere omnem exteriorem operationem, sive ordinetur ad propriorum affectuum mortificationem, sive ad pro-

ximorum beneficentiam corporalem aut spiritualem; aliquando vero vitam activam in majori proprietate sumptam significare institutum vitæ ad actiones erga proximum ordinatum. Et simili modo contemplatio interdum sumitur late pro quocumque interno exercitio orationis, meditationis, aut cujuscumque veritatis divinæ considerationis; interdum vero magis proprie, pro perfecta elevatione mentis in Deum, per unionem charitatis et sapientiæ, et internam quamdam quietem in Deo.

7. *Ejus decisio bimembris sumpta actione et contemplatione late.*—Si ergo tam actio quam contemplatio in latiori significatione sumantur, vix possumus inter illas ordinem assignare, sed requirunt inter se individuam societatem et vicissitudinem, ut ab actione ad contemplationem, et e converso, frequens transitus fiat; quia neque in hac vita mortali possumus semper Deo et contemplationi ejus jugiter inhærere; neque sine propria mortificatione poterit esse mens disposita, ut elevetur in Deum, sicut egregie tractat Moyses Abbas, apud Cassianum, Collat. 1, a cap. octavo, usque ad decimum tertium; statim ergo a principio necesse est utriusque vitæ jacere fundamenta. Quod si velimus usque ad prima initia descendere, plane videntur sumenda a vita contemplativa, quia omnis sancta cogitatio ad illam spectat; totius autem salutis initium a sancta cogitatione sumitur, ut est communis Augustini doctrina, lib. 2 Contra duas epistolas Pelagian., cap. 8, et de Bono perseverantiæ, cap. 8, de Gratia et libero arbitrio, cap. septimo, lib. secundo de Peccat. merit. et remission., cap. decimo septimo, et nos late discussimus, lib. 1 de Gratia, per varia capita. Sic ergo initium vel fundamentum cujuscumque honestæ vitæ, vel reformationis ejus, ab interna cogitatione et consideratione sumenda est. Hac ergo ratione dicimus, vitam etiam hanc mistam per actus vitæ contemplativæ esse inchoandam, ita tamen ut illis statim adjungantur actiones illæ præcipuæ, quæ ad affectuum moderationem, et purgationem cordis ordinantur, per quas homo redditur habilior ad actus perfectionis contemplativæ vitæ, per quos rursus vires assumit ad actiones virtutum perfectius exercendas, et ita paulatim proficit in utroque genere vitæ. In hoc autem progessu indifferenter admiscentur actiones erga proximum, præsertim illæ, quæ propriam mortificationem et humilitatem habent adjunctam, et magnam perfectionem contemplationis non requirunt.

8. *Altera decisio etiam bimembris, sumpta contemplatione perfecta.* — At vero si loquamur de contemplatione perfecta, et illam comparemus ad actionem quæ ad moderationem propriorum affectuum ordinatur, sic debet actio sine dubio præcedere contemplationem, quia comparantur, sicut motus et terminus seu quies, vel tanquam dispositio et forma. Nam in hac etiam vita vera est illa Christi sententia: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt,* utique per contemplationem, quam nisi cor mundum obtinere non potest, ut Augustinus exposuit. Ergo actio necessaria ad mundandum cor omnino antecedere debet; et hoc sensu locuti sunt Augustinus et Gregorius locis citatis, quamvis Augustinus aliquid amplius addat, ut statim dicam. Si vero comparemus hanc eamdem perfectam contemplationem ad perfectam actionem, ad illam, scilicet, quæ spiritualis est, et circa illuminationem et sanctificationem animarum versatur, sic profecto contemplatio hujus vitæ antecedere debet actionem. Quod plane sentit D. Thomas 2. 2, quæst. 188, articulo sexto, cum de hoc genere activæ vitæ dicit: *Unum opus vitæ activæ est, quod ex plenitudine contemplationis derivatur, sicut doctrina et prædicatio. Unde et Gregorius dicit in quinta homilia super Ezechielem, quod de perfectis viris post contemplationem suam redeuntibus dicitur Psalm.* 144: *Memoriam suavitatis tuæ eructabunt.* Et in hoc ponit D. Thomas perfectionem talis actionis, quia per eam contemplata aliis traduntur. Et fortasse in hoc sensu dixit Augustinus supra, cum ad hunc statum perventum est, non solum habere in hoc sæculo speciosam intelligentiam, sed etiam laboriosam justitiam. Quam laboriosam justitiam inferius explicat, dicens: *Labor enim justorum maximum fructum habet in eis, quos regno Dei generat, inter multas tentationes et tribulationes, prædicando Evangelium,* etc. Atque hunc ordinem exemplo vitæ suæ nos docuit Christus, non solum quia ab initio suæ Conceptionis summam contemplationem per unionem Dei habuit, sed etiam quia ante prædicationem suam per quadraginta dies in desertum secessit, ut soli Deo vacaret. Et eumdem ordinem voluit ab Apostolis servari, non solum quia, priusquam eos ad prædicandum vivens mitteret, orare docuit, et cum eis sæpius ad orandum recessit, ut ex Matth. 5 et 6, et ex aliis Evangeliorum locis colligere licet; sed etiam quia discessu-

rus ex hac vita, jussit eos sedere in civitate, quoadusque induerentur virtute ex alto, Lucæ 24. Quod ipsi ita intellexerunt, ut ingressi in cœnaculum essent perseverantes unanimiter in oratione, Actor. 1. Nec brevitas temporis spectanda est, sed exemplum. Joannes enim Baptista triginta annis prius in contemplatione se exercuit, et postea ad prædicandum exivit; sunt enim varia Spiritus Sancti dona, quæ singulis distribuit prout vult.

9. Ratio etiam hoc convincit, tum quia necesse est ut prius aliquis in se ardeat, quam aliis luceat, ut alias in Baptista ponderavit Bernardus, in sermone festivitatis ejus, quia de illo dixit Christus : *Erat lucerna ardens et lucens;* ardet autem quis per contemplationem, lucet autem per doctrinam; tum etiam quia valde inordinatum est, ut aliquis doceat prius quam discat, ut sæpe jura canonica loquuntur, quæ præcedente capite retuli. Et egregie ac modestissime Nazianzenus, orat. 1 : *Hæc* (inquit) *cum nobiscum ipsi non possimus, fortasse consiliariis, benevolis quidem certe, collocutis, præstabilius esse duximus, cum quæ dicenda et facienda essent nesciremus, ea addiscere, quam nescientes docere. Præclare enim cum eo agitur, cui vel in profundam senectutem canus sermo veniat, eamque vim habens, ut recenti adhuc in pietate animæ adjumento esse possit. Nam certe alios docere aggredi, priusquam ipsi edocti simus, valde stultorum ac temerariorum hominum esse videtur.* Unde inferius concludit : *Ecquis cum Domini voluptatem nondum, ut videre dignum est, viderit*, etc. *Ecquis cum nondum et opere, et contemplatione, per omnes Christi appellationes, et virtutes pervenerit*, etc. *Ecquis cum nondum vacaverit ad Dei sapientiam in monasterio absconditam, nec loqui didicerit, sed parvulus sit, et adhuc lacte alatur, adhuc ex iis sit, qui inter Israelitas non numerantur, nec in Dei castris recensentur, nondum denique tanquam vir Christi crucem ferre queat, læto tamen alacrique animo se Christiano cœtui caput constitui patietur?* Quamvis enim Nazianzenus hæc de munere Episcopali scripserit, tamen per proportionem recte accommodatur muneri et actioni professorum Societatis, quatenus quædam participatio illius est, et in illuminando et docendo alios consistit, et ideo ad illum assumi non debet, nisi qui didicerit per contemplationem, quæ postea docet per actionem. Denique si contemplatio non antecedat, vix aut nullo modo poterit postea tempore ipsius actionis comparari; et ita multo minus poterit ipsam comitari, ac perpetua vicissitudine cum ea misceri, sed relinquet solam Martham ministrare; quod sine magno illius incommodo non erit, quia subtrahetur ei suavitas, et opprimet eam actionis necessitas, ut alias Augustinus dixit, sermone vigesimo sexto de Verbis Domini.

10. *Concluditur ratio a num. 5 hucusque relicta pro tertio probationis anno.* — Ex hoc ergo discursu concluditur ratio, et ostenditur mirabilis S. Ignatii sapientia in instituendis et instruendis alumnis suis. Prius enim voluit utriusque vitæ actibus in primo novitiatu sufficienter exerceri, tali ordine, ut a fundamentis vitæ contemplativæ per exercitia spiritualia initium sumerent, et ex vita activa illam partem tunc maxime exercerent, quæ ad propriam mortificationem, et virtutum acquisitionem confert; et ideo diximus in superioribus, numero quinto, tempus illud, vel omnino, vel fere tantum esse vitæ contemplativæ. Quod genus vitæ per totum tempus studiorum perseverat, nam (ut etiam declaravimus) totum negotium disciplinæ, et doctrinæ acquirendæ, ad otium contemplationis magis spectat. Quia vero ille contemplationis modus non spectat ad perfectum et summum gradum ejus, quamvis ad illum possit disponere, ideo constituit ut, priusquam hujusmodi scholares ad operandum in vinea Domini exirent, ad scholam vitæ contemplativæ redirent, ut in ea, et consequenter in virtutibus, sine quibus illa esse non potest, quoad fieri posset, perficerentur. Ad hunc ergo finem tertium probationis annum designavit, qui licet pro tanti operis dignitate brevissimum tempus videatur, pro fragilitate tamen hominum et brevitate vitæ judicandum est sufficiens. Non enim hoc tempus eo fine designatur, ut in eo tota hujus exercitii perfectio comparanda sit, sed ut majora quædam et sufficientia fundamenta jaciantur, et ut in amorem et studium ejus animus incalescat, ut dixit Gregorius XIII; hæc enim destinatio et hæc intentio maxime necessaria est perfectioni hujus vitæ. Denique ut si quæ sunt orta impedimenta, quæ ab hoc studio animum avertere possint, eo tempore tollantur. Hæc ergo videtur esse propria ratio, et finis per se ac primario intentus in designando hoc tertio probationis anno.

11. *Altera ratio respiciens etiam tempus futurum.* — Hinc vero consequenter fit (quæ est altera principalis ratio hujus institutionis) ut hic annus multum deserviat, et mo-

raliter sit necessarius ad perfectam probationem, et experimentum eorum, quibus professorum munus, quasi ex officio et speciali obligatione, in Societate committendum est. Ad hunc enim finem ordinatur (ut cap. præced. diximus) totum illud tempus in quo differtur professio; ergo etiam hic tertius probationis annus ad eumdem finem ordinatur, et specialiori quadam ratione, tum propter nonnullam majorem difficultatem, tum etiam propter majorem virtutis ostensionem, quæ illo tempore desideratur, præsertim humilitatis ac devotionis, ut in dicta constitutione Gregorii XIII dicitur.

12. *Ad rationem dubitandi in numero primo.* — Neque contra hoc obstat ratio dubitandi in principio posita. Respondetur enim approbatum ad unum munus, seu rem unius ordinis, probari iterum posse ad negotium vel munus altioris ordinis; quia non sufficiunt vel requiruntur ad omnia munera eædem qualitates, ut notavit Panormitanus, in c. *Accepimus*, de ætate et qualitate, num. 6. Quamvis ergo novitius, dum admittitur ad priora vota, approbetur in scholarem, probari iterum atque iterum potest in ordine ad statum et munus professorum, quod longe gravius est. Deinde etiam in ordine ad eumdem terminum potest quis iterum examinari et probari, quando multum temporis intercessit; et præsertim si occasio aliqua notabilis mutationis ac diminutionis timeri probabiliter possit, et de re agitur in qua nondum est jus acquisitum, ut sentit Panormitanus supra; quæ omnia in præsenti concurrunt. Nam, præterquam quod per priora vota scholarium non approbatur quis simpliciter ad professionem, postea intercedit multum temporis, in quo potest timeri fervoris et devotionis diminutio, et ideo sic superest ratio sufficiens probationis in ordine ad professionem, cum in illam vel ad illam nunquam sit proprium jus acquisitum, nisi ad summum sub tali conditione in Constitutionibus expressa.

13. *Ad primam replicam in eodem num. 1.* — Ad replicam autem, quod in toto tempore studiorum fit hæc probatio, respondetur verum quidem id esse, non tamen sufficere tempus illud, tum quia duplex studium ad professionem Societatis supponi debet, litterarum, scilicet, et spiritus. Hoc autem secundum nec tempore novitiatus potuit esse perfectum, nec inter studendum litteris potuit consummari; et ideo necessarium fuit proprium adjungere tempus, in quo consummaretur. Tum etiam quia ipsummet studiorum tempus vel occasionem præbet novæ reformationis, propter distractionem et remissionem animi circa spiritualia exercitia, quam nimia sollicitudo litterarum afferre solet, præsertim incipientium; vel occasionem præbet novæ probationis, quia per discursum illius temporis solet magis uniuscujusque natura et capacitas, vel inordinata aliqua inclinatio cognosci, quam magis probare vel moderari necesse est.

14. *Ad secundam replicam ibidem.—Tertius annus fit ut religio probet, non vero ut probetur.* — Ad alteram vero replicam, quæ postulat qua ex parte fiat hæc probatio, respondetur concedendo eo tempore, si proprie loquamur, probari religiosum a religione, non religionem a religioso, ut ratio ibi facta ostendit, quæ non solum de hoc tertio anno probationis, sed etiam de toto tempore studiorum verum habet. Ad objectionem autem de inæqualitate seu injustitia, responsum in superioribus est, libro tertio, cap. secundo, a numero tertio, ubi ostendimus non esse injustum contractum, in quo scholaris approbatus obligatur absolute, et ex parte sua perpetuo Societati, et Societas non ita se illi obligat; nam in hoc ipso contractu intrinsece includitur, ut Societas possit amplius probare religiosum, etiam ad dimittendum illum, si sibi non satisfecerit, quia nondum illum simpliciter et ad omnia approbavit; et e contrario ibi etiam continetur, ut religiosus jam non possit amplius religionem probare, quia quando priora vota emisit, illam simpliciter approbavit, *ut vitam in ea perpetuo degeret*; et ideo scholaris, qui hac mente in Societate viveret, vel tertium annum probationis ageret, ut religionem amplius experiretur, et, si duriorem inveniret, relinqueret, non esset tuta conscientia, quia jam non habet jus probandi, sed obligationem obediendi, et se disponendi, ut quantum in ipso est, in Societate retineatur, vel etiam intimius admittatur.

15. *Ad tertiam replicam ibidem.* — Denique ad ultimam tacite respondetur, in dicta Constitutione Gregorii XIII, dum dicitur scholares, finitis studiis in Societate, non solum in tertio probationis anno, *sed etiam in verbi Dei, sacrarum et scholasticarum lectionum, Pœnitentiæque et Eucharistiæ Sacramentorum ministeriis Societati tamdiu probantur, quamdiu Præposito Generali videtur.* Itaque finitis studiis non præscribitur tertius annus proba-

tionis, eo quod ille sufficiens reputandus sit ex vi regulæ, ut statim illo finito professio concedatur. Nam qua ratione capite præcedenti ostensum est, non esse tempus definitum ad professionem faciendam, eadem non est in hoc sensu ille annus præscriptus, sed vel potius est tantum pro termino parvitatis, ita ut ad minimum hic annus requiratur, quia per se ac moraliter necessarius, non tantum ad experimentum personæ, sed magis ad præparationem seu dispositionem convenientem tali statui; vel certe per determinationem hujus anni indicatum est, ex toto illo tempore, quod inter finem studiorum et professionem intercedere potest, unum saltem annum concedendum esse, ut in eo propriæ perfectioni et vitæ (ut dicebam) fere omnino contemplativæ vacetur sub speciali cura, et spirituali disciplina religionis, ut n. 4 retulimus, et hic vocatur quasi per antonomasiam *tertius annus probationis*, quamvis suo modo, totum reliquum tempus usque ad professionem probationis etiam sit.

CAPUT III.

TRUM SPECIALIS FORMA PROFITENDI IN SOCIETATE SPECIALEM OBLIGATIONEM INDUCAT CIRCA ERUDITIONEM PUERORUM.

1. *Suppositio prima pro resolutione hujus capitis.*—Sequitur agendum de secunda parte hujus libri, quam ipsius initio proposuimus. Ac pro hoc capite suppono imprimis fieri in Societate veram professionem per vota solemnia, quod ex Constitutionibus et Bullis Pontificiis, et ex usu manifestum est, et ex dicendis constabit. Nec desunt qui existiment fuisse hoc simpliciter necessarium, ut tota hæc congregatio sit absolute, et simpliciter vera religio, ut etiam refert Henriquez, libro duodecimo, cap. quinto, numero quarto, lit. T, in commento. Sed hoc in rigore non est verum, ut jam lib. 3, cap. 3, a numero 6, vidimus, tum quia, sicut potest esse verus, et proprius religiosus simpliciter sine votis solemnibus, ita potest esse corpus mysticum veræ religionis, constans ex solis hujusmodi personis religiosis, quia religio, ut dicitur de toto corpore, solum significat corpus constans ex personis vere religiosis ut sic; tum quia satis probabile est, antiquiores fuisse veras religiones, quam vota solemnia, ut tomo præcedenti ostensum est; fuit ergo hoc convenientissimum secundum præsentem Ecclesiæ institutionem ad majorem perfectionem, decorem, dignitatem hujus corporis.

2. *Suppositio secunda.*—Secundo suppono hanc professionem Societatis includere omnia, quæ sunt de substantia professionis religiosæ in communi, et regulariter addere aliquid; includit enim traditionem religiosam, quam significant in forma profitenti præscripta quinta parte Constitutionum, cap. 3, verba illa : *Ego N. professionem facio;* et tria substantialia vota paupertatis, castitatis et obedientiæ, quæ in eadem forma statim expresse promittuntur. Addit vero duo. Primum est specialis quædam determinatio voti obedientiæ circa puerorum eruditionem, de quo in præsenti capite dicendum est. Secundum est speciale votum obedientiæ Summo Pontifici circa missiones, de quo in sequenti. Quod vero attinet ad ea, quæ communia sunt statui religioso, satis explicatum est in citato tomo, quia substantialis solemnitas illorum trium votorum eadem est in professis Societatis et aliarum religionum; et ita in illa generali doctrina explicata est; substantia vero aut obligatio eorumdem votorum, prout specialiter in Societate fiunt, declarata a nobis est supra, in lib. 4, tractando de votis scholarium; solum ergo superest nobis explicandum id, quod specialiter addit hæc professio.

3. *Suppositio tertia de duobus modis profitendi.*—*Unus modus.*—Tertio præmittendum est duos modos solemniter profitendi inveniri in Societate. Unus et ordinarius est emittendo professionem quatuor votorum, ut constat ex prima forma profitendi, quæ habetur in dicto cap. 3 Constitutionum; imo hæc professio est primario ac per se in Societate intenta, et ab illa quasi per antonomasiam denominatur Societas professa, ut constat ex Examine, cap. 1, § 5, et sexta parte, cap. primo, § 1, et ex declaratione instituti, quæ habetur in Bullis Pontificiis, 1 Pauli III, et 1 Julii III, et in Constitutionibus Gregorii XIII. Et similiter nomine *professionis* absolute dictæ, solet hæc professio in Societate intelligi, ut sumitur ex quinta parte Constitutionum, cap. 2, simul cum 3, quia hæc professio est, quæ veluti jure ordinario ad Societatem spectat; et qui sic professi sunt, principalia membra hujus corporis existunt; et ideo Congregatio generalis, quæ universam Societatem repræsentat, ex illis per se coalescit, et ad illos regulariter pertinet suffragium activum et passivum in electione Generalis. Regimen etiam Societatis

quoad Provincias præcipue et domos professas, in eis solis ordinarie esse potest, ut constat ex Constitutionibus, octava parte, cap. 3, cum declaratione, lit. A, et cap. 6, § 4, cum declaratione, et ex aliis regulis Societatis.

4. *Alter modus.*—Nihilominus præter hunc modum est alius solemniter profitendi, emittendo tantum tria vota substantialia religionis solemnia, omisso voto obedientiæ ad Summum Pontificem, ut constat ex Constitutionibus, quinta parte, cap. secundo, § 3, et ex Bullis Pontificiis, præsertim ex Constitutione *Ascendente Domino.* De hoc ergo posteriori modo professionis, vel de his oneribus aut muneribus quæ ad hujusmodi professos pertinent, nihil speciale hic dicendum occurrit. Quia in modo vovendi obedientiam, quoad declarationem muneris docendi Christianam doctrinam, conveniunt cum professis quatuor votorum, et ita de utrisque simul explicabitur; quoad carentiam vero quarti voti, et rerum omnium quæ inde consequuntur, conveniunt cum coadjutoribus spiritualibus formatis; sicut etiam cum illis fere conveniunt in ministeriis ad quæ assumuntur, et in donis seu qualitatibus quæ in eis requiruntur; et ideo de utrisque simul infra lib. sequenti dicetur. Nam hi professi trium votorum in Societate, coadjutores sunt spirituales, quos tamen speciali quadam prærogativa dignos judicat Societas, ut ibi exponemus; loquimur autem de hac professione trium votorum, quæ conceditur tanquam ultimus terminus, et status aliquarum personarum. Aliquando enim fit per extrinsecam occasionem, quæ requirit ut persona sit ligata votis solemnibus, ut in casu primogenituræ, de quo in cap. 1, num. 4, meminimus, et olim tempore Pii V, cum quispiam esset ad sacros ordines promovendus; et de tali professione nulla fit consideratio, quia est veluti per accidens, et non affert majorem obligationem quam sit in gradu scholarium, excepta solemnitate. Neque etiam fit ut in ea sistatur; nam, comparata doctrina et majori perfectione virtutis, potest transitus fieri ad professionem quatuor votorum. De hac ergo tantum videndum est, an revera addat aliquid tribus substantialibus votis religionis, et quam immutabilis sit.

Utrum conveniens fuerit Societati professæ peculiarem curam et obligationem pueros in doctrina Christiana erudiendi suscipere.

5. *Eruditio puerorum duplex.* — Imprimis igitur circa puerorum eruditionem, ad quam votum obedientiæ specialiter in professione determinatur, notandum est duas esse eruditiones puerorum (sub quibus semper quascumque rudes et ignorantes personas comprehendimus). Unam in litteris, alteram in fide, seu doctrina Christiana; utramque vero amplectitur religio Societatis; sed prior, quia non est tam propria professorum, et quia ad collegia Societatis pertinet, superius in lib. 5, cap. quinto et sexto, a nobis declarata est. Hic altera est explicanda; nam de illa in particulari sermo est in prædicta forma profitendi, unde licet hoc ministerium commune sit omnibus membris Societatis, quia tamen peculiari modo videtur annexum et expressum in ipsa forma professionis Societatis, ideo hic breviter explicandum est.

6. *Rationes dubitandi.* — Quod ergo ad ipsum ministerium spectat, constat esse Ecclesiæ valde necessarium, quia est veluti fundamentum totius christianismi, ut dicitur in Catechismo Pii V. Quia vero tale ministerium facile videtur, et minus grave, ideo minus necessarium videri potest, ut inter præcipua officia hujus religionis, quæ aliis gravissimis rebus occupata est, poneretur, et cum tanta exaggeratione, ut solum illud in obedientiæ voto exprimeretur. Etenim christiani parentes filios suos christianam doctrinam docere possunt et debent, quia unum ex præcipuis muneribus parentum est filium in religione instruere. Unde Ignatius Martyr, epist. 9 ad Philadelphienses: *Patres* (inquit), *educate filios vestros in disciplina, et admonitione Domini, et docete eos sacras litteras et artes, ut non dedant se otio et inertiæ. Honeste* (inquit) *educans justus pater liberos, in filio sapiente lætabitur cor ejus;* alludens ad illud Proverbiorum 10: *Filius sapiens lætificat patrem.* Deinde hoc etiam spectat ad patrinos, qui eos de sacro fonte levarunt, ut in 3 tomo tertiæ partis, quæst. 67, art. octavo, cum D. Thoma declaravi. Unde in Concilio Arelatensi III, sub Leone, tempore Caroli Magni, can. 19, statuitur, *ut parentes filios suos, et patrini eos, quos de fonte lavacri suscipiunt, erudire summopere studeant; illi, quia eos genuerunt, et eis a Domino sunt; isti, quia pro eis fidejussores existunt;* et in Concilio Moguntiaco, sub eodem Carolo, c. 47, præcipitur, *ut unusquisque compater, vel proximi, spirituales filiolos suos catholice instruant.* Deinde spectat etiam hæc cura per se et ex officio ad parochos, ut sumitur ex Concilio Tridentino, sess. 1, c. 2, et sess. 24, c. 4, ubi præcipit parochis, ut singulis die-

bus dominicis oves suas, et in particulari pueros, in rudimentis Christianæ doctrinæ erudiant. Videbatur ergo quoad hanc partem sufficienter provisum Christianæ reipublicæ: non ergo oportebat Societatem tam sedulo ministerium hoc profiteri; atque si aliqua erat ejus necessitas, sufficienter poterat opus hoc per scholares Societatis expleri, neque oportebat professos ad illud peculiariter obligari; deinde non apparet quæ sit hæc specialis obligatio ad hoc ministerium, potius quam ad alia. Neque etiam videtur professos Societatis, regulariter loquendo, huic ministerio magis incumbere, quam reliquis. Quid ergo necesse fuit in voto obedientiæ illud exprimere?

7. *Prima assertio. — Suadetur auctoritate Societatis. — Item Pontificum.* — Dicendum vero imprimis est, ministerium hoc merito a Societate susceptum esse, tamquam unum ex præcipuis, et majori cura ac perfectione exercendis. Quod imprimis satis persuaderi potest auctoritate ipsarum Constitutionum, quam nemo potest facile præterire, tum propter sanctitatem et prudentiam auctoris, tum propter usum et consensum totius religionis, in qua tot viri religiosi et sapientes et prudentes fuerunt. Tum maxime propter approbationem Pontificiam, non solum in generali, sed etiam in particulari. Nam in prima Bulla Pauli III sic dicitur: *Et nominatim commendatam habeant institutionem puerorum, ac rudium in Christiana doctrina decem præceptorum, atque aliorum rudimentorum, quæcumque secundum circumstantias personarum, locorum ac temporum illis congrua videbuntur. Est enim maxime necessarium circa providentiam hujus rei, diligenter Præpositum et Consilium invigilare, cum et in proximis ædificium fidei sine fundamentis non possit consurgere, et in nostris periculum sit, ne ut quisque erit doctor, ita provinciam hanc, tanquam primo aspectu minus speciosam, forsitan detrectare conetur, cum tamen revera nulla sit fructuosior, vel proximis ad ædificationem, vel nostris ad charitatis et humilitatis simul officia exercenda.*

8. *Accedunt rationes tres.*—In quibus Pontificis verbis omnes rationes et sane gravissimæ attinguntur, quibus assertio posita suaderi potest. Primo enim, licet ministerium hoc in se non videatur nimis excelsum, in semine tamen et virtute est maximum, quia ex eo magna ex parte pendet honesta et sancta vita fidelium, tum quia fides est fundamentum omnis justitiæ; tum etiam quia non solum docentur pueri quid credere debeant, sed etiam quid debeant operari, et in quem finem debeant vitam instituere: quod maxime in principio necessarium est. Nec solum circa hæc illuminantur, sed etiam excitantur, et variis mediis illi ætati accommodatis alliciuntur, et ad opera pietatis incitantur. Deinde occasione puerorum fit, ut etiam homines grandioris ætatis, vel interdum senes, nunquam in rebus fidei antea satis instructi, doceantur; alii vero, qui eas oblivioni tradiderant, denuo addiscant. Multi etiam, qui gravioribus concionibus interesse non solent, vel eas non satis percipiunt, hoc medio doctrinæ Christianæ solent magis ad pœnitentiam agendam et virtutem sectandam commoveri. Unde cum major pars hominum rudis sit et indocta, sperari profecto potest per hoc medium, si convenienter exerceatur, plures proficere posse in fide et virtute, quam per alia excellentiora et altiora ministeria. Et ideo cum tanta asseveratione in illa Bulla dictum est, *revera nullam esse fructuosiorem erga proximos occupationem*, quia hæc prodesse potest omnibus quibus aliæ, non vero e converso.

9. Accedit præterea hoc medium esse efficacissimum ad obviandum erroribus et falsis doctrinis; et ob hanc causam existimo tam graviter fuisse B. P. N. Ignatio commendatum, quia religionem hanc præcipue contra insurgentes hac tempestate hæreses Deus per eumdem Ignatium præparavit. Tandem possemus hoc confirmare exemplis antiquitatis, et sacrorum canonum; sed hæc sufficienter adducta superius sunt, lib. 5, c. 5, tractando generatim de eruditione puerorum; nam multa ex illis loquuntur præcipue de institutione eorum in fide, et rudimentis ejus, ut ibi notavimus. Et plane Eusebius, lib. 6 Historiæ, cap. duodecimo, cum de Origene et Heracla loquitur, dicit eos assumpsisse munus erudiendi juventutem in rudimentis fidei. Omnes etiam utilitates, quas ibi ostendimus habere hanc puerorum eruditionem, ex hoc potissimum sperari ac sequi, manifestum est, et ideo in Concilio Moguntiaco, sub Carolo, c. quadragesimo quinto, sic dicitur: *Symbolum, quod est signaculum fidei, et Orationem Dominicam dicere, semper admoneant sacerdotes populum Christianum.* Cum ergo Societas sit religio sacerdotum, merito assumpsit provinciam non solum admonendi, ut hæc discant, sed etiam faciendi, ea nimirum docendo in omnibus locis et occasionibus quibus possunt,

scilicet in templis, in puerorum scholis, ac per vias et plateas. Unde in eodem canone subditur: *Propterea dignum est ut filios suos donent ad scholam, sive ad monasteria, sive foras presbyteris, ut fidem Catholicam recte discant, et Orationem Dominicam, ut domi alios edocere valeant.* Ubi specialiter expendo verbum illud, *sive ad monasteria ;* illo enim significatur, etiam religiosos illius temporis non fuisse dedignatos hoc ministerium instituendi pueros in Christiana doctrina. Expendo etiam illud verbum, *ut domi alios edocere valeant ;* nam per illud insinuatur alius modus, quo hæc puerorum institutio ad alios grandiores derivatur, dum coram his domi repetunt pueri, quæ in publico didicerunt.

10. *Secunda assertio.* — Secundo dicendum est, merito in forma profitendi in Societate explicatum esse hoc ministerium in voto obedientiæ, quamquam id factum sit, non tam propter novam obligationem imponendam, quam propter ministerium commendandum. Sumitur hæc assertio ex declaratione ejusdem Constitutionis, parte quinta, cap. tertio, lit. B, quæ sic habet: *Promissio docendorum puerorum ac rudium hominum, juxta litteras Apostolicas et Constitutiones, non inducit aliam obligationem, quam reliqua spiritualia exercitia, quæ ad auxilium proximorum adhibentur, cuiusmodi sunt confessiones, prædicationes,* etc., *in quibus quisque se debet occupare juxta rationem obedientiæ suorum Superiorum. Quod autem de pueris docendis in voto fit mentio, ea de causa fit, ut sancta hæc exercitatio peculiari modo sit commendata, et ut devotius curetur propter singulare obsequium, quod Deo per eam in animarum auxilio exhibetur, et quia facilius oblivioni tradi poterat, et in dissuetudinem abire, quam alia magis speciosa.* Quibus verbis utraque pars assertionis, ejusque ratio explicata est.

11. *Notatio ulterior circa primam partem ejusdem assertionis.* — Est autem circa priorem partem de obligatione speciali advertendum, in prima Congregatioue generali ejusdem Societatis, decreto centesimo trigesimo quarto, post electionem, commendari specialiter hoc ministerium professis, et subjungi hæc verba: *Pater quidem noster Ignatius injunxit singulis professis, ut semel per quadraginta dies id facerent.* Significat autem congregatio hoc fuisset injunctum a B. Ignatio, ut perpetuo in Societate observandum. Quia vero id non satis erat ibi explicatum, additum est in secunda Congregatione, decreto quadragesimo octavo, post electionem: *Quivis professus post editam suam professionem, intra annum, per quadraginta dies continuos, vel interpolatos, doctrinam Christianam pueros et rudes personas docere teneatur.*

12. *Professos obligari videri ad docendam doctrinam Christianam per quadraginta dies.* —*Oppositum ostenditur quoad obligationem rigorosam.* — Ubi obscurum est quam vim habeat illud verbum, *teneatur.* Nam, licet alias verum sit ordinationes et regulas hujus religionis non obligare ad culpam, ibi tamen videtur determinari materia propria voti obedientiæ professorum, quantum ad hanc expressam ordinationem, et ideo videtur verbum illud inducere obligationem in conscientia. Nihilominus certum est illam ordinationem esse solum directionem quamdam ad melius exequendum vel inchoandum id, quod in prædicta professione exprimitur, non tamen esse legem sub peccato obligantem, imo neque esse inter alias regulas in tali religione, et ita sunt similia verba in ejus Constitutionibus explicata; neque etiam esse determinationem materiæ voti, quia in illo decreto, quoad hanc partem, nulla fit mentio voti; unde, licet finis illius decreti fuerit reducere ad praxim aliquo modo votum illud, non tamen mens ejus hanc ponere ut materiam præcepti. Eo vel maxime quia professus non vovet docere doctrinam Christianam, sed *obedientiam, et secundum eam peculiarem curam,* etc.; et ideo impossibile est in tali voto determinari hanc ut materiam necessariam voti, nisi imponendo præceptum obligans in virtute obedientiæ; at hoc non ponitur ibi; ergo. Quocirca, neque ex consilio tenentur professi absolute ad hoc ministerium exercendum per quadraginta dies, nisi illis per Superiorem injungatur, vel saltem licentia præbeatur, quia non est intentio illius decreti, eximere subditos ab obedientia suorum Superiorum, ut per se constat; sed paratos eos reddere ad hoc ministerium præstandum, vel etiam procurandum a suis Superioribus, et Superiores ipsos monere ut non solum permittant, sed etiam curent ita observari a professis; et ideo, si Superiores, vel expresse, vel tacite, excusent ab hoc ministerio eos qui profitentur, eo quod alias legitime impediti sunt, nihil peccant.

13. *Notatio altera circa partem secundam.*— Circa alteram vero partem de commendatione ministerii, notanda etiam sunt citata decreta, 1 et 2 Congregationis generalis; nam in priori, hoc tam pium exercitium admodum

inculcatur ipsis professis; in posteriori vero ipsi Præposito Generali valde commendatur *ne ullo unquam tempore illius oblivio in nostros animos irrepat, cum illud in votorum nostrorum formula complectamur*. E quibus ultimis verbis intelligitur fructus illius explicationis in formula vovendi; inde enim factum est, ut cura hujus ministerii in professorum animis magis insederit, et in majori etiam æstimatione habeatur. Et ad hunc etiam finem B. Ignatius similem curam imposuit Rectoribus Collegiorum, quarta parte Constitutionum, c. decimo, § 10: *Rector ipse legere aut docere Christianam doctrinam quadraginta dies debet*. Ubi in declaratione additur, si impedimentum intercedat, cum Provinciali esse communicandum, ut per alium fieri possit; idque debere Rectores implere intra primum annum sui muneris, declaratur in secunda Congregatione generali, cap. decimo quinto; ut ergo omnes de Societate ad hoc ministerium magis ac magis afficiantur, tot modis et signis ejus utilitas, et necessitas commendatur.

14. *Ad rationes dubitandi in num.* 4. — Nihil igitur obstant rationes dubitandi in numero quarto positæ; nam, licet in externa specie ministerium minus speciosum appareat, revera est Catholicæ Ecclesiæ valde necessarium, et quo majoris humilitatis officium, eo majori religionis commendatione indiget. Nec refert quod parentes, patrini et parochi ex officio ad hoc ministerium teneantur; quia, generatim loquendo, hujus religionis officium est juvare, in omnibus ministeriis ad salutem animarum pertinentibus, eos quibus ex officio incumbunt, vel quia non omnes suis muneribus satisfaciunt ut debent, vel quia, pluribus existentibus ministris et coadjutoribus, melius poterunt animæ juvari et illuminari. Accedit quod hoc ministerium docendi Christianam doctrinam habet latitudinem, tum ex parte personarum, quia non solum pueri, sed etiam multi ex adultis hac eruditione indigent; tum ex parte modi docendi, et explicandi rudimenta fidei, ad quod sæpe non mediocris scientia necessaria est, et in dogmatis exponendis, et maxime moralibus rebus, qua certe scientia scholares Societatis nondum satis instructi supponuntur; ideoque multum potest in hoc ministerio industria, et sollicitudo ac doctrina nostrorum religiosorum, maxime provectiorum, Ecclesiæ prodesse, prout hactenus per divinam gratiam experientia demonstravit. Merito ergo in professione Societatis hujus operis specialis et expressa mentio fit, ut non solum scholaribus, sed omnibus operariis ejus sit commendatum, ipsique professi intelligant peculiari ratione ad suum statum et officium pertinere, ut declaravimus.

CAPUT IV.

UTRUM VOTUM OBEDIENTIÆ AD SUMMUM PONTIFICEM, QUOD PROFESSI SOCIETATIS EMITTUNT, SIT SOLEMNE VOTUM, AB ALIIS TRIBUS DISTINCTUM.

1. *Hujus capitis duplex punctum.* — *Arguitur dilemmate pro puncto priore.* — Duo puncta apparent in hoc voto difficilia. Primum est, quomodo ab aliis tribus, et specialiter a generali voto obedientiæ distinguatur. Secundum est, quomodo solemne sit. Ratio dubitandi circa priorem partem est, quia vel hoc votum est distinctum, quod inducat novam obligationem circa eamdem materiam; vel quod obliget ad novam materiam. Neutrum dici potest; ergo nullo modo distinguitur, nec enim fingi potest alius distinctionis modus. Minor quoad priorem partem probatur, quia materia semel consecrata Deo per votum obedientiæ non est capax novæ obligationis per aliud obedientiæ votum; licet enim materia, alias debita ex præcepto, sit capax novæ obligationis voti, tamen, quæ jam per votum promissa est, non est capax novæ obligationis; unde si quis iterum atque iterum castitatem voveat, non multiplicat obligationem votorum, sed repetit idem votum, ut in tomo 2 visum est; sed per votum obedientiæ religiosæ obligatur quis obedire Summo Pontifici, non solum ratione jurisdictionis quam a Christo habet, sed etiam ratione specialis promissionis Deo factæ, et Prælatis religionis, quorum supremus est Pontifex, ut in tomo superiori ostensum est; ergo non potest per novum votum nova obligatio obedientiæ circa eamdem materiam superaddi. Neque enim ad hoc sufficit, quod per unum votum distinctius et expressius promittatur obedientia circa talem actionem, vel ad talem personam, quia implicitum vel explicitum non variant, neque addunt obligationem voti, ut patet ex his quæ in præcedenti cap., numero undecimo, dicta sunt de illa expressione docendi Christianam doctrinam, quod non ideo addit speciale votum vel obligationem. Item patet in religionibus, quæ solum implicite vovent castitatem, et paupertatem, quia non minori obligatione tenentur. Altera item pars

minoris probatur, quia per votum obedientiæ omnia sunt promissa; ergo non relinquitur nova materia, quæ denuo per hoc speciale votum promittatur. Dices, votum generale obedientiæ per se non obligare ad has missiones. Sed contra, quia, esto fortasse hoc verum sit respectu voti obedientiæ facti secundum regulas aliarum religionum, non tamen respectu facti secundum regulam Societatis; unde in ea etiam scholares approbati tenentur in his missionibus obedire, si præcipiantur; ergo ultra votum obedientiæ generale in Societate factum, ad nullam actionem, vel rem novam potest obligare hoc speciale votum factum Summo Pontifici.

2. *Arguitur pro puncto posteriore.* — Tandem circa secundum punctum propositum, obscurum est cur hoc votum inter solemnia ponatur, aut in quo ejus solemnitas consistat. Et est ratio dubii, quia solemnitas voti addit aliquem effectum, scilicet inhabilitatem vel incapacitatem aliquam, ex vi juris positivi, præter omnem illum effectum, vel obligationem quam hominis promissio secum affert, ut superiori tomo dictum est; hoc autem votum non affert secum talem effectum, neque aliquid includit præter promissionem. Nec satis est dicere esse solemne, quia conjunctim et simul cum professione fit; nam hæc est sola concomitantia, non formalitas; alias etiam vota reliqua, quæ professi emittunt, ut a cap. 6 videbimus, erunt solemnia, quia cum professione fiunt. Quod enim non statim, sed paulo post fiant, parum profecto videtur referre, ut hoc solemne, alia simplicia dicantur, cum, moraliter rem considerando, quod parum distat nihil distare videtur. Et præterea reddenda est ratio cur magis hoc votum statim fiat, ut dicatur solemne, quam reliqua.

3. Propter hanc difficultatem aliqui moderni scriptores dixerunt, licet hoc votum professorum Societatis laudabile sit, quia abundans cautela non nocet, re tamen vera, ex vi illius voti non amplius obligari ad obediendum Summo Pontifici secundum regulam suam, quam alii religiosi ex vi suæ professionis teneantur. Quin potius asserunt, omnes religiosos inter se esse æquales in hac obligatione obediendi Summo Pontifici in suis observantiis regularibus, quia omnes illum habent tanquam supremum Prælatum uniuscujusque religionis, a quo pendet omnis observantia regularis. Ita scripsit Emmanuel Rodriquez, de Regularibus, tom. 1, quæst. 22, a. 6, potestque hæc sententia juvari ex ratione, quam nostrimet patres in Bullis Pontificiis ad hoc votum emittendum his verbis tradunt: *Quamvis Evangelio doceamur, et fide orthodoxa cognoscamus, ac firmiter profiteamur, omnes Christi fideles Romano Pontifici tanquam capiti ac Christi Vicario subesse, ad majorem tamen nostræ Societatis humilitatem ac perfectam uniuscujusque mortificationem, et voluntatum nostrarum abnegationem, summopere conducere judicavimus, singulos nostros ultra illud commune vinculum speciali voto astringi,* etc. Ex his enim verbis colligitur, per hoc votum solum addi vinculum religionis, ultra vinculum subjectionis, quod commune est omnibus fidelibus; at hoc vinculum religionis omnes religiosi superaddunt ex vi suæ professionis; ergo re ipsa hoc votum nihil addit novum comparatione facta ad alios religiosos. Sed ad summum addi potest huic sententiæ, hoc votum addere majorem quamdam certitudinem hujus obligationis obediendi Pontifici. Quod enim omnes religiosi ex vi professionis promittant obedientiam specialem Summo Pontifici, non est ita certum, quin aliqui Theologi hoc negaverint, ut significat Durandus, 2, d. 44, quæst. 5, et quamvis oppositum doceat communis sententia, ut Carthusianus, eadem d. 44, quæst. 5, notat, et in superiori tomo visum est, id vero sub opinione versatur; igitur hoc votum addit saltem certitudinem obligationis, non tamen obligationem, juxta hanc opinionem. Nihilominus hæc opinio vera non est, nec consentanea Bullis Pontificiis, quibus hoc votum approbatum est ut speciale, et omnino distinctum a reliquis. Ut ergo id ostendamus, comparabimus prius hoc votum ad professionem aliarum religionum, deinde ad alia vota seu vincula ejusdem Societatis, in quo fortasse major difficultas versatur.

Quid addat hoc votum tribus aliarum religionum votis.

4. *Prima assertio bipartita. — Exprimitur hujus voti materia in instituto Societatis.—Ad hanc spectat ire ex jussu Pontificis.* — Dico ergo primo: professi Societatis emittentes quartum votum obediendi Summo Pontifici, et sancte faciunt, et ad aliquid ex vi illius voti obligantur, ad quod non obligantur reliqui religiosi ex vi professionis suæ; ut conclusionem probemus, materia hujus voti præ oculis ponenda est, quæ satis expresse proponitur in dictis Bullis Pontificiis, et in Exa-

mine, c. 1, § 5 : *Professa Societas* (dicitur), *præter tria vota, votum facit expressum Summo Pontifici, ut Vicario qui nunc est, vel pro tempore fuerit, Christi Domini nostri, nimirum ad proficiscendum, sine excusatione, non petito viatico, quocumque gentium ejus Sanctitas jusserit, inter fideles, vel infideles, ad res, quæ ad divinum cultum, et religionis Christianæ bonum spectant.* In quibus verbis imprimis observo, materiam hujus voti non esse totam illam quæ potest esse materia obedientiæ religiosæ, etiam secundum regulam Societatis, sed solam materiam missionum, ut patet ex illis verbis, *nimirum ad proficiscendum*, quæ sunt declarativa, et limitativa voti, et materiæ ejus, et ita in ipsa forma profitendi expresse dicitur : *Insuper promitto specialem obedientiam Summo Pontifici circa missiones.* Ubi in declaratione dicitur : *Tota intentio quarti hujus voti obediendi Summo Pontificii fuit, et est circa missiones.* Et additur, hoc modo esse intelligendas litteras Apostolicas, quæ interdum verba generaliora habere videntur, et in sequentibus magis declarabuntur.

5. *Spectat item manere ubi jusserit.*— Addo præterea, in materia hujus voti, sub verbo *proficiscendi*, etiam verbum permanendi in quacumque mundi parte vel provincia, et sub nomine missionis perseverantiam etiam juxta intentionem præcipientis comprehendi. Accommodatum exemplum ad hoc explicandum habemus in c. *Si postquam*, de Electione, in 6, ubi Bonifacius Pontifex, interpretans Constitutionem Nicolai Papæ, quæ exigit ut electi ad quædam beneficia Romam proficiscantur pro confirmatione electionis, inquit : *Non solum ut quis veniat, sed etiam ex sui mente exigit quod usque ad finem negotium prosequatur;* sic ergo in præsenti dicimus : votum parendi in proficiscendo exigit ex sui mente obedientiam in permanendo usque ad finem negotii, utique juxta intentionem mittentis, huic rei accommodatam, ut statim explicabimus. Ratio etiam hoc convincit, quia via est propter terminum ; inutilis enim esset missio, nisi in termino sisteretur, quantum ad finem et effectum missionis necessarium est. Unde hic terminus, et quies necessaria in illo, non est quasi finis extrinsecus, qui solet distingui a materia legis, vel promissionis, sed est intrinsecus terminus, a quo pendet tota ratio et utilitas talis materiæ, et ideo intrinsece pertinet ad materiam talis voti. Et ita explicari videtur in citatis verbis Examinis, ibi, *ad res quæ ad divinum cultum*, etc. ; nam una ex his rebus, maxime necessaria, esse potest permanentia in tali loco. Clare etiam supponitur in sexta parte Constitutionum, cap. primo, § 2, ibi, *residere, vel mitti.*

6. *Spectat præterea obire actiones intentas a Pontifice, non vero solum iter aut permanentia.* — Hinc tertio addo, non solum teneri professos ex vi hujus voti missiones peragere, sed etiam actiones illas, vel functiones ad quas seu propter quas mittuntur, fideliter seu strenue, quod in ipsis moraliter est, peragere ; hoc eodem discursu facile persuaderi potest, quia nomine missionum juxta verum sensum, et communem usum loquentium, non intelliguntur solum itinera vel residentiæ in aliquibus locis, sed actiones etiam et ministeria, ad quæ hujusmodi itinera ordinantur. Obedientia ergo circa missiones, quæ per hoc votum promittitur, hæc omnia comprehendit. Et hic est sensus illorum verborum in Bullis Pontificum : *Speciali ad hoc voto astringi, ut quidquid modernus et alii Romani Pontifices pro tempore existentes jusserint, ad profectum animarum et fidei propagationem, et quascumque provincias nos mittere voluerint*, etc. Vovent ergo non solum ire quo missi fuerint, sed etiam ibi exequi quidquid facere jussi fuerint ; utrumque ergo est materia hujus voti, quantum est ex vi obligationis ejus. Quod ideo addo, quia in usu talis erit obligatio, quale fuerit præceptum quod actu imponetur. Sæpe enim potest præcipi alicui ire in Indiam, non tamen præcipi actionem ibi exercendam, sed relinqui secundum institutum. Et tunc si quis obediat eundo, licet postea sit negligens, vel alias peccet male utendo suo munere, non peccabit specialiter contra hoc votum, quia præceptum non fuit circa totam materiam illius impositum.

7. *De fine ejusdem voti, seu materia ejus.*— Quarto consideranda sunt verba illa, *ad profectum animarum et fidei propagationem* pertinentia, nam substantialiter limitant materiam hujus voti ; non enim obligamur peregrinari quocumque ad alios fines, sed solum ad salutem animarum et fidei propagationem. In Examine autem, cap. 1, § 5, videtur hoc ampliari, dum dicitur : *Ad res quæ ad divinum cultum et religionis Christianæ bonum spectant.* Hic enim finis generalior esse videtur. Nam ire ad visitanda, verbi gratia, loca sancta Jerusalem, ad divinum cultum pertinet, et non videtur conferre ad fidei propagationem vel profectum animarum. Verumtamen hæc verba accommodanda videntur ad

ea quæ in Bullis Pontificiis continentur, quia sub illis institutum approbatur et confirmatur, præcipue quia, in septima parte Constitutionum, cap. 1, § 1, eodem modo declaratur tota intentio hujus voti, scilicet, ut sit *ad animarum auxilium;* de hoc ergo cultu Dei et bono religionis Christianæ alia verba intelligenda sunt.

8. *Extensio dicti finis.* — Quamquam omnis alius cultus Dei possit ad hunc finem, saltem indirecte et remote, ordinari, proprie tamen et directe sub illo fine comprehenduntur omnes actiones misericordiæ spiritualis circa proximum, ut sunt procurare pacem inter principes dissidentes, subvenire laborantibus in quocumque animæ periculo, seminare fidem, et resistere hæreticis, juvare Catholicos quocumque spirituali ministerio doctrinæ aut Sacramentorum. Actiones autem misericordiæ corporalis, ut sunt redimere captivos, vel similes, licet non videantur directe sub hoc voto comprehensæ, si tamen sint ex his, quæ clericos decent, non videntur excludi, quia omnes possunt ad spiritualem profectum ordinari, sicut eas etiam Societatis institutum amplectitur. Actiones vero defendendi Ecclesiam, vel resistendi infidelibus per arma et bella, licet sint opera charitatis, non tamen pertinent ad sacerdotes, et ideo clarum est hic non comprehendi, quamvis ab his missionibus non excludantur illæ, quæ fiunt, sive in terra, sive in mari adjuvando Christianos milites, et duces pro Ecclesia militantes; nam hæc immediate pertinent ad finem spiritualem juvandi animas fidelium, et ultimate ordinantur ad pacem, et universale spirituale totius Ecclesiæ. Nec obstat quod materialis gladius interveniat, cum ille non per religiosos ipsos, sed per milites tractandus sit.

9. *Collectio dictorum de materia et fine hujus voti.* — Atque hinc in summa concludo, sub materia hujus voti comprehendi omnia spiritualia ministeria, quæ Societas circa proximos exercet; nam ad omnia illa potest nos Pontifex mittere quocumque velit. Et quia sub *missione* (ut n. 4 diximus) comprehenditur existentia seu residentia in aliquo loco, etiamsi Pontifex eo non me miserit, potest mihi præcipere ut ibi concioner, doceam, vel aliud simile ministerium peragam, quia si eo in loco non essem, posset me illo mittere in hunc finem; ergo licet adsim, potest præcipere ut permaneam, et tale ministerium exerceam; et ita in rigore, et sine alia restrictione, verum est quod in Bullis dicitur, hoc voto nos astringi, *ut quidquid Romani Pontifices, pro tempore existentes, jusserint, ad profectum animarum et fidei propagationem pertinens*, exequi teneamur. Quod si dubium inciderit, an tale ministerium hoc loco et tempore pertineat ad profectum animarum, vel si solum ad temporalem vel civilem utilitatem proximorum, ut docere hic grammaticam vel philosophiam, ejus rei judicium penes Summum Pontificem sine dubio futurum est; id enim ratio, quod in dubiis pro Superiore standum sit, postulat; et verba ipsa, quibus materia hujus voti explicatur, idem satis indicant.

10. *Prima circumstantia explicatæ materiæ, non requirere viaticum.* — Tandem ad materiam hujus voti spectant aliquæ circumstantiæ gravissimæ, et non parum difficiles. Prima est, ut, cum mittuntur professi, nullo expectato aut petito viatico, ire teneantur. Hæc conditio inter eas quæ ad votum paupertatis spectant, ponitur, sexta parte Constitutionum, c. 2, § 13: *Quando Summus Pontifex* (dicitur ibi) *vel Superior professos vel coadjutores ad laborandum in vinea Domini mittet, nullum viaticum petere possint, sed liberaliter repræsentent ut mittantur, prout illis* (id est, mittentibus) *ad majorem Dei gloriam fore videbitur.* Et additur in declaratione: *Id est pedites, vel equites; cum pecuniis, vel sine illis*, etc. Unde videtur hæc obligatio, ex ea parte qua respicit paupertatem, ad votum illius pertinere. Nihilominus tamen, ut pertinet ad circumstantias et modum missionis, cadit etiam sub votum missionum; nec enim est inconveniens ut eadem res sub diversis rationibus cadat sub diversa vota, sicut etiam sub diversa præcepta. Et ita in cap. 1 Examinis, § 5, de Societate professa dicitur: *Facit votum expressum*, etc., *ad proficiscendum*, etc., non petito viatico; et septima parte Constitutionum, c. 1, ubi votum hoc copiose traditur, in § 3, hæc conditio tanquam illius propria declaratur. Quocirca qui occasione viatici, vel ex timore indigentiæ, missionem detrectaret, contra hoc votum directe delinqueret, quia vovet obedientiam circa missiones, juxta Constitutiones et Bullas, quæ ita materiam hujus voti declarant. Unde etiam fit ut non solum ire, sed etiam residere ubique locorum debeant professi, non expectato viatico, nec subsidio a Pontifice, sed a Deo, et piorum eleemosynis, quibus sustentari debent, juxta paupertatem quam profitentur.

11. *Secunda circumstantia, ire sine excusatione.* — Secunda circumstantia ponitur his verbis in Pontificis Bullis: *Sine ulla tergiversatione aut excusatione, illico quantum in nobis fuerit.* In Examine dicitur, *sine excusatione,* et aperte declaratur hanc ipsam circumstantiam sub voto cadere. Agens enim B. P. Ignatius de hoc voto ait: *Quo se obedientiæ summi Christi Vicarii, sine ulla excusatione, Societas obtrinxit.* Obedientia ergo sine excusatione sub hoc votum cadit. Hæc autem conditio intelligenda est et juxta alia loca earumdem Constitutionum, et secundum rationem rectam. In aliis enim Constitutionum locis, et in epistola de obedientia, sæpe monemur perfectionem obedientiæ non excludere quin, si aliqua justa excusatio occurrerit, Superiori debito modo et reverentia proponi possit; similis ergo propositio, et justa excusatio per hanc conditionem non excluditur in præsenti, quia secundum se justa est, et rectæ rationi consentanea; neque in aliis obedientiæ operibus est licita, quia est per regulam permissa; sed ideo potius permissa est, quia recta ratio illam postulat. Imo aliquando illam tacere esset valde contrarium intentioni Pontificis præcipientis, et fini ejus. Igitur, ut uno verbo dicam, excluditur per hoc votum excusatio voluntatis, non rationis; vel certe excluditur excusatio, quæ includat absolutum decretum non eundi, non vero illa quæ in sola expositione rationabilis impedimenti consistit. Nam etiam cum excusatio videtur rationabilis, non licet absolute nolle parere, et hoc modo se excusare; quia si, non obstante difficultate proposita, Pontificis præceptum urgeat, illi omnino parendum est ex vi talis voti, nisi evidenter præceptum esset nullum, quod non potest præsumi aut timeri. Et e converso, quamvis homo ex fragilitate sine dolo et fraude tergiversaretur, insinuans difficultatem suam, et rogans excusari per ablationem præcepti, cum præparatione autem parendi, si Superior non condescendat, tunc non est peccatum grave, licet esset imperfectio magna, et forte etiam peccatum veniale.

12. *Tertia circumstantia, ire quovis mittantur.*—Tertia circumstantia hujus materiæ est, ut sit universalis, et indifferens ad omnia loca, et ad omnes gentes, cujuscumque religionis seu opinionis, *sive ad Turcas* (dicitur in Bulla), *sive ad quoscumque alios infideles, etiam in partibus quas Indias vocant, sive ad quoscumque hæreticos, schismaticos, seu etiam ad quosvis fideles. Nec intellexit Societas* (additur in Constitutione) *particularem aliquem locum, sed ut per orbem in diversas regiones et loca spargerentur.* Ubi etiam scribitur, et in declaratione magis exponitur, ob hanc potissime causam Societatem totam decrevisse per hoc votum, in potestate Pontificis specialiter se constituere; quoniam cum majus Dei et totius Ecclesiæ obsequium in proximorum auxilio optaret, et ignoraret ubinam cum majori fructu versari posset, negotium hoc Christi Vicario committendum judicavit, tum quia illi, ut totius Ecclesiæ capiti, major cognitio rerum ac necessitatum totius Ecclesiæ futura erat; tum etiam quia sperandum merito putavit, distributionem ministrorum Societatis per Pontificem futuram esse optimam, et majori auxilio Spiritus Sancti factam.

13. *Extenditur dicta circumstantia.* — Unde etiam fit, ut ex vi hujus voti teneantur professi Societatis, si Pontifici visum fuerit, nullum habere certum domicilium, sed huc illucque discurrere, ac, si oportuerit, extra Societatis domos diuturno tempore habitare, eo quod ad bonum animarum expediat. Ita ut hic vivendi modus non sit omnino accidentarius, seu extra latitudinem instituti, sicut esset in aliis religionibus, sed sit per se comprehensus et electus ad finem Societatis; propter quod de professis dicitur in quarta parte Constitutionum, c. 2, § 4, lit. B, *non habere stabilem habitationem;* et in Examine, c. 4, debere esse paratos ad discurrendum per quascumque mundi partes, prout a Pontifice vel Superiore fuerit injunctum.

14. *An recessus ab aliquo loco spectet ad materiam hujus voti.*—Quæri vero tandem potest, an sub hac materia missionum comprehendantur non solum actus eundi, sed etiam redeundi, seu recedendi ab aliquo loco, vel etiam negatio non eundi in aliquam regionem, ita ut ex vi hujus voti possit hoc Pontifex præcipere, secluso alio titulo jurisdictionis. Hic enim videtur non comprehendi, quia in rigore hæ sunt res distinctæ, ita ut negatio seu recessus non comprehendatur proprie sub nomine missionis; materia autem voti ad proprietatem verborum limitanda est. Aliunde autem, moraliter hæc considerando, videntur plane vel esse ejusdem rationis, vel ita connexa, ut non possit alterum sine alio promitti. Respondeo dupliciter posse præcipi recessum ab aliquo loco: primo, propter privationem termini a quo, primario, ac per se. Secundo, propter terminum ad quem, id est,

propter accessum ad aliquem locum. Hoc posteriori modo, non est dubium quin recessus sub his missionibus comprehendatur, quia non potest præcipi accessus ad aliquem locum, quin præcipiatur recessus a quocumque loco alio.

15. De priori autem modo videtur res dubia, quia id non pertinet ad missiones. Nihilominus existimo, si sub eadem ratione recessus spectetur, scilicet, auxilii animarum, etiam comprehendi sub illa materia, ut si Pontifex revocet aliquem a loco ubi non est utilis, et fortasse impedit alios, vel etiam nocet proximis, credo teneri ad obediendum ex vi hujus voti, etiamsi alio determinate non mittatur. Ratio est, quia sub nomine *missionum* etiam termini earum comprehenduntur, et permanentia in illis, ut diximus numero quinto; ad hanc autem permanentiam spectat temporis limitatio, et consequenter non tantum accessus, sed etiam recessus; alias potestas esset diminuta, et valde imperfecta, atque exposita multis incommodis. Item quia hoc necessarium admodum est ad salutem animarum, et in rigore comprehenditur sub materia missionum. Item quia intentio Constitutionum est, ut hæc distributio professorum Societatis per orbem Pontifici Summo omnino subjecta sit, ut patet septima parte, cap. primo, § 1, in fine, et sæpe alias; hoc autem ita non esset, nisi tam in revocandis, quam in mittendis personis, haberet Pontifex plenam potestatem. Denique, cum professi ex vi sui instituti alicubi esse debeant ad fructificandum, eo ipso quod ab aliquo uno loco revocantur, ad alium virtute mittuntur, sive hoc sit primario, sive secundario intentum; et sive ille locus determinatus sit a Pontifice, sive per Superiores Societatis veniat determinandus, et sive in eo magis attendatur bonum ipsius religiosi, sive proximorum; hæc enim omnia accidentaria sunt; nam ad materiam hujus voti satis est quod ibi non desit aliqua ratio missionis, ex qua possit majus aliquod auxilium proximorum, et bonum Ecclesiæ redundare.

16. *Quid de non eundo ad certum locum.* — Atque eodem modo dicendum videtur de non eundo in aliquem locum vel regionem. Nam hæc etiam negatio dupliciter potest præcipi: primo, propter permanentiam in termino a quo, et sic clarum est posse præcipi, sicut de ipsa permanentia dictum est. Secundo, potest per se præcipi ad impediendum accessum ad talem terminum, et sic videtur res magis aliena ab hoc voto; sed eodem modo credo ad illud revocari, si ratio prohibitionis sit utilitas animarum, quia semper hoc pertinet ad distributionem personarum, semperque reducitur talis negatio ad positivum oppositum, scilicet, ut Societas in aliis locis occupetur, sive hoc per se primo, sive secundario sit intentum; satis enim est quod materia de se talis sit, quodque per se sit annexa cum materia voti; sicuti ex vi præcepti affirmativi prohibentur ea, quæ sunt intrinsece conjuncta; et qui potest actum præcipere, potest etiam præcipere necessaria, ac per se conjuncta actui, sive ipse principalius intendat negationem, sive minus principaliter. Ita ergo in præsenti dicendum censeo. Et hæc de materia hujus voti.

17. Ex quibus infero, et probo imprimis, hoc votum pium et sanctum esse, quæ erat prior pars assertionis positæ numero quarto, quia fit de re optima, et propter optimum finem. Nam per illud nihil aliud intenditur, nisi commune bonum Ecclesiæ, salus proximorum, et fidei defensio ac propagatio, ut in locis citatis Constitutionum et Bullarum sæpius declaratur; illi autem optimi fines sunt. Quod vero quidam calumniantur, per hoc votum Societatem favorem specialem ab Apostolica Sede ambire, cum re ipsa nihil novi voveat, solumque adulationis causa, et propter humanum respectum, hunc singularem profitendi modum invenisse; hæc (inquam) calumnia non potuit esse prudentum hominum, sed eorum qui temere, et juxta affectum, et animi dispositionem suam, de aliis judicant. Cum enim nec ex materia, nec ex fine ipsius voti secundum se, talis intentio vel suspicio ejus appareat, cumque sæpius in Constitutionibus recta illa intentio declaretur, et Summo Pontifici in Bullis proponatur, quis potest nisi temere aliam sinistram intentionem suspicari? Præterquam quod illa ambitiosa intentio in singulis personis non potest moraliter habere locum, ut per se constat, quia per tale votum nec magis fiunt notæ Pontifici, nec aliquid temporale ab illo sperant; intendere autem, ut tota religio sit specialiter sub Summi Pontificis protectione, ut ad suum specialem finem ab ipso defendatur et juvetur, hoc non esset ambitiosum, sed valde consentaneum rationi et charitati. Sic enim divus Franciscus pro se et religione sua peculiariter promisit obedientiam Honorio III, Summo Pontifici, et successoribus ejus, ut statim in numero vigesimo septimo dicetur.

Et Bonaventura, in Apolog. paupertatis, respons. 4, part. 2, articulo primo, ait ratione singularis paupertatis, religionem Minorum peculiari modo esse commissam curæ Pontificis tanquam filiumfamilias parenti, quæ non est ambitio, sed sancta intentio; licet ergo Societas suo modo hoc intenderet, optime faceret; quamvis revera non sit hæc hujus voti intentio, sed potest esse fructus vel effectus qui ex illo consequatur.

18. *Secunda probatio, ex bonitate materiæ. — Item ex bonitate modi eam exercendi.* — Materiam autem esse in se optimam, et dicto fini accommodatam, per se notum est; quia ministeria Societatis sunt per se et natura sua ordinata ad salutem, et sanctificationem animarum, scilicet, prædicatio verbi Dei, et alia quæ illam comitantur; hæc autem non fiunt legitime nisi ab his qui mittuntur, juxta illud Roman. 10: *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* A nullo autem potiori jure et majori Spiritus Sancti directione mitti possunt, quam a Summo Pastore ovium Christi, ad quem ex officio spectat ovium saluti spirituali intendere. Modus etiam optimus quo mitti possunt, est ex obedientia, quæ est holocaustum Deo gratissimum, et maxime quando voto consecrata est; ergo ex omni capite est hæc materia optima, et optimo fini accommodata.

19. *Objectio de hujus voti inutilitate diluitur.* — Dices aliunde videri talem promissionem inutilem, quia Pontifex non potest singulos professos Societatis cognoscere, ut eos mittat; nec potest his missionibus intendere, aliis gravissimis rebus occupatus. Respondeo primo experientiam docuisse contrarium, nam frequenter hæ missiones fiunt a Summo Pontifice, vel in generali petendo personas, earumque determinationem Generali committendo; vel interdum etiam particulares personas, et aliquando etiam ipsum Generalem mittendo, non sine magno fructu, quem hic referre necesse non est[1]. Deinde, licet singulares personæ non sint cognitæ Pontifici, multum refert ipsum scire totam hanc religionem esse huic muneri speciali voto consecratam, et suo nutui obedientem fore in omnibus, quæ ad bonum animarum jusserit. Cum enim ipse sit generalissimus dux totius ecclesiastici exercitus, utile illi esse potest habere ad manus auxiliares copias militum, quos libere possit distribuere, prout expedire censuerit. Et ob hanc causam pater noster B. Ignatius, in septima parte Constitutionum, c. 1, § ult., sapientissime providit ad finem hujus professionis melius consequendum, *ut Præpositus Generalis, cum novus Christi Vicarius in Apostolica Sede fuerit constitutus, per se, vel per alium, intra annum ab ejus creatione et coronatione, teneatur ejus Sanctitati declarare professionem ac promissionem expressam obedientiæ, quam ipsi Societas peculiari voto circa missiones ad Dei gloriam se astrinxit.* Denique, licet Papa non possit omnes professos Societatis cognoscere, aliquos autem præcipuos, et quibus commodius ut instrumentis uti potest, facile potest cognoscere, vel ex fama, vel ex facie, quia Romam sæpe divertunt, vel multi etiam degunt, et ab his potest de aliis, prout voluerit, notitiam sufficientem sumere; hæc ergo satis superque sunt, ut hoc votum ex ea parte non inutile, sed potius valde utile reputetur.

20. *Ex vi dicti voti tenetur Generalis exequi dispositionem Papæ circa missiones.*—Non tamen omittam advertere, quia Præpositus Generalis est principalis minister, quo Summus Pontifex necessario ordinarie usurus est ad has missiones faciendas, teneri ipsum ex vi sui muneris, et (ut ego opinor) ex vi ejusdem voti quod ipse emisit, fideliter exequi et ordinare quidquid sua Sanctitas in hoc genere jusserit, et juxta intentionem suam. Hoc etiam significatur in septima parte Constitutionum, c. 1, § 4, ibi: *Superior, juxta ejus* (id est, Pontificis) *præceptum, eos, qui magis convenire, et aptiores ad id fore videbuntur, designabit.* Et § 6, ibi: *Qui* (scilicet, Superior) *sanctam intentionem Pontificis in Christi Domini nostri obsequium considerabit.*

21. *Probatur distingui Societatem a monachalibus puris per hoc votum.* — Secundo principaliter infertur et probatur ex dictis, votum hoc specialem inducere obligationem, quam generale votum obedientiæ aliarum religionum non includit, quæ erat secunda pars assertionis in numero quarto. Probatur facile ex dictis facta inductione; etenim religiosus monachalis non tenetur ex vi sui voti obedientiæ, esse paratus ire in Indiam, vel ad Turcos, quoties jussus a Pontifice fuerit nam quoad hoc non magis tenetur illi obedire, quam secularis quispiam, quia illud non pertinet ad professionem suam. Suppono autem ex superiori tomo de votis religiosorum votum obedientiæ non obligare religiosum ad

[1] Sic missi sunt Laynes in Galliam, Borgia in Lusitaniam pro bono Ecclesiæ, et alii ex primis Sancti Ignatii sociis.

obediendum in omnibus simpliciter, etiamsi optima et perfectissima sint, sed tantum in his, quæ ad professionem suæ regulæ spectant directe vel reductive; illa autem non pertinent ad monachalem professionem, ut per se constat. Suppono etiam ex omnium sententia, votum obedientiæ, in quacumque religione, quantum ad materiam suam, non aliter obligare respectu Pontificis, quam respectu Prælatorum religionis, quia idem est obedientiæ votum, et secundum eamdem regulam fit, ad summumque gradatione quadamextenditur, et ascendit usque ad Summum Pontificem tanquam supremum Prælatum uniuscujusque religionis, ut in fine materiæ de voto in communi dictum est. Constat autem Prælatum Carthusiæ, etc., non posse obligare subditum suum ex vi voti obedientiæ, ac per se loquendo, ut eat in Indiam, etc.; ergo neque potest Pontifex hoc titulo id præcipere. Dico *hoc titulo*, quia non agimus de jurisdictione Pontificis, ut Pontifex est, ratione cujus poterit in aliquo casu id præcipere, sicut etiam potest præcipere clerico seculari; sed ille casus et rarior est, et non est ex voto obedientiæ, quod nunc consideramus.

22. *Videri minus distingui ab aliis mendicantibus.* — De religionibus mendicantibus magis potest quis dubitare, quia ex institutione sua aliquo modo ordinantur ad actionem circa proximos; et ideo de illis verisimile est posse mitti ad Indos ex præcepto obedientiæ, ut videtur supponere Soto, lib. 7 de Justit., q. 2, articulo quarto, in fine corporis. Nihilominus tamen absolute et simpliciter est magnum discrimen. Primo, quia religiosus alterius ordinis, etiam mendicantis, solum potest obligari ad migrandum in regiones longinquas, quatenus potest a suo Generali transferri ab una provincia in aliam propter majus bonum suum, vel religionis, ut late tractat Navarr., Comment. 3 de Regular., n. vigesimo secundo, quia cum tota religio sit unum corpus, distantia locorum non obstat quominus per supremum gubernatorem possit fieri translatio ab uno in alium, quando toti corpori expedit. Professus autem Societatis, ex vi hujus voti, mitti potest a Summo Pontifice, præcise ratione muneris prædicandi, vel alio modo ministrandi proximis in spiritualibus, etiamsi necesse sit eo tendere ubi nulla sit Societatis domus, neque provincia, neque moralis spes illius.

23. Unde etiam fit ut ex vi voti mitti possit, ubi perpetuo extra domos et collegia Societatis habitet, per alienas domos et hospitalia peregrinando; ad quod (ut opinor) alii religiosi ex vi voti cogi non possunt. Et forte in hoc sensu dixerunt aliqui moderni non posse religiosum, etiam mendicantem, præcepto obedientiæ obligari ut eat ad Indos; nam id propter solam distantiam absolute verum non est, quoad hunc autem vivendi et peregrinandi modum est probabile. Maxime vero excusari poterunt, si versari debeant inter ipsos infideles, cum sit probabile periculum mortis seu martyrii in tali munere obeundo. Et ideo S. Franciscus in regula solum dixit: *Qui voluerit ire inter Sarracenos, petat licentiam,* etc., indicans aliter mitti non posse, ut notavit Cordub. supra, quæst. 2, in expositione Regulæ S. Francisci, cap. decimo; et Joannes de Capistrano in suis Constitutionibus, cap. duodecimo. Professus autem Societatis, ratione sui voti, non potest hoc titulo tergiversari, et ita in pluribus casibus obligatur ratione hujus voti, in quibus alii religiosi ex voto obedientiæ non obligantur. Accedit etiam obligatio in modo eundi, quia viri Societatis tenentur ire (ut sic dicam) expensis suis, id est, sine viatico, et mendicando, si oportuerit; alii autem, cum hoc non profiteantur, non poterunt obligari cum tanto rigore. Denique professus Societatis quasi ex officio tenetur esse expositus ad hoc munus, ita ut sine speciali necessitate mitti possit, quia hunc modum vivendi professus est; alii non item, sed ex accidenti, vel communi lege charitatis, justitiæ, aut obedientiæ christianæ, vel ob aliquem peculiarem respectum, serviendi suæ religioni, ut de transitu ab uno loco in alium paulo ante dicebamus ex Navarro.

24. *Objectio triceps contra hoc quartum votum.—Ad primum cap.—Ad secundum cap.* — Hinc vero sumunt aliqui occasionem objiciendi contra hoc votum novitatem et singularitatem, imo et temeritatem; nam videtur quædam præsumptio tot difficultatibus et periculis se objicere. Verum hæc objectio sæpe est in superioribus expedita, ut in lib. 2, c. 4, a n. 2. Si enim religio Societatis secundum suum proprium institutum et vivendi modum nova est, quid mirum quod aliquid novi etiam profiteatur? Quando enim religio S. Francisci paupertatem in communi profiteri cœpit, novum fortasse fuit; profiteri etiam militiam, aut redemptionem captivorum, novum aliquando fuit in talibus

religionibus. Non ergo omne novum reprehensibile est, sed quod est antiquitati contrarium, non vero quod pro temporum opportunitate in morem introducitur ad perficienda ea, quæ antiqua sunt. Eademque proportione, de singularitate dicendum est, sicut Societas est peculiaris religio a cæteris distincta, ita etiam habere aliquod proprium et peculiare insigne, quo ab aliis discernitur; jam enim in superioribus lib. 1, c. 2, ostendimus, unamquamque religionem habere aliquem scopum quo peculiariter collimat. In Societate ergo ministerium hoc circa animarum salutem, *sub speciali obedientia Summi Pontificis*, est specialis scopus ejus, ad quem a Deo vocata est et ordinata. Quapropter singularitas hæc, non humana tantum ratione, sed speciali (ut credimus) Spiritus Sancti gratia inventa est, ad disseminandam fidem in tot remotissimis regionibus, et ad Ecclesiam a tot hæreticorum incursibus defendendam.

25. *Ad tertium caput responsio triplex.* — Quamvis autem hoc votum sit de re valde ardua et difficili, et, si ad fragilitatem hominum comparetur, periculis expositum (id enim non negamus), non tamen propterea imprudens est aut temerarium. Primoquidem, quia non humanis viribus, sed Spiritus Sancti gratia implendum creditur; qui enim cœpit et inspiravit illud, ipse perficit, si per nos non steterit, nam (ut in superioribus, lib. 1, cap. sexto, numero nono et cap. septimo, numero decimo, diximus) hæc est specialis gratia hujus vocationis, quæ potentior est omnibus periculis et difficultatibus. Deinde per hoc votum non promittimus nos periculis exponere, nec has vel illas regiones adire, aut has vel illas actiones exercere, sed obedire Christi Vicario, quo medio nullum potest esse certius ad non errandum in via Dei. Accedit tandem religionis providentia, tum in disponendis et probandis personis, tum etiam in eis eligendis. Et præterea in Constitutionibus et Bullis sæpe monemur, ut patet in septima parte Constitutionum, c. 1, § 2, et in Bulla 1 Pauli III et Julii III, ne ullus in hanc vel illam partem mitti procuret, sed se moveri sinat, quamvis se paratum ostendere malum non sit. Ita expendit Gregorius, lib. 6, epist. 5, c. 169, illud Isai. 6, ubi cum Deus diceret : *Quem mittam ? aut quis ibit nobis* ? ipse se obtulit dicens : *Ecce ego, mitte me*. Et illum confert cum Jeremia, qui c. 1 se excusabat, dicens : *A, a, a, Domine Deus, nescio loqui*, atque utrumque spiritum laudat, quia ex bono affectu proficisci potest, et quia nec Jeremias restitit, nec Isaias ire contendit prius, quam se per altaris calculum purgatum vidit : *Ne aut non purgatus* (inquit Gregorius) *adire quisquam sacra ministeria audeat, aut quem superna gratia eligit, sub humilitatis specie superbe contradicat*. Et hactenus de prima comparatione, quam in fine numeri tertii proposuimus.

Quid addat hoc votum, ultra generale votum obedientiæ Societatis.

26. *Arguitur nihil addere. — Arguitur addere novum aliquid.* — Superest ut de altera comparatione dicamus ad finem numeri tertii posita, in qua est major difficultas, ut in fine numeri tertii dicebamus, quia votum obedientiæ in Societate factum obligat secundum regulas et Constitutiones ejus, et ideo ad multa obligat, ad quæ alii religiosi ex vi suæ obedientiæ non obligantur, ut in superioribus, a n. 4, visum est. Videtur ergo obligare per sese ad has missiones acceptandas, atque adeo per professionem quatuor votorum, nihil addi in reipsa ultra obligationem trium votorum substantialium hujus religionis. Assumptum patet ex septima parte, cap. 2, et expressius nona parte Constitutionum, cap. 3, § 9, ubi dicitur, præpositum Generalem habere potestatem mittendi omnes sibi subditos, etiam non professos, ad quaslibet mundi partes, et pro quocumque tempore ac ministerio pro animarum auxilio. Et in sexta parte, c. 2, § 1, 3, æque de coadjutoribus ac de professis dicitur : *Cum ad laborandum in vinea Domini mittuntur, nullum viaticum petere possunt, sed se liberaliter* (dicitur ibi) *repræsentent, ut mittantur prout Pontifici aut Superiori ad majorem Dei gloriam fore videbitur*. Ubi plane supponitur esse æque obligatos, cum tamen coadjutores hoc votum non emittant. In contrarium autem est, quia hoc votum fit distinctum a reliquis; propterea enim in Constitutionibus et Bullis quartum votum appellatur, et professio hæc quatuor votorum dicitur; ergo oportet ut distinctam obligationem inducat, alias quomodo distinctum est ?

27. Ad hoc imprimis dicitur, sive hoc votum in voto obedientiæ Societatis implicite contineatur, sive non, sancte et utiliter fieri. Hoc imprimis ostendo exemplo religionis sancti Francisci, qui in principio suæ regulæ speciale votum obedientiæ facit Papæ Honorio, et legitimis successoribus ejus. Quod ex-

ponens Bonaventura, in expositione regulæ, c. 1, in fine, ait : *Etsi totus clerus, et religiosorum universitas teneatur firmiter Apostolico Domino obedire, tamen Sanctus huic debito votum objecit speciale sciens voto fortificari sacri ordinis vinculum, et meritum geminari.* Quod votum (dicunt communiter expositores ejusdem regulæ) factum esse a sancto Francisco, non pro se tantum, sed etiam pro omnibus suis fratribus, id est, ut ab omnibus etiam fieri intelligatur, nec enim potest votum per alium fieri, cum sit actio personalis, ut libro quarto, de voto tractavimus, capite nono, sed quia vovent obedientiam secundum regulam, et in ea continetur illud votum expresse, ideo censentur omnes speciali quodam modo illud votum facere. At illud votum sancti Francisci expresse factum Honorio non ad plura obligavit illum, quam votum obedientiæ generalis suæ religionis, et nihilominus illud fieri specialiter et expresse valde laudabile fuit et nunc est in tota illa religione, etiamsi non adeo expresse tale votum a singulis fiat; ergo etiam in glorioso patre Ignatio, et sociis ejus, et in omnibus, qui illos imitantur, tale votum dignum laude est, sive ad novos actus obliget, sive non obliget. Deinde sunt optima ad hoc declarandum verba Concilii Toletani XI, c. 10, quæ referuntur in caput *Quamquam,* d. 23, ubi dicitur expedire, ut qui sacris initiantur, promittant et voveant obedientiam, etiamsi ex vi status sui canonicis regulis teneantur obstricti ; et ratio subjungitur : *Solet enim plus timeri quod singulariter pollicetur, quam quod generali sponsione concluditur.* Deinde, esto hoc votum non addat specialem obligationem, nihilominus est specialis reverentiæ et humilitatis actus; ergo vel ex hoc capite laudabile est. Atque hæc ratio tangitur in prædictis Bullis, dum dicitur : *Ad majorem nostræ Societatis humilitatem, ac perfectam uniuscujusque mortificationem, et voluntatum nostrarum abnegationem,* etc. Denique addit novam et expressam voluntatem illius obligationis, qui est novus actus meritorius.

28. Hinc præterea probabile est votum hoc circa eosdem actus addere majorem obligationem, quasi intensivam, etiamsi non addat extensivam. Potest autem dici additio extensiva duplici modo, vel quia extenditur ad novos actus, vel quia eidem actui addit obligationem diversæ rationis ac virtutis ; si ergo supponamus ad has missiones, cum omnibus circumstantiis ejus a numero decimo adductis, oriri obligationem ex vi voti obedientiæ Societatis, clarum est per hoc votum expressum non extendi obligationem priori modo, quia non ad novos actus; nec posteriori modo, quia non est in alia specie virtutis, nisi religionis, neque in ea est alterius rationis quam voti, quia, ut supra, numero 1, argumentabamur, generale vel speciale non mutant specificam rationem obligationis, licet intra eamdem speciem possint aliquam diversitatem habere.

29. Jam ergo probatur assertio de majori obligatione intensiva, quia specialis promissio videtur intra suum genus majorem inducere obligationem, ut in citato Concilio Toletano significatur, et glossa sentit in dicto cap. *Quamquam.* Idem etiam significavit Bonaventura, in verbis nuper citatis, dicens de illo voto sancti Francisci, quod addidit et firmitatem et meritum, cum tamen non differret a voto obedientiæ suæ religionis, nisi sicut explicitum ab implicito, seu speciale a generali. Imo, licet a reliquis fratribus illius ordinis tale votum non fiat ita explicitum, solum quia in regula ita continetur, ait Corduba, d. q. 3, gravius peccare fratres Minores mandatis Pontificiis inobedientes, quam cæteros religiosos. Ita ergo professus Societatis Jesu gravius peccabit recusando missionem a Pontifice injunctam, quam coadjutor, aut scholaris approbatus, licet hi etiam peccent contra obedientiam, illam detrectando. Aliqui etiam addunt solam multiplicationem voti circa eamdem materiam augere obligationem, et consequenter culpam, si trangressio fiat. Unde Angles, quæstione de voto, articulo primo, difficultate nona, ait, qui in duabus religionibus professus est solemniter castitatem, gravius peccare si incontinenter vivat, quam qui in una tantum; quod licet, per se loquendo, non ita esse videatur quando vota sunt omnino similia et ejusdem rationis, at in nostro casu est satis verisimile.

30. Nam, adjunctis circumstantiis diversis quæ in hoc voto Societatis inveniuntur, valde verisimilis probatio ex illis desumitur ; sunt autem hæ circumstantiæ duæ potissimum. Una est specifica promissio talis materiæ, per quam persona ex officio dicatur ad illud munus, propria ac peculiari voluntate; inde enim talis obligatio magis voluntaria, et expressiori pacto confirmata est, et ideo auget obligationem intra eamdem speciem : cum enim de ratione obligationis sit esse voluntariam, quo magis voluntaria fuerit, eo erit

major, cæteris paribus. Item prohibitio, quo fuerit expressior et specialior, eo magis obligat. Unde etiam probabile est, sacerdotem, qui proprio speciali voto confirmat expresse obligationem servandi castitatem, magis peccare illam violando, quia contra expressiorem promissionem magisque voluntariam. Sic etiam dixit D. Thomas, 4, d. 38, quæst. prima, articulo secundo, quæst. secunda, ad 2, votum improprium, quod fit in Baptismo, augere obligationem intra eamdem speciem, propter majorem cognitionem et voluntatem. Secunda circumstantia, quæ in hoc voto considerari potest, est persona cui obedientia per tale votum promittitur, quæ est digna majori reverentia et fidelitate : constat enim promissionem, cæteris paribus, eo inducere majorem obligationem, quo persona, cui promissio fit, dignior est; ob quam rationem promissio facta Deo altiori modo obligat, quam facta homini. Et suo modo etiam (licet non æquali proportione) promissio facta regi magis obligat, quam facta privatæ personæ. Igitur in præsenti, ex eo quod tale votum est expresse et directe de obedientia præstanda Summo Pontifici, erit majoris obligationis.

31. Nec refert quod tale votum directe fit Deo, nam etiam includit promissionem factam Pontifici, quæ est materia illius voti, et per se magis obligat in suo genere, et facit ut votum sit gravius, et consequenter magis obligans. Nec etiam obstat quod etiam votum obedientiæ in generali includat Summum Pontificem, quia solum includit sub communi ratione Prælati hujus religionis, ut numero vigesimo primo dicebamus; hoc autem votum directe fit Pontifici secundum se, etiamsi verum esset alias non esse Prælatum alicujus religionis. Quare in hoc voto considerari potest specialis proprietas, quod cum Præpositus Generalis aliquem professum mittit in virtute hujus voti, proprie gerit vices Pontificis, et per specialem potestatem ab ipso datam exigit promissionem Pontifici factam. At vero quando ipse mittit, vel præcipit aliquid ratione generalis voti obedientiæ, tunc utitur proprio jure, et quasi dominio sibi acquisito. Et hinc etiam fit ut prius præceptum gravius sit, et magis obliget; sicut eadem lex humana posita a Papa, vel ab Episcopo, licet intra eamdem speciem obliget, gravius obligat a majori Prælato posita; juris etiam naturæ, et humanæ leges circa eamdem materiam, possunt augere obligationem intra eamdem speciem, propter respectum ad plures Superiores et digniores; ita ergo suo modo in præsenti.

32. Ultimo addo, probabiliter defendi posse, addere hoc votum obligationem aliquam etiam ex parte materiæ, ita ut ad aliquid, vel in aliquibus casibus possit hoc votum obligare professos, in quibus alii, ex vi generalis voti obedientiæ, in rigore non obligabuntur. Hoc ita declaro, quia imprimis non invenio in Constitutionibus expressum scholares approbatos teneri ad proficiscendum in hujusmodi missionibus sine viatico, vel illo non petito, aut procurato; nec videntur obligandi per se et absolute, quia illi non sunt hoc genus paupertatis professi, sed ad summum in casu necessitatis, quando aliter non potest fieri, et alioqui profectio seu missio necessaria est. Coadjutores autem obligantur ratione voti paupertatis, quod illos magis obligat. Professi tandem non solum ratione paupertatis, sed etiam ratione obedientiæ, et ita comparatione facta ad scholares, est in professis major hæc obligatio ex parte materiæ; comparatione autem coadjutorum est major in eadem materia, sed vinculo novi voti, seu promissionis obedientiæ.

33. Deinde nec de scholaribus, nec de coadjutoribus invenio expressum in speciali, quod in his missionibus sine excusatione obedire teneantur, et ideo videntur posse in aliquibus casibus excusari sine culpa gravi, in quibus professi non poterunt; ut si negotium esset nimis arduum, vel cum gravi periculo mortis, et adesset professus, qui æque bene et sufficienter mitti posset, certe deberet Superior potius mittere professum quam alium, quia ille quasi ex officio tenetur esse expositus illi muneri in speciali; ergo in eo casu excusatio religiosi non professi, ob magnam rei difficultatem, cui ejus persona hic et nunc non est necessaria, non videtur contraria voto, saltem in rigore præcepti; excusatio autem professi esset contraria, quia expresse vovet ire sine excusatione, et tunc ejus excusatio, nec rationabilis, nec colorata esset. Hoc autem ea mente dixerim, ut professi suam magnam obligationem agnoscant, non ut alii suam extenuent, et occasionem excusationum assumant; nam, præterquam quod illa nunquam erit sine magna imperfectione, vix potest in particulari excusari, si instet rigor præcepti, quia non potest moraliter constare privato religioso de omnibus rationibus, quæ Pontificem vel Generalem movent ad ipsum mittendum, potius quam alium, vel de impedimentis quæ circa alios occurrunt, etc. Eo

vel maxime quod in propria causa sæpe quis fallitur, vel timendo ubi non est timor, vel judicando sibi injuriam fieri, se potius quam alium mittendo. Nihilominus tamen verum censeo, in rigore præcepti, majori obligatione, etiam extensiva, teneri professum ad abstinendum ab excusationibus, et ostendendum se paratum ad has missiones, quamvis difficiles, quia hoc totum expresse et in specie vovet.

34. *Concluditur quæsitum in num.* 26, *unde satisfit primo argumento ibi posito.* — Accedit præterea quod professus, ex vi professionis, pluribus negotiis et missionibus exponitur, quam alii, quia cum professio dari non debeat nisi hominibus prudentia, litteris et religione conspicuis, eo ipso quod ad professionem admittuntur, quasi judicantur idonei ad omnia ministeria, ad quæ dotes illæ sunt necessariæ. Et similiter, cum ipsi professionem acceptant, omnibus illis ministeriis se offerunt, prout Superior judicaverit; quare vix jam in eis locum habet legitima excusatio. Alii autem, dum in inferioribus gradibus existunt, merito possunt se ab illis gravioribus missionibus, saltem ex parte rerum vel negotiorum ad quæ destinantur, excusare. Ita ergo intelligi potest omnibus modis major obligatio hujus voti, etiam respectu aliorum membrorum Societatis. Et consequenter satis constat non solum conveniens, sed etiam utilissimum, et juxta suum institutum necessarium fuisse tale votum nostræ Societati. Et ita satisfactum est primæ rationi dubitandi in principio positæ.

35. *Cur quartum votum fiat Papæ nominatim.* — Ex quibus etiam obiter explicatum est cur hoc votum fiat Summo Pontifici in particulari, et non simpliciter Prælatis religionis, sicut solet fieri generalis obedientiæ votum. Ratio enim esse potuit juxta dicta in numero trigesimo, ut hoc votum ex omni parte gravius sit, majoremque reverentiam conciliet. Item est alia ratio, quia cum finis hujus voti sit universalis Ecclesiæ obsequium vel auxilium, distributio ministeriorum soli Pontifici universali ejus pastori debuit principaliter committi. Præterea factum videtur, ut ipse Summus Pontifex intelligeret se acquirere proprium et speciale jus in totam hanc Societatem, sibi peculiari modo subjectam; nam, licet sola Societas professa hanc propriam habeat obligationem, cum omnes alii gradus Societatis ad illum supremum ordinentur, vel cooperando illi, vel ad illum homines disponendo, dum talis gradus specialiter devincitur Summo Pontifici, tota religio illi subjecta specialiter evadit. Tandem speciali Dei providentia hoc consilium inventum et initum credimus, ut quo tempore hæretici Apostolicam Sedem speciali odio prosequuntur, una aliqua religiosa familia eam speciali reverentia prosequatur, et ideo se totam ejus obsequio devoveat, ejusque supremam potestatem specialiter recognoscat.

36. *Dubium bipartitum.* — Sed quæret hic aliquis, quando teneantur professi, qui mittuntur a Summo Pontifice, vel a Præposito Generali, nomine illius, ex vi hujus voti obedire sub culpa gravi, et an debeant hanc obligationem expectare ut obediant. Respondeo ad priorem partem, ex parte materiæ fere semper esse hanc obligationem gravem, quia materia gravis momenti est; unde quantum ad animi præparationem, semper tenentur esse parati, quia ex parte Pontificis semper est potestas præcipiendi. Quoad actualem vero obligationem, ex parte modi præcipiendi, seu mittendi, raro imponitur proprium præceptum. Existimo enim, quod de generali voto obedientiæ cautum est, sexta parte Constitutionum, c. ult., non imponi præceptum ejus, sed simplicem obedientiam, *nisi Superior in nomine Domini nostri Jesu Christi, vel in virtute obedientiæ jubeat*, id etiam in hoc voto intelligendum esse. Quod quidem quoad missiones, quæ a Generali jubentur, certissimum est, et usu receptum; quia Constitutio illa universalis est pro omnibus materiis. De missionibus autem ab ipso Pontifice immediate injunctis, potest quis dubitare, quia ipse non comprehenditur Constitutionibus. Nihilominus tamen idem sentiendum est, quia dum his religiosis præcipit, intelligitur juxta modum suarum Constitutionum illis præcipere, quamdiu aliud non declarat. Item quia nunquam præsumitur imponi proprium præceptum, donec sufficientibus verbis exprimatur.

37. Ad alteram vero partem, quamvis Soto, lib. 7 de Justit., q. 2, articulo quarto, indicet in hujusmodi rebus arduis et missionibus consilium esse expectare proprium Superioris præceptum, et fortasse in casu dubio (in quo ipse maxime loqui videtur) ita esset consulendum; simpliciter tamen ac regulariter loquendo, id consulendum non est, sed potius ut ad nutum Superioris obediatur. Quia, licet ratio præcepti videatur aliquod meritum addere, tamen illud compensatur, excediturque promptitudine voluntatis, et prius meritum non

amittitur, quia voluntas parata est ad multo magis obediendum præcepto, si interponeretur; et per solam simplicem injunctionem satis constat subdito de divina voluntate, ut omnem fructum obedientiæ, ut omnem divinam protectionem et auxilium eam ob causam sperare possit.

Utrum hoc votum sit solemne, et in quo ejus solemnitas consistat.

38. Ultimo loco explicandum superest, utrum hoc votum sit solemne, et in quo ejus solemnitas consistere possit, quod erat secundum punctum in numero secundo propositum, cujus dubitandi rationem ibidem adduxi. Nihilominus negare non possumus hoc votum esse solemne; nam in Constitutione *Ascendente Domino*, Gregorii XIII, primum hi appellantur professi quatuor votorum, quia omnia illa solemnia sunt, alias plurium votorum, appellari deberent, ut infra, a c. 6, videbimus. Postea vero expressius de eisdem dicitur, *tribus illis substantiatibus votis solemnibus, quartum similiter solemne addunt speciale Summo Pontifici obedientiæ circa missiones præstandæ ob certiorem Spiritus Sancti in missionibus ipsis directionem*, etc. Et ex Constitutionibus in forma ipsa profitendi satis colligitur, quia eodem tenore in eadem solemni professione hoc votum cum aliis fit.

39. Ejus autem solemnitas eodem modo videtur declaranda, qui in generali voto obedientiæ, proportione servata; nam in hoc voto probabile est, totam ejus solemnitatem consistere in traditione omnino irrevocabili ex utraque parte, promissioni adjuncta, quam de seipso facit persona profitens, se vere tradens in dominium religionis; sic enim professus Societatis specialiter se tradit in dominium et potestatem Pontificis, quoad hunc effectum missionum, ita ut quoad illum non maneat sui juris, nec propriæ religionis, sed tanquam servus Pontificis, quam servitutem tota ipsa religio participat per hanc professionem, quam fideliter per hoc votum servare promittit. Præterea, sicut in solemni voto obedientiæ ita subditur voluntas religiosi voluntati Prælati, ut desinat esse sui juris, atque ob eam rem omnes contractus facti a tali religioso vel nulli sint, vel rescindi a Superiore possint, ita, cum proportione, de hoc voto dicendum est, nam in ordine ad missiones, atque adeo in ordine ad habitandum in hoc vel illo loco, ita est professus Societatis alieni juris, ut quidquid efficere vel contrahere velit illi obligationi repugnans, validum esse non possit. Habet ergo hoc votum eamdem solemnitatem, quam generale votum obedientiæ, servata proportione, et ideo de illa nihil amplius dicendum superest.

CAPUT V.

UTRUM PROFESSIO CONVENIENTI MODO IN SOCIETATE FIAT.

Duo in modo emittendi professionem considerari possunt. Unum est, id quod pertinet ad substantiam ejus; aliud ad exteriorem solemnitatem et cæremoniam spectans. Utrumque potest in præsenti brevissime explicari, quia substantialia hujus professionis jam fere declarata sunt, accidentalia vero sunt paucissima.

De modo substantiali.

1. *Forma professionis substantialis ex parte profitentis.* — Ad substantiam ergo hujusmodi professionis ex parte emittentis illam, supposita legitima receptione, et sufficiente probatione, de quibus supra, in lib. 2, cap. primo, et hoc libro sexto, cap. secundo, dictum est, supposita etiam debita intentione profitendi, solum sunt verba illa quæ habentur in quinta parte Constitutionum, c. 3, § 3: *Ego N. professionem facio, et promitto omnipotenti Deo, coram ejus virgine Matre, et universa cœlesti curia, ac omnibus circumstantibus, tibi reverendo Patri Generali Societatis Jesu, locum Dei tenenti, et successoribus tuis perpetuam paupertatem, castitatem et obedientiam, et secundum eam, peculiarem curam circa puerorum eruditionem, juxta formam vivendi in litteris Apostolicis Societatis Jesu, et in ejus Constitutionibus contentam; insuper promitto specialem obedientiam Summo Pontifici*, etc. In quibus verbis considerare licet, distinctissime contineri omnia quæ sunt de substantia status religiosi, ita ut nulla ratione professio magis expressa fieri posse videatur. Nam in ea imprimis expresse fit traditio per verbum profitendi; deinde singula vota sigillatim exprimuntur, declarantur, extenduntur et limitantur; ac denique etiam insinuatur totum hoc fieri in religione, per Sedem Apostolicam approbata, dum litterarum ejus mentio fit.

2. *Quæ verba sint substantialia, quæ minime.* — Nihilominus tamen advertere necesse est, non omnia et singula illa verba esse de sub-

sentia et valore hujus professionis; multa enim ponuntur ad ornatum, vel majorem decentiam ac devotionem, ut quod fiat promissio *omnipotenti Deo,* quod *coram virgine matre,* etc., quodque fiat *Generali et successoribus;* in rigore enim satis est profiteri, et quatuor vota expresse emittere; hoc enim videtur esse in hac religione necessarium et substantiale, ex mente Constitutionum ejus. Quapropter adverti etiam potest, omnia hæc verba, quantum ad dictam expressionem votorum et professionem, sumi per modum unius continuatæ orationis, quæ non habet perfectum sensum, donec tota proferatur; ita ut si quis solum diceret: Ego profiteor in Societate Jesu, et promissionem expressam taceret, non fieret professus. Idem censeo de singulis votis substantialibus, quod in tribus primis est manifestum; quia sunt de substantia cujuscumque professionis, et in hac religione, nisi explicite fiant, non censentur fieri, unde qui unum omitteret, professionem non faceret, et ideo nec reliqua duo valida essent, quia non fiunt nisi ut annexa professioni.

3. *An valeat forma, si verba quarti voti omittantur.* — De quarto autem posset esse major dubitatio, si quis post prolatam illam formam, usque ad illa verba, *juxta formam in Constitutionibus contentam,* nollet ultra progredi, nec quartum votum emittere, an maneret vere professus trium votorum Societatis. In quo mihi breviter dicendum videtur ex parte sua manere professum, quia supponimus habere intentionem profitendi illo modo, qui per se sumptus sufficit ad quamdam veram professionem faciendam; ex parte vero Societatis dependere hunc valorem ex intentione acceptantis; nam si ille legitime talem professionem acceptet, valida erit; alias vero minine, ut in sequenti puncto declarabitur.

4. *Ex parte acceptantis requiritur potestas. — In quo sit ordinaria. — Delegata non fit generatim nisi forte pro Indiis.* — Ex parte igitur Societatis, de substantia hujus professionis est ut in manibus alicujus fiat, qui illam possit acceptare, et acceptet; hoc enim est de substantia cujuscumque professionis, quia est veluti contractus reciprocus, ut tomo præcedenti tractatum in communi est. Est autem hoc singulare in Societate, ut jure ordinario potestas admittendi ad professionem in solo Præposito Generali sit, ita enim statuitur quinta parte Constitutionum, cap. 1, § 2, et c. 3 in principio. Quia vero in his locis generaliter est sermo de omni admissione, tam ad professionem quam ad alios quoscumque gradus, etiam novitiorum, et de omnibus dicitur potestatem recipiendi esse apud Generalem, posse tamen per se, vel per alios illam exercere, ideo aliis in locis declaratum est, hanc commissionem admittendi ad professionem ordinarie non debere generatim fieri Provincialibus a Præposito Generali, sed in particulari ad has, vel illas personas ad professionem admittendas post diligentem inquisitionem, et bonam ac sufficientem informationem de eorum vita et doctrina, ut patet ex declaratione dict. c. 3, p. 9, in lit. A, et ex c. secundo, quinta parte Constitutionum, in principio, ubi in declaratione additur, in remotissimis Indiarum regionibus posse facilius generalem commissionem fieri, in cæteris vero locis non facile. Ex quibus verbis intelligere licet, posse aliquando fieri hanc commissionem confuse et in communi, pro arbitrio prudenti Generalis, et ideo hoc non pertinet ad substantiam, sed solum quod potestas sit Præpositi Generalis, vel a Generali commissa. Est autem notanda differentia inter professionem, quæ immediate ab ipso Generali acceptatur, vel per alium; nam ipse potest libere acceptare, ut voluerit; alii solum juxta potestatem sibi delegatam; quia in Generali est hæc potestas tota quanta ipsa est, in aliis vero solum quanta datur.

5. *Resolutio amplior dubii positi num. 3, quoad acceptationem Generalis.*—Unde in casu supra posito, de illo qui ex intentione Generalis accedit ad emittendam professionem quatuor votorum, et postea in ipso actu sistit, et non vult emittere quartum votum, dicendum est, si professio fiat coram ipso Generali, in voluntate ejus esse illam acceptare, necne; et si acceptat, validam esse, quia nihil aliud expectabatur; si vero nolit acceptare, posse id facere, et professionem manere nullam; quia supponimus Generalem accessisse animo acceptandi professionem quatuor votorum; non ergo censetur acceptare, donec tota professio finiatur, et ipsa, vel scriptum, in quo continetur, recipiatur, vel saltem taceat et consentiat; ergo quamdiu quartum votum non emittatur, adhuc manet res suspensa, donec Generalis explicet mentem suam.

6. *Deinde quoad acceptationem delegati.* — At vero si professio admittenda sit per alium, cui demandata solum est potestas admittendi talem personam ad professionem quatuor votorum, non potest talem professionem acceptare, quia non est illi potestas commissa ac-

ceptandi ad alium gradum, nisi ad professionem quatuor votorum; et ideo admittere non potest ad aliquem alium gradum, etiam inferiorem; quia hi gradus non distinguuntur sicut pars et totum, ut qui possit totum, possit et partem, sed distinguuntur ut quædam tota, seu membra diversa, inter quæ non potest fieri illatio, ut qui possit unum etiam majus generare, possit et aliud etiam inferius. Maxime quia professio trium votorum raro et ex magna causa conceditur in Societate; et ideo non potest is, qui ad professionem quatuor votorum approbatus est a Generali, ad professionem trium votorum tantum admitti sine nova ejusdem Generalis concessione. Potest denique ad hoc confirmandum argumentum a simili sumi ex juribus asserentibus, cui mandatur provideri de integra præbenda, etiamsi in Ecclesia sint tam integræ quam dimidiæ præbendæ, et ipse velit dimidia esse contentus, non posse de illa provideri, et cui mandatur dari præbenda certæ quantitatis, non posse dari præbendam minoris valoris, etiam ipso volente, c. *Cui de non sacerdotali*, de Præbend., in 6, et subjungitur ratio: *Non enim hujusmodi mandata* (*quorum fines diligenter servari oportet*) *debent ad casus alios quam expressos extendi.* Hæc autem ratio et decisio, cum eadem, vel majori proportione, in præsenti locum habet.

De modo accidentali.

7. *Solemnitatum seu dispositionum ante professionem recensio.* — Circa modum accidentalem, seu solemnitatem hujus professionis, vel loqui possumus de ea quæ antecedit ipsam professionem etiam remote, quæ magis proprie dici potest dispositio; vel de ea quæ comitatur ipsum profitendi actum. Et quidem pro antecedente solemnitate, seu dispositione ad professionem hanc, multa præscribuntur de jure ordinario Societatis. Nimirum longa probatio, sacerdotium, ætas vigesimum quintum annum excedens, eruditio, prout in capite primo hujus libri tractatum est; proxime vero requiritur defensio thesium philosophiæ ac theologiæ, quatuor argumentantibus, ut habetur parte quinta Constitutionum, cap. secundo, § 2, quod retinetur in quarta Congregatione, decreto undecimo; quantus vero profectus in iis scientiis postuletur, ita tandem in septima Congregatione, decreto 28, n. 3, statutum fuit: *Nemo ad quatuor votorum professionem admittatur, nisi qui sub finem anni quarti deprehensus fuerit tantum eruditionis habere, quantum necessum foret ad philosophiam ac theologiam cum satisfactione docendum, nisi forsan ad gubernandum, vel concionandum, illustria talenta haberet*, etc.; ubi etiam rigorosa satis forma examinis præcipitur, quæ ibi videri potest; requiritur deinde a professuris, ut Societatis institutum, ac Pontificias Bullas attente evolvant, in cap. quarto Examinis, numero quadragesimo primo, et alibi; item ut triduo ostiatim mendicent; ut denique per dies octo ante ipsam professionem exercitiis spiritualibus vacent, de quibus in lib. 9, a cap. quinto, agendum erit.

8. *Prima solemnitas comitans, non irritans, si desit.* — Jam vero pro solemnitate comitante ipsum professionis actum paucissimæ quidem cæremoniæ, sed gravissimæ, et antiquitati valde consentaneæ in citato loco Constitutionum, quinta parte, c. 3, præscribuntur; idque in Congregatione prima, decreto 36, habetur ratum, atque item in can. 20, ubi primo postulatur, ut hæc professio publice fiat coram domesticis et externis, qui Missæ sacrificio interfuerint. Quæ circumstantia videri potest essentialis, ut professio non sit clandestina, utque de illa in foro Ecclesiæ constare possit: sed de hoc in tomo superiori diximus, agentes de professione religiosa in genere, omnino servandam esse hanc circumstantiam propter rationem factam; hactenus vero nullum inveniri jus irritans professionem aliter factam; idem ergo in præsenti dicimus, quia nec in Constitutionibus, nec in Bullis Societatis invenitur speciale jus irritans, vel majorem necessitatem imponens; et ideo non magis credimus hanc circumstantiam esse substantialem in præsenti, quam in professionibus aliarum religionum.

9. *Secunda solemnitas, etiam non irritans, si desit.* — Secundo postulatur, ut ante professionem præcedat Missæ sacrificium celebratum publice, ab eo qui professionem admissurus est, finitoque sacrificio habens in manibus sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, ad eum se convertat, qui professionem emissurus est, et ita ejus professionem audiat. Quæ ceremonia sine dubio gravissima est, et magnam reverentiam conciliat; et licet peculiaris nostræ Societatis esse videatur, in aliis enim religionibus non solet fieri professio tempore Missæ, nec finito sacrificio, non est tamen nova, nam in primitiva Ecclesia ita fuisse usitatum ex Dionysio intelligimus, c. 6 de Eccles. hierarch., ubi sic inquit

Stat quidem sacerdos ante sacrum altare, monasticam imprecationem psallens, etc., ubi licet non faciat expressam mentionem sacrificii, quod præcederet, verisimile tamen est ita fuisse usitatum, et hoc significare, cum ait, sacerdotem stantem ante altare (utique sacrificio peracto), mysticam invocationem super eum, qui professionem emissurus erat, solitum fuisse inchoare, quod ex aliis, quæ ibi subjungit, magis intelligitur, ut statim in numero decimo exponemus. Denique Societas loco illius invocationis, solo sacrificio Missæ, et precibus, ac collectis ejus contenta est, et illum etiam morem quoad cantum et psalmodiam non imitatur, quia chorum non profitetur, et in omnibus actionibus suis uniformiter, ac simpliciter procedit, et ad debitam solemnitatem sufficit Missa publice dicta, etiamsi absque cantu proferatur, magnamque reverentiam ac timorem conciliat præsentia Jesu Christi Domini Nostri in manibus sacerdotis existentis, ut in manibus ipsiusmet Christi, potius quam Prælati, professio fieri intelligatur.

10. *Tertia solemnitas, etiam non de essentia.* — Tertio ille, qui professionem emissurus est, dicta confessione generali, voce alta professionis formam, supra a numero primo explicatam, ex scripto legit, ubi merito vox alta postulatur, ut ab assistentibus audiri possit et intelligi; scriptum autem requiritur, tum ad majorem solemnitatem et certitudinem, ut infra, in num. undecimo, iterum dicetur; tum etiam ut sic singula verba formæ, quæ vel substantialia, vel decentissima sunt, fidelius et securius proferantur. Sic etiam D. Benedictus, in sua regula, c. 5, 8, præcipit professionem in scriptis redigi. Additur autem in prædicta Constitutione, oportere ut scripta illa forma vovendi per aliquot dies antea fuerit considerata cum diuturna meditatione, et singulari animi et sensuum omnium collectione, ut in Examine, c. 4, § quadragesimo primo, explicatur. Et ob hanc causam non fiunt a sacerdote in hujusmodi actione interrogationes illæ et exhortationes de sæculi renuntiatione, de perfectione vitæ, ac status talis religionis, et similibus, quæ loco supra citato Dionysius commemorat, quia supponuntur hæc, et per longa probationum tempora esse satis interrogata et proposita, et per proximos præcedentes dies esse multum præmeditata.

11. *Quarta solemnitas. — Ejus ratio ex Dionysio. — Altera ratio ex eodem. — Tertia ex auctore.* — Quarto, finita forma professionis, qui eam emisit, sanctissimum Eucharistiæ sacramentum sumit de manibus ejus qui professionem admittit. Hoc etiam olim servatum fuisse Dionysius supra testatur, qui, 2 p. illius c. 6, ita concludit: *Ubi vero* (id est, monachus) *ista omnia intente promiserit, divinorum ministeriorum participem efficit*, cujus rei causam in fine tertiæ partis ejusdem capitis sic addit: *In fine vero omnium, sacerdos ad divinam ita instructum vocat communionem, aperte satis insinuans, eum, qui sic consummatus est, non modo contemplatorem fore sacrarum rerum, sive in morem medii ordinis ad communionem accessurum, sed augustiore scientia fretum alio, quam sanctus populus, modo ad communionis divinæ participationem admittendum.* Ac si diceret per hanc communionem moneri religiosum majori puritate et consideratione, quam communem populum, debere divinissimum hoc sacramentum tractare; quæ ratio maxime locum habet in professis Societatis, qui et sacerdotes esse debent, et officium assumunt exhortandi et disponendi homines ad ejusdem sacramenti convenientissimum usum. Unde etiam subjungit in clericorum ordinationibus sanctam communionem tradi, non solum quia sacramentum hoc est consummativum, et perfectivum omnium sacrarum rerum, quia est summa mysteriorum omnium; sed etiam quia omnes ordines, suo modo, sunt participes singulari ratione hujus sacramenti, ut per illud subleventur et perficiantur; ob eamdem ergo rationem et significationem in fine nostræ professionis nobis divinum hoc sacramentum traditur. Addimus etiam, per hanc communionem, divino quodam modo formari, et stabiliri pactum inter Deum ac Societatem, et professum initum. Nam sacerdos, dans Eucharistiam, ostendit se acceptare professionem, et in suam communionem spiritualem professum recipere; Deus autem, et Christus, seipsum principaliter dans, auxilium suum ad fidem ibi datam servandam tacite promittit, et pignus singularis præmii postea tribuendi, si ab ea non defecerit tribuit. Professus autem Christum ipsum suscipiens, eum quasi in fidejussorem adducit et Deo offert de fide ac promissione a se præstita servanda.

12. *Quinta solemnitas.* — Quinto solet sacerdos scriptam professionem accipere de manibus ejus qui professionem emisit; estque bona consuetudo, in signum acceptatio-

nis; quamvis necessaria non sit, nec de ea in Constitutionibus fiat mentio; quia satis censetur acceptari professio, publice et cum illa solemnitate illam audiendo, et consentiendo, et maxime (ut dicebam) sacram communionem statim impertiendo. Post hæc etiam sequi solet mutua cum amplexu salutatio, cujus etiam meminit Dionysius his verbis : *Cum sanctis aliis qui astant viris, ipsum salutat. Per quam salutationem* (ait idem Dionysius, c. 5, p. 3) *significatur æqualium spirituum sancta societas, mutuaque et jucunda lætitia.* Et in 3 p. ejusdem cap. 6, ait : *Quod si modo quoque, tam sacerdos, quam circumstantes reliqui viri sancti sic dicatum consalutant, sacram intellige Dei præferentium speciem societatem, qua sibi invicem cum lætitia et charitate gratulantur.* Hoc ergo eodem spiritu hæc consalutatio in nostra Societate fit; hac observata differentia, quod Dionysius insinuat illam salutationem fuisse fieri solitam ante communionem, in Societate vero fit post finitam communionem, quia illa censetur veluti consummatio professionis. Alia vero, quæ de mutatione vestium et tonsione, aliisque cæremoniis ibi Dionysius refert, et in aliis religionibus juxta uniuscujusque modum sancte servantur, in hac professione omittuntur, propter rationem supra in numero octavo insinuatam, et quia Societas, ut lib. primo, cap. quinto, diximus, quoad habitum et externam speciem vitam profitetur communem. Additur vero in citato loco Constitutionum postea describendam esse professionem, cum omnibus circumstantiis particularibus ejus, tam personarum emittentis et admittentis illam, quam loci ac temporis, in libro ad hoc peculiariter deputato, ut de toto semper constare possit ad Dei gloriam; similisque diligentia a sancto Benedicto in citato loco regulæ suæ præscribitur, in modo quidem aliquantulum diversa, quoad substantiam vero et spiritum eadem, in eumdemque finem tendens.

CAPUT VI.

DE VOTIS SIMPLICIBUS ULTRA PROFESSIONEM EMISSIS, AC PRIMUM DE VOTO NON ASSENTIENDI RELAXATIONI PAUPERTATIS.

1. *De priori parte tituli. — Objectiunculæ contra convenientiam horum votorum.*— Explicatis iis quæ professionem Societatis antecedunt et comitantur, restat dicendum de illis quæ consequuntur. Supponendum igitur est, in Societate observari ut, peracta professione, et emissis quatuor votis solemnibus, separatim, et non ita publice, neque in ecclesia, sed in sacristia, vel alio simili loco coram eodem Superiore, vel alio sacerdote, qui professionem acceptaverat, et aliquibus domesticis, imo et externis nonnullis aliquando, alia simplicia vota emittantur, quæ in Constitutionibus præscripta sunt. Quorum mentio etiam fit in constitutione Gregorii, *Ascendente Domino*, ut hic mos, inter alia instituta Societatis, expresse et in particulari confirmaretur, ut revera confirmatus fuit. Illorum ergo vim et rationem in hoc et sequentibus capitibus explicare necesse est. Posset autem prius in communi quæri, an oportuerit nova vincula addere ultra illa quæ sunt essentialia professioni. Nam hic etiam locum habet frequens objectio de rei novitate, cum aliæ religiones simile quid non observent. Item quia videtur alienum a spiritu Societatis vincula multiplicare; ideo enim in eisdem Constitutionibus, sexta parte, c. 5, declaratur, exceptis quatuor votis, nullas Constitutiones aut ordinationes obligare ad culpam, ut vitentur laquei incurrendi divinam offensionem; ergo eadem ratione, videri potest non debuisse multiplicari hæc vota; vel certe cum ibi non excipiantur, videri possunt non inducere gravem obligationem, quia exceptio firmat regulam in contrarium.

2. *Earum dilutio.*— Nihilominus non oportet de hac re quæstionem movere, quia certum est et indubitatum, hæc vota inducere gravem obligationem, quia habent materiam satis gravem, ut videbimus, et sunt vera ac propriissima vota, ut ex facto ipso et locis citatis evidens est; obligatio autem gravis, per se loquendo, ac seclusa contraria declaratione, quæ nulla in præsenti intervenit, inseparabilis est ab hujusmodi voto. Quapropter in dict. c. 5, sexta parte, non omnis alia obligatio votorum excluditur, sed Constitutionum, declarationum et ordinationum; et ideo necesse non fuit illa vota expresse excipere. Quod vero de aliis quatuor facta sit mentio, et non de his, facile respondetur, quia hæc in illis virtute comprehensa sunt, tanquam annexum principali. Unde uno quasi actu moraliter loquendo emitti solent, hoc est, non multo post ipsa solemnia. Parum autem refert quod hic ritus vovendi novus sit, si bonus est, et ad finem hujus religionis necessarius.

aut valde conveniens. Quæ autem fuerit ratio hujus necessitatis et convenientiæ, melius in particulari in singulis progressu explicabitur. In genere vero dicere possumus, per hæc vota non multiplicari onera, sed caveri quædam mala, vel incommoda, quæ jure timeri possent, si hisce votis non præcluderentur; et ideo sine periculo fieri et observari posse; atque ita nihil repugnare cum spiritu ac intentione Societatis in altera Constitutione, sexta parte, c. 5, insinuata.

3. *Dubitandi ratio in hac posteriori parte.*— Quod vero attinet ad votum non admittendi relaxationem paupertatis, ratio dubitandi esse potest, quia materia hujus voti, ita indeterminate sumpta, est incerta et indifferens; ergo non est conveniens materia voti. Antecedens patet, quia in illo voto relaxatio intelligitur, *quoad redditus, vel possessionem ullam in proprium usum, vel ad sacristiam, vel ad fabricam, vel ad aliquem alium finem, præter id, quod ad collegia, et domos probationis attinet, admittendum*, ut in sexta Constitutionum, cap. secundo, § 1, lit. A, declaratur. De hac autem relaxatione magna controversia est, an expediat; nam multi putant melius esse ad perfectionem cujuscumque religionis, habere convenientes ac moderatos redditus in communi; et, quod magis est, Concilium Tridentinum hoc videtur regulariter judicasse, cum facultatem concessit omnibus religionibus (Minoribus et Capuccinis exceptis) admittendi hujusmodi redditus. Et quamvis nunc generaliter hoc non concedatur, tamen non videtur dubium, quin discursu temporis possit res ad eum statum devenire, in quo ad majus commune bonum vel religionis, vel Ecclesiæ expediat hunc modum vivendi in domibus professis Societatis mutare, maxime in aliquibus locis, in quibus religio aut fides plurimum labefactata sit; non ergo fuit conveniens Societatem professam novo obligari voto ad hujusmodi mutationem non admittendam.

4. *Primum punctum circa hoc votum quoad finem ejus.* — *Fundamentum unum pro tali fine.* — Tria breviter circa votum hoc sunt explicanda, scilicet finis, materia, et obligatio hujus voti, ex quibus facile patebit responsio ad rationem dubitandi positam. Ad finem hujus voti explicandum, duo proponit fundamenta B. P. N. Ignatius, in dicto cap. 2 sextæ partis Constitutionum. Primum est, paupertatem esse murum firmum religionis, et ideo in sua puritate esse conservandam, quantum divina gratia inspirante fieri potuerit. In decima autem parte, § 5, *propugnaculum religionum* eam appellat, quas in statu suo et disciplina conservat, et a compluribus hostibus defendit. Quæ doctrina consentanea est illi quam tradit D. Thomas 2. 2, q. 186, art. 3, paupertatem esse primum fundamentum perfectionis acquirendæ. Quod etiam asseruit S. Bonaventura, in Breviloquio, p. 5, c. 6, dicens, ad integritatem perfectionis primo requiri recessum a malo superbiæ, quod fit per paupertatem spiritus; et idem significat opusculo de reformatione mentis, p. 2, c. 16, 17 et 18, et late in Apologia pro Evangelica paupertate; cujus rei rationes et causas late in tomo superiore tractavimus, disputando de variis votis paupertatis.

5. *Fundamentum alterum.* — Secundum fundamentum est, humanæ naturæ hostem, ad hoc propugnaculum ac refugium debilitandum maxime eniti solere, atque ea, quæ a primis fundatoribus bene ordinata fuerant, immutare. Quod et experientia ipsa satis notum est, et ex priori fundamento sequitur; nam, cum dæmon nitatur totam destruere religionem, maxime procurat ejus fundamentum convellere, et murum ac propugnaculum ejus evertere, quia illo sublato facile poterit tota religio expugnari. Unde prudenter adnotavit Navarrus, licet votum paupertatis inter tria substantialia religionis infimum sit, ut docet D. Thomas 2. 2, q. 188, art. 8, et ex objecto ejus facile constat; et quamvis etiam sit observatu facilius, quia facilius est nostra, quam nos ipsos quoad corpus vel animam relinquere, ut dixit Gregorius, hom. 33 in Evangelia; nihilominus violationem paupertatis majora nocumenta religionibus attulisse, vel quia frequentior est propter majorem ex parte dæmonis impugnationem, eo quod ejus malitia aut minor apparet, aut magis latet, faciliusque proinde dissimulatur ac permittitur ex parte Prælatorum (cum tamen pro castitate maxime pugnet probrum, ac pudor; pro obedientia, Superior, cujus interest, ut pareatur); vel etiam quia est maxime accommodata commoditatibus corporis, nam pecunia generale instrumentum est ad omnes illas; vel denique quia rerum proprietas maxime contraria est ordini religioso, qui *hinc læditur penitus, et mutatur,* ut dixit Alexander III, in Concilio Lateranensi, p. 49, c. 15.

6. *Concluditur primum punctum seu finis dicti voti.* — Ex his ergo duobus fundamentis concludit S. Ignatius finem hujus voti esse, *ut quod in nobis situm fuerit, hac in parte*

Societati prospiciamus ; quod aliis verbis dictum est a Gregorio XIII, in Constitutione *Ascendente Domino : Ad paupertatis, quæ regularis instituti murus est, et propugnaculum, perfectionem tuendam.* Ut enim sustentetur ædificium, et urbs defendi possit, nihil magis curandum est, quam ut fundamentum firmum maneat, et murus integer ac illæsus. Et ideo Alexander III, in dict. cap. decimo quinto, Cistercienses religiosos vehementer exhortatur, *ut domus illæ* (ait) *quæ a prima sui origine in ordine vestro sunt fundatæ, constitutis et ordinatis terminis sint contentæ;* loquitur autem de terminis paupertatis. Et eamdem sollicitudinem adhibuerunt reliqui Pontifices, gravissimas pœnas imponentes violatoribus paupertatis religiosæ, ut in superiori tomo vidimus. Et gloriosi Patres Dominicus et Franciscus specialem maledictionem suis religiosis transgredientibus paupertatem a se institutam reliquerunt, ut Bonaventura, in Opuscul. de Christi paupertate, de S. Dominico refert, et de S. Francisco legitur in Speculo Minorum.

7. *Secundum punctum, id est materia ejusdem voti. — Quid alii fundatores pro paupertate providerint. — Quid B. Ignatius.* — Ut autem ad secundam partem (id est, materiam hujus voti) explicandam accedamus, distinguenda est duplex mutatio paupertatis religiosæ, una, quoad factum tantum, alia etiam quoad jus. Prior habet de se intrinsecam malitiam; nam consistit in transgressione substantialis voti paupertatis religiosæ ; posterior vero. per se spectata, non est intrinsece mala aut prohibita, quia non fit per violationem juris, sed per mutationem illius, factam ab eo qui potestatem habet, ut supponimus. Alii ergo fundatores vel protectores religionum, adjunctis pœnis aut maledictionibus præcaverant, ne fieret mutatio a religiosis circa paupertatem, quoad factum, id est, quoad custodiam, vel transgressionem paupertatis promissæ ; non vero remedium aliquod providerunt, ne institutio ipsa talis vel talis paupertatis mutaretur; et ita videmus plures religiones, forte sine culpa, quamvis non sine aliqua primi fervoris remissione, rigorem primæ institutionis suæ, quoad observantiam paupertatis, per Indulta Apostolica temperasse; cui certe Indulto, etiam sponte oblato, virginem Claram renuntiasse legitur. Beatus autem Ignatius ad observationem paupertatis promissæ, durante ejus obligatione, nullam pœnam vel maledictionem adjungendam censuit, præter eas quæ in jure communi continentur, et alia media, quæ ad generalem regularum et Constitutionum observationem providit, ut lib. 4, a c. 7, vidimus; præcavere autem studuit ne in jure ipso paupertatis, quod pro Societate statuebat, relaxatio fieret, quod facere non potuit per comminationem aut maledictionem, quia talis mutatio (ut dixi) non erat per se mala, et ideo id fecit adjungendo novam obligationem per hoc votum, cujus materia est, *nec procurare, nec consentire, ut relaxatio paupertatis in Societate fiat, etiam eo modo quo alias sine culpa fieri posset.*

8. *Explicatur hæc Ignatii providentia exemplo. — Cur professi hoc votum nuncupent.* — Est simile de voto quod interdum fieri solet, de non petenda dispensatione circa observationem promissæ castitatis ; nam mutatio in voto jam facto, media dispensatione, non est per se mala ; tamen, per se loquendo, melius est in voto facto perseverare, et non facile dispensationem petere; et ideo votum illud non petendi dispensationem, et per se bonum est, et distinctam habet materiam ab ipso voto castitatis. Aliud est enim non ducere uxorem, aliud non petere dispensationem ad ducendam illam. Et fieri potest ut aliquis violet hoc posterius votum petendo dispensationem, et non violet votum castitatis, maxime si illa non utatur. Imo fieri etiam potest, ut neque utendo illa agat contra votum castitatis, quia licet dispensatio male fuerit petita, concessa tamen valida fuit, et ita abstulit votum castitatis. Et e contrario, posset quis violare votum castitatis, et non aliud votum non petendi dispensationem, ut si absque dispensatione duceret uxorem. Ita ergo in præsenti votum hoc et bonum est, et distinctum a voto paupertatis, quia distinctam habet materiam. Aliud est enim non habere proprium, nec redditus, vel capellanias, et cætera, quæ sunt materia voti paupertatis in Societate; aliud vero non admittere relaxationem in hoc instituto paupertatis, quod est optima materia hujus voti, tum quia perseverantia in primo spiritu religionis per se melior est ; tum etiam quia relaxatio paupertatis solet esse occasio cadendi simul a tota observantia rigorosa religionis, ut docuit S. Bonaventura, tomo 1 Opusc., in epist. de Reformandis fratribus; et Dionysius Carthus., in Opusc. de Reformatione claustr., articulo decimo septimo. Distinctio autem inter hæc vota et eorum materias eodem signo percipi potest, nam si

professus Societatis habeat proprium, etc., peccavit contra votum solemne paupertatis, non tamen propterea violabit hoc votum quamdiu non assenserit, ut simile quid per modum juris seu dispensationis in Societatem introducatur; et e converso, si præbeat hunc assensum, violabit hoc votum, quamvis nihil contra paupertatem peccet. Unde etiam obiter intelligitur ratio, ob quam soli professi hoc votum emittant; quia nimirum ad illos pertinet præcipue Societatis gubernatio, et illi soli habent suffragium in Congregatione generali, in quo solo posset hujusmodi alteratio fieri; et ideo professos obligando, satis fuit in hac parte Societati provisum.

9. *Tertium punctum, id est obligatio hujus voti, exponitur. — Est obligatio pure negativa nihil faciendi contra paupertatem. — Objectio diluitur.* — Atque ex his facile erit tertium, quod proposuimus, explicare, qualis, scilicet, obligatio ex hoc voto nascatur; omne enim votum obligat ad executionem suæ materiæ; materia autem hujus voti est non admittere relaxationem circa paupertatem in Societate institutam; ergo ad hanc observationem obligat. Ut autem hæc obligatio exactius declaretur, et dubitationes, quæ insurgere possunt, expediantur, ponderanda sunt verba, quibus materia hujus voti in Constitutionibus proponitur. Nam in sexta parte, cap. secundo, § 1, sic dicitur: *Promittant se ad innovationem Constitutionum, in his, quæ ad paupertatem pertinent, nihil facturos, nisi magis restringendam judicarent.* Ubi primum expendo hoc votum pure negativum esse, quia non obligat ad aliquid agendum, sed tantum ad non agendum, ut plane constat ex illis verbis: *Nihil facturos.* Non ergo peccabit contra hoc votum professus, qui viderit alios procurare hujusmodi relaxationem, et non restiterit aut dissuaserit, quamvis possit; quamvis enim in illa omissione possit peccare contra charitatem suæ religioni debitam, quomodo etiam posset in simili casu peccare non professus, qui hoc votum non emiserit, non tamen transgredietur hoc votum, quia per illud non obligatur ad impediendum, vel resistendum, sed tantum ad non agendum. Quod si quis objiciat, quia non resistens cooperari censetur in moralibus, argumento cap. *Quantæ*, de Sentent. excommun., ibi: *Eos delinquentibus favere interpretamur, qui cum possint, manifesto facinori desinunt obviare*, respondetur imprimis, id procedere in casibus in jure expressis, et ita declaratis, qualis est in illo textu. Deinde quoad culpam apud Deum solum habere hoc locum juxta mensuram obligationis, quam aliquis habet ad impediendum, vel resistendum. In præsenti autem hæc promissio vel obligatio ejus non extenditur ad hujusmodi actionem, et ideo, qui illam omittit, non censetur moraliter cooperari.

10. *Actiones duæ per unam negationem vetantur.* — Quid autem sub illa negatione *nihil facturos*, comprehendatur, in declaratione sic exponitur: *Quod nunquam assentientur ad immutandum, quod ad paupertatem in Constitutionibus pertinet, nec in conventu totius Societatis congregatæ, nec per seipsum ulla ratione id curando.* Ex quibus verbis colligo duas actiones in genere prohiberi ex vi hujus voti; prima ac præcipua est, si contingat in Congregatione generali de hoc puncto tractari, nunquam ferre suffragium ut paupertas relaxetur, quod suffragium decisivum est, et ideo circa illud maxime urget obligatio; nam si ibi observetur, quidquid antea præcesserit non multum nocebit Societati, quia nulla poterit fieri mutatio, regulariter loquendo. Propter periculum autem quod imminere posset, additur, seu prohibetur secunda actio, quæ est, quacumque ratione procurare, ut talis relaxatio fiat, vel a Societate admittatur: et in Bulla *Ascendente Domino*, additur, *se nunquam quacumque ratione acturos, vel consensuros*; quod tamen intelligo de consensu cooperativo, et dante auctoritatem vel efficaciam aliquam hujusmodi mutationi; nam verba illa ex Constitutionibus sumpta sunt, et juxta illas sunt interpretanda; itaque per illam negationem prohibetur omne consilium, seu suffragium, etiam consultivum, de tali relaxatione facienda, et a fortiori omnis positivus favor, aut procuratio, non autem sola permissio.

11. *Quæstio prima, an cessare possit hujus voti obligatio.* — Statim vero oritur dubitatio, an sit contra hoc votum judicare in aliquo eventu esse expediens talem relaxationem facere. Nam si licet interius ita sentire, licebit et verbis id proferre, et actionibus procurare; nam per se bonum est et melius, id velle et desiderare, quod religioni magis expediens judicatur; nec votum potest hoc impedire, quia impediret majus bonum. Quod autem illud judicium possit esse licitum, probatur, quia potest esse verum, nam, ut in num. 3 objiciebamus, tanta esse posset mutatio in rebus humanis, ut omnino expediat ad majus bonum religionis habere redditus in communi, vel aliquid simile. Respondetur, posito illo

casu, cessare hujus voti obligationem; exemplum est in voto de non petenda dispensatione; posito enim quod validum sit, ut lib. 2 de materia voti, c. undecimo, numero sexto, attigimus, etsi alii, quos sequitur Sancius, lib. 4 de Voto, cap. octavo, a numero vigesimo, non admittant, plane non obstante absoluta ejus forma, si casus occurrat, in quo, pensatis omnibus, prudenter judicetur melius et gratius Deo esse petere dispensationem, cessat obligatio illius voti juxta communem sententiam Doctorum; Richard., in 4, d. 38, art. 9, q. 3; supplem. Gabriel., ibi, q. 1, art. ult.; Anton., 2 p., tit. undecimo, cap. secundo, § 9, ad finem; Soto, lib. 8 de Justit., q. 9, versus finem; Sylvest., *Votum*, 2, q. 14; Angel., *Votum*, 3, numero vigesimo; ita ergo in præsenti. Ratio autem generalis est, quia votum tantum esse potest de meliori bono, ut in citato libro de Voto, cap. septimo, dictum est, et ideo non potest esse impeditivum majoris boni; ergo etiam in præsenti non obligabit votum, quando ejus materia ita mutata est, ut servari non possit sine impedimento majoris boni. Neque oportuit hoc in ipso voto explicari, quia hæc conditio generalis est omni voto, ut, scilicet, ejus obligatio cesset, eo ipso quod materia ejus vel inutilis facta est, vel majus bonum impediens. Ut autem hoc sine scrupulo fiat, oportet ut sit evidens et certa mutatio illa facta ex parte materiæ; nam in dubio melior est conditio ipsius voti, cum de absoluta promissione certo constet.

12. *Quid in casu dubio.* — Non videtur tamen fore contra tale votum, in casu talis dubii rem ipsam agitare ac discutere, et rationes dubitandi in utramque partem proponere, et quid verisimilius aut probabilius appareat, proferre; nam, supposita prædicta dubitatione, hæc omnia non solum per se honesta sunt, sed etiam necessaria ad commune bonum, ut in simili dubio vitetur periculum alicujus majoris incommodi totius religionis. Unde etiam addo, in simili eventu, quamvis rei veritas et necessitas non possit certo et evidenter cognosci, non fore contra votum totam dubitationem ei rationes ejus Summo Pontifici proponere, ut ipse statuat quod toti religioni melius esse judicaverit; quod etiam securius fiet, si prius ab ipso facultas petatur, ut, non obstante tali voto, possit unusquisque quod sentit vel opinatur, libere proponere.

13. *Quæstio secunda, an acceptari queat dispensatio oblata in hoc voto.—Primus sensus ejus resolvitur. — Quid si attendatur Papa ut est Prælatus religionum.* — Occurrit vero statim dubitatio illa, scilicet, an obliget hoc votum non solum ad non petendam dictam relaxationem, sed etiam ad non admittendam illam motu proprio a Pontifice concessam. Dupliciter autem potest hoc a Summo Pontifice concedi, scilicet, præcipiendo, vel indulgendo. De priori modo nulla est quæstio, quia obediendum omnino est præcipienti Pontifici. Dices : Pontifex ut Pontifex non habet jus præcipiendi in his materiis quæ pertinent ad consilium; ut est autem supremus Prælatus religionum, nihil potest præcipere contra regulam, maxime quæ voto firmata est; ergo in eo casu non tenebimur obedire tali præcepto. Respondetur materiam illam esse capacem præcepti Pontificis, ut Pontifex est, si supponamus hic et nunc prudenter judicari talem paupertatem esse nocivam, vel impeditivam majoris boni talis religionis, in ordine ad finem sibi præstitutum; nam, licet profiteri aut non profiteri paupertatem, absolute loquendo, non sit materia præcepti, sed consilii, supposita tamen professione religionis, servare in eo statu hunc vel illum modum paupertatis, potest esse materia præcepti Pontificis, quia potest esse medium moraliter necessarium ad commune bonum talis status a Pontifice in Ecclesia Catholica approbati; sicut posset Pontifex a principio approbare talem religionem cum hoc modo paupertatis, et non cum strictiori, vel laxiori, et a fortiori posset prohibere ne quis talem statum profiteretur, nisi sub tali paupertate, ut per se constat. Ita ergo postquam semel approbavit religionem cum uno genere paupertatis, potest, mutatis temporibus, illam approbationem revocare vel mutare, prout expedire censuerit, et consequenter prohibere ne deinceps quis talem statum profiteatur nisi sub tali paupertate. Tenebitur ergo religio parere hujusmodi præcepto, quod justum præsumitur, quamdiu oppositum evidens non est, manatque a Summo Pontifice, quatenus talis est, quia ad illum sub hac ratione spectat religionum instituta approbare, vel mutare, continetque in virtute illud præceptum, vel dispensationem voti, vel declarationem, quod cum talibus circumstantiis non obliget. Imo, supposita hac declaratione, vel manifesto fundamento ejus, posset Summus Pontifex, etiam ut supremus Prælatus religionum illam mutationem facere, et sub obedientiæ virtute præcipere, quia non esset contra votum, nec

proprie contra regulam, sed esset rationabilis mutatio regulæ, ad meliorem totius regulæ observationem ordinata.

14. *Aliorum resolutio per viam irritationis. — Rejicitur.* — Dicunt etiam aliqui, posse Pontificem, ut supremum religionis Prælatum, irritare hoc votum suo arbitrio, et consequenter præcipere relaxationem paupertatis, admittendo dominium, verbi gratia, in domibus Societatis. Sed mihi valde probabile est non posse Pontificem hoc votum irritare, quia est votum quodammodo de substantia talis status, vel certe per se annexum illi; vota autem hujusmodi non possunt irritari a Prælatis religionum. Item quia in potestate irritandi, quoad materiam vel objectum, non videtur excedere, per se loquendo, Summus Pontifex Præpositum Generalem cujuscumque religionis respectu suorum subditorum; quia ex eadem traditione, et ex eodem voto obedientiæ, nascitur illa potestas; certum est autem non posse Præpositum Generalem irritare hoc votum; ergo nec Pontifex. Item quia alias posset pro sua voluntate, sine alia justa causa, hoc votum tollere, quod incredibile est, quia est contra intentionem voventium, et totius religionis, quæ nunquam voluit, quoad hanc partem, tribuere alteri potestatem dominativam. Sicut etiam non est verisimile posse Pontificem irritare suo arbitrio, et sine causa votum abstinendi a carnibus et lacticiniis, quod religiosi Minimi emittunt. Addo insuper, etiam ablato hoc voto, non posse absque legitima causa præcipi Societati professæ, ut admittat dominium, quia illud est contra votum solemne paupertatis, cujus obligatio auferri non potest sine causa legitima; necesse est ergo ut virtualis dispensatio vel interpretatio intercedat, quæ non potest esse sine causa justa, vel cogente; unde, quia talis causa rara est, et difficilis ad æstimandum, ideo Pontifex raro vel nunquam talia præcepta religionibus imponit.

15. *Secundus sensus ejusdem quæstiunculæ. — Arguitur in partem negantem.* — Alio ergo modo potest hoc Pontifex concedere indulgendo, sicut Concilium Tridentinum, sess. 25, c. 3, de Regularibus, concessit fere omnibus religionibus, ut possent habere bona immobilia, etiam quibus antea non erat permissum. In eo autem casu, dubitari potest an si Pontifex nunc similem concessionem faciat Societati professæ, possent licite professi illam acceptare sine transgressione hujus voti; videntur enim non posse, quia promittunt se nunquam quacumque ratione acturos, aut consensuros in hujusmodi relaxatione; ergo cum tunc non cogantur acceptare, nec licite consentire possunt. Sicut qui vovit non petere neque accipere dispensationem voti, non potest licite illam acceptare, etiamsi Pontifex illam concedat.

16. *Pars affirmans primo a simili. — Probatur secundo diluendo argumentum numeri præcedentis. — Probatur tertio retorquendo exemplum partis negantis.* — Nihilominus probabilius censeo, hoc votum non obligare professos Societatis ad non acceptandam illam Pontificis concessionem. Quod in simili casu videntur sensisse Patres secundæ Congregationis generalis, quando cesserunt illi concessioni Concilii Tridentini, nam id fecisse videntur, non ex necessitate, et obligatione prioris voti, sed quasi denuo illud confirmantes, ut significant illa verba, canone 21 : *Congregatio totius Societatis nomine cessit cuicumque juri provenienti ex concessione Concilii Tridentini.* Habebat ergo jus non cedendi, si vellet. Et infra, *ut juxta nostras Constitutiones, et vota quæ post professionem emittuntur, in professis, ac ipsorum domibus paupertatem retinere;* quæ verba indicant quasi novam voti confirmationem spontaneam, ac mere voluntariam; et ideo in actis ejusdem Congregationis, propositum refertur, *an placeret decreto Concilii renuntiare;* et ab omnibus responsum esse, *Placet;* quæ verba indicant non ex obligatione hujus voti, sed ex amore perfectionis id fecisse. Præterea supra ostensum est, verba illa, *nunquam acturos, vel consensuros,* juxta mentem Constitutionum interpretanda esse; in Constitutionibus autem solum ponitur pro materia hujus voti, non procurare ullo modo, neque esse causam hujus mutationis; ergo acceptare illam, si a Pontifice fiat, non est contra hoc votum. Neque est contra verbum illud *non consensuros,* nam ibi est sermo de consensu cooperativo in actionem, seu negotiationem huic voto contrariam, cujusmodi esset suffragium in Congregatione; acceptatio vero hæc neque est consensus cooperativus, sed receptivus, ut sic dicam; neque etiam est in actionem voto contrariam, sed in eam tantum quam Summus Pontifex auctoritate sua efficere potest. Tandem id ostenditur retorquendo exemplum adductum; nam si quis voveat præcise non petere dispensationem aut non procurare licentiam ad aliquid faciendum, et Superior suo nutu offerat dispensationem, vel

licentiam, non est contra votum illam acceptare; quia minus est acceptare quam petere, et obligatio voti non est extendenda ultra rigorem verborum, nisi aliud certo constet de intentione voventis. Ita ergo est in præsenti.

17. *Instantiæ contra proxime dicta occurritur.*—Dices : ergo si Societas professa nunc velit uti concessione facia a Concilio Tridentino, posset id facere, sine læsione hujus voti. Respondetur negando sequelam, quia res non est integra, neque in eodem statu ; postquam enim Societas cessit illi privilegio, virtute confirmavit votum solemne ejusdem paupertatis, non obstante illo; et in eodem sensu professi sunt eamdem paupertatem successores omnes, et consequenter per hoc votum promittunt, paupertatem illam, quam sic professi sunt, illæsam conservare, nihil ex parte sua innovando, quod ad relaxationem pertineat; revocare autem cessionem factam, præsertim postea a Sede Apostolica cum reliquo instituto toties confirmatam, esset magna relaxatio; et ideo sine dubio esset contra hoc votum. Secus autem erit, si vel Summus Pontifex, vel aliud Concilium generale in futuro tempore denuo similem facultatem faciant, nam tunc habebit Societas eamdem libertatem renuntiandi, vel acceptandi illam, quam habuit secunda Congregatio generalis circa decretum Concilii Tridentini.

18. *Quæstiuncula tertia, quorum bonorum paupertas non relaxanda. — Dictum votum simplex est.* — Posset præterea circa hoc votum dubitari, an obliget solum circa paupertatem professorum et domorum professarum, vel etiam circa alia, quæ pertinent ad paupertatem scholarium, collegiorum, et domorum probationis; et ratio dubitandi sumitur ex verbis illis Declarationis, c. 2, sexta parte : *Innovare quod ad paupertatem attinet, est relaxari ad redditus, vel possessionem ullam in proprium usum,* etc. Constat autem hæc solum pertinere ad domos professas. Imo hinc oritur dubium, an hoc votum solum obliget ad non procurandam relaxationem quoad hæc bona immobilia, non vero circa omnia alia, quæ in paupertatis usu Societas observat, ut lib. 4, a c. 7, vidimus. Respondeo breviter obligationem hujus voti extendi ad totam materiam paupertatis, prout cadit sub votum in Societate factum, in quocumque gradu seu statu illius factum sit. Hoc satis explicatum est in dicta constitutione Gregorii XIII, illis generalibus verbis: *Nunquam acturos, ut quæ in Constitutionibus Societatis circa paupertatem ordinata sunt, immutentur;* in Constitutionibus autem tam sunt ordinata, quæ pertinent ad collegia et domos probationis, quam cætera. Et ratio reddi potest, quia professi non tantum hoc promittunt propter seipsos, vel domos suas, sed pro tota Societate, cujus cura et præcipua gubernatio illis incumbit. Unde quod in prædicta declaratione dicitur, ideo est, quia illa est præcipua, et magis propria materia voti paupertatis in Societate. In decima autem parte Constitutionum, § 5, additur, *non accipere stipendia pro nostris ministeriis, et non applicare redditus collegiorum ad utilitatem domorum;* quatenus ergo hæc vel alia pertinent ad materiam voti paupertatis in Societate, eatenus eorum immutabilitas sub hoc votum cadit. De quo inquiri etiam posset an sit solemne, vel simplex; sed ex materia, et modo quo fit, et ex intentione Constitutionum et Bullarum constat esse simplex.

CAPUT VII.

DE VOTO NON AMBIENDI DIGNITATES, QUOD PROFESSI SOCIETATIS EMITTUNT.

1. *Vera suppositio.* — Forma, sub qua hoc votum a professis Societatis emittitur, ita habet : *Præterea promitto nunquam me acturum, vel prætensurum, ne indirecte quidem, ut in aliquam prælationem, vel dignitatem in Societate eligar vel promovear. Promitto præterea nunquam, me curaturum, prætensurumve extra Societatem, prælationem aliquam, vel dignitatem ;* præscripta est hæc forma in prima et tertia Congregatione generali, et sumpta est ex 10 c. Constitutionum, § 6, et eisdem fere verbis probatur in Constitutione *Ascendente Domino*, sæpe citata : *Neque prætensuros* (dicitur ibi) *ne indirecte quidem, ut in aliquam prælationem, vel dignitatem intra vel extra Societatem eligantur.* De hoc igitur voto nulla est controversia, quin licitum et sanctum sit, ut expresse docuit D. Thomas 2. 2, quæst. 185, articulo secundo, ad 3, et ib. Cajetanus; et Soto, lib. 10 de Justitia, quæst. 2, art. 2 ad 3; Antonin., tertia parte, tit. vigesimo, c. 2, § 6. Et ratio est, quia tale votum evidenter est de meliori bono.

2. *Episcopatum appetere illicitum esse, probatur auctoritate. — Quam Episcopatus appetitionem damnent hi Patres.* — Ut autem hoc explicetur, advertendum est quæstionem esse inter Theologos, an appetere Episcopatum,

vel procurare illum (et idem est cum proportione de qualibet alia prælatione) illicitum sit, quam citati Doctores ibidem tractant, et plures refert Henriq., in sua Summa, lib. decimo, cap. trigesimo secundo, num. tertio, in comment.; sentiuntque id esse illicitum, ac pertinere ad ambitionem, vel præsumptionem; quod etiam docent Card. in Clem. *In plerisque*, de Elect., q. 7; Abb., in c. *Non est*, de Voto, numero nono, idemque insinuavit Augustinus, 19 de Civitate, cap. decimo nono, dicens : *Locus superior, sine quo populus regi non potest, etsi administretur, ut decet, tamen indecenter appetitur ;* et Chrysostomus, lib. 3 de Sacerdotio, parum a principio, cum multa commemorasset Episcopo necessaria, subdit : *Interque illud præcipuum, sacerdotis animum honoris illius desiderio undique vacare ;* et infra sibi objiciens illud Pauli : *Si quis Episcopatum desiderat*, etc., respondet : *At ego non operis ipsius, sed dominationis ac potentiæ desiderium pestilens esse dixi.* Quod eleganter prosequitur, ambitionis pericula exaggerans. Idem vero, hom. 3 in Acta, cum ita ipsiusmet Episcopatus periculum extulisset, ut paucos ex eis salvari, et alia similia dixisset, subdit : *Hæc loquor, non ut vobis pudorem incutiam, sed ut vestram cohibeam cupiditatem; quem enim conscium adibis, si procuraris vel per teipsum, vel per alium? quibus oculis intueberis illum qui tibi fuit auxilio? quid habebis quod excuses?* et hom. sexagesima sexta in Matt.. tractans illa Christi verba : *Principes Gentium dominantur eorum*, Matth. 20, ait, illis ostendisse Christum, gentium mores esse prima quæque appetere : *Tyrannica* (inquit) *hæc passio est, et nonnunquam eximios etiam viros perturbat ; quapropter cum vehementiore castigatione indigeat, acrius etiam ipse insurgit, comparatione gentium tumentem ipsorum animum retinens ; nam qui primatum quærunt, sibi ipsis dedecori sunt, ignorantes hoc se pacto in infima detrudere.* Similia habentur in imperfecto, hom. trigesima quinta, inter alia : *Quicumque desiderat primatum in terra, inveniet confusionem in cœlo, ut jam inter servos Christi non sit de primatu certamen.* Et infra : *Volens Dominus duorum fratrum ambitionem extinguere, et decem discipulorum invidiam, introduxit differentiam inter principes mundiales et ecclesiasticos, ostendens, quia primatus in Christo neque ab aliquo appetendus est habente, neque alteri invidendus est non habenti.* Hæc autem et similia dicuntur a sanctis Patribus de appetitu prælationis, quatenus in ea honor, excellentia et superior potestas spectatur, et concupiscitur ; nam hoc modo talis appetitus, et omnis prætensio, quæ ex illo procedit, malitiam habet ambitionis et vanæ præsumptionis.

3. *Prima assertio bipartita.* — Si ergo votum sumatur quatenus coercet hoc vitium et inordinatum appetitum, manifestum est esse optimum, et religioni valde expediens. Primum patet, quia abstinere ab hujusmodi vitio, optimum est; ergo promissio de cavendo hoc vitio etiam est optima. Nec refert quod per se, et ex divino ac naturali jure, teneamur vitium hoc fugere, tum quia ea etiam, quæ per se bona et necessaria sunt, laudabiliter Deo voventur, ut tract. 6 est ostensum, in lib. 2 de Voto, c. 3; tum etiam ut augeatur obligatio; quia fortasse in hujusmodi negotio inordinatio tantum esset venialis culpa, quæ interveniente voto erit mortalis; tum denique quia ad aliquod amplius obligat hoc votum, quam ad vitandum id quod per se malum est, ut statim dicam.

4. Secundum autem probatur, quia nullum vitium potest esse magis perniciosum communitati, præsertim religiosæ, et specialiter Societati. Ex hoc enim vitio invidiæ, dissensiones, contentiones, calumniæ, quæ sunt pestes cujuscumque communitatis, oriuntur, ut sumitur ex Basilio, in Constitutionibus monast., c. 16, et ex Augustino, 5 de Civit., cap. duodecimo et sequentibus; et ex Philosophis, Plutarcho, in Moralibus, lib. de Auditoris officio, ante medium. Et ideo Plato, in Gorgia, quem laudat Eusebius, lib. 12 de Præpar. Evangel., c. 4, dixit : *Nemo sponte ad gubernandam Rempublicam accurrat.* Quod si hoc verum est de seculari Republica, multo magis de ecclesiastica, cujus gubernatio ad spirituale bonum subditorum ordinatur; et ideo Leo Papa, epist. 85, alias 83, c. 1, refertur c. *Miramur*, 61 d., non solum eos graviter reprehendit, qui Episcopatum ambiunt, sed etiam qui ambientes eligunt : *Non est hoc* (inquit) *consulere populis, sed nocere ; nec præstare regimen, sed augere discrimen ; integritas enim præsidentium salus est subditorum, et ubi est incolumitas obedientiæ, ibi est forma doctrinæ. Principatus autem, quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupavit, etiamsi moribus aut actibus non offendit, ipse tamen initii sui est perniciosus exemplo; et difficile est ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio.* Quæ gravissima sententia majori quadam ratione locum habet in Con-

gregatione religiosa, tum quia non solum salus, sed etiam perfectio singulorum, ex vita, et exemplo præsidentis magna ex parte pendet; tum etiam quia totum religionis bonum ex obedientia pendet, quæ ex ambitione maxime perturbatur. Nam, ut dixit Symmachus Papa, in Synodo Romana, c. 1 : *Quos amor dominationis invadit, etiam jugum Ecclesiasticæ disciplinæ facit respuere;* et ideo dixit idem Pontifex, epist. 1, c. 5 : *Cum hic excessus in laica conversatione culpetur, quis dubitat quin religiosis ac Deum timentibus incutiat opprobrium ?* habetur in c. *Nullus itaque*, 1, q. 1. Et rationem explicuit optime Bonifacius, 3 p., in c. *Quorumdam*, de Electionibus, in 6. Quia religiosus ambiens dignitatem, suæ professionis oblitus, incipit retro respicere. Denique nihil perfectionis, imo et virtutis viam ita impedit, sicut ambitio; est enim, ut scripsit Bernardus , sermone sexto in Psal. *Qui habitat : Subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, livoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum ærugo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remediis morbos creans , generans ex medicina languorem.* Qui etiam legi potest epist. 42 et 126.

5. *Applicatio dictorum ad Societatem.* — Ob hanc ergo causam tanta sollicitudine prævenit B. Ignatius, ut huic vitio in Societate viam omnino præcluderet , mediante hoc voto speciali professorum, quod illis maxime conveniens fuit, quia et intra Societatem præcipua gubernatio ad eos pertinet, et extra Societatem illi esse possunt ad hujusmodi dignitates aptiores. Et propter hanc etiam causam potuit esse in hac religione votum hoc magis necessarium, quam in aliis, quia facilius poterat hoc vitium eam impetere, eo quod professi ejus futuri erant, quoad fieri posset, litteris eruditi, et ad Ecclesiastica quæcumque ministeria idonei, et in eis plurimum exercitati ; unde etiam facile consequi poterat, ut inter principes et Prælatos Ecclesiæ familiariter versarentur, illisque grati ac benevoli existerent ; quæ omnia, et multa alia, quæ ab unoquoque considerari possunt, facile poterant ambitionis motus excitare, vel etiam promovere, nisi, quantum est ex parte instituti, hoc remedium esset adhibitum; quod non solum utile est post professionem, quando ipsum votum emittitur; sed etiam a principio his qui in novitiatu instituuntur; quia statim hoc spiritu imbuuntur, ut concipiant nihil esse magis contrarium fini, ad quem in hac religione tendunt, quam inordinatum ambitionis affectum ; ac proinde etiam factum est ut nulla in re Superiorum providentia magis invigilet, quam in hoc vitio a Societate exterminando, tum prælaturas intra religionem soli Generali committendo, ut lib. 10, c. 3, dicetur ; tum etiam cum debita reverentia procurando, ne electio alicujus extra religionem a Pontifice intentata ad effectum veniat, ut non semel cum divina gratia perfectum est, et in historiis Societatis legitur (Vide Ribaden. et Orlandin. citatos, c. seq., n. 22.) ; quoad ipsum vero generalatum una inter alias perpetuitatis ejus causas redditur in nona parte, c. 1, in declarat. lit. A, *quod longius recedet omnis cogitatio, et occasio ambitionis, quæ hujusmodi officiorum pestis est, si certis temporibus esset eligendus.*

6. *Secunda assertio.* — Addendum vero ulterius est, per hoc votum non solum prohiberi id, quod per se et natura sua malum est, sed etiam aliquid de se indifferens, quodque justo aliquo titulo honestari potest. Quanquam enim appetere prælationem propter excellentiam et potestatem , malum sit, appetere illam propter fructum aliorum et propter vigilias et labores ejus , non est ex se malum , imo potius habet speciem boni , dicente Paulo , ad Timotheum 3 : *Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Ex quo fit ut procurare Episcopatum, si fiat ex moderato affectu propter dictum honestum finem,et cum aliis circumstantiis debitis, non sit malum ex natura rei, et aliquando fortasse posset esse meritorium , si Episcopatus vel prælatio multum haberet laboris, et parum honoris aut temporalis utilitatis, et ideo pauci vel nulli essent digni qui illum acceptare vellent. Per hoc igitur votum non solum obligantur professi Societatis non procurare prælationem extra vel intra Societatem, ambitiosa vel turpi intentione, aut prætensione, sed etiamsi ea prætensio aliquo titulo vel colore honestari videatur. Hoc constat ex ipsa forma vovendi, *nunquam me acturum, curaturum aut prætensurum ;* quæ verba indifferentia sunt ad prætensionem alias licitam vel illicitam ; sicut qui absolute vovet castitatem, non solum promittit abstinere ab illicitis actibus venereis, sed etiam a licitis matrimonii. Neque obstat quod in § 6, decima parte Constitutionum, dicitur : *Erit summi momenti, ut perpetuo felix status Societatis conservetur, diligentissime ambitionem malorum omnium in quavis Republica vel congregatione matrem submovere*, etc. Dici-

mus enim, licet hic sit principalis finis hujus voti, non tamen esse adæquatam materiam ejus, quia ad illum finem consequendum medium convenientissimum fuit, omnino *præcludere aditum ad hujusmodi dignitates quærendas*, ut statim in eadem Constitutione additur; non præcluderetur autem aditus, moraliter loquendo, nisi absolute omnis prætensio, abstrahendo a licita vel illicita, prohiberetur; nam tunc omnibus aperta maneret janua, ut rationabiles causas suæ prætensionis confingerent.

7. Atque ita patet ratio hujus tam universalis materiæ; et addi potest alia, quia quamvis interdum possit quis bona intentione, et ex rationabili causa, prælationem aliquam prætendere, tamen id, moraliter loquendo, rarissimum est, et multis periculis expositum, ideoque, simpliciter loquendo, melius est ab omni tali prætensione, sive licita, sive illicita, in universum abstinere. Est ergo illa accommodata materia voti, et Societati valde necessaria. Consequentia satis patet ex dictis. Antecedens vero et per se notum moraliter videtur, et consentaneum est testimoniis Patrum, quæ n. 2 adduximus, et quæ statim afferemus. Solum fingi posset casus, in quo non solum esset licitum, sed etiam necessarium ex præcepto naturali vel divino prælationem procurare, propter spiritualem salutem proximorum; ut si ponamus illam maxime periclitari, et non esse aliam personam quæ possit aut velit ei subvenire. Hic tamen casus adeo extraordinarius est, ut cogitari potius valeat quam timeri; quia ad pastores Ecclesiæ spectat his necessitatibus providere, per quam providentiam sufficienter potest subveniri necessitati populorum, absque prætensione et negotiatione alicujus personæ; quæ prætensio regulariter potius impedit quam juvat, quia reddit personam suspectam, et in foro Ecclesiæ minus dignam. Ut enim dixit Gregorius, lib. 7, epist. 110, et habetur 1, q. 7, c. ult.: *Sicuti, qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admovendus, sic qui ultro ambit, vel importune se ingerit, est procul dubio repellendus: nam qui sic nititur ad altiora conscendere, quid agit, nisi ut crescendo decrescat, et ascendendo descendat?* Similiaque sumi possunt ex Clemente I, epist. 1, et ex Concilio Aurelianensi II, tempore Vigilii, c. 1. Quia ergo hoc regulariter est malum, vix admitti potest casus, in quo tale medium sit necessarium ex charitate ad subveniendum proximis.

8. Esto tamen contingere possit, propter illud non oportuit exceptionem in voto facere, sed hoc relinquere generali regulæ, et naturæ voti, cujus obligatio cessat, quando tanta fit mutatio in materia. Unde, admisso tali casu, solum id faceret, quod ad subveniendum proximis ex parte sua sufficeret: quale esset dare notitiam Pontifici, vel ei cui cura incumbit, de necessitate proximorum, sese ad labores offerendo, quantum ipse voluerit, vel expedire judicaverit; tunc enim locum habet quod Gregorius ait, 1 p. Pastoralis, c. 7, prædicationis officium nonnunquam laudabiliter appeti, id confirmans exemplo Isaiæ, c. 6, qui cupiens prodesse proximis, Domino quærenti quem mitteret, ultro se obtulit, dicens: Ecce ego, mitte me; et c. 8 subdit, tunc esse posse laudabile Episcopatum quærere, quando per eum ad supplicia graviora pervenire posse non dubitatur: et ideo ait dixisse Paulum: *Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*, quia illo tempore hoc dixit, quo is, qui plebibus præerat, primus ad martyrii tormenta ducebatur.

9. *Quæstio prima, an hoc votum solo affectu violetur. — Approbatur pars negans.* — Quæret vero aliquis, an desiderare vel appetere prælationem sit contra hoc votum; ubi etiam exponendum erit quid significetur illis verbis, *directe vel indirecte*, atque adeo quæ actiones censeantur prohibitæ ex vi hujus voti. Primum ergo dicimus, solo affectu et appetitu interno desiderare prælationem, esto sit alioqui malum et prohibitum, non esse huic voto contrarium. Probatur, quia desiderare, quamdiu in hoc sistitur, non est *prætendere, procurare, aut agere* aliquid ad obtinendam dignitatem; nam per hæc omnia verba explicatur aliquis influxus, vel causalitas circa effectum obtinendi dignitatem; per solum autem desiderium nihil causatur, neque applicatur aliquod medium, quando intra limites desiderii homo continetur; tota autem materia hujus voti explicatur per illa verba, *agendi, procurandi*, aut *prætendendi*; ergo in illo non comprehenditur præcisus actus desiderandi; ergo per illum solum non violatur votum, per se loquendo. Quod ideo addo, ut excludam scandalum, quod sibi ipsi (ut ita loquar) quispiam inferre potest, exponendo se morali periculo frangendi votum: quia difficile est, post conceptum desiderium, non efficere aliquid ad implementum ejus, præsertim oblata occasione; nam hac ratione posset jam tunc inchoari læsio voti; sed hoc ra-

rum erit, nisi desiderium sit vehemens, et de morali periculo per aliquod experimentum jam constet.

10. *Nec omnis externus actus ex affectu prælationis id votum violat.* — Deinde assero: facere aliquid ex hoc desiderio, quod solum ordinatur ad majorem capacitatem, vel dignitatem ipsius desiderantis, nondum videtur esse etiam indirecta prætensio, et ideo consequenter non videtur violatio hujus voti, dummodo negotiationem aliquam circa alios non involvat. Ut, verbi gratia, studet quis diligenter, ut sit magis capax prælationis intra vel extra Societatem, et ex ejus desiderio in eo munere laborat; non existimo certe peccare illum contra hoc votum, etiamsi coram Deo ambitiosus sit, et ea ratione studium ad culpam ei imputetur apud Deum; quemadmodum qui ex interna hæresi induceretur ad studendum pro impugnanda fide, nondum censeretur expressisse satis hæresim contra leges Ecclesiæ. Ratio vero est, quia, licet interius et apud Deum id sit prætendere prælaturam, non tamen exterius et apud homines; quando autem per hoc votum promittimus non prætendere, etc., intelligitur de prætensione humana, cum aliqua negotiatione, et inductione ejus qui possit prælationem dare. Et explicatur in hunc modum, quia aliud est objective tantum posse alium movere ad sui electionem; aliud vero per aliquam actionem moralem effective illum movere ad exercitium actus dandi prælationem (ut sic dicam). Hoc posterius est in universum prohibitum ex vi hujus voti, ut ex verbis adductis constat; non autem prius, quia illo modo excitare seu movere alium ad meam electionem, seu conferendam mihi prælationem, est quidam effectus necessario consequens ex ipsa scientia, aut virtute ac similibus dotibus, et ideo illud per se non prohibetur voto. Quamvis autem intendere hunc effectum propter se, scientiam autem et virtutem propter ipsum, malum sit, nihilominus per hoc votum illa prava intentio per se non prohibetur, quia hoc votum directe est de actionibus externis, ut ex verbis ejus declaratum est. Confirmatur tandem, quia aliter explicatum hoc votum moraliter esset valde periculosum, generaretque plures scrupulos, quia intentio hominis facile mutatur, et difficile cognosci potest; ideoque non fuisset expediens vovere, non habere hanc vel illam intentionem, in actionibus de se bonis et necessariis religioni.

11. *Quæstio secunda, an ostentare virtutem cum intentione prælationis sit contra hoc votum.* — *Et arguitur pro parte negante.* — Magis dubitari potest an sit contra hoc votum ostentare aut fingere virtutem apud Generalem, aut alios qui ad hanc promotionem juvare possint, solum ex affectu captandi prælationem. Videtur enim ex dictis in prima confirmatione numeri præcedentis, hoc non esse contra hoc votum, quia hoc non est moraliter agere, sed solum est objectum ipsum ornare, et aptum reddere ad excitandos alios, saltem per imaginem virtutis. In contrarium vero est, quia votum obligat ad non procurandum directe nec indirecte; quid autem est indirecte procurare, si hoc non est? Item quia si hoc non esset contra votum, etiam procurare, ex dicta intentione, ut alius me laudet apud Superiorem, seu bonam informationem tribuat, etiam falsam, non esset contra hoc votum; quod plane est absurdum, quia illa est magna ambitio indirecta. Sequela autem patet, quia talis laudatio vel informatio solum est objecti propositio; non est autem inductio, nisi in quantum ab ipso objecto fieri potest.

12. *Interest inter procurare virtutem vel scientiam, et earum ostentationem.* — *Temperatur data resolutio.* — Respondeo ad dubitationem videri quidem ostentationem illam prætensionem indirectam (quanquam res non careat dubitatione, quia ratio in dicta confirmatione facta non caret difficultate), et præter hunc possunt esse alii modi prætensionis indirectæ, ut est, verbi gratia, obsequiis aut beneficiis benevolentiam apud aliquem procurare, ex intentione parandi viam ad obtinendam prælationem, quamvis hæc intentio omnino non declaretur, quia talis declaratio jam redderet prætensionem directam, quæ non requiritur ad violationem voti. Deinde procurare apud Generalem vel alios bonam famam, seu æstimationem, per aliorum informationem, etiam est ambitio indirecta, quando ex dicta intentione fit; quia nullus est efficacior modus negotiationis in hujusmodi rebus. Et ideo sub nomine prætensionis propriissime comprehenditur. Unde si talis intentio explicetur, est prætensio maxime directa; quando autem latet, est indirecta (formalis enim prætensio interior semper est in se directa, solumque dicitur indirecta, quando aut ipsa externa prætensio, aut ipse prætendens nobis illam non exprimit formaliter, ut ex 1. 2 suppono), quod cen-

seo verum, non solum quando informatio falsa est, sed etiam quando est vera, quia eodem modo procedit ratio facta. Nec refert quod procurare bonum nomen aut famam apud alios, per se non sit malum, neque ambitio; nam satis est quod sit de se indifferens, et quod relatum ad talem finem sit tacite seu indirecte prætendere prælationem. Et in hoc est differentia inter hæc duo, procurare virtutem aut scientiam, vel procurare immediate existimationem virtutis aut scientiæ apud alios; nam primum est per se bonum, et ideo per hoc votum non prohibetur, etiamsi possit male fieri ex prava intentione operantis; secundum autem ex se ad summum est indifferens, et solitarie spectatum, seu absque positiva ordinatione ad bonum finem, statim contrahit speciem quamdam ambitionis; et ideo continetur sub actionibus indirectis, quæ per hoc votum prohibentur fieri ex tali intentione; et ob eamdem rationem id apparet probabilius de hypocrisi, seu fictione virtutis; quia talis etiam actio præ se fert speciem ambitionis, et non pertinet ad virtutis operationem, sed ad ostentationem ejus; ideoque facta ex prædicta intentione indirecta prætensio est, et consequenter huic voto repugnat. Considerandum autem est, hæc non semper esse peccata mortalia in individuo, vel propter levitatem materiæ, vel quia intentio illa subrepit, et non est satis deliberata; vel certe quia non proprie imperat actum, sed solum illi adjungitur, et circa illum versatur, ut circa objectum tantum, et ita vel ejus malitia est mere interna, vel certe, prout exterius prodit, levis est.

13. *Quæstio tertia, quid per prælationem et dignitatem importetur.* — *Quid prælatio in Societate.* — Superest vero adhuc explicandum quid nomine *prælationis* et *dignitatis* in hoc voto intelligatur, et an hæc duo idem importent. Cum enim tam in Constitutionibus, quam in Bulla Gregorii hæ duæ voces semper distinguantur, videntur profecto aliquid diversum significare; et quidem extra Societatem non est difficile hæc duo distinguere; nam prælationis nomine intelligi potest Episcopatus; dignitatis vero nomine Cardinalatus; nam cum per se non habeat ordinariam potestatem jurisdictionis, videtur magis proprie ac frequentius dignitatis nomine, quam prælationis significari. Non existimo tamen limitari votum ad hæc duo, sed comprehendere in universum omnem prælationem, et dignitatem ecclesiasticam, quæcumque illa sit, sive hæc nomina significent res distinctas, sive tantum ad majorem explicationem posita sint; omnis enim prælatio videtur esse dignitas, licet fortasse non convertantur, quia dignitas jurisdictione carens non censetur prælatio. Non est autem ita facile in hoc sensu declarare, quid intra Societatem nomine dignitatis significetur, quod diversum a prælatione sit. Nam per prælationem omnes intelligunt significari munus Superioris habens ratione sui jurisdictionem propriam et spiritualem in subditos, sive ordinariam, ut sunt munus Generalis, Provincialis, Præpositi, et Rectoris collegii, aut domus probationis; sive delegatam, ut vicarii generalis, commissarii, aut Visitatoris; nam reliqua ministeria inferioris gubernationis sub Rectoribus, seu Præpositis localibus, ut est officium Magistri novitiorum, Ministri, etc., non possunt proprie et in rigore prælationes appellari, nec secundum jus commune, argumento c. *Quamvis*, de Verborum significatione, nec etiam jure speciali Societatis, quia in Constitutionibus solum appellatur officialis Rectoris, quarta parte, c. 10, § 7, unde ordinariam jurisdictionem non habet, sed quantum ei committitur a Rectore, ut expresse dicitur in Examine, c. 4, § 31, adjuncta declaratione. Idem patet a simili ex his, quæ de aliis religionibus mendicantibus tradunt Sylvest., verb. *Prælatus*, q. 2, et Angelus, eod. verb. in principio.

14. *Quæ munia non reputantur dignitas in Societate.* — Ad explicandum autem nomen *dignitatis* intra Societatem, imprimis uti possumus declaratione Sixti V, in Motu proprio, quo similia verba in alio Motu proprio de illegitimis declaravit, dicens, nomine *dignitatis*, in religionibus non comprehendi ministeria concionandi, aut docendi, vel legendi, neque etiam gradus magisterii aut doctoratus. Ita ergo in præsenti dicendum videtur, hæc omnia, et similia, quæ magis sunt oneris quam honoris (ut ibidem dicit Pontifex), sub hoc voto non comprehendi, nam, licet verum sit declarationem illam Sixti, ex intentione ejus, datam esse solum pro materia subjecta illegitimorum, de quibus loquebatur, nihilominus ex illa sumitur validum argumentum a simili, et a paritate rationis. Quocirca probabile mihi est, intra Societatem illa duo verba eamdem rem significare, neque inveniri propriam dignitatem nisi prælationem ipsam, quia reliqua omnia sunt magis officia

onerosa; atque ita post hæc scripta receptum est a septima Congregatione, decreto quadragesimo quarto, ex mente P. Claudii, nimirum in Societate nec dignitatem a prælatura distingui, neque assistentium munus esse dignitatem; quod si officia alia a prælatura habent honorem adjunctum, et non est tantus qui sufficiat ad rationem dignitatis, et magis est ob dotes seu qualitates quæ supponuntur vel ostenduntur in personis, quam ex ipsis muneribus. A fortiori vero idem de Consultoribus Provincialis erit dicendum.

15. *Qu possint reputari.* — Posset tamen esse contra hoc votum prætendere in Societate dignitatem aliquam extraordinariam, ut, verbi gratia, habere quasi jure proprio et personali suffragium in Congregatione generali, extra omnem modum et titulum in Constitutionibus præscriptum; aut procurare nomen aliquod, et modum dignitatis, ratione cujus habeat consortium aliquod in regimine cum aliquibus specialibus prærogativis, prout esse solent in aliquibus religionibus, juxta suam consuetudinem, vel observantiam, magistri ordinis, definitores, aut alii post aliqua officia graviora emeriti ac privilegiati. Hinc etiam satis verisimile fit, acturum contra hoc votum, qui, vacante generalatu, prætenderet in Congregatione provinciali, fieri se electorem Præpositi Generalis in generali Congregatione; nam, licet illud non sit munus perpetuum aut stabile, nihilominus juxta consuetudinem Societatis est res valde gravis, et participatio quædam jurisdictionis supremæ pro illo tempore in hac religione, et circa potissimum actum, qui in ea esse potest. De electione autem in Procuratorem non est eadem ratio, quamvis non careat scrupulo, propter suffragium decisivum, quod habet cum Præposito Generali in Congregatione procuratorum, ratione cujus, et quia in eo munere totam suam provinciam repræsentat, sufficiens dignitas censeri potest ex his quæ intra Societatem esse possunt.

16. *Quæstio quarta, de pœna violantis hoc votum.—Exponitur Constitutio.* — Ultimo inquiri potest quam pœnam incurrat is, qui votum hoc in Societate violat. Ad quod ex eisdem Constitutionibus respondendum est; in quarum 10 p., § 6, pro his qui extra Societatem dignitatem ambiunt, nulla pœna designatur, fortasse quia illud peccatum magis privatum est, et non ita nocet corpori religionis. Pro his autem qui intra eamdem Societatem directe vel indirecte prælationem procurant, ponitur pœna incapacitatis et inhabilitatis ad quamvis prælationem; quod intelligo respective, id est, de prælatione intra eamdem Societatem; usurpantur enim verba juxta subjectam materiam. Et pœna hæc non incurritur ipso facto, sed post sufficientem probationem, atque adeo post sententiam saltem declaratoriam criminis. Ita enim intelligo illa verba: *Incapaces et inhabiles ad prælationem quamvis habeantur ii, de quibus probari posset, quod eam ambiissent.* Non enim de sola potestate seu possibilitate intelligendum hoc est, ita ut satis sit delictum esse probabile; sed de potestate redacta ad actum, ita ut quis sit convictus de crimine, de quo oportet ut per sententiam constet. Atque ita expressius declaratum est parte octava Constitutionum, cap. sexto, § 2, cum declaratione A, ubi specialiter sermo est de ambitione generalatus: et augetur hæc pœna, quia non solum imponitur inhabilitas passiva, ut eligi possit, sed etiam activa, ut possit eligere; non solum pro ea vice, sed etiam perpetuo, ut declarant illa verba: *Nec in eam congregationem, nec in aliam unquam admitti possit.* Requiritur tamen ibi ad hujusmodi pœnam, ut prius aliquis de tali ambitione convictus sit; et in declaratione A, exponitur ad totam hanc pœnam incurrendam, necessarium esse ut probationes tales sint, ut rem ipsam seu veritatem sufficienter ostendant; nam si solum efficiant probabilem suspicionem, illa non satis erit ad pœnam inhabilitatis, neque ut aliquis suffragii jure privetur, licet aliud remedium adhibendum sit, ne illa persona tunc eligatur, tanquam minus idonea minusve digna.

17. *Dicta pœna consonat rationi et juri.* — Quod genus pœnæ ac providentiæ satis est consentaneum, et rationi, tum ut in eo quis puniatur in quo deliquit; tum etiam quia per ipsam ambitionem fit quis indignus prælationis, ut recte dixit Panormitanus, in c. *Per inquisitionem*, de Elect., n. 5; et præterea est pœna hæc satis consentanea sacris canonibus, ut videre licet, 1, q. 6, c. ult., ubi Gregorius ait: *Sicut is, qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admovendus, sic qui ultro ambit, vel importune se ingerit, est proculdubio repellendus.* Similem pœnam imponit Leo Papa, epist. 82, c. 8, Episcopo ambienti altiorem Episcopatum, nam propria sede illum privari jubet; habetur 7, q. 1, c. *Si quis Episcopus*; et idem refertur ibi, cap.

Si quis de ordine, ex Concilio Meldensi, cap. trigesimo; et alii plene similes videri possunt in Synodo Romana II, sub Symmacho, c. 3, c. *Si quis Papa*, d. 39; et in Concilio Romano sub Innocentio II, et c. *Apostolica*, 8, q. 1; et concordant etiam jura civilia, ut patet ex leg. *Sancimus*, C. ad Legem Juliam repetundarum, quam refert etiam Gratianus, 1, q. 7, cap. *Sancimus;* et plura de hac materia videri possunt in Simanquas, lib. 2 de Republica, cap. nono, decimo et seq.; Joannes Matienzo, in Dialogo Relatoris, 4, cap. 4; Alexander ab Alexandr., lib. 3, cap. decimo septimo.

CAPUT VIII.

AN VOTUM NON ACCEPTANDI EPISCOPATUM ABSQUE SUPERIORIS PRÆCEPTO, CONVENIENTER FIAT IN SOCIETATE.

1. *Explicatur tertium votum simplex.* — Tertium votum simplex, quod fit a Professis Societatis, ultra ea quæ diximus in præcedenti cap., de prælationibus extra Societatem, includit partem aliam, quæ sub his verbis profertur: *Nec consensurum in mei electionem, quantum in me fuerit, nisi coactus obedientia ejus, qui mihi præcipere potest sub pœna peccati.* Per quæ verba amplificatur prius votum, et quasi novum votum emittitur, ejusque materia prælationem omnem et dignitatem extra Societatem comprehendit; eam vero in titulo capitis nomine *Episcopatus* significavimus, quia in illo facilius cernitur difficultas hujus voti, ut videbimus; et inde facile potest doctrina ad reliquas dignitates applicari. Quoad prælationem vero intra Societatem, non fuit conveniens facere hujusmodi ampliationem, quia intentio instituentis seu fundatoris, non fuit ut prælationes intra Societatem non habeantur; hoc enim repugnaret gubernationi ipsius Societatis, et ideo non oportuit promittere illas non acceptare, sed solum non prætendere. Fuit autem intentio ejusdem instituentis, ut extra Societatem omnino non habeantur, quoad fieri possit, et ideo voluit ut professi obligarentur, quantum possent, ad non acceptandas illas. Non potuerunt autem obligari simpliciter et absolute, quia non possunt licite resistere præcepto Superioris, et votum esse debet de re licita. Extra casum autem præcepti possunt libere non acceptare, et ideo potuerunt etiam obligari ad non acceptandum in omni casu non præcepto.

2. *Arguitur jam pro parte negante.* — *Argumenti major probatur primo.* — Hinc vero oritur difficultas: quia votum non solum esse debet de re licita, seu non mala, sed oportet ut sit de meliori bono; sed hoc votum est de re quæ impedit majus bonum; non igitur est validum, nec conveniens votum. Minor probatur primo, quia melius est obedire simplici verbo Prælati, quam expectare rigorosum præceptum ejus. Ita enim distinguit obedientiam perfectam a necessaria D. Bernardus, lib. de Præcepto et dispensat., c. 12 et seq.; et D. Thom. 2. 2, q. 104, art. 5, ad 3; et docuit etiam B. Ignatius, sexta parte Constitutionum, cap. 1, § 1, nosque in lib. 4, agendo de obedientia, perstrinximus. Ergo vovere non obedire Prælato, nisi rigorose præcipienti, est votum impeditivum majoris boni; essetque hoc votum reprehensibile in quolibet religioso, respectu sui Prælati. Simile autem videtur esse in præsenti; nam per hoc votum tollitur libertas obediendi Pontifici simpliciter mandanti accipere Episcopatum, donec cum rigore præcipiat. Quod pari ratione est contra perfectionem obedientiæ debitæ Pontifici.

3. *Probatur eadem minor secundo.* — Secundo potest etiam alii modo hoc votum impedire majus bonum, quia interdum erit majus Dei obsequium acceptare Episcopatum, etiamsi Pontifex non præcipiat; ergo si votum impedit tunc acceptationem, impedit majus bonum; ergo imprudenter fit cum illa generalitate, sed limitatio esse debuisset non acceptandi, *nisi ubi certum esset majus Dei obsequium.* Antecedens patet, quia, considerato objecto, et circumstantiis quæ occurrere possunt, dubitari non potest, quin sæpe contingere possit casus, in quo majus sacrificium Deo sit acceptare quam repudiare Episcopatum, ut etiam constat ex dictis in præcedenti cap. Non est autem necesse ut in omnibus his casibus Pontifex adjungat præceptum, quia hoc pendet ex libera voluntate ejus, et variæ rationes occurrere possunt, ob quas nolit absolute præcipere, licet valeat, sed tantum offerre. Imo, aliquando potest accidere ut acceptare Episcopatum sit materia consilii, et non præcepti, quod proinde non possit etiam a Pontifice imponi. Quia status adeo perfectus non potest præcipi sine gravi necessitate; potest autem consuli propter majus Dei obsequium, majoremque perfectionem proxi-

morum; ergo contra consilium et majus bonum est ligari voto ad non acceptandum Episcopatum, nisi ex præcepto Superioris.

4. *Confirmatur primo.* — Et confirmatur ex cap. 1, d. 85, ubi Gregorius Papa, de quodam Archidiacono ad Episcopatum electo, ut cognosceret an dignus esset, inter alia jubet inquiri, *si, tactis sacrosanctis Evangeliis, sicut nobis nuntiatum est, jusjurandum præbuerit, nunquam se ad Episcopatum accedere.* Ubi significatur tale juramentum fuisse illicitum; ideo enim de illo inquiri jubetur, ut glossa ibi notavit. Non est autem verisimile juramentum illud adeo fuisse temerarium, ut factum fuerit de non acceptando Episcopatu, etiamsi juste præciperetur ob necessitatem; ergo intellexit Gregorius non fuisse prudens et licitum juramentum illud, etiamsi absolute fieret de non acceptando Episcopatu, etiam tunc quando licite potest non acceptari. Unde Glossa ibi sentit hoc juramentum, etiam in eo sensu intellectum, esse peccatum veniale. Quod in eo principio fundari videtur, quia tale juramentum (et idem est de voto) repugnare potest charitati, vel saltem perfectioni ejus: nam, ut dixit Gregorius, cap. *In Scripturis*, 8, q. 1: *Si is, qui valet, omnipotentis Dei oves renuit pascere, ostendit se pastorem suum minime amare.* Ubi Glossa dicit mortaliter peccare, qui Episcopatum sibi oblatum non recipit, si se dignum credit; quod confirmat ex capite proxime præcedenti; unde Augustinus, lib. trigesimo secundo contra Faustum, cap. 10, dicit merito contemni ab Ecclesia, et in opprobrium haberi eum, *qui electus ab Ecclesia, ministerium evangelizandi renuit, et qui curam lucrandorum refugit aliorum.* Et ideo dixit idem Augustinus, 19 de Civitate, cap. decimo nono, negotium justum suscipiendum esse ex charitate, si imponatur.

5. *Confirmatur secundo.* — Denique confirmatur, quia intentio illa, in qua diximus fundari hoc votum, videtur esse contraria majori bono Ecclesiæ, et ideo non esse consentaneum ordini charitatis; ergo et votum, quod ab ea procedit, non potest esse charitati conforme. Antecedens patet, quia majus bonum Ecclesiæ est ut viri sanctiores et doctiores ad Episcopatus assumantur, quam quod inferioribus ministeriis occupentur, juxta illud Innocentii III, in cap. *Licet,* de Regularibus: *Sicut majus bonum minori bono præponitur, ita communis utilitas speciali utilitati præfertur;* sed hoc impeditur intendendo, et procurando ut professi Societatis, etiamsi religiosissimi et doctissimi sint, ad Episcopatum non assumantur; ergo, etc.

6. *Qui eamdem partem negantem tradere videantur.* — Propter hæc et similia argumenta non defuerunt moderni auctores qui votum hoc improbare ausi fuerint. Citatur Gutier., de Juramento confirmatorio, 1, p. 1, cap. septuagesimo secundo, num. 5 et 8, et eodem modo referri possunt auctores dicentes esse illicitum juramentum non accipiendi Episcopatum; quod tenet Navarrus, Summa, cap. 12, numero decimo sexto, cum Angelo, verbo *Juramentum,* 5, num. 3; et Sylvest. *Juramentum,* 2, q. 7, et *Juramentum,* 4, q. 1; Anton., 2 part., tit. decimo, cap. 6, § 4; Soto, lib. 8, de Just., q. 1, articulo septimo, ad secundum; eam vero sententiam tenet expresse Palacios, in 4, d. 38, disput. 1, ante medium, versic.: *Sed quid si aliquis ea lege vovet* (scilicet non esse Episcopus), *ut eximat præcepti casum? numquid culpabile tunc esset votum?* Respondet: *Itidem arbitror esse culpabile, quia casus præcepti rarus est in hac materia; satis est, quod poterit esse salubre gregi Christi, quod hic vel ille sit Episcopus; ideo non licet salubritati gregis Christi impedimentum afferre.* Hæc ille. Favet etiam idem Sylvest., verb. *Episcopus,* q. 3, in fine, quatenus dicit esse peccatum mortale non acceptare Episcopatum, non solum quando speciali præcepto Superioris quis cogitur, sed etiam absque præcepto, si probabiliter credat, quod per alium æque bene provideri non potest, quia est contra fraternam charitatem.

7. *Vera assertio bipartita.* — Nihilominus vera et certa sententia est, votum hoc esse laudabile ex objecto suo. Nobis etiam indubitatum est Societati esse valde laudabile et opportunum. Prior pars sumitur ex D. Thom. 2. 2, q. 185, art. 2, d. 3, ubi sic inquit: *Accipere Episcopatum non est de se necessarium ad salutem, sed fit necessarium ex Superioris præcepto; his autem, quæ sic sunt necessaria ad salutem, potest aliquis impedimentum licite apponere, antequam fiat præceptum.* Loquitur autem de impedimento voti non acceptandi Episcopatum, de quo in argumento objecerat. Unde subjungit in solutione: *Qui autem votum emittit de non suscipiendo Episcopatu, si per hoc intendit se obligare ad hoc, quod nec per obedientiam superioris Prælati accipiat, illicite vovet; si autem intendit ad hoc se obligare, ut quantum est de se, Episcopatum non quærat, nec suscipiat, nisi imminente necessi-

tate, licitum est votum, quia vovet se facturum quod hominem facere decet; et Quodlib. 5, articulo vigesimo secundo, in corpore, et ad 2, generaliter sentit melius esse non acceptare Episcopatum, quam acceptare, quamdiu necessitas ex parte præcipientis non agnoscitur. Sequitur hanc sententiam Richardus, Quodlib. 3, quæst. 21; Sylvest., verb. *Electio*, 1, quæst. 19 et 20. Idem sentiunt Antonin., Cajetan. et Soto, citati superiori capite, numero 1; item Cordub., in Summa Hispana, q. 154.

8. *Fundamentum eorum præcipuum.*—Fundamentum principale hujus sententiæ esse debet, quia propositum non acceptandi Episcopatum, quamdiu id fieri possit sine culpa, optimum est, et consequenter est aptum ut voto confirmetur; vel aliter (et in idem redit) quia non acceptare Episcopatum ex suo genere, melius est quam acceptare, quamdiu utrumque licet, et ideo est apta materia voti. Consequentia per se clara est. Assumptum vero præter citata loca sumi potest ex D. Thoma, in 4, d. 29, articulo quarto, ad 4, ubi reprobat opinionem dicentem Papam non posse præcipere alicui, ut accipiat Episcopatum, *quia, hoc posito* (inquit), *periret ecclesiasticus ordo. Nisi enim aliquis posset cogi ad suscipiendum regimen Ecclesiæ, Ecclesia conservari non posset, cum quandoque illi, qui sunt idonei, hoc nolint suscipere nisi coacti.* In quibus verbis supponit hoc esse laudabile. S. etiam Bonaventura, super regulam, c. 2, circa medium, loquens de religiosis qui ad Episcopale officium assumuntur, ait: *Si coacti ab Ecclesia hujusmodi inevitabili necessitate suscipiant regimen animarum, non sunt reputandi ab ordine egressi, si quantum in ipsis est, semper appetant in sinu ordinis confoveri. Quod si non vocati ad Episcopalem gradum, nec coacti, ad eumdem aspirant, ut fugiant ærumnas pauperum, et ordinis rigorem, credo eos in illius partem cessuros, qui dixit: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis.* Ubi considerare possumus Bonaventuram duos tantum ordines posuisse, scilicet, vel eorum qui coguntur, vel eorum qui male affectant, et procurant Episcopatum; cum tamen possit addi tertius, eorum qui vel non illicite, vel nullo modo Episcopatum quærunt, tamen oblatum acceptant, etiamsi non cogantur. Cum tamen eos solum defendat, qui coacti inevitabili necessitate regimen suscipiunt, plane sentit alios omnes a religionis affectu aliquo modo deviare; atque adeo simpliciter melius esse non accipere Episcopatum, nisi prædicto modo.

9. *Accedunt pro eadem parte dicta Sanctorum.* — Suaderi autem id præterea potest antiquiorum Patrum sententiis. Augustinus enim, 19 de Civit., cap. decimo nono, necessitatem requirit, dicens: *Negotium justum suscipit necessitas charitatis, quam sarcinam si nullus imponit, veritati contemplandæ vacandum est.* Quod maxime dicere potuit propter sarcinam Episcopalem, de qua idem Augustinus, epist. 148, ad Valerium, et habetur c. *Ante omnia*, d. 40, dixit nihil esse in hac vita, et maxime hoc tempore difficilius, laboriosius, et periculosius Episcopi officio. Gregorius etiam, 1 p. Pastoralis, cap. 6, ejus humilitatem laudat, qui regiminis culmen ex corde fugit, et cum sibi imperatur, invitus obedit. Multaque similia sumi possunt ex cap. 7 sequenti, et ex eodem, lib. 6, epist. 5, et habetur in cap. *In Scripturis*, 8, q. 1. Sunt etiam ad hoc propositum gravissima imperatorum verba in leg. *Si quemquam*, 39, C. de Episcopis et clericis: *Castus et humilis nostris temporibus eligatur Episcopus, ut quocumque locorum pervenerit, omnia vitæ integritate purificet. Tantum ab ambitu debet esse sepositus, ut quæratur cogendus, rogatus recedat, invitatus effugiat, sola illi suffragetur necessitas excusandi. Profecto enim indignus est sacerdotio, nisi fuerit ordinatus invitus;* utique quantum in ipso est, nam absolutus consensus necessarius est, saltem supposito præcepto.

10. *Item Patrum exemplis admirandis, sed non imitandis.* — Tertio afferre possumus ad hoc confirmandum antiquorum Patrum exempla, qui quantum valuerunt, dignitatem Episcopalem recusarunt, qui variis mediis usi sunt. Primum admirandum potius quam imitandum hujusmodi est, quod de Marco Evangelista refert Hieronymus, in prologo ad Marcum, qui in Glossa ordinaria circumfertur, amputasse sibi pollicem, ne Episcopus fieret; sed ille prologus et falso ascribitur Hieronymo, ut in emendatioribus libris Hieronymi, tomo 7, ante commentaria in Marcum annotatur; et ibi etiam narratio illius facti omittitur; et in libro de scriptoribus Ecclesiasticis, in Marco, nihil hujusmodi insinuat; imo ea, quæ simpliciter narrat, videntur cum illa historia repugnare. Nicolaus autem de Lyra, dans fidem illi narrationi, dicit non amputasse sibi totum pollicem, sed partem aliquam, quæ non fuit sufficiens impedimentum, ut Episcopus fieret. In quo non recte

divinat, nam si amputavit sibi pollicem, ne Episcopus fieret, potius credendum est tantum abscidisse, quantum ad impediendum Episcopatum sufficeret; præsertim quia etiam partem abscindere, de se malum esset; si autem aliqua ratione excusari potest, tam in toto, quam in parte excusari debet. D. igitur Thomas 2. 2, q. 185, articulo secundo, ad 3, respondet Marcum non peccasse nolendo Episcopatum, imo in hoc exemplum ejus esse per se laudabile, medium vero illud per se non fuisse licitum; credibile autem esse ex instinctu Spiritus Sancti Marcum eo usum fuisse. Quod si hoc verum est, optime et veluti per quamdam exaggerationem docuit nos Spiritus Sanctus, quantum illi placeat intentio et desiderium fugiendi Episcopatum.

11. Simile exemplum est quod de Antonio Anachoreta refert Lyra supra, ex libro qui dicitur Paradisus, nam cum quidam cives vellent eum rapere, et constituere Episcopum, ferro secuit sibi aurem sinistram, dicens in lege divina esse prohibitum, ne quispiam aure præcisa Episcopus fiat; sed mirum est tam insigne factum fuisse ab Athanasio omissum in vita Antonii. Si autem verum est, intentio probanda est; medium autem minime, sed excusandum vel propter ignorantiam, vel per instinctum Spiritus Sancti. Fortasse autem Lyra loqui voluit de Ammonio monacho, de quo factum hoc referunt Palladius, in historia, cap. 12; Socrates, lib. 3 Historiæ, cap. 18; et Sozomenus, lib. 6 Historiæ, cap. trigesimo, qui addit, cum Ammonius, non obstante defectu auriculæ, cogeretur Episcopatum accipere, jurejurando se obstrinxisse, si vim inferre sibi conarentur, linguam quoque excisurum. Socrates vero addit Evagrium Ammonium perstrinxisse, quod auriculam præscindendo facinus fecisset, seque coram Deo reum ipse peregisset, quam culpam non negavit Ammonius; sed cum idem Evagrius etiam aufugeret, eo quod ad Episcopatum esset electus, illi respondit Ammonius: *At tu, Evagri, non putas te pœnas daturum, quod lingua propter nimium tui amorem excisa, gratia, quæ donata est tibi, minime usus sis.* Hoc igitur modo sancti illi viri pro evitanda dignitate Episcopali, et in alium rejicienda, inter se certabant. Mirabilia etiam sunt illorum Sanctorum exempla, qui cum hominibus resistere non possent, quin Episcopi fierent, a Deo mortem impetrarunt, prius quam Episcopatum accipere cogerentur; ita referunt de S. Nilammone Sozomenus, lib. 8 Historiæ, cap. decimo nono; et Nicephorus, lib. 13, cap. 17; et de S. Goare refert Wandelbertus, lib. 1 Vitæ ejus, cap. 14 et 15 (habetur apud Surium, tom. 4, die 6 Julii), et Vincentius, in Speculo historiali, lib. vigesimo secundo, cap. decimo tertio, et sequentibus.

12. *Exempla alia imitanda resistentium Episcopatui, sed frustra.* — Præter hæc vero sunt alia frequentia etiam Sanctorum exempla, qui modo magis humano quam præcedentes, atque (ut sic dicam) morali et imitabili, quantum potuerunt, electioni suæ ad Episcopatum, vel fugiendo, vel se occultando, vel precibus obsecrando, vel aliis modis restiterunt. Ita refertur de Gregorio Nazianzeno, Basilio, Martino ac Cypriano, Ambrosio et Augustino, Chrysostomo, Gregorio Magno, Antonino, et Laurentio Justiniano, Malachia, et aliis, de quibus videri potest Surius in historiis de vitis eorum; et specialiter Ambrosius de seipso id refert in epist. ad Vercellensem Ecclesiam; refert etiam Rufinus, lib. 2 Historiæ, cap. undecimo; et Socrates, lib. 4 Historiæ, cap. 25; Tripart., lib. 7 Historiæ, cap. 8, et habetur in cap. *Valentinianus*, d. 63. Augustinus etiam de se idem significat, epist. 148 ad Valerium, et habetur in cap. *Ante omnia*, d. 40, ac videri etiam potest in sermone de communi vita clericorum, ubi de se dicit: *Adeo timebam Episcopatum, ut, quoniam cœperat jam esse alicujus momenti inter servos Dei fama mea, in quo loco sciebam non esse Episcopum, non illo accederem. Cavebam hoc, et agebam quantum poteram ut in loco humili servarer, ne in alto periclitarer. Sed, uti dixi, Domino servus contradicere non debet;* indicans tunc solum acceptasse, quando intellexit esse Dei voluntatem. Idem de D. Gregorio intelligi potest ex lib. 1 Epistolarum, epistol. 3, 4, 7, 25, 26, 29 et 30, in quibus valde dolet de Episcopatus onere sibi imposito, et de amicis conqueritur, quod de illo tanquam de bono aliquo ei gratularentur. In epistola autem trigesima prima subdit: *Homo nec ad appetendum locum procax insistere, neque ad repellendum contumax debet inveniri; unde indignus ego ad suscipienda Episcopatus onera jussioni omnipotentis Dei vestræque me voluntati subdidi.* De Laurentio etiam Justiniano ad rem nostram considerare possumus, quod, quantum potuit, Episcopatum recusavit, donec resistere non potuit Eugenio Papæ ter jubenti, ut refert Bernardus Justinianus, in vita ejus, c. 4, in fine. Denique huc etiam spectat quod de se refert Clemens I, epist. 1,

restitisse se Petro volenti se Episcopum creare, donec ab eo audivit: *Si periculum peccati timens suscipere refugis Ecclesiæ gubernacula, certus esto quod amplius peccas, qui populum Dei, velut in fluctibus positum et periclitando, cum juvare possis, subterfugis, tui tantummodo habens considerationem, et non quod in commune omnibus expedit, providens.*

13. *Exempla eorum qui non frustra restiterunt.* — Quibus etiam addi possunt eorum exempla, qui non solum affectu conati sunt, sed etiam effectu obtinuerunt ne Episcopi fierent, quamvis a Summis Pontificibus invitarentur. Quod de S. Bernardo, S. Thom. de Aquino, et aliis, nostræ etiam religionis hominibus, celebratum est, legique potest apud Hieronymum Platum, libr. 1 de Bono statu relig., cap. trigesimo octavo. Alii denique semel obtentam dignitatem postea repudiarunt. Cœlestinus V Pontificatui renuntiavit, ut colligitur ex cap. 1, de Renuntiat., in 6. Petrus Damianus Cardinalatum et Episcopatum reliquit, quanquam ob eam rem gravis pœnitentia ei fuerit a Summo Pontifice imposita, quam ipse acceptavit, tamen in defensionem facti sui apologeticam epistolam ad Gregorium VII scripsit, quæ habetur in Bibliotheca Sanctorum, tom. 3.

14. *Accedit tandem ratio.* — Ultimo probatur ratione assertio posita. Quia licet Episcopatus sit status perfectissimus, supponit tamen, non confert perfectionem, per se loquendo, cum tamen illam requirat ne illum accipiens se multis periculis exponat; ergo loquendo ex objecto, quamdiu homo potest sine peccato Episcopatum recusare, melius faciet illum recusando quam acceptando, saltem moraliter, et ut plurimum loquendo; ergo votum non acceptandi in tali casu ex suo genere optimum est; consequentia est clara, quia votum de meliori bono laudabile est. Antecedens patet, quia non acceptare, in ordine ad propriam salutem est securius, et quoad propriam æstimationem suiipsius est humilius, et a propria præsumptione maxime distans; ergo ex his capitibus hoc melius est, magisque consentaneum perfectioni. Aliunde vero sufficienter prospicit quis utilitati aliorum, si paratus est illud onus accipere, quando vel charitas, vel obedientia obligaverit; ergo. Ut autem vim hujus rationis exponamus, declarare oportet sufficienter materiam hujus voti, quoad illam exceptionem, *nisi ex obedientia ejus, qui præcipere possit;* in illa enim sola tota difficultas versatur.

15. *Hoc Societatis votum comprehendit etiam præceptum charitatis*, etc. — Et imprimis certum est ibi non solum excipi præceptum positivum humanum; nam, licet Papa non præciperet sub virtute obedientiæ, si alia via certo constaret judicio prudentum, præceptum charitatis obligare ad suscipiendum illud onus in bonum proximorum, propter aliquam urgentem Ecclesiæ necessitatem, non est dubium quin casus ille non comprehendatur sub hoc voto, nec re ipsa; quia votum non potest obligare contra charitatem, nec ex intentione voventis. Nam absolute excipitur obedientia ejus qui præcipere potest sub pœna peccati; tunc autem intercedit obedientia Dei, qui sub reatu culpæ præcipere potest; ergo casus ille sub dicta exceptione comprehenditur. Et a fortiori comprehendetur quilibet casus, in quo contingeret divinam voluntatem speciali signo et miraculo manifestari, ut cum antiquis Sanctis interdum factum est, nam illud vim quamdam specialis præcepti divini habere videtur. Deinde si necessitas Ecclesiæ aut proximorum non sit tanta, ut charitas ipsa per se obliget sub peccato acceptare Episcopatum, satis videtur cuicumque alteri necessitati vel utilitati proximorum subvenire, obediendo Superiori præcipienti acceptare Episcopatum; at hoc modo magis vitantur omnia incommoda et pericula; ergo sufficienter fit illa exceptio. Major patet, quia magis pertinet ad curam Superioris cura boni communis, quam inferioris; item magis nota potest illi esse utilitas communis, et necessitas talis personæ in ordine ad illam; facilius denique, et sine suspicione vel periculo inordinati affectus potest idem Superior in tali causa judicium ferre; ergo per potestatem, quam ipse habet præcipiendi alteri ut acceptet Episcopatum, sufficienter subvenitur communi bono. Minor declaratur, quia dum non intervenit præceptum divinum vel humanum, homo simpliciter manet liber ad acceptandum vel respuendum onus Episcopatus; et ideo si illud acceptet, semper videtur propria voluntate, vel honorem accipere, vel periculis se exponere, quæ in Episcopatu maxima sunt, ut Augustinus dixit, epist. centesima quadragesima octava, et Gregorius, 1 p. Pastoralis, cap. 8, et Chrysostomus, hom. trigesima quinta Imperfecti: unusquisque etiam in propria causa non est rectus judex, et ideo quamdiu quis a Superiore non cogitur, vix potest prudenter judicare melius sibi esse majusve Dei

obsequium acceptare, quam renuere Episcopatum.

16. *An comprehendat etiam simplicem jussionem Superioris.* — Dices fieri posse ut Superior judicet et declaret melius esse, majusque Dei obsequium acceptare Episcopatum, nolit tamen rigorose illud præcipere, sed solum simpliciter ordinare; ergo tunc non obligabit votum non acceptandi, quia non acceptare non esset tunc de meliori bono. Respondebit aliquis concedendo totum, neque hoc esse contra formam emittendi illud votum, eo quod casus ille etiam videatur comprehensus sub illa exceptione, *Nisi coactus obedientia ejus qui potest præcipere*, cum illa ordinatio sit simplex quædam obedientia ab eo imposita, qui potest præcipere, quamvis actu nolit cum rigore præcipere, et talis obedientia possit etiam dici inducere coactionem quamdam religiosam, sicut juxta ordinarium usum religionum per simplices ordinationes et obedientias suo modo coguntur religiosi parere, etiamsi non interveniat obligatio sub pœna peccati. Sed huic responsioni obstat Declaratio 9 p. Constitutionum, cap. quarto, lit. B, ubi de Præposito Generali dicitur, si Pontifex ordinet eum sumere aliquam dignitatem, non tamen ita absolute imperando, ut ostendat se velle eum ad tale officium admittendum obligare, non posse illam admittere sine consensu Societatis, nec Societatem posse consensum præstare, nisi obedientia Sedis Apostolicæ per præceptum, quod ad peccatum obliget, illam compulerit. Et idem repetitur cap. quinto ejusdem partis, in fine, et lit. E. Idem ergo est sensus prædicti voti, et exceptionis quæ in illo fit.

17. Respondendum ergo, quamvis regulariter non expediat proprium præceptum Superioris expectare, sed melius sit simplici ejus ordinationi et voluntati obedire, nihilominus in aliquibus rebus gravioribus, in quibus vel periculum animæ, vel affectus proprii honoris aut commodi timeri potest, consultius esse non moveri, nisi ex proprio præcepto Superioris. Notavit hoc Soto, lib. 7 de Justitia, q. 2, artic. 4, ubi cum definiisset cum D. Thoma, et communi sententia, melius esse facere aliquid ex voto, quam sine illo, objicit sibi, quia sic melius esset religiosis expectare rigorosum præceptum Superioris, quam prompte ad nutum ejus obedire. Respondet autem in communibus et ordinariis rebus non ita esse: *Quando autem res* (inquit) *ardua est, eademque dubia, ut ad Indos navigare, aut regiminis onus suscipere, aut quid simile, consilium est ut monachus non injussus suo proprio judicio tales subeat provincias, sed præfecti mandatum præstoletur.* Quæ doctrina confirmari potest ex alia, in lib. 4, cap. 14, numero decimo nono, tradita, D. Gregorii, lib. trigesimo quinto Moralium, c. 10, alias 13, ubi dicit, obedientiam, per quam aliquid prosperum, id est, humano affectui consentaneum præcipitur, debere nihil habere de suo, et ponit exemplum, *cum locus superior imperatur.* Habere autem de suo, significat idem esse quod ex proprio desiderio illum suscipere, et non potius invitum ac nolentem illum acceptare. Et postea Moysis et Pauli allatis exemplis concludit: *Præeunte ergo utrorumque ducum infracta virtute, instituimur ut si obedientiæ palmam apprehendere veraciter nitimur, prosperis hujus sæculi ex sola jussione, adversis autem, etiam ex devotione, militemus.* Quæ fere verba transtulit auctor serm. 5 ad Fratres in Eremo, sub nomine D. Augustini, et habetur etiam in cap. *Sciendum*, 8, q. 1. Optimeque præsenti instituto inservit; nam si quæ obedientia videtur habere aliquid de suo, maxime ascendere ad culmen Episcopatus, præsertim in persona religiosa, quæ non solum honorem et potentiam acquirit, sed etiam subjectionis et paupertatis usum effugere videtur.

18. Sed instabit aliquis ex D. Thom. 2. 2, q. 104, a. 2, ad 3: *Nam licet hoc verum sit, secundum id quod exterius apparet, secundum tamen Dei judicium, qui corda rimatur, potest contingere quod etiam in prosperis obedientia, aliquid de suo habens, non propter hoc sit minus laudabilis.* Ergo etiam in præsenti, quamvis non interveniat proprium præceptum, sed per solam significationem simplicem voluntatis Pontificis moveatur quis ad acceptandum Episcopatum, et ideo dicatur talis obedientia habere aliquid de suo, non propterea erit coram Deo talis obedientia minus laudabilis, si revera non intendatur proprius honor aut commodum, sed sola obedientia divinæ voluntatis. Quod maxime habebit locum, si præcedat prudens judicium, quod hic et nunc melius sit, et gratius Deo, acceptare Episcopatum, ut contingere potest, etiam seclusa obedientia; ergo multo magis poterit id judicare accedente simplici ordinatione obedientiæ, etiamsi non sit proprium præceptum; ergo tunc non poterit obligare votum, cum non possit impedire majus bonum. Et confirmatur, nam si illa doctrina universaliter

vera esset, etiam esset consultius intra religionem non acceptare prælationem, vel aliquod officium honoris, nisi ex rigoroso præcepto Superioris, et si timor periculi spectetur, non esset acceptanda missio ad Indos, nisi rigorose præciperetur ; quod est contra consuetudinem Societatis, in qua hæc censeretur magna imperfectio, et votum non aliter acceptandi hujusmodi officia, censeretur inutile ac nullius momenti ; ergo.

19. Respondeo argumentum convincere, doctrinam illam non esse ita generaliter intelligendam, ut in omni hujusmodi materia obedientiæ, in qua homo aliquid habet de suo, ratione honoris aut commodi, vel etiam in qua periculum aut difficultas inest, necessarium semper esse, aut melius, Superioris præceptum expectare, aut expediens esse id vovere ; nam revera non semper id verum est, quia ob alias circumstantias potest esse melius, magisque expedire majorem promptitudinem in his obedientiis ostendere ; in rebus enim moralibus non possunt ex consideratione unius tantum circumstantiæ vel proprietatis generale judicium ferri, sed omnia expendere necesse est. Doctrina ergo illa Gregorii ad præsens applicata, ita intelligenda est, ut obedientia, quæ aliquid habet proprii commodi, ex genere suo non sit expetenda nec desideranda, imo neque admittenda sine præcepto, nisi in particulari ob speciales rationes aliud expediat. Quam doctrinam cum Soto nos etiam extendimus ad eam materiam obedientiæ, in qua multum est periculi proprii nocumenti spiritualis.

20. Sed in hoc est præterea considerandum, aliquando esse in materia obedientiæ hoc genus difficultatis et periculi, sine admistione honoris, vel alterius temporalis commodi, ut est in missione ad Indos (quo exemplo utitur Soto), et talis obedientia facilius acceptari potest sine præcepto rigoroso ; quia nihil habet de suo, et ideo verisimilius est, solum in ea expectari voluntatem Superioris, quæ licet simpliciter tantum proposita sit, est optima ratio obediendi, et, per se loquendo, sufficit ad excludendum timorem difficultatis aut periculi, spe divini auxilii, ob cujus amorem talis obedientia suscipitur. Quod maxime verum habet in ea religione, quæ ex proprio instituto et vocatione his ministeriis incumbit ; nam sperandum est gratiam vocationis non defuturam ad ea pericula superanda, quando pura intentione, et ex voluntate Superioris locum Dei tenentis, et de ipso subdito, et conditione ejus sufficientem notitiam habentis, suscipiuntur. Quin potius in tali religione non solum optimum consilium est promptitudinem ostendere, acceptando hujusmodi obedientiam, verum etiam quodammodo præveniendo illam, ostendendo animum propensum, vel saltem indifferentem, si Superior expedire judicaverit. Quod tamen non est ita in his ministeriis, quæ de suo aliquid habent, ut est prælatio, seu locus regiminis ; nam in his nunquam consultum est ostendere animum paratum aut indifferentem, nedum propensum, quia semper imminet periculum, ne homo seipsum potius quam divinam voluntatem quærat. Et signum a posteriori esse potest, quod promptitudo in prioribus obedientiis alios ædificat, in posterioribus autem minime, sed potius ex se scandalum infert.

21. *Satisfit confirmationi ad finem num.* 18. —Est autem ulterius consideranda differentia inter prælationem intra vel extra religionem, quod extra multo plus habet de suo quam intra, e contrario vero intra minus habet periculi, quam extra religionem. Et præterea, generatim loquendo, necessarium est religioni, ut aliqui intra illam prælationem habeant; quod autem extra illam ad dignitates assumantur, nec necessarium est ad ejus gubernationem, ut per se constat, nec regulariter est illi commodum, quia per hoc privari potest melioribus vel doctioribus religiosis, ad sua ministeria, vel ad propriam gubernationem aptioribus, quod egregie ponderat Gregorius, et habetur in cap. *Hinc est*, 16, q. 1 : *Præcepit etiam* (scilicet Francorum rex) *ut ejusdem monasterii Abbas nunquam ad Episcopatum eligeretur, ne forte occasione Episcopatus Abbatia aliquid detrimenti pateretur ;* nimirum privando se bono pastore, ut glossa ibidem magis exponit. Ex his ergo differentiis nascitur ut regulariter non sit expediens, neque opportunum religioni, quod ejus religiosi non acceptent, intra illam, prælationem, nisi rigoroso præcepto compellantur, quia hoc nimium difficile redderet ordinarium regimen religionis. Satis ergo est quod se non faciles, sed potius difficiles ad illa ministeria ostendant, cum ea moderatione, quam prudens ratio et intentio majoris obsequii divini dictaverit. At vero extra religionem regulariter, et ex genere loquendo, consultius ac melius est non acceptare prælationem, nisi ex obligatione præcepti, quia ibi interveniunt omnia, quæ hanc obediendi rationem postu-

lare possunt, quia illa materia multum habet de suo, simulque habet conjunctum magnum periculum, et aliunde non pertinet ad proprium spiritum, vel ministerium religionis, nec ad ordinarium regimen ejus, nec per se continet verum ac spirituale religionis commodum, et ideo in ea acceptanda merito ostenditur tota difficultas, quæ licite ostendi potest; quod fit expectando proprium Superioris præceptum.

22. *Concluditur institutum hujus capitis.*— Quod si hoc verum est de quacumque religione, speciali profecto ratione in Societate certissimum est. Primo quidem, quia ratione sui instituti ac ministerii maxime indiget doctis et religiosis operariis, quibus privaretur, si invitati ad Episcopatus vel dignitates, facile, et sine cogente præcepto illas acceptarent. Qua ratione utitur B. Ignatius, parte decima, § 6. Secundo, quia in hac religione, quo plus esse potest periculi ambitionis, eo necessarium fuit omnes occasiones ejus omnino præcludere; et ideo convenienter decretum est, ut non solum dignitates non procurentur, sed etiam ut propria sponte, quoad fieri possit, non acceptentur, ut in eodem loco Constitutionum dicitur. Tertio, quia, moraliter ac regulariter loquendo, professi Societatis docti et religiosi utiliores erunt Ecclesiæ in suo humili statu permanendo, et ministerio Societatis fideliter exercendo, quam Episcopatus acceptando. Quæ ratio confirmari potest sententiis ac testimoniis S. Dominici, et S. Francisci, de quibus refertur, cum simul essent ab Ugolino Cardinali invitati, eisque ille dixisset conveniens fore, si Episcopatus suis fratribus selectioribus conferrentur, ambo responderunt se nunquam in eam rem consensuros; addiditque S. Dominicus: ***Fratres mei sublimem satis prædicatorum habent statum, si illum valeant æstimare.*** D. autem Franciscus subjunxit: ***Fratres mei ideo Minores vocantur, ut nunquam super terram fieri appetant majores, sed propriæ vocationis submissione contenti melius Ecclesiæ utilitati inservire valeant.*** Et B. Ignatius, his et aliis similibus verbis et rationibus, Paulum III induxit, ut Societatis institutum in hac parte illæsum conservaret, ut in ejus vita legitur apud Ribad., lib. 3, cap. decimo quarto, in editione Latina; et idem tandem confirmavit Gregorius XIII, in Constitutione *Ascendente Domino*, viderique possunt quæ pro hac re luculenter scribit Nicolaus Orlandinus, lib. 6 Annalium Societatis.

23. *Ad principale argumentum in num. 2.— Ad primam probationem minoris, ibid.—Ad secundam probationem.* — Ex his ergo facilis est responsio ad rationes dubitandi in principio positas. Ad primam enim et principalem rationem respondetur, hoc votum nunquam impedire majus bonum, sed simpliciter loquendo esse de meliori bono. Ad primam autem probationem jam in numero decimo septimo responsum est, licet regulariter non sit expectandum rigorosum præceptum Superioris ad obediendum, nihilominus in tali materia propter speciales ejus conditiones, et propter peculiares etiam rationes pertinentes ad majus commune bonum, melius esse non acceptare sine præcepto. Ad secundam autem probationem imprimis dicitur, difficillimum esse fingere casum in quo, secluso præcepto Pontificis, charitas ex se non obliget ad acceptandum Episcopatum, et nihilominus sit melius et opus consilii illum acceptare. Cum enim ex solo objecto hoc non sit consultius, maxime comparatione facta ad statum religiosum, ut in superioribus probatum est, et sumitur ex cap. *Per tuam*, de Voto, oportet ut ob aliquam gravem Ecclesiæ necessitatem illud judicetur melius. Hanc vero necessitatem, seu gradum ejus ita definire, seu distinguere, ut sufficiat ad efficiendum opus consilii, quod tale non erat, et non ad obligandum ex charitate, valde difficile apparet in præsenti materia, in qua, non acceptando Episcopatum, consulitur non proprio commodo temporali aut corporali, sed spirituali; acceptando vero, timeri potest et proprium periculum spirituale, et deceptio in judicio propter naturalem affectum honoris et excellentiæ. Unde cum alias tota hæc dubitatio auferri possit, si Superior præcipiendo interponat auctoritatem suam, nunquam videtur superesse casus, in quo sit melius et consultius acceptare quam non acceptare, secluso præcepto.

24. *Progreditur data responsio.* — Accedit specialiter, quod aliunde etiam intercedit communis ratio totius religionis, ad cujus spirituale commodum maxime necessarium fuit, ut circa hoc esset aliqua lex definita, juxta quam liceret Episcopatum acceptare, et non alias, quia alias unusquisque suo arbitrio fingeret necessitatem acceptandi; et facile unusquisque induceretur ad judicandum id esse melius, et majus Dei obsequium. Ad hoc ergo vitandum incommodum, nulla melior potuit præfigi regula, quam ut expectetur Superioris præceptum; nam per hoc, et commodo religionis consulitur, et cuicumque necessitati, quæ in

Ecclesia esse possit, sufficienter subvenitur; ideoque quamdiu Pontifex non interponit præceptum suum, nec certa et evidens est obligatio charitatis, secure potest professus Societatis judicare, sibi non esse melius Episcopatum acceptare; non solum quia semper timere potest propriæ salutis periculum, ut alias indicavit D. Thomas 2. 2, q. 185, artic. 2, et ibi Soto, lib. vigesimo de Justitia, q. 2, articulo secundo, sed etiam quia ad majus bonum Societatis ita expedit; quod etiam est bonum commune, cui secundum ordinem charitatis magis tenetur prospicere membrum Societatis, quam commodis externorum fidelium, quorum cura magis pertinet ad Prælatos Ecclesiæ. Eo vel maxime quod professi Societatis in suo statu permanentes possunt Episcopos juvare, et hoc modo satis subvenire necessitati fidelium, vel cuicumque utilitati, licet Episcopi non sint; ideo nunquam coguntur judicare esse majus Dei obsequium, Episcopatum acceptare, si præcepto non obligentur.

25. *Societatis professi tenentur etiam judicare melius esse non acceptare Episcopatum.*— Ob hanc ergo causam, merito votum illud in prædicta forma emittunt, et post factum illud votum, jam non solum licite possunt, sed etiam tenentur judicare esse majus Dei obsequium non acceptare Episcopatum, quamdiu non præcipitur. Quod si in particulari occurrat casus, in quo res videatur dubia, supposito voto tollitur omne dubium; quia votum est certum, et in dubio jus illius præfertur. Imo, etiamsi talis videatur esse casus in particulari, in quo, secluso voto, videretur clarum et certum, esse melius acceptare Episcopatum, facto jam voto, acceptandus non est sine præcepto, tum quia votum generaliter factum est, tum etiam quia nulla est necessitas aliter faciendi, cum facile sit Pontifici præceptum ponere, si omnino vult ut acceptetur. Exemplum est in Patriarchatu Æthiopiæ, aut Episcopatu Japonensi, in quibus multum est oneris et laboris, parumque honoris, et nihil fere temporalis commodi, propter quod videri poterat bonum et optimum opus esse illud acceptare, juxta verba Pauli, 1 ad Timoth. 3, sic intellecta a Gregorio, prima parte Pastoralis, c. 8; et nihilominus etiam hi Episcopatus acceptandi non sunt a professo Societatis sine præcepto, ut aperte supponitur, 10 p. Constit., lit. A, ibi: *Nec tamen in Patriarchatu et Episcopatibus Æthiopiæ admittendis resisti potuerit.* Ergo etiam in illis, quantum est ex parte Societatis, resistendum est.

26. *Ad primam confirmationem in num. 4.* Ad confirmationem ex cap. 1, d. 85, respondetur, forte Archidiaconum illum absolutum juramentum sine ulla exceptione fecisse, et ideo temere jurasse; vel certe quamvis ille non peccasset jurando, D. Gregorium voluisse, quod juratum fuerat, observare, quia nulla forte erat necessitas cogendi per præceptum Archidiaconum illum ad accipiendum Episcopatum; non cogente autem alia necessitate melius et consultius erat juramentum servari. Quocirca sententia Glossæ ibi citata, asserentis esse peccatum mortale non acceptare Episcopatum, si is cui offertur, se dignum credit, non est vera, nisi quando sub præcepto imponitur, vel tam evidens est necessitas, ut charitas ipsa obliget. Et ita sunt intelligendi Gregorius et Augustinus ibi citati, præsertim quod Augustinus, in priori loco contra Faustum, solum loquitur de ministerio evangelizandi: in alio vero loco de Civit., requirit ut cura et negotium proximorum ex necessitate imponatur. Gregorius autem, tum ibi, tum aliis locis, sentit neminem debere reputare se dignum, nisi ex judicio et præcepto Superioris, ut videre licet 1 Epist., cap. decimo, et l. 3, cap. 10, et l. 10, epist. 5, et idem sentiunt D. Thomas et alii auctores supra citati.

27. *Ad secundam confirmationem in num. 5.* — Ex quo etiam patet responsio ad ultimam confirmationem; jam enim declaratum est quomodo ex hoc voto non impediatur commune bonum Ecclesiæ, quia universalis ejus pastor semper retinet jus suum præcipiendi, quod ad illud commune bonum expedire judicaverit; et alioquin etiam per hoc votum procuratur spirtuale bonum non solum particularis personæ voventis, sed etiam totius religionis, quod in majus totius Ecclesiæ bonum redundat. Alia, quæ circa hoc votum desiderari possunt, tractabuntur commodius circa finem capitis sequentis.

CAPUT IX.

DE VOTO ALIO QUOD PROFESSI SOCIETATIS EMITTUNT, AUDIENDI CONSILIA GENERALIS, SI IN EPISCOPOS ELIGANTUR.

1. *Cur hoc votum et qua forma nuncupetur.* —Quia non obstante voto superius explicato, contingere potest ut professus Societatis cogatur Episcopatum suscipere, pro hujusmodi eventu curam habuit B. P. Ignatius adhibendi aliquod remedium, quo et saluti professi sic

electi, et majori unioni ejus cum Societate, majorique proximorum ædificationi, consuleret. Et ob hanc rem statuit, ut qui professionem in Societate emittunt, votum aliud sub hac forma addant : *Prom tto, si quando acciderit, ut hac ratione in Præs dem alicujus Ecclesiæ promovear, pro cura quam de animæ meæ salute, ac recta muneris mihi impositi administratione gerere debeo, me eo loco ac numero habiturum Præpositum Societatis Generalem, ut nunquam consilium audire detrectem, quod vel ipse per se, vel quivis alius de Societate, quem ad id ipse substituerit, dare mihi dignabitur. Consiliis vero hujusmodi ita me pariturum semper esse promitto, si ea meliora esse, quam quæ mihi in mentem venerint, judicabo.*

2. *Puncta tria circa idem votum, ac primum de intelligentia ejus.* — Ad explicandum igitur hujus voti sensum, tum utilitatem, tum tertio obligationem, imprimis supponendum est, religiosum professum ad Episcopatum assumptum eo ipso manere exemptum a propria obedientia suæ religionis. Nam, licet solemne obedientiæ votum non tollatur, nec irritetur, aut proprie dispensetur; ejus enim obligatio manet, solum in ordine ad summum Pontificem ; eximitur nihilominus talis persona a subjectione omnium Prælatorum talis religionis, juxta doctrinam D. Thom. 2. 2, q. 185 et 186, utrobique articulo octavo ad 3, communiter receptam, et in tract. octavo, lib. 3, explicatam, et sumitur ex cap. unico, 17, q. 1, ubi dicitur, monachum factum Episcopum a jugo regulæ monasticæ absolvi, et consequenter ab obedientia Prælatorum suæ religionis. Et sane merito, quia constitutus est in altiori gradu, juxta c. *Nisi cum pridem*, de Renuntiatione. Hinc ergo fit ut professus etiam Societatis factus Episcopus non teneatur parere consiliis Generalis Præpositi Societatis, et ideo votum non in hoc sensu fit, ut ex vi illius teneatur talis Episcopus obedire consiliis Societatis, quod in decima parte Constitutionum, § 6, explicatur his verbis : *Non quod habeat, qui Prælatus est, aliquem de Societate Superioris loco.* Et in ipsa forma vovendi satis declaratur.

3. *An Episcopus vovere queat obedientiam præterquam Papæ. — Quid loquendo ex natura rei. — Quid ex jure ecclesiastico.* — Fortasse autem aliquis obiter inquiret, an in hoc sensu potuerit tale votum fieri aut ordinari. Respondeo breviter, ex sola rei natura non videri per se, et intrinsece malum ; nam ille, qui ratione jurisdictionis superior est, potest quoad proprias actiones voluntarie se subdere directioni et voluntati alterius, et ad illi parendum se obligare Deo, saltem per votum, etiamsi non intercedat promissio humana, quamvis hæc etiam non videatur repugnare. Nec videtur deesse in tali voto, seu materia ejus, ratio melioris boni, saltem in ordine ad spirituale bonum voventis, quia ibi exercetur religio, et humilitas, et obedientia, sine alicujus incommodo vel injuria. Nihilominus tamen jure ecclesiastico non videtur hoc licitum sine licentia Papæ, cui soli reliqui inferiores Episcopi immediate subjiciuntur; pertinetque hoc ad dignitatem Episcopalem ; et ideo non possunt particulares personæ in hoc cedere juri suo, nec voluntarie promittere, aut retinere obedientiæ obligationem ad alium inferiorem hominem, a qua ipso jure seu facto, ex vi talis status, et in honorem suæ dignitatis absolvuntur. Atque hoc maxime procedit de obedientia in his actionibus quæ pertinent ad regimen animarum ; nam illarum cura ipsi Episcopo, et non alteri extraneo demandata est; et ideo non potest ipse ita se constituere sub alterius voluntate, quoad ea quæ ad hoc regimen spectant, ut ab illa omnino pendeant, quia hoc esset quodammodo immutare ordinem et regimen a Pontifice præstitutum. Et ob hanc causam prudenter B. P. Ignatius non solum noluit per hoc votum obligari professum Societatis, factum Episcopum, ad obediendum Præposito Societatis, tanquam Superiori, verum etiam neque ad sequendum judicium, seu consilium ejus, quia hæc esset virtualis quædam obedientia, per quam Episcopale regimen ad Præpositum Societatis reduceretur, eique quodammodo subderetur ; sed solum voluit ut tunc teneretur tale consilium sequi, quando judicaret esse melius.

4. *Secundum punctum de utilitate ejusdem voti.* — Hinc vero nascitur difficultas circa secundum, quod propositum est, scilicet, quænam sit utilitas hujus voti ; videtur enim esse nulla, quia si quis nolit consilium Præpositi sequi, vel non sit affectus ad eam rem, quam ille consulit, facile sibi persuadebit, illud consilium non esse optimum, et regulariter loquendo semper inveniet, qui contrarium consulat ; parvæ ergo aut nullius utilitatis videtur esse hoc votum, et aliunde potest esse occasio dubiorum et scrupulorum in his qui fuerint timoratæ conscientiæ ; in aliis vero potest esse occasio dissensionum et odiorum. Nihilominus duas magnas utilitates in hoc

voto invenit B. Ignatius, quas his verbis explicavit : *Quod sponte in Dei conspectu vult ad id faciendum obligari, quod ad divinum obsequium melius esse intellexerit ; quodque placeat esse aliquem, qui sibi cum charitate ac libertate Christiana, ad gloriam Dei, et Domini nostri id proponat*, decima parte Constitutionum, § 6.

5. *Una utilitas ex citatis verbis S. Ignatii.* — Ut autem a posteriori parte incipiamus, per se satis notum est, quantum indigeant hi, qui præsunt, aliorum consiliis et rectis admonitionibus ; etenim Aristoteles scripsit, 3 Politic., c. 3, prudentiam virtutem esse eorum propriam, qui imperium obtinent, quia illis et maxime necessaria est, et fere ad recte gubernandum sufficit, quia dixit Xenophon, in Cyropædia, lib. 1 : *Hominibus imperare difficile non est, si quis prudenter id agat ;* prudentibus enim ultro paretur. Unde S. Chrysostomus, serm. decimo quinto in epistolam ad Ephesios : *Nihil ad rerum* (inquit) *administrationem ita necessarium est atque prudentia.* Rectum autem ac sanum prudentiæ judicium maxime pendet ex sapienti consilio; nullus est enim hominum qui sibi sufficiat, et præsertim in tanta rerum varietate ac difficultate, quanta in publica administratione occurrit. Quod exemplo Moysis accipientis consilium soceri sui ostendit Deus, Exod. 18, ut notavit Philo, lib. de Creatione principis, ante medium, dicens : *Relatum est hoc in sacra volumina, ut haberent quod imitentur posterorum principes, ne aspernentur consiliarios, quasi possint ipsi dispicere omnia, cum ne Moses quidem aspernatus sit.*

6. *Dicta utilitas expetibilior in regimine animarum.* — *Vide Simancas, lib. 9 de Repub., c. 2.* — Quod si hoc verum est in quocumque regimine, multo magis in animarum gubernatione, quam esse artem artium, dixit Innocentius III, in cap. *Cum sit*, de Ætate et qualitate. Et ideo Chrysostomus, lib. de Sacerdotio, dixit : *Et si quis magnam perpetua vita religionem, pietatemque præstiterit, ne hunc quidem eligere statim audeam* (scilicet ad Episcopatum), *nisi magnam etiam animi prudentiam, religione hujusmodi conjunctam habeat.* Magna pars autem hujus prudentiæ est, aliorum uti consiliis. Nam, ut recte dixit Bernardus, epist. 82, *cuncti sapientes solent in rebus dubiis plus alieno quam proprio judicio credere, et qui aliorum facile ambigua quæque elucidant, in suis consueverunt scrupulosius hæsitare.* Unde, epist. vigesima octava ad Arduinum, promotum Episcopum : *Paulum* (inquit) *imitari curato, in honorificando ministerium tuum; honorificabis autem gravitate morum, maturitate consiliorum, actuum honestate : hæc sunt quæ officium Episcopale maxime nobilitant, et ornant. Omnia fac cum consilio, non tamen omnium, nec quorumcumque, sed tantum bonorum.* Et ideo Clemens Papa, epist. 3, et refertur d. 38, cap. ult., Episcopum monet, ut nec propter senectutem, nec propter generis nobilitatem, omittat accipere utilia et salutaria consilia, etiam a parvulis et minus eruditis. Quod se ita observasse testatur Augustinus, epist. 75 ad Auxilium, dicens : *Si tibi quam juste fiat, Dominus revelavit, nequaquam juvenilem ætatem tuam, et honoris Ecclesiastici rudimenta contemno. En adsum senex a juvene coepiscopo, et Episcopus tot annorum a collega nondum anniculo paratus sum discere.* Gregorius autem, lib. 11, epistol. vigesima nona, et habetur 84 d., inter alia graviter reprehendit Episcopum, quod consilia sapientum, et recta suadentium, nulla pateretur ratione suscipere. Rationem autem tetigit Aristoteles, 3 Politic., cap. 12, quia facilius est multis videre oculis quam duobus tantum. Accedit, quod non solum consilia rerum agendarum, sed etiam quæ per modum admonitionum de præteritis factis dantur, necessaria sunt his qui gubernant ; raro autem inveniuntur vel principes qui admoneri patiantur, vel fideles amici qui veritatem, omissa adulatione, sincere consulant. Hæc est ergo prima utilitas hujus voti, per quod proponit, qui illud emittit, tam consilium quam admonitionem admittere de rebus sibi maxime necessariis, et a persona, de qua moraliter certum est, cum charitate et prudentia hoc officium esse obituram.

7. *Altera utilitas ex iisdem verbis.* — *Satisfit impugnationibus in num. 4.* — Altera vero utilitas est, quia non solum obligatur talis persona ex vi hujus voti ad non detrectandum audire hujusmodi consilium, sed etiam ad exequendum illud, si melius, et gratius Deo esse judicaverit. Quæ conditio prudenter, ut dixi, addita est, quia non debuit Episcopus, qui jam non est Prælatis Societatis subditus, vel judicium suum judicio Præpositi submittere, vel agere contra judicium suum, si aliud melius esse judicaverit, quam quod Præpositus consulit. Neque ob eam rem est parvi momenti votum illud, quia non ordinatur ad illuminandum intellectum (ut sic dicam), sed ad firmandam voluntatem circa id quod me-

lius est, satisque magna obligatio est, qua homo adstringitur ad faciendum id quod ad divinum obsequium melius esse intellexerit. Nec refert quod judicium facile flectatur in aliam partem, si voluntas in eam propensa sit, tum quia sæpe res adeo est clara et manifesta, ut intellectus non possit tergiversari, ut si consilium detur de scandalo vitando, de cura et vigilantia erga suum munus, et rebus similibus; tum etiam quia ad hoc ipsum hoc votum deservict, ut quis timeat infideliter procedere, et proprio affectu excæcari. Cumque hoc officium charitatis sit, et inter personas, quæ et religione, et doctrina, perspicuæ fore credendæ sunt, non est cur magna perturbatio vel conscientiæ, vel animi, ex eo timenda sit. Nam, licet ex parte admonentis libertas necessaria sit, verbis placidis temperanda erit; et licet consulenda sint quæ prosint, ita tamen ut delectent suadenda sunt.

8. *Tertium punctum de prædicti voti obligatione bipartita.* — Tandem ex his explicatur facile, quod tertio loco est propositum in numero secundo, de obligatione hujus voti. Nam in genere ad duo obligat. Primum est, non detrectare audire consilium, quod vel Præpositus Societatis per se, vel alius ab ipso substitutus dare dignabitur. Dicetur autem detrectare, quando vel omnino nolit tale consilium audire, vel certe quando tam acerbe illud tulerit, ut sibi multum displicere significet; nam hæc est non solum virtualis et indirecta, sed, moraliter loquendo, satis etiam expressa detrectatio. Ut autem votum ad hoc obliget, necesse est consilium esse de materia accommodata tali voto. Non enim promittit professus Societatis, si ad eum statum pervenerit, audire consilium Præpositi in rebus, verbi gratia, temporalibus, secundum se spectatis, ut sunt, verbi gratia, quæ pertinent vel ad res familiares, vel ad temporalium bonorum administrationem, vel etiam ad studia litterarum; sed in his tantum quæ pertinent vel ad propriæ animæ salutem, vel ad debitam Episcopalis muneris administrationem. Hæc enim duo in ipsamet formula vovendi explicantur, et in persona Episcopi ita sunt conjuncta, ut inter se separari non possint; nam *integritas præsidentium salus est subditorum*, ut dixit Leo Papa, epist. 85, cap. 61. Et illa etiam duo ad divinum obsequium, quod per hoc votum intenditur, sufficiunt; reliqua enim omnia indifferentia sunt, nisi ad prædictos duos fines ordinentur, sub qua ratione ad materiam hujus voti pertinere poterunt.

9. Similiter (quod ad alteram partem attinet) non promittit professus absolute facere in omnibus quod melius est, sed in parendo hujusmodi consiliis, ita ut licet per se, nihilque a Societate admonitus, judicet aliquid esse melius ad divinum obsequium, non statim tenetur ex obligatione voti illud facere; esset enim onerosa valde, et periculis exposita obligatio; nec verba ipsius voti adeo generalia sunt, sed ad prædicta consilia limitata; quæ etiam sic moderata non est parva obligatio, et ideo in hujusmodi consiliis præstandis et non multiplicandis magna prudentia et consideratio necessaria est; raro enim fieri debet, nisi in his rebus quæ ad divinum obsequium, vel magnum animarum fructum videbuntur necessariæ.

10. *Dubium primum, an etiam e contra teneatur Societas Episcopum suum monere.* — Quæri vero potest obiter an, sicut professus, factus Episcopus, tenetur audire consilia Societatis, ita etiam teneatur Societas illum admonere, et hanc veluti curam animæ et muneris illius suscipere. Respondeo non teneri speciali aliqua obligatione, præter eam quæ pertinet ad legem charitatis, quæ majori quadam ratione, seu potiori ordine obligare potest circa talem personam, utpote magis Societati conjunctam. Quod autem nulla obligatio alterius rationis intercedat, probatur, quia non convenit Præposito Generali ratione sui officii, quia jam talis persona non est illi subdita, nec ratione alicujus voti, quia nullum emittit, et in forma vovendi supra posita, in num. 1, solum professus promittit audire Præpositum, etc., de obligatione autem Præpositi nihil dicitur. Neque etiam tenetur ratione alicujus Constitutionis Societatis, quia decima parte Constitutionum, § 6 (ubi solum de hac re tractatur), nulla obligatio ei imponitur. Imo in declaratione lit. A expresse dicitur: *Non tamen obligatur Societas ad hoc munus suscipiendum, quandocumque alicui ex ea Episcopatus esset admittendus; imo libera manet, ut id oneris et relinquere et assumere possit, ubi multum referre ad Dei obsequium judicaret.* Fuit autem hæc declaratio facta occasione Patriarchatus Æthiopiæ, in quo casu, et similibus, multum referebat scire gradum hujus obligationis ex parte Societatis; quia hæc admonitio fieri debet vel per ipsummet Præpositum Generalem, vel per alium de Societate ab ipso designatum; nam

licet in prædicto loco Constitutionum solum dicatur, consilium esse debere Præpositi Generalis, vel alicujus quem ille sibi ad hoc substituerit, tamen in ipsa forma vovendi, quam retulimus, quæ ex prima et tertia Congregatione generali sumpta est, expresse declaratur hunc substitutum debere esse de Societate. Unde in Episcopatu Æthiopiæ, vel aliarum provinciarum multum distantium, cum hæc admonitio non possit immediate per Generalem fieri, oporteret aliquem de Societate cum Episcopo mitti, ut hoc munus loco Generalis præstaret ; quod esset Præposito et Societati grave onus, si ad hoc ex speciali obligatione teneretur, et ideo prudenter animadversum est, nullam esse in Societate de hac re obligationem.

11. *Dubium secundum, an idem votum intelligatur etiam de Papatu.* — Duo vero alia supersunt dubia circa hoc et præcedens caput. Primum est, an obligatio horum votorum se extendat ad Summum Pontificatum, ita ut professus Societatis contra hoc votum agat, illum ambiendo, nec possit eum acceptare, nisi per præceptum cogatur, et evectus ad illud munus adhuc teneatur consilia Præpositi audire et exequi, si meliora judicet. Et ratio dubitandi esse potest, quia forma vovendi absoluta est de quacumque prælatione extra Societatem. Duobus autem modis potest hic casus contingere. Unus est juxta ordinariam consuetudinem Ecclesiæ, si aliquis de Societate, prius Cardinalis, postea eligatur ad Pontificatum. Alius erit extraordinarius, ut si religiosus Societatis nullam extra illam habens dignitatem immediate (sicut olim fiebat) in Pontificem eligatur.

12. *Quæstiuncula prævia ad dubium juxta priorem casum.* — In priori casu supponitur illa quæstio non prætermittenda, an, scilicet, professus Societatis, semel jam factus Episcopus, vel Cardinalis, adhuc obligetur superioribus votis ad non procurandam aliam majorem dignitatem, vel prælationem, vel non acceptandam illam, nisi præcipiatur. Ad quam respondendum videtur affirmative. Primo, quia religiosus factus Episcopus tenetur ad obligationem religiosi status, quæ Episcopali non repugnet, ut in tomo superiori visum est ; sed est peculiaris obligatio religiosi professi Societatis non procurare dignitates, et non repugnat servari in illo statu Cardinalis ; ergo. Secundo, quia hoc votum absolute fit, et est natura sua perpetuum, ut indicant illa verba formæ, *nunquam me curaturum, prætensurum, aut consensurum*, etc., et non extinguitur per superiorem dignitatem, quia neque ex natura rei hoc sequitur, neque jure aliquo est cautum ; ergo durat obligatio ejus.

13. Nihilominus dicendum est hanc obligationem cessasse per subtractionem materiæ, quia materia hujus voti non est ambitio vel procuratio dignitatis absolute sumpta, sed respective, id est, respectu ejus, qui adhuc permanet in puro statu religiosi Societatis, ita ut sensus hujus voti sit, non procurandi vel acceptandi transitum a religione ad talem dignitatem ; semel autem facto transitu, evacuata est materia voti, quia omnis alius transitus jam non est ejusdem rationis. Vel potest aliter explicari (et in idem redit) ex voto virginitatis supra, tract. 6, lib. 5, de Voto, cap. 6, num. decimo quarto, explicato ; diximus enim quod si tantum fiat de non violando claustrum virginitatis, obligationem terminari ad primam vicem, ideoque semel amissa virginitate, tale votum non obligare ; tale enim videtur esse in præsenti hoc votum de non mutando (ut sic dicam) tali modo statum religiosum, et ideo obligatio ejus ad primam vicem terminari videtur. Quod si ita est, facta semel mutatione, cessabit talis voti obligatio. Quod autem ita sit, suadent in primis verba illa Constitutionis : *Promittant ad nullam extra Societatem prælationem, vel dignitatem obtinendam, se quidquam acturos, neque ad sui electionem*, etc., nam hæc verba in rigore indicant primam promotionem ; nam postea, juxta modum loquendi juris, potius dicitur translatio quam electio, maxime inter Episcopatus extra Summum Pontificatum ; sed hoc evidentius declarant verba sequentia: *Sed unusquisque videat, qua ratione animarum saluti, juxta nostræ professionis humilitatem et submissionem inservire possit.* Hæc enim verba declarant hanc obligationem solum respicere illos, qui in sua humili professione adhuc perseverant. Quod tandem confirmat ratio quæ subjungitur : *Ne Societas his hominibus, qui ad propositum sibi finem sunt ei necessarii, privetur ;* postquam ergo jam aliquo privata est, nihil quoad hanc partem de illius obligatione curat. Et quamvis ad hæc omnia responderi possit, hunc fuisse finem, vel rationem motivam illius voti ; materiam autem universaliorem esse, quia sic indicant verba, quæ absolute et perpetuo videntur obligare personam, ideoque priorem partem esse retinendam, tanquam tutiorem, et virtuti ac religioni magis faventem ; nihi-

lominus in rigore juris, posterior hæc sententia vera videtur, et satis persuaderi his quæ diximus. Nam revera intentio instituti fuit, continere suos professos intra se, et in suo statu; de his vero, qui jam sunt extra, licet aliquando intra fuerint, non ita curat. Neque est tanta curandi necessitas. Denique, licet prior sententia videatur quodammodo securior, hæc est benignior, et ideo in materia onerosa, et ad minimum speculative incerta, satis secura, et aliunde securior, quia pauciora vincula imponit, et evitat pericula, quæ faciliora sunt in eo qui jam ad dignitatem conscendit.

14. *Resolvitur jam dubium positum in num. 11, juxta priorem casum.* — Ex hac ergo resolutione, ad priorem quæstionem in numero undecimo, respondetur in dicto casu Episcopum, vel Cardinalem Societatis, non peccare contra hæc vota, procurando aliam majorem dignitatem, vel acceptando illam absque obligatione præcepti; quia illa non est materia horum votorum, ut numero decimo tertio declaratum est. Et ita constat Summum Pontificatum, prout ordinarie fit electio ad illum, non pertinere ad materiam illius voti, quia semper supponitur persona in eo statu, in quo jam non obligatur per tale votum. Unde obiter a fortiori colligo professum, semel factum Episcopum, non teneri ex vi hujus voti renuntiare unquam Episcopatui, vel ad hoc petere facultatem, etiamsi moraliter certus sit, fore concedendam; tum quia mutato statu cessavit obligatio hujus voti, ut dixi; tum etiam quia ille non vovit non perseverare in Episcopatu spontanee, absque vi præcepti, sed solum non acceptare illum sine præcepto. Quocirca, non solum si intelligat esse melius, verum etiam si moraliter sibi persuadeat esse necessarium ad suam salutem dimittere talem dignitatem, non peccabit contra hoc votum, id non procurando, sed peccabit contra propriam charitatem. Tandem autem adverto, in his casibus posse aliquod remedium adhiberi mediante voto in hoc capite explicato; nam in eis poterit talis Prælatus admoneri a Præposito Generali, ut aliam dignitatem non ambiat, vel etiam ut se a periculis eripere procuret, relinquendo quam habet; cui consilio tenebitur ille parere ex vi hujus voti, si ad majus Dei obsequium, majoremque suæ animæ salutem pertinere judicaverit, juxta ea quæ diximus numero octavo.

15. *Resolvitur juxta posteriorem casum.* — Jam vero superest quæstio de alio modo, quid scilicet dicendum sit, si contingat professum ab humili statu religionis immediate ad Pontificatum eligi, vel electionem procurare. Tunc enim videtur urgere ratio facta in num. 11, quia persona est capax talis obligationis, et votum absolute fit de omni prælatione et dignitate. Fitque hæc pars valde probabilis ex quadam communi opinione canonistarum, quod religiosus non potest sine consensu sui Prælati acceptare electionem sui, etiam ad Summum Pontificatum. Hæc vero opinio mihi in tomo superiori non placuit; et ideo consequenter ad ea quæ in illo puncto dixi, probabilius hic existimo, materiam hujus voti non extendi ad summum Pontificatum; tum quia Constitutio loquitur de prælatione intra et extra Societatem; Summus autem Pontificatus neque intra Societatem dici potest, ut per se constat, neque etiam extra, ut ibi ponderavi, quia est prælatio universalissima supra omnem religionem, et ipsam etiam Societatem. Unde intentio Constitutionis solum videtur dirigi ad prælationes particulares, et condistinctas a tota religione. Item quia si loquamur de sola acceptatione, non est verisimile sub generali locutione comprehendi casum adeo specialem, qualis est electio simplicis religiosi ad Pontificatum. Neque etiam est credibile Constitutionem Societatis voluisse limitare modum acceptandi electionem adeo singularem, et ad totius Ecclesiæ bonum pertinentem, et quæ eo tempore fit, in quo Ecclesia caret universali pastore qui huic bono prospiciat, et ideo vix potest moraliter fieri, ut præceptum de illa electione acceptanda imponatur, etiamsi maxima instet necessitas. Unde hic habet locum regula juris 81, in 6, sub locutione generali non comprehendi specialem casum, qui non creditur verisimiliter intentus. Denique hanc fuisse mentem B. Ignatii colligo ex verbis ejus ad Summum Pontificem, quæ refert fidelissimus testis Petrus Ribadeneira, citatus cap. præced., numero vigesimo secundo, ubi inter alias rationes, quibus Ignatius Pontificem persuadere nixus est, ad Ecclesiæ bonum pertinere, ne operarii Societatis Episcopi fiant, una est, *quod uberiores perceptura sit fructus Dei Ecclesia ex nostris non Episcopis, quam Episcopis.* Hoc autem ut probet, subjungit : *Nam qui Episcopus est, etsi majorem auctoritatem habet, ac potestatem, certis tamen locorum finibus continetur, et suis est tantum ovibus pascendis addictus.* Quæ verba satis declarant, ipsum locutum esse de privatis Episcopis, non de Epis-

copatu universali. Quocirca, licet ambitio ejusdem dignitatis majori ratione possit sub hoc voto comprehendi, tamen, quia in utraque parte talis voti de eadem dignitate extra Societatem sermo est, idem necessario est dicendum; nec sine causa, quia moraliter superfluum erat hoc promittere; cum enim (ut in tom. de Fide, disp. 10, sect. 4, in fine attigi) jure, vel consuetudine ordinaria, talis electio non fiat, nullus etiam est qui dignitatem illam immediate ambiat aut procuret, sed mediante Cardinalatu, et ideo huic modo satis provisum est, impediendo omnem prætensiosionem vel spontaneam acceptationem Cardinalatus; de hac enim dignitate certissimum est sub hoc voto contineri, sive sub nomine *prælationis*, sive *dignitatis* comprehendatur, sive (quod ego verum puto) sub utroque.

16. *Resolvitur tertium dubium.— Cardinalis etiam comprehenditur in voto audiendi consilia Generalis.* — Atque hinc facile expeditur alterum dubium, in eodem numero undecimo, si contingat professum Societatis fieri Papam, an teneatur hoc voto audiendi consilia Præpositi Societatis, et illis parendi, si meliora judicaverit. Existimo enim non teneri, quia pontificalis dignitas (ut dixi) non comprehenditur sub his votis; et in hoc casu quodammodo est res clara; nam alii Prælati, licet non sint subditi Præposito generali, neque etiam sunt caput ejus, et propter priorem respectum, et subjectionem quam habuerunt, decentius possunt a Præposito admoneri, atque ad parendum aliquo modo obligari : Summus autem Pontifex est caput totius Societatis, non solum ut universalis Episcopus, sed etiam ut supremus Prælatus religionis, et ideo non erat ita decens aut conveniens, ut sub hac obligatione comprehenderetur. Ad quod etiam ponderari possunt verba ipsius formæ vovendi, *si in Præsidem alicujus Ecclesiæ promovear;* Pontifex enim non alicui Ecclesiæ tantum, sed universali Ecclesiæ præsidet; de illo ergo sermo non est. Quin potius occasione illius verbi dubitari potest an sub hoc voto comprehendatur Cardinalis ut sic, id est, qui non sit Episcopus; nam ille ex vi talis dignitatis nulli Ecclesiæ præest. Nihilominus verius censeo comprehendi; nam illud verbum explicandum est juxta Constitutionem ex qua forma illa vovendi sumpta est; Constitutio autem, parte decima, § 6, sic habet : *Promittat etiam Deo, quod si quando dicto modo compulsus prælationem aliquam extra Societatem admittat*, etc. Non est autem mihi dubium, quin Cardinalatus in omni proprietate et rigore sit prælatio extra Societatem; ergo etiam ille sub hac promissione comprehenditur. Unde vox alia, *Præses*, seu *Præsul alicujus Ecclesiæ*, ut æquipollens sumpta est; præsertim quia Cardinalis, licet Episcopus non sit, titulum habet alicujus Ecclesiæ, in qua jurisdictionem habet Episcopalem, et ideo illi præsidere dicitur.

17. *Eruitur sensus Constitutionis de non acceptanda dignitate.—Non intelligitur de Papatu.—Nec nisi de prima acceptatione dignitatis.* —Ultimo potest ex dictis obiter exponi Constitutio quæ habetur tertia parte, c. 3, § 13, sine facultate Generalis nullum posse dignitatem ullam extra Societatem admittere, nec Generalem posse illam dare, nisi Sedis Apostolicæ obedientia illum compellat. Ibi enim imprimis non comprehenditur dignitas Summi Pontificis. Quod patet, tum ex particula illa, *extra Societatem*, ut illam in numero decimo tertio ponderavimus; tum quia ibidem supponitur Sedem Apostolicam, id est, Pontificem, posse compellere Generalem ad dandam licentiam, quod repugnaret respectu ejusdem dignitatis, quia tunc Sedes Apostolica vacaret. Tum denique quia non decebat provisionem Sedis Apostolicæ quoad hoc quodammodo pendere a voluntate Generalis, ut in simili in numero præcedenti dixi. Deinde solum habet locum illa Constitutio circa acceptationem primæ dignitatis. Nam religiosus Societatis semel translatus ad statum Episcopalem, si transferatur postea ad alium Episcopatum meliorem, vel si, prius factus Cardinalis, postea fiat Episcopus, jam non indiget hac facultate Generalis; non solum quia jam non est sub obedientia ejus, sed etiam propter alia, quæ in num. decimo tertio et decimo quarto adduximus circa prædicta vota; est enim eadem ratio.

18. *Non acceptare absque licentia convenit omni religioso, interest tamen inter nostros et alios.* — Adverto præterea hanc obligationem de jure communi convenire omnibus religiosis respectu suorum Prælatorum ratione voti obedientiæ, ut in tomo superiori explicatum est; nonnulla tamen videntur in hoc esse specialia Societatis. Primum, quod facultas hæc reservatur Generali, quod in aliis religionibus regulariter non fit. Secundum, quod Generalis ipse non potest illam dare, nisi coactus obedientia Pontificis. Tertium, quod non solum inferiores religiosi, sed etiam ipsemet Generalis, si ei concedatur talis dignitas, non

potest illam acceptare sine consensu Societatis, ut habetur nona parte Constitutionum, c. 4, § 5, et cap. quinto, § 6, et in declaratione utriusque loci. Ubi etiam additur, Societatem non debere præstare consensum, sed expectare præceptum Pontificis, quod sub peccato obliget. Quod in aliis religionibus non postulatur, sed sufficit quod solus Pontifex consentiat, seu facultatem præbeat, argumento cap. *Cum venerabilis*, de Consuetudine, et c. *Si Abbatem*, de Electione, in 6.

19. *Extenditur dicta Constitutio ad non professos. — Ex adminiculo juris inducitur eis gravis obligatio.* — Rursus considero Constitutionem illam, non de solis professis aut coadjutoribus spiritualibus loqui, sed in universum de religiosis Societatis; nam simpliciter dicit, *Nullus possit*, etc.; comprehendit ergo omnes qui sub obedientia Generalis militant. Unde si contingeret (quod difficile non est) per amorem, vel favorem alicujus principis, scholarem approbatum in Episcopum eligi seu nominari, etiam ille non potest, ex vi hujus Constitutionis, acceptare Episcopatum sine licentia Præpositi Generalis. Hæc autem obligatio ex vi hujus Constitutionis non est ad peccatum, quia omnibus Constitutionibus generale hoc est, et nihil speciale de hoc est declaratum; unde cum scholares de hac re nullum votum emittant, videntur ad hoc non obligari sub peccato, sed tantum sub regula perfectionis. Nihilominus tamen ex adminiculo juris communis existimo hanc esse gravem obligationem. Cum enim hi scholares sint veri religiosi, et quoad obligationem obedientiæ tam non habeant velle aut nolle, quam quilibet alii, comprehenduntur sine dubio sub generali lege capituli *Si religiosus*, de Elect., in 6, quo declaratum est, in religioso gravem præsumptionem esse, acceptare electionem de se factam, sine consensu Prælati sui. In Societate autem per hanc Constitutionem declaratum est Generalem esse unicum Prælatum, ad quem hoc pertineat. Ergo in Societate acceptare dignitatem sine licentia Generalis est acceptare sine licentia Prælati. Nam, licet fingamus Provincialem aut Rectorem consentire, nihil facient; neque in ea re sunt Prælati; ergo est illa gravis trangressio, non quidem ex vi solius Constitutionis, sed, illa supposita, ex vi juris communis.

20. *Talis obligationis violatio annullat acceptationem.* — Et eadem ratione censeo, acceptationem vel electionem aliter factam esse irritam ex vi prædicti capitis; quod eodem modo induci potest. Et ad idem ponderari potest verbum illud nostræ Constitutionis, *nullus possit*, quod de se sufficit ad irritandum, ut vulgare est apud Doctores; et idem cum proportione est de Generali, quia respectu illius Societas est Prælatus ejus, et ideo de illo etiam dicitur in Constitutione: *Non debet, nec potest.* Præter hæc vero additur in professis omnibus obligatio voti, ratione cujus non possunt ipsi consentire, nisi præcipiantur ab habente potestatem, etiamsi Generalis facultatem daret. Observo enim Constitutionem hanc, quæ prohibet Generali ne hanc facultatem præbeat, nisi coactus obedientia Pontificis, non obligare Generalem ipsum tanquam proprium præceptum, sed per modum simplicis regulæ; neque hanc obligationem seu Constitutionem esse speciali voto confirmatam; et idem est de Societate respectu Generalis. Posset ergo contingere ut Generalis aut Societas, indebite utendo potestate sua, vel ex aliqua epikeia, talem facultatem daret sine præcepto Pontificis; illa ergo non obstante, obligabitur professus ad non acceptandam dignitatem (quanquam si acceptaret, valeret electio) donec præcipiatur; quæ obligatio in scholari approbato non invenitur, quia nascitur ex voto speciali, quod scholares non emittunt.

CAPUT X.

DE VOTO MANIFESTANDI PROCURANTES DIGNITATEM, QUOD INTER ALIA A PROFESSIS SOCIETATIS EMITTITUR.

1. *Videri votum hoc procedere solum de dignitatibus intra Societatem.* — Ut ambitio dignitatum et Prælationum, tam intra Societatem, quam extra illam, nullum in eadem, quoad fieri posset, locum haberet, non fuit contentus B. Ignatius professos speciali voto obligare ad eas non procurandas; sed etiam addidit votum, quo promitterent manifestare hoc Societati, quemcumque in hoc peccare intelligerent. Verba Constitutionum, parte decima, § 6, hæc sunt: *Omnes professi se nihil unquam ad eam* (id est, dignitatem obtinendam) *acturos, et quos agere animadverterint delaturos, Deo ac Domino nostro voveant.* Circa quem locum advertendum occurrit, ex vi illius solum videri præcipi, ut hoc votum fiat de dignitatibus et prælationibus Societatis. Nam verba proxime præcedentia sic habent: *Erit summi momenti, ut*

perpetuo felix Societatis status conservetur, diligentissime ambitionem submovere, ac aditum ad dignitatem, vel prælationem ullam directe vel indirecte quærendam in Societate præcludere; et proxime subduntur verba illa citata, *omnes professi*, etc. Ex quo contextu plane constat, illud relativum, *ad eam obtinendam*, referre solum dignitatem et prælationem in Societate. Item, quia de aliis extra Societatem statim subditur : *Promittant etiam ad nullam extra Societatem prælationem, vel dignitatem se quidquam acturos*. De deferendis autem prætensoribus harum dignitatum nihil subjungitur. Nec dici potest hæc posteriora verba intelligenda esse juxta priora, quia hoc nullum habet in contextu fundamentum, et materiæ sunt omnino diversæ; sicut e converso in posteriori clausula additur promissio non acceptandi dignitatem extra Societatem, nisi præcepto cogantur, quod, quia in priori additum non fuit, ad dignitates intra Societatem non extenditur, ut supra, cap. octavo, numero secundo, vidimus; ergo similiter, etc.

2. *Oppositum resolvitur. — Puncta tria hujus capitis.* — Nihilominus praxis Societatis habet, ut de utrisque dignitatibus hoc votum fiat. Nam post duo vota non procurandi prælationem aut dignitatem intra vel extra Societatem, additur : *Tum si quem sciam aliquid prædictorum duorum curare, vel prætendere, promitto illum remque totam me manifestaturum Societati, vel Præposito ejus.* Unde non est dubium quin hoc votum obliget in utroque genere dignitatum, sive illud fiat ex vi prædictæ Constitutionis, sive (quod mihi propter argumentum numero præcedenti factum probabile est) illa fuerit extensio quædam a tertia generali Congregatione facta, cujus auctoritate, decreto quadragesimo sexto, forma vovendi a prima Congregatione jam præscripta, decreto 102, ita extensa est, nam ad hoc potestatem habet Congregatio generalis; et fortasse cum illi tertiæ Congregationi interfuerint multi ex patribus, qui et intentionem B. P. Ignatii, et usum Societatis a principio cognoverunt, hanc ejus fuisse mentem declararunt, licet illis verbis Constitutionis satis explicata non fuerit. Hoc igitur voto supposito, tria sicut in præcedenti capite circa illud declaranda occurrunt, utilitas, materia, et obligatio.

De utilitate hujus voti.

3. *Non videri utile. — Puncti resolutio bipartita. — Probatur utraque pars auctoritate.* —Circa utilitatem ratio dubitandi esse potest, quia vel hoc intelligitur de detegendo crimine alterius, quando ad commune bonum Societatis est necessarium, et potest cum fructu fieri, vel absolute et sine limitatione, ut verba sonant. Priori modo votum est parum utile, quia tunc ipsa ratio charitatis obligat et sufficit inter viros religiosos, neque oportet laqueos addere; posteriori autem modo votum esset iniquum, quia sine necessitate et fructu boni communis non est proximus infamandus. Nihilominus dicendum est, votum hoc et sanctum, et utile esse Societati. Quod auctoritate sufficienter probatur ex approbatione Summorum Pontificum, vel generali, ut a Paulo III et Julio III, confirmantibus institutum, et approbantibus Constitutiones, vel speciali, ut a Gregorio XIII, in Constitutione *Ascendente Domino*, ex qua etiam colligitur hoc votum cadere in utrasque dignitates; nam post vota non prætendendi dignitatem intra aut extra Societatem subditur : *Item Societati, vel ejus Præposito manifestaturos, si quem sciant aliquid hujusmodi moliri.*

4. *Probatur deinde ratione quoad priorem partem.* — Ratio autem quoad honestatem hujus voti clara est, quia deferre ad Superiorem peccatum subditi, maxime quando vergit in commune detrimentum, per se et ex objecto bonum est, dummodo debito fine et circumstantiis vestiatur. Sic Christus dixit, Matth. 18 : *Dic Ecclesiæ;* votum autem hoc, quamvis simpliciter et absolute fiat, intelligendum est de revelatione justa et charitati consentanea, ut in simili dixit Sylvester, verb. *Denunciatio*, q. 5, quod explicare non fuit necesse, quia et ex materia ipsa, et ex ratione voti erat satis manifestum, nam certum est hoc genus delicti multum posse nocere Societati. Certum etiam est hoc nocumentum majus futurum, si tale delictum a scientibus occultetur; nam et timor pœnarum, et providentia Superiorum multum juvare potest ut illud non serpat, neque effectum habeat. Est ergo per se bonum, ac moraliter necessarium ad commune bonum Societatis, ut Superioribus manifestetur; ergo hoc etiam vovere honestum est.

5. *Probatur quoad posteriorem.* — Quod vero etiam utile sit, declaratur, tum quia licet charitas possit per se ad hoc obligare, tamen peculiaris obligatio religionis ex voto et est magis clara et expressa, et multum solet movere conscientiam religiosi; tum etiam quia

hoc votum non tantum obligat, supposita alia obligatione charitatis, sed absolute, quoties id potest honeste fieri, etiamsi alias non esset præceptum. Sæpe enim accidere potest ut revelare peccatum fratris Superiori possit honeste fieri, non tamen sit sub præcepto, quia præcepta affirmativa non obligant pro semper, etiam supposita honestate actus, nisi intercedat sufficiens necessitas; hæc enim separabilis est ab honestate, etiam in præsenti materia. Nam ad honestatem sufficit aliqua utilitas, quæ tamen non semper satis est ad præcepti obligationem; si ergo quis obligetur ex voto ad subveniendum hoc remedio Societati, non solum quando necessitas charitatatis cogit, sed etiam quando utilitas majoris boni suadet et honestat actum, in magnam profecto utilitatem religionis cedet tale votum. Ita ergo est in præsenti voto, ut amplius ex illius declaratione constabit.

De materia ejusdem voti.

6. *Explicatur materia remota per tres quæstiunculas. — Prima resolutio.* — Circa materiam ergo hujus voti distingui potest remota et proxima. Remota, est peccatum ambitionis in procuranda dignitate, intra vel extra Societatem. Proxima, est manifestatio illius peccati. Circa priorem inquiri potest primo qualis et quanta futura sit hæc ambitio, ut sit materia hujus voti; sed in hoc regula desumi potest ex dictis supra, in cap. 7, usque ad numerum duodecimum, circa votum non ambiendi dignitates; ibi enim declaravimus quid sufficiat ad violandum graviter illud votum; illa ergo ambitio, quæ fuerit peccatum mortale contra votum illud, est materia sufficiens in suo ordine ad hujus voti obligationem; nullo enim certiori modo potest hæc materia designari. Quod etiam ex verbis Constitutionis satis colligitur, quæ sic habent: *Promittant se nihil unquam ad eam obtinendam acturos, et quos agere animadverterint, delaturos.* Eadem ergo actio, quæ cavenda promittitur, deferenda vovetur, si in alio animadvertatur.

7. *Secunda quæstio.— Resolvitur.*— Quæri vero subinde potest an oporteat tale peccatum in altero esse contra suum votum, ut sit materia hujus voti; quod est quærere an hoc votum obliget ad manifestandum judicialiter illud peccatum commissum a quocumque religioso Societatis (nam de fraterna manifestatione res videtur clara, ut lib. 10, c. 9, constabit), vel solum ab eo qui ex voto speciali illud cavere tenetur. Potest enim etiam scholaris approbatus in hoc delinquere, ut ex dictis in cap. præcedenti, numero undecimo nono, intelligi potest, quamvis nullum votum de hac re fecerit; tenebiturne ergo professus Societatis, ex vi hujus voti, illum manifestare? Respondeo mea sententia non teneri. Nam, licet in forma vovendi dicatur, *si quem sciam;* et in Constitutione, *et quos agere animadverterint;* tamen ex subjecta materia et ex contextu constat, illa relativa eos tantum referre, qui ex voto ad delictum illud cavendum obligantur. Ratio vero esse potest, quia, licet Societati maxime expediat ut omnes, qui quocumque modo sunt membra ejus, omnem ambitionem evitent, nihilominus non omnes ad votum de hac re emittendum obligantur, sed sufficienter in hac parte provisum creditur Societati, si præcipua membra ejus, quæ jam sunt cum illa (ut sic dicam) ultimate conjuncta, hoc vinculo obligentur; cum in illis magis timeri posset hoc vitium, quia futuri sunt digniores, et ad hujusmodi munera aptiores et propinquiores. Sic ergo sufficiens visum est, si votum manifestandi hoc delictum solum in ordine ad easdem personas fiat. Item sicut scholares approbati non tenentur ex speciali voto deferre professum, etiamsi illum in hoc peccare animadvertant, sed solum ex communi regula, et lege charitatis, ita neque e contrario professi tenentur ex suo voto ad manifestandum hoc delictum judicialiter, etiamsi in scholari illud animadvertant, sed solum ex eadem regula, et lege charitatis. Tandem potest etiam circa hanc partem inquiri, an peccatum hoc debeat esse publicum, vel occultum sufficiat; item an certum, vel etiam dubium. Sed hæc tractabuntur commodius explicando obligationem hujus voti, in tertio puncto.

8. *Materia proxima duplex.—Et de quanam procedat votum.* — Circa alteram partem materiæ, quam proximam appello, dubitari potest de qua manifestatione seu denunciatione in ea sit sermo. Duplex enim esse potest denunciatio, quantum ad præsens spectat: una judicialis, quæ ordinatur ad punitionem delicti jam commissi, et consequenter ad vitanda similia, non solum in ipso qui denunciatur, sed etiam in aliis. Alia paterna, seu fraterna appellatur, quæ ordinatur præcipue ad emendationem in futurum, vel propter spiritualem salutem ipsiusmet delinquentis, vel præcipue propter bonum alicujus communitatis, cujus grave detrimentum ex tali

delicto probabiliter timetur. Dubitari ergo potest de qua istarum denunciationum intelligendum sit hoc votum, nam ipsum indifferenter fit; et tamen ad executionem ejus multum refert, an uno vel alio modo facienda sit denunciatio. Quia si votum solum obligat ad denunciationem paternam, non tenebitur quis judicialiter denunciare, et consequenter non poterit Prælatus Societatis ad punitionem delicti procedere, cujus oppositum Constitutio supponit, pœnam inhabilitatis imponens propter hoc delictum, nec sine causa, quia alias non esset illud sufficiens remedium ad cohibendum hoc delictum. Item quia alias servandus esset in hac denunciatione ordo correctionis fraternæ, et admonendus esset prius delinquens, si esset spes emendandi, vel si esset emendatus, non esset facienda; quæ omnia videntur esse contra finem et intentionem hujus voti, quæ fuit efficacius remedium adhibere, ut nemo auderet vitium hoc in Societate introducere. Quod si propter hæc dicamus, votum hoc intelligi de denunciatione judiciali, sequitur neminem obligari ad exequendum hoc votum, nisi quando potuerit probare delictum, quia judicialis denunciatio non potest licite aliter fieri, nam esset fini improportionata, et per illam infamaretur proximus sine fructu, et daretur occasio faciendi similes injurias proximo. Illud autem consequens videtur etiam nimium enervare vim hujus voti, et efficaciam hujus remedii. Posset enim hoc delictum serpere in Societate, et multum illi nocere, priusquam esset probabile in judicio.

9. *Auctoris resolutio.* — *Quid ad difficultates in num. præcedenti.* — Ad hanc dubitationem breviter dicendum est, materiam hujus voti præcise et indefinite esse accipiendam, prout verba sonant, de manifestatione facienda Præposito, eo modo quo licite fieri potuerit. Cum enim votum indistincte fiat, non possumus nos illud limitare citra id quod materia voti intrinsece postulat; hoc autem solum est, ut actio honeste et utiliter fiat. Quocirca, quando circumstantiæ non juvant, ut denunciatio judicialis fieri possit, paterna autem seu fraterna, aut quocumque alio nomine vocetur delatio alia ad Superiorem commode et utiliter fieri possit, illa erit sufficiens materia hujus voti, quia per illam satis expletur, quia solum seu indistincte promissa est manifestatio Superiori; unde non est dubium quin ad illam faciendam tunc obliget hoc votum. Si autem judicialis denunciatio commode fieri possit, etiam poterit fieri licite, constatque sufficientem esse ad hoc votum explendum. Existimo autem immediate non cadere sub obligationem ejus, quia plus involvit quam promissum sit. Semper ergo satisfiet voto huic, simpliciter manifestando rem Superiori, qui judicabit an debeat procedi ad denunciationem judicialem, poteritque obligare subditum, ut illam faciat, si expedire censuerit, si non in virtute hujus voti, saltem in virtute obedientiæ, quod satis est. Ad difficultates autem positas respondere nunc non est necesse, quia neutram partem admittimus tanquam definite necessariam, in quo sensu illæ procedunt, et ideo non sequuntur incommoda, quæ ibi inferuntur. Quid autem dicendum sit de nonnullis casibus qui ibi tanguntur, in sequenti puncto attingemus.

Quando et quibus circumstantiis hoc votum obliget.

10. *Quæstiuncula prima, cum qua notitia delicti obliget hoc votum.* — Circa obligationem ergo hujus voti, quia affirmativa est, explicare oportet quando, et cum quibus circumstantiis obliget; est enim hæc obligatio quasi præcepti affirmativi, cujus natura est ut non obliget pro semper, sed tempore opportuno, et cum debitis circumstantiis. Primo ergo dubitari potest, quæ et quanta notitia de delicto alterius requiratur in habente hoc votum, ut obligetur ad manifestandum illud Superiori. Videtur enim quælibet probabilis conjectura, vel suspicio sufficere, saltem ut in eodem gradu, et sine majori exaggeratione aperiatur Superiori. Quia talis manifestatio tunc etiam est consentanea fini hujus voti, nam potest esse utilis ad impediendum majus malum, vel tollendam suspicionem, si fundamentum non habuerit. Videtur etiam consentanea verbis Constitutionis; nam in decima parte, § 6, dicitur, *quos animadverterint*, quod verbum generalem significationem habet, complectentem omnem illum modum cognitionum. Unde in octava parte, c. 6, § 2, in declarat. A, hic casus distinguitur quoad modum punitionis, quando de illo satis constat, vel solum est suspicio probabilis aut non satis probata. Unde videtur supponi in omnibus his casibus esse manifestandum.

11. *Resolvitur obligare solum cum notitia certa.* — In hoc dubio, tractari potest, quid sit in obligatione, vel quid liceat aut expediat. Quoad priorem, existimo votum hoc non obligare, nisi supposita certitudine delicti. Pro-

batur ex forma vovendi: *Si quem sciam*, etc., quod verbum retinetur etiam in Constitutione *Ascendente Domino*. Est autem sumendum in ea proprietate, in qua saltem communi modo loquendi usurpatur; nullus autem prudens dicit se scire, nisi quæ morali saltem certitudine novit; licet enim non oporteat interpretari illud verbum in dialectico rigore, saltem moralis et juridica proprietas retinenda est; juridice autem nullus dicitur scire, nisi qui moralem certitudinem de re habet. Unde glossa, in leg. 2, § antepenult., ff. de Aqua pluviali arcenda, dixit, *scire* esse veritatem visu perceptam in mente retinere; ubi per visum intelligit quamcumque experimentalem rei cognitionem. Sic enim Bartolus dixit, per visum intellexisse omnem sensum in l. 1, ff. de Interrogatoriis actionibus, quam refert Navarrus in cap. *Si quis autem*, de Pœnit., d. 7, num. 9, qui addit per visum etiam intelligi posse puram intellectualem cognitionem, sed non est necesse, quia agimus de scientia humana et practica.

12. *Quæ certitudo requiratur.* — Addo vero ad scientiam, de qua agimus, non oportere rem esse visam, aut proprio experimento cognitam; nam si certa humana fides, per testimonia fide digna, de illa habeatur, satis erit; nam hæc sufficit ad moralem certitudinem. Unde Innocentius, in c. *Cum in causa*, de Juramento calumniæ, juramentum de veritate dicenda, quam quis scivit, non solum esse posse de his quæ quis vidit, sed etiam de his quæ indubitanter credit, non solum fide divina, sed etiam humana. Consentit Felinus, referens plures alios, in cap. 1, de Summa Trinit. et fid. cathol., ubi specialiter notandum est, quod cum Dominico et aliis dicit, posse aliquem dicere pro certo scire, quod ab uno fide digno tanquam certum accepit. Quod etiam significat Navarrus, in cap. *Inter verba*, concl. 6, corol. 66, n. 389; qui etiam allegant glossam, in leg. *Si quis extraneus*, § *Sciendum*, alias *Si quis*, ff. de Acquirenda hæreditate, et in leg. *Titio fundus*, ff. de Condit. et demonstrat. Sed illæ parum aut nihil ad rem præsentem dicunt. Denique addit Navarrus hanc moralem certitudinem sufficere, ut subditus teneatur manifestare delictum Prælato interroganti an illud sciat, sive per generalem, sive per particularem inquisitionem; sic ergo in præsenti sufficit similis certitudo, ut votum obliget ad manifestationem. Ratio autem est, quia tunc subest materia hujus voti in omni proprietate verborum, si moraliter accipiantur, ut revera sumenda sunt; subest etiam ratio sufficiens boni communis, per medium ordinatum, quia per illam manifestationem potest facile perveniri ad exactam cognitionem delicti, maxime si revelentur personæ a quibus talis notitia accepta est.

13. *Satisfit argumento in n. 10.* — *Licet cum minori notitia denuntiare fraterne.* — Quod autem minor notitia, aut quælibet alia suspicio non sufficiat, satis ostensum est ex ipsa forma vovendi, per quam declarandum est aliud verbum Constitutionum, *si animadverterit.* Quod etiam in rigore significat satis certam cognitionem. Alio vero in loco Constitutionum, quamvis supponatur aliquando posse negotium hoc de aliqua persona tractari, propter solam suspicionem, eamque non inveniri probabilem post exactam rei examinationem, non tamen asseritur, cum sola illa suspicione obligare votum ad hujusmodi manifestationem. Nec denique satis est quod illa possit esse utilis, quia ad voti obligationem oportet inspicere materiam ejus; neque oportet voveri manifestationem pro omni eventu, in quo potest esse utilis; satis enim fuit providere casibus certis, et moraliter necessariis. Quocirca, licet in casu solius suspicionis, vel opinionis non satis certæ, obligatio hujus voti non cogat, nihilominus sæpe poterit manifestatio esse licita, si pure et simpliciter fiat in eo gradu in quo habetur, eo fine ut Superior, ea cognitione instructus, attentius vigilet, et prudenti modo perspiciat an res illa majus habeat veritatis fundamentum, vel, si nullum invenerit, ut etiam suspicionis occasio tollatur.

14. *Quæstiuncula secunda, an dictum votum obliget denunciare delictum præteritum.* — Secundo dubitari potest, an hoc votum obliget denuntiare delictum quod præteritum est, et in futurum omnino non pendet; ut, verbi gratia, si mihi constat aliquem professum aliquando ambiisse prælationem, jam vero omnino cessasse, ut non sit morale periculum reincidendi, an tenear nihilominus illius delictum Generali manifestare, sive ille consecutus fuerit dignitatem quam ambierat, sive non; hoc enim ad præsentem obligationem nihil referre videtur, cum effectum consecutus non augeat nec minuat delictum. Pars ergo affirmans suaderi potest, quia hæc manifestatio non ordinatur præcipue ad emendationem privatæ personæ, sed ad commune bonum Societatis, ut in illa omnino impediatur

hoc ambitionis genus, ad quod valde necessarium esse potest, etiam in eo casu rem manifestare.

15. Nihilominus dicendum censeo in eo casu votum non obligare. Probatur, nam verba voti hæc sunt: *Si quem sciam aliquid prædictorum duorum curare, vel prætendere,* scilicet, de præsenti; non vero dicit, curasse aut prætendisse, quod longe diversum est; nec obligatio rigorosa est ultra verborum exigentiam extendenda. Atque idem probant verba Constitutionum, decima parte, § 6, *et quos agere animadverterint delaturos;* et verba Gregorii XIII: *Si quem sciant aliquid hujusmodi moliri.* Declaratur præterea, nam ubi B. Ignatius voluit hanc obligationem ad præteritum actum extendere, id expressit; cum ergo id non expresserit, signum est noluisse. Antecedens patet ex octava parte Constitutionum, c. 6, § 2, ubi pro eo tempore, quo Societas congregata est ad eligendum Generalem, omnibus electoribus præceptum imponitur: *Unusquisque sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, teneatur Vicario manifestare, vel alicui ex antiquioribus professis, qui cum Vicario conferat, si sciat aliquem hoc munus affectasse, vel etiam tunc affectare directe aut indirecte, id procurando, vel signo aliquo id declarando.* Quod præceptum peculiare est, et distinctum ab obligatione voti, et non habens locum in aliis dignitatibus vel prælationibus, sed solum in Generalatu, propter rei gravitatem, et idcirco specialiter extenditur ad præteritum tempus, quia ibi etiam consideratur dignitas eligendorum, et fidelitas eligentium, et utriusque existimatio valde minuitur ex tali delicto, etiamsi præteritum sit; ergo ab eo casu, ut ab speciali, optimum sumitur argumentum ad negandam extensionem illam in generali obligatione, in qua non exprimitur.

16. *Explicatur præceptum de revelanda præterita affectatione generalatus.* — Eo vel maxime quod etiam in illo præcepto, illud præteritum, *affectasse,* non est extendendum ad totum tempus vitæ præteritæ, sed ab obitu Generalis usque ad tempus electionis, ut videtur declaratum a quarta Congregatione generali, in formula generalis Congregationis, § vigesimo primo, ubi etiam declaratur, præceptum illud non tantum obligare respectu eorum qui ad electionem congregati sunt, sed respectu omnium de Societate, *quicumque, et ubicumque sint, qui ab obitu P. Generalis ad electionem usque, pro se, aut pro aliis ambierint,* quia nimirum de omnibus potest fieri electio, et omnes possunt electionem perturbare; præceptum autem manifestandi licet ibi non videatur imponi omnibus de Societate, sed solum ad electionem congregatis, nam ad illos tantum loquitur dicta Constitutio, tamen in formula Congregationis generalis, § 82, extenditur præceptum sanctæ obedientiæ ad omnes qui sciverint similem ambitionem, sive sint ex numero congregatorum, sive non; ibi vero non agitur quidem de electione Generalis, sed assistentium; tamen ob identitatem rationis potest inde sumi argumentum, vel interpretatio prioris præcepti, quamvis in materia odiosa. Prædicto autem modo merito fit illa extensio ad præteritum, quia quamvis forte ambitio cessaverit, effectus ejus moraliter durare censetur ob tempo ris brevitatem; imo vix potest moraliter præsumi emendatio; at vero in materia hujus voti nulla est limitatio, vel designatio præteriti temporis, et ideo in illa non fit hæc exceptio, alias quamtumvis lapsus aliquis finitus jam esset, emendatus ac sopitus, excitandus esset propter obligationem hujus voti; quod nec charitati consentaneum est, nec Societati necessarium aut utile.

17. *Ad argumentum pro parte affirmativa in num. 14.* — Unde ad rationem in contrarium respondetur imprimis, ut supra dixi, in numero decimo tertio, ad obligationem voti non quamcumque utilitatem esse spectandam, sed materiam, et verba quibus fit votum. Deinde, licet ex tali manifestatione sperari possit illa generalis utilitas, quod delicta non maneant impunita, tamen non est hæc, quæ præcipue per hoc votum intenditur, sed præcludere aditum ad quærendam, vel obtinendam dignitatem per ambitionem; ad hunc autem finem satis est ambitionem, quæ aliquo modo durat, impedire. Ut autem ambitio finita censeatur, non satis est mutasse voluntatem, vel egisse pœnitentiam prioris delicti, nec cum effectu cessasse novam sollicitudinem, et negotiationem ad dignitatem obtinendam; sed necesse est præteritum factum ita retractari, seu impediri, ut effectum non habeat, id est, ut ex vi negotiationis factæ, dignitas non obtineatur, alioqui et finis primarius voti perseverat, et materia etiam durare virtualiter censetur. Et ad confirmandam totam hanc doctrinam facit, quod communiter Doctores tradunt circa præcepta Superiorum inquirentium delicta in generali ad ea emendanda vel impedienda; excusant enim subdi-

tos ab onere talium præceptorum, quando delictum omnino cessavit, et nullum novum periculum omnino timetur, ut videre licet in Navarro, c. *Inter verba*, concl. 6, corollario sexagesimo sexto; Soto, lib. 5 de Justit., p. 5, articulo primo, vers. *Et hic sumenda est regula;* Corduba, in Summa, q. 64, qui alios refert.

18. *Quæstiuncula tertia circa idem tertium punctum, an votum obliget denunciari occultum.* — Tertium dubium est, an hoc votum obliget quando delictum alterius occultum est; et ratio dubitandi esse potest, quia hoc votum absolute fit. In contrarium autem est, quia manifestare occultum delictum fratris videtur intrinsece malum, quia Ecclesia non judicat de occultis; denunciatio autem, quæ fit Ecclesiæ, vel pastoribus ejus, ordinatur ad aliquod Ecclesiæ judicium; ergo si fiat de re occulta, est prorsus inutilis ad hunc finem; ergo si fiat, erit pura detractio, et consequenter intrinsece mala. Unde de inquisitionibus generalibus est communis resolutio, neminem teneri ad denunciandum quod probare non potest: Angelus, verb. *Denunciatio*, numero decimo tertio; Sylvest., q. 4, numero quinto, verb. *Excommunicatio*, 2, dub. 8, n. 18, qui tamen hoc limitat ad denunciationem publicam, cum Rosella, eodem verbo, numero decimo sexto; talis autem esse videtur manifestatio, de qua hic agimus; et idem sentiunt plures alii, quos refert et sequitur Corduba, paulo ante citatus, et libro primo Quæstionarii, q. 43, et plura de hac materia infra videbimus, libro decimo per varia capita, explicando quamdam regulam Societatis; et quia ex illa generali materia hæc specialis pendet, ideo in præsenti breviter hoc dubium expediemus.

19. *Præmittuntur varii gradus.* — Primo ergo vulgaris distinctio præmittenda est de delicto publico vel occulto, in utroque enim membro varii sunt gradus, ut tangitur in cap. *Vestra*, de Cohabit. cleric. et mulier., et a Doctoribus ibi; tamen ad rem præsentem explicandam distinctius possunt ita proponi: quoddam enim delictum est ita occultum, ut sub secreto confessionis sciatur; et hoc in quæstionem non venit, quia semper intelligitur exceptum, vel potius illud non reputatur scitum. Aliud est ita occultum, ut per solam secretam consultationem ordinatam ad bonum et remedium animæ delinquentis sciatur. Tertio est occultum, quod sub communi naturali secreto scitur per solam relationem seu narrationem ipsiusmet delinquentis, vel alterius. Quarto, est occultum quod unus novit per certam scientiam, seu visionem, a nullo autem alio scitur. Quinto, quod unico tantum testimonio præter ipsum denunciantem probari potest. Sexto, quod est sufficienter probabile per duos vel tres testes, quamvis de illo nulla sit infamia, vel major notitia, et hic gradus participare incipit aliquid de publico, quamvis absolute tale delictum non censeatur publicum a Theologis, nec Juristis, sed proprio nomine dicatur probabile, ut videre licet in Cajetano, et aliis 2. 2, quæstione trigesima tertia, articulo septimo; Navarro, in Summa, c. 27, num. 255; Adriano in 4, materia de correctione fraterna, et aliis citatis et citandis.

20. *Gradus varii publici delicti.* — Publicum ergo dicitur, quod ab aliqua communitate, vicinia aut familia scitur, vel saltem a majore parte ejus, oportet tamen ut familia sit saltem decem personarum, juxta frequentius arbitrium Doctorum quos citavimus; unde saltem necesse est ut a sex, vel septem personis sciatur; et hoc credo in præsenti sufficere, etiamsi non sit ille numerus major pars communitatis. Quis enim dicat tantum esse publicum hoc delictum ambitionis, de quo agimus, quando scitur in majori parte totius Societatis, vel totius domus, in quo sunt centum, vel plures personæ, vel totius Congregationis generalis constantis etiam magno numero personarum? Satis ergo est quod a pluribus certo sciatur; numerus autem definiri non poterit, nisi prudenti arbitrio; sex autem aut septem videtur sane numerus sufficiens, saltem ad minimum gradum publici facti. Nam aliud dicitur notorium, quod frequentiorem requirit notitiam; aliud dici potest famosum, quod, præter certam notitiam plurium, addit infamiam inde ortam. Præter hæc vero dici etiam potest famosum, vel etiam laborare infamia delictum, quod a multis scitur per relationem tantum, ab uno tamen oculari teste manantem. Denique aliquando est infamia de delicto, cujus origo ignoratur, solumque de publico rumore constat.

21. *Primum pronunciatum quoad denunciationem judicialem.—Secundum pronunciatum.* — Ad dubium ergo propositum respondeo imprimis, quocumque ex dictis nuper modis delictum sit publicum, vel etiam sufficienter probabile, votum hoc obligare ad ejus manifestationem. Quod est certum, quia tunc manifestatio licita est, sive fiat per denunciatio-

nem secretam et paternam, sive judicialem, estque utilis ad finem voti, et comprehensa sub verbis ejus. Solum potest esse difficultas, an ultimus modus infamiæ sufficiat ad denunciationem judicialem, de qua dicam statim. Addo ergo etiam, quando delictum est semiprobabile, id est, ab uno fide digno teste sufficienter notum (qui erat quintus modus in numero decimo nono positus), obligare votum, quia etiam tunc potest licite fieri, saltem per secretam et paternam denunciationem, ut ex dicendis a fortiori patebit. Quin potius credo etiam tunc posse fieri judicialem denunciationem, ita ut denuncians non se obliget ad integram probationem, sed solum ad manifestandum quod scit. Nam materia est pertinens ad commune bonum, cui præferendum non est privatum incommodum, et ille modus denunciationis potest esse valde utilis ad illum finem, quia deserviet ut Superior possit legitime interrogare testem, et ut post illius testimonium possit juramento, vel alio convenienti modo cogere reum ad veritatem dicendam; imo addit Navarrus dicto c. *Inter verba*, num. 381 (ubi hanc sententiam tenet), quod ipsemet denunciator potest esse testis simul cum alio ad probandum delictum via denunciationis, ad effectum injungendi pœnitentiam, et emendandi peccatum.

22. *Tertium pronunciatum.* — *Expeditur ratio utrinque dubitandi in n.* 18.— Extra hos vero casus, in omnibus aliis modis occulti delicti, non potest quis etiam occasione hujus voti procedere ad denunciationem judicialem; quia talis denunciatio per se non est rationi consentanea, quod intendunt auctores in ratione dubitandi numero decimo octavo allegati, et probat ratio ibidem facta. Atque eodem modo dicebamus supra, numero duodecimo, quoties laborat infamia delinquens, etiamsi non constet an ex aliqua scientia orta sit, posse deferri ad Superiorem, ut in eo delicto judicialiter procedat, eo modo quo licite potest, dummodo saltem ipsa infamia sufficienter probari possit; quia id satis est ut possit Superior postea juste inquirere, et convenientia remedia adhibere.

23. *Quartum pronunciatum, attinens ad denunciationem paternam.* — *Sumitur ex auctoribus.* — *Ratio ad idem.* — At vero de secreta seu paterna denunciatione distinguendum est; nam, licet delictum sit occultum quarto modo posito in numero decimo nono, id est, soli eidem personæ per certam experientiam seu visionem cognitum, nihilominus, per se loquendo, potest delictum secretum manifestari Præposito Generali. Ita sumitur ex Covarruvia, lib. 1 Variarum, c. 11, num. 6 et 7; Adriano, Quodlib. 11, litter. R; Soto, Relect., de Tegendo secreto, memb. 2, quæst. 4, concl. 2; Navarro, in Manuali, c. 18, n. 61, et cap. *Inter verba*, conclus. 6, et aliis Doctoribus, dicentibus hunc modum denunciationis esse licitum, quando ordinatur ad vitandum aliquod damnum grave, vel communitatis, vel alicujus tertiæ personæ. In præsenti enim non agitur præcipue de vindicando ambitionis delicto, sed de impediendo communi nocumento religionis, quod esset maximum, si dignitates per ambitionem obtinerentur, vel si hoc vitium paulatim in hac religione introduceretur; quod facile timeri posset propter propensionem magnam hominum ad hujusmodi vitium, et plures occasiones ejus, quæ in hac religione esse possunt, cui tale vitium maximam perniciem afferret. Unde Soto, dicta quæst. 4, de Secreto, dub. 1, post tertiam conclusionem, inter peccata, quæ per se vergunt in perniciem publicam, ponit ambitionem, et subornationem suffragiorum in cathedris et in aliis electionibus, quod non sine multorum scandalo fieri experientia satis docet. Hinc ergo concluditur ratio assertionis, quæ generalis est, quia bonum commune præfertur privato, et e converso nonnullum nocumentum privatæ personæ, et præsertim nocentis, permittendum est, vel contemnendum, propter vitandum majus damnum, vel communitatis, vel alicujus innocentis. In præsenti autem damnum, proveniens ambitioso ex manifestatione peccati ejus occulti, parvi momenti est comparatione nocumenti, quod ex ejus vitio religioni potest provenire. Imo etiam respectu ejusdem religiosi, potest in majus bonum redundare; nam damnum solum est parva quædam infamia apud Superiorem, commodum autem est ut vitetur spirituale ejus damnum, et periculum; ergo.

24. *Objectio bipartita.* — Dices : licet hic finis bonus sit, medium tamen non est proportionatum, quia si delictum est occultum, etiamsi reveletur Superiori, nullum potest medium adhibere; quia nec potest interrogare reum, nec si interroget, ille tenebitur confiteri delictum, quia non juridice interrogatur; quod si neget, illi potius est fides adhibenda; præsumitur enim innocens, qui non probatur nocens. Neque etiam potest de tali delicto inquirere in particulari, quia esset infamare talem personam. Denique datur aliis

occasio falsa denunciandi, si possunt occulta dicere, quæ probare non possunt. Respondeo ad priorem partem, quamvis illud medium non sit omnino efficax, non tamen esse inutile, et in ea opportunitate esse unicum et maximum remedium, quod adhiberi potest, et ideo pro capacitate materiæ esse satis proportionatum, et in tanto periculo communis boni non esse omittendum. Nam imprimis sæpe contingit, ut quod unus scit, putans rem esse occultam, et sibi soli notam, alius eodem modo idem sciet, vel eadem via, aut alia simili; et tunc si uterque recurrat ad Superiorem, erunt duo testes, qui licet fortasse contestes non sint, et ad ordinariam pœnam non sufficiant, multum tamen conferre poterunt ad remedium adhibendum, præsertim in causa pertinente ad bonum commune, ut constat in hæresi, proditione, etc. Deinde etiamsi unus solus secreto denunciet, deserviet, ut Superior attentius invigilet et observet personam et actiones ejus, et omnia indicia vel circumstantias quæ veritatem indicare valeant. Potest etiam generalem aliquam inquisitionem facere, nullam suspicionem de tali persona ostendendo, sed solum de ipso delicto, aut de possibilitate ejus, ex officio procedendo, ut ita intelligat an aliquis rumor de tali persona sparsus sit; et ita juxta comparatam cognitionem prudenti arbitrio poterit remedium adhibere, etiamsi non puniat peccatum. Quod in Societate facilius est Præposito Generali, quia ad ipsum pertinet distributio omnium dignitatum seu Prælationum ejus, et ipse etiam debet præbere consensum, ut extra illam acceptetur; quod si agatur de ambitione Generalatus, ad Vicarium Generalem pertinet hujusmodi cura et providentia. Nam in eo casu tam occulti criminis, satis esse videtur rem illi manifestare; nam per hoc satis impletur votum manifestandi *Societati, vel Præposito ejus*. Vicarius autem non communicabit cum aliis tribus antiquioribus professis in Constitutionibus designatis, donec prudenter judicet, an res sit in eo statu, ut possit in judicium deduci, vel nisi eorum consilio et industria indigeat ad remedium adhibendum.

25. Ad aliud inconveniens de periculo falsi testimonii, respondetur imprimis hoc non esse morale periculum, nec præsumendum in personis religiosis. Deindi exigi potest juramentum, quando fuerit aliqua talis suspicio; observandæ etiam sunt aliæ circumstantiæ, et indicia quæ moraliter non desunt, quando tam inordinatus est animus et affectus denunciantis, ut falsum testimonium in re tam gravi alteri imponat. Denique hæc manifestatio non ad hoc ordinatur, ut statim adhibeatur fides uni denuncianti, sine alio examine vel consideratione. Sed ut inde sumi possit initium, et via intelligendi certius veritatem, et adhibendi aliquod remedium. Aliquando vero tanta posset esse auctoritas unius loquentis, propter vitæ integritatem, et prudentiæ existimationem, ut si rem assereret tanquam sibi certa experientia notam, fides illi esset adhibenda, non quidem ad puniendum delictum, sed ad ejus effectum et progressum impediendum, argumento capit. *Super eo*, secundo, de Testibus, juxta quem textum unus testis veridicus sat est ad malum impediendum, licet non ad puniendum. (Vide Sanchez, lib. 1 de Matr., disp. 71.)

26. *Quintum pronuntiatum, ad eamdem paternam denunciationem attinens.* — Ex quibus infertur idem esse dicendum in tertio casu in numero decimo nono posito, quando res non solum occulta est, sed etiam sub secreto naturali recepta; tunc enim non obligat naturale secretum ad servandum illud, non obstante fide, seu promissione data; quia semper subintelligitur conditio, Nisi tale secretum in detrimentum communis boni cedat, nam tunc obligatio esset iniqua, et contra ipsum naturale jus; in præsenti autem materia tale secretum vergeret in magnum Societatis detrimentum, ut in numero undecimo et duodecimo ostensum est, et ideo, non obstante tali secreto, licitum est ambitionem Præposito manifestare; quod si est licitum, etiam cadit sub obligationem hujus voti, quia continetur sub verbis ejus, ut constat ex interpretatione superius, in num. 12, data; suppono enim cognitionem sub illo secreto acceptam esse sufficienter certam moraliter, modo superius in numero illo decimo nono explicato; nam illo posito nihil deest ad materiam et obligationem hujus voti.

Utrum professus Societatis ex vi voti teneatur denuntiare ambitionem, quam alter secreto, et gratia tantum salutaris consilii postulandi, illi manifestavit.

27. Solum superest difficultas circa secundum modum occulti, in quo adjungitur secretum consultationis ordinatæ ad remedium animæ. Quibusdam enim videtur, etiam in eo casu obligare hoc votum, quia peccatum occultum, quod vergit in corruptionem com-

munitatis, revelandum est Superiori secreto, et ut patri, non obstante quocumque secreto extra confessionem. Sub hac enim generalitate loquitur divus Thomas 2. 2, quæst. 70, art. 1, ad 2; et eodem modo loquitur Soto, libro quinto de Justitia, quæst. 7, articulo primo, ad primum, et de Tegendo secreto, membr. 2, quæst. 7, proxime ante quartam conclusionem; Cajetanus etiam, cum aliis modernis expositoribus ibi. At vero præsens delictum, de quo agimus, vergit in commune detrimentum religionis, ut num. 23 ostensum est; ergo, non obstante illo secreto, licite revelatur, et consequenter obligabit hoc votum. In contrarium vero est, quia multi graves auctores negant delictum esse revelandum, quod per solam consultationem secretam cognitum est: Navarrus, in Summ., cap. 25, num. 46, et late in dict. cap. *Inter verba*, coroll. 6, præsertim a num. 401; Cord., lib. 1, quæst. 43, dub. 2, casu 3. Sed hi indifferenter loquuntur de consultatione quæ fit ad remedium animæ, vel corporis, vel rei familiaris, qualis fieri solet cum advocato, medico, et similibus; et ideo etiam Corduba, et Navarrus, posteriori loco, adhibent exceptionem: *Nisi revelatio sit necessaria ad vitandum majus malum Reipublicæ, vel innocentis*, ut vulgare est de crimine hæresis, sicut tractavi disp. vigesima de Fide, sect. 4, de proditione, et aliis.

28. Invenio unicum Dominicum Bannes, qui 2. 2, dicta quæst. 70, articulo primo, dub. 4, ad 6, in specie dixit Theologum, si consulitur in ordine ad Sacramentum Pœnitentiæ, in nullo casu posse revelare, et loquitur aperte de consultatione distincta a propria confessione sacramentali, quæ nullo modo est pars ejus, licet ad illam ut ad finem extrinsecum ordinetur; et ideo non inducit proprium sigillum ejus, sed infra illud tam magnum secretum, ut propter nullam causam illud revelare liceat, quod tamen ab ipso nulla auctoritate vel ratione probatur. Potuit autem in hoc fundari, quod per illam extrinsecam relationem participat talis consultatio religionem Sacramenti; ergo etiam participat secretum ejus, ita ut sacrum et religiosum dici valeat; ergo nulla ratione violandum est. Et confirmatur, quia alias magna ex parte præcluderetur via ad confessionem libere faciendam, si non posset homo libere et sine timore revelationis consultare, quod necessarium sibi esset ad confessionem faciendam. Sed hæ rationes non cogunt, nam illa relatio est mere extrinseca, solum ex intentione operantis, et ideo non addit actui externo obligationem aliquam, vel potius efficaciam ad illam inducendam, quemadmodum etiam attigi in tomo de Pœnit., disp. trigesima tertia, sect. 1, n. 6. Neque etiam impeditur libera confessio, quia intra illam potest fieri sufficiens consultatio cum confessore; vel si ille non sit sufficienter doctus, per illum, sub eodem sigillo, poterit consuli doctior; et tunc verum est Theologum, qui consulitur, in nullo casu posse revelare secretum, quia revera participat sigillum confessionis, nam recipit notitiam illam cum onere suo. Quod si fortasse nolit sub tanto sigillo illam audire, male faciet, quia confessor non potest aliter eam communicare.

29. *Resolvitur prædictum modum occulti non posse conferri cum sigillo. — Esse tamen gravissimum secretum. — Ejus gravitatis ratio. — Confirmatio proportionalis.* — Quocirca loquendo de consultatione in ordine ad confessionem, quam facit homo omnino extra confessionem, ut se ad illam præparet, vel ut recte possit disponere de rebus suis, sic non censeo esse in illa majorem secreti obligationem, quam esset ex natura rei in simili consultatione facta in ordine ad contritionem, vel satisfactionem propriæ conscientiæ, etiamsi non esset sacramentalis confessio instituta, prout contingere potest in statu legis naturæ, aut veteris; quia nec cum institutione hujus sacramenti additum est speciale præceptum positivum talis secreti, pro illa consultatione; ubi enim ostendetur? neque ex natura rei sequitur, ut responsio in numero præcedenti data ostendit. Nihilominus tamen ex ipsa rei natura, etiam secluso sacramento, censeo illud secretum esse gravissimum, ita ut, licet non obliget in omni prorsus casu, et sine ulla exceptione, sicut sigillum confessionis, rarissime tamen, et non nisi propter vitandum maximum commune malum violari possit. Ratio est, quia hoc remedium consultationis secretæ ex natura rei est maxime necessarium ad bonum animarum; quod bonum majoris momenti est, quam alia temporalia, et ideo ad maximum bonum humani generis spectat ut hoc remedium conservetur, et non fiat vel inutile, vel nimium onerosum. Potestque cum aliqua proportione hic applicari ratio, quæ de sigillo confessionis fieri solet; necessarium enim fuit ut confessio, quæ medium etiam est ad salutem necessarium, inutilis aut onerosa non fieret; sic ergo, ne consultatio, ad reme-

dium conscientiæ ordinata, quæ suo modo est hominibus necessaria ad bonum animæ, inutilis aut onerosa fiat, magnam secreti obligationem secum afferre necesse est, quamvis non in eo gradu, ut sit cum sigillo confessionis comparanda, quia nec res ita sacra est, nec ita necessaria. Et ideo dixi paulo ante, licet hoc secretum non obliget semper et sine ulla exceptione, sicut sigillum confessionis, non tamen posse violari, nisi gravissima communis causa intercedat. Ut autem causa prudenter judicetur sufficiens, non solum ponderandum est incommodum particulare, quod inde accidere potest illi personæ, cujus secretum revelatur; sed etiam hoc generale. quod illud consultationis remedium multum enervatur, et fit odiosum per talem revelationem.

30. *Sextum pronuntiatum, ob dictam gravitatem secreti illicitum esse revelare delictum contra hoc votum. — Observatio necessaria pro supradictis.* — Ex hac igitur doctrina, quam verissimam existimo, et bonis moribus necessariam, infero in præsenti quæstione non obligare hoc votum, quando res tantum scitur sub hac consultatione secreta, quia non existimo esse tunc licitam talem revelationem. Nam, licet ambitio sit ex peccatis quæ vergunt in detrimentum communitatis, majus censeo esse nocumentum, quod ipsi etiam religioni provenire potest ex facilitate revelandi tale secretum; vix enim ullus auderet suæ conscientiæ providere per talem consultationem, quod maximum bonum est; similem enim ob finem, ne, scilicet, religiosi nostri terreantur a manifestanda Superioribus conscientia, ut libro decimo, cap. sexto, tractabitur, districte præcipitur iisdem Superioribus ut secreti illius naturalis fidem omnino servent [1]. Et, quod caput est, nuper in sexta Congregatione generali, can. 12, statuitur, quod de manifestandis Superiori aliorum defectibus in regula habetur, *intelligi de illis defectibus, quæ ab aliquo alio notata et observata fuerint, non autem de iis quæ ipsimet secreto, et consilii petendi gratia, ut dirigantur vel juventur, alteri communicaverint.* Unde quod sic scitur, dici potest moraliter nesciri, et hoc etiam titulo non comprehendi sub materia hujus voti. Accedit, quod si attente res consideretur, majus commodum inde provenire potest ad ambitiones etiam impediendas; quia ipsi quoque ambitiosi majori cum fiducia consulent viros doctos ac religiosos, a quibus poterunt saltem consilio juvari; si autem sciant esse revelandos, non consulent, et ita nec consilium, nec revelatio locum habebunt. Unum vero addo consideratione dignum, oportere ut consultatio vera sit, et non ficta, id est, quod fiat animo intelligendi veritatem ad cavendum peccatum, vel ob alium finem bonum; nam si quis specie tantum consultationis utatur, vel ad inducendum alium ad malum, vel ad explorandum animum ejus, vel quid simile, profecto talis consultatio non est digna secreto, et ideo ea non obstante obligabit hoc votum, eo modo quo de aliis casibus occultis diximus.

[1] Vide Instructionem 23, datam an. 1606.

Utrum ante denunciationem dictæ ambitionis præmittenda sit secreta monitio?

31. *Quæstiuncula quarta circa idem tertium punctum. — Duplex sensus, ac resolutio prioris.* — Ultimo inquiri hic potest, an in illis casibus, in quibus manifestari potest Superiori hoc crimen, etiamsi secretum sit, possit vel debeat secreta admonitio præcedere; quando enim delictum est publicum, certa res est non esse necessarium, quia potest statim procedi ad denunciationem judicialem juxta doctrinam communem, 2. 2, quæst. 33, art. 7, ubi Cajet. circa ad tertium, et Soto, lib. 5 de Justitia, quæst. 5, art. 1. In occultis autem videtur semper præmittenda admonitio juxta ordinem Evangelicum, Matth. 18, et cap. *Qualiter et quando*, de Accusation. Sed de hoc infra lib. 10, cap. 9 et 13, explicando generales regulas, latius dicemus. Nunc solum adverto, duplicem hic esse posse quæstionem : una est, an habens hoc votum, possit hanc admonitionem præmittere; alia est, an teneatur. Ad priorem dicendum est, id per se non esse contra votum, quia votum non fuit de manifestatione facienda, nulla admonitione præmissa. Dices : admonitio eo tendit ut manifestatio non fiat, si delinquens emendetur; et ex hac parte esse contra votum, quia tendit ad impediendum actum ejus. Respondeo primo antecedens non esse necessarium, quia potest illa admonitio fieri, ut sciat delinquens suum delictum esse manifestandum Superiori, et ita disponatur ad emendationem, et correctionem Superioris. Deinde dicitur illam intentionem debito modo conceptam non esse malam, nam vel per admonitionem obtinetur effectus intentus perfectæ emendationis et impeditionis totius ambitionis omnisque effectus ejus, vel non; si non, procedendum est ad manifestatio-

nem, sicque non impeditur votum, et hoc retineri debuit in proposito, cum admonitio fiebat; si autem emendatio perfecta obtenta est, cessare poterit admonitio, nec fiet contra votum, quia ejus materia cessavit, eo quod illud delictum jam sit quasi omnino præteritum, quod non cadit sub hoc votum, ut supra, num. decimo quinto, diximus. Neque est contra votum expectare aliquam mutationem materiæ, qua facta cesset obligatio ejus; quia et obligatio illa affirmativa est, nec ita obligat pro statim, quin aliquam commodam occasionem expectare liceat; et ratio expectandi, vel etiam desiderandi talem mutationem potest esse honesta, et ad charitatem pertinens, ut in præsenti facile considerari potest.

32. *Posterioris sensus resolutio.* — Ad aliam quæstionem respondetur, non esse obligationem præmittendi in hoc casu admonitionem, quod est manifestum quoad voti obligationem, quia in voto nihil agitur de hoc ordine servando. Solum ergo potest dubitari de lege correctionis fraternæ, seu charitatis; hic autem non habet locum obligatio, seu ordo correctionis fraternæ per se loquendo, quia hæc manifestatio, licet sit secreta, et non ordinetur per se ad punitionem delicti, in quo conveniet cum correctione fraterna, re tamen vera non est correctio fraterna; nec pertinet ad præceptum illius, quia non ordinatur per se ad privatum bonum fratris, qui est proprius finis correctionis fraternæ, juxta illud : *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum;* sed ordinatur ad commune bonum, et impediendum commune detrimentum religionis ex assumptione sui subditi ad prælaturam, etiamsi ipse alias in ea procuranda non peccasset, et ideo non regulatur per se talis manifestatio per generalem legem, seu regulam correctionis fraternæ, unde communis sententia Doctorum est, in peccatis, quæ per se vergunt in damnum communitatis, non esse necessarium, per se loquendo, hunc ordinem servare, ut videre licet in Soto, dict. relect., membr. 2, quæst. 4, concl. 7; et Corduba, dict. quæst. 43, lib. 1, et quæst. sexagesima quarta Summæ, et aliis, quos infra, lib. 10, in proprio loco referemus. Vide etiam, si placet, trigesimum sextum Motum proprium Pii V, contra offendentes Cardinales, ubi delictum illud, quantumvis occultum, statim manifestari præcipit sub excommunicatione latæ sententiæ.

33. *Objectio.* — *Dilutio.* — Dices : esto hoc non pertineat ad præceptum correctionis fraternæ, sed ad præceptum subveniendi communitati periclitanti, nihilominus charitas fratris semper obligat, ut hæc subventio fiat cum minimo damno ipsius, quoad fieri possit; ergo si potest subveniri per monitionem secretam, famam proximi servando, non est delictum ejus statim manifestandum; ergo charitas obligat ad præmittendam hujusmodi monitionem. Respondeo, ideo semper dixisse, *per se loquendo*, quia in his rebus moralibus vix potest dari regula generalis, quæ non patiatur exceptionem. Dicimus ergo, ubi per se primo agitur de communi bono, et de firmo, ac securo remedio illius, et ubi tantum periculum imminet, quantum est in hujusmodi peccatis, monitionem privatam non esse remedium proportionatum, quia moraliter non potest reputari sufficiens, sed necessaria est providentia ejus ad quem ex officio pertinet communi bono prospicere; et ideo per se, ac moraliter loquendo, necessarium non est illud medium intentare; per hoc tamen non tollitur, quin in aliquo casu raro tanta possit esse spes fructus, et sufficientis remedii per admonitionem secretam, ut charitas obliget ad præmittendam illam : sed hoc in casu ambitionis tam rarum esse existimo ac difficile, ut non censeam esse casum moralem, et ideo absolute dici potest, non esse talem obligationem. Imo etiam addo non solum licere, sed etiam melius esse statim adire Superiorem in hujusmodi eventu, quia comparatione boni communis illud detrimentum fratris quasi nihil existimatur. Porro quosnam et quales socios adhibere debeat Superior ad judicandum de ambitu delati, ex octava parte Constitutionum, c. 6, lit. A, et ex decreto quadragesimo nono Congregationis quartæ intelligi potest.

CAPUT XI.

CUR HÆC VOTA SIMPLICIA SINT, ET NON SOLEMNIA.

1. *Esse hæc vota simplicia certo supponitur.*— Supponitur in hoc titulo vota hæc simplicia esse, et non solemnia, quod juxta institutum Societatis certum est. Nam in Constitutionibus solum dicitur, ut professi hæc omnia Deo promittant, sexta parte, cap. secundo, § 1, et decima parte, § 6. In Congregationibus autem generalibus 1 et 3, ut supra, in c. 9, numero decimo, citavi, vota hæc *simplicia* appellantur, ubi forma illa emittendi præscribitur. Ac denique sub eadem voce illa ap-

probavit Gregorius XIII, in Constitutione *Ascendente Domino*. Itaque cum hoc certum sit, rationem inquirimus cur hæc vota non sint solemnia, sicut est quartum votum professorum. Et ratio dubitandi esse potest, quia sunt ita annexa tali professioni, sicut quartum votum; omnia enim requiruntur ex peculiari instituto Societatis, et nullum eorum ex sola rei natura erat necessarium. Item omnia sunt æque perpetua, et immutabilia; omnia etiam conferunt ad perfectiorem renunciationem, vel suæ voluntatis, vel honorum omnium, ac bonorum temporalium. Denique fiunt etiam hæc vota publice et in manibus Prælati, et cum exteriori solemnitate.

2. Sed de hoc breviter expediri potest. Nam imprimis hæc vota, tam ex intentione voventium quam Societatis, tanquam simplicia fiunt; et ideo non mutant naturam votorum simplicium, etiamsi coram Prælato, et in præsentia multorum fiant, ut in simili de coadjutoribus formatis dicitur, quinta parte Constitutionum, c. 4, declarat. 1. Quamvis enim sola intentio voventis non sufficiat ad voti solemnitatem, necessaria tamen est formalis, vel virtualis; et ideo, si ex intentione voventis votum tantum fit ut simplex, optimum argumentum est re ipsa solum esse simplex, maxime cum illa intentio ex nullo errore procedat. Deinde hæc vota omnino sunt de futuro, et non participant, ut sic dicam, traditionem de præsenti, nec proxime ac per se ordinantur ad confirmandam illam, sicut ordinantur in Societate non solum tria ordinaria vota, sed etiam quartum votum professorum, ut supra, in c. 4, ad finem, declaravimus. Assumptum patet ex ipsa forma vovendi, et ex rebus ipsis quæ promittuntur, quæ magis pertinent ad tollenda incommoda, vel impedimenta perfectionis in futurum, quam ad statum ipsum perfectionis in præsenti stabiliendum. Tertio longe aliter hæc vota connexa sunt professioni Societatis, quam quartum de obedientia præstanda Pontifici circa missiones; nam hoc est per se primo requisitum, ex vi finis primarii, ad quem ordinatur Societas. Unde sicut in statu religionis, ut sic, tria vota censentur esse de mediis essentialiter necessariis ad finem perfectionis, ita in Societate hoc quartum votum est de medio essentialiter necessario ad propriam perfectionem, et finem hujus instituti. At vero hæc vota non fiunt tanquam essentialiter necessaria, sed tanquam secundario conducentia ad conservationem instituti: unde materia illorum non continet media per se ordinata, ac simpliciter necessaria ad finem Societatis, sed ad removenda aliqua impedimenta. Quarto, hoc declarat modus emittendi hæc vota; nam quartum votum in ipsamet professione emittitur, tanquam ad illam essentialiter pertinens; hæc autem vota post aliquod tempus, et interdum post aliquot dies emittuntur, et qui ea promittit, incipit dicere: *Ego N., professus Societatis, promitto*, etc., significans hæc non pertinere ad professionem, sed supponere illam; in aliis vero substantialibus votis dicit: *Ego professionem facio, et promitto*; et ideo in accidentali etiam solemnitate est magna diversitas, nam hæc vota licet fiant coram Prælato et aliis propter rei gravitatem, et ut de illo Societati publice constet, non tamen fieri solent publice in ecclesia, nec cum aliis solemnitatibus, cum quibus professionem fieri supra, in c. 5, vidimus. Denique hæc vota nullum moralem habent effectum, jure positivo communi aut speciali Societatis additum, sed solam obligationem, quam vi sua inducunt; votum autem solemne semper habet aliquem hujusmodi effectum moralem, ut de tribus substantialibus in præcedenti tomo, et de quarto voto Societatis, in c. 4, numero trigesimo octavo, ostendimus. Unde etiam fit ut professi, qui in Societate quartum illud votum emittunt, ratione illius censeantur habere in Societate primum locum, ut habetur in Examine, cap. primo, § 8, et parte quinta Coustitutionum, cap. 1 et 2; et ideo illi soli sunt qui ordinario jure Societatis vocem habent activam et passivam in electione Generalis; professi autem qui quartum votum solemne non emittunt, quamvis alia quinque vota faciant, ut constat ex Extravag. *Ascendente Domino*, atque ex quarta Congregatione, decreto 39, in illo gradu non constituuntur, nec prædictum suffragium habent, et ideo dicimus talia vota nullum effectum moralem quasi positivum habere; sunt ergo omnino simplicia; et diversitas inter illa et quartum votum professorum ex dictis satis declarata est. Si quis vero quærat an hæc vota sint dispensabilia per Superiores, siquidem simplicia sunt, consulat ea de re tractatum primum hujus tomi, libro secundo, cap. duodecimo, numero decimo.

FINIS LIBRI SEXTI.

INDEX CAPITUM LIBRI SEPTIMI

DE PROFESSIONE TRIUM VOTORUM, AC FORMATIS COADJUTORIBUS.

LIBER SEPTIMUS

DE

PROFESSIS TRIUM VOTORUM

ET COADJUTORIBUS FORMATIS SOCIETATIS.

Introductio ad sequentem librum septimum. — Constat ex Bullis et Constitutionibus Societatis, quas infra, c. 1, referemus, præter professos quatuor votorum, esse alios presbyteros religiosos, qui ad ipsos professos in spiritualibus ministeriis juvandos in Societate recipiuntur, eique alio genere professionis vel unionis incorporantur, et in ultimo quodam gradu religioso constituuntur, quos *professos trium votorum*, aut *coadjutores spirituales formatos* appellamus. De his ergo nunc commode sermo incidit, quia cum professis in ministeriis et in vitæ genere conveniunt, præterquam in modo votorum quæ emittunt, et consequenter in conditionibus quas requirunt; quam differentiam hic explicare ejusque rationem reddere necesse est, simulque quidquid his gradibus proprium ac speciale fuerit declarabimus.

CAPUT I.

CUR IN SOCIETATE ALIQUI ADMITTANTUR AD PROFESSIONEM TRIUM TANTUM VOTORUM, ET AD QUEM FINEM DESTINENTUR.

1. *Ratio dubitandi bipartita.* — Hæc graduum differentia difficilis multis visa est, quia potest esse occasio dissensionum et æmulationum in religione, et alioqui nulla ejus sufficiens ratio apparet, quantum ad præsens attinet. Primum per se videtur clarum, quia illa differentia constituit inæqualitatem in gradibus, ac proinde rari esse possunt qui inferiori gradu sint contenti, et inde oriuntur perturbationes animorum, judicia varia ac sinistra de Superioribus, quod potius affectione aut falsa informatione accipiant personas, quam juste eligant ac distribuant, et similia

incommoda sequuntur. Secundum declaratur, quia hi omnes, qui ad professionem trium votorum admittuntur, reputantur jam sufficienter probati, et post diuturnas experientias digni inventi, qui in Societate perpetuo retineantur, et in ejus ministeriis spiritualibus occupentur; cur ergo ad æqualem professionem cum aliis non admittentur? Confirmatur, nam hi professi emittunt omnia alia vota solemnia et simplicia, quæ alii professi emittunt, ut in fine proximi libri attigimus, et cum omnibus conditionibus ac solemnitatibus quæ in illis cogitari possunt; cur ergo ad quartum votum obedientiæ ad Pontificem circa missiones non admittuntur? Certe materia illius voti commodissime in illis locum habere potest, et ipsi satis capaces esse debent talis obligationis; nam si digni sunt ut perpetuo ac immutabiliter Societati incorporentur ad spiritualia ministeria obeunda, ubique terrarum poterunt illa exercere; ergo poterunt mitti a Pontifice ad illa exercenda; ergo sunt capaces obligationis voti specialis ad has missiones; cur ergo ad illud emittendum non admittuntur? Nec enim fingi potest corporalis debilitas; nam hæc accidentaria est, et in omnibus professis inveniri potest, et illa non obstat quominus persona, quantum in se est, obligetur simpliciter, usus vero postea sit juxta uniuscujusque vires. Nec etiam spirituale impedimentum allegari potest, quia si nullum est in talibus personis quod professionem solemnem impediat, certe neque ad hanc obligationem impediendam videtur posse reperiri.

2. *Notatio pro resolutione hujus capitis. — Prima assertio, incorporatio in Societatem per tria vota expediens fuit. — Quot gradus hominum in Societate.* — Duobus modis in præsenti potest accipi nomen *professionis trium votorum*: primo generatim, pro unione per tria vota, sive simplicia, sive solemnia; alio modo specialiter pro solemni professione, atque hoc posteriori modo hic sumitur, et de illo procedunt rationes dubitandi, nam de alio modo incorporationis per vota simplicia dicemus capite sequenti, et ita erit satisfactum generali quæstioni. Quamvis autem hoc ita sit, nihilominus ad respondendum utrique quæstioni in particulari, necesse est generatim præmittere, juxta Societatis institutum opportunum fuisse, et valde expediens, aliquos sacerdotes per tria tantum vota Societati incorporari, ut in eo gradu perpetuo maneant. Hoc imprimis suadetur auctoritate Pontificum, qui hoc genus institutionis approbarunt. Paulus III, in Bulla 4 anni 1546, *Exponi nobis*, quam ad hoc directe concessit, ut approbaret receptionem spiritualium coadjutorum in Societate, sub quibus nos nunc comprehendimus omnes sacerdotes, qui ad spiritualia ministeria destinantur, et solum per tria vota incorporantur; quæ acceptio non est aliena ab ipsis Constitutionibus Societatis. Nam in Examine, c. 1, § 8, quæstione decima et undecima, numerantur varii gradus Societatis: *Professorum quatuor votorum*, *coadjutorum formatorum*, *Scholarium*, *et Novitiorum seu indifferentium*, ubi de professis *trium votorum* non fit mentio, sed sub *coadjutoribus spiritualibus* comprehenduntur. Idem institutum quoad hanc partem probarunt Julius III, et Gregorius XIII, latius, ut infra, capite sequenti videbimus. Secundo, in eadem Bulla Pauli III allegatur experientia sex annorum; nam, cum anno salutis 1540 Societas approbata esset ab eodem Paulo, nulla mentione facta horum cooperatorum, per sex annos sequentes intellexerunt nostri patres, experientia eos docente, indigere Societatem ope et adjutorio illorum, et ideo novam approbationem hujus impetrarunt.

3. Tertio, declaratur ratione, quia, juxta B. P. Ignatii mentem et institutum, in professis quatuor votorum Societatis multa dona postulantur, non solum gratiæ, virtutis, ac spiritus, sed etiam doctrinæ sacræ ac philosophiæ, omnisque eruditionis necessariæ ad docendum, concionandum, explicandum res fidei, easque ab ejus hostibus defendendum, et ad res morales, casusque in eis occurrentes expediendum; hujusmodi autem dotes non possunt in omnibus, non in multis reperiri, ideoque ad sustinenda omnia onera Societatis, etiam in spiritualibus ministeriis, non sufficiunt illi soli qui his omnibus dotibus perfecti sunt, aut plusquam mediocriter instructi; ergo necessarii sunt Societati alii sacerdotes religiosi, et probi, qui, licet in cæteris donis minus sint perspicui, ad juvandam Societatem in spiritualibus ministeriis, vel in aliquibus, etiam temporalibus, quæ per sacerdotes decentius fiant, sufficiant; scilicet, in domibus professis in audiendis confessionibus, vel externorum, vel etiam nostrorum; in visitandis infirmis et incarceratis, et aliis operibus misericordiæ exercendis, vel etiam in officio ministri, Procuratoris domus, collegii, aut provinciæ; præterea in collegiis juvare possunt, vel in eorum gubernatione, munere etiam

Rectoris fungendo, vel in litteris humanioribus, aut liberalibus artibus edocendis ac elaborandis, vel in audiendis confessionibus nostrorum scholarium, et cura gerenda spiritualis profectus illorum. Denique in domibus probationis fungi possunt officio Rectoris, aut magistri novitiorum, vel in aliis supra dictis ministeriis juvare; ergo recte institutum est ut hujusmodi personæ in Societate reciperentur, et per tria vota incorporarentur. Confirmatur et declaratur hæc ratio : nam multi sunt apti ad aliqua Societatis ministeria, qui non sunt ita idonei, ut se ad missiones Pontificias absolute devoveant; nec ut ab ipsa Societate ad illas exponantur; ergo hi merito incorporantur sine illo quarto voto, atque adeo per tria vota; vel aliter multi sunt qui, licet mitti possint, non certe tanquam capita missionum (ut sic dicam), sed ut socii præcipuorum ministrorum; ergo satis est ut illi, qui per se sunt idonei ut principaliter mittantur, speciali voto se consecrent ad illud munus; aliis vero satis est ut generali voto obedientiæ, cum aliis substantialibus religionis adstringantur.

4. Hinc quarto possumus hoc institutionis genus antiquis exemplis confirmare ; nam Christus Dominus, missurus prædicatores in mundum, paucos elegit qui essent præcipua capita illius ministerii; deinde adjunxit plures alios, qui essent illorum cooperatores. Ita prius vocavit duodecim Apostolos; postea illis septuaginta discipulos adjunxit, ut notavit Anacletus Papa, epistol. ad omnes Episcopos, cap. decimo octavo; seu, ut scribit Zepherinus, epist. 1, præcepit Apostolis, ut septuaginta duo discipulos in adjumentum eligerent; ex Actibus etiam Apostolorum, Epistolis Pauli, et ecclesiasticis historiis constat, cum Apostolis semper incessisse aliquos, qui erant socii, et quasi coadjutores eorum. Sic de Timotheo ait Paulus, ad Philipp. 2 : *Spero in Domino Jesu Timotheum me cito mittere ad vos, ut et ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sint.* Et infra : *Experimentum autem ejus cognoscitis; quia sicut patri filius, sic mihi servivit in Evangelio.* Et infra, Epaphroditum vocat *fratrem, et cooperatorem, et commilitonem meum;* et cap. 4 : *Adjuva illas, quæ mecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente, et cæteris adjutoribus meis.* Sic etiam 2 Corinth. 8, de Luca ait : *Ordinatus est ab Ecclesiis comes peregrinationis nostræ;* et idem ibi, et cap. 7, de Tito significat. Marcus etiam ab Hieronymo *comes et adjutor Petri* interdum appellatur. Et eodem modo *coadjutorem* Petri Clementem vocant Joannes III, Pontifex, in epist. ad Episcopos Germaniæ; et Leo II, in quadam epistola, et similia multa in historiis reperiuntur. Eratque hæc distinctio necessaria, quia nec Apostoli per sese poterant omnia perficere, nec invicem sociati poterant semper incedere, nec solos peregrinari decebat aut expediebat; indigebant ergo suis adjutoribus et sociis, quos oportebat aliquo modo esse in illo ministerio inæquales, ac eis subordinatos, ut commodius possent omnia ordinate fieri. Ita ergo Societas, quoniam Apostolorum munus, quoad discurrendum per orbem, ad prædicandum Evangelium, participat, quosdam habet, quibus ex vi suæ professionis hoc ministerium principaliter conveniat, quos proinde speciali voto ad hoc obligare conveniens fuit; aliis vero indiget, qui solum sint veluti socii, et coadjutores aliorum, sive in missionibus ipsis, sive in domibus, vel collegiis, eis cooperando; quos nec necesse fuit illo speciali voto obligari, nec etiam expediens, propter priores rationes num. 3 factas, et ut hæc aliqualis differentia unumquemque sui muneris admoneret, et gradum suum tenere, obligationemque adimplere suaderet.

5. *Secunda assertio, trium votorum solemnitas merito instituta.* — Hoc ergo generatim supposito, facile suaderi potest, merito institui potuisse ut aliqui ex his sacerdotibus, qui quartum votum non emittunt, nihilominus ad solemnem professionem trium votorum admittantur. Primo quidem, quia, ut capite sequenti videbimus, potius difficile est rationem reddere, cur non omnes hi sacerdotes per solemnem professionem incorporentur, si illa digni inveniantur. Secundo, quia nonnulli esse possunt quos vel necesse non est, vel non expedit quartum emittere votum, quia non habent omnes dotes ad illud ministerium necessarias, et tamen dignissimi sunt qui ad solemnem professionem recipiantur, vel propter singularem vitæ sanctitatem, vel quia propter insignia facta aut opera specialiter sunt de Societate bene meriti. Interdum etiam potest expedire aliquos recipi ad hoc genus professionis, ut sit in Societate modus dissolvendi matrimonium ratum, non emittendo professionem quatuor votorum, et ut vinculum hoc cum Societate sit ut utrinque absolute perpetuum, quod sæpe propter extrinsecas rationes necessarium est, ut intelligi potest ex capite primo præcedentis libri.

6. *Primum corollarium, dicta vota non*

constituunt gradum peculiare in Societate. — Unde intelligitur modum hunc professionis trium votorum non esse veluti per se ac principaliter in Societate intentum, nec gradum hunc esse (ut sic dicam) diversum a gradu spiritualium coadjutorum; sed in eo esse quasi specialem exceptionem, ad subveniendum specialibus occasionibus, et causis quæ occurrere possunt, ut proxime citavi ex libro præcedenti. Per se enim institutum Societatis postulat, ut omnes professi ejus votum obedientiæ speciale Pontifici offerant; tamen, quia materia hujus voti non habet locum in omnibus operariis, quibus Societas indiget, ut numero tertio ostensum est, aliquos coadjutorum ad professionem recipit, per se quidem non ad professionem, sed ad alium gradum, de quo statim dicetur in capite sequenti, tamen ob speciales causas occurrentes, ut tactum est, expedire potest ut aliqui ex his solemnem professionem emittant, et ideo quasi per dispensationem, vel exceptionem hoc admissum est, et probatum in Bullis Pauli III, et Julii III, et Gregorii XIII.

7. *Secundum corollarium, de requisitis ad hæc vota.* — Unde etiam fit, ut ad hanc professionem multa in Societate requirantur. Postulatur enim ut saltem per septennium aliquis in Societate vixerit, sicut in præcedenti libro, cap. 1, numero octavo, indicabamus, et post diuturnam probationem sui talenti et vitæ religiosæ non mediocrem satisfactionem Societati præbuerit, ac denique ut peculiares causæ non parvi momenti concurrant, ut habetur prima parte Constitutionum, cap. 2, § 3, ubi declaratio, lit. C, postquam partes ad hanc professionem requisitas exposuit, ita concludit: *Et hi ut plurimum homines erunt, qui propterea, quod bene meriti sint, et valde devoti, quamvis minori doctrina et concionandi aptitudine præditi, quam nostrum institutum in professis requirat, admittendi esse in Domino videbuntur.* Per hanc enim professionem imprimis admittitur quis ad perpetuam Societatis conjunctionem, et ad ministeria spiritualia ejus. Deinde se obligat illi Societas speciali modo, et absolute, nullaque subintellecta conditione illum acceptat. Atque ex priori capite requiruntur in tali persona ad minimum illa omnia dona, quæ in coadjutoribus formatis necessaria sunt: ex posteriori vero requiritur aliquis excessus vel in speciali ostensione sanctitatis, vel in obsequiis spiritualibus, Deo, Ecclesiæ, vel Societati exhibitis, vel in aliqua alia causa, quæ ex parte Societatis illud genus gratitudinis postulare videatur.

Ministeria horum professorum.

8. *Non præficiuntur ordinarie toti provinciæ, aut domui professæ. — Præfici tamen possunt collegiis et novitiatui.— Instantiæ occurritur.* — Nihilominus tamen hi professi trium votorum ordinario jure non possunt esse in Societate Provinciales, nec Præpositi domorum professarum, juxta Constitutiones ejus, parte octava, cap. 3, et lit. A, ut declaratur in tertia Congregatione generali, can. 13, estque hoc consentaneum juri et rationi. Nam Prælatus religionis debet esse expresse professus in eadem religione, et consequenter cum debita proportione ad eos quibus præficitur; ergo esse debet intra eamdem religionem, vel in superiori gradu cum illis, vel saltem in æquali professionis gradu; sed Præpositus domus professæ per se præficitur professis quatuor votorum, et Provincialis, tum illis, tum cæteris omnibus; ergo merito in eis postulatur perfectissimus gradus professionis, qui in hac religione esse potest. Et ob eamdem rationem in collegiis, et domibus probationis, possunt hi professi esse Superiores, quia sunt in altiori gradu quam subditi, quibus, per se loquendo, præsunt. Cum ergo in collegiis, et coadjutores formati, et scholares etiam approbati Sacerdotes, possint esse Rectores, quia habent professionem accommodatam statui talium conventuum, multo magis poterunt hi professi, qui sunt in superiori gradu. Nec oberit quod in his collegiis possunt esse multi professi quatuor votorum, nam illud est accidentarium, et hoc modo non est inconveniens, ut professi subsint etiam non professis, sicut in dict. can. decimo tertio Congregationis tertiæ declaratum est, sicut etiam subsunt Ministro domus professæ, etiamsi professus non sit; quia non est proprius Prælatus, sed locum ejus quodammodo gerit.

9. *Non habent vocem in electione Generalis passivam vel activam. — Non creantur in assistentes Generalis. — Nec vocantur ad Congregationem provincialem, aut eliguntur ibi Procuratores.*— Præterea non possunt hi professi trium votorum habere suffragium activum vel passivum in electione Præpositi generalis; ita habetur octava parte Constitutionum, c. 3 et 6, lit. B; et de passivo quidem a fortiori constat ex dictis, nam si Provinciales aut Præpositi esse non debent, multo minus Generales. De activo autem, inter alias, ratio

esse potest, quia electio Generalis in Societate est res maximi momenti, et ideo solis illis, qui in ea sunt præcipui, quia majora Dei dona habere supponuntur, commissa est. Item quia electio hæc pertinet ad jus ordinarium Societatis professæ, et ideo ad eos tantum pertinet, qui propriam Societatis professionem, et jure ordinario emittunt; hujusmodi autem sunt soli professi quatuor votorum, nam alii et fiunt quasi ex dispensatione, et quodammodo non emittunt propriam Societatis professionem; imo hinc etiam est, ut Assistentes Generalis ordinarie esse non debeant; ita enim intelligitur, quod dicitur nona parte Constitutionum, capit. 5, lit A, ut assistentes professi sint, *si commode fieri poterit*. Ita enim tacite exponitur in formula Congregationis generalis, c. 8, ubi absolute ordinatur, ut assistentes eligantur ex professis quatuor votorum. Denique neque ex vi suæ professionis ad Congregationem Provincialem vocandi necessario sunt, nec in ea eligi debent, ut Procuratores pro tota Provincia Romam ad triennalem Congregationem proficiscantur, ut ex formula Congregationis provincialis, cap. 3, colligitur, ubi solum professi quatuor votorum dicuntur necessario vocandi ad talem Congregationem, ex vi professionis; nam ex vi muneris, etiam vocantur Rectores, Procurator Provinciæ, etc. Similiter in cap. 5 statuitur, ut eligendus in Procuratorem sit ex professis quatuor votorum; idemque habetur in formula Congregationis Procuratorum, § 1, et in secunda Congregatione generali, can. vigesimo nono. Hæc enim omnia ad principale regimen totius Societatis pertinere judicantur, et ideo solis professis quatuor votorum committuntur.

CAPUT II.

DE COADJUTORIBUS SPIRITUALIBUS SOCIETATIS.

1. *Coadjutores spirituales gradum constituunt in Societate per tria vota simplicia.* — *Partitio præsentis c. in puncta tria.* — Superiori capite ostensum est, aliquos in nostra Societate recipi, ut professos in spiritualibus ministeriis adjuvent, quamvis in æquali gradu cum eis in Societate non constituantur; hi ergo *spirituales coadjutores* appellantur, qui proinde specialem in Societate gradum constituunt, ut constat ex Examine, c. 1, § 9, et toto cap. 6, et secunda parte Constitutionum, c. 1, lit. A, et quinta parte Constitutionum, c. 1, lit. A, et c. 4, et in Bullis Apostolicis Pauli III, et Julii III, et Gregorii XIII. Ex quibus locis etiam constat, hos coadjutores incorporari ultimate Societati per tria tantum vota simplicia; ita enim expresse declaratur in ipso instituto locis citatis, et aliis, et expresse approbatur ab istis Pontificibus, præsertim a Gregorio XIII. Ratio autem ob quam hi religiosi tria tantum vota emittunt, et non quartum, ex capite præcedenti, numero secundo et tertio, petenda est, nam eadem in illis est quæ in professis trium votorum, ut ibidem diximus. Hic ergo solum superest ut dicamus cur hæc vota simplicia tantum sint; in quo duo peti possunt: primum est, quid desit his votis, quominus solemnia sint. Secundum est, quæ ratio moverit B. Ignatium, ob quam voluerit in hoc gradu nunquam admitti ad vota solemnia, quibus possumus addere tertium, scilicet, quid necesse fuerit hunc gradum distinguere a gradu scholarium, aut in quo distingui possit, cum omnium vota simplicia tantum sint.

Dubium primum, quid desit votis coadjutorum spiritualium formatorum, quominus solemnia sint.

2. *Dubitandi ratio in hoc puncto.* — *Evasio occluditur.* — De primo dubio multa essent a nobis tractanda, nisi ex dictis supra, in tomo 3, de solemnitate voti, essent perspicua. Tota ergo ratio dubitandi est, quia hæc vota reddunt personas inhabiles ad matrimonium, et incapaces dominii omnium bonorum, tam retinendi quam acquirendi, et plene subjiciunt voluntatem propriam alienæ, cum totali sui traditione; quid ergo illis deest quominus solemnia sint? Dicere enim quod ex intentione fiunt, ut simplicia, et non ut solemnia, non satisfacit, quia vel est repugnantia in illa intentione; quomodo enim potest quis velle emittere votum quod habet omnes effectus voti solemnis, et nolle emittere votum solemne? vel certe aliquid assignare oportet, præter intentionem, quod hic desit ad voti solemnitatem.

3. *Resolutio puncti.* — *Dictæ conditiones quadrant votis Societatis.* — *Eædem repugnant votis solemnibus.* — *Quid ad rationem dubitandi in numero præcedenti.* — Dicendum vero nihilominus est, hæc vota tantum esse simplicia, quod satis probant testimonia Pontificum; quia, ut tomo præcedenti ostensum est, solemnitas voti pendet ex approbatione et institutione Ecclesiæ; Ecclesia autem non approbavit hæc vota ut solemnia, sed tantum ut

simplicia; ergo hæc ratio ostendit saltem ita esse, quamvis non declaret cur ita sit, vel quomodo potuerit Ecclesia approbare vota, quoad illos effectus in ratione dubitandi positos, et non facere illa solemnia. Secundo idem probat replica facta de intentione, quia effectus agentium non excedit intentionem eorum; sed nec ex intentione voventium, nec ex intentione Societatis admittentis, hæc vota sunt solemnia, sed tantum simplicia ; ergo. Propria vero ratio est, quia hæc vota non fiunt ut absolute perpetua, sed solum ex parte voventium ; ex parte autem Societatis habent subintellectam illam conditionem, ut durent quamdiu Societas hos religiosos retinendos judicaverit. Unde etiam fit ut in traditione, quæ per hæc vota fit, non sit mutua obligatio ejusdem rationis in utroque extremo ; nam ex parte religiosi est absoluta vivendi perpetuo in Societate, quantum in ipso est ; ex parte autem religionis non est ita absoluta, sed retinendo libertatem ad dimittendam liberam personam in aliquo raro casu, et ex gravissimis causis. Quod enim hæc vota hoc modo et sub his conditionibus fiant, satis expresse declaratur in instituto Societatis. Primum in Examine, c. 1, § 9, ubi hæc vota vocantur simplicia; cap. autem 6 diserte declaratur, *ex parte ipsorum coadjutorum ligari ad semper vivendum et moriendum in Societate*, et nihilominus Societatem, vel ejus Superiorem, qui commune bonum debet intueri, cum expedire judicaverit, *posse eos dimittere, et a sua Congregatione separare, et tunc illos omnino liberos, nullique voto obstrictos remanere.* Et in declaratione additur, *id fieri non posse sine causis justissimis.* Idem repetitur secunda parte Constitutionum, cap. 1, lit. A, cap. 4, § 3, et parte quinta, cap. 4, lit. B, et in Bullis Pontificiis citatis expresse approbatur et confirmatur. Unde constat contractum esse justum, et sanctum ; in quo eadem est ratio, quæ de scholaribus supra, lib. 3, cap. 2, a num. 2, tractata est. Quod vero hic modus traditionis, et votorum repugnet solemnitati votorum, in tomo superiori a nobis ostensum est. Votum enim solemne debet esse immutabile, vel omnino, vel ad summum per solam dispensationem raram, et gravissimam ; hæc autem vota non habent tantam immutabilitatem. Ex alio item effectu manifestari potest, quia vota horum coadjutorum non habent vim dirimendi præcedens matrimonium ratum, qui effectus inseparabilis est a professione solemnium votorum ; ergo. Major probanda est eodem modo, quo de votis scholarium lib. 4, cap. 2, id ostendimus ; est enim eadem ratio in utrisque, ut consideranti facile patebit ; et ex his rationi dubitandi in contrarium adductæ satisfactum est.

Dubium secundum, cur dicti coadjutores spirituales ad professionem solemnem non admittantur.

4. *Prima ratio dubitandi. — Confirmatur.* —Circa secundum dubium in fine num. 1 propositum, major videtur esse dubitandi ratio, nam hi coadjutores formati supponuntur imprimis esse homines apti ad ministeria Societatis spiritualia, et si non ad omnia et majora, saltem ad multa, et satis gravia, et quidem majora quam sit sola chori assistentia, propter quam solam in aliis religionibus multi religiosi recipiuntur, et solemnem professionem emittunt. Deinde supponuntur esse homines probatæ virtutis, et suæ religioni satis fideles, et digni qui post sufficientem probationem ad vitam in Societate perpetuo agendam admittantur. Denique tantum de eis fidit Societas, ut quando alias non oberit, eos velit esse Rectores collegiorum, quarta parte Constitutionum, c. 10, et ad Congregationem generalem, si opus fuerit, saltem pro negotiis tractandis eos admittat, octava parte Constitutionum, cap. 3, lit. A, et cap. 6, lit. B, et in quarta Congregatione generali, can. 16. Cur ergo ad professionem solemnem non admittentur ? Accedit, quod hæc tanta graduum varietas in uno corpore Societatis potest esse occasio divisionis, aut scandali vel minoris unionis ; non erat ergo multiplicanda sine urgenti necessitate, quæ in hoc speciali gradu nulla apparet.

5. *Altera dubitandi ratio.*—Atque eo maxime superflua apparet hæc varietas, quod vota substantialia horum coadjutorum quoad materiam eadem omnino sunt, et eodem modo fiunt quo vota professorum; nam et in voto obedientiæ eodem modo explicant specialiter eam promittere circa puerorum educationem, quinta parte Constitutionum, cap. 3, § 3 et 5, et in secunda Congregatione generali, can. 20, et per votum paupertatis eodem modo profitentur se nihil habere nec in particulari, nec in communi, ac denique eodem modo publice, et in manibus Prælati vota sua emittunt ; cur ergo non etiam ex parte Societatis ut solemnia admittentur ? Ubi etiam quæri potest, cur hi coadjutores alia vota simplicia professorum non emittant, cum professi etiam trium voto-

rum illa faciant; nam (ut capite præcedenti dixi) hi omnes substantialiter sunt in eodem gradu et munere; et alioqui isti etiam sunt membra perpetua Societatis, quæ oportet omnino cavere ab omni ambitione, et prætentione dignitatis extra et intra Societatem, ad quem finem dicta vota præcipue ordinantur.

6. *Vera resolutio puncti. — Probatur auctoritate. — Probatur etiam ab utilitate multiplici.* — Nihilominus dicendum est, non sine magna causa B. Ignatium ita hæc ordinasse et instituisse, sufficiensque argumentum esse debet, quod Romani Pontifices expresse hanc instituti partem approbarunt; Paulus enim III, in Bulla speciali, de hoc gradu expresse declarat, hæc vota coadjutorum fieri cum illa conditione ut obligent, quamdiu Societas hujusmodi personas retinendas in suo munere judicaverit, et non ultra; *nec propterea* (inquit) *ad aliquam solemnem professionem emittendam teneantur, neque ad eam aliter admittantur.* Gregorius autem XIII, in Constitutione *Ascendente Domino*, expresse declarat hæc tria vota esse simplicia, et per ea constitui hominem in certo Societatis gradu, idque specialiter approbat et confirmat. Ratio autem inter alias, quæ fundatorem movit, fuisse videtur, quia religioni utilissimum, et ipsis religiosis minime nocivum judicavit, ut, quoad fieri commode posset, religio retineret debitam potestatem dimittendi omnes, qui ad religionis finem et modum non sese accommodarent; sic enim et ipsa religio in sua puritate melius conservatur, et securius ac utilius potest proximis inservire, qui est scopus illius. Deinde commodius judicavit Ignatius, ut hi, qui dimittendi sunt, liberi potius, quam votis ligati dimittantur, ut cum minori dispendio utriusque partis fieri possit dimissio; grave enim est religioni extra se abjicere eum, qui adhuc vere religiosus ejusdem religionis maneat. Ipsi etiam qui dimittitur, grave onus est privari religionis commodo, et jugum retinere. Ut ergo hæc dimissio suavius fieri possit, hoc medium tanquam commodius electum est; itemque ut religiosi ipsi in majori timore conservarentur, semperque vigilantius viverent.

7. *Dictæ utilitates non habent locum in omnibus membris Societatis.* — Non potuit autem hæc conditio generaliter in omnibus membris Societatis observari; nam (ut philosophi aiunt) omne mobile fundatur in aliquo immobili, quo certe principio ad vestigandum Deum usi sunt, decuitque in hac religione esse aliqua principalia membra, quæ essent veluti columnæ et fundamenta ejus, in quibus ipsa religio quasi immobilis esset; ideoque et ipsi indissolubili vinculo ligarentur, et ipsa religio se illis perfecte obligaret, nec votis liberos a se posset dimittere. Atque hi sunt soli professi quatuor votorum : extra illos vero, mens B. Ignatii fuit ut omnes alii dependentes semper essent a Societatis ordinata potestate. Hac ergo ratione, voluit coadjutores spirituales in dicto gradu permanere, solumque per modum dispensationis permisit aliquos eorum ad professionem trium votorum admitti, propter graves causas occurrentes, ut capite præcedenti declaravi, in quibus magis (suppositis dictis causis ac meritis) devotioni eorum, qui admittuntur, quam generali rationi instituti attenditur.

8. *Probatur tandem eadem resolutio a carentia omnis detrimenti spiritualis.* — Neque ex hoc modo institutionis aliquod detrimentum his religiosis sequitur; nam (ut in libro tertio, cap. secundo, numero secundo, dixi) apud Deum nullo merito privantur propter talem conditionem suorum votorum; imo crescunt quodammodo, quia liberalius se obligant, non expectantes ex parte religionis similem obligationem. Item, quantum in ipsis est, æque se tradunt Deo et religioni in perpetuum, nec est ullum periculum de status perpetuitate et stabilitate, si ipsi velint debito modo se gerere; ergo nullo spirituali commodo privantur, ex eo quod ad professionem solemnem non admittantur; imo etiam inde juvantur, quod eo ipso monentur ut fideles suæ religioni sint, suoque muneri, ut par est, satisfaciant. Aliunde vero, ut conveniens ordo in toto corpore religionis servetur, expedit ut unusquisque gradum suum agnoscat, et sciat ad quod ministerium vocatus est; quia ergo hi non sunt ut principales operarii, sed ut adjutores eorum, ideo oportuit diverso modo uniri religioni, quasi dependenter a superiori gradu, et cum subordinatione ad illum, ut ita debitus ordo, sine quo religionis unitas stare non potest, conservetur.

9. *Ad primum argumentum in n. 4.* — Unde ad primam rationem dubitandi in contrarium in numero quarto, respondetur, non propterea hos religiosos non admitti ad professionem solemnem, quia non sunt probatæ virtutis, vel quia non possint multa et gravia ministeria in Societate obire; sed quia ad illorum perfectionem et meritum satis est alio simplicior modo Societati incorporari, et ut in suo gradu et humilitate conserventur, id melius est tum ip-

sis, tum etiam religioni, ut exposuimus. Nec in exemplum adducendi sunt mores aliarum religionum, quia Spiritus Sanctus est unus et multiplex, et diversis religionibus diversa tribuit instituta, juxta varios fines earum. In aliis ergo religionibus, in admittendis personis sufficientibus ad professionem et religiosum statum, consideratur tantum aptitudo ad propriam perfectionem, et ad summum ad officium chori, vel ministeria divini cultus, seu vitæ contemplativæ; in Societate autem inter principalia consideratur aptitudo ad ministeria erga proximos, et ideo etiamsi aliquis sibi bonus esse videatur, non statim ad solemnem professionem admittitur. Et præterea in hac religione, propter periculum, quod in his ministeriis cum proximis esse potest, difficilius fit obligatio ex parte religionis, ita ut regulariter non fiat nisi ad eos qui sunt veluti fundamenta et præcipua religionis membra. Nec etiam timenda hinc est divisio, aut minor concordia animorum in hac religione, quoniam sicut in eodem corpore varia membra diversa munera habent, et juxta illa diversam habent dispositionem et unionem cum toto, imo et diversam seu heterogeneam animæ informationem, ut dicitur libro 1 de Anima, cap. 2, a numero vigesimo sexto, et nihilominus omnia inter se perfecte uniuntur ad unum corpus constituendum; et sicut in eodem mystico corpore Ecclesiæ varii sunt gradus in ordine hierarchico, qui non solum non impediunt corporis unitatem, sed maxime illam conservant, ut in disp. 9, de fide, sect. 5, disseruimus; ita in hac religione, quæ hierarchiam ecclesiasticam maxime imitatur, hæc varietas non impedit unionem animorum, sed potius illam perficit; maxime quia fundata est in humilitate et charitate; nam qui majora Dei dona acceperunt, et ideo in superiori gradu constituti sunt, alios non despiciunt, sed potius honorant, et ut commilitones et cooperatores suos amant, et ut Dei ministros ac servos venerantur. Ipsi vero, qui in coadjutorum gradum asciti sunt, suam etiam sortem amplexi, in vitæ candore et humilitate Deo serviunt, et alios ut patres æstimant; neque in hac distributione graduum intercedere debet ambitio ex parte subditorum, nec personarum acceptio ex parte Prælatorum, quia in eis non consideratur honor, sed onus, et majus Dei obsequium, et proximorum auxilium. Ad secundam rationem dubitandi in numero quinto, patebit solutio a fortiori in num. decimo tertio, ubi differentias inter coadjutores ac trium votorum professos adducemus.

Dubium tertium, in quo hic gradus coadjutorum spiritualium ab aliis, præsertim scholasticorum, distinguatur.

10. Superest dicendum de tertio dubio, in quo explicanda est differentia inter hæc vota, et vota scholarium approbatorum. Supponimus autem differentiam hanc non posse esse substantialem, quia etiam inter vota simplicia et solemnia non intercedit; debet ergo esse moralis, nimirum quoad aliquos effectus, vel conditiones ad statum vitæ pertinentes. Est autem per se valde consentaneum rationi, ut aliqua hujusmodi differentia constituta fuerit inter scholares, et coadjutores formatos; scholares enim, licet veri religiosi sint, ut libro 3, cap. 3, tractatum est, adhuc tamen sunt aliquo modo in via et in probatione, qui status, quoad id quod habet viæ et probationis, non debet esse perpetuus, sed habere aliquem terminum; ergo etiam in coadjutoribus requiritur aliquis status, qui sit veluti terminus, et approbatio ultima religionis in suo ordine. Atque hæc est prima differentia inter gradum scholarium et coadjutorum a religione intenta; quomodo autem exerceatur, et in quo posita sit, explicandum superest. Secundo ergo ex parte votorum, et effectuum eorum, est differentia in voto paupertatis, quod in Societate reddit coadjutores incapaces dominii, et inhabiles ad hæreditatem, quem effectum in scholaribus non habet; utrumque autem constat ex Bullis Pontificiis n. 6 allatis, a quibus hic effectus maxime pendet. In voto autem castitatis nullam invenio differentiam quoad effectus, quia utrorumque votum obligat ad perfectam castitatem, et inhabilitat ad matrimonium contrahendum, licet neutrum dirimat præcedens matrimonium ratum. Idem fere est de voto obedientiæ, nisi quod coadjutores dum illud votum emittunt, exprimunt specialiter curam circa puerorum eruditionem in doctrina Christiana, sicut professi; sed jam supra, libro 6, c. 3, numero 9, diximus per hoc non addi specialem aliquam obligationem voti.

11. *Causæ sufficientes ad dimittendum scholarem, non tamen coadjutorem formatum.*—Tertio ac præcipue differunt in strictiore obligatione ex parte religionis. Si quis enim consideret quæ hactenus diximus, hæc vota ideo tantum non sunt solemnia, quia non habent reciprocam obligationem, et perpetuitatem ex

parte religionis, et in hoc conveniunt vota scholarium et coadjutorum. Diximus autem supra, in numero tertio, non ita hoc esse intelligendum, ut ipsa religio nullo modo obligetur; sed ut non obligetur absolute, nec sine facultate retenta ad remittenda talia vota; obligetur tamen aliquo modo ad non dimittendum quacumque ex causa ob quam scholaris juste dimitteretur, sed plane graviore; itaque ut rem magis explicemus, in hac non dimittendi obligatione ex parte religionis potest esse magis vel minus, et circa coadjutores formatos est longe major, ideoque eorum vota magis accedunt ad perfectionem votorum solemnium. Et ex hac majori obligatione provenit, ut longe difficilius sit expellere coadjutorem a Societate, quam scholarem, nam ex pluribus causis potest hic expelli, interdum invitus, interdum ex consensu illius et religionis; coadjutor vero (ut sentio) non tam pluribus, sed ex earum gravioribus quibusdam dimitti potest. Unde in secunda parte Constitutionum, cap. 1, lit. A, major dicitur esse in horum dimissione difficultas, et lit. C, reservatur Generali. Unde in in secunda, tertia et quarta Congregationibus generalibus, ubi de officio vicarii agitur, in hoc professis æquiparantur. In particulari autem non invenio in Bullis vel Constitutonibus declaratam hanc differentiam secundum magis et minus, sed arbitrio Generalis esse relictam, et ideo eam in particulari non definio, sed prudenti zelo et arbitrio Prælati committendam censeo. Experientia tamen mihi compertum est, longe difficilius coadjutores dimitti, rarius enim hoc factum vidimus, illud vero sæpius. Oportet ergo ut causa non temporalis, sed spiritualis sit; positiveque religioni contraria, et non tantum negative. In scholaribus enim sæpe corporalis infirmitas sufficit, maxime si ipsi id petant; in coadjutoribus autem formatis non esset talis causa admittenda, etiam ipsis petentibus. In scholari præterea satis erit, quod inutilis ad ministeria religionis videatur, prout hæc latius, l. 3, c. 9, sunt exposita; in coadjutore autem minime, nisi etiam perniciosus sit. In scholari etiam non oportet semper expectare ut incorrigibilis sit, sed satis est quod difficilis naturæ se ostendat; in coadjutore omnis curatio præmittenda est, ita ut prius se incorrigibilem ostendat. Denique quia scholaris adhuc in probatione est, non emendari, aut non meliorem fieri, erit sufficiens causa dimittendi illum; in coadjutore autem minime, quia jam cum talibus imperfectionibus, verbi gratia, admissus est, non ut probetur, sed ut probatus, et ideo licet in eis maneat, expelli non potest. His ergo et similibus modis differentia hæc intelligi potest.

12. Unde fit quarto, ut etiam quoad exteriorem solemnitatem vota hæc coadjutorum formatorum solemnius fiant. Unde quinta parte Constitutionum, cap. 4, § 1, præcipiuntur fieri publice in ecclesia, vel sacello, coram domesticis et externis, et in manibus alicujus qui illa admittat, quod non ita asseritur in votis scholarium; idque ad explicandam majorem unitatem cum Societate, majoremque obligationem, quæ ex parte Societatis respectu coadjutorum intervenit. Alia præterea differentia assignari potest, quoad conditionem prærequisitam ex parte personarum ad hujusmodi vota; nam in coadjutoribus formatis, regulariter postulatur diuturnior experientia et probatio, juxta quintam partem Constitutionum, c. 2, § 4, licet vero certum tempus ibi non limitetur, sicut de professis trium votorum factum fuerat in § 3. In ordinationibus tamen Generalium toti Societati communibus, editis tum anno 1606, pag. 225, in fine, n. 5, tum etiam anno 1616, pag. 144, in fine, septennium specificatur, ad non differendam super illis informationem. Item requiritur quod docti, vel sufficienti doctrina instructi, Exam., c. 1, § 10, et c. 6, § 1, ubi etiam postulatur ut sint sacerdotes. Denique hac ratione coadjutores spirituales ex scholaribus fiunt, et omnes hæ differentiæ sequuntur ex prima; nam scholares adhuc sunt quodammodo in via, hi vero jam in termino sunt.

13. *Primum discrimen eorumdem coadjutorum a professis votorum trium.* — Unde etiam constat, in his etiam omnibus convenire coadjutores formatos cum professis trium votorum, quamvis nonnullæ etiam differentiæ inter eos ex Constitutionibus notari possint, præter eam quæ est in solemnitate votorum. Primo enim in his professis determinatur tempus septennii, ante quod admitti non possunt secundum Constitutiones; de coadjutoribus vero non fit certa limitatio, sed arbitrio Generalis relinquitur, quoad in ordinationibus expressum est, ut paulo ante notavimus. Ille enim modus professionis (ut c. 1, num. 6, dixi) est per modum cujusdam dispensationis, et ideo major probatio ad illum requiritur, siquidem in eis anticipari septennium non potest, in coadjutoribus autem non potest differri, saltem quoad informationem. Secundo, de coadjutoribus expresse dicitur in citato § 1, ut sint sacerdotes, de his vero professis non ita expresse; tamen

ut supra in dicto cap. 1, num. 2, advertimus, in examine comprehenduntur hi professi sub coadjutoribus spiritualibus, quia cap. 1, § 8, expresse fit mentio professorum tantum quatuor votorum, et in sequenti soli coadjutores adduntur; unde videntur sub his comprehendi professi trium votorum; ideoque omnia, quæ in eodem examine pro coadjutoribus spiritualibus requiruntur, esse intelliguntur necessaria his professis, quorum unum est sacerdotium. Unde quinta parte Constitutionum, c. 2, litt. C, in his professis postulatur ordinarie, ut habeant sufficientiam in litteris, quæ ad confessarii munus bene obeundum satis sit, nisi aliis Dei donis compensetur. Unde videtur supponi debere esse sacerdotes, qui in munere audiendi confessiones possint exerceri. Atque ita videtur quidem dicendum jure ordinario. Aliquando (ut supra notavi, lib. 6, cap. primo, numero quarto), admittuntur ad professionem trium votorum aliqui ante sacerdotium; sed illud est extra Constitutiones, ob peculiares casus occurrentes, qui in coadjutoribus spiritualibus locum non habent, et ideo nunquam in eis fit hæc dispensatio.

14. Tertia differentia assignari potest, quia coadjutores formati non emittunt alia quinque vota simplicia, quæ professi quatuor votorum faciunt; illa vero promittunt professi trium votorum, ut declaratum est in quarta Congregatione generali, decret. trigesimo nono, vel can. 10. Coadjutoribus enim non imponitur hoc onus, quia Constitutiones solum a professis illa vota exigunt, sexta parte, cap. 2, § 1, parte decima, § 6. Et quia in eis locis absolute dicitur: *Quicumque in Societate professionem emiserint*, vel *omnes professi*, et non adhibet limitationem de professione quatuor votorum, ideo de omnibus generaliter intellectum hoc est. Quamvis enim interdum illa vox absolute prolata soleat sumi in Constitutionibus, quasi principaliori significato, ut patet quinta parte, cap. 2, § 2, notavimusque in libro præcedenti, cap. 3, num. 3, tamen, quia illa Constitutio erat favorabilis religioni, ample interpretanda fuit. Item quia hi sunt vere et simpliciter professi, et ideo comprehenduntur sub regula generaliter ac indefinite obligante professos. Ratio autem hujus differentiæ esse potuit, quia professi sunt magis immobiliter conjuncti Societati, et possunt facilius admitti in Congregationibus generalibus, et ideo oportuit ut haberent omnes obligationes quas professi habent, ad institutum Societatis in sua puritate conservandum.

CAPUT III.

DE COADJUTORIBUS TEMPORALIBUS SOCIETATIS.

1. *Esse in Societate gradum coadjutorum temporalium, et quæ sit hujus nominis ratio.* — Hic est ultimus gradus personarum Societatis, de quo pauca nobis supersunt dicenda; quia in votis cum proportione sumptis non differunt ab aliis coadjutoribus spiritualibus; in ministeriis autem et obligationibus eorum nulla fere specialis difficultas occurrit. Primum ergo supponendum est, præter eos, qui ad spiritualia ministeria peragenda in Societate recipiuntur, aliquos admitti ut eorum actionibus occupentur, quæ ad corporis sustentationem, et alias externas et corporales et exercitationes necessariæ sunt; et hos *coadjutores temporales* vocamus, appellatione quidem satis religiosa et accommodata. Coadjutores enim vocantur, tum, ut vel ipsa voce quædam æqualitas et modestia religiosa significetur; non enim ut famuli aut servitores æstimandi sunt, sed ut fratres, socii, et adjutores nostri, sicut Martha Christo de sorore dicebat: *Dic ergo illi ut me adjuvet,* Luc. 10. Et Luc. 5: *Simon, et alii annuerunt sociis, qui erant in alia navi, ut venirent, et adjuvarent eos.* Verbum ergo adjuvandi societatis cujusdam et æqualitatis est, et ideo ab eo coadjutores appellantur. Tum etiam ut significetur eos coadjuvare in ipsomet opere, quod alii pertractant; hoc enim nomine appellantur in Scriptura, qui cooperabantur Apostolis in prædicatione Evangelii, ut supra, cap. 1, num. 4, vidimus in Paulo, ad Philipp. 2 et 4, et epist. ad Philem.; sic ergo dicuntur in Societate *coadjutores,* non solum qui immediate in ipsis spiritualibus ministeriis adjuvant, sed etiam qui mediate, parando ea, quæ ad talia ministeria necessaria sunt; sicut corpus dici potest animæ adjutor, etiam ad intelligendum, quia, licet non simul cum anima intelligat, ministrat tamen ea quæ ad intelligendum sunt necessaria, et animæ intelligenti suo modo cooperatur. Hac ergo ratione additur particula illa *temporales,* ut distinguantur ab spiritualibus; utrique enim ad spiritualia adjuvant, sed non eodem modo; nam sacerdotes adjuvant, partem aliquam spiritualium ministeriorum præstando; cæteri vero, temporalia peragendo, liberos illos relinquunt ad spirituales occupationes, et hoc modo etiam in eis illos adjuvant.

2. *Primum corollarium, de necessitate hujus gradus et ejus causa.* — Atque hinc constat primo quæ fuerit necessitas hujus gradus in Societate; tota enim ad hoc refertur, ut sacerdotes, vel qui ad sacerdotium præparantur, liberius et impensius possint in spiritualibus actionibus erga Deum et seipsos, et in studiis, ac ministeriis erga proximos occupari. Tria enim præcipue sunt, in quibus operarii Societatis a coadjutoribus temporalibus juvantur. Primo, in his quæ ad corporis sustentationem necessaria sunt, in quibus omnia, quæ ad victum, vestitum, habitationem, et rerum temporalium negotiationem ac procurationem pertinent, comprehenduntur. Quamvis enim in his possint etiam sacerdotes et coadjutores spirituales interdum occupari, id solum est dirigendo et ordinando, ac præsidendo his quæ graviora sunt, majoremque auctoritatem in ministro requirunt; executio autem sine coadjutorum temporalium auxilio fieri commode non potest. Secundo juvatur maxime Societas ab his fratribus, in his quæ ad cultum divinum pertinent, in sacellis et Ecclesiis, sacrarum vestium et rerum omnium, quæ ad templorum ornatum et sacrosanctæ Eucharistiæ decentissimam custodiam sacrificiique oblationem pertinent, diligentissimam curam gerendo. Tertio, adjuvant in ministeriis erga proximos, vel domi eos cum charitate recipientes, eorumque necessitatibus, quantum in ipsis est, subministrantes, et extra domos socii operariorum existentes; nec enim decet ut soli incedant, nec possunt sacerdotes sibi invicem comites et socii esse, quia multum in ministeriis impedirentur.

3. *Hujus gradus exemplum ex Act.* 6.— Ob has ergo causas necessarius fuit in Societate hic personarum gradus. Cujus nonnullum exemplum possumus sumere ex Actor. 6, ubi Apostoli dixerunt: *Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, et ministrare mensis;* et ideo ordinarunt septem diaconos, quibus ministerium illud committerent. In quo exemplo non æqualitas in omnibus, sed proportio tantum attendenda est; illi enim ministri fuerunt diaconi ordinati ad ministerium altaris, sive tunc statim, cum electi fuerunt ad ministerium mensarum, sive aliquanto post, quod alibi disputatur[1]; nostri autem coadjutores ad nullum clericatus gradum per se assumuntur; quia diaconi non ordinantur per se primo ad temporale ministerium, sed ad spirituale, tam in sacrificio solemniter et immediate sacerdoti ministrando, quam in verbo Dei, et administratione aliquorum Sacramentorum, si necesse fuerit; secundario autem illis commissum est ministerium distribuendi communes eleemosynas inter pauperes et viduas; nostri autem coadjutores immediate non assumuntur ad spirituale ministerium, et ideo nullam ordinationem requirunt. Proportio ergo solum consistit in hoc, quod sicut Apostoli, ut verbo Dei vacarent, a corporali ministerio, etiamsi esset charitatis et misericordiæ, abstinuerunt, assumendo aliquos, qui eos in illo opere juvarent; ita Societas exonerat operarios et scholares ab his ministeriis temporalibus propter altiora opera, et coadjutores sumit, quibus juventur, et sicut illi coadjutores Apostolorum ex clero assumpti sunt, ita hos nostros coadjutores religiosos esse, et ex eadem religione assumi decentissimum fuit.

4. *Objectio contra dictum gradum.—Regulæ Benedicti.* — Et hinc facile solvitur, si quis objiciat olim in reformatis religionibus non fuisse in usu hanc divisionem officiorum inter religiosos, sed omnes fuisse solitos in his humilioribus et corporalibus ministeriis successive seu vicissim per hebdomadas inservire, ut constat ex Basilio, de Instit. Monach., serm. 1, circa finem: *Porro* (inquit) *quæ necessario in communi conventu tractanda ministeria sunt, ea mutatis in orbem vicibus circumaguntur, binique singulis hebdomadibus necessarium omne in hoc genere munus explent, ut et humilitatis merces communis sit, neque cuiquam facultas cæteros superandi in rebus, etiam laudabilibus, amplior detur, et ut æqualiter a laboribus requiescere omnes possint*, etc. Et hanc consuetudinem per cunctam Mesopotamiam, Palæstinam et Cappadociam, et totum Orientem servatam esse testatur Cassianus, lib. 4 de Institutis renunc., cap. decimo nono: Singulis (inquit) hebdomadibus vicissim fratres ad hæc officia sibi reddenda succedunt, ita ut, secundum cœnobii multitudinem, ministrorum quoque numerus deputetur. Eamdem servari præcipit S. Benedictus, cap. trigesimo quinto Regulæ.

5. *Ejus dilutio.* — Respondemus enim imprimis diversum fuisse institutum antiquarum religionum et nostræ; illæ enim erant religiones monachorum, qui tunc non ordinabantur sacerdotes, nisi rarissime, ut sæpe dictum est, nec in spiritualibus alicujus Ordinis ministe-

[1] Vide Salm. et Lorin.; Bellar., de Ordin., c. 6, a § *Ad confirmationem;* Vasques de Ordin., disputat. 236, a c. 4.

riis, aut studiis, sed in corporalibus laboribus, seu actionibus, versabantur; et ideo non indigebant aliis coadjutoribus, cum ipsi nullam haberent convenientem excusationem, quominus per se possent cum fraterna æqualitate et distributione hæc munera obire; in Societate autem fieri minime poterat, propter studium et ministeriorum spiritualium occupationem, ut dictum est. Quam exceptionem addit in sua Regula S. Benedictus, dicens excusari ab eis muneribus debere, qui in rebus majoris utilitatis occupati fuerint. Et Cassianus, supra, cap. 22, refert apud Ægyptios, *quibus* (inquit) *maxima cura est operis*, non fuisse hebdomadarum vicissitudinem, ne sub occasione hujus officii omnes ab operum canone impedirentur. Quam consuetudinem jam observant monachales ordines, quia jam litteris incumbunt, et ordinantur sacerdotes; adeo ut nomine monachorum regulariter illi tantum intelligantur, qui ad chorum sunt deputati; qui vero ad temporalia ministeria recipiuntur, conversi vocantur, c. *Non dubium*, cap. *Ex tenore*, cum similibus, de Sentent. excomm., vel aliis etiam nominibus. Denique ne in Societate, quoad fieri possit, desit egregium charitatis et humilitatis illorum monachorum exemplum, usu receptum est ut tam scholares, quam sacerdotes, etiam Superiores, per hebdomadas tempore corporalis refectionis aliquid muneris in culina ac triclinio exerceant; et per annum, præsertim feriarum tempore, his humilitatis officiis exerceantur, quod specialiter ab antiquioribus sacerdotibus, et qui aliis præsunt, observari ordinavit B. Ignatius, tertia parte Constitutionum, c. 1, § 19. (De hoc more P. Claud. in instructione ad scholares, num. 4.)

6. *Secundum corollarium de numero personarum hujus gradus.* — Secundo colligitur ex dictis, qua mensura recipi debeant in Societate coadjutores, et quæ dotes in eis requirantur. Mensura enim esse debet necessitas ministeriorum ad eos spectantium; tot enim recipi debent, quot necessarii fuerint ad juvandum Societatem in his quæ diximus, et non plures. Ratio enim et mensura mediorum ex fine sumenda est, et ars non pluribus instrumentis utitur, quam ad suum finem indigeat. Item quia alias multa sequuntur incommoda; nam vel Societas gravabitur pluribus personis quam alere possit, vel privabitur aliis operariis ad ministeria spiritualia necessariis; et præterea ipsimet coadjutores otiosi magna ex parte erunt, si in superabundanti numero recipiantur; debent ergo recipi in mensura sublevandis oneribus domorum et collegiorum Societatis accommodata; et ita statuitur parte prima Constitutionum, c. 2, § 1, lit. A, tertia parte, c. 2, § 7, parte quarta, c. 3, § 2, et Regula 39, Provinc. (Exempla numeri coadjutorum habes in formula acceptandi collegia.)

7. *De qualitatibus ejusdem gradus.*— Atque his locis etiam designantur conditiones et partes quæ in hujusmodi personis desiderantur, quæ omnes eo tendunt, ut ad finem intentum, prout ratio prudentiæ requirit, sint accommodati. Itaque ex parte corporis requiruntur vires, sanitas, etc., sustinendis laboribus sufficientes; ex parte vero animæ, aptos ad devotionem et virtutem, et ad eam propensos, et bonæ ac facilis naturæ, quoad fieri possit, et præsertim quod sorte Marthæ contenti sint. Unde, licet in eis judicii capacitas, et ars aliqua, vel sufficiens ad illam ingenium desiderari possit, litteræ autem ullæ non postulantur, nec eis conceditur ut in Societate plus litterarum addiscant, quam ante ingressum in illam sciebant; ita in Examine, c. 6, § 6. Imo, si legere et scribere antea nesciebant, sine facultate Generalis id addiscere non possunt, ut in regula 14, ex communibus, dicitur. Habeturque similis inter Regulas S. Francisci, c. decimo, ubi de suis fratribus ait: *Non curent litteras discere qui litteras nesciunt.* Ubi generaliter quidem de suis fratribus loqui videtur; mens autem ejus fuisse videtur, ut qui omnino sine litteris ingrediuntur, quia non ad litterarum munera recipiuntur, de litteris non curent, sed in qua vocatione vocati sunt, permaneant, juxta Apostoli consilium 1 Corinth. 7. Atque ita Corduba, ibidem, quæstione septima; Bonaventura, in expositione Regulæ, cap. decimo, et alii.

8. *Tertium corollarium, de perfectione requisita ad hunc gradum ex parte votorum.*— Tertio infertur ex dictis, quam sit perfectus hic gradus Societatis in ratione religiosi status, quod considerari potest, vel ex parte votorum, vel ex parte finis, et actionum ad quas ordinatur. Et imprimis in votorum vinculo non differunt, formaliter loquendo, ut sic dicam, ab scholaribus approbatis, vel a coadjutoribus spiritualibus formatis, secundum tempora diversa. Bis enim vota Societatis emittunt, et in eam incorporantur. Primo, post biennium per vota simplicia ejusdem omnino rationis cum votis scholarium approbatorum admittuntur. Unde dici tunc possunt coadjutores approbati. In eisque novitiatus per biennium, et cum eisdem spiritualibus exercitiis

et experimentis, sicut in cæteris omnibus postulatur. Post diuturniora vero experimenta (quæ saltem per decennium juxta consuetudinem Societatis durant, quamvis in rigore legis nullum certum tempus habeant præter arbitrium prudens Superioris, juxta quod, in formula data a P. Claudio Aquaviva, decennium circiter in Societate, et annus ætatis trigesimus determinatur), incorporantur intimius Societati per vota coadjutorum formatorum, ut habetur in Examin., cap. sexto, § 7, secunda parte Constitutionum, cap. primo, quæ omnino ejusdem rationis sunt cum votis coadjutorum spiritualium; et ideo nihil aliud de illis dicendum superest, quoad eorum materiam vel obligationem. Ad professionem autem solemnem non admittuntur hi religiosi eisdem rationibus, quibus ne coadjutores spirituales, ut c. præcedenti in puncto secundo vidimus, quæ in his a fortiori locum habent. Præsertim, quia illi non efficiuntur clerici; hæc autem religio propria clericorum est, ut diximus lib. 1, c. 5. Sufficit ergo illis in sancta humilitate Deo consecrari, nam quantum est ex parte illorum nihil diminuitur de merito apud Deum, eo quod solemnia vota non emittant; et, si religiose vivant, tam indissolubilem habent cum religione unionem, ac si solemnem professionem emisissent, suntque vere, substantialiter ac perfecti religiosi, ut Greg. XIII declaravit. Nihil ergo in hac parte relinquitur quod desiderent.

9. *Item ex parte finis perfectio multis modis ostenditur.* — Ex parte autem finis, et actionum ad quas eorum status ordinatur, habent sine dubio gradum ad magnam perfectionem acquirendam aptissimum, et (in quo alios quodammodo superant) securissimum. Nam imprimis participant totam illam partem vitæ contemplativæ, quam Societas in omnibus suis membris profitetur. Debent enim esse dediti exercitiis spiritualibus et mentalibus, et eis temporibus orationi, examini conscientiæ, lectioni spirituali, et meditationi deputatis, vacare. Et quamvis sacrum non faciant, nec officium canonicum recitent, audire tamen Missam quotidie debent; imo et rosarium Virginis, vel etiam ejus officium, licet non ex regula, ex pia tamen consuetudine recitare, prout libro sequenti, cap. secundo, numero secundo, exponemus. Præter hæc vero (quod Basilius, regul. 37, ex fusioribus, valde commendat), cum actiones eorum externæ sint et corporales, non multum animum distrahunt, quominus possint frequenter circa Deum versari; vel eum præsentem in suis laboribus habendo, ut idem Basilius in quinta earumdem regularum, et c. 7 Constit. monast., hortatur; vel in eum omnia, quæ agunt, referendo, et auxilium postulando. Itaque magnam possunt perfectionem vitæ contemplativæ in hoc statu comparare. Unde etiam fit, ut perfectionem antiquorum monachorum multum imitentur; illi enim et clerici non erant, et post laudes suis temporibus Deo decantatas, manibus laborabant, ut se vel alios pauperes sustentarent; hi vero, et sua etiam tempora, quibus Deo mente psallant, et ore deprecentur, habent; et postea manibus laborant, non ut aliquid temporale comparent, quo se vel alios sustentent, sed ut ministros Evangelii adjuvent, eisque ministrent. Ex quo ulterius sequitur, ut partem Marthæ, non solum corporaliter, sed etiam spiritualiter participent. Nam, licet proxime circa corporalia occupentur, tamen quia illa sunt media ad proximos spiritualiter juvandos, et sub ea intentione assumuntur, ideo fructum et meritum spiritualium actionum circa proximos participant. Præterquam quod ipsi debent ad salutem proximorum suo modo cooperari tum familiaribus colloquiis, ut cap. sexto Examinis, § 4, habetur, tum maxime exemplo, et præsertim patientia et charitate omnes alacri animo suscipiendo, eorumque necessitatibus, summa diligentia succurrendo, et, si necessarium fuerit, omnium onera portando et sustinendo. Tandem hinc etiam merito consequuntur, ut omnium bonorum operum ac meritorum Societatis participes sint, et illius gratiis non minus quam cæteri professi perfruantur, ut habetur in Bullis Pauli III, Julii III et Gregorii XIII.

CAPUT IV.

QUOT SINT GRADUS PERSONARUM IN SOCIETATE, ET QUOMODO INTER SE DISTINGUANTUR, EX DICTIS COLLIGITUR.

1. *Tres tantum esse gradus personarum in Societate.* — *Prima collectio horum trium graduum ex votis, quæ nuncupant.* — Ex dictis in hoc et superioribus libris circa varios gradus personarum Societatis, facile colligi potest quot illi sint, et quæ inter illos distinctio intercedat. Potest autem hæc distinctio membrorum Societatis dupliciter fieri, scilicet, vel juxta diversa vincula cum ipsa Societate per

vota aliquo modo diversa, vel per ministeria ad quæ proxime talis personarum status ordinatur; et utroque modo tres tantum sunt ordines personarum. Priori modo distinguuntur in Societate *scholares approbati, formati coadjutores, et professi;* nam hi omnes habent inter se differentiam in modo votorum ac vinculi cum Societate, ut satis explicatum est lib. tertio, sexto et in hoc septimo, nec oportet augere hanc partitionem propter coadjutores temporales, vel spirituales, quia illi omnes quoad vota eamdem rationem habent, vel inter se, cum formati sunt, vel cum scholaribus, quando simpliciter post biennium admittuntur. Et ita quoad hoc æquiparantur in quarta Congregatione, can. 1, et suo etiam modo, in septima Congregatione, can. 23. Unde clarius comprehendendo omnes, *scholarium* nomine sublato, dicere possumus in Societate alios esse religiosos *approbatos*, alios *formatos*, alios *professos*, vel quosdam esse religiosos quidem substantialiter, nondum tamen in ultimo termino constitutos; alios vero, qui jam sunt in termino absque solemni professione, alios vero professos. Et eadem ratione non oportet ibi distinguere plura membra propter professos trium vel quatuor votorum, tum quia professi trium votorum et pauci sunt, et magis ex dispensatione quam ex lege ordinaria; tum etiam quia in modo vinculi aut votorum, non differunt a cæteris professis, sed solum in numero votorum, et ideo aliquando comprehenduntur sub gradu professorum, ut quinta parte Constitutionum, c. 1, lit. A.

2. *Altera collectio ex ministeriis quæ obeunt.* — At vero distinguendo hos gradus ex ministeriis, tres etiam inveniuntur, diverso tamen modo : sic enim numerandi sunt *scholares, operarii*, et *coadjutores temporales*. Ministeria enim Societatis aut spiritualia sunt, aut corporalia : ad hæc posteriora recipiuntur coadjutores temporales. Priora vero aut considerantur in seipsis, aut in via et præparatione ad illa; in hoc secundo ordine versantur *scholares*, in alio vero reliqui omnes qui jam ex officio et statu suo ad illa exercenda ministeria destinati sunt, quos *operarios* appellamus, et sub illis *tam coadjutores spirituales formatos*, quam *professos trium vel quatuor votorum* comprehendimus. Et ita intelliguntur facile omnia quæ de his gradibus, tam in bullis Pontificiis, quam in Constitutionibus nostris inveniuntur.

3. *Varietas ingredientium in Societatem.* — Et quidem in Examine, c. 1, § 7 et sequentibus, quatuor classes personarum Societatem ingredientium distinguuntur : tamen revera non additur aliquis gradus, sed ibi magis distinguitur intentio vel dispositio ingredientium. Nam interdum recipiuntur definite ad aliquem ex dictis tribus gradibus, et ita distinguuntur tres classes ingredientium; aliquando vero recipiuntur indefinite ad eum gradum, qui Superiori visus fuerit. Et ita additur quarta classis, quæ vocatur *indifferentium*, quæ non pertinet ad gradus personarum Societatis, sed ad classem *novitiorum*, ut sic dicam; nam in eis solis potest esse classis indifferentium, quia, expleto biennio, determinandi sunt omnes saltem ad statum scholarium, vel coadjutorum temporalium, ut in quarta Congregatione generali, decreto 37, seu can. 2, declaratum est; ubi considerandum est, etiam hoc modo, regulariter loquendo, non posse distingui nisi duas vel tres classes, quia novitii vel ad temporalia ministeria, vel ad spiritualia recipiuntur; pauci autem recipiuntur ex parte Societatis indeterminati inter hæc duo membra, licet ex parte sua omnes debeant indifferentes ingredi; aliquando vero possunt aliqui recipi cum ea indifferentia; et ita constituuntur tres ordines novitiorum. Inter quos, qui recipiuntur ad spiritualia ministeria, consequenter admittuntur definite ad gradum scholarium, indefinite vero ad gradum professorum, vel coadjutorum; raro enim potest a principio fieri hæc distinctio, donec in studiis personæ probentur. Aliquando vero cum personæ sunt provectæ ætatis, aut litteratæ, possunt a principio, cum recipiuntur, ad gradum professorum vel coadjutorum destinari, et ita intelligenda est illa partitio; et ad eamdem doctrinam facile accommodantur, quæ de quatuor acceptionibus Societatis dicuntur quinta parte Constitutionum, c. 1, lit. A. Nam in prima comprehenduntur novitii, et ita solum tres gradus membrorum proprie dictorum Societatis relinquuntur.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

INDEX CAPITUM LIBRI OCTAVI

DE MEDIIS QUIBUS AD SPIRITUALEM PROFECTUM ET PERFECTIONEM SUORUM RELIGIOSORUM SOCIETAS UTIT

LIBER OCTAVUS

DE MEDIIS

QUIBUS AD PROPRIAM PERFECTIONEM ACQUIRENDAM SOCIETAS UTITUR.

Explicatis votis omnibus Societatis, et variis personarum ordinibus qui ex eis oriuntur, dicendum sequitur de actibus seu ministeriis in quibus personæ Societatis exerceri et occupari debent. Ordinatur autem hæc religio, ut vidimus, primo quidem ac per se, ad suorum membrorum spiritualem perfectionem, deinde vero proximorum; et ideo, priusquam de ministeriis erga proximos dicamus, de mediis quibus ipsa religio in se, et in suis membris spiritualiter perficitur, dicendum est; hæc autem media quædam sunt mere interna, per quæ anima immediate conjungitur Deo, dum æterna meditatur, conscientiam recognoscit, et in interioribus actibus virtutum omnium versatur; alia sunt externa, quæ subdistingui possunt in ea quæ per sese, et ex opere operato animam sanctificant, ut sunt sacrificium et sacramenta, et in ea quæ ex opere operantis, ut sunt exteriores exercitationes virtutum.

De his ergo omnibus ex professo dicendum est, et distinctius explicabimus aliqua, quæ in primo libro, cap. quinto et sexto, tacta sunt; quæ vero a cap. septimo, et deinceps sufficienter tractata sunt, hic omittuntur.

CAPUT I.

AN ET QUANTUM DEBEANT RELIGIOSI SOCIETATIS EX VI SUI INSTITUTI MENTALIBUS EXERCITIIS VACARE.

1. *Prima assertio : mentalia exercitia non sunt sub præcepto rigoroso. — Ejus ratio.* — Quoniam duplex est obligatio, alia rigorosa et præcepti, alia regulæ religiosæ ac perfectionis, in toto hoc libro obligationem posteriori modo sumimus, quia supponimus, quod etiam lib. 4, cap. duodecimo, n. 13, attigimus, regulam Societatis non inducere rigorosam obligationem; ubi autem ex alio capite oriri poterit, id specialiter adnotabimus. In præsenti ergo constat primo, mentalia exercitia, quæ sunt conscientiæ examinatio, meditatio, contemplatio, et in universum mentalis oratio, non cadere sub obligationem rigorosam, non solum propter rationem dictam, sed etiam quia humanum præceptum non fertur per se in hujusmodi actus; quia vel non potest, ut libro quarto, de Legib., c. 12, docuimus; vel, licet possit mediante voto obedientiæ, certe non expedit propter periculum majoris mali, et circa hoc videri possunt quæ in tract. 4, libro secundo, de Oratione mentali, c. 4, diximus. Dico autem *per se*, quia ratione alterius actus exterioris interdum præcipi potest, ut in præsenti recogitatio peccatorum, vel examinatio conscientiæ potest præcipi ratione confessionis; tunc vero solum eo præcepto præcipitur, quo ipsa confessio, de quo infra, in c. 4, dicemus. Potest etiam interdum aliqua exterior actio, vel otium, præcipi propter hos interiores actus, ut si præcipiatur lectio propter meditationem, vel vacatio ab studio propter contemplationem. Sed tunc etiam non præcipitur rigorosius actio vel remissio exterior, quam interior meditatio; cum ergo hæc rigorose non præcipiatur, nec cætera etiam quæ ad ipsam ordinantur.

2. *Secunda assertio : sunt tamen sub regula. — Probatur ex Constitutionibus. — Hæc assertio valet in professis.* — Secundo vero dicendum est, religiosos Societatis ex vi suæ regulæ teneri ad exercendos hujusmodi actus temporibus præscriptis; sic enim non repugnat actus, etiam mentales, cadere sub regulam religiosam, cum illius professio, et assumptio voluntaria sit, sicut in voto obedientiæ, in citato cap. duodecimo, l. 4, exposuimus. Probatur ergo assertio ex tertia parte Constitutionum, c. 1, § 20 : *Omnes suum tempus rebus spiritualibus impendant, et devotioni quærendæ pro mensura divinæ gratiæ sibi communicandæ insistant.* Quæ verba habentur etiam in reg. 21, ex generalibus, et similia, reg. 1, ex communibus, quam infra, a numero quarto, expendemus. Ubi etiam declarabimus quod et quantum hoc tempus sit, quod etiam attigimus supra, in lib. 1, c. 6, n. 4. Solum hic addendum est ab hac obligatione nullos excipi, etiam professos, et quibusvis ministeriis occupatos. Nam regula generalis nec exceptionem ullam facit, quia revera nec necessaria, nec rationabilis erat; ubi enim necessaria est, non omittitur, ut videre licet in regula 4, ex communibus, cum similibus. Quin potius de professis signatim dicitur sexta parte Constitutionum, c. 3, § 3, debere in domibus eam partem regularum observare, quæ illis communis est; constat autem hanc partem mentalium exercitiorum maxime convenientem esse eorum statui et conditioni; adstringuntur ergo omnes eadem regula, et ita postea in quarta Congregatione, decreto decimo sexto, vel can. 11, stabilitum fuit.

3. *Objectio contra nunc dicta de professis.* — Dices : in sexta parte Constitutionum, c. 3, § 1, de professis dicitur, nullam eis regulam præscribi quoad spiritualia hæc exercitia, eo quod certum ducatur eos viros spirituales futuros, et qui sic in via Christi Domini profecerint, ut in ea currere possint. Hoc autem ita intelligendum est, ut eis non intelligatur per regulam prohibitum, quin ultra tempora spiritualibus exercitiis omnibus definita, possint aliquid addere; imo in ea Constitutione tacite admonentur ut id faciant, quantum *discreta charitas unicuique dictaverit*, et adhibito consilio confessoris. Igitur professi ex vi regulæ non limitantur ad sola opera religionis ac divini cultus, quæ pro tota communitate Societatis præscripta sunt; et in hoc sensu dicitur eis non præscribi regulam circa hæc opera, non quia non obligentur generali regula, sed quia per illam non prohibentur, quominus aliquid addant; quin potius ab eis hoc desideratur et speratur; in hoc enim, quod addendum est non præscribitur regula, quia non potest esse uniformis, cum nec vires omnium eædem sint, nec occupationes, etc. Hæc est

ergo differentia inter professos et scholares Societatis, quod scholaribus ita sunt definita spiritualia exercitia et tempora eorum, quarta parte Constitutionum, cap. quarto, et in Congregatione prima generali, decreto 97, et in secunda, decreto 29, et in quarta, decreto 5, et can. 6, ut sine facultate Superiorum nihil eis addere possint; quod merito ita præscriptum est, tum propter studiorum labores, tum etiam quia in eo statu nondum supponuntur adeo in rebus spiritualibus exercitati, ut hoc illorum arbitrio committendum sit; at vero professi non habent ex regula illam prohibitionem, sed potius generalem licentiam, vel etiam exhortationem, ut frequentius in his spiritualibus operibus exerceantur, quia eorum ministeria et status hoc requirunt. Vide Bonav., in Spec. disciplin., cap. decimo tertio; citatur etiam similis doctrina revelata Pachomio Abbati, ab Angelo sibi regulam tradente, apud Pallad., in Histor., cap. trigesimo octavo, quem locum invenire non potui, nec in Pallad., tomo 7 Biblioth., nec in vita Pachomii, apud Sur., tomo 3.

4. *De exercitio examinandi conscientiam.* — Ut autem hoc magis explicetur, operæ pretium erit ad particularia opera, quæ in hoc genere Societas exercet, descendere; sunt enim tria genera horum operum, scilicet examinatio conscientiæ, lectio spiritualis, oratio mentalis, sub qua meditatio et contemplatio comprehenduntur, de quibus prædictæ regulæ loquuntur: regula prima ex communibus, et in dict. c. 3, sexta parte Constitutionum, § 2, ibi, *orandi*, *meditandi, et legendi;* et § 11: *Utantur quotidie suæ conscientiæ examinatione;* et parte quarta, § 3, additur ut bis fiat. Itaque, quod ad primum exercitium examinandi conscientiam pertinet, tenentur nostri religiosi ex regula bis in die, meridie scilicet, et noctu, utroque in tempore per quadrantem id præstare [1]; neque circa hoc aliquid specialiter annotandum hic occurrit; nam quæ de hoc examine dici possunt, commodius libro sequenti, tractando de exercitiis spiritualibus, explicabimus, ubi etiam de alio examine quod in Societate fieri consuevit, et *particulare* vocatur, aliquid addemus.

5. *De exercitio lectionis spiritualis, et præparatione ad orandum.* — Quod vero spectat ad secundum, lectio spiritualis in hoc statu maxime necessaria est, tum propter meditationem, nam, ut Bernardus, tract. præced., l. 1, c. 5, n. 15, relatus, dixit, meditatio sine lectione errori exposita est; tum propter spiritualem fructum quem ipsa per sese solet afferre, quia et ad illuminandum intellectum, et ad accendendum affectum valde utilis est; tum denique propter alios. Nam cum nostri religiosi proximos debeant ad virtutem excitare, eosque instruere, et interdum etiam in spiritualibus dirigere, necesse est ut Doctores sacros evolvant, a quibus lumen accipiant. Sciendum est enim hujusmodi lectionem interdum ad proprium, interdum ad aliorum profectum ordinari, et utramque esse in hoc statu necessariam; priorem tamen fructum esse præcipue intentum in hac parte, ubi spiritualis lectio commendatur tanquam exercitium vitæ contemplativæ ad propriam spiritualem perfectionem ordinatum. Non repugnat tamen, imo ad perfectionem et industriam legentis pertinet, ad utrumque finem hoc opus ordinare. Hoc vero provectiorum est, et maxime convenit professis Societatis, ratione sui status; nam ita debent incumbere propriæ perfectioni, ut aliis etiam consulant, et e converso; unde, si eadem actio possit esse utilis ad utrumque finem, perfectior erit, cæteris paribus, si ad utrumque referatur. Nihilominus tamen, viris etiam perfectis, lectio spiritualis aliquando specialiter sumenda est propter affectum potius excitandum, quam propter studium, et ideo utrumque distincte commendatur omnibus, etiam professis, et viris quantumcumque perfectis, scilicet, et studium sacrarum litterarum, et spiritualis lectio; quæ et in prima regula, ex communibus, præcipitur, et eidem horæ quadrans in singulos dies a septima Congregatione designatur, in can. 5. De illius vero necessitate multa docent, qui id argumentum peculiariter assumpserunt, nominatim perite tractant Alphonsus Rodrig., prima parte, tract. 5, c. 28; Paz, tom. 1, l. 2, p. 4, cap. trigesimo primo, et tom. 2, libro tertio, p. 5, cap. secundo.

6. *De exercitio mentalis orationis.* — Præter hæc vero necessaria est etiam in hoc statu frequens et assidua mentalis oratio; quia non solum necessarium medium est ad propriam perfectionem acquirendam, et ad fructuose laborandum in vinea Domini, sed etiam aliqua ex parte finis est hujus religiosæ vitæ, quæ non solum activa est, sed etiam contemplativa, ut supra, lib. 1, c. 6, diximus. Unde cum hoc exercitium toti Societati sit maxime necessarium, quo gradus professorum censetur esse perfectior, eo magis illud participare de-

[1] Ribaden., in Vita S. Ign., lib. 5, c. 1.

bet, et otium contemplationis; ita tamen ut ministeria erga proximos non impediat, sed potius juvet ac promoveat. Atque hæc est regula quam Constitutiones indicant, ut ea utantur professi ad vacandum contemplationi, nimirum *quantum commode potuerint, non relinquendo ea ministeria erga proximos, quæ charitas aut obedientia postulaverint;* quæ fuit regula præscripta ab Augustino, 19 de Civit., c. 19, dicente: *Negotium justum suscipit necessitas charitatis, quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ, atque intuendæ vacandum est veritati; si autem imponitur, suscipienda est propter charitatis necessitatem;* et subdit verba nostris religiosis et præsertim professis maxime consideranda: *Sed nec sic omnimoda veritatis delectatio deserenda est, ne subtrahatur illa suavitas, et opprimat ista necessitas.* Significat enim his verbis Augustinus, etiam his quibus ex necessitate muneris vel status incumbit cura proximorum, necessarium omnino esse suis temporibus contemplationi vacare.

7. *Huic exercitio non satisfit, nisi peculiare tempus impendendo.*—Nec satisfaciet quispiam suæ obligationi, etiamsi dicat, in ipsis operibus et spiritualibus ministeriis non omnino relinqui interiorem mentis considerationem et intentionem, ac recursum ad Deum. Quanquam enim hoc prætermittendum non sit, et in eo magna ex parte præceptum vel consilium orationis impleatur, juxta doctrinam Basilii, in reg. 5, ex fusioribus, nemo tamen debet (ut idem Sanctus subjungit) ea occasione præscripta tempora ad vacandum orationi vel meditationi negligere; quia sine hoc adminiculo neque attentio ad Deum in aliis operibus, nec fervor devotionis poterit conservari; et ideo D. Thomas 2. 2, q. 188, a. 8, cum dixisset solitudinem congruere religionibus profitentibus vitam contemplativam, non vero illis quæ ordinantur ad opera vitæ activæ, sive spiritualia, sive corporalia, subdit: *Nisi forte ad tempus, exemplo Christi, qui, ut dicitur Lucæ 6, exiit in montem solus orare, et erat pernoctans in oratione Dei,* de quo exemplo agimus tom. 2, in 3 p., disp. vigesima nona, sect. prima.

8. *Id tempus designatur pro singulis diebus et annis.* — Id tempus designatur tum singulis diebus per horam, tum singulis annis per octo vel decem dies. Duobus autem modis potest hoc intelligi, primo, ut singulis diebus tempus aliquod huic solitudini deputetur. Secundo, ut interdum per plures dies activa vita intermittatur, omnisque communicatio cum hominibus omittatur, ut soli Deo vacetur. Et utriusque modi exemplum nobis præbuit Christus; et utrumque imitari debent religiosi Societatis ex vi suæ regulæ, et receptæ consuetudinis; nam et singulis diebus statutis temporibus se colligere, et soli Deo vacare debent per horam integram, ut in quarta Congregatione generali, can. 6, retinetur, ac etiam denuo stabilitur; nec id tempus, nisi gravi de causa, abrumpendum decernitur in septima Congregatione, decreto 21, n. 2; et aliquando etiam per aliquot anni dies (quos decem vel octo designat sexta Congregatio, can. 9, in singulos annos, et in septima, can. 4, magis adstringitur) ab exteriori actione omnino cessare, et in sola interiori vita se exercere, ut in illa septima Congregatione, et decreto, in n. 4, iterum inculcatur, et in sequenti libro, c. 7, latius dicemus. Nam, ut actio postea efficacior sit, hoc otium necessarium est, quia hoc negotium spirituale, opere primum, seu exemplo, deinde sermone, seu prædicatione perficitur; neutrum autem eorum efficaciam habebit, nisi eam promereatur oratio, ut dixit Bernardus, epist. 201, ad Balduinum Abbatem.

CAPUT II.

UTRUM RELIGIOSI SOCIETATIS AD ALIQUAS ORATIONES VOCALES EX VI SUI INSTITUTI TENEANTUR?

1. *Prima assertio bimembris.* — Quoniam vocalis oratio cum mentali proxime conjuncta est, ut facile intelligi potest ex iis quæ, initio libri 3, de oratione vocali scripsimus, de illa consequenter dicendum est, breviterque poterit expediri, supposita distinctione data initio capitis præcedentis, de obligatione, vel præcepti rigorosi, vel solius regulæ. Dicendum est enim, nec ex rigorosa præcepti obligatione, neque ex regula specialiter ad orationem vocalem obligari singulos religiosos Societatis. Suppono sermonem esse de his religiosis ex eo capite, quod religiosi sint; nam si sint in sacris constituti, clarum est teneri illo titulo ad officium canonicum recitandum; sed illa obligatio accidentaria est religioni; sic ergo facilis est ratio utriusque partis. Prioris quidem, quia nullum est principium, nec fundamentum talis obligationis; nam si ad aliquam orationem vocalem obligarentur nostri religiosi, vel esset ex communi ratione status religiosi,

vel ex propria et speciali. Hoc secundum dici non potest, quia Constitutiones Societatis non inducunt talem obligationem, ut sæpe monuimus. De primo autem patet, quia ex illo titulo solet oriri in aliis religiosis obligatio tantum recitandi officium canonicum, idque ex obligatione in sola consuetudine fundata, ut tract. 4, lib. 4, de Horis canon., cap. decimo septimo, numero sexto, tradidimus; hæc autem in nostris religiosis locum non habet. Quod quidem de coadjutoribus temporalibus est per se notum, quia non est obligatio suo muneri consentanea; unde nec in aliis religionibus professi laici seu conversi ad hoc obligantur, ut ibidem, in numero secundo, notavimus, et a fortiori neque novitii. De scholaribus vero expresse dicitur in quarta parte Constitutionum, c. 4, in declaratione, lit. B: *Ad dicendum officium divinum non tenentur.* Professi vero et coadjutores spirituales semper sunt Sacerdotes, et ideo titulo sacerdotis tenebuntur. An vero, si qui sunt professi non ordinati in sacris, obligentur, statim dicam.

2. *Vocalis oratio intra horam quotidianæ orationis non fit absque speciali licentia.* — Circa alteram partem, ad obligationem regulæ pertinentem, advertendum est solum obligari nostrum religiosum ex vi Constitutionum, ad expendendum quotidie unius horæ tempus in oratione, præter missam, et præter officium canonicum, si illud alias ex obligatione recitaverit; et præter examina conscientiæ; licet enim hoc postremum in Constitutionibus non contineatur, sicut etiam in prima Congregatione, can. 94, notatum fuit, additum est ab ipsa Societate et perpetua consuetudine servatum a tempore secundæ Congregationis, et specialiter in quarta, decreto tertio, fuit confirmatum. Illius autem horæ tempus ex vi Constitutionum non ita mentali orationi destinatur, ut non possit in eo vel Rosarium, vel officium B. Virginis recitari, pro devotione vel majori fructu orantium, ut declaratur quarta parte Constitutionum, c. 4, § 3 et 4, et lit. B, etc., et in dict. can. tertio Congregationis 4 generalis, licet dicatur, *ut omnino retineatur consuetudo orandi per horam integram*, etc., non tamen declaratur ut illa oratio tota mentalis sit. Nihilominus tamen praxis et consuetudo Societatis declaravit, ut illa hora matutina tota orationi mentali seu meditationi, et contemplationi tribuatur, atque ita hoc censeri debet jus ordinarium Societatis, a quo sine Superioris facultate seu commutatione discedere non licet. Unde pia ac fere generali consuetudine introductum est, ut omnes, præsertim non sacerdotes, ultra integram horam mentalis orationis, Virginis officium aut Rosarium recitent, suum proprium tempus huic devotioni tribuendo, a qua consuetudine, qui discrepat, satis imperfecte agit, etsi in decreto centesimo secundo sextæ Congregationis propriæ regulæ obligatio non sit posita.

3. *Secunda assertio etiam negativa quoad totam communitatem. — Dubium de Litaniis, quæ recitantur a communitate. — Usus, etiam pius, non præscribit contra institutum Societatis.* — Hæc autem omnia de privatis orationibus et personalibus obligationibus procedunt, ut in assertione tetigimus; jam de oratione publica et communi dicendum secundo nullam esse in Societate certi temporis obligationem, ubi occurrebat quæstio de choro, cur Societas illum non profiteatur, sed hæc satis tractata est libro primo, cap. octavo, et ideo plura hic dicere necesse non est. De Litaniis etiam dubitari potest, quia videtur esse antiqua consuetudo Societatis, ut a tota communitate quotidie in domibus et collegiis dicantur; ergo erit etiam sub obligatione. Dicendum est autem imprimis hanc orationem, etiamsi pia et sancta sit, nulla Constitutione vel regula esse præscriptam. Deinde dicitur non ita esse consuetudine receptam, ut præcepti obligationem inducat, tum quia existimo nullam consuetudinem Societatis propriam et specialem habere hanc vim, nec sub hoc genere obligationis posse introduci, quia est contra expressam Constitutionem, sexta parte, c. 5, ibi: *Visum est nobis in Domino nullam Constitutionem, declarationem, vel ordinem ullum vivendi posse obligationem ad peccatum mortale aut veniale inducere;* nam sub illa particula, *ordinem vivendi*, consuetudines omnes comprehendi censeo; non ergo potest consuetudo obligationem illi Constitutioni repugnantem inducere; nam eo ipso non esset nostris hominibus pia nec religiosa consuetudo, utpote Constitutioni repugnans; tum etiam quia illa non est propria consuetudo inducens obligationem, seu ex obligatione introducta, quia constat ex speciali aliqua ordinatione præpositi generalis inchoatam fuisse, et ex eadem continuari semper, nec in ea majorem obligationem agnosci, quam in ipsa ordinatione, in qua fundatur: illa autem non inducit obligationem præcepti, sed obedientiæ simplicis, ut alias diximus. Quamdiu ergo illa voluntas Superiorum duraverit, tenebitur

Societas Litanias recitare, eo modo quo tenetur alias simplices obedientias implere, non tamen arctiori obligatione, nec diuturniori tempore; sed cessante illa voluntate, cessabit etiam illa qualiscumque obligatio.

4. *Qui non adest Litaniis communitatis, non tenetur simpliciter recitare privatim.— Instantia removetur.— Instantia altera diluitur.— Altera instantia diluitur.*— De qua obligatione sciendum est, eo ipso quod obligat communitatem, obligare etiam singulos eodem genere obligationis, et non majori, ut illi publicæ et communi orationi adsistant, quia non posset aliter obligari communitas, cum non possit oratio illa a communitate fieri, nisi ad eam singuli conveniant, ut in simili diximus, tract. 4, l. 4, de Horis canon., cap. decimo, numero nono; nihilominus si quis absit ab illa oratione communi, non obligatur etiam illo simplici modo ad Litaniam privatim et per se recitandam. Quod quidem est certum, si debito modo et justo impedimento, vel ex Superioris facultate absit, quia tunc nulla relinquitur ratio obligationis, quia non tenebatur Litaniam per se dicere, sed cum communitate, et ab hac obligatione simpliciter excusatus fuit. Verumtamen idem censeo, etiamsi contra obedientiæ obligationem non adfuerit, quia, licet imperfecte egerit, tamen jam est transacta occasio et materia illius obligationis seu obedientiæ, nec tenetur aliam loco illius substituere, quæ nullo modo præcepta fuit; sicut qui omisit jejunium præscriptum uno die, non tenetur aliud servare alio die loco illius. Dices: ergo qui hora matutina cum aliis non oravit, non tenetur ex vi regulæ in alia hora diei id supplere. Respondetur negando consequentiam, non enim est in re simili. Nam regula simpliciter statuit orationem per integram horam in die; unde ex vi regulæ, qualibet hora diei impleri posset; quod autem communi consuetudine matutina hora designata sit, non est (ut sic dicam) ad extinguendam obligationem, si tunc non impleatur, sed ad designandum certum tempus, et commodius, in quo impleatur, ita ut non differatur; et ideo si tunc non impletur, postea continue urget regula, ut quam primum fieri possit impleatur. In præsenti autem ordinatio solum est respectu communitatis, et obligatio non descendit ad singulos, nisi cooperando ipsi communitati, et ideo privata oratio non est materia illius obligationis, quamvis optime facturus sit, qui illam voluntarie expleverit: esset autem exemplum simile de illo, qui uno die integram horam orationis omisit, non enim tenetur etiam ex vi regulæ alio die addere alteram horam, quamvis consultissime facturus sit, si id egerit. Sed adhuc instabis, quia religiosus professus deputatus ad chorum, si absque rationabili causa, aut etiam cum illa, absit a choro, tenetur privatim recitare Horas, ut in libro illo 4, de Horis, c. decimo septimo, numero secundo, tanquam commune et receptum tradidimus; ergo, licet religiosus Societatis absit legitime a communibus Litaniis (nedum sine causa), tenetur sub eadem obligatione, qua tenetur communitas, privatim recitare. Sed negatur consequentia, quoniam in citato loco ostendimus saltem de consuetudine obligari professos monachos ad privatam quoque recitationem, etiamsi sacris nondum sint initiati, et in Societate talis aliqua consuetudo non invaluit; quid autem dicendum sit, si tota communitas Litanias omitteret, ex dictis in libro quarto de Horis canon., c. 10, paulo superius citato, numero octavo, atque etiam ex c. 12, n. 11, cum proportione sumi potest; quod vero hic resolvimus de Litaniis, intelligendum est a fortiori de choro per hebdomadam sanctam, et in die 2 Novembris, et si quod est aliud officium certi temporis (ut in assertione attigimus), quod a tota communitate in Societate usurpatur.

5. *Primum dubium bipartitum.*— Nonnulla vero dubia expedienda supersunt. Primum est de orationibus vocalibus, quæ dicendæ injunguntur pro defunctis, vel pro fundatoribus, vel aliis causis seu necessitatibus fortuito occurrentibus, quanta sit earum obligatio, et quomodo explendæ sint. Circa prius punctum, de quantitate obligationis generaliter asserendum est non transcendere obligationem simplicis regulæ vel obedientiæ. Patet ex generali declaratione Constitutionum, parte sexta, c. 5, nam cum nihil distinguat aut limitet, hanc etiam materiam comprehendit. Ubi ergo aliqua oratio sub aliquo ex illis signis injuncta non fuerit, scilicet, *in virtute obedientiæ*, vel *in nomine Domini*, non obligat ex vi præcepti; at in Constitutionibus aut regulis nullum est tale præceptum, nec ordinarie a Superioribus in hac materia solet imponi. Posset autem quis dubitare de orationibus (et idem est de Missis) quæ pro fundatoribus collegiorum fieri præcipiuntur quarta parte Constitutionum, cap. 1, aut domorum, in can. 18 Congregationis tertiæ; nam illæ videntur deberi veluti ex vi pacti, ideoque ex justitia,

atque adeo sub rigorosam obligationem conscientiæ cadere. Nihilominus probabilius censeo, etiam illam obligationem non excedere vim regulæ, quia nullum est verbum quod majorem obligationem ostendat; nec fit aliud pactum, vel specialis obligatio fundatori, sed solum acceptatur fundatio juxta Constitutiones, atque adeo cum oneribus quæ imponunt Constitutiones, et sub tanta obligatione, quanta ab eis imponitur, et non majori. Unde a fortiori sequitur in reliquis suffragiis, quæ pro benefactoribus, vel pro Societate, aut aliis rebus fieri præcipiuntur, idem esse dicendum; sicut etiam juxta communem sensum Societatis intelligitur, quoties Superior simpliciter præcipit hoc vel illud pium opus facere pro tali causa, vel intentione; nunquam enim imponere censetur præcepti obligationem, nisi observet formam præcipiendi præscriptam in in dicto cap. 5 sextæ partis Constitutionum.

6. Ad posterius autem punctum de modo implendi hanc obligationem, respondetur esse implendam simpliciter, ac modo quo imponitur, seu, quod perinde est, servatis debitis circumstantiis quas oratio ipsa requirit, eo ipso quod facienda est, ut tract. 4, lib. 2, de Orat., a cap. secundo, docuimus. Potest autem injungi propter hos fines, et vocalis et mentalis oratio, quia utraque cadere potest sub obedientiam religiosam, ut attigi libro quarto, de Legib., cap. duodecimo, ad finem, et specialius tomo tertio de Sacramentis, disputat. 79, sect. 9, quæst. 1; qualis autem præcipiatur, ex verbis constabit, et ex usu religionis. Quando enim injungitur indefinite tantum orationis tempus, de mentali optime intelligitur, et per illam optime expletur; si tamen vocalis fiat vel mista, etiam sufficiet. Si autem definite injungatur Rosarium, vel Litaniæ, etc., de vocali plane intelligo, et ita explenda est, debetque recitari attente et devote, quantum oratio vocalis ex se postulat, ut lib. 3, de Oratione, a cap. 3, docuimus. Aliæ vero circumstantiæ particulares, de quibus ibidem, in c. 7, ut, verbi gratia, quod dicatur in oratorio, vel flexis genibus, vel quid simile, non sunt necessariæ, nisi expresse præscribantur. Si autem quis minus attente hæc recitaverit quam par est, non gravius peccabit quam venialiter, secluso contemptu, quia, ut dixi, talis oratio non fit ex rigoroso præcepto, et ideo nec modus ejus cadit sub arctiorem obligationem quam cadere soleat in orationibus mere voluntariis. Et ideo, quando bona fide proceditur, non oportet esse de hac re sollicitos, præsertim de repetendis orationibus quæ minus attente forsan dictæ sunt, quia non est hæc intentio talium præceptorum, seu ordinationum, aut Constitutionum.

7. Quin potius, dubitari potest an qui præscripto tempore, verbi gratia, hebdomada, vel mense, talem orationem vel suffragium voluntarie omisit, teneatur postea illud implere. Nam ex dictis in num. 4, argumento simili videtur concludi non teneri, quia jam transacta est occasio præcepti, et non est aliquid contra justitiam commissum, ut maneat veluti obligatio restituendi. Nihilominus censeo durare semper idem genus obligationis regulæ, vel obedientiæ, donec impleatur, nisi in aliquo casu particulari finis præcepti omnino cessaverit. Ratio est, quia illud suffragium vel oratio per se præcipitur propter fructum ejus, et non ut onus alicujus temporis; nam, licet fortasse designata fuit certa dies, vel hebdomada, non fuit ad extinguendam obligationem, sed ne amplius differretur ejus solutio; et ideo si tunc non impleatur, non extinguitur obligatio, sed deinceps continue ac vehementius urget. Dixi *voluntarie*, quia si eo mense vel hebdomada, etc., ægritudine, navigatione, aut alio legitimo impedimento suffragia persolvi nequiverunt, non videtur urgere præterea obligatio, cum alia, vertente mense, hebdomada, etc., recurrat, nec prior suo tempore expleri potuerit; sic enim transire cum onere videtur.

8. Alia dubitatio hic specialis est de horis canonicis, an professus Societatis ex vi suæ professionis teneatur recitare officium canonicum. Dico ex vi professionis, nam ex vi sacerdotii, vel sacræ ordinationis, quæ ordinario jure supponitur in professis Societatis, ut libro sexto, c. 1, n. 4, notavimus, manifestum est teneri; quia vero absolute loquendo, professio potest ab ordinatione sacra separari, ideo de obligatione, quam ipsa professio ad hoc inducit, inquirimus. Et ratio dubii esse potest, quia cæteri religiosi professi tenentur divinum officium recitare, ut est certa communis sententia; sed professi Societatis nullo speciali jure hac obligatione liberantur; ergo. Nihilominus dicendum est religiosos Societatis, etiam professos, ex vi professionis non teneri ad divinum officium recitandum, ita ut, si quis fuerit professus, et non ordinatus in sacris, hoc onere non teneatur; ita colligitur ex Bullis Pontificiis: nam in Bulla prima Pauli III cum limitatione dicitur: *Socii omnes quicumque in sacris fuerint, teneantur privatim ad dicendum officium secun*

dum Ecclesiæ ritum. Ubi sermo est de omnibus sociis, sive professis, sive non professis; qui ergo in sacris non fuerint, non tenentur. Et ideo in Bulla Julii III dicitur: *Socii omnes, cum presbyteri esse debeant, ad dicendum officium teneantur.* Ubi sociorum nomine, quasi per antonomasiam, soli professi significari videntur; nam illi regulariter, et seclusa dispensatione, presbyteri esse debent, et tantum hoc titulo tali præcepto obligari dicuntur; ergo ratione solius professionis ad hoc non tenentur.

9. Ratione idem probatur, quia alii religiosi, ut late ostendi, tract. 4, lib. 4, de Horis canonic., c. 17, non tenentur recitare officium canonicum ex vi professionis tantum, sed adjuncta consuetudine, quæ præcipue orta videtur ex obligatione quam habent recitandi communiter officium in choro; sed in Societate non est talis consuetudo, neque etiam fundamentum ejus; ergo. Major et communiter recepta est, ut videre licet in Cajetano, verbo *Horæ canonicæ,* quem sequitur Soto, libro decimo de Justitia, q. 3, art. 3; Medina, Cod. de Pœnit., tractat. 6, de Oratione, q. 7, circa finem; Palacios, in 4, d. 15, disp. 9; Castro, lib. 1 de Lege pœnali, 8. Et ratione patefit, quia religiosus ex vi professionis solum tenetur ad ea quæ vovit, et præsertim ad obedientiam secundum regulam; non vovet autem religiosus dicere divinum officium; ergo si in regula distincte non præcipiatur sub obligatione peccati, nulla est jure communi obligatio, nisi ratione consuetudinis. Unde fit, ut fateantur omnes non teneri hac obligatione, nisi religiosos ad chorum deputatos, non vero eos qui laici dicuntur, etiamsi vere professi et religiosi sint; non ergo nascitur illa obligatio ex professione ut sic, neque etiam nascitur ex eo quod religiosi vivunt ex eleemosynis, ut Castro cum aliis sentit; id enim recte impugnat Soto, quia nullo jure hæc obligatio annexa est eleemosynis, neque etiam eo titulo petuntur, aut tali intentione dantur a fidelibus, quod maxime verum habet in religiosis Societatis, qui ad alia ministeria longe diversa aluntur a fidelibus. Jam ergo probatur minor propositio; nam quod attinet ad consuetudinem de religiosis nondum professis, nota res est; de professis autem vix potest in Societate considerari, quia nulli sunt professi quatuor votorum non Sacerdotes; rari autem sunt, qui ante ordinem sacrum professionem trium votorum emittant, et in illis consuetudine receptum est ut non obligentur. Fundamentum etiam contrariæ consuetudinis in Societate deest, quia professi in illa choro non deputantur; ergo quoad hoc reputandi sunt sicut religiosi laici aliarum religionum. Cur autem hæc obligatio nostris non imponatur ante sacros ordines, ratio sumenda est ex his, quæ diximus supra, libro primo, c. 8, cur Societas choro non utatur, videlicet, ut religiosi liberiores sint ad studia, lectiones, et alia Societatis munera, ut tetigit etiam Gregorius XIII, in Bulla anni 73 quæ incipit: *Ex Sedis Apostolicæ.*

10. *Exponitur privilegium anteponendi et postponendi Horas canonicas.* — Ultimo pro his, qui ratione Ordinis tenentur officium canonicum recitare, præter illa quæ supra, tract. 4, l. 4, de Horis canon., c. 27, n. 3, tradidimus, notanda hic sunt nonnulla privilegia a Summis Pontificibus concessa. Unum continetur in secunda Bulla Julii III, ubi refert, ante fuisse concessam Societati, *facultatem et licentiam anteponendi et postponendi divinum officium.* Quæ fortasse vivæ vocis oraculo concessa fuit, nam in prioribus Bullis non invenitur, ibi autem ab ipso Julio confirmatur. Hoc autem Indultum intelligendum est de antepositione et postpositione intra tempus legitimum ejusdem diei naturalis, vel ecclesiastici, servata proportione ad ipsas Horas canonicas, juxta Ecclesiæ consuetudinem; nam postponere Horas in alium diem nunquam permissum est in Ecclesia, et ideo generalis concessio non debet, nec potest ad hoc extendi; et idem est de antepositione, præsertim quoad Horas minores, nam Matutinum anteponitur, etiam ante initium diei naturalis, recitari enim potest ad finem Vesperæ præcedentis diei, et ideo de illo est specialis concessio paulo infra explicanda. Deinde, ut hoc privilegium aliquid operetur, intelligendum est virtute illius posse hoc sine culpa fieri, etiamsi in particulari specialis causa ad excusandum sufficiens non intercedat. Ut enim ex propria materia in citato loco de Horis canonicis suppono, hæc temporis circumstantia non est adeo gravis in privato officio recitando, de quo hic sermo est, ut ejus mutatio, etiam sine causa facta, sufficiat ad culpam mortalem. Unde facile potest ex rationabili causa, licet non admodum gravi, excusari omnis culpa. Si ergo hæc causa semper expectanda esset, parum aut nihil operaretur hoc privilegium; conceditur ergo per illud generalis facultas, etiam non expectata alia causa.

11. Dices illicitam esse talem dispensationem sine causa. Respondetur, licet in particu-

lari cesset causa immutandi tempus, non cessare causam dispensationis, seu privilegii, nam hæc sumitur ex generali causa religionis, propter varias et frequentes ejus occupationes, et ut tollantur scrupuli in particulari. Per hoc tamen non tollitur naturalis quædam obligatio servandi debitum ordinem et modum in nostris actionibus, et ideo, quamvis non requiratur semper causa per se sufficiens ad excusationem, saltem requiritur rationabilis causa sic operandi, qualis maxime erit quam explicuit Julius Pontifex, supra, dicens : *Ut quietius et devotius in humilitate spiritus Altissimo possitis gratum præbere famulatum.*

12. *Privilegium aliud specialiter de Matutino.* — De Matutino vero exstat specialis concessio Pii V, facta Minoribus, qua nostri possunt per communicationem gaudere, ut, scilicet, possint sine scrupulo pridie ante solis occasum illud recitare. Ita refertur in compendio nostrorum privilegiorum, verbo *Horæ canonicæ*, § 3, et eamdem referunt moderni scriptores Vera Cruz et Emmanuel Rodriques, qui addunt, *ante solis occasum*, *dicto Completorio.* Sed quoad hanc partem, si sequamur opinionem D. Thomæ supra a nobis explicatam, nullum fere est privilegium hoc, nam ex communi consuetudine hoc licet, sed privilegium dari potuit, ut magis sine scrupulo fiat; quod in verbis ejus indicare videtur. Additur præterea in eadem concessione, et habetur in illo nostro privilegio, § 2, ut omnes Horæ, etiam Completorium, possint anteponi seu recitari hora matutina ejusdem diei, ratione itineris vel alterius occupationis. Quod privilegium, quod ad nos spectat, in prima concessione Julii existimo esse contentum, nam indefinite loquitur de hac anticipatione, tam ex parte temporis, quam ex parte Horarum canonicarum, nec est cur a nobis limitetur.

13. *Exponitur privilegium aliud de anticipatione.* — Unde in hoc differt ab alia concessione Leonis X, facta Minoribus circa hanc anticipationem, ut habetur in supplemento, concessione 128, quæ ex parte magis ampla, et ex parte magis stricta videtur. Nam de Matutino ait, ut illud possint dicere ante mediam noctem, quacumque hora voluerint, quæ videtur nimia licentia, sed restringenda est, vel ad quamcumque horam ejusdem noctis, vel saltem ad quamcumque horam diei ecclesiastici, qui quoad hunc effectum, finito Completorio, incipit computari. De aliis autem Horis dicit, *et Horas de mane usque ad Vesperas exclusive.* In quibus verbis ambiguum est quid Vesperarum nomine significetur; potest enim significari, vel quædam pars, seu Hora officii canonici, juxta communem modum loquendi Ecclesiæ ; vel ipsum tempus pomeridianum, juxta usum Scripturæ vulgariter etiam retentum. Si ergo sumatur priori modo, ibi non conceditur facultas anticipandi Vesperas, ita ut ante prandium dici possint, estque valde restricta concessio; si autem sumatur posteriori modo, sensus erit, ut omnes Horæ minores possint anteponi, et mane recitari, vel postponi, et recitari vesperi, et sic fere eadem est concessio. Sic autem vix intelligo ad quid addita sit illa particula *exclusive*, et ideo prior sensus videtur magis intentus, et fortasse ob eam causam Pius V explicavit eam extensionem, *usque ad Completorium;* potest etiam in illo Indulto Leonis notari alia restrictio, quia solum conceditur hæc facultas, *quando religiosi habent alias occupationes;* inferius vero ita hoc exponitur, ut recidat in sensum supra a nobis explicatum, et illum confirmare videatur; ait enim : *Etiamsi occupatio non sit multum necessaria, sed satis est quod cogitent nunc devotius et quietius dicere.*

CAPUT III.

UTRUM AD FREQUENTER CELEBRANDUM VEL COMMUNICANDUM, RELIGIOSI SOCIETATIS SPECIALITER OBLIGENTUR.

Inter exteriora media quæ ex se vim habent sanctificandi, et uniendi animam Deo, primum ac præcipuum est sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum, quod duplicem usum habet, sacrificii, scilicet, et sacramenti, et de utroque breviter dicendum est, tam pro sacerdotibus, ad quos spectat hoc sacrificium celebrare, quam pro aliis omnibus non sacerdotibus, qui missam audire et communicare possunt et debent.

1. *Primum punctum pro priori parte tituli de frequenti celebratione.* — Primo ergo circa celebrationem Missæ duo illa vulgaria puncta distingui possunt, scilicet, exercitium actus, et specificatio seu modus ejus, nam de utroque aliquid in Constitutionibus Societatis ordinatum est, et aliquid in privilegiis est concessum, quod breviter explicandum est. Et imprimis de exercitio seu frequentia celebrationis statuitur, ut Missæ sacrificium *crebrius* quam octavo quoque die a sacerdotibus offeratur; ita in Examine, c. 4, § 25; in sexta vero parte Constitutionum, c. 3, § 2, solum dici-

tur, ne ultra octo dies differatur, *sine causis iudicio Superioris legitimis*. Verum hæc negatio per priorem affirmationem explicanda est; nam intentio statuentis revera fuit commendare hanc frequentiam, unde in eodem loco generaliter dixit, sacramentorum *frequentia valde commendetur*, et in tertia regula sacerdotum dicitur, ut *ita vivere studeant, ut merito quotidie celebrare possint*. Non fuit autem hæc frequentia omnino determinata ac præscripta, quia minorem quam quotidianam non expediebat definire; nam viris religiosis non est minor consulenda, cum hæc per se melior, ac perfectior sit, et ad majorem Dei gloriam, totiusque Ecclesiæ utilitatem pertineat. Totam autem illam sub regula ponere non oportebat propter varias causas, et occasiones eam intermittendi, quæ moraliter occurrere possunt; et ideo consultius visum est solum generatim consilium hujus frequentiæ indicare. Quo factum est ut tam recepta consuetudine in Societate hoc observetur, ut non nisi raro, et ob extraordinariam causam, quotidianum sacrificium omittatur; et hæc de primo puncto.

2. *Secundum punctum pro eadem parte tituli, de modo, seu quasi specie sacrificii.* — Circa punctum aliud, ad specificationem actus pertinere censemus modum tam internum quam externum, decenter ac religiose offerendi hoc sacrificium. In quo, præter ea quæ communia sunt omnibus sacerdotibus, et sub præceptum cadunt, de quibus t. tertio, de Sacramentis, disputat. octogesima prima et sequentibus, dictum est, peculiare est Societati, ut pro ministerio nullum stipendium temporale, etiam per modum eleemosynæ accipiat. Per quod (ut alias rationes supra, libro quarto, cap. septimo, a numero octavo, tactas, omittamus) ablata est omnis occasio offerendi hoc sacrificium intuitu etiam secundario alicujus commodi temporalis, sed solum propter Dei gloriam, propriam sanctificationem, Ecclesiæ et proximorum spirituale auxilium, quæ est una ex perfectissimis circumstantiis quæ ad perfectum modum exercendi hoc ministerium pertinere possunt. Deinde adjungenda est interna præparatio per cordis munditiam, et alias congruentes dispositiones, quæ res tota hoc unico verbo proponitur in illa regula 3 Sacerdotum, nam post verba citata: *Ita vivere studeant, ut quotidie merito celebrare possint*, addit: *Ad idque conducet (quamvis ex Constitutione octavo ut minimum quoque die confiteri teneantur) sæpius in hebdomada confiteri*. Tandem pro externo ritu ita statuitur, quarta parte Constitutionum, cap. 8, § 2: *In ratione Missæ dicendæ, ut præter intelligentiam, et devotionem internam, decentem etiam habeant exteriorem modum, omnes instituantur*. Quod in regula 4 Sacerdotum magis explicatur quoad pronuntiationem, et temporis moram, quæ et propriæ devotioni satis sit, et aliis non sit onerosa, sed potius ædificationi; et in utroque loco de cæremoniis Missæ ordinatur, ut Societas accurate observet ritum, quem Apostolica sedes peculiariter approbaverit: unde etiam fiet, quod in dicta Constitutione et aliis valde commendatur, ut nostri Sacerdotes inter se uniformitatem in Missa dicenda teneant, quod etiam inter media ad unionem charitatis ponitur 8 p. Constit., c. 1, § 8. Nam cum religio per se primo Sacerdotum sit, ut l. 1, c. 5, diximus, merito in eo munere, quod inter Sacerdotalia maximum est, præcipuam curam et diligentiam adhibere debet.

3. *Quousque ad Missarum suffragia nostri sacerdotes obligentur.* — Occurrebat statim dicendum de his, pro quibus Missæ in Societate dicendæ sunt ex obligatione regulæ. Sed in hoc, præter obligationem offerendi sacrificium pro defunctis, vel sociis, vel fundatoribus nostris, de quibus in Constitutionibus mentio fit, nulla est alia ordinaria obligatio, nisi Superiores illam imponant. De qua tota obligatione constat non transcendere ordinariam regulæ vel obedientiæ obligationem, juxta dicta in c. præcedente, quæ hic applicari possunt. Solum oportet observare, si alicubi hæc obligatio suffragiorum suscepta sit, ut annexa alicui Ecclesiæ, vel monasterio, quod a Pontifice collegio alicui Societatis unitur, tunc obligationem implendi illud onus esse rigorosam, et de justitia, quia res transit cum onere suo: illud autem onus erat tali rei conjunctum: ergo cum illo transivit ad Societatem; seu sicut Societatis collegium suscepit tales fructus et commoda, ita etiam et tale onus, et eamdem obligationem; justum est enim, ut qui sensit commodum, sentiat et onus. Nec aliud posset juste fieri: nam licet Papa per modum commutationis posset illud onus auferre, contentus aliis oneribus Societatis, tamen nisi expresse id declaret, non præsumitur, nec fortasse fieri potest sine gravissima causa: quia vero talis obligatio est aliena ab instituto, et modo Societatis, ideo etiam raro suscipitur, et non sine Pontificis facultate.

4. *Privilegium celebrandi ante recitatum matutinum officium.* — Atque hinc intelligi-

tur merito Apostolicam sedem aliqua concessisse privilegia Societati, ad hoc ministerium pertinentia, ut facilius et frequentius fieri posset. Duo vero præcipue sunt notanda. Unum est, quo conceditur religiosis Societatis, ut possint divinum officium Missæ postponere, seu quod idem est Missam dicere, Matutino aut Prima (de aliis enim horis nulla erat difficultas) nondum recitatis. Ita concedit Julius III, dicta Bulla 2, his tamen verbis, quæ non parum scrupuli ingerere videntur: *Ut tu* (inquit ad Præpositum generalem) *et pro tempore existentes religiosi Societatis hujusmodi ex legitimis ac justis causis, in quo tuam, et successorum tuorum præpositorum generalium pro tempore existentium et aliorum, quos ad hoc substituerit, conscientiam oneramus, officium ipsum celebrationi Missæ libere, et absque conscientiæ scrupulo postponere possitis.* Ex quo tenore verborum colligitur primo, Pontificem per hæc verba non concedere omnibus de Societate immediate hanc facultatem, sed solum de licentia Præpositi generalis, vel alterius, quem ad illam concedendam ipse substituerit, alioqui non horum tantum, sed omnium conscientiam gravaret. Et ita in Compendio privilegiorum, verbo *Horæ canonicæ*, § 1, additum est a P. N. generali: *Hac facultate dum opus fuerit uti poterunt itinerantes, reliqui vero ex concessione Superioris.* Quamvis enim ex declaratione Greg. XIII, religiosi Societatis uti non possint facultatibus et privilegiis a Pontificibus Societati concessis, nisi de licentia Superiorum, nihilominus in hac facultate ex speciali forma et modo illius hoc est necessarium.

5. *Quid in eo concedatur.* — Deinde difficile est intelligere, quid peculiare concedat hoc privilegium, nam ex legitima causa sine privilegio hoc fieri potest juxta probabiliorem sententiam, quam amplexi sumus tom. 3, in 3 p., tractando de sacrificio Missæ, disp. 82, sect. 1, et supra, tract. 4, lib. 4, c. 27; hic autem solum fit concessio ex legitimis, ac justis causis, et cum tanta exaggeratione, ut dicat Pontifex Superiores teneri in conscientia ad eas examinandas, et expendendas, atque adeo ad non facile concedendam hanc facultatem. Unde quis existimare potest, Pontificem in hac concessione multum favere opinioni Navarri, asserentis esse peccatum mortale Missam dicere ante recitatum Matutinum. Sed hoc necessarium non est, nec satisfacit; nam idem Navarrus, tract. de Horis canonicis, cap. 21, num. 30, suam opinionem limitat, ne procedat quando aliqua justa de causa hoc fieret; ergo si Pontifex hic requirit justam causam, nihil concedit: dicendum ergo est imprimis non esse necessarium ut privilegium aliquid concedat præter commune jus certum, sed satis esse ut, quando jus est dubium, detur ad tollendos scrupulos, ut in simili adnotavit Navarrus, de Oratione, c. decimo nono, conclus. 9, num. 87, et hic insinuatur, cum dicitur, *absque conscientiæ scrupulo.* Deinde dicitur, quamvis Pontifex hic postulet justam causam, non oportere intelligi de tota causa quæ, juxta opinionem Navarri, necessaria est ad interpretationem faciendam; minor enim sufficiet, etiam juxta illam opinionem, adjuncto privilegio.

6. *De privilegio celebrandi ante auroram.* — Aliud privilegium specialiter concessit Gregorius XIII, presbyteris Societatis, quod refertur in compendio privilegiorum, verbo *Missa*, § 3, scilicet, ut per horam ante auroram, vel infra horam post meridiem, possint ex legitima causa, et de licentia Præpositi generalis, vel alterius ab eo deputati, Missam celebrare, per quam magis explicatur similis concessio facta a Paulo III, in Bulla *Cum inter cunctas*, anni 1545. Quod privilegium parum etiam concedere videtur, quia ex causa justa, absque speciali privilegio id fieri potest, ut est communior sententia Doctorum, ut latius dixi, in 3 tomo, tertia parte, disp. 80, sect. 4, ubi etiam privilegium hoc generaliter explicavi, et ex ibi dictis constat, quoad anticipationem multum posse operari hoc privilegium, quia intelligendum est de una hora ante totum illud tempus auroræ, in quo jure ordinario potest Missæ sacrificium inchoari; et licet fortasse in aliquo raro casu, per epikeiam, possit absque privilegio id fieri, raro tamen et non sine extraordinaria causa et necessitate; virtute autem hujus privilegii frequentius id fieri potest, et ex communibus causis, ut gratia itineris, vel propter commoditatem communicandi infirmum, vel aliam similem, etiamsi necessitas magna non sit.

7. *Objectio.* — *Solutio.* — Dices: esto hoc non liceat jure communi, tamen Episcopus potest in hoc dispensare, ut est communis sententia, quam hoc loco citato retuli; ergo etiam Superior Societatis, qui habet jurisdictionem quasi Episcopalem, suo jure posset hanc dispensationem concedere sine hoc privilegio; nihil ergo denuo concedit. Quod ita fatetur Emmanuel Rodericus, p. 43, art. 2 et 3. Dico tamen privilegium hoc semper operari, ut Su-

perior facilius, et ex minori causa, et certius, magisque sine scrupulo possit hanc licentiam dare, quam sine privilegio posset. Hæc enim est optima ratio interpretandi hujusmodi privilegia, juxta c. *In his*, de Privilegiis, cum similibus. Denique adverto Constitutionem secundam Pii V, quæ incipit, *Sanctissimus in Christo Pater*, qua revocavit facultates hujusmodi, nihil obstare huic privilegio, quia concessio Gregorii posterior est.

8. *Alia privilegia.* — Alia etiam sunt privilegia Societati concessa, pertinentia ad hoc sacrificium, quantum ad altare, vel locum in quo celebrandum est, ut quod possint celebrare in privatis oratoriis approbatis a Provincialibus, ex concessione Gregorii XIII, in Bulla *Ad perpetuam rei memoriam*, anni 1575. Item quod in missionibus possint ubique celebrare in altari portatili, dummodo locus decens sit, ex concessione ejusdem Gregorii, in Bulla *Usum altaris*, anni 1579. Sed hæc privilegia sufficienter a nobis exposita sunt in tertio tomo, tertia parte, disp. 80, sect. 3. Quæ omnia (ut dixi) eo præcipue tendere videntur, ut nostri religiosi, quoad fieri possit, non impediantur a quotidiano usu, et frequentia hujus altissimi sacrificii. Sunt vero alia, quæ respiciunt commodum proximorum, ut facultas bis in die celebrandi in remotissimis regionibus, ubi pauci sunt sacerdotes, et ideo unus plurium populorum curam suscipere cogitur, in Bulla ultima Pauli III, et alia, quæ per se facilia sunt, et ideo de hoc sacerdotum officio hæc sunt satis.

Qua frequentia communicare debeant religiosi Societatis, qui sacerdotes non sunt.

9. *De participatione sacrificii audiendo Missam.* — Superest ut de non sacerdotibus dicamus, quatenus hoc sacrificium, et fructum ejus participare possunt, in quo omnes religiosi Societatis æquiparantur, sive coadjutores temporales sint, sive scholares, et sive aliquem ordinem sacrum habeant, sive nullum. Potest autem laicus participare hoc divinum mysterium, tam ut sacrificium, audiendo Missam, vel ministrando in ea, quam ut sacramentum, communicando, et utroque modo obligantur religiosi Societatis non sacerdotes ad aliquid speciale ex vi suæ regulæ. Nam imprimis tenentur omnes diebus singulis Missæ sacrificio interesse, sive ministrando, sive audiendo, quarta parte Constitutionum, cap. 4, § 3 et 4, et in regulis communibus, reg. 2 : *Omnes quotidie sacro decenter intersint.* De qua regula nihil dicere oportet, cum non sit specialis Societatis, sed valde communis, ita ut non solum a religiosis, sed etiam a mediocribus christianis observetur, cum commode potest. Præscribitur autem Superioribus localibus in suis cujusque regulis, Præpositi 49, et Rectoris 45, ut dictam regulam faciant observari.

10. *De participatione ejusdem per sanctam communionem. — Frequentia menstrua. — Frequentia bis in mense.* — De altera vero parte, scilicet, communione hujus divinissimi sacramenti, commune etiam est[1], ut religiosi ex vi sui status frequentius communicare debeant. Nam in Clem. 1, § *Sane*, de Statu mon., singulis mensibus injungitur monachis communio, quod ad omnes religiosos extendunt Glossa ibi, et Cardin., quæst. 3 et 4, et alii. Citatur etiam Oldradus, cons. 122, et de monialibus expresse Tridentinum, sess. 25, de Regularib., cap. 10. An vero hæc obligatio sit ex proprio præcepto, vel solum per modum simplicis ordinationis, nunc non disputo ; videantur, quæ dixi in 3 tom., disput. septuagesima, sect. secunda. Ultra hoc commune jus, aliquæ religiones frequentiorem usum hujus divini Sacramenti observant; nam D. Hieronymus in Regula monialium (si illius est), cap. decimo nono, statuit ut bis in mense, vel sæpius communicent ; et similiter in Constitutionibus Minorum, factis a Guiliel. Freder., c. 4, et a Joan. Capistr., c. 7, statuitur, ut decimo quinto quoque die fratres in conventuali Missa communicent.

11. *Frequentia singulis hebdomadis in Societate.* — Societatis autem Constitutio octavo quoque die communicare præcipit, reg. 6, in Summar. Constitut. : *Confiteantur oportet, et sanctissimum sacramentum Eucharistiæ accipiant octavo quoque die* ; et habetur in Exam., cap. 4, § 25, ubi additur limitatio, *nisi confessario aliquod esse ad communionem impedimentum videretur.* Quod non solum de impedimento necessario intelligendum est, id enim addere non oportebat, sed etiam de quocumque genere impedimenti, ratione cujus consultius videatur communionem differre. Itaque qui consilio seu judicio confessoris communionem differt, contra regulam non facit ; idemque est de judicio Superioris, ut expresse declaratur tertia parte Constitutionum, cap. primo, § 11, ubi dicitur : *Nisi aliqua de causa aliud Superiori videretur.* Est autem ibi notanda particula *saltem*, cum dicitur : *Et octavo*

[1] Vide Azor, tom. 1, l. 7, cap. 40.

quoque die saltem ad confessionis et communionis sacramentum accedant; nam per dictam particulam indicatur, hanc debere esse minimam frequentiam, et consequenter insinuatur majorem non denegari, sed permitti. Tamen, in quarta parte Constitutionum, cap. quarto, § 3, hoc amplius explicatur in declaratione, lit. B : *Frequentius* (dicitur ibi) *quam octavo quoque die communicare non nisi peculiares ob causas, et potius necessitatis, quam devotionis habita ratione, permittitur.* Sed in hoc loco sermo peculiariter est de scholaribus, qui propter occupationem vel distractionem studiorum non permittuntur frequentius communicare, nisi cum dictis limitationibus. In priori autem loco generalior sermo est de his, qui in probationibus versantur, et ideo non tanta limitatio adhibetur. Et similiter in sexta parte Constitutionum, c. 3, § 2, ubi etiam generalis est sermo de omnibus jam Societati incorporatis, solum negative dicitur : *Differri autem non debet communio ultra octo dies,* et ita declaratur in regulis Rectoris, reg. trigesima quarta, ubi adduntur duo. Primum, cum scholasticis dispensari posse, ut diebus solemnibus etiam communicent, cujusmodi sunt festa Apostolorum, et majora alia. Secundum, ut coadjutoribus, et his, qui litteris non dant operam, longe facilius concedi possit, ut intra hebdomadam communicent.

12. *Octo dierum frequentia antiquitati consona.* — Hæc ergo frequentia octavi diei inviolabili fere consuetudine recepta est, ita ut rarissime illa exceptio, *Nisi confessor, vel Superior aliud judicet,* ad actum applicetur, nisi causa ægritudinis; atque etiam tunc, quoad fieri potest, procuratur ut communio infirmorum ultra octo dies non differatur, ut in regula decima tertia infirmarii præcipitur; estque hic mos antiquorum monachorum moribus consentaneus, nam, licet separatis in cellulis habitarent, saltem dominicis diebus ad Ecclesiam conveniebant, ubi de manu præsidentis Eucharistiam accipiebant, ut ex historia Palladii colligitur, cap. trigesimo octavo, de Pachomio et sociis, et cap. 59 et 61, de aliis; et ex Sozomeno, lib. 3 Historiæ, cap. decimo quarto. Hinc Cassianus, collat. 23, cap. ult., reprehendit monachos, qui specie timoris et reverentiæ multum differunt communionem : *Æstimantes* (inquit) *nonnisi justos et immaculatos debere præsumere, et non potius ut sanctos, mundosque nos sua participatione perficiant; qui profecto* (ait) *majorem arrogantiæ præsumptionem, quam declinare sibi videntur, incurrunt, quia tunc cum ea percipiunt, dignos se ejus perceptione dijudicant; multo enim justius est ut cum hac cordis humilitate, qua credimus et fatemur illa sacrosancta mysteria nunquam pro merito nos posse contingere, singulis ea dominicis ob remedium nostrarum ægritudinum præsumamus,* etc. Et ita etiam receptum est in ordine Cisterciensi, cap. vigesimo quinto suarum definitionum. Ac denique de sancto Onuphrio refertur, quod singulis dominicis diebus de manu Angeli communicaret : Volaterran., lib. 17; Sabell., libro secundo, cap. secundo. Idem consilium communicandi singulis hebdomadibus fuit ab Augustino traditum, epist. 118, ad Januar., et nomine ejus habetur in lib. de Eccles. dogmat., cap. quinquagesimo tertio [1].

13. *Hæc frequentia nunc accommodatior.— Rationes ejus in Societate.*— Et licet olim major frequentia fuerit in usu fidelium, non solum Apostolorum temporibus, ut ex Actibus constat, viderique potest de eo Lorin., c. 2, versu 41, a § *Deinde sequitur,* ubi alios adducit, sed etiam postea per plures annos, ut ex Anaclet., cap. *Peracta,* de Consecr., d. 2; Hieronym., Apolog. contra Jovinianum et epistola ad Luciniam; Chrysostom., homil. 5 in epist. ad Timoth., et 28 in 1 ad Corinth.; Cyprian., in Expositione Orationis Dominicæ; Ambros., lib. 5 de Sacram., cap. quarto, et aliis antiquis Patribus intelligimus; nihilominus his frigidis temporibus hæc frequentia satis magna judicatur, ut etiam attigimus disp. 69, de Sacram., sectione quarta, conclusione tertia, præsertim pro tota aliqua communitate. Nam D. Bonaventura, tom. 2, de Processu relig., cap. 21, col. 4, vix dicit inveniri aliquem religiosum non sacerdotem, adeo sanctum, cui non sufficiat semel in hebdomada communicare, nisi ex speciali causa, vel in aliqua solemnitate, vel extraordinaria devotione. Ergo toti communitati religiosæ hanc frequentiam non solum permittere, sed etiam ex regula præcipere satis magna concessio est; fuit autem huic nostræ religioni valde conveniens, tum propter generalem rationem, quia hoc sacramentum est fons totius sanctitatis et perfectionis, tum ob specialem necessitatem hujus status; nam ad securius tractandum cum proximis, indiget majori frequentia majorique unione cum Christo; tum præterea, quia cum Societatis institutum sit proximos ad fre-

[1] Vide Theatrum Vitæ hum.; ex Marullo, l. 4, c. 12; Majolum, l. 1, c. 10.

quentiam sacramentorum movere, expedit maxime ut ipsa exemplo præeat; tum denique in odium hæreticorum hujus temporis, qui de hoc sacramento ejusque frequentia male sentiunt.

CAPUT IV.

UTRUM CONFESSIONIS USUS ET FREQUENTIA CONVENIENTER SINT IN SOCIETATE INSTITUTA, AC PRIMUM DE GENERALIBUS CONFESSIONIBUS.

1. *Frequens confessio commendata.* — Quod frequentia hujus sacramenti in quolibet statu utilissima sit, per se notum est, maxime vero in statu religioso, ubi major puritas animi postulatur, et facilius etiam potest frequentissime confessio fieri. Unde quoad hanc partem nullus est qui non maxime laudet Societatis institutum, ex vi cujus debent omnes non sacerdotes, octavo quoque die confiteri, cap. quarto Examinis, § 25, tertia parte Constitutionum, cap. primo, § 11, quarta parte, cap. quarto, § 3; sacerdotes etiam debent, ut minimum octavo quoque die confiteri, ut in eodem loco Examinis dicitur. Additur vero in regula 3 sacerdotum, quod licet ex Constitutione ad hoc tantum teneantur, attamen *conducet sæpius in hebdomada confiteri.* Quæ verba sufficiunt ut pro regula id positum esse intelligatur ei, qui semel facere decrevit, quod melius est. In his ergo frequentiæ consiliis, nulla est difficultas, nam talis frequentia sine dubio laudabilis est; imo interdum Patres majorem consulunt: Bonaventura enim, in regula novitiorum, c. 3, circa finem, etiam quotidianam consulit; sed aliud est de consilio particulari, aliud de regula pro tota communitate posita, in qua prædicta frequentia est sine dubio sufficiens, et in tali statu secundum prudentiam necessaria. Nihilominus tamen in quibusdam circumstantiis, quæ circa hunc usum præscribuntur, nonnulli impegerunt.

2. *Confessionum generalium annua vel semestris in Societate repetitio.* — *Prima objectio contra hanc repetitionem.*—*Altera objectio.* — Primo, in eo quod confessiones generales vel totius vitæ, vel annuæ, vel semestres exiguntur, cap. 4 Examinis, § 10 et 41, ubi in primo loco postulatur confessio generalis totius vitæ; et postea, sexto quoque mense, ab ultima generali inchoando. Et idem repetitur sexta parte Constitutionum, c. primo, § 2, et in Summario, § 5. Et ratio est, quia nemo obligari potest ut peccata semel rite confessa iterum confiteatur, ut ex tractatis in tomo de Pœnitentia, disp. 18, sect. 4, num. 8, suppono. Propter quod aliqui moderni auctores reprehendunt simile statutum Cisterciensis ordinis, ut Dionysius Cisterciensis, in 4, d. 23; Ledesma, 2, p. 4, q. 8, dub. 10; Palac., d. 17, disp. 7, col. 4. Simile dubium nascitur ex alio statuto nostrarum Constitutionum, tertia parte, cap. primo, § 20, lit. G, et in Summario, § 6, quo decernitur, ut, si aliquis interdum alteri quam ordinario confessori suo confiteatur, debeat cum primum ad ordinarium redierit, integre omnia confiteri ab ultima confessione quam illi fecit; quod intelligitur etiamsi confessiones intermediæ ex legitima facultate factæ sint; in qua, virtute præcipitur iterata confessio earumdem culparum

3. *Ad primam objectionem in num. præcedenti.*—His vero objectionibus satisfacere difficile non est, si generalia principia sacramentalis confessionis probe teneantur. Primum enim Constitutiones hæ, non ut rigorosa præcepta, sed ut regularia consilia de meliori bono proponuntur. Nam de his Constitutionibus sæpe dictum est non obligare per modum præcepti. Unde ratio harum confessionum generalium in eis redditur, *propter multiplicem spiritus utilitatem, quæ in ea re deprehenditur.* Et iterum: *Propter magnam ejus rei utilitatem parati esse debebunt.* Non ergo præcipitur ut res necessaria, sed consulitur ut utilis; de qua utilitate nemo scriptorum dubitat, ut videre licet in D. Thoma, 4, d. 17, quæst. tertia, art. 4, quæst. 5; Cajet., tomo primo Opuscul., tract. 5, q. 4; Sylvest., *Confessio*, 1, q. 3; Medina, C. de Confessione, 9, de Utilitate iterandi confessiones. Unde S. Bonaventura in regula novitiorum, c. 3, in fine, monet religiosum ut annuatim generaliter confiteatur. Et Benedictus XI, in Extravag. *Inter cunctas*, § *Cæterum*, de Privilegiis, dixit, licet non sit necessarium, esse tamen salubre, saltem propter erubescentiam, quæ magna est pœnitentiæ pars. Quod eadem ratione testatur Augustinus, c. *Quem pœnitet*, de Pœnitentia, d. 1, præter quam rationem, sunt etiam aliæ, quas in tomo de Pœnitentia prosecuti sumus.

4. *Instantiæ occurritur.* — Quia vero dicere quis potest, religiosam regulam, non utcumque esse consilium voluntarium, sed aliquam necessitatem inducere, vel decentiæ cujusdam, vel etiam alicujus pœnæ, addimus ulterius, quamvis absolute et omnino ab extrinseco nemo cogi possit ad iteratam confessionem, posse tamen, supposito priori consensu per votum,

promissionem, aut pactum, ut est communis sententia, quam loco allegato tradidimus; videri que possunt Major, 4, d. 17, quæst. 6; Henric., Quodlib. 7, quæst. ad 1 in contrarium; Medin., C. de Confess., q. de Confess. fratris ex privil. facta, dub. penult.; Navar., 3. *Placuit*, de Pœnit., d. 6, numero decimo octavo, cap. *Fratres*, de Pœnit., d. 5, numero trigesimo; Gerson, Alphab. 2?, lit. F. In præsenti autem intervenit proprius consensus, per quem voluntarie acceptatur illa qualiscumque obligatio regulæ; nam ille, qui Societatem ingreditur, libere ingredi vult, et sub ea conditione recipitur, ut per confessionem generalem debeat ad illum statum præparari. Et eodem modo voluntarie se subdit aliis Constitutionibus præcipientibus confessionem generalem singulis annis, vel sexto quoque mense, non solum quatenus confuse volunt profiteri hunc statum secundum suam regulam, quod satis est; sed etiam quia statim in principio ingressus, illis legendum datur institutum et compendium Constitutionum, et regulæ communes, ubi hoc expresse continetur, ut supra visum est tractando de ingressu Societatis. Atque hac ratione simile statutum Cisterciensium approbatum est a summis Pontificibus, ut Navarrus refert, dict. cap. *Placuit*, de Pœnitent., d. 6, numero decimo octavo, a quibus nostræ etiam Constitutiones confirmatæ sunt. Cistercienses etiam dicuntur habere simile statutum annuatim generaliter confitendi. Et paulo inferius alias similes consuetudines aliarum religionum referemus.

5. *Satisfit objectioni secundæ in num.* 2. — Unde patet etiam responsio ad alteram objectionem, quia etiam illa Constitutio proponitur per modum regulæ religiosæ, et voluntarie acceptatur. Nec enim existimo per illam imponi obligationem rigorosam in conscientia, seu ex vi præcepti, quia tantum est simplex quædam Constitutio. Dices: qui per occasionem itineris, vel alterius necessitatis confitetur peccatum aliquod reservatum, confessori ordinario vel cuilibet inferiori sacerdoti, tenetur postea sub mortali comparere coram Superiore, cui erat peccatum reservatum, et culpam aperire ac satisfactionem offerre. Ergo similiter in præsenti. Respondetur dato antecedenti, negando consequentiam; quia ibi conceditur jurisdictio sub eo pacto, et conditione, hic vero minime, sed supponitur prior confessio legitime facta simpliciter, ac per se, et aliud solum datur ut consilium perfectionis; quod patet ex tenore verborum dictæ declarationis: *Qui alii quam suo confessario designato confiteretur, debet postmodum (quantum recordari poterit) eidem suo confessario totam suam conscientiam aperire, ut nihil ignorando quod ad eam pertineat, melius in Domino possit eum juvare.* Ex quibus verbis constat, hanc solum proponi ut simplicem regulam, non ut onus necessarium ex priori confessione seu absolutione relictum.

6. Explicaturque amplius: nam si confessio præcedens fuit tantum de materia non necessaria, seu de peccatis venialibus, constat non esse de necessitate præcepti illa postmodum confiteri, quia neque antea fuisset, etiamsi illa confessio prior proprio confessori fieri potuisset. Quamvis enim teneatur religiosus Societatis ex vi regulæ, octavo quoque die confiteri, tamen non cogitur ex vi religiosi præcepti de omnibus venialibus integre confiteri; ergo multo minus obligabitur ex præcepto repetere in confessione ea peccata venialia de quibus semel rite confessus est. Si autem prior confessio fuit de mortalibus peccatis, licet illa fuerint de necessitate prioris confessionis, tamen, eo ipso quod de illis absolutio sacramentalis absolute et simpliciter data fuit, jam non sunt materia necessaria, et ita venialibus peccatis comparantur. Nec dici potest remissa fuisse sub onere, tum quia illa non erant reservata, ut supponimus, cum possent ab ordinario confessore absolvi; tum etiam quia nullum tale onus, vel conditio pœnitenti declaratur.

7. Sed dices gravissimum esse onus hujus regulæ, etiamsi tantum per modum regulæ obliget, et ideo non fuisse etiam per modum consilii seu directionis religiosæ proponendum. Antecedens declaratur; nam si priora peccata fuerunt mortalia, et plane absoluta, intolerabile videtur, imo imprudens illa iterum confiteri ordinario sacerdoti, nam est iterum infamare se absque necessitate; si autem fuerunt tantum venialia, et illa sunt ex regula necessario repetenda, sequitur teneri omnes de Societate ex vi regulæ integre confiteri de omnibus venialibus peccatis, et contra regulam agere, si aliquid omittant, quod videtur durissimum. Sequela patet ratione supra facta; nam si tenetur quis in eo casu repetere venialia prius confessa, multo magis obligatus fuisset illa primo confiteri, si potuisset; ergo eadem ratione tenetur semper de omnibus venialibus confiteri.

8. *Hæc instantia non militat solum in Societate.* — Verumtamen simile statutum ex

ordine Carthusiæ et sancti Hieronymi infra referemus; idemque consilium invenitur in S. Bonaventura, in Speculo disciplinæ, p. 2, c. 3, imo etiam sumitur ex Benedicto XI, in dict. Extravag., ubi præcepit religiosis confessoribus privilegiatis, moneant suos pœnitentes, ut semel in anno confiteantur suis Parochis integre de toto anno, quia licet hoc non sit necessarium, est bonum. Multo autem majori ratione expedit religiosis, non solum propter majorem pœnitentiam et satisfactionem culpæ commissæ, sed propter meliorem directionem in futurum, ut in nostra regula significatur. Directio enim et gubernatio in futurum multum pendet ex cognitione præteritorum, præsertim in spirituali et interiori gubernatione, ut in lib. decimo, cap. sexto, numero secundo, ex doctrina Patrum confirmabimus. Confessor autem ordinarius ex vi sui muneris habet curam spiritualis regiminis suorum pœnitentium, quorum *vultus non agnoscit*[1], nisi ex confessione eorum, ideoque optimum consilium est, ut pœnitentes illi se omnino aperiant, ut ab eis adjuvari possint.

9. *Enodatur jam quoad repetitionem mortalium.* — Unde non est cur hoc grave onus reputetur, sive præcedentia peccata mortalia fuerint, sive venialia. Nam in utroque genere multum juvari possunt, et infamia nullius considerationis est, cum secretum sit summum, et per veram contritionem, et signa pœnitentiæ omnino recompensentur apud pium et prudentem confessorem, qualem supponimus futurum esse eum de quo loquimur. Et quamvis negari non possit rem esse difficilem in materia mortali, tamen considerare oportet propterea rem non poni sub necessitate præcepti, sed consilii, quod de rebus arduis et difficilioribus dari solet, potestque hæc difficultas et propositum vincendi illam deservire, ne fortasse libertas illa confitendi alieno vel extraneo confessori pariat etiam aliquam libertatem, vel facilitatem peccandi. Et ita responsum est ad priorem partem objectionis.

10. *Item quoad repetitionem venialium.* — Ad alteram vero, fateor obligationem illam ex regula, et ex majori perfectione, ut ratio illa bene probat. Nec enim B. Ignatius cogitabat de conscientia tantum peccatorum mortalium, quando dicebat, totam conscientiam debere esse manifestam confessario, ut melius possit pœnitentem juvare; loquitur enim de conscientia religiosa, quæ et a peccatis mortalibus esse debet longe aliena, moraliter et regulariter loquendo; et juvanda est non solum ad vitanda peccata mortalia, sed etiam venialia, et ad virtutum augmentum. Est autem hæc integritas prudenti et sano modo intelligenda, quod ad venialia peccata pertinet; non enim necesse est etiam secundum perfectionis regulam scrupulose singula confiteri, et de numero peccatorum, vel modo circumstantiarum sollicitum esse, id enim molestum esset potius quam utile; sed hoc solum dicimus ad illam regulam pertinere, ut nihil ex industria ob verecundiam, vel pudorem, aut timorem infamiæ taceatur, etiamsi leve videatur, et ut bona fide, mediocrique diligentia facta, tota conscientia ita manifestetur, prout ad majorem confusionem propriam, vel ad moralem ac sufficientem notitiam confessoris, in ordine ad majorem profectum satis esse videbitur. Atque eodem modo sumendum est quod dicitur de repetenda confessione alteri facta; si enim in ea nihil speciale fuerit, satis erit de hoc ipso certiorem reddere confessorem proprium, nam id satis est ut intelligat totam conscientiam sibi esse manifestam, et ita possit securius in illius regimine procedere.

[1] Prov. 27.

CAPUT V.

AN RESERVATIO PECCATORUM, QUÆ IN SOCIETATE DATUR, CONVENIENS SIT?

1. *Rationes dubitandi.* — Similiter, sicut et in præcedenti capite, dubitatum est de alia consuetudine nostræ Societatis circa hoc sacramentum, reservandi nimirum peccata Superioribus, et cogendi subditos ut eis confiteantur; nam hoc adeo est difficile subditis, ut periculo exponantur interdum committendi sacrilegium, mutilando confessionem, et ita recipiendo absolutionem et Eucharistiam, prius quam se Superiori aperiant. Deinde cum in toto ordine vitæ suæ, et in omnibus actionibus et muneribus maxime a Superioribus pendeant, valde timent illis manifestari, quia, etsi propriam revelationem non vereantur, vix sibi persuadebunt quin illa notitia utantur ad gubernandos illos, et consequenter verebuntur ne aliquid molestum eis accidat, dum ea occasione, aut privantur munere, vel actione, vel socio, vel loco commodo, aut aliquid hujusmodi; et ita fit onerosa confessio, quod maxime cavendum est. Illud denique videtur in hoc usu nimis arduum, quia hac occasione coguntur sæpe subditi, etiam sub gravamine

mortalis peccati, idem peccatum iterum confiteri Superiori, postquam rite fuerat alteri confessori revelatum, et ab eo punitum, et sacramentaliter remissum, scilicet, quando in absentia Superioris cui peccatum reservatum est, datur licentia subdito confitendi alteri reservatum; datur enim hæc facultas cum obligatione adeundi postea Superiorem, nacta occasione. Nam quod hæc obligatio sit sub mortali, in Societate declaratum est ex mente B. Ignatii a P. N. Claudio Aquaviva, Præposito Generali. Hæc ergo tanta obligatio videtur nimis acerba et periculosa.

2. *Ostenditur jus reservandi dari in Societate.—Ratio communis pro dicto jure.*—Circa reservationem agere possumus vel de jure speciali, quod in hoc Societas observat, vel de usu ejus seu de facto. Quod ad primum spectat, dicimus reservationem peccatorum propriam et specialem esse consentaneam regulæ et Constitutionibus Societatis. Nam tertia parte Constitutionum, c. 1, § 11, hoc supponit B. P. Ignatius, cum dicit: *Confessarius non ignoret quos casus sibi Superior reservat;* et subdit modum et mensuram reservationis, non in particulari designando, sed generatim dicitur: *Illi autem reservabuntur, quos ab eo cognosci necessarium videbitur, aut valde conveniens, quo melius remedium adhibere possit, et suæ curæ commissos præservare ab omnibus quæ nocitura sunt.* Hunc autem morem reservandi casus, absolute de illo loquendo, nullus catholicus improbabit, nam universa Ecclesia hoc observat; tum pro universa, respectu Summi Pontificis, tum pro singulis diœcesibus, respectu suorum Episcoporum. Atque eadem ratione religiones idem observant, quia Prælati religionum habent in religione sua vices Episcoporum, et quo intimius gubernant et specialiori ratione officium spiritualium parentum exercent, suosque subditos ad majorem perfectionem ducere tenentur, eo tali statui magis accommodata, et quodammodo debita est hæc reservatio. Unde S. D. N. Clemens VIII, in peculiari decreto, quo huic reservationi religiosorum modum posuit, supponit eam et licitam, et convenientem esse, de qua etiam videri possunt quæ universe de hac re, in quarto tomo, tertia parte, disp. 29, tractavimus, unde constat hunc usum ob suam communem rationem in Societate reprehendi non posse.

3. *Rationes speciales pro eodem.*—Non erit autem difficile proprias et peculiares rationes invenire, ob quas hæc reservatio in Societate expediat. Primo ac præcipue, quia propter communicationem cum proximis in periculis versatur, et ideo necesse est ut magis timeant quemcumque lapsum, ad quod multum deservit reservatio; nam est veluti frenum quoddam continens hominem. Secundo, quia in hac religione plures educantur juvenes, quos ob ætatem, in officio, et disciplina religiosa magis continere maxime necessarium est. Tertio, quia cum in hac religione non tam multæ corporales afflictiones, seu asperitates ex generali regula præscribantur, ob rationes in l. 1, c. 9, allatas, oportet ut spiritualis disciplina ac vigilantia rigidior sit, imo in hunc etiam finem spiritualis rigor corporeus ille fuit temperatus a B. Ignatio. Quarto, quia in hac religione maxime necessarium est ut subditi multum suis Superioribus fidant, ut ab eis regi possint, ne forte interdum scandalis, et occasionibus peccandi illos exponant, et ut aliis modis paterne possint ab eis adjuvari; et quamdiu hæc religio nova est, et in suo primitivo spiritu durat, curandum est ut hæc consuetudo non auferatur nec minuatur, ad quem finem hæc reservatio etiam utilissima est; igitur de substantia, ut ita dicam, reservationis controversia esse non potest.

Convenientem esse usum particularem reservandi peccata, quem Societas observat.

4. *Prima calumnia de nimia reservatione exploditur.—Quid de reservatione decretum sit in prima Congregatione, can. 4.—Congregatio provincialis non gaudet jurisdictione.*—Secundo igitur de particulari ejus usu seu modo videamus. Potest autem in hoc modo esse excessus, vel ratione nimiæ reservationis, vel propter nimiam difficultatem committendi aliis absolutionem, vel propter aliquem alium abusum reservationis: de singulis ergo videamus. De primo in Constitutionibus, præter citata verba tertiæ partis Constitutionum, cap. primo, § undecimo, nihil specialius invenitur; in illis autem certum est rationem, et finem ibi assignatum esse genuinam et propriissimam causam, ob quam Ecclesia consuetudinem reservandi casus introduxit; semper enim supponitur, ut in sequentibus magis exponemus, illud remedium, et medicinam præservativam adhibendam esse, integro et illæso prorsus manente confessionis sigillo. Non explicatur autem in illis verbis cui Superiori committatur hæc potestas reservandi casus, et judicium de iis quos reservari necessarium aut valde conveniens est. Hoc autem

additum seu explicatum est in secunda Congregatione generali, canon. 4, ubi prius approbatur reservatio facta a P. Jacobo Laynez secundo Generali nostro. Deinde additur : *Declaratio vero, et ampliatio, vel restrictio casuum spectat ad R. P. Generalem.* Nullus ergo inferior Prælatus, neque etiam Provinciales possunt in hoc aliquid addere, vel immutare, nec respectu sui, nec respectu Rectorum. Non tamen excluditur quin generalis Congregatio hanc habeat potestatem, quin potius a fortiori hoc sequitur, cum ipsa sit superior Generali ; imo Clemens VIII, in illo suo decreto, c. 1, hanc potestatem solis Capitulis generalibus pro tota religione, et provincialibus pro tota provincia commisit ; et hoc jure utitur nunc Societas quoad casuum reservationem, quantum ad hoc, ut fiat auctoritate Congregationis generalis ; nam provinciales Congregationes in nostra Societate non habent propriam potestatem jurisdictionis, ut etiam sumi potest ex can. 15 Congregationis quintæ, et ideo nec casus reservare possunt ; unde, licet Clemens VIII facultatem concesserit Capitulis provincialibus reservandi casus pro sua provincia, intelligendum videtur de Capitulo jurisdictionem alias habente : soli ergo Congregationi generali est hoc nunc in Societate reservatum, non ex sola vi sui instituti, sed adjuncto dicto decreto Clementis ; et ita in Congregatione quinta generali, quæ post illud decretum facta est, nova etiam forma reservationis est edita, ut videre est in instructione 5 et 6, de casuum reservatione, anni 1606, alias in instructione toti Societati communi, c. 5 et 6, anni 1616.

5. *Probatur jam reservationem in Societate nimiam non esse.* — Ex his ergo per principia quasi extrinseca colligere possumus, reservationem, quam nunc habet Societas, ex parte materiæ non esse nimiam. Primo, juxta formam a S. D. N. Clemente VIII præscriptam facta est. Secundo, quia si speciatim expendatur, nihil continet alienum ab usu Ecclesiæ, et ab utilitate aut necessitate religionis. Nam imprimis non reservantur nisi peccata exteriora, et quæ manifeste sint mortalia ; deinde non omnia, sed quædam graviora, quæ summatim sunt : *Peccatum mortale contra aliquod ex tribus votis, vel contra alia vota, quæ professi emittunt, perjurium, falsum testimonium, furtum, seditio in Superiorem, vel divisio a capite cum gravi damno religionis, detractio, et discordiarum seminatio inter fratres, accipere, vel mittere furtim litteras materiam peccati mortalis continentes, tacuisse impedimentum aliquod excludens a Societate, vel mentitum esse in examine ad ejus ingressum in grave incommodum Societatis, ac denique quodlibet peccatum habens annexam excommunicationem in Bullis aut decretis Societatis.* Qui omnes casus in persona religiosa graves sunt, possuntque grave scandalum vel infamiam religioni afferre ; et si recte inspiciantur, sunt valde similes his quos ipsemet Pontifex reservatos esse voluit, et non sunt nimis multi pro ratione talis status et obligationum ejus.

6. *Tertia ratio ab exemplis.* — Tertio intelligi potest moderatio hujus reservationis ex usu aliarum religionum. Nam Carthusiani habent statutum, quo reservatur Superiori quodlibet peccatum mortale certum, ut refert Gerson, in proprio tractatu de illo statuto, p. 2, alphab. 33, lit. E, et quantum ex Gersone colligitur idem servat in Gallia Cœlestinorum religio. Et licet ipse Gerson non approbet tam latam et absolutam reservationem, subdit nihilominus : *Potest tamen fieri reservatio de certis mortalibus manifestis, quæ transeunt in opus exterius.* Rursusque ad alium Carthusiensem scribit : *Recepi, quod in Constitutionibus vestris non dicitur, quod omnis mortalis culpa sit Majori reservata in foro confessionis, sed quod gravis culpa. Et certe tolerabilis et salubris est ista Constitutio, si bene fuerit declaratum, qualis culpa debeat merito gravis reputari.* Sed in prædicta reservatione Societatis non nisi gravia peccata reservantur, et satis distincte explicatur, quæ talia rationabiliter censeantur in hac religione. In regula etiam S. Francisci, cap. 7, sic dicitur : *Si qui fratrum, instigante inimico, mortaliter peccaverint, pro illis peccatis, de quibus ordinatum fuerit inter fratres, ut recurratur ad solos ministros provinciales, teneantur prædicti fratres ad eos recurrere, quanto citius potuerint sine mora.* Loquitur autem de recursu in sacramento pœnitentiæ, nam statim subdit, Provinciales, si sint sacerdotes, per seipsos debere pœnitentiam imponere ; sin minus, debere presbyteris committere, ut illam imponant. Nisi enim ageretur de sacramento confessionis, non referret Provincialem esse presbyterum. Atque ita in statutis ejusdem ordinis multa peccata reservantur Provinciali, et fere sunt eadem, scilicet, *peccata gravia contra tria vota substantialia, furtum,* etc. In definitionibus etiam ordinis S. Benedicti, in Hispania, cap. decimo tertio, numerantur duodecim casus, in quibus ordinarii confessores absolvere non possunt,

sed debent pœnitentes ad Abbatem remittere, ex quibus aliqui coincidunt cum nonnullis casibus reservatis a Clemente, ut illi qui ad *apostasiam* pertinent; alii recurrunt etiam cum nostris, ut *furtum, proprietas ;* alii cum minori restrictione vel explicatione ponuntur, *ut mittere, vel recipere litteras sine licentia.* Alii sunt proprii illius ordinis, majoremque rigorem continent, ut *comedere carnes sine licentia, ingredi cellam alterius religiosi, dare aliquid de monasterio personæ seculari sine licentia, revelare secreta religionis, vel monasterii, aut Prælati sui, alicui extraneæ personæ, incitare alium ut sub juramento aut voto sibi aliquid promittat,* etc. Nihil ergo singulare aut nimis rigorosum in prædicta Societatis reservatione reperitur ; imo in hoc lenior est quam illa D. Francisci, quod nulla fit reservatio Provinciali, sed Superiori domus vel collegii, ad quem et facilior et familiarior potest esse recursus, et præterea liberum manet religioso, ut si velit potius ad Provincialem recurrere, possit id facere, quia respectu majoris Prælati nulla est reservatio, ut per se notum est.

7. *Secunda calumnia de difficultate licentiæ ad reservata expenditur.* — Dicetur fortasse (ut ad secundam calumniam veniamus), esto reservatio in se non sit nimia, tamen in usu ejus esse nimium rigorem, quia Superior omnino vult peccata dicta sibi confiteri, difficilisque est in danda facultate ut per alium absolvantur ; hoc autem, licet in peccatis publicis esset tolerabile, in occultis nimis onerosum est, ut docet S. Bonaventura, in expositione regulæ, c. 7, ubi regulam citatam exponit de peccatis publicis, quia *quæ secreta sunt* (inquit) *non sunt publicanda,* et quia notorium peccatum gravius est propter scandalum, et ideo gravius est puniendum. Gerson etiam supra ait : *Confessio sacramentalis non debet coarctari per reservationes casuum, præsertim occultorum, sed dandus est locus timori Altissimi.* Et infra : *Confessio sacramentalis de peccatis occultis raro et cautissime debet remitti ad Superiores habentes jurisdictionem coercivam in publicis, quales sunt Abbates et Priores religionum, quia facile oritur suspicio apud correctos publice, quia occulta confessio per eos facta lædatur.*

8. *Reservans potest in rigore nihil remittere.* — Sed in hac re, si attente inspiciatur, quid jure fieri possit et debeat, et cum usu Societatis conferatur, evidenter constabit, in hoc etiam facto debitam moderationem servari. Nam jure certum est, posse Superiorem obligare subditum, per se loquendo, ut peccata reservata, quantumvis per accidens occulta, sibi confiteatur ; nam hic est finis reservationis, per se loquendo, et quidquid Superior de hoc rigore remittit, ex benignitate facit, vel ex debita providentia ex accidenti aliquo necessaria, non quia jus non habeat persistendi in rigore reservationis. Unde Clemens VIII, qui speciali decreto maxime curavit providere libertati religiosorum in confessionibus faciendis, cum in § 3 ejusdem decreti præcepisset Prælatis regularibus, ne subditos ad confessionem secum faciendam cogerent seu obligarent, addit limitationem : *Nisi quando peccatum aliquod reservatum admiserint ;* ergo pro reservatis licet his Prælatis confessiones subditorum audire, etiamsi ipsi non sua sponte, aut motu proprio, sed necessitate reservationis, et severitate Superioris compulsi, id faciant.

9. *Exponitur diploma Clementis quoad proxime dicta.*—Sed licet hæc per se vera sint, nihilominus ad charitatem et prudentiam Superioris pertinebit in particularibus casibus considerare dispositionem et fragilitatem pœnitentis, eisque condescendere, ne in pejus ruat ; de quo non potest alia generalis regula præscribi, præter Superioris prudentiam et charitatem, ut in d. 4 tom., disp. 30, sect. 4 et 5, latius declaravi, et supra, tract. 8, tetigi, tractando de potestate absolvendi Prælatorum regularium ; ubi etiam expendi novum decretum S. D. N., ubi in § 4 præcipit, ut Superiores duos vel tres viros doctos et pios deputent, qui ordinarias confessiones religiosorum audiant. Et subdit : *Quibus etiam reservatorum absolutio committatur, quando casus occurrerit in quo eam debere committi, ipse imprimis confessarius judicaverit.* Ex quibus verbis notavi juxta mentem Pontificis non debere Superiorem hanc facultatem facile, et ad nutum confessoris concedere, sed magno judicio et consideratione, et quando necessitas pœnitentis, vel major utilitas illam postulaverit. Et hanc ob causam vult multum deferri, in hoc, judicio confessoris, quia ipse potest magis perspectam habere conscientiam et dispositionem pœnitentis. Et nihilominus non cogit Superiorem ut statim pareat judicio confessoris, ut plane indicat illa particula *imprimis*, quæ significat consulendum esse confessoris judicium, et magnam vel maximam illius rationem habendam esse, non tamen esse futuram infallibilem ac necessariam regulam. Quod ad tollendos scrupulos pro Societate nostra ita fuit ab eodem Pontifice declaratum, vel concessum,

scilicet, *ne judicium a reservatis absolvendi confessariis absolute relinquatur*, ut in eodem § 3 dicitur; *sed liceat interdum Superiori pro ratione sui officii hujusmodi facultatem denegare, in iis casibus, in quibus constat, juxta ea, quæ Doctores dicunt, et discreta charitas docet, hujusmodi licentiam esse denegandam.* Illud denique in dicto decreto observare licet, etiam cum illa licentia danda est, non cogi Superiorem dare illam, vel generalem pro electione pœnitentis, vel particularem pro tali persona ab ipso pœnitente designata; nam Pontifex vult personas, quibus danda est, esse designandas a Superiore ipso, et significat regulariter remittendam esse illi personæ, quæ gerit officium ordinarii confessoris ejus personæ quæ casum habet reservatum. Imo, supponit licentiam hanc per hujusmodi confessorem esse a Superiore petendam, et pro illo esse dandam a Superiore, quando expedire dari judicatum fuerit; qui modus est valde ordinatus, et si pœnitentes illum servarent, facile Superiores illis acquiescerent. Quando vero subditi hanc facultatem, per alios sacerdotes, vel pro aliis suo arbitrio petunt, non tenetur Superior statim condescendere, sed facile potest talem facultatem negare, vel prout conveniens judicaverit, eam moderari.

10. *Praxis Societatis circa petendam licentiam a confessario pœnitentis.* — Hoc igitur est jus regulariter observandum circa hanc reservationem. Quam vero illi consentanea sit praxis Societatis, facile quis intelliget ex instructione, quæ est sexta ex impressis anno 1606, quamque Superiores circa hoc observant. Nam in 1 illius § admonentur, *ut quando confessarius, tacito nomine pœnitentis, a Superiore petit facultatem absolvendi a casu reservato, nullo modo Superior difficilis esse debeat, sed facilis potius et promptus in ea concedenda*, etc. Et in § 2 additur, solum quando intervenit *necessitas vitandi scandalum, vel aliud grave damnum collegii, seu domus,* illam negari posse, donec pœnitens *per se, vel per confessarium*, sufficientem notitiam Superiori adhibeat; tunc enim pœnitens omnino tenetur hanc notitiam Superiori dare, unde nec est tutus, nec satis dispositus ad absolutionem, donec justæ voluntati et necessitati Superioris in ea parte satisfaciat; merito ergo tunc potest Superior talem facultatem negare. Imo, licet obligatio pœnitentis ad dandam illam notitiam Superiori, seclusa reservatione, non sit omnino clara et certa, si tamen sit opus majoris virtutis et charitatis, id satis erit ut Superior juste neget licentiam, donec pœnitens rem totam illi manifestet, quantum ad remedium adhibendum necessarium est; quia ipse habet jus audiendi talem confessionem, et per se loquendo non tenetur illam potestatem delegare; considerando autem causas extrinsecas, potius tenetur consulere bono communi, quam irrationabili vel imperfectæ voluntati pœnitentis condescendere. Ad hoc autem moderandum additur in § 4, si confessarius urgeat, eo quod judicet Superioris severitatem detrimentum potius spirituale, quam commodum allaturam, et tentatis aliis mediis, nullum sufficit, sed pœnitens durior fiat, tandem *Superiorem non debere facultatem negare*, sed fragilitati subditi condescendere, habita semper ratione charitatis, cujus finis est prodesse per correctionem, vel severitatem, et illam temperare, quando illa spes deest; in eo autem casu, licet Superior facultatem det, debet confessarius attendere ut pœnitens suæ obligationi satisfaciat, in adhibendo remedio communi malo, vel scandalo, si morale periculum illius sit, quia nisi hoc faciat, non poterit absolvi, non ex defectu jurisdictionis, sed quia dispositus non est. Ad hoc autem oportet ut et obligatio pœnitentis certa sit, et quod alia remedia adhiberi non possint.

11. *Quid si petatur a non ordinario confessario pœnitentis.* — At vero quando licentia non per confessarium, sed per alium sacerdotem petitur, tunc praxis Societatis (ut ex § 5 colligitur) est, ut licentia non tam facile detur, quod etiam est consentaneum rationi et juri, ut numero nono ostendimus. Nec tamen semper deneganda dicitur, sed attentius circumstantias negotii, et personæ esse considerandas, et ita dari posse, vel negotium committi alteri personæ prudenti, doctæ et religiosæ, quæ ad remedium adhibendum aptissima sit, et cujus conspectum non possit pœnitens rationabiliter subterfugere. Quæ omnia per sese sunt valde consentanea rationi, nam sine dubio oportet aliquam difficultatem et severitatem ostendere, alias fere nullius momenti esset reservatio; semper tamen prudens illa conditio subintelligitur, ut si tandem Superior intelligat se nihil posse prodesse, condescendat, tali sacerdoti (dummodo simpliciter idoneus sit) negotium committendo, ut majus periculum evitetur.

12. *Tertia calumnia de usu notitiæ confessoris resolvitur.* — *Qui usus dictæ notitiæ per se liceat.* — Tandem dicendum superest de ultimo abusu, qui in hac reservatione fingi

potest, utendo scilicet hoc medio ad gubernandum vel ipsum pœnitentem, vel alios, per notitiam in confessione comparatam; hoc enim aliqui Societati objiciunt, sed est mera impostura. Duplex ergo intelligi potest gubernatio : una, quæ præcise necessaria est ad vitandum peccatum de quo agitur, vel scandalum aut pœnitentis, aut aliorum, ex peccato illo præcise ortum; alia est in rebus aliis, actionibus, vel muneribus. De hoc posteriori usu nulla est mentio, nec vestigium in Societate, ut a fortiori ex sequentibus in numero 14 patebit. De priori autem communis doctrina est, posse Prælatum, qui rem in confessione novit, uti illa notitia ad illum finem, si observet ut ille usus talis sit, unde nulla revelatio directa vel indirecta nasci possit, vel, si hæc timeri possit, nullus sit talis usus sine expressa licentia pœnitentis; nam si hæc observentur, nulla inordinatio contra justitiam pœnitentis, vel contra religionem sacramenti in tali usu excogitari possit, ut in tom. 4, in 3 p., disput. 33, sect. 7, late dixi.

13. *Neque a Clemente VIII videtur prohibitus.* — Et quamvis S. D. N. Clemens VIII, in speciali decreto de casibus reservatis regularium, specialem prohibitionem illis imposuerit non utendi notitia confessionis ad exteriorem gubernationem, probabilissime nihilominus existimo hunc usum non comprehendi sub illis verbis et præcepto; quia hic usus non potest dici ad exteriorem gubernationem, sed solum ad internam et spiritualem medicinam conscientiæ pœnitentis. Nam ipse pœnitens vitare tenetur moralem occasionem mortalis peccati, vel non præbere scandalum alteri, ut secum tale peccatum committat; ergo usus, qui tantum ordinatur ad tollendam similem occasionem peccati, vel scandali, non potest dici exterior gubernatio; nam, licet sit quædam actio vel privatio exterior, ordinatur solum ad internum bonum animæ ipsius pœnitentis; adeo ut licet ordinetur etiam ad bonum complicis, verbi gratia, hoc solum fit in quantum bonum pœnitentis cum illo conjunctum est, et non potest unum ab altero separari; hoc enim supponimus. Nam si jam omnino non ageretur de remedio pœnitentis, nec de implenda aliqua obligatione, ad quam ipse in conscientia teneatur, sed tantum de remedio alterius, jam ille usus magis dici posset pertinere ad exteriorem gubernationem, et non esse usurpandus sine libera et spontanea voluntate et facultate pœnitentis.

14. *Prohibetur tamen in Societate.*—Quamvis autem hæc in rigore vera videantur, nihilominus Societas propter majorem securitatem, libertatem pœnitentium, et reverentiam sacramenti, etiam ab hoc usu licito notitiæ per confessionem habitæ se abstinet. Quod apertius constabit ex gravi ordinatione R. P. N. Claudii, quam hic ad verbum referam, quia dignum est ut ab omnibus agnoscatur[1]: *Tametsi non desunt Doctores, qui sentiant, salvo sacramentalis confessionis sigillo, justis de causis licere nonnunquam confessario (cum id fieri potest sine ulla revelatæ confessionis suspicione) uti extra confessionem notitia per confessionem habita; tamen quoniam hæc doctrina, et eam exigit in tanta re circumspectionem, quam servare perdifficile sit, et interim posset aliquando retardare subditorum libertatem, quam hujus fori sanctitas et nostræ Societatis institutum requirunt, in seipsis, rebusque suis confessario aperiendis; idcirco visum nobis est, in Domino statuere, sicut et severe statuimus pro reverentia, qua semper Societas nostra coluit hujus sacramenti inviolabile sigillum et libertatem, ut omnes Superiores diligenter caveant ne vel ipsi, vel nostrorum aliquis, supradictam doctrinam usquam introducant, nec illam publice aut privatim doceant, nec ea utantur ullo modo (nisi forte de pœnitentis licentia); sed ita prorsus in omnibus casibus nostri se gerant confessarii, ac si in confessione nihil penitus audivissent, sibique persuadeant, ut humanarum rerum regimen ab hoc sacramento longissime distat, ita debere nullatenus ab eo pendere.* Hoc ergo est quod in Societate de jure servatur; de factis enim particularibus hic non disputamus, quamvis de nullo nobis constet huic juri contrario.

15. *Concluditur adversus tertiam calumniam.* — Unde constat non solum non committi excessum in hoc usu, verum potius videre posse committi aliquem defectum, omittendo medium licitum et sanctum, quod interdum posset esse utilissimum pœnitentibus; verumtamen cum hoc ipsum omittatur propter altiores fines, reprehensibile non est, sed potius laudabile. Intelligendum autem necessario hoc est, quando non interveniret obligatio præcisa ipsius Superioris, qui ex officio tenetur auferre a subdito moralem occasionem peccati, etiamsi illam in confessione noverit, quando sine ulla revelationis suspicione aufer-

[1] In instruct. 5, et in c. 2 ordinationum communium toti Societati.

ri potest; tunc autem debet prius monere pœnitentem suæ obligationis, et illum inducere ut consentiat et acceptet sibi talem occasionem auferri, cum in remedium animæ suæ id facere teneatur. Prohibitio ergo illa intelligenda est pro his eventibus, in quibus non necessario, sed ob utilitatem, talis notitia ad illum usum applicari posset; et quia hoc regulare est (illa enim necessitas præcepti rara est), ideo regula simpliciter negativa circa hoc constituitur.

Utrum conveniat aut necessarium sit, Superiori aliquando confiteri.

16. *Præmittitur duplex sensus hujus obligationis.* — Ex his satisfactum est (ut opinor) primo puncto hujus capitis ex propositis in fine n. 1, et sublata est omnis occasio fingendi pericula, et monstra difficultatum, ubi revera nulla sunt; oportet tamen aliquid in particulari dicere de altero puncto in numero primo tacto; videtur enim in illo dubio supponi, esse in Societate Constitutionem quæ obliget subditos, ut suo Superiori confiteantur. Quod dupliciter intelligi potest, primo, ratione casuum reservatorum, et hoc per se sequitur ex ipsa reservatione, et ita admittitur seu excipitur a Clemente VIII. Quomodo autem servandum sit, explicatum jam est in puncto præcedenti. Secundo, potest id intelligi extra casuum reservationem, de communibus confessionibus vel ordinariis et particularibus, vel extraordinariis et generalibus, et in hoc duo dicenda occurrunt.

17. *Confiteri Prælato per se malum non esse probatur auctoritate.* — Primum est illud non esse per se malum, aut reprehensione dignum, seclusa humana prohibitione. Quamvis enim ad se omnino advocare confessoris munus respectu subditorum juxta præsentem statum religionum violentum sit, ac periculosum, ac proinde inordinatum, ut tract. 8, disputando de Prælatorum potestate in communi, diximus; tamen pro aliquibus temporibus aut vicibus id exigere per se inordinatum non est; nam multæ religiones videntur habuisse hujusmodi regulam, et consuetudinem a Pontificibus approbatam. De Carthusiensibus referunt habere statutum confitendi generaliter Priori, cum primum eligitur, forte ab ultima confessione præcedenti facta; item confitendi eidem, quando post aliquam peregrinationem ad monasterium redeunt. Quod statutum habet etiam religio S. Hieronymi, c. 20 suarum Constitutionum, de quo quantum ad iterationem confessionis, cap. præcedenti, a numero secundo diximus; hic vero consideratur quantum ad circumstantiam confitendi Superiori. In ordine Cisterciensi dicitur esse statutum, ut monachi singulis annis confiteantur integre Abbati, quod statutum a Pontificibus Pio II et Sixto IV confirmatum fuisse, intelligi potest ex eorum privilegiis 91, 97 et 103. Et simile statutum fuisse ab Alberto Magno in religione Prædicatorum introductum, refert Ferdinandus del Castil., libro tertio Chronic., c. 46, quod ipse approbat. Olim etiam in religionibus monachorum solum esse solebat unus presbyter, qui omnium proinde confessiones audiebat, qui tamen simul Superiorem fuisse, et majorem quam Præpositus habere potestatem, clare sumitur ex regula S. Augustini, in fine. Denique Hugo de S. Victore, serm. 53, Institut. monast., universaliter dicit: *In facienda confessione talis discretio esse debet, ut quotidiana et levia peccata alterutrum coæqualibus confiteamur, ut orationibus pro invicem factis salvemur, pro gravioris lepræ immunditia sacerdoti, id est, nostro summo Prælato pandere debemus, ut ad ejus arbitrium justificari curemus.* Cum ergo consilium hoc tanta auctoritate, et usu antiquorum Patrum fundatum sit, non potest reprehendi ut per se malum. Ratio autem est, quia Prælatus est de se ordinarius pastor, et proprius sacerdos religiosorum; ergo per se, et seclusa speciali prohibitione, eis non facit injuriam, si interdum velit agnoscere vultum pecoris sui.

18. *Non tamen regula datur in Societate de confitendo Prælato præter reservata.* — Secundo vero addimus objectionem illam in numero primo falsum supponere, quia in Societate nulla est regula quæ absolute obliget subditos ad confitendum aliquando Superiori, non solum obligatione præcepti, verum nec per modum simplicis regulæ. Quia ubicumque Constitutiones de confessionibus faciendis, vel ordinariis, vel extraordinariis, loquuntur, semper præscribunt ut fiant confessori a Superiore designato, vel ad summum sub disjunctione, Superiori, vel cui ille injunxerit, et semper intelligitur ordinarias confessiones fieri ordinario confessori designato; in extraordinariis autem sex mensium, et similibus, optionem relinqui pœnitenti, ut vel Superiori, vel alteri ex designatis ab illo confiteatur. Unde in regula Provincialis, num. 131, sic dicitur: *Si visitatio circa renovationem votorum inciderit, ipse ad excipiendas confessiones generales nostrorum aliquos pa-*

tres probatos et maturiores designabit, eosque, qui sibi confiteri volent, benigne audiet. Et idem cum proportione dicitur in regulis Præpositi, § 23, et Rectoris, § 22. Estque hoc consonum modo loquendi Constitutionum, parte sexta, cap. primo, § 2, ubi dicitur, paratos esse omnes debere *ad confessionem generalem, quæ ab ultima generali inchoetur, ei quem Superior sibi substituerit, faciendam.* In quibus verbis, non solum non dicitur confessionem esse faciendam Superiori, sed insinuatur potius semper debere Superiorem substituere aliquem cui fieri possit, quamvis nunquam excludatur, quin possit subditus eligere Superiorem, si velit. Denique tam longe abest Societas a prædicta calumnia, ut nec ipsos consultores Superiorum velit designari ad audiendas nostrorum confessiones, ut habetur in ordinationibus impressis anno 1617, cap. primo, numero septimo.

19. *Neque in aliqua religione dari valet post decretum Clementis.* — Atque hunc morem non solum probavit, sed etiam sub præcepto imposuit S. D. N. Clemens VIII, in suo decreto de casibus reservatis religiosorum, ubi sic inquit : *Non liceat regularibus Superioribus confessiones subditorum audire, nisi quando peccatum aliquod reservatum admiserint, aut ipsemet subditi sponte aut proprio motu id ab eis petierint.* Quod præceptum intelligendum est, non solum de confessionibus ordinariis, sed etiam de extraordinariis, sive fiant occasione reditus ex itinere, sive ex regula confitendi generaliter semel aut bis in anno, tum quia absoluta est prohibitio, et nobis non licet illam restringere; tum maxime quia exceptio illa, *nisi quando peccatum reservatum*, etc., firmat regulam in contrarium. Per hoc ergo decretum antiquæ illæ consuetudines, in numero decimo septimo allatæ, sublatæ sunt; infirmitas enim et fragilitas horum temporum hanc moderationem requirit.

20. *Hoc onus levius est in Societate quam in quibusdam religionibus.* — Tandem ex his non erit difficile satisfacere tertio puncto, seu ultimatæ parti difficultatis positæ in fine numeri primi, de onere comparendi; de qua multa nobis essent dicenda, nisi in 4 tomo, 3 p., disp. trigesima, sect. ult., late tradita essent; in eum ergo locum lectorem remittimus, ne inutili repetitione illum oneremus; ibi enim res tota, quæ in Societate observatur, tractata est, ostensumque est esse doctrinam communem, rationi et praxi Ecclesiæ consentaneam; solum hic addo, nonnullos auctores censere, vel referre, in aliis religionibus, religiosos peregrinantes non posse absolvi a reservatis, donec redeant ad locum ubi est Prælatus; et, ut n. 6 attigimus, quando peccatum est reservatum Provinciali absenti, sine ejus facultate non posse absolvi; at hoc gravius onus est; ergo facultas confitendi statim cum illo onere, potius est gratia spectans ad suaviorem modum procedendi.

CAPUT VI.

QUOMODO PERFECTIONEM CHARITATIS RELIGIO SOCIETATIS INTENDAT.

1. *Prima pars tituli de charitate in Deum expeditur. — Hæc charitas frequenti relatione bonorum operum in Dei gloriam promovetur, — Divina gloria frequens in ore S. Ignatii.* — Cum finis religionis sit perfectio charitatis, et consequenter ad illum etiam tendant omnia religionis exercitia, fit ut illa majoris momenti sint, magisque propria religionis, quæ propinquius ad hunc finem accedunt, illumque immediatius operantur. Sunt autem duo charitatis officia, dilectio, scilicet, Dei, et proximi. Ad prius officium præcipue spectant quæ hactenus in hoc lib. 9 tractavimus : nam divina charitas, quoad proprios et elicitos actus erga Deum maxime operatur et crescit in operibus internæ meditationis et contemplationis, prodit autem exterius in actus religionis et divini cultus, de quibus hactenus dictum est. Solum hic addere possumus, ad hunc finem charitatis Dei maxime conferre, ut cæterarum virtutum opera expresse, ac frequentius repetita intentione ad majorem Dei gloriam fiant, et ob hanc causam hujus rei studium et memoriam frequenter in Constitutionibus Societatis commendari, tam in actu signato, ut ita dicam, quam in exercito. Nam in Summario Constitutionum, reg. 10, sic dicitur : *Omnes rectam intentionem habere studeant, non solum circa vitæ suæ statum, verum etiam circa res omnes particulares, id semper in eis sincere spectantes, ut serviant, et placeant divinæ bonitati propter seipsam, et propter charitatem, et eximia beneficia, quibus nos prævenit, potius quam ob timorem pœnarum, vel spem præmiorum, quamvis hinc etiam juvari debeant, et in omnibus quærant Deum*, etc. In Constitutionibus autem passim hoc inculcatur, et usu ipso docetur, ut in Examine, c. 1, § 6, statim dicitur : *Ratio vivendi justas ob causas.*

majus Dei obsequium semper intuendo, etc., et § ultim. : *Quod ideo fit, ut utrinque majori cum claritate et cognitione in Domino nostro procedatur, ut quanto fuerit magis probata singulorum constantia, tanto stabiliores ac firmiores sint in divino servitio, et vocatione prima, ad gloriam et honorem divinæ majestatis.* Quod verbum adeo erat familiare B. Ignatio, ut singulis fere Constitutionibus illud repetat, nimirum ad vices usque 177.

2. Atque hanc etiam intentionem maxime commendat Basilius in regulis moralibus, reg. 14, afferens verba Pauli : *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*, 1 Corinth. 10; et illud 2 ad Thessalon. 2: *Sicut probati sumus a Deo, ut credatur nobis Evangelium, ita loquimur non quasi hominibus placentes, sed Deo, qui probat corda nostra ;* quæ verba quotidie versari deberent in corde et mente religiosorum Societatis, et quæ subdit : *Nec quærentes ab hominibus gloriam, nec a vobis, nec ab aliis.* Imo addit etiam B. P. Ignatius, ut non solum hæc humana motiva contemnamus, verum etiam inter divina, amore potius quam timore moveamur. Ut enim dixit Basilius, reg. 4, ex fusioribus : *Eis, qui ad perfectionem aspirant, præceptis sublimioribus opus est, eisque in quorum expletione universa charitatis Christianæ veritas legitime absolvitur.* Unde idem Basilius, reg. 137, ex brevioribus : *Bonam* (inquit) *animi affectionem ego esse existimo cupiditatem vehementem placendi Deo, eamque insatiabilem, et stabilem, et constantem.* Hanc vero addit statim, contemplatione magnitudinis Dei, et recordatione beneficiorum ejus comparari. Addere item possumus, necessarium esse, frequenter, et in singulis operibus, quoad fieri possit, eam intentionem repetere. Ad hoc autem (ut idem Basilius dixit, reg. 5, ex fusioribus) necesse est illud Pauli imitari : *Nostra conversatio in cælis est*, quia *alias nullo modo scopum animi attingemus, Deo, videlicet, ut placeamus. Omni ergo custodia* (subdit inferius) *custodiendum est cor nostrum, neque patiendum ut assidua de Deo cogitatio ex animis nostris elabatur, siquidem hæc est ratio per quam erga Deum acquiri charitas consuevit*, etc., quæ elegantissime prosequitur, et imitatus est B. P. N. Ignatius, tertia parte Constitutionum, c. 1, § 26, dicens : *Crebro admoneantur, ut in omnibus quærant Deum, exuentes se, quantum fieri potest, amore omnium creaturarum, ut affectum universum in ipsarum creatorem conferant, eum in omnibus creaturis amando, et omnes in eo, juxta sanctissimam ac divinam ejus voluntatem.* Et hæc sufficiunt de charitate erga Deum, nam cætera (ut dixi) tractata sunt.

3. *Charitas ad invicem in Societate commendatur. — Ex hac charitate vita religiosa sumpsit exordium.* — Proximorum amor in externis actibus præcipue versatur, potestque subdividi in operibus charitatis erga externos, de quibus in libro sequenti dicendum est, et de charitate fraterna inter nos ipsos, de qua hic præcipue tractamus. Quantum autem hæc fraterna dilectio in Societate commendetur, intelligi potest ex principio Constitutionum Societatis, et Summarii illarum, ubi dicitur, *legem charitatis esse, quæ conservatura est, gubernatura, atque promotura in sancto servitio hanc minimam Societatem Jesu;* specialiter vero, in tertia parte Constitutionum, c. 1, § 18, et in Summario, § 42 : *Unio et conformitas mutua quam diligentissime curanda est, nec quæ ei adversantur, permittenda, quo juncti invicem fraternæ charitatis vinculo melius et efficacius possint se divino obsequio, et auxilio proximorum impendere ;* et § 1, ubi dicitur : *De iis crebro tractent, quæ ad sui abnegationem, et in virtutibus profectum et omnimodam perfectionem attinent, ad ea se invicem exhortando, et præcipue ad unionem et charitatem fraternam.* Et § 22 : *Magnopere confert ea munera obire, in quibus magis humilitas et charitas exerceatur ;* nec immerito B. P. N. Ignatius in hac unione et vinculo fraternæ charitatis præcipuum hujus religionis fundamentum posuit, nam hoc etiam fuit primum vinculum status religiosi, qui in illis fidelibus inchoatus censetur, *quorum erat cor unum et anima una, qui habebant omnia communia, et dividebant singulis, prout unicuique opus erat ; et ideo et sumebant cibum cum exultatione et simplicitate cordis, collaudantes Deum, et habentes gratiam ad omnem plebem ; gratia magna erat in omnibus illis*, ut Actor. 3 et 4 dicitur.

4. *Idem attestantur Patres.* — Consonatque illud Psalmi 132 : *Quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum*, ubi Augustinus ait, peculiari ratione hoc convenire statui religioso : *Ista enim verba* (inquit) *psalterii, iste dulcis sonus, ista suavis melodia, tam in cantico quam in intellectu, multa monasteria peperit.* Et infra ait, primos, qui hanc vocem audierunt, fuisse Apostolos, et primos fideles, quorum erat cor unum, et anima una : *Sed non soli* (inquit) *audierunt. Non enim usque ad illos solos hæc dilectio et unitas fra-*

trum venit, venit enim et ad posteros ista charitatis exultatio. Unde idem Augustinus in sua regula hoc præcipuum documentum ac primum inter cætera proponit : *Primum, propter quod in unum estis congregati, et unanimes habitatis in domo Domini, et sit vobis anima una, et cor unum in Deo.* Basilius etiam, in Constitutionibus monast., a c. 19, cænobiticam vitam commendans, fundamentum ejus esse dicit, summam animorum conjunctionem, et unitatem, sine qua (inquit Hieronymus, seu auctor regulæ monialium, cap. 1), *nulla vita est deterior, quam simul degere corpore, et non mente, et vere infelices sunt quibus non inest una, sed diversa voluntas. Et sic habere poteritis religionis propositum, si unanimes in domo Dei habitetis ;* et ob eamdem causam dixit idem Hieronymus, in Regula Monachorum, c. de Charitate : *Quidquid dividit inter fratres, infernus dicendus est.* Unde elegantissime Bernardus, serm. vigesimo nono in Cantica : *Vos* (inquit) *experti estis, et quotidie experimini, quam bonum sit, et quam jucundum habitare fratres in unum, si tamen in unum, et non in scandalum ; alioquin nec jucundum plane, nec bonum, sed pessimum ac molestissimum.* Ob hanc ergo causam omnes religionum fundatores hanc mutuam fratrum dilectionem maxime commendant, ut videre etiam licet in S. Benedicto, cap. 4 regulæ ; S. Bonavent., in Quæstionibus super regulam, quæstione decima octava ; Basilio, in Constit. monast., cap. secundo et tertio, ac reliquis ; quia communis vita sine hac unione nec utilis esse potest, nec jucunda.

CAPUT VII.

DE MEDIIS NEGATIVIS QUIBUS FRATERNA CHARITAS ET CONCORDIA IN SOCIETATE CONSERVATUR.

1. *Primum medium negativum, non lædere fratres.* — Ad fraternam charitatem et unionem fovendam, varia media in Societate introducta et commendata sunt, quæ in octava parte Constitutionum. cap. primo, et aliis in regulis accuratissime providentur ; quæ in summam brevem redigemus, et ex iis aliqua, quæ magis propria magisque utilia videbuntur, pro materiæ qualitate locupletabimus. Imprimis ergo supponi debent ea, quæ ex ipsa lege charitatis debita sunt ; quæ in media negativa et affirmativa distingui possunt. De negativis pauca dicere necesse est, quia plura sunt debita ex obligatione justitiæ, potius quam charitatis ; qualia sunt, nec cogitatione, nec verbo, nec opere, alteri injuriam facere, vel in re aliqua quempiam lædere. Et ideo de hoc præcepto nihil fere in Constitutionibus aut regulis statuitur, quia magis ad necessitatem legis, quam ad consilia perfectionis pertinet. Quia vero pro hominum imbecillitate aliquid hujusmodi pati contingit, quam citissime curandum præcipitur tertia parte Constitutionum, cap. 1, lit. P, his verbis : *Ferenda non est inter ullos domesticorum perturbatio, vel ira mutua ; et si aliquid hujusmodi acciderit, ut statim cum satisfactione debita in gratiam invicem redeant.* Quæ verba pro regula proposita sunt Præpositis et Rectoribus in suis regulis, num. 32 et 33 ; consonant Ecclesiastici canones Concilii Toletani XI, cap. 4 ; Concilium Wormatiense, cap. quadragesimo primo ; Carthaginense IV, c. 93, cum aliis apud Gratianum, d. 90, cap. *Ismael*, d. 56.

2. *Ad hoc medium spectat primo regula non seminandi discordias.* — *Spectat secundo altera regula non sentiendi sinistre de aliis nationibus.* — Quia vero illi præcipue charitatem offendunt, qui dissensiones inter fratres seminant, ideo in octava parte Constitutionum, c. 1, § 5 (quæ est etiam regula 128 Provincialis), gravissime cautum est, *si quis dissensionis, vel divisionis eorum qui una vivunt, inter se, vel cum suo capite auctor esse cerneretur, diligentissime ab ea congregatione velut pestis, quæ eam potest summopere inficere, si præsens remedium non adhibeatur, separandus est;* imo et inter casus reservatos habetur. Additur vero in declaratione, separationem hanc esse posse, vel ab eo loco transferendo personam in alium, vel a tota Societate, si ad commune bonum conveniret, ut esse posset quando vel persona incorrigibilis est, vel scandalum adeo est grave, ut aliter sedari non possit ; ac denique quo pacto hoc vitium curandum sit, habetur in industriis pro morbis animæ, c. 17. Tandem huc spectat regula trigesima, ex communibus, *ut omnes caveant ab illo affectu, quo aliæ de aliis nationibus sinistre sentire aut loqui solent ;* quia nimirum hujusmodi sermones et quælibet signa talis affectus multum solent charitatem minuere, non solum ad externos, sed etiam inter religiosos ipsos. Unde multum magis cavendum est murmurationis vitium, quod maxime discordias parere solet ; et ideo Basilius, cap. trigesimo quarto regulæ : *Ante omnia* (in-

quit) *ne murmurationis malum pro qualicumque causa in aliquo, qualicumque verbo vel significatione, appareat. Quod si deprehensus fuerit quis, districtiori disciplinæ subjaceat.*

3. *Spectat tertia regula non jubendi neque reprehendendi.—Objicitur contra priorem partem hujus regulæ.* — Ad media idem negativa spectat quod in regula trigesima prima ex communibus, prohibetur : *Nemo præter eos quibus per Superiorem licet, quidpiam aliis jubeat, aliosve reprehendat.* Quæ duas habet partes ad unionem fraternam ordinatas : sed circa priorem dubitabit aliquis, nam ad religiosum statum maxime spectat, ut omnes sibi invicem serviant, et ad hoc parati sint, idque maxime fraternam dilectionem conciliat ; ergo ad eamdem spectat, quod sibi invicem etiam jubeant, quia hæc correlativa sunt. Unde Basilius, in Constitut. monast., c. 19. loquens de felici religiosorum unione : *Hi* (inquit) *æquabili iure inter se alii aliorum, et famuli sunt, et domini, et in invicta libertate accuratissimam sibi inter se serviunt servitutem.* Et Bendictus, c. 7 regulæ : *Obedientiæ bonum* (inquit) *non solum Abbati exhibendum est, sed etiam sibi invicem obediunt fratres, scientes per hanc obedientiæ viam se ituros in Deum.*

4. *Satisfit objectioni.* — Respondeo spiritum obediendi et serviendi omnibus in unoquoque esse laudabilem, et valde conciliare amorem; spiritum autem præcipiendi, et omnem significationem ejus e contra reprehensibilem, ac de se valde alienare animos. Adeo ut dixerit Bonaventura in Speculo disciplinæ, 2 p. principali, cap. tertio, ad religiosam charitatem præcipue pertinere se invicem obsequio, beneficio et honore prævenire ; ita ut si fortasse in aliquo negotio præire cogamur, *non præcipere, sed demonstrare* quæ agenda sunt, videamur. Itaque ex parte obsequentium omnis subjectio et servitus ostendenda est ; ex parte vero aliorum, præcipue si Superiores non sunt, omnis jubendi modus et affectus vitandus est, quia superbiam redolet, et charitatem non conciliat. Et ideo Chrysostomus, hom. 58 ad populum, de antiquis monachis loquens, eleganter dixit : *Non potest illorum quisquam audiri contumeliam inferens, vel patiens, non imperans, nec cui imperetur, sed omnes ex ministrantium sunt numero.* Et S. Benedictus, cap. 31 regulæ : *Fratres sic sibi invicem serviant, ut nullus excusetur, nisi causa ægritudinis, aut gravis utilitatis causa.*

5. *Objicitur contra posteriorem partem ejusdem regulæ.* — *Respondetur.* — Circa aliam etiam partem dubitabit aliquis quomodo jubeamur alios non reprehendere, cum cap. quarto Examinis, § 8, doceamur paratos esse ad aliorum correctionem debita charitate cooperari. Cumque Christus Dominus dixerit : *Si peccaverit in te frater tuus, vade, et corripe illum inter te, et ipsum solum,* Matth. 18. Respondeo aliud esse charitative monere, aliud reprehendere ; nam illud potest esse officium, non tantum æqualium inter se, sed etiam inferioris ad superiorem, ut D. Thomas 2. 2, quæst. 33, articulo quarto, docet, et eo loco Matthæi intenditur, cum omnes de fraterna charitate intelligant ; hoc vero est usurpare officium Superioris vel judicis, quod ad aliam virtutem spectat ; itaque monere ex charitate, solum est blande, leniter et humiliter rem proponere, ostendere, et rogando magis quam exasperando expostulare ; reprehendere autem est auctoritate quadam objurgare, utendo aliqua verborum asperitate, quasi in pœnam et vindictam delicti, quæ ad Superiores spectat. Hac ergo ratione reprehensio æqualium inter se prohibetur in nostra regula, ut charitati contraria. Atque eodem sensu S. Benedictus, c. 70 suæ regulæ, præcipit, ut nemo audeat alium castigare; reprehensio enim quædam castigatio est, et inter homines prudentes non parum gravis. Sic etiam Joannes de Capistrano, cap. 5 : *Nullus* (inquit) *audeat alium increpare, nisi auctoritatem habeat, vigore sui officii.*

6. *Data responsio a fortiori roboratur.* — Adde quod etiam Superiores ipsi monentur, ut in reprehensionibus paternam lenitatem et moderationem servent, ita ut, si fieri posset, non tam reprehendere quam rem ostendere videantur, juxta illud Pauli, Galat. 6 : *Vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne et tu tenteris.* De qua re optime Concilium Toletanum XI, c. 7 : *Plus* (inquit) *erga corrigendos agere debet benevolentia quam severitas ; plus cohortatio quam commotio ; plus charitas quam potestas.* Si ergo in Superioribus ipsis tanta moderatio in reprehensione requiritur, cæteris inter se quoad hoc æqualibus merito omnis reprehensio interdicitur, quamvis fraterna monitio commendetur, quæ tamen a senioribus, licet Prælati non sint, majori quadam auctoritate et charitate fieri potest, sine acerbitate tamen quæ reprehensionem simpliciter efficiat, ut regula et charitas melius serventur.

7. *Spectat quarta regula non contendendi cum alio, opinando, disputando, practice judicando.* — Ad eumdem charitatis finem referendum est quod in reg. 28, ex communibus, ordinatur : *Nullus cum alio contendat, sed si qua in re nobis est diversa sententia, eaque videtur manifestanda, rationes modeste et cum charitate afferantur, eo animo ut suus veritati sit locus, non ut in ea re superiores videamur.* Cum hac regula consonat, quod tertia parte Constitutionum, c. 1, § 18, et in Summario Constitutionum, §42 : *Idem sapiamus omnes, idem omnes dicamus, ut Apostolus admonet. Doctrinæ igitur differentes non admittantur, nec verbo in concionibus, vel lectionibus publicis, nec scriptis libris. Imo et judiciorum de rebus agendis diversitas, quæ mater esse solet discordiæ, et inimica unionis voluntatum, quantum fieri potest, evitari debet.* In quibus regulis non solum exterior contradictio vel contentio, sed etiam interior dissensio cavenda dicitur, nec tantum in practicis judiciis, sed etiam in doctrina, et speculativa scientia. Tria ergo prohibentur : contrarietas opinionum, exterior contentio et contradictio verborum in eis, dissensio in judiciis de rebus agendis.

8. *Opinionum dissensio, quomodo officiat charitati.* — De primo est quidem recepta sententia, opinionum diversitatem per se non esse charitati contrariam ; ita D. Thomas docet 2. 2, quæst. 28, articulo tertio, ad secundum, ubi ex Aristotele, 9 Ethic., c. 1 et 3, adducit, concordiam in opinionibus non pertinere ad amicitiam. Unde infert, nihil prohibere aliquos, inter se charitatem habentes, in opinionibus dissentire, nec hoc repugnare paci, *quia opiniones sunt in intellectu, qui præcedit appetitum, qui per pacem unitur.* Sed, licet hoc verum sit, usus ipse et praxis ostendit, opinionum diversitatem et frequentem contradictionem non parum obesse unioni charitatis, et sæpe discordiam parere, c. ult., 90 d., et ad minimum remittere fervorem, et perfectionem ejus minuere : vel, quia licet opiniones pertineant ad intellectum, ut D. Thomas ait, tamen multum pendent ex affectu, et pia affectione voluntatis, et quoad hoc opinio est posterior voluntate ; unde timeri potest, ne opinionum varietas ex defectu unionis voluntatum proficiscatur. Vel quia opinionis contradictio apprehenditur ut diminutio quædam propriæ æstimationis et famæ, quæ occasio est, ut affectus ad alium minuatur. Vel denique quia hæc contrarietas sæpe provenit ex quadam æmulatione circa doctrinæ propriæ existimationem et honorem atque alia humana commoda, quæ inde proveniunt. Hinc Abbas Joseph apud Cassianum, collat. 16, c. 8 : *Quemadmodum* (ait) *carnales adhuc et imbecilles fratres ob vilem terrenamque substantiam inimicus ille disjungit, ita etiam inter spirituales gignit pro intellectuum diversitate discordiam.* Ad eumdem modum S. Ambrosius, in epist. ad Rom., c. 14, exponit, propter pugnas opinionum tollendas scriptum fuisse caput illud ab Apostolo : *Disceptationes* (ait) *erant inter eos, quas Apostolus concordiæ et saluti studens divina disputatione confutat.* Multo ergo magis ab his dissensionibus cavere debent, qui perfectam charitatem fraternam concupiscunt, prout etiam cautum est in quinta Congregatione, decreto trigesimo primo.

9. *Quo modo etiam officiat si exterius prodeat contentiose disputando.* — Quia vero humana conditio non fert, ut in his rebus, quæ sub fidem aut scientiam non cadunt, omnino diversa ingenia consentiant, ideo per hanc regulam non præcipimur nullam inter nos habere opinionum diversitatem, *sed ut doctrinæ differentes non admittantur.* Quod imprimis intelligitur quoad doctrinam solidam, magisque in Ecclesia approbatam ; in ea enim non debet admitti diversitas inter nostros, cum novæ opiniones tali doctrinæ repugnantes admittendæ non sint, ut in declaratione, lit. O, dicitur, citato loco Constitutionum. Deinde in opinionibus (ut ibidem dicitur) in quibus catholici Doctores variant inter se, vel contrarii sunt, curandum est ut conformitas etiam in Societate sit, utique quoad fieri possit. Tertio, intelligo præcipue intentum ac necessarium esse, ut hæc diversitas (si qua sit) non sit in toto corpore doctrinæ (ut sic dicam), ita ut videantur esse inter nostros quasi scholæ contrariæ; hoc enim maxime solet animorum divisionem efficere.

10. *Diversitas doctrinæ, ex affectu nata, maxime vetatur a regula.* — Illud etiam maxime ex vi illius regulæ videtur intentum, ut diversitas doctrinæ, quæ ex affectu et directa voluntate procedit, nulla ratione permittatur: namque ex instituto doctrinam alterius oppugnare, indicium vehemens est dissentienti potius voluntatis quam intellectus, et ideo non potest non nimium nocere charitati. Tandem ad observationem hujus regulæ maxime pertinet, ut non cum offensione alterius ejus doctrina oppugnetur in publicis lectionibus.

concionibus, aut scriptis libris; hoc enim est quod non solum alterius animum offendit, sed etiam scandalum maxime inferre solet, præsertim si acerbe et contentiose fiat; unde præ oculis habenda est illa Nazianzeni sententia, orat. 26, de moderatione in disputationibus habenda: *Turpe est profecto in veste, ac vestitus ratione, non sublimiorem, sed viliorem eligere, ac genuum callo, lacrymarum fontibus, jejuniis, vigiliis, chameuniis, labore, atque omnis corporis maceratione humilitatem præ se ferre, ac propriam imbecillitatem agnoscere; in divinis autem disputationibus principatum et tyrannidem sibi vendicare, nec cuiquam omnino cedere, verum supra omnes legis Doctores supercilium efferre, ubi humilitas non solum gloriam habet, sed etiam securitatem.*

11. *Quo modo tandem officiat diversitas judiciorum in practicis.* — Non satis vero est in doctrina unitatem procurare, nisi etiam in rebus agendis judiciorum diversitatem evitemus; quia *solet esse mater discordiæ, et inimica unionis voluntatum.* Hæc enim dissensionis occasio, frequentius et generalius in judiciorum diversitate circa res agendas, quam in doctrina occurrit, estque magis perturbationibus exposita; quia non solum inter doctos, sed etiam inter indoctos, et inter magnos et parvos invenitur, et in singulis fere rebus et actionibus intervenire potest; et ideo solet esse majus dissensionum seminarium, eoque efficacius, quo majori affectu in his humanis rebus et exterioribus actionibus versamur. Quod eleganter exaggerat Bonifacius Papa, relatus in Clement. *Dudum*, de Sepulturis, ubi inter alia inquit: *Dissensiones et scandala pravis actibus aditum præparant, rancores et odia suscitant, et illicitis moribus ansam præbent.* Hæc enim discordia, et animarum amaritudo, maxime augeri solet per verborum contentionem. Diversitas enim judiciorum (ut supra, n. 9, dicebam) adeo humana est, ut si lenitate et moderatione verborum, animique modestia proponatur, neminem prudentem offendat; at contentio, temeraria contradictio, et pertinax propriæ sententiæ defensio, plurimum lædit; et ideo hoc totum nobis maxime vitandum proponitur. Quod fuisse Pauli consilium, ad Rom. 14, dicentis: *Quæ pacis sunt sectamini*, exponit ibi Ambrosius, dicens: *Quoniam disceptatio discordiam parit, ideo ut pacifici esse possimus, a contentione edendi, et non edendi, dissimulare nos docet.* Nazianzenus autem etiam in rebus levioribus ab hujusmodi vitio abstinere nos jubet, in supra citata oratione dicens: *Maxime ita comparatum est, ut omnis sermo contentiosus et cum ambitione conjunctus sit, quo ad contendendum de rebus gravioris momenti provehamur; proinde curæ nobis esse debet, ut quemadmodum pueros imprimis moribus et prima institutione fingimus, ut insequentis ætatis improbitatem fugiant, ita nos quoque ne in levibus quoque, parvique momenti disputationibus audaciæ atque ineptiæ significationem præbeamus, ne ea tandem diuturna consuetudine in majoribus abutamur;* sic etiam Augustinus, in lib. 1 contra Academ., c. 3, adolescentes inquit assuefaciendos esse ne quod semel dixerint, pertinaciter defendant; inde enim contentiones maxime oriri solent. De quo videri etiam potest Hieronymus, dialog. 1 contra Pelag.

12. *Hæc diversitas magis a religiosis vitanda.* — Præcipue vero de religiosis Basilius, in reg. 49, ex fusioribus, sic ait: *Quotiescumque aliqui inter se de re aliqua collidunt dissidentes et corrixantes, eos nequaquam inter se pugnaciter nimis contendere debere, sed controversiæ decisionem Superioribus reservare.* Augustinus vero, in regul., c. 29 et 34: *Lites*, ait, *nullas habeatis, aut quam celerrime finiatis, ne ira crescat in odium, et trabem faciat de festuca.* Maxime vero vitium hoc contentionis exaggerare videtur Joannes Climacus, gradu 4 de obedientia, post medium, dum ait: *Is, qui dum loquitur, verbum suum, quamvis illud sit verum, firmare voluerit, sciat se diaboli morbo ægrotare.* Non enim loquitur de confirmatione per juramentum, quæ longe solet esse a religiosis, sed de contentiosa affirmatione, quæ ex superbia oriri solet, quam vocat dæmonis ægritudinem. Unde subjungit: *Quod si cum suis æqualibus colloquendo id facit, fortasse aliquando majorum increpatione curabitur; sin vero in majorum et sapientiorum sermone contra sententiam pertinax in sua opinione perseverat, humana arte nunquam sanari poterit.*

13. *Adhortatio.* — Cavere ergo debent, qui in suis sententiis et judiciis nimis tenaces sunt, facileque aliis contradicunt, ne ab eo charitatis vinculo, quod Societas postulat, declinent et paulisper deficiant. Si enim haberent cor unum et animam unam cum omnibus, non facile ab eis dissentirent; ut enim eleganter dixit Chrysostomus, hom. quinquagesima octava, ad Populum, agens de hac monachorum concordia: *Cum omnibus sit una anima, qualiter hæc ipsa contra seipsam*

insurgeret? Porro pro hoc vitio contentionis, tam in speculativis, quam in practicis curando, videndum c. 16 industriarum ad Superiores Societatis.

14. *Secundum medium principale etiam negativum ac per contrarium extremum, ne sint nimiæ familiaritates. — Sumitur hoc medium ex quæst. 4 Examinis.* — His adjungere possumus medium aliud, quo vitium per contrarium extremum veræ fratrum dilectioni repugnans cavetur; nimirum privatæ affectiones et nimiæ familiaritates ac singulares amicitiæ fratrum, seu religiosorum inter se. De quo pauca invenio in toto Societatis instituto expresse et in particulari tradita esse, licet multa sint generaliter constituta, in quibus consilium a fortiori includitur. Quale est illud, quod in Examin., cap. quarto, § 7, et in Summario Constitutionum, § 8, habetur : *Curandum est ut omnem carnis affectum erga sanguine junctos exuant, ac illum in spiritualem convertant, eosque diligant, eo solum amore quem ordinata charitas exigit*, etc. Si enim de parentibus et fratribus, omnibusque consanguineis hoc præscribitur, multo magis de qualibet humana seu carnali amicitia conjunctis, intelligendum est. Est ergo generalis regula Societatis, ut neminem diligamus, nisi eo amore quem ordinata charitas exigit; privatæ autem amicitiæ, etiam inter fratres spirituales, multum derogant huic ordini charitatis, ut ostendemus; ergo, etc.

15. *Sumitur etiam ex parte tertia Constitutionum, c. 1.—Item ex parte decima Constitutionum.* — Præterea in eodem Summario, § 27, ex parte tertia Constitutionum, cap. primo, § 26, ita præscribitur : *In omnibus quærant Deum exuentes se, quantum fieri possit, amore omnium creaturarum, ut amorem universum in ipsarum creatorem conferant, eum in omnibus amando, et omnes in eo, juxta sanctissimam ac divinam ipsius voluntatem.* Per hanc ergo regulam aperte prohibetur omnis privata amicitia, quæ ex divina charitate non descendat; nam si in illa fundata fuerit, jam privata non erit, ut declarabimus. Ad hæc in eodem Summario, § 43, ex parte decima Constitutionum, § 11, inter media maxime necessaria ad charitatem fraternam, hoc ponitur : *In Societate non sentiatur animorum propensio ad alterutram factionem, quæ esset fortassis inter principes, vel dominos Christianos, sed sit potius quidam universalis amor, qui partes omnes (licet sibi invicem contrariæ sint) in Domino nostro complectatur.* Nam revera non solum ad pacem cum ipsis externis conservandam et vitanda scandala, sed etiam ad vitanda inter ipsos fratres dissidia, est hoc consilium necessarium, quia dum unus uni factioni, et alter alteri afficitur, inter se disjungi necesse est ; ergo, a fortiori, omnis privata affectio, quæ divisionem respectu aliorum, et consequenter scandalum charitati contrarium afferre potest, cavenda est. Et ideo inter ea, quæ in reddenda Superiori ratione conscientiæ aperienda proponuntur, in particulari instructione de ea re, unum est, *an alicui sit plus familiaris quam aliis;* et in cap. primo Industriarum, numero nono, quomodo vitium hoc curandum sit, apprime traditur.

16. Est de hac re egregia Constitutio 30 S. Basilii inter monasticas Constitutiones, quam hic fere totam referre libet, quia singula verba gravissima sunt, et ad nostrum propositum confirmandum aptissima : *Charitatem* (inquit) *mutuam inter se fratres habere debent, non ita tamen ut duo tresve seorsim a cæteris sodalibus inter se coeant, quandoquidem hoc non charitas, sed divisio et seditio, et eorum qui inter se coeunt, improbitatis indicium; si enim communis decus disciplinæ charum haberent qui tales sunt, sine dubio communem æqualemque adversus omnes charitatem tenerent. Si vero ipsi a reliquis sua sponte abscissi disjunctique in cœtu cœtum efficiant, vitiosa hujusmodi amicitiæ conciliatio est, et diversam quamdam a communibus institutis rem esse oportet, quæ hos inter ipsos conciliet; atque hoc profecto nihil est aliud quam contra veterem disciplinæ stabilitatem constantiamque innovatio.* Et postea subdit : *Qui hoc vitio laborat, si post debitam correctionem non emendetur, ut ovis pestilentia contacta ab reliquo ovili segregandus, ne in reliquos quoque morbi contagionem transfundat.* Eamdem doctrinam multis in locis idem Basilius commendat atque exaggerat. Nam regula 34, ex fusioribus, amorem hunc privatum *vitiosum* appellat, et *vitium maxime infame, quo mutua et concors conspiratio, quæ ex charitate nasci consuevit, distrahitur, et in ejus locum suspiciones pravæ, æmulationesque, atque obtrectationes clam arrepunt.* Idem sermone de Abdicatione rerum, circa medium, ubi ob custodiam etiam et cautelam pudicitiæ et honestatis hoc maxime commendat, et concludit : *Crede mihi, quoniam fraterne tibi atque ex intimo animi recessu loquor.* Sermone autem primo de Instit. monast., versus finem, pro charitatis necessitate

hanc legem constituit : *Non patitur charitatis lex aliquas coiri seorsim amicitias, aut sodalitates.* Et subdit rationem : *Quia fieri non potest, quin affectiones istæ, quæ in hanc potius quam in illam partem propendent, plurimum incommodent communi omnium concordiæ.* Et qui in hoc delinquit, subjungit inferius, castigandum esse ut injurium publicæ charitati, siquidem in eo quod quis aliquem unum plus diligit, facile indicat reliquos se in amore inferiores habere.

17. *Suam doctrinam temperat Basilius.* — Hanc vero doctrinam ita moderatur idem Basilius, serm. 2 de Instit. monach., *ut licet æqualis et similis charitas adversus omnes tenenda sit, unicuique tamen, pro cujusque decoro, honos habeatur.* Et sicut in naturali corpore omnia membra quadam æqualitate diligimus, et dolore carere procuramus , magis autem illa, quæ nobiliora et utiliora sunt : *Sic quoque* (ait) *in cuncto conventu, cum æqualiter misericordia ex malis cujusque moveamur*, *et similiter charitate adversus omnes simus propensi* , *nihilominus tamen iis* , *qui utiliores sunt, majorem, ut æquum est, honorem habeamus.* Quocirca hæc charitatis amplitudo et æqualitas ordinem debitum justamque distributionem non excludit, ut iterum cap. sequenti, numero quarto, in simili attingemus; imo ejus perfectio et conservatio, non minus ex hac difformitate (ut sic dicam) quam ex illa uniformitate consurgit. Nam , sicut ex privatis affectionibus inordinatis oriuntur suspiciones, invidiæ, obtrectationes, et similia vitia quæ charitatem lædunt, ita ex indebita parilitate ordo confunditur, et virtus debito honore ac præmio privatur, unde fieri solet ut ejus studium remittatur. Atque ob eam rem judicio omnium sapientum non minus necessaria est, ad fovendam charitatem, justa distributio quam communis benevolentia. Unde idem Basilius, in regulis brevioribus, in 170, cum interrogatum esset numquid eodem loco habendi sint, quorum in recte factis major, et quorum minor vigeat industria , respondet afferendo Christi et Pauli verba ; ille enim Luc. 7 dixit : *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum, et cui minus dimittitur, minus diligit.* Et Paul., 1 Timoth. 5 : *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni sunt, maxime qui laborant in verbo et doctrina ;* et concludit : *Hoc rectum arbitror, ut in omnibus, qui istiusmodi sunt, servetur.* Quod late etiam docet Cassian., collat. 14, c. 16, exemplo Christi Domini Joannem specialiter diligentis id confirmans. Non igitur omnis amor, qui ad quosdam major sit, quam ad alios, in religione reprehenditur; sed ille, qui modum excedit, ideoque singularis ac privatus quasi per antonomasiam dicitur.

18. *Nimiæ familiaritatis unum indicium.* — *Alterum.* — *Tertium.* — Indicia autem talis amoris sunt, primo, si ratio majoris amoris non sit, aut major Dei gloria et honor, vel major religionis aut animarum utilitas, aut major virtus et sanctitas, quæ in tali persona cernitur ; quidquid enim ad hæc motiva non reducitur, alienum est ab ordine charitatis religiosæ; adeo ut Basilius, d. serm. 2, de Instit. monast., dicat etiam sanguinis conjunctionem quantumvis propinquam, in religiosa charitate non spectandam, sed pro nihilo habendam esse. Secundo, si talis affectio ad unum aliquem avertit aliquo modo animum ab aliorum dilectione, ita ut vel eorum consortia et conversationem , quam communis charitas postulat, declinat aut moleste ferat, aut eorum necessitatibus non ita libenter subveniat signum apertum est excessum illum, non ex ordine charitatis, sed ex privata affectione oriri. Tertio, ex aliis affectibus plane cognoscitur; nam charitatis amor est ordinatissimus, et non nisi debito tempore et loco, sine cujusque offensione ostenditur. Si ergo affectio illa inclinat ad tempus otiose terendum, vel ad aliquid aliud, quod perfectioni ac regulæ consentaneum non sit, privata affectio est, non charitatis debitus amor. Unde maxime læditur charitas, ut Basilius supra egregie prosequitur, quando sine manifesta causa plus uni quam alii tribuit, vel si munerum aut honorum distributio sine debita proportione fiat. Nam, licet unusquisque religiosus, quantum in se est, debeat omnia contemnere, et viliorem gradum appetere, tamen respectu aliorum, singulorum merita spectanda sunt, et debito honore et amore prosequenda; quod maxime ad Superiores spectat, a quibus gravius charitas offenditur, quando privatis affectionibus, et non juxta uniuscujusque facultatem ac merita, habita communis utilitatis ratione , labores et honores singulis distribuunt, ut optime attigit idem Basilius, regula 303, ex brevioribus.

CAPUT VIII.

DE MEDIIS POSITIVIS QUIBUS FRATERNA CHARITAS IN SOCIETATE CONCILIATUR.

1. *Hæc media quædam sunt interna, ut unio cujusque nostrum in Christo. — Item oratio. — Item consideratio donorum in aliis.* — Veniamus ad alia media, quæ non in prohibitione, sed in actione consistunt, et ad eumdem finem conciliandi charitatem fraternam ordinantur. Quæ partim interna esse possunt, partim externa. Illa generaliora sunt, et ex interno spirituali profectu maxime pendent; hujusmodi est, quod octava parte Constitutionum, c. 1, § 8, dicitur: *Præcipuum utriusque partis vinculum, ad membrorum inter se et cum capite suo unionem, est amor Dei ac Domini nostri Jesus Christi, cum cujus divina et summa bonitate, si Superior ac inferiores valde uniti fuerint, perfacile inter seipsos unientur.* Unde quia hoc vinculum oratione ac meditatione maxime crescit, juxta illud Psal. 38: *In meditatione mea exardescet ignis*, ideo sine dubio hæc est certior et solidior via ad hanc unitatem obtinendam. Sic etiam reduci ad praxim optime poterit, quod p. tertia Constitution., c. primo, § 4, dicitur: *Atque ita fiat, ut se mutuo considerantes omnes in devotione crescant, Deumque ac Dominum nostrum laudent, quem quisque in alio, ut in illius imagine, agnoscere studeat.* Quæ regula sumpta videtur ex reg. 5 Augustini, quam statim numero tertio referam, estque ad rem præsentem optima; quia nihil ita conciliat erga aliquem veræ charitatis amorem, quam singularia virtutum ornamenta et Spiritus Sancti dona in eo conspicere, eumque ut Dei imaginem, optimis gratiæ coloribus depictum, contemplari. Si ergo omnes, et in seipsis studeant in his virtutibus et donis crescere, et in aliis ea frequenter considerare, eosque (ut ibidem dicitur) tanquam sibi superiores in animo ducere, et de illorum spiritualibus bonis gaudere Deoque gratias agere, mirum profecto in modum mutua inter eos charitas crescet.

2. *Quædam vero sunt externa, partim generalia, ut obedientia, paupertas*, etc. — Exteriora media quædam etiam generalia sunt, et ad alias virtutes pertinent. Hujusmodi est, quod de obedientia ad hunc finem commendatur in octava parte Constitutionum, cap. primo, § 3, et seq.: *Hujusmodi unio* (dicitur ibi) *magna ex parte per obedientiæ vinculum conficitur.* Simile est paupertatis et humilitatis medium, de quo ibidem, § 8, dicitur: *Ad unionem maxime juvabit rerum temporalium contemptus*, etc.; inter temporalia namque honores et dignitates, æque ac divitiæ, corporalesque commoditates computantur; nec minus illorum quam horum bonorum contemptus ex Dei charitate sequitur, ut citatus § 8 loquitur; peculiariter vero paupertatis medium, utpote religiosi ratione voti propriissimum, quod luculenter tradidit Basilius, in Constit. monast., cap. decimo nono: *Ubi* (inquit) *omnia communia sunt, animi, mentes, corpora, et ea omnia, quibus necessario ad victum cultumque utimur, communis Deus, communis pietatis mercatura, communes labores*, etc. Idem prosequitur cap. trigesimo quinto; et Cassian., collat. 16, c. 6, afferens id Actor. 4: *Erat illis cor unum et anima una.* Et statim subditur: *Et erant illis omnia communia.* Chrysostomus, libro tertio, contra Vitup. vitæ monast., et orat. de S. Philogonio, et alia congerit Gratianus, 12, q. 2, c. *Dilectissimis*, cum aliis.

3. *Partim specialia, ut uniformitas in vivendi modo.* — Alia vero sunt magis specialia, quale imprimis est, quod in eodem § 8 subjungitur, de uniformitate et conformitate in omnibus rebus etiam externis, ut in vestitu, victu, omnique vivendi modo; similitudo enim est causa amoris; et hæc vitæ uniformitas, ac communis consensio, maxime ad animorum unitatem juvat. Unde Augustinus, in Reg., c. 5: *Omnes unanimiter et concorditer vivant*, ac si diceret, ut vivant concorditer, necesse est, ut vivant unanimiter. Et subdit: *Et honorate in vobis Deum invicem, cujus templa facti estis.* Quia Deus solus est, *qui habitare facit omnes unius moris in domo*; unde hæc uniformitas maxime facit, ut Deus in omnibus recognoscatur, et consequenter ut omnes in Deo maxime uniantur. Huc spectat mensa communis, quæ adeo in Societate communis est, ut nullus quantumvis gravis et antiquus, sive Superior, sive doctior, sive cujuscumque alterius conditionis, ab illa excipiatur, nisi ægritudinis causa, solo dempto Generali, cui ob grave pondus occupationum, aliasque causas, hoc singulariter concessum est in Congregatione tertia generali, c. 5; imo et in septima Congregatione, decreto 7, commendatur maxime P. Generalis propensio, quam ipsi Congregationi significaverat, ad tollendam privatam mensam, quod etsi non

obtinuit, facto tamen ipso se illa privavit. Quam communitatem antiquorum monachorum maxime commendat Chrysostomus, libro tertio Contra Impug. vitæ monast. : *Cuncta* (inquit) *illis communia sunt, mensa, domus, indumentum, et quod sane mirabilius est, unus etiam idemque animus omnibus est*; indicans illam externam unitatem multum ad hanc animorum unitatem conducere.

4. *Quomodo victus seu mensa communis.* — Nec mensa solum dicitur communis in loco et tempore, sed maxime in usu ciborum, nam iidem omnibus absque singularitate apponi debent, de quo Chrysostomus, hom. 58, ad Populum, de religiosis loquens: *Una mensa et ministerium suscipientibus, et exhibentibus, eadem fercula, eadem indumenta, habitacula eadem, eadem vita. Et quid miraris* (subdit) *quod una sit omnibus dieta, vestis et mensa, quippe cum omnibus sit una anima.* Et ob hanc causam omnis etiam singularitas in communi mensa cavetur, quia solet valde pusillorum animos offendere, et consequenter charitatem perturbare, ut optime docet Bernardus, serm. trigesimo in Cantica. Quamquam hoc impedire non debeat, ut præcedenti cap., numero decimo septimo, in simili dixi, quominus necessitatibus omnium cum proportione subveniatur, juxta illud, *dividebatur singulis, prout unicuique opus erat;* nam hoc ipsum charitas ipsa desiderat. Unde Benedictus, cap. trigesimo quarto Regulæ: *Non dicimus* (inquit) *ut personarum* (*quod absit*) *acceptio sit, sed infirmitatum consideratio; ubi qui minus indiget, agat Deo gratias, non contristetur; qui vero plus indiget, humilietur pro infirmitate, non extollatur pro misericordia, et ita omnia membra erunt in pace.* Et S. Augustinus, c. 11 Reg. : *Qui infirmi sunt ex pristina consuetudine, si aliter tractantur in victu, non debet aliis molestum esse, nec injustum videri, quos fecit alia consuetudo fortiores; nec illos feliciores putent, quod sumunt quod non sumunt ipsi, sed sibi potius gratulentur, quia valent quod non valent illi.*

5. *Secundum principale medium mutuæ charitatis, ægrotantium cura.* — Huc accedit singularis ægrotorum et infirmorum cura, quam nostra Societas profitetur, quæ illi quidem singularis non est, nam religiones omnes in ea splendent, et ab omnium fundatoribus maxime commendatur. Basilius, cap. decimo nono Const. monast. : *Ubi* (dicit de vita cœnobitica) *qui infirma corporis valetudine est, complurium animos imbecillitatis suæ participes habet; qui vero animo æger est, et affligitur, etiam complures præsto sunt, a quibus curetur, a quibusque quotidie erigatur;* significans sub hac ægrotantium cura, omnia misericordiæ opera comprehendi, quibus fratres sibi invicem subvenirent, nunc infirmum curando, nunc afflictum consolando, nunc laborantem adjuvando, nunc etiam labantem confortando, aut jam lapsum corripiendo et erigendo. Unde in Regulis moralibus, in 41, c. 2, lenitatem et facilitatem circa infirmos valde commendat. Et in regulis brevioribus, in 155, ait ministrandum esse infirmis, *ut fratribus Domini.* Præterea D. Augustinus, in sua regula, sæpius hanc infirmorum curam commendat, cap. decimo tertio, 28, 30 et 40. Et optime S. Benedictus, cap. trigesimo sexto : *Infirmorum cura ante omnia et super omnia adhibenda est, ut sicut revera Christo, ita eis serviatur.* Et infra : *Cura maxima sit Abbati, ne aliquam negligentiam patiantur*, etc. Quod confirmavit Innocentius III, in c. *Cum ad monasterium*, de Statu monachorum. Eidem rei providit S. Pachomius, in sua regula, cap. vigesimo, 22 et 23, ubi sunt illa verba notanda : *Dabunt ei ad omnem abundantiam, ut in nullo frater languidus contristetur.* Cui consonat, quod in proœmio ad illam regulam de Ægyptiis monachis refert Hieronymus : *Ægrotantes miris sustentantur obsequiis, et ad omnem copiam præparatis cibis.* Et idem sumitur ex S. Dorotheo, doctr. 18, de Vita recte instituenda.

6. *Simulata quorumdam infirmitas non debet retardare ab hoc medio.* — In regula S. Francisci nihil invenio de hac re expressum, tamen certum est eumdem fuisse illius eximii Sancti spiritum, quem copiose declaravit S. Bonaventura, lib. de Sex alis Seraph., c. 4, tomo secundo Opusc., in fine. Ubi inter alia optime advertit, non esse aliquibus denegandum infirmitatis subsidium, eo quod aliqui, vel ex illusione, vel ex malitia, interdum decipiant, sed potius subveniendum esse omnibus, ne boni et vere indigentes fortasse patiantur. Et ideo etiam prudenter præcipit D. Augustinus, Reg. 28 : *Si latens est dolor in corpore, famulo Dei dicenti quod sibi doleat, sine dubitatione credatur, sed tamen utrum sanando illi dolori, quod delectat, expediat, medicus consulatur.* Præterea in Concilio Aquisgran., sub Ludovico imperatore, cap. quadragesimo secundo, clericis seu Canonicis regularibus hæc regula maxime commendatur. Item Lupus, in Regula monachorum, ex

S. Hieronymo, c. pen. : *Si quis* (ait) *cœperit ægrotare, transferatur ad exedram latiorem, et tanto senum ministerio confoveatur, ut nec delicias urbium, nec matris quærat affectum.* Et in Regula monacharum, c. pen., sub nomine ejusdem Hieronymi dicitur : *Summopere servetur in vobis, ut erga infirmantes sorores cum omni sollicitudine, omnis exhibeatur cura*, etc., quæ optime prosequitur.

7. *Dictum medium studiose observat Societas.* — In hoc igitur maxime studet Societas antiquos Patres religionum imitari, et hoc medio beneficentiæ et misericordiæ erga infirmos charitatem fraternam conciliare. Ideo in tertia parte Constitutionum, c. 2, § 6, cum declaratione, dicitur, ut ægrotorum magna cura habeatur; idque Præposito in suis regulis, § 65, et Rectori, § 56, maxime commendatur, estque peculiare officium Præfecti sanitatis, qui in suis regulis, et infirmarius etiam in suis, accurate de hoc instruuntur et monentur; et Provincialis, in cap. 15 suarum regularum, monetur ut, dum visitat, interroget an cum infirmis et hospitalibus debita charitas exerceatur, quod etiam invenitur in Constitutionibus Minorum, Guillelmi Farinarii, cap. quarto. Præterea, in Summ. Constitutionum, § 46, omnibus injungitur, ut de rebus ad salutem sibi necessariis Superiores certiores faciant, ne fortasse ob ignorationem eorum aliquid patiantur. Et in sequentibus regulis, variis modis cura subditorum in hac parte Superioribus commendatur. Item in regulis communibus 16 et 17, et in vigesima nona, omnes instruuntur quomodo ægrotos invisere, exhilarare et consolari debent. Quod etiam commendat Bonaventura, in Regula novitiorum, c. 7, et ab antiquis religiosis fuisse valde observatum colligitur ex Dorotheo supra, doctr. 15; et Sozomeno, lib. 6 Histor., cap. trigesimo primo. Ac denique, quod caput est, usu et consuetudine ita est hoc charitatis officium in Societate susceptum, ut tam Superioribus erga subditos, quam subditis inter se, nullum majori affectu exerceri videatur; quod a parente suo Ignatio, non solum verbo, sed etiam exemplo didicerunt, ut in vita ejus refertur, l. 5, c. 8.

8. *Tertium medium, hospitalitas erga fratres.* — Aliud medium superiori simile est, fratrum sociorumque ad nostra domicilia undique divertentium hospitalitatem cum omnibus signis et operibus benevolentiæ et charitatis. Quod quidem verbis satis commendatum est in Societatis regulis, multo vero magis usu receptum et amplificatum. In Constitutionibus enim nihil de hac re expresse habemus, sed supponitur ut clara, et præsertim in quarta parte, c. 2, lit. F, et sexta parte, c. 2, lit. D, significatur, non solum nostros peregrinos humanissime tractandos esse, dum in loco aliquo versantur, sed etiam vestes et viaticum, si indiguerint, eis esse præstandum; neque hoc posse esse paupertati contrarium, si charitati videatur necessarium; tamen in regula 82 Præpositi, et octogesima Rectoris, distinctius ita præscribitur : *Charitatem magnam exhibeat erga alios de Societate per collegium transeuntes, eosque amanter hospitio excipiat; ac meminerit se aliquo viatico aut eleemosyna eos, si indigerent, juvare posse. Curet item diligenter dirigere, ac juvare expeditiones hospitum, qui negotiorum causa domi versantur.* Et in regulis Provincialis, cap. trigesimo quinto, in visitatione specialiter proponitur, ut inquirat an erga nostros hospites debita Societatis charitas et cura exerceatur. Unde colligitur officium hoc in unoquoque Societatis domicilio, ad totam in universum Societatem extendi, sine ulla nationum vel provinciarum distinctione, absque personarum acceptione vel limitatione, sive professi sint, sive novitii; sive sani, sive infirmi; sive noti, sive ignoti; ad omnes magna charitas exhibenda est.

9. *Dicta hospitalitas signis benevolentiæ ostendenda.*—Quæ imprimis in ipsa receptione ostendenda est, quæ esse debet cum externis signis maximæ amicitiæ, qualia exhiberi solent de more regionis, a gravibus inter se amicis, aut etiam consanguineis. Et ideo cum in regula trigesima quarta ex communibus, cautum sit *ut nemo alium etiam joco tangat, ut ea, quæ religiosos decet, gravitas et modestia retineantur*, subditur : *Præterquam in signum charitatis amplexando eum, qui aut abit, aut redit peregre.* Deinde non solis signis, sed etiam multo magis omnibus misericordiæ et humilitatis operibus utendum est, nec sumptibus parcendo, quantum et religiosa paupertas permittit, et fratris necessitas postulat. In quo plane imitatur Societas quod de antiquis monachis refert Chrysostomus, homil. 58 ad Populum : *Omnes ex ministrantium sunt numero, et hospitum quisque pedes abluit, et multa de hoc contentio, et hoc facit non examinans quis ille sit, et utrum liber sit, an servus, sed unicuique ministerium hoc exhibet. Nullus ibi magnus, nullus parvus.* Eamdem charitatis ostensionem valde commendat Benedictus, c. quinquagesimo tertio suæ regulæ, ubi gene-

ralius quidem loquitur de omnibus hospitibus, multo vero specialius de propriis fratribus id intelligit.

10. *In ipsa hospitalitate frugalitas tenenda.* — Eodem modo loquitur Basilius, in Regulis fusioribus, c. 20, ubi tamen multum commendat, ne in convivando cum hospitibus religiosa modestia et paupertas excedatur : *Quid* (inquit) *nobis cum apparatibus sumptuosis? Accessit ad nos hospes aliquis? Si frater est, et idem nobiscum vitæ institutum habet, is domesticam suam mensam agnoscat, quippe cum, quæ domi reliquerit, ea inventurus sit apud nos. At defatigatus ex itinere? eatenus cum ipso prolixius liberaliusve agatur, quatenus ad recreandam ejus lassitudinem satis sit.* Et post multa, quæ de hoc argumento eleganter prosequitur, et valde notanda sunt ad vitandos excessus, quos non charitas, sed vanitas, vel ambitio, in suscipiendis hospitibus, sæcularibus præsertim, aliquando introducit, concludit, unumquemque debere juxta suam qualitatem et necessitatem tractari, ita tamen, *ut cibaria, quæ promiscue omnibus apponuntur, ejusmodi sint quæ cum vili pretio, tum parvo etiam negotio comparentur. Adhibenda tamen in mensa necessaria ubique munditia, atque elegantia, ita tamen ut nunquam extra fines nostros egrediamur.*

11. *Quartum medium, colloquium inter fratres stata hora.* — Hæc fortasse cæteris religionibus communia videbuntur ; addamus igitur medium aliud, quod aliquibus ita videtur in Societate singulare, ut vel ob eam rem illud reprehendere non vereantur. Est enim in Societate consuetudo, de qua in regula Rectoris 55, et Præpositi 56, ut singulis diebus una hora post prandium, et alia post cœnam, vel dimidia, cum a cœna abstinetur, fratres omnes inter se familiariter et amice in eodem loco, si fieri possit, conveniant ac colloquantur. Quæ consuetudo, licet occasione tuendæ salutis etiam introducta sit, tertia parte Constitutionum, c. 2, § 4, lit. D, præcipue tamen ob charitatem fovendam retinetur. Quoniam amicitia, Aristotele teste, communicatione crescit, taciturnitate dissolvitur, 8 Ethic., c. 5; unde etiam Clemens I, epist. 1, monet fideles, ut frequenti inter se communicatione, etiam in mensa, charitatem fraternam foveant. Quod fuisse in primitiva Ecclesia usitatum statim dicemus, satisque pervulgatum est. Quippiam simile de antiquis Ægypti monachis indicat Hieronymus, epistol. 22, ad Eustoch., de Custodia virgin., solitos fuisse per decurias ad mensam convenire, et postea hymno dicto, seu post gratiarum actionem, *usque ad vesperam* (ait) *cum suis unusquisque loquitur, et dicit, vidistis illum, et illum? quanta in illo sit gratia? quam moderatus incessus? si infirmum viderint, consolantur ; si in Dei amore ferventem, cohortantur ad studium.*

12. *Objectio contra hoc medium ab incommodis.* — Dices : esto confabulatio aliqua ad hunc finem utilis sit, tamen quotidianam et duarum horarum, videri nimiam, tum quia silentium ab omnium religionum parentibus summe commendatur ; tum etiam quia in multiloquio non potest deesse peccatum ; unde vix fieri potest ut frequens locutio, et per horas integras, non sit occasio multa peccata, saltem venialia, committendi ; præsertim eo tempore quo animus est ad loquendum proclivior, et per calorem cibi quodammodo *inflammatus facilius relaxatur*, ut ait Hugo de S. Victore, in Instit. novit., cap. decimo octavo, unde fieri potest, et fortasse interdum contingit, ut, quod videtur esse medium ad charitatem fovendam, eam plurimum lædat, vel quia in tam prolixo sermone detractiones aut murmurationes miscentur, vel quia contentiones excitantur, quæ in iras et rixas saltem leves erumpant.

13. *Redarguitur objectio.* — Hic vero ab iis, quia ita recreationem hanc reprehendunt, percontari libet, dandane sit aliqua religiosis viris, qua ordinaria exercitia intermittant, de se quidem indifferens, sed quæ in bonum ordinari queat? Certe non negabunt, tum ne suæ ipsorum consuetudini detrahant, tum ne sanctorum etiam Patrum, ne dicam sapientum Philosophorum, communi sensui contraveniant. Sic enim Clemens Alexandrinus, lib. tertio Pædagogi, cap. decimo : *Supra modum laborare, et pessimum est, et morborum causa. Neque ergo oportet esse omnino otiosum, neque esse omnino nimis laboriosum.* Et Augustinus, lib. 2, de Musica, in fine : *Volo tibi parcas, labor est in chartis, et apertum ire per auras animum permittas ; nam sapientem interdum remittere aciem rebus agendis decet intentam.* Ambrosius, lib. 3 de Virgin. capite quarto : *Quod velis prolixe facere, aliquando ne feceris,* quod ibidem parœmiam esse testatur ; atque hanc doctrinam de honesta et moderata recreatione, quam nomine *ludi* significat, probat tandem D. Thomas, 2. 2, q. 168, art. 3. At mutua collocutio facilior est religiosis, quam cæteræ recreationes, quæ quoniam varia requirunt instrumenta, operosæ sunt, nec

quotidianam, de qua loquimur, religiosorum recreationem decent. Accedit, quoniam collocutio nullo negotio potest de indifferenti reddi honestissima, si de rebus iis transigatur, quæ in Societate pro materia colloquendi proponuntur, ut infra, num. decimo septimo, attingemus; præstat igitur cæteris genus hoc recreationis ordinariæ.

14. *Formalis responsio objectionis, hoc medium, si debite usurpetur, charitati prodesse.*— Jam vero ad objectionem directe respondetur, nihil esse tam sanctum ac religiosum, quod non possit per abusum perverti; sicut olim sancta intentione fecerunt inter se fideles usitata convivia, quæ *agapes* vocabantur, quorum meminit Clemens, lib. 2 Constitutionum Apostol., capite vigesimo octavo, ut ibi notat Turrian., et commemorat etiam Tertullianus, in Apologet., capite trigesimo nono, et libro ad Martyres, cap. 2, et tamen tempore D. Hieronymi in tantum abusum abierant, ut dicat ipse, epist. 22 ad Eustochium: *Unde in Ecclesiam agapetarum pestis introiit.* Sic igitur non negamus ex hoc sancto exercitio posse sequi incommoda, et interdum remissionem nimiam; non tamen propterea prohibendum esse, et in aliud extremum declinandum, sed per religiosam disciplinam ita dirigendum, ut inconvenientia præveniantur, et Societas suo fructu non privetur; unde hactenus consuetudo hæc Societatis ad charitatem fratrum conciliandam, et nutriendam, utilissima visa est, et experimento comprobata.

15. *Prodesse quoque valetudini.* — Nec solum ad charitatem fovendam, sed etiam, ut ex Constitutionibus et ex Alexandrino supra attulimus, ad corporum salutem conservandam visa est necessaria, nec multis ante annis a gravibus religiosis experimento comprobata. Nam humana conditio non fert perpetuam animi contentionem in studiis, aliisque spiritualibus exercitiis, et ideo quietem aliquam et relaxationem postulat, ut egregie D. Thomas explicat, citata quæst. 168, articulo secundo et quarto, afferens vulgatum exemplum S. Joannis Evangelistæ de arcu nimium intenso, aut continue sagittas emittente, quod durare non possit. Quod etiam refert Abbas Abraham, apud Cassian., collat. 24, c. 21. Et ob hanc rem tempus illud electum est, quod simul utrique fini animos laxandi, et conciliandi deserviret; quia nullum est ad mentis exercitia obeunda minus opportunum; tunc enim animus in eis parum proficit. Ut enim dixit Abbas Moyses, apud eumdem Cassianum, collat. 2, c. vigesimo sexto: *Recens escæ perceptio, tam in vespertinis, quam in nocturnis orationibus tenuem, levemque sensum inveniri non sinit.* Et alioqui talia exercitia eo tempore multum corpori nocent. Unde etiam Jurisconsultus, in leg. *Medicus*, ff. de Operis libertorum, ita dicit exigendam esse operam a libertis, ut liberalis sit exactio, *id est* (ait) *ut acquiescere meridiano tempore, et valetudinis et honestatis suæ rationem habere sinantur.* Quia ergo religiosi Societatis et litterariis et spiritualibus exercitiis perpetuo intenti esse debent, neque ullam fere aliam intermissionem aut animorum relaxationem habent, præter hanc familiarem inter se et honestissimam conversationem, imo et quorumdam alias indifferentium recreationum instrumenta eis vetantur, in tertia parte Constitutionum, c. 1, § 14, et in regula 36 Rectoris, ideo huic otio illa tempora aptissime designata sunt, et in sexta tandem Congregatione, decreto 3, post multam discussionem, dicta recreatio retenta fuit, cui etiam moderationes variæ sunt adhibitæ, tum in eadem sexta Congregatione, decreto 47, 48, 105, tum in septimæ decreto vigesimo primo, numero quarto, et can. 8 ac 9, quæ ibi videri possunt, atque etiam in ordinationibus toti Societati communibus, cap. quarto, numero vigesimo primo.

16. *Imo prodesse progressui in studiis et virtutibus.* — Unde etiam existimo, si cum debita moderatione et prudentia hoc medium suscipiatur, non solum non impedire, sed juvare plurimum posse ad profectum tam in litteris, quam in spiritu. Ut enim dixit Basilius, in Const. monast., c. 8: *Sæpenumero contingit, cum exortum in animo tædium suscepta peregrinatio discutit, et spatio ad colligendas denuo vires ac sese colligendum refocillandumve dato, alacriorem ad capessenda de integro pietatis certamina facit.* Loquitur de egressu ex monasterio prætextu visendi et conveniendi fratres, quem non consulit frequenter, et sine causa fieri; tamen ob prædictum finem, et ad tollendum tædium, ut majoribus animis ad consueta exercitia redeatur, non solum consulit, *sed etiam*, ait, *inanis et inflati animi esse, austeritatis colore hoc charitatis officium evitare.* Simili ergo modo nos dicimus facilius esse intra eamdem domum tædium hoc congruis temporibus levare, ut inde cum majori fervore et contentione ad opera consueta revertamur. Aliud

exemplum simile apud Cassianum invenio, qui loquitur de charitativa susceptione fratrum ad nos venientium, quæ interdum videri potest nostram animi contentionem interrumpere et impedire. Et tamen, in collat. 24, cap. vigesimo, sic ait Abraham Abbas: *Illa remissionis atque humanitatis intercapedo gratissima, quæ nonnunquam pro adventu fratrum intervenire consuevit, licet molesta vobis ac fugienda videatur, tamen quam sit utilis ac salubris tam corpori, quam spiritui vestro paucis accipite. Sæpe accidit, non dicam novitiis, et infirmis, sed etiam experientissimis, atque perfectis, ut nisi mentis eorum directio, atque censura, quibusdam fuerit munita vicissitudinum laxamentis, aut in teporem spiritus, aut certe in perniciosam corporis valetudinem collabatur. Et ideo a prudentibus, atque perfectis, cum intercesserit crebra etiam visitatio, non solum toleranda patienter, sed etiam gratanter est amplectenda.* Quæ omnia in nostram quotidianam intercapedinem per mutuam fratrum collocutionem egregie conveniunt, nam prorsus eosdem fines et eosdem fructus habet, quos statim commemorat, dicens: *Primum, quod provocat nos avidius semper solitudinis desiderare secretum; nam quodammodo cursum nostrum, dum interpolare creditur, infatigabilem jugemque conservat, qui si nullo interdum obice tardaretur, usque ad finem contendere indefessa pernicitate non posset. Deinde, quod necessitatem recreandi corpusculi cum fructu humanitatis indulget, majora nobis conferens lucra, cum jucundissimo corporis laxamento, quam illa sint, quæ per abstinentiæ fatigationem fuerant acquirenda;* quæ omnia nostro proposito egregie accommodantur, nam revera eædem omnino rationes in præsenti exercitio locum habent.

17. *Hoc etiam medio instruimur ad agendum cum proximis.* — Alia præterea consideratio adhiberi potest, quia hoc medium est etiam utile Societati ad finem suum præcipuum conversionis animarum, quem magnopere consequitur conversando cum hominibus, et de divinis rebus suaviter ac discrete loquendo; ad hoc autem valde proficiunt religiosi Societatis, in his quæ inter se habent religiosa colloquia; quæ frequentius esse debent de divinis rebus, cujusmodi præscribuntur in instructione decima quarta, de Renovatione spiritus, ad finem; et ita usu addiscunt suis temporibus tacere, et suis prudenter et fructuose loqui, quod est optimum silentii genus, ut indicavit Ambrosius, in Psalm. 118, Octonar. 2, in principio, et optime toto cap. decimo, libro primo de Offic.: *Pythagoras* (inquit) *suis silentium imposuit, ut non loquendo loqui doceret; David, ut loquendo magis disceremus loqui; quomodo enim sine exercitio doctrina? aut sine usu profectus?* etc., quod late per varia artium humanarum exempla prosequitur, et concludit: *Ita ergo, qui volunt discere cautionem loquendi, quod naturæ est non negent, quod custodiæ est exerceant.*

18. *Vitantur majora incommoda, quam ex opposito sequerentur.* — Accedit quod per hanc qualemcumque animorum remissionem majora profecto vitantur incommoda in tota communitate. Cum enim singulis fere personis intermissio aliqua necessaria sit, tam quoad labores corporis, quam quoad sanctum otium et silentium ac sollicitudinem, multo major est hæc necessitas in tota communitate, quia non potest tota esse æque fortis viribus corporis aut spiritus, sed plures in ea frequentius sunt debiles et infirmi. Unde fit ut, nisi habeat communitas regularem aliquam, et ordinatam, ac certam intermissionem suis definitis temporibus, ac modo etiam a religione præscripto, periculum morale sit, ut multi arbitrio suo relaxationem accipiant, et quidam inter se suo arbitrio secretam familiaritatem ineant; alii non absque valetudinis periculo statim somno indulgeant, alii modos alios recreationis inveniant; in quibus sine dubio majora incommoda regulariter misceri possunt. Nec posset tota communitas, ut numero decimo tertio insinuavi, omnibus his remediis privari, et in perpetuo rigore contineri, sine magna violentia et coactione, quæ nec durabilis est, nec tantum fructum spiritualem afferre solet. Et ita licet ex hac nostra recreatione, quæ sola commodior videtur, ut illo numero decimo tertio ostendimus, aliquid incommodi sequi possit, quasi nihil æstimandum est, comparatione eorum, quæ in opposito timeri possunt.

19. *Ad incommodum allatum in num. 12.* — Eo vel maxime quod incommoda, quæ objiciuntur, vel nulla sunt, vel præveniri moraliter possunt. Nam, quod ad silentium attinet, fatemur esse maximum decus et custodiam religionis, sed in illo etiam est modus et medium servandum. Nam aliæ etiam religiones, ordinarie loquendo, non simpliciter silentium præcipiunt, neque omni tempore, sed certis temporibus ac locis, extra quæ facultas concedi solet modeste loquendi, et animos rela-

xandi, ut bene explicatur in regula monialium, nomine S. Hieronymi, cap. vigesimo secundo. Societas vero definitis temporibus ac locis hanc facultatem concedit; extra tempora vero recreationi assignata, silentium ita servare præcipit, *ut nemo loquatur nisi obiter et perpaucis, aut de rebus necessariis,* ut in reg. 26, ex communibus, dicitur; et per sequentes regulas optime explicatur. Deinde tempus duarum horarum, considerata distributione earum, et occasione ac necessitate, non potest videri nimium ; tum quia ante quamlibet ex his horis recreationis antecedere solent sex vel septem horæ, in quibus continue exercitiis spiritualibus, aut studiis, aut ministeriis erga proximos insistitur; tum etiam quia post prandium, quantumvis temperatum, ad minimum unius horæ tempus necessarium est, ut possit animus sine magno corporis detrimento ad graviores occupationes redire. Ideo enim, ut dixi, numero decimo tertio, tempus illud electum est. Nec refert quod in aliquibus religionibus in eo tempore silentium commendari solet, ut patet ex regula S. Benedicti, c. 48, et in regula Monach., nomine S. Hieronymi, c. 38; et Pachomius, in sua regula 14, inquit : *Si egressus fueris a cibo, ne loquaris in redeundo, donec ad locum tuum revertaris.* Sunt enim diversa instituta, et in ordine ad diversos fines, aut pro temporum ac circumstantiarum diversitate potest unum vel alterum expedire; consideratis autem fine et occupationibus Societatis, hoc medium existimamus esse illi magis accommodatum.

20. *Ad secundum incommodum in eodem num.* 12. — Quam ob rem non potest illud censeri multiloquium, in quo non solet deesse peccatum; nam illud dicitur de multiloquio superfluo et incauto; illud autem nec superfluum est, sed de se moderatum, et sperandum est a viris religiosis, non temere, nec incaute fieri. Præsertim quia ex parte religionis maxima adhibetur cura, ut et materia illi conversationi præscripta sit, ut diximus in fine num. 17, ita ut et levare possit animos, et neminem offendere, et loquentes ac audientes ædificare; et modus sit etiam religiosus ac moderatus, et ut contentiones ac verborum pugnæ vitentur [1]. Ac denique, *attenditur* (quod D. Thomas, dict. quæst. 168, art. 2, consulit) *ne gravitas animæ totaliter resolvatur.* Ubi ex Ambrosio, 1 Officior., cap. vigesimo, simile documentum adducit : *Caveamus ne, dum relaxare animum volumus, solvamus omnem harmoniam, quasi concentum quemdam bonorum operum.* Cui consonat elegans sententia Basilii in Constit. monast., cap. decimo tertio : *Vitandæ omnes omnino in sermone facetiæ, et scurrilis dicacitas, sicut,* etc. Et infra : *Si usus inciderit aliquando, ut remittendæ aliquantulum tristitiæ causa sermone ad hilaritatem excitemur, danda omnino opera, ut spirituali lepore refecta sit oratio nostra, et Evangelico sale condita, ut rectæ quæ interius sit sapientiæ gratum foras odorem aspiret, dupliciterque auditorem, et animi relaxatione, et intelligentiæ festivitate delectet.* Idem quoque monet Clemens Alexandrinus, lib. 2 Pædag., c. 5 : *Studii* (inquit) *nostri acrimoniam, et nimium intensam vehementiam moderate remittentes, non autem inconcinne dissolventes.* Et in opere ad fratres de monte Dei, apud Bernardum, satis ante medium, ita habetur : *Non tam quod animum delectando ad horam detineas, quam quod pro spiritualibus studiis delectationem conserves, et nutrias, in quo remittatur ad horam animus, non resolvatur.*

21. *Quintum medium, mutua communicatio inter absentes per litteras.—Attestatur et prisca fidelium consuetudo.* —Nec solum contenta est Societas ea communicatione, quæ animos eodem loco habitantium in unum cor et animum conjungat, sed etiam absentibus fratribus illam consulit litterarum communicationem, quæ ad eumdem finem inserviat. Unde S. P. N. Ignatius, octava parte Constitutionum, c. 1, § 9, de mediis ad hanc unionem totius Societatis scribens ; *Magnopere* (inquit) *etiam juvabit litterarum ultro citroque missarum inter inferiores et Superiores frequens commercium, et crebro alios de aliis certiores fieri, ac audire quæ ex variis locis ad ædificationem, et eorum quæ geruntur cognitionem, afferuntur.* Extat etiam hac de re instructio data anno 1594, præscribens modum in his litteris tenendum, consonatque huic institutioni, quod Basilius scribit in Regulis moralibus, reg. 70, c. 1 : *Qui Dei beneficio recte aliquid fecerit, is cæteris quoque notum facere illud debet, ut Dei gloria crebrior efficiatur.* Affertque de hoc Apostolorum exempla, Act. 14, Eph. 6. Unde idem Basilius, ep. 55 ad Ambrosium, inter magna Dei dona numerat, *quod quam longissime propter locorum distantiam sejunctis, per litterarum alloquium mutuo coalescere dedit.* Et infra illum excitat ad hoc necessarium chari-

[1] Consule instructionem 14, pro renovatione spiritus, c. 9.

tatis officium : *Quod dilectionis* (inquit) *erga nos fundamentum jecisti, in ipsam structuram assiduitate mutui nostri alloquii excitare, ac provehere stude. Nam hoc pacto spiritu poterimus conjuncti esse, licet terrestri habitatione quam longissime alter ab altero dissiti simus.* Hinc etiam antiqua fuit in Ecclesia consuetudo, ut essent inter fideles communicatoriæ (sic enim eas appellabant) litteræ, quibus invicem inter se catholici communicare, et fidei suæ testimonium præbere solebant, de quibus mentionem facit Optatus, l. 2 de Schismat. Donatist., et Augustinus, epist. 163, ad Eleusium.

22. *Ultimum medium augendæ fraternæ charitatis, cura cujusque pro alterius profectu. — Item zelus quo conspirant socii ad salutem externorum.* — Ultimo finis ipse, et ministeria Societatis, et hanc unionem maxime requirunt, et ad illam valde juvant. Est enim Societatis finis animarum salutem procurare, et consequenter ministeria postulat huic fini accommodata. Hinc ergo imprimis fit, ut quilibet de Societate prius et impensius procurare et desiderare debeat suorum fratrum salutem, quam externorum, quia charitas ordinatissima est; unde sicut inclinat ad quærendam prius propriam spiritualem salutem quam alienam, ita etiam inter alios prius intendit et quærit salutem spiritualem spiritualium fratrum, totiusque corporis Societatis, quam externorum. Et hinc oriri debet summa illa cura ac diligentia, quam Prælati Societatis de spirituali profectu suorum filiorum habere debent. Hinc etiam ortum habuit illa regula Societatis, *ut omnes parati sint ab aliis corrigi, et ad aliorum correctionem debita charitate juvare;* et illa, *ut omnes in suis colloquiis et sermonibus se invicem ad charitatem fraternam, et alias virtutes excitare procurent.* Ex his ergo actibus et affectibus multum hanc unionem augeri necesse est; nam, cum omnes nihil tam desiderent quam propriam salutem et perfectionem, cum hoc desiderium mutuum in omnibus conspiciant, et ab omnibus tam verbo, quam exemplo, juvari se sentiant, in mutuo etiam amore multum proficient. Accedit, quod omnes in zelo de salute animarum maxime conspirare debent, et se invicem ad hunc finem juvare; ad hoc autem imprimis necesse est, ut multum inter se sint concordes et uniti. Ut enim dixit eleganter Chrysostomus, hom. 77, in id Joan. 16, *ut sint unum, sicut ego et tu unum sumus: Nihil est concordiæ et mutuæ voluntati æquiparandum; unus enim multiplex est. Si enim concordes sint duo vel decem, non amplius erit unus, sed eorum unusquisque fit decuplum, et invenies in decem unum, et in uno decem;* et infra : *Ecce dilectionis excellentia, quo pacto unum inseparabilem et multiplicem reddit, et unus in multis simul locis, in Perside et Romæ esse possit, et quod natura non potest, dilectio potest.* Quod hactenus per divinam gratiam in Societate mirum in modum experimur, faxitque Deus ut in perpetuum conservetur et augeatur.

CAPUT IX.

QUIBUS MEDIIS RELIGIOSI SOCIETATIS JUVENTUS AD VIRTUTES SOLIDAS, INFRA THEOLOGALES, COMPARANDAS.

1. *Veras, ac solidas virtutes in suis filiis requirit S. Ignatius.*—Præter charitatem, cæterasque Theologales virtutes, ac religionem, quæ Deum ipsum, suo etiam modo, attingit, moralium omnium virtutum conventus ad exactam animi perfectionem necessarius est; tantoque erit verior ac solidior perfectio, quanto hæ virtutes solidiores fuerint. Ideoque B. P. N. Ignatius filios suos de solidis virtutibus acquirendis frequenter admonet, tertia parte Constitutionum, cap. 1, § 10 : *Ad veras* (inquit) *solidasque virtutes consequendas insistant, sive plures adsint spirituales visitationes, sive pauciores, curent vero semper in via divini servitii progressum facere.* Et § 27 : *Studium in quod incumbent, qui in domibus Societatis probantur, id esse debet, quod eos magis ad superius dictam abnegationem sui, et in virtutibus ac devotione profectum juvabit.*

2. *Quæ sint veræ virtutes. — Quæ solidæ.* — Veras autem virtutes appellat S. Ignatius quæ non in externa specie et opinione hominum, sed in Dei conspectu ex sola intentione divinæ gloriæ, et ipsius virtutis ac honestatis affectu exercentur. Solidæ autem virtutes dicuntur, quæ in vera animi humilitate, et contemptu rerum omnium temporalium, puroque Dei amore fundantur. Sic D. Augustinus, serm. 59, de Tempore, explicans illa Christi verba : *Nesciat sinistra tua, quod facit dextera tua : Quid est* (inquit) *nesciat sinistra tua, quod facit dextera tua? nisi, quod facit amor Dei, non corrumpat amor mundi.* Et infra exponens illud : *Cum oraveris intra cubiculum tuum,* etc.: *Si temporalia quæris* (inquit), *sicut jam dixi, publica est oratio tua ; si æterna*

quæris, secreta est oratio tua. Ita ergo veræ ac solidæ virtutes dicuntur, quæ ab affectu et intentione rerum temporalium animum separant, et in solo Dei et æternorum bonorum amore fundantur. Quod elegantissime declaravit Cyprianus, lib. de Cardinalibus Christi operibus, cap. de Jejunio et tentatione; quod enim ipse de jejunio et corporis maceratione dicit, nos de quovis virtutis genere verum esse intelligamus: *Virtutum* (inquit) *sudoribus laus importuna se ingerit, et subtilissimis aculeis penetrans animam, dum extollit, emollit, et pungit, cum ungit; virtutem in hypocrisim vertit, et simpliciter inchoata pervertit. Quasi tinea, quod integrum erat, rodit et occupat, et sanctitatis fundamenta evellit et dissipat.* Et infra: *Mens hoc veneno imbuta in miseriis deliciatur, et occupata hac scabie, in ulceribus gloriatur. Religio fit superstitio, et succedit ei ambitio subornata; extincto spiritu quatriduano cadaveri solum supersunt exuviæ, virtutis species exanimis, et simulacrum sanctitatis.*

3. *Cur Societatis viris specialiter commendentur hæ virtutes.* — Ex his autem causam et rationem intelligere licet, ob quam, cum veræ solidæque virtutes cujusvis gradus et conditionis hominibus necessariæ sint, specialiter in hoc Societatis statu commendentur. Primo quidem propter periculum, quia inter proximos frequenter versamur, ut eos ad virtutis studium excitemus; et ideo cavere maxime debemus, ne ostentatione virtutis, potius quam veritate, contenti simus; timere etiam debemus ne inanis gloria, quæ (ut Bernardus dixit) *virus virtutis est,* veritatem virtutis extenuet aut corrumpat. Præterea in hoc statu necesse est variis occasionibus, ac tentationibus, et persecutionibus virtutes omnes probari; quare nisi solidæ sint, magna ruina timeri potest. Præsertim quia, ut dicitur in eisdem Societatis Constitutionibus, parte decima, § 2, ad ipsummet finem auxilii animarum, et ad consequendam æternam salutem efficacissimum medium est probitas et virtus ministrorum ejus, quia et per illos disponuntur, ut a divina manu, cujus est principaliter hoc opus, recte gubernentur; et quia virtutum exempla plus proximum movent quam verba, ut in eisdem Constitutionibus dicitur, parte septima, cap. quarto, § 2.

4. Unde tandem accedit, quod in exteriori modo vivendi hujus religionis, quantum ad victum, et vestitum spectat, nihil est singulare, quo proximos movere, aut in admirationem rapere possit; quod alii religiosi austeriorem vitam profitentes magna laude et fructu præstare solent; et ideo nisi religiosi Societatis veritate virtutum et magna prudentia ac moderatione suarum actionum effulgeant, parum hominibus lucere, ac prodesse poterunt: et nisi cum hac ostensione veræ ac integræ virtutis soliditatem habeant, spiritum eorum extingui, et sola virtutum simulacra (ut Cyprianus aiebat) relinqui erit facile.

5. *Quibus mediis instruuntur ad eas comparandas. — Primum est modus trium votorum in Societate.* — Sed videamus quibus mediis ad has virtutes comparandas alumnos suos Societas instruat. Multa quidem in superioribus, lib. 1, c. 3, et toto libro quarto adduximus; nam ea, quæ de modo paupertatis hujus religionis diximus, plane continent solidissima fundamenta cujuscumque perfectæ virtutis, quia plane tollunt sollicitudinem omnium temporalium rerum, et omnem etiam occasionem præscindunt excessus, et voluptatis nimiæ, vel vanitatis in usu illarum. Quæ vero de castitate diximus, magnam animi et corporis puritatem generare valent. Denique perfectio obedientiæ, quam declaravimus, unicum et efficacissimum medium esse potest ad cæteras virtutes cum soliditate et veritate acquirendas; nam perfecte obediens soli Deo nititur, ejusque regitur voluntate, quæ regula est omnis perfectionis. Præterquam quod perfecta obedientia sine perfecta humilitate esse non potest; humilitas autem solidum fundamentum est cæterarum virtutum. Utrumque paucis verbis (ut alia omittam) optime complexus est Joannes Climacus, gradu 4, de Obedientia, dicens: *Vidi illic viros quinquaginta fere annos in obedientiæ certamine egisse, a quibus cum addiscere orarem, quam ex labore isto consolationem, quem profectum invenissent; alii quidem in abyssum humilitatis se jam pervenisse dicebant, per quam bellum omne semper excluderent ac superarent; alii sensum omnem laboris et doloris in maledictis et contumeliis se perfecte amisisse dicebant.* Quo signo nullum potest esse majus perfectæ ac probatæ virtutis.

6. *Secundum est oratio, et alii actus religionis. — Tertium est exercitium virtutum attinens ad proximos. — Quartum est virtutes moderantes affectum et sensuum voluptates.* — Ad hæc, virtutes, quæ Deum ipsum attingunt, actibus orationis et religionis perficiuntur;

de quibus quantus sit usus, quantaque cura in Societate, lib. 8 ostensum est. Virtutes autem, quæ operantur circa proximum, in hoc verbo continentur, *diliges proximum sicut teipsum*. Quæ dilectio, quam sit cordi Societati, et quot modis in ea exerceatur, satis perspicuum est, et in sequenti libro dicetur copiose, et ideo nihil hic agimus de virtutibus justitiæ, tam commutativæ quam distributivæ, et si quæ aliæ sunt illis annexæ; quia hæ, cum in suis ordinariis actibus magis sint necessitatis quam consilii, supponuntur potius quam docentur in religioso statu; et præsertim in illo, in quo quantum rerum temporalium contemptus præcipitur, tantum proximorum dilectio commendatur. Aliæ denique sunt virtutes, quæ hominem in seipso componunt ac moderantur, quarum soliditas ex duobus affectibus maxime pendet, scilicet, ex contemptu honoris, cui vera humilitas respondet, et abstractione a corporis voluptatibus, quæ sensuum omnium perfectam mortificationem postulat; de his enim duobus dictum legimus B. Francisco: *Amara pro dulcibus sume, et teipsum contemne, si me vis agnoscere.*

Qua ratione Societas curet affectum honoris moderari in suis religiosis.

7. *Id primo curat Societas, removendo a muneribus honorificis.* — In affectu honoris moderando, et humilitate nutrienda, magna ex parte institutum Societatis versatur. Huc enim imprimis tendunt omnia, quæ de non ambiendis dignitatibus, in superioribus, lib. 6, a cap. 7, diximus. Deinde non solum dignitates, sed etiam omnia alia munera, quæ honoris specimen præ se ferunt, etiam si oneris et laboris sint, non licet in Societate procurare, et multo minus extra Societatem. Unde ob hanc causam ablata est occasio obtinendi cathedram in publicis universitatibus, per publicas oppositiones, seu congressus ac suffragia, ut declaratum est in superioribus. Et ob eamdem gradus magistrorum aut Doctorum, nec a subditis procurari permittuntur, nec a Superioribus intuitu dignitatis concedi, sed solum ubi necessitas, vel utilitas proximorum postulaverit. Et tunc etiam non admittuntur loca certa singulorum, ut ab omni ambitionis specie recedatur, ut in Constitutione dicitur, et supra, citato lib. 6, tractatum est.

8. *Item non curando antiquitatis vel meritorum præeminentiam in religione.* — Atque huc etiam spectat, quod inter religiosos Societatis nullum jus antecessionis, aut præeminentiæ ex antiquitate vel ex muneribus, acquiritur in sedendo, in ratione victus aut vestitus, vel in privilegiis, aut exemptionibus ab observantia communi; sed solum habetur ratio necessitatis, generatim loquendo. Nam quoad sedendum in refectorio, sacerdotali dignitati aliquid defertur, ut sacerdotes omnes simul et digniori loco sedeant, nullo tamen inter ipsos antiquitatis ordine servato, sicut neque inter cæteros inter se, ut habetur in can. 30 primæ Congregationis, quod ad humilitatis profectum utile esse, et consentaneum consilio Christi Domini monentis, ut in convivio novissimum locum unusquisque affectet, docuit optime Basilius, reg. 21, ex fusioribus. Solum in Congregationibus generalibus et provincialibus ordo antiquitatis in sedendo servatur; id vero non tam propter honorem personarum, quam propter bonum ordinem in illo actu necessarium, et maxime ut suffragia prius a provectioribus magisque expertis proferantur; Superioribus etiam honorabilior locus semper debetur, quia decentia dignitatis et reverentia illis debita ita postulat; in reliquis vero, quæ ad personalem commoditatem pertinent, cæteris æquales sunt. Hæc autem omnia, atque tanta, tamque perpetua vitæ communitas plane requirunt magnam animi moderationem, solidamque virtutem; alioqui diu tolerari et conservari non posset. Nam, ut in simili dixit Basilius, epist. ad Canonicam: *Hæc quidem dum simpliciter hoc modo dicuntur, levia videntur, ac nullius pene difficultatis, ejusmodi sunt tamen, in quibus servandis magna opus esse contentione, ipse nos usus docuerit.*

9. *Secundo id curat per humilitatis exercitium internum.* — *Tale exercitium in quibus actibus cernatur.* — *Cernitur in danda ratione conscientiæ.* — Hæc et alia id genus multa in Societate diligentissime observantur, ut omnis ambitionis occasio, omneque humilitatis impedimentum penitus auferatur. Quia vero hoc satis non est, sine frequenti humilitatis exercitio, tam interno, quam externo, ut prudenter Sancti, et religionum institutores tradiderunt; Basilius, quæst. 98, ex brevioribus; Bernardus, ep. 47; Bonaventura, in Speculo disciplinæ, cap. quinto; utrumque exercitium frequens in Societate existit; et primo, teste D. Benedicto, c. 1 suæ regulæ, primus humilitatis gradus est propriæ voluntatis abnegatio. Nam, ut ait Cassianus,

lib. 4 de Instit. renuntiantium, cap. octavo, humilitatem cordis veram nemo acquirere potest, qui prius voluntatem propriam non didicerit renuntiare. Hic autem humilitatis gradus optime perficitur, quando non sola voluntas, sed etiam judicium alterius judicio submittitur. Sicut enim suprema hominis excellentia in intellectu posita est, ita supremus humilitatis gradus in illius submissione et subjectione conspicitur. Quantum vero hujus internæ humilitatis exercitium in Societate commendetur, in superioribus late est declaratum, lib. 4, c. 14 et 15, et verba illa Constitution. satis ostendunt, 3 p., c. 1, § 23 : *Conentur interius resignationem, et veram abnegationem propriæ voluntatis, et judicii habere.* Quod adeo necessarium in hoc instituto judico, ut censeam in hoc maxime habere locum, quod Cassianus, d. c. 8, dixit, *nec cum fratribus unitatem perpetuam, nec firmam diuturnamque posse habere concordiam, sed nec in cœnobio quidem posse diutius perdurare eum, qui voluntatem suam non didicerit superare.* Sic enim longa experientia didici, non posse quempiam, aut quietum in Societate vivere, aut diu in ea permanere, qui voluntatem et judicium moderari, frangere, ac frequenter abnegare non didicerit. Huc accedit exercitium aperiendi conscientias proprias Superioribus, omniumque consiliorum suorum, imo et cogitationum rationem reddere. Quod esse opus magnæ humilitatis, et ad illam comparandam aptissimum, docet etiam Cassianus, d. lib. 4, c. 9. Tanti vero æstimat Societas hoc exercitium, ut esse unum ex substantialibus sui instituti, in ultima generali Congregat., declaraverit; quæ res integram postulat disputationem, quam inferius, lib. 10, tractando de regimine Societatis prosequemur.

10. *Curat rursus per exercitium externum ipsius humilitatis.— Tum tempore novitiatus.* — Venio ad exteriores actiones humilitatis, quæ humilitati comparandæ, nutriendæ, augendæ et conservandæ maxime necessariæ sunt. Nam, ut egregie dixit Chrysostomus, homil. 58 ad populum, vitam sanctorum monachorum describens : *Ipsa opera modeste se gerere docent, et excandescere non permittunt. Quis enim, quæso, terram fodiens, et irrigans, et sportellas ac saccum texens, vel alia quædam hujusmodi tractans, unquam altum sapiet? Quis autem in paupertate vivens, et pugnans cum fame, tali morbo laboret? nemo. Propterea facilis est illis humilitas.* Hac igitur ratione in institutione religiosorum Societatis hoc primum jacitur fundamentum, et in annis probationis in humilioribus officiis et operibus diligentissime exercentur, ut constat ex usu, et ex superius dictis, l. 2, c. 5, de probatione novitiorum, et ex cap. 4 Examinis, § 28, ubi hoc imprimis ingressuris proponitur. Nam, ut Bernardus egregie dixit, epist. octogesima septima : *Humilitas totius est spiritualis fabricæ fundamentum; humiliatio autem via est ad humilitatem, sicut patientia ad pacem, lectio ad scientiam.* Et in eamdem sententiam Cyprianus, de Nativitate Domini, Christi humilem in hunc mundum ingressum contemplans : *Hic est* (inquit) *primæ religionis introitus, sicut in mundum primus Christi ingressus, ut quicumque pie vult vivere, humiliter de se sentiat, neque supra se in mirabilibus ambulare præsumat. Fundamentum sanctitatis semper fuit humilitas, nec in cœlo stare potuit superba sublimitas. Hanc primam gratiam ingrediens mundum noster parvulus attulit, et a cunabulis nos sibi conformes fieri volens, teneri voluit in vita, quod exhibuit in persona.*

11. *Tum etiam tempore studiorum.* — Quia vero juxta institutum Societatis necesse est ad altiora ministeria et ad actus etiam hierarchicos exercendos disponi ac præparari, ideo non possunt diu ac continuo in his humilioribus ministeriis religiosi ejus occupari. Nihilominus tamen, nunquam exercitium humilitatis, tum in actibus, tum in aliis exterioribus signis prætermittitur, sed pro ratione ætatis, officii ac necessitatis, singulis accommodatur. Hinc fit, ut studiorum tempore aliqua etiam humilitatis officia, quæ non studiorum contentionem, sed eorum elationem remittant, interim exerceantur, juxta c. 6 quartæ partis Constitutionum, lit. B et C, et alias Societatis regulas; similiter ob eumdem finem vilioribus vestibus induti aliquando publice incedunt, et paupertatis ac humilitatis indicia ac ministeria exhibent, juxta reg. 29 Rectoris, et juxta consilium Basilii, in Const. monastic., cap. vigesimo quarto, dicentis : *Debet pietatis cultor viliora munera magno cum studio, magnaque cum animi alacritate suscipere, sciens nihil minutum esse, quod Dei causa fiat; sed grande et spirituale, et ejusmodi, ut cœlum nobis conciliet. Quamobrem, licet communibus utilitatibus inservientia sarcinaria sequi jumenta oporteat, recusare tamen non debet.* Et cap. trigesimo primo de vestimentis ait : *Non elegantiora, sed quæ viliora, nobis sunt eligenda, ut in hac*

re etiam animi nostri humilitatem significemus, etc. Et similia habet reg. 168, ex brevioribus.

12. *Tum tertio post studia in anno tertio probationis.* — Ob hanc ergo causam hoc humiliationis opus, et exercitium, non tantum novitiatus vel studiorum tempore durat, sed post finita studia, iterum quasi instauratur et renovatur, et per annum integrum principaliter exercetur, juxta quintam partem Constitutionum, c. 2, § 1, ubi de scholaribus finitis studiis dicitur, debere in ultima probatione sua, *in schola affectus diligentius se exercere, et in rebus spiritualibus et corporalibus, quæ ad profectum in humilitate, et abnegatione universi amoris sensualis, voluntatis et judicii proprii, et ad majorem Dei cognitionem et amorem conferunt, insistere.*

13. *Denique in reliquo vitæ tempore.* — Denique etiam per totam vitam hoc exercitium durat, et hac ratione in ipsis ministeriis, ut in superioribus, lib. 2, c. 5, numero octavo, vidimus, nunquam vilia et abjecta recusantur, sed libentius assumenda sunt, ut omnes de Societate monentur, in Examine, c. 4, § 48, et secunda parte Constitutionum, c. 2, § 22. Ideoque nulla misericordiæ opera in hospitalibus, carceribus, etc., fugere debent, juxta septimam partem Constitutionum, c. 4, § 9, et tandem eruditio puerorum, cum Christiana doctrina, adeo in Societate commendata est, ut sit una ex præcipuis obligationibus professorum, cum tamen non parvum humilitatis exercitium includat; quia, ut Augustinus attigit, lib. de Catechizandis rudibus, c. 10, in hujusmodi munere illud maxime solet hominem tædio afficere, quod pueros Christianis rudimentis imbuere, vilis sermo, abjectusque videatur. Unde ad illud opus alacriter suscipiendum, necessarium esse judicat Christo Domino conformari, *qui factus est infirmus, ut infirmos lucrifaceret. Quomodo enim paratus esset impendi pro animabus eorum, si eum pigeret inclinari ad aurem eorum. Hinc ergo* (ait) *factus est parvulus in medio nostrum, tanquam nutrix fovens filios suos.* Est ergo opus illud sicut magnæ charitatis, ita etiam magnæ humilitatis, quibus duabus virtutibus maxime indigent operarii Societatis. Unde elegantissime Augustinus, citato loco, ita concludit: *Si delectat intellectus in penetralibus sincerissimis, hoc etiam intelligere delectet, quomodo charitas, quanto officiosius descendit in infima, tanto robustius recurrit in intima per bonam conscientiam, nihil quærendo ab eis, ad quos descendit, præter eorum sempiternam salutem.*

Qua ratione curet Societas motus sensuum in suis religiosis moderari.

14. *Sensuum mortificatio maxime commendata in Societate.* — Superest dicendum de cæteris virtutibus, quæ corporis sensus ac voluptatem moderantur; de quibus sigillatim dicere operosum esset, et minime necessarium; quia multa sunt in superioribus, lib. 1, c. 3, et lib. 4, cap. 3, dicta de castitate, temperantia, ac totius vitæ moderatione, quæ harum virtutum perfectionem exigunt. Satis ergo nunc erit pauca generatim attingere, sub mortificationis ratione; illa enim sine dubio omnium virtutum mater est; ideoque in Societatis instituto præcipuum quodammodo locum sibi vendicat; adeo ut S. P. N. Ignatius eam quodammodo diuturnæ orationi ac contemplationi præponeret, ut in lib. quinto Vitæ ejus refertur. Unde in Examine, cap. quarto, § 44, sic inquit: *Diligenter animadvertant oportet, summi momenti id esse ducendo in conspectu Creatoris ac Domini nostri, quantopere juvet, ac conferat ad vitæ spiritualis profectum, omnino et non ex parte abhorrere ab omnibus quæ mundus amat et amplectitur, et admittere, et concupiscere totis viribus, quidquid Dominus noster Jesus Christus amavit et amplexus est.* Et in § 46 addit: *Ut melius ad hunc perfectionis gradum in spirituali vita tam pretiosum perveniatur, majus ac impensius studium sit quærere in Domino majorem sui abnegationem, et continuam in rebus omnibus, quoad fieri poterit, mortificationem.* Et cap. sexto, § 6: *Sollicite in abnegationis sui ipsius profectum et virtutum studium incumbendo.* Et in particulari mortificatio in victu, vestitu et similibus, commendatur tertia parte Constitutionum, c. 2, § 3. Et in declaratione, lit. C, dicitur: *Vestitus ratione, ad mortificationem et abnegationem sui, et ad mundum ejusque vanitatem sub pedibus conculcandam juvantur.* Solumque additur habendam esse rationem finis Societatis, et necessitatis naturæ, quam ipsamet ratio virtutis postulat.

15. *Basilii monita et Ignatii miræ concinunt.* — Quibus sane omnibus valde consentanea sunt, quæ Basilius et alii Patres religionum institutores passim docent; præcipue vero libet conferre Basilii monita cum regulis S. Ignatii. Ille enim sic dixit, serm. de Abdicat. rerum: *Appetitionem, locutionem, audi-*

tionem, responsionem, omnia ista utilitate metitor. Ignatius autem, tertia parte Constitutionum, c. 1, § 4, et in Summar., § 29 : *Omnes diligentissime curent portas suorum sensuum, oculorum præcipue, aurium et linguæ, ab omni inordinatione custodire.* Basilius in eodem sermone temperantiam valde commendat, et præcipue vitandas (ait) clandestinas esitationes, ut ipse loquitur. Ignatius vero, tertia parte Constitutionum, cap. 1, § 5 : *In refectione corporis curandum est, ut temperantia, modestia, et decentia interius et exterius observetur :* et additur in reg. 16, ex communibus, *ut sine facultate Superioris nemo extra consueta tempora bibat, nec extra domum cibum sumat.* Ubi non additur extra domum, quia domi id liceat extra consueta tempora, sed quia ex generali obligatione paupertatis id erat manifestum, quæ ratio non ita urgebat extra domum, et facile posset id fieri titulo urbanitatis, nisi esset prohibitum. Præterea, idem Basilius, reg. 16, 17, 18 et 19, ex fusius disputatis, sub nomine *continentiæ* totam corporis mortificationem summa prudentia et religione commendat; quæ in Societatis instituto in locis citatis, et aliis innumeris, et (quod magis necessarium est) in usu et praxi plane conspicio. Satis ergo (ut existimo) constat institutum hoc aptissimum esse ad virtutes omnes in magna perfectione comparandas, si pro dignitate et status obligatione servetur.

FINIS LIBRI OCTAVI.

INDEX CAPITUM LIBRI NONI

DE MEDIIS SEU MINISTERIIS QUIBUS AD PROXIMORUM EXTERNORUM SALUTEM SOCIETAS UTITUR.

LIBER NONUS

DE MEDIIS

SEU MINISTERIIS, QUIBUS AD PROXIMORUM SALUTEM SOCIETAS UTITUR.

Cum duplex sit, seu duas præcipuas partes habeat Societatis finis, propriam scilicet suorum religiosorum perfectionem, et proximorum salutem, media utrique parti accommodata requirit, ut bene et perfecte instituta sit; et ideo, postquam libro præcedenti de mediis ad priorem finem ordinatis diximus, de his quæ propter proximos suscipiuntur, dicendum est. Duo tamen sunt in quibus Societas proximos juvare principaliter solet, doctrina, scilicet, et virtus: omitto enim opera misericordiæ corporalis, tum quia non principaliter et per se intenduntur; tum etiam quia non indigent peculiari declaratione, et cum spiritualibus obiter attingentur. De doctrina etiam in lib. 5, c. 5 et 6, satis dictum est, quia cum tractatione de scholaribus Societatis conjuncta erat; solum ergo superest ut de aliis mediis, quæ ad excitandos affectus, et ad proximorum sanctificationem proxime ordinantur, tractemus. Possunt autem hæc media, ut ex septima parte nostrarum Constitutionum,

c. 4, sumitur, distingui in interiora, seu mere spiritualia, et externa. Prioris generis sunt bonum vitæ exemplum, sancta desideria, et orationes continuæ pro salute proximorum, sacrificia propter eumdem finem Deo oblata, quæ media omnibus religionibus communia sunt; maxime vero Societati, propter suum particulare institutum, commendantur, et ab omnibus personis ejus juxta uniuscujusque captum exercenda sunt; tamen de illis nihil speciale dicendum superest, præter ea quæ in superiori libro diximus. Media ergo externa, quæ in prædicatione divini verbi, sacramentorum administratione, et spirituali proximorum instructione, potissimum consistunt, explicanda a nobis sunt, et simul declarabimus privilegia, et facultates quas ad hæc ministeria exercenda Sedes Apostolica Societati concessit.

CAPUT I.

QUID POSSINT RELIGIOSI SOCIETATIS AC DEBEANT PRÆSTARE CIRCA MINISTERIUM PRÆDICANDI VERBUM DEI: QUIDQUE RATIONE ILLIUS APOSTOLICA SEDE EIS SIT CONCESSUM.

1. *Ministerium prædicandi mendicantes participant post Episcopos.* — Post actiones pertinentes ad divinum cultum et proprium profectum, dicendum sequitur de ministeriis erga proximos. Inter quæ primum locum obtinet prædicatio verbi Dei; nam, ut ait Innocentius III, in cap. *Inter cætera*, de Offic. ordin.: *Inter cætera, quæ spectant ad salutem populi Christiani, pabulum verbi Dei maxime noscitur esse necessarium; quia sicut corpus materiali, sic anima spirituali cibo nutritur.* Et Concilium Tridentinum, sess. 5, c. 2, de Reformat., dicit prædicationem Evangelii non minus necessariam esse Christianæ Reipublicæ quam lectionem, esseque ait præcipuum Episcoporum munus. Ita ergo in Societate professa, quatenus ad juvandos Episcopos circa salutem animarum præcipue instituta est, hoc est vel præcipuum, vel ex præcipuis ejus ministeriis; quod suo quidem modo omnibus religionibus mendicantibus commune est, præsertim religioni B. Dominici, quæ propterea Prædicatorum specialiter appellatur. Nihilominus tamen verum est, Societati ex vi sui instituti per se convenire, ut ministerium hoc a Prælatis Ecclesiæ participet, et vice illorum exerceat, ut constat ex dictis lib. 1 hujus tractatus, cap. secundo. Occurrebat autem statim disputatio cum his, qui tempore D. Thomæ et Bonaventuræ eorum religiones impugnabant, eo quod ministerium hoc usurparent. Sed quia illi Patres huic quæstioni sufficienter responderunt, ut patet apud D. Thomam, Opusc. 19, c. 4, et S. Bonavent., tom. 5 Opusc., speciali tractatu de hac re, et quia res ipsa per se difficilis non est, ideo circa illam non immorabimur.

2. *Nemo dictum ministerium exercere potest sine facultate.* — Supponimus ergo primo, religiosos Societatis licite posse in Ecclesia hoc ministerium exequi. Cujus fundamentum est, quia ad hoc habent Apostolicæ Sedis facultatem; nemo enim licite prædicare potest, nisi mittatur, c. *Cum ex injuncto*, de Hæret., ubi id confirmatur testimonio Pauli, ad Rom. 10: *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* mittere autem pertinet ad pastores Ecclesiæ, et præcipue ad supremum eorum, quia pascere oves Christi ex officio ad eos spectat, nisi ex speciali revelatione alicui tale munus committatur, ut de Equitio refert Gregorius, lib. 1 Dialogorum, cap. 5. Nam Christi oves pascuntur maxime verbo Dei; et ideo, et ratio justitiæ postulat ut nemo sine eorum auctoritate illorum officium et jurisdictionem usurpet, et necessarium omnino est ut in Ecclesia debitus ordo servetur, caveantur schismata, et pericula seminandi errores præveniantur. Ideoque in c. *Excommunicamus*, § *Quia vero*, de Hæreticis, excommunicantur omnes qui, præter auctoritatem ab Apostolica Sede vel Catholico Episcopo loci susceptam, publice vel privatim prædicationis officium usurpare præsumunt. Et in Concilio Constantiensi, sess. 8, damnatur articulus decimus quartus Joannis Wiclef, qui dicebat, licere presbytero vel diacono prædicare verbum Dei sine auctoritate Sedis Apostolicæ, vel Episcopi Catholici. Quam condemnationem Martinus V sua Bulla confirmavit. Quod egregie etiam comprobat Concilium Senonense in generali decreto ante decreta fidei, et in decretis morum, c. 36, et Concilium Treverense II, c. 3, ac denique Concilium Tridentinum, dicta sess. 5, cap. 2, de Reform., idem prohibet specialiter religiosis, ut infra, n. 4, explicabimus; et confirmat Concilium Senonense, in Decretis morum, c. 55; et Concilium Treverense II, c. 3. Est ergo necessaria religiosis Societatis, sicut et cæteris, facultas Ecclesiastici Prælati, ut hoc munus licite exercere possint. Certum autem est facultatem Sedis Apostolicæ ad hoc esse sufficientem, quia

Summus Pontifex est supremus et universalis pastor, et independens quoad hoc ab omnibus inferioribus, ut in simili latius dixi, tom. 4, tertia parte, tractando de jurisdictione delegata ad audiendas confessiones; item disput. 26; et in Defens. fidei, lib. 3, a c. 3; et disp. 10 de fide, sect. 2. Superest ergo ut facultatem Sedis Apostolicæ afferamus et explicemus. Habetur autem imprimis in Bulla Pauli III *Cum inter cunctas* anni 1554 : *Societatem* (inquit) *sub nostra et Apostolicæ Sedis protectione suscepimus, et cuilibet vestrum, qui ad hoc idoneus repertus, et per vestræ Societatis Præpositum pro tempore existentem deputatus fuerit, in quibusvis Ecclesiis, et locis, ac plateis communibus seu publicis, ubique locorum, clero et populo verbum Dei prædicandi, proponendi, et interpretandi, ac eos viam veritatis edocendi, et ad bene beateque vivendum, ita ut in vobis verbo pariter et exemplo ædificentur, in Domino hortandi et admonendi, liberam facultatem auctoritate Apostolica per præsentes ad nostrum et Apostolicæ Sedis beneplacitum concedimus.*

Observatio prima pro expendendo et explicando proxime allatum privilegium.

3. *Intelligitur privilegium, si non abnuat Episcopus aut parochus.* — Circa hanc facultatem primo advertendum est, licet absolute detur, et sine restrictione, nihilominus conditionem subintellectam habere; nimirum, si Episcopi in suis diœcesibus contenti fuerint, vel si parochus non contradixerit, respective, seu cum proportione illam applicando. Quia imprimis id est consentaneum rationi ad vitanda dissidia et scandala. Deinde est consentaneum ordinario juri Episcoporum et parochorum, ad quos ex officio pertinet munus prædicandi, et docendi populum, ut de Episcopis dictum est ex Concilio Tridentino, quod idem habet sess. 24, c. 4; idem Concil. Toletan. XI, c. 2; Carthagin. IV, c. 20, cum similibus, et habetur d. 88, c. *Epicopus nullam.* De parochis vero idem significat idem Concilium Tridentinum eisdem locis, et expressius in Clementina *Dudum*, de Sepult., vers. *Votum,* et in Extrav. *Inter cunctas,* de Privil., § *Ideoque,* in fine; et tradunt communiter Innocentius et Doctores in c. *Excommunicamus.* Hoc autem jus non derogatur expresse per illam concessionem; ergo non fuit mens Pontificis illud auferre, sed potius, salvo illo jure, limitanda est concessio. Quamvis enim de plenitudine potestatis valeat Pontifex facultatem dare ad prædicandum ubique sine licentia Episcoporum, vel etiam ipsis et parochis repugnantibus, tamen quando id expresse non declarat, censendus potius est hoc concedere salvo jure inferiorum.

4. *Probatur tertio concordando loca Tridentini.* — Accedit, quod Concilium Tridentinum, sess. 5, c. 2, de Reform., de regularibus generaliter dicit imprimis, ut, licet a suis Prælatis approbati sint, *priusquam incipiant in Ecclesiis etiam suorum ordinum prædicare, se coram Episcopis præsentare, et ab eis benedictionem petere teneantur. In Ecclesiis vero quæ suorum ordinum non sunt, ultra licentiam suorum Superiorum, etiam Episcopi licentiam habere teneantur.* Ubi discrimen constituit, nam in propriis Ecclesiis sufficere vult solam præsentationem, vel licentiam petitam, licet non obtineatur; in aliis vero Ecclesiis vult esse necessariam licentiam obtentam, *sine qua,* ut subjungit, *in ipsis Ecclesiis non suorum ordinum, nullo modo prædicare possunt.* In sess. autem 24, c. 4, videtur priorem partem restringere, dicens : *Nullus autem secularis, sive regularis, etiam in Ecclesiis suorum ordinum contradicente Episcopo prædicare præsumat.* Per quæ verba requirit licentiam, saltem implicite, nam postulat ut Episcopus non contradicat; si autem non contradicit, tacite consentit, maxime cum prius ab illo benedictio postuletur; clarum est autem hoc decretum Concilii non esse derogatum per illam concessionem, tum quia est posterius illa, tum etiam quia oportuisset expressam illius mentionem facere. Unde, quamvis Julius III postea concessionem illam Pauli III sub generali clausula approbasset, nihilominus illa approbatio non fuisset sufficiens ad revocationem prioris decreti Concilii, quamvis jam præcessisset.

5. *Confirmatur ex Indulto Gregorii XIII, duas limitationes habente.* — Eo vel maxime quod postea subsecutum est decretum sess. 24, quod factum fuit sub Pio IV, et post illud Gregor. XIII, in Bulla *Ad perpetuam rei memoriam,* anni 1575, concedens religiosis Societatis, ut semel approbati ab aliquo Ordinario, et a suis Superioribus deputati, dum iter agunt, possint libere ubique prædicare, duas addit exceptiones. Prior est : *Dummodo id non faciant in ipsis oppidis, aut locis, in quibus Ordinarii existunt, nisi eorum licentia desuper obtenta.* In qua manifeste supponitur, jure ordinario necessariam esse licentiam Episcopi ad prædicandum in suo Episcopatu; ex privi-

legio autem concedi ut, peregrinando et transeundo, non requiratur illa licentia, ubi commode postulari non potest; et quia ubi præsens est Episcopus facile peti potest, ideo noluit ad illa loca extendi privilegium illud. Et deinde pro aliis locis, in quibus absens est Episcopus, addidit secundam exceptionem: *Non repugnantibus tamen curatis Parochialium Ecclesiarium;* cum enim illi, præsertim in absentia Episcopi, pastores ordinarii sint, quamvis non æqualiter eis deferri voluerit, eorum licentiam postulando aut expectando, saltem propter bonum pacis et ad tollenda scandala noluit id fieri ipsis repugnantibus. Unde hæc secunda conditio non videtur ita per se, et jure ordinario necessaria ad utendum priori privilegio Julii III, quando licentia jam est ab Episcopo obtenta, quia illa est secundum jus commune sufficiens; et in hoc secundo privilegio addita est a Gregorio XIII, ex speciali ratione, quia non supponitur obtenta licentia ab Episcopo loci.

6. *In quibus locis non procedat secunda limitatio. — In quibus maxime.* — Atque hoc mihi certum est quoad prædicandum in nostris templis, quando contingit esse in oppidis ubi non sunt Episcopi, sed tantum parochi. Idemque censeo quoad prædicandum in plateis, vel in quibuscumque aliis locis extra proprias Ecclesias parochorum; in ipsorum autem Ecclesiis secus dicendum est, nam ipsis repugnantibus non est ibi utendum tali facultate, non solum quia non decet neque expedit, sed etiam quia illi habent speciale jus in talibus Ecclesiis, et circa administrationem earum; et ideo per generalia verba non censentur illo privari, donec Episcopus illud expresse præcipiat aut concedat, quod facere potest quoties alter irrationalibiter invitus est. Tum denique quia hoc est consentaneum juri communi, nam in dicta Extravag. *Inter cunctas,* sic dicitur: *In Ecclesiis autem parochialibus fratres ipsi, invitis eorum Rectoribus, seu sacerdotibus, nisi jussi a Superioribus eorumdem* (id est, Episcopis), *non audeant prædicare.*

7. *Objectio contra superiorem doctrinam. — Confirmatur ex c. In his.* — Dices: ergo generale illud privilegium Pauli III nihil confert; nam si Episcopi in suis Episcopatibus nostris religiosis licentiam prædicandi concedant, non est necessaria facultas Pontificis, quia Episcopi sufficit; e contrario vero, si Episcopus neget facultatem suam privilegium non prodest; ergo simpliciter inutile est. Quod argumentum valide confirmari videtur ex c. *In his,* de Privilegiis, ubi simili argumento reprobat Pontifex interpretationem quorumdam Episcoporum, qui dicebant, privilegium a Sede Apostolica concessum Minoribus et Prædicatoribus, ut possint celebrare in altari portatili, intelligendum esse de licentia ipsorum Prælatorum: *Quomodo* (inquit Pontifex) *nihil eis conferret memorata, indulgentia, sine qua id Prælatis annuentibus, liceret eisdem.*

8. *Satisfit objectioni primæ. — Secundæ.* — Respondeo primum, nec nos in præsenti illam interpretationem admissuros fuisse, nisi ipsimet Pontifices facultatem illam ita essent moderati, ut vidimus. Deinde est in illa major quædam ratio, nam celebrare in altari portatili, parum aut nihil refert ad proprium munus Episcoporum; prædicare autem est quodammodo usurpare proprium munus illorum, et ideo voluerunt Pontifices, ut in hoc major esset ab illis dependentia. Nec tamen propterea privilegium inutile est; nam, illo secluso, possent Episcopi pro solo arbitratu suo licite negare hanc facultatem religiosis nostris, quantumvis essent digni, quia tunc illa facultas esset mere gratia, et quasi delegatio seu communicatio liberalis jurisdictionis; nunc vero, stante privilegio, non possunt juste negare hanc licentiam, si persona est idonea quia est contra Pontificis voluntatem et intentionem, qui hac ratione absolute concedit hanc facultatem; unde per se ab illo manat, et ideo non potest inferior sine justa causa illam impedire, quamvis ex benignitate ipsius Pontificis requiratur consensus Episcopi ut conditio necessaria. Et ideo Concilium Tridentinum subjunxit: *Ipsam autem licentiam gratis Episcopi concedant.* Et Gregorius XIII, in alio Indulto statim explicando, addidit: *Districtius inhibentes universis et singulis locorum Ordinariis, et quibuscumque aliis, quacumque dignitate et auctoritate fungentibus, ne quemquam vestrum, quovis, prætextu, præmissorum occasione impedire, vel molestare audeant quoquo modo.*

9. *Suborta quæstiuncula expenditur.* — Statim autem suboriebatur quæstio, si Episcopus neget hanc facultatem evidenter injuste, an liceat nihilominus prædicare. Sed non arbitramur quæstionem necessariam ad praxim, quia certum est faciendum non esse, neque expedire, tum quia scandalum potius, vel detrimentum timeri posset ex tali prædicatione, quam fructus sparari; tum etiam quia difficile constabit injustitiam esse adeo evidentem, nam licet persona alias sit idonea,

potest hic et nunc non expedire ut prædicet. Denique cum Concilia et Gregorius XIII absolute postulent licentiam obtentam, quacumque ratione obtenta non sit, non impletur conditio necessaria, et ideo non licet uti facultate. Hæc autem omnia locum habent in locis subjectis Episcopis; quia vero nostri religiosi mittuntur etiam ad eas regiones infidelium, ubi nulli sunt Episcopi, ideo ibi nulla alia conditio requiritur, nisi Superiorum Societatis approbatio et deputatio.

Observatio secunda pro eodem privilegio.

10. *Dictum privilegium ad professos, deinde ad alios extenditur. — Quamvis non sint presbyteri.* — Secundo principaliter circa eamdem facultatem advertendum est, quod, licet hæc facultas per se primo data sit intuitu Societatis professæ, ut significavit Gregorius XIII, in dicta Bulla *Ad perpetuam*, illis verbis : *Quia ipsa Societas, inter omnia religionum instituta, ex peculiari et solemni voto specialem curam habet salutis proximorum, per totum orbem discurrendi*, etc., nihilominus facultas ipsa non solis professis conceditur, sed in favorem vel adjutorium ipsorum ad omnes de Societate extenditur, ut probant illa verba Pauli III : *Cuilibet vestrum, qui ad hoc idoneus repertus*, etc.; loquitur autem cum Præposito et sociis Societatis Jesu; sociorum autem nomine clarum est omnes comprehendi. Gregorius autem clarius dixit: *Omnibus et singulis ipsius Societatis prædicatoribus*. Dubitatum autem fuit, ut idem Gregorius refert in Bulla *Dilecti filii*, anni 1584, an hæc facultas solis presbyteris concedatur, vel inferioribus, etiam non ordinatis in sacris, ea uti liceat. Et quidem quod non tantum concedatur presbyteris, ex Bulla Pauli III videtur mihi satis potuisse colligi; nam prius habet illa verba universalia, *cuilibet vestrum;* postea vero tractaturus de facultate audiendi confessiones, inquit: *Nec non illis ex vobis, qui presbyteri fuerint*, etc.; ergo cum prius indistincte locutus fuerit, universalius sine dubio locutus est.

11. *Arguitur debere saltem esse diaconos. — Resolvitur id non requiri, tum ex Pontificibus, tum ex usu Societatis.* — Videri autem posset alicui, facultatem hanc solum ad diaconos esse extendendam, quia illis solis convenit, ratione Ordinis, et quasi ex officio, posse Evangelium annuntiare, juxta doctrinam Isidori, in c. 1, d. 25; et Gregorii, in c. 2, 92 d.; concessio autem simpliciter facta debet secundum juris idoneitatem intelligi. Et confirmatur, nam Gregorius in priori Bulla dicit: *Omnibus Societatis prædicatoribus;* non videntur autem proprie posse dici prædicatores, nisi saltem diaconi sint. Nihilominus idem Gregorius in ultima Bulla citata non solum concedit, sed etiam declarat, ex vi privilegii Pauli III, posse semper, et ab illo tempore potuisse scholares, et alios religiosos Societatis, sacris ordinibus nondum initiatos, hac gaudere facultate. Sicque hoc privilegium intellexerat ipsa Societas, in secunda Congregatione generali, can. 27, ubi non solum de Ordinibus sacris loquitur, sed absolute dicit: *Retineatur privilegium a Sede Apostolica concessum, ut nostri possint concionari, etiamsi non sint ad Ordines promoti.* Cujus ratio reddi potest, quia verba Pontificis, *cuicumque vestrum*, universalia sunt, et sunt verba favorem continentia, tam ipsorum religiosorum, quam animarum in quibus maxime locum habet illud axioma: *Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus,* et quod, *beneficium principis ample intelligendum est,* l. ult., ff. de Constit. Princip., c. *Dilecti,* de Donationibus, cum similibus.

12. *Arguitur contra Cajetanum putantem diaconi esse concionari.* — Nec munus concionandi ita est annexum aliquo jure divino vel humano Ordini diaconatus, ut propterea limitanda sint universalia verba Pauli III ad solos diaconos, quia prædicandi munus proprie non est actus alicujus Ordinis, ut dixi in 3 tomo tertiæ partis, disp. 16, sect. 3, in fine, cum Soto, 4, dist. 1, q. 1, articulo sexto; Corduba, lib. 1 Quæstionarii, q. 50, puncto 2, contra Cajetanum, ibid., q. 64, articulo sexto, et 2. 2, q. 187, art. 1, dicentem, actum prædicandi esse annexum saltem ex institutione Ecclesiæ ordini sacro Episcopi, vel sacerdotis, vel diaconi; ipse autem nullo jure probat hanc ecclesiasticam institutionem seu annexionem. Videtur autem favere Leo Papa, epist. sexagesima prima, alias 63, dicens: *Præter Domini sacerdotes nullus audeat prædicare, sive monachus, sive laicus ille sit, qui cujuslibet scientiæ nomine glorietur.* Nihilominus nullum est ecclesiasticum præceptum quo prohibeantur inferiores clerici prædicare ex legitima facultate ejus qui possit illam concedere, ut expresse declarat glossa, in cap. *Adjicimus,* 16, q. 1, et in c. *In sancta,* d. 92, dicens, Leonem supra citata verba dixisse contra quosdam monachos usurpantes officium prædicandi, cum eo tempore nec sacer-

dotes essent, nec haberent auctoritatem vel facultatem prædicandi. Unde addit, sub sacerdotibus comprehendere Leonem omnes alios clericos, qui ab ipsis Episcopis, seu Prælatis Ecclesiæ habuerint prædicandi facultatem; de diaconis vero ait, quando eis attribuitur munus prædicandi, nomine prædicationis intelligi lectionem Evangelii, quæ ipsis ex officio convenit. Quam doctrinam sequuntur communiter Canonistæ asserentes, jure communi et absque dispensatione posse committi etiam his qui in sacris non sunt ordinati: Panormitanus, in c. *Decernimus*, de Judiciis, n. 14; Decius ibi, numero decimo nono; et Alex., consil. 216; Angel., verb. *Laicus*, numero quarto; Tab., verb. *Prædicare*, § 5, et alii, quos refert et sequitur Didac. Perez, libro octavo Ordinamenti, titulo quarto.

13. *Quid de pure laicis ac mulieribus.* — Sed in his auctoribus advertere oportet, eos indifferenter dicere, laicis posse delegari etiam ab Episcopo munus prædicandi; imo glossa citata idem dicit de muliere, quam in hoc merito reprobant Panormitanus et Angelus; repugnat enim Paulo dicenti: *Mulieres in Ecclesiis taceant*, 1 ad Cor. 14; et: *Docere mulieri non permitto.* Ex quibus locis colligit D. Thomas 2. 2, q. 177, art. 1, munus publice prædicandi esse prohibitum feminis, ejusque prohibitionis optimas congruentias adducit. Et quamvis dubitari possit an illa prohibitio juris divini sit, verisimilius tamen est, factam fuisse a Paulo, et ab Ecclesia receptam, non quia illud sit intrinsece malum, sed quia minus decens et conveniens. Quæ prohibitio canonibus ecclesiasticis confirmata est, c. *Mulierem*, 33, q. 5, ex Augustino, q. 45 Novi et Veteris Testamenti, et cap. *Mulier*, 23 d., ex Concilio Carthaginensi IV, c. 98; idem in c. *Nova*, de Pœnit. et remiss., de quo vide Gerson., 1 p., tract. de Examinatione doctrinarum, 2 p. ejus, considerat. 2, alphab. 18, lit. G. De laicis autem simpliciter consentiunt dicti auctores, et esse speciale de prædicatione dicit glossa in c. *Bene quidem*, d. 96, verb. *Præter Romanum.*

14. *Negandum plane.* — *Corollaria duo ex data resolutione.* — Hoc autem aliis non placet, qui simpliciter negant laicum esse capacem facultatis prædicandi: Sylvester, verb. *Prædicator*, q. 1, cum Panormitano, in c. *Sicut in uno*, de Hæreticis, ex textu ibi; Simancas, de Catholicis instit., titulo quadragesimo nono, numero secundo; quia laicus non est capax jurisdictionis spiritualis; officium autem prædicandi jurisdictionem requirit spiritualem, ut paulo antea, a numero secundo, dicebamus; ideo enim exerceri non potest sine auctoritate Prælatorum. Et fortasse hoc sensu dixit Panormitanus supra, prædicare esse officium curatum; at vero laici sunt incapaces jurisdictionis Episcopalis, saltem jure communi; ergo etiam sunt incapaces hujus delegationis. Unde fit primo Episcopos ordinarios non posse illis hoc munus committere, quia non possunt in communi jure dispensare. Sequitur secundo, facultatem Pontificis simpliciter nostris religiosis concessam ad prædicandum, intelligendam esse de religiosis clericis, saltem prima tonsura initiatis; quia, licet Pontifex possit in jure communi dispensare, et ideo possit spiritualem jurisdictionem delegare laico, ut alias dixi, tom. 5, tertia parte, disp. 2, sect. 3, numero duodecimo, estque communis opinio apud Henriq., lib. 3, c. 24; Avilam, 1 p., dub. 6; Sayrum, de Censur., lib. 1, c. 5, numero decimo quinto, post Panormitanum, Covarr. et Navarrum, nihilominus quando simpliciter concedit, intelligitur secundum jus commune concedere quoad alias conditiones requisitas; ergo in præsenti solum concedit illam facultatem clericis. Quam interpretationem confirmat Gregorius XIII, in posteriori Bulla, dicens: *Vobis insuper concedentes, ut etiam clerici vestri, prima tantum tonsura insigniti, prout hucusque fecerunt valeant deinceps ipsum Dei verbum ubique populo prædicare.* Ubi licet utatur verbo *concedendi*, re tamen vera non est nova concessio, sed antiquæ declaratio et confirmatio, ut ex priori clausula constat, et ex illo verbo, *prout huc usque fecerunt;* intelligit enim, non male, sed recte ac jure fecisse, tam extendendo illam facultatem ad omnes clericos, quam coarctando ad solos illos; quod etiam ipse tacite facit, dum solis initiatis saltem prima tonsura usum talis facultatis concedit.

15. *Objectio bipartita contra corollarium secundum.— Prima pars objectionis probatur.* — *Probatur secunda.* — Contra hanc vero interpretationem objici potest, quia laicum, id est, non initiatum etiam prima tonsura, prædicare, jure communi prohibitum non est, nec ex eo quod sit actus jurisdictionis, talis prohibitio sufficienter colligitur; ergo quod illi etiam concedatur facultas prædicandi, contra nullum jus est; ergo privilegium Pontificis,

præsertim concessum religiosis absolute, et sine restrictione, ample intelligendum est de omnibus, etiamsi tonsurati non sint, juxta generalia principia juris supra, numero undecimo, insinuata. Antecedens quoad priorem partem probatur ex cap. *Cum ex injuncto*, et cap. *Sicut in uno*, de Hæret., ubi prohibentur laici, *cujuscumque ordinis censeantur, usurpare officium prædicandi*. Ubi expendo verbum *usurpare*, quod in rigore significat propria auctoritate exercere ; ergo ex commissione prædicare ibi non prohibetur ; nullum autem aliud decretum, in quo sit vestigium hujus prohibitionis, invenitur. Quin potius, in dicto cap. *Mulier*, d. 23, ait Concilium Carthaginense : Laicus præsentibus clericis, nisi ipsis jubentibus, docere non audeat ; potius ergo ibi supponitur capax hujus delegationis. Altera vero pars declaratur, quia duobus modis potest requiri jurisdictio ecclesiastica ad aliquem actum : primo, ut principium per se ejus, ut requiritur ad excommunicandum vel absolvendum ; secundo ut conditio necessaria, vel quasi imperans, ut est ministrare Eucharistiam, vel benedicere conjuges ; unde brevitatis causa priorem vocare possumus actum elicitum a jurisdictione ; posteriorem autem imperatum. Prior igitur actus non potest secundum jus commune committi laico, et hoc modo procedunt omnia quæ de censura, excommunicatione et absolutione alibi tractavimus, tractantque Doctores communiter, c. 2, de Judiciis, et in c. *Ab excommunicato*, de Rescript. ; et Covar., c. *Alma mater*, 1 p., § undecimo, numero decimo tertio ; de posteriori autem actu non videtur eadem ratio, quia non requirit jurisdictionem in exequente, sed solum in imperante. Propter quod committere talem actum non est delegare jurisdictionem, sed solum executionem ejus. Mera autem executio committi potest laico, quando alias talis actus non requirit per se Ordinem, et ideo baptismus privatus committi potest laico, solemnis autem minime. Executio etiam sententiæ in clericum committi potest laico aliquando, non tamen sententiæ prolatio, neque etiam executio, si requirat potestatem Ordinis, ut erit, verbi gratia, degradatio realis. Prædicare igitur non est actus elicitus a jurisdictione, ut per se est evidens, quia tantum est docere, illuminare ac monere, et ideo passim committitur nullam habentibus jurisdictionem. Non est etiam actus Ordinis, quia nullus Ordo per se ordinatur ad talem actum ; in nullius enim Ordinis traditione talis actus mentio fit, ut de sacerdotio et diaconatu recte advertunt Soto et Corduba supra ; est autem eadem ratio de reliquis, et de prima tonsura ; neque e converso hic actus annexus est alicui Ordini ex institutione Ecclesiæ, et nullibi tale præceptum et institutio invenitur. Solum ergo requirit jurisdictionem ut imperantem, et ad executionem non requirit Ordinem ; poterit ergo et ab Episcopis, et a Pontifice jure ordinario committi laico. Et fortasse glossa supra citata ob hanc causam dixit, hoc esse speciale in munere prædicandi inter actus spirituales requirentes aliquo modo jurisdictionem.

16. *Sustinetur tamen dictum corollarium.*— Nihilominus existimo veram esse dictam interpretationem, quia non est verisimile Gregorium XIII, per illam dictionem *tantum*, limitasse facultatem a Paulo III concessam, nam expresse voluit illam declarare in vero sensu ejus, et totam illam confirmare. Item, quia ita fuerat a Societate intellecta, et usu recepta illa facultas, quem usum Gregorius confirmat. Præterea, quamvis jura expresse non prohibeant hanc delegationem, satis tamen indicant, per se loquendo, esse alienum ab statu laici prædicationis munus, ideoque non esse illi permittendum aut concedendum, nisi ex speciali causa et necessitate. Et ideo per verba generalia non censetur illi facta concessio, sed tunc solum quando illi directe et in particulari fit, et præsertim rogantibus clericis, ut dicitur in dicto Concilio Carthaginensi, quod tamen nunc sine licentia Episcopi locum non haberet.

17. *Confirmatur ex jure. — Item ex usu Ecclesiæ.—Catechizare possunt mere laici.* — Et confirmari hoc potest ex illa regula juris 81, *sub clausula generali non contineri specialia, quæ verisimiliter non essent in particulari concedenda;* laicum autem prædicare, habet quamdam specialem indecentiam, juxta communem Ecclesiæ consuetudinem, nec solet illi facultas hæc in particulari concedi ; ergo nec generalis debet ad illum extendi. Verum est in religioso multum diminui indecentiam, ut significavit glossa, in d. c. *Mulier*, eo quod persona ecclesiastica sit. Nihilominus tamen etiam ex religiosis non habet Ecclesiæ consuetudo, ut mere laicus ad illus munus assumatur. Unde quia olim monachi non erant clerici, sed laici, ideo ad munus prædicandi non admittebantur, juxta illud Hieronymi ad Riparium, contra Vigilantium : *Monachus non*

docentis, sed plangentis habet officium : et ad Eliodorum, epist. 1 : *Alia causa monachorum est, alia clericorum ; clerici pascunt oves, ego pascor* ; et similia, quæ 16, q. 1, referuntur. Quocirca, quamvis neque aliquis Ordo per se detur propter hoc munus, neque e converso munus ipsum per se sit annexum alicui Ordini, nihilominus ex jure divino, ac naturali rebus sacris, munus prædicandi Evangelium proprium est clericorum, quia illud munus spirituale est, et sacram doctrinam requirit, quæ propria est sacerdotum, et eorum qui ad sacerdotium tendunt, per primam saltem tonsuram, juxta illud Malach. 2: *Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent de ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est*. Et ideo merito jure ordinario laicus non admittitur ad hoc munus. Hæc autem maxime procedunt de publica concione, quæ fit in Ecclesia, vel in quocumque loco, in quo fiat convocatio fidelium ad verbum Dei pro concione audiendum : nam si non fiat hoc modo ad illuminandum et excitandum populum, sed solum ad catechesim, et instructionem doctrinæ christianæ, aut aliquid hujusmodi, illa non est prohibita laicis, neque est per se indecens, præsertim religiosis, quod etiam tacite sentit Ecclesia, admittens, in patrinos catechizandi, laicos et feminas.

18. *Ad Societatis novitios tonsuratos extenditur secundum corollarium.* — Quæri vero hic ulterius potest, an hæc facultas etiam ad novitios Societatis extendatur. Et ratio dubii est, quia illi vere non sunt religiosi, et ideo neque in Societate videntur proprie comprehendi nomine *sociorum*, quo utitur Paulus III, et multo minus possunt *prædicatores* appellari, ut loquitur Gregorius. Nihilominus censeo etiam illos posse uti hac facultate de licentia Superioris, quia juxta communem sententiam Doctorum, licet novitius vere et in rigore religiosus non sit, nihilominus in favorabilibus venit appellatione religiosi, argumento cap. *Religioso*, § *Quamvis*, de Sentent. excomm., in 6, ubi ut gaudeat privilegio canonis, dicitur comprehendi sub nomine *religiosi*. Item, quia novitii, sicut pro eo tempore sunt sub potestate Prælatorum, et sustinent suo modo onus religionis, ita etiam participant privilegia et favores religionis, ut communiter tradunt Doctores, in dict. cap. *Religioso*, et in cap. *Beneficium*, de Regularib., in 6, et faciunt quæ Navarrus tractat in consilio 5 et 6, de Foro compet. Denique presbyter novitius Societatis, et ab Ordinario approbatus, potest a Superioribus deputari ad audiendas confessiones, communicando illi jurisdictionem totam, quam ex vi Bullarum Apostolicarum potest, ut infra videbimus ; ergo eadem ratione potest quilibet clericus novitius ad prædicandum mitti, si alias sit idoneus. Accedit quod in nostris Constitutionibus, p. 5, in principio declaratur, *Societatem* in quadam lata significatione comprehendere novitios ; ergo in eadem significatione, *sociorum* nomine comprehenduntur. Ita ergo accipienda est illa vox in Indulto Pauli III, cum contineat Principis beneficium. Nec vero huic doctrinæ obest, quod ait Bernardus, sermon. sexagesimo quarto in Cant.: *Novitio non expedit prædicare*. Loquitur enim in proprio monacho, in hæc verba : *Monachi officium est non docere, sed lugere* ; et paulo post : *Certum est, quod publice prædicare, nec monacho convenit, nec novitio expedit*.

Observatio tertia.

19. *Munus prædicandi poscit doctrinam et mores.* — Tertio principaliter notanda sunt in hac facultate verba illa : *Qui ad hoc idoneus repertus*. Circa quæ multa tractari possunt de donis naturæ, scientiæ et gratiæ necessariis, ut aliquis ad hoc munus prædicandi idoneus reputetur. Sed hoc ad nostrum institutum nihil refert ; legantur quæ de hoc argumento tractat Augustinus, lib. 4 de Doct. Christ., fere per totum, et Chrysostomus, lib. 5 de Sacerdotio, in principio ; et Gregorius, 1 p. Pastoralis, cap. septimo et octavo, et lib. 1 Dialog., c. 4, et in libris Moralium frequentissime, in Procemio, c. 2, lib. 3, cap. trigesimo quinto, lib. 13, c. 13, lib. 21, c. 8, et lib. 31, c. 19. Omnia vero, quæ ad hanc idoneitatem requiruntur, ad sufficientem scientiam et virtutem pertinent ; nam *si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt*. Et ideo dixit Clemens, epist. 1 : *Prædicatores docti sint, ut alios prudenter instruere et perfecte possint docere*, juxta illud Daniel. 11 : *Populus sciens Deum, obtinebit, et faciet, et docti in populo docebunt multos*. Doctrina autem sine probitate vitæ inefficax est ; *nam si sal evanuerit, in quo salietur ?* dixit Christus, Matth. 5, nam, ut monet Dionysius, c. 3, de Cœlest. hierar. : *Præstantius, ac omnibus divinius est, Dei cooperatorem fieri*, et ideo necesse est *prius in se divinam operationem suscipere*, postea quantum fieri potest cum aliis communicare. *Nam quibus purgandi cæteros officium est, ingenti*

munditiæ copia tradere aliis suæ sanctimoniæ consortium decet, etc.

20. *Quanta doctrina et probitas postuletur.* — Quanta vero requiratur scientia aut probitas, non potest certa regula definiri, neque æqualis in omnibus petenda est, sed loco, tempori et personis proportionata. Unde Dionysius, loco citato, distinguens varios ordines Ecclesiæ triumphantis, qui ad militantem applicari possunt : *At vero* (ait) *quibus purgandi cæteros officium est, ingenti munditiæ copia tradere aliis suæ sanctimoniæ consortium decet ; qui vero illuminandi consecuti sunt munus, eos utpote lucidiores spiritus ad percipiendam atque tradendam aliis participationem ac societatem lucis idoneos, sacrique illius furoris gratia opulentissime plenos, exundantem omni ex parte lucem in eos qui mererentur effundere. Qui autem perficiendi funguntur vice, eos ut perficientis disciplinæ peritissimos, sacratissima institutione scientiæ sanctarum, quas contemplati sunt, rerum, ad se accedentes hujus rei causa perficere.* Itaque prædicandi munus non æquale est in omnibus ; alii enim ad rudem plebem erudiendam, et in communi ac vulgari honestæ vitæ modo instruendam et excitandam destinantur. Alii ad illuminandum doctores, confutandos hæreticos, et mysteria fidei altius proponendum et illustrandum ; alii denique ad perfectionis viam et spiritualem doctrinam subtilius tradendam assumuntur ; et ideo in quibusdam major doctrina, quam in aliis, et similiter major perfectio sanctitatis, et efficacia spiritus postulatur. In omnibus autem, quod ad doctrinam attinet, ad minimum necessarium est, ut fidei dogmata, et propria ac moralis doctrina virtutum et vitiorum ita teneantur, ut absque periculo erroris sufficienter possint publice explicare. Quod vero spectat ad virtutem, saltem necessarium est publicum honestæ vitæ exemplum. An vero sit peccatum mortale in peccato mortali prædicare, in dicto loco 3 tom. tractavimus, et probabilius duxi non esse, secluso scandalo. In nostræ autem Societatis hominibus desiderandum est, ac procurandum, ut abundantior sit doctrina, et ut vita professioni ac instituto respondeat, ut *cæteros possint verbo pariter et exemplo ædificare*, cum in externo habitu parum ab eis secernantur.

Observatio quarta.

21. *A quo Superiore facultas concionandi detur.* — *Illatum ex proxime dictis.* — Quarto, explicanda sunt illa verba : *Et per vestræ Societatis Præpositum pro tempore existentem deputatus fuerit.* Non enim obligant hæc verba, ut Præpositus per seipsum et immediate debeat omnes Societatis prædicatores exponere aut approbare, id enim in tanta hominum multitudine impossibile est. Illi ergo hoc committitur, ut per se, vel per alios, qui ad hoc munus sufficientes sint, id præstet. Quod universaliter de similibus facultatibus, Generali concessis, explicavit idem Paulus III, in sua Bulla 5, circa finem. Videtur autem hoc specialiter commissum Generali, ut intelligatur hoc peculiariter ad ejus administrationem pertinere, et ut hujus rei peculiarem curam habeat, ut dicitur in secunda Congregatione generali, can. 27. Et juxta hoc intelligendum est, quod in septima parte Constitutionum, c. 4, § 6, dicitur, verbum Dei proponendum esse populo assidue *per eos quos Superior probaverit, et ad tale munus destinaverit. Superior* enim ibi non significat Generalem, ut per se constat ; intelligi autem debet, qui ad hunc actum ab ipso habuerit facultatem, vel indefinite Superior, ad cujus munus hoc pertinet. Hic autem Superior in Societate post Generalem est Provincialis, juxta regulam 20 ejus, quæ sic habet : *Prædicatores et confessores ipse constituet, præmisso tamen domestico examine, et approbatione Ordinariorum juxta formam Concilii Tridentini.* Hujus rei exemplum habemus in religione Minorum ; nam in cap. octavo Regulæ prohibentur prædicare sine approbatione Generalis ; postea vero declaratum est, Provinciales posse id præstare, ut constat ex Nicolao Papa, in cap. *Exiit*, § *Verum quia expresse*, de Verbor. significat., in 6, ubi etiam refert in fratrum privilegiis contineri, et ita observari. Quod confirmat Clemens V, in Clem. *Exivit*, de Verborum signific. ; et Gregorius IX, in Expositione regulæ, articulo 6. Unde colligo, hanc potestatem in Provincialibus non esse tantum delegatam, sed etiam ordinariam, quia ex vi sui muneris, et legis, ac privilegiorum virtute, illam participant, quare non repugnat ut eam possint delegare alicui Rectori, vel alteri, si judicaverint expedire ; quod tamen generali delegatione non videtur permittendum, quia nec necessarium est, nec sufficiens, ut Provincialis suo muneri satisfaciat : in aliquo autem casu ob specialem necessitatem, et maxime respectu determinatæ personæ eam potestatem committere seu delegare, et valide et licite fieri potest

22. *De examine ad concionandum.* — Quod autem in prædicta regula Provincialis dicitur, *præmisso domestico examine,* additum est his, quæ in Bullis Pontificiis requiruntur. Nam Paulus III solum dixit, *qui ad hoc idoneus repertus;* potest autem idoneus reperiri, et cum examine, et sine illo. Illa ergo forma, *quod approbatio Superioris sit per examen,* non est de substantia hujus actus, imo neque de rigoroso præcepto, sed de obligatione simplicis regulæ, quam servare valde expedit, quamvis in aliquo casu, ubi res est publice nota et evidens, in ea circumstantia dispensari possit. Est autem illa regula consentanea his quæ statuit Concilium Lateranense, sub Leone X, sess. 11, Bulla 1, quæ incipit: *Supernæ majestatis præsidio,* ubi sic dicitur: *Sacro approbante Concilio, statuimus et ordinamus, ut nullus, tam clericus secularis, quam cujuscumque etiam mendicantium ordinum regularis, aut quivis alius, ad quem facultas prædicandi tam de jure, quam de consuetudine, vel privilegio, aut alias pertinet, ad hujusmodi officium exercendum admittatur, nisi prius per Superiorem suum respective diligenter examinatus (in qua re conscientiam ipsius Superioris oneramus) ac morum honestate, ætate, doctrina, probitate, prudentia et vitæ exemplaritate ad illud aptus et idoneus reperiatur.* In quibus verbis *morum honestas, probitas, et vitæ exemplaritas,* ad idem pertinent; *prudentia* vero a doctrina et virtute, si simul conjungantur, vix potest separari. In prædicatore autem, quatenus talis est, ea prudentia requiritur, qua ad recte loquendum et pro dignitate de rebus sacris et ad bonum animæ pertinentibus necessaria est. De ætate vero nihil in particulari definitum est in Decretis. Solum invenio Gregorium, hom. 2 in Ezech., expendentem verbum illum, *tricesimo anno,* et dicentem: Juxta rationis usum, doctrinæ sermo non suppetit, nisi in ætate perfecta; quod late prosequitur, docens non esse hoc munus assumendum, donec homo sit in ætate solida et matura: *Quatenus ei* (inquit) *cum vita et spiritu omnia, quæ ad prædicandum congruunt, concordare videantur.* Sed hoc etiam prudentiæ Prælati relinquendum est, quia non in omnibus, nec pro omnibus locis aut concionibus eadem maturitas ætatis requiritur, multumque ex aliis dotibus, præsertim judicii et solidæ virtutis, suppleri potest.

Observatio quinta.

23. *In quibus locis concionari liceat ex dicto privilegio.* — *Interest inter hoc privilegium et aliorum religiosorum.* — Quinto exponenda supersunt illa verba, *in quibusvis Ecclesiis, et locis ac plateis communibus seu publicis, et alias ubique locorum.* Juxta quam facultatem dicitur in Constitutionibus Societatis, septima parte, § 7: *Potest et hoc ipsum, quod dictum est* (id est, prædicare verbum Dei) *extra ecclesiam Societatis aliis in ecclesiis, vel plateis, vel aliis locis præstari, quando ei, qui cæteris præest, ad majorem Dei gloriam conferre videbitur.* Estque prædicta facultas consentanea juri communi, et aliis Summorum Pontificum concessionibus, nam similis habetur pro Prædicatoribus et Minoribus, in Clemen. *Dudum,* de Sepultur., versiculo *Nos autem: Statuimus* (inquit) *et ordinamus, ut dictorum ordinum fratres, in ecclesiis et locis eorum, ac in plateis communibus libere valeant clero et populo prædicare.* Simile habetur ex Benedicto XI, in Extravagant. *Inter cunctas,* de Privileg.: *In ecclesiis* (inquit) *ac locis ipsorum, ac in plateis communibus, seu publicis,* etc. Idemque concessit Sixtus IV fratribus Carmelitis, et Joannes XXII, ut referunt Cardinalis, in dict. Clem., et Joan. Andr., in c. *Constitutiones,* de Regularib., in sexto, et in Compendio privilegiorum mendicantium, verb. *Prædicatores,* § 8 et 10. Consideranda autem est differentia inter verba Pauli III et Clementis V, seu Benedicti XI; nam hi duo restricte loquuntur: *In ecclesiis ac locis ipsorum;* Paulus autem Societati simpliciter concessit, *in quibusvis ecclesiis seu locis,* etc. Quæ differentia ex eo orta videtur, quod illa prior facultas ita concedebatur, ut liceret ea uti absque diœcesanorum, vel aliorum Prælatorum petita licentia, ut Benedictus XI expresse declarat; et ideo non extendebatur facultas quoad loca particularia ultra proprias Ecclesias vel domus; quia, ut ibi ait Petrus de Ancharano, voluit Papa sine aliorum præjudicio de eorum locis disponere; nunc autem juxta formam Concilii Tridentini necessaria est Ordinariorum approbatio, quæ in prædicta facultate subintelligitur, ut exposuimus, et ideo generaliter conceditur facultas pro omnibus Ecclesiis, quia sic intellecta nullius continet præjudicium, ut declaratum est.

24. *Objicitur contra usum Societatis concionandi in locis profanis.* — Contra hanc vero concessionem, quatenus plateas et loca pu-

blica includit, objiciunt aliqui, et contra nostros religiosos obmurmurant, eo quod hac facultate utantur; quia hoc est contra decentem modum tractandi verbum Dei; pertinet enim ad reverentiam rerum et actionum sacrarum, ut non in locis profanis et communibus, sed in sacris, et ad ea munera specialiter deputatis peragantur; verbum autem Dei est res valde sacra, adeo ut ab Augustino cum ipsa Eucharistia quodammodo conferatur; ergo concio sacra indecenter in plateis profertur. Et confirmatur, nam ad hunc finem, inter alios, dedicantur sacra templa, ut in 3 tomo, disp. 91, ostendimus; ergo sicut non licet extra illa alia sacra facere, ita nec sacram concionem. Tandem confirmatur, quia hic modus concionandi est contra Ecclesiæ consuetudinem, et sine utilitate, quia in viis et plateis neque attente, neque devote potest verbum Dei audiri; ergo talis usus neque introducendus, neque admittendus est.

25. *Prima assertio in hoc dubio probatur ex Pontificibus.— Confirmatur ex facto Christi, Apostolorum*, etc. — *Ex facto etiam concionatorum post Apostolos.* — *Denique ex ratione.* — Ad has objectiones respondendum est, de fide certum esse, per se loquendo, nec malum, nec indecens esse in plateis et locis publicis populo prædicare. Hoc convincit auctoritas dictorum Pontificum; fuisset enim intolerabilis error facultatem dare ad rem de se malam vel indecentem. Deinde confirmari potest exemplo Christi Domini, qui in monte, in littore, et in navi, et ubique, prout occasio ferebat, docebat turbas, ut ex Evangeliis constat. Unde, Lucæ 13, dicit, in die judicii impios dicturos: *In plateis nostris docuisti.* Deinde idem fecerunt Apostoli, ut ex Actis Apostolorum, cap. quinto, constat, nec sine præcepto vel consilio ipsiusmet Christi. Nam, Lucæ 14, dixit Dominus servo: *Exi cito in plateas, et vicos civitatis, et pauperes, ac debiles, et cæcos, et claudos introduc.* Et Matth. 10 dixit: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, et quod in aure auditis, prædicate super tecta;* id est, in quolibet loco commodo et publico, apto ad publice prædicandum. Erant enim tunc tecta domorum (ut Maldonatus advertit) plana et apta ad confabulandum, quod in eis tunc fieri solebat, sicut et nunc fit in foro. Unde perinde fuit dicere: *Prædicate super tecta*, ac, Prædicate in foro et ubique; et ante Christum Dominum idem legimus de Joanne Baptista, Matth. 3, et Luc. 1, et ante illum alii Prophetæ, ut colligitur Amos 5: *Et odio habuerunt corripientem in via*, ubi hoc ex Hieronymo notat Ribera, inde colligens antiquam esse Sanctorum consuetudinem, et a Propheticis usque repetitam temporibus, concionandi in plateis, et ubicumque multitudo hominum audire poterat. Cui etiam optime consonat historia lib. 2 Esdræ, cap. octavo, ubi dicitur, congregatum fuisse omnem populum quasi virum unum ad plateam, quæ est ante portam aquarum, et ibi ex eminenti loco Esdram legem Domini legisse et docuisse. Consonant etiam verba illa Prov. 1: *Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam, in capite turbarum clamitat, in foribus portarum urbis profert verba sua*, *dicens: Usquequo, parvuli, diligitis infantiam*, etc. Quæ verba licet exponi possint de internis inspirationibus Dei, tamen verba ipsa declarant etiam comprehendere vocationem externam per voces Prophetarum, nam in eis clara fit illatio ad morem antiquum prædicandi in plateis, et in foribus civitatum. Unde Abulensis, l. 2 Paralipomenon, cap. decimo quinto, q. 5, advertit, in veteri lege intra templum esse determinatum locum ad sacrificia, non tamen ad prædicandum, hoc enim fieri poterat in omni loco. In lege autem nova multo minus datum est de hac re speciale et quasi cæremoniale præceptum. Unde etiam post tempora Apostolorum multi Sancti consueverunt prædicare populis in plateis, et in agris, ut sunt vulgares historiæ de S. Antonio Paduano, Vincentio Ferrer., S. Petro Martyre, et similibus. Ratio denique manifesta est, quia hoc nec divina lege positiva prohibitum est, ut ostendimus, nec ecclesiastica; ubi enim est decretum aut canon hoc prohibens? Nec denique est per se et intrinsece malum, ut eadem traditio ostendit, et patebit respondendo ad rationes.

26. *Replica removetur.* — Dices: si hoc non erat prohibitum, quid necesse erat privilegium de hac re concedere, nam sine illo fieri poterat, supposita facultate concionandi? Respondetur, non semper privilegium dari ut per illud dispensetur in aliqua lege, sed propter alios etiam fines, ut sæpe dictum est. Hoc ergo privilegium duo præcipue operari potest. Unum est, ut non solum Societati liceat, sed etiam ratione hujus concessionis habeat aliquod jus prædicandi in hujusmodi locis, ita ut a nemine possit sine rationabili causa juste impediri, etiam ab his qui dominium aliquod vel jurisdictionem temporalem

in talibus locis habent. Quod significavit glossa quædam marginalis, in dict. Clement. *Dudum*, inde colligens, posse Papam disponere aliquid faciendum in re domini temporalis, in favorem fidei. Secundo operatur hoc privilegium, ut ora contradicentium obstrui debeant, et cogantur fateri hoc non solum non esse malum, verum etiam de se valde expediens esse, si cum debita moderatione et prudentia fiat. Hoc patet, tum generali ratione, quia non est verisimile Pontifices concessuros fuisse hujusmodi facultates, nisi judicarent usum earum in Ecclesia expedire; tum etiam ex verbis ipsorum, nam Clemens V ait hoc concedere *ad salutis animarum fidelium incrementum et exaltationem;* Gregorius vero XIII dicit id concedere, ut *populi verbo, et exemplo religiosorum ædificentur*.

27. *Secunda assertio, qua auctoritate fulciatur. — Qua item ratione.* — Et ideo secunda assertio fere æque certa ac præcedens statui potest, usum hujus facultatis non solum malum non esse, sed etiam esse valde opportunum Ecclesiæ, et ex his rebus, quæ sub consilium cadunt, quantum est ex genere suo. Hoc præter auctoritatem Pontificum suadent maxime exempla Sanctorum, qui hoc fecerunt, non tantum initio Ecclesiæ, quando hoc necessitati tribui poterat, sed etiam post fundata et multiplicata templa, prout constat fuisse temporibus sancti Bernardi, Dominici, Francisci, et aliorum, quos retulimus, a quibus hoc factum est, et post eorum tempora a multis aliis, ut ex historiis Sanctorum constat. Et in vita sancti Francisci, cap. 12, legimus hoc Deum miraculo confirmasse. Ratio etiam hoc ostendit, quia hominum status et conditiones varii sunt, et magna eorum pars ad audiendum verbum Dei in templis non concurrit, multi quia commode non possunt, alii quia propter pravam consuetudinem nolunt; ergo valde utile est Ecclesiæ, ut interdum extra templum in plateis, vel aliis locis publicis conciones fiant, ut vel inviti cogantur audire, qui refugiunt, vel certe ut impeditis et impotentibus subsidium spirituale offeratur; et ita prædicator ex charitate quærat etiam eos qui verbum Dei audire recusant, imitans eum qui dixit : *Inventus sum a non quærentibus me; palam apparui his qui me non interrogabant,* Roman. 1), Isai. 65. Cui consonat quod Paulus ait, 2 ad Timoth. 4 : *Prædica verbum, insta opportune, importune.* Ubi Theophylactus : *Non sit tibi statum tempus, sed importune etiam, hoc est, cum in periculis fueris, et extra Ecclesiam loquere, et prædica, et opportune, hoc est, cum extra trepidationem fueris in Ecclesia. Opportune enim, et importune juxta vulgi opinionem dixit, nam opportunitatem doctrinæ vocat in Ecclesia esse; importunitatem autem extra hanc esse;* et sumpsit ex Chrysostomo, homilia nona. D. Thomas autem etiam exponit, *importune,* secundum falsam existimationem audientium; prædicator enim opportunus est volentibus; importunus nolentibus; debet autem ita instare, ut etiam nolentes audire cogantur. Ad hunc ergo modum prædicatio in plateis videtur importuna non satis rem considerantibus; est tamen valde opportuna, ut verbum Dei ad omnes melius diffundatur.

28. *Ad objectionem in num. 24. — Ad primam confirmationem ibid. una responsio. — Altera responsio. — Ad secundam confirmationem.* — Ad rationem ergo in contrarium respondetur, prædicationem proprie non esse ministrationem sacram, ut recte advertit Abulensis supra, cujus signum est, quod propter illam, ut supra dicebamus, nec specialiter consecrantur ministri, neque etiam aliquæ peculiares cæremoniæ per se necessariæ sunt; neque etiam ordinatur ad aliquam mysticam significationem, sed solum ad moralem et spiritualem fidelium utilitatem, ideoque ex ratione sua non postulat sacrum locum in quo fiat, sed tantum accommodatum et opportunum ad utilitatem et ædificationem audientium. Ad primam confirmationem respondetur imprimis, templa, licet consecutione quadam ad munus concionandi inserviant, non tamen propter hunc finem per se primo instituta, sed propter sacrificium in eis offerendum, ac proinde non proprie benedicuntur aut consecrantur propter concionem, sed solum ratione divinæ Eucharistiæ, et aliorum sacramentorum. Unde Nicephorus refert, lib. 12 Historiæ, cap. trigesimo quarto, alicubi fuisse observatum, ut pro concionibus faciendis essent loca, a templis diversa, designata; et Abulensis supra advertit, cum tempore legis veteris sacrificia in uno tantum Hierosolymitano templo offerri possent, Levitic. 17, et Deuteronom. 21, in aliis civitatibus vel oppidis fuisse Synagogas ad orationem et concionem deputatas. Quod etiam colligitur ex Lucæ 4, et Actorum 13, vers. 14, et c. 15, vers. 21. Deinde dicitur, sive templa, sive alia loca destinata sint ad munus prædicandi, non inde fieri, illud non posse exerceri in aliis locis; nam loca illa non designantur ut

sint omnino necessaria ad illud munus, sed ut commoda, et certa ad ordinarias prædicationes, ad quas fidelis populus sponte suis temporibus concurrere solet. Sicut etiam templa sunt destinata ad orandum, quod non impedit quominus aliis etiam locis orandum sit, cum Apostolus dicat: *Volo viros orare in omni loco* (1 Tim. 2). Ad secundam confirmationem negatur imprimis hoc esse contra consuetudinem Ecclesiæ; ostensum est enim esse antiquissimam; quod autem nunc sit minus frequens, causa esse potest, vel quod minor est in audientibus necessitas, vel in prædicantibus remissior charitatis fervor. Negatur etiam hoc esse inutile; nam, licet fortasse in plateis minus commode concio fiat, quam in templo, tamen utilius est vel illo modo fieri, quam omnino omitti, cum ob eam causam consuetudo prædicandi in templis neque omittatur, neque remittatur, sed illi addatur alia, per quam fructus augeri solet, maxime in his personis quæ minus solent templa frequentare, ut diximus in n. vigesimo septimo.

Observatio sexta.

29. *In quibus temporibus sit ex dicto privilegio concionandum.—An possimus concionari qua hora Episcopus concionatur.*—Sexto circa eadem verba, quæ circumstantiam loci attingunt, advertendum est, in hoc Indulto nihil additum esse quod ad circumstantiam temporis pertineat, sed absolute et indefinite facultatem concedi, ideoque ad omne tempus sine ulla restrictione extenditur. In dicta autem Clement. *Dudum*, et in Extravagant. *Inter cunctas*, additur restrictio his verbis: *Hora illa duntaxat excepta, in qua locorum Prælati prædicare voluerint, vel coram se facere solemniter prædicari, in qua prædicare cessabunt.* Circa quam limitationem dubitari potest an juxta illam limitandum etiam sit hoc Societatis privilegium. Nam si spectemus rationem quam Benedictus XI expressit, affirmative respondendum videtur: *Putamus etenim dignum* (ait) *ut majori minor, et superiori inferior deferat in hac parte.* In contrarium autem est, quod jus illud non est generale pro omnibus religionibus, sed pro Minoribus, et ideo ex vi sui, illos tantum comprehendit, vel ad summum eos qui per viam communicationis illo usi fuerint privilegio. Et ita etiam Societas, si præcise consideretur, quatenus est una ex mendicantibus religionibus, et per communicationem utatur illo privilegio, subjecta etiam erit illi limitationi; tamen proprium ejus privilegium non est cur per aliud limitetur, cum generalius concessum sit.

30. *Resolutio auctoris.*—Dico ergo ex vi illius juris non limitari facultatem postea concessam a Paulo III, sed solum quantum ipsa naturalis ratio et debitus ordo postulat, ut in eo casu inferior non utatur tali privilegio. Addo præterea, ex Concilio Tridentino, cit. in numero tertio, colligi posse, dictam limitationem etiam in nostro casu locum habere, nam generaliter prohibet regularibus *ut, contradicente Episcopo, in suis etiam Ecclesiis prædicare non præsumant;* ergo in prædictis casibus non licebit invitis Episcopis prædicare, etiam seclusa limitatione Clementis ac Benedicti. Verum est quidem ex vi hujus fundamenti, non satis esse quod Episcopus in sua Ecclesia concionetur, ut statim veluti ipso facto censeatur nostris religiosis prohibitum prædicare in suis, nisi Episcopus vel specialiter, vel generaliter prohibeat; quia per solam prædicationem suam non contradicit, et quamdiu non contradicit, religiosus uti potest sua facultate, supposita generali ejusdem Episcopi approbatione; et ita existimo quoad circumstantiam temporis, nullam aliam moderationem tunc esse necessariam, dummodo Episcopus nullum tempus sibi specialiter reservaverit, seu justa ratione prohibuerit, sive de tali prohibitione constet per expressa verba ejus, sive per consuetudinem, sive per quamcumque aliam sufficientem significationem; non est enim necessarium ut expressum præceptum imponat, sed satis est quod indicet sibi displicere, præsertim in casibus in prædictis juribus designatis, qui per se sunt rationi maxime consentanei. Seclusa autem prohibitione hominis, cum in jure nulla alia sit, non relinquitur aliquod tempus quod generaliter excipi possit, quia sermo de Deo, per se loquendo, omni tempore bonus est et proficuus. Sola ergo prudentia debet hoc moderari, ut nec temporibus importunis, nec nimia prolixitate fiant.

Observatio septima.

31. *Dictum privilegium de prædicatione proprie sumpta procedit.—Ad catechizandum non requiritur privilegium.*—Septimo, notanda sunt illa verba Indulti, *clero et populo verbum Dei prædicandi, proponendi, et interpretandi.* Illis enim explicatur, de quo genere et modo prædicationis hic sermo sit. Nam, juxta doctrinam divi Thomæ 2. 2, quæst. 177, articulo secundo, *dupliciter potest aliquis sermone*

uti, scilicet privatim et familiariter ad unum vel paucos loquendo, vel publice loquendo ad totam Ecclesiam. Ubi Cajetanus advertit non addi totam, ut comprehendatur tota Ecclesia, quæ diffusa est per totum orbem terrarum ; sic enim nullus publice concionaretur ; sed addi *ad comprehendendum partes quasi essentiales Ecclesiæ, scilicet clerum et populum*, quia hoc est de ratione muneris prædicandi simpliciter dicti, scilicet ut quantum est de se indifferenter fiat ad totam Ecclesiam. Ob hanc ergo causam Pontifices, tam in hac nostra Bulla, quam in prædicta Clemen. et Extravag., dixerunt, *clero et populo*, ut significarent sermonem esse de publica et propriissima prædicatione, nam ad alia privata colloquia, etiamsi in eis proponatur verbum Dei, vel exhortatio ad virtutem, non erat necessarium speciale privilegium. Et eodem modo intelligenda sunt quæ diximus de toto hoc munere, et præsertim quod solum a clericis, tam jure ordinario, quam ex vi hujus facultatis fieri possit. Unde simpliciter docere doctrinam Christianam ad puerorum vel rudium instructionem, non comprehenditur proprie sub nomine prædicationis, quia per se non ordinatur ad docendam et exhortandam totam Ecclesiam, ut comprehendit clerum et populum, doctos et indoctos. Ideoque fieri potest a nostris, etiamsi primam tonsuram non habeant, idque non tam ex vi hujus privilegii, quam quia ad munus illud speciale privilegium necessarium non est, sed sufficit generalis approbatio Societatis, quæ ad illud munus inter alia specialiter instituta est, ut supra libro sexto, cap. tertio, a n. 4, vidimus, et in eadem Bulla Pauli III expresse dicitur; et fortasse ob hanc causam in nostris privilegiis Pontificiis nullum est, quod de illo ministerio specialiter loquatur.

32. *Disquiritur quid sit publice prædicare.* — Addit præterea Cajetanus, citato loco, non satis esse loqui ad totam Ecclesiam, id est clerum et populum, ut censeatur esse proprie prædicare, *nisi fiat publice, hoc est, ex publico officio.* Nam si quis per modum privatæ personæ alloquatur ad totam Ecclesiam, exhortando ad aliquid speciale, quod tunc occurrit, illud non est prædicare, unde dicit mulieri hoc esse permissum. Non videtur autem facile explicare quid addat illud verbum *publice*, si sermo est ad totam Ecclesiam, quia necesse est ut talis sermo eo modo fiat, ut ab omnibus percipiatur ; ergo necessario fit publice, alta voce, et cum notitia publica. Quod autem fiat ex loco certo eminenti, necne, non videtur esse de substantia, satis enim est quod fiat ex quocumque loco alto, ut a cæteris audiatur. Item quod fiat ex officio publico, ut ipse ait, non videtur necessarium ; nam facere ex officio publico, proprie est facere ex obligatione publici muneris ; hoc autem necessarium non est ; nam potest quis concionari ex charitate, et propria voluntate, vel ex privata aliqua obligatione. Aut illud *ex officio publico* significat loqui cum aliqua speciali solemnitate exteriori, ut Missa aliqua, publica oratione, vel crucis signo, vel cum speciali veste, ut superpelliceo ; et hæc omnia non sunt de substantia talis actus, quatenus vera prædicatio est, ad quam requiritur privilegium , aut facultas, cujus non sunt capaces feminæ, nec laicis jure ordinario conceditur.

33. *Resolutio.*— Hoc ergo mihi videtur recte explicasse noster Pontifex illis verbis : *Verbum Dei prædicandi, proponendi, et interpretandi, ac eos viam veritatis edocendi*, etc. Quibus significatur tunc aliquem exercere publice hoc munus, quando illud exercet ut publicus doctor totius Ecclesiæ, de qua Paulus ait : *Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia Doctores*, 1 ad Corinth. 12, et ad Ephes. 4 addit : *Ad consummationem Sanctorum in opus ministerii in ædificationem corporis Christi.* Quando autem se gerat quis ut publicus doctor in suo sermone, ex modo, intentione, et populi convocatione, facile colligi potest, maxime tamen ex materia, ut Pontifex indicavit, scilicet quia verbum Dei, quod quantum est ex se omnem doctrinam sacram comprehendit, Ecclesiæ proponit et interpretatur. Hoc ergo est docere ex officio publico, id est, tanquam doctorem publicum ; et ideo si quis loquatur de peculiari aliquo casu, quasi consulens, vel tanquam inducens ad aliquid agendum, non censetur publice docere in Ecclesia, etiamsi ad totam Ecclesiam loquatur ; et in hoc sensu locutus est Cajetanus, et recte.

Observatio octava.

34. *Quem finem sibi proponit concionator.*— Octavo attingit Pontifex modum quem operarii Societatis in prædicationibus suis observare debent, dicens : *Verbum Dei prædicandi, proponendi, et interpretandi, ac eos viam veritatis edocendi, et ad bene, beateque vivendum, ita ut in vobis verbo pariter, et exemplo ædificentur in Domino hortandi et admonendi.* In quibus verbis duo insinuantur, scilicet, et finis prædicationis, et actiones, seu media qui-

bus ad eum finem in ipsa concione utendum est. Nam finis esse debet, ut proximi ad bene, beateque vivendum ædificentur et exhortentur. De utroque egregie dixit Gregorius, in epist. ad Leandrum, ante libros Moralium, cap. secundo : *Quisquis de Deo loquitur, curet necesse est, ut quidquid audientium mores instruit rimetur, et hunc recte loquendi ordinem deputet, si cum opportunitas ædificationis exigit, ab eo se, quod loqui cœperat, utiliter derivat.* Ædificatio ergo proximi esse debet scopus prædicationis ; doctrina autem et modus ejus talia esse debent, qualia illi fini fuerint accommodata. Ad debitum autem finem maxime spectat non propriam laudem, nec popularem auram in concionibus quærere, ut diserte tradit Paulus, 1 Thessal. 2 : *Non quasi hominibus placentes sed Deo, qui probat corda nostra; nec enim aliquando fuimus in sermone adulationis, nec quærentes ab hominibus gloriam,* etc.; ideo, ut Chrysostomus ait, lib. 5 de Sacerdot., in principio : *Nemo potest finem prædicationis assequi, nisi popularem auram aspernetur.* Et infra : *Nam si plausu atque aura populari vincatur, tum ipsi, tum multitudini, quæ audit, damnum detrimentumque affert; nam suavi laudum desiderio captus, ad auditorum gratiam magis quam ad utilitatem dicendi vim exercet.* Et l. 6 in eamdem sententiam dicit : *Qui aliorum edocendorum provinciam susceperit, is ne de aliorum laudibus dependeat, neve aliis animum despondeat, quin orationum hoc consilium meditatus, ut Deo gratæ atque acceptæ sint, hunc unum sibi statuat canonem ac terminum optimi illarum opificii, non etiam plausum ac laudationem.* Et infra : *Abundans enim illi fuerit laborum solatium, idemque omnium certe maximum, si sibi ipse conscius esse potuerit, ad hanc se rationem doctrinam, eloquentiamque suam composuisse, atque adaptasse, ut Deo illa placens, acceptaque fiat.* Similia de verborum ambitu, vanaque ostentatione in concionando eleganter reprehendunt D. Hieronymus, ad Nepot., post medium, ab illis verbis : *Docente te in Ecclesia non clamor populi, sed gemitus suscitetur;* et Augustinus, 4 de Doctrin. Christ., ca 5, ab illo loco : *Cui affluit insipienti eloquentia,* etc.; D. Gregorius, 22 Moral., cap. duodecimo, in editione Vatican. : *Quoties auditores,* etc.; D. Ambros., in illud 1 Corinth. 1 : *Non in sapientia verbi;* Nazianzenus, in Apologet., num. mihi 79 : *Non enim plerisque similes sumus, qui veritatis doctrinam adulterant,* etc.; D. Bernardus, serm. 59 in Cant., ad illud, *Vox turturis.* Legatur etiam sermo quinquagesimus octavus. Et ideo S. Bonaventura, tract. de interiori homine, 1 p., c. 15, dicit nullum religiosum debere accipere, nedum affectare prædicandi munus, donec ascendat ad illum virtutis gradum, quem ipse quartum annum appellat, scilicet pro bono opere laudes et humanos honores contemnere et fastidire, et quærere solius Dei gloriam, et salutem animarum. Et subdit : *Quicumque ante hunc annum se ingerit, nec saluti animarum proficit, nec sibi meritorius propter vanitatem et levitatem, nec aliis est proficuus,* etc. Hoc denique est, quod concionatoribus Societatis in eorum regulis statim initio proponitur : *Memores sint, vocatos se esse ad reducendas animas suo creatori,* etc.

35. *Media Societatis ad eumdem finem. — Medium unum pro usu concionandi.*—Et juxta hunc finem media proponuntur, et supponitur *pura intentio divini servitii, et zelus sincerus animarum ad gloriam divinæ majestatis;* postulantur etiam *solidæ virtutes, ac præcipue charitas et familiaritas cum Deo in spiritualibus exercitiis.* Deinde vero in cæteris regulis prudentissima media moralia consuluntur, quæ ad strenue hoc munus præstandum utilissima sunt. Omissis autem aliis, quæ magis sunt extrinseca et pervia, duo sunt valde notanda, quæ ad ipsum modum et actualem usum pertinent. Unum est in regula nona, scilicet, *Ut ea populo proponant quæ ad captum et utilitatem audientium erunt accommodata, iisque insistant, quæ ad Christianam institutionem, atque ad extirpanda vitia, et virtutes inserendas valent, et a rerum subtilium curiosa tractatione se abstineant.* Quæ verba fere sumpta sunt ex octava parte Constitutionum, capite octavo, § 3, suntque veluti commentarius quidam verborum Pontificis. Prosequiturque hoc documentum Nazianzenus, in Apologet., n. 64 editionis anni 1609 : *Res* ait, *minime vulgaris parvique spiritus esse videtur, verbi, perinde ac tritici mensuram opportune cuique dare, et dogmatum nostrorum veritatem cum judicio dispensare.* Et eloquentissime D. Gregorius, l. 17, cap. decimo quarto, ubi inter alia de Apostolis ait : *Curaverunt summopere rudibus populis plana et captabilia, non summa atque ardua prædicare.* Quod etiam cum multis aliis egregiis documentis tradunt optime Concilium Senonense, in Decretis morum, cap. trigesimo sexto, et Treverense II, cap. 3, et satis significatur in Concilio Tridentino supra.

36. *Medium alterum.* — Aliud continetur in regula 11, quæ est prudentia in correctionibus adhibenda; quamquam enim reprehendere vitia necessarium sit, quod sub illis verbis Pontificis *hortandi* et *admonendi* comprehendi interpretamur, et docet optime Chrysostomus, hom. 70 ad Populum; nihilominus, ut utiliter fiat, maxima prudentia et moderatio necessaria est, præsertim illa, ut fiat generati; munde Hieronymus ad Nepot., in fine: *Neminem speciatim sermo meus pulsavit, generaliter de vitiis disputatio est; qui mihi irasci voluerit, ipse quod talis sit confitebitur.* Et declaravit optime S. Bonaventura, in Apologet., quæst. 2, ubi concludit: *Correctioni et ædificationi tantum debet intendere doctor fidelis, non confusioni, vel infamationi alicujus præsentis, vel absentis.* Et infra: *Quem confundendo exasperas, hunc tardius ædificas, et rancoris aculeo vulneras.* Quod cum hoc in universum verum sit, maxime vero circa pastores Ecclesiæ, sacerdotes, et primarios viros, ut adnotavit S. P. N. Ignatius, in lib. Exercitiorum, in fine, quadam regulæ 10. Et ob eam rem specialiter admonentur in sua illa reg. concionatores Societatis, ut ab his reprehensionibus prorsus abstineant; quin etiam in Clem. 1, § 1, de Privileg., religiosis omnibus in virtute sanctæ obedientiæ et sub interminatione maledictionis æternæ districtius præcipitur, *ne in sermonibus suis Ecclesiarum Prælatis detrahant.* In Concilio autem Lateranensi, sub Leone X, universis prædicatoribus dicitur: *Ex divinæ vocis præcepto Evangelium omni creaturæ cum virtutum commendatione, et vitiorum detestatione enucleent et declarent, et pacem ac dilectionem mutuam a Redemptore nostro tantopere commendatam ubique foventes, non scindant vestem inconsutilem Christi, sed ab Episcoporum, et Prælatorum, ac aliorum Superiorum, eorumque status scandalosa detractione, quos coram vulgo, et laicis non modo incaute, sed etiam intemperate reprehendunt et mordent, et ab eis male gestorum expressis quandoque nominibus aperta, et manifesta redargutione abstineant.* Et deinde innovat citatam Constitutionem Clementis V.

37. *Quam cadat in obligationem Societatis concionari.* — Ultimo ex dictis intelligitur, quid in hoc munere non solum licere, sed etiam cadere sub obligationem possit. Duplex enim hic distingui potest obligatio, scilicet, de exercitio actus, et de modo et quasi specificatione ejus. Præceptum etiam hic accipi potest vel rigorose et proprie, vel late, ut comprehendit regulam religiosam. Hoc posteriori modo tenetur ex vi suæ regulæ Societas hoc munus frequenter et assidue exercere, ut habetur septima parte Constitutionum, c. 4, § 6. Hæc autem obligatio ad inferiores non descendit, nisi cum Superior illud munus injunxerit, ut ibidem in declaratione dicitur. Notavitque Bernardus, sermone quinquagesimo octavo in Cant., dicens neminem nisi vocatum tanquam Aaron concionari debere; quod eleganter repetit serm. 64. Ad Superiorem ergo pertinet ex vi regulæ procurare, ut hoc munus exerceatur, quantum prudentia dictaverit; inferiorum autem erit ad illud esse paratos et dispositos, tam ex parte voluntatis, quam ex parte facultatis, quantum in ipsis fuerit, juxta ea quæ in quarta parte Constitutionum, c. 8, § 2, statuuntur. Hæc autem obligatio respectu inferiorum non est sub culpa, donec talis actus in virtute obedientiæ imperetur, *regulariter ac per se loquendo*, sicut de obligatione regulæ, et simplicium ordinationum obedientiæ, in superioribus dictum est. Dico autem *regulariter*, ut excludam extraordinarium casum in quo possit charitas ipsa per se obligare, præsertim inter hæreticos, vel alios infideles, aut ubi gravis aliqua ignorantia totius populi, cum morali periculo salutis plurimorum interveniret, quæ prædicatione veritatis posset expelli. Dixi etiam *per se*, ut excludam malitiam scandali, vel aliam similem, quæ per accidens potest intervenire; hæc vero communia sunt aliis muneribus, seu actionibus obedientiæ. In Superiore autem gravior per se est hæc obligatio, non ut per se hoc munus exerceat, nam potius ipse facilius excusari potest, sed ut exerceri curet in loco aut locis ad ipsum pertinentibus. Quamquam enim, per se loquendo, non excedat directionem regulæ, si solam positivam legem, ut sic dicam, inspiciamus, tamen, quatenus ex natura rei tenetur ratione officii ad providendum communi bono Societatis quoad partem sibi subjectam, et procurandum ut in ea institutum servetur, potest hæc obligatio esse major, et in conscientia; raro autem erit gravis ejus transgressio, nisi pertineat ad nimiam quamdam et scandalosam negligentiam, vel quasi contemptum, quia extra hujusmodi casum, nec manifesta obligatio, nec materia gravis cernitur.

38. *De obligatione debito modo concionandi.* — De altera vero obligatione, quæ pertinet ad modum actus, dicendum est, aliquem modum cadere sub obligatione regulæ, ut con-

stat ex Constitutionibus, et regulis Societatis supra adductis, in quibus multa continentur, quæ ad perfectionem pertinent, quæ ex sola rei natura non sunt simpliciter necessaria, ut actio honeste fiat, sunt tamen opportuna ut melius fiat, et ideo sub obligatione regulæ religiosæ posita sunt. Aliqua vero sunt rigorose præcepta jure positivo ; illa vero magis pertinent ad modum negativum quam affirmativum, ut non concionari sine legitima facultate modo præscripto in Concilio Tridentino, vel abstinere ab indiscretis detractionibus aut reprehensionibus Superiorum, juxta Clementinam citatam, quæ magna ex parte nituntur ipsa ratione naturali, quamvis ratione prohitionis Ecclesiæ posset in aliquo casu esse peccatum mortale, quod ex se non esset. Et huc etiam pertinet, quod in eadem Clementina cavetur, ne concionatores religiosi retrahant laicos ab Ecclesiarum suarum frequentia vel accessu, et ne indulgentias pronuntient indiscretas, id est, falsas, aut incertas, ut ibi glossa exposuit, ex Clement. 2, de Pœnit. et remiss. Denique aliquis modus potest esse præceptus jure ipso divino et naturali, ut est omnis ille qui intrinsece necessarius est ad honestatem actus, ut est recta intentione prædicare, et non falsam doctrinam proponere, utilia dicere, et vana non miscere, et similia, quæ recte explicat Cajetanus in Summa, verb. *Prædicator*, quæ communia sunt omnibus prædicatoribus, neque in nostris habet aliquid speciale, nisi quod fortasse ratione specialis status, atque etiam ratione majoris scandali, moraliter est in eis major hæc obligatio.

CAPUT II.

QUID POSSINT ET DEBEANT RELIGIOSI SOCIETATIS PRÆSTARE IN SACRAMENTI PŒNITENTIÆ ADMINISTRATIONE.

Aliud præcipuum ministerium competens Societati ex vi sui instituti ad salutem proximorum, est sacramentorum administratio, ut dicitur septima parte Constitutionum, c. 4, § 5; præsertim vero confessionibus audiendis, et Eucharistiam administrando id consequuntur, ut ibidem subjungitur; et ideo de his duobus prius dicemus, postea vero aliquid de reliquis attingemus. Supponimus autem nullius sacramenti administrationem potuisse licite a nostris sacerdotibus usurpari, sine privilegio, aut facultate Sedis Apostolicæ, aut singulorum Episcoporum, in suis diœcesibus. Decuit tamen, et maxime expediens fuit, ut hujusmodi facultas ab ipsa Sede Apostolica immediate in religionem emanaret, quamvis cum ea subordinatione ad cæteros Prælatos, quam recta ratio et sacri canones postulant; et ideo sicut in præcedenti sectione fecimus, ita hic proponemus imprimis Pontificiam facultatem, et eam, explicando omnia quæ ad hæc ministeria pertinent, simul declarabimus.

1. *Pauli III privilegium circa pœnitentiæ administrationem. — Id nunc intelligitur prævia approbatione.* — Igitur Paulus III, in prædicta Bulla 3, alias 1 de facultatibus, post illam de munere prædicandi, de confessionibus audiendis subdit : ***Nec non illis ex vobis, qui presbyteri fuerint****, quorumcumque utriusque sexus Christi fidelium, ad vos undecumque accedentium, confessiones audiendi, et confessionibus diligenter auditis, ipsos, et eorum singulos ab omnibus, et singulis eorum peccatis, criminibus, excessibus, et delictis, quantumcumque gravibus, et enormibus, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, et a quibusvis ex ipsis casibus resultantibus sententiis, censuris, et pœnis Ecclesiasticis (exceptis contentis in Bulla quæ in die Cœnæ Domini solita est legi) absolvendi, ac eis pro commissis pœnitentiam salutarem injungendo.* Et inferius, clariusque in Bulla 5 anni 1549, declarat quemlibet fidelem cuilibet sacerdoti Societatis confiteri posse, nulla expectata sui Rectoris parochialis facultate, qui etiam non teneantur peccata, de quibus absoluti fuerint, iterum confiteri. Circa quam concessionem advertendum est, antiquiorem esse decreto Concilii Tridentini, session. 23, c. 15, de Reform., statuentis ut confessarii omnes, etiam regulares, ab Episcopis debeant approbari; et ideo facultas illa vi sua, et secluso hoc posteriori jure, communis erat omnibus Societatis presbyteris, prout Bulla indistincte concedit. Nunc autem certum est necessariam esse Episcopi approbationem, ut in proprio loco, disp. vigesima octava, de Pœn., sect. 4, latius et generalius declaravimus; nam quoad hoc eadem ratio est de religiosis omnibus.

Quomodo singulis communicetur dictum privilegium.

2. *Ratio dubitandi. — Confirmatur.* — Quæri autem potest an sacerdos Societatis, eo ipso quod ab Episcopo approbatus est, habeat hanc facultatem, et consequenter totam jurisdictionem fori pœnitentiæ, quæ per illam datur, independenter a Prælatis suis, ita ut

licet ab eis prohibeatur confessiones audire, quamvis male faciat contra votum obedientiæ eas audiendo, confessiones nihilominus validæ sint, nullumque defectum intrinsecum in suo genere habeant. Ratio autem dubitandi est, quia in priori facultate prædicandi expresse dixit Pontifex : *Qui ad hoc idoneus repertus, et per vestræ Societatis Præpositum deputatus fuerit;* hic autem nullam hujusmodi limitationem posuit, sed absolute dixit : *Illis ex vobis, qui presbyteri fuerint;* ergo hac verborum differentia indicat non esse in hac posteriori facultate dictam concessionem necessariam. Præsertim cum inter eas possit ratio diversitatis assignari; nam munus prædicandi gravius est, et magis publicum, et simpliciter loquendo plura dona requirit, ideoque potuit facultas concedi a Superioribus magis dependens. Et confirmatur, quia alias posset Prælatus Societatis non concedere hanc facultatem integram suis subditis, unde quodammodo posset reservare casus respectu etiam secularium, concedendo hanc facultatem ad absolvendum a quibusdam peccatis, et non ab aliis; vel ex parte personarum exponere ad audiendas confessiones talium personarum, et non aliarum. Nam, si hæc facultas non conceditur nisi mediante Superiore, cum ipsa in se indivisibilis non sit, poterit tantum ex parte concedi ad arbitrium Superioris, quod videtur absurdum, et præter communem usum; atque ita hanc partem tuetur Enriq., lib. 7 de Indul., cap. vigesimo octavo, numero secundo, ubi citat Emmanuelem Roderic.

3. *Resolvitur dari medio Superiore.* — Nihilominus dicendum est facultatem hanc intelligendam esse cum dependentia subditorum a suis Prælatis, non solum quoad hoc ut propter subordinationem obedientiæ non liceat uti hoc munere contra Superioris voluntatem, sed etiam quia substantialis facultas, ut sic dicam, audiendi confessiones, et jurisdictio necessaria per Superiorem conferenda sit. Ita generaliter declaratum est a Gregorio XIII, in Bulla *Decet Romanum Pontificem*, anni 1575 : *Neque aliter dictæ personæ Societatis prædictis privilegiis, facultatibus, et aliis præmissis, aut aliquo eorum, nisi per Generalem Præpositum, et de ejus beneplacito, aut per alium, seu alios de ejus commissione electos, ut præmissum est, uti, aut gaudere possint.* Unde, licet ante hanc concessionem dubium esse potuerit de mente concessionis Pauli III, tamen post illam dubitari non potest, sive dicamus illam concessionem Gregorii fuisse meram declarationem, sive restrictionem. Addo vero mihi probabilius esse Pauli III concessionem ita fuisse intelligendam, ut deputatio Prælati Societatis ad munus audiendi confessiones fuerit necessaria, ut sacerdotes Societatis possent gaudere hoc privilegio, et facultate Pontificis, sive dicamus jurisdictionem ipsam immediate concedi per Prælatum Societatis, sive designationem ejus esse veluti conditionem necessariam, ut Pontifex illam tribuere censeatur; nam ad rem ipsam, et effectum facultatis parum hæc differentia refert. Hoc autem ita esse colligo primo ex contextu. Nam prius dicitur : *Quilibet vestrum, qui ad hoc idoneus repertus, et per vestræ Societatis Præpositum pro tempore existentem deputatus fuerit, in quibusvis Ecclesiis*, etc. Postea vero finita prima facultate, nullo interjecto puncto, sed continuando eamdem clausulam, addit secundam dicens : *Nec non illis ex vobis, qui presbyteri fuerint, quorumcumque fidelium*, etc. Ergo subintelligendum etiam hic est quod præmissum fuerat, ad hoc idoneis repertis, et per Præpositum deputatis; nam sub illo fundamento hæc omnia dicuntur; solum hic addita fuit conditio presbyterii, quia in priori facultate non erat necessaria, ut supra, capite præcedenti, notavimus.

4. *Suadetur ratione.*—Secundo idem patet ratione, quia non est verisimile omnibus presbyteris Societatis concedere Pontificem hanc facultatem et jurisdictionem, absque illa conditione : *Si idonei reperti fuerint;* quia non possunt rationabiliter præsumi idonei, eo ipso quod in Societate ordinantur; nam, licet fortasse regulariter ita sit, non tamen certum est servari in omnibus, nec fuisset expediens illud tam generaliter præsumere, aut supponere. Illa ergo prior conditio sine dubio intelligitur in hac secunda facultate; ergo etiam altera de deputatione per Prælatum, nam eodem modo et contextu proponuntur. Eo vel maxime quod est valde necessaria, tum ad convenientem ordinem religiosum, contra quem verisimile non est Pontificem per generalia verba concedere quod in specie non esset concessurus; tum etiam quia in religione hoc est moraliter necessarium, ut confessor reputetur simpliciter idoneus, non tantum scientia, sed etiam moribus, quod non minus necessarium est ad debitam administrationem hujus sacramenti.

5. *Satisfit rationi dubitandi in num. 2.* — Dico igitur, tam jure primario Societatis (ut

sic loquar), quam posteriori a Gregorio declarato, omnem facultatem et jurisdictionem in hoc ministerio necessariam descendere a Summo Pontifice ad quoscumque sacerdotes Societatis, quibus communicatur, per generalem Præpositum ejusdem Societatis, vel immediate, vel mediis Provincialibus, aut aliis Superioribus quibus, vel jure ordinario, vel delegato, hæc potestas creandi confessores conceditur; ordinarie autem mediis Provincialibus id fit, ut ex regula eorum 20 supra tetigimus. Et ita responsum est ad rationem dubitandi ex verbis Bullæ desumptam. Nec refert quod munus prædicandi majorem sufficientiam requirat, quanquam fortasse non omnes id admittent, nam revera se habent ut excedens et excessum quoad varias qualitates, quas in personis requirunt, quæ revera in utroque ministerio sunt magni momenti, et valde necessariæ, quod satis est, quidquid sit de comparatione. Ad confirmationem concedo imprimis posse Prælatum Societatis auferre a subdito omnem facultatem, et jurisdictionem ad confessiones audiendas, id enim plane sequitur ex dictis, imo hoc est quod præcipue intendimus, et reputamus necessarium.

6. *Possitne communicari hoc privilegium non integre. — Resolvitur affirmative. — Tum limitando pœnitentes. — Tum limitando casus subditorum, non secularium.* — An vero possit ex parte concedere hanc facultatem, et non integre, in quæstionem verti potest. Nam alicui fortasse videbitur illam facultatem, prout a Pontifice conceditur, esse unam et indivisibilem, et ideo auferri quidem posse aut dari totam, posita vel ablata conditione a Pontifice requisita, non tamen posse dividi, maxime si verum est non Prælatum Societatis conferre jurisdictionem, sed Pontificem, ipso designante, vel deputante personam; nam tunc vel conditio impletur, et sic datur integra facultas; vel non impletur, et sic nihil datur. Sed hoc mihi non probatur, quia licet illa facultas uno verbo detur, ut sic dicam, multa in se continet quæ dividi possunt, et ita re ipsa multiplex est; quid ergo vetat quominus per Superiorem applicetur quoad aliquid, et non in totum? Nam imprimis probabilius est Superiorem esse, qui immediate dat facultatem, et delegat, seu committit jurisdictionem; quia est ordinarius Prælatus, et tanquam causa secunda per se sufficiens in suo ordine ad hunc effectum. Deinde, quia licet solum designaret personam, illamet conditio potest recipere divisionem, nam potest persona deputari ad audiendas confessiones virorum, et non mulierum, etc. Quapropter non dubito quin possit Societatis Prælatus partem hujus facultatis concedere, et non totam, maxime ex parte pœnitentium, id est ad audiendas confessiones virorum tantum, vel scholarium tantum, vel solum in tali populo; quia in generali potestate quæ illi conceditur, hoc totum continetur; neque nos possumus limitationem adhibere, quæ nec ex natura rei sequitur, neque a Pontifice ponitur, præsertim cum ad debitum usum talis muneris illud possit esse necessarium. Nec refert quod possit etiam Superior aliquando indiscrete uti tali potestate; nam id est per accidens; quomodocumque autem id faciat, factum tenebit. Atque idem in rigore sequitur de limitatione ejusdem facultatis ex parte peccatorum, concedendo illam ad absolvendum ab aliquibus peccatis, et non ab aliis, quod respectu pœnitentium sibi subditorum clarum est per modum reservationis, de qua supra, lib. 8, cap. 5. Respectu vero pœnitentium non subditorum non habet locum propria reservatio, et ideo non censeo posse fieri prudenter et licite talem limitationem, seu dimidiationem jurisdictionis, nisi supposita aliqua reservatione facta a Prælato ipsius pœnitentis, et in ordine ad observationem ejus, ut paulo post, a numero decimo octavo, explicabitur, nam extra hunc casum imponeretur grave onus pœnitenti, fieretque ipsi injuria, ideoque talis modus divisionis ac limitationis non est in usu.

7. *Suborta quæstiuncula practica. — Ejus varia decisio.* — Quæret autem fortasse aliquis practice, an quoties Superior prohibet alicui ne confessiones audiat, censendus sit omnino privare illum facultate et jurisdictione ad audiendas confessiones, vel solum vetare ne illum actum tunc exerceat; nam hæc duo diversa sunt, et potest optime unum ab alio separari. Respondeo hoc pendere ex intentione Superioris, et ideo ex verbis, vel aliis signis et circumstantiis colligendam esse. Ac propterea Superiores, quando intendunt aliquem omnino ab officio removere vel suspendere, debent his verbis vel similibus id satis explicare. Et e converso subditi in dubio debent abstinere, et de intentione Superioris certiores fieri. Addo præterea quando a principio non datur alicui licentia audiendi confessiones, aut datur ad hoc genus personarum, et non ad alia, signum cla

rum est prohibitionem illam esse totalem per denegationem facultatis. Quando vero is, cui prius erat facultas simpliciter concessa, prohibetur ne ministerium exerceat, considerari potest an id fiat in pœnam alicujus delicti, nam tunc videtur imponi per modum suspensionis, et consequenter tolli jurisdictio. Item an prohibitio fiat intuitu ipsius ministerii, ut sic dicam, ne indigne fiat a tali persona, aut circa talem personam; nam tunc etiam est signum ablationis totius facultatis. Si autem prohibitio fiat per modum ordinariæ obedientiæ simplicis, ut talis persona tunc non in eo munere occupetur, sed in aliis, tunc non censetur auferri jurisdictio, quia nunquam solet cum tanto rigore id prohiberi in simili casu, imo neque cum obligatione in conscientia solet talis prohibitio fieri.

Expenditur privilegii clausula: Quoscumque fideles undecumque venientes.

8. Secundo principaliter observanda sunt illa verba: *Quorumcumque utriusque sexus Christi fidelium, ad vos undecumque accedentium.* Per hæc enim conceditur Societati privilegium, quod a Pio II, Nicolao III, Sixto IV et Leone X mendicantibus jam concessum erat, ut constat ex Compendio mendicantium, verb. *Absolutio*, § 9 et 10. Unde duplici titulo illo gaudet Societas, scilicet per viam communicationis, et per directam et propriam concessionem. Unde constat, posse confessorem Societatis hic residentem, et a solo Prælato hujus diœcesis approbatum, audire confessiones omnium, qui huc ad ipsum venerint, etiam ex aliis Episcopatibus, etiamsi ab Episcopis eorum, nec licentiam, nec approbationem talis confessor habeat, quia hoc expresse hic conceditur. Quæ concessio moraliter nullius esset utilitatis, si distantium Episcoporum approbatio expectanda fuisset. Neque hoc revocatum aut limitatum est per decretum Concilii Tridentini postulantis Episcoporum approbationem; nam huic decreto fit satis per hoc, quod religiosus approbatus est ab Episcopo, in quo habet religiosum domicilium, ut disp. de Pœnit. 28, sect. 6, numero decimo quarto, latius declaravi.

9. *Dubia tria circa clausulam.* — Dubitari autem hic potest an nostri sacerdotes, quibus hæc facultas generaliter et sine limitatione communicata est respectu omnium pœnitentium qui non sunt de Societate, possint virtute dictorum verborum absolvere omnes regulares aliarum religionum, qui ad ipsos veniunt. Sed hoc pendet ex privilegiis aliarum religionum; si tamen per ipsa non impediantur et eximantur (ut sic dicam) ab hoc privilegio, ex vi illius possent a nostris confessariis absolvi. Quia tamen et jus aliorum sæpe erit incertum nostris confessoribus, et quia odiosum esse potest alios religiosos in confessione audire sine facultate suorum Superiorum, ideo facultas hæc non communicatur in Societate confessoribus ejus respectu regularium, qui licentiam non habuerint extra suum ordinem confitendi, ut notatur in Compendio privilegiorum Societatis, verb. *Absolutio*, § 1. Dubitari vero potest circa hæc verba, an nostri confessores possint uti hac facultate, tantum in suis ecclesiis, ac domibus, vel ubicumque adfuerint. Olim enim de aliis privilegiis mendicantium hoc dubitatum est. Sed nullam hic video esse rationem dubitandi, quia privilegium hoc nullum habet verbum quo restringat hanc facultatem ad locum vel habitationem Societatis, sed ad personas illam refert, dum ait: *Ad vos undecumque venientes.* Ubicumque ergo fuerit Societatis confessor, secum, ut ita dicam, defert facultatem, et illa uti potest, dummodo conditio alias requisita de Episcopi approbatione observetur. Unde expeditur etiam dubitatio alia, an, scilicet, possit religiosus Societatis hic habitans, et hic approbatus, circumiens alia loca aliarum diœcesum, confessiones ibi audire hominum illarum diœcesum, quam in materia de Pœnitentia latius tractavi; et resolutio est, jure communi, et per hæc sola generalia privilegia non posse; quia non sine causa hic exprimitur, ut possint audire ad se undecumque accedentes, et non e converso; et quia in Clement. *Dudum*, de Sepultur., statuitur ut religiosi, qui ad audiendas confessiones deputandi sunt, Prælatis diœcesum prius præsententur. Nihilominus tamen ex speciali privilegio Gregorii XIII, in Bulla *Ad perpetuam rei memoriam*, anni 1575, conceditur nostris approbatis in uno Episcopatu, ut dum per alios iter agunt, possint confessiones audire, cum limitationibus præcedenti capite, numero quinto, explicatis circa facultatem concionandi.

Expenditur clausula: A quibuscumque culpis etiam Apostolicæ Sedi reservatis.

10. *An procedat clausula de reservatis ab Episcopis.* — Tertio notanda sunt illa verba, *ab omnibus et singulis eorum peccatis*, usque ad illud, *etiam Sedi Apostolicæ reservatis.* Circa

quæ gravis difficultas occurrit, an ex vi hujus privilegii possint nostri sacerdotes absolvere a peccatis reservatis Episcopis. Supponimus autem primo ex materia de Pœnitentia, disp. 30, sect. 1, n. 2, posse summum Pontificem, non obstante quacumque reservatione Episcoporum, concedere aliis jurisdictionem ad absolvendum a talibus peccatis independenter a consensu Episcoporum; quia est superior et absolutus et ordinarius pastor singulorum, ita ut immediate possit circa omnes jurisdictionem exercere, vel eam sibi reservare, vel cui voluerit committere. Secundo suppono, per commune jus, non posse religiosos, etiam mendicantes, absolvere a casibus reservatis Episcoporum, ut in materia de Pœnitentia dixi, disp. 3, sect. 3, numero duodecimo, cum glossa, et communi sententia in Clem. *Dudum*, de Sepultur., quam supra, tract. 8, libro tertio, probavi, tractando de privilegiis religiosorum in communi.

11. Et quamvis moderni aliqui oppositum docere voluerint, tamen nituntur falsa intelligentia Clementinæ *Dudum;* supponunt enim quatuor vel quinque casus esse jure communi reservatos Episcopis: unde cum Clemens V declarat, se non intendere majorem facultatem concedere religiosis, quam parochis sit jure concessa, hoc jus tale esse interpretantur, ut parochi possint ab omnibus peccatis absolvere, exceptis tantum illis quatuor vel quinque casibus, et ita concludunt Pontificem totam hanc facultatem dedisse religiosis, ideoque ex vi juris communis non posse quidem absolvere ab illis quinque casibus jure communi Episcopis reservatis, posse tamen absolvere ab omnibus aliis, quos Episcopi reservaverint, quia Pontifex solum excepit reservationem a jure, et Episcopi non possunt restringere facultatem a Pontifice concessam.

12. Hic vero discursus et falso fundamento nititur, et non bene colligit. Primum patet, quia revera nulli sunt casus jure communi reservati Episcopis, ut in tomo quarto, tertia parte, disputatione vigesima nona, sectione tertia, num. 6, ostendi; ergo non potest illa reservatio juris sumi pro mensura hujus privilegii. Verum ergo jus, de quo ibi Clemens loquitur, est, ut parochi habeant potestatem absolvendi ab omnibus peccatis, his exceptis quos Episcopi sibi reservaverint; similem ergo voluit concedere religiosis mendicantibus, et non majorem. Secundum probatur: nam, esto daremus esse aliqua peccata jure communi Episcopis reservata, nihilominus parochi non habent a jure communi potestatem absolvendi ab omnibus casibus, illis exceptis, independenter omnino a jurisdictione Episcoporum, sed cum subordinatione ad reservationes alias Episcoporum; ergo ex vi illius juris communis non habent religiosi potestatem magis independentem ab Episcopis. Patet consequentia ex illis verbis: ***Per hujusmodi autem concessionem nequaquam intendimus personis, seu fratribus ipsis ad id taliter deputatis potestatem in hoc impendere ampliorem, quam in eo curatis, vel parochialibus sacerdotibus est a jure concessum.*** Esset autem longe amplior facultas fratrum quam parochorum, si hæc esset subordinata reservationi Episcoporum, et non illa. Igitur, licet concedamus, si Episcopi limitate reservent aliquem casum pro parochis, inde non sequi reservare etiam pro religiosis (quod ad summum probant argumenta adversariorum), nihilominus, quando absolute reservant, cum intendant omnes comprehendere, revera tenet illorum reservatio, etiam respectu religiosorum, cum ex prædicto jure communi non recipiant potestatem, nisi subordinatam illis, ut declaratum est.

13. *Ratio dubii num. 10 positi.* — His positis, difficultas est, an ex vi hujus specialis privilegii detur hæc facultas nostris confessariis. Et ratio dubitandi est, quia per hanc facultatem non derogatur expresse illud jus commune, cum tamen conciliare sit, quod non solet nisi expresse revocari, ut notat Sanchez, lib. 3 de Matrimonio, disp. 26, num. 7. Nec satis est quod Pontifex ibi concedat omnes casus sibi reservatos; nam per hoc non satis significat se concedere casus reservatos Episcopis, non quia non possit (ut quidam male dixerunt), sed quia juri suo potest facile cedere: jus autem aliorum non censetur tollere tanta liberalitate et facilitate, et maxime ubi expresse id non declarat[1]. Et confirmatur (quod maxime urget), nam illustrissimi Cardinales inter alias declarationes, ad sess. 14, cap. 7 Concilii Tridentini, in una sic habent: ***Regulares per privilegium, quod Mare magnum vocatur, facultatem non habent absolvendi pœnitentes in casibus Episcopis reservatis.*** In alia vero sic: ***Mendicantes vigore Maris magni non possunt absolvere a casibus reservatis, neque Jesuitæ.*** In alia vero generalius: ***Regulares non possunt ex privilegiis, præsertim ex illo quod Mare magnum appellant, sibi concessis, absol***

[1] Vide Marz., lib. 3 Decret. Trident., sup c. 22, pag. mihi 411 et 412.

vere quemquam in casibus quos Episcopi sibi reservaverint. Ubi, quamvis addatur illa particula *præsertim,* tamen absolute excluduntur omnia privilegia religiosorum. Quæ declarationes videntur in hoc fundari, quod illa privilegia, si sint antiquiora Concilio Tridentino, in illo derogata sint per verba illa c. 7 : *Extra quem articulum sacerdotes cum nihil possint in casibus reservatis,* etc. Si vero sint recentiora, non censentur per verba generalia hanc dare facultatem, sed solum quando illam exprimunt. Quod fundamentum colligo ex alia declaratione eorumdem Cardinalium, quæ sic habet : *Confessores vi privilegiorum Rosarii non absolvunt a casibus reservatis Episcopo, nisi privilegia ipsa talem tradant facultatem, vel sint obtenta vel confirmata post Concilium Tridentinum.*

14. *Resolutio affirmativa bipartita.* — Nihilominus assero ex vi hujus privilegii concessam esse confessoribus Societatis ad hoc deputatis facultatem absolvendi a casibus reservatis Episcopis, privilegiumque hoc suam vim retinere. Prior pars in hoc fundanda est, quod illa generalia verba cum extensione ad casus reservatos sufficiunt ad comprehendendos casus reservatos Episcopis. Et ita intellexit hoc privilegium auctor Compendii privilegiorum Societatis, verb. *Absolutio,* § 1, et secutus est Emmanuel Rodericus, q. 61, articulo tertio, in fine. Sumitur etiam ex Navarro in Summa, cap. vigesimo septimo, num 263, ubi per similia verba Bullæ concessæ confratribus sanctissimæ Trinitatis, ait dari prædictam facultatem ; et vehementer impugnat quemdam, qui hoc negaverat. Verum est magis impugnare fundamentum ejus, quod erroneum erat, nimirum, non posse Pontificem hanc facultatem dare, ipse vero solum probat habere potestatem, nam illa supposita, pro certo habet per illa verba dari. Probatur præterea, quia illa verba, *quamtumcumque gravibus et enormibus,* valde generalia sunt. Expendo deinde illam particulam *etiam,* quia non est limitans vel diminuens, sed potius augens, quia si casus reservati Sedi Apostolicæ committuntur, multo magis reservati quibusvis aliis inferioribus Prælatis. Denique Gregorius XIII, die 10 Maii anni 1583, vivæ vocis oraculo, prout refertur in dicto Compendio Societatis, agnovit hanc facultatem esse concessam a Paulo III Societati per illud privilegium, et declaravit non fuisse intentionem suam illam derogare per declarationem Cardinalium citatam, et eam denuo confirmavit, per quam declarationem posterior pars resolutionis comprobata manet.

15. *Ad rationem dubitandi in num.* 13. — Unde ad rationem dubitandi respondetur, Pontificem, concedendo omnes casus etiam sibi reservatos, concedere omnes a quibus ipse potest absolvere; potest autem absolvere ab omnibus quos sibi Episcopi reservant, et ideo æque illos committit per illa verba, ac reliquos. Neque in hoc tollit jus aliquod Episcoporum, sed fungitur suo, quod habet ad absolvendum ab illis peccatis, per se, vel per delegatos suos. Et ita docui, disp. 7, de censur., sect. 5, numero decimo tertio. Ad declarationes Cardinalium, quod attinet ad Mare magnum, fortasse in illo non conceditur mendicantibus facultas absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis. Nam in Compendio mendicantium, verb. *Absolutio quoad seculares,* cum multa de hoc referantur privilegia, nullum refertur quod clausulam illam et extensionem habeat; et ideo quoad hoc non est similis ratio. At vero quoad aliam particulam, quæ in tertia declaratione additur, quæ generalis est de privilegiis, habet difficultatem illa declaratio ; quia ex libro Monumenta ordinis, concess. 287, 392 et 439, varia referuntur privilegia, in quibus expresse conceditur mendicantibus, ut possint absolvere ab omnibus casibus vel sub hac forma generali : *Quamtumvis enormibus, dummodo tales non sint, propter quos Sedes Apostolica merito sit consulenda.* Quæ exceptio firmat regulam quoad omnes alios. Vel etiam sub forma speciali : *Etiam reservatis Ordinario,* ut referunt moderni auctores [1]. Verumtamen, ut ipsi etiam fatentur, hæc privilegia non sunt certa, sed dubia, vel quia non fuerunt usu recepta, vel quia non satis expressis verbis conceduntur, maxime pro secularibus ; et ideo fortasse Congregatio Cardinalium, in casu dubio, decrevit potius esse favendum juri communi, et Concilio Tridentino. Accedit quod, ut in dicto Compendio Societatis refertur, in declaratione illa intercessit auctoritas Gregorii XIII, qui non solum declarando, sed etiam faciendo, potuit decernere ut illa privilegia minus certa quoad hanc facultatem non admitterentur. Quod vero dicebatur de derogatione talium facultatum per Concilium Tridentinum, mihi probabile non est, quia in

[1] Corduba, in Additione ad Compendium Minorum, verbo *Absolutio quoad seculares*, § 19 ; et Rodericus, q. 61, a. 3.

Concilio nihil agitur de privilegiis, vel de derogatione eorum, sed declaratur jus divinum et commune, tam quoad potestatem reservandi, quam quoad effectum qui sequitur, posita reservatione. Falsum etiam est hanc facultatem non dari per verba generalia, quando illa talia sunt, ut casus etiam Pontifici reservatos comprehendat. Quod præter dicta patet ex alia declaratione ejusdem Congregationis Cardinalium, dicentium, per Bullam Jubilæi indicti a Summo Pontifice *cum facultate absolvendi a quibuscumque enormibus peccatis reservatis Apostolicæ Sedi etiam in Bulla Cœnæ Domini,* posse fideles absolvi a peccatis Episcopo reservatis. Nec videtur referre quod in hac declaratione forma concessionis est cum extensione ad casus contentos in Bulla *Cœnæ Domini*, in nostro vero Indulto est cum exceptione; quia non minus hæc exceptio firmat regulam ad omnes alios casus ibi non contentos, cuicumque reservati sint, quam ampliet dicta extensio. Alia ergo ultima declaratio citata videtur postulare ad hanc facultatem, quando non datur per verba specialia, quod Indultum sit concessum vel confirmatum post Concilium Tridentinum, quia antiquiora reputat dubia, et non admittenda, vel certe derogata non per Concilium, sed per aliam declarationem citatam Gregorii XIII. Hoc autem nostrum privilegium, licet fuerit ante Concilium Tridentinum concessum, fuit tamen confirmatum a Julio III, in Bulla anni 1552, quo anno jam erat facta sessio 14 Concilii Tridentini; nam celebrata est die 25 Novembris anni 1551, sub eodem Julio, qui prædictum privilegium cum aliis confirmavit, die 22 Octobris anni 1552. Et alia confirmatio colligi potest ex Bulla Pii V, *Dum indefessæ*, anni 1571. Ac denique Gregorius XIII hoc in specie declaravit et confirmavit, ut diximus in fine num. 14; video nihilominus revocatam postea a Clemente VIII facultatem mendicantium absolvendi a casibus quos reservant Episcopi; sed ea revocatio, nec in Lusitania, neque (ut credo) extra temporale dominium Pontificis obtinuit.

Expenditur privilegii exceptio de casibus Bullæ Cœnæ.

16. *Exceptio casuum* Cœnæ *non procedit in locis remotissimis infidelium. — Idque probabiliter etiam quoad hæresim. — Ita in specie concessit Julius III.* — Quarto circa exceptionem illam: *Exceptis contentis in Bulla quæ in die Cœnæ Domini solita est legi*, advertendum est limitationem hanc quoad aliquos casus vel personas per alia indulta sublatam esse. Et imprimis in terris infidelium, et partibus remotissimis, a quibus non potest adiri Sedes Apostolica, potest generalis Præpositus concedere nostris facultatem absolvendi, *etiam a casibus in Bulla Cœnæ Domini reservatis*, ut concessit idem Paulus III, in Bulla *Licet debitum*, anni 1549, et confirmavit Julius III, et auxit Gregorius XIII, in Bulla *Ad perpetuam rei memoriam*, anni 1575. Circa quam extensionem vulgaris dubitatio locum habet, an sub illa comprehendatur etiam crimen hæresis, nam sub aliis concessionibus generalibus certum est non comprehendi, ut disp. 21, de Fide, sect. 4, num. vigesimo primo, diximus, et docent communiter moderni Doctores, et declaravit Pius V, speciali Motu proprio, quem refert Rojas, lib. de Privilegiis Inquisitorum, num. 416, et lib. de Hæresi, 1 part., assert. 39. Cujus declarationis fundamentum est, quia casus specialis non venit sub concessione adeo generali, juxta regulam 81 juris, in 6. Videri autem potest hæc ratio in præsenti cessare, quia ratio ob quam hæc concessio facta est, scilicet, quia non potest Apostolica Sedes adiri, etiam in peccato hæresis locum habet, et ideo respectu earum regionum peccatum hæresis non potest considerari ut speciale, sed ut induens eamdem rationem. Sic enim multa propter distantiam conceduntur, quæ alias negantur, ut dixit glossa, in c. *Cum ex litteris*, De in integrum restitut.; et Panormitanus, in c. *In nostra*, de Sepultur., et ex Bullis eorumdem Pontificum colligi potest, in quibus multa pro illis remotis regionibus conceduntur nostris operariis, quæ pro aliis locis minime permittuntur. Quæ rationes suadent hanc partem valde probabiliter, maxime pro his locis ubi neque officium Inquisitorum exercetur, nec fere sunt Episcopi, aut suum munus libere administrare non permittuntur; ad omnem tamen dubitationem tollendam, hoc in specie concessit Julius III, vivæ vocis oraculo, ut refertur in Compendio privilegiorum statim citando, et habetur in Bulla ejusdem Julii anni 1552, *Dilecte fili*, ibi: *Et quoscumque a casibus hæresis, et aliis contra fidem, et consequentibus censuris, quibuscumque*, etc., conceditur autem talis facultas soli *Præposito et professis idoneis per illum deputatis;* non arctatur autem ad regiones remotissimas, sed simpliciter conceditur *ad quoscumque a casibus hæresis et aliis contra fidem absolvendos.*

Et hoc modo fuit hoc privilegium confirmatum a Gregorio XIII, die 18 Martii anni 1584, vivæ vocis oraculo, pro reliquis orbis partibus, Hispania excepta, ut in Compendio refertur, verb. *Absolutio*, § 3.

17. *A quo Superiore hæc concessio sit communicanda.*—Ubi adnotatur solum communicari Provincialibus extra Hispaniam, cum potestate subdelegandi hanc facultatem in casibus particularibus, quando, re attente considerata, judicaverint expedire. Quod pertinet ad moderatum usum illius Indulti, ratione cujus non poterunt Provinciales hanc facultatem generaliter alicui concedere, nisi habuerint a Generali ampliorem facultatem, quam ipse poterit concedere extra Hispaniam, ubi judicaverit expedire. Verumtamen limitatio illa addita ibi est quoad hoc speciale privilegium, et quoad omnia loca ; at in remotissimis regionibus, et utendo privilegio Pauli III, cum probabili extensione supra dicta, videri potest major facultas admittenda. Quia vero Paulus III etiam pro terris infidelium non concedit casus contentos in Bulla Cœnæ, nisi quando Præpositus generalis eam facultatem concesserit eis quos illuc mittit, ideo semper facultas hæc pendet ex speciali illius concessione. Nam in Compendio privilegiorum nullam invenio factam esse mentionem illius secundæ concessionis, et extensionis factæ a Paulo III, nec universalem clausulam per quam Præpositus generalis illam communicet confessoribus aut Provincialibus. Semper ergo necessaria est communicatio specialis, et ab homine, ut sic dicam, ad absolvendum a quibuscumque casibus Cœnæ. etiam in terris infidelium, et remotis, observando clausulam in præfatione illius Compendii positam, nimirum, omnem facultatem in Compendio omissam, eo ipso non esse concessam, donec a Præposito impetretur, nisi (ut ibi additur) periculum in mora esset, nam tunc censetur Provincialibus et Visitatoribus communicata solum pro casu occurrente, ac necessario cum aliis limitationibus quæ ibi adjunguntur.

18. *Nullibi etiam procedit exceptio de bonis naufragantium. — Nec item procedit quoad libros hæreticorum.* — Præter has extensiones, est alia Gregorii XIII facta vivæ vocis oraculo, die 18 Martii anni 1584, his verbis : *Possunt confessarii Societatis absolvere eos qui bona naufragantium rapuerunt, injuncta eis restitutione, ubi, et quomodo ea fieri poterit.* Qui casus reservatus est in quarta clausula Bullæ Cœnæ, in cujus fine revocantur omnia privilegia ad absolvendum ab hujusmodi casu. Sed quoad hoc est notandum aliud privilegium ab eodem Gregorio eadem die concessum, *ut nullæ Societatis facultates censeantur revocatæ per Bullam Cœnæ Domini*, ut in eodem Compendio refertur, verb. *Bulla Cœnæ*, § 2. Præterea concessa est Societati alia specialis facultas absolvendi a peccato commisso in legendo libros prohibitos, de quo peccato in tomo de fide, disp. 20, sect. 2, a numero 18 dictum est. Quam facultatem etiam concessit Gregorius XIII cum eadem limitatione, *extra Hispaniam*, et pro aliis etiam locis cum magna moderatione communicatur a Præposito generali, ut in prædicto Compendio videre licet, verb. *Absolutio*, § 4. Pertinet autem hæc facultas ad casus contentos in prima clausula Bullæ.

19. *Nec denique procedit de secularibus qui mittuntur ad triremes.*— Ultra hæc, ex parte personarum absolutione indigentium, data est nostris confessoribus facultas absolvendi eos qui mittuntur ad triremes, a quibuscumque casibus non solum sine ulla exceptione, sed etiam cum hac additione, *sicut in articulo mortis*, quæ indicat amplissimam facultatem ; et ideo non communicatur ipso facto omnibus deputatis et approbatis confessoribus, sed Superioribus, et quibus ipsi specialiter eam commiserint ; quod spectat ad moderatum usum Societatis, nam facultas absolute concessa est a Pio IV, vivæ vocis oraculo, ut refertur in dicto Compendio, § 5. Tandem advertendum est, hæc omnia intelligi respectu secularium, seu externorum qui de Societate non sunt, nam pro absolutione personarum Societatis multo plures facultates quoad hanc partem sunt concessæ Prælatis Societatis, ut infra suo loco, lib. 10, cap. quinto, dicemus. De familiaribus etiam pauca addemus infra, cap. quarto.

Expenditur alia clausula tripartita, de absolutione a sententiis, censuris et pœnis.

20. *Hæc clausula non frustra additur præcedenti de absolutione a culpis.* — Quinto, observanda sunt illa verba : *Et a quibusvis ex ipsis casibus resultantibus sententiis, censuris, et pœnis Ecclesiasticis absolvendi.* Addita enim sunt ad explicandum, non solum concedi directam facultatem absolvendi a culpa, sed etiam a censura, quantumvis reservata, cum eadem tamen exceptione Bullæ Cœnæ. Quamvis enim culpa tolli non possit nisi ablata

censura, et ideo concessa facultate ad absolvendum a culpis reservatis, censeatur concessa facultas ad absolvendum a censuris; nam qui dat facultatem ad aliquid, dat consequenter ad omnia quæ ad illud necessaria sunt, ut constat ex toto titulo de Officio delegati; nihilominus, ne putaretur facultas restricta ad casus non habentes censuram annexam, vel quia posset censura tolli solum ad hunc effectum, ut possit obtineri absolutio a culpa, qua obtenta statim rediret censura, ideo expresse declarata est extensio illius facultatis ad absolutionem censurarum; quo fit ut per hanc facultatem directe ac simpliciter possint remitti censuræ, ita ut necessarium non sit amplius coram judice comparere quoad forum conscientiæ, ut statim dicemus.

De prima particula clausulæ, a sententiis.

21. *An hæc particula comprehendat sententias ab homine generaliter.* — Sunt autem in illa causula tres particulæ notandæ, *sententiis, censuris et pœnis.* Et circa primam, quæri potest an intelligenda sit de solis sententiis a jure, de quibus nulla dubitatio est, an etiam ab homine. Videtur enim ita affirmari, quia vox illa indefinite ponitur; non est ergo cur a nobis restringatur. In contrarium vero est, quia si sententiæ ab homine ibi comprehenderentur, id esset verum, tam de specialibus quam de generalibus, quia respectu utrarumque verbum illud est indifferens; consequens autem est contra communem usum et sententiam. Item obstat proprietas illius vocis *resultantes*, quia hujusmodi sententiæ non proprie dicuntur resultare ex delicto, nisi quando delictum habet sententiam annexam ex vi juris; nam quando per hominem ferenda est sententia, non resultat proprie ex delicto. Nihilominus certum est sub hac clausula comprehendi censuras latas per sententiam generalem ab homine, quod supponitur in scholio addito ad hanc facultatem in nostro Compendio, ubi, concessa hac facultate omnibus confessoribus, additur: *Præterquam respectu excommunicatorum generaliter ab homine, quos Superiores tantum, et ii, qui ab eis specialem licentiam habuerint, poterunt absolvere.* Hæc enim exceptio supponit facultatem extendi ad has sententias, alias nec Superiores, nec deputati ab illis possunt illa uti in eo casu; facultas ergo data est, quamvis, propter vitandam offensionem, Præpositus generalis solum cum ea limitatione illam communicet, quod, ut num. 6 diximus, juxta privilegia facere potest. Ratio vero est supra tacta, quia sententia generalis ab homine est propriissima sententia, et nihil habet speciale ob quod in generali clausula non includatur, et illa etiam proprie dicitur resultare quoad suum effectum ex delicto contra illam commisso, nam in hoc convenit cum sententia a jure, quod supponitur lata ante delictum commissum, et ideo ex illo statim resultat effectus. Obiter etiam adverto, Eugenium IV concessisse monachis S. Benedicti similem facultatem absolvendi ab omnibus censuris a jure vel ab homine generaliter latis, ut refertur in Compendio mendicantium, verb. *Absolutio*, § 5, qua in rigore possent nostri confessores uti, saltem quoad censuras non reservatas, quia illa non amplius extenditur. Verum, cum in nostro Compendio omissa sit, nobis non est communicata, juxta regulam generalem in præfatione illius præmissam.

22. *Idem probabiliter affirmandum de sententiis ab homine specialiter latis.* — Idem cum proportione dicendum censeo de sententiis ab homine etiam specialiter latis. Hoc non est tam certum; tamen in eodem Compendio supponi videtur, dum dicitur: *Excommunicatos autem nominatim ab homine, ne Superiores quidem absolvent;* nam hæc verba solum denegant actum, id est, actualem communicationem dictæ facultatis, unde videntur supponere in Præposito Generali potestatem ad communicandam illam; ad hoc autem necesse est ut privilegium de his sententiis loquatur. Deinde probatur, quia nulla est sufficiens ratio quæ nos cogat ad faciendam hanc limitationem; ergo cum privilegium indefinite concedatur, et sit favor ac beneficium principis, limitandum non est. Antecedens probatur, quia nullum peculiare jus obstat in sententiis specialibus magis quam in generalibus, et sæpe potest usus hujus facultatis in sententiis specialibus esse necessarius ad salutem animarum, et fieri sine offensione judicum vel aliorum scandalo, ut si persona non sit nota; ergo non est cur fiat prædicta restrictio. Contrarium hujus sentit in simili auctor Compendii mendicantium, verbo *Absolutio quoad seculares*, § 19, quem sequi se profitetur Emmanuel Rodericus, in expositione Bullæ, § 9, numer. 55; postea vero ita illam sententiam explicat, ut tamen a nostra non recedat. Clarum est enim, sine satisfactione partis vel Ecclesiæ, vel sine justa causa, aut cum scandalo, non posse

quempiam uti hac facultate; at vero intervenientibus his conditionibus satisfactionis partis vel Ecclesiæ, potest, quod dictus auctor non negat; ut autem possit, etiam cum prædictis conditionibus, necesse est ut privilegium det hujusmodi potestatem; quia, nisi hæc supponatur, extrinsecæ rationes aut causæ non sufficiunt; hæc autem supponi aut haberi non potest absque privilegio.

De secunda particula clausulæ, a censuris.

23. *Quid nomine censuræ veniat. — De forma absolvendi per dictum privilegium.* — Circa secundam particulam, scilicet, *ab omnibus censuris,* occurrebat longa disputatio, quid sub illam comprehendatur. Sed res hæc in materia de Censuris, disp. 1, sect. 3, copiose tractata est. Nunc satis sit respondere comprehendi quamcumque excommunicationem, suspensionem et interdictum, juxta c. *Quærenti,* de Sent. excommun. An vero possit extendi ad irregularitatem aliquam, in materia de irregularitate, tom. de Cens., disp. 40, sect. 1, dictum est, et statim attingetur. Item quæri potest, quæ forma servanda sit in hac absolutione a censuris præstanda. Sed breviter dicendum est, non oportere solemnitatem aliquam vel cœremoniam juris servare, sed simpliciter concedi ex privilegio Leonis X concesso Minoribus, ut habetur in eorum supplemento, concessione 174, et in nostro Compendio, verb. *Excommunicatio,* § 2.

24. *An absolvendum necessario intra confessionem.* — Tandem quæri potest, quod etiam supra tetigi, tract. 8, l. 2, cap. vigesimo quarto, numero duodecimo, an danda necessario sit intra sacramentum pœnitentiæ, vel possit extra illud dari. Quod dubium alias tractari solet de Bulla Cruciatæ, et aliis privilegiis, in quibus solet hæc facultas concedi sub his verbis : *Concedimus ut, eorum confessionibus diligenter auditis, a criminibus et censuris absolvi possint,* etc. Ex qua verborum forma videtur colligi absolutionem a censuris non posse dari nisi in confessione sacramentali, et in ordine ad absolutionem sacramentalem ejus. Eadem autem forma servatur in hoc nostro privilegio. Nam hæc clausula ita incipit : *Nec non,* etc., *ad vos undique accedentium confessiones audiendi, et eorum confessionibus diligenter auditis, eos a quibusvis casibus, et ex ipsis casibus resultantibus sententiis,* etc.; ergo talis absolutio a censuris dari non potest nisi prædicto modo. Confirmatur, nam hæc absolutio non potest dari ut prosit nisi in foro interiori, ut declaratum est a Pio V, in quadam Bulla Jubilæi, anni 1568, ubi occasione illius Jubilæi, ita explicat omnes similes facultates ab Apostolica Sede manantes; ubi consequenter ait, hanc absolutionem dandam esse in foro pœnitentiali, etc.

25. Nihilominus auctores moderni, ut Sancius, lib. 8 de Matrim., disp. 15, num. vigesimo quinto, et disp. 16, num. ult., et disp. 34, num. 28, et lib. 4 Decalogi, cap. 54, a num. 14, ubi alios citat, asserunt, per Bullam Cruciatæ posse dari absolutionem censuræ absque sacramento Pœnitentiæ, unde a fortiori sequitur id posse fieri per hoc privilegium. Verum est aliquos eorum in hoc fundari, quod Bulla non limitat, ut absolutio a censura detur, *auditis confessionibus,* quod in hoc privilegio non ita est. Et ideo alii id defendunt, non obstantibus illis verbis, quia illa non sunt posita propter absolutionem a censura, sed propter absolutionem a peccatis, de qua proxime sermo subjungitur. Hujus autem interpretationis ratio est, quia secundum commune jus ad absolutionem a censura non est necessaria confessio, nec absolutio sacramentalis, ut est per se notum, et disput. 7, de Cens., sect. 7, ex professo tractatum est; ergo illa verba interpretanda sunt secundum jus commune, ut scilicet addita censeantur pro illa absolutione ad quam necessaria est confessio.

26. Hæc autem ratio retorqueri potest; nam potius essent superflua illa verba, si propter absolutionem solam sacramentalem ponerentur; quia absolutio sacramentalis essentialiter dicit respectum ad confessionem sacramentalem, et ideo, eo ipso quod conceditur facultas ad absolvendum a peccatis, subintelligitur, audita confessione; ergo videntur expresse addita illa verba, ut explicarent necessariam conditionem ad utramque absolutionem, tam censurarum quam culparum. Esto enim verum sit, absolutionem a censura non postulare sacramentalem per se, nihilominus potuit Pontifex nolle, et videtur noluisse illam facultatem concedere, nisi cum ea restrictione, quia non dabat illam nisi ut possent removeri impedimenta absolutionis sacramentalis. Et ita censet tutius Navarrus, cap. 26, numero trigesimo primo; Corduba, in Summa Hispana, quæst. 19 et 187, citans Covarr., in cap. *Alma,* 2 p., § 11, n. decimo sexto, ubi de hoc nihil habet, sed de

valore hujus absolutionis in foro interno vel externo, quæ duo puncta confundi solent ab auctoribus, sunt tamen distincta, ut statim dicam, a num. 30. In eamdem ego sententiam alibi satis inclinavi, præsertim tom. 5 de Censuris, disputat. 7, sect. 5, a numero trigesimo quinto, et tom. 2, de Relig., tract. 6, de Voto, lib. 6, cap. decimo sexto, numero quarto. Negari quidem non potest prædictam opinionem Navarri, per se loquendo, esse tutiorem, nam absolvendo a censura, facta integra confessione sacramentali, nihil est periculi, cum certum sit talem absolutionem validam esse; absolvendo autem extra confessionem, cum sit res sub opinione, posset esse aliquid periculi; et ideo si nulla rationabilis causa interveniret, nec consulerem, nec permitterem uti hac facultate, nisi in confessione sacramentali.

27. Nihilominus in rigore alia opinio nunc mihi magis placet, quia est favorabilior, et potest in omni proprietate accommodari verbis Indulti. Et præter modum supra relatum, num. 25, quem attigit Corduba, et probabilis est, occurrit alius; quia verbum illud, *auditis confessionibus eorum*, commune est, et de se indifferens ad sacramentalem confessionem, et ad quamcumque aliam absolutioni, seu sententiæ, aut pœnitentiæ imponendæ proportionatam; ergo merito potest in sua communitate sumi, et cum partitione accommoda ad absolutionem adaptari. Confirmatur et declaratur, nam verbum *absolvendi*, quo illa clausula concluditur, commune est ad absolutionem sacramentalem peccatorum, et ad absolutionem censurarum, quæ sine dubio est distincta et prævia, et a diversa potestate procedit. Ibi autem verbum illud *absolvendi* sumitur in sua communitate, et per illud conceditur duplex potestas ad utramque absolutionem; ergo eodem modo accipi potest verbum aliud, *auditis confessionibus*, ut sub se claudat duplicem confessionem duplici absolutioni accommodatam, et ad unamquamque requirat solam illam quæ per se sufficiens est. Simile argumentum accipi potest ex illis verbis, quæ, finita illa clausula, adjunguntur: *Ac eis pro commissis pœnitentiam salutarem injungendo*. Hæc enim verba etiam sunt communia ad pœnitentiam sacramentalem, ad aliamque satisfactoriam, seu compensativam delicti extra sacramentum; non est enim necesse ut sacerdos Societatis volens aliquem absolvere a censura per delictum grave contracta, solam pœnam sacramentalem imponat; sed instar judicis ferentis sententiam in foro contentioso, potest illi pœnam imponere in vindictam contumaciæ contra Ecclesiam, quam reus tenebitur in conscientia implere, non quia sit pars sacramenti, sed quia voluntarie se subjecit illi judicio, et quasi sub eo pacto absolvitur; ergo sub eadem indifferentia accipienda sunt priora verba, ita ut ibi concedatur facultas ad efficiendum duplex judicium, unum sacramentale de culpis, aliud quasi contentiosum de censuris, et ad utrumque requirantur sua confessio, absolutio et pœnitentia. Quamvis autem simul ad utrumque judicium detur potestas, non propterea postulatur ut necessario simul fieri debeant, nulla enim ratione fundatur hæc illatio; sæpe enim multa comprehenduntur eisdem vel conjunctis verbis, non quia in re ita necessario conjuncta sint, sed vel quia ita brevius et commodius dicuntur, vel certe quia frequentius ita fiunt, non ex necessitate, sed ex commoditate. Unde fortasse in præsenti per hanc connexionem verborum ad summum significatum est, confessionem sacramentalem esse sufficientem ut quis absolvatur a censura, non vero quod illa necessaria sit.

28. Quocirca, si quis ligatus tali censura accedat ad confessorem Societatis, et confiteatur tale delictum, paratusque sit ad acceptandam condignam pœnitentiam, et obediendum Ecclesiæ, quamvis tunc non sit paratus ad absolutionem sacramentalem, vel nolit aut non possit integram sacramentalem confessionem facere, vel sacerdos non valeat illam audire, credo posse illum absolvere a censura reservata, et illum remittere, ut ab alio, qui tantam facultatem non habet, possit absolvi a culpis, quarum reservatio tollitur ablata censura; et quia hæc necessitas potest sæpe contingere, ideo multum refert non plus restringere hanc potestatem, cum revera satis probabiliter fieri possit. Atque eadem, et majori ratione, si quis audiens prolixam confessionem alicujus, quam non potest per multos dies finire, ut sacramentaliter absolvat, si interim audiat casum cui est annexa censura, existimo posse illum statim absolvere a censura, supposita sufficienti dispositione ad hunc finem, scilicet quod reus a contumacia recesserit et satisfecerit, et convenientem pœnitentiam acceptet; quia non oportet illum tenere ligatum censura pluribus diebus, et quia in ordine ad talem absolutionem jam est satis audita con-

fessio, et quia absolutio illa a censura potest juvare, ut reus melius se disponat ad absolutionem sacramentalem, et ita ibi jam intervenit finis intentus per hanc facultatem, ideoque hic casus est certior quam præcedens, mihique prorsus indubitatus, quidquid Corduba dicat. Denique si, audita tota confessione integra, et sufficiente ad absolutionem sacramentalem, sacerdos vel ex malitia, vel ex indiscreto zelo, nollet sacramentaliter absolvere, vellet autem absolvere a censura, sine dubio absolutio esset valida, tum quia etiam ad litteram ibi impletur conditio, *auditis confessionibus*; tum etiam quia absolutio a censura semper antecedit tempore absolutionem sacramentalem, et non pendet ex futuro eventu: quamvis ergo illa non sequatur, altera valida permanebit. Neque etiam est verisimile quod valor absolutionis a censura pendeat ex intentione absolvendi postea sacramentaliter, quia hæc per se est extrinseca, et ejus necessitas neque in hoc Indulto postulatur, neque aliunde colligi potest.

29. Atque hinc etiam sumitur argumentum valde probabile, ad absolutionem a censura non esse necessariam confessionem sacramentalem, ex vi hujus Indulti, quia non est necessaria absolutio sacramentalis; nam confessio sacramentalis solum propter sacramentalem absolutionem exigi debet. Et quamvis verum sit hanc gratiam concedi in ordine ad absolutionem sacramentalem, non est tamen ille finis adæquatus, neque intrinsecus, ut paulo inferius dicam, sed est ratio quædam adjuvans, et extrinseca, quæ semper potest respici et considerari in danda absolutione a censura, quamvis non simul danda sit absolutio a peccato, quia semper paratur aliquo modo via ad illam.

30. *Responsum ad rationem dubii in num. 24.—Confirmatio ibidem posita quid concludat.* — Per hæc ergo satisfactum est priori rationi dubitandi in num. 24 sumptæ ex verbis Indulti; nunc dicendum superest de difficultate tacta in confirmatione ejus, scilicet, quia hæc absolutio a censura solum valet in foro interno ac pœnitentiæ. Quod quidem in nostro Compendio ut certum supponi videtur; nam verbo *Absolutio*, in scholio, ad § 1, dicitur: *Admoneant pœnitentes absolutionem a censuris, si quam impendent, nihil eis prodesse in foro exteriori*. Et in fine totius verbi iterum notatur, ea, quæ ibi dicuntur de absolutione a censuris, quoad externos intelligi de absolutione in sacramento Pœnitentiæ. Tenet etiam hanc opinionem Covarr., in cap. *Alma mater*, p. 1, § 11, numero decimo sexto, et eam supponunt Corduba et Navarrus supra, in n. vigesimo sexto, quorum mens est, Pontificem quidem posse hanc facultatem concedere etiam pro foro exteriori, si velit, ut per se est certum, non tamen illam concedere, nisi expresse id declaret, quia plurimum detraheret auctoritati jurisdictionis ecclesiasticæ, si frequenter eam concederet, et ideo quando eam vult concedere, quod raro facit, verbis expressis et in speciali id declarat; ergo per generalem clausulam illam non concedit. Patet consequentia, tum ex regula juris 81, in 6, quod sub generali non continetur particulare, quod princeps non esset concessurus; tum etiam quia peculiaris expressio, quæ interdum fit, indicat generalem non sufficere, alioqui superflua esset illa additio.

31. *Non tamen concludit contra partem probatam a num. 27.*—Quamvis autem hanc sententiam admittamus (ut necessario admittenda est, saltem quando in ipso Indulto expresse additur, *in foro conscientiæ*, ut additur in Concilio Tridentino, sess. 24, c. 6, de Reform., in facultate concessa Episcopis ad absolvendum a casibus occultis), licet (inquam) hoc concedatur, non propterea sequitur talem absolutionem solum posse dari in sacramento Pœnitentiæ, quia absolutio non ideo dicitur esse in foro conscientiæ, quia in sacramento Pœnitentiæ datur, sed quia hominem liberat ab omni obligatione in foro conscientiæ, ita ut ipse non teneatur alicui pœnæ se subjicere ultra pœnitentiam vel satisfactionem sibi injunctam a sacerdote absolvente, non tamen reddit immunem ab omni pœna fori contentiosi, neque aufert jus tertio, ut in foro exteriori possit justam vindictam postulare, nec judici, ut ex officio possit contra illum procedere in exteriori foro ad publicam pœnam. Exemplum est evidens in dicta facultate Concilii Tridentini, per quam potest Episcopus absolvere extra confessionem, cum tamen solum absolvat in foro conscientiæ. Dispensatio etiam in irregularitate non fit proprie in sacramento Pœnitentiæ, quia nullam habet connexionem cum illo, et nihilominus dicitur sæpe concedi in foro conscientiæ; ergo. Denique idem constat ex declaratione Pii V supra allegata, in num. 24, quam statim amplius ponderabimus num. sequenti et trigesimo octavo, ex aliis juribus, quæ adducit Covarr., dict. num. 16.

32. *Distinctio quorumdam fori conscientiæ*

et pœnitentiæ. — Distinguunt autem aliqui, ut Sancius, lib. 8 de Matrim., disput. 34, numer. 29, Rodriq., quæst. 61, artic. 10, inter forum conscientiæ et pœnitentiale, quod forum conscientiæ præcise postulet, ut absolutio fiat ad levamen conscientiæ; forum autem pœnitentiale addit, quod fiat in ipso sacramento Pœnitentiæ. Unde absolutio in foro conscientiæ dari potest a clerico in minoribus; absolutio autem in foro Pœnitentiæ non nisi a sacerdote. Quæ sententia tribuitur Sylvestro, verb. *Absolutio*, 1, et Navarro, cap. 27, numer. 41; et D. Antonino, 3 p., tit. vigesimo quarto, cap. 77, in quibus nihil ad rem præsentem invenio. Unde, quamvis verum sit forum Pœnitentiæ, rigorose sumptum pro sacramentali, esse distinctum a contentioso, et a foro conscientiæ, prout extra sacramentum exerceri potest, nihilominus in præsenti existimo cum Præposito, in c. *Præterea*, de Sponsal., pro eodem accipi forum pœnitentiæ et conscientiæ, et neutram vocem arctari ad pœnitentiam sacramentalem, sed extendi ad omnem illam quæ ad satisfaciendum conscientiæ, et ad tollendum vinculum censuræ coram Deo ordinatur, ut dixi lib. 8 de Legibus, cap. 6, numero decimo sexto. Et colligi potest ex prædicta declaratione Pii V, in Jubilæo anni 1568: *Declarantes insuper* (inquit) *tam præsentes, quam alias quascumque supra concessiones similium vel dissimilium indulgentiarum a nobis aut prædecessoribus nostris hactenus emanatas, et in futurum quomodolibet emanandas litteras, Christi fidelibus ipsis, nisi ad earum effectum in foro conscientiæ et pœnitentiali consequendum duntaxat, non autem foro fori aut contentioso, nisi satisfecerint, ullatenus suffragari.* Nam ex his verbis constat, forum conscientiæ et pœnitentiale in hac materia pro eodem sumi, et solum condistingui a foro contentioso. Quoties ergo pœnitentia imponitur solum ad remedium conscientiæ, forum illud et pœnitentiale et conscientiæ esse potest, sive id fiat intra sacramentum, sive extra, dummodo fiat per potestatem judiciariam a Superiore commissam. Ergo ex illis verbis nunquam colligi potest, absolutionem a censura dandam necessario esse in sacramento Pœnitentiæ. Quapropter, ex illis verbis non potest colligi talem absolutionem in foro conscientiæ a solis sacerdotibus dari posse, ut bene notavit Navarrus, c. 27, numero quadragesimo primo, quia absolutio a censura, separata ab absolutione sacramentali, dari potest a non sacerdote, dummodo clericus sit, ut ex propria materia nunc suppono. Consideranda ergo sunt verba Indulti; nam si dirigantur ad presbyteros, ut in hoc nostro Indulto, vel ad confessores, ut in Jubilæis, tunc clarum est potestatem solis sacerdotibus delegari; si vero verba sint generaliora, ut solent esse in aliquibus privilegiis pro articulo mortis, ut in eo possit quis absolvi ab omnibus censuris, etc., a quocumque; tunc si absit sacerdos, posset inferior clericus absolvere a censura, quamvis non posset a culpa.

33. *Absolutio data in foro interno an valeat pro externo.* — An vero potestas absolvendi solum extendatur ad forum conscientiæ, quando expressa limitatio non additur, etiamsi non fiat expressa extensio, magis incertum est, ut etiam Navarrus et Covarruvias intellexerunt, uterque enim satis dubius est de sua opinione; nam privilegia et favores, præsertim animarum, ampliandi sunt; sed hujusmodi est hæc facultas, et extensio illa non est præter proprietatem verborum, imo videtur ad integram eorum veritatem necessaria, quia per ea conceditur absolutio simpliciter; absolutio autem censuræ, quæ non se extendit ad forum externum, non est absolutio simpliciter, sed tantum secundum quid; ergo. Probatur minor, tum quia vinculum censuræ maxime respicit forum externum et contentiosum; tum maxime quia absolutio in foro conscientiæ videtur parum utilis, quia de illa non potest constare Ecclesiæ, et ideo sic absolutus manet valde perplexus, quia non potest exterius agere contra censuram, saltem ratione scandali, unde si agat, ecclesiasticas pœnas incurret. Confirmatur tandem argumento sumpto a contrario ex dicta declaratione Pii V; declarat enim non posse hanc absolutionem suffragari pœnitentibus sic absolutis, *nisi satisfecerint;* ergo si satisfecerint, suffragabitur talis absolutio, etiam in foro contentioso. Propter quam declarationem id affirmant saltem in eo casu, et sub ea conditione hanc partem asseruit Emmanuel Roder., quæst. sexagesima prima, articulo sexto, et generalius Medina, in Instructione Confessorum, 2 p., c. 12; citatur etiam Navarrus, consil. vigesimo sexto, de Sentent. excommun., juxta primam impressionem.

34. His vero non obstantibus, negantem sententiam veram censeo, juxta dicta in disp. 7, de Cens., sect. 5, a numero vigesimo, in qua plane constans fuit semper Navarrus, ut videre licet cons. 47 et 48, de Sent. excomm.,

juxta impressionem Lugdunensem anni 94, et in aliis consiliis sæpe id supponit; et Sancius, num. vigesimo nono citato, et lib. 6 de Decal., cap. decimo septimo, numero quadragesimo tertio, eamque late defendit Joannes Gutierrez, lib. 1, cap. 2. Ut autem res magis intelligatur, et certa ab incertis separentur, explicandum accurate est, quid sit, quemve effectum habeat, quod absolutio valeat in foro exteriori. Duplex enim potest intelligi effectus: primus est, ut judex ecclesiasticus, si illi sufficienter constet de tali absolutione, non possit amplius judicium ferre de delicto per quod censura illa contracta est, nec de contumacia præterita, nec de quacumque irreverentia, vel injuria, quæ in progressu illius delicti vel censuræ facta sit contra claves vel pastores Ecclesiæ; et quoad hoc evidentissimum esse existimo non esse mentem Pontificis quod talis absolutio valeat in foro exteriori. Et hoc maxime probant rationes posterioris sententiæ, præcipue illa, quod absolutio in foro animæ non obstat quominus reus possit accusari, vel inquiri, et puniri in foro exteriori, nam diversus finis est unius et alterius, quia publica punitio ordinatur ad commune bonum, et ad exemplum et emendationem aliorum, et ideo non debet impediri propter solam emendationem et punitionem rei in foro animæ; nam contrarium posset vergere in grave nocumentum Ecclesiæ. Unde hoc etiam satis confirmat praxis Ecclesiæ, quam dicti auctores late commemorant. Occurrit autem peculiare exemplum ex Bulla *Compositionis*, per quam aliquis redditur tutus in foro conscientiæ, et tamen si contraxit illa debita, pro quibus compositionem accepit, per usuras, vel indebitam acceptionem, vel omissionem contra munus suum, posset nihilominus, juxta satis probabilem sententiam, de tali delicto accusari, et judicari ac puniri, convictus in foro exteriori; nunquam ergo intelligitur fieri tam plena remissio per hæc privilegia, nisi verbis expressis concedatur.

35. Alius effectus hujus absolutionis, quoad forum externum, esse potest quod si de illa sufficienter constiterit in foro externo, tanquam vera absolutio recipiatur, et consequenter non sit necessaria nova absolutio, sed solum quod a judice, qui censuram tulerat, vel ad quem de illa cognoscere pertinebat, eam ratam habeat; neque etiam possit ille pœnitens a tali judice puniri, eo quod post talem absolutionem censuram non servaverit, nec judicare illum irregularem eo quod celebraverit, verbi gratia, et similia. Et quoad hunc effectum posset facilius sustineri prior opinio, nam rationes posterioris opinionis contra hoc minus urgent; nam per hoc vel nihil, vel parum fit contra rigorem ecclesiasticæ censuræ; nec minuitur jus aut auctoritas ecclesiastici Prælati. Suntque minora hæc incommoda in absolutione lata a jure quam ab homine, et ideo in priori est verisimilior illa sententia.

36. Nihilominus tamen dicendum est, in rigore non teneri judicem ad admittendam illam absolutionem quoad hunc etiam effectum, ut nimirum æstimare debeat illum pœnitentem tanquam liberum ab illis censuris ab eo die quo fuit absolutus; sicut quando dispensatur irregularitas tantum in foro conscientiæ, si de irregularitate postea in foro exteriori constet, potest dispensatus nihilominus expelli a susceptione ordinum; et in dicto exemplo *compositionis* potest, qui compositionem accepit, per judicem compelli ad restituendum totum debitum, etc., quia non tenetur judex ecclesiasticus in suo foro servare privilegium illud, nisi per ipsum privilegium expresse compellatur, alioqui recte interpretabitur datum esse *salvo jure suo, et intra fines pœnitentialis fori*, et ita etiam habet usus et consuetudo. Ex æquitate autem poterit, et suo modo debebit judex, si illi constiterit pœnitentem per actus factos contra censuram post absolutionem nihil peccasse coram Deo, non illum ita punire ac si vere deliquisset, sed quantum expedire judicaverit, vel ad vindictam prioris contumaciæ, vel ad publicam satisfactionem, et ad auferendum scandalum, si quod intercessit; nam hoc postulat tunc ratio justitiæ ex natura rei, quia veritas debet præferri præsumptioni, quando de illa constat, ut pœna non excedat culpam.

37. *Ad rationem cum suis probationibus, in num.* 33. — Ad rationem ergo in contrarium respondetur, privilegium ex ea parte, qua potest continere odium, id est, in alterius injuriam vel commune damnum redundare, stricte esse interpretandum, et ita fieri in præsenti, maxime intercedente consuetudine, quæ est optima legum interpres. Neque hoc est contra proprietatem verborum; nam absolutio in foro conscientiæ est vera et simpliciter absolutio, nam in re ipsa vere tollit censuram, et obligationem in conscientia, quæ ex illa nascitur. Nec refert quod censura per se

pertineat ad jurisdictionem fori contentiosi, quoad impositionem ejus, quia postquam illa posita est, obligatio, quæ ex illa nascitur, maxime est in conscientia. Et ideo quando absolutio datur in conscientia, etiam manat a participatione aliqua jurisdictionis fori contentiosi, nam sola jurisdictio in foro sacramentali non sufficeret; tamen illa communicatur per hæc privilegia, cum limitatione ad privatum absolutionis modum, ut sufficiat ad tollendum reatum, et obligationem coram Deo, non tamen omnino coram Ecclesia, quæ est diminutio quædam secundum quid. Unde etiam constat, talem absolutionem non esse inutilem, tum quia vere restituit hominem consortio Ecclesiæ, et facit illum participem suffragiorum ejus, quod maximi momenti est. Tum etiam quia revera tollit omnes inhabilitates, et facit capacem beneficiorum, jurisdictionis ecclesiasticæ, etc.; tum denique quia, si censura erat occulta, tam occulte quam publice potest se gerere ut absolutus; si vero erat publica, saltem occulte et caute poterit eodem modo se gerere, et facilius etiam poterit Prælato Ecclesiæ in foro exteriori satisfacere, et ad hunc effectum deservire poterit testimonium confessoris, quod ut sit efficacius, posset interdum absolutio a censura de voluntate ipsius pœnitentis coram testibus fide dignis dari, ut Navarrus in Consiliis advertit, præsertim consil. 26, de Sent. excommun., incipit *An absolutus*, in impressione Romana anni 1591, quod omissum est in Lugdunensi anni 94.

38. *Ad confirmationem in eodem num.* 33. — Ad ultimam confirmationem ex declaratione Pii V, ut melius illius mentem percipere possem, desideravi Bullam ipsam videre, et non potui. Quantum autem a dictis auctoribus refertur, ex illa imprimis colligo, non extendi ad hoc nostrum privilegium, neque ad similia, sed solum ad eas gratias quæ conceduntur in ordine ad aliquam indulgentiam consequendam. Verba enim sunt : *Declarantes insuper, tam præsentes, quam alias quascumque super concessione similium indulgentiarum a nobis, et prædecessoribus nostris hactenus emanatas, vel in futurum quomodolibet emanandas litteras*, etc. Expendenda enim sunt illa verba, *super concessione similium indulgentiarum*, nam plane restringunt declarationem et materiam ejus. Deinde assero declarationem illam non ad hoc factam esse a Pio V, ut exponeret in quo foro valeat illa absolutio, quamvis hoc obiter et in transitu dixerit, ut statim notabo, numero sequenti, sed ad hoc ut declararet illam absolutionem non simpliciter et permanenter concedi, sed solum ad talem effectum, et ad reincidentiam, ut docte notavit Gutierez supra, n. decimo nono et vigesimo ; patet ergo ex verbis ipsis ibi : *Declarantes insuper, tam præsentes*, etc., *litteras Christi fidelibus ipsis, nisi ad earum effectum*, etc., *ullatenus suffragari, eosdemque Christi fideles juxta hujus nostræ declarationis formam et tenorem tantum, et non aliter nec alio modo uti, aut eis se juvare quoquo modo potuisse, aut posse ; quin imo eos in illas postmodum reincidisse, et in futurum reincidere*. Quæ verba adeo sunt clara, ut nulla indigeant expositione. Atque ita quamvis concederemus, ut Gutierez concedit, illam Bullam et similes valere ad absolvendum etiam in foro externo, satisfacta parte, ut prima facie verba indicant ; nihilominus nullum inde sumi posset argumentum ad alia Indulta, quæ concedunt facultatem absolvendi simpliciter. Nam illa absolutio, quæ solum est ad effectum consequendi indulgentiam, est tantum secundum quid, et ideo nihil mirum esset quod pro tunc valeret pro utroque foro, cum, statim consecuto Jubilæo, reincidatur in utroque etiam foro, et ita non sequuntur incommoda, quæ ex absolutione simpliciter et permanente sequerentur.

39. Addo vero tertio, probabiliter dici posse, neque hoc colligi ex prædictis verbis, et ita potius ex illa declaratione sumi posse argumentum pro nostra sententia ; nam si Pius V noluit absolutionem illam etiam secundum quid valere in foro exteriori, etiam satisfacta parte, multo minus valebit absolutio permanenter data. Quod autem illa fuerit mens Pii V, patet, quia illa particula, *nisi satisfecerint*, non est construenda solum cum proximis verbis, *non autem in foro fori, aut contentioso*, sed cum tota clausula præcedenti, ita ut illa verba, *non autem in foro fori, aut contentioso*, quasi per parenthesim interponantur. Ita ut sensus sit, illam absolutionem non valere in foro conscientiæ et pœnitentiæ, nisi ad effectum indulgentiæ, et satisfacta parte ; nam in foro exteriori nec isto modo valet. Hunc autem esse sensum patet, quia alias posset per tale Jubilæum dari absolutio in foro interiori, et ad talem effectum, non satisfacta parte, quod Gutierez concedit, et loquitur consequenter. Sed videtur difficile creditu, tum quia est contra communem usum omnium similium Indultorum, et communem interpretationem Doctorum :

tum etiam quia Pius V non fecit illam declarationem ad ampliandam, sed ad restringendam facultatem absolvendi. Antea vero non concedebatur illa facultas ullo modo pro foro exteriori, et pro interiori nunquam fuit concessa, nisi satisfacta parte, ut constat ex auctoribus interpretantibus indulgentias ante Pium V concessas ; ergo verisimile est Pium V non fecisse illam extensionem. Tum denique quia ex natura rei videtur injusta, et aliena ab intentione Pontificis absolutio in foro interiori, non satisfacta parte ; maxime prout communiter exponitur illa conditio, scilicet, *satisfacta parte,* vel realiter, si fieri possit, vel præstita sufficienti cautione, quantum fieri potest, quando actualis satisfactio fieri non valet ; sic enim contra rationem est absolvere quemquam non satisfacta parte, quia et est in præjudicium tertii, et ille non se disponit quantum potest vel debet ad absolutionem.

40. Sed licet hæc interpretatio, solam rationem spectando, videatur apparens, nonnullam tamen vim infert, quia vix potest juxta illam contextus ordinari. Et ideo retinendo planum sensum, consequenter dicendum est, ibi satisfactionem partis debere esse realiter exhibitam, et cum effectu, ut talis absolutio valeat in foro exteriori, hoc enim convincit ratio in ipsa confirmatione num. 33 a nobis facta. Et in hoc sensu extensio illa fuit pia, et rationabilis, voluit enim Pontifex ut ad effectum consequendi indulgentiam absolutio illa et effectus ejus non posset impediri, etiam in exteriori foro, quando creditori ita satisfactum est ut sit contentus ; non interveniente autem tali satisfactione, licet quoad Deum possit pœnitens esse dispositus, et facere quod in se est, et ideo possit juste absolvi in foro pœnitentiæ ad eumdem effectum, nihilominus, quia de satisfactione partis Ecclesiæ non constat, noluit Pontifex ut in foro contentioso valeret illa absolutio, vel potius noluit ut judex vel parochus teneretur illum publice excommunicatum ac denuntiatum, verbi gratia, admittere ad communionem, propter talem absolutionem. Sic ergo extensio illa specialis fuit in illo modo absolutionis, propter brevitatem ejus et necessitatem, absque præjudicio tertii, et ideo non licet ab illa sumere argumentum, ut dixi, ad alia Indulta, quæ absolutam facultatem concedunt ad simpliciter absolvendum : imo per argumentum a speciali potest inde contrarium colligi.

De tertia clausulæ particula, a pœnis ecclesiasticis.

41. *Prima opinio, per pœnam intelligens irregularitatem ex delicto.* — Ultimo superest explicanda illa particula, *et pœnis ecclesiasticis,* quid nimirum significet vel comprehendat, et præsertim occurrit morale dubium, an comprehendat illam irregularitatem, quæ propter delictum imponitur ; esto enim non sit censura, est tamen vere pœna ecclesiastica, adeo ut si quis excusetur a culpa, illam non incurrat, ut patet de irregularitate quæ imponitur celebranti cum excommunicatione majori, et similibus. Ergo comprehenditur saltem sub illa particula, *et pœnis,* alias vix intelligi potest quid per illam particulam addatur ultra censuras. Atque hanc partem habere auctoritatem gravium Doctorum, et probabiles rationes, ideoque in praxi posse ut probabilem admitti, urgente casu, in quo non sit facilis recursus ad Episcopum, affirmat Henriquez, lib. 7 de Indulg., cap. decimo tertio, numero sexto. Hanc sententiam licet alio modo explicatam, late defendit Gutierez, lib. 1 Canonicarum quæstionum, c. 3, citans Sotum, Cordubam, et alios modernos; limitat tamen illam, ut habeat locum solum in irregularitate quæ propter delictum imponitur, commissum contra ecclesiasticam censuram, seu quod a censura ducit originem, ut est excommunicatum celebrare, ordinare, aut ordinari, ut ita excludat irregularitatem contractam ex homicidio voluntario, nam hæc non est pura pœna, sed etiam inhabilitas propter indecentiam effusionis sanguinis ; prior vero irregularitas est tantum pœna. Imo addit, etiamsi in Indulto non adderetur particula hæc, *et pœnis,* ratione prioris, *et censuris,* posse tolli hanc irregularitatem, quia trahit originem a censuris.

42. *Impugnatur dicta opinio, quamvis illa irregularitas esset pura pœna.* — Hæc vero opinio in materia de irregularitate, disp. 40, sect. 3, numero tertio, et generatim de censur. in gen., disp. 1, sect. 3, a nobis improbata est, et nunc etiam displicet. Et imprimis non sufficienter numerantur irregularitates ab illis auctoribus ; aliquæ enim sunt irregularitates, quæ sunt puræ pœnæ, et non ducunt originem a censuris, ut est illa quæ contrahitur ex rebaptizatione passiva vel activa ; vel quæ (secundum sententiam multorum) contrahitur propter delictum suscipiendi Ordines furtive, aut extra tempora, vel

sine licentia proprii Prælati, et similibus. Item de illa quam quis contrahit, ministrando in Ordine quem non habet; item per crimen hæresis, et si quæ sunt similes, nam hæ omnes puræ pœnæ dicendæ sunt, juxta illam sententiam, non minus quam illæ quæ imponuntur propter violationes censurarum, et tamen in illa partitione omittuntur. Deinde quod irregularitas ducat originem a censura, non refert ut sub nomine censurarum includatur, vel (quod idem est) ut per potestatem *absolvendi a censuris,* ut sic, tolli possit, quia non est per se conjuncta cum censura, ut putetur comprehensa tanquam accessorium cum principali, sed est omnino per accidens, et remote contracta propter novam culpam contra censuram commissam. Item quamvis incurratur occasione censuræ, tamen ipsa non est censura, ut constat ex cap. *Quærenti,* de Verb. signif., et quia non est medicinalis pœna, sed tantum vindicativa. Ergo nulla probabili ratione comprehendi potest sub nomine *censuræ;* alias si mihi daretur tantum potestas absolvendi ab excommunicatione, possem nihilominus tollere omnem aliam censuram, vel irregularitatem contractam per peccatum commissum occasione excommunicationis, quia licet non sit excommunicatio, ducit originem ab excommunicatione. Consequens autem plane est absurdum, et inauditum; nihil ergo refert ille modus originis a censura, sed intrinseca natura et conditio ipsius irregularitatis pensanda est; unde dubitari non potest quin idem judicium ferendum sit de omnibus irregularitatibus, quæ sunt pœnæ delictorum (saltem excepto homicidio), sive illa delicta sint contra priores censuras, sive contra Baptismum, Ordinem, et similes.

43. *Impugnatur quarto et principaliter, quod irregularitas non sit pœna proprie.* — Neque etiam (quod ad rem præsentem magis spectat) sub pœnis comprehenduntur hæ irregularitates in hoc Indulto, ut recte docuit Navarrus, in Summa, cap. 27, n. 250, alias 254, et num. 194, ubi citat Dominicum, Alexandrum, et Villadiegum, quam etiam in Consiliis sæpe repetit, consilio 18, de Simonia, 66, de Sent. excommunicat. Probatur primo, quia juxta consuetudinem et stylum Curiæ, sub generali clausula absolvendi a pœnis non venit irregularitas, ut dicti auctores testantur, sicut etiam non venit depositio, degradatio, imo (ut existimo) nec perpetua suspensio, cujus rationem infra, num. 48, assignabimus. Nunc vero de irregularitate specialiter dici potest, nunquam esse puram pœnam, sed aliquid indecentiæ, vel mysticæ significationis, in ea semper considerari. Propter quod ejus dispensatio, generaliter loquendo, Summo Pontifici reservata est, c. 1, de Sentent. excomm., in 6, ubi etiam significatur multo difficilius tolli irregularitatem, quam suspensionem; quod etiam habetur in cap. primo, de Sent. et re judicat., in 6, et expresse in c. *Cum illorum*, de Sentent. excommunicat., major censetur dispensatio ab irregularitate, quam absolutio ab excommunicatione etiam majori, et contracta propter clerici percussionem. Secundo, quia irregularitas non tollitur per absolutionem, sed per dispensationem; quæ duo sunt valde diversa, ut dicemus, traditque Burgasius de Irregularitate, sexta parte, tit. de Schismaticis, numero decimo nono, et tit. de Sortilegiis, n. 11.

44. At vero Gutierez supra indicat, hoc verum esse in foro exteriori; quia irregularitas etiam pœnalis, de qua agimus, licet proveniat (inquit) ex censura, habet quiddam plus in foro exteriori delendum, nempe impedimentum quo ligatus est clericus in eodem foro, ut celebrare non possit, quod non tollitur absolutione, sed dispensatione et habilitatione. Ecclesia autem in foro exteriori nunquam introduxit formam absolvendi ab irregularitate, sed dispensandi; in foro autem interiori talis irregularitas tollitur quibuscumque verbis, sive absolvendi, sive dispensandi. Unde sentit quod, licet Indultum expresse concedat potestatem confessori ad absolvendum ab omni censura et pœna in foro interno, et externo, facta satisfactione; nihilominus non posset tollere irregularitatem in foro exteriori, sed tantum in interiori, quia in illo non datur absolutio irregularitatis, sed in hoc tantum.

45. Nullo autem jure aut ratione probat hanc distinctionem Gutierez, nec ego video quomodo fundari possit; si enim Ecclesia non introduxit formam absolvendi, sed dispensandi tantum irregularitatem in foro exteriori, peto ubi illam introduxerit in foro interiori; nam si illam non introduxit etiam pro illo foro, non possunt confessores sua auctoritate illam introducere, ut per se constat; at Ecclesia non magis pro uno foro quam pro alio illam introduxit, aut certe ostendatur ubi locorum; nulla enim lex scripta de hoc ostendi potest, nec consuetudo, quia hæc ad factum pertinet, et ostendi non potest; præsertim

cum graviores auctores dicant id esse contra consuetudinem et stylum Curiæ. Neque etiam dici potest per hoc Indultum illam formam introductam esse, nam de hoc disputamus, et ita supponitur quod probandum est. Maxime quia hæc Indulta non introducunt formam, sed supponunt et dant potestatem ad utendum illa; ergo si ante talia Indulta non erat in Ecclesia introducta absolutio, sed dispensatio irregularitatis in quocumque foro, certe per illa non fuit introducta, sed facultas per illa data est accommodata verbo *absolvendi*. Præterquam quod si hoc admittitur quoad forum internum, eadem ratione esse admittendum quoad externum, quando Indulta expresse extenderent concessionem suam ad forum externum. Accedit, quod forma, sive absolvendi, sive dispensandi, quantum ad substantialia verba, ut sic dicam, non potest esse diversa in interno et externo foro, tum quia ad eumdem substantialem effectum ordinatur, tum etiam quia in secreto foro assumitur ex usu Ecclesiæ in exteriori foro, quia non est multiplex Ecclesiæ institutio, nec aliunde sumi potest. Aliud etiam in ea responsione, quæ ex Medina sumpta est, mihi displicet, quia totam differentiam inter absolutionem et dispensationem ponit in verbo absolvendi ac dispensandi, cum tamen differentia non in vocibus, sed in re ipsa ponenda sit, alioqui non multum referret diversitas vocis, si res esset eadem, et per utramque vocem significaretur; absolutio autem et dispensatio non voce tantum, sed re ipsa differunt, ut disp. 1, de Cens., sect. 3, n. 6, notavi, et infra, in numero quadragesimo octavo, attingam, et hoc modo cadit in irregularitatem dispensatio, non absolutio, ideoque non comprehenditur sub potestate absolvendi; in quo autem illa differentia posita sit, explicabitur in sequenti puncto.

46. *Secunda opinio verior, per pœnam intelligi imprimis ecclesiasticam.— Prima conditio pœnæ ecclesiasticæ. — Secunda conditio.* — Restat ergo declarandum, quid addatur in illo Indulto, *pœnarum* nomine, ultra censuras. Non enim possumus de quacumque pœna illud intelligere, alias posset etiam suspensio vel depositio per illam facultatem absolvi; nec etiam potest coarctari ad solas illas pœnas, quæ impediunt absolutionem a peccatis, ut Navarrus supra sentire videtur, quia nulla pœna præter excommunicationem aut interdictum personale illam impedit. Dicendum ergo censeo, illo verbo comprehendi pœnas ecclesiasticas, quæ ex vi sententiæ, per quam imponuntur, non habent positivam perpetuitatem, aut definitam durationem, sed pendent semper ex arbitrio judicis, nam hoc arbitrium committitur confessori per hanc clausulam, et in hujusmodi pœnas cadit propria absolutio, absque ulla dispensatione proprie dicta. Hoc non invenio sub his verbis, nec sub alia generali regula explicatum ab auctoribus, sed solum utuntur exemplis, et fatentur quasdam pœnas posse tolli, et non alias, rationem tamen differentiæ non assignant. Primum ergo, quod pœna debeat esse ecclesiastica, in ipso Indulto expresse declaratur; ut autem aliqua pœna ecclesiastica sit, duo videntur necessaria. Primum, ut sit pœna aliquo modo spiritualis, et non mere temporalis aut corporalis. Et hac ratione pœna pecuniaria non comprehenditur sub hac clausula, ut Navarrus aperte sentit, et Henriquez ex illo, et Soto expressius declarat. Idem ergo existimo de quacumque pœna, quam reus non debet voluntarie suscipere, sed pati; nam talis pœna nec ecclesiastica est proprie, cum a quolibet judice imponi possit; nec ab illa potest reus absolvi, nisi tollendo a judice potestatem et jus quod habet ad puniendum illum, quod per hoc privilegium non conceditur. Deinde necessarium est ad ecclesiasticam pœnam, ut per canonem, vel judicem ecclesiasticum sit imposita. Unde, si quis promisit jejunare, verbi gratia, si hoc vel illud ageret, et postea pœnam incurrat, non poterit absolvi a tali pœna ex vi hujus clausulæ, quia, licet illa pœna sit spiritualis, non est ab Ecclesia illata, sed ex voto, et ideo ad aliam clausulam commutatio ejus spectat, licet oppositum sentiat Navarrus supra, sine probatione. Contra quem etiam facit, quod votum pœnale non absolvitur proprie, sed dispensatur, commutatur, vel irritatur; illud autem est proprie pœnale votum. Per ecclesiasticum autem judicem intelligimus Prælatum, sive per legem, sive per sententiam pœnam imponat.

47. *An confessarius sit judex ecclesiasticus. — Confessarius per hoc privilegium non tollit pœnas alias positas.* — Dubitari autem potest an includatur etiam confessor. Nam partem affirmantem tenet etiam Navarrus supra, et videtur probabilis, quia ille etiam est ecclesiasticus judex. In contrarium autem est, quia sequeretur posse pœnitentem per hanc clausulam absolvi ab omnibus pœnitentiis sacramentalibus, a prioribus confessoribus imp...

sitis, quod fieri non potest, ut constat ex materia de sacramento Pœnitentiæ. Sequela vero patet, tum quia illa est quædam pœna ecclesiastica a paritate rationis; tum etiam quia confessor non potest aliam pœnam propriam imponere, nisi sacramentaliter; nam si aliquid aliud præcipit faciendum vel omittendum in remedium peccati, illud non est pœna, sed medicina, quia non est ad vindicanda præterita peccata, sed ad præcavenda futura. Unde, si necessitas durat, non potest tolli a sequenti confessore propter quodcumque privilegium, quia esset irrationabile; si vero necessitas cessavit, poterit tolli non tam absolutione, quam interpretatione, quod non proprie est tollere, sed declarare obligationem cessasse; quia cessante adæquato fine obligationis legis, cessat lex. Qui discursus videtur mihi efficaciter probare, hanc absolutionem a pœna non posse habere locum in pœnis impositis a confessario ut sic; quod addo, quia si confessarius simul esset Prælatus, posset ut talis aliquid præcipere, sed non ex notitia confessionis, invito pœnitente, de quo alias. Igitur pœna ecclesiastica proprie est illa, quæ per ecclesiasticas leges, aut Prælatos Ecclesiæ extra confessionem imponitur, et aliquo modo spiritualis est, ac voluntarie exercenda seu servanda ex conscientiæ obligatione.

48. *Intelligitur deinde talis pœna quæ non sit perpetua simpliciter.* — Ultra hoc autem diximus necessarium esse ad effectum hujus clausulæ, ut talis pœna non sit perpetua positive, id est, non tantum indefinite lata sine præfixione termini, quæ solet vocari perpetua negative, sed excludendo omnem remissionem, seu finem. Et hoc modo probatur inductione in depositione aut degradatione reali, aut verbali, quam nullus dixit posse per hanc clausulam tolli; cujus ratio non potest aliunde sumi quam ex perpetuitate. Idem ergo erit de omni pœna sic perpetua. Et ob hanc causam existimo non comprehendi etiam irregularitatem, quia est pœna positive perpetua. Ratio etiam reddi potest, quia pœna perpetua non potest tolli, nisi interveniat dispensatio, et ideo ubi comprehenditur sola absolutio, non includitur talis pœna. Antecedens explicatur: nam in hoc differt absolutio a dispensatione, quia per absolutionem non derogatur communi et ordinario juri, sed potius exercetur actus debitus secundum jus, quando subjectum est dispositum; per dispensationem autem derogatur communi juri aliquo modo, quatenus particularis persona eximitur ab ordinaria regula juris. Et hinc est ut absolutio ab excommunicatione, quantumvis reservata, non habeat dispensationem adjunctam, si justa sit. Unde cum conceditur facultas ad absolvendum a tali censura, non conceditur actus qui secundum se sit præter jus, sed solum delegatur jurisdictio, ad exercendum actum consentaneum juri communi, ei qui illam non habebat. At vero irregularitas nunquam tollitur nisi ex parte infringendo illud jus, quod illam ut perpetuam imponit, ideoque nunquam sine dispensatione tollitur, et ideo existimo dictum esse in jure, plus esse tollere irregularitatem, quam canonis excommunicationem. Unde etiam sequitur alia differentia inter absolutionem et dispensationem, quod absolutio non requirit specialem causam, sed solum quod ex parte personæ absolvendæ sit dispositio, seu non repugnantia, et in alio sit potestas; dispensatio vero præter potestatem requirit causam, vel ut valide fiat, ut in votis etiam pœnalibus, vel saltem ut licite, ut in irregularitatibus, et aliis quæ sunt de jure humano. Quia ergo nulla pœna perpetua secundum jus ordinarium auferri potest, ideo in ea non habet locum mera absolutio, sed dispensatio necessaria est, ac proinde non comprehenditur sub potestate, quæ ad absolvendum tantum datur, et non ad dispensandum.

49. *Imo nec intelligitur pœna temporaria certi termini.* — Ex quo infero, idem censendum esse de quacumque pœna in vindictam delicti præcise ac definitive, ut sic dicam, imposita sive per legem, sive per sententiam hominis, etiamsi non sit perpetua, si sit ad certum terminum ita præfixum, ut immutari non possit secundum ordinarium jus, quantumvis reus sit emendatus, ut est inhabilitas, vel privatio, aut suspensio ab officio ad certum tempus, vel prohibitio, verbi gratia, ab ingressu Ecclesiæ, similiter ad præfixum terminum, et similes, de quibus diximus supra non esse proprie censuras, quod etiam fatetur Navarrus, dict. n. 254; vult tamen additionem hujus particulæ, *et pœnis,* quæ in hujusmodi Indultis fit, propter has pœnas fieri; tamen, consequenter loquendo, videtur esse eadem ratio de his pœnis quæ de perpetuis; quia, sicut perpetuæ tunc præcise imponuntur pro semper, ut sine dispensatione principis auferri non possint, quia repugnat ordinario juri, ita hæ pœnæ præcise imponuntur

pro tanto tempore, et ideo quod pro illo cessent, repugnat legi, et consequenter fieri non potest sine dispensatione ; ergo etiam hæ pœnæ non sunt absolubiles, ut sic dicam, sed dispensabiles; ergo eadem ratione non comprehenduntur sub hac clausula. Et confirmatur congruenti ratione, nam postquam delictum est definitive judicatum ac punitum, et res transiit, ut sic dicam, in rem judicatam, non est verisimile velle Pontificem dare facultatem ad immutandam pœnam, quia hoc multum derogaret rigori justitiæ, et disciplinæ ecclesiasticæ, maxime cum illa pœna talis sit, ut jam non pendeat ex dispositione aut conversione pœnitentis, sed præcise propter peccatum præteritum sustineatur, et ideo jam non pertineat ad absolutionem vel conversionem pœnitentis, propter quam maxime videtur hæc facultas concedi.

50. *Explicatur demum quid per vocem* a pœnis *intelligatur.— Hæc explicatio suadetur.*— Quæ ergo pœnæ per illa verba adduntur ultra censuras ? videmur enim exclusisse omnes, quæ cogitari possunt, quæque a Navarro et Henriquez numeratæ sunt, et quæ sumi possunt ex glossa, in c. *Ad reprimendam*, de Offic. ordin., verb. *In canonibus*. Respondetur consequenter ad dicta, comprehendi omnem pœnam ecclesiasticam, quæ sine dispensatione per propriam absolutionem ab auctore legis, vel a judice, qui illam imposuit, auferri potest; nonnullæ enim pœnæ hujusmodi sunt, etiamsi non sint propriæ censuræ, et propter illas additum fuit in Indulto verbum illud, *et a pœnis ecclesiasticis*. Sunt autem hujusmodi illæ pœnæ, quæ non sunt medicinales, sed vindicativæ, et ideo non sunt censuræ, et tamen nec perpetuæ sunt, nec ad tempus præfixum imponuntur, sed vel indefinite ad arbitrium imponentis, vel, licet assignetur terminus, semper est cum subordinatione ad judicium Superioris, ut si persona id meruerit, possit antea personam absolvere a tali pœna. In hujusmodi enim pœnis non est necessaria dispensatio, sed jure ordinario tolli possunt ad prudens arbitrium judicis, nec requirunt aliam causam, præter bonam dispositionem pœnitentis. Has ergo pœnas intelligo comprehensas sub hoc verbo, ut est suspensio ad arbitrium sedis, prohibitio a communione per annum, verbi gratia, nisi Superior judicet personam ita esse dispositam, ut remitti possit pars temporis, et similes. Hanc autem sententiam sic explicatam probo, tum a sufficienti enumeratione ; non enim possumus dicere per illa verba nihil addi, sed solum poni ad majorem explicationem ; quia potius confunderent, et obscuriorem redderent facultatem, si nihil adderent; nullus autem alius modus explicandi hoc additum probabilior, aut æque probabilis apparet ; hic autem sufficienter rem declarat, et optime etiam consonat cum verbo absolvendi, nam materia *circa quam* debet esse proportionata actui et potestati ; ergo.

De clausula alia privilegii, pro commutandis votis et petendo debito.

51. *Remittitur hæc materia ad lib. de Voto.* — Supererat explicanda alia clausula, quæ huic facultati adjungitur in prædicta Bulla de commutatione votorum, quæ confessariis Societatis conceditur. Sed de hac facultate nihil speciale occurrit, præter ea quæ supra in materia de voto generaliter dicta sunt. Solum oportet observare, illam facultatem expresse fuisse extensam ad vota jurata, dummodo commutatio in alterius præjudicium non cedat, per Gregorium XIII, in Bulla *Ad perpetuam rei memoriam*, anni 1575. Præter hanc vero per communicationem cum aliis religionibus, possunt confessores Societatis uti facultate Benedictinis concessa a Martino V, ad dispensandum in votis non reservatis Papæ, juxta modum eis præscriptum in nostro Compendio, verb. *Dispensatio*, § 10. De qua facultate videnda etiam sunt dicta in genere in materia de voto. Præter hæc sunt duæ aliæ facultates, quæ in Societate concedi possunt confessoribus ad dispensandum in impedimento petendi debitum contracto per illicitam copulam habitam, post factum matrimonium, cum consanguinea conjugis, vel etiam ortum ex voto simplici castitatis, ut habetur in eodem Compendio, § 8 et 9, ubi consideranda sunt et observanda, quæ pro usu harum facultatum notantur. Cætera autem, quæ desiderari possent, ex generali materia de dispensatione petenda sunt.

CAPUT III.

QUID POSSINT ET DEBEANT RELIGIOSI SOCIETATIS PRÆSTARE IN SACRAMENTI EUCHARISTIÆ ADMINISTRATIONE.

De hoc ministerio specialem addidit facultatem idem Paulus III, in eadem Bulla, in qua postquam concessit facultatem supra, lib. 6,

cap. 3, a numero sexto, explicatam, dicendi Missas ante lucem, vel post meridiem, subdit : *Et post seu ante illarum celebrationem, aut alias Christi fidelibus ipsis Eucharistiæ, et alia ecclesiastica sacramenta sine alicujus præjudicio ministrandi, diœcesanorum locorum, Rectorum parochialium, et aliarum Ecclesiarum, aut quorumlibet aliorum licentia minime requisita.* Circa quam facultatem duo a nobis breviter explicanda sunt, scilicet potestas per illam concessa, et usus ejus.

1. *Ministratio Eucharistiæ eget potestate. — Id ostenditur.*— Circa priorem partem supponendum est, in hoc sacramento locum habere quod supra, initio cap. 2, generatim diximus, neminem posse illud licite ministrare fidelibus, nisi ad hoc habeat jurisdictionem ordinariam, vel delegatam, seu licentiam alicujus ordinarii pastoris; quia præbere hoc sacramentum fidelibus est unus ex potissimis actibus pascendi illos, et ideo per se pertinet ad pastores, nec potest licite ab aliquo propria auctoritate usurpari, ut latius dixi, in 3 tom., tertia parte, disp. 72, sect. 2. Cum ergo presbyteri Societatis jurisdictionem ordinariam non habeant, indiguerunt hac facultate ad hoc ministerium præstandum.

2. *Dictam potestatem valet Pontifex immediate dare.—Imo de facto dedit.*—Deinde suppono posse Pontificem concedere hanc facultatem independenter ab inferioribus Prælatis, seu pastoribus. Hoc certissimum est, ac de fide, et constat ex suprema Pontificis potestate prorsus independente ab omnibus inferioribus. Item ex dictis supra, c. 1, n. 2, et latius in materia de Pœnitentia, disp. vigesima sexta, de facultate audiendi confessiones, quæ difficilior videri poterat, quia majorem jurisdictionem requirit. Denique id constat ex facto, nam expresse Paulus III hanc concedit facultatem in dictis verbis, et iterum in alia Bulla *Paulus Episcopus*, anni 1549, ubi quoad aliqua magis illam explicat, dicens : *Nec non omnibus, et singulis Christi fidelibus, tam forensibus, quam in civitatibus et locis, in quibus socii prædicti consistunt, commorantibus, aut illac transeuntibus, Eucharistiæ sacramentum (quod in suis Ecclesiis tenere decenter socios præfatos volumus) quocumque anni tempore, præterquam in festo Paschatis resurrectionis Dominicæ, et mortis articulo, nisi necessitas urgeret, eorumdem fidelium parochialium Ecclesiarum Rectorum licentia minime requisita, accipere libere et licite valeant.* Et similia privilegia fuerunt antea mendicantibus concessa, scilicet Minoribus a Nicolao V, ut habetur in libro Monumenta ordinum, concessione 249, et in Supplemento, concessione 159. Idem Sixtus IV, in eodem, Monumenta, concessione 160. Quibus privilegiis etiam gaudet Societas per viam communicationis. Quare non est dubium quin nostris religiosis hoc liceat, nulla requisita inferiorum pastorum facultate.

3. *Objectio diluitur. — Replica removetur tripliciter.*— Objici vero potest prohibitio sub censura facta a Clemente V, in Clementina *Religiosi*, de Privileg., qua prohibet omnibus religiosis sacramentum Eucharistiæ ministrare sine licentia speciali parochorum, et concludit, *nullo religiosis eisdem super hoc exemptionis vel alio privilegio suffragante.* Respondeo, de hac Clementina dubitari posse an revocet privilegia prius de hoc lata, vel potius supponat (quod forte probabilius est) nulla circa hoc fuisse antea concessa, quod paulo inferius examinabimus. De privilegiis autem postea concessis, certum est non posse per illam Clementinam revocari nec impediri, cum par in parem non habeat imperium, et posterior voluntas semper efficacior sit; constat autem omnia privilegia, quæ citavimus, esse posteriora. Dices, in eis non revocari expresse dictam Clementinam, quod necessarium esset. Respondetur imprimis, in hujusmodi Indultis semper adjungi revocationem sufficientem. Deinde, quando revocatio fit in actu exercito, ut sic dicam, dando contrariam facultatem, non esse necessariam revocationem in actu signato. Denique, cum in illa Clementina dicatur, *sine licentia parochialis presbyteri*, a fortiori intelligitur sine licentia Episcopi, ut infra dicam, et multo magis sine licentia Papæ, et ita impletur conditio in ea postulata.

4. *Arguitur jam contra hoc privilegium quoad clausulam* sine alicujus præjudicio. — Tertio, circa illa verba, *sine alicujus præjudicio*, inquiri potest quid per illa significetur, aut quæ limitatio vel exceptio illa sit. Et ratio dubitandi est, quia ministrando Eucharistiam alicui, nemini potest fieri injuria, nisi tantum parocho, aut Prælato illius, ad quem spectat jus administrandi illam ; sed hæc injuria cessat ratione aliorum verborum, *quorumlibet licentia minime requisita;* ergo vel illa verba nihil operantur, vel repugnant his ultimis. Responderi potest primo, illa verba non esse addita propter Eucharistiam, sed propter alia sacramenta, de quibus

ibi etiam generatim mentio fit; sed quomodo hoc in aliis locum habeat, infra, capite sequenti, videbimus. Secundo ergo dicitur, illa verba fortasse addita esse, quia per hanc facultatem non tollitur jus Prælatorum, quod habent ad prohibendum subdito, propter justas causas, ne communicet; id enim facere possunt, non solum per censuram excommunicationis aut interdicti (quod est certum in his qui talem jurisdictionem habent) sed etiam per simplicem prohibitionem in pœnam alicujus delicti, vel propter aliam justam causam. Tunc ergo in præjudicium Superiorum esset, si contra hujusmodi prohibitionem alicui Eucharistia daretur, et maxime si ei persuaderetur licitum sibi esse a nostris sacerdotibus Eucharistiam accipere, non obstante sui Prælati probibitione. Hac ergo de causa dici potuit: Sine præjudicio alterius, scilicet, habentis jurisdictionem in eum cui administranda est Eucharistia, ut bene argumentum probat, non vero propter solam jurisdictionem administrandi, in hac enim non potest fieri præjudicium, ut recte etiam probatum est, sed propter jus prohibendi talem usum ex justa causa. Unde fit, si prohibitio Superioris sit omnino injusta, licitum esse, illa non obstante, ministrare, quia tunc non fit ei præjudicium; oportet tamen ut injustitia sit evidens, nam in dubio pro Superiore præsumitur. Sequitur etiam, si proprius parochus vel Episcopus prohibeat subdito non quidem communionem simpliciter, sed ne illam a nostris sacerdotibus recipiat, talem prohibitionem nihil obstare huic facultati, quia, illa supposita, præceptum est injustum, et directe repugnans privilegio Pontificis, et ideo nullum est præjudicium talis Superioris, etiamsi contra hujusmodi prohibitionem ejus agatur. Alio item modo potest intelligi præjudicium tertii excludi per illam particulam quoad circumstantias talis actus, ut, verbi gratia, quoad circumstantiam loci, quia ex vi hujus facultatis non potest religiosus Societatis ministrare Eucharistiam in aliena Ecclesia contra voluntatem Rectoris ejus, nam hoc cederet in præjudicium ejus. Item quoad circumstantiam temporis, ut, verbi gratia, si eo tempore daretur, quo parochiani tenentur vel in suis Ecclesiis adesse, vel Eucharistiam a propriis pastoribus accipere.

5. Et quidem verisimile est, propter hanc ultimam causam præcipue positam esse illam limitationem; et ideo fortasse in altera Bulla, quam citavi, idem Paulus III, omissa illa exceptione de præjudicio tertii, addit alteram de die Paschatis, et de articulo mortis; nam quia his temporibus obligat præceptum Eucharistiæ divinum vel ecclesiasticum, et ad pastores ordinarios animarum pertinet cura ovium, præcipue quoad observationem præceptorum, ideo pro illis duobus temporibus censentur habere speciale jus, fierique illis præjudicium, si absque eorum facultate vel consensu Eucharistia ministretur; non quod, si vellet Pontifex, non posset, cum possit sibi illam curam reservare, et cui voluerit committere, sed quod multum per hoc derogaret juri propriorum pastorum, et ideo non faciat, nec fieri expediat. Unde etiam in antiquis privilegiis similis exceptio fere semper posita est, et existimo, quamvis non fuisset expressa, subintelligendam semper fuisse, ita ut in clausula generali non comprehendantur illi duo casus, nisi in specie concedantur, ut in citato loco 3 tomi dixi. Et ideo, quamvis Julius II concesserit Minimis (ut habetur in eorum supplemento, concessione 143, et in nostro, verb. *Eucharistia*, § 4), ut possint ministrare in suis Ecclesiis, ac ministrari facere sacramentum Eucharistiæ quibuscumque personis, quoties opus fuerit, nihilominus non existimo ibi esse comprehensam communionem Paschalem, seu annuam, quia casus adeo specialis non comprehenditur in generali clausula.

6. *An ob aliud privilegium cesset præjudicium dando Eucharistiam in paschate.—Judicium auctoris.* — Dubitari autem potest an ex aliquo alio privilegio, in quo expresse hoc concedatur, nostris religiosis vel aliis mendicantibus, per communicationem liceat. Et ratio dubii est, quia tale privilegium concesssum est (ut refert Emmanuel Rodericus, quæst. 56, articulo tertio) in specialem favorem monasterii ordinis S. Hieronymi S. Mariæ de Guadalupe, ex compendio privilegiorum ordinis S. Hieronymi, § 2 et 6. Et addit prædictus auctor, quod licet hoc privilegium in principio fuerit speciale illius loci propter insignem religionem et devotionem ejus, postea per concessionem Pii IV et Pii V extensum esse ad totum illum ordinem per generalem clausulam, quia omnia similia singularia privilegia, cuicumque monasterio specialiter concessa, omnibus aliis monasteriis communicantur, etiamsi in eis propria et peculiaris ratio, quæ movit ad primam concessionem, non inveniatur. Unde ulterius infert per viam communicationis posse omnes religiones mendicantes

gaudere eodem privilegio, sicut gaudent omnibus aliis religioni S. Hieronymi concessis. Hæc tamen tam ampla extensio nullibi (quod ego sciam) est usu recepta, nec facile posset introduci sine scandalo pastorum Ecclesiæ; et ideo (quidquid sit de ipsius rei probabilitate) non consulerem usum talis privilegii, imo admonerem fideles communicantes in die Paschatis in Ecclesiis religiosorum sine licentia parochorum, ut timerent censuras a diœcesanis latas in eos qui suis parochiis non satisfecerunt. Imo etiam monerem religiosos introducentes talem usum, ut timerent excommunicationem dictæ Clementinæ *Religiosi*, de Privilegiis, quia non censeo illam doctrinam adeo probabilem et securam, ut liceat illa in praxi uti, tum quia illa tam ampla extensio per duplicem communicationem, et in re odiosa contra jus parochorum, et parum fructuosa fidelibus, videtur profecto aliena ab intentione Pontificum, atque talem esse, ut sub generali clausula numquam sit comprehendenda propter specialem rei difficultatem. Tum etiam quia hinc ortum est, ut etiam post concessionem Pii IV et Pii V nunquam mendicantes vel alii religiosi ausi fuerint tali uti privilegio. Imo dubito an reliqua monasteria ejusdem ordinis S. Hieronymi illo utantur, nisi pro suis familiaribus, vel aliis ita sibi conjunctis, ut difficile possint obligari ad communicandum in parochia fortasse distante. Tum denique quia privilegium illud datum videtur non tam in favorem monasterii, vel religionis ut sic, quam peregrinantium ad illam Ecclesiam B. Virginis; unde verisimile est non comprehendi sub illa generali ampliatione, imo, eo ipso quod transferatur privilegium ad aliam domum, videtur cessare fundamentum ejus. Ob has ergo fortasse causas, vel saltem ad tollendas occasiones offensionum, nulla in privilegiis Societatis seu Compendio eorum facta est mentio hujus ampliationis; imo regula 27 nostrorum sacerdotum præcipit ut moneantur pœnitentes de communicatione in sua parochia tempore Paschæ.

7. *Quid intelligatur per diem Paschæ.* — Occurrebat autem statim declarandum, quomodo intelligenda sit hæc exceptio diei Paschatis; sed quia de hac re late dixi in citato loco 3 tomi, ea hic repetere non erit necesse. Solum hic addo (quod ibi consulto prætermisi) expositionem ibi datam de die Paschæ, id est, de communione Paschali, esse consentaneam declarationi nostrarum Constitutionum, p. 7, c. 4, § 5, ubi dicitur: *Pascha intelliguntur octo dies ante, et totidem post ipsum festum;* quod dictum est, quia secundum communiorem Ecclesiæ consuetudinem, intra omnes illos dies impleri potest ecclesiasticum præceptum communicandi intra annum. Unde ubi consuetudo plures dies complecteretur ad implendum præceptum, omnes illi nomine Paschæ comprehenderentur. Et ideo additur in eadem declaratione, posse ad communionem admitti in nostris Ecclesiis illos, qui, cum jam suis parochiis satisfecerint, vellent iterum aut sæpius illis quindecim diebus communicare. Quod recte et juxta mentem Pontificum mihi dictum videtur, ut dicto loco probavi, et secutus est Emmanuel Rodericus supra, ita etiam mecum intelligens similem exceptionem positam in privilegiis suæ religionis, etiamsi festum Resurrectionis expresse nominent, quamvis alii vocem illam aliter interpretati fuerint.

8. *Ob urgentiam præcepti annui possunt fideles accipere a nostris Eucharistiam in defectu parochi. — Id tamen non procedit quoad vagabundos.* — Quæri ulterius potest, in quibus casibus liceat religioso Societatis communionem Paschalem dare fidelibus, non obstante hac exceptione. Respondeo breviter, ex vi prædicti Indulti nunquam licere, nisi necessitate urgente, nam hæc limitatio his verbis ibidem additur; censebitur autem necessitas urgere, tunc solum quando persona est impotens ad communicandum in sua parochia, vel ad petendam facultatem a suo parocho; tunc enim in ordine ad occasionem implendi præceptum est vera necessitas, et non concurrentibus illis duabus circumstantiis nulla esse potest. Tenebitur autem in eo casu satisfacere postea suo parocho, et similiter parochus, si de necessitate et de communione suscepta ei satis constiterit, non poterit subditum cogere ad communicandum iterum. Hinc vero inferunt aliqui, posse dari communionem Paschalem omnibus iter agentibus, in nostris Ecclesiis, absque alicujus parochi facultate, quia occurrit dicta necessitas. Sed hoc *ex vi hujus privilegii* incertum mihi est. Et imprimis distinguendum est de vagabundis, et de iter agentibus; nam de prioribus, certum existimo non posse *ex vi hujus privilegii* communionem Paschalem accipere in nostris Ecclesiis; quia tenentur implere præceptum in ea parochia, in qua eo tempore inveniuntur, nam ibi sunt vere subditi, et non habent alium certum parochum vel pas-

torem : unde ibi censentur habere domicilium eo modo quo illius sunt capaces.

9. *In peregrinis etiam non videtur dari casus necessitatis.* — De peregrinis autem non est res adeo certa, quia habent suum firmum domicilium, in quo proprium parochum habent, cui satisfacere postea tenentur, si occasione itineris alibi communicent. Et ideo de illis probabile est, quod in eo casu possint communionem accipere ab omnibus qui privilegium habent illam administrandi aliis temporibus, quia ratione excusationis illud tempus tanquam liberum reputatur. Addi etiam potest, tunc etiam intercedere voluntatem præsumptam parochi, quia ejus nihil interest quod in alia parochia, vel in regulari Ecclesia subditus communicet, dummodo sufficientem fidem afferat suæ communionis. Unde maxime favet prius privilegium Pauli III, in quo privilegium hoc concedit pro omni casu, in quo non intervenit præjudicium tertii; nam in prædicto eventu nullum præjudicium parochorum intervenit, nec fit contra eorum jus, aut rationabilem voluntatem.

10. *Probabilius tamen eos æquiparari vagabundis.* — Sed licet hæc probabilia sint, nihilominus obstare potest quod peregrini reputantur tanquam incolæ illius loci, in quo Paschali tempore inveniuntur, et ideo jure ordinario tenentur parocho illius loci, in quo existit ipsorum hospitium, in quo habitant, confiteri, et ab eo communicari; quod constat ex his quæ in 4 tomo dixi de proprio sacerdote. Unde, cum Eugenius IV (refertur in lib. Monumenta ordinum, concessione 8, et in Supplemento, concessione 315) declaraverit peregrinantes tempore Paschali reputari incolas illius loci, in quo inveniuntur, ideoque posse confiteri et communicare in Ecclesiis talium locorum, nihilominus Collector Privilegiorum mendicantium, verb. *Communicare,* § 2, adjunxit, id intelligendum esse de Ecclesiis parochialibus talium locorum, additque sine licentia parochi talis loci non licere religiosis hos peregrinos communicare. Unde in hoc deficiunt priores in numero præcedenti rationes de tempore libero, et voluntate præsumpta, quia solum considerant jus alterius parochi stabilis, seu firmi, ut sic dicam, et non illius qui pro tunc habet jurisdictionem, respectu cujus usurpare ministerium non esset sine præjudicio. Quapropter hanc partem non solum securiorem, sed etiam in rigore veriorem existimo. Dixi autem, *quantum est ex vi hujus privilegii,* quia si intercedat tacitus seu interpretativus consensus parochi loci, quem facile potest indicare consuetudo, quia regulariter hi parochi non multum curant de peregrinis, tunc ex alio capite posset hoc licere, scilicet, quia intervenit sufficiens licentia parochi loci, et tunc procedunt optime conjecturæ factæ de altero parocho proprietario. Item id dictum est ad excludendam quæstionem de aliis privilegiis, quæ supra in n. 6 tacta est.

11. *An dari queat Eucharistia ægrotantibus.* — Circa alteram exceptionem de communione in articulo mortis, interrogari potest imprimis quæ communio sub hac exceptione comprehendatur; nam potest quis sæpius communicare in infirmitate, vel in mortis periculo, vel etiam per modum viatici (juxta probabilem opinionem); debent igitur intelligi exceptæ omnes hæ communiones? vel cur potius una quam alia? Respondeo imprimis, non esse prohibitum ex hoc capite communicare infirmum in lecto jacentem, quando devotionis causa, et non propter mortis periculum communicat. Probatur, quia in exceptione solum dicitur, in mortis articulo. Dico autem *ex hoc capite,* quia ex circumstantia loci videri potest hoc non esse concessum, quia communio non fit in Ecclesia, sed in propria domo. Verumtamen neque hoc etiam impedit, quia in nulla ex prædictis Bullis limitatur hæc facultas ad communionem quæ fit in Ecclesia Societatis, vel alia. Et ratio est, quia hoc ministerium per dictum privilegium conceditur religiosis certo loco non addictis, ac proinde personarum, non loci privilegium censetur, nam licet in secunda Bulla interponantur illa verba : *Quod* (scilicet Eucharistiæ sacramentum) *in suis Ecclesiis decenter tenere socios præfatos volumus,* non sunt interposita ad limitandam facultatem, sed potius ad concedendum obiter Societati novum favorem, ut intellectum est in Compendio nostrorum privilegiorum, verb. *Eucharistia,* § 1, vel ad laudandam et probandam Societatis consuetudinem, propter quam (ut ibidem dicitur) libenter populi ad confitendum sociis, et sacratissimam communionem de manibus eorum accipiendam confluunt; quia ergo administratio hujus sacramenti ordinarie a nobis fit in nostris Ecclesiis ex formulis præconsecratis, et decenter servatis, ideo illius usus facta est mentio, non quia ad illum coarctetur privilegium. Unde in priori Bulla ait idem Pontifex, *et post, seu ante Missarum celebrationem, aut alias Christi fidelibus Eucharistiam ministra-*

re. Ubi adverbium *alias* amplissimum est, et extendit facultatem ad omnem modum decenter ministrandi hoc sacramentum; nullum ergo locum per se excludit. Denique per antiqua privilegia concessa etiam mendicantibus, Nicolai V, et Sixti IV, et Leonis X, eadem facultas conceditur sine limitatione ad proprias Ecclesias, vel ad aliquod templum. Ex quibus obiter intelligetur non posse Societatem indulgere externis sacerdotibus, ut in sua Ecclesia Eucharistiam ministrent fidelibus, repugnante eorum pastore, cum privilegium sit religiosorum, non loci, ut dictum est.

12. *An liceat nostris deferre Eucharistiam ad ægrotum per plateas.* — Dices: ergo licebit religioso ex vi hujus facultatis deferre publice per vias et plateas Eucharistiæ sacramentum ad ægrotos, quando non propter necessitatem, sed propter devotionem communicant. Respondeo negando sequelam, quia illud est contra communem consuetudinem, quæ satis declarat illum modum administrationis pertinere ad proprium jus parochorum, ideoque illud ministerium optime comprehendi sub illa exceptione, *sine alicujus præjudicio.* Ratio autem esse potest, vel quia ille modus regulariter non est in usu, nisi ad implendum divinum præceptum; leges autem et jura attendunt quæ regulariter seu frequenter accidunt; vel quia tunc ministerium fit cum speciali solemnitate publica, ad quam debent concurrere alii fideles, ut decenter fiat, et fit per loca quæ in ordine ad hunc usum subsunt jurisdictioni Episcoporum, et ideo non comprehenditur illud ministerium sub generali concessione, sed requiritur specialis facultas vel Episcopi, vel parochi. Potest autem aliter ministrari sacramentum ægroto, privatim faciendo sacrum in proprio oratorio ad hoc approbato, vel in alio loco ejusdem domus de licentia Ordinarii; unde quoad hoc semper hoc ministerium pendet ab Ordinario; obtenta tamen facultate ad faciendum sacrum in loco accommodato, non erit necessaria specialis licentia ad dandam Eucharistiam, sed ex vi privilegii licebit.

13. Secundo, idem dicendum censeo, etiamsi ægrotus sit in periculo mortis, quoties non communicat ad præceptum divinum implendum, sed ex abundantiori devotione; atque ita fit ut sola illa communio, per quam impletur præceptum in articulo mortis, excepta censeatur. Pro quo est advertendum, præceptum illud uno actu expleri, intra tempus illius periculi facto, quia nihil aliud præcipit nisi viaticum sumere in illo articulo, quod satis fit per unum actum. Deinde cum tempus illud habeat latitudinem interdum plurimorum dierum, et præceptum sit affirmativum, non obligat pro singulis momentis vel diebus illius temporis, sed determinatio illius potest esse arbitraria. Quamdiu ergo status infirmitatis et periculi nondum pervenit ad talem statum, ut statim, et pro eodem die obliget ad communicandum, si ægrotus velit communionem recipere devotionis gratia, absque animo implendi præceptum, et cum proposito postulandi alio die viaticum a parocho, si periculum creverit, et obligatio magis urgere visa fuerit, tunc licitum est religiosis, ex vi hujus privilegii, ministrare illi sacramentum, quia ille nondum dici potest articulus mortis; manebit tamen integra obligatio divini præcepti pro illo articulo seu periculo, quando ad illud perventum fuerit. Simili modo si ægrotus jam communicavit tempore apto ad implendum divinum præceptum, et cum intentione implendi illud, quamvis postea, perseverante eodem periculo, per plures dies Eucharistia ex devotione accipiatur, poterit a religioso ministrari iterum atque iterum. Nec refert quod ille videatur esse articulus mortis; est enim quas imaterialiter, non quia communio fiat ad satisfaciendum obligationi illius articuli, sicut alias de communione Paschali cum proportione dicebamus, indicavimusque supra, in num. 7.

14. *Discutiuntur varii casus de periculo mortis. — De suscipientibus bellum vel longam navigationem. — De proxima partui.* — Ulterius interrogari potest an articulus et periculum mortis idem sint, ita ut hæc exceptio ad periculum mortis extendenda sit. Unde oriuntur dubitationes aliquæ, scilicet, an is, qui communicat eo quod navigationem longam et periculosam inchoaturus sit, vel quia actuale bellum est ingressurus, si in similibus casibus possit a nostris ex vi hujus privilegii communicari, vel debeat ad parochum remitti. Sed de primo dubio dictum est in 4 tomo, tractando de absolutione in articulo mortis, ubi dixi, quæ pro articulo conceduntur, ad periculum extendi. Quæ quidem regula in favoribus certa est; hæc autem exceptio, de qua agimus, potius est favoris limitatio, et ideo ad vocis proprietatem et rigorem videri potest restringenda. Nihilominus tamen, si applicetur principium prius positum de observatione divini præcepti, nihil etiam oportebit inter illa duo in præ-

senti distinguere, sed inspiciendum est an tale sit periculum mortis, ut ratione illius obliget divinum præceptum ad communicandum, et tunc generalis regula est, quoties communio est suscipienda ad implendam hanc obligationem provenientem ex mortis instantia, sive hæc tam proxima sit, et tam certa, ut vocetur articulus mortis, sive sit magis distans et dubia, ideoque periculum appelletur, talem communionem sub hac exceptione comprehendi, quia in re ipsa, ac moraliter loquendo, ille est articulus mortis, etiamsi vulgaris modus loquendi fortasse alius sit; et quia formalis ratio hujus exceptionis non est propinquitas vel distantia mortis, sed obligatio divini præcepti, cujus observantia pertinet maxime ad curam et sollicitudinem pastoris, et ideo illi peculiariter reservatur. Quocirca in illis casibus propositis concedendum est, recurrendum esse ad parochos, et non esse communionem ab aliis sumendam sine eorum licentia. Idemque censeo de muliere prægnante, et proxima partui, si revera timet simile periculum. Aut si fortasse in hujusmodi casibus hoc non est in usu, et sine scrupulo accipitur et datur Eucharistia a religiosis, ideo est quia non existimatur tantum esse periculi, ut inducat obligationem, et ita communio magis fit ex devotione quam ex necessitate, vel certe bona fide proceditur, quia non cogitatur de tali obligatione, neque hæc exceptio ad illos casus applicatur, quia non est facile omnibus id considerare et advertere; vel denique illa bona fides fundari potest in præsumpta voluntate parochorum, quibus potius gratum est hoc ministerium, quando eorum contemptus, vel aliud præjudicium non inest.

15. *Quæ necessitas sufficiat ut in mortis articulo possint nostri Eucharistiam ministrare.* — Tandem inquiri potest quid significatum sit a Pontifice per limitationem additam huic exceptioni, scilicet, *nisi necessitas urgeret.* Et ratio dubii est quia, si hoc intelligatur de necessitate extrema, non erat necessaria exceptio, et ita ex vi illius nihil conceditur per hoc privilegium; si vero sermo sit de minori necessitate, ut privilegium aliquid concedat, difficile erit gradum necessitatis præscribere aut designare. Respondeo breviter, intelligendum hoc esse de necessitate gravi, ad quam duo requiruntur. Unum est, ut proximus sit in probabili periculo mortis, neque est necessarium ut sit jam desperatus, sed sufficit probabilis conjectura. Neque in hac parte erit difficile judicium ferre; nam si periculum non judicetur tale, ut sufficiat ad obligationem divini præcepti, tunc facilius licebit communionem dare virtute hujus privilegii, quia jam non erit communio in articulo mortis. Si vero periculum judicetur sufficiens ad prædictam obligationem inducendam, tunc etiam sufficiet ad prædictam limitationem, quantum est ex hoc capite necessitatis proximi. Secundo vero necessarium est ut parochus absit, vel non possit aut nolit Eucharistiam indigenti dare, nam tunc proximus constituitur in vera necessitate. Ad difficultatem autem respondeo, non omnes concedere, posse religiosum, secluso privilegio, Eucharistiam dare ob solam necessitatem, quia non putant illud esse sacramentum tantæ necessitatis; et licet eorum sententia falsa sit, ut notavi dicto 3 tomo, disput. 82, sect. 2, viderique potest Henriquez, lib. 8 de Eucharist., cap. quinquagesimo quinto, § 1, A, nihilominus ad tollendam omnem dubitationem utile fuit hoc in privilegio declarare. Hæc autem omnia, quæ diximus, procedunt generaliter de administratione hujus sacramenti circa externos; quid vero dicendum sit de familiaribus Societatis, adnotabimus capite sequenti, et hæc de potestate hujus ministerii Societati concessa.

16. *Frequens usus dicti privilegii expedit.* — *Et de facto datur.* — Circa usum vero hujus potestatis, de quo in principio hujus capitis dicere proposui, duo tractari possunt, scilicet, quid expediat, et quid fiat. De priori parte videri possunt quæ de frequenti usu Eucharistiæ dixi, in tom. 3, tertia parte, disp. 69, sect. 4; nam ex doctrina ibi data constat multum expedire liberaliter uti hac facultate a Pontificibus concessa, ita ut vel ipsa commoditas et opportunitas invitet fideles saltem ad eum usum Eucharistiæ, quem Augustinus, epist. 118, et nomine ejus liber de Ecclesiasticis dogmatibus, c. 53, consulit, scilicet, ut saltem singulis hebdomadibus fiat. Quod consilium aliis etiam Patribus consentaneum est, ut videre licet in Chrysostomo, homil. 28, in 1 ad Cor. 4, et in 2 ad Timoth.; Bonavent., tom. 2 Opuscul., de Process. relig., cap. 21 ultimi processus, et aliis, quos loco citato adduxi. In præsenti vero addo nostros sacerdotes speciali regula 26 teneri, ut *sicut pium est fideles ad frequenter communicandum hortari, ita monere illos debere, ne crebrius quam octavo quoque die communicent, præsertim si conjuges fuerint.* De altera vero parte, quia ad factum pertinet, nihil nos dicere oportet, sed

aliorum considerationi relinquere. Testatur autem Paulus III, in 2 Indulto citato, se intellexisse populos civitatum, terrarum, et locorum apud quæ habitationem socii habent, vel ubi eosdem versari aut transire contingit, exemplo allectos et inductos religiosæ vitæ, quam, Domino concedente, ducunt, libenter ad confitendum eisdem, et sacratissimam communionem de manibus eorum accipiendam confluere, quam populorum devotionem hactenus conservari, et hac occasione, frequentiam hujus Sacramenti per divinam gratiam multum in Ecclesia renovatam esse, omnibus notum est.

CAPUT IV.

QUID CIRCA ALIORUM SACRAMENTORUM ADMINISTRATIONEM POSSINT RELIGIOSI SOCIETATIS.

1. Ratio difficultatis est, quia in verbis citatis initio superioris capitis ex primo Indulto Pauli III, eodem tenore dicitur, *Christi fidelibus Eucharistiam, et alia ecclesiastica sacramenta sine alicujus præjudicio administrandi*. Videtur ergo ita licitum esse nostris sacerdotibus cætera sacramenta libere ministrare, sicut Eucharistiam. In contrarium autem est, quia hoc neque usu receptum est, neque ad finem Societatis est necessarium, neque ad pacem et unionem cum ordinariis pastoribus animarum, vel ad conveniens regimen earum expediens est talis facultas; non est ergo verisimile in eo sensu esse concessam.

2. Ad hoc breviter dicendum est, nostris religiosis, per se loquendo, non licere cætera sacramenta fidelibus administrare; sed solum in aliquibus casibus, et occurrentibus quibusdam circumstantiis. Prior pars præter probationem adductam, quæ videtur sufficiens, colligi etiam potest ex illa limitatione Pontificis, *sine alicujus præjudicio*; nam aliorum sacramentorum administratio, per se loquendo, usurpari non potest sine præjudicio parochorum aut Episcoporum, absque illorum facultate. Quod explicabitur melius descendendo ad singula sacramenta, simulque altera pars conclusionis ostendetur. De tribus ergo Sacramentis tantum potest esse sermo, Baptismo, Extrema-Unctione, Matrimonio; nam de Pœnitentia et Eucharistia jam dictum est; Confirmatio autem et Ordo non sunt sacramenta pertinentia ad sacerdotes ut sic, sed ad Episcopos; hæc autem facultas conceditur sacerdotibus. Et licet in aliquo casu, vel aliqua administratio possit per Summum Pontificem committi sacerdoti simplici, id tamen nunquam fit per generalem clausulam, sed per privilegium valde speciale, nec conceditur quasi ordinaria delegatione, sed valde extraordinaria, et ex causa multum urgente; et ideo certum est hic non esse sermonem de illis sacramentis. Quid autem in hoc genere concessum sit Societati, dicam in fine hujus capitis.

Circa Baptismum ministrandum enucleatur resolutio data numero præcedenti.

3. *Primum pronuntiatum.* — De Baptismo igitur certum est non licere nostris sacerdotibus illum solemniter ministrare fidelibus ordinarie, et in his regionibus in quibus singuli fideles habent ordinarios pastores, ad quos ex officio pertinet talis sacramenti administratio. Hoc indubitatum est apud omnes, quia jure communi hoc prohibitum est, cap. *Placuit*, 2, 16, q. 1, ubi Eugenius Papa prohibet monacho baptizare; et licet dici possit appellatione monachorum non venire clericos regulares, juxta doctrinam receptam apud Navarrum, Comment. 4, de Regularibus, n. 40 et 41, nihilominus omnes intelligunt sub ea prohibitione comprehendi universos religiosos, quibus cura animarum commissa non est; quod glossa ibi dixit: *Non habentibus populum*, quia, ubi ratio prohibitionis non fundatur in speciali conditione monachatus, sed in generali status religiosi, appellatione *monachi* omnes religiosi veniunt, ut notavit idem Navarrus, consil. 10, de Statu monach., ex Panorm., c. 2, de Postulando. Hoc autem commune jus speciali aliquo privilegio nobis concesso derogatum non est, nec credendum est per illa generalia verba derogari, propter ea quæ ponderavimus in numero primo, arguendo pro parte negativa, et quia privilegium, quatenus juri contrarium, stricte est interpretandum, et non est ad id extendendum, si alio modo potest habere effectum; hic autem potest, ut explicabimus.

4. *Baptismus extra casum necessitatis solemniter est ministrandus.* — Atque hinc colligitur, extra casum necessitatis, nullo modo licere nostris religiosis virtute hujus privilegii Baptismum ministrare. Probatur, quia absque necessitate non est Baptismus ministrandus nisi solemniter, ut tomo 3, disp. 31, sect. 5, ad finem, dixi; sed solemniter non potest ministrari, ut ostensum est; ergo.

Item, quia extra necessitatem solus parochus habet jus baptizandi; et privilegium nihil concedit contra hoc jus, juxta verbum illud, *sine præjudicio tertii*. Sicut enim supra dicebamus, jus ministrandi Eucharistiam tempore necessitatis divini aut ecclesiastici præcepti, esse adeo proprium pastoralis muneris, ut contra illud noluerit Ecclesia privilegia concedere, ita majori ratione judicandum est de jure baptizandi, quia Baptismus multo magis necessarius est ex divino jure, et quia per illum admittuntur homines in gremium Ecclesiæ, quod maxime pertinet ad illius pastores. Unde tandem concluditur, nihil speciale concessum esse Societati, quoad ministerium hujus sacramenti, saltem pro his regionibus, in quibus Ecclesia satis fundata est; quia, licet in necessitate possint religiosi Societatis baptizare sine solemnitate, hoc non est privilegium, sed commune jus. Et ideo in Compendio Societatis, verb. *Sacramenta*, adnotatum est id posse nostros quoad hoc in necessitate, quod jus commune habet. Quamvis in tali articulo fortasse præferendus esset minister Societatis, ratione privilegii, ut statim circa Extremam-Unctionem explicabo, num. 9, in fine.

5. *Secundum pronuntiatum.* — Deinde, si Societati, vel aliquibus operariis ejus, populi aliqui commissi sint, tunc baptizare poterunt etiam cum solemnitate, non ex privilegio, sed ex jure communi, cap. *Doctos*, 16, q. 1; nam ratione muneris commissi necessario convenit talis facultas. Atque hoc modo possunt nostri sacerdotes, qui in terris Gentilium versantur, eis Baptismum ministrare; quia, eo ipso quod ad prædicandum gentibus, vel aliis infidelibus mittuntur, eis committitur, ut ad Ecclesiam recipiant qui ingredi voluerint, eisque demandatur tota cura illarum animarum. Præterquam quod etiam ibi concurrit titulus necessitatis, quia non sunt alii ministri a quibus gentes illæ baptizentur. Unde etiam ibi habere potest locum privilegium Pauli III, quia talis Baptismus *sine alicujus præjudicio* datur, cum ibi proprii pastores animarum non inveniantur, præter Summum Pontificem, cujus proximi delegati sunt nostri prædicatores. Inter nostros autem oportebit subordinationem servari, non enim omnibus hæc cura æque tributa est, sed inferioribus per Superiores; et ita unusquisque tantum habebit potestatis, quantum ei fuerit a Superiore commissum.

6. *Limitatur præcedens pronunciatum.*—Hæc autem locum habent, quamdiu in illis regionibus non sunt fundatæ Ecclesiæ, in quibus sint proprii Episcopi, vel parochi, nam tunc cessat necessitas, quia eis ministerium incumbit, et jam intercedit præjudicium tertii, sine facultate pastoris illius ministerium usurpando. Cessat denique quoad hanc partem delegatio facta; nam intelligenda est solum fieri, quamdiu ordinarii pastores deficiunt. Atque eodem modo intelligenda esse opinor privilegia, quæ a Leone X, Paulo III et IV, referuntur concessa nonnullis religiosis mendicantibus [1], ut inter Indos et infideles possint baptizare eos qui ad fidem convertuntur; semper enim talia privilegia sine præjudicio tertii, et sine confusione et perturbatione ecclesiastici ordinis intelligenda sunt, et ideo pro illis locis dantur, quæ carent propriis pastoribus, et parochis distinctis ab ipsis religiosis; ideoque ubi Ecclesiæ sunt fundatæ, et jurisdictiones sunt distinctæ, et populi propriis parochis commissi sunt, non possunt religiosi ex vi talium privilegiorum baptizare solemniter etiam in suis Ecclesiis, sine licentia parochorum, neque etiam privatim, nisi in articulo necessitatis. Quod etiam ex fine talium privilegiorum intelligi potest; ordinantur enim ad convenientem fidei plantationem, et propagationem in illis regionibus; ad hunc autem finem non est necessarium, nec conveniens, ut usurpent jus parochorum, quando illis jam cura commissa est. Et ideo Pius V, anno Domini 1567, quasi interpretans priora indulta, solum concessit religiosis ut possint baptizare in locis illarum regionum ipsorum curæ commissis, vel committendis; ergo in his quæ aliorum curæ commissa sunt, se intromittere non debent. Quod ipsa etiam ratio naturalis postulat; nam ubi populi illi sunt inter religiosos diversorum ordinum distributi, jurgia inter eos excitarentur, si unus vellet baptizare in populo alteri commisso; et singuli volunt jus suum servari; debent ergo etiam ipsi aliorum jura servare, sive alii religiosi sint, sive seculares clerici.

7. *Tertium pronuntiatum.* — *Hoc pronuntiatum ubi maxime locum habeat.*—Hæc autem maxime locum habent quoad Baptismum parvulorum, qui ex fidelibus jam baptizatis oriuntur; nam si parentes habent aliquem proprium parochum, ad illum sine dubio spectat baptizare filios eorum; et procedunt omnia, quæ diximus numero præcedenti. De

[1] Referuntur a Roderico, q. 31, art. 2.

his autem qui de novo convertuntur ad fidem, et adulti baptizantur, vel parvuli ex voluntate parentum infidelium, aut simul ad Baptismum venientium, potest esse diversa ratio; quia illi non sunt de Ecclesia, et ita nondum subsunt jurisdictioni parochorum; ergo adhuc circa illos durat Pontificia facultas per privilegia concessa. Item in illis etiam durat ratio et finis illius facultatis, scilicet, ut fides possit propagari; imo et verba ipsa proprie verificantur, quia omnes hi revera sunt denuo conversi ad fidem, et ad hos baptizandos dantur hæc privilegia. Est igitur hoc mihi valde probabile. Ut tamen clarius et certius loquamur, distinguere possumus inter hujusmodi infideles; nam quidam esse possunt incolæ eorumdem locorum, vel diœcesum, quæ propriis parochis vel Episcopis subsunt. Voco autem incolas non solum eos qui ibi domicilium habent, sed etiam omnes qui ibi ad tempus commorantur, vel peregrinantur, et ibi ad fidem convertuntur, sive ad hunc finem illuc pervenerint, sive quacumque alia ex causa; alii vero sunt omnino extranei, qui extra totam diœcesim commorantur. De his ergo posterioribus mihi non est dubium, quin possint baptizari a nostris religiosis, inconsultis Episcopis vel parochis earum regionum. Ut, verbi gratia, si religiosi habitantes in Episcopatu Mexicano, inde egrediantur ut per alias insulas vel provincias infidelium discurrant, ibi baptizare poterunt quos converterint, quia illi non sunt aliorum curæ commissi, et ideo baptizari possunt sine alterius præjudicio; non enim fit injuria Episcopo unius loci, baptizandi extra territorium ejus, argumento illius regulæ juris, *quod extra territorium jus dicenti non paretur impune*, c. 2, de Constitutionibus, in 6.

8. *Ubi etiam minus sit probabile.*—De prioribus vero infidelibus res videtur esse dubia; securius tamen existimo in hoc parere Episcopo diœcesis, nam ille habet jus in totum illud territorium, eique est commissa cura omnium animarum ibi existentium, sive ut nutriantur in fide, sive etiam ut generentur, seu ad fidem convertantur. Quamvis enim Ecclesia non habeat jurisdictionem coercivam, seu coactivam in infideles non baptizatos, habet tamen jurisdictionem, ut sic dicam, voluntariam, et curam pastoralem, quæ in Summo Pontifice est respectu totius orbis, et in singulis Episcopis pro suis diœcesibus. Et ideo sicut jus administrandi alia sacramenta fidelibus in tali diœcesi pertinet ad Episcopum ejus, ita ministrare Baptismum infidelibus in eadem diœcesi sub eodem jure per se ac ordinarie continetur. Contra hoc autem jus non est data religiosis facultas administrandi sacramentum Baptismi, nullibi enim invenitur, et generalia verba non sufficiunt, ut sæpe dixi. Consulenda sunt tamen alia Indulta et privilegia Apostolica, si qua fortasse sunt a Sede Apostolica aliis religionibus concessa; nam illis poterit etiam uti Societas ad arbitrium Præpositi generalis.

Circa Extremam-Unctionem enucleatur dicta resolutio num. 2.

9. *Ad hoc sacramentum non datur privilegium. — In necessitate tamen de jure communi possumus ministrare hoc sacramentum.—Imo et privilegium tunc locum habet.* — De sacramento Extremæ-Unctionis certum est, per se loquendo, non posse a nostris religiosis ministrari ex vi dicti privilegii Pauli III, neque alterius, quod specialiter Societati concessum sit, nullum enim aliud reperietur, et illa verba generalia dicti Indulti Pauli III non sufficiunt, propter illa omnia, quæ adduximus c. 3, n. 3, quæ hic merito applicari possunt. Nam hic etiam extat jus generalis Concilii prohibentis religiosis hoc ministerium sub censura excommunicationis in Clement. 1, de Privil., quod non derogatur, nisi per expressam vel specialem clausulam. Hic etiam facit illa particula, *sine alicujus præjudicio*, quod in hujus sacramenti administratione etiam interveniret. Dixi autem *ex vi dictorum privilegiorum*, quia aliud est ratione necessitatis; si enim ægrotus indigeat, et in vero periculo sit constitutus, et parochus non adsit, aut nolit hoc sacramentum ministrare, poterit a nostris conferri sine illius licentia, et secluso scandalo; illud tamen non est illis solis concessum, sed cuilibet simplici sacerdoti, ut in materia de Extrema-Unctione dixi, disp. 36, sect. 2, quia licet hoc sacramentum non sit absolutæ necessitatis, est tamen magnæ utilitatis, et aliquando potest esse valde necessarium, ideoque ex voluntate interpretativa superiorum Prælatorum, in eo casu legitime confertur a quocumque sacerdote idoneo. Et ob eamdem causam censui in materia de Excommunicatione, illam Clementinam non extendi ad hunc casum; quia non est verisimile Concilium voluisse ut religiosi non subvenirent proximis extreme indigentibus, sed ut jura parochorum non usurparent; tunc autem non usurpant, quia ipsi irratio-

nabiliter essent inviti. Ob eamdem rursus causam pro eo eventu locum habet privilegium Pauli III, quia jam non intervenit præjudicium tertii, quod saltem ad hoc deserviet, ut sine ullo scrupulo et contentione opinionum (non enim deest in prædicto puncto) hoc fieri possit. Conferre etiam potest ut nullus possit nostros in eo casu impedire ab hujusmodi ministerio. Videtur etiam ratione hujus privilegii præferendus religiosus Societatis in eo casu cuilibet simplici sacerdoti, qui jus aut facultatem non habeat ad ministrandum illud sacramentum, quia ille non potest usurpare hoc ministerium nisi præcise ratione necessitatis; tunc autem respectu illius nulla est necessitas, quia adest minister delegatus a Summo Pontifice pro tali casu.

10. *Excipiuntur familiares nostri quos possumus ungere.* — Potest præterea Societas ministrare hoc sacramentum non solum suis religiosis, quod clarum est, sed etiam familiaribus suis ac domesticis famulis. Hoc concessit Paulus III, in secundo Indulto supra citato, his verbis : *Iis vero, qui in ipsorum Præpositorum et sociorum morantur obsequio, cuncta libere possint ministrare ecclesiastica sacramenta, et ipsos cum decedunt, in eorum cæmeteriis sepelire.* Ubi, licet in specie non loquatur de Extrema-Unctione, sine dubio illam comprehendit, tum quia illa distributio *cuncta*, propter illam maxime addita videtur; tum quia concedendo sepulturam, declarat se comprehendisse omnia sacramenta, quæ ad illam præparant. Tum præterea quia alias nihil speciale concederet pro his familiaribus; nam qua ratione non comprehenderet Extremam-Unctionem, eadem non includeret viaticum. Tum denique quia hic non est addita aliqua exceptio, neque illa limitatio, *sine præjudicio tertii;* quia supponitur in his familiaribus propter specialem conjunctionem ad Societatem esse peculiarem rationem, ob quam nullum fit præjudicium parochis administrando eis sacramenta maxime propria parochorum, quia quodammodo illi sunt sub cura Societatis. Præter hanc vero concessionem Leo X concessit Minimis, ut possint hoc sacramentum ministrare familiaribus suis in habitu seculari servientibus, ut in eorum Compendio refertur, v. 57, et in nostro, verb. *Familiares*, § 2; et § 1 refertur similis concessio Martini V, facta monachis S. Benedicti, ex Compendio Minorum, verb. *Familiares*, § 10, quibus privilegiis Societas per viam communicationis gaudet.

11. *Ut familiaris noster dicatur, duæ conditiones requiruntur.*— Inquiri autem hic potest, qui sint *familiarium* nomine in præsenti intelligendi ; alias enim amplas habet significationes, ut numero decimo quarto attingam. Et est ratio dubii, nam in Concilio Tridentino, sess. 24, c. 11, de Reformatione, ubi de his privivilegiis tractat, declarat, solum extendi ad eos, *qui actu serviunt religiosis, et intra eorum septa ac domos resident, subque eorum obedientia vivunt.* Unde duas conditiones in his requirit, ut ad hunc effectum censeantur familiares : una est, ut intra septa ac domos religionum habitent; altera est, ut actu serviant, et sub obedientia religionis vivant; hanc enim unam esse existimo; non enim necesse est ut familiares promiserint obedientiam religiosam, nam hi, non familiares, sed conversi essent; dicuntur ergo esse sub obedientia, quia ratione muneris serviendi consequens est ut obedire debeant. Dubitari autem potest an hæ duæ conditiones conjunctim requirantur, ut particula *et* a Concilio posita in rigore postulare videtur, vel divisim quælibet dictarum conditionum per se sufficiat; quia Indultum Pauli III solum requirit ut in obsequio Societatis quispiam moretur, id est, occupetur; sufficit ergo conditio servitutis sine habitatione; multi enim actu servire possunt domibus Societatis, quamvis non intra eas, sed in propriis habitent. Et in privilegio monachorum S. Benedicti expresse dicitur : *Tam intra, quam extra septa commorantibus.*

12. *Primum assertum in proximo dubio.* — Circa hoc imprimis dicendum est, stando decreto Concilii Tridentini, utramque conditionem esse necessariam, ut ex contextu manifeste constat. Illud autem decretum hodie non obstat quominus, si in privilegiis plus conceditur, possit Societas illis uti, quia Pius V declaravit, ut gratiæ hujusmodi non censeantur derogatæ per Concilium Tridentinum, nec restrictæ; ita refert absolute et sine limitatione Emmanuel Rodericus, quæst. 56, art. 14. Tamen in nostro Compendio, verb. *Concilium Tridentinum*, § 3, in scholio additur, hanc confirmationem seu revalidationem Pii V intelligendam esse quoad casus occultos, seu non manifestos, quia pro hujusmodi tantum fieri solent hujusmodi concessiones, vivæ vocis oraculo. Ego videre non potui originalem litteram, in qua illud oraculum continetur; tamen, si in ea non additur limitatio, sed absolute fit concessio, ut men-

dicantes possint uti gratiis antea sibi concessis, etiam quoad illas quæ per Concilium Tridentinum sunt derogatæ aut restrictæ, prout revera videtur concessisse; ita enim in nostro Compendio, et a dicto auctore refertur; non dubito quin, quantum ad præsens attinet, illa privilegia integra sint, etiam quoad illa ministeria, quæ non occulte, sed publice fiunt, ut sunt ministerium Extremæ-Unctionis, vel Eucharistiæ in articulo mortis, vel etiam sepulturæ. Quia vero concessio Pii V non est absoluta, sed solum in foro conscientiæ seu occulto, ideo si parochi vellent sibi vendicare aliquod jus circa hujusmodi personas, et in exteriori foro illud postularent, non posset eis resisti virtute privilegiorum, nisi quatenus per Concilium Tridentinum non sunt restricta; quamdiu autem ipsi non resistunt, tuta conscientia possumus uti privilegiis juxta concessionem Pii V.

13. *Secundum assertum. — Ostenditur quoad primam conditionem habitandi intra septa. — Pius V non videtur derogasse hanc conditionem.* — Addo vero ulterius in præsenti puncto non esse necessariam concessionem Pii V, saltem in nostra Societate, considerato solo privilegio quod habet a Paulo III, et usu, quem circa illud observat, quidquid sit de concessione potestatis. Hoc constat ex Compendio privilegiorum, verb. *Familiares*, ubi in scholio additur: *Familiaribus Extrema-Unctio poterit administrari, atque adeo iis solis qui in domibus, Collegiis, residentiis, et aliis locis Societatis habitaverint; extra septa vero cum illis perinde ac cum aliis agatur.* Duæ igitur conditiones positæ a Concilio Tridentino a nostra Societate quoad usum hujus facultatis acceptantur. Nam prior, quæ est de habitatione intra septa monasterii, expresse in prædictis verbis postulatur, quæ non continent solam privatam declarationem, sed etiam applicationem facultatis, quæ a Præposito generali fit, juxta potestatem a Sede Apostolica sibi concessam. Estque illa conditio valde consentanea rationi, tum quia non expedit religiosos extra suas domos exire ad ministranda publice sacramenta Eucharistiæ, vel Extremæ-Unctionis infirmis, in privatis eorum domibus, cum in illis locis facile possit hoc ministerium per parochos fieri, et jure debeat. Tum etiam quia hoc utile est ad pacem et unionem cum eis conservandam, et ad tollendum omne scandalum, cumque quoad hanc partem facile possit Concilium Tridentinum observari sine ullo gravamine vel dispendio religionis, imo cum ejus commoditate, consultius profecto est illud observare. Imo hac ratione verisimile est, non fuisse mentem Pii V quoad hanc partem aliquid concedere contra decretum Concilii, quia ipse solum intendit conservare eas gratias religionis, quæ vere cedunt in favorem ejus, et exterius non possunt pastores Ecclesiæ perturbare; ideo enim addidit illam restrictionem, *in foro conscientiæ;* hæc autem gratia quoad hunc usum nihil ad favorem religionis pertinet, et aliquam perturbationem exterius afferre potest.

14. *Idem ostenditur quoad secundam conditionem actualis servitii. — Vox familiaris varia in jure, et Doctoribus. — Actu servit quispiam, licet non semper serviat, vel serviat gratis.* — Alia vero conditio de actuali servitute a Paulo III in nostro Indulto postulatur per illa verba: *Qui in sociorum morantur obsequiis;* idem enim est morari in obsequiis, quod actu servire. Eamdemque in rigore postulat nomen *familiarium*, quotiescumque in Apostolicis Indultis talis gratia pro familiaribus conceditur. Ad quæ Indulta et multa alia privilegia intelligenda, necessarium esset exponere quid nomine familiaris in jure significetur. Quod tractant ex professo Doctores in c. *In litteris*, de Testib., c. ult.. de Verbor. signif., in 6; et Speculator, in Summa, tit. de Teste; et Franciscus Penna, in Directorio Inquisitorum, comment. 119, qui dicit, nulla lege in jure communi præscribi quinam sub ea appellatione comprehendantur. Felinus autem, d. c. *In litteris*, num. 1, dicit, cum familiaris a familia derivetur, sicut familia multipliciter dicitur, ita et familiares. Familia autem interdum significat gentem, vel cognationem, vel servos, vel filios, vel totam congregationem unius domus. Nihilominus tamen frequentiori usu familiares dicuntur respectu alicujus qui illi aliquo modo inserviunt, et commensales sunt, ita ut expensis ejus alantur, et cum illo regulariter cohabitant; ita colligitur ex d. c. ult. de Verb. signific., in 6, ibi, *in tuis expensis continue domestici commensales*. Ubi glossa advertit illud *continue*, civili modo esse intelligendum, quia non obstat quominus aliquando possit abesse, non solum pro negotiis domini, ut statim in textu declaratur, sed etiam pro negotiis propriis, ut recte glossa declarat. Quæ etiam addit (quod ad intelligentiam Concilii Tridentini notandum est) quod licet ægrotet, actu servire intelligitur, juxta leg. *Cum hæres*, §

Stichus, ff. de Statu lib. Non est autem simpliciter necessarium ut aliquis familiaris censeatur, quod propter stipendium vel mercedem inserviat; nam, licet gratis id faciat, familiaris censetur, ut cum Joanne Andrea docuit Felinus supra, favetque Concilium Tridentinum, sess. 14, c. 5, de Reformatione, ubi privilegium litterarum conservatoriarum ad duos familiares limitat, et addit: *Si tamen illi propriis sumptibus ejus vixerint;* significans non esse hoc de ratione familiaris, quamvis illa conditio augeat quodammodo, ac commendet familiarium conjunctionem; in rigore autem satis est quod inserviant, seu in obsequiis alicujus morentur. Et hoc modo loquitur sæpe de familiaribus Episcoporum Concilium Tridentinum, sess. 23, c. 9, de Reform., sess. 25, c. 1, de Reform., ubi familiares a consanguineis distinguit, indicans dici a familia, ut significat domum, non ut de cognatione, seu genere dici solet. Nec dubium est quin in præsenti hoc modo sumatur, et respectu religionis non potest alia familiæ acceptio accommodari. Ex quo inferri videtur, etiam requiri in his familiaribus, quod intra septa monasteriorum habitent, nam in illa significatione familia propria non dicitur una, nisi quæ unam et communem habet habitationem. Unde Felinus supra dicit, quemcumque familiarem appellari etiam domesticum, juxta jura civilia quæ citat: domesticus autem proprie non dicitur, nisi qui in eadem domo habitat; ergo non immerito hæc conditio postulatur ad usum prædictæ facultatis circa familiares.

15. *Tertium assertum, ex vi privilegii alterutram conditionem sufficere.* — Nihilominus tamen assero tertio, quod licet hic usus et valde prudens, et tutior sit, nihilominus in rigore privilegiorum non requirit utramque conditionem. Nam imprimis ex vi nostri privilegii Pauli III, et alterius similis concessi Minoribus, l. Monumenta ordinum, concessione 315, non requiritur, nisi *ut in obsequiis religionis morentur,* quod potest esse sine habitatione intra septa monasterii, ut per se constat. Deinde, etiam nomen familiarium in rigore id non postulat, ut ex communi usu constat, nam de familia Episcopi dicuntur famuli, etiamsi non habitent intra domum ejus, hoc enim accidentarium est. Denique in privilegio Martini V, concesso Benedictinis, expresse dicitur, *intra et extra septa suorum monasteriorum commorantium*, ut refertur in Compendio Minorum, tit. *Familiares*, § 10, et in nostro, § 1; unde vel non omnes familiares sunt domestici, vel latius sumenda est appellatio domestici, non a domo materialiter sumpta, sed formaliter, ut dicit congregationem domesticam, seu familiarem ac œconomicam.

16. De altera vero conditione habitationis in eadem domo, quod interdum per se sola sufficiat, colligi potest ex concessione facta Benedictinis, quæ sub his verbis refertur in nostro Compendio, verb. *Extrema-Unctio: Possunt nostri iis, qui intra septa collegiorum seu domorum infirmati fuerint, Extremam-Unctionem Apostolica auctoritate libere et licite, parochialis presbyteri, vel alterius cujuscumque Episcopi, vel Superioris licentia, vel assensu nullatenus requisito, ministrare.* Quæ concessio videtur distincta ab alia superius citata, nam hæc habetur in Compendio Benedictino, verb. *Unctio-Extrema*, § 1; illa autem in verb. *Familiares*, § 10. At vero in hac nulla familiaritatis, obsequii aut servitii mentio fit, sed solum postulatur ut intra monasterium aliquis ægrotet, quod potest contingere, vel occasione hospitii, vel, si contingat aliquos sæculares intra monasterium vel collegium studii causa, vel per aliam similem occasionem diutius commorari. Quod olim consuetum esse, ex regulis Basilii et Benedicti constat. Nostræ etiam Constitutiones permittunt aliquando in nostris collegiis hujusmodi juvenes educari, parte quarta, c. 3, § 3, in Declar., lit. B, et c. 9, lit. A. Pro hujusmodi ergo casibus utilissimum erit hoc privilegium hoc modo intellectum, et dum aliud in contrarium non occurrit, is videtur legitimus sensus ejus, imo in hoc sensu videtur pro Societate admissum et applicatum in dicto Compendio, verb. *Extrema-Unctio.*

17. *Ad ministrandam familiaribus Eucharistiam et Unctionem non requiritur approbatio Episcoporum.* — Ultimo circa facultatem hanc ministrandi sacramenta familiaribus, vel secularibus in domibus nostris commorantibus, dubitari potest a quibus religiosis possit hæc ministratio fieri, id est, an ab omnibus sacerdotibus simplicibus etiamsi ab Episcopis approbati non sint, vel indigeant hujusmodi approbatione. Sed hoc nullam fere dubitationem apud me habet. Primo enim de sacramentis Eucharistiæ et Extremæ-Unctionis generaliter censeo, nullam approbationem necessariam esse ad illa ministranda. Quod de Eucharistia ostendi in 3 tomo, 3 p., disp. septuagesima secunda, sect. 2; et rationes ibi fac-

tæ idem probant de Extrema-Unctione; quia Concilium Tridentinum, ubi de illa approbatione agit, solum ad confessiones audiendas illas requirit, sess. 23, c. 15 de Reformat. Ubi vero agit de ministro Extremæ-Unctionis, solum dicit esse aut Episcopos, aut sacerdotes ab ipsis rite ordinatos per impositionem manus presbyterii, sess. 14, c. 3, et can. 4, de Extrema-Unctione. Ergo ex decretis Concilii specialis approbatio non est necessaria; neque etiam ex alio jure quod ostendi possit, nam ad sacramenta ministranda ex communi jure, tam divino quam ecclesiastico, sufficit potestas Ordinis, quæ in præsenti est in omnibus sacerdotibus, et jurisdictionis, quæ quoad illa duo sacramenta per prædicta privilegia a nostro Generali applicata sufficienter nostris sacerdotibus delegatur.

18. *Requiritur tamen pro confessionibus audiendis.* — Pro sacramento autem confessionis, necessariam existimo approbationem Episcopi ad usum horum privilegiorum circa familiares, quamvis nonnulli moderni dubitare videantur. Probatur autem, quia Concilium, dicto c. 15, hanc approbationem requirit in omnibus regularibus, ut audire possint confessiones secularium; hi autem familiares, seu domestici habitatores, seculares sunt; ergo comprehenduntur sub dicto decreto. Cui existimandum non est derogatum esse per concessionem Pii V, qua confirmavit privilegia mendicantium, etiam in his quæ per Concilium Tridentinum restricta videbantur. Nam decretum illud de approbatione confessorum non est per se ad restringendum hoc privilegium circa familiares, sed ad constituendam conditionem necessariam, ut aliquis sit sacerdos idoneus ad confessiones audiendas, quam idoneitatem necessario ac veluti ex natura rei supponit illud privilegium, et quodcumque simile. Et ideo unum decretum alteri non repugnat, sed privilegium semper accommodari debet ad eum, qui secundum sacros canones idoneus fuerit confessionibus audiendis. Quod si inde sequatur aliqua restrictio quoad personas, nihil refert, nam accidentaria et materialis est.

Circa matrimonium denique explicatur resolutio posita in num. 2.

19. *Ubi sunt pastores, non valet privilegium assistendi matrimonio.* — Superest dicendum de matrimonio, in quo sacerdotis ministerium ad duo tantum desiderari potest. Primo ad substantialem valorem ejus, juxta novum decretum Concilii Tridentini, sess. 24, c. 1, de Refor., ubi requirit præsentiam parochi, vel alicujus sacerdotis de licentia ejus ad valorem matrimonii. Unde constat ministerium hoc a nostris sacerdotibus usurpari non posse, quia non sunt parochi animarum; ergo sine licentia parochorum vel Ordinariorum non solum non possunt licite hoc præstare, verum etiam neque eorum præsentia aliquid conferet ad valorem matrimonii. Et quamvis Pontificis licentia posset ad hoc sufficere, quia hæc nunquam excludi potest, semperque a fortiori comprehenditur, etiamsi de parocho aut de Ordinario solum mentio fiat, nihilominus talem facultatem hactenus Societati non concessam, nec per specialia ejus privilegia, nec per communicationem aliorum, quia nulli etiam religioni concessum est, nisi ubi religiosis concessum est ut parochorum munus sustineant, ut in superioribus tactum est, numero quinto, et statim numero sequenti etiam dicemus; tunc autem non operantur proprie ex privilegio, sed ex jure ordinario, quia tunc adsunt matrimonio contrahendo ut parochi.

20. *Nec item valet ad benedicendas nuptias. — Ubi non dantur pastores, valet privilegium assistendi.* — Aliud ministerium circa hoc sacramentum est, solemnis benedictionis nuptiarum, quod specialiter et sub gravi censura religiosis prohibitum est in Clementin. *Religiosi*, de Privilegiis. De quo etiam nullum invenio privilegium, quo facultas detur religiosis ad solemnizandum matrimonium, vel quo dicta prohibitio derogata sit. Nihilominus in Compendio Societatis, verb. *Sacramenta,* in fine, additur in scholio ab auctore ejus, non licere nostris matrimonium ministrare, nisi in illis provinciis in quibus necessitatis causa a Præposito generali permissum fuerit. In qua declaratione supponitur, Præpositum habere potestatem concedendi hanc facultatem, saltem necessitatis causa. Hanc autem necessitatem intelligo esse solum in eis regionibus in quibus nulli sunt proprii Episcopi, aut parochi, seu pastores animarum, quia extra illas regiones nulla potest reputari necessitas; nam, licet in aliquo particulari casu possit deesse parochus, tamen, cum ille defectus non sit de re admodum necessaria, non statim ratione illius licitum est hoc ministerium usurpare, sine peculiari Indulto, quod circa hoc non invenio. Potestas autem concedendi prædictam facultatem pro illis remotissimis regionibus in prædicta necessitate

existentibus, solum videtur fundari posse in Indulto Pauli III, quo concedit facultatem ministrandi omnia sacramenta sine præjudicio tertii. Nam sub administratione sacramentorum comprehenditur quidquid ad substantiam vel solemnitatem eorum pertinet; et in illo casu, seu in illis locis non intervenit præjudicium tertii; ergo nihil est cur hæc facultas sub illa generali clausula non contineatur.

21. *Imo in iis locis nunc ordinarie nostri assistunt.*—Maxime, quia, ut supra dicebam, eo ipso quod nostri auctoritate Apostolica ad has regiones mittuntur, illis cura illarum animarum committitur, quæ ad fidem convertuntur, vel quacumque occasione ibi degunt, et fideles ac baptizati sunt. Confirmatur ex alio Indulto Pauli III, anni 1549, *Licet debitum*, etc., ubi Præposito Societatis conceditur, ut cum aliquos ex sociis in Saracenorum, paganorum, aliorumque infidelium terras, et provincias alias remotissimas miserit, possit eis auctoritate Apostolica concedere varias facultates longe graviores, ut dispensandi aliquando in gradibus prohibitis, benedicendi cœmeteria et paramenta ecclesiastica. Et quamvis in his gratiis non liceat argumentari a simili, neque etiam a majori ad minus, quia pendent ex voluntate expressa concedentis, nihilominus ex illa concessione colligimus hanc facultatem nec fuisse negatam a Pontifice, nec denegandam, si postularetur; non fuisse autem postulatam, non quia usus ejus non esset in illis regionibus necessarius, sed quia supponebatur concessa Societati in prioribus privilegiis, et jam esse usu receptam.

CAPUT V.

DE SPIRITUALIBUS EXERCITIIS QUIBUS AD PROXIMOS JUVANDOS SOCIETAS UTITUR, AC PRIMO DE EORUM QUIDDITATE ET DOCTRINA.

1. *Quid per exercitia hæc significetur.* — Principio explicandum a nobis est quid exercitiorum nomine intelligimus. Quamvis enim aliquibus nomen hoc novum videatur, non tamen est, sed a Patribus usurpatum. Nam D. Bonaventura, in fine primi tomi Opusculorum, scripsit quod *spiritualia exercitia* nominavit, quæ adeo necessaria esse censuit, ut his verbis librum inchoet: *Ut in virtutibus conserveris, oportet te habere exercitia spiritualia, quibus animum tuum occupes, quia nisi sit, non poteris in virtutibus perseverare.* Et deinceps breviter ponit tredecim exercitia, in quibus non tantum interiores actus pertinentes ad contemplationem, vel meditationem, aut eorum materiam vel modum, sed etiam alios actus et studia virtutum, sub eo nomine comprehendit; quod frequens est in aliis Patribus, et spiritualibus viris quorum sententiam statim attingemus. Non est autem minus usitata locutio, qua exercitia spiritualia a corporalibus distinguuntur, significanturque internæ animæ meditationes ac cogitationes, quibus ad internam animæ puritatem, et cum Deo unionem progreditur; sic dixit Bernardus, in lib. de Vita solitaria, ad Fratres de Monte Dei, col. 15 (si ejus est illud opus): *Singulis horis tua distribue exercitia, quid spiritualia spirituali, quid corporalia corporali, in quibus sic exsolvat omne debitum spiritus Deo, et corpus spiritui, ut si quid fuerit intermissum, si quid neglectum, si quid imperfectum, suo modo, suo loco, suo tempore, non abeat impunitum.* Et col. 12, cum dixisset: *Quæris quid agas aut in quo te occupes? Primum extra quotidianum orationum sacrificium, vel lectionis studium, quotidianæ conscientiæ discussioni, emendationi, morum compositioni pars sua diei deneganda non est. Deinde operandum est aliquid manibus, quod injungitur, non tam quod animum delectando ad horam detineat, quam quod spiritualibus studiis delectationem conservet et nutriat;* subdit inferius: *Non spiritualia exercitia sunt propter corporalia, sed corporalia propter spiritualia.* Unde constat exercitia spiritualia vocare lectionem, meditationem, orationem, et conscientiæ examinationem. Et eodem modo loquitur S. Bonaventura in lib. Meditationum vitæ Christi, c. 56. Sic etiam Ludovicus Blosius, in Institutione spirituali, c. 5: *Bona quidem* (ait) *et Deo grata sunt externa exercitia, sed incomparabiliter melius est exercitium internum, quo homo desideranter, ardenterque se ad Deum non per sensus, et imagines, sed modo quodam supernaturali extendit, ut ei uniatur.* Et in canone vitæ spiritualis, cap. 16: *Lectione* (inquit), *precatione, cæterisque spiritualibus exercitiis deditus esto.* Item in Speculo spirituali, c. 11. Sic etiam dicit Laurentius Justinianus, lib. de Vita solitaria, cap. 1: *Sunt spiritualia exercitia sedula cordis intentione colenda.* Et similia habet in sermone de Christi nativitate, et in lib. de Obedientia, c. 16: *Ambulantibus* (inquit) *in via prorsus necessaria est lux; hoc in corporalibus itineribus, hoc etiam in spiritualibus exercitiis patet; nam spiritualis quis sine spiritali lumine effugit laqueos? non sufficit naturalis acu-

men ingenii, si non introrsus erudiatur a Deo. In hac ergo significatione exercitia spiritualia in præsenti sumuntur.

2. *S. Ignatius librum exercitiorum scripsit pro suis ac pro externis.* — Est igitur advertendum secundo, B. P. Ignatium inter alia virtutis instrumenta, quæ suæ religioni reliquit, peculiarem librum non sine magno Dei auxilio, et diuturna experientia edidisse, quem *Exercitia spiritualia* appellavit. In cujus initio ita ipse loquitur : *Nomine spiritualium exercitiorum intelligitur quilibet modus examinandi propriam conscientiam, item meditandi, contemplandi, orandi secundum mentem et vocem, ac postremo alias quascumque spirituales operationes tractandi. Sicut enim deambulare, iter facere et currere, exercitia sunt corporalia ; ita quoque præparare et disponere animum ad tollendas affectiones omnes male ordinatas, et his sublatis, ad quærendam et inveniendam voluntatem Dei circa vitæ suæ institutionem et salutem animæ, exercitia vocantur spiritualia.* Hunc autem librum non solum, ut per illum socii proficerent, Ignatius conscripsit, sed etiam ut illius exercitiis, et documentis, ad totius Christiani populi spiritualem utilitatem strenue operarentur. Unde gravissimus e D. Bernardi sacra familia vir libellum hunc novitiatum toti generi humano institutum dixit, ut refertur lib. 16 historiæ Societatis, n. 127. Quæ res, quoniam aliquibus nova videri et suspecta esse cœpit, et calumniis exposita, ut late habetur in eadem historia, lib. 13, a numero trigesimo tertio, ideo Franciscus Borgia, singularis Ignatii discipulus, et illustre Societatis exemplum, a Paulo III, Pontifice Maximo, humiliter supplicavit, ut prædictum opus examinari faceret, et sua auctoritate probaret, *quo latius ejus fructus pateat, et plures Christi fideles majori cum devotione ad utendum illius exercitiis invitentur,* ut in litteris ab eodem Pontifice de hac re anno 1548 expeditis legitur. Ubi etiam refert illius operis diligentem examinationem Cardinali Burgensi, et Episcopo Salutii, suo Vicario generali, et Ægidio Foscarario, sacri Palatii Magistro, commisisse, eorumque testimonio intellexisse : *Dicta exercitia pietate ac sanctitate plena, et ad ædificationem et spiritualem profectum fidelium valde utilia et salubria esse et fore ;* ac tandem his verbis illa approbat : *Debitum etiam respectum ad fructus uberes, quos Ignatius, et ab eo instituta Societas præfati, in Ecclesia Dei ubique gentium producere non cessant, et ad maximum adjumentum, quod ad id prædicta exercitia tulerunt, non immerito habentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, documenta et exercitia prædicta, ac omnia et singula in eis contenta, auctoritate prædicta tenore præsentium ex certa nostra scientia approbamus, collaudamus, ac præsentis scripti patrocinio communimus.* Postremo idem Pontifex fideles omnes ad illorum usum exhortatur.

3. *Divisio tractandorum circa hunc librum exercitiorum.* — Quamvis autem hæc Pontificis sententia sufficere posset ad commendationem hujus operis, ministerii, seu medii a B. Ignatio inventi, vel excitati ad animarum juvamen, nihilominus ut plenior illius notitia habeatur, et ut omnibus satisfaciamus, his præsertim qui de hoc usu exercitiorum obmurmurare ausi sunt, pauca breviter in illius defensionem, et declarationem, quoad substantiam, seu veritatem doctrinæ hoc in capite addimus ; in sequenti explicabitur industria seu ars tradendi modum in hujusmodi exercitiis servandum. In septimo, tum auctoris Ignatii prudentia in tradendis multis regulis ac spiritualibus consiliis, quæ in dicto opere continentur, tum etiam usus, seu applicatio ad ipsum.

De doctrina exercitiorum

4. *Doctrina hæc magis practica quam speculativa. — Semper tamen in ea elucet sana doctrina.* — Quod ergo attinet ad doctrinam, nemo jure revocare potest in dubium aliquid in eo libro contentum : omnia enim sunt aut principia certa et dogmatica, aut ex doctrina Theologorum magis recepta fuere desumpta. Quod ut clarius constet, adverto, illud opus per se, et ex instituto non esse ad Theologicam doctrinam tradendam ; ut enim ita dicam, magis doctrinam practicam quam speculativam continet, traditurque per modum artis magis quam per modum scientiæ, ideoque in eo magis veritas practica, seu potius utilitas spectanda est quam speculativa. Quia tamen meditatio, ut sit utilis, veritatem ex parte materiæ debet supponere, ideo in hoc opere præcipue in singulis exercitiis seu meditationibus supponitur veritas historiæ, quando in illa fundantur, ut sunt exercitia omnia quæ de vita Christi Domini nostri traduntur, aut de peccato Angelorum, vel de lapsu primi hominis, et similibus. In aliis vero, quæ sunt vel de præmio bonorum, aut pœnis reproborum, vel de Deo ipso, aut ejus beneficiis, vel amore ei debito, semper jacitur fidei fundamentum,

et fere in eo solo fundatur. Quod si aliquid ulterius additur, aut ex certa experientia, aut ex Patrum doctrina desumptum est. Idemque in tradendis spiritualibus documentis observatur, nam ubi necessarium est, quædam præmittuntur, moralem doctrinam vel dogmaticam, tanquam necessaria fundamenta, continentia; et ubi necessarium est, tacitæ objectioni occurritur, ne spirituale consilium Theologiæ doctrinæ repugnare videatur. Exemplum esse potest, quod in quartadecima annotatione ex his, quæ in principio traduntur, de cautione adhibenda, ne quis fervore exercitiorum ductus facile se aliquo voto obliget, statim additur, quamvis majoris meriti sit opus ex voto, quam sine voto factum, nihilominus habendam esse rationem periculi, vel incommodi quod in emittendo voto esse potest; et sic de aliis.

Primum dubium circa doctrinam exercitiorum.

5. *Impugnatur regula tertia exercitiorum.* —Ut autem veritas hæc magis constet, insinuabimus nonnulla exercitiorum loca, in quibus posset aliquis scrupulum vel dubium movere, et illud facile removebimus. Primum, in principio regulæ tertiæ dicitur, *dum voce aut mente cum Domino Deo vel Sanctis colloquimur, præcipue exercere operationem voluntatis, et ideo majorem exigi a nobis reverentiam, quam dum per usum intellectus circa intelligentiam potius moramur.* Nam imprimis dubitare quis potest, quia juxta doctrinam Divi Thomæ oratio magis est opus intellectus quam voluntatis; cum autem mente colloquimur ad Deum, vel Sanctos, id facimus orando; ergo magis tunc exercemur in operatione intellectus quam voluntatis. Deinde etiam circa illationem non apparet cur major reverentia exigatur, exercendo operationes voluntatis erga Deum, quam intellectus, quia reverentia est quidam timor reverentialis, qui versatur directe circa personam excellentem, unde oritur præcipue ex divinæ excellentiæ consideratione. Sicut Lucæ 5 dicitur: *Repleti sunt omnes timore* (scilicet reverentiali), *dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie.* Unde ad hanc reverentiam pertinet non nimium scrutari mirabilia Dei, juxta illud Ecclesiastic. 3: *Altiora te ne quæsieris.* Ergo magis adjungenda est reverentia considerationi divinæ, quam affectui.

6. Ad priorem partem respondeo, in illis verbis non tractari de speculativa quæstione, an oratio quoad actum petitionis sit actus intellectus vel voluntatis, quanquam admodum probabile sit, in nobis petitionem formaliter consistere in ipsa locutione mentali vel vocali, et ut sic esse in intellectu, manare autem, ut omnes fatentur, proxime ab affectu, qui per ipsam petitionem potissime explicatur. Et hoc est, quod in illis verbis declaratur; nam quando cum Deo loquimur, præcipue versamur in operibus affectus; quia licet ipsa locutio præcipue fiat per intellectum, tamen solum sumitur ut signum affectus, et propter illum fit; ergo ipse affectus est, quod præcipue exercetur, siquidem *propter quod unumquodque tale,* etc. Imo totum id est quasi unum opus voluntatis perfectum, quia ubi unum est propter alterum, ibi est unum tantum.

7. Ad alteram vero partem respondetur, aliud esse considerare radicem illius affectus, qui reverentia dicitur, aliud necessitatem ejus. Ratio ergo facta probat, reverentiam, licet consistat in affectu, oriri ex consideratione intellectus, quod suo modo commune est omnibus actibus voluntatis. Noster autem B. Ignatius non hoc negat, nec de hoc tractat, sed docet magis esse necessariam reverentiam erga Deum (quatenus nimirum per nostram libertatem cum divina gratia eam in nobis excitare et efficere possumus), quando per affectum et colloquium ex illo ortum cum Deo agimus, quam cum circa intelligentiam solum versamur. Quod verissimum est, quia si consideratio intellectus etiam de rebus divinis sit mere speculativa, non ita solet excitare affectum, nec versatur proprie circa Deum ut circa personam cum qua tractamus aut negotiamur, sed solum ut circ objectum quoddam, quod speculamur, et ideo in illo opere nec reverentia tam necessaria est, nec ex illo regulariter nascitur, nisi consideratio ad praxim applicetur. Si ergo consideratio practica sit, ipsa conciliabit reverentiam, si sit de rebus aptis ad excitandam illam; et ideo etiam tunc non exigitur a nobis tanta cura habendi hunc reverentiæ modum, quia veluti naturaliter nascitur ex dicta consideratione, quamquam non negatur etiam tunc reverentiam esse adhibendam, esto ejus cura non sit tam necessaria, sicut quando in colloquiis et affectibus versamur; quia tunc tractamus et negotiamur cum Deo, tanquam cum amico, vel patre, aut domino; et ideo ne familiaritas (quod contingere solet) pariat contemptum, aut negligentiam aliquam, magna cura adhibenda est, ut summa reverentia exhibeatur, nam est valde necessaria, ut debito modo

cum Deo versemur; colloquia autem ipsa et affectus de se non ponunt illam, et ideo necesse est ut ad illam homo speciali cura attendat et invigilet; et hæc est mens illius regulæ ad tractandum cum Deo valde necessariæ.

Secundum dubium.

8. *Impugnatio regulæ 10 exercitiorum.—Prima defensio.* — Secundo in decima earumdem annotationum dicitur, humani generis inimicum magis solere oppugnare eos qui in via spiritus jam progrediuntur, per viam, scilicet, quam illuminativam vocant, quam eos qui inchoant per viam purgativam. Quod licet non tam pertineat ad doctrinam, quam ad factum et experientiam, videtur creditu difficile; quia verisimile est dæmonem in principio magis contradicere nequiter, utendo illo principio: *Principiis obsta,* quia facilius poterit hominem vincere prius quam virtutis dispositionem, ne dum habitum acquirat. Respondetur tamen imprimis in ea regula non simpliciter dici dæmonem vehementius oppugnare proficientes quam incipientes, sed cum hoc addito, *per boni* (id est, honesti, ac virtutis) *speciem.* Quod sine dubio ita est, regulariter loquendo, ita enim hæ res morales intelligendæ sunt: alias enim interdum incipientes non ex eo, quod non tententur, pacem sentiunt, sed quia, juxta Augustinum, in Ps. 29: *Tormenta animi non sentit qui non proficit; putat enim quia pax est; sed incipiat proficere, et tunc videbit in qua pressura est, quia cum crevisset herba et fructum fecisset, apparuerunt et zizania;* ordinarie ergo illa decima regula intelligenda venit. Ratio autem ejus est, quoniam incipientes adhuc habent passiones immoderatas sine ulla fere vitiosorum habituum diminutione, et ideo aperte, et sine ullo velamine conatur dæmon eos ad priora vitia revocare, non sub specie virtutis, sed vel carnis delectationem, aut mundi honorem, aut divitias tanquam bonum maximum proponendo: postquam vero aliquis in virtute se aliquantulum exercuit, et ad illam est affectus, et per acquisitum habitum magis propensus, non est ita dispositus, ut propositis pravis objectis tam facile moveatur, ideoque sub aliqua boni specie a dæmone tentantur.

9. *Secunda defensio.*—Deinde dicitur, etiam absolute loquendo, moraliter verum videri, tentationes dæmonis minus fortes esse statim in principio conversionis, quam post aliquem progressum in virtute factum; quod partim ex divina gratia et providentia, partim ex astutia dæmonis provenire potest [1]. Ex Deo quidem, quia quando efficaciter vult aliquem ad se convertere, vehementius illum interius movet, et spiritualibus consolationibus ac delectationibus faciliorem ei reddit viam spiritus et virtutis; unde fit ut ad ejus providentiam pertineat etiam contraria impedimenta removere, quæ maxima esse solent ex parte dæmonis; et ideo illius tentationes pauciores, et remissiores eo tempore permittit. Postea vero quando jam homo habet majores vires virtutis et gratiæ, majorem etiam licentiam Deus præbet dæmoni ut illum exerceat, quo solidiorem, magisque probatam virtutem obtineat. Unde Gregorius, lib. 24 Moral., c. 7: *Relinquentibus* (inquit) *seculum quædam prius tranquillitas ostenditur, ne in sua teneritudine et inchoatione turbati redeant ad id, quod evaserunt; prius ergo suavitatem sentiunt securi, prius pacis quiete nutriuntur, post cognitam vero dulcedinem tanto tolerabilius tentationum certamina sustinent, quanto altius in Deo cognoverunt quod amant.* Fieri etiam potest ut dæmon in principio astute se contineat: cum enim partim ex rei novitate, partim ex majori auxilio gratiæ major esse soleat fervor spiritus in principio conversionis, timet repulsam, imo etiam veretur ne ipsa tentatio fiat occasio magis obfirmandi animum in proposito et inchoato virtutis studio; et quia perseverantia difficilis est, valdeque humanum est, ut discursu temporis homo languescat, vel tædio afficiatur, ideo hujusmodi occasionem expectat per longum etiam tempus, etiamsi homo interim aliquantulum in virtute proficiat, et tunc nacta opportunitate exerit vires suas.

Tertium dubium.

10. *Documentum de corripiendo proximo ex parte impugnatur.* — Tertio, in principio seu fundamento exercitiorum, optimum consilium datur charitati proximi et virtuti consentaneum, scilicet, ut cujusque sententiam seu propositionem, si obscura sit, in bonam partem interpretemur, quia de omnibus bene præsumere debemus, ubi non constiterit male agere aut sentire. Si autem propositio ipsa non possit ab errore vindicari, mentem dicentis exquiramus, ut si fortasse mente non

[1] Vide Thomam a Kempis, lib. 1 de Imitatione Christi, c. 3.

errat, linguam corripere illum moneamus; si vero etiam male sentit, illum totis viribus emendare, et ab errore securum reddere conemur. In hoc autem potest aliquis statim hæsitare : nam si error sit contra fidem, non satis est fratrem corripere, sed sæpe tenemur eum denuntiare, præsertim quando ex contumacia lapsum esse satis constat. Verumtamen, quamvis in illa notatione hoc non explicetur (quia non pendet ex solo jure naturali, sed etiam ex ecclesiasticis præceptis, multaque indiget morali doctrina, quæ ibi erat extra institutum B. nostri Patris), non tamen excluditur, sed universaliter dicitur : *Vias omnes opportunas tentet, quibus illum sanum intellectu, ac securum reddat ab errore.* Inter quas vias dicta denunciatio numeranda est, quando secundum rectam rationem vel Superiorum præcepta fuerit necessarium : illa autem verba sufficiunt loco animadversionis, ut si persona docta sit, et per se sufficiens ad intelligendum quas vias tentare teneatur, id faciat ; si autem sit indocta, saltem dubitare sciat, et interrogare.

Quartum dubium.

11. Quarto, in principio seu fundamento exercitiorum ea indifferentia affectus homini commendatur circa res creatas non prohibitas, *ut non magis quæramus sanitatem quam ægritudinem, nec vitam longam brevi præferamus.* Statim vero occurrit objectio, quia salus et vita sunt ex his rebus quas homo tenetur ex præcepto custodire, et quærere mediis honestis ac decentibus : non est ergo laudabilis indifferentia non magis quærendi sanitatem quam ægritudinem, etc. Deinde non recte æquiparantur ibi hæc duo genera bonorum divitiis et honori ; nam divitiæ et honor non sunt bona propter se appetenda secundum rectam rationem, quia non sunt per se honesta, aut convenientia naturæ, sed indifferentia, ac propterea solum ut instrumenta virtutis vel naturæ conservandæ appetenda sunt, et ideo ad illa secundum se debet esse indifferens animus recte compositus ; salus autem et vita sunt ex bonis per se appetibilibus, quia sunt per se naturæ convenientia ; et ideo rectitudo virtutis non postulat circa illa eamdem indifferentiam. Dicendum vero est, sermonem esse posse de dispositione affectus necessaria ad honestatem, et ad vitandam culpam etiam venialem, vel solum de meliori magisque perfecta dispositione. Loquendo priori modo, recte procedit objectio : nam revera non postulatur eadem indifferentia affectus circa illa duo genera bonorum. Nam homo non recte faciet, si sit affectus ad honores vel divitias propter se, eritque talis dispositio actualis, culpa ad minus venialis saltem ex objecto, quia fertur in objectum aliter, et altiori modo quam ipsum dignum sit, fruendo nimirum utendis ; et ideo circa hæc bona indifferentia affectus ad habendum vel carendum illis per se spectatis, et (quod consequens est) solum velle illa, quatenus esse possunt instrumenta virtutis, est ad rectitudinem voluntatis necessarium.

12. At vero bonum vitæ et salutis est ex his, quæ propter se appeti possunt, id est, quatenus per se sunt convenientia naturæ, et necessaria ad quamdam ejus integritatem, propter quam honeste appetuntur sine respectu ad alium finem ; et ideo sine culpa potest affectus non esse omnino indifferens circa hæc bona secundum se spectata. Nihilominus tamen ad majorem perfectionem spectat (et hanc existimo fuisse mentem S. P. N. Ignatii) hæc ipsa bona non amare nisi ut sunt instrumenta virtutis ; quamvis enim per se amabilia sint, interdum solet homo ex illis occasionem sumere vel peccandi , vel non proficiendi in virtute, et ideo utilissimum est non plus ad illa affici, quam ut conducere possunt ad majorem virtutis profectum. Accedit, quod interdum est vel ad virtutem necessarium, vel saltem ad perfectionem virtutis , hæc bona contemnere et prodigere propter Deum. Ut ergo homo, et paratus, et promptus sit ad hoc præstandum, oblata occasione, opus sine dubio consilii est, illam indifferentiam exercere, et in ea conservari. Quod dictum intelligatur de omnibus bonis, quæ licet per se amabilia sint, homo potest eis bene et male uti. In virtutibus enim quibus homo male uti non potest, illa indifferentia laudabilis non est. Occurrebat autem hic alia dubitatio, quam infra, in dubio 9, attingemus.

Quintum dubium.

13. *Objectio contra citatum locum exercitiorum. — Dilutio. —* Quinto, ubi ratio examinandi generaliter conscientiam traditur, multa ad moralem doctrinam de peccatis pertinentia valde utilia, et cum summa brevitate proponuntur, tam clare et distincte, ut magnam rei comprehensionem indicent, quam tamen habuisse Ignatium priusquam in Theo-

logiæ doctrina plene esset instructus, ex lib. 1 vitæ ejus, cap. decimo quinto, licet colligere; ubi cum argueretur cur sine exacta doctrina auderet rem difficillimam definire, differentiam mortalis et venialis peccati, etiam in internis cogitationibus, constituendo, respondisse dicitur: *Verane sint aut falsa quæ scripsi, vestri judicii est; ego enim meum non interpono; si vera sunt, probate; si falsa, rejicite.* Nemo autem (ut ibidem refertur) ausus est quidquam eorum improbare. Dubitare autem aliquis potest, nam ibi sub titulo de cogitatione dicitur, in cogitatione de materia mortalium venialiter tantum peccari, *quoties homo aliquantulum moratur quasi auscultando, vel quando aliqua obiter sensus delectatione afficitur, vel in ea retundenda sese exhibet negligentem;* nam hoc ultimum membrum cum indefinite tradatur, et doctrinale sit, æquivalet universali. Hoc autem modo sumptum nimiam licentiam continet. Nam delectatio morosa per solam negligentiam potest fieri peccatum mortale, ut ex prima secundæ constat; quia ad peccandum mortaliter non semper requiritur expressus et directus consensus, sed sufficit crassa et supina negligentia. Respondetur tamen B. Ignatium loqui præcise de negligentia, quæ non transit in consensum, nec directum, nec interpretativum; quod et antecedenti et consequenti verbo satis indicatur. Expendendum enim est illud verbum *aliquantulum* et *obiter*, etc., quod idem significat ac subreptitie et antecedenter ad plenam judicii et rationis animadversionem; quamdiu autem delectatio in eo statu durat, etiamsi aliqua negligentia interveniat, tantum est peccatum veniale; nam sine plena advertentia rationis consensus etiam interpretativus mortalis non intervenit. Ac propterea inferius subditur, peccari mortaliter, quando cogitationi præbetur quacumque ratione assensus. Ponderandum enim est verbum illud, *quacumque ratione*, additum enim est ad comprehendendum expressum et virtualem consensum.

Sextum dubium.

14. *Objectio. — Responsio ab objectionem in uno sensu.* — Sexto circa idem examen, ubi de peccatis agit, quæ in opere consistunt, sub titulo de opere difficultatem habet quod dicitur *ad jussa Superiorum reduci diplomata, seu Indulta Pontificum pro infidelium expugnatione, vel Christianorum pace concedi vel promulgari solita, per quæ ad confessionem peccatorum, et Eucharistiæ sanctæ susceptionem Christi fideles invitantur.* Et subjungitur: *Peccat siquidem non leviter quicumque tam pias Rectorum Ecclesiæ cohortationes, sanctionesque aspernari audet ac transgredi.* Non enim apparet quale hoc peccatum sit, aut quæ præcepti obligatio ibi interveniat. Nam Pontifices non jubent per hæc rescripta, sed incitant, ut in eodem loco dicitur, et ex tenore ipsorum, et ex usu satis constat; ergo solum se habent ut consilia quædam, quia sub præceptum nihil immediatius continetur, quam consilium; non acceptare autem consilium, per se nullum peccatum est, ut constat tum ex divinis consiliis, tum ex generali ratione eorum; nam in hoc maxime differunt a præceptis, quod nimirum obligationem aut moralem necessitatem non imponunt; ergo has cohortationes Pontificum prætermittere, per se nullum est peccatum. Respondeo, illa duo verba, *aspernari audet, ac transgredi*, dupliciter accipi posse, conjunctim scilicet ac divisim. Et quidem si primo modo accipiantur, res est facilis, et sine controversia; nam sensus erit, non esse leve peccatum talia Indulta contemnere, et ex contemptu illa transgredi, et solvitur difficultas tacta, nam contemnere consilia, et ex contemptu illa non servare, grave peccatum est, ut in superioribus diximus, tractando de consiliis Evangelicis; et hanc fuisse existimo Ignatii mentem.

15. *In altero sensu concludit objectio in rigore.* — Si autem illa duo verba divisim accipiantur, est nonnulla difficultas in posteriori explicando, in priori enim nulla est; nam aspernari indulgentias et exhortationes ad illas lucrandas, per se, et ex objecto malum est, imo vix fieri potest sine errore circa fidei dogmata: quod si tantum sit contemptus practicus, saltem continet injuriam rerum sacrarum, et indicat animum a spiritualibus bonis valde alienum. Secluso autem contemptu transgredi hæc diplomata, id est, non observare illa ex quadam animi remissione, aut negligentia, non videtur esse per se et ex objecto ullum peccatum; et hoc probat ratio facta. Tamen, moraliter loquendo, si homo sciens et videns ac directa voluntate illa omittat, vix fiet sine aliqua culpa, vel quia est quasi prodigalitas quædam spiritualium bonorum; vel quia *turpis est pars quæ non conformatur toti*, quod etiam moraliter non fit sine aliquo scandalo; vel quia homo est nimis negligens in subveniendo spiritualiter communi bono, propter quod tales gratiæ

conceduntur, ut supponitur. Igitur in hoc etiam sensu dici potuit, in eo non leviter peccari; nam ad hanc locutionem sufficit, quod moraliter conjungatur culpa, undecumque proveniat. Illud autem *non leviter*, non debet in hoc sensu accipi pro peccato mortali, sed pro gravi et non contemnendo veniali.

Septimum dubium.

16. Septimo, in primo exercitio primæ hebdomadæ circa finem, in colloquio, offendere quis posset in illis verbis: *Exquiram mecum rationem, qua Creator ipse infinitus fieri creatura, et ab æterna vita ad temporalem mortem venire pro peccatis meis dignatus sit.* Nam Verbum Dei, licet factum sit homo, non tamen proprie dicitur factum creatura, quia ille homo creatura non est, et quia repugnant hæc divinitati ejus. Verumtamen Ignatius, quia non tractabat de Scholastica subtilitate, modum loquendi Sanctorum (quorum aliquos retuli tom. 1, in tertia parte, q. 16, art. 8, in comment.) imitatus est, pro eodem accipiens fieri creaturam ac fieri hominem, et creaturam vocans omne compositum ex natura creata, in tempore productum; quod maxime facere licet, quando ex contextu sermonis, et ex antecedentibus, et consequentibus verus sensus constat, ut in illo exercitio manifestum est, et latius explicatur inferius in primo exercitio secundæ hebdomadæ.

Octavum dubium, ubi aliqua in specie apocrypha complanantur.

17. *Primum, an insidens asinæ iverit B. Virgo.*—Octavo, in exercitiis ad vitam Christi Domini nostri pertinentibus, animadverti potest, interdum aliquid addi historiæ Evangelicæ vel ex pia consideratione, vel ex observatione sacrorum locorum, nunquam tamen sine sufficienti auctoritate; ut in exercitio de Nativitate, ad finem, consideratur B. Virgo ex oppido Nazareth egrediens, insidens asinæ, et Joseph comes cum ancillula et bove. Ubi tria adduntur, quæ Evangelistæ non narrant: primum, quod B. Virgo non pedes iverit, sed insidens asinæ, et ideo statim ibi additur, *ut pie meditari licet.* Fuitque hæc sententia Lyrani in Lucæ 1, quem secuti sunt Carthus. et Joan. Major, et noster Toletus; Salmer. tom. 3, in Evang., tract. 33: *Neque enim par erat* (inquit) *puellam teneram, vicinamque partui, pedibus illud iter emetiri, nisi sine causa velimus multiplicare miracula.* Non desunt tamen viri docti, quibus magis placeat credere, Virginem iter illud pedibus confecisse, eo quod paupertati magis conveniat, et nihil repugnet graviditati Virginis, ut dixi tom. 2, in tertia parte, disp. 5, sect. 1, quia nullam inde molestiam, nullum impedimentum sentiebat, juxta Patrum doctrinam, Fulgentii, serm. de Laudibus Virginis; Bernardi, in serm. *Signum magnum*; Nicephori, l. 1, c. 12. Quibus ego libenter concedam, potuisse Virginem non majori labore iter pedibus conficere, quam si gravida non esset. Nihilominus a priori sententia recedendum non censeo. Nam insidere asinæ paupertati non repugnat, imo illam maxime commendat, ut dixit Chrysostomus, hom. 67 in Matth., quando necessitas cogit, tunc enim non ulterius progredi, sed necessitati usum terminare, perfectæ paupertatis est. Tunc autem quamvis non esset specialis necessitas ex pondere, aut impedimento uteri proveniens, erat sufficiens ex naturali corporis debilitate. Erat etiam major quædam decentia quam Josephum observare par erat; ac denique, licet propter se, Virgo partui proxima non indigeret illo juvamine, tamen propter alios, qui supernaturale auxilium agnoscere non poterant, erat valde expediens, ne Joseph nimis acerbus et inhumanus in suam sponsam videretur.

18. *Tertium an B. Virgo ancillulam habuerit.* — Secundum est, bovem etiam secum adduxisse; quod expresse affirmavit Bonaventura, in l. Meditationum vitæ Christi; Lyra etiam, et auctores superius citati, et consonat communis traditio Patrum dicentium, Christum jacuisse in præsepe inter bovem et asinam, quos retuli in 2 t., d. 13, sect. 3, paulo ante finem; nam, licet illa animalia potuerint esse aliena, verisimilius tamen est in illo loco seu angulo nihil fuisse, quod ad ipsum Joseph non pertineret. Notantque prædicti auctores, bovem adduci potuisse ut venderetur ad solvendum tributum, et alias expensas, quia per multos dies morati sunt in Bethleem. Tertium, quod in ea consideratione additur, est de ancillula, quod nullo alio in loco legisse me recolo; imo invenio Chrysostomum, homil. de Nativitate Domini, tom. 2, dicentem: *Joseph et Maria mater Domini non habebant servulum, non ancillam, de Galilæa, de Nazareth soli veniunt; ipsi sunt domini et famuli.* Hæc autem verba non admodum nos cogunt, tum quia non satis constat illam homiliam esse Chrysostomi, tum etiam quia ibi interponit hæc verba, *non habebant jumentum*, quod minus receptum est. Alte-

rum ergo etiam est incertum, et quamvis alterum etiam, quod hic consideratur, non constet, probabilitate tamen non caret. Nam ille famulatus non excedebat statum et paupertatem Joseph, ut ex munere etiam ejus conjectare possumus, et ex his quæ de statu illius, et parentum Virginis tractat Canisius, lib. 1 de B. Virgine, c. 4. Unde non dubito quin domi suæ hujusmodi adjutorium seu famulatum haberet; erat enim moraliter necessarium, præsertim propter decentiam, et clausuram ac custodiam virginalem Mariæ, et propter assiduam ejus contemplationem et quietem. Si autem illud habebant domi, nihil profecto obstabat quominus illud secum deferrent; quia nec tanta velocitate peregrinaturi erant, quin ancillula posset illos sequi; neque ut dixi, id excedebat eorum paupertatem, ut propterea oporteret familiarem ancillulam dimittere, aut in aliena domo relinquere. Addo insuper, illud genus curæ et providentiæ fuisse consentaneum amori et prudentiæ S. Josephi, qui non ignorabat partum Virginis in illo itinere esse eventurum; fortasse autem modum ejus non præsciebat, et ideo merito providere potuit ut sponsam comitaretur ancillula, cujus opera uti posset, in his præsertim rebus quæ et per feminas decentius fiunt, et per extraneas fieri non decebat. Sed de his rebus sic vel aliter sentire non multum refert, cum nec Evangelio, nec traditioni repugnent, et congruentia ambigua sit.

19. *Quartum, an Christus Judæ dederit communionem.* — Aliud exemplum sumi potest ex prima contemplatione tertiæ hebdomadæ, ubi dicitur, Christum Dominum, *post agni Paschalis esum, et peractam cœnam, pedes omnium discipulorum lavisse, et sacrosanctum corpus et sanguinem suum largitum esse.* Ubi nonnulla adduntur Evangelicæ historiæ, præsertim quod Judæ etiam dederit sacram Eucharistiam, de quo plura dici possent, nisi a nobis essent tractata disp. 41, sect. 3, de Eucharistia. Illud magis notandum hic est, quod in secunda meditatione ejusdem hebdomadæ dicitur Christus, *post cœnam una cum undecim Apostolis descendisse ex monte Sion, ubi fuerant cœnati, et transiens per vallem Josaphat, relictis ibi ex illis octo, aliis vero tribus in horti parte, seorsum ipse digrediens orasse*, etc. Ubi primum advertere oportet, in Evangelio nullam fieri mentionem vallis Josaphat. Et non desunt qui dubitent an vallis Josaphat, de quo fit mentio Joel. 3, sit aliquis particularis locus, vel sit peculiare nomen impositum ad significandum locum in quo ultimum judicium peragendum est, quicumque tandem ille futurus sit. Verumtamen per illa verba nihil aliud significatur, nisi quod Joannes, c. 18, dixit: *Egressus est Jesus cum discipulis suis trans torrentem Cedron*, in montem Oliveti, qui proxime trans illum torrentem existit; nam inter montem Oliveti, et montem Sion est vallis quædam angusta, per quam fluit Cedron, et hæc vallis Josaphat nominatur, juxta modum loquendi Judæorum, ab universa Ecclesia Latina usurpatum, de quo in numero secundo, in tertia parte, disp. 53, sect. 3, dixi. In qua valle existit sepulchrum B. Virginis, ubi ædificata est Ecclesia, quæ *Sancta Maria Josaphat vocatur*[1].

20. *An in nocte passionis octo Apostoli intraverint hortum.* — Majus dubium esse potest, quia in prædictis verbis significat B. Ignatius octo Apostolos non fuisse ingressos in hortum cum Christo, sed relictos esse in ipsa valle Josaphat. Nam de primis octo dicit: *Relictis ibi octo*, etc.; illud autem adverbium *ibi* designat vallem Josaphat, nam proxime præcesserat; statim vero addit, *aliis vero tribus in parte horti:* condistinguit ergo hortum a valle, et in illo nullam partem tribuit aliis octo discipulis; non ergo ingressi sunt in hortum. At videntur repugnare verba Joann. 18: *Egressus est Jesus cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse et discipuli ejus.* Nec potest dici indefinitam esse locutionem, ad cujus veritatem sufficit quod tres discipuli ingressi fuerint cum eo, nam in toto illo contextu indefinita æquivalet universali, nam quod proxime præcedit: *Egressus est Jesus cum discipulis suis trans torrentem*, generale est; quis enim audeat aliquem excipere, vel negare ivisse cum illo? Et hæc ratio etiam per se cogit, quia nullum est fundamentum ad negandum omnes discipulos ingressos fuisse hortum; nullus enim aliorum Evangelistarum hoc significat; et quamvis dicat prius reliquisse octo discipulos, et cum tribus seorsim secessisse, et postea ab eisdem tribus, quantum jactus est lapidis, se separasse, omnes tamen illi loci poterant esse intra hortum, quia vix ducentis passibus primus illorum locorum ab ultimo distat, ut refertur ab Aranda in descriptione Terræ sanctæ, c. 13.

21. *Expeditur proxima objectio.* — Respon-

[1] Apud Bed., de Locis sanctis, c. 6.

deo, B. Ignatium (ut opinor) nihil peculiare voluisse circa hoc definire, sed advertere solum illam separationem discipulorum, quam Evangelista refert. Sciendum est ergo totum illum locum, in quem Dominus exivit, ab aliis Evangelistis vocari villam, non quia esset oppidum aliquod, vel pagus, sed quia erat prædium (ut Marcus illud appellat) habens ruralem domum, Lusitane *Quinta*, quæ Gethsemani appellabatur. Et intra illud prædium verisimile est fuisse hortum, id est peculiarem locum arboribus consitum, et quasi viridarium, quod recreationis gratia in hujusmodi villis haberi solet, ut graves auctores annotant: Toletus, annotatione 3; Natalis, in suis meditationibus. Totus autem ille locus erat ad radicem montis Oliveti, unde necesse est ut vel totus, vel magna pars ejus fuerit in valle Josaphat. Hoc supposito, unum est certum, scilicet, Christum cum omnibus discipulis ingressum esse prædium illud, quia hoc clare significat Matthæus, c. 26, dicens: *Similiter omnes discipuli dixerunt. Tunc venit Jesus cum illis* (utique omnibus) *in villam, quæ dicitur Gethsemani, et dixit discipulis suis: Sedete hic donec*, etc., quæ verba referuntur ad octo discipulos, nam statim additur: *Et assumpto Petro*, etc. Jussit ergo illos sedere intra villam Gethsemani; quod recte consideravit beatus Ignatius paulo inferius, in consideratione de mysteriis post cœnam, dicens: *Et octo remanere jussit Gethsemani*. Est autem verisimile jussisse illos manere statim in principio prædii, et ideo in alio loco, quem tractamus, dixit reliquisse illos in valle Josaphat, quia, ut notavimus, prædium illud attingebat, vel magna ex parte erat in valle Josaphat. Imo refert Burchardus, 1 p. Descrip. Terræ sanctæ, cap. septimo, § 46, locum illum Gethsemani esse in latere montis Oliveti adhærentem cuidam rupi concavæ de monte pendenti, sub qua discipuli sederunt, cum dixit Dominus: *Sedete hic, donec vadam illuc, et orem*. Quod si ita est, recte colligitur reliquisse discipulos satis in principio Gethsemani. Tandem fit etiam verisimile octo discipulos non fuisse ingressos partem illam prædii Gethsemani, quæ, in propria et rigorosa significatione, hortus dici potest. Neque hoc repugnat Joanni, quia a parte totum nominando, quod etiam in vulgari modo loquendi satis usitatum est, nomine horti totum prædium Gethsemani significavit, ut etiam Toletus supra intellexit; nihil enim aliud quam quod alii Evangelistæ, referre voluit. Quod si fortasse quis contendat, vel ibi non fuisse partem prædii, quæ magis proprie dici possit hortus, quam reliquæ, vel si erat, in illam fuisse ingressos omnes discipulos, quamvis neutrum satis probari possit, verba Ignatii non repugnant, sed ab ea disputatione abstinent. Nam priora generalia sunt, scilicet, octo discipulos in valle mansisse, id est, in principio illius horti, ut loquitur Aranda supra, cap. vigesimo quinto, vel ad radicem ejus, ut ait Burchardus; et in hoc tantum sensu distinguit appellationem hujus loci ab illa parte horti magis interiori, et quæ fortasse jam erat in monte Oliveti, ut Lucas significat, in qua permanserunt alii tres discipuli. Ad hunc modum poterit lector facile expedire (ne prolixiores simus, et ad explicanda Evangelia divertamur), si quid occurrerit in eodem libro, in omnibus punctis, seu meditationibus vitæ Christi Domini, quæ ex Evangeliis desumptæ sunt; si quid enim illis interdum additur, solum est per modum brevis expositionis, cujus vel auctoritatem, vel probabilem rationem invenire semper facile unicuique erit.

Nonum dubium.

22. *Doctrina B. Ignatii de tribus gradibus humilitatis.* — Nono, inter præludia seu dispositiones ad rectam electionem faciendam ponuntur tres gradus humilitatis. Primus dicitur necessarius ad salutem, nam consistit in subjectione hominis ad divinam et humanam legem. Secundus dicitur esse perfectior, nam duo includit, scilicet, voluntatem nunquam admittendi venialem culpam, et indifferentiam affectus ad omnia temporalia commoda vel incommoda; ita ut æque sit animus propensus ad illa, vel carentiam illorum, ubi æqualis Dei gloria et occasio propriæ salutis intercesserit. Tertius dicitur esse absolutissimus, nam in eo eligit homo paupertatem, et omnem mundi contemptum plus quam honores vel divitias, etiam cum æquali Dei obsequio, vel gloria, vel spirituali fructu, propter majorem Christi imitationem.

23. *Tres quæstiunculæ circa eos gradus.* — In qua doctrina tria desiderari vel quæri possunt. Primum, cur hi dicantur gradus humilitatis; nam videntur potius esse gradus omnium virtutum, quippe servare præcepta et vitare peccata ad omnes pertinet, et, si ad aliquam specialem, potius ad charitatem vel pœnitentiam, quam ad humilitatem. Illa etiam universalis moderatio affectus circa omnia temporalia bona officium est virtutum

omnium. Secundum, cur gradus humilitatis tres tantum esse dicantur, cum D. Benedictus, in sua Regula, cap. 7, duodecim gradus humilitatis posuerit, quos D. Thomas interpretatur, et defendit 2. 2, q. 161, art. 6. Divus autem Gregorius, 23 Moralium, cap. 4, alias 7, quatuor ponit gradus superbiæ, quibus respondere debent quatuor gradus humilitatis, quos attigit Augustinus in lib. de Spiritu et littera, c. 13, in fine. Et illam partitionem defendit idem D. Thomas q. 162, art. 4. Bernardus autem, in proprio tractatu de duodecim gradibus humilitatis, partitionem S. Benedicti amplectens, totidem gradus superbiæ enumerat, ut notavit D. Thomas, d. articulo quarto, ad 4. At vero Anselmus, lib. de Similitudinibus, cap. decimo et sequent., septem gradus humilitatis enumerat. Cur ergo ab Ignatio tres gradus tantum numerantur? Tertio difficile videtur quod ad perfectam humilitatem spectet, cum æquali Dei gloria, et spirituali profectu, eligere paupertatem præ divitiis, contemptum præ gloria, etc.; nulla enim ratio virtutis vel honestatis in hujusmodi electione apparet. Nam illa, quæ alioqui sunt naturæ incommoda, non sunt per se eligibilia, secundum rectam rationem, sed solum propter spiritualia commoda, vel quodlibet Dei obsequium; sed hic finis cessat in eo casu, quia supponitur æquale obsequium Dei, et spirituale commodum sine his malis naturæ contrariis; cur ergo ad perfectionem spectat tunc illa eligere? Nec satisfacit quod ibi insinuatur de imitatione vel similitudine Christi; nam imitatio hæc non est ponenda in his rebus, quasi materialiter sumptis, sed formaliter, id est, quatenus ad Dei gloriam conferunt; non legimus autem Christum æquali Dei gloria paupertatem præ divitiis elegisse, sed propter majorem Dei gloriam, paupertatem elegit, et mortem. Ergo ad ejus imitationem solum debemus nos similem affectum exercere, non vero ad hæc affici, absque ulla utilitate ad gloriam vel obsequium Dei. Imo videtur clara repugnantia, quod sit major perfectio hoc eligere præ illo, et tamen quod in illo non sit major gloria Dei, nam quidquid perfectius est in ratione virtutis, eo ipso ad majorem Dei gloriam pertinet.

24. *Ad primam quæstiunculam in n. præcedenti.* — Ad primum respondetur, juxta doctrinam Div. Thom., d. q. 161, art. 1, ad 5: *Humilitas secundum quod est specialis virtus, præcipue respicit subjectionem hominis ad Deum, propter quem etiam aliis humiliandus se subjicit.* Unde in hoc videtur humilitas habere quamdam similitudinem cum obedientia, vel cum pœnitentia, seu justitia ad Deum; tamen formaliter ab eis differt, quia proprie ac per se non inclinat ad alterum, sed moderatur affectum propriæ excellentiæ, et ita continet hominem sub Deo, et sub quocumque participante excellentiam Dei; et hac ratione dicitur subjicere hominem Deo: et quia hæc subjectio maxime a nobis exercetur per observationem mandatorum, ideo per hanc humilitas declaratur. Et ita etiam S. Benedictus præcipuos gradus humilitatis ponit in perfecta abrenunciatione propriæ voluntatis, et observatione præceptorum regulæ, ac totius obedientiæ, ut patet ex quatuor ultimis gradibus, quos D. Thomas refert, qui in ipsa regula sunt quatuor primi. Tamen in primo, qui est duodecimus apud D. Thomam, attigit substantiam humilitatis, quæ consistit in abjectione sui in conspectu excellentiæ divinæ: ejus autem perfectio in effectibus obedientiæ primario manifestatur. Hac ergo ratione per obedientiam mandatorum, et voluntatem cavendi in omnibus offensionem Dei, et intendendi potius gloriam ejus, perfectionem et gradus humilitatis declaravit B. Ignatius.

25. *Ad secundam quæstiunculam in eodem n. 23.* — Unde facile respondetur ad secundam interrogationem; gradus enim virtutis variis modis considerari possunt, et juxta varias considerationes per diversa, et plura vel pauciora membra dividi. Hæc autem trimembris divisio graduum virtutis valde frequens est apud morales philosophos et Theologos; nam philosophi distinxerunt virtutes morales, prout sunt in homine, in politicas, purgatorias, et purgati animi, ut videre licet apud D. Thomam 1. 2, quæst. 61, art. 5, ubi recte Cajetanus advertit illis verbis tres status ejusdem virtutis significari. Nam politicæ dicuntur, quatenus hominem recte moraliter componunt; purgatoriæ, quatenus incipiunt hominem magis abstrahere a rebus humanis et corporeis, eumque sublevare incipiunt ad imitandam divinam et spiritualem perfectionem; purgati autem animi dicuntur, quando jam attigerunt perfectissimum gradum, cum despicientia omnium rerum quæ animum perturbare possunt. Similis est alia partitio, qua virtutis gradus distingui solent in statum continentiæ, virtutis simpliciter, et virtutis heroicæ. Item perfectionem charitatis distinguunt in incipientem, proficientem et perfec-

tam. Denique Glossa ordinaria, Matth. 3, circa illa verba Christi : *Sic decet nos implere omnem justitiam*, tres gradus humilitatis distinguit, scilicet, subdi majori, æquali et minori, quos vocat sufficientiæ, abundantiæ et perfectæ justitiæ. Ita ergo potuit recte B. Ignatius distinguere tres gradus humilitatis, ex tribus modis contemnendi seipsum, et suam voluntatem, ac temporalia commoda, scilicet, vel quantum necesse est ad servanda rigorosa præcepta, vel quantum sufficit ad vitandas etiam veniales culpas, et quærendam majorem Dei gloriam, vel quantum confert ad majorem Christi imitationem. In quo etiam adverto S. Benedictum, in distinguendis gradibus humilitatis, non tantum posuisse quæ pertinent ad interiorem affectum, sed etiam quæ ex parte intellectus conferunt ad illam perfectionem consequendam, et quæ in exterioribus actibus, ad eam conservandam vel ostendendam, observare oportet. Et ad eumdem fere modum procedit Anselmus, ut D. Thomas superius explicat; quod illis Patribus fuit opportunum, quia instruebant hominem in omnibus quæ ad humilitatem conferebant. At vero B. Ignatius solum distinxit gradus humilitatis quoad interiorem affectum, prout variis modis potest esse magis vel minus perfectus, quia solum eam distinctionem præmittebat ad electionem status faciendam, quæ maxime pendet ex affectu magis vel minus subjecto Deo, et abstracto a temporalibus rebus. Divisio autem Gregorii quoad gradus superbiæ nihil obstat, quia illi omnes opponuntur humilitati, in quocumque gradu existenti; quia eidem virtuti multa vitia opponi possunt.

26. *Ad tertiam quæstiunculam ibidem.*—Ad tertiam interrogationem respondetur primo, illud genus humilitatis esse valde conforme modo loquendi, et exemplis Sanctorum, nam conformitatem ad Christum putant esse sufficientem rationem amandi omnem abjectionem et humilitatis modum, juxta illud Petri : *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus*, 1 Canonic., c. 2; et c. 3: *Melius est benefacientes pati, quam male facientes, quia Christus semel pro peccatis nostris mortuus est.* Fateor tamen ab hoc motivo nunquam esse separabilem majorem Dei gloriam, et majorem fructum gratiæ ac perfectionis spiritualis, cæteris paribus. Unde idem Petrus, cap. 4, subdit : *Communicantes Christi passionibus gaudete, ut et in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes;* nunquam ergo hic fructus separatur ab illa communicatione, si cætera sint paria. Et ratio est clara, quia in eo motivo includitur major amor et major reverentia ad Christum Dominum. Et præterea, in eligenda majori temporalium rerum abjectione (etiamsi in aliis sit æqualitas), in hoc semper est excessus, quod illa via est securior, et aptior ad magis merendum, vel saltem magis satisfaciendum coram Deo, vel pro nobis, vel pro proximis. In quo etiam consideratur quædam major similitudo Christi; nihilominus tamen verum est quod Philosophus, 2 Phys., c. 2, et 13 Metaph., c. 3, dixit : *Abstrahentium non est mendacium;* et ideo ad purificandum affectum, illumque magis abstrahendum ab affectu temporalium, recte proponitur ille perfectus gradus humilitatis, quo homo humiliora et abjectiora magis appetit, etiamsi præscindatur omnis alia utilitas, præter conformitatem ad Christum in profunda humilitate.

Decimum dubium.

27. *Dilemma contra enumerationem graduum perfectionis.* — Decimo explicandus est similis locus, qui habetur in meditatione quartæ diei secundæ hebdomadæ, puncto tertio, ubi proprio ac singulari modo distinguuntur tres perfectionis gradus, videlicet, paupertas, abjectio sui, et humilitas, quæ ex diametro, ut ibi dicitur, divitiis, honori et superbiæ opponuntur, a quo omnes virtutes statim introducuntur. Videri enim potest novus hic modus explicandi gradus perfectionis et radices oppositorum vitiorum. Nam, si per gradus perfectionis intelligantur diversi status virtutum, ut in præcedenti puncto dicebamus, non recte illo modo explicatur ; nam ad virtutem, seu perfectionem in quocumque statu existentem requiritur humilitas in proportionali gradu, seu statu, et ita illi tres gradus non sunt separabiles in statu perfectionis. Si autem illæ tantum numerantur ut conditiones vel dispositiones ad perfectionem, insufficienter numerantur; nam omittitur castitas, et propriæ voluntatis abrenunciatio, quæ maxime necessaria est. Et similiter in contrariis radicibus vitiorum omittitur concupiscentia carnis, quæ ponitur a Joanne, 1 Canonica, cap. 2, qui non distinguit inter honorem et superbiam, sed utrumque concludit sub superbia vitæ ; nam concupiscentia oculorum pro divitiis posita est.

28. Respondetur, considerandam esse oc-

casionem et rationem eorum quæ dicuntur, ut verus sensus intelligatur; ibi enim incipiebat tractare B. Ignatius de mediis, quibus homo paulatim disponi debet ad spiritualem affectum in se formandum, et ad electionem faciendam illius status, in quo melius et saluti suæ consulat, et Deo famuletur; progressum ergo et perfectionem hujus dispositionis per illos tres gradus explicat. Recte enim existimat (quod Christus Dominus sæpe docuit) initium sumendum esse a rebus externis, quæ per paupertatem dimittuntur, atque adeo a moderatione affectus circa temporalia bona. His autem bonis proximus est honor, et ideo secundo loco ponit moderationem affectus circa honorem, quem vocat contemptum, scilicet, rationi consentaneum, qui virtus est innominata, ut dicit D. Thom. 2. 2, q. 129, art. 2. Quia vero non satis est circa exteriora bona moderari affectum, nisi circa propriam excellentiam moderatus sit (nam appetitus excellentiæ secum affert appetitum honoris, et divitiarum, et maxime perturbat animum ad electionem faciendam), ideo ponit in tertio et perfectiori loco humilitatem.

29. Est autem ulterius considerandum, aliud esse agere de perfectione, aliud de statu perfectionis; ibi ergo non agitur de statu perfectionis, sed absolute de perfectione; quia electio status non limitatur ad statum perfectionis, quamvis ad perfectionem in quocumque statu obtinendam ordinetur. Ob hanc ergo causam non fuerunt ibi numerandæ castitas vel obedientia; nam quatenus sunt necessariæ ad salutem, supponuntur ad perfectionem; quatenus vero sunt in consilio, non sunt necessariæ ad perfectionem ut sic, licet sint necessariæ ad statum perfectionis; nec disponunt ad electionem, sed potius sunt terminus electionis. Atque idem est de perfecta paupertate quantum ad effectum, ut ipsemet B. Ignatius judicavit; et ideo in primo gradu præcipue posuit spiritualem affectum paupertatis, qui ad omnem bonam electionem imprimis necessarius est. Unde etiam constat, cur illa tria potissimum numeraverit, divitias, honorem, et superbiam, seu propriam excellentiam, quia maxime perturbare possunt rectam electionem. Omisit autem concupiscentiam carnis, quia illi proposito non inserviebat propter rationem dictam; nam quidquid in eo genere vitiosum est, non cadit sub electionem, sed per se notum est debere moderari ante omnem electionem de majori perfectione; quidquid autem amplius est, non disponit ad electionem, sed de illo est electio.

Undecimum dubium.

30. *Locutiones quædam ex libro exercitiorum taxantur.* — Undecimo occurrent in hujus libri lectione nonnulli termini, quos calumniari possent, qui vel in rebus Theologicis non essent eruditi, aut spiritualium rerum inexperti, vel in eis non satis instructi. Sæpe enim mentio in hoc opere fit *divinarum illustrationum et illuminationum;* et quoniam olim quidam hæretici Illuminati appellati sunt, formidare quis potest ne aliquis error in hujusmodi verbis involvatur. Non enim defuerunt, qui hoc objicerent. Item sæpe dicitur, hominem in oratione *sentire varios spiritus, agitari variis spiritibus* consolationis aut desolationis, et ad eos discernendos variæ regulæ assignantur, in quibus significatur posse interdum *evidenter discerni, an auctor interni motus sit Deus, aut bonus vel malus spiritus;* quod videtur periculis expositum, et in rigore falsum, quia sine revelatione non potest haberi hæc certitudo. Unde etiam aliquando significatur, posse hominem interdum *certo in se experiri beneplacitum divinum, docente id aliquo consolationum, desolationum, vel diversorum spirituum prævio experimento,* ut dicitur in quadam secunda notatione circa tempus ad electionem aptum. Sic etiam in quarta regula ad victum temperandum dicitur, perfectam abstinentiam esse dispositionem, ut homo interdum *sentiat quosdam cognitionis internæ radios, et consolatorios motus ibi cælitus immissos.*

31. *Notatio una pro prædictis locutionibus vel documentis.* — Verumtamen hæc et similia, quæ in hoc opere passim occurrent, et egregie sunt in scholastica doctrina fundata, et ad Theologiam mysticam sapienter applicata. Nam imprimis certum est dari in anima nostra internos quosdam motus, tam intellectus quam voluntatis, ex speciali Dei motione gratis prævenientis, ut ex materia de gratia constat, Prolegom. 3, de Gratia, cap. sexto, numero nono, et latius lib. tertio, et hi vocantur a sanctis Patribus illuminationes, illustrationes, inspirationes, et motiones divinæ, ut constat ex Concilio Tridentino, tota sess. 6, et ex antiquioribus Conciliis, et modo loquendi Augustini, et fundatus est in modo loquendi Scripturæ, ut patet ex toto Psalmo 117, et ad Rom. 8: *Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei,* et similibus. Dein-

de certum est hujusmodi internas inspirationes, vel illuminationes, interdum fieri immediate ab ipso Deo, qui est principalis auctor omnis gratiæ, et aliquam specialem vocationem seu motionem habet sibi soli reservatam, ut attigimus disp. decima septima, de Incarnatione, sect. 2, § *Sed occurrit*; interdum vero et sæpe fiunt per bonos Angelos custodes, nam hoc est præcipuum munus eorum, ut lib. 6 de Angelis, c. 16, late ostendimus. Unde e contrario etiam est certum dæmones conari ad imitandum, quantum possunt, hanc internam motionem, convertendo illam in malum, excœcando intellectum, seu prava objecta, quantum possunt, illuminando, et mediantibus illis ad pravos motus appetitum et voluntatem excitando, interdum aperte, interdum sub specie boni; quia *Angelus Satanæ interdum se transfigurat in Angelum lucis,* ut Paulus dixit, 2 ad Corinth. 12. Denique optima et certa doctrina est, inter alias hanc esse differentiam inter Deum et quemcumque spiritum creatum, quod Angelus solum potest excitare voluntatem, medio intellectu et appetitu sensitivo, et utrumque horum mediis phantasmatibus, seu objectis sensibilibus et imaginariis; Deus autem immediate potest movere ipsum intellectum et voluntatem juxta illarum facultatum capacitatem; ipse enim solus habet infinitam efficaciam, et solus etiam est auctor harum potentiarum, quæ sicut ab ipso solo immediate pendent in esse, ita etiam ab ipso solo immediate possunt moveri et excitari. Neque Angeli possunt in rebus quidquam efficere immediate nisi motum localem, ut lib. 4 de Angelis dictum est; immediata autem motio intellectus et voluntatis non fit per localem motum. Et ideo dicit interdum D. Thomas (et ita etiam loquuntur Patres) solum Deum posse influere interius rationali menti, tertia parte, q. 8, a. 8, ad 1; item solum Deum posse illabi animæ, tertia parte, quæst. sexagesima quarta, articulo primo.

32. *Notatio altera.* — Ex his colligitur necessarium esse homini posse discernere inter hos motus internos, a quo principio sint; ideo enim dicebat Joan., 1 Canonica, c. 4: *Probate spiritus, an ex Deo sint,* quoniam nisi exquisite ac diligenter hæc discretio fiat, magnum periculum est errandi; quia (ut ex Paulo dicebamus) *transfigurat se Angelus Satanæ in Angelum lucis.* Et ideo inter gratias gratis datas numeratur discretio spirituum, 1 ad Corinth. 12. Quamvis autem hoc donum detur interdum ab Spiritu Sancto, extraordinario et peculiari modo supernaturali, nihilominus necessarium est ut sit aliquis modus ordinarius in Ecclesia, quo per principia supernaturalia adhibito rationis discursu, et experientiæ et prudentiæ judicio, discerni possint interiores motiones, seu spiritus. Sicut, licet detur specialis gratia sanitatum, linguarum, interpretationis sermonum, etc., non expectantur semper in Ecclesia hujusmodi singulares gratiæ ad illos effectus, quatenus ordinarie in Ecclesia necessarii sunt, et per doctrinam, scientiam, vel artem humano modo comparatam cum divino auxilio fieri possunt.

33. *Notatio tertia.* — Ulterius his omnibus addendum est, quod, licet impulsus divinæ gratiæ per illuminationes et inspirationes, secundum totam latitudinem, seu collectionem suam, non expectent hominis dispositionem, quia ipse Deus est, qui in nobis incipit, nihilominus, postquam Deus per suam gratiam prævenit hominem, et cœpit in illo operari vel fidem, vel charitatem, vel quamcumque aliam bonam voluntatem, aut perfectionis affectum, potest homo, et debet (si velit proficere spiritualiter) se disponere et præparare ad majorem Dei illustrationem, ac motionem obtinendam; quia, supposita priori gratia præveniente, potest homo illi cooperando mereri aliam vel majorem gratiam prævenientem, vel orando illam impetrare; et ideo Ecclesia sæpe orat Deum ut sua gratia nos præveniat, et ex doctrina de gratia id certissime constat. Inter has autem dispositiones præcipua est vitæ puritas et munditia a peccato, tam dolendo de præteritis quam cavendo futura. Deinde augetur hæc dispositio, minuendo affectum temporalium bonorum et commodorum. Quomodo dixit B. Ignatius in ultimis verbis secundæ hebdomadæ, circa electiones faciendas: *Hoc unusquisque persuasum habeat, tantum se in studiis spiritualibus promoturum esse, quantum ab amore sui ipsius et commodi proprii affectione sese abstraxerit.* Tandem optima dispositio ad hujusmodi effectus divinæ gratiæ in oratione præsertim mentali quasi perficitur, non solum quia efficacissimum medium ad obtinendum a Deo hujusmodi motiones est oratio et petitio, sed quia cum oratione mentali elevetur anima ad Deum, et ad considerationem rerum æternarum, est magis separata a rebus temporalibus, et ideo magis disposita ut a Deo illuminetur et moveatur, juxta illud: *Ducam eam*

in solitudinem, et ibi loquar ad cor ejus ; et illud : *In meditatione mea exardescet ignis.* Accedit etiam quod ipsamet oratio mentalis, quia est actio valde spiritualis et supernaturalis, multumque elevata supra sensus et corporalia bona, indiget maxime afflatu Spiritus Sancti, qui, frequenti inspiratione et illuminatione sua, hominem in eo exercitio sustineat et promoveat. Quod licet interdum pro sola sua gratia abundanter faciat, quia *prout vult spirat, et dividit singulis prout vult,* tamen ordinarie, et secundum justam dispositionem suæ providentiæ, *præsentior est diligentibus, negligentibus abest,* ut dixit Ambrosius, lib. 9 in Lucam, c. 20, et egregie tractat Bernardus, serm. 56 in Cantica. Et ideo qui, in hujusmodi orationis exercitio, quod in se est cum divina gratia diligentius præstat, et divinis vocationibus, quæ in ea dantur, fideliter respondet, magis etiam a Deo illuminatur, et perfectius vocatur.

34. *Satisfit jam adductis in num.* 30.— Ex his ergo satis intelligitur, cur necessarium fuerit B. Ignatio in hoc opere frequenter loqui de internis illuminationibus, motionibus, seu inspirationibus, quia in hoc opere agebat de instruendis hominibus in exercitio spiritualis vitæ, et mentalis orationis, ac considerationis, in qua maxime exercentur seu recipiuntur hujusmodi impulsus; neque in illis terminis aliquid est invidiæ, cum et vix possint illi motus aliis nominibus magis propriis significari, et ex usu Conciliorum et Patrum sumpta sint. Quod si aliqui hæretici illis interdum abusi sunt, nihil hoc veritati nocet, nec catholicum scriptorem impedit, dummodo veritatem satis ab errore discernat. Quod in eodem opere a B. Ignatio diligenter præstitum est in regulis quas tradidit ad discernendos spiritus, tam pro incipientibus, quam pro proficientibus, vel perfectis.

35. *Tria capita discernendi internos motus : primum, ex parte materiæ ipsorum.* — In quibus illud etiam advertendum est, tria capita in eis insinuari ad dignoscendos hos motus. Unum est ex parte objecti, seu materiæ circa quam versantur ; nam, si sit peccatum aliquod, manifestum est impulsum esse a dæmone, et non a bono spiritu ; si autem materia honesta sit, non statim constat motionem esse a bono spiritu ; et ideo evidentius constare potest impulsum esse a malo spiritu quam a bono ; et hoc significavit Ignatius in quarta regula supra citata. Ratio autem est, quia malum non potest bene fieri ; bonus autem spiritus non potest esse auctor mali ; bonum autem potest male fieri, et ideo bonum aliquando suggeri a dæmone, quamvis non bene.

36. *Secundum caput, ex parte finis et effectuum.* — Et ideo necessarium est secundum caput, quod est consideratio finis ad quem tendit impulsus seu motio interior ; nam, si ille finis malus est, evidens argumentum est, motionem esse a malo spiritu. Si autem finis sit honestus, magnum indicium est boni spiritus moventis, non tamen est sufficiens, tum quia, ut actio sit bona, non satis est finis bonus, nisi etiam materia, seu objectum, aut medium ut propositum cum talibus circumstantiis, nec per se malum, nec prohibitum sit ; tum etiam quia sub illa specie boni potest non intendi bonitas, sed impediri potius major bonitas, seu perfectio. Ad hoc item caput reducuntur effectus talis cogitationis vel motionis ; nam finis, qui est primus in intentione, est effectus motionum quæ ad illum ordinantur ; et quamvis interdum tales effectus ab ipso homine non intendantur, quia vel non præcognoscuntur, vel non quæruntur, saltem pro tali tempore, nihilominus a bono vel malo spiritu interius præmovente sine dubio intenduntur, vel saltem prævidentur ac permittuntur ; et ideo ex illis tanquam ex fructibus cognosci potest qualis sit qui moveat.

37. *Tertium, ex parte modi sensibilis internorum motuum.* — Tertium caput est modus motionis, nam quod ad præsens attinet, potest esse duplex, scilicet, sensibilis, sive mediis sensibus externis, sive per internam motionem phantasmatis, vel omnino internus et spiritualis. Prior facile cognosci potest, de quo consulendus Athanasius, in vita S. Antonii, circa medium, apud Surium, 17 Januarii ; tamen ex illo præcise non potest discerni an sit a bono vel malo spiritu. Quamvis autem hoc verum sit de judicio certo et infallibili, tamen ex alio movendi modo supponit optimam conjecturam B. Ignatius in posterioribus regulis de hac re, reg. 7, nam interdum hæc interior motio fit placide ac suaviter, et cum magna animi tranquillitate, interdum vero duriter et quasi violenter, et cum aliqua perturbatione animi. Tunc ergo ait considerandam esse conditionem personæ quæ movetur ; nam si alioqui curam habeat procedendi in virtute, et in obsequio divino, et suaviter movetur, signum est a bono spiritu moveri ; si autem aspere, a malo. E contrario vero si persona est in peccatis, vel negligens

in divino obsequio, a bono spiritu aspere, a malo blande et suaviter movetur ; nam uterque spiritus intendit vel mutare animam a dispositione sibi contraria, vel promovere in sibi conformi; mutatio autem illa ordinarie requirit commotionem et asperitatem ; continuatio autem, vel promotio in vita simili, suavius fit. Item quia , dum homo resistit bono spiritui, respectu illius indiget reprehensione, et aspera motione ; tamen si ei obediat, meretur consolationem, et suavem promotionem ; et e contrario dæmon in eum qui crescit in bono tanquam in hostem insurgit, et in contrarium duriter impellit ; in eo vero qui negligens est, quiescit, et suaviter illum movet, ut in eo statu permaneat ; quæ est optima conjectura, licet non infallibilis. In qua etiam est advertendum, quod licet ex ea vel ex aliis constet motionem esse a bono spiritu, attamen non potest ab homine cognosci, an sit immediate a Deo, an mediante Angelo; quia cum spiritus creatus possit hoc modo hominem movere, nihil in eo relinquitur (quod homini saltem notum sit) ita proprium Deo, ut ex illo discernere possit homo an Deus ipse immediate moveat. Verumtamen si aliunde constet motionem esse a bono spiritu, ad morales actiones parum refert quod motio sit immediata a Deo, vel mediante Angelo custode, quia hic semper operatur ut minister Dei, et juxta illius voluntatem [1].

38. *Aut etiam ex parte modi mere spiritualis.* — At vero e converso contingit in posteriori modo, nam si ille semel cognoscatur, ex illo optime intelligetur Deum esse qui movet; nam, ut prænotavimus, talis motio immediate in superiorem partem animæ, divinæ virtutis est propria ; igitur ex illa tanquam ex proprio effectu cognoscetur motor divinus. Dices : illuminatio Angelorum inter se est mere spiritualis, et nihilominus non fit a Deo immediate, sed mediis superioribus descendit ad inferiores. Respondetur, modum illius illuminationis incognitum nobis esse, et ideo non posse ab illo sumi argumentum ; fortasse enim non est per efficientiam unius Angeli in alium ; hi autem effectus, de quibus agimus, non fiunt sine efficientia circa ipsum hominem ; vel certe, si aliqua efficientia in illa illuminatione intervenit, ad summum est alicujus speciei intelligibilis, omnino abstractæ et independentis ab objectis sensibilibus ; quæ species non potest fieri in anima conjuncta corpori, naturali virtute, et ideo si aliqua illuminatio vel motio in hac vita immediate fit in intellectu, vel voluntate hominis, sine dubio est immediate ab ipso Deo, præsertim quia non sistit in ipsis speciebus, sed immediate versatur circa actus secundos intelligendi, judicando, vel saltem apprehendendo; et voluntatis, amando, timendo, etc., saltem per actus simplices seu imperfectos.

39. *Regula B. Ignatii pro discernenda motione mere spirituali. — Difficultas dictæ regulæ.* — Difficultas autem circa hunc modum est in cognoscendo, quando hæc motio tam intima, tamque intellectualis et spiritualis sit. Et ideo ad hoc dignoscendum, octavam regulam posuit B. Ignat. his verbis : *Solius Dei est consolari animam, nulla præcedente consolationis causa, cum sit hoc proprium Creatoris suam ingredi creaturam, et illam in amorem sui totam convertere, trahere et mutare ; causam vero præcedere nullam tunc dicimus, quando nec sensibus, nec intellectui, neque voluntati nostræ quidquam objectum est, quod hujusmodi consolationem causare possit.* Quorum verborum intelligentiam facilem esse non existimo. Nam, ut paulo superius in quadam tertia regula dicitur, consolatio spiritualis est, quando anima Dei amore exardescit, quando interna lætitia perfunditur, quæ animum ad studium salutis, vel ad quietem et pacem cum Deo habendam, faciliorem reddit. Hæc autem vel similis consolatio non potest fieri in nobis sine causa, saltem intellectu apprehensa, quia non potest moveri affectus, nisi medio intellectu ; quomodo ergo intelligi potest tunc nullam præcedere causam, quando nec sensibus, nec intellectui, nec voluntati quidquam objectum est, etc. ; si enim nihil objectum est, quid amabit, aut de quo lætabimur ? quomodo ergo poterit consolari ? Et augetur difficultas, quia in hac vita non potest esse talis consolatio adeo intellectualis, quin aliquo modo participetur a sensu, tum quia cognitio in hac vita non est sine phantasmate, et consolatio (ut dixi) non est sine cognitione ; tum etiam quia appetitus spiritualis et sensitivus ita sunt in homine connexi, ut superior moveri non possit, quin aliquo modo secum ferat inferiorem, juxta illud : *Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum.*

40. *Expeditur hæc difficultas.— Unum indicium sumptum ex parte intellectus.* — *Al-*

[1] De hoc documento vide quæ tradit Athanasius, in Vita S. Antonii, apud Sur. 17 Januarii, § *Nunc jam.*

terum ex parte voluntatis. — Hic discursus ostendit difficile esse hanc motionem percipere; non est tamen dubium quin possibilis sit, et quod aliquando detur, quamvis fortasse raro, et non nisi viris valde perfectis, et specialiter a Deo dilectis. Et quando talis motio revera datur ab Spiritu Sancto, ipsa se aliquo modo prodit, et ostendit suam originem esse a Deo. Hoc autem non est quia vel moveatur anima per affectum sine aliquo objecto cognito, nec quia intellectus humanus operetur sine cooperatione phantasiæ; primum enim fortasse omnino repugnat; secundum autem licet possit a Deo fieri, et interdum factum sit, tamen est valde extraordinarium et miraculosum, de quo genere elevationis nunc non agimus. Indicium ergo hujus motionis est, ex parte quidem intellectus, quia in eo fit aliqua apprehensio, vel cognitio, quæ, prout hic et nunc in tali homine fit, non potuit per imaginationem excitari; vel quia est de objecto nobiliori, quam in sensum unquam aliquando ceciderit, vel quia fit tam subito, vel cum tanta intelligentia veritatis, ut ex vi phantasmatum comparari non potuerit; ut, verbi gratia, si gentili, qui nunquam de Creatore cogitavit, subito, et sine discursu sese offerat verum, et credendum esse aliquem supremum auctorem, et sentiat hanc cogitationem esse ita infixam menti, ut non possit illam removere, et cum illi statim sese offerant multa quæ veritatem illam credibilem faciant, quæ nunquam antea homo cogitavit, nec per se erat sufficiens ad invenienda illa, tunc signum fere evidens est Deum esse, qui in intellectu immediate operatur. Simile cum proportione est de fideli simplici, cui subito offertur cognitio de Deo trino et uno, vel de alio mysterio fidei cum tali modo, et tam distincta repræsentatione veritatis, ut plane superet capacitatem vel discursum ejus. Hoc etiam maxime contingere potest in judiciis practicis de diligendo Deo, aut pœnitentia agenda, perfectione sectanda, aut similibus; nam aliquando tam subito, et tam vehementer proponuntur menti, ut fere aperte constet non habere originem ab objectis sensibilibus et phantasmatibus, sed potius si aliqua phantasiæ apprehensio tunc comitatur, a mentis cogitatione excitatam esse. Ex parte autem affectus indicium potissimum sumendum est ex modo, quia nimirum licet operetur circa objectum cognitum, tamen vehementius movetur quam objectum ipsum per se posset, aut soleat movere. Ut, verbi gratia, si objectum ut prosequendum proponatur, voluntas sentiat impetu ac veluti necessitate quadam ad illud affici, saltem per simplicem affectum, vel majori voluptate et suavitate de illo cogitare, et ad illud inclinari, quam soleat, vel quam possit sua industria quærere vel comparare. Si autem objectum proponatur ut fugiendum, vehementius terreat; et sic de aliis affectibus; quando enim hi affectus immediate versantur circa superiora et spiritualia bona, et per se honesta, et prædicto modo fiunt, signum est ab ipso Spiritu Sancto movente voluntatem immediate fieri, quia nulla creatura habet tantam efficacitatem in humanam voluntatem. Et hæc omnia significavit P. Ignatius in illis ultimis verbis, quibus explicat nullam causam præcedere, quando nihil objectum est quod hujusmodi consolationem causare ex se possit.

41. Unde tandem concluditur quo sensu dictum sit agitari hominem in oratione, vel etiam extra illam variis spiritibus consolationis aut desolationis. Spiritus enim vocari possunt, vel spirituales motiones quæ in anima hominis fiunt, vel spirituales substantiæ, a quibus illæ motiones fiunt, utroque enim modo sumi potest apud Paulum, 1 ad Corinth. 4, et apud Joan., 1 Canon., c. 4. Ex quibus locis etiam constat merito tradi nobis rationem aliquam, et viam discernendi hos spiritus; nam licet evidenter aut cum certitudine fidei dijudicari non possint sine Dei revelatione, nihilominus valde probabili conjectura, et interdum moraliter certa, potest de illis judicium ferri, ut lib. 9 de Gratia, a c. 9, disseruimus; et ad illud maxime deservire possunt regulæ fundatæ in veris principiis Theologiæ, et in magna experientia; hujusmodi autem sunt illæ quæ traduntur ab Ignatio, nam si quis eas recte consideret, inveniet omnes revocari ad illa tria capita, quæ a n. 35 proposuimus. Quod autem sit necessarium spirituales viros esse in hac arte instructos, per se notum est, quia nec temere est credendum cuicumque spiritui, juxta præceptum Joannis loco citato: *Nolite omni spiritui credere;* neque etiam nimium timendum est, ita ut divinæ etiam motiones vel contemnantur, vel reprobentur, contra præceptum Pauli: *Spiritum nolite extinguere; prophetias nolite spernere: omnia probate, quod bonum est tenete.* Quamvis autem generales regulæ et indicia designentur, non tamen omnibus concessum est eis uti, aut per illas judicare; sed requirit aut speciale Dei donum, aut sa-

pientem, et in rebus spiritualibus valde exercitatum virum, ut recte dixit Gerson, tractat. de Probatione spirituum, alphab. 17, lit. R. Qui etiam videri potest in tractatu de Distinctione verarum visionum a falsis, alphab. 17, in fine, ubi quinque signa adducit, quæ in his quæ diximus, et in documentis P. Ignatii continentur. Recte etiam de hac materia loquitur in Centilogio de impulsibus, decade 3 et sequentibus, alphab. 63, lit. I, et in tom. 4, habet tractatum de signis bonis et malis, alphab. 17, lit. B, quod huic etiam proposito deservire potest. Optime etiam Bonaventura, de Processu relig., c. 18.

Duodecimum dubium.

42. *Primum membrum dubii. — Secundum membrum.* — Duodecimo occurrere potest in hoc opere difficultas, quia interdum videtur nimium tribuere viribus rationis naturalis, et liberi arbitrii, interdum vero nimium motioni gratiæ. Primum intelligi potest ex quadam meditatione de tribus hominum classibus, ubi in 3 dicitur, quosdam esse paratos ad id quod intellexerint majus esse obsequium Dei, *vel ex divino instinctu, vel ex rationis dictamine.* In regula 7, ad discernendos animæ motus, dicitur cogitandum esse nos interim a Domino nobis ipsis probationis causa relinqui, ut per naturales quoque vires insultibus inimici nostri obsistamus. Et tractando de tempore electionis dicitur: *Porro tranquillitas tunc noscitur adesse, quotiescumque anima, nullis agitata variis spiritibus, vires naturales suas libere exercet.* Alterum autem membrum sumi potest ex eodem loco, ubi dicitur, aliquando divina virtus sic impellit voluntatem, ut omnis dubitatio, imo etiam dubitandi facultas animæ sublata sit, quominus sequatur impulsionem talem.

43. *S. Ignatii et Societatis spiritus conciliandi gratiam cum naturæ viribus. — Is spiritus in B. Ignatio fuisse ostenditur. — Recentium hæreticorum errores.*—Hanc difficultatem propono, non quia loca citata difficilia sint, sed ut occasionem sumam advertendi, zelum, quem nunc habet Societas, recte explicandi concordiam gratiæ cum libero arbitrio, et convenienter loquendi et accommodate ad resistendum Luthero aliisque hujus temporis hæreticis, eumdem fuisse in patre nostro Ignatio, et vel ab illo in Societatem manasse, vel eumdem spiritum, qui hanc religionem movet, ad resistendum hæreticis, hujus esse doctrinæ auctorem. Imprimis ergo in quibusdam regulis, quas in fine totius libri S. Ignatius proponit, ut cum orthodoxa Ecclesia vere sentiamus, generaliter notari potest, omnes ad hoc tendere, ut ab erroribus hujus temporis maxime avertant, in omnibus, tam verbis quam factis, contrariam doctrinam profitendo, ut de obedientia Ecclesiæ præstanda, de usu frequenti communionis Eucharistiæ, de sacrificio Missæ, et cantibus ac cæremoniis ecclesiasticis, ac divinis officiis, de votis monasticis, ac cælibatu, de cultu ac veneratione Sanctorum, Reliquiarum ac Imaginum, de Jubilæis ac peregrinationibus, et operibus satisfactoriis, et in universum de fide et operibus, ac timore Dei tam servili, quam filiali, et denique de tuendis traditionibus Patrum, et doctrinis Sanctorum, ac probatorum Theologorum, et similia, quæ plane ostendunt spiritum spiritui Lutheri directe contrarium, quem sine dubio Deus Ignatio præbuit, tanquam uni ex primariis ducibus quos adversus eum excitavit. Tandem vero circa finem illarum regularum, in 14, ita de prædestinatione loquitur: *Advertendum est, etiamsi plane compertum definitumque sit, nemini contingere salutem, nisi prædestinato, circumspecte tamen super hoc loquendum esse, ne forte gratiam aut prædestinationem Dei nimis extendentes, liberi arbitrii vires et operum bonorum merita excludere velle videamur; vel e converso, ne plus æquo hisce tribuentes, illis interim derogemus.* Et in regul. 17 magis hoc declarans subdit: *Neque prædicandæ et inculcandæ gratiæ Dei usque adeo insistendum fuerit, ut serpere interdum possit auditoribus lethalis error, negata liberi arbitrii nostri facultate. De gratia ergo ipsa diffuse quidem loqui fas est, Deo aspirante, sed quatenus in gloriam ejus uberiorem redundat, idque juxta modum convenientem, nostris præsertim temporibus tam periculosis, ne et liberi arbitrii usus, et operum bonorum efficacia tollatur.* Hoc ergo ipsum, quod faciendum præmonuit S. Ignatius, usu et exercitio in suo opere observavit, et hoc insinuare voluit locis in principio citatis, et in aliis, præsertim in posterioribus regulis, de discernendis spiritibus, in 2, egregie explicat efficaciam gratiæ, dicens, *proprium esse Creatoris suam ingredi creaturam, et illam in amorem sui totam convertere, trahere et mutare.* Et in 8 recte gratiam Dei excitantem, seu prævenientem, ejusque efficaciam declarat dicens, immediate divinitus immitti, nulla ex parte hominis præcedente causa, et sufficientem esse ad consolandam animam. Ad-

vertit autem ibidem sapienter et subtiliter, hanc gratiam esse veluti semen quoddam, quod sui reliquias in anima relinquit, per quas potest homo postea aliquid operari, in qua cooperatione misceri potest aliqua alia intentio, vel motio a proprio vel contrario spiritu proveniens, quam proinde observare ac discernere necessarium est. Rursus in prioribus regulis de eadem discretione spirituum, in undecima, egregie docet æstimare divinam gratiam, ut cum aliquis operationem in se sentit, seipsum deprimat, ac vilefaciat, *reputando secum, quam imbellis quamque ignavus apparebit desolatione impugnante, nisi per gratiæ et consolationis divinæ opem cito sublevetur.* Et e converso etiam docet non despondere animum etiam si quis gratiæ consolationem vel abundantiam non sentiat : *Quia unusquisque æstimare debet cum Dei gratia posse se plurimum et adversarios suos devicturum, dummodo in Dei virtute collocet spem suam, et animum suum corroboret.* Ubi ostendit necessitatem gratiæ respectu omnium, et gratuitam abundantiam respectu aliquorum, et sufficientiam quam omnes sperare debent. Et paulo superius, in reg. 9 : *Certi* (inquit) *simus nostrarum virium non esse, vel acquirere, vel retinere fervorem devotionis, vehementiam amoris, abundantiam lacrymarum, aut aliam quamcumque internam consolationem, sed omnia hæc gratuita esse Dei dona, quæ si vendicemus nobis ut propria, et vanæ gloriæ criminem non sine salutis gravi periculo incursuri sumus.*

44. *Responsio ad primum membrum dubii in numero* 42. — Cum ergo in septima regula ex eisdem dicitur, *interdum probationis causa nos Deum sine consolatione relinquere, ut per naturales quoque vires insultibus inimici nostri obsistamus,* non dicitur ut gratia excludatur simpliciter, sed solum quoad majorem quamdam abundantiam, et consolationem; nam statim additur : *Id, quod possumus haud dubie assistente nobis jugiter præsidio divino, licet tunc nequaquam sentiatur, eo quod fervorem pristinum charitatis Dominus subtraxerit, relicta nihilominus gratia, quæ ad bene operandum, et ad consequendam salutem satis esse queat.* Unde per *naturales vires,* tum ibi, tum alio loco significari videntur naturales facultates, seu potentiæ, non tamen ut operantes per solam naturalem virtutem, sed ut adjutæ divina gratia, et cooperantes illi. Postquam enim Deus sufficienter prævenit voluntatem per suam gratiam et fidem, interdum relinquit illam, ut bene utatur acceptis donis, vel ut resistat occurrenti tentationi, absque novo præveniente auxilio, quamvis non sine adjuvante et cooperante, ut in prædicto loco satis explicatum est. Alter etiam locus ex meditatione de tribus hominum classibus, facilis est; insinuatur enim ibi duplex modus quo movetur homo a Spiritu Sancto, quos Theologi distinguunt. Unus est per Spiritus Sancti donum, quem optime vocat Ignatius, ex divino instinctu, in quo homo magis agitur quam se agat; alius pertinet ad virtutes, in quo homo operatur per discursum, et dictamen rationis, non quidem sine lumine et auxilio supernaturali, sed illis adjutus. Sic enim ex principiis fidei et doctrinis Patrum discurrimus et dictamus per infusam prudentiam de agendis. Et uterque modus insinuatur a S. Ignatio, dum inter media ad bonam electionem, tertium ponitur, *obsecrare Dei clementiam, ut dignetur mentem instruere, et implere voluntatem, quocumque potius mihi tendendum sit, adhibito nihilosecius pio, fidelique intellectus mei ratiocinio, per quod apprehensa Dei voluntate, ad electionem ferar;* ubi notanda sunt illa verba, *pio fideliquc ratiocinio,* quibus supernaturalis discursus significatur. Et sic ratiocinari et eligere, est vires seu facultates naturales libere exercere, et voluntatem Dei cognoscere ex rationis dictamine, nunquam excludendo divinum lumen et gratiam. Quamvis negandum etiam non est, aliquando naturalis rationis dictamen conferre ad electionem honestam faciendam, non tamen de supernaturalibus bonis, de quibus in illis locis sermo esse videtur, sed de aliquo bono morali, et honesto, ut late lib. 1 et 2 de gratia ostensum est.

45. *Responsio ad secundum membrum in eodem num.* 42.—Tandem, quod in ultimo loco dicitur de divino impulsu ita efficaci, ut facultatem dubitandi auferat, pertinere credimus ad priorem modum divinæ motionis, per dona Spiritus Sancti : nam interdum potest esse tam efficax, ut necessitatem quamdam inferat, saltem intellectui ad judicandum de aliquo agendum, per donum consilii, vel per aliquam revelationem adeo efficacem, ut ex parte intellectus non relinquat facultatem dubitandi. Quamvis autem tunc homo necessario judicet impulsum Dei esse sequendum, nihilominus in voluntate manere potest eligendi libertas, hæc enim non aufertur per motiones gratiæ (esto posset Deus illam au-

ferre) ne moralis fructus et meritum actionis impediatur; sicut Christus Dominus necessario recte judicabat de omnibus agendis, et tamen libere eligebat. Hic autem motionis modus nec necessarius est ad supernaturaliter operandum, nec ordinarius est, sed ex speciali Dei gratia aliquando liberaliter conceditur, ut de Matthæo et Paulo in eodem loco exempla ponuntur. Et hactenus de doctrina libri exercitiorum.

CAPUT

DE ARTE SEU METHODO EXERCITIORUM.

1. *Arguitur contra methodum exercitiorum.* — Secundo loco dicere proposuimus de arte, seu methodo ad orandum, seu ad exercendam mentem in rebus spiritualibus, data in hoc opere a B. Ignatio. Circa quam primo dubitare quis potest, quia vel infructuosum vel impossibile videtur hujusmodi opus ad artem redigere, et sub regulis constituere; quia non humana industria et virtute, sed Spiritus Sancti inspiratione et auxilio fieri debet, juxta illud Psalmi 83 : *Beatus vir cujus est auxilium abs te; ascensiones in corde suo disposuit.* Spiritus Sanctus autem nullis arctatur legibus, sed variis et infinitis modis movet et illuminat animam prout vult. Non est ergo hoc opus artis, sed gratiæ, nam si homo velit legibus alicujus artis astringi, sæpe impediet Spiritus Sancti motum. Deinde contemnere quis potest simplicitatem et brevitatem hujus operis, nam in meditationibus quæ in eo traduntur, brevissima puncta ex historia Evangelica, aut ex consideratione vel comparatione aliqua vulgari desumpta proponuntur per simplicia verba, nihil fere addendo quod ad materiæ ubertatem et ad unius horæ vel plurium discursum et meditationem viam aperiat. Tertio cum supremus gradus interni exercitii sit contemplatio, admirari quis potest quod in toto hoc opere nihil de ratione aut modo contemplandi traditur, sed totum circa orationem et meditationem versatur. Item cum in hac via spirituali tres gradus seu viæ distinguantur, scilicet, purgativa, illuminativa et contemplativa, prima traditur in prima exercitationum hebdomada; circa secundam autem reliquæ omnes meditationes versare videntur, tertia omnino prætermissa. Item cum nostra oratio et consideratio ita debeat a creaturis et a nobis ipsis incipere, et per Christi humanitatem progredi, ut ad Deum ipsum in se terminetur, ei præcipue anima adhæreat, ut late prosequitur Bonaventura, in Itinerario mentis, et D. Bernard., in Scala claustrali, seu de modo orandi; in hoc opere de initio et progressu variæ meditationes, tam de creaturis quam de nobis ipsis tradantur; de Deo ipso, aut modo cogitandi de attributis et perfectionibus ejus, vel de modo unionis animæ cum ipso nihil docetur; et ex hac parte dicetur saltem imperfecta hæc doctrina.

B. Ignatii consilium in hac methodo tradenda fuisse optimum.

2. *Prima probatio ab experientia.—Secunda ab exemplis Patrum.* — Tria igitur in hac parte a nobis ostendenda sunt: primum, consilium Ignatii de tradenda aliqua directione, et quasi arte hujus mentalis exercitii, fuisse prudentissimum ac plane divinum. Secundum, quam rationem in ea directione tradenda servaverit, ut majori se exercentium utilitati consuleret. Tertium, quomodo modis omnibus seu statibus satisfecerit. Primum efficacissime probatur ex effectu ipso; experimento enim constat, per hanc artem in spirituali vita multos profecisse. Quod etiam Paulus III in Bulla superius citata agnoscit. Secundo confirmari hoc potest exemplis Sanctorum, qui non solum ad mentalem orationem et considerationem homines excitant, sed etiam modum orandi, et ascendendi ad Deum, docere conantur, quoad possunt. Hæc fuit intentio Dionysii, præsertim in libro de Mystica Theologia. Et fortasse eadem fuit mens Augustini, in lib. Meditationum, qui 9 tom. habetur, et in altero lib. de Diligendo Deo, et Soliloquiis, cum aliis opusculis, quæ, eodem tom. 9, Augustino ascribuntur. Differentia autem esse videtur, quod in omnibus illis libris Augustinus non tam docet meditandi aut contemplandi modum, quam ipsam meditationem exercet, seu affectus, qui ea exercentur, profert et describit; in aliis vero duobus libris Soliloquiorum, potius speculative inquirendo, et disputando (ut solet), quam affectum exercendo procedit. D. etiam Prosper tres libros scripsit de vita contemplativa, sed in eis non tam rationem contemplandi docet, quam generalem doctrinam tradit de vita activa et contemplativa, et ministeriis, vel laudibus earum, et consequenter de omnibus virtutibus disserit. Sic etiam alii Patres de hac materia ad instructionem eorum, qui contemplationi aut meditationi incumbere cu-

piunt, varios tractatus scripserunt, præcipue Bernardus, de Interiori Domo, et in Scala claustralium, etc.; et Richard. de S. Victore, in tractatu de Eruditione hominis interioris, et libro de Præparatione ad contemplationem, cum aliis, quæ in prima parte operum ejus habentur; et Bonaventura (ut in principio dixi) proprium librum scripsit de exercitiis spiritualibus, et alium de quatuor mentalibus exercitiis, præter plura alia opuscula de meditationibus, de Septem itineribus æternitatis, et Itinerarium mentis, et similia; Laurentius etiam Justinianus multa habet egregia opuscula, præsertim lib. de Vita solitaria, ubi de modis orandi, et de discretione spirituum, et necessitate mentalium exercitiorum, et quæ illa futura sint, specialiter disserit, cap. 15, 16 et 18. Omitto alia, quæ Blosius, Taulerus, Gerson, et Dionysius Carthusianus, et alii inter sua opera de hac materia scripserunt. Qui tamen omnes potius exhortando quam instruendo procedunt, et ideo fusius scribunt de laudibus, et effectibus meditationis, vel contemplationis; peculiarem autem methodum orandi non ita distincte tradunt. B. autem Ignatius brevissimis regulis ac verbis mirabilem hanc instructionem comprehendit, quam non tam ex libris, quam ex unctione Spiritus Sancti, et ex magna experientia et usu hausisse videtur.

3. *Probatio, ex ratione.* — Tertio, ratione id ostendi potest, quia in omnibus actionibus suis, tam externis quam internis, indiget homo instructione et doctrina, ut eas recte et utiliter præstare possit; sed hæc operatio interior, quæ generali nomine oratio mentalis appellatur, est una ex præcipuis, ac difficilioribus, et utilioribus quæ ab homine exerceri possunt; ergo multo magis homo indiget aliqua instructione et directione, ut in ea recte procedere et proficere possit. Complectitur enim hujusmodi opus plures et nobilissimos actus humanos intellectus res æternas et divinas cogitantis, et voluntatis detestantis peccata, diligentis Deum, et contemptis temporalibus æterna desiderantis. In quo exercitio magnus fructus esse potest, si recte fiat; multum vero tædii et otiositatis, aut etiam periculi, si male fiat; ergo habere aliquam viam brevem ordinatam, et varietati hominum accommodatam, et perfectorum hominum usu et experientia probatam, non potuit non esse utilissimum opus ac plane divinum. Atque ita Societas, cum ad procurandam propriam et aliorum perfectionem vocata sit, quæ ab oratione et communicatione cum Deo maxime pendet, peculiarem hanc methodum ac modum meditandi et orandi tanquam præclarum quoddam donum ac munus a Deo datum, et medium efficacissimum ad suum finem consequendum, æstimare debet. Quamvis enim principalis auctor interioris profectus, et exercitii quo id obtinetur, sit Spiritus Sanctus, nihilominus ex parte nostra plantare et rigare necesse est, ut incrementum det Deus; gratia enim, et illuminatio divina, non excludit cooperationem et præparationem hominis, sed potius illam requirit. Ut ergo homo quod in se est faciat, consiliis et regulis juvari poterit, quæ tamen non ea intentione traduntur, ut hominem ligent, vel ut legem ponant Spiritui Sancto, quominus creaturam suam moveat, prout voluerit, sed solum instruunt hominem, tum ut operari incipiat, et meditari, ac discurrere, quando a Spiritu Sancto specialiter non præmovetur, tum ut Spiritus Sancti impulsum recipere aptus sit, eumque sentire et sequi valeat. Et hoc ipsum in eisdem exercitiis animadvertitur, ut ex annotationibus quæ in principio eorum traduntur, et ex multis aliis locis eorum constat. Et ex his patet solutio ad primam objectionem numero primo propositam.

Exercitiorum methodum ad finem intentum salutis animarum esse accommodatissimam.

4. *Ratio brevitatis hujus libri.* — Circa secundum punctum numero secundo positum, advertendum imprimis est, mentem Ignatii fuisse brevissime comprehendere omnia quæ ad spiritualem instructionem et interiorem animæ salutem conducere possunt, tum ut facilius addisci et exerceri possent; tum etiam ut exercitium ipsum suavius et delectabilius fieret, ut statim dicetur in num. 7; tum etiam quia sola principia generalia possunt esse omnibus communia, applicatio autem in particulari cum majori vel minori extensione, aut cum his vel illis circumstantiis, relinquitur prudentiæ spiritualis magistri et instructoris, quam in ipsis primis notationibus exercitiorum supponit nunquam defuturam ei, qui in spiritualibus exerceri incipit, juxta consilium Bernardi ad fratres de monte Dei, column. 16: *Quamdiu parvulus es, et donec plenius addiscas divinam cogitare præsentiam, pædagogum tibi procura;* cui statim dicit cogitationes omnes esse aperiendas. Nam, ut ipsemet scribit, lib. de Ordine vitæ, column. 7, *magnum hujus vitæ solatium est, ut habeas cui pectus*

tuum aperias. Spiritualis autem vita duo potissimum requirit, morum correctionem, et unionem cum Deo. Ad morum autem correctionem imprimis pertinet purgatio præcedentium delictorum, quotidiana conscientiæ cura, et frequens etiam peccatorum confessio. Secundum vero frequenti meditatione et oratione, et virtutum exercitio comparatur. Ad utrumque autem recta electio circa vitæ statum maxime necessaria est. In his ergo omnibus convenientissimo ordine instruitur homo per hæc exercitia. Quia vero conveniens æstimatio et recta intentio finis ultimi principium est omnium bonarum actionum, ideo S. Ignatius ante particularia exercitia hoc præmisit tanquam fundamentum totius reformationis spiritualis.

5. *Quatuor hebdomadarum hujus libri enucleatio.—De prima hebdomada.*—Deinde vero quatuor hebdomadas exercitiorum distinxit, quas ita appellavit, non quia necesse sit in singulis septem dies, et non plures, vel pauciores insumi, sed quia commode ita distribui possunt, et regulariter illud tempus videtur sufficiens et accommodatum. Proprie ergo distinguuntur in materia, et fine ad quem singula proxime ordinantur. Prima enim viam purgativam continet, et ideo materia ejus est divinæ offensionis gravitas, et omnes considerationes quæ ad hunc finem, et ad veram pœnitentiam de peccatis agendam conferunt. Et propterea illi adjungitur duplex conscientiæ examen mane et vespere quotidie faciendum, quod et ad conservandam conscientiæ puritatem, et ad frequentem confessionem utilissimum est, de quo Bernardus, lib. de Vita solitaria, colum. 15 : *Sedeat judicans justitia, stet rea et se accusans conscientia; nemo te plus diligit, nemo te fidelius judicabit, mane præteritæ noctis fac a temetipso exactionem, et venturæ diei tibi indicito cautionem; vespere præteritæ diei rationem exige, et supervenientis noctis fac indictionem.* Fuitque consuetudo antiquorum Patrum ; nam de D. Antonio refertur, lib. 1 Tripartitæ, c. 11, quod *præcipiebat semetipsum discutere, et secum ponere rationem eorum, quæ gessit diu noctuque; si quid autem indecens ageret, conscriberet, ut de cætero parceret in delicto, semetipsum scilicet erubescens, si plurima sui delicta comperisset.* Et apud Surium, 17 Januarii, § *Tandem,* præcipiebat monachis ut, rationem diei noctisque facientes, si in se comprehendissent, peccare desisterent, etc. Basilius etiam sæpe hoc consilium repetit ; nam in sermone de abdicatione rerum, post medium : *Quæ singulis* (inquit) *diebus feceris opera, ea vesperi tecum ipse commemora, et cum his, quæ feceris pridie, conferto, ut melior in dies existas.* Et sermone de Ascesi, seu exercitatione monachi, inter alia consulit, quotidianas suas, et cogitationes, et actiones omnes diligenter examinare; et serm. 1 de Inst. Monach., in fine : *Completo* (ait) *jam die, omnique opere tum corporis, tum spiritus absoluto, præclare fiet, si diligenter unusquisque, antequam cubitum eat, cum animo suo conscientiam suam exquirat,* etc. Et Joannes Climacus, 4 Gradu de obedientia, circa finem : *Optimus* (inquit) *trapezita est, qui quotidie vespere lucrum ac detrimentum omnino computat, quod scire manifestius non potest, nisi in horis singulis in tabulis omnia denotet ; nam cum calculi singulis horis ponuntur, totius diei ratio postmodum clarius agnoscitur.* Et paulo superius refert de quodam religioso: *Ad cujus latus cum appensum cingulo brevem libellum conspicerem, didici eum quotidie cogitationes suas in eo notare, hasque omnes nunciare pastori solitum ; non solum autem illum, sed alios quamplures id facere ibidem conspexi; erat enim* (*ut comperi*) *patris sancti mandatum.* Chrysostomus etiam, homil. 2 in Psal. 50, circa illa verba : *Peccatum meum contra me est semper,* consulit ut qui diuturno tempore, vel alio commodiore non potuerit, saltem in ipso lecto, antequam somnus irrepat, examinet quid boni fecerit, quidve mali admiserit, et gehennæ recordetur, ut metu affectus bonum augeat, et malum auferat. Idem videre licet in Bonaventura, opuscul. de Puritate conscientiæ, c. 6, et in Speculo disciplinæ; Thoma de Kempis, lib. 2 de Disciplina monastica, cap. 11. Imo et Seneca hoc præbuit consilium, lib. 3 de Ira, cap. 36. In hoc vero omnium defectuum quotidiano examine, quod propterea generale vocat, monet B. Ignatius ut a gratiarum actione pro beneficiis incipiamus, vel quia non minus id debetur in fine diei, quam peccatorum recogitatio, vel certe quia multum juvat ad magis dolendum de benefactoris offensa. Invenio autem consilium hoc in Clemente Alexandrino, lib. 4 Pædag., cap. 4: *Postremo,* ait, *antequam nos somnus invadat, pium et sanctum est Deo gratias agere, ut qui ejus benignitatem et gratiam fuerimus consecuti, ita ut cum divino quodam afflatu nos ad somnum conferamus.* Illud tamen animadvertere libet, dictos Patres solum generaliter attigisse conscientiæ examen, semel aut bis vel sæpius in die peragendum, particu-

lare autem examen quod assumitur contra unum vitium speciale, ut in illo emendando major cura adhibeatur, et sic procedendo per singula facilius omnia eradicentur, sapienter fuisse a B. Ignatio excogitatum; insinuavit autem illum Basilius in Regulis brevioribus, reg. 289, ubi ait, quando aliquis frequentius in aliquo peccat, considerare debere radicem, et ibi specialiter medicinam adhibere, atque *in singulis peccatis* (inquit) *simili modo.*

6. *De secunda hebdomada. — De tertia. — De quarta.* — Secunda hebdomada ad hoc ordinatur, ut homo recte eligat et constituat statum vitæ futuræ. Quia vero fundamentum rectæ electionis quoad statum vitæ in homine Christiano esse debet sequi et imitari Christum, ideo statim in principio illius hebdomadæ proponuntur considerationes quæ ad hoc firmiter statuendum inducant, et præsertim de Incarnatione, et vita Christi Domini, quæ nobis proposita est tanquam exemplar ad quam nostra formanda est. Deinde proponuntur media ad rectam electionem faciendam, et documenta omnia ad illum finem necessaria. Unde ab hac hebdomada incipit homo instrui in via quam vocant illuminativam, nam facta purgatione peccatorum in priori hebdomada, incipit homo ulterius tendere per virtutis viam, et consequenter incipit circa illam illuminari. Inchoatur etiam hic status proficientium; nam status incipientium ad partem purgativam maxime pertinet. Quia vero perfectio vitæ christianæ longo tempore comparatur, et præcipue per virtutem passionis et mortis Christi, et meditationem ejus, ideo hoc agitur in tertia hebdomada, in qua passio Christi ad meditandum proponitur. Unde etiam ad statum proficientium et ad viam illuminativam pertinet, ideoque exercitia hujus et præcedentis hebdomadæ ad frequentiorem usum totius vitæ spiritualium hominum pertinet, quia major pars hominum, etiam bonorum, et ex instituto ac electione Deo servientium, est in statu proficientium; status enim perfectorum, paucorum est. Et fortasse ob hanc causam in fine tertiæ hebdomadæ adducuntur quædam regulæ ad victum temperandum. Nam ad usum mentalis orationis, ut continuari possit, hæc moderatio imprimis necessaria est. Denique additur quarta hebdomada, in qua Christi gloria et resurrectio ad considerandum proponitur, attingitque viam unitivam, ut statim dicam.

7. *Formam meditandi præcipue tradit B. Ignatius in suo libro.* — In his autem meditationibus duo animadvertenda sunt, materia, scilicet, et forma. Materia consistit in re, quæ ad considerandum datur; forma, in modo et directione, quæ ad recte et fructuose considerandum traditur. Et hoc posterius est, in quo maxime laboravit Ignatius; et revera fuit donum speciali gratia illi concessum, et non sine magno usu et experientia comparatum cum divina gratia, et ideo in hac forma proponenda et declaranda, et diversis hominum statibus et ingeniis accommodanda, versantur fere omnia documenta hujus operis, nihilque deest (ut existimo) quod desiderari possit.

8. *Cur in materia ad meditandum suppeditanda brevior fuerit.* — Circa materiam autem solum hoc observatum est, ut sufficiens et accommodata sit ad scopum proxime intentum, et ad viam seu gradum spiritualis vitæ, qui procuratur; non vero traditur in unaquaque hebdomada omnis materia, vel meditatio quæ ad illam pertinere potest, quia hæc infinita est, et facile ab unoquoque inveniri potest. Et ita constat responsio ad secundam objectionem in numer. 1, nam quod ipsamet materia, ad brevia puncta redacta, simpliciter et sine multiplicatione discursuum vel conceptuum proponatur, ex instituto factum est, pertinetque ad sapientem formam artificis, ut ipsemet statim in principio regulæ 2 adnotavit, ut, scilicet, is, qui meditaturus est, accepto solum meditationis fundamento, postea per se, vel ex discursu proprio, vel ex divina mentis illustratione ratiocinetur, et ita cum majori spirituali gustu, majorique fructu in oratione et meditatione versetur. Simili consilio Cyprianus, in præfatione libri de Exhortatione martyrum, sola capitula Dominica se attigisse dicit: *Ut non tam tractatum meum* (inquit) *videar tibi misisse, quam materiam tractantibus tribuisse, quæ res in usum singulis proficit utilitate majore. Nam si confectam et paratam jam vestem darem, vestis esset mea, qua alius uteretur, et forsitan non pro habitudine staturæ et corporis res alteri facta, minus congruens haberetur. Nunc vero de agno, per quem redempti ac vivificati sumus, lanam ipsam, et purpuram misi, quam cum acceperis tunicam tibi pro voluntate conficias, et plus ut in domestica tua atque in propria veste lætaberis, et cæteris quoque, ut et conficere ipsi pro arbitrio possint, quod misimus, exhibebis.* Addit præterea rationem aliam non minus instituto nostro accommodatam, dicens: *Nec non et illud consilium utile et salubre prospexi in exhortatione tam necessaria, amputandas esse ver-*

borum nostrorum moras, et tarditates, atque ambages sermonis humani subtrahendas, ponenda sola illa quæ Deus loquitur, et præcepta ipsa divina velut arma pugnantibus suggerenda sunt, inde aures erigantur, inde instruantur mentes, inde et animi et corporis vires ad omnis passionis tolerantiam roborentur. His ergo et similibus rationibus motus, B. N. Ignatius exercitiorum materias paucis et simplicibus verbis proponendas duxit, idemque spiritualibus magistris servandum præcepit, habita nihilominus ratione personarum quæ instruuntur, ut indoctis et rudioribus nonnulla via aperiatur, et materia ipsa aliquantulum digeratur, quantum satis sit ut unusquisque pro captu suo circa illam discurrere ac meditari possit.

Per hanc methodum omnibus vitæ spiritualis statibus satis provisum esse.

9. *Ad tertium objectum in num. 1. — In contemplatione via et terminus reperiuntur.* — Tandem hinc etiam constat, quod tertio loco in num. 2 proposuimus, per hanc, scilicet, exercitiorum rationem, omnium statibus seu ordinibus sufficienter provisum esse, satisfitque facile tertiæ difficultati in principio n. 1 tactæ; non enim omissus fuit in his exercitiis ultimus gradus contemplationis, sed traditus vel insinuatus fuit, quantum per humanam industriam fieri expediebat. Nam imprimis quarta hebdomada, quæ est de Christi gloria, et gaudio resurrectionis, ad viam unitivam pertinet; non enim ad morum emendationem aut profectum directe ordinatur, sed ad spem et amorem excitandum rerum æternarum, et ad participandum in hac vita aliquo modo æternas delicias, *in aula mentis* vacando divinæ sapientiæ, ut serm. 8, de Jejunio, Leo Papa dixit. Deinde in fine illius hebdomadæ addita est contemplatio ad amorem spiritualem in nobis excitandum, quod maxime pertinet ad contemplationem. Est autem animadvertendum in hoc gradu contemplationis seu viæ unitivæ distinguendum esse initium ejus, seu totum id quod habet rationem viæ, a termino qui est ipsa unio cum Deo, cum quadam veluti simplici intuitione veritatis. Nam in priori parte hujus viæ servanda est eadem forma orandi ac meditandi, quæ in cæteris servatur, paucis mutatis, et accommodando materiam scopo et fini intento; in posteriori autem parte nulla certa forma vel modus præscribi potest, quia in simplicissimo actu consistit, magisque recipiendo quam inquirendo perficitur, quamvis cooperatio hominis non excludatur. Hac igitur ratione P. N. Ignatius, attingendo hunc gradum ultimum contemplationis, ea quæ pertinent ad initium ejus, et ad formam et materiam in illo servandam et applicandam sufficienter proposuit, contentusque fuit ponendo sapientes in via, nam quod reliquum est magis ad magisterium Spiritus Sancti quam hominis spectat, ideoque de ipsa unione cum Deo, et de ipso actu simplicis contemplationis pauca dixit.

10. *B. Ignatius de via contemplationis potissimum instruxit.* — Et ob eamdem causam potissime nos docuit versari circa Christi humanitatem, quia illa est ostium per quod ad divinitatem introducimur, Joan. 10, de quo videri potest Bonaventura, opusc. de Septem itineribus æternitatis, sect. 1 et 3; Richard. de S. Victor., lib. 5, de Contemplat., cap. 12 et sequent.; et Blosius, in Canone vitæ spiritualis, c. 21, ubi post nonnulla documenta circa meditationem passionis Christi concludit : *Supradictis igitur rationibus occupa te pro tuo modulo circa humanitatem Christi; hæc mentem tuam ita possideat, ut quidquid phantasmatum aliunde vitiose se ingesserit, mox dissipetur; hanc elige, in qua tutus requiescas quamdiu ad altiora non proveheris. Navis enim est qua mare seculi hujus citra periculum pertransire, atque ad beatam illam patriam feliter pervenire poteris. Quamquam Dominus etiam te hic navigantem eo aliquando forte sustollet, ubi ab omnibus rerum formis atque simulacris intus nudaberis, ubi a te ipso deficiens, feliciter transibis in Deum; eo interdum deducet te manus Domini, si expedierit ut tempore hujus exilii eo perducaris; si non expedierit, non perduceris.* Unde intelligimus hanc spiritualem artem ad summum posse nos dirigere circa meditationem humanitatis Christi, sub qua comprehendi potest omnis elevatio mentis ex creaturis ad Deum; nam quod altius est, non cadit sub humanam industriam; et ideo monet idem Blosius, in Specul. spirit., cap. undecimo, eos etiam, qui speciali gratia ad unionem cum Deo elevantur, cessante illa Dei operatione, debere statim resumere propriam actionem et sanctas imagines, id est, ad officium meditationis redire, ne otio torpescant. Ob hanc ergo causam hæc exercitia in his meditationibus potissime insistunt.

11. *Non tamen de termino ejus instruere omnino prætermisit.— Viæ tres purgativa, illuminativa, et unitiva, permixte exercendæ.*—Si quis

tamen recte animadvertat, a principio docent, seu manu ducunt eum, qui spiritualiter exercitatur, ad intuendam, vel ponderandam veritatem aliquam, cum interna animi quiete, et affectibus qui illam comitantur. Huc enim tendit, ut existimo, illa sensuum applicatio de qua fit mentio in hebdomada secunda ; nam illa applicatio magis intellectualis esse debet, ut per eam quis mente intueatur factum aliquod quod admiretur, ut ad illud afficiatur, vel audiat verba quorum pondus consideret, ut illis moveatur, vel odoretur fragrantiam virtutum aut donorum alicujus animæ, et sic de aliis ; hujusmodi enim applicatio mentis participatio quædam contemplationis est, saltem quantum ad modum operandi. Quamvis enim tres illæ viæ quantum ad principales actus suos sint distinctæ, non tamen necessario sunt, imo nec regulariter esse debent omnino impermistæ, sed in unaquaque illarum aliquid necessarium est de secunda et tertia, ut suavior fiat, et magis fructuosa ; nam timor, et dolor, ac detestatio peccatorum per amorem Dei et affectum virtutum perficitur, et delectabilior fit. In tertia vero aliquid de prima et secunda retinere frequentius expedit propter majorem securitatem. De qua re legi potest Blosius, qui optime loquitur in Speculo spirituali, cap. undecimo. Secunda vero ob utrasque rationes, et tanquam media inter duas extremas, aliquid de illis participare debet. Hoc ergo in universum in prædictis exercitiis significatum est : nihil igitur ad spiritualem instructionem necessarium in eis desideratur, quantum per brevem methodum tradi poterat : nam illa, quæ per vivam vocem adjicienda est, nunquam excluditur; utramque vero perficere debet experientia, et Spiritus Sancti illuminatio.

CAPUT VII.

DE PRUDENTIA IN OPERE EXERCITIORUM AB IGNATIO SERVATA, ET USU EORUM SERVANDO.

1. *Prudentia Ignatii in regulis temperantiæ.* — Quod ad primam tituli partem attinet, multa in superiori puncto attigimus, quæ non oportet verbis commendare nec defendere, quia per se nota sunt, neque aliquid invenio quod aliquem offendere, aut de quo aliquis jure dubitare possit. Præter ea vero, quæ de ratione et methodo orandi ibi traduntur, prudentia auctoris maxime inspicitur in variis regulis, quas spiritualibus exercitiis adjunxit, in quibus egregie tradit consilia ad componendos mores hominum circa seipsos quoad exteriora per regulas temperantiæ, quas in fine secundæ hebdomadæ tradidit, et per documenta circa exteriorem pœnitentiam, quæ adjunxit ad finem primæ hebdomadæ ; quoad interiora vero per regulas quas de scrupulis tradidit in fine exercitiorum. Quoad alios vero per regulas quas in distribuendis eleemosynis servare docuit. Ita pro his actionibus, quibus circa Deum per intellectum aut voluntatem potissime versamur, in quibus error vel speculativus, vel practicus multum potest habere periculi, egregia consilia tradidit tum in regulis ad dignoscendos internos animi motus, et discernendos spiritus, tum etiam ut cum orthodoxa Ecclesia vere sentiamus. Nihil itaque quod in consultationem spiritualem ordinarie venire possit, intactum omisit, et in omnibus magnam prudentiam, atque adeo magnam experientiam, et divini luminis illustrationem ostendit.

2. Et quia fere de his omnibus, quod ratio nostri instituti postulat, jam adnotatum est, unum vel aliud tantum breviter advertam ; nam in quarta circa temperantiam regula consilium datur, ut ad inveniendum temperantiæ medium aliquid de convenienti victu sibi quis adimat ; imo additur, quanto plus abstulerit, tanto celerius justam mensuram cibi et potus esse reperturum; hujus autem contrarium docere videtur Gers., alph. 72, lit. K, in quadam doctrina contra conscientiam scrupulosam, ubi ait, ita debere regi corpus, ut nec sit rebelle animæ, neque ad illi cooperandum deficiat, et addit : *Et esset minus malum excedere nimis nutriendo corpus suum, quam non satis, quia difficilius potest poni remedium cum corpus est læsum per nimiam abstinentiam.* Sed hæc non sunt contraria, nam ad diversos fines, et pro hominibus diversimode affectis dicuntur. Nam P. Ignatius tractat de homine qui moderatione indiget, ne excedat contra temperantiam ; et huic rectissime consulit, ut si errare timet, potius erret subtrahendo de necessariis, quam aliquid ultra necessitatem addendo, quia et in hoc magis meretur, meliusque se disponit, ut a Deo juvetur ad medium inveniendum, et facilius experiretur illum defectum, ut ita possit ad mediocritatem pervenire. Nec tamen absolute et sine aliqua correctione hoc dicit Ignatius (in quo ejus prudentia cernitur), sed hæc verba interposuit, *vitato interim valetudinis adversæ gravi periculo.* Per quæ verba tollit omnem

contrarietatem cum documento Gersonis, qui loquebatur de homine scrupuloso, et ad nimiam austeritatem et abstinentiam propenso; in quo verum est minus esse periculi, si aliquid ultra necessitatem addatur, quam si nimium subtrahatur.

3. *Scrupulorum genera duo. — De posteriori genere curavit Ignatius in suis regulis. —Quid de priori.*—Secundo, circa ea quæ de scrupulis notantur, observari potest conscientiam aliquando angi scrupulis circa præterita, an rite sint confessa, nec ne; aliquando vero circa præsentia, vel futura, seu circa actiones quæ quotidie occurrunt. B. ergo Ignatius solum de hoc posteriori genere scrupulorum videtur rationem habuisse, eisque aptissima remedia adhibuisse, docens, quibus prodesse aliquando possit hujusmodi scrupulorum anxietas, vel sollicitudo, et quantum etiam possit nocere, si nimia sit, et quomodo tunc sit cavenda, in contrariam partem aliquantulum inclinando, vel constanter perseverando in actione inchoata, scrupulosa cogitatione contempta, quando vel ex certis principiis, vel ex judicio ejus cui secure potest fides adhiberi, nihil mali in tali actione juste timeri potest. De alio vero genere scrupulorum nihil attigit : vel, si serventur ea quæ de examine conscientiæ, et confessione generali (quando illa opus est) rite facienda superius dixerat, facile existimavit posse hanc tentationem superari; vel certe quia remedia de prioribus scrupulis data cum proportione possunt applicari. Gerson vero in loco proxime citato de illis scrupulis distincte tractat, et duo observanda dicit: unum est oblivioni dandum esse tempus præteritum, nisi in generali ad petendam a Deo veniam per generalem contritionem; alterum est, quando tempus præteritum sollicitat, timendo, quod non fuit facta sufficiens confessio, occurendum esse illi, recurrendo ad Deum cum vera cordis humilitate et contritione, et in memoriam revocandam esse voluntatem quam habuit integre ac perfecte confitendi, et quod tunc fecerit quantum in ipso erat, suoque confessori satisfecerit, cujus consilio statuit præteritorum non amplius recordari, ut Deo melius possit inservire, atque ita in eo proposito perseveret, nimiumque timorem contemnat.

4. *B. Ignatii documentum pro instructore.* — Tertio in quadam notatione 15 earum quæ in principio exercitiorum traduntur, et sæpe alias, præsertim cum de electionibus agitur, consilium datur confessori, vel spirituali magistro, qui alium in his exercitiis instruit, ne eum, qui exercetur, ad unam partem magis quam ad aliam moveat, nimirum ad religionem potius quam ad statum secularem, vel ad hanc religionem potius quam ad illam, sed relinquendum esse qui instruitur, ut Dei voluntatem quærat, per seipsum ratiocinando, et lumen petendo, ut ab ipso immediate vocetur et inspiretur. Circa quod consilium dubitare aliquis potest, quia ordinarie solet Deus homines per homines docere, illuminare et vocare; ergo non est expectanda immediata vocatio ab ipso Deo; sed quotiescumque certa ratio dictat melius esse huic proximo, seu spirituali discipulo hunc statum eligere, optimum erit illum suadere, et ad illam partem inclinare. Etenim si altera pars esset prava, sine dubio omni conatu avertendus esset ab illa, et ad contrariam inclinandus; ergo si altera etiam pars evidenter est minus bona, erit saltem melius, et consilii opus, contrariam consulere. Nihilominus consilium Ignatii prudentissimum est, et experimento comprobatum, esse necessarium, quia regulariter plus noceat quam proficiat. Ratio enim facta probat optime actum consulendi ea, quæ sunt majoris perfectionis, per se optimum esse, et opus charitatis; tamen quia finis ejus est utilitas proximi in particulari, non erit melius, nisi sit etiam utilius; sicut correctio fraterna bona non est, nisi speretur utilitas.

5. Distinguere autem oportet inter consilium sponte oblatum, vel ab alio petitum et efflagitatum, nam hic agimus de priori modo dandi consilium, et de hoc dicimus non expedire, præsertim tempore exercitiorum, quando aliquis per seipsum cum Deo et secum tractat de eligendo statu vitæ suæ, antevertere, et quasi obtrudere ei consilium; tum quia statim suboritur alteri suspicio, quod ea res humana sit, vel ex humano affectu procedat, et ita impeditur divina vocatio; tum etiam quia licet contingat persuaderi, minus firma fit electio; nam subortis postea tentationibus, statim occurrit illam fuisse quamdam humanam persuasionem, unde periculum imminet, ne facta electio leviter mutetur; quando vero aliquis vel a Deo specialiter movetur et inclinatur, vel ejus gratia adjutus, proprio discursu et ratione convincitur, firmius adhæret electioni factæ, et majori fiducia a Deo sperat auxilium ad perseverandum in illa. Quando autem consilium postulat ipse, qui electurus est, quoniam an

ceps est et dubius, tunc non erit malum illud præstare, quia jam non recipitur ut omnino alienum, sed ut ab ipsomet postulante aliquo modo ortum; quia etiam facilius accipit illud medium, per quod a Deo ipso illuminatur. Solum observandum est, ne quis nimium facilem et promptum se exhibeat ad hujusmodi consilium præstandum, sed prius efficaciores rationes, et commoda vel incommoda utriusque partis proponat, easque alteri considerandas, et electionem faciendam committat. Quod si nihilominus alter instet, et magistri judicium intelligere velit priusquam eligat, non est illi denegandum, regulariter loquendo; quia tunc et opus ipsum secundum se melius est, et ex illo major utilitas non immerito sperari potest.

6. *Arguitur contra documenta de eleemosynis distribuendis.* — *Unum B. Ignatii in operibus virtutis familiare principium.* — Ultimo circa regulas citatas in distribuendis eleemosynis servandas animadverti potest, documenta, quæ in eis traduntur, generalia videri ad quodcumque opus recte faciendum, videlicet, ut ex recta intentione amoris divini proficiscatur, et ita fiat ab unoquoque, sicut ipse consuleret alteri ut faceret, vel sicut vellet fecisse, si mortis articulus aut judicii divini instaret. Sed hoc nihil incommodi est; nam præcipua ratio prudentiæ consistit in applicatione principiorum generalium ad particulares materias. Duo autem principia sunt, quibus potissimum utitur B. Ignatius in hoc opere, suntque maxime consentanea et Evangelio, et naturali prudentiæ. Unum est, ut intentio operantis sit pura et perfecta quærendi majorem divinam gloriam. Hoc fundamentum ponitur in principio Exercitiorum; hoc item repetitur in præludio ad rectam electionem, et iterum in his regulis et fere in singulis suis Constitutionibus et documentis hoc repetit Ignatius, quia ex abundantia cordis os loquebatur, et quia revera est res maximi momenti. Quæ tamen prudenter applicanda est; ut in prædicta materia de eleemosynis faciendis, non est existimandum per hanc intentionem divini amoris excludi omnino affectionem erga cognatos vel amicos, nam ipse ordo charitatis postulat ut, cæteris paribus, illis prius subveniatur; quia vero naturalis affectio solet nimium inclinare et quasi excæcare hominem, ideo specialiter advertitur, ut in eo opere hujusmodi affectio temperetur, et ad regulam divini amoris, quoad fieri possit, accommodetur.

7. *Alterum principium.*—Aliud principium est, supposita prædicta intentione, habere animum indifferentem circa media, nam sæpe erratur in electione medii, etiamsi intentio bona sit, propter indispositionem subjecti provenientem ex aliqua alia affectione, quæ in causa est, ut id, quod eligitur ut medium, non ut pure medium moveat, sed secundum aliam rationem, quæ inefficacem reddit vel diminuit alteram intentionem. Et ad hoc tendunt alia documenta, quæ ibi dantur de moderatione in quærenda propria commoditate, quæ valde necessaria est ut animum relinquat liberum ad eleemosynas faciendas. Quæ doctrina, si ad alias materias cum proportione accommodetur, utilissima erit ad eas non solum honeste, sed etiam perfecte exercendas; et hæc de prima parte tituli.

De usu exercitiorum

8. *Hic usus in Societate partim quotidianus est.* — *Partim annuus.* — Quod ad secundam tituli partem attinet, duplex est in Societate horum exercitiorum usus: unus pro ipsismet religiosis Societatis, quem passivum vocare possumus; alius est activus pro externis proximis, quibus per sacerdotes Societatis hæc exercitia tribuuntur ad vitæ emendationem vel profectum. Prior usus incipit in nostris religiosis, a primo ingressu in Societatem, nam ope horum exercitiorum in prima probatione purgari incipiunt, et in discursu novitiatus iterum atque iterum ea repetunt, partim ut magis probentur, præcipue vero ut in spiritualibus rebus amplius instruantur et exerceantur, ut supra, lib. 2, cap. 5, num. 5, tractando de probationibus declaravi. Durat præterea hic usus toto tempore vitæ; idque dupliciter, primo, per quotidianam meditationem, orationem, et conscientiæ examinationem, de quibus etiam jam lib. 8, cap. 1, et aliis locis diximus. Secundo, semel aut bis in anno, ut ibidem vidimus, sese per aliquot dies colligendo, ut, relictis studiis vel aliis occupationibus externis, in his vel similibus meditationibus exerceantur, et soli vitæ contemplativæ attendant; quod huic instituto valde est opportunum, ac fere necessarium, et in exemplo Christi fundatum. Nec fuit a D. Thoma prætermissum, qui (ut etiam lib. 6, cap. 2, num. 5, retuli) in 2. 2, quæst. 188. art. 8, cum dixisset solitudinem non esse congruentem religionibus quæ sunt ordinatæ ad opera vitæ activæ, addit: *Nisi forte ad tempus, exemplo Christi, qui,* (ut dicitur Luc. 6)

exiit in montem solus orare, et erat pernoctans in oratione Dei. Quod exemplum magis ad quotidianam solitudinem seu separationem, pro aliquo tempore contemplationi præstando, referendum videtur. De quo etiam loqui videtur Joannes, cap. 18, cum ait : *Sciebat autem Judas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter Jesus convenerat illuc cum discipulis suis*, scilicet ad orandum in horto separato.

9. *Annui usus exemplum in Christo et antiquis monachis.*—De alia vero diuturniori separatione per aliquot dies, habemus in Christo Domino exemplum in separatione quadraginta dierum in desertum, ut cum eodem D. Thom. latius explicavi, in 2 tomo, tertia parte, disput. 29, section. 2. Optimum etiam exemplum est antiquorum monachorum, quod supra adnotavimus ex D. Augustino, lib. de Opere monachorum, c. 23, ubi de quibusdam monachis ait : *Per multos dies a conspectu hominum separatos, et nulli ad se præbentes accessum, includunt se ipsos viventes in magna intentione orationis.* Subditque inferius : *Et horum quidem exercitationem, in tam mirabili continentia, quandoquidem habent otium, quo hæc agant, seque imitandos non superba elatione, sed misericordi sanctitate proponunt, non solum non reprehendo, sed quantum dignum est laudare non possum.* Unde constat consuetudinem hanc, non tantum pro tyronibus vel proficientibus utilem esse, sed etiam pro viris perfectis, tum quia fieri non potest quin externis actionibus et occupationibus interior devotio remittatur, quæ per hanc exercitiorum vicissitudinem compensatur ; tum etiam quia hoc opus per se est valde appetibile et perfectum, et ideo cum fieri possit absque impedimento aliarum actionum proximis necessariarum, prætermittendum non est.

10. *Usum exercitiorum circa externos quidam reprehendunt.* — Alter usus exercitiorum circa externos, præcipue sæculares et rudes spiritualium rerum, aliquibus probari non videtur. Ad hoc enim videtur allusisse modernus ille, cujus meminimus in lib. 1, cap. 7, num. 2, in fine, qui exponens Psalmum 118, statim in versiculo 2 adnotat, primum versum illius Psalmi, *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini*, pertinere ad vitam activam ; secundum autem, *Beati qui scrutantur testimonia ejus, in toto corde exquirunt eum*, ad vitam contemplativam : *Quia exercitia* (inquit) *vitæ activæ præcedere debent, priusquam ad contemplationem quispiam erigatur, juxta doctrinam Gregorii, homil. 4 in Ezechielem, et lib. 6 Moralium, cap. 17.* Et subjungit : *Quæ consulto tam longe recensuimus, ut sciant nonnulli non adeo facilem et scitam esse viam ad contemplationis fastigium sicut ipsi faciunt, qui homines perditissimos illecebris, et cæteris mundi carnisque spurcitiis, et diaboli dolis, et inquietudinibus deditos, per exercitium octo aut quindecim dierum ad contemplationis culmen eos jam evolasse autumant, vixque pedem a mundo avertunt, et jam ultimum apicem perfectionis attigisse affirmant.* Hæc ibi.

11. *Quo sensu hæc reprehensio locum habere possit.* — Quod si qui sunt qui de comparata perfectione leviter gloriantur, non illa solum, sed multo majori reprehensione digni sunt. Si quis etiam ita opinatur de exercitiis octo aut quindecim dierum, ut in eis non solum ad fastigium contemplationis ascendi, verum etiam in eis perfecte purgari aut illuminari, vel exercitium meditandi satis se jam comparasse opinetur, turpissime et pueriliter errat; quia non solum perfecta unio cum Deo, sed etiam mediocris perfectio orationis aut meditationis diuturno tempore et multo usu indiget, prærequiritque longam exercitationem in vitiis extirpandis, et virtutibus acquirendis, ut per se satis notum est, et tradit D. Thom. 2. 2, quæst. 180, art, 2, et in superioribus etiam diximus, lib. 2, cap. 4, et lib. 6, cap. 1.

12. *Quo sensu temeraria sit, ostenditur auctoritate.* — Si autem reprehendatur usus exercitiorum in iis qui male vixerunt, et desiderant converti ad Deum per veram pœnitentiam, vel quemcunque alium statum melioris vitæ, si a Deo vocentur, sine causa, ac proinde temere, datur reprehensio, cum res per se sit sancta et valde laudabilis, et a Summis Pontificibus, Paulo III, in dicta Bulla valde commendatur. Et præterea idem Paulus III et Julius III, in Bullis, quibus confirmant Societatis institutum, et Gregorius XIII, in Constitut. *Ascendente Domino*, inter alia media quibus Societas utitur ad animarum profectum, specialiter numerant *spiritualia exercitia* ; constat autem eos loqui de exercitiis, et usu eorum, prout sciebant esse in Societate, et prout in ejus Constitutionibus, et in ipsomet exercitiorum libro continentur. Nam quarta parte Constitutionum, c. 8, § 5, sic dicitur : *Ad exercitia spiritualia aliis tradenda, postquam quisque in se ea fuerit expertus, assuescant et dent operam omnes, ut eorum reddere rationem*

et in hoc armorum spiritualium genere tractando (quod Dei gratia ad ipsius obsequium tantopere conferre cernitur) dexteritatem habere possint. Et in annotationibus quæ in principio Exercitiorum habentur, hoc ipsum supponitur. Et in 9 earum expresse dicitur, dari posse etiam rerum spiritualium inexpertis. Præterea effectus hujus medii, de quibus late Orlandinus, lib. 2 Historiæ Societatis, num. 70, et lib. 7, num. 21, evidenter convincunt illud de se esse optimum, et aptissimum pro cujuscumque status hominibus; experientia enim constat, multos per hoc medium seculo renunciasse, alios in suo statu mores correxisse, vel de peccatis pœnitentiam agentes, et vitam bonam instituentes, vel in bono statu jam constituti in melius proficientes.

13. *Accedit ratio.* — Ratio etiam hoc convincit, quia hæc exercitia ordinantur imprimis ad impetrandam gratiam a Deo ad hujusmodi effectus; deinde ad se disponendum, et tollendum, quoad fieri possit, impedimenta divinæ gratiæ, sed potius ad cooperandum illi. Modus autem quoad hunc finem convenientissimus est; nam imprimis separant hominem ab aliis curis et sollicitudinibus, et propterea consulunt, ut pro eo tempore aliquis locus separatus eligatur, quod ad prædictum finem maxime necessarium est, ut ex sacra Scriptura et ex Patribus constat. Deinde docetur homo interius discurrere, et cogitare de rebus ad salutem animæ maxime pertinentibus, ut sunt novissima, quorum recordatio tam utilis est, ut Sapiens vitam innocentem promittat habenti memoriam illorum in omnibus operibus suis, Eccles. 7. Item verba et exempla Christi Domini, in quorum imitatione et obedientia salus nostra consistit. Denique per hoc medium comparatur pax et quies animi, et lumen internum, et cognitio ad bonam gubernationem vitæ in quocumque statu.

14. *Nihil obstare objecta in n. 10 convincitur tripliciter.* — Præterea, quod incipientibus dentur, non est contra ordinem quem Sancti requirunt inter vitam activam et contemplativam. Primo quidem, quia, ut in superioribus, lib. 1, c. 6, attigi, quamvis vita, in qua Martha potissimum exercetur, antecedere debeat puram contemplationem, nunquam tamen debet carere aliqua participatione vitæ contemplativæ; quia actio sine oratione, vel non recte, vel non perseveranter fiet. Imo, si exacte comparentur hæ vitæ quoad sua initia, primus gressus vitæ honestæ debet esse vitæ contemplativæ, quia initium salutis a sancta cogitatione sumitur, ut sæpe Augustinus docet, lateque disseruimus, lib. 1 de Gratia; cogitatio autem sancta secundum se ad contemplationem pertinet. Ad hanc autem cogitationem et recogitationem in homine excitandam et nutriendam ordinantur hæc exercitia; ergo non pervertitur ordo, eo quod in initio conversionis dentur, vel etiam ad ipsam conversionem, etiam a magnis peccatis, obtinendam. Secundo, quia ipsamet exercitia, quæ in principio dantur, involvunt eam partem vitæ activæ quæ in principio studiosæ vitæ maxime necessaria est, scilicet, pœnitentiam internam et externam superioris vitæ, et passionum mortificationem, et alia quæ ad primam hebdomadam pertinent, ut in superioribus vidimus, c. 6, a n. 5, et idem consequenter servatur in cæteris exercitiis. Nam, ut adnotavimus n. 11, licet aliquibus temporibus intentius et frequentius fiant, non ideo est ut tota perfectio alicujus gradus contemplationis vel meditationis in illis diebus acquiratur, sed ut inde initium sumatur, cum majori aliqua instructione et consuetudine, quæ postea cum moderatione statui accommodata perseveret. Tertio, quia hæc exercitia non æqualiter et indifferenter omnibus dantur, ut nostræ Constitutiones admonent, septima parte, cap. 4, § 8, cum declaratione in lit. F, ubi dicitur spiritualia exercitia paucis esse plene tradenda, a quibus non vulgaris fructus ad Dei gloriam sperari posset; exercitia autem primæ hebdomadæ, cum modo examinandæ conscientiæ, pluribus communicari posse, simpliciorem autem orandi modum etiam in ipsis exercitiis triplicem assignari pro rudioribus, quibus bona voluntas et fides sufficit, ut ad illum idonei sint. Atque ita licet exercitia deserviant omnibus, non omnes fiunt contemplativi, neque ad fastigium orationis elevandi existimantur; quia non omnia pro omnibus instituta sunt, sed cum debita partitione ac distributione, ut in ipsis etiam exercitiis, in principio, annotat. 18, sufficienter docetur.

15. *Exercitia religiosis utilia, et quomodo.* — Unde intelligitur hæc exercitia nec solis religiosis, nec solis laicis, sed utrisque posse esse utilia. De religiosis constat, quia officium meditandi ratione status eis convenit; pro laicis vero facit interrogatio Basilii 312, in regulis brevioribus: *Numquid visitantes nos laici ad orationem exhortandi sint?* Respondet: *Si sunt amici Dei, haud abs re est, cum ad eos*

Apostolus scripserit : Orate et pro me, etc., ad Ephes. 6. Itaque officium orandi omnibus commune est. Unde, licet unus ex præcipuis finibus exercitiorum sit electio melioris status, non eo tendunt ut omnes eligant religiosum statum, tum quia, licet status ille secundum se melior sit, aliquando non expedit respectu eligentis; unusquisque autem debet eligere id quod sibi melius est. Tum etiam quia non omnes habent hujus vocationis gratiam, et tunc prosunt ad eligendum vel alium statum, vel certum vivendi modum suæ saluti magis accommodatum. Et ideo, licet religiosus jam non debeat de statu deliberare, potest merito exerceri, ut in suo statu eligat optimum procedendi modum, vel, si de illo jam antea satis deliberavit ac proposuit, ut propositum renovet, et impedimenta denuo consideret, ut ea diligentius auferat, ac denique, ut in actibus per se maxime consentaneis suo statui in dies proficiat; seculares autem, etiamsi in seculo permansuri sint, indigent etiam hoc auxilio, ut adversus pericula, in quibus versantur, magis sint præparati, majoremque gratiam a Deo obtineant. Denique magnis etiam peccatoribus dandum est hoc remedium, non ut subito perfecti fiant, sed potius quia non modo perfici, verum etiam a priori statu mutari eis valde difficile est, ideoque his efficacissimis remediis indigent. Merito ergo Societas, quæ ad omnes homines juvandos instituta est, pro omnibus hoc remedium accommodavit.

CAPUT VIII.

UTRUM DEBEANT RELIGIOSI SOCIETATIS CUM PROXIMIS FAMILIARITER CONVERSARI AD ILLOS JUVANDOS.

1. *Ratio pro parte negativa.* — Ratio difficultatis est, quia hujusmodi colloquia cum secularibus multum impediunt perfectionis profectum, quem religiosi maxime debent intendere. Assumptum experientia constat, et valde commendatur a Patribus institutoribus religionum, ut videre licet apud Basilium, regul. 5 et 13, ex fusius disputatis, ubi inter alia dicit : *Nisi ab ea nos, quæ ex sanguinis necessitudine nobiscum intercedit, conjunctione omnino alienaverimus, et a familiari congressu sæcularium, ac mentis habitu in alium veluti mundum transmigraverimus, nullo modo scopum animi attingemus.* Et in præfatione illarum regularum, et duobus sermonibus præcedentibus, et latius in Constit. monast., cap. 7 : *Danda* (inquit) *omnino nobis opera est, ut non nisi magna adhibita diligentia circumspectioneque in congressu cum hominibus extraneis veniamus*, etc. Et confirmatur, nam ex hujusmodi familiaritate cum secularibus plerumque sequitur, ut et eos visitare, et ab eis invicem visitari plerumque necesse sit; utrumque autem est contra religiosorum clausuram, quam omnes Patres commendant. Tandem confirmatur, quia hinc etiam fit, ut nostri religiosi sæpe se implicent negotiis secularibus contra Pauli præceptum : *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.*

2. *Prima assertio bipartita. — Probatur prior pars.* — Dicendum nihilominus est primo, medium hoc familiariter conversandi cum proximis ex suo genere non esse alienum ab statu perfectionis, et juxta proprium Societatis institutum esse illi maxime conveniens. Utramque partem certam existimo. Prior constat exemplo Christi Domini, qui vitam ita instituit, ut cum hominibus conversaretur, et cum eis manducaret et biberet, ut ex Evangelio constat, cum tamen non solum perfectionem servaverit, sed etiam perfectissimum vitæ statum coluerit, ut latius in 2 tom., tertia parte, disp. 28, sect. 1 et 2, diximus. Idem ostendit exemplum Apostolorum, quos statum religiosum et perfectionis habuisse supra ostendimus, tom. præced., et supra, lib. 1, c. 5, n. 6, et tamen constat, inter homines familiariter conversatos fuisse, et omnibus omnia factos, ut omnes lucrifacerent. Unde Concilium Mogunt., sub Leone III, cap. decimo quarto, cum dixisset : *Ministri altaris Domini, vel monachi a negotiis sæcularibus omnino abstineant*, subdit : *Non tamen justum negotium est contradicendum propter necessitates diversas, quia legimus sanctos Apostolos negotiasse.* Sic ergo nos in negotiatione Apostolorum circa animarum salutem, recte colligimus non esse contra religiosum statum eo fine cum proximis conversari ex vi instituti.

3. Confirmatur, quia antiqui monachi, etiamsi solitariam vitam profiterentur, quando proximis expediebat, solitudinem deserebant, ut inter proximos versarentur; ita legitur in Vita D. Antonii, apud Athanasium, et Surium, et Sozomenum, l. 1 Historiæ, c. 13, ubi dicit Antonium hominum gratia solitum fuisse civitates ingredi : *Multi etiam* (inquit) *graviter apud eum conquesti coegerunt illum legationem pro se ad magistratus et primarios viros obire.* Et Theod., l. 4 Historiæ, c. 24 et 25 ; *Ro-*

licta solitudine, totam illam circuibat civitatem, id est, Alexandriam, *quo omnes doceret;* quod de multis aliis ibi, et c. 16 refert. Idem habet Cassiodorus, lib. 8 Tripartitæ, c. 4 et 5. Et Basilius in regulis brevioribus, in 311, quærit an conveniat monachos ire ad visitandum alios; respondet: *Omnino visitandi officium unum est ex iis quæ grata sunt Deo, verumtamen qui eo fungitur, is et ad intelligendum esse sagax debet, et ad respondendum prudens, et illud facere quod dictum est: Sit sermo vester semper in gratia sale conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere*, ad Colossenses. 4; et regula 312 et 313, docet quomodo excipiendæ sint visitationes secularium ad religiosos venientium. Signum est ergo etiam solitarios monachos non omnino hanc conversationem repudiasse.

4. Ratio autem est, quam tangit D. Thomas 2. 2, q. 187, art. 2, ubi inquirit an liceat religiosis secularia negotia tractare, et respondet ob necessitatem proximorum id licere, quia tunc non potest dici negotiatio secularis, sed actio religiosa, juxta illud Jacob. 1: *Religio munda et immaculata apud Deum et Patrem hæc est, visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum.* Si ergo hoc verum est de negotiatione materialiter (ut sic dicam) seculari, quando habet rationem operis misericordiæ corporalis, multo magis verum erit de exteriori et humana conversatione per mutua colloquia et visitationes, si sancte et religiose fiant propter bonum spirituale proximi. Atque ita hoc ipsum confirmat decretum Melchiadis Papæ cum Synodo Romana, quod habetur c. 1, d. 88: *Decrevit sancta Synodus nullum deinceps clericum aut possessiones conducere, aut negotiis secularibus se miscere, nisi propter curam pupillorum, orphanorum et viduarum.* Sic etiam induci potest, quod ex citato Concilio Moguntino paulo ante adduximus, ubi etiam affertur, quod in regula S. Benedicti præcipitur, providere per quorum manus negotium monasterii transeat. Simile habetur in Concilio Chalcedonensi, c. 3, et in c. 2, d. 86.

5. *Probatur jam posterior pars assertionis in n.* 2. — Ex his facile probatur altera pars assertionis, in qua supponitur id, quod supra, lib. 1, c. 2, late tractatum est, finem Societatis esse non solum propriæ, sed etiam proximorum saluti maxime incumbere, ita ut hic finis non separetur a primario et adæquato fine hujus religionis. Ad hunc autem finem valde accommodatum et moraliter necessarium medium esse, cum proximis familiariter tractare et conversari, per se evidens est, et experientia id docet. Ratio autem est, quia imprimis ad perfecte tractandum confessoris munus, necessarium sæpe est cum pœnitentibus, etiam extra confessionem, familiariter agere, vel propter majorem eorum instructionem, aut spiritualem consolationem, vel ad conservandos illos in usu frequenter confitendi, et in bonis operibus quæ ex illo nascuntur. Deinde, quia generales sermones, seu conciones, licet pro communitate necessariæ sint, nisi calore familiaris conversationis sancte foveantur, et quasi digerantur, facile oblivioni traduntur; præterquam quod necessarium sæpe est illa generalitate descendere ad modum et mensuram, ac particulares circumstantias unicuique accommodatas, quod maxime fieri debet in colloquiis privatis. Denique, quia seculares homines plerumque animales sunt potius quam spirituales, necesse est aliquantulum eis condescendere, et honesta conversatione familiari eos lucrari et attrahere, ut ad sermones spirituales paulatim inclinentur. Quamvis enim interdum sermones indifferentes misceantur, si hac intentione accipiantur, vel potius tolerentur, non erunt otiosi, sed utiles ac religiosi. His ergo rationibus Societas hoc medio tanquam sibi convenienti utitur ad proximorum salutem.

6. *B. Ignatius suis injungit hoc medium attrahendi proximos.* — Quod his verbis monuit B. P. N. Ignatius, septima parte Constitutionum, c. 4, § 8: *Curabunt etiam privatim proximum piis colloquiis ad meliora promovere, tum consilio, et exhortatione ad bona opera*, ubi cum operariis generaliter loquitur. Ad scholares vero in particulari sic loquitur, quarta parte Constitutionum, c. 4, in fine, his verbis: *Horum colloquia cum scholasticis externis sint solum de rebus ad litteras, vel profectum spiritus pertinentibus, prout ad majorem Dei gloriam omnibus utilius fore judicaverint.* Quin potius etiam de coadjutoribus temporalibus, cum in Examine, c. 6, § 3, dixisset eos præcipue in corporalibus ministeriis debere occupari, subdit, § 4: *Et nihilominus eniti debent in colloquiis spiritualibus ad majorem utilitatem spiritualem proximorum aliquid conferre, et quod noverint docere, et ad bene agendum quoscumque poterunt, quandoquidem Deus unicuique proximi sui curam dedit, excitare.*

7. *Secunda assertio bimembris.* — *Probatur utrumque simul membrum.* — *Probatur deinde,*

prius membrum sigillatim. — Secundo dicendum est, ut hoc medium, tam religioni in genere, quam nostræ Societati, sit accommodatum, duo observanda esse. Unum est, ut recta intentione, id est, propter solam necessitatem vel piam utilitatem assumatur. Aliud est, ut magna moderatione et circumspectione fiat. Utrumque facile suaderi potest, quia in omni honesta actione, hæc duo, cum proportione applicata, sunt necessaria ad rectitudinem ejus; peculiari autem ratione hic observantur, quia actio non solum de se est indifferens, sed etiam nocumentum facile afferre potest, nisi magna diligentia circa illa duo observanda adhibeatur. Unde hanc etiam assertionem probant rationes dubitandi in principio positæ. Tandem singulæ partes ita declarantur, quia in omnibus Patribus, et juribus citatis, sub hac tantum conditione permittitur religiosis quodcumque negotium seculare, ut ex intentione fiat opus charitatis, vel misericordiæ, quia alias si seculare maneat, per se non licet; at vero amicitia vel conversatio cum secularibus per se spectata pertinet ad secularia negotia, nisi ex fine ad altiorem ordinem sublevetur; ergo hæc conditio imprimis necessaria est. Unde D. Basilius, dicta regula 311, ex brevioribus, post verba supra citata subdit: *Illud autem, quempiam visere, vel consanguinitatis, vel amicitiæ causa, alienum est a nostra professione.* Ubi duo motiva posuit, quæ inter mere humana videri poterant honestissima, et nihilominus aliud altius postulat, ut talis actus religioso statui sit consentaneus. Idemque sentit D. Thomas, dicto art. 2, ubi intentionem charitatis vel religionis postulat.

8. *Enucleatur probatio proxime facta.*—Ubi adverto, non esse idem, actionem esse honestam, vel non malam moraliter, et esse per se convenientem ac decentem statui religioso. Ad primum enim sufficere potest in præsenti actione motivum cognationis vel amicitiæ humanæ recta ratione naturali regulatum. Ad secundum autem altius motivum necessarium est, quia status religionis ordinatus est ad perfectionem charitatis Dei principaliter, et proximi secundario, ideoque actiones illi statui consentaneæ esse debent aut ex vi sui objecti tendentes in hujusmodi finem, aut ex intentione operantis ad illum elevatæ. Et propterea Basilius non dixit esse malum visitare cognatos, vel amicos hoc solo titulo, sed dixit esse alienum a religioso statu. In quo etiam considerandum est plus requiri in opere, quatenus a religione ex vi sui instituti postulatur, quam ut fieri potest a singulis religiosis privata intentione; nam religio non debet postulare opus nisi prout ordinatum ad finem perfectionis, maxime quando ipsum opus de se spectatum potius potest remittere vel impedire fervorem charitatis, quam ad illum juvare : privatus autem religiosus interdum poterit tale opus efficere, ex inferiori et humano motivo, in quo non necessario peccabit, quamvis imperfecte juxta suum statum operetur. In præsenti ergo familiaris conversatio cum secularibus, etiam amicis et consanguineis, per se spectata non juvat ad spiritualem perfectionem, et ideo ex vi instituti non postulatur, nisi ut ordinata ad proprium finem Societatis. Si qui autem particulares religiosi alio fine in hujusmodi colloquiis aut visitationibus infirmorum conversantur, imperfecte agunt, et Constitutiones suas integre non observant.

9. *Quam sit consonum Societatis institutum huic primo membro assertionis.* — Nam sexta parte Constitutionum, c. 2, § 9, inter alia dicitur : *Primarios viros invisere nostri non consuescant, nisi sancto studio piorum operum ducerentur, vel quando intima benevolentia in Domino tam essent conjuncti, ut hujusmodi officium aliquoties eis deberi videretur.* Quod si hoc de primariis viris dicitur, multo magis cum cæteris omnibus servandum est. Nam de consanguineis, statim a principio, in Examine, c. 4, § 7, admonetur religiosus Societatis, *ut omnem carnis affectum erga sanguine junctos exuat, ac illum in spiritualem convertat, eosque diligat, eo solum amore quem ordinata charitas exigit.* Et in § 6 sic dicitur : *Cum communicatio, quæ cum amicis et sanguine junctis, verbo aut scripto fit, potius ad quietis perturbationem, quam ad eorum, qui spiritui vacant, profectum, præsertim in initiis, facere soleat; interrogentur num contenti sint cum hujusmodi non communicare, nec litteras accipere, vel scribere, nisi aliqua occasione Superiori aliter videretur.* Denique septima parte Constitutionum, cap. quarto, § 0, solum pia colloquia cum proximis commendantur, quibus possint ad meliora promoveri; quin etiam domesticum a domestico separandum, si alter ex alterius consortio a profectu spirituali retardaretur, ut in tertia parte, c. 1, et lit. A, expresse cavetur.

10. *Probatur membrum posterius ejusdem assertionis. — Duo requisita ad moderamen conversandi cum proximis.*—Ex his facile de-

monstratur altera pars de moderatione in hujusmodi familiaritate proximorum adhibenda, sub qua comprehendimus colloquia, visitationes mutuas, et quamcumque aliam negotiationem, vel curam exteriorem, vel temporalem, propter proximos susceptam. Nam quia hoc totum non propter se admittitur, sed propter aliud, ut diximus, non sine mensura accipiendum est, sed quantum finis declaratus postulat, et quidquid ultra additur non est consentaneum religioso statui, quantumvis ad proximorum salutem sit ordinatum; unde in cap. 6 industriarum, P. Claudius Aquaviva Superiores instruit de moderandis subditis nimium agentibus cum externis, et in capite 15, peculiariter cavet ne nostri in magnatum familiaritatem specie lucrandi eos Deo, et Societati conciliandi sese insinuent. Duo autem in prædicto fine spectanda sunt: unum est ad Deum pertinens, seu (quod idem est) ad proprium profectum in dilectione ejus. Aliud est pertinens ad bonum proximorum. Moderatio ergo in hujusmodi actione duo requirit: unum est, ne cum detrimento propriæ perfectionis et divinæ dilectionis religiosus cum sæcularibus conversetur; aliud est, ut cum fructu spirituali proximorum id faciat. Ratio prioris partis est, quia ordine charitatis præferendus est Deus proximo, et proprius profectus spiritualis alieno, ut disputat. 9, de Charit., dixi; de quo recte Bernardus, epistola 8: *Rectus ordo requirit ut prius propriam, deinde alienam curare studeas conscientiam. Primus quippe pietatis gradus, de quo scriptum est: Miserere animæ tuæ, placens Deo. Ex hoc autem ad miserandum proximum recto jam tramite charitas ordinata procedit, quippe quem ad sui quisque mensuram amare præcipitur.* Vide illum epistola 42, circa medium, et lib. 2 de Considerat., c. 3, serm. decimo octavo in Cant., ab illis verbis: *Rursum quod tuum est spargis et perdis.* Et optime Augustinus, epist. 81. Ratio alterius partis est, quia nisi medium sit utile ad finem, otiosum est; ergo in præsenti si non speretur fructus proximorum, otiosa est omnis cum illo confabulatio, quæ ad aliud religionis negotium necessaria non sit; de illa enim nunc non agimus.

11. *Cavenda cum proximis triplex nimietas.* — Ad priorem partem hujus moderationis pertinet imprimis, ut hæc conversatio cum proximis nimia non sit, quia hæc non potest non impedire proprium spiritualem profectum; erit autem nimia juxta doctrinam D. Thomæ, dicto artic. 2. Primo, si præter obedientiam Prælati fiat; secundo, si impediat spiritualia exercitia, et opera divini cultus, quæ religiosus juxta regulam suam implere tenetur; tertio denique si religiosum animum ita occupent ac distrahant, ut quodammodo secularem reddant. Et quidem quoad duo priora, regula moderationis facilis est, quia regula certos habet limites, et voluntas Superioris potest etiam esse sufficienter nota. In tertio vero est major difficultas, quia medium non est idem in omnibus, sed uniuscujusque conditioni et naturæ accommodari necesse est. Qui autem in duobus primis fidelis fuerit religioni, et rectam erga Deum intentionem servaverit, sperare potest divinum auxilium, ut in tertio non deficiat, sed medium observet. Optimum autem consilium, et in Societate maxime necessarium, est, propriam in hoc fragilitatem et conditionem, quoad fieri possit, Superiori notam facere, ne fortasse quempiam applicet ad negotia quibus implicetur, vel oneret illum tot actionibus erga proximos, ut sine proprio spirituali dispendio eos sustinere non possit.

12. *Cavenda etiam indecens occupatio cum proximis.* — Deinde pertinet ad eamdem moderationem, ut actio, quæ propter proximum assumitur, sit decens, ac conveniens statui religioso, ut notavit Cajetanus, circa dictum art. 2 D. Thomæ, quia bonum religionis præferendum est particulari, et hac ratione non debet religiosus mercaturam agere, aut similibus negotiationibus implicari, ut proximo subveniat, etiamsi inde spiritualem fructum speret. Dices, interdum in historiis legi sanctos viros quidpiam simile egisse, ut proximis in spiritualibus subvenirent. Sic Theodoretus, in Historia sanctorum Patrum, c. 17, de Abrahamo monacho, et postea Episcopo, quem admirabilem vocat, refert, cum didicisset virum quemdam teneri magna impietatis caligine, mercatoris personam induisse, ut illum posset ad pietatem convertere. Respondetur aliud esse mercaturam exercere propter lucrum temporale, quo subveniatur proximis, quod negamus esse faciendum; aliud vero habitum mercatoris sumere, vel officium fingere, ut aditus ad prædicandam fidem, vel aliud simile pietatis opus, inveniatur; quod fecit ille sanctus, et non minori admiratione B. Franciscus Xavier, qui non mercatorem tantum, sed famulum mercatorum infidelium cum magno labore, et dimissione, se exhibuit, ut introitum ad Sinas in-

venire posset[1]. Et eodem modo licitum est inter hæreticos habitu militari, vel alio seculari incedere, vel se negotiatorem simulare, propter eumdem finem conversandi cum catholicis occultis, fidemque inter eos conservandi, vel augendi, quod nostri alicubi faciunt, quia ibi nec mendacium intervenit, sed occultatio, neque aliquid minus decens religiosum statum, cum constet quo fine et qua necessitate id fiat. Sic Bernardus, epist. 42, aliquanto ante medium, inter alia ad hoc institutum, de eo, qui proximum vult lucrifacere, scribit : *Fiat etiam (si ita oporteat) cum Judæis Judæus, nihil formidet cum bona conscientia exemplo Jeremiæ et Ezechielis cum transgressoribus captivari, et cum sancto Job frater fieri draconum, et socius struthionum, cum Moyse quoque (quod gravius est) deleri de libro Dei, et cum Paulo anathema esse a Christo pro fratribus*, etc. Item objici potest, quod olim religiosi artis opera faciebant, ut, illis venditis, ex pretio proximis subvenirent. Sed illa non potest dici negotiatio secularis, nam, licet emere ad vendendum, indeque lucrandum, sit negotiatio secularis prohibita religioso, de qua intelligendus est Cajetanus supra, tamen laborare propriis manibus non est negotiatio secularis specifice (ut sic dicam), sed communis, sicut late in superioribus diximus, vel sicut Gregorius statim citandus de piscatura dixit. Et similiter vendere res proprias ad subveniendum sibi, vel proximo, non est proprie negotiatio, sed res indifferens et communis. Unde utrumque conjungere (quod faciebant religiosi antiqui) non est negotiationem exercere.

13. *Quibus regulis dignoscatur dicta indecentia.* — Quod si quæras quando actio talis censenda sit, ut non deceat religiosum, etiam propter bonum proximi, respondetur duo esse principia quibus discerni possit. Primum, si sit prohibita vel ex se, quia per se est mala, vel jure communi, quia scilicet prohibita est clericis, quibus in hoc pares sunt religiosi, ut D. Thomas, dicto articulo secundo, dixit, vel si proprio et speciali jure religionis prohibeatur, quia religiosus tenetur regulam suam servare; non loquimur enim de casibus extremæ necessitatis, sed de ordinario jure. Aliud principium est, si opus de se tale est, ut vix possit sine periculo peccati fieri, ut dixit Gregorius, homil. 24 in Evangelia. Idemque cum proportione est, si opus nimium occupet animum cura et sollicitudine rerum temporalium. Quia vero in hoc potest esse magna latitudo, ideo, seclusa lege, vel obedientia Prælati, non potest certa regula præscribi, sed prudenti arbitrio utendum est, et multo observanda est consuetudo observantium et timoratorum religiosorum, et communis sensus recte sentientium, et judicantium tale opus esse vel non esse alienum a statu religioso.

14. *Datæ cautiones ex instituto Societatis habentur.*—Atque hæc omnia fere præscripta sunt religiosis Societatis in suis Constitutionibus. Nam septima parte, cap. 4, fere omnia præscribuntur, et in quarta instructione P. Claudii pro confessoribus, numer. 3, repetuntur, quibus nostri proximos juvare debent; quæ omnia sunt pietatis opera, et ab omni negotiatione seculari aliena. Sexta vero parte, cap. 3, § 7, expressius id prohibetur his verbis : *Ut plenius possit Societas rebus spiritualibus juxta suum institutum vacare, quoad ejus fieri potest a negotiis secularibus abstineat, qualia sunt testamentariorum vel executorum, vel procuratorum rerum civilium, aut id genus officia, nec ea ullis precibus adducti obeunda suscipiant, vel in illis se occupare sinant.* Et nona parte, capit. 6, § 4, ubi dicta Constitutio refertur, additur eos, qui de Societate sunt, implicari non debere his negotiis secularibus, *licet pia alioqui essent;* in his tamen admitti potest aliquando dispensatio ex gravissimis causis, quæ soli Generali, vel alteri ex speciali commissione ejus ibidem reservatur. Et sic etiam dicitur in regula 41, ex communibus, *ut negotium etiam pium sine facultate Superioris nec suscipiatur, nec promittatur : secularia autem negotia omnino vitentur.* Denique circa hanc moderationem maxime observandum est, quod in sexta parte Constitutionum, c. 3, in fine, dicitur : *Instituti nostri est, sine cujusquam offensione, quantum fieri potest, omnium in Domino inservire commodis.*

15. *Moderatio explicata procedit maxime circa feminas.* — *Prima ratio cur monialium curam non habeat Societas.* — Præterea ad moderationem circa hoc ministerium in Societate necessarium, pertinet ut major cura adhibeatur in eo circa feminas exercendo cum pluribus circumstantiis. Et primo quidem ob hanc causam, præter illam potissimam, quam l. 1, cap. 3, ad finem, attulimus, voluit D. Ignatius, ut Societas monialium curam non susciperet, sexta parte Constitutio-

[1] Vide Lucenam, lib. 10, c. 26.

num, c. 3, § 5, ubi generaliter prohibet, ne nostri curam animarum suscipiant: *Neque item* (ait) *mulierum religiosarum, vel aliarum quarumcumque, ut ordinarie illarum confessiones audiant, vel ipsas regant; quamvis nihil repugnet semel unius monasterii confessiones ob speciales causas audire.* Ratio autem hujus institutionis magna ex parte esse potuit ad vitandam frequentem occasionem loquendi cum feminis, et familiaritatem aliquam contrahendi, quæ occasio multo major est cum feminis subjectis, quam cum reliquis, propter quod omnes canones et regulæ religiosorum advertunt, ut earum gubernatio cum summa vigilantia et cautione suscipiatur, ut in superioribus, tractat. 8, tractando de monialibus et clausura earum, adverti. Nihilominus tamen ratio, quam adducit B. Ignatius in dicta Constitutione, sumitur ex prædicta moderatione Societati necessaria in suscipiendis quibuscumque negotiis seu curis exterioribus, quæ præcipue ejus finem possunt impedire. Dices: finis Societatis est omnes proximos in spiritualibus juvare. Hæc autem cura monialium ad eumdem finem ordinatur; cur ergo censetur impedire finem Societatis? Respondetur: etiam quælibet cura animarum ordinatur ad spiritualem salutem earum, et nihilominus non est accommodata fini et instituto Societatis; non ergo omnes actiones vel sollicitudines, quæ ordinantur ad auxilium etiam spirituale proximorum, Societati congruunt, tum propter multitudinem earum (non enim posset omnibus satisfacere); tum etiam quia nonnullæ afferunt secum obligationes, et vincula repugnantia intentioni Societatis; et hujusmodi præcipue est cura animarum, quæ nimium impediret plures operarios Societatis, quos oporteret esse ex fidelioribus et aptioribus ad discurrendum per totum mundum, ad quem finem ex vi instituti ordinantur. Præstare autem id non posset, si monialium curæ essent alligati.

16. Accedit etiam optima ratio, quia monasteria monialium regi debent per illos religiosos sub quorum regula vivunt, quorum institutum suo modo observant; non enim Moniales S. Claræ commode Prædicatoribus subjicerentur, aut e contra, et sic de aliis; institutum autem Societatis ita est proprium virorum, ut non possit feminis accommodari, quia non ordinatur solum ad contemplandum, nec præcipue ac per se primo ad vitæ austeritatem, neque ad psallendum, neque ad labores manuum, nec denique ad alios fines, qui viris et feminis possint esse communes, sed ad spiritualia ministeria, quæ a feminis fieri non debent nec possunt, ad quem finem habet regulam et vivendi modum accommodatum. Ac propterea non possunt commode institui monasteria feminarum, quæ sub regula Societatis vivant, sed necesse est ut habeant modum vivendi valde diversum; merito ergo abstinet Societas a gubernatione et cura monialium.

17. *Imo nec secularium feminarum curam suscipit Societas. — Quomodo id verum habeat.* — Imo, si quis recte consideret verba citatæ Constitutionis, non tantum religiosarum, sed quarumcumque feminarum cura nobis interdicta est, sicut etiam in septima Congregatione, decreto 56, tandem stabilitum est, quod alicui videri potest contra praxim Societatis; nam sacerdotes ejus frequenter habent curam secularium feminarum, vel nuptarum, vel virginum aut viduarum, quarum confessiones ordinarie audiunt, easque in spiritualibus regunt, et sæpe etiam quasi consequenter, etiam in exterioribus et familiaribus rebus, quatenus cum puritate conscientiæ connexionem aliquam ordinarie habent. Respondetur imprimis Constitutionem illam proprie intelligi de cura quæ suscipitur quasi ex officio vel obligatione utriusque aut alterius partis. Sic enim non potest religiosus Societatis juxta suum institutum constitui tanquam proprius sacerdos quarumcumque feminarum, etiamsi religiosæ non sint, sed alium vivendi modum habeant, ita ut ex officio, et suo modo ex justitia teneatur Societas ministrare illis sacramenta, aut alia divina. Dixi autem *utriusque aut alterius partis*, quia non solum non potest hoc modo obligari Societas, verum etiam nec possunt religiosi ejus acceptare obligationem, qua per obedientiæ votum possunt sæculares feminæ interdum obligari. Ita explicatur in regul. 19 sacerdotum: *Particularem personarum* (dicitur ibi), *præsertim feminarum, curam nemo suscipiat* (nimirum ultra id quod necessario postulat ordinarium confessoris munus), *et quamvis confessarius pro suo munere in vita spirituali pænitentem instituat, nullius tamen obedientiam admittat.* Quæ regula, si recte inspiciatur, non solum de feminis, sed etiam de viris loquitur, quamvis principaliter propter feminas prohibitio posita sit, propter majus periculum, quod in hujusmodi vinculis et obligationibus inter viros et feminas esse potest; et inter regulas Minorum aliquid simile inve-

nitur in speculo Minorum, 3 p., fol. 115, in quibusdam regulis Guilielmi Farinarii, Ministri Generalis, cap. 6, ubi prohibet inducere feminas ad hujusmodi votum emittendum, vel etiam requirere ab eis, vel admittere votum continentiæ ; nobis autem non solum inducere, sed etiam acceptare obedientiæ votum, tam a viris quam a feminis prohibitum est.

18. *Etiam ministerium erga feminas in Societate admissum suas petit circumstantias.— Maturam ætatem. — Brevem seriumque sermonem. — Locum conspicuum.* — Præterea pertinet ad hanc moderationem respectu feminarum, quia non omnibus permittendum est earum confessiones audire, et consequenter neque ordinarie cum eis colloqui, sed illis qui fuerint maturioris ætatis, ut dicitur in officio Provincialis, c. 12. Quibus etiam confessoribus commendatur ut ab eis breviter se expediant, neque extra confessionem colloquia misceant, nisi de re aut gravissima, aut multum necessaria, et quod severe potius quam blande cum eis tractent, in regulis 16 et 17 sacerdotum. Denique, in ordinationibus toti Societati communibus, c. 1, n. 9, mandatur Provinciali, ut inquirat de feminarum visitationibus; et latius in instructione pro confessariis. Quæ omnia per se sunt rationi consentanea, et in antiquis decretis insinuata, quæ supra tractat. 8, agendo de monialibus, adduximus. Fertur etiam sententiam hanc seu consilium Augustini fuisse : *Sermo brevis, asper, et rigidus, cum feminis est habendus.* Refert Carthusianus, in Opusculo de curatorum vita, art. 65, in tom. 1, quod tamen neque in vita, neque in scriptis ipsius Augustini invenio, præter id quod de non admittendis intra domum, vel ad solitarium sermonem feminis, refert Possidonius in vita ejus, c. 26. Denique etiam quoad locum circumspectio magna jubetur et observatur, quia ordinarie hujusmodi ministerium fieri debet in Ecclesia, et in aliqua parte ejus clara et aperta, ubi ab aliis videri possint, et ipsi inter se non se respiciant, quoad fieri possit. Quod etiam Minoribus præcepit Benedictus XII, in suis Constitutionibus, c. 25, et Joannes de Capist., in suis, c. 11, de quibus videri etiam potest Concilium Mediolan., sub Borromæo, p. 2, tit. de Sacram. pœn., et p. 3, tit. de Concionatoribus et confessariis Monialium. Si autem confessio feminæ in privata domo necessitatis causa facienda sit, vel quolibet alio titulo cum ea sit alloquendum, debet confessarius vel sacerdos Societatis habere socium semper ita præsentem, ut possit esse testis omnium quæ fiunt, licet non audiat quæ dicunt, ex regula 18 sacerdotum : quia vero interdum locus id non permittit, additur ibi : *Quantum loci dispositio patiatur ;* quod si non pateretur, curet omnino sacerdos ne ostium sit clausum, nec locus obscurus.

CAPUT IX.

UTRUM PECULIAREM CURAM ADHIBERE DEBEAT SOCIETAS IN ADJUVANDIS PROXIMIS IN PERICULO MORTIS.

1. *Ministerium hoc necessarium, et in Societate commendatum.* — Cum ministeria, quæ hactenus tractavimus, generatim omnibus proximis exhiberi debeant, eisque maxime qui magis indigent, constat illa omnia exercenda cum morientibus esse quantum in nobis fuerit, quia ille est articulus maximæ necessitatis propter multa impedimenta et pericula quæ tunc occurrunt, quæ optime recensent Innocentius III, lib. 2 de Contemptu mundi, c. 42 ; Bernard., l. de Interiori domo, c. 43, et in Meditationibus, c. 2; et Hugo de S. Victore, lib. 2 de Anima, c. 2, et nomine Augustini, serm. quadragesim. octav. ad fratres in Eremo. Summa omnium est, quia *tunc corpus maxime impedit animam, quia illic capitur tota intentio mentis, ubi est vis doloris ;* et quia tunc dæmon vehementius tentat et calcaneo insidiatur, quia tunc exitum vitæ et consequenter finem viæ instare conspicit, ut in simili dixit Concilium Tridentinum, sess. 14, in doctrina de Extrema-Unctione, in proœmio, c. 2, inde colligens magnam utilitatem sacramenti Extremæ-Unctionis. Ob similem ergo causam, præter eam sollicitudinem generalem quam de salute omnium proximorum Societas assumpsit, specialiter ei commendatur ægrotantium seu morientium auxilium, non tam corporale quam spirituale, licet in corporali etiam prætermittere non debeat convenientia charitatis officia, juxta regulam datam 7 p. Constitutionum, c. 4, § 9, et juxta ea quæ in principio hujus materiæ, l. 1, c. 6, n. 2, diximus de operibus misericordiæ corporalis; quod vero attinet ad spirituale, in 4 p. Constitutionem, c. 8, § 7, sic dicitur : *Ut in superius dictis proximi ad bene vivendum juvantur, ita curandum est ut ea, quæ ad bene moriendum illis conferunt, percipiantur, quique modus in eo tempore, in quo*

tantum est momenti ad finem ultimum æternæ salutis consequendum, vel ab eo excidendum, teneri debeat, intelligatur. Et in regula 40 Præpositi : *Procuret* (dicitur) *diligenter ne desint, qui extra domum, ægrotorum confessiones audire, et morientibus opem ferre possint.* Est ergo hoc unum ex ministeriis maxime propriis Societatis, ad quod ex proprio instituto peculiariter tenetur, ea nimirum obligatione, qua ad cætera opera sui instituti obligatur.

2. *Ministerium hoc religioso statui consonat.* — Quod autem hoc opus sit consentaneum religioso statui, sufficienter probatur, quia est maxime consentaneum charitati, et nihil aliud continet repugnans prædicto statui, si in eo debitus modus servetur. Et confirmatur, nam sacra Concilia maxime commendant parochis hoc ministerium, ut videre licet in Concilio Nannetensi, c. 4, quod hoc loco ad litteram inferam, quia egregie describit modum in hoc munere servandum : *Cum Sacerdos* (inquit) *audierit aliquem infirmari in sua plebe, quam citius ad eum pergat, et ingressus cubiculum aquam benedictam super eum, et per omne cubiculum aspergat cum antiphona : Asperges me, Domine, et oratione*, etc. Et infra : *Post hæc omnes jubeat extra cubiculum secedere, et appropinquans lecto, quo infirmus decumbit, eum leniter blandeque alloquatur, ut omnem spem suam in Deo ponat, flagellum Dei patienter toleret, ut hoc ad purgationem, et castigationem suam provenire credat, ut peccata sua confiteatur, ut emendationem promittat, si Dominus vitam concesserit, pœnitentiam pro peccatis commissis spondeat, ut substantiam suam, dum adhuc sensus et ratio vigent, disponat, ut peccata sua eleemosynis redimat, ut his, qui in se peccaverunt, indulgeat, ut rectam fidem et credulitatem teneat, ut de Dei misericordia nunquam desperet ; cum his, et hujusmodi allocutionibus, fuerit mens infirmi relevata, data benedictione recedat sacerdos, non post multum reversurus, detque locum ut ægrotus de peccatis suis possit cogitare*[1]. Concilium etiam Coloniense, celebratum anno 536, p. 7, c. 50, monet parochos ut post Extremam Unctionem curam habeant præparandi infirmum ad mortem. Idem Synodus Augustiensis, cap. 20. Imo olim Episcopi, dum eis vacabat, hoc munus per se exercebant, præsertim si ab infirmis vocarentur. Quod de Augustino refert Possidonius, c. 27 : *In visitationibus* (inquit) *modum tenebat ab Apostolo definitum, ut nonnisi pupillos et viduas in tribulationibus constitutas visitaret, et si fortasse ab ægrotantibus ob hoc peteretur, ut pro eis in præsenti Deum rogaret, eisque manus imponeret, sine mora pergebat.* Merito ergo Societas hoc ipsum profitetur, ut parata sit ad juvandos omnes infirmos a quibus fuerit requisita, sive sint pauperes, sive divites, sive hoc sive illo morbo laborent, et quacumque hora diei vel noctis vocetur. Neque propter obligationem parochorum (quod l. 6, c. 4, n. 13, et alias sæpe respondimus) supervacanea videri debet hæc Societatis cura, tum quia vel sæpe non potest unus parochus pluribus infirmis satisfacere, vel interdum non est in eo munere adeo facilis et sollicitus, sæpe etiam non est satis idoneus, vel certe ægrotus sæpe aliorum ministrorum opera magis juvatur ac recreatur, et ideo non tantum nostri, sed etiam multi alii religiosi magna charitate hoc ministerium exercent ; quamvis fortasse ex vi sui instituti non ita obligentur, sicut religiosi Societatis.

[1] Vide Polancum in libello de hac re.

Repellitur duplex calumnia, qua Societas propter dictum ministerium a male affectis pungitur.

3. *Primum quod nostris objicitur. — Infringitur objectio.* — Nullum vero opus est tantæ charitatis, quod non possit, vel per calumniam, vel propter aliquorum negligentiam reprehendi. In duobus ergo solet argui Societas circa hoc ministerium. Unum pertinet ad sollicitudinem circa eos qui ex ægritudine moriuntur ; aliud circa eos qui in pœnam delictorum, violentam mortem patiuntur. In priori ministerio reprehenditur avaritia, quia Sacerdotes Societatis ideo cupiunt morientibus assistere, ut bonorum illorum possint esse participes, eos inducendo ut de illis per testamentum, vel alium modum in suam utilitatem disponant. Sed hoc valde alienum est ab spiritu et intentione Societatis, quidquid sit de privatis erroribus seu defectibus, si qui fortasse, vel ex humano aliquo affectu, vel ex zelo non secundum scientiam, committerentur, de quibus nec nobis constat, neque, si sint, religioni nocere possunt, quæ intentionem hujusmodi detestatur, et ideo omnes etiam actiones prohibet quæ aliquam illius speciem præbere possunt. Hinc in ultima suarum regularum monentur sacerdotes, ut, cum vocantur ad adjuvandos eos qui morti vicini sunt, tamdiu illis adsint, quamdiu sola necessitas postulaverit, et ad-

ditur: *Cæterum, etsi, cum opus est, ægrotos ad condenda testamenta hortari conveniat, iis tamen conficiendis non assistant.* Admonere enim illos ad officium confessoris spectat, quia est de re vel necessaria, vel valde utili ad bonum animæ ægrotantis. Et ideo in verbis supra citatis ex Concilio Nannetensi hoc consilium inter alia ponitur; assistere autem testamento, nec pertinet ad munus confessoris, neque, per se loquendo, est ministerium spirituale, quod religiosis expediat; et quamvis in aliquo casu possit esse opus pietatis ad juvandum infirmum propter speciales circumstantias quæ occurrere possunt, vel ex debilitate et impotentia intrinseca ipsius infirmi, vel ex aliqua morali vi extrinseca, nihilominus regulariter id non expedit, propter vitandas cognatorum querelas, et tollendam omnem occasionem supra dictæ suspicionis; quod si necessitas coegerit, nec sine Superioris dispensatione, nec sine magna circumspectione faciendum est, ita ut omnis probabilis suspicio vitetur, et tunc temeraria judicia contemnenda sunt; quis enim illa effugere potest?

4. *Nostri consilium moribundo quoad dispositiones liberas ultro dare non permittuntur. — Quid quando consilium petitur.* — Et eadem ratione, quamvis, ubi opus fuerit, admonendus sit infirmus, ut pro ratione periculi de rebus suis disponat, non tamen ei est offerendum consilium circa dispositionis modum, nisi in his tantum quæ ad salutem ejus fuerint necessaria, ut de restituendo alieno, de solvendis debitis, de necessariis hæredibus instituendis, ita ut, quantum in ipso fuerit, omnis occasio jurgiorum et litium tollatur; ad particularia autem descendere non expedit, quia eadem habet incommoda. Quamquam si infirmus consilium petat circa ea de quibus libere potest disponere, ad officium confessoris spectat id consulere, quod majus Dei obsequium esse, et ad majorem utilitatem animæ testantis expedire judicaverit. Ut autem nostri debito modo hoc faciant, servare debent quod sexta parte Constitutionum, c. 2, § 6, dicitur: *Quamvis ad bona et sancta opera, et maxime perpetuo duratura incitare laudabile sit, ob majorem tamen ædificationem nullus de Societate debet, nec potest quemquam ad eleemosynas perpetuas domibus, vel Ecclesiis ejusdem Societatis relinquendas incitare.* Quæ Constitutio amplius videtur coarctari in secunda Congregatione generali, can. 22, ubi sic dicitur: *Ad majorem ædificationem, et paupertatis nostræ sinceritatem, et puritatem, placuit præcipere nostris omnibus, ut nulli externo suadeant, ut nobis potius quam aliis pauperibus dent eleemosynam, sed contenti simus, ubi petimus eleemosynas quotidianas, illas simpliciter et plane amore Dei petere.*

5. *Expenditur allatus canon* 22. — *Vox* præcipio *nude posita non importat in Societate rigorosum præceptum.* — Ubi ponderandum est verbum *præcipere*, quod valde rarum est in Constitutionibus et regulis Societatis, et ideo videri potest positum esse ad rigorosam obligationem inducendam, quam solet illud verbum præ se ferre in aliis legibus, ut cum Cajetano 2, 2, q. 186, a. 9, dub. 4, circa finem, Navarro, in Summa, c. 23, numero quinquagesimo secundo, et aliis, ex Clementina *Exivi de paradiso*, § *Cum autem*, de Verborum significatione lib. 3 de Legib., cap. 15, a n. 8, attulimus. Nihilominus tamen non plus obligat decretum illud, quam aliæ regulæ, quia jam est in Societate declaratum, proprium signum obligationis in conscientia solum esse, cum additur: *In virtute obedientiæ*, vel, *in Nomine Domini Jesu Christi*, sexta parte Constitutionum, c. 5; ibi autem nullum ex his signis adjungitur. Nec etiam additur pœna excommunicationis, quæ ex se etiam includit rigorosam obligationem, quæque interdum additur in Constitutionibus, octava parte, c. 6, § 2. Solum ergo positum est illud verbum ad exaggerandam necessitatem et gravitatem illius decreti. In quo est etiam observandum non loqui solum de eleemosynis, quæ a morientibus peti possunt, sed a quibuscumque, et ideo non prohiberi petitionem simplicem, sed comparativam, *præ aliis*; nam hoc invidiosum est et offensivum; specialiter vero hoc magis explicatur ad rem de qua agimus, sequentibus verbis: *Ad donationes vero quascumque, sive legata, simpliciter etiam et plane possimus tantum nostras necessitates explicare, definitionem tamen ejus devotioni relinquamus a quo eleemosynam postulamus*, etc.

6. *Jure communi, nedum Societatis, reprehensibiles sunt procurantes sibi præ aliis legatum.* — Quo loco est advertendum etiam jure communi male audire in religiosis hanc petitionem, cum expressa comparatione, ut legata potius sibi relinquantur, quam aliis, quia, licet hoc non sit per se malum, imo nec sit contra justitiam, moderatis precibus procurare voluntatem infirmi inducere, aut mutare, ut mihi potius, quam alteri donet, quia nullum erat alteri jus acquisitum, ut cum

Antonino, Saliceto, et aliis resolvit Navarrus, in Summa, c. 26, n. 36, et sumitur ex c. 13, n. 72, nihilominus in religiosis, talis inductio, etiamsi non sit injusta, reprehensibilis est. Quia et speciem quamdam habet avaritiæ, et charitatem potest minuere, vel certe depravare intentionem in spiritualibus obsequiis circa proximos, quanquam in rigore, et absolute ac per se loquendo, id facere non semper peccatum sit, quia nec est per se intrinsece malum, neque invenitur aliquo jure absolute prohibitum. Solum enim in Clementina 1, de Privilegiis, dictricte prohibentur religiosi ne, cum confectionibus testamentorum intererunt, a restitutionibus debitis aut legatis matricibus Ecclesiis faciendis retrahant testatores, nec legata vel debita aut male ablata incerta, sibi, aut aliis singularibus sui ordinis fratibus vel conventibus fieri aut erogari procurent.

7. *Clementina in duobus casibus prohibitoria est.* — Quæ prohibitio universalis non est, sed in duobus tantum casibus, et ideo potius inde sumitur argumentum, extra illos id non esse prohibitum ecclesiastico præcepto. Prior autem ex illis casibus est, ne religiosi retrahant testatores a restitutionibus debitis, ant legatis matricibus Ecclesiis faciendis. In quo adverti potest, non solum hæc prohiberi, si fiant in proprium commodum, vel suæ religionis, sed absolute, et simpliciter, et consequenter quocumque respectu fiant, contra illud præceptum agitur. Et prior quidem pars de restitutionibus clara est, et ex natura rei necessaria. In posteriori autem duo adverti possunt: unum est, non posse dici religiosum retrahere testatorem a legato faciendo, nisi prius noverit ejus voluntatem, et illam mutare conetur. In quo expendo differentiam inter restitutionem et legatum; nam ut quis dicatur retrahere a restituendo, satis est quod sciens debitum restituendi, nihilominus inducat, vel ad non restituendum, vel ad donationem faciendam repugnantem restitutioni; quia debitum restituendi includit voluntatem saltem debitam vel præsumptam, quæ satis est, nisi fortasse constaret de voluntate non restituendi, sed legandi alias; nam tunc inducere ad mutandum legatum revera non esset inducere ad non restituendum, sicut qui inducit ad minus malum eum qui decrevit malum agere, non inducit illum ad malum; sic ergo ut quis dicatur retrahere a restituendo, necesse quidem est ut alter non sit jam in deliberato proposito non restituendi; sufficiet tamen ad prædictam obligationem, ut de neutra voluntate constet, sed tantum de debito. In legato autem liberali non dicitur quis proprie retrahi ab illo faciendo, nisi qui est in proposito illud faciendi, et ita religiosus non peccat contra hoc præceptum, quando ignorans ægrotum habere tale propositum, ab illo petit ut suo conventui, verbi gratia, legatum relinquat, quod notavit Sylvester, *Religio*, 6, quæst. 15, § 4. Secundo adverto, in illa secunda parte, prohibitionem tantum fieri respectu Ecclesiæ matricis, ut ibi expresse dicitur, per quam vocem cathedralis Ecclesia intelligitur, juxta cap. *Venerabili*, de Verb. signif. Et ideo non est extendendum illud præceptum ad omnes religiosos, qui retrahunt testatores a quibuscumque legatis faciendis aliis locis, vel personis, sed sola ratione naturali, vel secundum uniuscujusque regulam de illa actione judicandum est.

8. Alter casus illius legis est, *ne legata, vel debita, aut male ablata incerta, sibi, aut aliis singularibus sui ordinis fratribus, vel conventibus, in aliorum præjudicium fieri seu erogari procurent.* In quo duo etiam adverti possunt. Primum est, quando hoc dicatur fieri in præjudicium alterius. Nam Cardinalis ibi, quæst. 5, sentit non solum fieri in præjudicium, quando fit in injuriam, contra id quod ex justitia debebatur; sed etiam quando retrahit testatorem a proposito, quod habebat legandi alteri, etiamsi legatum non esset alias debitum. Et est probabilis expositio, quamvis nimis rigorosa, nisi intercedat vis aut deceptio, vel preces adeo importunæ, ut coactioni æquiparentur; quia tunc revera fit injuria tertio; tamen, si nulla intercedit injuria, non videtur in rigore fieri persuasio in alterius præjudicium. Aliud notandum est, illud præceptum solum ferri contra persuasionem quæ fit in utilitatem propriam, vel propriæ religionis, aut personarum ejus. Unde si fiat suasio in commodum alterius extranei, etiamsi alias peccaminosa sit, non erit contra illud speciale præceptum, quod specialiter latum est ad reprimendum peculiarem affectum, quem religiosi ad se, vel ad suos habere possunt.

9. *Jus Societatis contra negotiationem legatorum latius est quam commune.* — Nullum ergo invenitur commune jus, quod tam generalem contineat prohibitionem faciendi hujusmodi persuasionem, vel inductionem, per comparationem ad alios, sicut fit in propriis regulis Societatis; in quibus primo prohibetur fieri non solum retractio a voluntate le-

gandi aliis, verum etiam petitio cum tali comparatione; quod intelligo tam de formali et expressa, quam de implicita et per circumloquia, quia moraliter æquivalent. Secundo, simplex petitio permittitur, cum tanta vero moderatione, ut sola necessitas explicanda dicatur. Unde si sit fortasse collegium, nullam habens veram necessitatem, ibi, juxta regulam, nulla debet fieri postulatio. Tertio etiam tunc non permittitur aliquid determinate postulare, sed necessitate proposita, voluntati testatoris definitionem relinquere, solumque ei consulere ut oret, et petat divinam inspirationem, ut id statuat, quod Deo gratius fuerit. Quæ omnia constant esse valde aliena ab affectu avaritiæ, potiusque esse consentanea spiritui paupertatis, ut in simili dixit Clemens V, in Clement. *Exivi*, vers. *Nos autem*, de Verb. significat.

10. *Secunda objectio etiam refellitur exemplis.* — Secunda objectio pertinet ad auxilium eorum qui propter delicta damnantur ad mortem; reprehenduntur enim nostri, eo quod sint nimium solliciti circa vitam corporalem eorum, importunis precibus, vel aliis mediis procurando hujusmodi pœnam impedire. Verumtamen hæc reprehensio (si hoc nomine digna est) non est peculiaris Societatis, sed religiosorum omnium, non solum præsentium temporum, sed etiam præteritorum. Refert etiam Cassianus, collat. 14, c. 4, quorumdam monachorum institutum fuisse pro miseris et oppressis intercedere. Et de B. Antonio, quamvis genus vitæ solitarium maxime coleret, inquit Sozomenus, l. 1 Histor., c. 13: *Porro autem in defensionibus eorum, qui erant injuria affecti, nemo plus operæ studiive posuit, adeo ut eorum causa sæpe ad urbes se contulerit.* Clarius exemplum est quod de Ambrosio refert, l. 7, c. 23, scilicet, Ambrosium ad Gratianum Imperatorem accessisse, ut quemdam illustrem virum ad mortem damnatum liberaret. Et non antea causam omisisse, quam veniam a Gratiano impetrasset. De Augustino refert Possidonius in vita sua, cap. 20, solitum fuisse pro reis intercedere, *tam honeste* (inquit) *ac temperate, ut onerosus ac molestus non videretur, verum etiam mirabilis extitisset.* Cujus egregium testimonium extat inter epistolas Augustini, in 51, quæ est Macedonii judicis ad ipsum Augustinum; cum enim pro quibusdam reis Augustinus apud Macedonium interpellasset, ille respondit: *Miro modo afficior sapientia tua, et in illis quæ edidisti, et in his quæ interveniens pro reis mittere non gravaris; nam et illa tantum habent acuminis, scientiæ et sanctitatis, ut nihil supra sit, et hæc tantum verecundiæ, ut nisi faciam quod mandas, culpam penes me remanere, non in negotio esse dijudicem; non enim instas (quod plerique homines istius loci faciunt) ut quodcumque sollicitus petieris, extorqueas, sed quod tibi a judice tot curis obstricto petibile visum fuerit, admones et rogas, subserviente verecundia, quæ maxima difficilium inter bonos efficacior est. Proinde statim commendatis effectum desiderii tribui, nam sperandi viam ante patefeceram.* Et in epistola 53, idem Macedonius, ad Augustinum scribens, ait se fecisse quod in altera epistola Augustinus ab eo postulaverat, quæstionemque movet, an ad officium sacerdotis pertineat intervenire pro reis, quod Augustinus ad illum scripserat. Augustinus autem, in epist. 54, late respondet declarans quomodo humanitatis officium sit, ita esse criminis persecutorem, ut procuret quis, quoad juste fieri possit, esse hominis liberatorem. Quod late prosequitur, adducens Christi exemplum, qui magna sapientia et benignitate adulteram a pœna mortis liberavit, et S. Josephum, qui in suspicione quam de virgine habuit, eam ab omni pœna et infamia liberare studuit. Quibus addere possumus Paulum, qui apud Philemonem pro Onesimo intercessit. Et multa alia ex eodem Augustino et Gregorio refert Gratianus, 23, q. 5.

11. *Officium intercedendi pro reis, quo moderamine præstandum.* — *Quando locum habeat vel non habeat dictum officium.* — Hoc ergo officium et sanctum et religiosum est, licet prudentia et moderatio justitiæ servandæ sint, quæ hoc loco prosequi non est necesse; quia quod ad prudentiam attinet, sufficienter exemplo Augustini verbis Macedonii commendato insinuatum est. Quod vero spectat ad justitiam, habet proprium locum in illa materia, et tractando de lege pœnali a nobis tactum est. Summaque omnium est, ut nihil postuletur in præjudicium Reipublicæ vel tertiæ personæ, nec quod ab ipso judice licite præstari non possit. Inter ea vero quæ ab eo fieri possunt, et sine detrimento tertii, vel boni communis, id quod benignius fuerit pro miseris hominibus procurare, charitatis officium est; neque aliud a nostris sacerdotibus vel confessoribus fieri, jure potest ab aliquo affirmari; multoque certius ex instituto Societatis nihil aliud postulari. Nam de hoc genere intercessionis nihil peculiare in eo traditum invenio, sed illud solum, quod septima parte

Constitutionum, c. 4, § 9, inter alia pietatis opera, generaliter dicitur : *In custodiis publicis detentos, quoad ejus fieri poterit, per se sublevando, et ut alii sublevent curando.* Et in Bulla prima Julii III, inter alia dicitur : *Et eorum, qui in carceribus inveniuntur, piam subventionem, et ministerium, ac reliqua charitatis opera, prout ad Dei gloriam et commune bonum expedire visum erit.* Constat igitur, ex vi instituti prædictas circumstantias in hoc munere servandas. Illud autem proprie solum habet locum ante rei condemnationem ultimam ac definitivam ; nam si hujusmodi non sit, poterit locum habere intercessio, ut appellatio concedatur, in qua eadem æquitas et prudentia servanda est ; re vero seu causa jam definita, cessat intercessio, et solum agitur de spirituali salute et convenienti præparatione ad mortem ipsius rei ; obiter autem procurare ut in ipsomet supplicio, et usque ad mortem benigne et humane tractetur, charitatis etiam officium est.

FINIS LIBRI NONI.

INDEX CAPITUM LIBRI DECIMI

DE REGIMINE SOCIETATIS, TAM IN GENERE QUAM IN PARTICULARI, ET CONSEQUENTER DE IPSIUS PRÆLATIS.

LIBER DECIMUS

DE REGIMINE SOCIETATIS

ET CONSEQUENTER DE PRÆLATIS EJUS.

Explicuimus omnia, quæ ad statum, perfectionem et ministeria hujus religionis spectant; solum superest ut dicamus de modo gubernationis ejus; nam ex illa maxime pendet, et conservatio religionis, et executio omnium mediorum quibus ad suam et aliorum perfectionem uti debet. Quoniam autem gubernatio per Prælatos, et secundum regulam fit, simul de utrisque hoc in libro dicemus, primo quidem generatim, seu in communi; de-

inde vero ad illa particularia descendendo, quæ ad hujus tractatus complementum necessaria videbuntur.

CAPUT

UTRUM SOCIETAS PER MODUM MONARCHIÆ CONVENIENTER GUBERNETUR.

1. *Prima suppositio, monarchia cum aristocratia in Societate.* — Suppono imprimis hoc esse commune Societati cum aliis religionibus fere omnibus, ut ejus ordinarium regimen monarchicum sit, habens aliquid aristocratiæ admistum; nam et monarchicum regimen secundum se melius est, et in hominibus propter eorum fragilitatem, et periculum errandi, vel in judicio, vel in affectu, aliquo adminiculo aristocratiæ oportet esse temperatum, ut est tam philosophorum moralium, quam Theologorum recepta sententia, quam in tractat. 8 attigi, et latius in materia de Legibus, l. 3, c. 4, et de ecclesiastica hierarchia tradi solet, attigique disp. 9 de Fide, sect. 6, a n. 8.

2. *Secunda suppositio, varietas Prælatorum ipsius Societatis.* — Secundo suppono monarchiam hujus religionis reduci ad unum generalem Præpositum, sub quo tota religio militat, quæ, ut illi conjuncta, soli Summo Pontifici in spiritualibus ordinarie subjecta est. Hoc satis constat ex prima institutione et approbatione Societatis in Bullis Pauli III et Julii III, et ex Constitutionibus, præsertim parte nona; sub hoc autem Generali immediate constituuntur Præpositi Provinciales, et sub Provinciali, singulorum locorum Superiores, sicut citato tractat. 8 declaravimus, nam in his convenit hæc religio cum aliis; quia moraliter necessaria sunt in quacumque religione, quæ cum sit unum politicum corpus, per universum orbem simul cum Ecclesia catholica diffunditur, habetque membra secundum locorum diversitatem valde distantia. Unde fit primo membra hæc, ratione unitatis quam inter se habent, indigere uno capite, quod in omnia influat, et universali bono totius corporis provideat, et singulis membris in aliorum utilitatem uti possit; et hoc est Generalis munus, ut copiose et prudenter satis tradit S. P. Ignatius, in nona parte Constitutionum, a principio. Ratione vero distantiæ et extensionis, et alicujus diversitatis quam necessario inter se habent variæ regiones, seu nationes, necesse est ut sub Generali Provinciales constituantur, quorum singuli suas provincias proxime administrent et regant. Quoniam vero in unaquaque Provincia varia sunt loca, domos vel collegia Societatis habentia, necessarium erat ut unicuique loco aliquis præsit, sive Rector, sive Præpositus appelletur. Unde etiam fit secundo hos omnes ordinariam et spiritualem jurisdictionem habere, unumquemque juxta modum sibi concessum, suoque muneri accommodatum: nam sine jurisdictione administrari non potest, ut ex generali doctrina de statu religionis constat, et c. 4, n. 1, attingetur. Quanta vero sit hæc jurisdictio in singulis numeratis Superioribus, juxta peculiarem modum hujus religionis, ex discursu hujus libri constabit. Denique colligitur ex dictis, omnes prædictos Societatis Superiores esse Prælatos ecclesiasticos cum omni proprietate et rigore. Habent enim animarum curam, cum jurisdictione ecclesiastica fori contentiosi ordinaria, seu ex vi muneris; quæ duo tantum sunt necessaria ad hujusmodi prælationem, ut in superioribus visum est, et attingemus c. 4; viderique possunt Sotus, lib. 7 de Justitia, q. 4, art. 3; Navar., cons. 23, de Privileg., et Comm. 3, de Regular., n. 4; D. Thomas 2. 2, q. 33, art. 7, ad 5.

3. *Primus modus, in quo visitur aristocratia in Societate, per Congregationes generales.* — Tertio suppono, aristocraticum regimen multis modis participari a Societate. Primo, in hoc quod suas habet Congregationes generales, quæ, licet non habeant certa ac definita tempora, opportunis tamen occasionibus non sunt omittendæ. Primo quidem ac necessario, cum in defectum Generalis mortui, vel privati, aut privandi suo officio quacumque ex causa, alius eligendus est. Deinde, quando alia causa gravis occurrit ex his quæ numerantur octava parte Constitutionum, c. 2. Ad hujusmodi autem Congregationem pertinet proprie, et in omni rigore, aristocraticum regimen, nam in illa qui congregantur, habent suffragium decisivum, et qamdiu illa durat, in ea est suprema potestas totius Societatis, etiam supra ipsum Generalem, ut declaratur parte decima Constitutionum, § 8, et 9 p., c. 3, 4, 5 et 6; a quo autem convocanda sit hujusmodi Congregatio, et qui sint ad eam vocandi, et quomodo quæve negotia in ea tractanda ac definienda sint, tractatur late in octava parte Constitutionum, et nonnulla attinguntur in 9 et 10, et specialius in peculiari forma generalis Congregationis.

4. *Secundus, per Congregationes Procura-*

torum. — Secundo participatur hoc regimen in alio genere Congregationum, quæ licet ex universa Societate cogantur, non sunt tamen generales, quia ad illas, nec Provinciales, nec plures suffragium habentes, ex singulis provinciis conveniunt, sed solum singuli ex singulis provinciis nomine earum, et tanquam earum Procuratores missi, et ideo *Congregatio Procuratorum* hæc appellatur; habetque fundamentum in octava parte Constitutionum, c. 2, in declaratione, lit. B, ejusque forma magis declarata est in secunda Congregatione generali, cap. 29, et in speciali formula de hoc edita in quinta Congregatione generali; pertinet autem ad hanc Congregationem primo ac præcipue, decernere, an Congregatio generalis cogenda sit, necne, et in hoc habent congregati suffragium decisivum. In reliquis autem negotiis, quæ in ea tractari possunt, ex vi instituti et Constitutionum, solum habent consultivum, ut ex eodem cap. secundo octavæ partis Constitutionum colligitur.

5. *Tertius, per Congregationes provinciales.* — Tertio, participat Societas hoc regimen per Congregationes provinciales, quæ in singulis provinciis quolibet triennio fieri debent, earumque finis est ad eligendam personam, quæ nomine totius provinciæ Præpositum generalem adeat, et in Congregatione Procuratorum suffragium habeat. Hujus ergo Procuratoris electio fit in Congregatione provinciali, et solum in ea electione habent votum decisivum, qui in hujusmodi Congregatione suffragium habent. Fit etiam hæc Congregatio in singulis provinciis, quotiescumque totius Societatis generalis Congregatio cogenda est; nam in illa provinciali eligendi sunt, qui cum Provinciali suffragium habituri sunt in Congregatione generali, et in eorum electione habent propriam vocem activam, omnes qui legitime ad Congregationem provincialem conveniunt. Porro, quinam et quot convenire debeant ad hanc provinciæ Congregationem, qui etiam vocem passivam in ea habeant, in formula ejusdem Congregationis, c. 3, traditur. Et in quinta Congregatione, decret. 60 et 81, contractus fuit numerus, qui in Constitutionibus, parte octava, c. 3, indefinitus erat. Præter has vero electiones nulla lex vel statutum fieri potest in Congregatione provinciali, neque in aliqua ordinatione facienda votum decisivum habent, qui ad eam conveniunt, sed solum consultare possunt de rebus necessariis vel opportunis, ut in Congregatione generali, si illa cogenda sit, decernantur; vel si non cogenda, Præposito generali proponantur. Quæ omnia constant ex octava parte Constitutionum, c. 2, 3 et 5, et parte nona, c. 5, § 4, et secunda Congregatione generali, c. 29, et ex speciali formula Congregationis provincialis, in quibus locis fuse etiam declaratur qui sint ad hanc Congregationem vocandi, et a quo indicenda sit, et quis procedendi modus in illa sit servandus.

6. *Quartus, per Consultores.* — Quarto, participat Societas regimen aristocraticum in multitudine Prælatorum, per quos gubernatur sub uno supremo Generali, ut sunt Provinciales et locales Præpositi, qui totum gubernationis pondus inter se habent distributum; nam hoc etiam pertinere ad participationem aristocratiæ, infra, n. 11, declarabo. Perficitur autem hæc participatio in consiliis, quæ ad res statuendas atque ordinandas simul cum Prælatis adhibentur. Nam in gubernatione Præpositi generalis a tempore primæ Congregationis, decreto 85, adhibetur consilium quatuor assistentium; in sexta vero Congregatione additus est quintus pro Gallia, ut habetur, tum in decreto 1 ejusdem Congregationis, tum in formula Congregationis generalis, n. 15 et 78, qui Assistentes a Congregatione generali ex diversis nationibus simul cum ipso Præposito eliguntur, ut per eos possit majorem lucem de rebus omnibus accipere, et eorum consilio et prudentia in rebus definiendis uti, ut videre licet parte nona Constitutionum, c. 4, n. 5 et 6, et in propriis regulis Assistentium, et in formula eligendi illos. Provincialibus etiam proprii Consultores assignari debent. Idemque de inferioribus Prælatis localibus cum proportione statuitur nona parte Constitutionum, c. 6, § 4, et de Rectoribus in particulari, p. 4, cap. 10, § 7, et cap. 17, § 1. De numero autem eorum solum dicitur, ut Consultores Rectorum in collegiis ad minus duo sint, universitatum vero Consultores ordinarie debeant esse quatuor; unde constat a fortiori Consultores Provincialium quatuor esse debere, et ita usu receptum est. Imo, in gravioribus domibus professis et gravioribus collegiis idem servatur. Est autem his omnibus Assistentibus et Consultoribus commune, ut in suis consiliis solum habeant suffragium consultivum (nisi quod de Assistentibus excipitur in Congregatione quarta, decret. 23, et in Congregatione quinta, decret. 16), et decisio tota ac judicium rei penes Prælatum res-

pective maneat. Ita de Generali statuitur, parte nona, c. 6, § 11, et de cæteris Superioribus, p. 4, c. 17, et p. 9, c. 6, § ult.; et p. 10, § 8, generaliter dicitur magnopere referre, si Præpositi in subditos multum potestatis habeant. Et in hoc puncto explicando consistit tota difficultas præsentis capitis, nam reliqua clara sunt.

Cur Prælati Societatis soli vindicent definitionem in agendis.

7. *Ratio dubii.* — Dubitant enim aliqui, cur Societas tantam potestatem Generali, et cum proportione cæteris Præpositis tribuat, ut res omnes suo judicio et voluntate definire possint, etiam contra judicium suorum Consultorum, si velint. Nam hoc potius est monarchia pura, quam mista, nisi valde secundum quid, quod non sufficit ad excludendum periculum, ne monarchia in tyrannidem convertatur; propter quod periculum in hominibus vitandum monarchia mista ex aristocratia præfertur puræ; mistio autem solius consilii inefficax valde est, tum quia nullus est tyrannus adeo iniquus, qui aliquorum consilio non utatur; tum etiam quia si potestas in uno manet, cujus voluntas sufficit ut factum teneat, etiamsi contra consilium suorum Assistensium fiat, subditi manent in eodem periculo patiendi plures injurias. Unde Navarrus, Comment. 3 de Regularibus, dicit, licet monarchia pura secundum se melior sit, tamen propter concordiam et alios respectus convenire, ne Prælatus solus gubernet, sed adjutus *consilio et consensu* aliquorum. Ubi expendo illam particulam *consilio et consensu*; nam per illam significatur suffragium non solum consultivum, sed etiam decisivum. Et rationem amplius declarat n. 15, quia experientia compertum est, regimen unius magis absolutum, etiam in religionibus, præsertim non mendicantibus, degenerare in tyrannidem: *Et ideo* (inquit) *introducta est monarchia restricta, qua unus de consensu multorum ad id deputatorum gubernat.* Ubi iterum *de consensu* dixit, non de consilio tantum, quia per consilium solum non videtur satis illi periculo occurri. Facit etiam quod antiqui Patres religionum hunc modum regiminis elegisse videntur, ut intelligi potest ex Basilio, in regulis 45, 48 et 54, ex fusioribus, et in 112, ex brevioribus, et ex regula Carmelitarum, cap. 2 et 3, et ex statutis Carthusianorum, p. 2, c. 4, et ex Regula monacharum, c. 7, inter opera Hieronymi, tom. 9. Denique fere omnes religiones mendicantes hanc formam regiminis observare videntur.

8. *Auctoris resolutio probatur auctoritate.* — Nihilominus dicendum est P. N. Ignatium non sine antiquorum Patrum exemplo, nec sine sufficienti ratione, hunc modum regiminis elegisse. Probatur, nam imprimis D. Benedictus in sua regula, cap. 3, monet quidem Abbatem ut cum consilio fratrum gubernet; subjungit tamen: *In Abbatis pendeat arbitrio, ut quod salubrius judicaverit esse, ei cuncti obediant.* Et in c. 65, omnia constituit in arbitrio et voluntate Abbatis, quamvis dicat illum uti debere consilio fratrum timentium Deum. Deinde Basilius idem sentit, si attente legatur in cit. loc., nam in regula 48, ex fusioribus, primum ait: *Nullo modo quis curiose Antitistis consilia pervestiget, aut in ejus facta anxie inquirat, his duntaxat exceptis qui cum dignitatis gradu, tum consilii prudentia Antistiti ipsi proximi sunt*; et statim subjungit: *Quos quidem ille necessario sibi, quandocumque de re aliqua erit deliberaturus, in consilium, ac maturam considerationem adhibebit, nimirum præcepto illi obtemperans: Omnia fac cum consilio.* In quibus verbis solum consultationem maturam requirit. Et eodem sensu loqui videtur, capit. 54, ubi docet esse cogenda Capitula, seu Congregationes fratrum in quibus defectus corrigantur, et honesti mores laudentur: *Quo videlicet* (inquit) *adhibita locuplete multorum sententia, majore cum auctoritate, quod in medium adductum est, quale sit, judicetur.* Non tamen dicit judicium definitivum futurum esse omnium, nec verisimile id est, pro singulis et ordinariis defectibus religiosorum judicandis. Solum ergo vult ut in plurium consessu et consilio, atque adeo majori cum auctoritate fiat. In aliis vero duobus locis non tractat de gubernatione, sed de electione Prælati, de qua postea, c. 2 et 3, dicemus, et de receptione novitiorum, de qua jam lib. 2, c. 3, n. 7, diximus quid peculiariter in hoc observet Societas, et cur.

9. *Accedit Augustinus.* — *Addimentum Navarri non satis probatur.* — Præterea D. Augustinus in sua regula multum defert Præposito, omniaque constituit in arbitrio illius, vel presbyteri majorem habentis potestatem, ut in superioribus, tractat. 8, tractando de Prælatis religionum in genere, explicuimus. Unde Navarrus supra fatetur, Augustinum in sua regula significasse, ut in suis monasteriis monarchia potius quam aristocratia ser-

varetur; addit tamen hoc fore utilius, si unus, qui regit, esset Augustinus, et subditi essent Possidonii. Quia vero Prælati et subditi multum a moribus Augustini et Possidonii degenerarunt, ideo aliquid oportuisse illi regulæ addere. Verumtamen imprimis ego non ita judico de præsentibus moribus omnium religionum et religiosorum, ut monarchia non possit eis esse utilissima, etiamsi ordinaria potestas (servata proportione) in uno tantum sit, cum regulari obligatione illam exercendi ex prudenti consilio, ut statim dicemus. Deinde, quidquid sit de statu aliarum religionum, certe B. Ignatius, qui novam religionem instituebat, non debuit modum illum eligere, qui solum ob depravatos vel imperfectos mores expedire censetur; sed tentare potius debuit perfectiorem modum instaurare, et aliis remediis providere ut, si fieri possit, ex tali regimine ea incommoda non sequantur, quæ fortasse in aliis ob incuriam vel temporum conditionem secuta sunt.

10. *Adductos Patres multis de causis imitatus est B. Ignatius.* — Hanc igitur existimo fuisse rationem, ob quam Ignatius voluit ut unusquisque Superior Societatis, pro ratione et mensura sui muneris, integram haberet potestatem, solumque consiliarios, non conjudices illi adjunxit. Primo quidem, quia hoc secundum se, et ex genere suo, melius est, ut supra, n. 1, ex communi sententia supposuimus; deinde quia in statu religioso sine dubio potest maxime conferre ad perfectionem, tum quia hoc modo purior et perfectior obedientia exercetur; tum etiam quia hoc modo est major dependentia membrorum a capite, et ita etiam erit major unio, qualis inter patrem et filios esse debet. Tum etiam quia hoc modo tollitur occasio multiplicandi dignitates tot judicum, et quasi prælationes in religione, et consequenter etiam minuitur ambitionis occasio. Tum denique quia si ordinationes, judicia, et aliæ negotiorum expeditiones, a plurium sententia et voluntate pendeant, multiplicantur pericula schismatum, et divisionum, ac subornationum, quæ videntur esse majoris momenti magisque frequentia quam sint in pura monarchia temperata solum per consilia sapientum.

11. *Collectio Prælatorum subordinatorum participatio est aristocratiæ.* — Accedit præterea, quod (ut recte indicavit Bellarminus, l. 1 de Romano Pontifice, cap. 3) aristocratia non solum miscetur monarchiæ, per hoc quod princeps non possit definire ea quæ ad gubernationem pertinent, sine aliorum suffragiis decisivis, sed per hoc maxime, quod non per seipsum homo immediate gubernat, sed per subordinatos principes, vel Prælatos, in quorum singulis monarchia participatur, ex omnium tamen collectione quædam participatio aristocratiæ consurgit. Imo prior illa mistio suffragantium decisive, potius est mutatio quædam regiminis monarchici, nam in effectu non est monarchia, saltem in his quæ pendent ex plurium judicio et voluntate; unde si regimen majori ex parte ita fiat, non poterit dici monarchicum, sed potius aristocraticum, vel quarta species regiminis, ut Navarrus illam appellavit. In posteriori autem mistionis genere, suffragantium, scilicet, consultive tantum, servatur semper propria et perfecta monarchia, cum ultima resolutio ad unum pertineat; miscetur autem aristocratia per gubernationem plurium ac subordinatorum principum ac Prælatorum, quia non est de ratione aristocratiæ participatæ, quod gubernatio fiat a pluribus, ut componentibus unum corpus, seu tribunal, sed satis est ut quacumque ratione integretur ex pluribus inter se aliquo modo unitis et ordinatis ad completum regimen totius corporis, et ita hoc genus mistionis invenimus in præcipuis temporalibus regnis, maxime vero in Ecclesia Catholica, ut egregie supra Bellarminus declarat, perfectionem talis monarchiæ ostendens. Quomodo autem Societas hanc gubernationem Ecclesiæ modo religioni accommodato imitetur, satis jam declaratum est in num. 2.

12. Denique in hoc etiam servatur similitudo, quod in Ecclesia, licet Pontifex de consilio Cardinalium graviora disponat, semper tamen servatur perfecta monarchia, quia in rigore decisio ex solo Pontifice pendet. Nam, licet frequentius fortasse Pontifex, in rebus præsertim gravioribus, non decernat contra plura suffragia Cardinalium, id tamen est ex sua prudentia, et libera voluntate, non ex dependentia quam habeat ab eorum suffragiis. Episcopi etiam in suis diœcesibus habent monarchicum regimen, in quo ordinarie plurium suffragia decisiva non requirunt; ergo etiam in religione poterit commode hoc regimen participari, cum in illa et subditorum obedientia debeat esse promptior, et in Superioribus suavior quædam et magis paterna gubernatio. Et præterea, quia religiosi ex vi sui status tenentur perfecte operari secundum regulam suam; et ideo, licet solus Superior habeat potestatem decisivam, ut convenienter

illa utatur, sufficit quod ex regula habeat obligationem sumendi consilia suorum Assistentium, seu Consultorum, ut possit prudenter sua postestate uti, ad quod et regula ipsa et recta ratio ipsum obligat.

13. *Satisfit oppositis in n. 2.* — Dices hoc quidem sufficere quoad vim directivam (ut sic dicam), non tamen quoad coactivam, nec quoad impediendum cum effectu, ne Superior sua potestate abutatur. Respondeo primo idem dici posse, etiamsi suffragia consulentium sint decisiva; licet enim videri possit facilius posse unum errare quam plures, tamen aliunde facilius est in religione unum invenire, qui ex malitia vel pravo affectu non erret, ac proinde illi sufficiant prudentia consilia, quam invenire plures qui ejusdem integritatis sint. Deinde dicitur inferiores Prælatos per providentiam suorum Superiorum continendos esse in officio, ut non facile pro arbitrio suo utantur potestate, vel contra eorum Consultorum sententiam frequenter disponant, præsertim in rebus gravioribus; generalis autem Præpositus cum debita reverentia admonendus est ab eo qui hanc curam a Societate habet commissam. Quod si hoc non sufficiat, per ipsam Societatem compelli poterit; atque ita, moraliter loquendo, satis subventum est incommodis vel periculis quæ ex tali potestate oriri possent. Quod breviter B. Ignatius, in decima parte Constitutionum, § 8, his verbis complexus est : *Refert etiam magnopere, si Præpositi particulares in sibi subditos, et Generalis in particulares* (scilicet Præpositos), *ac contra Societas in Generalem multum potestatis habeant, ita ut omnes ad bonum omnia possint, et, si male agerent, omnino subjecti sint.*

14. *Interest inter modum monarchiæ Societatis, et Ecclesiæ.* — Unde est notanda hic differentia inter hanc monarchiam et ecclesiasticam, ne similitudo supra adducta putetur æqualitas, cum revera non sit nisi imitatio et participatio quædam. Est ergo differentia, quia regimen ecclesiasticum reducitur ad unum supremum Prælatum, qui non solum alteri homini in terris, verum neque alicui communitati subjectus est. Sed est supra totam Ecclesiam, non solum divisim quoad singulos, sed etiam collective quoad universitatem. At vero in Societate generalis Præpositus non solum habet superiorem personam, cui subjectus sit, scilicet Pontificem, quod ex generali ratione religionis Christianæ, et ex speciali status religiosi, et ex specialissima Societatis necessarium est, ut ex lib. 6, cap. 4, intelligi potest; sed etiam est subjectus ipsi Societati, a qua et dirigi, et corripi, et si necesse sit, puniri et deponi potest, ut cap. sequenti, num. 7, attingemus. Ratio autem differentiæ clara est, quia Pontifex non ab Ecclesia, sed a Christo habet immediate potestatem. Generalis vero habet a Societate, juxta modum in ejus Constitutionibus præscriptum, et a Summis Pontificibus confirmatum. Unde etiam oritur diversa necessitas; nam Pontifex, sicut singulari et excellentiori modo habet a Deo potestatem, ita etiam habet peculiarem Spiritus Sancti assistentiam, quæ potest supplere cujuscumque Superioris directionem vel coactionem. Alii vero inferiores Prælati, sicut ab hominibus constituuntur et eliguntur, ita convenienter saltem toti communitati seu Congregationi generali subjiciuntur.

15. *Altera differentia ex præcedenti orta.* — Atque ex hac differentia et ejus ratione oritur alia, per quam magna ex parte Societatis regimen aristocratiam participat. Nam in Ecclesia majores causæ Pontifici Summo reservantur, juxta cap. *Majores*, de Baptismo, et ita ejus monarchia inter humanas maxima est, quia proxime accedit ad divinam. At vero in Societate ea, quæ majoris momenti in illa esse possunt, generali Congregationi reservata sunt, juxta primam Bullam Pauli III, quæ sic habet : *Qui quidem Præpositus de consilio consociorum Constitutiones ad constructionem hujus propositi nobis finis conducentes in consilio condendi auctoritatem habeat, majori suffragiorum parte semper statuendi jus habente; consilium vero intelligatur esse, de rebus quibusvis gravioribus ac perpetuis, major pars totius Societatis, quæ a Præposito commode convocari poterit.* Addebantur vero statim sequentia verba : *In levioribus autem et temporaneis, omnes illi* (scilicet professi) *quos in loco, ubi Præpositus noster residebit, præsentes esse contigerit.* Tamen in Bulla Julii III, prior pars multo magis declarata, et posterior immutata est. Nam quoad priorem partem declaratur, consilium illud, quod habet jus statuendi ad plura suffragia, intelligendum esse *de majori parte Societatis professæ (juxta nostrarum Constitutionum declarationem) quæ sine magno incommodo potest a Præposito generali convocari.* Deinde ad hoc consilium pertinere dicitur, *condere vel mutare Constitutiones, declarare dubia circa institutum orientia, et alia graviora, ut alienare, vel dissolvere domos ac collegia semel erecta.* Quoad alteram

vero partem subjungit, *in aliis, quæ non ita magni momenti sunt, idem Præpositus, adjutus quatenus ipse opportunum judicabit fratrum suorum consilio, per seipsum ordinandi et jubendi quæ ad Dei gloriam et commune bonum pertinere in Domino videbuntur, jus totum habeat, prout in Constitutionibus ipsis explicabitur.* Ex quo intelligimus hanc fuisse ultimam fundatoris cogitationem ac resolutionem, ut extra ea negotia, quæ generalis Congregationis propria sunt, in reliquis omnibus Generalis supremam potestatem habeat; quod late declaravit parte octava Constitutionum, c. 4, § 9, c. 3, parte decima, § 8, et aliis locis frequenter, ut in sequentibus adnotabo.

CAPUT II.

UTRUM EXPEDIAT GENERALEM SOCIETATIS ESSE PERPETUUM.

1. *Brevis expeditio quorumdam huc attinentium.* — *Arguitur contra perpetuitatem Generalis ab incommodis.* — De modo creandi Præpositum generalem in Societate, nihil est quod specialiter dicamus, quia per electionem canonicam fit, ad quam applicari possunt omnia quæ in superioribus, tract. 8, lib. 2, de electione Prælati regularis dicta sunt. Circumstantiæ autem particulares, quæ juxta propriam institutionem et formam servandæ sunt, ex Constitutionibus et propriis regulis sunt manifesta, nec difficultatem aliquam habent, quam explicare hoc loco necesse sit. De munere autem isto ejusque potestate generatim constat, partim ex cap. præced., partim ex doctrina communi de hujusmodi prælatione; in particulari autem de aliquibus actibus et obligationibus ejus juxta nostrum peculiare institutum dicemus in sequentibus. Solum ergo superest dicendum de duratione hujus muneris; non enim desunt, quibus magis expedire videatur, ut Generalis non ad vitam, sed ad certum aliquod tempus eligeretur. Nam, ut diximus, omne regimen monarchicum homini commissum in periculo versatur, ne in tyrannidem vergat; hoc autem periculum majus est, per se loquendo, quo potestas Superioris major magisque absoluta fuerit. Si autem huic potestati supremæ et absolutæ diuturnitas et perpetuitas adjungatur, profecto nimium prædictum periculum augebitur; nam ipsa perpetua consuetudo regendi et præcipiendi creat spiritum quemdam dominandi, et facere solet ut homo, propriæ infirmitatis oblitus, aliis velit severius imperare; ergo immerito Societas hunc modum regiminis elegit.

2. *Vera resolutio suadetur primo auctoritate B. Ignatii.* — *Tum etiam Societatis universæ.* Nihilominus contrariam partem suadere possumus primo auctoritate B. Ignatii, quæ non parum debet quemlibet prudentem hominem movere, tum propter magnam viri prudentiam et sanctitatem, tum propter magnam notitiam et comprehensionem, quam habuit rerum Societatis; tum quia etiam post magnam considerationem et diuturnas orationes Constitutiones edidit, in quarum nona parte, c. 1, statuit, ut Generalis ad vitam eligatur, propter multas rationes quas ibi attingit, et statim commemorabimus. Secundo accedit auctoritas totius Societatis, nam in Congregatione prima generali, ut patet ex toto decreto 45, cum de successore Ignatii eligendo tractaretur, eadem res in deliberationem adducta est, tum ante, tum post electionem P. Jacobi Laynez, secundi Generalis Societatis, semperque judicium Congregationis, nullo suffragio discrepante, fuit Generalem debere esse perpetuum. Atque hanc suam sententiam, omnium suffragiis, præter ipsum electum atque unum vel alterum, qui discesserant, consignatam ad Paulum IV, Pontificem Maximum, eam postulantem, misit. Tertio (quod caput est) confirmat hoc auctoritas Summorum Pontificum. Nam in Bulla 5 Pauli III, anni 1549, manifeste supponitur Præpositum debere esse perpetuum, quatenus in principio ejus declaratur, in certis casibus posse per Societatem amoveri, et alium loco illius substitui.

3. *Suadetur secundo ab exemplo antiquarum religionum.* — Secundo principaliter hoc confirmare possumus exemplo antiquarum religionum, nam, ut supra, tractat. 8, ostendimus, Abbates olim erant perpetui, estque id consentaneum juri communi, et sacris canonibus, et regulæ quintæ Benedicti modo ibi explicato. Deinde nunc etiam in multis religionibus Generales perpetui sunt, quamvis inferiores Prælati sint amovibiles, ut in religione Carthusianorum, ac Prædicatorum et Carmelitarum, et suo modo in religione Eremitarum S. Augustini, ut explicatum est in citato tractat. 8, c. 7, num. 4. Præterea etiam afferri possunt exempla de ecclesiastica monarchia, non solum in universali Ecclesiæ Pontificatu, sed etiam in particularibus Episcopatibus. Nam ex his omnibus intelligimus ex se melius esse, ut monarchia perpetua seu

vitalis sit, et consequenter, cæteris paribus, esse præferendam, etiam in statu religioso, quando evidentia incommoda in ea non apparent, et quæ majora sint, quam quæ ex frequenti mutatione Præpositi generalis sequi possunt.

4. *Suadetur tertio ratione generali. — Item rationibus peculiaribus.* — Tertio, possumus hoc ratione persuadere. Et primum afferri possunt omnes quæ supra, citato tractatu, tetigimus generaliter tractando hanc quæstionem de Prælatis religionum, quas etiam attingit B. Ignatius, in dicto c. 1, nona parte Constitutionum, in declaratione, lit. A; deinde applicando eas ad particulare institutum Societatis, et ad munus Generalis ejus, habent sine dubio majorem vim. Prima ergo ratio est, quia gubernatio et influxus Generalis in totam Societatem, est cum magna potestate ex parte sua, et magna dependentia ex parte corporis, et omnium membrorum ejus, et ideo indiget magna notitia totius Societatis, et omnium personarum ejus, quam non potest brevi tempore acquirere; expedit ergo ut multo tempore duret, quo possit statum universæ Societatis comprehendere per diuturnam experientiam, quæ ad prudentem gubernationem maxime necessaria est, et brevi tempore acquiri non potest, maxime in tanta rerum, personarum ac negotiorum varietate; non ergo expedit ut tunc duratio prælationis finiatur, quando persona incipit hujusmodi notitiam et experientiam obtinere; quod plane contingeret, si ad breve tempus Generalis constitueretur, quale esset sex vel octo annorum; nam vix intra illud potest semel aut iterum habere relationem et notitiam Societatis, per universum orbem dispersæ. Nullum ergo brevius tempus quam sit vita hujus hominis, designari potuit, præsertim cum ad hoc munus, regulariter loquendo, assumi non possint, nisi homines ætate senes et laboribus confecti. Nec obest quod opponeretur de tribus Generalibus Jacobo Laynes, Francisco Borgia, Everardo Mercuriano, qui ad septem plus minusque annos tantummodo eo munere sunt egregie defuncti. Occurrendum enim, legem seu Constitutionem de perpetuitate Generalis prospicere futuris temporibus, pro quibus noluit nobis certo promittere tales semper habendos aut eligendos viros, qui tribus illis Generalibus satis compararentur.

5. Secunda ratio sumitur ex electionibus, per quas Generales creandi sunt; in octavo enim tractatu, lib. 2, c. 1, ostendimus non posse esse alium modum successionis religioni congruentem; expedit autem multum Societati, ut hujusmodi Congregationes generales crebro non fiant; quia cum Societas in rebus magni momenti, et ad Dei gloriam pertinentibus satis semper occupata sit, non debet, quoad fieri possit, his Congregationibus occupari et distrahi. Quod cum in universum de his Congregationibus verum sit, propter longa itinera, labores et distractiones Provincialium, Prælatorum, et aliorum electorum, qui semper esse debent ex præcipuis viris et operariis, peculiari et urgentiori ratione verum est de his Congregationibus, quæ ad eligendos Prælatos fiunt; habere enim solent maxima incommoda et dissidia, non sine magno detrimento religionis et oblocutionibus externorum de ambitu taxantium religiosos, ut in superioribus, cap. præcedenti, num. 10, adnotavimus; ergo etiam hoc titulo utilissimum est Generalem esse ad vitam, ut hoc modo tota Societas cum majore quiete et pace vivat.

6. Tertio hinc sequitur alia utilitas magni momenti, nimirum ut vel nulla, vel quam minima sit ambitionis occasio in Societate; sic enim dicitur in prædicta declaratione, lit. A: *Longius recedet omnis cogitatio et occasio ambitionis, quæ hujusmodi officiorum pestis est, si Generalis ad vitam eligatur, quam si certis temporibus esset eligendus.* Cum enim, sicut est incerta mors, ita etiam sit incerta electio, non ita excitantur animi ad præveniendam vel procurandam electionem, sicut solent excitari, quando certa tempora electioni præfixa sunt.

7. Ultimo denique dubium non est quin perpetuitas muneris multum auctoritatis conciliet ipsi Generali, tum cum externis, tum etiam cum nostris, ut in eodem c. 1 significatur; nam dignitas perpetua majoris æstimationis apud omnes est, quam temporalis. Item quod Prælatus habet magis firmam jurisdictionem, minus dependet a subditis, ac consequenter majorem auctoritatem cum ipsis habere potest, magisque ab ipsis timeri, et liberior etiam erit a respectibus timoris vel amoris humani. Hujusmodi autem auctoritas ad gubernationem Societatis utilissima sine dubio est, cum ad omnia negotia, quæ cum externis occurrunt, tum etiam ad rectitudinem et efficaciam necessariam in ipso regimine adhibendam.

8. *Ad incommoda in num. 1.* — Periculum autem incommodi solum est, ne in usurpanda hujusmodi auctoritate vel abusu ejus, nimium

excedat Præpositus generalis, vel contra justitiam, vel contra charitatem. Hoc autem periculum, comparatione facta ad commoda et utilitates hujus perpetuitatis, et ad incommoda et pericula frequentis electionis et mutationis, fere nullius considerationis est, et ideo juxta regulas humanæ prudentiæ, non obstante illo periculo, perpetuitas hæc eligi debuit, et provideri modus quo illi incommodo vel periculo occurratur. Hoc autem magna etiam diligentia et prudentia in Societatis instituto factum est; nam ob hanc causam in nona parte Constitutionum, c. 4, Præpositus subjicitur Societati in omnibus quæ ad modum vivendi et gubernandi pertinent, et casus etiam numerantur, in quibus potest Societas illum deponere, et, si opus sit, a Societate removere. Et c. 5, § 4, modus præscribitur quo id possit executioni mandari, cum necesse sit.

9. *Pericula duo ex perpetuitate Generalis amputata in Societate.* — Accedit præterea in Societate magna ex parte amputatas esse occasiones hujus periculi, saltem in eo gradu, ut possit in grave nocumentum Societatis redundare. Explicatur antecedens : nam duæ sunt potissimæ occasiones hujus damni : una est excessus in temporalibus sumptibus, vel in cibis et deliciis corporis, vel in aliis sumptuosis expensis aut donationibus temporalium bonorum. Alia est appetitus majoris dignitatis vel honoris. Prior magna ex parte per hoc ablata est, quod victus, vestitus et expensæ Generalis juxta ordinationem Societatis esse debent, cui ordinationi ipsum acquiescere oportet, ut in dict. c. 4, dicitur. Huc etiam spectat, quod unus ex casibus, propter quos deponendus est Generalis, est ex redditibus collegiorum aliquid ad proprios sumptus assumere, vel cuivis extra Societatem donare (exceptis eleemosynis), vel aliqua stabilia bona domorum aut collegiorum alienare, ut in eodem c. 4, § 7, cum declaratione, lit. D, dicitur. Altera vero occasio tollitur, quantum est ex parte instituti, per votum non procurandi, vel acceptandi dignitatem aliquam sine obedientia Sedis Apostolicæ. Solum ergo videntur superesse vel humani defectus alicujus negligentiæ, vel præcipitationis, vel etiam humani affectus, quibusdam magis favendo, quam aliis, etc. His autem occursum est per consilia Assistentium, de quibus cap. præcedenti, numero sexto, et per officium Monitoris, de quo in eodem c. 4, nona parte Constitutionum, § 4, ratione cujus tenetur Monitor (qui a tota Societate debet esse electus), præmissa ad Deum oratione, cum modestia debita ac humilitate, quidquid sentiat in ipso Præposito requiri ad majus obsequium et gloriam Dei, eum admonere. Nam hoc officium erga Prælatos necessarium valde est, ut docuit Basilius, in reg. 27, ex fusioribus, ubi etiam addit : Ne ordinariæ disciplinæ injuria fiat, hujusmodi admonitio ad eos est deleganda, qui cum ætate, tum prudentia in societate reliquis præstent. Ergo quantum humana conditio patitur, sufficienter est huic incommodo provisum, ut vel nullum, vel non admodum grave, vel saltem rarissime, ex hoc modo regiminis sequatur.

CAPUT III.

UTRUM CONVENIENTI MODO RELIQUI PRÆLATI IN SOCIETATE INSTITUANTUR.

1. *Prælati alii in Societate a Generali ordinarie creantur.* — De duobus in præsenti inquiri potest, scilicet, de creatione et de duratione horum Prælatorum; et in utroque dicemus prius quid Societas observet, deinde rationem utriusque reddemus. Quoad priorem partem, institutio Societatis est, ut Prælati omnes inferiores sub Generali non fiant per electionem, vel suffragia subditorum, sed per voluntatem seu provisionem Præpositi Generalis; ita habetur in nona parte Constitutionum, c. 3, § 14, ubi de Generali dicitur : *Constituat per seipsum Rectores Collegiorum, et universitatum, ac Præpositos locales domorum, quos aptiores fore judicaverit. Provinciales item, Præpositos,* etc. Similia sumuntur ex eodem cap., § 3, et c. 5, § 1, et quarta parte, c. 2, sæpe alias. Propter illam autem particula *per seipsum,* additur in eodem c. 3, § 15 : *Quod si Provinciali facultatem constituendi Præpositos locales et Rectores communicaverit, ejusdem Generalis erit eosdem confirmare, vel removere.*

2. *An queat Generalis delegare alteri electionem Provincialis.* — Quibus verbis significatur non posse aliis committere electionem seu creationem Provincialium, quamvis per Provinciales, vel per alios, prout sibi videbitur, posset inferiores Præpositos vel Rectores instituere. Quia vero expresse ibi non denegatur hæc potestas delegandi facultatem ad creandum Provincialem, sed solum tacetur, ideo non existimo esse illi absolute sublatam ; nam cum hæc potestas constituendi Provinciales in Generali sit ordinaria, communi jure delegabilis est; ergo si non expresse prohibe-

tur, aut limitatur, ex jure communi obtinetur, quamvis expresse et specialiter non concedatur. Nec sola taciturnitas sufficit ad eam limitandam; nam, licet qui unum exprimit, et aliud tacet, illud excludere præsumatur, c. *Nonne*, de Præsumption., cum similibus, nihilominus illa præsumptio non est sufficiens quando jus commune in contrarium existit. Maxime quia potuit id fieri ad significandum frequenter posse accidere, ut inferiores Præpositi, vel Rectores per alios, scilicet, Provinciales, eligantur, Provinciales autem, cum jure ordinario immediate subsint Generali, regulariter non debere per alium immediate eligi. Hoc tamen non obstat quominus in aliquo casu possit Generalis hoc committere Visitatori, verbi gratia, vel alicui commissario; imo et in praxi id positum esse nobis constat, et ideo hæc pars ut certa tenenda est, præsertim si non absoluta electio, sed inter duos aut tres a Generali designatos committatur. Confirmatio etiam, quæ in hujusmodi casu Generali reservatur, esse potest vel consequens (ut sic dicam), vel antecedens. Consequentem appello, quando, facta electione, per commissarium Generali notificatur, et ipse ratam illam habet. Et hic est ordinarius modus confirmandi hujusmodi electiones. Nihilominus non censeo esse absolute prohibitum, quominus Generalis possit, si velit, simul committere hanc potestatem, ipso facto confirmando electionem, ex quo facta fuerit, quod voco antecedenter confirmare; quia ibi non præcipitur ut confirmatio subsequatur, nec propter hoc posita est illa Constitutio, sed ad potestatem Generalis declarandam.

An conveniat creari Superiores per unius Generalis judicium.

3. *Prima objectio bimembris.* — Superest ut rationem hujus regiminis reddamus: videtur enim novum et alienum a communi jure, et usu cæterarum omnium religionum, et ideo non debuit sine magna et urgente necessitate ac ratione introduci. Eo vel maxime, quia vix fieri potest ut unus generalis Præpositus possit juste ac convenienter eligere Superiores, in tot provinciis loco et notitia remotissimis, et in tanta hominum multitudine, quorum omnium sufficientem notitiam habere, ut ex eis digniores ad hæc munera eligantur, prout ratio justitiæ postulat, difficillimum est. Nec satis est dicere, per informationem ac relationem aliorum, posse Generalem comparare hanc sufficientem notitiam personarum; nam in hujusmodi informationibus possunt facile errores et deceptiones misceri, vel propter ignorantiam eorum qui informant, vel etiam propter affectionem, vel aliam humanam passionem; sumus enim homines, et in tanta multitudine vix fieri potest, quin aliqui hujusmodi affectus inveniantur, vel e contrario fieri non potest ut in multis sit prudentia et rectitudo necessaria ad hujusmodi informationem præstandum, eo vel maxime quia hujusmodi informatio petenda est ab hominibus ejusdem ordinis, ut sic dicam, id est, aptis ad eadem munera et officia, et ideo facile accidere potest ut unus de alio sinistre informet, ne sibi ad tale munus aliquando impedimento sit. Denique in hujusmodi informatione non potest non esse magna judiciorum varietas, quæ confusionem magnam pariat in eo, qui in loco est valde remoto, et veritatem per se inquirere non potest; et ideo hic modus videtur expositus multis erroribus circa electionem dignarum personarum; præter alia incommoda, quæ ex his informationibus sequi possunt, ut falsæ detractiones, manifestationes occultorum peccatorum, exaggerationes minimorum defectuum; vel e contrario, falsæ laudes et commendationes, pro infinita varietate judiciorum et affectuum.

4. Secundo principaliter objici potest contra hunc modum regiminis, quia electio proprii Prælati videtur esse multo magis accommodata statui religioso, quia in eo esse debet obedientia maxime filialis et voluntaria. Ad hoc autem, considerata humanæ naturæ conditione, multum confert ut Superior et antea sit cognitus et amatus a subditis, et spontanee ab ipsis assumptus. Nam si ab extrinseco proveniat, quodammodo violentum est, et ideo minus amabile, et ipse etiam qui eligitur, priusquam cognoscat subditos, eosque ut filios tractare et diligere incipiat, suum tempus fortasse explebit, maxime si ex una provincia ad regendam aliam, prout nonnunquam fit, a Generali mittatur. Atque hinc in Ecclesia factum est ut monachis jus sibi eligendi Superiores fuerit concessum, ut in tract. 8 generatim ostendimus, et refert etiam ex Concilio Toletano Gratianus, in c. ult., 17, q. 7; habetur autem in Concilio Cabilonensi 2, cap. 7, et 18, q. 2, suntque multa alia jura, quæ ob eamdem causam statuunt ut Prælatus religionis eligatur ex eadem religione, et ex eodem habitu, et si fieri potest, ex eadem domo, quod specialiter de monialibus significavit Concilium Tridentinum, sess. 25, c. 7, de Regular.

5. *Resolutio affirmativa probatur auctoritate.* — *Item experimento.* — Nihilominus credo non sine peculiari Dei providentia et Spiritus Sancti inspiratione B. Ignatium hunc modum regiminis Societati reliquisse, eumque censeo esse ex rebus imprimis necessariis ad Societatis conservationem et profectum, et præsertim ad ejus pacem et tranquillitatem. Et ad hoc comprobandum præter auctoritatem fundatoris et sociorum ejus, et consensum perpetuum totius religionis, habemus auctoritatem Pontificum Pauli III et Julii III, in quorum Bullis de confirmatione instituti hæc verba habentur : *Proprii cujusque gradus judicium et officiorum discretio ac distributio tota sit in manu Præpositi per nos eligendi, vel eorum quos ipse sibi ea cum auctoritate substituerit, ut congruus ordo servetur in omni bene instituta communitate necessarius.* Habemus deinde per diuturnam experientiam ex hoc modo regiminis nulla incommoda alicujus momenti hactenus secuta fuisse ; imo ratione illius cum magna pace et tranquillitate, et servato justitiæ et charitatis ordine, fuisse Societatem gubernatam. Merito ergo credimus hunc modum regiminis esse accommodatum huic instituto, juxta suum peculiarem vivendi modum, quidquid sit de aliis religionibus vel congregationibus, quorum proprios mores non improbamus.

6. *Denique ab incommodis aliter eligendi.* — *Incommoda varia ex uno eligendi modo.* — Rationes, quæ utilitatem hujus regiminis ostendunt, præcipue sumuntur ex majoribus incommodis, quæ ex alio modo creandi Prælatos sequerentur Societati, et per hunc vitantur. Tribus enim modis creari possunt Prælati inferiores : primo, per electionem faciendam a tota communitate proportionaliter, seu respective ; secundo, ab aliquo superiore Prælato, cum aliquo consilio definitivo, seu ad plura suffragia ; tertio, a Prælato, ita ut in illo solo sit potestas, quamvis uti debeat prudenti consilio suorum ministrorum. Primus modus habet imprimis magnum periculum generandi spiritum ambitionis, quæ pestis est religionis, ut nostræ Constitutiones sæpe dicunt, et supra, lib. 6, c. 7, agentes de votis professorum ex sanctis Patribus confirmavimus ; nunc sufficit illud Basilii in Constit. monast., c. 10 : *Inter fratres principatum nullo modo appetere monachus debet, siquidem diabolica ista pestis est, et libidinis dominandi labes.* Et infra : *Qui autem ab eo vitio captivi tenentur, eos invidos, contentiosos, insimulatores, imprudentes, calumniatores, assentatores, veteratores, humiles ubi non convenit, illiberales, gloriosos, sexcentis denique aliis hujusmodi turbis refertos existere necesse est,* quæ sigillatim explicat et prosequitur. Quod autem hoc vitium regulariter valde conjunctum sit cum hujusmodi electionibus, satis experientia ipsa ostendit, et fere in omnibus Congregationibus, et in superioribus sæpe declaratum est ; maxime vero esse potest hoc periculum in electionibus, quæ per suffragia multitudinis fiunt ; quanto enim tali electio declinat magis in regimen democraticum, tanto est minus perfecta, et hujusmodi vitiis exposita. Nam in quocumque statu hominum pauciores sunt viri prudentes et a privatis affectionibus liberi, et ideo quando electores sunt omnes de populo vel congregatione, vel magna multitudo, plures eorum sunt vel juvenes, vel minus prudentes, vel in suis affectibus non satis moderati, atque ita facile est multos corrumpere, aut decipere, aut aliis modis subornare, et inde oritur spiritus ambitionis in his qui sperant se posse his mediis consequi prælationem.

7. *Item dissensio.* — *Item electi erga eligentes conniventia et indigna provisio.* — Præterea ex hujusmodi electionibus plerumque sequi solent divisiones et schismata, quæ eleganter et fuse prosequitur Chrysostomus, lib. 3 de Sacerdotio a medio, et experientia notiora sunt, quam ut verbis a nobis exaggerari necesse sit. Aliud etiam incommodum ex his electionibus sequitur ; nam periculum est ne Prælati electi his infesti sint, qui suffragium eis non dederunt, aliis vero nimium conniveant, et quæ punita esse oportebat, dissimulent, et (quod gravius est) ad officia vel dignitates ordinis eos immeritos et indignos promoveant ; nam, ut dixit Gregorius, lib. 2 Epistolarum, cap. 61, alias epist. 22 : *Si quorumdam patrocinio fuerit quisquam electus, voluntatibus eorum, cum fuerit ordinatus, obedire, reverentia exigente, compellitur, sicque fit, ut et res illius minuantur Ecclesiæ, et ordo Ecclesiasticus non servetur.* Multa denique alia incommoda in hujusmodi electionis modo, ipso usu reperta sunt, propter quæ vitanda, multæ religiones illum modum reliquerunt, aliæ relinquendum judicant et exoptant, et in Ecclesia universali videmus ablatas esse electiones Episcoporum, quæ olim a populo vel clero fieri solebant, et in gravioribus electionibus, ut Papæ, quæ ob aliquam necessariam causam in usu conservantur, procuratum est ut a paucis et selectis personis fiant.

8. *Contra alterum quemdam eligendi modum quæ rationes militent.— Quæ item incommoda.* — Circa secundum eligendi modum per definitorum consilium, occurrunt imprimis rationes omnes, ob quas in c. 1, a n. 8, diximus ordinarium regimen Societatis quoad omnia, quæ extra Congregationem generalem fiunt, esse a solis Prælatis cum suffragiis aliorum consultivis, non definitivis; unus enim ex actibus jurisdictionis est providere seu instituere Superiores; qua igitur ratione alii actus jurisdictionis, vel administrationis Societatis committuntur judicio et potestati Generalis, hæc etiam provisio commissa est; deinde quacumque ratione electiones fiant, non evitantur, licet forte minuantur incommoda electionum, quæ sine dubio, attente considerata, majora sunt quam in prædicto Societatis providendi modo; quod in præsenti amplius declaro: nam si Provinciales, verbi gratia, futuri essent in Societate per electionem, vel talis electio facienda esset a tota provincia in Congregatione provinciali, et sic illa electio jam esset totius multitudinis, et in ea locum haberent omnia dicta in n. 6 et 7; et quidem si qua incommoda visa sunt experimento cognita in electionibus religionum, maxime in his electionibus Provincialium factis a toto provinciali Capitulo inventa sunt. Nam quo illa dignitas major est, eo magis appeti potest; et quia personæ, quæ ad illam electionem conveniunt, ejusdem sunt, et nationis, et provinciæ, majus habent inter se commercium, et ideo facilius possunt negotiationes et prætensiones intercedere. Hæc ergo electio nullo modo expediebat Societati, et in aliquibus provinciis ejus esset valde difficilis et incommodus talis electionis modus. Ut in Indiis, in quibus, præter difficultatem congregandi omnes, qui existunt in locis valde remotis, et in conversione animarum sunt occupati, sæpe haberi non potest tanta notitia eorum quos eligere oportet; præsertim cum sæpe expediat ex Europa novos Provinciales admittere.

9. *Sive interveniant pauci consiliarii.* — Alia esse poterat, ut a paucis et selectis hominibus ejusdem provinciæ talis electio fieret; et ex hoc plura insurgerent incommoda quam vitarentur. Nam prius oporteret invenire modum designandi vel eligendi hos electores, quod esset difficultates augere, quia non minor prudentia et rectitudo necessaria esset, ad quemlibet eorum eligendum, quam ipsum Provincialem. Vel necessarium fuisset munus illud veluti jure ipso committere quatuor, verbi gratia, antiquioribus professis, vel habentibus alia officia, quod sine dubio esset absurdissimum; nam antiquitas professionis (et idem est de qualibet alia simili conditione) non affert secum tam ordinarie omnia dona necessaria, quam oportebat ad munus eligendi adeo grave; ac deinde constitutis hujusmodi electoribus, supersunt alia generalia incommoda n. 6 et 7 allata, circa electionem ab ipsis faciendam, propter diversitatem judiciorum et affectuum. Et præterea potest unum peculiare animadverti: nam vel illi electores habituri erant potestatem eligendi aliquem ex ipsismet, vel non. Hoc posterius esset moraliter impossibile, vel valde incommodum, quia, si difficile est in una aliqua tota provincia dignum moderatorem invenire unius etiam monasterii, ut alias dixit Basilius, quem in superioribus attulimus, quomodo, quæso, excludi poterunt ab hujusmodi munere, seu voce passiva, omnes illi electores, cum necessario futuri essent ex præcipuis totius provinciæ viris? Illud autem prius, quod, scilicet, ipsi simul essent et electores, et eligendi, non parum haberet incommodi in tam parvo electorum numero.

10. *Concluditur non expedire ipsos etiam Provinciales fieri per vota Consultorum Generalis.* — Moraliter ergo rem considerando, necessarium fuit Societati ut Provincialium provisio Generali committeretur, eo ipso quod per provincialem Congregationem fieri non expediebat. De ipso autem Generali jam reddita est ratio, c. 1, n. 6, cur Assistentium suffragia non sint definitiva, et ulterius considero, si quid incommodi est in hoc, quod hujusmodi provisiones per Generalem fiant, illud non minui ex eo quod suffragia consultorum, seu Assistentium, definitiva sint; quia eamdem notitiam requirunt, quam non possunt nisi per informationem obtinere, et in rigore major videtur necessaria ad definiendum, quam ad consulendum; nam consilium sæpe datur, supponendo factum vel informationem, potius quam examinando veritatem ejus; judicium autem definitivum postulat diligens examen et cognitionem facti, seu conditionum personæ, quæ majori diligentia et sollicitudine fit ab uno, quando totum onus, et obligatio digne providendi officium, ad illum pertinet. Ergo per suffragia definitiva non occurritur huic incommodo, et aliunde non vitantur ea quæ in diversitate judiciorum et affectuum inveniuntur.

11. *Imo nec Prælatos locales aliter quam per Generalem fieri, multipliciter ostenditur.* —

Idem fere discursus fieri potest de Præpositis localibus, seu Rectoribus; nam si electio a subditis facienda non est, necesse est ut per aliquem superiorem Prælatum provideatur; constat autem id faciendum esse ex consilio prudentum, nam in omni gravi negotio hoc semper necessarium est. Quod autem hoc consilium in Societate consultivum sit potius quam definitivum, eamdem rationem habet in hoc negotio quam in aliis. Quod ergo hæc provisio potestate ordinaria, non Provincialibus, sed Generali committatur, plures habet rationes morales valde congruentes. Prima, quia verisimiliter creditur Generalem liberiorem futurum a singularibus affectionibus, ut plurimum loquendo, tum propter majorem muneris obligationem, tum propter minorem dependentiam ab aliis, tum propter minorem familiaritatem cum singulis personis distantium provinciarum. Secundo, quia hoc modo melius servatur perfecta subordinatio, et unio totius corporis cum suo capite, quæ maxime necessaria est ad bonum ejus. Tertio, quia in Societate tanta est unitas, ut, quantum ad mutuum juvamen et affectionem omnium inter se, perinde reputanda sit, ac si esset una provincia et una natio. Quod enim multiplicentur provinciæ, solum est propter necessitatem provenientem ex distantia locorum; in reliquis vero quantum ratio instituti postulat, servanda est maxima unitas et communicatio bonorum omnium, et mutuum auxilium, quoad fieri possit; unde fit ut Rectores et Superiores unius provinciæ sæpe ex alia provideantur, vel, e converso, ut qui in una est Superior, ad aliam mittatur, ut concionandi vel docendi munus exerceat. Ob hanc ergo causam, necessarium est ut potestas conferendi et auferendi has Prælationes sit in supremo capite.

12. Accedit quarto, quod Generalis cum perpetuus sit, habere debet comprehensam, ut ita dicam, totam Societatem, et altius prospicere, quæ personæ singulis locis necessariæ sint, et ex quibusdam locis, vel provinciis, aliarum Rectores providere, si magis expediens esse judicaverit. Et similiter, cum omnes expositi esse debeant ad missiones Pontificias, quæ plerumque per Generalem fiunt, optime potestas providendi Superiorem, cum potestate mittendi illos, in eodem Generali conjungitur, ut cum aliquem Rectorem, verbi gratia, inter infideles mittit, statim possit alium loco illius sufficere. Accedit tandem quod, licet potestas principalis sit in Generali, uti nihilominus debet auxilio Provincialium, ut digne et convenienter possit de Superioribus providere, et sæpe potest hoc illis committere. Unde fit ut per hunc modum non excludatur omnis utilitas, quæ provenire posset ex potestate Provincialium, si eis committeretur, et additur alia major quæ ex eo operari potest, quod Generalis super omnes vigilet, et possit vel confirmare quod recte a Provincialibus propositum aut factum fuerit, juxta potestatem eis concessam, vel certe emendare quod minus expedire judicaverit.

13. *Ad primam objectionem in n.* 3, *quoad prius membrum responsio prima.* — Ad primam ergo objectionem in contrarium dici potest primo, hunc modum providendi Superiores non esse novum in religionibus; nam olim Episcopi, qui erant quasi supremi Prælati religionum, Abbates in monasteriis constituebant, juxta Concilium Toletanum IV, can. 50; habetur in c. 1, 18, quæst. 2, ibi: *Abbates aliaque officia instituere.* Hæc tamen verba glossa ibi ita limitat et exponit, ut semper intelligatur electio Abbatis pertinuisse ad monachos; nam *instituere,* exponit, id est, confirmare, vel, si proprie sumatur, intelligit cum limitatione, scilicet quando monachi negligentes sunt, aut indignum eligunt, argumento cap. *Si quis Abbas*, eadem causa et quæstione. Quam expositionem sequuntur ibi Doctores communiter, fundanturque in aliis juribus tribuentibus hanc electionem monachis, quæ jura sine dubio antiquiora sunt; præcipue enim sunt Gregorii et Pelagii papæ, quos antecessisse Concilium Toletanum IV, certum est. Neque aliquid ex illis verbis colligi potest; sicut etiam nunc potest dici Episcopus habere jus instituendi Abbatissas, quamvis non possit illas creare sine electione monialium. Quocirca probabilius est a principio religionum illam consuetudinem fuisse magis receptam, ut supra, etiam tract. 8, suo loco, probavimus.

14. Dicitur ergo secundo nostra nihil referre, quod hic modus providendi Prælatos novus sit, vel antiquus, sed id solum attendimus, an sit expediens, nam constat de se malum non esse, et in Ecclesia in providendis pastoribus animarum frequentius usurpari; si ergo etiam huic statui religioso magis expedire constiterit, recte faciet illo utendo, etiamsi aliæ religiones ob alias justas causas electionibus utantur, vel semper usæ fuerint. Quod autem nobis hic modus expediat, rationes a n. 6 adductæ, ut credimus, satis persuadent, et non minus diuturna experientia quinquaginta an-

norum, vel amplius, cum hæc scribimus, in quibus cum magna pace et quiete Societas hoc modo gubernata est, semperque ad hujusmodi officia ex dignioribus et aptioribus personis, quantum moraliter intelligi potest, assumptæ sunt, ideoque, etiam ab externis hominibus prudentioribus et gravioribus, modus, quem Societas in hoc observat, magis ac magis commendatur, inter quos numerari potest Navarrus, Comment. 3 de Regularib., n. 3, in fin.; unde eadem experientia satis ostensum est non esse impossibile, quod in objectione posita tanquam impossibile assumitur. In aliis enim religionibus, in quibus non est tanta dependentia vel communicatio cum Generali, forte illud videretur impossibile; tamen in Societate, ubi est multo major dependentia et communicatio, non est admodum difficile, si inferiores Prælati et alii Officiales seu Consultores fideliter sua munera exequantur, et Generales omnem curam et sollicitudinem adhibeant, ut quisque illorum sit fidelis dispensator ac prudens, sicut per divinam gratiam hactenus conservatum est.

15. *Responsio ad posterius membrum in eodem num.* 3. — Quod autem interdum aliquis error vel defectus per ignorantiam committatur, licet in particulari hoc nobis non constet, nullum argumentum est ut propterea mutari regimen debeat, quia providentia humana non potest omnia incommoda præcavere, sed illa præfertur, in qua regulariter pauciora inveniuntur. Illa autem pericula, quæ circa informationes exaggerantur, communia sunt ad quemcumque modum electionis seu provisionis, quæ per homines fieri possunt. Et ita constat experientia nec Summum Pontificem, neque Episcopos, neque reges, vel alios principes, posse aliter officia vel dignitates providere, nisi accepta informatione quarumdam personarum ab aliis fide dignis. Unde ubi plures sunt electores ad hujusmodi officia, singulos per informationes duci necesse est ad recte eligendum; non ergo caventur dicta incommoda propter illum modum electionis, sed potius augentur, nam certe minora timeri possunt, quando una tantum persona informanda est, et illa est adeo gravis, ut omnes illi majorem reverentiam et fidelitatem debeant, et adeo prudens et potens, ut alii nec facile possint neque audeant illam decipere; ex parte etiam eorum a quibus informatio sumenda est, minus etiam est periculi, quia non solum religiosi sunt et timorati, sed etiam specialiter profitentur, ut lib. 6, a c. 7, vidimus, ne inter eos genus aliquod ambitionis aut negotiationis inveniatur. Quantum ergo humana conditio patitur, videtur huic errori sufficienter provisum; quod evidentius constaret, si omnia particularia media hic proponeremus, quibus Societas utitur ut Generalis sufficientem notitiam personarum ad suum munus exequendum obtineat; sed hoc nec necessarium videtur, nec paucis verbis fieri posset; consulantur vero quæ hac de re scripta sunt in ordinationibus contractis ac toti Societati communibus, c. 17, a num. 4, usque ad finem capitis, et c. 19, n. 4.

16. *Ad secundam objectionem n. 4. — Multipliciter excluditur.* — Ad secundam objectionem, fatemur imprimis electionem per suffragia subditorum habere illam humanam commoditatem, quod erit illis magis gratus et dilectus, si eorum voluntate fuerit assumptus; tamen hæc ipsa commoditas, comparata ad incommoda quæ ex electionibus sequuntur, quasi nihil a nobis reputatur. Deinde, si electiones fierent semper unanimi consensu, vel saltem rectissima intentione, esset illa utilitas æstimanda; tamen, cum sæpe fiant per contentionem et æmulationem, illa, quæ respectu quorumdam videtur commoditas, respectu illorum qui non consenserunt electioni, solet esse magna perturbatio, quia vix possunt non solum diligere, verum etiam patienter ferre Prælatum suum, præsertim si propter negatum suffragium illum sibi bene affectum non sentiant. Tertio, dicimus illud commodum esse mere humanum, ut sic dicam, nam qui perfectionem obedientiæ profitetur, contentus est ea electione Prælati, quam intelligit esse magis consentaneam divinæ voluntati, et per se meliorem; B. autem Ignatius potissimum optavit cum hoc spiritu suos alumnos educare, ut abstracti ab humanis affectibus et respectibus, eum velint habere Prælatum, qui aptior in Domino sit ad gubernandum. Quarto, speciali ratione est hoc magis necessarium in hominibus Societatis, quia non habent, ut ita dicam, firmum domicilium, sed ex vi instituti parati esse debent ad peregrinandum, vel habitandum in diversis provinciis et regionibus, et ideo assueti esse debent, ut a cognitis et incognitis Superioribus gubernentur. Quinto, in Societate etiam minus habet incommodi, quod Superiores ex una domo ad aliam, vel ex una provincia ad alteram afferantur, tum quia in Societate non sunt filiationes domorum vel provinciarum, sed omnes quoad amorem et omnem beneficentiam tanquam ejusdem do-

mus reputantur, et tota Societas tanquam una provincia, ut supra n. 11, dicebam; tum etiam propter multam communicationem per litteras, et varias missiones, ex qua nascitur ut personæ, præsertim graviores, et quæ ad hoc munus possunt assumi, sufficienter cognoscantur, et facile etiam possint alios cognoscere ad regendum illos; tum denique quia regimen ipsum est valde uniforme, et quasi ejusdem rationis in omnibus domibus et provinciis, et ideo facile omnibus accommodatur.

17. *Adducta commoditas in secunda objectione aliqualiter invenitur in Societate.* — Nihilominus dicimus in Societate non prætermitti hoc genus suavis providentiæ in electionibus Superiorum, quantum commode fieri potest. Nam imprimis, fere semper seu regulariter eliguntur Superiores ex eadem natione, et frequenter ex eadem provincia; quod si aliquando aliter fit, vel intercedit causa, vel necessitas urgens, vel certe quia persona in eadem provincia educata est, et quasi naturalis effecta. Deinde nunquam hujusmodi electiones fiunt sine magna consultatione præcipuarum personarum uniuscujusque provinciæ, nec sine plurium judicio et assensu. Denique etiam habetur ratio affectuum seu propensionum subditorum, procuraturque ut, quoad fieri possit, ab hominibus alias sibi gratis et acceptis gubernentur. Nam quod electiones fiant ab uno capite, non excludit hoc genus providentiæ et prudentiæ, imo facilius potest ab illo observari, qui totius religionis majorem notitiam habet.

De duratione Superiorum infra Generalem.

18. *Convenit Prælatos infra Generalem non esse perpetuos.* — Superest ut aliud punctum in principio capitis propositum, de duratione Superiorum sub Generali expediamus. Hi enim non sunt positive, ut sic dicam, perpetui, hoc enim Generalis proprium est, et merito, tum quia ille solus intra religionem a nullo pendet, omnes vero alii pendent ab ipso; tum etiam quia non est eadem necessitas in aliis; solus enim Generalis per electionem Congregationis generalis fit, cujus frequentia vitanda fuit, ut c. præcedenti, n. 5, notavimus; reliqui vero sine electionibus facile possunt ab ipso Generali mutari et institui; tum denique quia etiam philosophia docet omnia mobilia niti et fundari in aliquo immobili, ut per mutationes proprias sese mutuo juvent et conservent fundata et radicata in principio immobili; ita ergo in hoc corpore religioso Societatis, mutatio inferiorum Prælatorum necessaria est, propter varias causas, et occasiones quæ moraliter occurrunt, et quia pauci apti sunt ad magistratum perpetuo gerendum cum suo et aliorum profectu, ut supra etiam, tract. 8, dixi, tractando de Prælatis regularibus in communi. Hæ autem mutationes facilius et utilius fiunt existente uno principio seu capite immobili, quantum patitur humana vita mortalis juxta dicta in c. 2.

19. *Quid de Provincialium duratione.—Quid de localibus.* — Secundo, ex vi Constitutionum Societatis, hi Prælati inferiores nullum fere habent terminum præfixum, sed a voluntate Generalis pendent; nihilominus in nona parte Constitutionum, de Provincialibus dicitur, *ad triennium, ut plurimum,* esse constituendos; additur vero, *quamvis et contrahi et prorogari etiam id spatium temporis possit, quando ad majorem Dei gloriam id fore videbitur:* unde ille terminus triennii (ut etiam in declaratione significatur) solum præfigitur, ut ordinarie possint commode et sine nota finito illo tempore a munere removeri, nam si oporteret tempus prorogare, sine ullo incommodo fieri posset, quia id cederet in personæ commendationem. Majus posset sentiri inconveniens, si ante illum terminum quis esset removendus; verumtamen hoc etiam raro potest esse necessarium, et prudenter ita fieri potest, ut nulla inde infamia oriatur, vel certe interdum propter majus commune bonum permitti, vel etiam in pœnam potest infligi. De aliis autem inferioribus Præpositis nihil dicitur quoad tempus administrationis eorum, sed solum quod Generalis eos constituere ac removere potest; ita in d. cap. 3, parte nona, § 3, et p. 4, cap. 10, § 3, ubi dicitur: *Penes eumdem* (id est, Generalem) *erit Præpositum, Rectorem amovere, aliqua cura, prout in Domino convenientius videbitur, liberare.* Nam quia frequentius expedire potest hæc inferiora officia mutare, vel etiam eorum tempus prorogare, ideo B. Ignatius, in Constitutionibus, et secunda Congregat. generali, can. 33, nullum certum tempus, etiam ut plurimum observandum, his muneribus præscripsit.

20. *Circa Superiores locales mutatio facta in quinta Congregatione. — Mutatio prædicta quas causas habuit.—Revocatur dicta mutatio.* — Sed quamvis hæc ita sint, nihilominus a tempore quintæ Congregationis generalis, decreti 51, injunctum est ut omnes, etiam Superiores locales (exceptis Rectoribus domorum probationis et seminariorum, in quibus jus

declaratum integrum manet) per triennium tantum durent, infra quod tempus possunt a Generali justis ex causis, vel propter commune bonum, eos removere, aut alio mittere; prorogare autem tempus non potest, et finito triennio, saltem per annum vacare debent a munere prælationis, nisi necessarium sit aliquem ad munus Provincialis promoveri, nam propter illius muneris gravitatem, et quia non possunt semper plures inveniri, ab aliis muneribus liberi, et aptissimi ad illud exercendum, ideo liberum relictum est Generali, ut ex quocumque inferiore munere, etiam per triennium peractum, possit ad illud quamcumque personam assumere. Pro ipsis autem Provincialibus etiam statutum est ut, finito suo triennio, subditi sint saltem per annum, ita ut nec inferiorem aliquam prælationem habere possint. Hæc autem temporis determinatio non ideo facta est, ut dignitas prælationis pluribus communicari possit, cum Societas maxime cupiat omnem prælationis affectum extirpare, ut in superioribus visum est, lib. 6, c. 7; et revera hæc munera in Societate multo plus habent oneris et sollicitudinis, quam dignitatis, honoris, aut commodi; sed facta est ut munus prælationis facilius sustineri possit. Item ut hi, qui apti sunt ad prælationem, et ideo frequentius ad illam assumuntur, non obliviscantur humilitatis et subjectionis, et ut experientia etiam discant subditis, suis temporibus, compati. Item ut hoc modo plures sint in Societate viri ad gubernandum apti, quia prudentia ad illud munus necessaria, usu ipso et experientia maxime acquiritur. Denique per hoc nihil impeditur principale institutum Societatis, circa ministeria animarum, et missiones propter hunc finem faciendas, cum semper possit Generalis quemlibet mittere, vel ad aliud opus seu ministerium applicare, nihil obstante (ut sic dicam) jure triennii, quia revera, proprie loquendo, nullum tale jus in Societate acquiritur personis quæ ad has prælationes assumuntur: aliunde vero facta ita determinatione, liberius possunt saltem finito triennio ab illis muneribus removeri. Et quamvis interdum expedire posset, tempus hoc aliquibus personis prorogari, tamen, quamvis id non fiat, parum incommodi sequitur, cum moraliter nunquam desint, qui sufficienter possint in his muneribus substitui, et propter alia commoda, quæ videntur majora, potest hoc qualecumque incommodum tolerari. Hæc tamen triennalis determinatio, in dicta Congregatione quinta pro Superioribus localibus facta ex significatione Pontificis, postea ab eadem Sede Apostolica ad jus nostrarum Constitutionum fuit restituta.

CAPUT IV.

DE POTESTATE JURISDICTIONIS IN SOCIETATE JESU, AC PRIMUM DE SUPREMA.

1. *Prima assertio, existere in Societate jurisdictionem ecclesiasticam in utroque foro.* — Imprimis supponendum est, in Societate esse jurisdictionem ecclesiasticam, tam in foro confessionis (de quo nunc non agimus, quia res est clara, et sufficienter tacta superius, lib. 8, cap. 5, circa usum confessionis), quam in foro contentioso seu exteriori, respectu suorum membrorum omnium, et causarum ad eorum personas pertinentium, etiamsi criminales sint, vel cujuscumque alterius generis. Hoc constat, tam ex communi doctrina religiosi status exempti, superius, tractat. 8, data, quam ex multis Bullis Pontificiis, in quibus eximitur Societas a jurisdictione omnium Ordinariorum a principio suæ confirmationis, ut constat ex Bulla prima et quinta Pauli III, et Bulla prima Julii III, et ex Constitutione *Ascendente Domino*, Gregorii XIII, et alia Bulla ejusdem, quæ incipit, *Satis superque*, ex quibus litteris Pontificiis constat, et habere Societatem jurisdictionem quasi Episcopalem in suos subditos, quam jure communi habent religiones exemptæ, et habere illam cum omni extensione et perfectione aliis religionibus concessa, per communicationem quam cum illis habet, juxta eadem Indulta Apostolica, et præsertim cum mendicantibus, juxta Bullam *Dum indefessæ*, Pii V, et cum multis specialibus illi proprie et directe concessis in variis Bullis Pontificiis a Paulo III et Julio III, et præsertim a Gregorio XIII concessis, ex quibus etiam constat, jurisdictionem hanc in Societate esse ordinariam respectu propriorum subditorum; quia, licet per privilegia Pontificia liberaliter concessa sit, data est tamen ut exercenda ex proprio munere, et per proprios talium animarum pastores, Superiores, ac judices, et ideo data est ut tanquam ordinaria habeatur. Quod confirmandum est et cum proportione explicandum ex his, quæ de Prælatis regularibus in communi diximus in tract. 8.

2. *Secunda assertio de subjecto dictæ jurisdictionis.* — *Congregatio provincialis non subjectat jurisdictionem.* — Secundo princi-

pariter dicendum est, jurisdictionem hanc considerari posse, vel prout existit in communitate aliqua Societatis, vel in singularibus personis ; utroque enim modo potest jurisdictio ecclesiastica communicari. Imo, una et eadem jurisdictio potest nunc esse in singulari persona, et postea in communitate aliqua, ut jurisdictio Episcopalis ordinarie est in Episcopo, et sede vacante in Capitulo. Uterque ergo modus habendi jurisdictionem in Societate reperitur, sicut in aliis etiam religionibus. Est autem hoc peculiare Societatis ut nulla communitas ejus habeat propriam jurisdictionem gubernativam, nisi sola Congregatio generalis totius Societatis ; nam provinciales Congregationes hanc jurisdictionem non habent, et multo minus quælibet inferiores. Dico autem non habere propriam jurisdictionem ad gubernandum, quia et Congregatio provincialis habet jus eligendi, vel Procuratorem ad generalem mittendum, vel eos qui cum Provinciali ad generalem Congregationem mittendi sunt, ut constat ex octava parte Constitutionum, c. 3, et in § 1, et cap. 5, § 3, et ex formula Congregationis provincialis ; illud autem jus eligendi cum omnibus quæ illud concernunt, cujusmodi sunt electiones definitorum earum rerum, quæ in ipsa Congregatione provinciali tractandæ sunt, et secretarii ejusdem Congregationis, non computatur nunc a nobis in propria jurisdictione, de qua agimus, neque ulla expositione indiget, præter eam, quæ in dicta formula Congregationis provincialis sufficienter tradita est.

3. *Subjectat tamen Congregatio generalis multis modis, ac sola.* — Congregatio autem generalis sine dubio habet jurisdictionem, eamque maximam in Societate ; maximam dico intensive, non autem extensive (ut ita nunc breviter loquamur, postea enim a n. 8 latius id explicabimus) ; dico enim esse intensive maximam ; nam primo potest Generalem eligere, cui consequenter communicat totam jurisdictionem quam ipse habet. Secundo, quia etiam post illum electum manet illi superior, ut supra visum est, in c. 2, n. 7, satisque etiam inter alia indicatum est in quarta Congregatione generali, decreto 20, illis verbis, *ut Congregatio Præposito mandet,* etc. Unde potest non solum illum obligare suis legibus et præceptis, sed etiam eum punire, vel interdum deponere, si causæ legitimæ intercedant, juxta 4 c., nona parte Constitutionum. Tertio habet potestatem statuendi jus perpetuum, et illud mutandi in eadem Societate ; de quo videri potest decretum 76 Congregationis septimæ. Quarto, habet potestatem alienandi vel dissolvendi collegia, aut domos semel erectas et acceptatas, juxta c. 3, nona parte Constitutionum, § 17 et 18, et 4 p. Constitutionum, c. 2, § 3, et habetur in Bullis Pauli III et Julii III. Atque hi actus ita sunt proprii Congregationis generalis, ut jurisdictio ad eos ex r cendos in nulla singulari persona inveniatur, ut ex eisdem locis constat.

4. Ad eamdem autem Congregationem solam (per se loquendo) spectat Assistentes Generalis eligere, ut constat ex nona parte Constitutionum, cap. 5, § 3. Hoc autem non adeo necessarium est, quin aliquando possit hæc electio fieri absque Congregatione generali, quando necessitas aliqua occurrerit subrogandi aliquem in locum alterius demortui, vel sufficienter impediti ; tunc enim Generalis poterit illum substituere, concurrentibus tamen suffragiis decisivis omnium Provincialium Europæ, vel majoris partis eorum, ut in eadem Constitutione dicitur ; atque idem dicendum videtur de electione Admonitoris Generalis ; nam illa etiam ad Congregationem generalem spectat, ut colligitur ex eadem nona parte Constitutionum, c. 4, § 4, ibi : *Per Societatem designatus* ; Societas enim ibi necessario sumitur, prout in Congregatione generali necessario existit et repræsentatur. Quia nec tota Societas formaliter (ut sic dicam) et per seipsam potest illum designare, nec supponitur aliqua alia Congregatio vel persona, cui Societas hoc munus commiserit ; maxime enim esset ipsemet Præpositus Generalis ; nullibi autem legimus hoc munus illi esse commissum. Poterit autem, ut existimo (quamvis in Constitutionibus expresse non legatur), cum necesse fuerit, substituere Admonitorem in casu aliquo necessitatis cum suffragiis Provincialium, sicut de Assistentibus dictum est ; atque ita declaratum est in tertia Congregatione, can. 19, et Congregatione quarta generali, can. 24 et 25.

5. *Tertia assertio : jurisdictio existens in Congregatione generali, dicenda simpliciter extraordinaria.* — Atque hæc sunt ad quæ proprie extenditur jurisdictio Societatis, prout ab ipsamet in Congregatione generali existente immediate exerceri solet et debet. An vero ad alios etiam actus ampliari possit, paulo post a n. 8 videbimus. Quamvis autem hæc jurisdictio Congregationis ordinaria sit, prout ordinaria a delegata distinguitur, potest tamen dici extraordinaria, prout distinguitur ab ea

qua ordinarie et continue regitur Societas; quod enim illa jurisdictio non sit delegata, certum est; tum quia convenit illi ex certa et statuta lege a Pontificibus confirmata, et ex vi sui muneris : tum etiam a posteriori, quia potest illam delegare et committere, imo etiam tanquam ordinariam conferre. Extraordinariam autem eam voco, quia non pertinet ad ordinarium regimen Societatis, neque ad perfectionem et integritatem ejus, ut Congregatio generalis actu semper existat, neque ut ab ea immediate manet ordinarius influxus suæ jurisdictionis Societati necessariæ; sed solum in casibus necessariis congreganda est, qui extraordinarii dici possunt. Hæc autem jurisdictio actu non existit, nisi pro tempore pro quo generalis Congregatio actu existit, et ideo extraordinaria appellari potest.

6. *Quarta assertio. in Generali residet simpliciter suprema jurisdictio.* — Hinc ergo concluditur quarto supremam jurisdictionem Societatis ordinariam utroque modo esse solum in Præposito generali; nam in illo est ex vi sui muneris, et ex vi legis; et ordinarius influxus, quo universa Societas regitur, ab ipso manat vel immediate, vel cum dependentia ab ipso; hoc constat ex Bullis et Constitutionibus. Nam in prima Bulla confirmationis instituti, a Paulo III edita, statim in principio dicitur : *Cujusque gradus judicium et officiorum discretio ac distributio tota sit in manu Præpositi.* Et infra : *Jubendi autem jus totum penes Præpositum erit.* Et idem repetitur in Bulla prima Julii III, et additur : *Prout in Constitutionibus explicatur.* Et in eisdem Bullis dicitur habere Præpositum omnimodam gubernationem, seu superintendentiam super collegia et scholares. Quæ omnia a posterioribus Pontificibus, præsertim Gregorio XIII, et confirmata et aucta sunt. Explicatur autem late hæc potestas per suos actus, in nona parte Constitutionum, c. 3, ubi primum ei tribuitur potestas admittendi et dimittendi personas Societatis; item mittendi illas ad varia loca, vel ministeria, vel ab eis revocare; item providere Rectores et Officiales per quos collegia et universitates administret ac regat, tam in spiritualibus et litterariis, quam in omnibus temporalibus bonis, quæ ad collegia spectant. Idemque de domibus probationis et professis intelligendum est, et de Provincialibus, quorum creatio illi etiam committitur. Apud illum etiam esse dicitur per se ac primario potestas dispensandi, et usus facultatum omnium a Sede Apostolica concessarum Societati, ut lib. 9, c. 2, a n. 2, vidimus; ac potestas etiam corrigendi et puniendi cum opus fuerit, ac denique cætera omnia, quæ ad universale regimen spectant, ut sunt acceptare collegia vel domus, vocare ad Congregationem generalem, quando ipso vivente congregari opus est, et, quod amplius est, Vicarium etiam Generalem sibi post mortem substituere, qui Societatem ad Generalem eligendum convocet, eamque regat donec Generalis eligatur, ut habetur in octava parte Constitutionum, c. 4, § 1. Quod illi etiam peculiariter commendatum est in Congregatione quarta generali, cap. 18. Cur autem tam ampla potestas ei data sit, et an ita fieri expediens fuerit, in superioribus satis declaratum est, c. 1, a n. 7.

Quæstiuncula prima circa dictam potestatem Societatis.

7. *Arguitur Præpositum habere jurisdictionem immediate a Congregatione generali.* — *Arguitur habere a Pontifice.* — Quæri vero hic potest an Generalis habeat hanc jurisdictionem suam immediate a Summo Pontifice, vel a Congregatione generali; hoc enim posterius ex eo videtur colligi, quod Generalis a Congregatione eligitur; ergo, sicut ab illa habet esse, ita et potestatem; imo totum esse Generalis, ut Generalis est, in potestate seu jurisdictione consistit. In contrarium autem est, quia recte intelligi potest Congregationem solum designare personas, Pontificem autem immediate atque ipso jure conferre dignitatem et potestatem, ad similitudinem videlicet electionis Pontificis. Quod autem ita fiat, videtur colligi ex Bullis Pontificiis, præsertim ex Bulla 5 Pauli III, ubi sic ait : *Nos ejusdem ordinis supplicationibus inclinati sibi, ut Præpositus generalis dictæ Societatis pro tempore existens, cum primum juxta Constitutiones ejusdem Societatis electus fuerit, eo ipso verus ipsius religionis generalis Præpositus, cum libera, generali et omnimoda cura et administratione omnium et singulorum ad felix regimen, et prosperam directionem dictæ Societatis spectantium, sit, et esse censeatur,* etc., *concedimus.* Ergo ipsemet Pontifex est qui jurisdictionem et potestatem concedit personæ a Societate designatæ. Et Gregorius XIII, in suis Bullis plures facultates directe ipsi Præposito concedit; specialiter vero in Bulla de usu facultatum, anno 1575 concessa, declarare videtur omnes gratias, et facultates, et Indulta *concessa, seu in posterum concedenda, prædicto et pro tempore existenti Præposito generali So-*

cietatis hujusmodi concessa esse. Ergo non Societas, sed Pontifex confert illi immediatam jurisdictionem; nam hæc per talia privilegia et Indulta datur.

Quæstiuncula secunda.

8. *Arguitur non posse Congregationem limitare potestatem Generalis.—Arguitur posse.* — Secundo interrogabit aliquis, an possit generalis Congregatio potestatem Generalis restringere, seu (quod idem est) ex parte auferre. Nam si vera est posterior pars, quam modo suadebamus, videtur sequi non posse, quia ipsa non dat ei jurisdictionem; ergo nec auferre aut limitare potest. Confirmatur exemplo a simili de Summo Pontifice, qui, licet eligatur a Congregatione Cardinalium, imo, licet eligeretur a Concilio generali, potestas ejus non potest ab electoribus limitari nec diminui, etiam in re minima; quia ipsi non conferunt potestatem, sed tantum designant personam; ergo similiter, etc. In contrarium autem est, quia Congregatio manet superior Generali electo; ergo potestas Generalis semper manet pendens a Congregatione; nam hoc postulat debita subordinatio inferioris ad superiorem; et in hoc multum deficit exemplum adductum, ut c. 1, n. 14, dicebam; quia Pontifex semper manet supra omnem Congregationem ipsum eligentem. Confirmatur, nam generalis Congregatio habet potestatem faciendi perpetua statuta, et mutandi Constitutiones, ut supra, n. 3, ex Bullis Pontificiis, et ipsis Constitutionibus ostensum est; ergo etiam habet potestatem immutandi potestatem Generalis, sive augendo, sive minuendo illam. Patet consequentia, quia ille non habet hanc suam potestatem sine adminiculo Constitutionum, quia recipit illam secundum Constitutiones, et ideo non potest, verbi gratia, dissolvere collegium, quia Constitutiones negant illi hanc potestatem, potest vero acceptare illud, quia eædem Constitutiones concedunt; ergo Congregatio, quæ potest has Constitutiones immutare, potest etiam immutare potestatem quæ ex illis pendet.

Quæstiuncula tertia.

9. *Arguitur pro parte affirmativa. — Agitur pro negativa.* — His annexa est tertia interrogatio, an, scilicet, Congregatio generalis, quamdiu durat, possit per seipsam immediate efficere omnes actus jurisdictionis quos Generalis potest exercere. Pars enim affirmans suaderi potest, quia Congregatio supra Generalem est; ergo potest per se efficere quidquid per Generalem potest. Consequentia in his causis subordinatis bona est; ideo enim potest Provincialis, quidquid Præpositus localis; et Generalis, quidquid Provincialis. Item quia Generalis habet suam potestatem a Congregatione generali; ergo quidquid per illam jurisdictionem ipse potest, a fortiori poterit Congregatio per se ipsam. In contrarium autem est, quia sequeretur posse Congregationem generalem per se eligere Provinciales omnes, et alia similia facere, quæ sunt valde aliena ab hoc instituto. Item quia in ipsis Constitutionibus et Bullis Pontificiis determinantur et limitantur ea, quæ Congregatio generalis per se potest præstare, tam quoad electiones, quam quoad leges ferendas, et alios actus jurisdictionis; ergo nihil aliud potest Congregatio per seipsam immediate exequi.

Resolutio primæ quæstiunculæ n. 7.

10. *Posterior pars declaratur.* — Difficultas præcipua in præsenti est in explicanda dependentia quam habet jurisdictio hæc, prout est in generali Præposito, ab illa quæ est in generali Congregatione, et e contrario; in qua dicendum censeo jurisdictionem Generalis, simpliciter loquendo, pendere a Societate ut legitime congregata in unum corpus, et non e converso. Hoc posterius evidenter probatur ex dictis; quia Congregatio generalis est simpliciter superior, et quia Generalis in nulla re potest minuere potestatem talis Congregationis; solum ergo ab illo pendet in congregari, ut sic dicam, quia ad Generalem pertinet illam indicere, vel ad Vicarium Generalem, quando generalatus vacat, exceptis casibus in quibus hoc committitur Assistentibus vel Provincialibus ob Generalis defectus, ut constat ex nona et octava parte Constitutionum; postquam autem semel congregata est, ipsa habet simpliciter supremam jurisdictionem, independenter a suo Præposito, adeo ut nec dissolvi possit ex sola illius voluntate, sine consensu ejusdem Congregationis, ut declaratur in formula ejus, c. 7, n. 75.

11. *Ostenditur pars prior.* — Altera vero pars probatur sufficienter rationibus positis num. 8, secundo loco, in secunda dubitatione, seu quæstiuncula. Et ratio a priori est, quia Generalis habet suam jurisdictionem juxta Constitutiones; Constitutiones autem hanc jurisdictionem dant Congregationi generali, ut constat ex octava parte illarum, et ex nona, c. 4, et ex formula Congregationis generalis;

nam, licet in his locis verbis formalibus et expressis non explicetur hæc dependentia, tamen, eo ipso quod dicitur Congregationem esse simpliciter superiorem, sufficienter significatur. Maxime vero hæc dependentia ex eo colligitur, quod Congregatio generalis habet potestatem condendi decreta perpetua, ut constat ex octava parte Constitutionum, c. 7, et per ea decreta potest Constitutiones immutare, ut ex eodem loco colligitur, et ex Bullis confirmationis instituti Pauli III et Julii III, ex quibus colligitur, Constitutiones condere, ad generalem Congregationem pertinere; ejusdem autem est legem mutare cujus est condere, et quælibet Congregatio generalis æqualis auctoritatis et potestatis est cuicumque præcedenti. Denique Paulus III, in Bulla 2, expresse concedit Societati facultatem mutandi, alterandi, et in totum cassandi Constitutiones, tam hactenus factas, quam in posterum faciendas, juxta locorum ac temporum et rerum qualitatem et varietatem, ita ut postquam mutatæ, alteratæ, seu de novo conditæ fuerint, eo ipso Apostolica auctoritate confirmatæ censeantur. Cum ergo tota jurisdictio Præpositi generalis ex Constitutionibus pendeat, consequenter fit ut etiam pendeat a Congregatione generali.

12. *Quousque probent adducta in num. 7, in secundo loco. — In rigore verius quod primo loco probatur.* — Hoc ergo posito, quod ad rem spectat, solum videtur in prima interrogatione posse relinqui ambiguitatem de modo loquendi; parum enim refert quod dicamus hanc potestatem dari immediate ipsi Generali a Summo Pontifice, dummodo fateamur datam esse cum prædicta dependentia a Congregatione generali. Deserviet autem ille modus loquendi ad explicandum facilius verissimum proloquium in Societate, ac Constitutionibus consentaneum, nimirum, Generalem habere omnem potestatem Societati concessam a Summis Pontificibus, tam communi quam speciali jure, et tam directe per propria privilegia, quam indirecte per communicationem aliorum, his tantum actibus seu rebus exceptis, quæ per Constitutiones seu decreta Congregationum generalium illi prohibita sunt; non tamen id proloquium pendet ex illo principio, seu loquendi modo, unde in rigore fortasse verius est jurisdictionem hanc immediate fuisse communicatam Societati a Summo Pontifice; et per Societatem, in Congregatione generali existentem, transferri in Præpositum generalem; nam hic est melior ordo providentiæ, ut influxus capitis veniat ad inferiorem Prælatum per medium. Congregatio autem generalis revera est medium inter Pontificem et Præpositum. Deinde, quia Pontifex per se solum intendit dare huic religioni sufficientem jurisdictionem et potestatem, qua se possit gubernare; applicationem autem hujus potestatis ad hanc vel illam personam, imo etiam ad hunc vel illum modum regiminis, ipsi Societati commisit; ergo. Denique nunquam Pontifex contulit hanc potestatem B. Ignatio, sicut Christus contulit Petro ecclesiasticam potestatem; sed tradidit Societati.

13. *Data similitudo de electione Pontificis non valet. — Nec adducta ex Bullis Pauli et Gregorii cogunt. — Optimus locus Constitutionum pro parte in rigore veriore.* — Non est ergo similitudo quærenda inter utramque concessionem, et consequenter neque inter electionem Pontificis et Generalis, ut in utraque scilicet tantum fiat designatio personæ; nam de Pontifice est longe alia ratio, siquidem ejus potestas altiori modo descendit immediate ab ipso Christo, omnino independenter ab hominibus, in præsenti autem jurisdictio immediate communicatur per homines, et non solum pendet a Papa, sed etiam suo modo a Societate, ut declaratum est. Recte ergo dicitur Generales habere hanc potestatem proxime a Societate, nec Paulus III in citatis verbis aliud significat, sed confirmat et approbat institutionem Societatis quoad hanc partem, et ratam habet Generalis electionem cum omni potestate quam illi Societas concedit. Et simili modo intelligo verba Gregorii; loquitur enim ex suppositione, quod Generalis a Societate creatur cum suprema potestate; nam eodem modo vult intelligi omnem facultatem illi esse concessam, et per illum dimanare ad alios; non enim dubito quin Societas ipsa in Congregatione generali existens habeat per se ipsam usum facultatum et privilegiorum, et possit immediate illum concedere aliquibus, si judicaverit expediens. Neque enim Gregorius intendit hoc jus Societatis immutare, nec superioritatem Congregationis generalis minuere; non ergo nominat Præpositum generalem ad excludendam Societatem, quam alias sæpe conjungit, et primo loco ponit, sed ad excludendum ab inferioribus liberum usum talium facultatum, absque Præpositi licentia. Quia enim ordinarium regimen Societatis est per generalem Præpositum, per Congregationem autem generalem raro et extraordinarie fit, ut n. 5 asseruimus, ideo in concessioni-

bus seu privilegiis harum facultatum, generalis Præpositi, tanquam supremi Prælati, mentio fit; semper tamen intelligendum est concessionem fieri cum subordinatione Præpositi generalis ad Congregationem generalem, quam Societas profitetur, juxta decimam partem Constitutionum, § 8, et nona parte Constitutionum, c. 3, § 10. Ubi de Generali sic dicitur: *Ejus erit uti facultatibus a Sede Apostolica Societati concessis*, etc., in quibus verbis plane significatur concessiones Sedis Apostolicæ Societati immediate fieri; ipsam vero Societatem potestatem transferre in Præpositum, ut per eum ad reliquos inferiores officiales derivetur, juxta octavam partem earumdem Constitutionum, c. 1, § 6.

Resolutio secundæ quæstionis in n. 8.

14. *Pars affirmativa quæstiunculæ simpliciter vera, et quomodo. — Modus alter bipartitus pro eadem parte affirmativa.* — Ad secundam interrogationem respondetur, per nova decreta, et mutando priores Constitutiones, loquendoque de absoluta potestate, non esse dubium quin possit Congregatio generalis restringere potestatem et jurisdictionem Præpositi, ut probant superius adducta, et quæ modo diximus de emanatione hujus jurisdictionis a Summo Pontifice in Præpositum per Societatem. Quamvis autem hæc potestas absolute non desit, usus ejus rarus esse poterit, et cum magna moderatione, nam mutatio Constitutionum rara esse debet, et nonnisi ex magnis et urgentibus causis, præsertim in re adeo gravi, et quasi substantiali, ut est potestas generalis Præpositi. Aliter etiam posset intelligi hæc restrictio solum de facto circa talem personam, restringendo illius potestatem, quamvis non condatur jus novum, nec fiat mutatio in ipso munere secundum se, et hoc videtur habere majorem invidiam, propter injuriam talis personæ; et ideo adverti potest dupliciter hoc posse fieri, scilicet, vel ante electionem Generalis, vel vivente Generali semel jam absolute et cum integra potestate creato. Priori modo posset facilius fieri, ut si ad sumendam experientiam alterius regiminis, quoad aliquam potestatem, vel actum ejus, vel ob aliquam temporalem causam urgentem, Societas ante electionem Generalis statuerit, ut pro hac vice Generalis electus non haberet talem vel talem potestatem; nam, sicut Societas potest absolute mutare Constitutionem aliquam in tali materia, ita potest pro aliquo tempore vel occasione illam suspendere, vel quasi in illa dispensare. Posteriori autem modo id regulariter fieri non poterit, nisi interveniente magna causa, quæ vix erit sine culpa ex parte ipsius Præpositi, vel ob impotentiam ex nimia senectute, aut ægritudine, vel alia simili causa exorta; in his enim casibus Constitutiones ipsæ satis declarant; quantam in hoc potestatem habeat Congregatio, nona parte Constitutionum, c. 4, § 6. Extra hos vero casus cum Generalis electus habeat jus acquisitum, sicut non potest sine causa privari prælatione ipsa, ita nec integra et debita potestate illius; quod si ad bonum commune pertinuerit pro aliquo tempore non uti aliqua potestate, generalis Congregatio poterit Præposito injungere, et ipse tenebitur consentire.

Resolutio tertiæ quæstiunculæ in n. 9.

15. *Prima pars resolutionis affirmans, quoad absolutam potestatem.* — Ad tertium punctum responsio clara est ex dictis; si enim spectemus nudam potestatem, non deest in in Congregatione generali ad efficiendum per se et immediate alios actus jurisdictionis, seu provisiones aut electiones ad officia, sive per legem statuendo, ut aliquid hujusmodi deinceps pertineat ad Congregationem generalem, præter ea quæ nunc per se solet efficere, sive in casu aliquo particulari dispensando, seu aliquem de facto exequendo, juxta occurrentes occasiones. Quod plane sequitur ex dictis, et ex suprema potestate Congregationis, et nullum manet incommodum. Et potest confirmari ex quodam decreto primæ Congregationis generalis, n. 32, quod sic habet: *Non licet Præposito generali* (durante, scilicet Congregatione generali) *mutare hujusmodi officiales, qui ab ipso Generali creantur* (id est, Provinciales, Rectores, etc.), *usque ad dissolutionem Congregationis, nisi eidem Congregationi aliquem esse mutandum videretur.* Ex quo decreto fere confirmantur omnia dicta; nam in illo quodammodo limitatur potestas Præpositi, nam antea non erat illi prohibitum ex vi Constitutionum mutare hujusmodi officiales. Idem ergo fieri posset a Congregatione in aliis rebus, si expediret.

16. *Secunda pars negans quoad usum talis potestatis.*—Quamvis autem potestas, absolute loquendo, non desit, nihilominus in usu hujus potestatis ordinarie servandum est quod in Constitutionibus est præscriptum, quia non datur potestas in perturbationem, sed in ædificationem, et credendum est Congregationem

non esse abusuram sua potestate, ad mutationem aliquam faciendam in instituto, vel in usu ejus, sed semper rationem majoris boni habituram. Unde intelligitur quomodo assignentur in Bullis vel Constitutionibus quidam peculiares actus Congregationi generali; ideo enim id fit, quia tales actus a sola Congregatione fieri possunt, non vero quia illos tantum possit ipsa efficere, nam quamdiu durat, plures jurisdictionis actus exercere potest; prudentiæ autem illius est, non se intromittere, neque immorari in aliis, nisi evidens necessitas, vel utilitas id postularet, et ideo considerando ordinarium usum, dixi supra, in n. 3, potestatem Congregationis non esse maximam extensive, quia jurisdictio Præpositi ordinarie circa plura versatur.

CAPUT V.

DE POTESTATE JURISDICTIONIS INFRA SUPREMAM.

1. Quod attinet ad inferiores Prælatos sub Generali, dicendum primo est illos participare hanc jurisdictionem et potestatem majorem vel minorem, pro ratione sui muneris, et juxta distributionem, seu communicationem a Præposito generali manantem; ita statuitur in octava parte Constitutionum, c. 1, § 6, ubi de Generali dicitur: *Suo fungetur officio erga omnia membra Societatis, capitis videlicet, a quo in illam influxus ad præfixum sibi finem necessarius descendat; et sic a generali Præposito ut a capite universo facultas Provincialium egrediatur, ac per eos ad locales, per hos autem ad singulares personas descendat.* Et in nona parte, cap. 3, § 3, de eodem dicitur: *Poterit eam facultatem eisdem, scilicet Rectoribus, communicare, quam senserit in Domino convenire.* Et § 7: *Præpositi Provinciales aut locales et Rectores, et alii ejus commissarii eam partem hujus facultatis habebunt, quam ipsis Generalis communicaverit.* Idem § 16, et sæpe alias; quæ omnia in Bullis Pontificiis approbata sunt. Ratio autem hujus assertionis ea est, quæ in ipsis Constitutionibus insinuatur. Nam imprimis necessarium est ut Prælati suam jurisdictionem habeant, sine qua propria munera exercere non possunt; modus autem perfectior et aptior ad majorem unionem religionis, et ad perfectiorem obedientiam, est, ut inferiores Prælati habeant illam a suis Superioribus, et dependentem ab illis, et quia non debet esse in omnibus æqualis, sed major in majoribus Prælatis, ideo recte uniuscujusque mensura a Superiore præscribitur.

2. *Objectio.*— Una vero superest difficultas, quia sequitur, in Prælatis Societatis infra Generalem constitutis, non esse certam ac definitam jurisdictionem, sed arbitrariam, juxta voluntatem Generalis; consequens videtur absurdum, tum quia sequitur Provinciales et Rectores non habere jurisdictionem ordinariam, sed tantum delegatam; atque ita non esse veros Prælatos, nec posse subdelegare, nisi quatenus hoc est in commissione sibi facta expressum. Sequela patet, quia jurisdictio, quæ non obtinetur ex præscripta lege, non est ordinaria, juxta glossam, in cap. *Cum ab Ecclesiarum*, de Officio ordinarii, verb. *Ecclesiastica sententia*, addita doctrina Innocentii ibidem, num. 1. Tum etiam quia res adeo gravis non videtur committenda arbitrio et voluntati alicujus, quia potest esse occasio dissensionum et acceptionum personarum, et frequentium mutationum in regimine, quod debet esse stabile et certum. Et confirmatur, nam ex dicta assertione sequitur Provinciales et Rectores Societatis nihil posse, nisi quod eis expresse concessum est, et consequenter si occurrat casus eis quidem non expresse concessus, neque etiam denegatus, sed omissus, non habere jurisdictionem in illo, sed debere ad Generalem recurrere. Consequens autem durum est, nam et est præter communem consuetudinem talium Prælatorum, et est nimia restrictio perplexitatibus et difficultatibus exposita; convenientius enim videtur, ut quidquid eis non prohibetur, censeatur concessum, nam facilius est præscribere quæ prohibentur, quam quæ conceduntur, cum infinita varietas rerum et casuum in hujusmodi gubernatione possit occurrere.

3. *Refellitur objectio probando dictos Prælatos habere ordinariam jurisdictionem in substantia, licet non in quantitate.*— Respondetur imprimis certum esse Provinciales et Præpositos locales, seu Rectores Societatis habere jurisdictionem ordinariam, et non tantum delegatam. Probatur, quia sunt ordinarii pastores ac veri Prælati, ut constat ex jure communi religionum, supra adducto in tract. 8, quod Societati commune est quoad hanc partem. Item patet ex Constitutionibus, in quibus hæc munera vocantur prælationes et dignitates Societatis, et hæc intelliguntur comprehendi in voto quod professi emittunt, non prætendendi prælationem, aut dignitatem in Societate, decima parte Constitutionum, § 6, de

qua re lib. 6, c. 7, a n. 13. Non est autem vera prælatio, nisi jurisdictionem habeat ordinariam. In hac porro jurisdictione duo considerari possunt, scilicet, substantia ejus, ut sic dicam, et quantitas : simpliciter ergo habere jurisdictionem intrinsecum est his muneribus, et hoc satis est ut talis jurisdictio ordinaria sit. Unde non solum non potest Generalis tollere a Provinciali vel Rectore jurisdictionem absolute: imo hoc repugnantiam involvit, quia de intrinseca ratione talium munerum est jurisdictio : verum etiam nec potest facere ut Societas sine propriis Provincialibus et Prælatis localibus gubernetur, quia hoc pertinet ad primariam institutionem hujus religionis, quam ipse immutare non potest. Solum ergo quoad quantitatem seu extensionem jurisdictionis pendent hi Prælati a Generali, quod non repugnat ordinariæ jurisdictioni ; nam hoc fere modo pendent Episcopi a Papa, et multo magis Legati, qui tamen ordinariam jurisdictionem habent ; unde etiam in quarta Congregatione generali, decr. 28, sancitum legimus posse P. Generalem delegare vice-præpositum domus Romanæ, cum ordinaria potestate.

4. *Imo quoad aliquam quantitatem illam habent.* — Sed in hoc etiam addendum est, aliquam esse quantitatem hujus jurisdictionis, ex natura rei necessario conjunctam cum tali munere, ut est illa sine qua moraliter ac debito modo fieri non potest. Deinde unusquisque ex his Prælatis habet in Societate proprias regulas et Constitutiones ad illum pertinentes, in quibus potestas suo muneri attributa declaratur, et illa censeri debet potestas ordinaria, quia jam est certa lege præscripta, et adjuncta tali muneri. Similiter in Compendio privilegiorum declaratæ sunt facultates omnes ad dispensandum, vel absolvendum, vel ad alias gratias concedendas illis commissæ, ut in officio Provincialis adnotatur, regula 8, et in officio Præpositi, reg. 13, et Rectoris, 12. Quod si præter has voluerit Generalis plures potestates concedere, vel omnibus, vel aliquibus Prælatis inferioribus, illæ revera erunt tantum delegatæ.

5. *Ad objectionem in num. 2. formaliter respondetur.* — Ad difficultatem ergo respondetur jurisdictionem horum Prælatorum dupliciter dici posse arbitrariam respectu Generalis: uno modo, quia non est certa lege definita ac debita, vel quia sine causa auferri potest, etiam quantum ad eam partem quæ ex vi muneris comparatur ; et sic falsum est, ut patet ex dictis ; unde responsio in forma erit negando in hoc sensu primam sequelam. Secundo dici potest arbitraria, quia semper pendet ex voluntate Generalis, qui ex causa potest illam restringere, et ex gratia potest illam augere ; et hoc est quod Constitutiones intendunt ; et inde non fit talem jurisdictionem non esse ordinariam, ut declaratum est. Neque hoc habet ullum inconveniens, sed ad debitam subordinationem expedit ; nec propterea timeri possunt frequentes aut indebitæ mutationes, cum ea, quæ ad ordinarium regimen necessaria sunt, certis legibus sint definita, quæ non facile, nec sine gravi causa mutari debent. Quæ vero extraordinaria sunt, vel ad specialem favorem pertinent, ratio postulat ut pendeant ex suprema potestate gubernatoris.

6. *Ad confirmationem ibidem.* — Ad ultimam confirmationem, fatemur in Societate ad cognoscendam uniuscujusque Prælati facultatem, utendum potius esse affirmativa quam negativa regula, id est, id unumquemque posse quod sibi est concessum, non vero quidquid sibi non est prohibitum : unde in citatis regulis Præpositi et Rectoris dicitur : *Quas habeat facultates, partim ex his quæ ipsi in his regulis conceduntur, partim ex compendio facultatum Societatis intelligat, ut in iis, quas non habet, sciat ad Superiorem recurrere.* Neque hinc sequi potest aliqua perplexitas vel difficultas ; quin potius unicuique magis clara et nota erit potestas quam habet, et alioquin potestas ipsa satis est ampla, et facultates non dantur ad singulares casus, sed per generales regulas sufficientes ; et specialiter in regulis Provincialis, n. 7, et cum proportione in regulis Præpositi, num. 11, et Rectoris, num. 10, advertitur, ubi necessaria fuerit dispensatio Constitutionum, in gravioribus casibus recurrendum esse ad superiorem Prælatum, quod est juri communi consentaneum, c. fin, de Officio Archipresbyt., adjuncta gloss., verb. *Referat*, et cap. *Majores*, de Baptismo. Et nihilominus additur ut, si absque gravi incommodo non possit Generalis responsum expectari, possit Provincialis dispensare, et postea rationem totius rei reddere Generali, idemque cum proportione de inferioribus respectu Provincialis ; et ita omnibus incommodis sufficienter est provisum.

7. *Secunda assertio bimembris.* — *Primum membrum ostenditur.* — *Erronea sententia circa primum membrum assertionis infringitur.* — Secundo dicendum est potestatem hanc Prælatorum Societatis extendi ad omnes religiosos ejus, et ad omnes actus, seu materias

ad quas religiosa jurisdictio, sive communi jure, sive per privilegia communia aut specialia hactenus concessa, extenditur. Prior pars quoad professos, sive quatuor, sive trium votorum, extra controversiam est; quoad reliquos vero religiosos, qui per simplicia tantum vota incorporati sunt, fuit in dubium revocata, ut latius dictum est, lib. 3, a principio usque ad cap. 4; existimarunt enim aliqui, jurisdictionem religiosam fundari necessario in professione per vota solemnia, et ideo dixerunt Societatem nullum in eos jus habere, nec Pontificem ex vi votorum hujusmodi potuisse illud conferre, ac proinde Ordinariorum jurisdictioni subditos existere; ita refert Gregorius XIII, Pontifex, in Constitutione *Ascendente Domino*. Verumtamen, quatenus hæc sententia potestatem Pontifici negat, est error in fide; quia certum est Pontificem posse sub protectione et jurisdictione sua suscipere quamlibet personam Deo specialiter consecratam, modo ab Apostolica Sede approbato. Item alias non potuisset Pontifex eximere clericos tantum per primam tonsuram initiatos, quia illa cæremonia tantum est per Ecclesiam instituta. Item non potuisset privilegium canonis vel fori ad novitios extendere, quæ omnia et similia sunt contra receptum usum Ecclesiæ, et contra supremam potestatem quam Pontifex habet in ordine ad spiritualia.

8. *Ostenditur veritas opposita ex Pontificibus.* — *Confirmatur.* — Quatenus vero illa sententia de facto loquitur, aut procedit ex prædicto errore, aut ex clara ignorantia juris proprii Societatis, de quo sine illius notitia loqui non deberet. Itaque expressæ sunt in hoc concessiones, et declarationes Pontificum Pauli III, Julii III, Pii V, et Gregorii XIII ac Gregorii XIV, qui dum Societatem eximunt, et sub protectione sua illam specialiter suscipiunt, de tota Societate loquuntur, ut omnes suos ac veros religiosos complectitur, ceu ex illis constat. Unde interdum de *sociis*, interdum de his *qui sub obedientia Præpositi militant*, interdum denique *de religiosis Societatis* loquuntur; ergo extendunt hanc jurisdictionem ad omnes etiam scholares, quia illi sunt veri religiosi, ut supra est ostensum, veraque membra Societatis. Confirmatur, quia quicumque ex his religiosis, si apostatet a Societate, potest ab eadem compelli, tum per censuras, tum per violentam detentionem et incarcerationem, ut constat ex eisdem Bullis, præsertim Pauli III, et Gregorii XIII ac Pii V, nec solum per sola specialia privilegia Societatis, sed etiam per alia concessa mendicantibus, circa suos religiosos professos, potest illos cogere et punire juxta concessionem et communicationem Societati factam a Pio V, cum speciali declaratione, quod ad omnes etiam scholares extendatur. Quæ omnia et alia in Compendio Societatis, verb. *Apostata*, late referuntur. Comprehenduntur ergo hi omnes sub jurisdictione Societatis.

9. *Quousque hoc primum membrum assertionis procedat de novitiis.* — Dicendum vero supererat de novitiis, sed de his eadem est ratio Societatis quæ aliarum religionum; non enim habet in illos propriam jurisdictionem involuntariam (ut vocant), id est, directivam, qua possit eos specialiter obligare in conscientia, vel coactivam, qua possit eos simpliciter repugnantes cogere, quia obedientiam non voverunt, vel si fortasse eam particulari affectu promiserunt, Societas illam non acceptavit, neque illos sibi incorporavit. Quoad jurisdictionem autem voluntariam subduntur aliquo modo Societati, et sunt capaces gratiarum spiritualium, quas Præpositus generalis secundum concessionem Sedis Apostolicæ potest in Societate concedere, ut dicitur in quinta parte Constitutionum, cap. 1, lit. A, existimoque, quoties in Bullis, seu privilegiis fit concessio in ordine ad omnes qui sub obedientia Societatis vivunt, comprehendi etiam novitios; cujus exemplum clarum est in Bulla ultima Pauli III, de gratiis et facultatibus, et habetur etiam in Compendio, verbo *Dispensatio*, § 1. Et ratio est, quia etiam novitii vivunt proprie sub obedientia Societatis, etiamsi non sub obligatione voti, præsertim cum favores ampliandi sint, ut de reservatis quoad novitios, tract. 8, l. 2, c. 17, a n. 11, satis dictum est.

10. *Secundum membrum assertionis declaratur.* — *Limitatio proxime dictorum.* — Altera pars assertionis certa est. Nam imprimis Prælati Societatis habent omnem potestatem quasi Episcopalem, quam habent cæteri Prælati religionum in utroque foro; imo per se possunt quidquid Episcopi possunt in clericos et laicos sibi subjectos, tam quoad facultatem absolvendi et dispensandi in regularitatibus, de quibus in Concilio Tridentino, sess. 24, c. 6, quam alias quascumque facultates, ut habetur in Compendio Societatis, verbo *Prælati*, § 3, quamvis hanc gratiam non participent inferiores Prælati, nisi juxta concessionem Generalis; nunc autem indefinite de Prælatis loquimur. Deinde per communicationem facultatum et gratiarum, factam a Pio V, possun

Prælati Societatis æque principaliter quidquid possunt Prælati mendicantium per sua propria privilegia, vel per communicationem aliorum, ut in Compendio Societatis late continetur, verbo *Communicatio*, § 2 et sequentibus, et specialiter § 5 declaratur hanc communicationem etiam novitiis fieri posse ; quod intelligitur quoad gratiarum concessionem, non quoad rigorosam jurisdictionem, ut jam diximus. Denique similem generalem concessionem fecit Societati Gregorius XIV, his verbis : *Quin etiam omnes facultates, omnemque jurisdictionem quoad subditorum punitionem et correctionem pertinet, quibuscumque ordinibus eorumque Generalibus hactenus concessas, non ad instar, sed æque principaliter ipsi Societati ejusque Præposito generali concedimus et elargimur.* Præter hæc habet Societas plures facultates sibi specialiter factas, ut ex ejus Bullis, et Compendio privilegiorum constat; potestas autem per eas collata præcipue residet in Præposito generali, per quem inferioribus Prælatis communicatur. Est ergo in Societate et in Prælatis ejus respective tota potestas et jurisdictio, quæ in religioso statu invenitur, et secundum ordinarium modum Pontificiæ providentiæ inveniri potest ; semper tamen intelligendum est habere hanc jurisdictionem suo instituto accommodatam, nam Prælati ejus nihil contra institutum agere possunt (excepta justa dispensatione, quæ dici non potest contra institutum), et ideo quoad aliquos actus jurisdictionem non habent, quam fortasse habent aliæ religiones, ut ad dandam facultatem recipiendi eleemosynam pro spirituali ministerio, vel quippiam simile; sicut etiam e contrario aliqui sunt actus jurisdictionis huic instituto accommodati, qui in aliis religionibus non exercentur, ut est expellere aliquem votis expeditum.

11. *Unde sumatur quæ sint potestates Societatis in particulari.* — Non censeo autem necessarium explicare in particulari potestates omnes quas ratione hujus jurisdictionis Societas habet ; quia de his quæ generales sunt, vel in quibus cum aliis religionibus Societas communicat, in tract. 8, lib. 2, sufficienter tactæ sunt; quæ vero sunt propriæ, in Compendio Privilegiorum, et in Constitutionibus ac regulis sufficienter declarantur, et in sequentibus capitibus nonnulla attingemus, explicando magis in particulari usum hujus jurisdictionis; ex dictis etiam in lib. 1, c. 3, et latius, libro octavo, de mediis quibus Societas utitur ad profectum suorum subditorum, constat hanc jurisdictionem esse plenam in foro pœnitentiæ, et in foro etiam exteriori quoad potestatem directivam per leges et præcepta, et per coercivam quoad correctionem secundum regulam, etiam remota appellatione, et quoad potestatem dispensandi in his quæ necessaria sunt. Ac denique quoad alia multa, de quibus late in Bulla quinta Pauli III, secunda Julii III, tertia Pii V, et fere in omnibus Gregorii XIII. Supererat hoc loco dicendum de potestate administrativa bonorum temporalium; id tamen opportune factum est in tract. 8, qui est primus hujus voluminis, libro secundo, cap. vigesimo octavo.

CAPUT VI.

AN SOCIETATIS PRÆLATI, AD PARTICULARE SUBDITORUM REGIMEN, MERITO AB ILLIS EXIGANT RATIONEM CONSCIENTIÆ.

1. *De quibus agendum in reliquo libro.* — Post explicationem universalis regiminis in Societate, dicendum sequitur de particulari subditorum gubernatione, quod ad finem usque præsentis libri prosequemur. Id vero præcipue instituimus ad satisfaciendum difficultatibus quas aliqui objiciunt, quæ fortasse magis ex ignorantia facti quam juris procedunt, et ideo non descendam in particulari ad omnia quæ circa gubernandos subditos in Societate peraguntur, sed solum ad ea in quibus prædicta difficultas poterit inveniri. Quia vero ordinarium hoc regimen semper est secundum regulam, simul illius rationem reddemus ubi oportebit, et hujus occasione brevem quamdam notitiam totius regulæ in postremo capite summatim attingemus. Ut autem rem totam comprehendamus, nec tractata repetamus, tria breviter sunt, in quibus totum hoc particulare regimen consistit. Primum est receptio personarum. Secundum, conservatio earumdem et providentia circa illas. Tertium, dimissio earum, si necessaria fuerit. De primo membro satis dictum est a nobis in libro 2, et de tertio in lib. 3, cap. 9. Tantum igitur superest ut de secundo membro dicamus, circa quod duo necessaria ad hujusmodi gubernationem et providentiam distinguere oportet, juxta duplicem potestatem in Prælato necessariam, directivam et coercivam. Quædam enim pars regiminis consistit in debita directione per præcepta et consilia (ad quam rem etiam spectat conveniens distributio onerum et honorum); altera vero pars posita est in

debita correptione et justa punitione; de his ergo breviter dicendum est.

2. *Ratio dubitandi per dilemma.—Arguitur contra primum membrum dilemmatis. — Arguitur contra secundum membrum duplici incommodo. — Primum incommodum. — Alterum incommodum.*— Ut vero primæ parti satisfacere incipiamus, a ratione conscientiæ ordiemur. Per rationem autem conscientiæ intelligimus manifestationem status conscientiæ propriæ, quam subditus facit Superiori, ut ab eo intime cognoscatur, tam in moribus, quam in affectibus vel propensionibus suis; ex qua vocis interpretatione statim oritur dubitandi ratio, quia vel hæc manifestatio Superiori facienda est in confessione sacramentali, vel extra illam. Primum dici non potest, alias et obligarentur subditi ad confitendum Superiori, et confessio sacramentalis ordinaretur ad exteriorem gubernationem, quæ duo absurda sunt, et ideo supra ostendimus esse aliena ab instituto Societatis; secundum autem et videtur nimis durum subditis, et parum utile Prælatis ad gubernationem. Primum incommodum patet, quia aperire suos defectus et secreta cordis extra sigillum confessionis, difficillimum est, tum propter infamationem sui erga ipsummet Prælatum, tum propter periculum ne Prælatus id aliis manifestet, vel bono zelo, et non secundum scientiam, vel per negligentiam aliquam seu inadvertentiam, aut certe interdum per æmulationem, invidiam, vindictam, aut alium similem affectum; tum denique propter alia incommoda quibus exponitur subditus, ita se manifestando Prælatis suis, quia ob eam causam poterit, vel removeri ab officiis, vel loco mutari, vel aliis similibus modis male tractari, et ideo videtur hic habere locum consilium Chrysostomi, hom. 31 ad Hebr.: *Non dico tibi ut te prodas, neque apud alium accuses.* Et augetur prima difficultas seu incommodum, primo, quia si hæc manifestatio uni tantum Prælato esset facienda, et cum illo solo esset semper continuanda, saltem pro tempore vitæ ejus, esset res utcumque tolerabilis; tamen hoc in Societate non sufficit; quia hæc ratio conscientiæ non soli Generali reddenda est; imo pauci sunt qui in præsentia possint id facere: ab absentibus autem et per scriptum nec fit, nec ordinarie fieri expedit. Imo nec soli Provinciali fieri debet, quia non minus indigent illa notitia, qui proxime gubernant; oportebit ergo pluribus Superioribus se manifestare etiam pro eodem tempore. Augetur secundo idem incommodum, nam qui Superiores sunt, brevi tempore mutantur, et ipsi etiam subditi ab una domo in aliam facile transmutantur, atque ita necessarium erit unicuique subdito paulatim, seu successive, se manifestare plurimis Prælatis, et fortasse intra paucos annos se manifestare fere omnibus gravioribus patribus provinciæ, quod certe est asperum ac difficile. Deinde secundum incommodum declaratur, quia testimonium hominis in re propria non est tanta fide dignum, ut possit Prælatus in eo niti ad gubernandum subditum; aut enim debet illi credere, tam bene quam male de se loquenti, et sic facile poterit ab eo decipi, quia unusquisque bene de se sentit et loquitur; imo, licet non sentiat, frequentius dissimulat aut mentitur, vel saltem defectus extenuat, et bona exaggerat; vel Superior debet credere mala, et non bona, et in hoc injuriam faceret ipsis subditis, et vix posset eos commode gubernare, aut eis uti ad aliqua ministeria, quia de omnibus haberet minus bonam existimationem, quam par esset.

Quid circa rationem conscientiæ in Societate statutum sit.

3. *Declaratur primum punctum de professis, ac non professis.*— Circa præsentem difficultatem puncta quatuor explicanda sunt: primo, quid in hoc Societas observet secundum suam regulam; secundo, quam sit hoc consentaneum antiquitati religionis, et professioni perfectionis; tertio, ad quod secretum inde Prælatus obligetur; quarto denique ad quem finem et usum hæc notitia ordinetur, et a Superiori applicari possit; ex quibus etiam constabit quantum differat hæc ratio conscientiæ a confessione sacramentali, et solventur rationes dubitandi. Circa primum regula Societatis est, ut statim ab ipso ingressu omnes se aperiant Superiori, et deinceps in discursu vitæ, per certa et designata tempora, id prosequantur; hoc constat ex Examine, cap. 4, § 34, 35 et 36, in quorum primo sic dicitur: *Re in Domino considerata, visum nobis est in divinæ Majestatis conspectu, mirum in modum conferre, ut Superioribus subditi omnino perspecti sint, quo melius regi et gubernari, et per eos in viam Domini dirigi possint.* Deinde in 35 dicitur: *Præterea, quanto exactius Superiores res omnes internas et externas suorum noverint, tanto majori cum diligentia, amore et sollicitudine juvare eos, ipsorumque animas, a variis malis et periculis quæ i. pro-*

gressu possint accidere, conservare poterunt. Et infra: *Ut melius secundum Dei voluntatem hujusmodi missiones fiant, his et non illis mittendis, vel his ad hoc munus, illis vero ad alia, non solum refert valde, sed summopere, ut Superior plenam habeat notitiam propensionum ac motionum animi, et ad quos defectus vel peccata fuerint vel sint magis propensi et incitati, qui sub ejus cura sunt, ut, ejus rei habita ratione, melius ipsos dirigere possit, nec supra mensuram virium suarum in periculis, vel laboribus gravioribus, quam in Domino ferre suaviter possint, constituat.* Ex quibus rationibus in § 36 ita concluditur: *Ideo quicumque hanc Societatem in Domino sequi volet, et in eadem ad majorem Dei gloriam manere, priusquam ad primam probationem accedat, vel postquam ingressus fuerit, antequam generaliter examinetur, vel post examen, intra aliquot menses (si Superiori differendum videretur) sub sigillo confessionis, vel secreti, vel quacumque ratione ei placuerit, et ad majorem ipsius consolationem fuerit, debeat conscientiam suam magna cum humilitate, puritate et charitate manifestare, re nulla, qua dominum universorum offenderit, celata; et totius anteactæ vitæ rationem integram, vel certe rerum majoris momenti, Superiori, qui tunc fuerit Societatis, vel cui ex Præpositis, vel aliis ex inferioribus ille injungeret, prout magis convenire videretur, reddat; ut melius omnibus in Domino prospiciatur, ipseque magis in spiritu cum gratia uberiori ad majorem divinæ bonitatis gloriam proficiat.* Et § 38 additur, sexto quoque mense rationem hanc esse reddendam, incipiendo semper ab ultima quæ data fuerat, cui non dissimilis Constitutio reperitur in regula Monacharum D. Hieronymo attributa, c. 17; et § 39, additur, scholasticos, finitis studiis, rationem vitæ suæ reddituros, ab ultima, quam reddiderunt in domo, ubi ad studia missi sunt. Et de iisdem scholaribus additur in quarta parte, c. 10, § 5, Rectorem suum magnopere revereri ac venerari debere; et infra: *Nihil ei clausum, ne conscientiam quidem propriam, tenendo, quam ei aperire, ut in Examine dictum est, suis constitutis temporibus, et sæpius si causa id posceret, oportebit.* De professis autem et coadjutoribus formatis additur in dicto loco Examinis, c. 4, singulis annis reddituros esse hanc rationem conscientiæ, incipiendo semper ab ultima, vel crebrius, si Præposito videbitur; quod multum etiam commendatur in sexta parte, c. 1, § 2, addita etiam illa ratione: *Quo melius in via salutis et perfectionis se dirigant.* Et in nona parte, cap. 3, § 19, de Generali dicitur: *Cognoscat, quoad ejus fieri poterit, conscientias eorum, qui sub ejus obedientia sunt, ac præcipue Præpositorum Provincialium, et aliorum, quibus munera majoris momenti committit.* Denique de eadem re est egregius locus, tertia parte, c. 1, § 12, quem infra expendemus. Ex his ergo satis constat primum punctum, scilicet, quid in hac parte Societas observandum statuit, et ob quam causam, et quam fuerit cordi B. P. N. Ignatii insitum hoc medium. Propter quæ in Congregatione quinta generali, § 17, inter substantialia hujus instituti ponitur reddendam esse Superiori conscientiæ rationem.

Usum aperiendi conscientiam Superiori extra confessionem antiquissimum esse, et professioni perfectionis maxime consentaneum.

4. *Suadetur hoc punctum ex Patribus.* — Hunc autem fuisse spiritum antiquorum Patrum, et fundatorum religionum, ostendi facile potest. Nam imprimis Basilius, in reg. 26, ex fusioribus: *Debet* (inquit) *vicissim unusquisque eorum qui inferiores sunt, siquidem memorabilem ullam facere progressionem student, et ad perfectionem vitæ illius, quæ præceptis D. N. Jesu Christi est consentanea, pervenire, cum nullum animi sui motum apud seipsum celatum retinere, tum in sermone nihil non diligenti ante cura consideratum proferre, sed mentis suæ arcana aperire fratribus iis, quibus datum illud negotium sit, ut, adhibitis facilitate et misericordia, ægrotantes curent.* Et reg. 44, specialiter de his qui extra monasterium aliquo tempore peregrinati sunt, explicat, cum primum redeunt, perfectam rationem reddituros Prælato, non solum suarum actionum et sermonum, sed etiam cogitationum: *Ita enim* (inquit) *et attentiores esse assuescent, qui itineribus se dabunt, si de reddenda ratione solliciti sint; et nos, quamdiu abjuncti illi a nobis permaneant, neutiquam videbimur illorum vitæ curam negligere.* Ad idem facit reg. 46, et reg. 227, ex brevioribus, ubi adducit illud Isaiæ 5: *Væ qui sapientes estis in oculis vestris.* Præterea S. Benedictus, in c. 7 suæ regulæ, quintum humilitatis gradum esse dicit: *Si omnes cogitationes malas cordi suo advenientes, vel mala a se absconse commissa, per humilem confessionem Abbati non celaverit suo.* Et quamvis ibi Turrecremata de confessione sacramentali locum illum intelligere videatur, tamen, si quis consideret ipsummet S. Benedictum sacerdotem non

fuisse, et illo tempore Abbates ordinarie non fuisse presbyteros, facile intelliget Benedictum non imitare illud consilium ad sacramentalem confessionem. Et cap. quadragesimo sexto, defectus publicos in congregatione fratrum ait esse proponendos: *Si autem* (inquit) *peccati causa fuerit latens, tantum Abbati, aut spiritualibus senioribus patefaciat, qui scient curare vulnera, non detegere.* Et c. 49, omnia vult proponi Abbati, ut ex voluntate ejus fiant.

5. Præterea Cassianus, l. 4 de Institutis renunciantium, c. 9: *Ad quod* (inquit, id est ad veram humilitatem) *ut facile valeant pervenire, consequenter instituuntur nullas penitus cogitationes prurientes in corde perniciose celare, sed confestim ut exortæ fuerint, eas suo patefacere seniori.* Et infra, præter humilitatem maximam hujus exercitii, utilitatem esse dicit, quia hoc modo instruuntur religiosi, et armantur contra insidias diaboli; unde concludit: *Generale namque et evidens indicium diabolicæ cogitationis esse pronunciant, si eam seniori confundimur aperire.* Et c. 39, ponens decem signa veræ humilitatis: *Secundum est, si non solum actuum suorum, verum etiam cogitationum nihil suum celaverit seniorem.* At vero Moyses Abbas apud eumdem Cassianum, collat. 2, cap. 10, primo loco hoc indicium posuit, dicens: *Vera discretio non nisi vera humilitate conquiritur, cujus humilitatis hæc erit prima probatio, si universa non solum quæ agenda sunt, sed etiam quæ cogitantur, seniorum reserventur examini.* Et in discursu illius capitis egregie declarat, quantum momenti in hoc negotio sit ad vitandas dæmonum fraudes, et spiritualem vitam recte instituendam. Et cap. 11, exemplo et sententiis antiquorum id confirmans, concludit: *Et ideo semper seniorum summa cautione sunt sectanda vestigia; atque ad eos cuncta, quæ in nostris cordibus oriuntur, sublato confessionis velamine, deferenda.*

6. *Objectioni quæ fiet occurritur, et confirmatur adhuc ex Patribus institutum.* — In his autem Cassiani et aliorum Patrum sententiis observare licet, loqui fere semper de junioribus religiosis. Unde respondere potest aliquis, hæc intelligenda esse de novitiis, vel ad summum de novioribus, qui per se non possunt nec sciunt cogitationes et actiones suas moderari; regulam autem B. Ignatii duriorem esse, quæ hoc onus etiam professis, et quantumvis provectis toto vitæ tempore imponit. Verumtamen, licet hæc manifestatio quoad singulos motus et tentationes magis necessaria sit junioribus, tamen fidelis conscientiæ manifestatior proportionata personæ subditi, et voluntati Prælati, omnibus, ratione status sui, semper a Patribus necessaria judicata est, quia hæc non solum ordinatur ad instructionem propter vincendas tentationes, sed ad totum spirituale regimen animæ, cum perfecta obedientia et humilitate, et ad obtinendam a Deo majorem gratiam, mediante Superiore. Unde Esaias Abbas, tom. 2 Biblioth., oratione 8 (qui etiam videatur in orat. 6) in præceptis ad fratres qui cum ipso vivebant: *Aperi* (inquit) *cogitationes tuas patribus tuis, et gratia Dei proteget te.* Et S. Dorotheus, doctrina 5, a principio, exaggerat quam necessarium sit homini habere a quo regatur, nec sufficientem sibi existimari. Et inde postea concludit, necessarium esse religioso omnia occulta sua manifestare, ut a sapientiori instrui et regi possit. Et inferius refert exemplum vulgare de quodam Abbate, qui dæmonem vidit offerentem fratribus varias potiunculas, et solum unum invenit qui suam biberit; et postea intellexit causam esse, quia solus ille conscientiam suam spirituali patri occultabat: *Nam quisquis* (inquit) *illius præsentit insidias, accurrit illico et cogitationes suas quascumque latentes aperuit patri, et sic auxilium invenit in tempore tentationis, et hac de causa non potuit adversus eos iniquus insidiator. Infelicem illum unum invenit, qui seipsum regeret et instrueret.* Unde in Joanne Climaco, gradu 4, de Obedientia, intelligimus hunc fuisse morem antiquorum Patrum; refert enim se vidisse in monasterio quemdam monachum habentem libellum, in quo totam suam conscientiam scribebat, ut eam postea Prælato manifestaret, aitque illum fuisse morem reliquorum monachorum; quem morem etiam posteriores religiosos imitatos esse et imitari debere, sumimus ex S. Bonaventura, lib. de Sex alis Seraph., c. 7, satis post medium, tom. 2, ubi inter alia inquit: *Ad Prælatum pertinet conscientias singulorum agnoscere.* Et rationes indicans subdit: *Et de quibuslibet perplexitatibus expedire, pericula peccatorum prævidere et præcavere, monere fratres ut proficiant, corrigere corrigendum, elucidare dubia, informare singulos, qualiter officia sibi commissa congrue administrent, quo et fratribus, prout convenit, sufficiant, et conscientiam non offendant.* Et paulo antea dixerat hæc esse de substantia officii pastoralis. Ex quo dicto confirmare possumus quod in fine numeri 3

diximus, in Societate declaratum esse, hanc rationem conscientiæ esse de substantia instituti; quia si de substantia officii Rectoris est conscientias subditorum agnoscere, profecto de substantia subditi religiosi est, suam conscientiam Rectori manifestare; fieri enim humano modo non potest ut ille conscientiam agnoscat, nisi is eam manifestet. Ut enim dixit Augustinus, in tractatu de Ovibus, c. 9: *Neque enim homo pater tuus aut frater tuus intrare potest in conscientiam tuam, quam novit Deus.* Merito ergo regula hæc reddendi rationem conscientiæ ad substantiam instituti pertinere dicitur.

Ad quod secretum obligetur Superior Societatis in omnibus quæ illi in ratione conscientiæ manifestantur.

7. *Manifestatio conscientiæ de vita seculari ordinarie fit in confessione.* — Circa tertium, de secreto observando a Prælato in omnibus quæ per hanc conscientiæ rationem illi manifestantur, distinguere oportet quo in foro hujusmodi ratio reddatur. Nam in 4 cap. Examinis, de novitio in Societatem admittendo dicitur: *Priusquam ad primam probationem accedat, vel postquam ingressus fuerit, antequam generaliter examinetur, vel post examen, intra aliquot menses, si Superiori differendum videretur, sub sigillo confessionis, vel secreti, vel quacumque ratione ei placuerit, et ad majorem ipsius consolationem fuerit, debeat conscientiam suam magna cum humilitate, puritate et charitate manifestare.* Ergo hæc ratio conscientiæ dari potest in confessione sacramentali, quia non potest sub sigillo confessionis aliter committi; quantumcumque enim aliquis præmittat se dicere aliquid sub sigillo confessionis, nisi vere confiteatur sacramentaliter, et in ordine ad illam loquatur, non obligabit alterum sub sigillo, ut in tom. 4 secundæ partis ostendimus, ac docent plurimi relati a Sancio, lib. 3 de Matrimonio, disp. 13, num. 6; potest etiam hæc ratio extra confessionem reddi, et optio inter hos duos modos ipsi religioso committitur ex vi prædictorum verborum, et ob alia quæ n. 10 afferemus.

8. *Differentia prima inter manifestationem conscientiæ et confessionem.* — Secundo ergo suppono hanc conscientiæ rationem multum differre quoad materiam a confessione sacramentali; nam materia confessionis tantum sunt peccata ab homine commissa, hæc vero conscientiæ manifestatio multo plura includit; quia imprimis non tantum esse debet de malis, sed etiam de bonis, ut expresse monemur tertia parte Constitutionum, c. 1, § 12, ibi: *Nec solum defectus aperiant, sed etiam pœnitentias, vel mortificationes et devotiones, ac virtutes omnes,* etc. Quod etiam significavit Basilius regula 36, ex fusioribus, dicens: *Hoc enim modo fiet, ut et quod laude dignum sit in nobis confirmetur, et quod minus probandum, congruo remedio sanetur.* Supponit ergo utrumque manifestandum esse. Deinde idem colligitur ex aliis testimoniis n. 3 adductis, quatenus dicunt totam animam et conscientiam manifestandam esse; in conscientia enim non solum mala, sed etiam bona scripta manent; et ex fine hujus manifestationis id plane colligitur, ut statim dicam. Præterea ex malis non solum actualia peccata, sed etiam tentationes, pravæ consuetudines, vel inclinationes aperiendæ sunt, et non solum mali actus, sed etiam imperfectiones, imo etiam occasiones malæ, vel cujuscumque transgressionis regulæ, etiamsi ex se peccatum non sit; hæc enim omnia sub conscientiæ latitudine comprehenduntur, et eorum cognitio ad spirituale regimen personæ religiosæ necessaria est; et hoc significant subjuncta verba prædictæ Constitutionis: *Voluntate pura optantes ab illis dirigi, sicubi a rectitudine deflecterent; nolentes suo proprio sensu duci, nisi conveniat cum judicio illorum, quos Christi Domini nostri loco habent.*

9. *Secunda differentia.*—Unde etiam differt hæc ratio conscientiæ a sacramentali confessione in fine intrinseco ac per se; nam confessio sacramentalis per se solum ordinatur ad comparandam remissionem peccatorum, et satisfaciendum digne Deo pro illis, et consequenter ad emendationem eorum, quatenus propositum hujus emendæ pars est illius necessariæ satisfactionis; omnis autem alius finis, qui huic adjungitur, licet non sit malus, nec repugnans fini et circumstantiis debitis confessioni, est accidentarius confessioni sacramentali ut sic. At vero ratio conscientiæ, de qua nunc agimus, non ita per se ordinatur ad remissionem peccatorum, quamvis etiam possit per modum consultationis ad illam deservire, et ita propter illam fieri; sed ordinatur præcipue ad directionem vitæ in futurum, et in tantum requirit manifestationem præteritorum actuum, in quantum ad providentiam futurorum necessaria est præteritorum notitia. Et quia hæc directio, non solum ordinatur ad vitandum malum, sed etiam ad proficiendum in bono, et non tantum in bono necessario, sed

etiam in meliori, et perfecto, ideo non tantum vitiorum, sed etiam virtutum notitia necessaria est. Item ad utrumque multum refert inclinationes cognoscere, et tentationes, vel etiam divinas inspirationes et auxilia; recte ergo hæc omnia sub materia hujus observantiæ comprehenduntur. Accedit præterea, quod hæc directio non solum potest intelligi ex parte ipsius subditi, sed etiam ex parte ipsorum Prælatorum, quia per hanc notitiam conscientiæ subditi, maxime juvari debent ad gubernandum illum non solum per consilia et admonitiones, sed etiam in ministeriis et occupationibus, ita ut illum non constituat in periculo cadendi, sed in statu proficiendi, quod maxime necessarium est in religionibus quæ vacant ministeriis cum proximis; nam in eis facilius possunt pericula occurrere, nisi Prælatus sciat ea prævidere et præcavere, ut Bonaventura, n. 6 allatus, dixit, quod vix potest præscire, nisi conscientiam subditi cognitam habeat. Ut ergo Prælati Societatis possint officia sibi commissa congrue administrare, ita ut fratribus sufficiant, ut idem Bonaventura loquitur, et conscientiam non offendant, necessarium est hoc medium in Societate servari.

10. *Sub quo secreto possit aut debeat subditus manifestare Superiori conscientiam.* — Ad hos autem fines, quando eorum necessitas intervenit, necessarium est ut hæc ratio et notitia extra confessionem, aut licentia utendi ea quæ habita est ex confessione, a subdito detur; quia notitia confessionis non potest applicari postea ad hujusmodi usum; est enim res sacratior, et altiori secreto claudenda. Et ob hanc causam notitia hæc non sigillaris Superiori danda est; ad confessionem autem sacramentalem secum faciendam compellere illum non debet nec potest; præsertim nunc post summi Pontificis Clementis VIII decretum de reservatione casuum pro regularibus. Quæ omnia Constitutionibus Societatis consentanea sunt. Nam in sexta parte, c. 1, § 2, prius dicitur : *Omnes, tam professi, quam formati coadjutores, semel singulis annis, et quoties præterea Superiori visum fuerit, ad suas conscientias in confessione, vel secreto, vel alia ratione eidem aperiendas, propter magnam ejus rei utilitatem, parati esse debebunt;* ubi notandum est illud relativum *eidem*, nam refert *Superiorem;* illi ergo est hæc ratio reddenda. Modus autem videtur plane constitui in arbitrio religiosi (stante præsertim prædicto decreto); imo ut demum explicuit P. Claudius, in decima quarta instructione pro renovatione spiritus, c. 2, n. 2, paulo ante finem, et initio ejus instructionis quæ, p. 154, inter omnes regulas impressas anno 1607, invenitur; juxta id, quod in quarta Congregatione, decreto 40, fuerat commendatum; itaque poterit vel communicare solam notitiam confessionis, si modus ille gratior sibi fuerit, nec necessitas alterius notitiæ interveniat; vel extra confessionem rationem reddere, ad quam saltem exigendam jus habet Superior. Et quia hoc posterius, de reddenda ratione extra confessionem, laudabilius dicitur in citata instructione, estque proinde regulariter observandum, ideo in ipsa regula statim subditur : *Tum etiam* (scilicet parati esse debent) *ad confessionem generalem, quæ ab ultima generali inchoetur, ei, quem sibi Superior substituerit, faciendam.* Ubi aliter fit mentio de confessione, quæ non eidem Superiori, sed de ejus licentia facienda dicitur, ut in superioribus adnotavimus.

11. *Responsio ad tertiam quæstiunculam, quando manifestatur conscientia in confessione.* — *Non facile putandum, manifestata in confessione, dici solum comitanter.* — Ex his ergo facile est respondere ad tertium punctum propositum, de secreto a Superiore servando. Aut enim rationem conscientiæ sumit in confessione, vel extra; in priori casu tenetur servare sigillum confessionis, ut per se constat; et ideo tunc non poterit uti illa notitia extra confessionem, nisi de consensu ipsius pœnitentis, juxta certam doctrinam a nobis, tam in 4 tomo, tertia parte, disp. 33, sect. 1, quam in hoc opere sæpius traditam; solum oportet distinguere an aliquid dicatur in confessione proprie ac formaliter, an vero solum concomitanter et per accidens; nam illud prius cadit proprie sub sigillum confessionis; posterius autem non ita proprie, ut ex doctrina de sigillo in citato tomo constat. In præsenti autem si quis in confessione integram conscientiæ suæ rationem reddat, multa videtur necessario dicturus, quæ non formaliter, sed concomitanter tantum ibi dici censenda sint, ut sunt virtutes, et multa alia, quæ supra, n. 8, numeravimus, et quidquid non conduxerit ad manifestanda ea peccata de quibus confessio fit. Sed in hoc confessorem oportet esse valde cautum, et potius inclinare ad claudenda omnia sub sigillo, quam aliquid excludendum; quia facile possunt fere omnia reduci ad circumstantias, vel necessarias, vel utiles, ad declarandum melius peccatum, et postulandum remedium illius in futurum, et præsu-

mendum est a pœnitente hac ratione dici; ideo enim eligit medium confessionis, ut secretum sigilli in omnibus obtineat, quantum fieri potest. Igitur sine illius consensu nihil est revelandum, sive pertineat ad tentationes quæ non sunt peccata, sive ad naturalem inclinationem ad aliquod vitium, sive quidpiam simile, cujus revelatio possit esse onerosa pœnitenti. Unde, si aliquis usus talis notitiæ extra confessionem sit necessarius, oportet exigere a pœnitente, ut illud extra confessionem dicat, vel ut solum concomitanter in ea esse dictum declaret; quod ipse tunc secundum regulam facere tenetur. Quæ necessitas exigendi licentiam a pœnitente maxime verum habet, quando ille usus vel est mere externus, et quasi politicus, vel habet adjunctam aliquam suspicionem revelationis; nam si esset tantum spiritualis cura et providentia erga ipsum pœnitentem, sine ullo timore vel suspicione revelationis, et alioqui materia non est directe nec proxime pertinens ad confessionem peccatorum (de ea enim quæ sic pertinet, jam diximus lib. 8, cap. 5), tunc facilius potest ille notitiæ usus permitti, non requisita a pœnitente licentia.

12. *Responsio ejusdem quæstiunculæ, quando manifestatio fit extra confessionem. — Primum discrimen inter utramque manifestationem. — Secundum discrimen.—Infamia, resultans ex manifestatione extra confessionem, aliquando non curanda.* — Quando autem ratio conscientiæ redditur extra confessionem, non habet locum secretum sigilli, ut per se constat; nihilominus tamen dicendum est oriri inde maximam obligationem secreti naturalis, quanta oriri solet ex secreta consultatione conscientiæ. Probatur primo, quia hoc est moraliter necessarium, ut hoc onus seu medium tolerabile sit. Quod suadent rationes dubitandi in principio positæ, num. 2. Deinde quia hoc exigit ratio charitatis et justitiæ, et quia hæc est intentio ejus qui suam conscientiam aperit, et est justa, quia non vult se infamare, sed solum necessitati suæ spirituali providere; quod merito potest facere et debet. Denique in ordinationibus toti Societati communibus, atque ex auctoritate septimæ Congregationis contractis, c. 1, num. 17, magna exaggeratione dictum secretum commendatur, ac Superior illud fortasse violans severe puniendus, etiam officii depositione, si opus fuerit, pronunciatur; et confirmatur a fortiori ex cap. 15 earumdem Ordinat., p. 2, ubi Superior stricte jubetur secretum servare in defectibus ab altero fraterne delatis, nedum in iis quos de seipso quis manifestat. Est tamen magna differentia inter hoc secretum, et sigillum confessionis. Primo, quia hoc non impedit quominus liceat Superiori loqui postea cum subdito de rebus sub tali secreto commissis, et illum secreto reprehendere, si necesse sit, vel monere suæ fragilitatis, ut talem occasionem vitet, vel talem occupationem non appetat, vel procuret, et similia. Deinde potest ex illa notitia operari, gerendo erga subditum illum providentiæ modum, qui saluti ejus spirituali, vel magis necessarius, vel utilior sit, etiamsi ipsi subdito sit involuntarius, quia irrationabiliter resistit. Solum cavere debet ne illum infamet, aut malam suspicionem de illo generet; quia hoc de se repugnat justitiæ, et solet aliis scandalum parere, et subditos reddere difficiliores et timidiores in hujusmodi ratione suæ conscientiæ reddenda; quanquam in hoc aliqua moderatione opus est; nam si res sit moraliter necessaria ad salutem subditi, ut est vitare proximam occasionem alicujus peccati gravis, et alioqui suspicio non est cum firma et sinistra opinione aliorum, sed cum quadam dubitatione et admiratione, tunc propter salutem animæ, contemnendum est illud incommodum, aliis remediis impediendo illud, quantum fieri possit; quia salus animæ præferenda est, et ipse subditus hoc velle tenetur; imo tanta esse posset spiritualis necessitas, ut etiam infamia contemnenda sit. Quapropter si Superior bona intentione et facta morali diligentia ad prudenter procedendum operetur, raro in hoc delinquet. Quando vero non ob necessitatem, sed ob majorem utilitatem et perfectionem hoc fit, majore circumspectione opus est, et regulariter non videtur faciendum sine subditi consensu, quia in his rebus raro est utilius, quod est involuntarium.

13. *Tertium discrimen.* — Tandem potest Superior uti hac notitia ad convenienter gubernandum subditum in ordine ad bonum commune totius religionis, tum quia naturale secretum non obligat cum dispendio boni communis, tum etiam quia ex ipsa regula constat ad hunc finem hoc medium ordinari. Unde intervenit tacitum pactum, et consensus ipsius subditi, quando Societatem ingreditur. Tum denique quia ex hoc usu, per se loquendo, non sequitur nocumentum particulare ipsius subditi; nam, licet fortasse ob eam causam applicetur ad hunc locum, vel ministerium ei minus gratum, non debet illud tanquam nocumentum reputari, si communi bono reli-

gionis ita expediat, cum inde nulla sequatur infamia, neque aliud simile incommodum quasi privativum, ut sic dicam; sed ad summum carentia negativa alicujus majoris commodi vel honoris, qui nec per se debet tanti æstimari, præsertim in personis religiosis, nec debet comparari cum communi bono. Cavendum est autem ne ratione hujus notitiæ aliquid fiat in vindictam, seu punitionem delicti, quando illud est occultum, et solum per hanc viam Superiori ab ipsomet delinquente manifestatur; quamvis enim tunc possit Superior secretam etiam pœnitentiam imponere, quæ magis sit in medicinam quam in vindictam, tamen publice punire delictum, nec debet, nec moraliter potest, quia est contra debitum ordinem, ut per se constat; quomodo autem possit remedium adhibere in futurum, jam dictum est.

Ad quem finem et usum ordinetur notitia per rationem conscientiæ comparata, simulque impugnationibus satisfit.

14. *Ad dilemma positum in num. 2, quoad ejus primum membrum.* — Ultimo ex dictis declaratum est, quod quarto loco proposuimus de usu et utilitate hujus scientiæ, et quantum distet a notitia quæ per confessionem habetur. Solvuntur etiam facile ex dictis rationes dubitandi in principio positæ. Ad primam enim interrogationem jam dictum est, utroque modo posse rationem conscientiæ reddi, scilicet, et in confessione, et extra; tamen quando in confessione fit, non ordinatur ad exteriorem gubernationem, sed ad perfectam satisfactionem delictorum, judicio Superioris imponendam in eodem foro, et ad meliorem directionem, et curationem spiritualem, etiam in futurum

15. *Ad membrum posterius quoad primum incommodum.*—Quando autem fit extra confessionem, potest ordinari ad gubernationem exteriorem, pertinentem ad bonum ipsius personæ et religionis, cum debita circumspectione secreti, famæ, honoris et consolationis ipsiusmet subditi, ut explicatum est. Unde ad primum incommodum, de difficultate hujus manifestationis suæ conscientiæ extra confessionem, respondemus, concedendo esse rem difficilem ei qui non decrevit viam perfectionis profiteri, vel in eo proposito non fideliter perseverat atque progreditur; tamen ei, qui recte affectus et dispositus est in desiderio consequendi perfectionem, et perfecte moderandi passiones omnes, et vitandi omnes occasiones vel occupationes quæ hunc progressum impedire possunt, sicuti debet qui religiosam vitam profitetur, quærendi denique in omnibus majus Dei et religionis obsequium, non erit difficile hoc medium amplecti; nam amor finis facile reddit medium ad illum consequendum necessarium aut conducens, quantumvis alias difficile esse videatur. Sic enim Christus Dominus dixit jugum suum suave esse, non quia in se difficile non sit, sed quia verus amor levem et suavem illum reddit, ut significavit Augustinus, lib. 6 de Musica, c. 14. Unde etiam Plutarchus, Dialogo de profectu morum, primum fundamentum virtutis dicit esse amoris immensitatem circa studium philosophandi, id est, virtutem insequendi. Unde idem philosophus inferius, eodem opere, hoc medium posuit inter principia ad proficiendum in virtute: *Omnes* (ait) *æquo ferentes animo reprehensionem, potissimum, si ipsos etiam morbi animorum gratia accedant reprehensores, bonam spem exhibent melioris cujusdam habitudinis, qui enim sese ingenue offert corripientibus, peccatum profert, malum fatetur, non passus latere aut ignorari, proditque corrigenti, adjunctis etiam precibus; is demum specimen præstiterit non contemnendi in philosophia progressus; nam quisquis ad bonam frugem ex corruptis moribus pervenire desiderat, opus habet, auctore Diogene, diligenti amico, vel acri fervidoque hoste, ut peccatum fugiat, aut correptus, aut certe humaniter ac blande curatus.* Si ergo medium hoc non est visum adeo difficile cuidam philosopho propter ordinariam virtutem assequendam, cur debet videri arduum religioso propter perfectionem charitatis, et cordis puritatem obtinendam? eo vel maxime quod difficultas hæc statim in principio Examinis proponitur iis qui Societatem ingredi cupiunt, juxta regulam Magistri novitiorum, c. 2, n. 15; si ergo tunc illam admittunt, et cum hoc onere religionem postea profitentur, non est quod difficultatem causentur, cum de perfectione et veritate actionis dubitare non possint.

16. *Ad primam exaggerationem circa idem primum incommodum.* — Quod autem ad exaggerandum difficultatem additur de incommodis, quæ sequi possunt ex parte Superiorum propter eorum imperfectionem vel defectus, nihil obstat. Primo quia, moraliter ac regulariter loquendo, præsumendum non est de Prælato religioso, ubi religio reformata est, et tanta diligentia et sollicitudo, quanta supra, in c. 3, n. 15, indicata est, adhibetur in pro-

videndis superioribus Prælatis, qui prudentia et charitate maxime præstent. Apud quos hæc notitia voluntarie data ab ipso subdito, etiamsi de peccatis sit, non infamat illum, quia, ut etiam sapienter animadvertitur in instructione P. Claudii pro Superioribus, c. 9, n. 5 (quod integrum caput pro hac ratione conscientiæ, quam tractamus, videri debet), plus acquirit benevolentiæ et æstimationis per illam fidelitatem erga Superiorem, et per signa pœnitentiæ, et emendationis propositum, quam propter commissa peccata posset amittere; præterita enim peccata, per pœnitentiam deleta, etiam apud Deum ipsum non infamant hominem; unde nec infamare debent apud spiritualem patrem, qui Deum maxime imitari debet.

17. *Prælati ne prodant subditum se manifestantem.—Subditi ne plus nimio circumspectent suum honorem.* — Ideoque tenentur Prælati summo studio animadvertere, ut ratione hujus notitiæ nihil faciant, quod jure possit subditum offendere, et inde occasionem sumere sese occultandi, et paulatim fortasse in majora vitia vel incommoda cadendi; ut enim refert Cassianus, collat. 2, c. 12: *Occasionem nobis perniciosæ verecundiæ, qua cogitationes malas studeamus obtegere, illa præcipue creat causa, qua novimus quemdam in Syriæ partibus, ut credebatur, præcipuum, seniorum cuidam fratri, cogitationes suas simplici confessione prodenti, postmodum quadam indignatione commotum easdem graviter exprobrasse, unde fit, ut dum eas in nobis premimus, et senioribus erubescimus publicare, curationum remedia consequi nequeamus.* Debent ergo Superiores in hoc esse cautissimi, ne potius ut judices, quam ut patres a subditis tractentur. Nam quod Chrysostomus dixit: *Non dico tibi ut te prodas*, intelligitur vel in ordine ad judicium externum, quod ad vindictam tendit, vel in ordine ad alios qui tali notitia male usuri sunt; subditi vero non debent esse nimium delicati, ut vel ea omnia, quæ ipsis non placent, injuste fieri censeant; vel certe, si Prælatum aliquem interdum in hoc errare, aut imprudentem esse contingat, ideo cæteros omnes similes esse judicent, aut ob eam tantum causam, necessariam regulam, et sanctam consuetudinem immutandam putent: *Absit enim* (ut recte dixit Augustinus ad Publicolam, epist. 154, et habetur in c. *De occidendis*, 23, q. 5) *ut ea, quæ propter bonum aut licitum facimus aut habemus, si quid per hæc præter nostram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur; quid enim est in usu hominum bono ac licito unde non possit etiam pernicies irrogari?*

18. *Ad secundam exaggerationem.* — Alia denique exaggeratio difficultatis ex mutatione Superiorum, vel eorum pluralitate, humana quidem est et sensibilis, ut sic dicam, parvi tamen momenti apud eos qui spiritualiter vivunt, et simpliciter ac confidenter ambulant; talem enim habent conscientiæ statum, ut non vereantur illam multis personis manifestare. Quin potius hæc ipsa obligatio potest hominem reddere cautiorem circa statum conscientiæ suæ, et plurium etiam consiliis et orationibus magis juvari poterit. Denique ex ipso usu et praxi constat minus difficultatis in hoc negotio esse, quam in speculatione, vel apprehensione appareat, si sermo sit de his personis quæ recte volunt in religione procedere. Quod enim aliis difficillima res sit, non dubitatur; verumtamen difficultas illa non solum vitanda non est, verum potius merito est intenta, ut saltem illa religiosos in officio contineat.

19. *Ad alterum incommodum ejusdem posterioris membri dilemmatis.* — Ad alterum denique incommodum contra utilitatem hujus medii, responsum satis est ex his, quæ diximus. Debet enim Prælatus fidem adhibere subdito suæ conscientiæ rationem reddenti, dum aliud sibi non constiterit; per hoc tamen non tollitur quin prudenter omnia observet, et dicta illius cum factis ejusdem, quæ Superior alias novit vel vidit, conferat; ita enim vix fieri potest ut in re magni momenti decipiatur.

CAPUT VII.

UTRUM FRATERNA DENUNTIATIO RECTE FIAT SECUNDUM REGULAM ET PARTICULARE REGIMEN SOCIETATIS.

1. *Debite facta denuntiatio justa est.* — Ad convenientem religionis gubernationem non solum necessarium est ut Prælatus possit delicta seu defectus cognoscere per propriam et spontaneam manifestationem uniuscujusque de seipso, sed etiam per denuntiationem ab uno factam de lapsu alterius. Sicut enim prior manifestatio ad privatam et voluntariam directionem uniuscujusque necessaria est, ita posterior denuntiatio ad communem correctionem delictorum, et propter eos maxime qui delicta sua abscondere et excusare procurant, admittenda omnino est in omni

bene ordinata communitate. Atque ita hæc, quam imprimis aggredimur, ac fraterna vocatur (nam judiciaria, quantum loci in Societate habeat, c. 13 explicabitur), in jure et in Evangelio multum commendatur, ut statim videbimus. Quod ergo hæc denuntiatio juste præcipiatur, vel in Constitutionibus ordinetur, manifestum est, quia ipsa est actio honesta, et communi bono necessaria, dummodo legitimo Prælato, et cum debitis circumstantiis fiat; una autem ex debitis circumstantiis est debitus ordo, de quo maxime in præsenti dubitatur.

2. *Proponitur et ponderatur regula Societatis de denuntiatione fraterna.*—Nam regula Societatis hæc est : *Ad majorem in spiritu profectum, et præcipue ad majorem submissionem, et humilitatem propriam, contentus esse quisque debet ut omnes errores et defectus ipsius, et res quæcumque, quæ notatæ in eo et observatæ fuerint, Superioribus per quemvis, qui extra confessionem eas acceperit, manifestentur.* Habetur in Compendio Constitutionum n. 9. Ex quibus verbis colligi videtur omnes defectus, etiamsi sint gravia peccata, et omnino occulta, esse a quocumque, qui illa certo sciverit, manifestanda Superiori, nulla præmissa monitione, nec spectato fine emendationis, sed solum intuitu majoris perfectionis, submissionis et humilitatis. Hoc declarant singula verba, si expendantur, nam finis non alius proponitur nisi *ad majorem spiritus profectum*, etc. Materia verbis valde universalibus declaratur; et ideo cum dictum esset, *omnes errores et defectus*, ne quis putaret solum esse sermonem de communibus imperfectionibus religiosorum, additur, *et res quæcumque.* Deinde vero subjungitur exceptio notitiæ confessionis, per quam firmatur regula, quod quacumque alia via etiam occultissima recognoscatur, Superiori denuntianda sit. Additur denique unumquemque debere esse contentum ut hæc denuntiatio de se fiat, nulla alia conditione postulata, quo significatur non esse necessariam præviam monitionem. Atque ita in Examine, c. 4, § 8, novitius ingressurus Societatem statim interrogatur, an contentus sit futurus ut omnes errores, defectus, etc., ut ex tunc præbeat suum consensum, neque habeat postea querelæ occasionem. Atque in hunc modum videtur interpretari hanc regulam usus et praxis Societatis; nam Prælati ipsi hanc integram illius observantiam requirunt.

3. *Primum argumentum ex duplici repugnantia regulæ contra Evangelium. — Prima repugnantia, — Secunda repugnantia. — Secundum argum. ex jure canonico.* — Difficultas autem contra hanc regulam et communem praxim est. Primo, quia videtur repugnare Evangelio Matt. 18, ubi Christus Dominus ait: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, et corripe eum inter te et ipsum solum ; si te audierit, lucratus es fratrem tuum ;* ex quibus verbis duo colligunt Doctores communiter. Unum est, ante denuntiationem, quæ infra significatur illis verbis : *Dic Ecclesiæ*, præmittendam esse fraternam correctionem secretam. Aliud est, finem hujus negotii esse lucrari fratrem, scilicet, per emendationem ejus, ideoque si si crimen fuerit occultum et emendatum, non esse ad denuntiationem procedendum; utrumque autem repugnat superiori regulæ. Secundo, obstat textus in c. *Licet Heli*, de Simonia, ibi : *Sicut accusationem præcedere debet legitima inscriptio, sic et denuntiationem charitativa correctio ;* et in c. *Cum dilectus*, de Accusat., denuntiatio repellenda dicitur, quam secreta monitio non præcessit. Idem habetur in c. *Si peccaverit*, 2, q. 1, ex Augustino, serm. 16, de Verbis Domini : *Quia secretum* (inquit) *fuit, quando in te peccavit, secretum quære cum corrigis quod in te peccavit ; nam si solus nosti quia peccavit in te, et eum vis coram omnibus arguere, non es correptor, sed proditor ;* et in Concilio Aquisgran. I, c. 134, de subdito delinquenti dicitur : *Hic primum secundum Domini præceptum, non solum semel, ac secundo, ac tertio, quinimo crebrius admoneatur*, etc.

4. *Tertium argumentum ex Patribus.* — Tertio, ne quis forte dicat hunc ordinem pertinere ad sæculares, non ad religiosos, qui sunt velut mortui, dicitur quia antiqui Patres, et fundatores religionum eumdem ordinem servare præcipiunt. Basilius, in epist. ad Canonicam, circa finem : *Oportet* (inquit) *eum, qui post unam et alteram monitionem obstinate nihilominus in vitio perseverat, ad Antistitem deferri.* Et in regulis moralibus, reg. 52, c. 2 et 4, pro regula ponit ipsa Christi verba, Matt. 18, et in regulis fusius disputatis, reg. 46 : *Quidquid est* (inquit) *in quo peccetur, id referri ad Antistitem debet, sive ab eo ipso qui peccatum admisit, sive ab iis qui illius conscii sunt, si illud ipsi curare non possint, et mederi eo modo quo præceptum est a Domino.* Unde in regulis brevioribus, interrogationi tertiæ, quæ erat quomodo convertemus peccantem, respondet : *Quemadmodum jussi sumus a Domino,*

etc. Et interrogationi vigesimæ quintæ, quæ erat quid sit detractio, respondet, revelare peccatum alterius in duobus tantum casibus licere, scilicet, vel consilii causa, vel ad vitandum damnum aliorum, extra hos vero semper esse detractionem. Regulæ etiam 47, 178, 182, 232, sunt de hac re; et in eis eodem fere sensu explicat Christi Domini verba; et in Constit. monast., c. 30: *Si quis*, inquit, *disciplinam labefactare in animo habeat, et alios de fratribus secum comites trahat, hic primo quidem ab eo, qui sanus sit, secreto admoneri tanquam parum sanus debet; sin arcano curari noluerit, adhibendi sint de fratribus*, etc. Ubi prosequitur ordinem correctionis. Eodem modo loquitur Augustinus in sua regula, dicens: *Si oculi petulantiam in aliquo vestrum adverteritis, statim admonete ne cœpto progrediatur, sed de proximo corrigatur. Si autem et post admonitionem*, etc., prosequitur ordinem correctionis. Quem tamen paulo inferius immutat dicens: *Sed antequam aliis demonstretur per quos convincendus est*, *si negaverit*, *prius Præposito debet ostendi, si admonitus neglexerit corrigi, ne forte possit secretius correptus non innotescere cæteris.* Ubi semper postulat ut monitio præcedat, antequam delictum manifestetur Prælato, et ut secretum servetur, quoad fieri possit. Accedit tandem auctoritas B. Thomæ, qui Quodlib. 1, articulo decimo sexto, expresse dicit, correctionis ordinem, a Christo præceptum, etiam in religionibus esse servandum, ita ut si Prælatus præcipiat sibi denuntiari delictum occulte ante admonitionem, quando est spes fructus, non sit ei obediendum.

5. *Quartum argumentum ex ratione.* — *Confirmatur.*—Quarto, argumentari possumus ratione, quia lex ipsa charitatis, etiam secluso Christi Domini præcepto, postulat ut sine causa necessaria nec secretum frangatur, nec peccatum occultum proximi alteri reveletur; imo etiam ratio justitiæ vel fidelitatis hoc postulat; sed quando peccatum fratris est emendatum, vel moraliter emendandum per secretam admonitionem, nulla est necessitas manifestandi illud Superiori; ergo non potest juste fieri, sicut non potest juste manifestari alteri fratri, aut amico. Quid enim refert ad injuriam minuendam, quod persona, cui revelatur peccatum, Prælatus sit? Quin potius illa circumstantia videtur augere injuriam, quia infamia major est, magisque involuntaria, quia pluris æstimat subditus bonam opinionem apud unum Prælatum, quam apud multos alios. Et confirmatur, quia recta ratio postulat ut curatio ægroti fiat cum minimo nocumento et diminutione aliorum bonorum; ergo etiam postulat spiritualis curatio animæ, ut fiat cum minimo nocumento famæ; ergo si facta jam est, injustum est denuo infamare, vel, si fieri potest per solam secretam admonitionem, non licet medicinam adhibere cum detrimento famæ.

6. *Quid ob præcedentia argumenta alii atque alii adversarii sentiant.* — Propter hæc et similia argumenta, nonnulli illicitum putant statutum religionis obligans religiosos ad manifestandum Prælato delicta occulta ante præmissam monitionem. Alii vero, ut Bannes, 2. 2, quæst. 33, articulo quarto, existimant esse nimium rigorosam, et non expedire communitati; quia potest nimium perturbare fratres inter se, quia licet perfecti possint patienter tolerare ut delicta sua Prælato manifestentur, imperfecti nihilominus vel quicumque non adeo perfecti sunt, vix poterunt sine perturbatione id ferre; cumque communitas majori ex parte ex hujusmodi hominibus constet, non videtur tale statutum esse posse pro tota communitate accommodatum; ut ergo rem totam ordinate explicemus, videbimus primus generatim, et abstrahendo a Societate, an tale statutum licitum sit, deinde an sit expediens, ac tandem totam doctrinam ad regulam et praxim Societatis in c. 9 accommodabimus; quia vero fundamentum totius doctrinæ partim ex Evangelio, partim ex discursu rationis, sumendum est, inde initium sumemus; nam, licet hoc tractari soleat in 2. 2, q. 33, ubi olim publice docendo sententiam nostram aperuimus [1], tamen, quia illa non versatur in manibus omnium, non possumus hic prætermittere fundamenta hujus materiæ.

Explicatur locus Matth. 18, Si peccaverit in te, etc.

7. *Prima expositio.* — Primo ergo dixerunt aliqui Christum Dominum, Matth. 18, non fuisse locutum in universum de correctione fraterna in quocumque delicto fratris, nec posuisse speciale præceptum de illa, vel de ordine ejus, sed specialiter locutum fuisse de injuria facta unicuique a suo proximo, et de modo patienter illam ferendi et curandi, magis animo lucrandi proximum, quam vindi-

[1] Jam habetur a disp. 8, sect. 6, de Charitate.

candi seipsum. Fundantur maxime in illo verbo, *si peccaverit in te;* nam illud non significat *coram te,* ut multi exposuisse videntur, sed *contra te,* ut proprietas verbi, Scripturæ usus, Evangelii contextus, et multi Pares docere videntur. Nam juxta Latinam proprietatem, particula *in,* talem habet significationem in simili contextu, juxta illud Virgilii, Æneid. 1.

> Quid meus Æneas in te committere tantum,
> Quid Troies potuere?

Nunquam autem significare solet *In te,* id est, coram te, aut te sciente; non est autem cur litteram ad improprium sensum torqueamus. Sic etiam Genes. 39, et Exod. 10, dicitur: *Peccare in Dominum;* et 1 Reg. 2: *Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus; si autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo?* et Luc. 27: *Si peccaverit* (inquit) *in te frater tuus, increpa illum, et si pœnitentiam egerit, dimitte illi; et si septies in die peccaverit in te, et septies in die conversus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me, dimitte illi;* quæ verba, vel sunt eadem, vel similia his quæ Matth. refert, et tamen in illis idem est, *peccare in te,* ac, injuriam tibi facere, ut probant verba subjuncta, *dimitte illi;* non enim potest homo dimittere omnia peccata quæ coram se fiunt, sed quæ fiunt in suam injuriam. Unde hunc etiam sensum confirmant verba, quæ, Matth. 18, Petrus subjunxit: *Domine, quoties peccabit in me frater meus, et dimittam ei?* id est, quoties me offendet? intellexerat ergo verbum Christi in illo sensu; nam propterea subjunxit illam interrogationem, ejusque intelligentiam confirmavit Christus, subjecta parabola de rege cui servus debebat decem millia talenta, quæ dimisit ei; ipse autem postea urgebat conservum sibi debitorem, nolens ei remittere; ergo est sermo de peccato in aliquem, ex quo debitum ratione injuriæ nascitur.

8. Præterea ita intellexit hunc locum Innocentius III, in c. *Novit,* de Judiciis, ibi: *Et rex Angliæ sit paratus sufficienter ostendere quod rex Francorum peccat in ipsum,* id est, offendit ipsum, quamvis glossa ibi dicat Christum Dominum in alio sensu fuisse locutum; quod tamen non probat. Favet etiam idem Innocentius III, in c. *Cum ex injuncto,* de Hæret.; et Chrysostomus, qui homil. 70 ad populum ita alludit ad hunc locum: *Si contra me peccantem, postquam me non audierit, ita præcepit aversari,* etc.; et eodem modo exponit Basilius in regula 232, ex brevioribus, ubi confert verba illa Christi, Matth. 11: *Dimittite, si quid habetis adversus aliquem,* cum illis: *Si peccaverit in te frater tuus;* sentiens in utroque esse sermonem de inferente injuriam, quam tamen ita dicit esse dimittendam, ut tamen admonitione leni et castigatione adversus ipsum injuriæ auctorem uti oporteat. Idem sentit in regulis fusius disputatis, respons. 9. Ubi cum dixisset non esse religiosis litigandum cum his a quibus injuriam patiuntur, subdit: *Admonendi sunt tamen, qui tales sunt,* etc., *ut pareamus præcepto Domini, qui dixit: Si peccaverit in te frater tuus.* Eamdem expositionem indicant Hilarius et Hieronymus in Matth., et Ambrosius in Lucam, imo et Innocentius III, in c. *Cum ex injuncto,* de Hæret., idem significans, et dicens: *Cum aliud sit fratrem in te peccantem occulte corripere secundum regulam Evangelicam,* illud enim *in te,* idem significat ac contra te. Denique etiam D. Augustinus, serm. 16 de Verbis Domini, de injuria propria illa verba intellexit, dicens: *Ille injuriam fecit, et injuriam faciendo gravi seipsum vulnere percussit, tu vulnus fratris contemnens, pejor es tacendo, quam ille convitiando;* et inde colligit non esse leve peccatum peccare in hominem; intelligit ergo peccare in te, idem esse quod peccare contra te. Denique D. Thomas, super Matth., ita cum gloss. exponit: *Si injuriam vel contumeliam intulerit tibi.* Et Cajetanus ibi ait, *Si peccaverit in te,* positum esse ad differentiam peccati in alterum. Probat etiam Abulensis ibi, q. 84; Theophylactus, et Euthymius.

9. *Ex data interpretatione non colligitur ordo vel præceptum correctionis fraternæ.* — Juxta hanc ergo interpretationem non solum non agitur de omni peccato fratris, sed etiam colligitur ulterius Christum Dominum hic non egisse de modo fraterne corripiendi omnia peccata, sed de perfecto modo tolerandi injurias, ut non solum eas non vendicemus, verum etiam injuriantem lucrari procuremus; Probatur, quia ibi Christus non agit de omni peccato, sed solum de injuria propria; ergo inde non potest colligi generale præceptum; quin potius neque in propria injuria curanda videtur ille ordo a Christo Domino præceptus, tum quia nullum est ibi verbum, quod rigorem præcepti præ se ferat, sed tantum cujusdam utilis doctrinæ vel consilii; tum etiam quia Christus Dominus nullum dedit præceptum positivum, nisi sacramentorum, ut alias

constat ex materia de legibus; ille autem ordo non est ex natura rei necessarius, nulla enim evidenti ratione naturali probari potest, præsertim quoad testium inductionem, quæ summam habet difficultatem, et vix potest ad praxim reduci, ut ex usu constat; ergo verisimile non est ibi esse latum speciale præceptum a Christo de hujusmodi ordine. Et confirmatur, quia Christi Domini verba indifferentia sunt ad injuriam illatam, tam occulte, quam publice; nam absolute dixit, *si peccaverit in te;* ergo indefinitive etiam constituit illum ordinem pro quacumque injuria, sive occulte, sive publice fiat, cum tamen certum sit non esse necessarium præmittere correctionem secretam, ubi peccatum est publicum. In injuria autem propria videtur id utiliter consuli, ad ostendendam animi lenitatem, et benevolentiam erga eum qui injuriam intulit; non enim est corripiendus propter commodum corripientis, sed propter ipsum, ut significavit Christus, dicens : *Lucratus eris fratrem tuum;* et exposuit Augustinus, serm. 16, de Verbis Domini. Unde idem Augustinus, lib. 2 de Serm. Domini in monte, c. 19: *Raro* (inquit) *et in magna necessitate objurgationes adhibendæ sunt, ita tamen ut etiam in his ipsis, non nobis, sed Domino ut serviatur, instemus.* Et dum hoc fit *inter te et ipsum solum,* aptior est modus ad conciliandam amicitiam. Imo etiam si petenda sit satisfactio, vel solutio debiti a creditore, qui dum est in mora solvendi, dici potest peccare in creditorem, optimus ordo est, prius ab eo privatim petere ut solvat, et deinde, si necesse fuerit, coram uno vel altero amico instare apud illum, prius quam ad petendum coram judice procedatur, quamvis hic ordo non sit simpliciter necessarius, et in præcepto, quando alioqui debitum et tale est ut ante omnem petitionem solvi debeat, et alioqui probari potest in judicio. Ergo, quamvis Christus Dominus in ordine ad emendationem fratris illum ordinem posuerit meliorem, non sequitur illum constituisse sub præcepto. Unde Bonaventura, Luc. 17, in illa verba: *Si peccaverit in te,* etc. : *Hic autem ordo* (inquit) *congruitatis est, non necessitatis, et maxime si percipiatur, quod proximus incorrigibilis est ad verbum fratrum, et corrigibilis manu forti;* et hanc sententiam late confirmare conatus est Bernard. de Arevalo, in speciali opere de correctione fraterna.

10. *Statuuntur duo puncta.* — Sed quamvis in his duobus punctis, scilicet an correctio sit de quovis peccato, non vero solum de injurioso corripienti, et an de correctione ipsa detur præceptum in verbis Christi, magna videatur esse dissensio quoad explicationem textus Evangelici, fortasse in re ipsa, et quod attinet ad doctrinam moralem, nulla fere est, nec esse potest; nam imprimis circa prius punctum, suppono non esse dubium quin detur naturale præceptum correctionis fraternæ, quod omnes Theologi agnoscunt cum D. Thoma, 2. 2, q. 33; Richardo, Durando, et aliis in 4, dist. 19; Soto, in Relect. de Tegendo secreto, membr. 2, quatuor primis quæstionibus; Altisiod., lib. 3 Summ., tractat. 21, c. 1; Summistæ omnes, verb. *Correctio fraterna;* Canonistæ, in cap. *Novit,* de Judiciis, cap. *Si peccaverit,* 2, q. 1, et habetur expresse ex Anacleto Papa, in c. *Tam Sacerdotes,* 25, q. 3, ubi glossa destruit textum, per fideles Prælatos interpretando. Facit etiam illud Ambrosii, lib. 1 de Officiis, c. 36 : *Qui non repellit a socio injuriam, si potest, tam est in vitio, quam ille qui facit,* cap. *Non inferenda,* 33, quæst. 3. Item illud Augustini, tractat. 7 in Joann. : *Non putes te amare vicinum tuum, quando eum non corripis; non est ista charitas, sed languor,* c. *Non putes,* 23, q. 5. Item illud Gregorii, in c. 5, d. 83 : *Consentire videtur erranti, qui ad resecanda quæ corrigi debent, non occurrit,* habetur lib. 7, epist. 117. Ubi melius dicitur : *Qui corripienda, ut resecari debeant, non occurrit.* Et in eodem libro, epistola 114 : *Faciens culpam proculdubio habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare;* sed potissimum fundatur hoc præceptum in ratione charitatis et misericordiæ, quæ obligat ad sublevandam proximi miseriam; peccatum autem est maxima miseria; et correctio fere est unicum medium, quo potest unus subvenire alteri proximo, in tali miseria et necessitate constituto; ergo quamdiu quisque commode potest, et alius indiget, charitas ex se inducit talem obligationem.

11. *Traditur jam primum punctum, materiam dicti præcepti non limitari ad solam injuriam corripientis.—Id suadetur auctoritate.* — Ex quo infertur præceptum hoc non limitari ad peccatum injuriosum corripienti, ut etiam in tractatu de Charitate, d. 8, sect. 2, n. 2, et in tractat. de Fide, disp. 20, sect. 4, numero decimo quarto, dixi, quia fundamentum et ratio hujus obligationis non respicit rationem propriæ injuriæ, sed absolute necessitatem proximi, et hoc est etiam certum, et receptum ab omnibus Theologis, ex quo factum est ut ipsi intellexerint verba Christi de

quocumque gravi lapsu proximi, quod secundum rectam rationem correptionem fraternam postulet; verisimile ergo est Christum Dominum voluisse universalem doctrinam de corrigendis fratribus tradere, quod etiam significant illa verba, *lucratus eris fratrem tuum;* nam hic fructus in omni lapsu gravi proximi procurandus est, si sperari potest; unde et Origenes, tractatu 6 in Matth., generaliter verba Christi intelligit de peccatis quibuscumque, sive facta sint in injuriam corripientis, sive non, quamvis in levioribus peccatis, et non in grandioribus, ordinem illum servandum putet; sed fortasse per leviora non intelligit illa tantum quæ nos vocamus venialia, sed illa quæ facilius emendari possunt, in quibus correctio potest per secretam monitionem facilius operari. Anselmus etiam in Matth. prius exponit de injuria homini facta; deinde addit alteram expositionem, et cum ea pertransit. Exponit vero speciali modo illud *in te*, id est, *publice*. Existimo autem appellare publicum, ne dur[illegible] interpretatio, non [illegible] publice dicitur fieri [illegible] multis fit, sed quod est publicum seu apertum, respectu illius in cujus præsentia fit, licet respectu aliorum sit occultum; quem sensum significat idem Anselmus, dicens : *Corrige privatim, ne videaris alieni criminis proditor potius quam corrector;* non esset autem proditor si peccatum esset publicum priori modo. Vocat ergo *publicum* corripienti, et ita eadem est expositio cum communi Scholasticorum, *in te*, id est, *coram te*. Et eamdem subdit rationem dicens : *Omne enim publicum peccatum contra unumquemque dicitur fieri, quia publice peccans proximum suum corrumpit.*

12. *Suadetur præterea ex contextu et intentione Christi.*—Nec videtur hæc expositio aliena ab intentione Christi, si ita uno verbo exponamus *in te*, id est, præbens tibi scandalum, quantum in ipso est. Nam consecutio totius capitis hunc videtur sensum postulare, siquidem in præcedenti parte capitis, usque ad illum locum, multum commendaverat ne scandalum aliis tribuamus, et demus occasionem fratri ut pereat, propter cujus salutem filius hominis in mundum venit, ut ibidem Christus dicit, adducta parabola centum ovium, et concludit : *Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in cœlis est, ut pereat unus de pusillis istis*. Deinde vero convertit sermonem ad eum qui scandalum præbet, ut ostendat [illegible] salutis se curam gerere, eamdemque unumquemque nostrum esse habiturum, etiamsi nobis ipsis scandalum dent. Sic ergo subdit : *Si autem peccaverit in te frater tuus.* Hic enim sermo non potest habere ad superiora eam consecutionem quam particula *autem* significat, nisi in prædicto sensu explicetur. Atque in hunc modum connectit textum Chrysostomus, homil. 61, dicens : *Quoniam acri oratione adversus scandalizantes usus, multis eos argumentis terruit, ne supini atque desides hac ratione hi fiant, quibus scandala inferuntur, et ne, putantes totam in alios culpam esse rejectam, et ad mollitiei vitium delabantur, et quasi omni favore digni in arrogantiam incidant, perspice, quomodo ipsos etiam comprimit atque coercet.* Postea vero in discursu expositionis de corripiente loquitur, tanquam de eo qui passus sit injuriam; vel quia omnem offensionem, quæ per scandalum datur, injuriam vocat; vel quia in propria injuria maxima ratio scandali dari solet, et tunc etiam perfectio charitatis in corripiendo proximo magis cernitur. Sic etiam idem Chrysostomus, homilia 1, de verbis Isaiæ, ait, per illa verba adhortatum esse Christum ut id facerent homines, quoties invicem peccaverint; dicuntur enim peccare invicem, non solum quando mutuas injurias sibi faciunt, sed etiam quando invicem sibi scandalum præbent. Et ad eumdem modum exponit ibi Theophylactus, dicens : *Sermonem contra offendiculum dantes, valde extenderat, nunc et eos qui offenduntur corrigit*, etc. Sicque tandem possunt cæteri Patres intelligi, nec est alienum a modo loquendi Scripturæ; nam, 1 ad Corinth. 8, ait Paulus : *Sic autem peccantes in fratres, et percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis;* ubi peccare *in fratres*, vocavit eis scandalum inferre; cum ergo materia scandali non sit tantum propria injuria, sed quodlibet peccatum, præsertim grave, non sine magno fundamento Theologi Christi sermonem ad omne peccatum extenderunt.

13. *Licet textus exprimat injuriam corripientis, non excludit alia peccata.* — Eo vel maxime quod, licet demus (quod admodum probabile est) Christum locutum esse de propria injuria, seu læsione, non id fecit ut alia peccata excludat; sed potius ut a fortiori comprehendat. Nam si de sibi illata injuria debet quis alium admonere, multo magis de injuria Dei, vel de proprio spirituali nocumento ejus qui graviter peccat; cur enim magis obligaretur quis ex Christi præcepto circa propriam injuriam, quam circa alia peccata,

cum admonitio in propria injuria non respiciat commodum proprium, sed alterius? Quin potius in propria injuria posset homo habere aliquam excusationem, tum ne videretur seipsum vindicare, tum quia non tenetur quis inimico ostendere peculiaria signa amicitiæ, sed satis est non ostendere odium, nec excludere a generalibus benevolentiæ signis et operibus. Ergo vel Christus generaliter locutus est de hoc opere admonendi fratrem, vel certe si locutus est de fratre inferente injuriam, supponit esse opus charitatis commune omnibus, atque adeo a fortiori exercendam cum amico, seu fratre, qui non intulit injuriam, graviter tamen lapsus est, et in eadem necessitate constitutus; et hoc plene supponit Innocentius III, in dicto cap. *Novit*, cum ex Christi verbis subinfert: *Licet autem hoc modo procedere valeamus super quolibet criminali peccato, ut peccatorem revocemus a vitio ad virtutem, præcipue cum contra pacem peccatur, quæ est vinculum charitatis;* sentit ergo doctrinam esse generalem; ergo quod ad rem moralem attinet, parum refert uno vel alio modo illam particulam, *in te*, interpretari.

14. *Secundum punctum.—Qualiscumque fuerit intentio Christi, materia ipsa capax est præcepti naturalis.— Probatur dicta capacitas materiæ quoad illam partem: Inter te et ipsum solum.* — Secundo infero idem fere dicendum esse de alio puncto, in quo dicta opinio a communi Theologorum sententia differre videtur. Nam Theologi etiam fatentur ibi non esse latum a Christo Domino speciale præceptum positivum divinum particulare legis gratiæ; ita sentit D. Thomas 2. 2, q. 33, art. 2 et 7, et ibi expositores; et Soto, d. relect., membr., q. 4, et optime probatur rationibus factis in numero nono, præsertim illa, quod in lege gratiæ non sunt præcepta divina positiva, nisi sacramentorum. Ergo, etiamsi concedamus cum multis Theologis, Christum Dominum ibi tulisse præceptum, nihilominus fatendum est non addidisse novum, sed explicuisse morale præceptum connaturale ipsi charitati et dilectioni fraternæ; et e converso, quamvis verba Christi possint explicari, ut generalem doctrinam continent, abstrahendo a rigore præcepti vel suavitate consilii, tamen negare non possumus quin materia ipsa includere possit præcepti obligationem, et maxime quoad secretam monitionem, de qua nunc agimus; nam de testium inductione major posset esse dubitandi ratio. Priorem partem probant rationes in principio factæ, et communis opinio Theologorum, qui sentiunt ordinem hunc, quoad prætermittendam monitionem secretam, esse ex suo genere materiam sufficientem ad obligationem sub mortali; quia non infamare proximum est materia talis obligationis, cui interdum opponitur, non tantum materialiter, sed etiam formaliter, id est, sine legitima excusatione, inversio illius ordinis; ergo e converso servare illum ordinem est etiam materia gravis obligationis, atque ita simpliciter docuimus in tract. de Charitate, disp. 8, sect. 6, n. 2. Advertunt autem omnes hoc præceptum, prout ad correctionem fraternam obligat, esse affirmativum, ideoque non obligare pro semper, sed cum determinatis circumstantiis quas infra attingemus, quæ in summa explicantur per illum effectum non infamandi proximum, si ad effectum emendationis ejus necessarium non sit. Hæc autem explicatio illius præcepti æque habet locum, sive dicamus Christum Dominum locutum fuisse de hoc præcepto, sive non, quia, licet de illo fuerit locutus, nihil ei addidit, ut morale et naturale erat; ac proinde quem sensum postulat ex natura rei, eumdem admittit in Evangelio esse contentum; ergo ad doctrinam moralem, de qua agimus, parum refert, uno vel alio modo verba Christi Domini intelligere.

15. *Probatur deinde quoad alteram partem: Adhibe unum vel duos testes.*— Idem cum proportione dicendum est de posteriori membro, in quo (ut dixi) difficilius apparet præceptum ex natura rei; quia illa inductio testium non videtur ita necessaria ad conservandam famam proximi, et secluso hoc capite non videtur esse aliud ex quo talis obligatio oriatur. Nam quod Div. Thomas ait, naturæ ordinem postulare ut non fiat transitus ab extremo ad extremum, nisi per medium, et ideo non esse transeundum a monitione secreta ad denuntiationem coram Prælato, nisi media testium inductione; est quidem bona congruentia ad declarandam illius ordinis convenientiam et honestatem; non videtur tamen sufficiens ratio ad ostendendam necessitatem obligationis. Nihilominus probabile est etiam illam esse materiam præcepti; præsertim si procedendum sit ad denuntiationem publicam et judiciariam, de qua Christus locutus fuisse colligitur ex illis verbis: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus et publicanus;* supponunt enim hæc verba excommunicationem latam ab Ecclesia, ad quam non pervenitur nisi per denuntiationem judicia-

riam. Ante illam vero potest esse testium inductio necessaria, tum ut per eos constare possit Ecclesiæ fraternam correctionem præcessisse, quod necessarium esse significatur in d. c. *Licet Heli*, de Simonia, quam rationem indicant verba Christi, *ut in duorum vel trium testium stet omne verbum;* illi enim non possent esse testes delicti ex vi illius inductionis, sed solum testes esse possent præmissæ admonitionis; tum etiam ut major et debita cautio circa famam proximi adhibeatur.

16. *Probabile textum loqui solum de peccato occulto.* — Ultimo hinc colligo, posse non incommode intelligi Christum Dominum fuisse locutum de peccato occulto, ut ab Augustino intelligitur, quem scholastici secuti sunt; quia, licet fortasse littera non cogat, non tamen repugnat, et alioqui est sensus accommodatus aliquibus circumstantiis litteræ; cur enim Christus postulasset monitionem secretam in peccato publico, etiamsi sit injuriosum corripienti? vix enim potest aliqua utilitas expectari ex tali monitione secreto facta, quæ non possit eadem vel major sperari ex monitione facta, saltem coram eis qui delictum viderunt? Quod ergo Christus dixit : *Corripe illum inter te et ipsum solum*, indicat, illam particulam exclusivam, etiam subintelligendam esse, cum dixit : *Si peccaverit in te frater tuus.* Ideo enim dicit *in te*, quia tibi, et non aliis scandalum dedit. Unde Augustinus, d. serm. 16, de Verbis Domini : *Peccavit* (inquit) *in te frater tuus. Si tu solus nosti, tum vere in te solum peccavit, nam si multis audientibus tibi fecit injuriam, et in illos peccavit, quos testes suæ iniquitatis effecit.* Potest ergo optime sermo Christi de peccato occulto intelligi, quia in solo illo tenetur quis privatam correctionem præmittere. Quam obligationem ex regula Christi colligit Innocentius III, in c. *Cum ex injuncto*, de Hæreticis; sentit ergo ibi esse sermonem de peccato occulto.

17. *Licet de peccato non omnino occulto loqueretur Christus, ordo ejus locum habet cum proportione.*—Nec tamen propterea excluditur, quin etiam correctio fraterna locum habeat circa peccatum publicum, vel simpliciter, vel secundum quid, respectu duorum vel trium, quod *probabile* dici solet; sed interest multum quoad ordinem in correctione servandum; quia tunc non est tanta necessitas ut prima monitio fiat, *inter te, et ipsum solum.* Tamen quia, ut dicitur ex Aristotele, maximum in unoquoque genere est mensura cæterorum, juxta proportionem ad omnino occultum servandus est ordo in aliis. Nam si peccatum proximi sit uni vel alteri notum, quoad hoc potest ordo ille habere locum, ut coram aliis non corripiatur, saltem a principio; quia quoad hoc habet locum ratio non infamandi proximum. Interdum etiam erit valde expediens solum prius admonere, saltem propter pudorem ejus, et ut melius accipiat admonitionem, et talis potest esse conditio personæ, ut posset ad hoc charitas obligare, habito respectu ad fructum per correctionem intentum, qui fortasse uno modo obtinebitur, et non alio; quando autem pecccatum est simpliciter publicum, publice corripiendum est, juxta sententiam Pauli, 1 ad Tim. 5 : *Peccantem coram omnibus argue, ut et cæteri timorem habeant.* In quo etiam servari debet ut ibi fiat talis correctio, ubi publicum est delictum, non alibi, juxta rationem charitatis; quæ omnia vel virtute, vel formaliter continentur in verbis Christi uno vel alio modo expositis. Prædictis vero expositionibus suppositis, ad explicandam et defendendam nostram regulam accedamus.

Ostenditur regulam Societatis de correctione fraterna, neque doctrinæ Evangelicæ, neque naturali juri famæ adversari.

18. Tota difficultas est, qua ratione regula Societatis, omnium defectuum, vel criminum, quantumvis gravium et occultorum, denuntiationem per quemvis, qui extra confessionem ea acceperit, contempta monitione secreta, fieri permittat; et nihilominus verbis Evangelii : *Corripe eum inter te et ipsum solum*, Matth. 18, ac naturali præcepto de monitione præmittenda, non adversetur? Facile tamen omnia componuntur, si advertamus non esse omnino eamdem materiam hujus regulæ, atque juris naturalis et Evangelii; nam regula procedit, supposita renuntiatione quam expresse faciunt omnes, qui Societatem ingrediuntur, renuntiando omni juri famæ, quod dictæ denuntiationi paternæ obstare posset, ut mox ostendimus; volenti autem et consentienti nulla fit injuria. Præceptum vero naturale in hoc casu (et idem est de doctrina Christi, Matth. 18) procedit absolute, nulla supposita renuntiatione, totumque fundatur in jure famæ, quod quis habet ne se invito apud alios infametur; ac proinde quamdiu quis hoc jure non cedit, tamdiu materia præcepti, ejusque obligatio subsistit; eo vero jure per renuntiationem sublato, consequenter etiam et materia et præceptum ejus tollitur.

Huic autem juri quilibet renuntiare potest efficaciter, seu quoad validitatem, ut ita dicam; tum quia unusquisque renuntiare potest favori proprio, c. *Si de terra*, in fine, de Privileg.; tum etiam quia homo est dominus suæ famæ; ergo si renuntiet, et det alteri facultatem denuntiandi Superiori suum delictum, se non admonito, cessabit obligatio hujus præcepti justitiæ. Hinc enim juxta receptam doctrinam, peccatum injustitiæ non est, bona suæ famæ aut fortunarum prodigere, neque in aliis consequenter obligatio restituendi consurgit, si ex prodiga illius licentia præcise tale aliquod ejus bonum auferant. Atqui in Societate juri famæ apud Superiorem, ut patrem, renuntiatur illis verbis regulæ, ex quarto cap. Examinis, § 8 : *Interrogetur* (is, scilicet, qui Societatem ingredi vult) *an contentus sit futurus, ut omnes errores et defectus ipsius, et res quæcumque notatæ in eo, et observatæ fuerint, Superioribus, per quemvis qui extra confessionem eas acceperit, manifestentur*. Quæ tandem regula, seu renuntiatio, ne ullus ambigendi locus esset, declarata fuit in sexta Congregatione generali, a decreto 32, usque ad 34, et Congregatione sexta, can. 10, § 1, his verbis : *Licitum est omnibus nostris manifestare Superiori, ut patri, quodcumque delictum alterius, sive leve, sive grave, et hic est sensus regulæ, cum ex illis verbis capitis 4 Examinis constet, nostros cedere cuicumque juri famæ, quod huic manifestationi obstare posset, et facultatem facere omnibus deferendi ad Superiores, quæcumque ab illis notata fuerint*. Est igitur tam expressa hodie in Societate talis renuntiatio, omnibusque in illam ingredi volentibus adeo patenter exponitur, ut nullam profecto injustitiam contineat dicta apud Superiorem, ut patrem, immediata manifestatio.

19. *Instantia circa proxime dicta.* — Verum opponet aliquis : cum ad absolutam hujus regulæ honestatem non sit satis, si contra justitiam non militet, sed etiam oporteat ne ulla alia inhonestate laboret (bonum enim absolute non nisi ex integra causa consurgit), contingere poterit ut, licet ex renuntiato jure optime concludatur actionem illam manifestandi non esse injustam, non tamen id sufficiat ut sit undique licita, quia sola charitas, seclusa ratione justitiæ, potest obligare ad non infamandum proximum; sicut in exemplis præcedenti numero adductis, nemo tenetur ex justitia non se infamare, et tamen ex charitate propria tenetur non prodigere famam; sic ergo quantumcumque frater renuntiaverit juri suo, teneor ego ex charitate non infamare illum, quando possim eidem sufficienter prodesse sine tali infamia. Nec contendo nunc, an in eo casu sit culpa mortalis, an venialis tantum, quia jam non est injuria; satis enim nobis est quod sit aliqua culpa, quam non potest renuntiatio proprii juris impedire; ut si quis velit proprias fortunas in flumen pro sua tantum prodiga libertate projicere, charitas obligat ut illum impediam, si commode possum. Et quamvis ipse permittat ut ego projiciam, contra charitatem agam id faciendo, etiam si non sim injustus. Et confirmatur : nam in hoc sensu tradunt Doctores, non posse aliquem renuntiare naturali et divino juri, Abbas, in c. *Si diligenti*, de Foro competenti, n. 7, ex Bartholo, in leg. *Jus publicum*, ff. de Pactis, et in leg. *Si quis in conscribendo*, C. de Pactis. Constat autem hoc jus esse divinum aut naturale, non solum quatenus ad justitiam spectat ratione dominii quod quisque habet in suam famam, sed etiam præcise ratione charitatis; ergo in illud, ut sic, non cadit renuntiatio, ac proinde saltem ex hac parte honesta esse non poterit illa apud Superiorem immediata manifestatio.

20. *Expeditur.* — Ad hanc tamen objectionem, præter illa quæ cap. 9, n. 17, observabimus, respondendum, cum renuntiatio juris prædicta in Societate fiat ob majorem in spiritu profectum, ut regula ipsa præmittit, cumque major sit ordinarie hic profectus, cum a Superiori fit emendatio, quam cum a privato (ut inferius late ostendemus, ubi etiam de particula *ordinarie* redibit sermo), non posse ordinarie contra charitatem militare immediatam manifestationem defectus alterius apud Superiorem. Imo pro charitate facere, cum majus bonum per talem manifestationem intendatur et sequatur, ut supponimus. Neque enim in Evangelio (quod nulli unquam majoris profectus viam præclusit) aut declaratur, aut confertur jus erranti, ut prius a fratre moneatur, quam a patre, si velit perfectiori modo corrigi. Atque hoc modo verificari posset quod alii senserunt, regulam, scilicet, quam tractamus, ipsam esse regulam charitatis, seu in charitate fundari, quatenus videlicet per dictam manifestationem bonum (quod charitatis objectum est), non qualecumque, sed perfectum, ac efficaciori medio, ut infra dicemus, fratri procuratur. Hoc igitur modo non justitia tantum, sed et sanctitas regulæ Societatis defenditur, atque etiam commendatur.

21. *Regulæ prædictæ uberior explicatio, et temperamenta.* — *Primum temperamentum.* — Recolenda vero hoc in loco veniunt, quæ circa illam, ac circa allatum decretum paternæ correctionis, in eadem Congregatione sexta, et ordinationibus etiam aliis toti Societati communibus, in cap. 15, sunt stabilita. Primo enim regula solummodo licitum esse declarat aliorum defectus manifestare, idque etiam non interrogante Superiore, ut in citato can. 10 sextæ Congregationis, n. 3, subditur, non tamen obligat, per se loquendo; nec certe esset expediens omnibus imponere hoc onus, imo nec passim illud permittere, quia Prælatis esset molestissimum, et fratribus odiosum, posset que multum minuere charitatem et fraternam unionem. Ad Superiores ergo spectat hanc curam aliquibus committere; et tunc illi tenebuntur juxta gradum obligationis sibi impositum, quæ in hoc suavior est et minor quam in aliis religionibus; nam (ut credo) in aliis zelatores, seu acclamatores (quos vocant), sub juramento astringuntur acclamare quæ viderint; in Societate vero nulla obligatio ponitur jure ordinario, sed simplex tantum ordinatio; quanquam interdum materia ipsa poterit majorem obligationem ex charitate inducere (imo et Superiorem cogere ad stricte præcipiendum alicui ut vigilet), ut etiam in n. 4 ejusdem canonis 10 sextæ Congregationis stabilitum est in hanc formam : *In delictis quæ vergunt in detrimentum boni communis, aut damnum imminens tertiæ personæ (qualia sunt infectiva aliorum, et nociva bono religionis, etc.), non solum posse, sed etiam teneri quemquam ea manifestare Superiori, ut patri, ut provideat secreto et prudenter, tam bono subditi quam religionis.*

22. *Secundum temperamentum.* — Secundo, in septima Congregatione, can. 20, et uberius in decreto 12, severe puniri jubentur, *qui temere, et ex inanibus suspicionibus, vel ex alia quapiam minus probata causa, falsum alteri crimen imponunt;* etiamsi (ut necessario intelligendum videtur) apud Superiorem tantum id faciant, cum revera injuriosum sit. Et additur ibidem *ut caveant Superiores ne faciles delatoribus aures præbeant, disquirantque singula, donec in delatæ rei cognitionem veniant, ut aut innocentem liberent, aut noxium falsumque delatorem pro rei magnitudine puniant.* Imo etsi verus alias defectus commissus fuerit, vult Societas ut debito cum amore et charitate manifestetur.

23. *Tertium temperamentum, ac dubium circa illud resolvitur.* — Tertio, delator non solum ea notitia, quæ ex confessione sacramentali immediate vel mediate processit, uti non potest, ut ipsa regula monet, ac per se notum erat, sed neque illa etiam *quæ sibi secreto, et consilii petendi gratia, ut alter dirigatur, vel juvetur, communicata fuit,* quæ verba sunt ejusdem canonis 10, illius sextæ Congregationis, § 2. De quibus dubitari potest an dictiones illæ *secreto, et consilii gratia,* disjunctum an copulatum sensum efficiant; nam conjunctio *et* non semper efficit copulatum. Etenim, si hoc in loco copulatum revera faciant, poterit is, cui consilii quidem petendi causa defectus aliquis communicatus est, non tamen secreto, aut e contra cemmunicatus secreto est, non tamen consilii, sed amicitiæ, aut alterius finis humani gratia, ad Superiorem immediate deferre; quod si sensum disjunctum reddant, duplici ex principio prohibetur usus notitiæ : tum si secreto communicata fuit, etiam absque ordine ad consilium, vel directionem, etc.; tum si cum tali ordine, absque conditione tamen ulla secreti; quod per se nihilominus servare teneatur is qui consulitur, ex alio principio, reverentia, scilicet, ut ita dicam, negotii conscientiæ. Censeo tamen sensum esse copulatum, tum quia conjunctio *et* communiter illum sensum reddit; tum quia citatus canon 10, § 1, declarat amplissimam juris renuntiationem, dicendo renuntiare nos *cuicumque juri famæ.* Cum ergo in bonum spirituale animæ conditus sit, eam solum notitiam excipit, cujus usus spirituali bono alioquin obesset, cujusmodi est usus notitiæ ex confessione, aut ex communicatione gratia consilii et directionis; averterentur siquidem homines a quærendo animæ remedio, si talis usus concederetur. Admittit ergo regula usum notitiæ humano modo communicatæ, atque implicite irritam facit quamcumque promissionem, etiam juratam, de non revelando Superiori, cum id sit contra bonos mores, imo contra primarium ejus finem.

CAPUT VIII.

PRÆMITTITUR GENERALIS DOCTRINA DENUNTIATIONIS, UT OSTENDATUR QUOUSQUE JUXTA REGULAM SOCIETATIS LOCUM HABEAT.

1. *Notatio [illegible]ma, quid sit denuntiatio latissime sumpta.* — Ut altius explicemus justitiam et honestatem dictæ regulæ, eamque veræ doctrinæ de correctione accommodemus,

nonnulla principia generalia præmittenda sunt, præsertim quid denuntiatio sit, et quot modis fieri contingat; nam hoc necessarium est ad intelligendum quousque secreta monitio præcedere debeat denuntiationem; quam distinctionem tradidimus circa crimen hæresis, in disp. 20, de Fide, sect. 4, a n. 2. Et imprimis denuntiatio latissime sumi potest pro manifestatione delicti facta Prælato, et sic comprehendit etiam accusationem, de qua hic non agimus, sed in c. 12, ad finem, nonnihil circa illam attingemus, quia certum est ad illam non prærequiri monitionem, nam per eam non intenditur per se emendatio fratris, sed vel interesse proprium, et ut accusatori fiat satisfactio, vel publica etiam vindicta et punitio delicti; et in ea se gerit accusator, ut actor exigens a judice punitionem et satisfactionem condignam rei, quam judex reddere tenetur, servato justitiæ ordine; ideoque accusatio in scriptis necessario fieri debet, seu inscriptio debet ad illam præcedere, nisi in rebus levissimis, juxta legem *Levia*, ff. de Accusat., quæ omnia simul ad denuntiationem necessaria non sunt; proprius ergo sumpta denuntiatione, ut ab accusatione distinguitur, est legitima delatio, seu manifestatio delicti facta Superiori, ut suo munere vel providentia utatur ad aliquod damnum emendandum vel impediendum. Quæ descriptio ex dicendis patebit, ne in ejus declaratione immoremur. Addit vero Hostiensis, in Summa, lib. 5, tit de Denuntiationibus, esse delationem sine inscriptione; sed, licet verum sit denuntiationem sæpe fieri legitime sine scripto, tamen aliquando potest scripturam postulare, ut notavit Soto, et ideo non oportet hoc in generali descriptione ponere. Melius ergo facta aliqua divisione, ratio denuntiationis declarabitur.

2. *Notatio secunda, quotuplex sit, secundum quosdam.*— Solet ergo multipliciter dividi denuntiatio. Panormitanus, in c. *Novit*, de Judiciis, n. 23, quem sequitur Soto, dicta Relect., membr. 2, q. 5, quatuor genera denuntiationis distinguit, scilicet, judicialis, Evangelicæ, canonicæ et regularis. Adrianus vero, in 4, materia de correctione fraterna, q. ult., ad 1, omisso ultimo membro, alia tria numerat. Innocentius autem, in c. *Novit*, de Judiciis, distinguit quidem Evangelicam et canonicam denuntiationem, omittit autem judicialem, et ponit aliam, quam dicit non esse actionem, nec denuntiationem propriam, sed præcedere actionem, vel denuntiationem, non autem declarat quid sit, sed exempla ejus dicit esse frequentia in jure, cap. *Quapropter*, cap. *Si quid*, quæst. 7, in quibus solum præcipit Pontifex, ut sibi manifestentur quæ in Episcopis vel aliis Prælatis notata fuerint, et in c. fin., de Accusation., fit mentio similis denuntiationis, quæ solum videtur esse quædam simplex delatio ad aures Prælati, ut ipse inquirat; tamen, si attente considerentur citata jura et similia, illa denuntiatio vel judicialis est, vel ad eam reducitur, nam est inchoatio quædam, vel excitatio judicis ut inquirat et judicet, quam admonitionem interdum facit Episcopus principi, aut judici seculari, ut in Authent., Ut judices sine quoquo suffragio fiant, § *Si quis autem*, et sequentibus. Denique Hostiens., in d. tit. de Denuntiationibus, duplicem tantum distinguit denuntiationem, scilicet Evangelicam et judicialem, quem sequitur D. Antoninus, tertia parte, tit. 9, c. 9, et in rigore videtur sufficiens divisio, si recte explicetur.

3. *Peccati quod timetur delatio etiam venit nomine denuntiationis.* — Adverto igitur tertio, peccatum fratris esse posse, vel jam commissum, vel in periculo ut committatur, vel utrumque simul, quia et commissum est, et est in periculo continuationis vel iterationis. Denuntiatio igitur, de qua agimus, habet pro materia propria peccatum commissum, quia correctio non est de actu futuro, sed de jam commisso, unde non dixit Christus, *Si quis peccaturus sit*, sed, *Si peccaverit in te*. Nihilominus tamen latius loquendo de denuntiatione, etiam peccatum futurum, ut est in periculo vel occasione, denuntiari potest Prælato, ut præveniat vel impediat, et hanc aliqui vocant canonicam denuntiationem, quia Evangelica non est, eo quod Christus de peccato commisso sit locutus, ut nunc expendimus; verumtamen etiam hæc denuntiatio, quatenus respicit bonum fratris, dici potest Evangelica, quia, licet non formaliter, virtute tamen in verbis Christi continetur, tum quia in moralibus periculum quasi actus reputatur; tum maxime quia ejusdem charitatis fraternæ actus est, et ad idem præceptum pertinet, quod per se primo obligat ad subveniendum proximo spiritualem necessitatem patienti; non solum autem necessitatem patitur, qui jam lapsus est, sed etiam qui in morali periculo cadendi versatur; ergo, si moraliter indigeat Superioris auxilio, ut vel a periculo tollatur, vel in periculo existens confortetur, opus ejusdem charitatis fraternæ erit talem sta-

tum fratris Prælato revelare. Dices : qui in tali periculo se constituit, eo ipso peccat; ergo jam lapsus est, nec differt hic actus a præcedenti. Respondetur primo, quidquid sit de antecedenti, distingui consideratione (ut sic dicam) præcisiva, quia per se primo intenditur ne peccatum futurum consummetur, sive periculum sit cum peccato, sive non. Unde secundo dicitur sæpe posse esse sine peccato, ut cum quis gravi tentatione urgetur, vel alia simili ratione. Quamvis ergo tunc non habeat locum propria correctio fraterna, nihilominus locum habet delatio ad Superiorem ex charitate fraterna; et ad hanc (ut statim n. 8 dicam) per se non est necessaria secreta monitio; et ideo in Societate, reg. 20, ex communibus, ita statutum est : *Qui gravem tentationem alicujus noverit, Superiorem admoneat, ut ei ipse pro paterna in suos cura ac providentia, convenienti remedio possit occurrere.* Talis ergo denuntiatio (si ita appelletur) et fraterna et Evangelica dici potest; nec video cur canonica appellanda sit, cum non sit per canones introducta magis quam denuntiatio delicti commissi.

4. *Notatio quarta duplicis finis denunciationis, unde quidam falso discriminant inter denuntiationem canonicam et Evangelicam.* — Est autem ulterius advertendum denuntiationem Evangelicam seu fraternam per se primo et sufficienter ordinari ad bonum fratris, sive ut resurgat, sive ut præveniatur, ne amplius cadat, vel etiam ne simpliciter cadat; ultra hunc vero finem potest, et interdum debet intendi per hanc denuntiationem bonum tertii, et multo magis bonum commune, ut si peccatum fratris vergat in nocumentum injuriosum proximi, et multo magis si in damnum communitatis. Juxta hos ergo duos fines distinguunt aliqui denuntiationem Evangelicam a canonica. Nam prior Evangelica dicitur juxta illud : *Lucratus eris fratrem tuum;* posterior canonica, fortasse quia, propter illum finem boni tertiæ personæ vel communitatis, non fit de illa mentio in Evangelio, sed magis in jure canonico. Verumtamen non multum hærendum est in nominibus, dummodo in re ipsa falsa aliqua differentia non constituatur, qualem esse illam censeo quam aliqui assignant, nisi sano modo explicetur, ut in n. 7 et 8, attingam; scilicet, ad hanc posteriorem, id est, canonicam denuntiationem, non oportere secretam monitionem præcedere, sicut in prima, quia in illa non habet locum illa conditio, *si peccaverit in te;* quia tunc non peccat frater in te, sed in alios, quibus nocumentum parat; et bonum innocentis, et præsertim communitatis, præferendum est bono privatæ personæ peccantis.

5. *Arguitur per dilemma contra dictum discrimen.* — Hæc enim differentia primo non recte fundatur in Evangelio, ut præcedenti capite, a n. 11, tractatum est, quia illud præceptum non limitatur ad peccatum quod lædit corripientem; deinde nec satis ratione fundatur, quia, licet bonum innocentis vel commune præferendum sit, tamen si potest simul servari bonum et fama peccantis, prodigenda non est. Unde argumentor in hunc modum : quando peccatum proximi vergit in damnum tertii vel communitatis, aut ego possum per meipsum admonitione secreta illud impedire, et de hoc habeo spem moraliter certam; et tunc non est cur illum denuntiem alteri, neque ibi intervenit bonum commune, vel innocentis, quod præferendum sit famæ peccatoris, quia non pugnant inter se, sed simul possum omnia tueri; ergo tunc æque teneor per secretam monitionem remedium adhibere, ac si solum intenderem fratris emendam. Et confirmatur, nam si peccatum proximi vergat in meum nocumentum, et ego simul cum illius emendatione intendam me indemnem servare, ut licite possum et interdum debeo, præcipue si nocumentum, quod timeo, spirituale sit, nihilominus teneor secretam monitionem præmittere, si per illam spero utrumque fructum, ut constat ex verbis Christi, *si peccaverit in te,* etiam in omni rigore intellectis, id est, contra te tantum; ergo quando peccatum vergit in detrimentum alterius, si uterque fructus per secretam monitionem speratur, ex eadem obligatione præmittenda erit; quid enim refert quod sit defensio mea vel alterius innocentis? nam etiam ego in ea re sum innocens, et ita ex charitate obligor seu inducor ad me defendendum, sicut alium. Unde etiam fit ut denuntiatio illa, quando ad eam pervenitur, substantialiter sit Evangelica, id est, ejusdem rationis, virtutis et ordinis; nam quod aliquis per correctionem intendat defensionem propriam, si non excludat emendationem fratris, non obstat quominus illa sit correctio fraterna et Evangelica; ergo quod intendat defensionem alterius innocentis simul cum emendatione fratris, non est extra rationem correctionis fraternæ; ergo denuntiatio etiam subsequens potest dici fraterna, seu Evangelica.

6. Aut certe tale est nocumentum alterius,

ut non sit moralis spes impediendi illud per secretam monitionem; et tunc cessat quidem obligatio præmittendi illam, tamen idem est quando peccatum fratris vergit in meum nocumentum, et despero me posse illud impedire per meam monitionem, sine auxilio Prælati; imo idem est licet peccatum nulli homini nocumentum inferat, nisi ipsimet peccanti, nam tunc etiam denuntiandus est Prælato, prætermissa monitione secreta, de qua fructus non speratur, quia hæc esset tunc otiosa, et aliunde spirituale bonum fratris præferendum est famæ ejus; ergo, formaliter loquendo, non intercedit talis differentia inter illas duas denuntiationes, quæ Evangelica et canonica appellantur; ergo ob hanc rationem nec est necessaria illa distinctio, neque illa nomina fundamentum habent.

7. *Quo sensu verificari possit discrimen expugnatum.* — Dico autem *formaliter loquendo*, quia quando peccatum vergit in damnum tertii, difficilius poterit per solam correctionem secretam emendari, quam peccatum, quod soli nocet peccanti. Item est alia differentia, quod cum peccatum nocet alteri, intervenit jus tertii, cui non possum ego cedere, et ideo requiritur spes magis certa, magisque excludens periculum nocumenti, ut monitio privata omittenda non sit, quam cum peccatum vel nemini nocet, vel mihi tantum, qui de meo periculo vel nocumento melius judicare possum. Ob hanc ergo causam, in peccatis quæ vergunt in damnum tertii, frequentius licebit a denuntiatione incipere, vel sæpe etiam erit necessarium, maxime quando bonum commune periclitatur, ut est in peccato hæresis, proditionis, etc. Hanc autem differentiam *materialem* voco, quia præceptum charitatis semper est idem, sed quia affirmativum est, requirit suam opportunitatem; hæc vero in una materia, vel uno genere peccati frequentius occurrit, quam in alio.

8. *Eventus alius, in quo amplius verificari posset.* — *Quo sensu verificari possit quod Soto dixit de denuntiatione regulari.* — Addo insuper quando ita timetur nocumentum tertii, vel boni communis, ut nondum inchoatum sit, nec peccatum aliquod sit actu commissum a proximo, ex quo illud periculum timeatur, tunc in rigore necessarium non esse monitionem secretam præmittere, sed posse immediate denuntiari rem, seu periculum Prælato; quia tunc non infamatur proximus, neque intervenit propria materia correctionis, sed solius defensionis, et ideo cessat ratio prædicti ordinis. Hoc autem ita verum est in peccato, quod vel nemini nocere potest nisi peccanti, vel solum ipsi emendanti, sicut in peccatis quæ aliis nocent. Quia si frater nondum peccavit, nec mihi nocuit, versatur autem in periculo cadendi, aut mihi nocendi, licet sperem per meam admonitionem posse sufficiens remedium adhibere, non teneor, per se loquendo, sed possum immediate uti auxilio Prælati, quia ratio facta hic etiam habet locum; non enim infamatur frater, cum nullum ejus delictum manifestetur, neque actio illa ordinatur ad ejus correctionem, ut ordinem correctionis observare necesse sit; et ita nullo modo accommodatur illa differentia, nisi tantum *materialiter*, ut num. præced. dixi. Igitur illa differentia inter Evangelicam et canonicam denuntiationem ex illis finibus desumpta, parvi momenti est, neque oportet ob eam causam membra multiplicare; quartum vero membrum de denuntiatione regulari, quod Sotus, n. 2 allatus, posuit cum Panormitano, magis habere locum potest juxta dicta in cap. præced., numero decimo octavo, de renuntiatione juris, siquidem tunc regularis denuntiatio incipit a secundo actu, cum Evangelica, per se loquendo, requirat etiam primum, quamquam Soto hunc sensum non intendit, improbamus autem quem intendit. Nam illa etiam denuntiatio regularis, quam affert, solum est materialis, eo quod denuntiatio fit in religione, et secundum regulas vel Constitutiones ejus; tamen illa, etiamsi necessario postulet integrum ordinem, semper est aut Evangelica seu paterna, aut judicialis denuntiatio.

9. *Approbatur divisio denuntiationis in duo membra, et eorum discrimina expenduntur.* — Est ergo simpliciter sufficiens illa bimembris divisio denuntiationis, in Evangelicam et judicialem (quam enim admisimus *religiosam*, charitatis terminis continetur), quæ membra imprimis differre censentur ex fine; nam per Evangelicam non intenditur vindicta delicti, sed emendatio fratris, et ad summum extenditur ad evitanda aliorum nocumenta, juxta proxime dicta a num. 4. Judicialis autem ad hoc tendit ut delictum puniatur, quatenus expedit bono communi, ne delicta maneant impunita; sed hoc sano modo intelligendum est, nam etiam denuntiatio judicialis per se primo ordinatur ad bonum fratris, ut ex Evangelio constat: *Lucratus eris fratrem tuum;* et deficiente hoc fine, præcipitur denuntiatio Ecclesiæ, quam esse judicialem ex dicendis consta-

bit. Ratione etiam declaratur, nam intendere vindictam proprium est accusatoris, qui propterea ad probandum delictum obligatur; ergo per denuntiationem non intenditur per se ac principaliter ille finis; nec facile quis admitti debet ad petendam vindictam vel punitionem delicti, nisi ad probandum obligetur; solum ergo potest esse differentia, quod per denuntiationem paternam, nunquam intenditur vindicta, sed emendatio; judicialis autem aliquando extendi potest ad intendendam punitionem, quando censetur necessaria ad bonum commune, quod per hanc denuntiationem potest quis intendere, quando justis de causis non vult suscipere munus accusatoris.

10. Assignatur præterea alia differentia, quod paterna denuntiatio nunquam fit propter proprium commodum vel interesse denuntiantis; altera vero potest: existimo tamen hunc finem non necessario excludi a denuntiatione Evangelica, quod in præcedent. puncto a n. 4 satis probatum videtur, neque est alienum a verbo Christi, *si peccaverit in te*, id est, contra te; nam fortasse ideo fecit mentionem propriæ injuriæ (juxta illam expositionem), ut significaret inter Christianos etiam propria nocumenta, quæ repellere aut reparare sæpe necessarium est, media correctione fraterna reparanda esse, si fieri possit. Quod etiam significavit Innocentius III, in cap. *Novit*, de Judiciis, dicens: *Cum Dominus dicat in Evangelio: Si peccaverit in te frater tuus*, etc., *et rex Angliæ sit paratus sufficienter ostendere quod rex Francorum peccat in ipsum, et ipse circa eum in correctione processit secundum regulam Evangelicam, et tandem, quia nullo modo profecit, dixit Ecclesiæ*, etc. Constat autem regem Angliæ intendisse propulsare injuriam, vel nocumentum quod a rege Francorum patiebatur. Itaque hic finis communis est, qui via utriusque denuntiationis, imo etiam via accusationis intendi potest; discrimen tamen esse potest, quod in Evangelica denuntiatione hic finis est secundarius, in alia vel in accusatione potest esse primarius; imo in his potest esse unicus, in fraterna autem denuntiatione nunquam separatur ab emendatione fratris; nam si de hac non sit spes, propter solum proprium interesse statim proceditur ad denuntiationem judicialem, vel accusationem fratris. Quid autem tunc intersit inter hæc duo, non est hujus loci explicare; satis nunc sit, quod per accusationem intentatur propria actio, per denuntiationem vero imploratur potius officium judicis; unde in jure civili aliquibus personis, quibus actio accusandi denegatur, conceditur denuntiatio, ne remedio careant, ut servo, § *Sed et major*, Inst. de His qui sunt sui vel alieni juris; et de religioso idem habetur in c. *Insinuante*, Qui cleric. vel vovent.

11. Tertia differentia inter prædictas denuntiationes est, quod denuntiatio judicialis versari potest circa delictum præteritum ut sic, id est, ex eo solum quod commissum est, quamvis peccator emendatus sit, et parti satisfecerit quantum debeat, quia semper manet reus pœnæ, quam ut luat, denuntiari potest, si communi bono expedit. In quo convenit hæc denuntiatio cum accusatione, quamvis Soto supra contrarium sentiat sine causa, et contra praxim; nam denuntiamus hæreticum etiam ut puniatur propter commune bonum, non tamen proprie accusat, qui sic denuntiat, quia non accipit proprie officium actoris: sicut enim ad interesse proprium denuntiando imploratur aliquando officium judicis, ita etiam ad vindictam delicti propter commune bonum; in hoc ergo fine convenit denuntiatio judicialis cum accusatione, licet differat in aliis solemnitatibus; nam accusatio debet in scriptis fieri, cap. *Licet Heli*, de Simonia; in denuntiatione vero non est semper necessaria. Accusator etiam obligatur ad probandum, denuntiator vero non semper. Imo Hostiensis supra ait, denuntiationem esse delationem legitimam sine inscriptione, quod permissive intelligo, nam simpliciter necessarium non videtur. At vero denuntiatio Evangelica non versatur circa peccatum commissum, eo solum quod commissum est, sed quatenus aliquo modo pendet in futurum, id est quatenus non est emendatum vel pro eo non est satisfactum, vel est periculum reincidendi, aut alterius nocumenti, quia si nihil horum intersit, cessat finis principalis talis denuntiationis.

12. Quarta differentia est, quod denuntiatio judicialis fit Superiori ut judex est, implorando officium ejus; denuntiatio autem Evangelica fit Superiori ut patri, et ideo dici etiam solet denuntiatio paterna, quæ correspondet correctioni fraternæ; nam, sicut hæc fit inter fratres inter se, ita quando non sufficit, fit recursus ad Superiorem, ut pater est. Item quia, ut proxime dictum est, per hanc denuntiationem per se non intenditur vindicta, neque absoluta coactio, quæ per se spectat ad officium judicis, sed intenditur emendatio cum correctione tantum, seu disciplina ad illam necessaria, quæ per se pertinet ad officium pa-

tris, et ideo per hanc denuntiationem hoc officium maxime imploratur.

13. Potest denique quinta differentia assignari, quia, per se loquendo, non tam est necessarium ut præcedat monitio fraterna ante judicialem denuntiationem, sicut postulatur ante denuntiationem Evangelicam, nam ante Evangelicam præcise, seu nulla addita regula alicujus religiosi status, per se requiritur, quando et fratris emendatio et præventio omnis periculi et nocumenti sufficienter per illam speratur; in alia vero non ita. Nam quando oportet illam fieri propter publicam vindictam delicti commissi, non est simpliciter necessaria monitio secreta, etiam apud patrem, quia, etiamsi per illam emendandus sit frater, et cavenda omnia futura incommoda, quantum est ex parte illius, nihilominus facienda est denuntiatio, ut publico et communi bono per punitionem satisfiat; ergo nulla est necessitas talis ordinis, sed statim potest ad Superiorem recurri, tanquam judicem, ut tam emendatio quam vindicatio per illum fiat; quia propter eam rem non magis infamatur proximus, et ita cessat necessitas illius ordinis.

14. Atque hinc sequitur (quæ potest esse sexta differentia) denuntiationem Evangelicam magis fieri posse de peccato occulto, quam judicialem; nam illa cum tantum fiat Prælato, ut patri, et præcipue sit ob bonum peccantis, nec per illam procedi possit ad propriam punitionem, fieri potest de peccato omnino occulto, ut scholastici omnes cum Augustino docent; imo multi ita intelligunt verbum Christi, *si peccaverit in te*, ut supra, cap. præced., numero decimo sexto, declaravi. Denuntiatio autem judicialis cum eo tendat, ut in foro externo, et per ministerium judicis, ut sic, finis intentus comparetur, regulariter postulat ut sit de re non omnino occulta, sed probabili, vel saltem non improbabili, ut judex possit postea juridice procedere; quod sumi potest ex cap. ult., de Calumniatoribus, ubi punitur denuntiator, quia probatio inventa non est, nisi se sufficienter purget, quod non calumniandi animo denuntiaverit. Dixi autem *regulariter*, quia quando delicta sunt valde nociva communi bono, veluti hæresis, proditio patriæ, et si quæ sunt ejusmodi, etiamsi occulta sint, deferri possunt ad aures judicis, ut ipse vigilet, vel inquirat quod legitime potuerit.

15. Potest tamen objici contra quintam differentiam, quia jura æque videntur postulare præviam monitionem ad denuntiationem judicialem, sicut ad paternam, ut colligitur ex cap. *Novit*, de Judiciis, ibi: *In correctione processit secundum regulam Evangelicam*, juncta gloss. dicente: *Alias denuntians non auditur nisi monitione præmissa*, quod videtur expressum in cap. *Cum dilectus*, de Accusationibus, ibi: *Si constiterit præfatum Episcopum de jam dictis excessibus non fuisse præmonitum ab eisdem, a denuntiatione repellatis eosdem*; ubi glossa alia jura refert. Et in c. *Licet Heli*, de Simonia, tam necessaria dicitur esse præmonitio ad denuntiationem, sicut inscriptio ad accusationem, quæ simpliciter necessaria est; et tamen in his juribus manifeste videtur esse sermo de denuntiatione judiciali, cum ratione illius judex procedat ad probationem et punitionem in foro exteriori. Respondetur propter vitanda pericula calumniarum, ordinarie et regulariter non admitti ad denuntiandum in foro exteriori eum, qui accusare potest, quando denuntiatio ordinatur ad punitionem delicti, quia, per se loquendo, expedit ut se obliget ad probandum, qui defert alterum ad judicium ut puniatur. Et hinc fit, ut in eodem exteriori foro regulariter non admittatur denuntiatio judicialis, nisi præcedat monitio: quia si denuntiatio ordinatur ad alios fines, via charitatis tenenda erit; si vero ordinatur ad vindictam publicam, denuntiatio regulariter non admittitur, ut dixi; nihilominus tamen, ex natura rei loquendo, et in foro interiori, quando denuntiatio bona fide et intentione fit, et judicatur moraliter necessaria ad finem intentum publicæ vindictæ, sive frater secreto emendetur, sive non, non est necessaria ex natura rei præcedens admonitio, ut ratio facta probat. Et hoc modo procedit assignata differentia.

CAPUT IX.

UTRUM DENUNTIATIO EVANGELICA RECTE IN SOCIETATE PROCEDAT.

1. Ex his ad nostrum institutum descendentes, dicimus quod utrumque genus denuntiationis Societati necessarium est, sicut omni bene gubernatæ congregationi, in qua et singulorum salus, et commune aliorum exemplum procuranda sunt, ut conservari possit, quia nulla est tam perfecta congregatio, in qua pro humana fragilitate lapsus aliqui non inveniantur, quos interdum necesse est a Prælato, ut a patre, corrigi et emendari:

interdum ut a judice castigari et præcaveri, ne in aliorum detrimentum serpant. De modo ergo utendi judiciali denuntiatione, qualiscumque ille in usu sit in hac religione, dicemus c. 13, præmittendo in c. 11 et 12 generalem doctrinam ea de re; hic solum de Evangelica disputamus. Et difficultas præcipua est, quando materia ejus est aliquod grave peccatum; nam in communibus defectibus qui in viris etiam perfectis inveniuntur, non oportet tam scrupulose servari dictum ordinem, ut, scilicet, privata monitio præcedat. Imo poterit etiam Superior hujusmodi defectus ad se delatos et cognitos manifestare in publicis reprehensionibus, et ordinarias pœnitentias imponere juxta praxim Societatis, dummodo alicujus momenti non inferant infamiam, ac consentiat secretus delator.

2. *Prima assertio.* — Hæc ergo sit prima assertio, merito in hac religione servari, ut in levioribus delictis, omissa privata monitione, statim Superiori manifestentur. Hujus assertionis veritas (præter cessionem illam juris, de qua in c. 7, n. 18) constat a fortiori, quia si juxta praxim Societatis leves defectus a Superioribus manifestantur in publicis reprehensionibus, ac pœnitentiæ imponuntur, cum inde nulla infamia alicujus momenti creatur, neque detrimentum deferenti, atque ejus beneplacitum obtinetur, ut in ordinationibus contractis, cap. 15, p. 2, n. 6, habetur, multo magis a fortiori licebit talem aliquem defectum soli Superiori revelare; dicta vero praxis est conformis doctrinæ D. Thomæ, 2. 2, q. 33, art. 7, ad 3, ubi ait proclamationes, quæ in capitulis religiosorum fiunt, esse de aliquibus levibus, quæ famæ non derogant, et ideo posse sancte fieri sine admonitione præmissa, ut in argumento propositum fuit. Idem habet Soto, dict. Relect., membro 2, q. 4, ad 1 confirm. 2 argumenti. In quo auctore expendo illa verba: *Voco autem graves, non solum illas quæ sunt peccata mortalia, sed quæ sunt contra famam et honorem proximi, ut si quis intraret domos suspectas.* Ex quibus verbis et exemplo colligo, in persona religiosa omne peccatum mortale, et omnem defectum, qui possit suspicionem talis peccati generare, censeri rem sufficienter gravem, et consequenter (quod ad præsentem assertionem facit) omnes defectus, qui hujusmodi non sunt, censeri leves, et posse sub hac assertione comprehendi. Eamdem fere doctrinam habet Abulensis, in c. 18 Matthæi, q. 97, ad 8, ubi omnia peccata venialia, levia censet ad hunc effectum non præmittendi monitionem privatam; quin potius Theologi communiter docent, peccatum veniale non esse materiam præcepti correctionis fraternæ, quia est res admodum levis, et charitas non obligat ad subveniendum proximo in quacumque levi necessitate; quod videtur etiam insinuasse Christus Dominus in illis verbis: *Lucratus eris fratrum tuum,*, ut disp. quoque 8, de Charitate, sect. 2, n. 5, ponderavimus; hæc enim supponunt fratrem periisse, ut Augustinus infert; ergo multo minus erit præceptum servandi ordinem in correctione venialium, atque ex his intelliges quam recta sit dicta Societatis ordinatio.

3. *Objectio contra proxime dicta.* — Dices, collectionem hanc non esse validam; sæpe enim non tenemur ad exercendum aliquem actum, et tamen si exercere volumus, obligamur ad certum modum servandum; ut non teneor orare; si tamen oro, debeo orare cum debita reverentia et attentione. Sic ergo licet non tenear fratrem corrigere de veniali lapsu, si tamen volo corripere, debeo modestis verbis, et cum debito honore illum monere; ergo pari ratione debeo ordinem servare, ut famæ proximi prospiciam, quæ nonnihil et inter religiosos non parum lædi solet ex manifestatione culparum venialium. Quæ objectio videtur procedere contra assertionem positam. Cui tacite duo respondent D. Thomas et auctores citati. Primum est, illos leves defectus non derogare famæ religiosi. Secundum est, illam non esse denuntiationem, sed recordationem oblitarum culparum. Quod ita explicat Abulensis, quia in illis Capitulis debet quilibet religiosus dicere suas culpas leves, et si aliquas omittit ex ignorantia vel oblivione, alii proclamant eas, non tanquam accusantes vel denuntiantes, sed reducentes eum ad memoriam culparum suarum, quas ipse ex statuto dicere tenetur.

4. Sed hæc posterior videtur et res incerta, et nimia restrictio; sæpe enim moraliter evidens est, alium non tacere culpam suam propter ignorantiam et oblivionem, sed propter verecundiam, vel ne cogatur pœnitentiam agere, et nihilominus fieri potest, et fit illa proclamatio; sæpe etiam alter non tenebatur propria obligatione conscientiæ se prodere, sed ad summum ex regula, et fortasse interdum neque ex præscripta regula, sed ex generali consilio majoris humilitatis, vel pœnitentiæ agendæ, et tunc etiam proclamatio licita est. Est ergo illa denuntiatio, imo et ali-

quid amplius esse videtur, quia est publicatio. Prior ergo ratio videtur præcipua, quia illa moraliter non est infamatio alicujus momenti, et ideo oportet, ut recte significabat Soto, culpas ita esse leves, ut non inducant in suspicionem graviorum; quod ego ita explico, ut sint defectus ordinarii circa regulam, vel opera perfectionis, qui ab omnibus, vel fere ab omnibus, committi solent, quamvis a quibusdam frequentius quam ab aliis committantur. Nam si sint defectus extraordinarii, qui licet non sint peccata mortalia, nec ingerant suspicionem illorum, graves inter religiosos computantur, et solent impedire graviora munera, quia plurimum minuunt existimationem personæ, et ideo non facile sunt in publicum deducendi, si alias publici non sunt, cujusmodi esset non servare secretum, etiam de rebus levioribus, deditum esse privatis familiaritatibus, etiam intra religionem. Imo si sint materia detractionis injustæ, existimo aliquando posse sufficere ad gravem et mortalem lapsum, quia revera, licet culpa, de qua fit detractio, apud Deum non sit gravis, nocumentum, quod inde resultat inter homines, non est leve, et ideo sufficere potest ad mortalem injuriam; sed de hoc alias; ac videri interim potest Molin., de Justit., tract. 4, tom. 5, disp. 16. Acclamationes ergo illæ aliarum religionum, et publicæ reprehensiones in Societate usitatæ, nullam moralem infamiam habent, quia de levibus tantum et ordinariis defectibus sunt. Quibus adde ejusmodi publicas manifestationes magis pertinere ad denuntiationem judicialem, quam ad fraternam, quantum est ex parte finis, quamvis ex parte materiæ non excedant paternam correctionem. Nam per se primo ordinantur ad punitionem seu disciplinam religiosam, publicamque satisfactionem, cujus signum est, quia fieri debent, etiamsi frater omnino emendatus sit; et quia non fiunt ab omnibus, sed ab illis quibus id in religione incumbit ex officio, quibus etiam tanquam personis publicis fides datur; et ideo mirum non est quod ad hujusmodi manifestationes secreta monitio necessaria non sit, cum facienda sit, etiamsi persona sit emendata.

5. *Secunda assertio.* — Secundo dicendum est etiam in gravibus defectibus Superiori manifestandis, ad effectum fraternæ emendationis, licitum esse in hoc statu religioso Societatis omittere privatam monitionem; hæc etiam assertio expressa est in eodem can. 10 Congregationis sextæ, § 1; loquimur vero in præsenti de hoc statu in specie, tum quia de illo institutus est sermo; tum etiam quia non est in animo legem præscribere universalem, nec comparationem facere cum aliis religionibus. Nam hæc materia multum pendet ex particularibus circumstantiis, quibus variatis, ratio obligationis et convenientiæ multum variari potest. Quanquam non possumus de hac religione in particulari varietatem hanc, quam suo canone definivit, ostendere, nisi præmittamus prius, quid de religioso statu, ut sic, certum habeatur, ex quo in n. 15 dicta veritas circa Societatem patebit.

6. *Probatur positam assertionem veram esse de possibili.* — Quod ergo in eo statu hæc denuntiatio facta Superiori immediate, licita esse possit, ac sæpe de facto liceat, ostendendum est. Ac de possibilitate quidem id facile ostenditur. Nam leges morales respiciunt ea quæ ut plurimum expediunt, et in hac saltem religione frequentius expedire immediatum recursum ad Superiorem, in citato n. 15 probabimus; ergo nihil obstat quominus de illo recursu possit fieri generalis lex. Et confirmatur, quia mutuus religiosorum consensus potest licentiam hanc ad invicem concedere, per quamdam veluti renuntiationem mutuam juris proprii, ob finem melioris correctionis, sine quo certe fine talis renuntiatio absoluta prodiga foret, atque adeo contra propriam charitatem; ergo licite et sancte, utpote ob illum finem, proponi potest regula quæ ab ingressuris religionem quamlibet, vel saltem aliquam, exigat illam renuntiationem, siquidem non minoris virtutis est talis consensus præstitus religioni, quam qui inter ipsos privatos religiosos propria auctoritate præstaretur, ad mutandam materiam, ut jam non sit contra charitatem, hoc est, contra bonum temporale famæ, sed potius pro charitate, hoc est, pro bono melioris correctionis, prædicta manifestatio. Neque auctores, qui nobis adversantur (Lorca, 22), negant possibilitatem dictæ regulæ, quam satis nunc ostendimus, sed dari de facto dictam juris renuntiationem; idque a viris nostræ Societatis fide dignissimis se accepisse testantur, quibus nihil aliud erit respondendum, quam offerendo citatum canonem, in quo renuntiatio, de qua loquimur, in regula contineri, manifestissime declaratur.

7. *Probatur deinde esse veram de facto auctoritate quarumdam religionum.* — Jam quod de facto licitum fuerit, aut etiam licitum sit hodie in variis religionibus immediata manifestatio, suadetur primo auctoritate. Nam Smaragdus Abbas, in regula S. Benedicti c.

24, hanc regulam refert: *Si quis eum, quem districtionem monasterii non ferentem, fugam meditari cognoverit, non statim prodiderit, perditionis illius participem se esse non dubitet, et tamdiu a conventu fratrum sequestrandum, quamdiu ille valeat revocari.* Et c. 32, ex Paulo et Stephano Abbatibus, sic inquit: *Si quis alterum quacumque parte viderit quodcumque illicitum, vel sermone, vel opere facientem, et Priori distulerit publicare, cognoscat se esse nutritorem peccati, et per omnia æqualem peccanti, quia et animæ suæ, et illius quem tegit, est durissimus inimicus.* Et in Constitutionibus Prædicatorum, dist. 5, c. 13, § 4, dicitur: *Ne vitia occultentur Prælato suo, quilibet denuntiet quæ viderit, vel audierit.* Et c. 18, § 6: *Si quis tale quid* (id est, graviorem culpam) *extra monasterium commiserit frater, qui cum eo est, studeat ejus excessum Prælato quantocitius corrigendum intimare.* Et in Constitutionibus Minorum editis a Guillielmo Farinario, ac probatis in Capitulo generali, tempore S. Bonaventuræ, dicitur: *Teneantur fratres per obedientiam exeuntes, in reditu suo secrete guardiano excessus notabiles intimare.* Hujusmodi ergo lex non est usu aliena a statu religioso.

8. *Item ab auctoritate scholasticorum.*—Jam ex scholasticis Rich., in 4, d. 19, articulo tertio, q. 1, ad 2 sic inquit: *Circa regulares personas non est tanta necessitas hunc ordinem observandi, sicut circa seculares; quia regulares, cum causa requirit, facilius et liberius a suis possunt administrationibus amoveri.* Et in corpore dixit, quamvis frater sit emendatus per correctionem secretam, non esse omittendam Prælati denuntiationem: *Quia valet,* inquit, *ad præcavendum fratri a recidivo, nec cedit in famæ fratris præjudicium, si talis est Prælatus, qualis esse debet.* Et eum refert ac sequitur Summa Rosella, verb. *Correctio fraterna,* in principio. Et Angelus, verb. *Denuntiatio,* num. 10, ubi in hanc sententiam inter alios refert Augustinum, q. 1 in Levit., et habetur 22, q. 5, cap. *Hoc videtur;* item Bonav., Luc. 17, circa illa verba: *Si peccaverit in te: Prælato* (inquit) *qui vult prodesse, etiam nulla præcedente correptione, potest et debet culpa proximi accusari extra judicium, si sit occulta;* quæ doctrina ita fuit a S. Bonaventura in sua religione introducta, ut contrariam docentes graviter puniret, voceque activa et passiva privaret, et si pertinaces essent, in carcerem conjiceret, ut refertur in lib. *Serena conscientia,* q. 85 et 100; et Corduba, super regulam, quæst. 1, refert idem fuisse statutum in Capitulo generali tempore ejusdem Bonaventuræ. Præterea S. Thomas, hanc movens quæstionem, Quodlib. 11, art. ult., quamvis prius absolute dicat: *Si ego scio quod frater per me corrigitur, tunc non debeo hoc denuntiare Prælato,* statim nihilominus subdit: *Si autem videtur quod hoc melius fiat per Prælatum, et Prælatus nihilominus sit pius, discretus et spiritualis, non habens rancorem, seu odium adversus illum subditum, tunc licite potest hoc denuntiari sibi, et tunc non dicit Ecclesiæ, quia non dicit ei sicut Prælato* (id est, sicut judici), *sed sicut personæ proficienti ad correctionem proximi et emendam.* Et subjungit: *Quia variæ sunt conditiones subditorum et Prælatorum, ideo tenendum est hoc pro regula, quod in omnibus istis servanda est charitas, et quod melius et magis expedire videtur, et si hoc intendat* (*scilicet, emendam proximi*) *et servet quantum potest bonum charitatis, tunc denuntiando non peccat.* Et solut. ad 1: *Si statim aliquis referat Prælato, adhibens debitas circumstantias, et considerans magis expedire, non facit contra præceptum Evangelii.* Et ad 3: *Si aliquis referat Prælato culpam proximi intendens vel cautelam in futurum, vel aliquid hujusmodi, quod ad emendam proximi viderit expedire, non peccat.* Hanc doctrinam D. Thom. refert et sequitur Sylvest., verbo *Correctio,* quæst. 7; Tabien., § 2; Anton., 2 p., tit. 9, c. 6, § 4; Gabr., lect. 74 in Canon., lit. V, addens cum Richardo: *Nota, quod frater delinquens, non tantum est denuntiandus Prælato, ut privatæ personæ, ut emendetur, sed etiam emendatus, ut præservetur a recidivo.* In quo plane sentit, præviam monitionem, etiamsi præcedat spes emendæ, non esse absolute necessariam, quandoquidem, non obstante fructu ejus, procedendum est ad denuntiationem, per quam poterit etiam idem fructus melius sperari. Præterea Astensis, l. 2 Summæ, tit. 67, art. 6, ex sententia Gualteri, ait formam et ordinem denuntiationis non esse usquequaque servanda circa regulares personas: *Et ideo* (inquit) *modus cujuslibet religionis est approbandus, si non est plane contra Deum et charitatem fraternam, magisque attendi debet finis correctionis, scilicet emendatio peccantis, quam ordo verborum;* et deinde fere subjungit doctrinam ex D. Thoma citatam. Et eamdem fere doctrinam habet Umbertus super regulam B. Augustini, cap. 90. Præterea Gerson, 2 p., tract. de Correctione proximi alphab. 34, lit. T, docet quidem admonitio

nem debere præcedere denuntiationem ex vi præcepti; postea vero ponit quatuor exceptiones: prima est, quando frater venialiter, non mortaliter peccat, quia ad veniale (inquit) non est præceptum. Sed de hac re jam diximus in assert. 1. Secunda exceptio est, quando non est spes emendæ per secretam monitionem. Tertia, quando licet sit spes, est tamen periculum in mora. Quarta, quando quis corripere non valet sine proprio periculo. Inferius vero magis explicans secundam et tertiam exceptionem, quæ ad rem præsentem magis facit, subjungit regulam ab aliis auctoribus tactam, dicens: *Hic magis debet attendi finis correptionis, scilicet emendatio peccantis, quam forma verborum*; quia, ut Aristoteles ait, 1 Rhetor., cap. 9, ex utilitate Reipublicæ, non ex verborum inspectione, lex interpretanda est; unde subjungit: *Si quando videatur frater peccans salubrius corrigi per alium, qui potest et vult prodesse, quam per se, secure potest ei indicare; unde etiam Prælato potest dici peccatum non præmissa monitione, vel secreta correctione, non tanquam judici, sed tanquam amico peccantis, et quia hic magis potest prodesse, quam alius.* Imo addit quidpiam difficilius, peccatum, de quo frater peccans fuit secrete correptus, seu admonitus, et de quo se emendavit, posse dici Prælato præcipienti per obedientiam; ita tamen quod si denuntians solus noverat, soli Prælato dicat; si autem alii noverant, coram illis, et non coram aliis Prælato revelet; quod semper intelligendum est, servata dicta regula et fine charitatis, scilicet, ut vel ad commune bonum religionis, vel ipsiusmet peccantis, ut in futurum melius præservetur, id censeatur necessarium, vel saltem magis conveniens. Hoc enim nobis præcipue observandum est in citata doctrina, quæ est Div. Thomæ et omnium, et maxime locum habet in religionibus, nempe ad omittendam licite præviam monitionem secretam, non oportere ut illa reputetur inutilis, sed satis esse ut per Prælatum major utilitas, vel circa satisfactionem et emendationem commissi, vel circa futurum periculum speretur.

9. *Probatur ulterius ex Innocentio III.*— Denique confirmari hoc potest ex Innocentio III, in c. *Qualiter et quando*, 2, de Accusationibus, ubi cum dixisset: *Sicut ante accusationem legitimam præcedere debet inscriptio, sic et denuntiationem charitativa monitio, et inquisitionem clamorosa insinuatio*, subdit statim: *Hunc tamen ordinem circa regulares personas non credimus usquequaque servandum, quia, cum causa requirit, facilius et liberius possunt a suis administrationibus amoveri;* ex quo loco videntur plures ex dictis auctoribus illum modum loquendi sumpsisse. Et videntur illa ultima verba ad omnes tres modos, inscriptionis, scilicet, monitionis, et inquisitionis referenda, quia super omnes immediate cadunt; quia nulla est ratio cur ad primum vel tertium, et non ad secundum referatur. Et de aliis quidem dicemus cap. 11 et 12, de secundo vero, quod ad præsens spectat, ratio multiplex reddi potest.

10. *Ratio pro eadem assertione.*— Prima, quia religiosus ex vi sui status profitetur perfectionis viam, et consequenter etiam emendationem morum per remedia meliora et convenientiora; et ideo quamvis forte circa seculares non sit facile omittenda prævia correctio, propter spem majoris boni, quando sufficiens emendatio per idem speratur, nihilominus in religioso statu illa existimari debet ratio sufficiens. Sed objicit Soto, dist. 94, dub. 3, post tertiam conc., quia fama subditi apud Prælatum magni æstimanda est, ut numero tertio indicavi; ergo sine extrema necessitate non est prodigenda; ergo non satis est quod correctio melius fieri possit per Prælatum, sed oportet ut aliter fieri non possit. Atque ita ipse sentit, etiam inter religiosos; sed in hoc contradicit plane D. Thomæ et communi sententiæ Doctorum quos num. 7, 8 et 9 retuli. Unde, licet fortasse inter seculares illa doctrina Soti in praxi regulariter sit securior, quia secularis magis pendet ex hujusmodi fama, et quia raro inter eos est hic usus paternæ denuntiationis, et rursum quia non sunt professi viam majoris perfectionis; tamen inter religiosos non est dubium quin, si Prælatus sit qualis esse debet, hoc liceat non solum propter absolutam necessitatem, sed etiam propter quodlibet majus spirituale bonum, cui non est fama illa comparanda, præsertim quia illa infamia non est tanti momenti, ut statim dicetur in tertia ratione, attigique supra, cap. sexto, numero secundo.

11. *Secunda ratio.— Explicatur vis hujus rationis.*— Secunda, quia inter religiosos propter majorem unionem inter Prælatum et subditum, majoremque dependentiam fere in omnibus rebus et occupationibus vitæ, regulare ac morale est ut per providentiam Prælati perfectior et firmior emendatio speretur; quin potius addit Cajetanus, tomo primo Opusc., tract. 31, qui est 17 Respon.

sionum, resp. 5, ad primum dubium, in religiosis non facile credendum esse, quando aliquis graviter labitur, esse ita emendandum per privatam correctionem, ut non sit amplius peccaturus : *Et propterea* (subinfert) *tutius est in hujusmodi casibus Prælato petenti per se vel alium* (addo, vel expresse, vel tacite), *et volenti salvare, non perdere oves suas, et curam famæ proximorum solito habere, ut pastorem decet, complices, sive non complices sibi notos revelare.* Et explicari potest vis hujus rationis in hunc modum; nam vel religiosus peccat per occasionem aliquam moralem, quam domi vel extra habeat, vel sine illa; in priori casu necesse est Prælatum habere notitiam, quia vix potest alius occasiones hujusmodi prævenire et auferre, imo interdum neque ipsemet delinquens poterit occasiones vitare, quia fortasse Prælatus ignorans, ipsum in eis constituet, et cogetur obedire. Si autem sine occasione labitur, necesse est ut sit vel ex prava consuetudine, vel ex nimia fragilitate; et in utroque eventu moraliter necessaria est auctoritas Prælati, quia in utroque casu difficilis est præservatio, et multis indiget remediis, quæ non solum potest Prælatus consulere sicut alius frater, sed etiam præcipere, et secreto cogere, vel ad secreta opera pœnitentiæ, vel ad frequentem orationem, et alia hujusmodi. Video esse posse alium modum peccandi ex repentina tentatione, aut vehementi occasione raro contingente, quæ moraliter amplius timeri non potest; sed hoc et rarum etiam est, et pertinere potest ad exceptiones, de quibus infra, n. 17; præterea, licet in eo casu cesset hæc proxima ratio, raro cessabunt omnes, quæ majorem utilitatem hujus denuntiationis, vel respectu religiosi, vel respectu religionis, ostendunt, ut ex dicendis constabit.

12. *Tertia ratio.* — Tertia, quia infamia, quæ hinc sequitur religioso, quam minima est, et ideo non solum propter necessarium remedium, sed etiam propter majus spirituale commodum est postponenda. Nam imprimis supponimus Prælatum servaturum secretum, et non diffamaturum subditum suum; nam si aliud probabiliter timeatur, nullo modo est illi revelandum delictum. Nam etiam in sacramentali confessione taceri potest proprium delictum, si infamatio timetur; ergo multo magis cavenda est denuntiatio alieni delicti cum tali discrimine, præsertim quia non potest sperari fructus ex notitia illius Prælati, qui non valet servare secretum. Si autem infamia non transcendit sinistram illam opinionem, quæ in Prælato generari videtur, non debet esse magni ponderis apud religiosos, nam revera, si emendari unusquisque velit, et condignam pœnitentiam sui peccati agere, et sufficientia media ad non reincidendum adhibere, non solum recuperabit bonum nomen, sed etiam in bona opinione crescet apud spiritualem et prudentem Prælatum, ut cap. 6, numero decimo sexto, in simili dicebamus. Deinde, quia fama non est bonum per se amabile, sed solum quatenus confert ad virtutem, vel ad alia bona naturæ convenientia ac necessaria; si ergo illa opinio, seu cognitio mei peccati in Superiore non redundat in aliquod damnum meum, sed potius in utilitatem spiritualem, et simpliciter in majus bonum, profecto non est reputanda infamia, quæ sit verum aliquod malum. Præterea fama religiosi potius est religionis quam sua, quia ipse totus non est tam suus quam religionis; unde si injuriam aliquam patiatur, et per judicem expediat illam repellere aut vindicare, non ad ipsum, sed ad monasterium hæc cura spectat, juxta doctrinam Panormitani, Felin., et aliorum, in c. *Cum dilectus*, de Rescriptis, de qua Navarrus, Comment. 2, de Regularib., n. 65 et 66; ergo si manifestatio peccati personæ religiosæ fit Prælato, ex mandato vel licentia ejus, in majus commodum religionis vel religiosi, non fit injuria religioso, quia de voluntate principalioris domini, vel dispensatoris ejus, fit illa qualiscumque jactura famæ; neque etiam fit contra ordinem charitatis, quia illa denuntiatio ordinatur ad finem consentaneum perfectioni charitatis, et est medium moraliter utilius ad illum finem.

13. *Quarta ratio.* — Quarta in statu religioso est peculiaris ratio, ob quam regulariter timeri potest ne quilibet gravis lapsus in aliorum, vel saltem in alicujus spirituale damnum vel scandalum cedat, propter magnam societatem et familiaritatem, quæ inter ipsos esse solet, ex qua provenit ut exemplo unius facile alii corrumpantur; præsertim quia illi, qui similiores sunt moribus, vel affectibus, facilius solent inter se conjungi; atque ita vitium unius facile in alium redundat. Est autem communis doctrina Doctorum, quoties peccatum fratris in aliorum detrimentum vergit, sine mora denuntiandum esse Prælato, ne aliis noceat; ergo regulariter ita fieri poterit in religione propter vitandum aliorum nocumentum, quia sine Prælati auxilio vix potest fieri aut sperari. Accedit præterea, quod ex hac unione, vel potius unitate corporis

provenit, ut peccatum unius religiosi in infamiam totius religionis vel monasterii cedat, præsertim apud vulgus, quod propter magnam vitæ similitudinem statim existimat tales esse reliquos, qualem unum aliquem conspicit, ut optime dixit Augustinus, epist. 137; et S. Bonaventura, super regulam, quæst. 16. Hac ergo ratione, quodlibet peccatum grave religiosi commune est detrimentum religionis, ac propterea ad Prælatum, qui boni communis curam gerit, maxime spectat huic modo subvenire; ac propterea moraliter necessarium est ut ejus notitiam habeat, ut famæ religionis prospicere possit, quæ multo majoris momenti est, quam fama unius religiosi circa Prælatum suum.

14. *Quinta ratio.* — Ultimo ex omnibus conjecturis et circumstantiis hactenus adductis, simul spectatis, colligitur valde expedire ad commune bonum status religiosi, ut singuli eorum intelligant, graves lapsus, qui in eis observati fuerint, Superiori esse statim denuntiandos; nam hoc fræno cautiores fiunt, magisque formidabunt hujusmodi lapsus, saltem propter timorem sui nominis erga Superiorem, et propter ejus correptionem; possumusque exemplo reservationis casuum hoc declarare, quæ ideo ab Ecclesia inventa est pro gravioribus culpis, ut ipsa difficultas et timor accedendi ad Superiorem contineret homines. Quod maxime factum est in illis peccatis quæ Rempublicam maxime offendunt aut scandalizant. Sic ergo dici potest Prælatus religionis quodammodo reservare sibi emendationem delictorum in suis subditis, etiam per secretam correctionem, ut illo medio non solum melius emendet lapsos, sed etiam reliquos contineat ac præservet. Vel potius dici potest, consideratis conditionibus talis status, ex natura rei hoc munus pertinere ad ipsum Prælatum, eique deferendum esse, quia, moraliter loquendo, non potest aliter communi bono religionis et singulorum religiosorum saluti et perfectioni satis consuli; itaque ob magnam diversitatem status religiosi a communi statu fidelium, dici potest mutari materia illius sive præcepti, sive consilii Evangelici, atque adeo immediate transire fraternam monitionem in paternam.

15. *Rationes hactenus positæ maxime locum habent in Societate.* — Ex his autem, quæ communia sunt statui religioso, ad minimum colligitur morali quadam evidentia (ut existimo), hoc sæpius esse licitum; si ergo ulterius consideremus ea quæ Societatis propria sunt, plane concludemus, moraliter loquendo, sæpe ac de facto hoc licere et expedire, quia, fere in omnibus circumstantiis quas consideravimus, est aliquid speciale in hac religione, propter quod talis Prælatorum providentia in hujusmodi lapsibus subditorum maxime necessaria est; præcipue vero propter ministeria Societatis circa proximos, et varias occasiones in quibus ratione illorum ministeriorum possunt religiosi a suis Prælatis constitui. Item propter majorem dependentiam quam subditi habent a suis Prælatis, non solum in muneribus et ministeriis suis, sed etiam in operibus pœnitentiæ, mortificationis et orationis, quibus in hujusmodi occasionibus juvari debent. Præterea, propter specialem quamdam communicationem et fraternam unionem, quam hæc religio profitetur, ratione cujus peccatum unius magis posset alios inficere, nisi summa vigilantia præveniretur. Accedit quod juxta hujus religionis institutum necessarium est ab adolescentia et juventute religiosos in ea educari et institui; atque ita magna ex parte religiosos esse adolescentes, in qua ætate magis indigent providentia et disciplina Prælatorum; in illis ergo regulariter hæc notitia Prælatorum necessaria est; in aliis vero, qui jam sunt provectioris ætatis, diuque fuere in religione probati, bonumque sui specimen dederunt, raro cum divina gratia erit necessarium hoc providentiæ genus; tamen, quia semper in periculis versamur, et quia non habemus locum fixum et certum, et quia non semper domi continemur et includimur, sed propter salutem proximorum per varia loca peregrinamur, ac denique quia Superiorum providentia ad omnes generalis esse debet, et non omnes sunt æque constantes ac firmi, ideo generaliter optimum est, ut circa omnes hic modus custodiæ ac providentiæ observetur. Tandem, quanto hæc religio magis erga proximos versatur, tanto magis indiget bono nomine et fama apud illos, tum ut ipsi proximi majori cum fiducia et securitate conscientias suas operariis Societatis aperiant; tum ut ex parte sociorum ministeria cum majori fructu et efficacia peragantur; ad utrumque autem finem maxime oportet, ut bonum nomen non fictum et fucatum sit, sed in vera ac solida virtute fundatum; quod vix aut nullo modo fieri aut conservari potest, nisi Superior suorum subditorum defectus agnoscat, ut unumquemque applicet ad eam rem, cui sine suo detrimento et proximorum scandalo possit deservire, et ut quem infirmum esse cogno-

verit, ad lucrandos alios non applicet, donec ipse curatus et lucratus sit; propter hæc ergo, et alia fortasse quæ sexta Congregatio generalis consideravit, canonem illum 10 edidit, quo utraque assertio continetur, ita ut jam de illis nobis non sit integrum dubitare.

16. *Objectioni satisfit.* — Dices : si intra latitudinem charitatis possunt esse varii modi aut ordines corripiendi vel denuntiandi, ut ex hactenus dictis deducitur, certe ille, qui a Christo Domino est traditus, existimandus est ex suo genere perfectior, namque illa ejus verba aut verum præceptum continent, aut saltem consilium, ut cap. septimo, numero nono ostensum fuit; ergo propter neutrum titulum præcepti, scilicet, vel consilii, potest ille ordo dimitti aut renuntiari, quia vel semper (licet non pro semper, cum sit affirmativus) obligat, vel perfectio charitatis illum postulat. De hac objectione iterum in cap. sequenti, respondendo ad quartam rationem, recurret sermo; nunc dicimus sive obligationis sit ille ordo, sive consilii, non fuisse a Christo datum nisi stante jure cujusque proprio in sua fama, non autem eo renuntiato; regula vero Societatis supponit perfectam illius juris renuntiationem. Neque absolute verum est, Christum semper perfectissima docuisse, sed perfectissima huic vel illi personarum statui. Nam Apostolos multa docuit in sermone habito in monte, Matth. 5; turbis vero minora, ut Augustinus, l. 1 de Sermone Domini in monte, et Ambrosius, l. 5 in Lucam, c. 6, notarunt; imo et idem servari in eisdem personis pro diversis temporibus vulgare documentum est, juxta Pauli metaphoram de lacte et cibo solido, Hebr. 5. Ergo, eo ipso quod in sua Ecclesia Christus Dominus religiosum statum esse voluit, virtute docuit, quidquid perfectionis in eo optari rationabiliter potest.

17. *Tertia assertio, seu potius moderatio duarum præcedentium.* — *Deferre fratris defectum ad Prælatum absque fine utili detrahere est.* — Ultimo vero præter illas regulæ moderationes, in c. 7, a n. 21, ponderatas, addendum est per hæc omnia non excludi, quin in singularibus actibus considerandum sit, an cesset omnino ratio immediatæ delationis ad Prælatum; cessare autem poterit, si in aliquo particulari casu contingat ut, pensatis omnibus circumstantiis, prudenter judicetur notitiam Superioris, nec necessariam, nec utiliorem esse futuram, ad emendationem fratris, securitatem religionis, et alios fines honestos, qui per talem denuntiationem intendi possun (quod quia rarissimum erit, ideo a lege seu regula non curatur); nam tunc abstinendum est a tali denuntiatione, si lapsus sit occultus, et nullum offendiculum aliis præbuerit, nec in futurum timeatur. Tunc enim urget ratio illa charitatis, ut subveniatur proximo in majoribus bonis, cum minimo vel nullo incommodo in bonis inferioris ordinis, si fieri possit; et hoc solum probat communis schola Theologorum, quando affirmat præceptum correctionis fraternæ obligare etiam ad servandum ordinem ejus; semper enim intelligunt, quando cæteris paribus in spiritualibus bonis servari potest conservando proximi famam. Quamvis enim hæc famæ diminutio apud Prælatum prudentem, et qui subditum diligit ut filium, et servaturus est secretum, non videatur magna jactura, nihilominus si absque rationabili causa fiat, non potest excusari a culpa. Quotiescumque enim occultum peccatum fratris alteri (quicumque ille sit) sine justa causa revelatur, vitium est detractionis, juxta doctrinam communem, cum D. Thom. 2. 2, quæst. 73, art. 1 et 2, de qua videri Potest Navarr., in cap. *Inter verba*, conclus. 6, coroll. 1 et 33; et Soto, d. relect., de Tegendo secreto, membro 2, dub. 3. Unde constat tale peccatum ex genere suo mortale esse; in individuo autem facile esse poterit veniale in præsenti materia; quia supponimus denuntiationem bona intentione fieri, etiamsi fortasse non prudenter fiat, quia illa intentio facit ut illa detractio non sit formalis, sed tantum materialis, quam frequenter esse peccatum veniale, dixit D. Thomas supra; et aliunde nocumentum, si quod est, multum minuitur, tum quia revelatio fit uni tantum personæ, et ita corrumpit famam, non in totum, sed in parte, ut dixit idem D. Thomas, dict. art. 1, ad 2. Tum etiam quia, licet persona Prælati gravis sit, tamen, si sit talis qualis esse debet, nihil propterea nocebit subdito, qui jam supponitur perfecte emendatus, vel emendandus per admonitionem ejus; quin potius semper afferet aliquam utilitatem spiritualem, moraliter loquendo, nam saltem impensius orabit pro illo, quando omnis alia occasio procurandi majorem ejus profectum desit, quod vix potest contingere. Quocirca raro poterit hoc ad culpam præsertim mortalem damnari, nisi quando ex parte Superioris timetur, quod non recte utetur illa notitia in bonum ipsius subditi, quia, verbi gratia, vel concipiet odium in illum, vel injustam, aut saltem imprudentem indignationem, quæ solet nimium affligere et inquietum

reddere subditum. Idemque erit si ob fragilitatem, et peculiarem fratris conditionem, similis perturbatio timeatur, etiam sine culpa Superioris, quia si de facto denuntiatio non est illi profutura, et alioquin non judicatur necessaria ad bonum commune, aut aliorum, quia per admonitionem secretam speratur prudenter sufficiens emendatio, non solum otiosum, sed etiam alienum a charitate esset talem denuntiationem facere.

CAPUT X.

SATISFIT OBJECTIONIBUS IN CAPITE SEPTIMO PROPOSITIS.

1. *Regulæ initio c. 7 allatæ exponuntur, et commendantur.* — Ex hac resolutione non est difficile respondere ad objectiones in cap. 7 factas. Nam imprimis, in regula Societatis nihil est huic doctrinæ contrarium. Nam prima regula ibi citata solum loquitur cum ipsis delinquentibus, non cum denuntiantibus, et ab illis solum exigit *ut contenti sint*, et per quod verbum non datur aliis licentia, vel faciendi injurias, vel non servandi in hoc negotio non solum obligationem, sed etiam perfectionem charitatis; hoc enim nec rationi nec religioni consentaneum est, ut per se constat. Duo ergo intelligo ibi postulari: unum est, ut religiosus patienter et sine perturbatione sustineat quidquid in hoc genere cum ipso factum fuerit, sive prudenter, sive ex nimio zelo non secundum scientiam factum sit; nam hæc præparatio animi digna est viris profitentibus perfectionem; neque ob eam aliis licet quod alias non liceret, ut notum est. Alterum, ut plane intelligant et consentiant lapsus suos, quantumvis graves et occultos, manifestandos esse Prælatis, non solum propter necessitatem, sed etiam propter majorem spiritualem profectum ipsorum; nam, licet hoc per se bonum sit et liceat, maxime in statu perfectionis, tamen quia res est difficilis, optimum est ut in principio distincte proponatur, et consensus per proprii juris famæ cessionem postuletur, ut etiam inde constet non solum hoc licere ex lege charitatis, sed etiam fieri ex regula ejusdem charitatis perfectissimæ materiam. Et hoc significant verba illa, *ad majorem in spiritu profectum*, etc. In illis enim tacite supponitur hunc finem maxime esse spectandum in hac denuntiatione, unde illo deficiente non esset ad illam progrediendum, nisi ratio boni communis illam postulet, quæ a multis *canonica* appellatur, ut cap. 8, num. 4, dixi. Alia vero regula, quæ ad denuntiantes loquitur, solum petit præparationem animi ad manifestandos alios *debito cum amore et charitate*. Per quod verbum, sicut exigitur manifestatio consentanea *debito cum amore et charitate*, ita excluditur omnis alius inordinatus affectus, quo manifestatio fieret apud Superiorem, ut c. 7, num. 21, est annotatum. Unde cum Romæ (ut mihi constat) hæc regula a quodam scriptore in sua Summa casuum conscientiæ acriter impugnaretur, Gregorius XIII regulam petiit et legit, multumque illam commendavit, præsertim propter illa verba, *debito cum amore et charitate*, jussitque partem illam illius libri expungi tanquam rem bonis religiosorum moribus contrariam.

2. *Ad primum argumentum in c. 7, n. 3, quoad priorem repugnantiam.— Quoad repugnantiam posteriorem.—* Ad primam ergo objectionem in cap. 7, ex textu Evangelii, jam responsum est ibi non contineri aliam legem nisi charitatis, et in tantum ea omnia servanda esse, in quantum charitas postulat, et ita in Societate servanda esse conceditur. Verumtamen ipsa charitas majoris boni, quod regula intendit, docet habendam esse rationem fratris, non solum quoad emendandum præteritum, sed etiam quoad cavendum futurum perfecto modo ac magis securo, nec solum consulendum esse eo perfecto modo fratri peccanti, sed etiam aliis, quibus potest nocere, et multo magis bono communi. Deinde dico cum D. Thoma, dict. Quodlib., ex vi verborum Christi secretam monitionem postulari, antequam peccatum dicatur Ecclesiæ, id est, Prælato ut judici, qui excommunicare possit contumacem, et consequenter ex verbis Christi colligi non posse, ante denuntiationem quæ fit Superiori ut patri, esse necessariam secretam monitionem; ergo in rigore verba Christi parum urgent. Unde ad aliud membrum sumptum ex fine hujus præcepti, qui est fratrem lucrari, ex dictis etiam patet responsio; nam si id interpretemur de denuntiatione judiciali, illa proprie non ordinatur nisi ad præteritum; sic vero non recte accommodatur objectio, quia non agimus de tali denuntiatione; si vero generalius loquamur de correptione quam postulat charitas, sic non ordinatur tantum ad emendandum præteritum, sed etiam ad cavendum futurum, et ad alios fines boni communis, propter quos expedit sæpe ut Prælatus habeat notitiam facti commissi, etiamsi emendatum sit, et ad hæc omnia extendi potest

lucrum fratris; nam ipse, quando religiosus est, debet ad perfectionem aspirare, atque adeo illi perfectioni proportionatam emendationem amplecti, et communi bono consulere, unde hoc totum tanquam lucrum suum æstimare debet.

3. *Ad secundum argumentum ex jure canonico, eodem num.* 3. — Ad secundum, probabile satis est jura omnia, quæ de denuntiatione loquuntur, et ad illam postulant ut præcedat charitativa monitio, quæ etiam a Prælato facta, secreta est in suo gradu, ut statim dicemus, loqui de denuntiatione judiciali, et sine dubio de illa est sermo in dict. c. *Cum dilectus*. Et idem colligitur ex cap. *Qualiter et quando*, et ex his quæ ibi notantur per Doctores, et per se hoc est credibile, quia illa jura statuunt ordinem judicialem et forensem, quoad omnes vias, quibus in eo procedi potest, quas attingemus capite sequenti, ubi hujus etiam ordinis rationem reddemus. Neque obstat quod illa jura fundantur in Christi verbis, tum quia illud potest intelligi per quamdam imitationem, non quod definiat illum esse sensum verborum Christi; tum etiam quia, ut dixi in illo c. 7, numero decimo quinto, satis probabiliter intelligitur illud verbum Christi, *dic Ecclesiæ*, de denuntiatione judiciali; illa ergo jura non statuunt aliquod jus positivum (quod notandum est) circa denuntiationem paternam, et ideo, illis non obstantibus, solus ille ordo est in præcepto in tali denuntiatione, quo sublato charitas offenditur; an vero respectu denuntiationis judicialis præceptum illud et latum sit, et semper obliget, sequenti capite videbimus.

4. *Monitio facta a Prælato, ex notitia deferentis, adhuc secreta est et conformis Evangelio.* — Nunc solum adverto denuntiationem hanc paternam ad hoc proxime ordinari, ut frater secreto moneatur et corripiatur, quamvis non immediate per ipsum fratrem, sed per Prælatum. Unde si Prælati monitio non sufficiat, illa erit satis ut ad denuntiationem judicialem procedi possit, si aliæ circumstantiæ concurrant ad transeundum ad tale forum. Quia cum jura dicunt ante denuntiationem illam debere præcedere monitionem secretam, non dicunt illam monitionem necessario debere fieri immediate ab ipsomet fratre, qui vidit vel novit delictum, sed solum quod fiat; ergo si per eum facta est, qui maxime prodesse posset, nempe per Superiorem, id satis est. Unde etiam obiter addo hunc modum corrigendi fratrem media correctione paterna non esse alienum a verbo Christi: *Corripe eum inter te et ipsum solum*, nam intentio horum verborum solum est ut frater, occulte peccans, occulte cum omni secreto, quoad fieri possit, corripiatur. Uti autem ministerio Prælati ad hujusmodi correptionem propter majus bonum fratris, vel commune, non est contra hoc secretum, nec excedit modum occultum, quem talis actio secundum rectam rationem requirit, et ideo in eo casu particula *solum* non excludit quemcumque alium, sed solum alium, qui ad talem correctionem, neque necessarius, neque utilis est; vel etiam excludit alium simpliciter, subditus autem ejusque Superior ad hunc effectum non ponunt in numero, ut dialectici loquuntur, atque hoc solum sensit Augustinus citatus in dict. cap. *Si peccaverit*, 2, quæstione prima, ut indicant illa verba: *Quia secretum fuit, quando in te peccavit, secretum quære, cum corrigis quod in te peccavit; nam si solus nosti quia peccavit in te, et cum vis coram omnibus arguere, non es correptor, sed proditor*, ubi secretam correptionem solum distinguit a publica, unde non excludit tertiam personam, si necessaria sit, sed alias; et infra ponit exemplum in Episcopo, qui solus scit delictum, et ideo solus corripit; dicitur autem solus scire, etiamsi per alium sciat, qui paterne denuntiavit. Unde subdit: *Sunt homines adulteri in domibus suis in secreto peccantes, aliquando nobis produntur ab uxoribus suis, plerumque zelantibus, aliquando maritorum salutem quærentibus; nos non prodimus palam, sed in secreto arguimus; ubi contigit malum, ibi moriatur malum.* Ex quo plane constat secretam correptionem apud Augustinum non excludere denuntiationem paternam, factam Prælato. Concilium denique Aquisgran. non loquitur de subditis, sed de Prælatis ipsis, quos monet tanta lenitate procedere, ut sæpius præmoneant, priusquam ad publicam vindictam procedant. Unde post citata verba subdit: *Et si his admonitionibus non cesserit, in publica objurgatione corripiatur.* Posteaque prosequitur modum vindictæ juxta qualitatem delicti, et dispositionem delinquentis.

5. *Ad tertium argumentum in* 4. — Major difficultas esse videtur in tertia objectione; nam Basilius et Augustinus in ea citati de religiosis in particulari loquuntur; imo eis regulam tradunt, et tamen absolute eis commendant hunc ordinem prius monendi, quam res ad Antistitem deferatur. Sed potest pri-

mo responderi eos locutos esse de denuntiatione judicaria; quod in Augustino habet difficultatem quam statim attingam. In Basilio vero potest facile sustineri : simplicior vero responsio est, Basilium imprimis intellexisse Christi verba de ordine servando in correctione fraterna, et illudmet præceptum nulla alia expositione addita suis monachis commendasse, neque aliquam aliam specialem regulam de hoc dedisse, quia fortasse eo tempore non existimavit aliud esse necessarium. Non tamen tacuit in illa regula 46, ex fusioribus, quidquid est in quo peccetur, id referre ad Antistitem debere; addidit vero limitationem, *si illud ipsi curare non possint*; cui nos intelligimus æquivalere illam, *cum debito amore et charitate*; nam curatio illa intelligi debet perfecta, et quæ morale periculum in futurum excludat, tam in ipso fratre quam in aliis, et in communi bono et nomine totius communitatis. Et ideo in alia regula 25, ex brevioribus, expresse dixit, consilii causa, et propter bonum aliorum, licitum esse alteri revelare peccatum fratris; sub quibus causis comprehenduntur omnes quæ fuerint consentaneæ statui religioso. Atque ita doctrina eadem est, et nullo modo contraria, quamvis necessitate et discursu temporum magis fuerit explicata.

6. *Locus Augustini in eodem argumento adductus urgetur magis.* — In Augustino illud difficile videri potest, quod ante denuntiationem Prælati postulat monitionem secretam, et tamen statim consulit ut testes non inducantur antequam denuntiatio Prælato fiat, *ne forte* (inquit) *possit secretius correptus non innotescere cæteris*. Nam, si loquatur de denuntiatione judiciali, cur non præcedet inductio testium, quæ necessaria est ut constet adhibita esse alia convenientia remedia? Si vero loquitur de denuntiatione paterna, videtur nobis esse contrarius. Deinde illa Augustini regula vel fundata est in Evangelio, et sic cur potius quoad unam partem, quam quoad alteram servanda proponitur? vel fundatur solum in congruentia morali, et sic etiam videtur Augustinus sentire, considerato prudenter ordine charitatis secundum se, vel necessarium, vel saltem melius esse, etiam inter religiosos, ut monitio privata præcedat.

7. *Responsio.* — Respondetur ex D. Thom. 2. 2, quæst. 33, art. 8, ad 4, Augustinum partim locutum esse de judiciali denuntiatione, partim de paterna, et quoad primam velle ut observetur ordo Evangelicus, ita tamen ut si post monitionem secretam inducendi sint testes, quia frater noluit corrigi, primus illorum testium sit Prælatus, quod fit deferendo ad illum delictum, non ut judicem, sed ut patrem, ut si forte id sufficiat, non innotescat cæteris; unde subdit, si negaverit, tunc alios adhibendos esse, ut convincatur et puniatur. Unde jam loquitur de transitu ad denuntiationem judicialem. Ergo saltem habemus ex loco Augustini totum ordinem judicialem non esse necessarium ad denuntiationem paternam; unde etiam fit ut ex vi illius præcepti nec monitio fraterna necessaria sit, quia, ut D. Thomas repetit in prædicta solutione, cum dicitur Prælato ut patri, non dicitur Ecclesiæ. Negare autem non possumus quin Augustinus ibi consilium præbeat, prius secrete monendi; subintelligit tamen conditionem, si sit spes, quod illa sufficiat ad perfectam correptionem. Et verisimile est, in eo statu, et juxta occurrentes illo tempore circumstantias, Augustinum prudenter judicasse illud medium sæpe futurum fuisse sufficiens, et ideo illud consuluisse; nihilominus tamen si, consideratis aliis circumstantiis, judicetur melius statim convenire Prælatum, propter majorem efficaciam vel securitatem, non negat Augustinus posse ordinem mutari.

8. *Respondetur amplius. — Ad D. Thomam in fine ejusdem num. 4.* — Quin potius si attente ibi legatur, solum postulat ut frater prius moneatur, quam parva indicia levioris animi in eo appareant, ut patet ex illis verbis : *Si hanc, de qua loquor, oculi petulantiam in aliquo vestrum adverteritis, statim admonete ne cœpta progrediatur, sed de proximo corrigatur*. Et subjungit : *Si autem et post admonitionem iterum, vel alio quocumque die idipsum eum facere videritis, jam velut vulneratum sanandum prodat quicumque hoc potuerit invenire*. Et paulo post declarat tunc delictum prodendum esse Prælato. Ergo ex mente Augustini, quando fratris conscientia graviter vulnerata esse intelligitur, satis consultum est statim ad patrem recurrere, ut ei medeatur; quamvis ubi nondum de lapsu constat, sed solum aliquod leve indicium, quod ex negligentia, aut ex levitate animi procedere potest, non oportet statim ad Prælatum recurrere pro incerto lapsu fratris, sed fratrem monere. Denique (ut supra, num. 5, et 7, dicebam), licet hoc arbitrium seu consilium Augustini regulariter forte fuerit expediens eo tempore, et in eo vitæ genere, nunc ubi aliud est vitæ institutum, et majora pericula, majorque de-

pendentia subditorum a Prælato, potest frequentius expedire etiam in simili casu, in quo, scilicet, *petulantia oculorum erga feminas in fratre cernitur*, statim Prælatus moneatur, ut radicitus occasionem auferat. Denique ad D. Thomam ibidem citatum respondetur ibi locutum esse de denuntiatione judiciali; alio vero loco a nobis citato satis explicuisse quid de denuntiatione paterna sentiendum.

9. *Ad quartum argumentum in n.* 5. — Ad quartam rationem concedi potest totum quod per eam intenditur, nimirum ubi notitia Superioris ad spiritualem aliquem fructum necessaria non est, neque ad commune bonum, tunc non esse licitum illi denuntiare lapsum fratris ; hoc enim solum probat discursus ibi factus. Nos autem dicimus in religionis statu, et præsertim in nostra Societate, per se loquendo, et ut in plurimum necessariam esse, aut saltem valde proficuam hanc notitiam Superioris, et infamiam quæ ex illa generatur, si frater vere et ex corde emendari velit, esse prope nullam, et ideo regulariter, ac per se loquendo, intercedere sufficientem rationem, ob quam in hoc genere denuntiationis paternæ prævia monitio prætermittatur.

10. *Instantia contra nunc dicta.* — Sed instabit aliquis : nam hinc sequitur hunc ordinem corrigendi saltem in statu religioso esse simpliciter meliorem; quod videtur absurdum, cum Christus Dominus alium ordinem simpliciter docuerit. Circa hanc objectionem Bannes 2. 2, q. 33, art. 8, dub. 2, ad primam confirmationem septimi argumenti, tacite de Societate sub nomine cujusdam religionis agens, existimat imprimis Constitutionem Societatis in hac parte esse justam, eo titulo quod religiosi ejus renuntient juri suo quoad famam erga Prælatum. Addit vero ulterius maxime attendendum esse, ne prædicta Constitutio, quæ ratione renuntiationis proprii juris potest esse justa, sub alia ratione falsa defendatur, videlicet, quoniam alio modo nulla communitas potest bene gubernari ; nam hoc esset dicere ordinem correctionis Evangelicum et naturalem esse perniciosum communitatibus, ac proinde neque in præcepto, neque in consilio esse, quod erroneum esset, cum ordo ille ab ipso Christo traditus sit, et a Patribus et Theologis summa veneratione susceptus. Hæc fere prædictus auctor, quæ nihil repugnant his quæ hactenus diximus, neque in his quæ spectant ad naturale jus, potest fere esse diversitas sententiarum, nam (ut idem bene subjungit) varietas judiciorum, quæ in hoc esse potest, non tam circa legis obligationem, quam circa ejus applicationem ad opus versatur.

11. *Auctoris decisio.* — In hoc ergo sensu loquendo, addendum nobis superest, temerarium quidem, et contra omnem prudentiam esse asserere, nullam communitatem posse bene gubernari, nisi constitutionem habeat, vel usum denuntiandi Prælato peccata occulta, nulla prævia monitione; nam hoc, licet non sit directe contrarium verbis Christi (ut falso supponit Bannes), quæ multis aliis modis commode explicantur, ut vidimus, est tamen præter omnem rationem, et præter omnem usum Ecclesiæ, et nulla auctoritate fundatum. Nihilominus tamen, loquendo de communitate religiosa, vere et prudenter dici potest non posse æque bene gubernari et conservari, si omnes subditi persuadeantur se non posse licite denuntiare Prælatis lapsus fratrum, nisi tentando prius illos emendare per secretam monitionem; nam (ut Innocentius III significavit) in religioso statu habere tantum curam privatæ famæ fratris erga solum Prælatum, sine respectu ad majus bonum spirituale fratris et sociorum, ac totius religionis, esto malum non sit, non potest, generaliter loquendo, esse utilius ad majorem perfectionem. Vel saltem licet quis nolit admittere in communi de religioso statu, quia in illo potest esse magna varietas, et in aliquo vivendi modo posset fortasse aliud expedire, nihilominus, loquendo de aliqua communitate in particulari, optime et prudenter potest quis sentire et dicere doctrinam illam non esse convenientem ad meliorem gubernationem ejus; quin potius regulariter in ea expedire uti prudentia Prælati ad emendandum subditum, et prævenienda incommoda, quamvis neque conveniat, neque liceat in particulari alium ordinem semper excludere, ut declaratum est. Unde etiam addo per hanc doctrinam nunquam ita excludi monitionem secretam, quin possit aliquando frater prius convenire fratrem, non ut sua aliquali correptione contentus sit, sed ut illum disponat ad Prælati correptionem, eique persuadeat ipsi expedire, ut Prælatus conveniens remedium illi malo adhibeat ; per hoc enim non impeditur quominus denuntiatio fiat Prælato ut patri, sed suaviori modo fiat, et ita minus exasperetur aut perturbetur.

12. *Alteri instantiæ occurritur.* — Dices, si tunc frater pœnitentiam ostendat, et non repugnet emendationi delicti, superfluum esse

ultra progredi. Respondetur negando consequentiam, tum quia etiam post emendationem necessaria esse solet providentia Prælati ad tollendas occasiones in futurum; tum etiam quia raro possumus adeo confidere de præsenti proposito, aut ostensione pœnitentiæ, ut propter commune bonum, et majorem profectum ipsius fratris, non sit saltem melius et utilius rem totam ad Prælatum deferre, ut etiam in disp. 8, de Charitate, sect. 6, a n. 11, tradidimus. Quod inde etiam confirmatur; nam ex sententia sanctorum Patrum, quos supra, cap. 6, a n. 4, retuli, unusquisque religiosus debet statum conscientiæ suæ Prælato aperire, ut ab eo melius dirigatur, quod signum est illam notitiam apud Superiorem non reputari infamiam tanti momenti, ut propter spiritualem directionem contemnenda non sit; merito ergo in prædicto casu, unus frater alium inducit, ut tota res ad Prælatum deferatur, et tunc si delinquens consenserit, negotium (ut dixi) suavius et cum majori fructu transigetur; si autem repugnaverit, erit irrationabiliter invitus, et eo ipso timeri potest de illius efficaci pœnitentia et constanti emendatione, regulariter loquendo, ut dixi, quia in individuo aliquando et rarissime decurrere possunt rationes et indicia quæ contrarium persuadeant, ut in fine capitis præcedentis advertimus.

13. *Primus processus quem tenebit Prælatus, cum subdito sibi paterne delato.* — Jam vero superest inquirendum quid possit ac debeat Prælatus cum subdito agere, postquam illius lapsum per hanc paternam denuntiationem agnovit. Id quod breviter dicendum est, debere imprimis Prælatum secreto monere et corripere subditum, qui, si delictum suum agnoscat, et emendationem promittat, ultra progrediendum non est, neque ad vindictam publicam, neque ad aliquam infamiam; potest tamen Superior (quod satis conforme est decreto Clementis VIII, de casibus reservatis, § 7, ibi: *Licet tamen Superioribus*, etc.) secretam pœnitentiam pro ratione delicti imponere, vel ad satisfactionem, vel ad medicinam; ita fere Soto, dict. memb. 2, quæst. 4, concl. 7; Navar., in cap. *Inter verba*, conclus. 6, num. 230. Ait etiam Soto jure posse subditum paterne castigare aut flagellare non ad punitionem præteriti, sed ad terrorem in futurum; sed difficile est hæc duo separare, nec video cur non possit tanquam pater secreto castigare delictum, quia commissum est, quamvis verum sit finem hujus castigationis præcipuum esse terrorem in futurum; potest autem etiam esse perfecta satisfactio pro præterito. Rursus potest Prælatus occasiones peccandi subdito auferre, et ea ratione mutationem aliquam in occupatione vel habitatione circa eum facere, ita tamen ut nullum scandalum vel infamia sequatur. Si tamen ad eum finem necessarium non sit, nulla ratione debet illum contristare, aut ab officio amovere, nec minus quam antea honorare. Unde Calixtus Papa, epist. 2, cap. *Ponderet*, d. 50: *Si aliquis* (inquit) *lapsus quocumque modo fuerit, portemus eum, et fraterno corripiamus affectu.* Et infra: *Porro sanctus David de mortiferis criminibus egit pœnitentiam, et tamen in honore permansit;* et similia multa ex aliis Patribus ad hanc rem sumi possunt ex Gratiano, dicta dist., capitulis sequentibus.

14. *Secundus processus.* — Secundo, si subditus post Superioris correptionem nec crimen agnoscat, nec emendationem promittat, et alioquin moraliter constet Prælato de delicto, saltem per fidem unius testis oculati, omni exceptione majoris, potest illum graviter reprehendere, etiam adhibitis duobus vel tribus viris gravibus, si ad illum confundendum et commovendum expedire censuerit. Potest etiam minas adhibere, quod explorabit ejus vitam, quod de illo nihil confidet, et similia. Imo, juxta personæ qualitatem, poterit aliquam religiosam correptionem vel flagellationem, aut similem pœnitentiam injungere aut exequi, si ad timorem in futurum incutiendum opportunum esse prudenter judicaverit, quia ad hæc omnia sufficit illa probatio et notitia, et ad illa extenditur munus paternum, etiam seclusa jurisdictione. Sicut pater naturalis potest in simili eventu castigare filium, si prudenter sibi persuadeat esse verum quod sibi dictum est, etiamsi juridica et plena probatio non intercedat. Denique poterit etiam illi præcipere cum omni rigore, et si oportuerit, sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, ut talem occasionem evitet, scilicet, ut non eat in talem locum, vel talis personæ familiaritatem fugiat, etc. Quod præceptum potest imponere coram denuntiatore et testibus, ut, si oportuerit, postea de illius transgressione constet; nam illud præceptum etiam est justum, et satis conveniens medium ad impediendum periculum subditi, qui tanto magis in illo versasur, quanto minus illud agnoscit, minusque voluntarie tollere vult. Hæc partim docuit Soto, dict. quæst. 4, concl. 7; partim addidit Bannes 2. 2, quæst. 33, art. 8, dub. 4, concl.

3, contra eumdem Sotum, qui sine causa negat id quod diximus de paterna punitione. Verumtamen hæc omnia ex prudentia pendent, quia nulla lege humana vel prohibita, vel præscripta sunt, et ex se non excedunt potestatem dominativam patris, neque cedunt in infamiam notabilem subditi, cum ejus delictum non publicetur ultra limites correctionis fraternæ.

15. *Tertius processus.*—Tertio si, his non obstantibus, subditus est pertinax, et admonitionem nullam admittit, et delictum nec notorium est, nec probabile in judicio, nec vergit directe in damnum communitatis, non habet Prælatus amplius quod faciat circa delinquentem, sed oret pro illo, vigilet, et occasiones, quas potuerit, auferat sine scandalo aut infamatione subditi; quia non potest propter occultum delictum illum infamare, neque ad aliud genus inquisitionis debet procedere, ut dicemus cap. 12, ubi etiam, a num. 34, exponemus quid agendum sit quando delictum est probabile, aut directe vergit in damnum communitatis.

CAPUT XI.

DE TRIPLICI MODO PROCEDENDI IN EXTERNO JUDICIO CONTRA DELICTA SUBDITORUM; AC PRIMUM DE VISITATIONE, SEU GENERALI INQUISITIONE.

1. *Prima suppositio triplicis modi procedendi in judicio.—Secunda suppositio duplicis formæ, juris scilicet positivi, aut naturalis.—Forma juris naturalis sufficit religionibus.*—Diximus a cap. 7 de fraterna denuntiatione, sed, priusquam in particulari declaremus necessarium non esse in Societate nostra usurpari totam judicialem formam in puniendis subditorum delictis, etiam usque ad ejectionem, quod cap. 13 præstabimus, generalem doctrinam et frequentius in hac materia receptam præmittere necesse est per duo sequentia capita: nam inde melius intelligetur an aliquid peculiare in hoc habeat Societas, et qua ratione nitatur. Primo ergo supponenda est communis illa distinctio de triplici modo quo Prælati et judices possunt procedere in exteriori judicio ad cognoscenda vel punienda subditorum delicta, quæ circa crimen hæresis attulimus, disp. 20, de Fide, sect. 4, scilicet, per viam accusationis, judicialis denuntiationis, et inquisitionis, quæ in jure sæpe distinguuntur, ut patet cap. *Qualiter et quando*, 2, cum similibus de Accusationibus, et cap. *Licet Heli*, de Simonia. Inter quos tres modos potissima differentia posita est in inchoando judicio, seu processu; nam in ejus medio et fine multum conveniunt, quamvis nonnullæ differentiæ intercedant, ut videbimus. Est præterea supponendum, in his tribus procedendi modis aliquem ordinem et formam postulari ex jure positivo ecclesiastico vel civili, quæ a secularibus judicibus servanda est, ut juste, et interdum etiam valide procedant; præter hanc autem formam considerari posse solam illam quæ ex jure naturali et gentium requiritur, et sufficit ut facti veritate sufficienter inspecta possit fieri humanum judicium, sufficit, inquam, per se loquendo, seu ubi peculiare jus positivum non obligaverit. Hæc ergo posterior forma, in qua sine strepitu et figura judicii secularis, plane et simpliciter procedi potest ad justitiam servandam, explicanda a nobis est, quia in statu religioso tanquam magis conveniens est consuetudine recepta, et per canones et Doctores approbata; ita significavit Innocentius III in dict. cap. *Qualiter et quando*, ubi, explicato progressu judiciali, concludit: *Hunc tamen ordinem circa regulares personas non credimus usquequaque servandum.* Et Bonifacius VIII de hac re speciale privilegium mendicantibus concessit, quod refertur in Compendio mendicantium, verb. *Correctio fratrum*, et in lib. *Monumenta ordinis*, concessione 499, et in Compendio privilegiorum Societatis, verb. *Correctio*, § 1; adnotarunt etiam Cajetanus 2. 2, quæst. 70, art. 2, et cum eo Soto, lib. 5 de Justitia, quæst. 7, art. 2, in fine, et congruentias insinuant, quia in religionibus debet esse sincera et plana cognitio criminum, et quia ibi supplicia non sunt adeo acerba, eo quod non sunt tam ad puniendum quam ad salutem animæ; item in favorem regularis observantiæ; ac denique quia per se credibile est procedere judices cum majori charitate et puriore intentione, et testes etiam et alias personas, quæ intervenirent, esse fide dignas.

2. *Inquisitio seu visitatio generalis in religionibus licita est.*— His positis, inquisitio in hoc differt ab aliis duabus, quod in ea judex ipse incipit, et non alius eum provocat, deferendo ad aures ejus delictum, et postulando cognitionem ejus, sed ipse incipit eam inquirendo, et ideo vocatur hæc via inquisitionis. Quæ dupliciter fit, scilicet in generali, vel in particulari. Inquisitio generalis fit in visitationibus religionum, quæ est per se justa, et necessaria ad bonum regimen religionis, et

cujuscumque reipublicæ, vel communitatis bene institutæ, ut constat ex usu Ecclesiæ, quia alias crescerent vitia cum libera facultate peccandi, quam multi acciperent, si Superioris vigilantiam et correctionem non timerent. Et ideo Concilium Tridentinum, sess. 25, c. 20, de Regularibus, præcipit regularibus Prælatis exemptis, ut monasteria sibi subdita visitent, et de monasteriis, quæ sunt ordinum capita, etiam statuit ut juxta sanctæ Sedis Apostolicæ et cujusque ordinis Constitutiones visitentur. Et in sess. 21, c. 8, de Reformatione, statuerat ut Episcopi visitent commendata monasteria, in quibus non viget regularis observantia, quæ aliis monasteriis, quæ sunt capita ejusdem ordinis, non sunt subjecta, et jure communi, ac per Constitutiones omnium religionum hujusmodi visitationes commendatæ sunt.

3. *Imo est obligatoria.— In Societate pertinet visitatio ad Generalem primario.—Cur ordinarie in tota Societate non fiat per Generalem.* — Unde constat non solum licere, sed etiam ex debito et obligatione officii ad eas teneri Prælatos religionum, quibus hæc cura demandata est. Ut sunt ordinarie in nostra Societate Provinciales, extraordinarie vero Visitatores a Generali delegati, ut suo nomine et provincias et Provinciales visitent, cum ipse non possit, propter innumeras alias et gravissimas occupationes, per seipsum Societatem visitare. Hoc enim respectu totius Societatis ad illius munus maxime spectat, cum supremam habeat jurisdictionem in omnes; regulariter autem id non facit, quia, ut dicitur octava parte Constitutionum, c. 1, § 7, *ad communicationem capitis cum suis membris confert plurimum, ut Generalis magna ex parte Romæ resideat, ubi cum aliis omnibus locis Societatis faciliori utatur commercio;* nam propter magnam dependentiam hujus religionis a suo capite, regulariter necessarium est ut firmam aliquam habitationem habeat, et propter specialem dependentiam ipsius a Sede Apostolica nullam potest habere magis commodam, quam Romam. Nihilominus tamen, prout occasio et necessitas occurrerit, visitare poterit loca Societatis, prout ibidem dicitur in Declaratione, lit. H. Additur vero statim, lit. I, munus visitandi valde proprium esse officii Provincialis.

4. *Primus modus inquisitionis, ejusque justitia.— Secundus modus, ejusque usus licitus.* — Supposita ergo necessitate et legitimo usu harum visitationum, dicimus inquisitionem, quæ ex vi earum fit, quando alia specialis circumstantia non intercedit præter obligationem proprii muneris, solum posse fieri in generali ex parte personarum. Tribus enim modis potest Prælatus inquirere de delictis. Primo in generali, tam ex parte delictorum quam personarum, ut quando Prælatus visitans interrogat an in communitate sint aliqua crimina, vel an leges et statuta serventur, vel an scias aliquem commisisse aliquod crimen, etc., et hic modus inquisitionis est per se justus, nullamque aliam circumstantiam prærequirit, præter jus et actum visitandi; quia per illum modum interrogandi nulli fit injuria, et est moraliter necessarius ad inchoandam visitationem; nam illa interrogatio non est proprie actus judicialis, sed generalis gubernationis, et quasi præambulum quoddam ad judicium, si necessarium fuerit. Secundo fit inquisitio per interrogationem specialem ex parte delicti, generalem vero ex parte personarum, ut si Prælatus interroget an scias quempiam in hac domo habere proprium, vel noctu exiisse, vel similia. Et hæc inquisitio convenit cum præcedenti quod sine ulla præcedente infamia personæ alicujus fieri potest; quia cum de nulla persona in particulari fiat interrogatio, nulli fit injuria, etiamsi infamia non præcesserit; ideoque quantum ad præsens attinet, utrumque modum sub generali inquisitione comprehendimus, et uterque de se licitus est; et ita quotidie fit ab Inquisitoribus, Episcopis et aliis visitatoribus.

5. *Cautela circa hunc modum.— Admittitur cautela cum temperamento.* — Nihilominus tamen circa hunc secundum modum advertunt auctores, non debere usurpari, præsertim in religionibus, nisi speciale delictum, de quo interrogatur, præcesserit, vel de illo sit communis rumor et suspicio, quamvis de auctore nec infamia, nec notitia sit; quia ubi nullus rumor de delicto etiam præcessit, nonnulla injuria videtur fieri communitati eo modo interrogando; quia eo ipso videtur generari suspicio aliquid hujusmodi in tali communitate factum esse. Quam quidem circumspectionem justam esse censeo in visitationibus religionum, præsertim quando peccata, de quibus inquiritur, sunt gravia et indecentia religiosis; nam si sint ordinarii defectus, qui frequenter et communiter committi solent, etiam a religiosis, vel si timetur majus periculum circa aliquem defectum in particulari, nullum est inconveniens de illo in particulari interrogare, etiamsi gravis sit; hac enim ratione In-

quisitores et Episcopi de multis delictis in particulari inquirunt. Denique, licet Prælatus in hoc interdum bona intentione procedat, dummodo ad personas non descendat, non peccabit graviter; quia illud detrimentum communitatis fere nullum est, nam illa suspicio fere nullum habet fundamentum, nec minuit probitatem communitatis.

6. *Tertius inquisitionis modus quousque liceat.* — Tertio potest inquisitio fieri in particulari de tali persona, quæ etiam potest fieri in particulari de tali delicto, ut an Petrus furatus fuerit, vel in generali, an commiserit aliquod delictum grave. Et uterque modus comprehendi solet sub inquisitione particulari, de qua communis regula est non licere hujusmodi particularem inquisitionem, nisi de tali persona præcedat infamia proportionata delicto, de qua regula statim dicemus. Hic solum adverto, quando hæc inquisitio non fit occasione alicujus delicti publici ad vindicandum illud, vel tollendum scandalum, vel injuriam, sed fit tantum titulo visitationis ratione officii, et usitatæ gubernationis, tunc considerandam esse personam, vel communitatem, ad quam directe ordinatur et instituitur visitatio. Nam si visitatio dirigitur ad totam communitatem, non licet de uno interrogare magis in particulari quam de aliis, nisi præcedente infamia proportionata interrogationi, id est, vel de tali vitio, si de illo fiat interrogatio, vel de vita ejus in genere, quod sit minus proba vel religiosa, si de vita ejus tantum inquiritur, quia tunc locum habet regula posita, et omnia fundamenta ejus infra tradenda. At si visitatio instituatur in particulari de aliqua persona ratione specialis muneris, tunc licitum est in particulari de illa interrogare sine ulla prævia infamia, quomodo se gerat in suo munere, vel aliquid in ea notatum fuerit, non descendendo ad particularia. Ratio est, quia, sicut in visitatione communitatis generalis interrogatio necessaria est ad inchoandam visitationem, ita cum visitatio per se instituatur de Provinciali, verbi gratia, necessario inchoanda est per particularem interrogationem quoad illius personam, generalem vero de moribus aut officio. Item, quia tunc nulla generatur suspicio de tali persona, etiamsi de illa in particulari fiat interrogatio; jam enim constat illam non fieri propter specialem suspicionem quæ de illa habetur, sed quia illa est proprium et speciale objectum, ut sic dicam, talium visitationum. De particulari autem vitio ejus interrogari non poterit, nisi præcedat infamia, propter rationem contrariam.

7. *Non revelandum juridice in visitationibus ordinariis quod occultum est.* — Atque hinc sequitur, in hujusmodi visitationibus non teneri subditum interrogatum etiam sub juramento ad manifestandum eum quem deliquisse novit, quando adeo occulta est persona, ut nulla infamia laboret. In quo conveniunt omnes Doctores infra citandi. Et ratio est, quia judex non potest de tali persona juridice interrogare; ergo neque alter tenetur respondere illam personam manifestando. Unde, licet Prælatus absolute interroget, semper subintelligitur, an subditi sciant delictum de aliquo, qui de tali delicto infamatus sit; ita fere D. Thomas 2. 2, quæst. 33, art. 7, ad 5, et ibi Cajetanus, Soto, et alii infra referendi. Dices: ergo peccat Prælatus simpliciter interrogando, quia præbet occasionem his qui sunt minus prudentes, revelandi peccata secreta et infamandi. Respondetur: ita fatetur Navar., corollar. 47, n. 179, dict. cap. *Inter verba*, dicens illum modum interrogationis esse contra jus, in cap. *Qualiter et quando*, de Accusationibus. Ubi Innocentius III proponit formam servandam in hujusmodi visitationibus generalibus, *ut jurent subditi, quod super his, quæ sciunt, vel credunt esse in sua ecclesia reformandum tam in capite, quam in membris, exceptis occultis criminibus, meram et plenam dicant inquisitori veritatem.* Hoc ergo videtur profecto observandum a visitatoribus, quando a subditis exigunt ut statim respondeant, et alias non sunt satis instructi et prudentes, ut sciant de quibus possint licite aut debeant respondere. Si autem non coarctet ut statim respondeant, non oberit generalis interrogatio, ut frequenter fieri solet in delictis generalibus; qui locus conceditur, ut etiam ignorantes possint consulere alios doctiores, ut prudenter respondeant. Similiter, quando subditus est sufficienter discretus, potest absolute interrogare, etiamsi statim debeat respondere; et ita in simili annotavit idem Navarrus, corol. 67, num. 434 et 435.

8. *Prima objectio contra proxime dicta.* — Sed objici potest, quia subditus potest licite denuntiare Prælato tale crimen, etiamsi non præcesserit infamia, juxta dicta in c. 8; ergo Prælatus in generali visitatione potest ei præcipere, ut manifestet quemcumque noverit deliquisse, quantumvis occultus et sine infamia sit. Respondetur negando antecedens intellectum de denuntiatione judiciali, quæ per

hanc generalem visitationem intenditur; in illo autem capite locuti sumus de paterna, secreta, ac privata denuntiatione facta soli Prælato. Quapropter oportet attendere non eas confundere, neque ab una ad aliam transitum inordinatum facere. Unde si Prælatus idem, deposito visitatoris judicialis munere (ut sic dicam), postulet vel præcipiat, sibi ut patri, et in ordine tantum ad emendationem secretam, denuntiari ea quæ ad bonum communitatis vel cujuscumque particularis personæ opportuna fuerint, debet imprimis subditus considerare an sit Prælatus ordinarius, ad quem utrumque munus pertinet, vel sit tantum delegatus ad inquirendum vel visitandum in tali causa, in ordine ad punitionem delicti. Nam in hoc posteriori casu non debet parere, quia in tali persona non habet locum illa duplex consideratio; secus vero si esset delegatus cum plena commissione et superioritate, tunc enim ordinariis Prælatis quoad hoc æquiparatur. Ulterius vero debet sibi persuadere subditus Prælatum vere et ex animo ita interrogare, et non ut ea notitia utatur ad visitationem juridicam, quam principaliter intendit; nam si de hoc non sit moraliter certus, non debet personam manifestare; supposita autem morali fide de recta intentione Prælati, potest et debet illi obedire, quando, juxta dicta in citato cap. 8, per talem manifestationem majus bonum fratris vel communitatis revera intenditur.

9. *Objectio bipartita.—Pars prior.—Pars posterior.* — Dicet ulterius aliquis: esto non possit quis juridice denuntiare delictum fratris, quando non præcessit infamia, regulariter loquendo, tamen in duobus casibus potest. Primus est, quando delictum vergit in damnum communitatis, et facile potest alios inficere; ob hanc enim causam in peccato hæresis tenetur quis denuntiare hæreticum, etiamsi infamatus non sit; et idem est de quolibet alio delicto, quod vergat in damnum communitatis, vel alterius tertii, ut sumitur ex D. Thoma 2. 2, quæst. 33, art. 7, et Doctores communiter in 4, d. 19; et Soto, dicta q. 4, conclus. 2; Adrianus, in 4, materia de Correct. fraterna, et Quodlib. 11, ad quartam difficultatem; et Canonistæ communiter, in cap. *Novit,* de Judiciis; et Navar., dict. cap. *Inter verb.*; sed gravis lapsus in religioso regulariter et quasi ex intrinseca conditione talis status, vergit in commune damnum religionis, vel saltem aliorum religiosorum, ut supra, cap. nono, num. decimo tertio, dicebamus; ergo hoc satis est ut subditus teneatur respondere Prælato generaliter interroganti, manifestando personam, etiamsi infamia non laboret. Alter casus est, quando subditus secreto monuit delinquentem, et non potuit illum emendare; tunc enim bene potest licite juridice denuntiare Prælato talem personam absque alia infamia, quia jura citata ad hanc denuntiationem non requirunt infamiam, sed solam præviam monitionem; ergo in eo casu tenebitur subditus manifestare talem personam Prælato generaliter interroganti.

10. *Satisfit priori parti.*—Respondetur ad priorem partem, non omnia peccata religiosorum censenda esse ita vergere in commune damnum, ut ea ratione liceat illud statim juridice denuntiare; multa enim sunt peccata privata et occulta, quæ nec ratione objecti, nec ratione scandali vergunt in aliorum damnum. Et quamvis verum sit in religiosis esse majus periculum infectionis, vel scandali aut infamiæ, propter peculiarem status conditionem, hoc tamen non satis est ut peccatum statim juridice denuntietur, quamvis sufficiat ut intra latitudinem correctionis fraternæ efficacissimum remedium procuretur. Dico autem id non esse satis in ea præcise generalitate spectatum; nam si in individuo sit periculum instans et urgens contra tertiam personam, vel in religionis infamiam et scandalum, et denuntiatio paterna aut non credatur sufficiens, aut sit periculum in mora, tunc denuntiari statim potest Prælato ut judici, modo infra declarando.

11. *Satisfit posteriori.*—In eo autem casu, et in secundo supra posito, addendum est aliud esse respondere Prælato interroganti tantum per viam inquisitionis, aliud vero esse obedire illi præcipienti mihi, ut denuntiem quidquid ita scio, ut vel alias debeam, vel saltem possim licite denuntiare. Hic loquimur tantum de priori modo, in quo subditus, revelando delictum alicujus personæ in particulari, magis subit officium testis quam denuntiantis, et ideo non potest revelare eum qui non laborat infamia, ut statim probabitur. At vero, si Prælatus non ita interroget, sed absolute præcipiat subdito ut sibi denuntiet quidquid debet, vel potest licite, tunc, supposita capacitate ex parte materiæ, præceptum obligabit, quia justum est, cum sit de re honesta, et quæ potest esse vel necessaria, vel valde utilis ad commune bonum. Et quidem si præceptum sit solum de denuntiatione alias

debita ex lege charitatis, vel regulæ, erit valde rationabile; quia et supponit gravem necessitatem talis denuntiationis, et ordinatur etiam ad exonerandam ejusdem subditi conscientiam; si autem sub præcepto imponatur omnis denuntiatio, quæ alias licite posset fieri, valde rigorosum est, et meo consilio non deberet imponi, quia exponetur subditus alicui periculo, et sæpius scrupulis et difficultatibus implicabitur; tamen si de facto imponatur, tenendum est etiam quoad omnem denuntiationem, quæ manifestam injustitiam non contineat.

CAPUT XII.

DE MODO PROCEDENDI PER VIAM SPECIALIS INQUISITIONIS, AUT JUDICIALIS DENUNTIATIONIS, AUT ACCUSATIONIS.

1. *Prima assertio quæ probatur auctoritate.* — *Effugium.* — Alius ergo modus inquirendi Prælatorum, quem in prima parte tituli proponimus, est interrogando in particulari de tali persona, an fecerit tale vel tale delictum. Et in hoc processu dicendum primo (estque regula generalis pertinens ad obligationem ipsius Prælati, etiam regularis) non posse Prælatum ita inquirere, nisi supposita infamia talis personæ: ita D. Thom., dict. art. 7, ad ult.; Cajet., ibi; et Soto, dict. quæst. 4; et ibi Corduba, in Additionibus; Div. Antonin., 3 p., tit. 6, cap. 7, § 8; Summistæ omnes, verb. *Inquisitio*; Angelus, n. 2; Armilla, n. 11; Sylvest., *Inquisitio*, 1, quæst. 3; et *Inquisitio*, 2, q. 1; Doctores Canonistæ communiter, in cap. *Qualiter*, 2, de Accusationibus, et in cap. *Licet Heli*, de Simonia; Panorm., in cap. *Olim*, de Accusationibus, n. 4; Navar., in cap. *Inter verba*, corol. 63, per totum, et specialiter num. 293; Navar., lib. 2 de Restitutione, cap. 4, n. 174; Umbertus, super regulam D. Augustini. Habeturque hæc regula in jure, in dict. cap. *Qualiter*, et cap. *Cum oporteat*, et cap. *Inquisitionis*, de Accusationibus, ubi decernitur non posse judices procedere ad inquisitionem particularem, nisi præcedat infamia.

2. *Effugium.* — Dices, illud procedere in judicio seculari, non vero in regulari, nam idem Innocentius III, in eodem cap. *Qualiter*, in fine, dicit non esse necessarium servare ordinem ibi propositum cum personis regularibus. Sed contra hoc est, primo, quia in dicto cap. *Licet Heli*, de correctione regulari tractabatur, et tamen Pontifex ait necessariam esse clamorosam insinuationem, id est infamiam. Deinde, quia, ut Doctores exponunt, quod Innocentius III ait de processu circa regulares, intelligitur quoad solemnitates accidentales judicii, non quoad substantialia, quæ ad veritatem et justitiam servandam necessaria sunt, ut ibi notant Panormitanus, num. 10, et Felin., num. 16. At vero quod ad inquisitionem particularem præcedat infamia, est de substantialibus judicii, quod per talem modum inchoatur, et magis ex natura rei necessarium, ne innocentes infamentur, quam ex jure positivo; et ideo jura citata indifferenter de omni judicio loquuntur, et ita intelligenda sunt.

3. *Effugium alterum.*—Dices rursum: esto hoc sit verum in aliis religionibus, tamen in Societate non videtur habere locum, eo quod censeantur in ingressu renuntiare juri suo quoad famam, ut superius, in cap. 7, n. 18, in secundo modo defendendi regulam, visum est. Respondetur non habere quidem locum in Societate, quoad fraternam correctionem propter dictam saltem renuntiationem juris; habere tamen quoad judicialem. Nam in § 8, c. 4 Examinis, unde maxime illa renuntiatio elici potest, dicitur, *Ad majorem in spiritu profectum*, qui est finis correctionis fraternæ; non ergo renuntiatur in ordine ad punitionem, qui est finis inquisitionis judicialis. Et ideo neque in Societatis, neque alicujus religionis regula hoc permittitur Prælatis; neque habent aliquod privilegium quod eos eximat ab obligatione servandi hunc ordinem in judicio, ut prædicti auctores, præsertim Antoninus, Sylvester et Armilla advertunt. Dices: in canone 10 Congregationis sextæ, cum in § 4 ageretur de denuntiatione secreta, ac facienda Prælato ut patri, statim subditur in § 5, si credatur non profecturam correctionem paternam, teneri delatorem denuntiare juridice; ergo renuntiatur juri famæ in Societate etiam in ordine ad judicialem correctionem; probatur consequentia, quoniam circa talem renuntiationem injuria fieret delinquenti, cujus secretum delictum in judicio propalaretur. Respondetur falsum esse injuriam fieri reo, qui corrigi privatim non vult, si juridice deferatur, quia sibi imputare debet juridicam manifestationem sui delicti. Supponit autem citatum decretum concurrere debere omnia, quæ licitam faciant juridicam delationem.

4. *Prima exceptio a superiori assertione seu regula explicatur.* — *Objectio contra proxime dicta.* — *Responsio.* — Ab hac vero generali regula excipi solent nonnulli casus. Pri-

mus est, si delictum vergat in commune damnum Reipublicæ, ut maxime esse solet peccatum hæresis, de quo hic non loquimur, quia illud Inquisitoribus statim denuntiandum est. De qua exceptione videri potest Simanquas, de Catholicis instit., titul. 19, ubi et alios auctores et optimas sententias Patrum refert; videri etiam possunt quæ diximus tractatu 1, de Fide, disp. 20, sect. 4, et in tractatu de Charitate, disp. 8, sect. 6, a num. 3. In præsenti autem censendum erit delictum contra commune bonum religionis, quando vel directe continet machinationem alicujus gravis nocumenti contra religionem, vel periculum imminet alicujus gravis infamiæ, aut scandali religionis. Sed objiciet aliquis, quia hæc exceptio magis spectat ad viam denuntiationis, vel inquisitionis generalis, quam particularis. In denuntiatione enim, ut supra, c. 8, n. 14, insinuavimus, non requiritur præcedens infamia, sed monitio; hæc autem in hujusmodi delictis omitti potest vel etiam debet. In inquisitione autem generali ex parte judicis non fit exceptio; tamen ex parte eorum qui interrogantur, fit exceptio, ut teneantur particulares personas aperire, etiamsi infamatæ non sint, in hujusmodi delictis. At vero in particulari inquisitione non videtur habere locum illa exceptio; quomodo enim potest in particulari nterrogare de persona, quam omnino ignorat commisisse tale delictum, solum propter delicti qualitatem? alias posset Prælatus visitans de quacumque persona particulari suo arbitrio inquirere, an machinetur aliquid contra religionem, vel aliquid simile, quod absurdum plane est, et scandalosum; ergo qualitas delicti non satis est ut Prælatus ex officio procedens per viam inquisitionis interroget de particulari persona determinate. Respondeo necessarium sine dubio esse ut aliquid præcedat, quod Prælatum moraliter inducat ad hujusmodi interrogationem. Differentia ergo solum esse potest, quod in his delictis aliquid sufficere potest sine infamia ad interrogandum in particulari, quod in aliis non sufficit. Quid autem illud sit, et an pertineat ad solum progressum per viam inquisitionis particularis, vel participet aliquid de aliis viis seu modis procedendi, statim explicabitur a n. 7.

5. *Secunda quorumdam exceptio simpliciter refellitur per dilemma.* — Secundo excipi solent vitia nimis gravia et atrocia, ut propter eorum qualitatem possit de illis in particulari inquiri absque præcedente infamia; ita significat Angles, quæst. de Correctione fraterna, articulo tertio, conclus. 1, in fin., et refert esse opinionem communem in dicto cap. *Qualiter et quando*. Adhibetque exemplum in peccato nefando, de quo dicit posse inquiri in speciali sine infamia, quia est contagiosum et atrocissimum, quodque moraliter non præbet spem correctionis; idem dicunt aliqui de peccato blasphemiæ, ob easdem rationes. Idem de sacrilegio fornicationis in persona religiosa. Verumtamen hæc exceptio habet eamdem difficultatem quam præcedens. Et deinde eo modo quo præcedens declarata, non debet, nec potest admitti tanquam distincta a præcedenti. Aut enim sunt atrocia delicta, quia bono communi nocent, vel directe et ex objecto, ut proditio, seditio, assassinium, vel indirecte et per redundantiam, ut peccatum grave cum gravi scandalo, aut cum gravi infamia communitatis. Et si peccatum dicatur atrox propter hujusmodi circumstantias, continetur sub priori exceptione, et habet idem fundamentum, scilicet quia illa non tantum est punitio criminis, sed multo magis defensio boni communis, cujus major ratio habenda est quam famæ delinquentis. Quo argumento inducor ad extendendum hanc exceptionem ad peccata quæ vergunt in aliquod grave damnum alicujus innocentis, cui alia via subveniri non potest, quia tunc etiam defensio innocentis præferenda est famæ hominis iniqui. Ac denique idem erit quotiescumque sufficiens ratio intercedit ad contemnendam famam proximi propter aliud majus bonum, quod sæpe licere constat ex communi doctrina, cum D. Thom. 2. 2, q. 73, art. 2.

6. At vero si peccatum nullo modo redundet in damnum aliorum, sola gravitas ejus non sufficit ut de illo in particulari inquiratur, si non præcessit infamia: ut satis grave erat peccatum filiorum Jacob, et tamen D. Thomas 2. 2, q. 33, art. 7, ad 2, existimat præcessisse infamiam, et fuisse publicum, et alias non potuisse denuntiari, scilicet, patri, ut judici; et Innocentius III, in c. *Qualiter et quando*, 2, de Accusat., adducit in exemplum illum Genes. 18: *Descendam, et videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Ubi per clamorem intelligit significatam infamiam, et tamen agebatur de atrocissimo delicto Sodomorum. Ratio vero est, quia atrocitas delicti non dat licentiam infamandi proximum, si alias occultum sit, nec minora incommoda et absurda inde sequi possent in Republica. Item quia illa inquisitio tunc solum ordinatur ad punitionem, et propter hunc finem non li-

cet infamare proximum, de illo inquirendo; debet ergo supponi infamia. Unde quoad hoc parum refert quod sic peccans credatur incorrigibilis, cum hæc inquisitio non ordinetur ad correctionem, sed ad punitionem. Verum est quidem esse quædam delicta natura sua adeo occulta, quæ vix possunt corrigi aut puniri, si expectanda esset infamia, ut est peccatum nefandum, in quibus aliquid dispensari potest, ut sic dicam; semper tamen necessaria est aliqualis infamia, vel aliquid quod ejus vicem suppleat, nimirum nocumentum communitatis, aut alicujus innocentis, ut explicatum est numero præcedenti.

7 *Tertia exceptio.*—Tertio, excipiuntur crimina publica, seu notoria; hæc potest fundari in c. *Licet Heli*, de Simonia, ubi dicitur, *contra quos (ut de notoriis excessibus taceatur) tribus modis procedi potest*, etc., ubi gloss. et Doctores notant excipi notoria, quia in illis necessarium non est aliquem ordinem ex dictis tribus servare, c. *Ad nostram*, 3, de Jurejur.; et ita significat Navarrus, corollar. 48, num. 181 et 184; sed non est exceptio necessaria, quia vel solum delictum est publicum, et non delinquens, vel utrumque; in priori casu potest Prælatus incipere inquirendo, ut est communior doctrina, licet pauci contradicant, ut Cajetanus 2. 2, quæst. 69, art. 2; Soto, 5 de Justit., quæst. 6, art. 2, et dict. Relect. Prædictam vero sententiam tenent plures alii statim citandi, et videri potest Navar., in d. c. *Inter verba*, concl. 6, corol. 56, num. 213, et Petr. Navarra, lib. 2 de Restitutione, c. 4 et sequentibus; Corduba, in Summa Hispana, c. 64. Et quamvis de modo inquirendi, quem judex in eo casu servare debet, sit controversia inter auctores, mihi tamen ea sententia omnino probanda videtur, quæ negat posse Prælatum inquirere de aliqua persona particulari, de qua infamia talis delicti commissi non præcessit. Quod tenet Sylvester, verb. *Correctio*, § 8; Armilla, verb. *Accusatio*, § 28; Cajetanus 2. 2, q. 69, art. 2; Soto et Corduba, dict. Relect., membr. 2, q. 6, concl. 1, dub. 4; plures jurisperiti, quos refert et sequitur Navar., corol. 50, et aperte colligitur ex juribus supra citatis, quæ docent de occultis delictis non esse interrogandum, nisi præcedat infamia, et expresse habetur in legibus Hispaniæ, l. 3, tit. 17, partit. 3.

8. *Objectio Soti contra dictam partem.*—Sed objicit Soto supra, nam licet interrogatio fiat in genere ex parte personarum, vel interrogatus tenetur manifestare personam in particulari, et hoc intendit judex, quamvis persona sit occulta, atque hoc injustum est; vel solum intendit scire delinquentem in communi, et hoc inutile est. Respondetur sensum interrogationis esse, an sciat testis quis commiserit delictum, ita ut illum juste manifestare possit, et in eo sensu non est inutilis inquisitio, quia, licet persona sit occulta, fieri potest ut sit de illa aliquis rumor sufficiens, ut possit manifestari, et quod hoc ipsum Prælatus ignoret. Neque etiam est injusta interrogatio, quia nulli personæ fit injuria, et interrogatur de eo quod publicum est. Solum cavendum est quod supra, c. præcedent., n. 7, diximus, ne subditus sic interrogatus exponatur periculo imprudenter revelandi personam occultam, ignoranter existimans se posse aut debere, ideoque melius faceret Prælatus interrogando distincte de infamia, an, scilicet, noverint esse rumorem vel murmur contra aliquem de tali delicto, aut nonnulla gravia indicia quæ generent alicujus suspicionem, juxta ea quæ statim dicemus, in num. 11. Sic ergo loquendo de publico delicto, illa non est exceptio, quia revera talis inquisitio particularis non est, sed generalis, ut supra dixi, c. præcedenti, numero quarto.

9. *Publicum delictum dupliciter.* — Si autem delictum non solum est publicum, sed etiam delinquens, tunc procedit quod jura dicunt, contra illum posse judicem progredi, non servato ordine juris; illa vero non est exceptio, quia præcedit plusquam infamia, scilicet, publica notitia personæ, et in hoc conveniunt omnes in cap. *Evidentia*, de Accusationibus, et videri potest Navar. supra, corol. 48, num. 184 et 185; statim vero occurrebat tractandum quando dicatur publicum delictum. Dupliciter enim dicitur apud Doctores delictum notorium. Primo notoreitate juris, et de hoc non est sermo in præsenti, quia agimus de delicto publico ante officium judicis; notoreitas autem juris sequitur post officium judicis per sententiam ejus, vel per confessionem rei, aut per sufficientem probationem testium, juxta cap. ult., de Cohabit. cleric. et mulier., juncto cap. *Cum olim*, de Verborum significatione. Alio ergo modo dicitur notorium notoreitate facti; et definitur in eisdem juribus esse illud quod per evidentiam rei ita notum est, ut nulla tergiversatione possit celari: de quo dicitur in cap. *Evidentia*, de Accusationibus: *Evidentia patrati sceleris non indiget clamore accusatoris;* et 2, q. 1, c. 17, dicitur: *De manifesta et nota pluribus causa non sunt quærendi testes*, etc.;

et infra : *Neque testibus opus erat, neque tergiversatione poterat tegi crimen.*

10. *Primo. — Quot personæ sufficiant ad notorium.* — Quia vero in hoc textu dicitur *nota pluribus*, est communis dubitatio quot esse oporteat illos quibus notum sit crimen. Sed, ut 4 tom., tertia parte, disp. 30, sect. 2, dixi, sentitque Soto, in 4, d. 12, quæst. 1, art. 6, non potest hoc revocari ad certum numerum personarum ; quia in uno loco minori potest etiam minor numerus sufficere, quam in alio ; prudenti ergo arbitrio hoc æstimandum est, ut etiam attigi lib. 6, capit. 10, num. 20, sufficietque ut coram majori parte viciniæ delictum patratum sit, et in universum, si decem personæ illud viderunt, moraliter dici potest notorium, quia illud moraliter non potest celari. Et quamvis proprie dicatur notorium, seu publicum, quando multi viderunt, et evidenter cognoverunt personam committentem delictum, tamen in præsenti satis erit si aliqui viderint, a quibus per publicam famam divulgatum sit, ita ut per moralem certitudinem pluribus nota sint et delictum, et persona delinquens, et quod aliqui illam viderint committentem delictum.

11. *Quarta exceptio.* — Quarto excipi solet casus in quo præcedunt sufficientia indicia personæ delinquentis, nam illa censentur sufficientia ad inquirendum in particulari de illo, etiamsi infamia non præcesserit ; ita sentit Cajetanus 2. 2, quæstione sexagesima nona, articulo secundo, et Soto, d. Relect., membr. 2, quæstione sexta, dubio tertio. Ratio est, quia manifesta indicia æquipollent infamiæ. Unde S. Thomas, d. q. sexagesima nona, articulo secundo, ait reum juridice interrogari, si testis, infamia, aut manifesta indicia præcesserunt. Hanc autem sententiam improbat Navar. supra, corol. 48, n. 182. Primo, quia illa exceptio nullo jure vel sufficiente ratione fundatur ; jura enim absolute requirunt infamiam ad procedendum via inquisitionis, et nunquam dicunt indicia æquipollere infamiæ. Nec ratio id suadet, quia quantumvis indicia sint manifesta, possunt esse occulta et paucis nota ; ergo adhuc crimen erit occultum ; ergo non est cur illa indicia æquiparentur infamiæ, nec cur possit inquiri de tali crimine, cum non sit extra latitudinem occulti. Secundo indicia, quantumvis manifesta, non faciunt plenam probationem in judicio, neque æquivalent duobus testibus ; sed duo testes etiam oculares et jurati non satis sunt ad inquirendum de delicto, ut dicitur in cap *Inquisitionis*, § 1, de Accusationibus, quod Panormitanus intelligit, etiamsi contingat deponere de tali delicto in judicio, in quo non de veritate delicti, sed de sola infamia interrogabatur ; ergo multo minus possunt sufficere indicia sola ad inquirendum. Nec D. Thomas de processu per viam inquisitionis locutus est, sed de juridica interrogatione rei, de qua est longe diversa ratio. Nam reus legitime interrogatur quoties post accusationem vel denuntiationem semiplena probatio præcessit ; faciunt autem semiplenam probationem illa tria, unus testis, infamia, vel vehementia indicia ; et quoad hoc tantum a D. Thoma æquiparantur. Dices : si infamia non facit majorem probationem quam indicia, cur indicia non sufficient ad inquirendum sicut infamia? Respondeo idem posse interrogari de uno teste, vel multo magis de duobus. Dico ergo infamiæ proprium esse, ut et testis et accusatoris vicem subeat ; nam, quatenus veritatem rei aliquo modo ostendit, habet vicem testis, et in hoc convenit cum indiciis ; quatenus vero infert publicum scandalum, et quasi clamorem petentem judicium, habet vim denuntiationis ; et in hoc superat indicia, et unum, imo et duos testes.

12. *Judicium auctoris in proximo dissidio.* — Ex quo infero posse fortasse illas sententias in concordiam redigi, si distinguamus inter indicia occulta et publica. Navarri enim sententia sine dubio est vera, quando indicia, etiamsi sint sufficientia ad vehementem suspicionem efficiendam, paucis tamen nota sunt ; tunc enim licet in notitiam judicis deveniant, non potest de persona in particulari inquirere, et hoc probant evidenter fundamenta adducta pro opinione Navarri. At vero si indicia sint publica simul cum ipso delicto, sufficientia erunt ad inquirendum, et possent hoc modo exponi Cajetanus et Soto, siquidem vocant illa indicia *manifesta*. Verum est in hac voce posse esse æquivocationem : possunt enim indicia vocari *manifesta*, vel quia manifeste et satis clare ostendunt delictum, quo sensu locutus est D. Thomas, loco citato, et clarius illa vocavit indicia expressa, quamvis Cajetanus vocem postea mutaverit. Alio ergo modo possunt dici manifesta, quia ipsamet omnibus nota sunt, et sic de illis dicimus sufficere ad inchoandam viam inquisitionis. Verumtamen in hoc sensu non est hæc propria exceptio a regula proposita. Nam si illa indicia sufficiunt, ex eo est quia generant publicam infamiam de tali persona, quod pertinet ad aliam dubi-

tationem, quæ, scilicet, infamia satis sit ad hujusmodi inquisitionem, de qua inferius dicemus.

13. *Vera quædam exceptio consurgens ex quatuor præcedentibus.* — Unum etiam occurrit addendum circa has quatuor exceptiones, quamvis singulæ per se non sufficiant ad aliquam propriam exceptionem faciendam, nihilominus ex omnibus simul sumptis posse admitti aliquem casum in quo possit de aliqua persona in particulari inquiri, etiamsi sufficiens infamia de illa non procedat; nimirum si delictum sit publicum et enorme, et judici constet esse sufficientia indicia de aliqua persona, et aliunde judicet moraliter esse necessarium ad bonum commune auctorem delicti cognoscere, vel ad præveniendum aliquod malum quod in futurum timetur, vel quia delictum pendet in futurum, et vergit in damnum aliorum, vel alicujus innocentis, vel talis conditionis est, ut nisi de illo inquiratur cum similibus indiciis, publice vindicari non possit, et ideo serpat, seu frequenter fiat ; quando enim hæc omnia concurrunt (quod non raro accidere potest), ratio boni communis obligat ut ejus cura et providentia habeatur, contempta particulari fama unius personæ; tunc enim delictum publicum provocat sufficienter judicem ad inquirendum generaliter ; indicia vero, quantum est de se, determinant ad talem personam; gravitas autem delicti et necessitas boni communis faciunt ut in tali delicto indicia habeant sufficientem rationem accusatoris; quia naturale præceptum obligans ad non obscurandam aliquo modo famam proximi non est de re adeo intrinsece mala, quin ex justa causa desinat interdum obligare ; vel solum obligat quando sine debito fine et circumstantiis fit, ut docet D. Thom. 2. 2, quæstione 73, et per se facile constat; si qua autem ratio justa esse potest ad faciendum aliquid non obstante fama proximi, est necessitas boni communis ; ergo propter illam censeri potest illa sufficiens provocatio judicis ad inquirendum in particulari, non obstante fama proximi. Et tunc subditus interrogatus tenebitur revelare personam, etiamsi infamia non laboret, quia juste interrogatur, et non habet rationabilem causam se excusandi, neque probabilem sensum, in quo possit fugere mendacium, si veritatem cognitam neget. Mendacium autem illud perniciosum est, utpote contra bonum commune, et contra obedientiam debitam Prælato in re gravi. Et præterea erit perjurium, imo etiam tenebitur revelare, quamvis non possit probare delictum, quia tunc ille non interrogatur ut accusator, sed ut testis, qui tenetur verum testimonium dicere, quamvis aliter probare illud non possit, nisi sua fide et juramento.

14. Neque hæc exceptio est contra jura superius citata, quæ requirunt infamiam ad specialem inquisitionem ; tum quia illa expresse excipiunt publica delicta, d. c. *Licet Heli*, et cap. *Ad nostram*, 3, de Jurejur., quæ licet potissimum intelligantur de criminibus notoriis quoad factum et personam, tamen extendi possunt ad omnia publica, in quibus sufficiens ratio boni communis intercedit, et alias persona non est omnino occulta, quia saltem sunt de illa indicia probabilia; tum etiam quia regula generalis non excludit specialem exceptionem in casu raro et ad bonum commune pertinente Præsertim, quia illa non tam videntur condere jus novum, quam explicare naturale, ut in eisdem decretis indicatur. Et ideo ubi ratio naturalis ostendit cessare regulam illam, quia cessat injuria proximi, non procedunt illa jura; et hanc sententiam præter auctores citatos indicat Palud., in 4, d. 15, quæst. ultim.; Armilla, verb. *Accusatio*, §28, et alii, quos refert Petrus Navarra supra, et faciunt ea quæ tractat Navarrus supra, 50 corol., n. 187, 188 et 189 ; Aragon., 2. 2, q. 69, articulo secundo; et Soto, dicta quæstione sexta, circa finem tertiæ conclusionis.

15. *Quinta exceptio excluditur per dilemma.— Posterius membrum dilemmatis expenditur.*— Quinta exceptio additur ab aliquibus, nisi judex procedat ad inquisitionem ad instantiam alicujus, quia tunc sufficienter provocatur judex ad interrogandum de tali persona ; significat Sylvest., *Inquisitio*, 2, dicto 8; sed hæc exceptio admittenda non est; nam ille, qui judicem provocat, vel vult subire vicem accusatoris ac denuntiatoris, vel non , sed tantum defert crimen ad aures Prælati, ut ipse suo munere fungatur et inquirat. In hoc posteriori casu, nullo modo licet judici procedere ad inquisitionem specialem de tali persona, si non præcessit infamia, quia est expresse contra jura citata, quæ negant sufficere unius vel duorum testimonium ad inquirendum hoc modo. Quin potius, si delictum ipsum alias publicum non est, aut famosum, tunc nec generaliter quoad personas, et specialiter quoad tale delictum debet judex inquirere seu interrogare, nisi juxta modum inquisitionis generalis, superius declaratum ; quia unius vel alterius personæ clamor per se non est sufficiens ratio

inquirendi. Unde in legibus Hispaniæ, lib. 8 Novæ recopilationis, tit. 1, libr. 6, ordinatur ut in eo casu judex non audiat denuntiantem, nisi ipse ad probationem se offerat; excipit tamen, nisi delictum noctu aut loco deserto factum esse dicatur, tunc enim commendatur judici ut veritatem inquirat, non quidem incipiendo ab speciali inquisitione, sed prius inquirendo an tale delictum vere factum fuerit, deinde a quo factum fuerit tale delictum; et postea si aliquem laborare infamia intellexerit, poterit de illo particulariter interrogare.

16. *Expenditur prius membrum.* — *Quo casu fiscalis adhibeatur ut enuntians fiat testis.* — Si autem persona illa, quæ manifestat Prælato alium delinquentem, velit sustinere munus accusatoris et denuntiantis, tunc procedere quidem potest judex ad interrogandum in particulari de tali persona; sed tunc jam non procedit via inquisitionis, sed via denuntiationis vel accusationis, de qua nunc non agimus, et ita illa non est exceptio a proposita regula. Solet autem interdum, quando persona, quæ rem manifestat judici aut Prælato, non vult sustinere munus denuntiatoris, nec se offerre ad probandum, si potest esse testis sufficiens, et omni exceptione major ad faciendam semiplenam probationem, solet, inquam, creari a judice fiscalis, qui causam promoveat, et munus accusatoris suscipiat, et priorem denuntiatorem ut testem præsentet, ut ita fiat semiplena probatio, et possit procedi ad interrogationem rei et aliorum testium; tunc autem jam relinquitur via inquisitionis, et fit transitus ad aliam accusationis. Hoc tamen non fit in omnibus criminibus, sed in his quæ contra commune bonum, aut contra religionem aut fidem vergunt, ex quo capite posset hæc exceptio, si aliquo modo admittenda est, ad superius positam revocari.

17. *Sexta exceptio quorumdam Doctorum.* — Ultimo excipiunt omnes, ut videre licet in Soto, Navarro, et aliis citatis supra, et apud Sancium, lib. 3 de Matrim., disput. 13 et 14, casus illos, in quibus non fit inquisitio ad punitionem inquisiti, sed ad alios fines justos, ad quos est necessaria cognitio talis personæ et qualitatum ejus; ut cum inquiritur de impedimento matrimonii inter Petrum et Mariam, vel de causa ejus, etiamsi peccaminosa sit, vel cum inquiritur de irregularitate, aut inhabilitate ad beneficium, vel ad suffragium ferendum, vel cum inquiruntur merita alicujus ad officium, vel ministerium, etc.; in his enim casibus habet Prælatus jus interrogandi de tali persona, quia non potest aliter convenienter exercere munus suum, quod necessarium est ad commune bonum, quia plerumque ipsemet, de quo fit inquisitio, voluntarie se immiscet tali negotio, et vult aut contrahere, aut suffragium ferre, etc., et consequenter etiam virtute consentit ut de ipso inquiratur, unde etiam fit ut ipsemet teneatur sæpe respondere, et veritatem aperire. Hæc vero exceptio licet veram doctrinam contineat, proprie non est a regula posita, cum in ea tantum sit sermo de inquisitione judiciaria, quæ ad vindictam delicti ordinatur. Aliæ præterea exceptiones fieri solent, quas attingit Soto, dict. quæst. 6, concl. 3; et latius Navar., corol. 63; sed quæ tactæ sunt ad rem præsentem sufficiunt, reliquæ vero ex sequenti assertione notoriæ erunt.

18. *Secunda assertio tripartita.* — Secundo vero dicendum est, præcedente infamia de delicto et de persona, juste posse, imo et debere Prælatum inquirere interrogando in particulari de tali persona, et obligando subditos etiam sub juramento ad dicendam veritatem. Est certa sententia omnium, et colligitur plane ex juribus citatis; nam dum negant sine infamia posse inquiri hoc modo, cum illa affirmant posse. Ratio autem est primo, quia tunc infamia merito supplet vicem accusatoris, quia ipsa vox publica, quæ infamat personam, contra eam clamat, postulando justitiam, ut indicant jura, et verba illa Domini, Gen. 18. *Clamor Sodomorum et Gomorrhæ multiplicatus est; descendam, et videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Secundo, quia tunc judex ratione officii habet jus inquirendi, et ratione infamiæ nullam facit injuriam tali personæ, inquirendo de illa; ergo juste id facit. Tertio, quia hoc est necessarium ad bonum commune, alias vix possent delicta puniri aut impediri. Quæ ratio probat Prælatum non tantum posse, sed etiam debere ita inquirere; quia tenetur habere curam boni communis; hoc autem medium est moraliter necessarium ad illud bonum. Unde si Prælatus in simili casu esset remissus, aliis daret grave scandalum, quod est magnum argumentum obligationis ejus.

19. Denique inde etiam facile concluditur tertia pars assertionis, nimirum obligatio subditorum ad veritatem dicendam. Primo, quia, per se loquendo (licet nonnulli moderni contrarium sentiant), optima est regula, quoties Prælatus juste interrogat, teneri subdi-

tum ad respondendum, ne detur bellum justum ex utraque parte, nulla interveniente ignorantia, neque alia legitima excusatione, ut est in præsenti; quia supponimus subditum scire se juste interrogari, et nullam fieri injuriam reo, veritatem fatendo. Præterea esset inutilis et inefficax interrogatio Prælati, si non posset cogere subditum ad veritatem dicendam; non cogit autem per pœnam, imo nec juste potest, donec alias constet ipsum falsum respondisse; quæ non erit coactio ad cognoscendam veritatem, sed punitio delicti, quæ supponit illud alias cognitum; ergo ut interrogatio possit esse efficax ad veritatem inveniendam, necesse est ut Prælatus possit obligare subditum in conscientia. Denique tale præceptum est de re justa, et bono communi necessaria; cur ergo non poterit Prælatus illud ita imponere ut obliget? Omitto casus speciales, in quibus potest quis excusari, vel ne se prodat, si sit complex, vel propter alias rationes extrinsecas, quas nunc tractare necessarium non est.

20. *Dubium primum circa proximam assertionem.—Unum pronuntiatum pro resolutione.* —Quæret autem aliquis, primo circa positam conclusionem, quænam infamia sufficiat ad hujusmodi inquisitionem. Quam rem late tractant citati auctores; breviter tamen dico necessarium imprimis esse, ut infamia sit de tali persona circa tale delictum; itaque non satis est quod religiosus, verbi gratia, male audiat, vel generatim de vita sua, vel speciatim de aliquo delicto, ut de illo inquiratur an commiserit aliud delictum, cujus auctor ignoratur; ita docent omnes, præsertim Navar., corollar. 51, num. 190, referens S. Thomam 2. 2, quæst. 70, art. 1; et Cajetanum ibi, et quæst. 69, art. 2, et in opusc. 17 Responsionum, respons. 5, dicentem sæpe in hoc multum errari, etiam a religiosis Prælatis; Adrian., Quodlib. 11, quæst. 1; Soto, dict. quæst. 6, dub. 5, et alii communiter contra Paludanum, in 4, d. 19, quæst. 4; et colligitur ex cap. *Cum oporteat*, ibi: *Nisi super prædictis famam ipsius læsam esse noveritis;* et cap. *Inquisitionis*, de Accusationibus, ibi: *Nullum esse pro crimine, super quo non laborat infamia ;* nam illæ particulæ, *super quo* et *super quibus*, aperte significant infamiam debere esse de eodem crimine de quo fit inquisitio. Et ratio est manifesta, quia alia infamia impertinens est, quia non accusat vere aut ficte talem personam de tali crimine, unde sicut in via accusationis, accusatus de uno crimine non potest interrogari de alio, ita nec in via inquisitionis. Addunt Doctores, nisi crimina ita sint conjuncta, ut unum sit circumstantia alterius, vel, prout hic et nunc factum est, generet generalem suspicionem de alio; ut si Petrus inveniatur mortuus in via, et spoliatus, et Joannes laboret infamia, quod spoliaverit illum, consequenter est suspectus de homicidio. In hoc autem et similibus casibus non fit inquisitio de delicto sine infamia de illo; quia, licet non sit de illo per se primo, ut sic dicam, in illud redundat, quia infamatus de uno delicto est etiam infamatus de circumstantiis ejus, quando alias constat vel ex natura rei, vel ex evidentia facti, de connexione unius cum alio.

21. *Alterum pronuntiatum.* — Deinde pronuntio infamiam debere esse talem, ut generet publicam et probabilem suspicionem, et (ut jura loquuntur) clamorosam insinuationem. Hæc enim duo, infamia, scilicet, et clamorosa insinuatio, non sunt duo ita distincta, ut unum possit ab alio separari quoad præsentem effectum, licet aliqui oppositum significent, quod sentit Navarrus, corol. 63, num. 299, contra multos, quos refert et sine fundamento; nam jura, quæ citat, potius probant oppositum. Id vero constat ex dicto cap. *Inquisitionis*, ibi: *Super quo aliqua non laborat infamia, seu clamorosa insinuatio non præcessit*, nam illa particula *seu* indicat illa esse æquivalentia; et infra subdit: *Cum inquisitio fieri debeat solummodo super illis de quibus clamores aliqui præcesserunt*. Ubi nulla fit mentio de infamia, quia clamores indicant illam, atque ita illam includunt vel supponunt; et e converso in dicto cap. *Cum oporteat*, fit mentio solius infamiæ, quamvis sine clamoribus non sufficiat, quia debet esse publica; fit autem publica per publicum rumorem seu clamorem, per quem supplet etiam vicem accusatoris. Unde hoc modo loquendo de fama, in definitione ejus poni solet, ut sit *communis opinio ex suspicione generata, et voce manifestata*, quæ si sit de malo, dicitur infamia, ut tradit Bartolus, in lib. *de Minore*, § *Tormenta*, numer. 7, ff. de Quæstionibus.

22. *Quæ communis opinio de malo sufficiat ad infamiam.* — Circa quas tres particulas breviter advertendum est, in prima non esse certam aliquam regulam ad definiendum quam communis debeat esse opinio, quæ ad infamiam sufficiat, sed prudenti arbitrio esse determinandum, ut ait Soto supra; quia, licet aliqui dicant requiri denarium numerum per-

sonarum, nullo jure vel necessaria ratione id ostenditur; ipse vero Soto pro regula assignat, quod rumor sit sparsus per majorem partem viciniæ, aut collegii, aut universitatis, in qua quis commoratur, et citat glossam ultimam in dicto capit. *Inquisitionis*, quæ requirit majorem partem viciniæ : quam viciniam recte exponit Soto cum proportione esse intelligendam; nam in religionibus, de quibus agimus, non est necessarium ut infamia extra monasterium egrediatur, sed totum monasterium tanquam quædam vicinia reputatur, et merito; cum enim inquisitio intra illud tantum fiat, satis est quod in illo sit sparsa infamia; unde secus esset si inquisitio de religioso esset inter seculares, seu in populo aliquo facienda, tunc enim necessarium esset infamiam etiam ad eos redundasse, alias non solum religioso, sed etiam religioni injuria fieret. Quod autem debeat esse hæc opinio majoris partis viciniæ, nullo jure probatur, sed solum ait dicta glossa, ideo majorem partem viciniæ requiri, quia fama loci requiritur, non fama aliquorum, argumento cap. *Illud*, de Præsumptionibus, ibi, *quia fama viciniæ magis debet attendi, si fama loci habet*, etc. Verumtamen non existimo esse necessariam majorem partem viciniæ, quoad numerum personarum, nam in dicto cap. *Inquisitionis*, solum dicitur, *propter dicta paucorum* non reputari aliquem infamatum, *cujus apud bonos et graves læsa opinio non existit*, in quibus verbis, si recte attendantur, potius insinuatur paucos sufficere, si probi et graves sint; non est ergo semper necessarius major numerus personarum. Quod sentit Navar., in dict. corollar. 48, in fine, dicens non oportere ut fama sit in aliquo loco, sed ut sit communis opinio eorum ad quos spectat hoc scire, ut in hac universitate Conimbricensi dicetur aliquis scholaris bonæ vel malæ famæ in litterarum profectu, si inter magistros suos vel condiscipulos habet illam communem opinionem, quæ est doctrina Bartoli supra, numero 10 et 11.

23. Idem vero Navarrus, in Commentar. de fama et infamia, num. 7, 8 et 9, necessarium esse putat ad famam, ut sit omnium, vel majoris partis eorum, apud quos allegatur esse illa, citans Bartolum supra, num. 13, et glossam ac eumdem Bartolum, in lib. 3, § *Ejusdem*, ff. de Testibus. Fundamentum eorum est, quia communis opinio tunc dicitur esse, quando est omnium, vel majoris partis universitatis ad quam spectat, ex quibusdam legibus quas citant; sed neque hoc videtur mihi satis probari, quia, ut aliqua vere dicatur communis opinio, non oportet ut major pars auctorum illam teneat, alias quis posset nisi temere aliquam opinionem vocare communem, cum nullus possit ita recensere et conferre inter se auctores utriusque partis? ergo ad opinionem communem, satis est quod absolute multi auctores illam teneant, præsertim si sunt graves. Hinc de eadem re dicunt sæpe Doctores dari opiniones communes contrarias, quod esse non posset, si sola major pars faceret communem opinionem; sic etiam in præsenti de eadem persona, et secundum idem, possunt dari duæ famæ contrariæ. Quod tenet Felin., in c. *Cum oporteat*, n. 5, in fin., de Accusationibus, citans Zochum, in cap. *Cum in tua*, de Sponsalibus, et plures alios.

24. Non ergo videtur semper ponderandus numerus personarum; quare si talis opinio sit apud graviores et meliores, licet non sint plures numero, dummodo sint absolute multi, existimo sufficere ad infamiam. Si autem quoad qualitatem personarum essent cætera paria, probabile est requiri opinionem majoris partis, vel (quia de hoc, ut dicebam, moraliter constare non potest), sufficiet ut vel probabiliter id credatur, vel certe quod censeatur esse vulgaris opinio, quia hæc facile diffunditur ad majorem partem. Addit præterea Navar., dict. Comment., num. 9, opinionem pauciorum quam decem non sufficere ad infamiam, etiamsi sit major pars illius loci, vel communitatis, vel tota communitas, in qua versatur fama; quod non probat nisi auctoritate Panormitani et Ananiæ; sed plane est incredibile in materia de qua tractamus; alias si in monasterio essent quindecim religiosi, et unus esset diffamatus apud novem illorum de aliquo delicto, non posset Superior de illo inquirere, quod est contra omnem rationem vel bonos mores; cur ergo illud credendum est, cum nulla ratione vel textu sit fundatum? Præterea jura supra citata solum requirunt illam infamiam, quæ sufficit ad publicum scandalum communitatis; in eo casu revera est publicum scandalum, et novum sequeretur, si nullum remedium illi malo adhiberetur; ergo, etc. Oportet igitur ut ad primum responsum revertamur, prudenti, scilicet, judicio opus esse, considerata qualitate communitatis et conditione personarum.

25. *De duobus aliis requisitis ad infamiam positis in n.* 22.—Addit etiam Bartolus supra

et cum eo reliqui, considerandam esse radicem infamiæ; nam oriri potuit ex odio et inimicitia alicujus, vel ex levibus indiciis, et vulgi suspicione ac locutione, et tunc non est vera infamia, quia non potest probari per opinionem generalem, quare si de tali radice constet, non sufficiet ad inquirendum, sed oportet ut suspicio, quæ generavit infamiam, ex justa et probabili causa processerit, et inter probos et non suspectos homines divulgata sit, ut ex dictis capitulis *Inquisitionis*, et *Qualiter et quando*, 2, aperte colligitur.

26. *Dubium secundum circa eamdem assertionem.*—Quæri secundo potest circa eamdem secundam conclusionem, quomodo debeat judici de infamia constare, ut tunc possit juste inquirere; aut enim debet constare in judicio, vel extra; si in judicio, procedemus in infinitum, unde enim illud aliud judicium incipiet? oportebit enim alia infamia præcedat, alioqui non poterit ex officio judex inchoare processum; si autem sufficit ut extra judicium cognoscatur, accusatio extra judicium facta sufficiet ad procedendum ad interrogandum reum vel testes judicialiter, quod est falsum. Sequela vero patet, quia fama supplet vicem accusatoris. Item est similitudo rationis, quia privata notitia non videtur sufficiens ad exercendum officium judicis ut sic. Circa hoc Angelus, verb. *Inquisitio*, num. 4, sentit necessarium esse, ut infamia deferatur ad judicem, ut de illa primo juridice cognoscat, et num. 2 ait oportere ut fama deferatur ad judicem sedentem pro tribunali, citatque juris peritos; sed hoc non potest in universum probari, ut notavit Sylvest., verb. *Inquisitio*, 1, quæst. 8, num. 14, alias nunquam possent judices inchoare inquisitionem specialem, nisi ad petitionem vel denuntiationem alicujus: quod est contra jura, et contra bonum regimen Reipublicæ.

27. *Adæquata dubii responsio.* — Illud ergo habet locum, quando fama per seipsam, seu clamor ejus non pervenit ad aures judicis, sed unus vel alius illi denuntiant Petrum esse infamatum de tali delicto; tunc enim priusquam de illo inquirere incipiat, necesse est ut infamia juridice probetur; quia cum respectu judicis per se non sit publica, oportet ut per publicam probationem de illa constet, et hoc probat ratio facta, idemque sentit Navar., dict. corollar. 63, in fin. Nec tunc sequitur processus in infinitum, quia initium tunc sumitur a via denuntiationis, non a via inquisitionis; et ita prima causa, quæ tunc tractatur, non est de ipso delicto, sed de infamia delicti, an sit, necne; et illa sufficienter probata juridice, incipit inquisitio de delicto, de quo videndus Sylvest., *Inquisitio*, 2, dict. 5; Antonin., 3 part., titul. 9. At vero interdum fama per seipsam pervenit ad aures Prælati, et clamat contra reum; et de hac loquuntur frequentius jura citata, quæ propterea cum infamia conjungunt clamorosam insinuationem. Tunc ergo non oportet ut præcedat judicialis probatio infamiæ, ut sentit Sylvester, et tenet Navarrus et alii, et probat plane ratio facta, quia alias nunquam posset Prælatus incipere ex officio ab inquisitione speciali. Ratio vero a priori est, quia in publicis et evidentibus non est necessaria specialis probatio; tunc autem infamia est per se evidens et publica, et ideo non est simile, quod afferebatur de privata accusatione; infamia enim clamat et accusat publice, et ideo per se sufficit ad inchoandam inquisitionem.

28. *Interest inter Prælatum et ejus delegatum in inquirendo de infamia.* — Unde fit, si Prælatus ordinarius ex officio procedat ad inquisitionem, satis esse quod sit certus de infamia, et tunc sua assertione sufficienter illam probet et confirmet. Quapropter si munus inquirendi deleget alteri, instruens illum, et affirmans sibi constare Petrum esse infamatum de tali delicto, id satis esset ut delegatus possit immediate incipere, inquirendo in speciali de delicto talis personæ, non inquirendo de infamia, nec probationem ejus investigando: quod tamen facere non posset, si delegatio simpliciter facta fuisset, et delegans nihil de infamia affirmasset; tunc enim oporteret delegatum inchoare ab inquisitione infamiæ, nisi tanta illa esset, ut per se etiam nota esset et evidens delegato; ut, verbi gratia, si committeretur delictum inquirendum in tali loco, et delegatus ad illum locum perveniens statim intelligeret per publicum rumorem et sermonem multorum Petrum esse infamatum de tali delicto, statim posset inquirere de delicto, et de persona; quod insinuatur in cap. *Cum oporteat*, de Accusationibus, ubi sermo est de judice delegato, et illi dicitur: *Nisi super prædictis famam ipsius læsam esse noveritis, vos ad inquisitionem illius non subito procedatis;* ergo si novisset famam esse læsam, statim procedere posset. Neque ibi postulatur ut illa notitia sit per aliud judicium et probationem in illo; sufficit ergo quod sit publica et moraliter evidens.

Praxis inquisitionis specialis post sufficientem infamiam.

29. *De examine testium.* — *De juramento.* — *Præceptum aliud absque juramento an sufficiat.* — Supposita ergo sufficiente infamia et notitia ejus, procedere potest Prælatus ad inquisitionem specialem de subdito, sive speret ejus emendationem, sive non; quia jam non intendit principaliter emendationem, sed punitionem, et remedium scandali, quod ex infamia oriri solet, ut Antonin. supra, § 8; et Sylvest., *Inquisitio*, 2, dicto 3, notant. Modus autem procedendi ad prædictam inquisitionem, quamvis in religione non requirat omnes juris subtilitates, tamen esse debet sufficienter juridica, ita ut faciat publicam fidem; et ideo, supposita infamia, examinari debent testes coram notario, seu secretario quem ipse Prælatus ex suis religiosis ad hoc munus constituerit, ut omnes actus inquisitionis fideliter conscribat, eisque simul cum ipso Prælato subscribat ad eorum probationem. Interrogandi etiam sunt distincte et clare per articulos et capitula, quæ ad hunc finem ab ipso Prælato cum notario erunt distincte confecta. Et quamvis dixerimus, proclamante fama, non esse necessariam aliam probationem ejus, hoc maxime intelligendum est, ut judex juste possit inquisitionem incipere, et testes ad respondendum obligare. Nihilominus tamen optimum est nonnullos testes saltem in principio, non solum de delicto, sed etiam de infamia interrogare, ut de utroque magis convincatur reus. Debent etiam interrogari sub juramento, quia alias non facit testis sufficientem fidem in judicio, quod etiam in regulari judicio verum habet; quia illa conditio tanquam substantialis reputatur. Significat vero Sylvest., *Inquisitio*, 2, dicto 6 (ubi de reo loquitur, est autem eadem ratio de testibus), sufficere ut Prælatus in virtute obedientiæ vel sub excommunicatione præcipiat dicere veritatem. Ego tamen consulerem juramentum dari, juxta cap. *Cum delicti*, de Accusationibus, nisi recepta consuetudo religionis alium modum teneret; et juramentum non est tam substantiale, quin possit renuntiari per partes, cap. *Tuis*, de Testibus. Illa autem consuetudo renuntiationi æquivalet; nam consuetudo dat jus, et tollit, ac renuntiat, quod perinde est.

30. *Licet testes reum non damnent, interrogari adhuc potest juridice, si dentur indicia vel infamia.* — *Infamia subit vicem accusatoris et testis.* — *Reo legendus processus.* — *Non oportet ei aperire testes aut transsumptum.* — Postea vero procedendum ulterius est juxta merita causæ ex testium interrogationibus resultantia. Nam si nullus testis condemnat reum de delicto, ita ut insurgat saltem semiplena probatio, non potest reus ipse legitime interrogari, et ita ulterius inquirendum est ab aliis testibus vel non ultra procedendum; tamen existimo sufficere infamiam probatam sufficienter, præsertim si accedant indicia gravia, ut citari possit, et interrogari reus, quia infamia talis facit semiplenam probationem. Nec refert quod in hoc processu infamia habeat vicem accusatoris, et ideo videatur non posse sustinere locum testis; nam (ut bene sentit Navarrus, corol. 63, num. 294) sub diversis rationibus utrumque potest, præsertim cum non sit verus accusator, sed fictus. Quatenus ergo antecedit clamando ad judicem, habet vicem denuntiantis; quatenus vero veritati facti aliquod testimonium publicum præbet, facit semiplenam probationem. Vel aliter, infamia secundum se et per se cognita accusat; ut vero per testes probata in judicio, et præsertim indiciis etiam probatis confirmata, facit semiplenam probationem. Itaque existente semiplena probatione post aliquam inquisitionem, debet citari, vel (ut Sylvester ait) vocari religioso modo inquisitus, et de veritate sub juramento interrogari; ut autem ad respondendum obligetur, necesse est ut illi constet de legitimo processu contra illum facto, et probatione quæ contra illum resultat. Debet ergo illi legi, ut colligitur ex Divo Thoma 2. 2, quæst. 69, artic. 1, ad 2; et ex Cajetano, ibidem; Soto, dict. membro 2, quæst. 7; Navarro, in Summa, c. c. 25, num. 36, et in dict. cap. *Inter verba*, in antiquo, corol. 64, numer. 730; Bernard. Dias, in Practica, c. 126, n. 4; et ibi Salzedo, qui advertit satis esse ut notarius legat coram reo depositiones testium, tacitis eorum nominibus, neque oportere eorum transsumptum dare, nam potest cogi statim ad respondendum, cum jam illi sufficienter constet de legitima interrogatione, quam esse communem statuit Julius Clarus, libro quinto, § fin., q. 45, n. 7 et 8.

31. *Quid agendum quando reus fatetur delictum.* — *Quid quando negat.* — Sumpta igitur confessione a subdito, vel ipse fatetur delictum, vel negat; si confitetur, posset in rigore statim contra eum ferri sententia; nihilominus non eo rigore utendum est, sed terminus

est ei concedendus, ut si quam habet excusationem, quæ saltem minuat delictum, eam afferre possit. De quo videri potest Julius Clarus, libro quinto, § fin., quæst. 65; et Antonius Gomez, tom. 3 Variarum, cap. 12. Si autem reus interrogatus neget, procedi ulterius debet ad convincendum illum, tam ratificando priora testimonia, quam alia de novo examinando, si necessarium visum fuerit ad moralem certitudinem veritatis; hic enim debet esse præcipuus scopus in hoc regulari judicio, in quo non sunt ita necessariæ illæ circumstantiæ iterum interrogandi, seu ratificandi, quando de fide testium moraliter constat; et hoc præcipue debet animadvertere Prælatus, scilicet, ut testes suspecti non sint de inimicitia aut levitate, vel de alia occasione falsitatis, et ut plene interrogentur de omnibus circumstantiis; et ob eamdem rationem, quamvis in secularibus judiciis (excepta inquisitione in crimine hæresis) soleant nomina testium manifestari reo, juxta cap. *Qualiter et quando*, 2, § *Debet igitur*, de Accusationibus, tamen in nostro judicio regulari id non est necessarium, sed satis est dare reo copiam testimoniorum ut possit se defendere, tacitis nominibus propter vitanda majora incommoda, et quia in regulari judicio non est necessarium omnes has circumstantias servare, ut dicitur in dict. c. *Qualiter et quando;* quod si aliqua omitti potest, maxime hæc. Unde etiam in generalibus visitationibus non servatur, ut notavit Simanquas, de Catholic. inst., tit. 64, n. 30.

32. *De tortura rei etiam religiosi negantis delictum. — Cur etiam in religiosum cadat tortura.— Tortura religiosi qualis.* — Addunt Doctores, etiam inter regulares posse habere locum torturam, quando subditus est semiplene, non tamen plene convictus, et adhuc negat delictum: ita Bernardus Dias, dict. cap. 125 et 126, et ibi Salzedo. Divus Antonin., 3 part., titul. 9, c. 7 et 8; Sylvest., *Inquisitio*, 2, dict. 9; et Armilla, verb. *Inquisitio*, numer. 12, quamvis aliqui ex his non loquantur in specie de regularibus, sed generatim de clericis, sub quibus personas ecclesiasticas, et consequenter regulares comprehendunt, quia non habent de hoc speciale privilegium; quæ est ratio a priori hujus assertionis; quia Prælatus habens potestatem coercivam perfectam, habet etiam potestatem torquendi ad veritatem comprobandam, si aliæ circumstantiæ necessariæ occurrant, et specialiter prohibitus non sit; sed Prælatus regularis habet hujusmodi potestatem, ut supra, tomo præcedenti, ostendimus, disputando generatim de potestate ejus, et nulla est de hoc prohibitio positiva, saltem jure communi, neque etiam jure speciali Societatis (de aliis enim religionibus proprii earum Prælati videbunt), neque etiam ex natura rei hoc prohibitum est magis in religioso quam in clerico, quia sicut peccatum facit dignam pœna personam, etiam sacram, ita etiam facit dignam tortura. Verum est tamen modum torquendi regulares debere esse accommodatum statui et consuetudini eorum; non enim per violentas actiones instar secularium, sed per strictiorem carcerem, humicubationes, strictiora jejunia, et similes corporis afflictiones torquendi sunt; an autem per laicum fieri possit, diximus disputat. 22, de Censur., section. 1, numero 44. Si reus in confessione sua negavit, et per testes sufficienter convinci non potuit, regulari modo torqueri potest, si gravitas delicti id exigat. Quod si in tormentis veritatem adhuc neget absolvendus est; si autem confiteatur, et postea extra tormenta ratificet confessionem (quod necessarium est), debet procedi ad proferendam sententiam, juxta ea quæ tradunt dicti auctores, præsertim Bernard. Dias, Julius Clarus, Simanquas, tit. 65, n. 74 et sequentibus, et Greg. Lopez, in lib. 4, tit. 30, partit. 7.

33. *Duo testes sufficiunt ad pœnam legis, si sint contestes.— Quid si sint singulares.— Per viam inquisitionis mitius agitur cum convicto* — Denique, quando delictum plene probatum est, neque est necessaria, neque juste potest adhiberi tortura, per se loquendo, quia jam cessavit finis ejus, ut iidem auctores dicunt; est autem delictum plene probatum, quando ad minimum per duos testes oculares et contestes, et omni exceptione majores convictus est reus, juxta illud Christi: *In ore duorum vel trium stet omne verbum*, et omnium sententiam ac praxim. Duo autem testes singulares, id est, de diversis numero factis, aut de distinctis temporibus, vel locis, imo nec plures sufficiunt ad plenam fidem faciendam, ut docet Divus Thomas, 2. 2, quæst. 70, artic. 2, ad secundum, et ibi Cajetanus, et Soto, 5 de Justit., quæst. 7, art. 2, qui advertit, etiam in religione hoc servandum esse, ut testes singulares non sufficiant ad condemnationem, licet sufficiant ad torquendum, vel alio modo exquirendam veritatem; quia (ut dicitur 2, quæst. 1, cap. 1) *nos in quemquam sententiam* (scilicet condemnatoriam) *ferre non*

possumus, nisi aut in convictum, aut sponte confessum. Hoc autem intelligendum censeo quoad pœnam integram. Nam quoad aliquam punitionem vel gravem correptionem, potest condemnari, quando, præter famam satis comprobatam, sunt aliqua gravia indicia, vel gravis aliquis testis; quia, licet tunc non plene constet de delicto, est vehemens illius suspicio, vel opinio, quæ ad aliquam pœnam satis esse debet. Imo in hoc processu per inquisitionem, quamvis plena probatio obtineatur, mitius agendum est in pœna imponenda, quam si per accusationem criminalem processum esset; quia cum reus, neque accusatus sit ab aliquo, neque ipse confessus sit suum delictum, jura volunt ut judex prudenti arbitrio moderetur pœnam, cap. *Inquisitionis,* de Accusationibus; consentiunt citati Doctores, Antonin., 3 p., titul. 9, cap. 7, § 6; Sylvest., *Inquisitio*, 1, quæst. ult.; Soto, dicto memb. 2, q. 6, dub. 1; Navar., cap. *Inter verba*, in antiquo, corollar. 48, num. 582; Anton. Gomez, tom. 3 Variar., c. 1, num. quinquagesimo primo.

34. *Appellatio an in religionibus locum habeat.* — Post sententiam sequi solet appellatio in seculari foro; in regulari vero audiri non debet, nisi Prælatus manifeste et notabiliter excedat modum in regula præscriptum, et præsertim in Societate est speciale privilegium Pauli III, ut in ea appellare non liceat a regulari correctione; est autem usus ut hoc servetur, quando correctio fit secundum ordinationes Societatis, ut constat ex Compendio privilegiorum, verbo *Appellatio*, § 1. Et ita non admittitur appellatio ab ordinaria correptione, reformatione, mandatis, et similibus, de quibus in d. verbo *Appellatio*, § 2. A sententia autem condemnatoria non negatur, nisi ipsamet appellatio sit manifeste frivola vel injusta; plura de hoc appellationis puncto dixi in tract. 8, lib. 2, c. 11.

De modo procedendi in regulari judicio per viam denuntiationis judicialis.

35. *Ad denuntiandum judicialiter non requiritur infamia.* — Duobus modis potest hæc via inchoari, primo, per se et immediate, quando aliquis incipit causam sumendo munus denuntiatoris apud Prælatum seu judicem; secundo, transeundo a denuntiatione Evangelica ad judicialem; nam finis unius solet esse inchoatio alterius, ut in cap. 10, in fine, insinuavimus, remittendo in hunc locum exactam declarationem, quæ erit facilis, explicata prius denuntiatione ipsa secundum se. Ut ergo aliquis juste denuntiet judicialiter, necessarium non est ut præcedat infamia, ut constat ex juribus sæpe citatis, cap. *Inquisitionis*, cap. *Qualiter et quando*, cum similibus, et ex omnibus auctoribus. Ratio vero est, quia in via inquisitionis infamia requiritur, ut suppleat vicem accusatoris; in hac autem via denuntiator sustinet vicem accusatoris, quamvis non omnino suscipiat totum onus illius, quia non ita obligatur ad probandum, sicut accusator.

36. *An requiratur præmonitio secreta.* — *Responsio quando denuntiatio fit ad solam emendam cum spe ejus.* — *Data responsio valet etiam inter religiosos.* — Est autem quæstio, an debeat præcedere monitio fraterna ante hanc denuntiationem, id enim significant jura citata. Et consequenter est dubium, utrum, si per solam admonitionem frater corrigatur, liceat nihilominus ad hanc denuntiationem procedere. Hæc vero dubia ex dictis a c. 8 fere resoluta sunt. Aut enim talis denuntiatio ordinatur solum ad emendationem delicti, qui est ordinarius, et maxime proprius finis ejus, aut ad damnum tertii, vel communis boni nocumentum vitandum. In priori denuntiatione, quæ Evangelica dicitur, si est spes emendæ, sine dubio debet præcedere correctio fraterna; nam et naturalis ratio charitatis et justitiæ id postulat, cum talis denuntiatio (utpote judicialis) non fiat sine magna et publica læsione famæ, quæ tunc necessaria non est, et hic ordo est maxime consentaneus Evangelio; imo, juxta communiorem opinionem Theologorum, censetur in eo præceptus, maxime pro hujusmodi casu spei emendæ, conservata fama; et jura canonica etiam hoc disponunt, præsertim in c. *Licet Heli*, de Simonia, et notavit glossa, in cap. 2, de Calumniatoribus, ex quo textu mihi colligo, tam necessariam esse hanc admonitionem, ut si denuntiator in probatione deficiat, et non ostendat prius secrete monuisse, vix possit a calumnia purgari; ideo enim videtur ibi denuntiator ab officio et beneficio fuisse suspensus, donec canonice suam purgaret innocentiam, quod non calumniandi animo ad talia crimina proponenda processisset. Nec religiosi ab hoc onere eximuntur, quia nullum de hoc habent privilegium, et alioqui est per se maxime consentaneum non solum perfectioni, sed etiam necessitati charitatis. Unde etiam in Societate pro comperto est apud omnes, in ordine ad hanc judicialem denuntia-

tionem, nullam esse renuntiationem famæ, ut jam n. 3 attigimus, et servandum esse hunc ordinem.

37. *Primum corollarium ex prædicta responsione.—Secundum corollarium, Prælatum servare debere ordinem Evangelii cum denuntiato secrete. — Quid si denuntiatus fateatur.—Quid si neget.* — Atque hinc sequitur multo minus posse fieri hanc denuntiationem post monitionem secretam, si suum effectum consecuta est; nam emendato fratre cessat finis talis denuntiationis, et ideo jam non esset denuntiatio, sed gravis detractio. Sequitur etiam Prælatum in hujusmodi denuntiatione præcise propter hunc finem facta teneri ad servandum Evangelicum ordinem et totum illum quem charitas postulaverit. Itaque facta denuntiatione, non potest de subdito inquirere, cum non laboret infamia; debet ergo illum ad se vocare, et cum illo de emendatione agere. Quod si recognoscat delictum, et emendationem ac satisfactionem offerat, non potest puniri publice, quamvis occulte, præsertim inter regulares, possit aliquam secretam pœnitentiam injungere, magis in medicinam præservativam, quam in vindictam; si vero reus sit pertinax, negando delictum, adhibendi sunt unus vel duo testes, ut convincatur, si delictum non sit omnino occultum. Atque si denuntiator antequam rem ad Superiorem deferret, servato Evangelico ordine, unum vel duos testes adhibuit, illi prius vocandi sunt, ne infamia ulterius crescat; sin autem illud fuit prætermissum (interdum enim, ut satis constat ex cap. 9, fieri potest sine culpa), Prælatus arbitrio suo prudenti poterit duos viros graves vocare, et subditum gravius etiam reprehendere, et minis etiam terrere, quia ad hæc omnia habet jus, et propter spirituale bonum illa qualiscumque infamia admittenda est. Necessarium autem est, regulariter loquendo, delictum non esse adeo occultum, ut solus denuntiator illud noverit, propter periculum calumniæ, quod esse potest, et ne forte innocens amplius infametur; oportet ergo ut concurrant aliqua vehementia indicia de quibus certe constare possit, vel certe ut persona denuntiantis tantæ sit fidei, integritatis et auctoritatis, ut faciat magnam probabilitatem. Cum enim in hoc progressu solum commodum subditi quæratur, non est integra probatio exigenda, neque etiam impedit quod ipsemet denuntians, quoad subeat vicem testis, ut propter solum testimonium ejus possit secretum illud remedium adhiberi, ex cap. *In omni*, de Testibus, dicente: In omni negotio (scilicet causa denuntiationis, ut exponit glossa) principalis persona dicens veritatem de re sibi nota, rectissime habenda est pro teste; quod ex verbis Christi Domini optime ibidem colligitur.

38. *Quid agendum quando reus convinci nequit.* — Præterea contingere potest ut subditus post totam hanc diligentiam, quia convinci non potest, pertinax sit negando, et tunc putat Soto, dict. membr. 2, q. 4, concl. 8, nihil posse facere Prælatum, nisi monere subditum, et orare pro illo. Sensus autem ejus est non posse procedere Prælatum ad inquirendum amplius de subdito, qui non laborat infamia, neque etiam posse illum publice punire. Poterit tamen (ut cap. 10, num. 13, dixi) pro qualitate semiplenæ probationis eum severe reprehendere, et correctionem aliquam secretam ad terrorem et medicinam in futurum adhibere. Potest etiam ministerium auferre, quod pendet ex voluntate Prælati, si absque scandalo et infamia fieri possit, et fuerit necessarium ad tollendas illi occasiones peccandi, non tamen in vindictam commissi; et idem est de mutatione loci, et similibus. Contingere ulterius potest ut subditus duplici testimonio sufficienter convincatur, et nihilominus ipse sit pertinax negando, vel certe licet recognoscat delictum, illud defendat, et satisfactionem aut emendationem non promittat, neque illius spem præbeat, sed potius indurationis, si asperius cum illo agatur. Et tunc dissensio est inter Doctores, quomodo se debeat gerere Prælatus. Panormitanus, in cap. *Novit*, de Judiciis, num. 46, dicit posse tunc Prælatum excommunicare, vel aliis censuris ligare subditum, et beneficio privare; quia potest illum tractare sicut ethnicum et publicanum, juxta Evangelium, et num. 53 dicit posse etiam cogi ad rem restituendam, vel solvendum debitum, si de eo convincatur; et in hoc ultimo omnes videntur convenire, si probatio est sufficiens, et subditus nullam affert sufficientem excusationem. Soto etiam, dict. conclus. 8, videtur priorem partem admittere, dum ait in denuntiatione fraterna omnia esse agenda propter emendationem fratris; in judiciali autem contra pertinacem procedendum esse via juris, *etiam ad incarcerationem et torturam.* Aliis autem videtur tunc non posse Prælatum ulterius procedere; quia cum delictum sit occultum, licet probabile, non debet publice puniri, quia nullum generavit scandalum, et ideo non postulat pu-

blicam satisfactionem, nec tum pertinet talis pœna ad bonum commune. Pœna autem occulta non est etiam imponenda, nisi propter utilitatem spiritualem ipsius rei: quia etiam hoc judicium ad hunc finem ordinatur, ut diximus; ergo si nulla est spes hujus fructus, sed potius timetur major induratio, cessandum omnino est a punitione. Ita insinuat Bannes 2. 2, quæst. trigesima tertia, articulo octavo, dub. quarto.

39. Ego vero censeo in neutra parte istarum esse intrinsecam injustitiam, et ideo pendere ex prudenti arbitrio, servando leges non solum justitiæ, sed etiam charitatis. Declaro hoc, nam imprimis si delictum est probatum per dictos testes, præter denuntiantem, potest Prælatus sub excommunicationem latæ sententiæ præcipere subdito reo ut fateatur veritatem, et si fuerit contumax, revera incurrat illam in conscientia, ita ut denuntiator et testes possint illum ut excommunicatum habere, et juxta antiquum jus tenerentur vitare, licet hodie, propter Extravag. *Ad evitanda*, non teneantur. Similiter si reus confiteatur delictum, nolit tamen emendari, potest sub eadem censura cogi ad acceptandum et offerendum satisfactionem; quod si nolit, incurret eodem modo excommunicationem occultam. Hoc totum sufficienter probatur ex verbis Christi: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus*, etc. Et ratio est, quia Prælatus in eo casu habet jus cogendi subditum ad emendationem per media ab Ecclesia instituta, et a Christo insinuata; illud autem medium hujusmodi est, atque ita docuit Soto, lib. 5 de Justitia, q. 6, art. 2, citans D. Thom., Palud. et Cajetanum. Addit tamen posse hoc facere Prælatum, etiamsi nulla sit spes emendæ, ex cap. *Tam Sacerdotes*, 24, q. 3, *ubi dicitur*, inquit, *hujusmodi incorrigibiles esse ab Ecclesia separandos;* sed illud procedit (ut existimo) quando illa separatio ad aliorum bonum est necessaria; vel quando per illam speratur correctio ipsiusmet incorrigibilis. Si autem primum necessarium non est, nec secundum speratur, non video qua honesta ratione possit inferri illa censura; nam, licet non appareat contra justitiam, quia ille revera est dignus illa coercitione, repugnaret charitati, quia augetur subdito periculum gravius peccandi, sine spe fructus. Quia vero moraliter vix potest desperari uterque fructus, quia vexatio solet dare intellectum, ideo absolute dici potest, posse Prælatos tentare hoc medium: nam in potestate eorum manet auferre vinculum, si viderint nocere potius quam prodesse.

40. *Prælatus potest secrete delatum et convictum punire in vindictam.*— Eadem ratione, censeo posse Prælatum secrete punire subditum, etiam in vindictam peccati commissi, quia de illo convictus est, in tali foro et modo procedendi; cur ergo non poterit digna et proportionata pœna punire, absque nova infamia vel scandalo? præsertim inter regulares, ubi simpliciter et de plano proceditur, et nunquam officium judicis separatur ab officio patris, quamvis non e contra. Item, licet talis pœna non prosit aliis per exemplum, quia illis non manifestatur, tamen in genere proderit scire delicta non debere relinqui impunita, si sufficienter probantur, præsertim quando subditus pertinax aut incorrigibilis ostenditur. Item quia licet videatur talis pœna in præsenti non prodesse ipsi reo, tamen moraliter semper debet et potest sperari fructus in futurum, nam saltem timebit similem pœnam. Unde confirmatur: nam quando est probabilis spes quod pœna proficiet in præsenti, et inducet subditum in meliorem mentem, omnes fatentur posse Prælatum subditum convictum punire; sed non debet esse melioris conditionis, eo quod se durum et incorrigibilem ostendat; ergo tunc etiam puniri potest. Quæ ratio probat manifeste talem pœnam non esse contra justitiam. An vero ex charitate suspendenda sit, prudentia docebit, considerata conditione personæ, et aliis circumstantiis.

41. *Dicta punitio erit secreta, nisi fiat transitus ad accusationem.*— Nunquam vero licet Prælato ad publicam punitionem procedere, nisi ad commune bonum necessarium judicetur, quia talis pœna non est proportionata huic judicio; interveniente autem necessitate boni communis, habebit locum hæc pœna, ut auctores citati fatentur; quia bonum commune præfertur particulari famæ. Tunc autem oportet transitum facere a via denuntiationis ad viam accusationis. Nam vel denuntiator, vel alius fiscalis tanquam minister publicus sumere debet officium accusatoris, et formare processum, sicut in via accusationis, de qua statim; et aliquando tanta et tam gravis est necessitas communis boni (sicut est in peccato hæresis, vel proditionis) ut, existente tantum semiplena probatione, possit hoc fieri, et tunc habet locum quod Soto supra citatus dixit, posse incarcerari reum et torqueri, si necesse sit. Tandem vero in fe

renda sententia condemnatoria mitius semper agendum est in hoc progressu, quam in rigorosa accusatione, ut similiter dicebam in num. 32, nisi ratio boni communis cogat rigorem retinere. Et ita intelligendum puto quod Soto docet utroque loco supra citato, et Navar., in antiquo coroll. 48, n. 583.

42. *Resolutio ejusdem dubii in n. 35. — Quando fit denuntiatio ad vitandum nocumentum aliorum.* — Atque hinc facile intelligitur quomodo procedendum sit, quando a principio denuntiatio principalius fit propter commune bonum, seu ad evitandum damnum tertii, quam (ut num. 35 dixi) multi vocant denuntiationem canonicam; tunc enim, moraliter loquendo, non est necessaria prævia monitio secreta, non quia omittenda sit, si credatur allatura sufficiens remedium, sed quia moraliter non potest ita sperari, ut bonum commune vel innocentis illi periculo exponendum sit; bonum autem commune vel innocentis præferendum est commodis et famæ nocentis. Et eadem ratione debet tunc Prælatus procedere non respiciendo principaliter ad emendationem subditi, sed ad indemnitatem communitatis, vel innocentis; quia vero proprium bonum ipsius subditi, quantumvis delinquentis, nunquam separari debet a bono communi, quantum est ex parte Prælati, quia utrumque cadit sub ejus cura et obligatione. ideo, licet in rigore justitiæ legalis possit Prælatus statim per rigorem juris procedere, præmissa alterius partis citatione, ad examinandos testes, et sumendam rei confessionem, etc., nihilominus si Prælatus speret per se posse emendare subditum, et illi malo sufficienter occurrere ex charitate, et ex pastorali officio, tenetur illum prius secreto corripere et emendare. Quod si obtineat, non poterit ultra progredi ad publicum judicium vel punitionem; oportet tamen ut de aliorum indemnitate sit certissimus, et quod delictum non sit ex illis gravissimis quæ statim ad judicium deferenda sunt, ut hæresis, vel proditio. Atque ita sentiunt Soto, dict. q. 4, concl. 7; et Navar., n. 230. Si autem secreta correctio non obtinet effectum, vel non reputatur sufficiens, procedendum ulterius est juridice ad punitionem, et ad subveniendum communi bono, vel innocentis, ad quod tenetur Prælatus ex peculiari obligatione justitiæ, ratione sui officii; et denuntians juxta superius dicta poterit subire officium testis, imo et ex charitate vel obedientia potest obligari, nisi habeat legitimam excusationem

43. *De transitu denuntiationis paternæ ad judicialem illicito.* — Ultimo intelligitur ex dictis, quid dicendum sit de transitu a denuntiatione paterna ad judicialem; aliquando enim fieri potest, licet non semper. Cum enim illa fiat secreto propter solam emendationem subditi, et ad præcavendum omne malum futurum, obtento hoc fine non permittitur ulterior progressus, ut supra, n. 36, dictum est. Si autem post omnem paternam diligentiam Prælati, subditus vel negat, vel incorrigibilis est, et alioqui nulla est de illo infamia, non potest inde moveri Prælatus ad inquirendum de illo, ut ex superius dictis, eodem num. 36, constat. Quapropter, si delictum sit omnino occultum, et non sit ex his quæ vergunt in damnum communitatis, nihil amplius potest Prælatus facere, nisi orare et vigilare, et per suam providentiam tollere occasiones peccandi; cum enim hoc secretum, de quo agimus, non sit confessionis sacramentalis, potest illo uti ad omnem effectum qui possit subdito prodesse absque infamia ejus, vel scandalo, etiamsi fortasse illi molestus sit. Non poterit autem Prælatus ad judicialem progressum transitum facere, præsertim invito subdito denuntiante, cum ea non ut judici, sed ut patri, et secreto locutus sit. Neque etiam potest in prædicto casu subditum per præceptum cogere, ut quod sibi dixit ut patri, dicat ut judici; vel ut tollat secreti obligationem; tum quia si id frequenter faciat, terrebit subditos, ne ad illum ut ad patrem audeant accedere; tum etiam quia tunc nulla est sufficiens ratio præcipiendi denuntiationem judicialem, quia supponimus delictum esse occultum, et nemini nocere nisi ipsi peccanti, et cum illo factam esse omnem diligentiam, quæ ad secretam ejus emendationem fieri posset; ergo inutilis tunc esset judicialis denuntiatio, cum per illam ad meram punitionem progrediendum non sit, nec cogi possit subditus, ut propter solum hunc finem judicialiter denuntiet in hujusmodi criminibus. Atque idem censeo, etiamsi delictum sit probabile, nemini autem nocivum; quia tunc etiam non potest obligari subditus ad denuntiandum judicialiter propter solam punitionem, cum de emendatione desperetur, quia ille finis est valde extrinsecus denuntiationi ut sic, pertinetque ad accusationem, de qua nunc non agimus.

44. *De transitu licito. — Complex clam denuntians cogi nequit ad hunc transitum.* — Secus vero erit si delictum vergat in damnum

communitatis; nam tunc obligari potest subditus per præceptum Prælati, ut sibi denuntiet juridice delictum fratris, ut possit communitatem indemnem servare; nam hæc est legitima causa talis præcepti, et ideo, non obstante secreto prioris denuntiationis paternæ, potest juste illud imponere. Imo si subditus suo præcepto nolit obedire, potest Prælatus judicialiter procedere, non via inquisitionis, quia non præcessit infamia (ut supponimus), sed via denuntiationis, creando fiscalem, qui causam assumat et denuntiet, et tunc poterit etiam interrogare primum denuntiantem tanquam testem, qui tenebitur sub juramento veritatem dicere, quia jam legitime interrogatur; et post testimonium ejus, si sit omni exceptione majus, poterit interrogari reus, ita ut obligetur ad veritatem fatendam, et ita ulterius procedi, juxta superius dicta, a n. 29. Excusabitur tamen merito ab hoc onere subditus, qui paterne denuntiavit, si fuit complex ejusdem delicti, et ob affectum religionis vel perfectionis illud Prælato ut patri manifestavit, fortasse etiam manifestando seipsum; tunc enim obligari non potest ut alium denuntiet judicialiter, vel contra illum ferat in judicio testimonium, quia nemo tenetur se judicialiter prodere, et prodere complicem est moraliter prodere seipsum. Nemo etiam tenetur cum gravi suo detrimento vel infamia testimonium in judicio contra alium ferre, ut est communis sententia, de qua videri potest Covarruv., in Practicis quæstionibus, cap. 18, et D. Thom., cum interpretibus, 2. 2, quæst. 70, art. 1. Reliqua, quæ ad hunc progressum pertinent, ex superioribus sumenda sunt. Et ideo hæc de secunda parte tituli præsentis capitis dicta sufficiant.

De via accusationis.

45. *Hæc via non petit infamiam vel privatam monitionem. — Iniri potest illæsa etiam charitate. — Imo et aliquando est obligatoria. — Inter religiosos si aliter subvenitur, nunquam accusatio obligat. — Quomodo procedendum in hac via.* — Hæc via minus est in religionibus usitata, non tamen omnino excluditur, quia potest, qui injuriam passus est, apud Prælatum accusare injuriantem, quod facere potest sine injustitia, etiamsi non præcedat infamia, quia in hac via non est necessaria, et nulla præmissa correctione, siquidem, ut initio capitis 8 dicebamus, non ordinatur ad emendationem fratris, sed ad justam vindictam. Potest etiam fieri sine peccato contra charitatem, si non ex odio, sed vel ex affectu religionis, ne similes injuriæ in ea introducantur, vel ex affectu proprii commodi, scilicet, justi honoris, vel boni nominis, etc., talis accusatio fiat. Imo ex priori capite potest aliquando cadere in obligationem, ut est communis sententia Theologorum, in 4, d. 39, et 2. 2, q. 68, et Canonistarum, in c. *Novit*, de Judiciis, a qua obligatione non liberantur religiosi, cum non minus teneantur ex charitate commune bonum suæ religionis tueri, quam reliqui. Verum est tamen (quod Soto, Relect. de Tegendo secreto, membr. 2, quæst. 5, generatim adnotavit) si per denuntiationem sufficienter subveniant communi necessitati, excusari ab onere rigorose accusandi, quia quocumque medio sufficienti satisfaciunt suæ obligationi; si tamen excogitetur casus in quo denuntiatio non sufficiat, tunc urgebit obligatio accusandi; raro tamen id contingit, et ideo (ut dicebam) non est frequens in religionibus hujusmodi accusatio. Nam accusare propter vindictam, et in recompensationem proprii nocumenti, quamvis per se malum non sit, est tamen periculosum, et regulariter alienum ab his qui statum religionis profitentur, et ideo a religiosis vitari debet. Nihilominus tamen si legitime fiat, debet Superior eam acceptare et per notarium scriptam eam recipere; ita enim jura disponunt, et licet regulares non teneantur ad omnes solemnitates juris, hæc reputatur maxime substantialis; quia (ut recte D. Thom. 2. 2, quæst. 68, art. 2, docuit) est moraliter necessarium, ut constet quid accusator probare teneatur, et ideo etiam in regulari processu non est prætermittenda; postquam vero accusatio formata et recepta est, procedendum est in causa eodem fere modo, quo de denuntiatione diximus, citando reum, et interrogando illum, præmissa ut minimum semiplena probatione, et in reliquis usque ad sententiam, quæ in hoc processu ferri debet (per se loquendo) secundum integritatem pœnæ.

CAPUT XIII.

QUÆ FORMA JUDICII IN SOCIETATE SERVETUR.

1. *Forma denuntiationis, inquisitionis et accusationis juri communi præscripta raro in Societate locum habet.* — His generatim a cap. 11 hucusque explicatis, videndum an Socie-

tas juste procedat in puniendis subditorum excessibus, etiam usque ad ejectionem, absque forma judiciali communis juris. Atque imprimis, quoad denuntiationem, in Constitutionibus aut Bullis Pontificiis nulla talis denuntiatio judicialis præscribitur; sed quoties sermo incidit de denuntiatione aut correctione defectuum, semper additur, ut fiant omnia *ad majorem Dei gloriam*, vel *prout charitas exigit*, aut aliquid æquivalens, quod ad fraternam denuntiationem, paternamque correctionem proprie refertur. Similiter, cum loquuntur de inquisitione, seu interrogatione, solum de paternali (ut sic dicam) procedunt; sicut enim ex parte subditi datur denuntiatio facta Superiori ut patri, et non ut judici, ita potest Superior interdum interrogare ut pater, et non ut judex, par enim est utriusque ratio. Ad interrogandum vero hoc modo, facilius potest habere jus, sicut etiam e contrario, subditus facilius potest hoc eodem modo, quam judicialiter interrogari; quia hæc duo fere correlativa sunt, et ad eumdem finem, ac etiam servando sub eodem secreto famam proximi, ordinantur.

2. *Neque ad paternam correctionem licet Prælato inquirere in particulari absque ulla infamia.— Limitatio.*— Et nihilominus nulla est in Societate regula, quæ det Prælato licentiam ad inquirendum etiam hoc paternali modo de vita alterius subditi in particulari, aut de aliquo ejus crimine, quando nulla infamia nec rumor de illa præcessit; id enim non solum ad perfectionem providentiæ illius necessarium non est, verum etiam generare potest suspicionem sinistram in subdito interrogato de alio, de quo bonam opinionem forte habebat; et ideo nunquam Prælati interrogant, etiam ut patres, de defectibus aliorum, nisi tantum generaliter, si infamia non præcessit. Hoc tamen semper intelligitur in defectibus gravioribus, qui generant infamiam; nam in communibus, ad inquirendum etiam in particulari, sufficit quæcumque suspicio, vel occasio quæ in patre sufficiens esse solet ad similem providentiam paternam filiorum. Denique quod ad accusationem attinet, multo minus ejus vestigium relictum est in Societate; in formula quidem generalis Congregationis, numero trigesimo sexto, deferendus præcipitur, qui informationem de persona in Generalem eligenda obtruserit; qualis tamen ea delatio, judicialis ne, an fraterna debeat esse, non explicatur; quemadmodum quando in formula Congregationis provincialis, n. 24, alias 16, privandus dicitur voce activa, vel passiva, qui de ambitu fuerit convictus, nulla probationis forma exprimitur, præter sufficientiam illam, quæ jure naturali in aliqua tali probatione requiretur; unde tandem concluditur, de toto ordine judiciali, quacumque via ex supradictis procedatur, nihil peculiare dispositum esse a P. N. S. Ignatio in Constitutionibus suis, nec in Pontificiis diplomatis, quibus illas conformari oportebat, præter id quod de denuntiatione ambitionis alterius, libr. 6, cap. 10, a num. 10, tractatum est; unde videri posset in Societate utendum esse juris communis forma judiciali, cum opus esset aliqua judiciali uti.

3. *Ad Generalem cum opus erit, pro tali aliqua forma, recurrendum.* — Cæterum in septima Congregatione generali proposita quidem fuit forma judicialis a patribus per eam deputatis, ut habetur in decreto 94. Non censuit tamen Congregatio pro tunc decreto ullo esse firmandam, sed judicio patris Generalis committendam, qui eam Provincialibus communicaret, maxime cum gravior aliqua necessitas id postulasset. Unde indicari videtur pro singulis casibus judicialem formam requirentibus, non illico adhibendam formam juris communis, sed recurrendum esse ad Generalem. Rursus in canone 10, § 5 sextæ Congregationis, judicis quidem officium assumi, ac denuntiationem judicialem fieri præcipitur, quoties bono communi, aut tertiæ personæ non provideretur sufficienter per paternam correctionem; quis autem modus seu processus tunc adhibendus sit, ad instructionem ea de re remittitur, quæ tamen post editum canonem data non est.

4. *Prima objectio seu querela, quod Societas non servat formam juris. — Secunda querela, quod distet nimium Generalis ad terminandas causas.* — Sed nonnullorum querimoniis satisfaciamus: difficilis quippe eis apparet consuetudo quam habet Societas expellendi aliquos ex suis religiosis, nulla servata forma judiciali, sed ex sola privata informatione, et interdum (ut aiunt) parte non audita. Nam expulsio a religione est gravissima omnium pœnarum, quæ a religione infligi potest; ergo in illa imponenda maxime servari deberet judicialis ordo; si ergo in ea non servatur, conjectura fit multo minus servari in quibuscumque aliis criminibus puniendis, vel pœnis inferendis. Accedit alia querimonia, quia frequentius hæc pœna (et idem est de aliis gra-

vibus) imponitur a Generali, qui longe distat a reo; et ita non potest causam per seipsum examinare, neque excusationes ejus audire, quod videtur grave onus subditorum.

5. *Prænotatio ad primam objectionem.* — Ad principalem objectionem respondetur, duobus modis posse Societatem aliquem expellere, scilicet, aut in pœnam delictorum, aut propter alias causas quæ reddunt personam inutilem huic instituto, vel minus convenientem tali religioni, etiamsi delicta non sint, neque in toto justitiæ rigore puniri possint. Ex quibus duobus modis prior ex se est involuntarius ejiciendo; nam parum refert quod consentiat vel repugnet reus respectu pœnæ, si alias illam mereatur. Posterior autem modus fieri etiam potest aliquando invito religioso, sæpe vero fit ex consensu et quasi conventione partium. Quando ergo ejectio fit in pœnam tantum, et nullo habito respectu qui per se sufficiat ad excludendam personam, seclusa ratione pœnæ, tunc nunquam fit nec potest legitime fieri ejectio, nisi servato ordine regulari in judicio ferendo de delicto, propter quod talis pœna imponitur. Probatur argumento facto in objectione. Item quia tunc ejectio est pœna judicialis, seu legalis; sed in hujusmodi pœnis maxime necessarium est servare judicialem ordinem, saltem substantialem, ac in religione præscriptum; ergo. Item Constitutiones Societatis non disponunt, ut hæc pœna aliter imponatur, nec per Indulta Pontificia habet Societas in hoc aliquod speciale privilegium; ergo debet servare communem ordinem, quem recta ratio requirit ad hujusmodi pœnas inferendas, etiamsi rigorem juris communis servare non teneatur.

6. *De quibus maxime procedat pronuntiatum.* — Hæc autem assertio præcipue locum habet in professis, nam in cæteris nunquam ejectio est ita pœnalis seu judicialis, quin sit etiam conventionalis, ut infra, n. 7 et 8, explicabimus, et ex hoc capite fieri potest ut judicialis ordo, quicumque ille fuerit, non ita necessario expectandus sit. In professis vero proprie habet locum hæc assertio, nam infra, lib. 11, cap. 1, ostendam eos posse ejici a Societate propter delicta, et non propter aliam causam, illis invitis. Ut ergo sic ejiciantur, convinci debent de delicto, procedendo judicialiter contra eos, aliquo modo sufficienti ad servandum jus naturale, ut diximus. Dices, interdum contingere posse ut professus expellatur magis propter indemnitatem religionis, quam propter supplicium ejus; ergo, quando hæc ratio boni communis intervenit, nullus est expectandus judicialis ordo, si bonum commune periclitetur. Respondetur primo, jam tunc non considerari puram rationem pœnæ, de qua assertio loquitur, sed rationem remedii et cautelæ ad prævenienda mala, et ideo objectionem non esse directe contra assertionem. Unde secundo dicitur, tunc quidem ob illam rationem adjunctam, non esse necessarium eumdem judicialem ordinem, qui absque illa servandus esset; nam, tunc propter indicia vel probabilem denuntiationem inquiri potest de tali persona, quod alias non liceret, ut supra, c. 12, a num. 20, dictum est; nihilominus tamen etiam servandus est aliquis ordo judiciarius ad illum finem sufficiens et accommodatus, juxta superius dicta; nam aliqua denuntiatio vel indicia saltem talis personæ præcedere debent, et subsequi sufficiens probatio, ita ut faciant rem moraliter certam in humano judicio, et in eo conferant notitiam publicam, id est, de qua possit publico testimonio constare. Addendum etiam est, propter hunc finem vitandi alia mala, seclusa ratione condignæ pœnæ, non esse aliquem dimittendum, quando alia media sufficere possunt ad vitandum illud malum; quia cessat necessitas, et abscissio membri non potest nisi ex necessitate honestari; unde in universum, si subditus corrigatur, et probabilis timor recidivi auferatur, non potest talis imponi pœna, cum necessitas seu periculum communis detrimenti cessaverit.

7. *Hoc pronuntiatum de professis aut formatis non procedit.* — Secundo dicendum est: quando quis excluditur, non in pœnam, nec propter incorrigibilitatem, sed propter alia commoda religionis, ipso non repugnante, sed potius consentiente, nullus est necessarius judicialis ordo, sed quælibet informatio, seu notitia, secundum prudentiam sufficiens ad alia gravia negotia, ad hoc etiam satis est. Loquimur semper de notitia extra confessionem habita, nam sacramentalis non potest esse principium hujusmodi actionum. Ratio ergo est, quia ad humanos contractus non est necessaria juridica probatio aut notitia; hic autem est veluti quidam contractus, cum fiat ex communi consensu utriusque partis. Item quia tunc cessat omnis ratio injuriæ aut violentiæ. Hic autem modus dimissionis non habet locum in professis, quia nec religio habet potestatem dimittendi illos, nisi cogente

causa omnino necessaria boni communis, vel justitia id exigente ; neque ipsi possunt voluntarie exire, cum omnino absolute promiserint. Existimo etiam in coadjutoribus formatis non esse permittendum hunc modum dimissionis quia illi jam non sunt ullo modo in probatione, sed suo modo in termino ; et ideo quamvis possit religio illos expellere etiam solutis votis, non tamen quasi ex conventione, vel pacto cum illis, sed tantum ex causa ita urgente, ut possit religio etiam invitos juste compellere ad egressum ; quia strictiori modo eorum vota ad traditionem acceptavit, ut in superioribus, lib. 7, cap. 2, visum est. In scholaribus ergo approbatis habet locum prædicta assertio ; nam licet expelli non possint sine causa justa, interdum potest esse talis quæ sufficiat ad hunc modum expulsionis, et ad alium non obliget, ut constat etiam ex superioribus, lib. 3, c. 9.

8. Tertio dicendum est, quando aliquis e Societate excluditur in pœnam, in pacto et conventione fundatam, posse expelli absque judiciario ordine de plano procedendo ex notitia sufficiente, et moraliter certa, ac exterius probabili ; quod multo magis licet, quando cum ratione pœnæ conjungitur respectus ad religionis indemnitatem, vel justam utilitatem in futurum. De hoc modo expulsionis videtur loqui objectio facta ; nam hic est qui frequentius in usu habetur, et qui est maxime proprius hujus religionis ; nam alii modi expellendi propter incorrigibilitatem vel scandala, rariores sunt, et suo modo in aliis religionibus usitati ; nec potest cum fundamento argui Societas, quod majori facilitate, aut minus exacta causarum examinatione et probatione, quam in cæteris fiat, aut non servato justitiæ ordine, quem regularis status patitur et requirit. Alius ergo usitatior modus consideratus est in objectione ; oportet tamen advertere duplicem esse pœnam, quamdam legalem, et quasi debitam ex vi delicti per se spectati ; aliam vero conventionalem, quæ debetur ratione delicti ex conventione antea facta. In priori exigenda necessaria est judicialis probatio et condemnatio ; in posteriori vero minime ; sed juxta conventionem quæ inter partes præcessit, exigi potest, supposita rei veritate, ejusque morali certitudine, et notitia exterius probabili. Quia tota justitia hujus pœnæ fundatur in conventione justa ; ergo etiam modus exactionis ex conventione regulandus est ; et si fuerit illi conformis, erit justus, cum alias intrinsecam iniquitatem non contineat. In præsenti ergo ejectio scholaris approbati a Societate, principaliter fundatur in pacto et conditione sub qua intra Societatem admittitur ; hæc autem conditio est, ut quando vel ipse meruerit, vel Societati ad suam indemnitatem necessarium fuerit, expelli possit, juxta Constitutiones ; ergo ut juste hoc fiat, nullus alius modus necessarius est, nisi quem Constitutiones requirunt ; ergo si talis conditio servetur, nulla fit injuria ei qui dimittitur.

9. *Dimissio scholarium Societatis duo requirit.* —Modus autem ille, in summa, in duobus consistit. Primum est, ut causa dimissionis sit justa, et, ut sic dicam, satis justificata. Secundum est, ut de illa sit sufficiens et moraliter certa notitia apud Superiorem. Ad primum spectat, ut subditus semel et iterum de delicto admonitus sit, ut emendetur, et quod incorrigibilem se ostendat, vel spem moralem non afferat emendationis, et consequenter utilitatis ad ministeria Societatis, et hoc modo intelligo debere esse causam justificatam. Quod regulariter intelligendum est, nam interdum esse posset tam enorme delictum, ut ad ejectionem statim sufficiat, vel ad præcavendam infamiam religionis, vel quia vix potest concipi spes de securitate talis personæ, et aptitudine ad hoc institutum, ut latius in superioribus dictum est. Ad secundum autem pertinet, ut non facile credatur unius vel alterius denuntiationi. Et imprimis observandum est, ut si delictum denuntietur Superiori ut patri, etiamsi certissime comprobetur, non procedat ad ejectionem, sed ad solam emendationem subditi, qui est finis illius denuntiationis, et ideo quasi sub hac lege vel conditione datur illi talis notitia.

10. *Limitatio secundi requisiti.* — Hoc autem limitandum est, nisi aliqua magna et urgens ratio boni communis ejectionem postulet ; nam tunc sufficit quæcumque certa notitia causæ, quia et ipse denuntians tunc tenetur rem prodere eo modo quo ad subveniendum bono communi fuerit necessarium, ac sufficiens. Deinde, quando post denuntiationem paternam omnis diligentia ad emendationem subditi adhibita est, et non sufficit, licite fit transitus ad judicialem, quia id jam meretur contumacia subditi ; et ideo, si de delicto et contumacia moraliter certo constet, sufficit. Idemque est quando non præcessit paterna denuntiatio, sed Superior ipse, vigilans et observans mores singulorum, advertit

in aliquo manifesta indicia aliquorum defectuum, vel ipsi ut judici per alios deferuntur, vel ipsemet reus confitetur delictum extra confessionem, et extra secretam et paternam consultationem; quicumque enim ex his modis sufficit, dummodo ad notitiam moraliter certam perveniatur. Quis autem debeat esse modus hujus certitudinis, non est per ullam legem et constitutionem præscriptum, sed prudentiæ relinquitur, nam pendet ex qualitate testium, et ex modo judiciorum vel conjecturarum, et ex qualitate etiam delicti, et aliis circumstantiis; et propterea non solum permittitur, sed etiam injungitur Superiori, ut priusquam de aliquo ejiciendo decernat, maturo consilio id tractet cum aliquibus prudentibus viris, ut videre est tum in instructione latiori de dimittendis, data anno 1604, tum in contractiori, c. 15, p. 2. Denique etiam monetur ut prius reum audiat, et si quam habet excusationem aut purgationem, illam tribuat. Atque ita omnis æquitas naturalis in hoc negotio servatur.

11. *Dubium consurgens, non videri ejectionem scholarium discerni ab aliis.* — Dices: quæ ergo differentia est inter hanc ejectionem, cum fit per modum pœnæ legalis, vel conventionalis, quia in neutra requiritur exactus ordo juris, sed de plano procedi potest juxta consuetudinem regularem: in utraque autem requiritur ille modus procedendi, et examinandi causam, qui ad moralem certitudinem sufficiat? Respondeo imprimis in qualitate causæ magnum esse discrimen, ut in superioribus tractatum est. Deinde etiam in certitudine quæ postulatur, est magna differentia; nam ad pœnam legalem necessaria est probatio plena, ut in superioribus declaratum est, et maxime habet verum in pœna tam gravi, qualis est ejectio professi a sua religione. In altera vero conventionali pœna non est necessaria tam manifesta probatio, sed sufficit ita probabilis, ut prudenter et sine temeritate judicari possit ita factum esse. In quo etiam est considerandum, in hac ejectione in conventione fundata nunquam considerari præcipue rationem pœnæ, sed quod magis expedit religioni, et ministeriis ejus; ideoque ea notitia ordinarie sufficit ad ejectionem, quæ sufficit ad prudenter judicandum hanc personam non esse aptam huic instituto, vel religionem non posse illi secure confidere sua ministeria. Denique etiam quoad ordinem et modum procedendi in hujusmodi judicio, est magna differentia inter has duas causas et pœnas; quia in pœna judiciali ferenda, licet non oporteat rigorose servare jus canonicum judiciale quoad omnia accidentalia, tamen servare oportet ea quæ sunt de substantia publici judicii, aliquo ex modis in discursu capitis duodecimi declaratis. In posteriori vero pœna hoc necessarium non est, sed sufficit moralis diligentia, quæ arbitrio prudentis Prælati adhibenda est, servatis legibus justitiæ et charitatis; sicut in faciendo vel dissolvendo aliquo gravi contractu adhiberi solet.

12. *Ad secundam querelam in fine ejusdem n. 6.* — Per hæc satisfactum est priori querelæ. Altera vero, quæ subjungitur, potius ostendit suavitatem et maturitatem quam in his rebus servat Societas. Nam regulariter hujusmodi causæ, si quæ sunt, per immediatos Superiores, si sint de rebus communibus et ordinariis; vel per Provinciales, si sunt graviores, terminari possunt. Quando autem res est gravior, et in universum, quando aliquis post vota emissa dimittendus est, ultima resolutio generali Præposito reservata est, non in gravamen, sed potius in favorem subditorum, ut nimirum cum majori consilio, atque adeo cum majori difficultate talis pœna vel tale remedium applicetur. Neque per hoc privantur subditi omni auxilio ad suam defensionem, non solum per litteras, recurrendo ad Generalem, quod minus commodum videri potest, sed coram proximioribus Prælatis pro se respondendo, et omnes causas excusationis allegando, vel (quod efficacius esse solet) emendationem offerendo. Nam si Provincialis, verbi gratia, per seipsum esset totum negotium absoluturus, per hoc censeretur satisfactum juri subditi; ergo etiamsi totum negotium, quoad resolutionem, ad supremum Prælatum deferendum sit, remedium illud sufficit ex parte subditi, cum de re tota habiturus sit Prælatus integram notitiam, prius quam sententiam suam proferat, quemadmodum etiam in instructione citata, in fine num. 10, de dimittendis, late declaratur.

CAPUT XIV.

UTRUM REGULA SOCIETATIS AD EJUS CONVENIENTEM GUBERNATIONEM ET RELIGIOSAM DIRECTIONEM APTA ET SUFFICIENS SIT.

1. *Ratio præsentis capitis.* — Quoniam humanum regimen bene institutum, præter naturalem et divinam legem, aliquam etiam re-

gulam, et quasi normam sibi propriam et accommodatam requirit, ideo in fine hujus libri pauca de Societatis regula addenda censui ; nam, licet in superioribus fere totam vivendi rationem Societatis, et consequenter Constitutiones ejus explicuerimus, hic tamen oportet summatim universas Societatis regulas, earumque methodum ac rationem proponere, et omnes vulgares objectiones commemorare, ut si jam illis satisfactum fuerit, loca præ manibus habeantur, vel si quid residuum fuerit, addatur.

2. *Regula, et statutum quomodo in aliis religionibus usurpentur. — Quomodo in Societate.* — Diximus autem in superioribus, tract. 8, c. 1, solere in multis religionibus frequenter distingui regulam a Constitutionibus vel statutis; nam regulam vocant, quæ a primo fundatore orta est, ut regula Augustini, Benedicti, Francisci, vel quæ a fundatore alicujus religionis sumpta est ab alio antiquiore, ut fundamentum religionis suæ, sicut est regula Augustini in religione Prædicatorum, vel sancti Benedicti in religione sancti Bernardi, et multi putant ita se habere regulam sancti Basilii ad ordinem Carmelitarum. Constitutiones autem dicuntur, quæ a posterioribus Capitulis aut Prælatis additæ sunt. Societas vero nullam antiquam regulam assumpsit, quam profiteretur, sed a suo fundatore habuit Constitutiones a Sede Apostolica approbatas per modum propriæ regulæ (quanquam fere omnia in eis inveniantur ex usu antiquorum Patrum, et aliarum religionum), unde potius dicere possumus Constitutiones Societatis esse regulam ejus, nam illas habuit a suo fundatore tanquam propriam vivendi normam, cui conformari debent omnia alia statuta, vel ordinationes, si quæ fuerint; imo in illis virtute continentur. Præter Constitutiones vero, sunt multæ aliæ ordinationes in Societate, quæ generali nomine regularum comprehenduntur. Quod si velimus cum proportione applicare distinctionem illam de *regula* et *Constitutionibus*, possumus in præsenti dicere, regulam Societatis esse compendiariam illam rationem et summam totius instituti, quæ in Bullis Pontificiis 1 Pauli III et 1 Julii III, continetur, nam finem et substantialia media Societatis complectuntur, e[t] a ipsa Bulla appellatur ibi : *Quæ ad re[g]ulæ hujus nostræ observationem faciant ;* reliquas vero leges omnes nomine statutorum aut Constitutionum comprehendi.

De propria regula et Constitutionibus Societatis.

3. *Capita quindecim regulæ, seu instituti Societatis.* — Regula ergo hoc modo accepta, quantum ex citatis Indultis colligitur, hæc capita continet. Primum, finem Societatis esse propriæ perfectioni, et proximorum saluti incumbere. Secundum, in Societate varios esse debere personarum gradus, ut unusquisque possit juxta gratiam a Spiritu Sancto sibi subministratam ad prædictum finem cooperari. Tertium, unum esse debere in Societate Præpositum generalem, ad quem pertineat hos gradus et officia, ac ministeria omnia distribuere, et universam Societatem regere. Quartum, hanc religionem totam speciali ac proprio modo sub obedientia Pontificis militare, et ideo speciali voto obedientiæ illi consecrari et astringi. Quintum, ut professi Societatis solemne votum paupertatis, castitatis et obedientiæ emittant. Sextum, ut nominatim commendatam habeant puerorum ac rudium in Christiana doctrina instructionem. Septimum, ut Societas professa non tantum in particulari, sed etiam in communi paupertatem profiteatur et observet. Octavum, ut Societas habere possit collegia quæ proprios habeant reditus ad scholares Societatis alendos ; quorum collegiorum et studentium gubernatio, et bonorum collegiorum administratio ad Societatem professam pertinet, ita tamen ut in suum emolumentum bona dictorum collegiorum convertere non possit. Nonum, ut scholares Societatis post sufficientem probationem in Societatem admittantur per vota substantialia religionis, juxta Constitutiones Societatis emissa, id est, non solemnia, sed simplicia, ita ut in potestate Societatis maneat sic admissos liberos dimittere, si expediens fuerit. Decimum, ut Societas coadjutores spirituales et temporales admittere possit per vota etiam simplicia, juxta Constitutiones Societatis emittenda. Undecimum, ut in Societate sint Congregationes generales, ad quas perpetuas Constitutiones condere, declarare et mutare, et res graviores transigere pertineat. Duodecimum, ut Præpositus generalis per electionem generalis Congregationis creetur ; quoad reliqua vero omnia, et provisionem omnium inferiorum Prælatorum, potestas sit penes ipsum Generalem. Decimum tertium, ut socii etiam professi non teneantur communiter vel in choro officium canonicum canere aut recitare, sed tantum privatim, si

in sacris ordinati sunt. Decimum quartum, ut in exteriori modo vivendi, in vestitu scilicet, victu, etc., consuetudinem honestorum ac pauperum sacerdotum retineant. Decimum quintum, ut ad solemnem professionem non recipiantur, nisi post diuturnas et diligentissimas probationes, per quas vita et doctrina admittendorum explorata fuerit. Hæc est summa instituti, et quasi regula Societatis, quæ expresse quoad hæc omnia capita in dictis Indultis Summis Pontificibus proposita fuit, et ab eisdem confirmata, et postea a Gregorio XIII, XIV, et Paulo V, in suis Constitutionibus exactissime declarata, approbata et defensa. De singulis etiam a nobis est in superioribus disputatum; ita ut quoad hanc partem nihil in præsentiarum addendum supersit.

4. *Constitutiones Societatis, post allatam regulam, obtinent primum locum.—Earum confirmatio.—Nomine Constitutionum veniunt Examen et declarationes.*— Post hanc regulam, inter leges seu Societatis statuta primum locum obtinent Constitutiones, quas summo consilio, et non sine magno Dei lumine diuturnis orationibus impetrato, B. P. N. Ignatius edidit, ut in vita ejus, lib. 4, cap. 2, Petrus Ribadeneira non minus eleganter quam fideliter refert, qui etiam addit, eam fuisse sancti viri modestiam, ut noluerit Constitutiones, a se editas, ratas esse ac firmas, donec eas Societas universa suo etiam judicio comprobaret. Quod factum est in prima Congregatione generali post ejusdem Beati Ignatii felicem mortem, can. 4, his verbis: *Constitutiones firmæ ac ratæ habendæ, et etiam observandæ sunt, prout in exemplari originali Patris nostri Ignatii habentur.* Circa quæ verba adverto, in volumine Constitutionum in rigore distingui Constitutiones ab Examine, et a declarationibus Constitutionum. In hoc autem canone intelligo *Constitutionum* nomine omnia illa comprehendi; quia Examen, licet extra decem partes Constitutionum numeretur, quia non tam ad religiosorum regimen quam ad cognitionem de recipiendis comparandam ordinatur, re tamen vera Constitutiones continet æque immobiles, et ad bonum Societatis regimen æque necessarias, et eodem modo obligantes Prælatos vel Officiales Societatis, quatenus per eos illud examen mandandum est executioni. Declarationes etiam (ut in principio earum, et 6 p., cap. 1, litter. A, dicitur) ejusdem auctoritatis sunt cum Constitutionibus, solumque ad majorem claritatem et explicationem aliquarum rerum particularium illo modo positæ sunt. Denique illa tria eumdem habent auctorem Ignatium; ideo æque rata ac firma declarantur in prædicto canone. Et ita etiam intelligenda censeo multa loca Constitutionum et Bullarum Apostolicarum, in quibus *Constitutionum* observantia commendatur, vel aliquid secundum *Constitutiones* agendum dicitur; semper enim Constitutionum nomine illa omnia comprehenduntur, quia revera talia sunt. Sic etiam intelligo secundum canonem tertiæ Congregationis, ubi Societas satis declaravit quanta reverentia has Constitutiones prosequeretur, cum sic statuit: *Nullo modo expungendæ sunt Constitutiones, quæ ratione temporum vel alias ob causas in praxi non sunt, sed potius oportet ut inviolatæ permaneant, ut quales a sanctæ memoriæ Reverend. Patre nostro Ignatio acceptæ sint, tales omnino ad posteros transmittantur.* Et quia Beatus Ignatius in vulgari hispana lingua Constitutiones conscripserat (quorum exemplar apud nos habemus), in latinam ac communem linguam verti necessarium fuit; id tamen non solum summa diligentia factum est, sed etiam in duabus Congregationibus generalibus, tertia et quarta, iterum atque iterum recognita versio est, emendata et approbata, ut ex canon. 3 Congregationis quartæ constat.

5. *Dictæ Constitutiones vere sunt regulæ Societatis.*— Ex his ergo colligimus proprie et in rigore totum hunc Constitutionum librum esse regulam Societatis, quam Pontifices approbarunt et confirmarunt sub nomine *Constitutionum*, ut videre licet in dictis Indultis Pauli III et Julii III, et in Constitutione *Quanto fructuosius*, et *Ascendente Domino*, Gregorii XIII. Continent autem hæ Constitutiones, si attente legantur, omnia quæ ad perfectum regimen hujus religionis per proprias Constitutiones tradi poterant. Dico autem *per proprias Constitutiones;* hæ namque sunt quæ ad res immutabiles pertinent, et universaliter observari debent, ut in prooemio earum declaratur, ideoque non oportet ut ad particularia nimium descendant; tamen in suo ordine et generalitate plenam et perfectam providentiam cum magna brevitate et summa perspicuitate ac mirabili methodo conjunctam habent.

6. *Constitutionum distributio.* — *Quid in Examine tractetur.* — Imprimis enim omni religioni necessarium est in delectu recipiendorum summam curam ac diligentiam adhibere; quia nisi ingenium et conditio personæ ad religionem et ad tale institutum religiosum accommodata sit, crescet quidem re-

ligiosorum multitudo, multum autem ejus splendor et perfectio minuetur; et ideo sancti Patres hanc curam plurimum commendant, ut constat ex Basilio, regul. 11, ex fusioribus; Cassian., lib. 4 de Institut. renunc.; Bonaventur., quæst. 9 et 10, super regulam. Quos Patres imitatus noster Ignatius, primum membrum seu præambulum suarum Constitutionum esse voluit, examen recipiendorum, in quo accuratissime hanc diligentiam præscribit juxta modum huic instituto accommodatum. Et in 1 p. Constitutionum, quæ in eorum admissione servanda sunt, statuit. Quoniam vero non solum in recipiendo, sed in retinendo et conservando magna cautela et prudentia necessaria est, et quia dimissio admissioni contraria est, ideo statim in 2 p. Constitutionum, de his quæ observanda sunt in dimittendis illis, qui Societati non inserviunt, vel utiles futuri non sperantur, copiose disponit. In reliquis vero partibus Constitutionum, singulis membris hujus corporis sapientissime providet. Et quidem in tertia docet modum regendi et promovendi eos, qui in probatione versantur, sub quibus tam novitios, quam religiosos scholares complectitur; imo cum vita religiosa, fere omnibus eodem modo communis et ejusdem rationis sit, in illa parte generatim statuit de his quæ ad regimen propriarum personarum Societatis, tam in spiritu, quam in corpore, pertinent; quarta vero ea continet quæ ad profectum in litteris, et in universum ad studia Societatis necessaria sunt. In quinta et sexta traduntur varii modi, quibus religiosi corpori Societatis per religiosa vota seu professionem uniuntur, et quæ unusquisque in suo gradu jam constitutus servare debet, et præsertim in sexta, perfectio votorum Societatis, et regularis observantia quæ ab his religiosis postulatur, dum vivunt, et pietas, quæ circa illos jam defunctos exercenda est, accurate declaratur. Septima pars de ministeriis erga proximos disserit. Et quia occasione talium ministeriorum non potest Societas non esse per varias mundi partes dispersa, ideo in 8 p. summa providentia præscripsit S. Ignatius modum quo membra hujus corporis, et inter se, et cum suo capite, unionem essent servatura; nihil enim ad illius conservationem, et in suis ministeriis efficaciam magis necessarium excogitari poterat. Nona pars tota est de ipso capite, seu Generali Societatis; in ultima vero, generalia consilia traduntur, quæ ad totius corporis conservationem et augmentum plurimum conferre possunt, et ita nihil videtur relictum, quod ad hujus religionis regimen, juxta suum peculiarem finem, et institutum, conferre posse videatur.

7. *Contenta in his Constitutionibus consonant antiquitati.* — In his autem Constitutionibus, ut n. 2 dixi, fere omnia inveniuntur, ex usu antiquorum Patrum, et aliarum religionum desumpta, et licet aliqua nova visa fuerint, secundum mores et consuetudines jam receptas in commmuni statu regularium, revera sunt antiquitati consentanea, et præsertim vitæ et religioni quam ipsi Apostoli et eorum coadjutores professi sunt, ut latissime ostensum est, per totum hunc tractatum explicando singula puncta paulo antea, in num. 3, proposita, in regula compendiaria (ut sic dicam) Societatis, et a n. 9, ad brevem summam redigemus.

De summario Constitutionum.

8. Quia vero Constitutionum omnium observantia, praxis et comprehensio non pertinet ad singulos de Societate, sed ad eos quibus regimen illius commissum est, ad eos maxime pertinet integrum illorum volumen diligenter evolvere, et præ manibus habere, ut cum oportuerit, vel ad earum executionem, vel ad earum rationem reddendam parati sint; pro aliis vero omnibus simplicibus religiosis, summarium breve Constitutionum extractum est, quod nomine etiam regularum generalium appellari solet, quia in eo generalia capita perfectionis ab omnibus hujus instituti professoribus servanda proponuntur. Solet autem regula religiosa primum proponere finem talis status, et deinde media, quæ tres vel quatuor partes habere possunt, juxta doctrinam D. Thom. 2. 2, q. 186, art. 9, juncto Quodlib. 1, art. 2, scilicet, consilia pura, ordinationes simplices, et præcepta propria; in illo ergo summario, imo (ut in superioribus dictum est) in omnibus ejus regulis, nulla sunt propria et rigorosa præcepta, præter pauca quæ in Constitutionibus, vel in generali aliqua Congregatione habentur, quæ sunt de rebus valde universalibus, et quæ raro occurrunt, ideoque in ordinaria regula non ponuntur.

9. *Percurruntur regulæ summarii.* — *Tria puncta circa ordinarium modum vivendi exterius quem regula præscribit.* — *Primum punctum de habitu Societatis.* — *Secundum, de moderamine austeritatum.* — *Tertium, de clausura.* — Primo ergo in dicto Compendio, sive summa-

rio, post præambulum de necessitate et ratione condendi regulam et Constitutiones, in 2 § finis Societatis proponitur, qui satis a nobis libro primo, cap. 2, declaratus est, et de cujus perfectione nulla est, nec esse potest controversia. In 3 vero et 4 §, statim proponitur generalis ratio et modus vivendi in exterioribus, ubi tria tanguntur. Unum, de habitu communi clericorum, aliud de moderatione in austeritate vitæ quoad corporales pœnitentias, non præscribendo illas in regula scripta, sed per regulam vivam, id est, Superiorem. Tertium punctum ibi insinuatum est de modo clausuræ Societatis; non est enim instituta hæc religio ad vivendi modum omnino a consortio hominum sejunctum, nec ut religiosi intra claustra semper degant, sed ut huc illucque suis temporibus discurrant, et inter proximos ad illos lucrandos versentur; circa quæ triplex disputatio principalis occurrebat. Prima, de habitu Societatis, quam libro primo, c. 5, expedivimus, cujus rei summa est, quam Basilius in regulis brevioribus, ad interrogationem 210, tradit; erat enim interrogatio: *Quis est ille qui traditus est ab Apostolo habitus ornatus?* Responsio vero est: *Nempe usus ad propositum cujusque finem accommodatur, cum decoro ac dignitate, habita ratione temporis, loci, personæ, utilitatisque.* Quare, licet idem Basilius, reg. 22, ex fusioribus, Benedictus, Franciscus, aliique Patres, in suis regulis, proprio unusquisque modo religiosum habitum requirant, non sunt contrarii, nec inter se, nec nobis, quia unusquisque juxta finem a se propositum locutus est. Secunda, de exteriori ratione, ac modo tractandi corpus in victu, somno, aliisque austeritatibus et pœnitentiis, quam ex professo tractavi eodem libro primo, cap. nono, nuncque illam reduco ad eamdem regulam, ut tractatio hæc corporis sit fini religionis accommodata, quam etiam significavit Basilius, serm. 1 de Instit. monachor., col. 4, dicens: *Ut neque corpus deliciis defluat, nec maceratione nimia atteratur, nec aut variis perturbationibus reddatur obnoxium, neque, si efficiatur morbosus, Dei mandata* (religionis leges et instituta interpretor) *exequi non possit.* Et satis ad rem nostram accommodate in responsione ad interrogationem 196, ex brevioribus, quæ fuerat: *Quomodo manducat quis et bibit ad gloriam Dei,* et respondet inter alia: *Qui non tanquam ventris mancipium propter voluptatem manducat, sed tanquam operarius Dei, ut in operibus iis, quæ sunt ex mandato Christi, exequendis, esse firmior possit;* similiaque multa habet in regula 19, ex fusioribus. Tertia disputatio erat de clausura tam commendata religiosis, quæ nulla vel minima in hac regula præscribitur; sed de hac re dicemus statim circa alias regulas in fine num. 12.

10. *Quid in cæteris summarii regulis præscribatur.* — Postea vero in eadem summa Constitutionum a § 5 ad 8, de usu Sacramentorum in Societatis ingressu et progressu servando, statuitur. Deinceps usque ad § 19 egregia consilia traduntur ad quærendam perfectionem, tam in perfecta seculi renuntiatione, quam in abnegatione sui, tum externa, tum maxime interna, et præterea in solidarum virtutum acquisitione et exercitio, præsertim charitatis et humilitatis. Et in 14 notari potest remedium curandi superbiam, et alia similia vitia, adhibitis contrariis, in usu et exercitio actionum, quod est Basilii, in regula 35, ex eisdem, et regula 289, ex brevioribus; specialiter vero in § 20 stabilitas, non solum in ipso statu religioso, sed etiam in eo gradu ejus, in quo unusquisque a Superioribus constituitur, commendatur. Ad hæc spiritualium rerum et exercitiorum cura § 20 et 22 præscribitur. Ac deinceps de perfectione votorum usque ad § 42 tractatur, et præcipue circa obedientiam insistitur, tam in operibus humilioribus quam altioribus; et non solum in rebus agendis, sed etiam in pœnis pro defectibus sustinendis. In particulari vero prohibetur scriptio vel receptio litterarum, nisi per manus Superioris [1]. Quod etiam Augustinus in sua regula statuit, c. 4. Et cum Superioribus claritas, et totius animæ ac conscientiæ manifestatio sub debito religiosæ regulæ constituitur, tanquam huic instituto maxime necessaria, ut supra, in cap. 6, visum est. Denique de unione fraterna, et aliis, quæ ad mutuam charitatem, et ad perfectionem juvare possunt, usque ad finem illius summarii statuitur. In quibus nihil occurrit quod difficultatem habeat, vel novam explicationem requirat.

De regulis quæ communes appellantur.

11. *Interest inter has regulas et summarium atque speciales.* — Præter hæc omnia, sunt in Societate aliæ regulæ, quæ communes dicuntur, non tam ex objecto, ut præcedentes, quam ex subjecto, seu ex parte personarum pro quibus feruntur. Pro omnibus enim re-

[1] Vide Nav., cap. *Non dicatis,* n. 13.

ligiosis Societatis constituuntur, in quo differunt a regulis specialium officiorum, de quibus statim, licet utrarumque nullus Superior infra Generalem auctor esse possit, ut in prima Congregatione, decreto 143, habetur. Sed in hoc conveniunt cum regulis generalibus, seu summario Constitutionum, quia etiam illud ad omnes pertinet; tamen in materia *circa quam*, videtur esse diversitas; nam Constitutiones hactenus insinuatæ circa generalia quædam principia perfectionis versantur, et ea consilia tradunt, quæ substantiam (ut ita dicam) internæ et externæ perfectionis attingunt; in regulis autem communibus, quæ exterius observanda sunt, et ad communis vitæ ordinem et convenientem dispositionem pertinent, in particulari statuuntur.

12. *Earum distributio quadripartita.*— Videntur autem in quatuor præcipuas partes dividi. Nam primum ordinantur ea quæ spectant ad observantiam spiritualium exercitiorum et divini cultus, quæ in omni religione primum locum habere debent, et consonant illis regulis quæ tradit Basilius, regul. 37, ex fusioribus. Deinde a regula 5, quæ ad exteriorem decentiam, temperantiam, paupertatem, obedientiam, unionem animorum, et alias religiosas virtutes, et particulares circumstantias circa illas observandas, prudentissime et accuratissime disponuntur. Docetur enim quomodo unusquisque, in toto ordine vitæ, et circa seipsum, et circa Superiores, et circa fratres suos, se gerere debeat; legatur Basilii epist. ad Canonicam; ibi enim multæ ex illis regulis reperientur, præcipue non ingrediendi cubiculum alterius, nec se ingerendi aliorum officiis vel ministeriis, sine Superioris ordinatione; legatur etiam regula ejusdem Basilii 50, 52, 53, et c. 41, ex fusius disputatis, ubi modum fere eumdem dependendi in omnibus a Superioribus tradit. Postea vero, a regula 36, traduntur ea quæ circa proximorum conversationem et ministeria servanda sunt, et omnia ad hoc revocantur, ut ex voluntate et arbitrio Superiorum, ea tantum negotia suscipiantur, quæ ad spiritualem proximorum fructum et ædificationem, sine perturbatione vel detrimento spiritualium bonorum religionis expediri possunt. Quibus etiam consonant quæ tradit Basilius, regula 312 et 313, ex brevioribus; ac denique a regula 43, de modo egrediendi domo disponitur, ubi religiosa clausura in sua perfectione juxta finem instituti observanda proponitur. Ut enim dixit Basilius, regula 311, ex brevioribus, religiosa clausura non in hoc posita est, ut nunquam ex cella vel domo religiosus egrediatur, sed ut non sine fructu, nec cum periculo morali, nec sine facultate Prælati; et hæc tria sunt quæ in illis regulis intenduntur ac præcaventur, quantum in generali necessarium est; in particularibus enim regulis de Sacerdotibus, si quid amplius necessarium est, non omittitur, ut videbimus.

De regulis propriis cujusque officii Societatis.

13. *Brevis excursio per regulas speciales cujusque officii.— Regula Superiorum.— Ministri, Consultorum, et Admonitoris. — Magistri novitiorum et Præfecti spiritualis. — Procuratoris. — Scholasticorum, Sacerdotum*, etc. — Præter has ergo generales et communes regulas, sunt in Societate pro singulis ministeriis seu officiis, propriæ ac peculiares regulæ digestæ, quod non esse novum, ex illis verbis Basilii intelligimus, in regul. 147, ex brevioribus: *Unusquisque in munere suo regulam propriam conservet.* Neque id onerosum aut grave censeri debet, sed utilissimum, ut unusquisque magna luce et claritate procedat, sciatque quomodo muneri suo satisfacere debeat. Regulæ igitur Præpositi generalis sunt Constitutiones ipsæ, et totum institutum, ideoque pro illo peculiares regulæ non traduntur; dantur vero Provincialibus, et omnibus inferioribus Prælatis, de quibus in superioribus satis dictum est; et quia illi etiam consilio et auxilio indigent, et admonitione, pro Ministro etiam, Consultoribus, et Admonitore propriæ traduntur regulæ; pro quibus videri potest regula 48 et 54, ex fusius disputatis a Basilio. Item dantur pro Magistris novitiorum, et Præfectis spiritualibus, quorum munus quam sit grave, et religioni necessarium, satis indicavit Basilius, serm. de Abdicatione rerum, dicens: *Summa vigilantia, acerrimaque animi circumspectione operam dato, ut aliquem tibi virum invenias, quem in omnibus deinceps delectæ tibi vitæ studiis certissimum ducem sequare, qui rectum iter ad Deum volentibus pergere, sciat demonstrare;* cujus virtutes et proprietates deinceps late describit. Et quamvis hæc possint ad Superiorem, seu Prælatum religionis adaptari, tamen cum ipse non semper possit per seipsum omnibus providere, sicut in administratione rerum temporalium ministris utitur, ita in spiritualium rerum cura illis uti necesse est, pro novitiis quidem proprio illorum Magistro, pro aliis jam provectioribus

præfectis spiritualibus, qui propriis regulis unicuique statui accommodatis utantur. Sic etiam Procurator, qui in temporali administratione instrumentum potissimum Prælati est, suas proprias habet regulas, quarum necessitas quanta sit, satis declarant verba Basilii, reg. 35, ex fusioribus, ubi attingens hoc munus, ait : *Quam vero difficile sit virum aliquem nancisci, qui Christi nomen non aliquo pacto dedecoret, et cum foris sit, cum iis qui communis vitæ consuetudinem tenent, ita congredi sciat, ut cum sua ipsius professione congressio illa aliqua ex parte non discrepet, id me tacente etiam vos intelligitis.* Sic etiam de cæteris ministeriis, et officiis intelligendum est, tam in temporalibus ministeriis quam in litterariis, ut Scholasticorum, quam etiam in spiritualibus erga proximos, ut Sacerdotum et concionatorum, etc., de quibus hic in particulari dicere non est necessarium, quia nullam specialem doctrinam requirunt, et quæ notatu digna sunt, in superioribus et in locis suis opportunius non sunt prætermissa.

De decretis, vel canonibus Societatis, deque ordinationibus Generalium.

14. *Sola Congregatio Generalis hæc condere valet et mutare.* — Ultra hæc, adduntur decreta seu canones Congregationum generalium ; quamvis enim hic modus Concilii rarius in Societate quam in aliis religionibus congregetur, quia cum habeat Generalem perpetuum, et omnia quæ ad institutum pertinent, plenissime disposita et digesta sint, raro occurrit necessitas faciendi totius religionis convocationem, quæ sine aliis magnis incommodis non fit, quamvis (inquam) hoc ita sit, nihilominus aliquando fieri necesse est. Quando ergo fit, auctoritatem habet condendi decreta et leges perpetuas, et declarandi Constitutiones, vel etiam mutandi, si necesse sit, juxta Bullam primam Pauli III et aliam Julii III. Ordinarie vero talia decreta sunt ad declaranda dubia emergentia, vel ad aliquid addendum, quod juxta temporum varietatem, vel novam observationem, seu experientiam rerum, necessarium aut conveniens videtur, neque ad hunc locum spectat plura de hujusmodi decretis dicere. Possunt autem Generales suas ordinationes condere, quæ non exspirant per mortem eorum, donec revocentur, ut ex declaratione quartæ Congregationis, decreto 19, constat, in qua participant perpetuitatem legum. Nihilominus in hoc differunt a decretis Congregationum generalium, quod posterior Generalis potest ordinationem sui antecessoris revocare, non tamen potest ullus Generalis canones vel decreta Congregationum generalium abrogare, quia Congregatio est illi superior, et in hoc sensu dicitur in dicta Bulla Julii III, esse proprium generalis Congregationis Constitutiones condere vel mutare.

15. *Utraque tamen potest Præpositus declarare efficaciter.* — Et in eodem sensu intelligo, esse dictum in Congregatione quarta generali, can. 21, Præpositum generalem potestate sua ordinaria posse Constitutiones declarare, ejus tamen declarationem non habere vim legis universalis, sed tantum valere ad praxim bonæ gubernationis, quia sicut Congregationis generalis est leges condere, ita et hoc modo declarare ; nomen enim *legis* interpretor esse ibi stricte sumptum, sicut nomen *Constitutionis*, pro statuto immutabili, nisi ex potestate totius religionis et gravissima causa ; sic enim non potest declaratio Generalis habere vim legis, atque hæc interpretatio constat ex septima Congregatione, decr. 76. Nihilominus tamen, sicut potest declarare, ita potest ordinare ut sua declaratio in praxi et gubernatione servetur, quamdiu aliqua Congregatio generalis aliud non declaraverit; alioqui ejus declaratio non haberet majorem efficaciam quam data ab homine litterato, quod dici non potest, quia, sicut in aliis materiis habet potestatem præcipiendi seu ordinandi, ita etiam in hac. Talis autem ordinatio non cessat ipso facto per mortem Generalis, juxta decretum 3 ejusdem quartæ Congregationis, et decretum 72 Congregationis septimæ, quod universale est. Atque hæc attigisse de regulis Societatis sit satis.

Concluditur Societatem regulis suis esse optime satisque instructam.

16. *Probatur ex sufficientia omnigena ipsius regulæ. — Deinde ex auctoritate conditoris, et Pontificum confirmantium.* — Ex quibus omnibus (ut quæstioni præpositæ directe respondeamus) satis constat Societatem, optimis et sufficientibus regulis institutam et munitam esse, ideoque ex hac parte nihil amplius ad ejus convenientem gubernationem, optimamque religiosorum institutionem desiderari posse. Nam, si personas spectemus, omnibus gradibus et ordinibus provisum est ; si virtutes, nulla prætermissa est tali religioso statui accommodata, quæ suis peculiaribus legibus et documentis non fuerit communita ; si offi-

cia, singulorum est ratio habita, et generatim erga Deum, erga Prælatos, erga seipsos, erga proximos, tum domesticos, tum etiam externos, debita officia præscripta sunt; et speciatim pro singulis ministeriis et sollicitudinibus religionis peculiariter directiones stabilitæ sunt. Quod si in legibus et regulis auctoritas postuletur, habent profecto regulæ Societatis maximam. Nam imprimis pie credimus non defuisse Societati speciale illud auxilium, quod Deus fundatoribus religionum dare solet in suis regulis condendis, ut de Sancto Benedicto ait Bernardus, in Evangelio: *Ecce nos reliquimus omnia*, et de ipso Bernardo refertur in ejus vita, lib. 1, c. 8, et de Sancto Francisco in ejus historiis, estque moraliter necessarium; quia non valet humanum ingenium suis viribus assequi omnia substantialia, et convenientia media, ad finem adeo supernaturalem et perfectum. Hoc ergo pie etiam credimus de regulis Societatis, saltem prout continent bases et substantialia media hujus instituti; unde supra etiam lib. 1, cap. 4, de Constitutionibus, quæ sunt cæterarum regularum fundamentum, ostensum est quam grave habeant ab auctore suo, et a modo quo illas edidit, prudentiæ et sanctitatis testimonium; cui accessit quinque Congregationum generalium approbatio, proferens et ostendens totius Societatis consensum, plurium jam annorum usu et experientia confirmatum; et quod majus omnibus est, Apostolica Sedes suprema sua auctoritate illas consignavit, multis doctissimis atque sanctissimis Pontificibus fere in unam eamdemque sententiam concurrentibus, Paulo III, Julio III et Pio V, Gregorio XIII et Gregorio XIV, Paulo V, quam in suis diplomatibus gravissimis verbis testatam reliquerunt. Reliquæ vero regulæ seu ordinationes, quas in Societate diximus esse in usu, vel ab eisdem Congregationibus et Constitutionibus fidem habent, vel certe a Præpositis generalibus, qui post fundatorem S. Ignatium, quatuor tantum, cum hæc scribimus, in Societate numerantur, Jacobus Laynez, Franciscus Borgia, Everardus Mercurianus, Claudius Aquaviva, omnes vita, doctrina et aliis naturæ dotibus satis illustres, prudentiaque, ac rectitudine gubernandi insignes, et tam in condendis quam in cognoscendis ac stabiliendis regulis magnorum virorum consilio semper usi sunt; ergo ex parte regularum et instituti, est sine dubio in Societate sufficiens instructio, et ad regendum aptissima; solum a Domino efflagitanda est ex parte Prælatorum vigilantia et charitas, ex parte vero subditorum humilitas et obedientia, ut religio hæc cum divinæ gratiæ auxilio, optatum finem consequatur.

17. *Exhortatio ad hanc regulam.* — Atque ex his omnibus (ut opinor), non solum satisfactum est omnibus communibus objectionibus quæ communiter contra institutum ejus fieri solent, sed etiam omnium præcipuarum ac propriarum rerum hujus religionis ratio reddita est; unde merito concludere, ac religiosos nostros graviter admonere possumus, ut hanc regulam ac vivendi institutionem immutatam illabatamque retineant; quod profecto sine eodem spiritu, et speciali gratiæ auxilio, quo ipsa fuit condita, diu fieri non poterit; quia in hujusmodi rebus non minor, imo quodammodo major gratia necessaria est ad earum conservationem, quam ad inchoationem. Non deerit autem divina gratia, si non desit integra ejusdem regulæ observantia, quam omnibus hominum statibus, quibus speciali providentia Dei propria vivendi norma tradita est, commendatam intelligimus in illis verbis Deut. 5: *Hæc est via, ambulate in illa, et non declinetis neque ad dexteram, neque ad sinistram.*

18. *Dehortatio a mutatione illius.* — Quapropter suspecti nobis esse debent omnes, qui mutationem aliquam in præcipuis rebus hujus instituti introducere voluerint, etiamsi sub specie et nomine ejusdem Societatis, id se intendere profiteantur; non enim moventur eo spiritu quo Societas ipsa condita fuit, sed nescio quo alio peregrino, et fortasse non est nisi ambitionis spiritus, qui omnia semper interturbare conatur. Quibus respondere possumus quod Bernardus, in Apologia ad Gullielmum Abbatem, religiosis a sua prima institutione deficientibus objicit: *Sic Macharius vixit? sic Basilius docuit? sic Antonius instituit? sic Patres in Ægypto conversati sunt? sic denique sancti Odo, Majolus, Odilo, Hugo, quos se sui utique ordinis principes et præceptores habere gloriantur, aut tenuerunt, aut teneri censuerunt?* Res itaque tanta auctoritate et consideratione stabilitæ, et tam diuturna experientia confirmatæ, non facile mutandæ sunt, donec plurium annorum contraria experientia doceat, ex aliqua illarum majora sequi incommoda; quod de nulla Constitutione præcipua hujus instituti, cum minima specie veritatis affirmari potest. Resistendum ergo est totis conatibus hujusmodi inquieto spiritui; quod si qui fuerint ejusdem Socie-

tatis ingrati filii, quibus hæc mutatio in desiderio est, aut monendi sunt ut mutent affectum suum, et spiritu humilitatis et obedientiæ cum divina gratia induantur; statim enim inordinatus ille affectus per se cadet; aut si huic instituto accommodari nolunt, aut non posse causantur, melius est ut ipsi de Societate mutentur, quam ut propter paucorum affectum tota Societas tam grave malum patiatur.

FINIS LIBRI DECIMI.

INDEX CAPITUM LIBRI UNDECIMI

DE IIS QUI RELIGIOSUM STATUM A SOCIETATE MUTANT.

LIBER UNDECIMUS

DE IIS QUI

RELIGIOSUM STATUM

A SOCIETATE MUTANT

Varii modi hujus mutationis alio remittuntur. — Quæ mutatio hoc in libro tractanda. — Duplex mutatio status religiosi potest in Societate contingere : unus est, quando persona ita mutatur, ut ex religioso fiat non religiosus; alter est, quando perseverante religioso statu mutatur vivendi modus. Hic posterior modus communis est Societati cum aliis religionibus. Prior vero est proprius ejus, locumque habet, non in religiosis professis, sed in cæteris gradibus, qui per vota simplicia constituuntur, ut supra, lib. 3, cap. 9, visum est. De priori ergo modo mutationis nihil nobis superest dicendum, quia in superioribus satis expositæ sunt causæ ob quas in Societate hæc libertas et facultas retinetur, et quomodo, et quo ordine, et quibus ex causis illa utendum est, et quem effectum habeat circa personam ejectam, nam relinquit illam liberam religionis vinculo, et votis. Quare nihil etiam dicendum superest de obligationibus talis personæ, post factam mutationem, quia cum religiosa non sit, nullas obligationes habet quæ ad præsentem considerationem pertineant, per se loquendo; per accidens vero habere poterit, quia si forte ante ingressum in Societate voto aliquo tenebatur, id plane post dimissionem reviviscet, nisi ejus materia jam cessaverit, aut lapsu temporis transierit obligatio ; qua de re extat decretum 132 primæ Congregationis generalis, et canon 22 ejusdem. An vero maneat tutus in conscientia, qui dedita opera male vixit, ut liber dimitteretur, in superioribus, libro 3, etiam declaratum est. Quapropter de his qui de Societate dimittuntur, nihil nobis dicendum superest. Alter modus mutationis varios habet modos et gradus, de quibus satis diximus supra, in tract. 8, libro 3, ex quibus multi vel nihil habent speciale in Societate, vel in ea locum non habent. Unus modus est involuntarius et injuriosus religioni, scilicet per fugam vel apostasiam religiosi; et de hoc videnda sunt dicta in citato loco de religione in communi, quia si quid in hoc ha-

bet proprium Societas, ibi declaratum est, et in superioribus etiam est dictum hunc modum habere locum in omnibus gradibus Societatis, etiam in his qui votis simplicibus incorporati sunt, et easdem pœnas incurrere, etc. Alia mutatio est, vel ad Episcopatum, vel ad beneficium seculare, vel ad habitationem perpetuam extra obedientiam religionis; et hæ mutationes non habent locum in Societate secundum regulam ejus; unde vel nunquam, vel rarissime fiunt; si autem ex speciali dispensatione fiant, sequuntur naturam religiosi status, juxta dicta in superioribus. Idemque fere est de mutatione per transitum ad alias religiones; et si quid habet speciale, supra in communi doctrina tactum est, et ex dicendis hic accipi poterit; quare in his mutationibus immorari non est necesse. Est ergo alia mutatio per dimissionem seu ejectionem ab ipsa religione, per potestatem seu jurisdictionem ejus, quæ solum contingit in professis, nam alii solent liberi dimitti, ut dictum est. Si autem aliquando dimittantur ligati, eamdem proportionem servabunt; et ideo de sola dimissione professorum superest nobis dicendum, et poterit res paucis expediri; quia, præter ea, quæ communia sunt religioso statui, quæ hic repetenda non sunt, pauca sunt specialia puncta, quæ aliqua declaratione indigeant.

CAPUT I.

UTRUM PROFESSUS POSSIT A SOCIETATE EXPELLI, ET QUAS OB CAUSAS.

1. *Prima assertio.* — Certum imprimis est, in aliquibus casibus posse professum quatuor votorum a Societate expelli, ut in multis locis Constitutionum declaratur. Nam 2 p. Constitutionum, c. 1, § 1: *Quamvis causas ad dimissionem dignas eo graviores esse oporteat, quo quis arctius Societatis corpori conjunctus est, quantumlibet tamen quisque sit conjunctus, in quibusdam casibus separari ab ea posset et deberet.* Quod de separatione per dimissionem in declaratione exponitur, et ad professos quatuor votorum in specie extenditur, *cujuscumque gradus* (dicitur ibi) *et dignitatis in Societate sint.* Adeo ut, nona parte Constitutionum, c. 4, § 7, de ipsomet Generali idem dicatur; potest enim imprimis a generalatu deponi justis de causis; deinde vero si causæ obligent, etiam a Societate excludi. Ex quibus Constitutionibus constat, cum professio et vota in Societate fiant juxta Constitutiones ejus, nihil fieri contra justitiam, aut contra pactum in professione inclusum, ejiciendo professum justis de causis juxta Constitutiones, quia Societas sub hac conditione, et non alias, se obligat ad professos suos retinendos. Nec vero in eo genere contractus est inæqualitas, vel injustitia aliqua, ut a fortiori constat ex superius dictis de scholaribus, libro tertio, c. 2, n. 4, et ex his quæ supra, tractat. 8, libro tertio, in genere diximus de potestate ejiciendi professos in quacumque religione. Denique hæc libertas Societatis ad ejiciendos professos suos generatim approbata est a Pontificibus Societatem et Constitutiones ejus approbantibus et confirmantibus, et specialiter a Gregorio XIII, loco statim citando in num. 6.

2. *Secunda assertio bipartita. — Unde constet prior pars. — Impedimentum antecedens ingressum duplex. — De substantiali impedimento.* — Secundo dicendum est posse Societatem expellere aliquem professum, non solum propter nimiam contumaciam et incorrigibilitatem, sed etiam propter grave crimen, quod in scandalum vel infamiam Societatis verteretur. Prior pars communis est omnibus religionibus, ideoque satis patet ex his quæ in communi diximus. Posterior vero posita est ad explicandum quid in hoc habeat peculiare Societas; sine dubio enim habet ampliorem in hoc genere facultatem, majoremque libertatem quam regulariter aliæ religiones habeant. Probatur ergo primo ex secunda parte Constitutionum, c. 2, ubi præter incorrigibilitatem, aliæ ponuntur causæ ob quas dimitti possunt religiosi Societatis. Et quamvis illæ præcipue videantur habere locum in his qui in probationibus versantur, tamen revera sermo generalis est, ut constat ex præced. c. 1 secundæ partis Constitutionum, § 1, in fin., ubi ita concluditur: *Quantumlibet sit conjunctus Societati, in quibusdam casibus separari ab ea posset ac deberet, ut sequenti capite videbitur;* ergo doctrina illius cap. 2 ad omnes de Societate, quantumvis illi conjunctos ac professos, extenditur. Est autem considerandum, causas in illo cap. 2 numeratas ad duo capita revocari. Prius est impedimentum aliquod antecedens primum Societatis ingressum, per mendacium vel injustam taciturnitatem in examine et probationibus occultatum. Hoc autem impedimentum potest esse duplex, substantiale et accidentale. Si ergo sit ex substantialibus, non est dubium quin, statim ac detegitur, etiam post professionem emissam, eji-

cienda sit talis persona a tota Societate. Sed illa non est emissio de qua nunc loquimur, quia, juxta doctrinam a nobis supra, lib. 2, c. 1, datam, illa professio non est valida; tunc ergo non ejicitur verus professus, sed fictus et apparens, nec dimittitur cum votis, sed sine illis, quia illa nunquam habuit.

3. *Accidentale impedimentum quousque sufficiat ad ejectionem.* — At vero si impedimentum sit accidentarium, tunc non obstitit quominus professio valida fuerit, et ideo maturius considerandum est an eam ob causam debeat ejici professus. Quod enim possit, videtur colligi ex dicto cap. 2, § 3 et 5, quia illa doctrina, ut dixi, generalis est; tamen, quia moraliter difficillimum est, etiamsi in principio hujusmodi defectus occultetur, tanto tempore, et per tot tamque diuturnas probationes non detegi, et cognosci a Societate, ideo quando tales defectus (ut sunt, verbi gratia, antiquus morbus, ingens æs alienum, et similes) non cognoscuntur publice usque ad professionem factam, moraliter præsumitur Societatem illos non ignorasse, sed dissimulasse propter aliquod majus bonum. Quod si ita contigerit, non habebit jam Societas jus dimittendi talem personam propter illam causam, quia voluntarie consensit in ejus professionem, illa non obstante. Posito autem casu in quo cesset præsumptio, et revera constet defectum latuisse usque ad factam professionem, tunc ulterius duo ponderanda sunt: unum est, an res sit adeo gravis, ut merito censeatur Societas involuntarie admisisse talem professionem cum absoluta obligatione retinendi talem personam, non obstante tali defectu; aliud est, an defectus ille, qui fortasse fuisset sufficiens ad non admittendam talem personam, satis etiam moraliter sit ad prudenter dimittendam illam; quia *turpius ejicitur quam non admittitur hospes*, etiamsi fortasse per aliquam piam vel indiscretam deceptionem admissus sit. Ponderandum ergo est quid majoris momenti sit, vel scandalum, aut rumor qui ex hujusmodi ejectionibus oriri solet, vel damnum Societatis in retinenda tali persona; si enim hoc damnum non sit magni momenti, nec redundet in res spirituales, aut in decentem famam, aliud remedium videretur adhibendum; quanquam in rigore potestas dimittendi non desit, qua etiam uti licebit, et expediet, si nocumentum Societatis gravius sit. Quæ omnia sunt consentanea declarationibus illius c. 2, littera B.

4. *Impedimentum post ingressum dupliciter.* — *Primo, si contrahatur ante professionem.* — Posterius caput causarum hujus dimissionis esse potest vitium aliquod, aut peccatum post ingressum in Societate commissum. In quo est ulterius animadvertendum, fieri posse ut hoc peccatum sit ante solemnem professionem intra Societatem commissum, vel post illam. Quando est prioris modi, minoris est considerationis, tum quia jam supponitur emendatum (nam si adhuc duraret, non posset dici solum ante professionem commissum, sed etiam post, nam ipsa perseverantia peccatum novum est; esset ergo antea inchoatum, postea vere quasi consummatum, quod non minueret, sed augeret causam ejectionis propter duritiam et insordescentiam); tum etiam quia tale peccatum supponitur in ipsa professione extinctum ac plane dimissum, et ideo si non reincidatur in illud, nec sit morale periculum recidivi, quod auferri non possit intra Societatem, non est sufficiens causa ejectionis, nec potest juste puniri talis persona, regulariter loquendo. Quod si contingat tale delictum esse occultum usque ad professionem factam, et ita, licet forte quoad Deum fuerit dimissum, in foro tamen humano non esse vindicatum, postea vero publice detegi, et infamiam aut scandalum oriri, cui non possit nisi per ejectionem occurri, fieri aliquando poterit, sed raro (ut existimo) id expediet aut licebit, quia semper poterit præterita culpa aliis modis ita puniri, ut infamia et scandalum sufficienter tollantur; et ideo cum apud Deum jam sit omnino dimissa (ut suppono) per professionem, et in futurum non pendeat, non est rationabilis causa separationis.

5. *Secundo, si post professionem, etiam tunc valet ejectio.* — *Id ostenditur ratione.* — *Confirmatur a fortiori de Generali.* — De peccato autem commisso post ipsam professionem, alia ratio est, etiamsi emendatum appareat, tum quia per illud major injuria fit Societati professæ, magisque illius famam et existimationem elevat, et ideo sæpe potest esse necessarium ad bonum nomen Societatis conservandum, ut ob hujusmodi causam quispiam ejiciatur. Tum etiam quia de tali persona minor spes concipi potest, quod vere emendata sit, aut certe quod in pœnitentiam stabilem emendata sit, ita ut sit perseveratura inter eas occasiones et pericula in quibus professus Societatis necessario versari debet. Et ob hanc specialem rationem existimo Societati permissum esse ut majorem in hoc licentiam habeat, etiam circa professos suos, quia et apud

proximos, et propter ipsorum bonum magis indiget bono nomine, et quadam majori fiducia, et veluti securitate suorum ministrorum, quod nomen maxime conservabitur, si omnes intelligant infideles ministros esse a Societate dimittendos, etiamsi professi sint; et ad bonum ipsorum professorum est maxime conveniens propter pericula in quibus versantur, ut in illis cautiores sint. Quod etiam maxime confirmatur ex his quæ de Præposito generali dicuntur, nona parte Constitutionum, cap. 4, § 7, ubi casus numerantur, in quibus per Societatem deponi potest : *Cujusmodi* (inquit) *sunt peccata mortalia in externum actum prodeuntia, copula carnalis, vulnerare quemquam, reditus collegiorum usurpare ad proprios sumptus, vel extra Societatem donare, vel stabilia bona Societatis alienare, vel pravam doctrinam habere.* Propter hæc ergo si sufficientissime constent, deponendus dicitur; et additur : *Et si opus est, a Societate removendus*, etc. Quæ limitatio, *si opus est*, indicat plus requiri ad expellendum illum, quam ad eum officio privandum, et merito, quia major est pœna, majoremque causam et pertinaciam requirit. Nihilominus etiam in illa persona non postulatur incorrigibilitas et pertinacia, sed prudentiali judicio Societatis relinquitur, *præ oculis habendo, quod ad majorem Dei gloriam et universale bonum Societatis fore judicabitur*. Igitur a fortiori in quolibet alio similes causæ sufficiunt, eademque regula majoris boni universalis servanda est; nam, ut dixit Pelagius Papa, cap. *Scias*, 7, quæst. 1 : *Plurimorum utilitas unius utilitati aut voluntati præferenda est.*

6. *Confirmatur tandem ex Gregorio XIII.* — Tandem id declaratur ex speciali Bulla Gregorii XIII, concessa mense septembri anni 1582, quæ incipit *Cum alias*, etc., in qua concedit facultatem Præposito generali, ut possit ex causis justis quemlibet professum a Societate ejicere, vel ut ad aliam religionem etiam laxiorem transeat, facultatem concedere. In qua Bulla primum omnium perpendendus est tenor et discursus ejus. Prius enim proponit dubitationem subortam, *an Præpositus Societatis valeat professos ex causis id exigentibus a Societate emittere, aut eis sic emissis liberum sit de ejus licentia se ad quemvis alium ordinem transferre.* Et ratio dubitationis fuerat, quia Paulus III et Pius IV statuerunt ut nemo de Societate possit ad alium ordinem transire (Carthusiensium excepto), nisi de licentia Romani Pontificis, aut Præpositi generalis Societatis. Unde per illam exceptionem videbatur jam hæc facultas Præposito concessa; quia vero non erat directe facta concessio, nec satis in particulari, nec cum sufficiente declaratione, ideo forte oriebatur dubitatio; ad quam Gregorius XIII non videtur directe voluisse respondere, sed novam facere concessionem pro futuro tempore, dicens : *Nos, re perpensa atque diligenter examinata, Societatis ipsius puritati atque incremento, emissorumque pro tempore saluti consulere volentes, statuimus ut deinceps in perpetuum liceat dicto Præposito, quos judicaverit, ab ipsa Societate emittere*, etc.

7. *Dicta Gregorii verba quantum operentur.* — Per quæ verba, ut ex eorum tenore constat, nihil de dubitatione proposita, quoad potestatem quam antea Præpositus habebat, respondet, sed in posterum eam dubitationem abstulit, absolutam facultatem concedendo. Per quod tamen, ut existimo, non intendit negare quin antea potestatem hanc haberet, sed quia parum referebat, ab illa quæstione abstinuit, et absolutam facultatem concessit. Hæc vero licet nunc clarior et certior sit, non tamen magis ampla, ut opinor, quoad potestatem dimittendi professos in justam pœnam delictorum, nam hæc expulsio jure communi concessa est. Et sic in Bulla Pii dicitur justis de causis posse Præpositum quoslibet expellere; et quoad hoc eodem modo intelligi potest quod Gregorius dicit, *quos judicaverit, possit e Societate emittere;* nam hoc judicium semper intelligitur debere esse justum, atque adeo justis de causis fieri debere, ut amplius sequenti capite intelligetur. Quia vero hoc non limitatur ad pertinaciam et incorrigibilitatem, ideo in eadem amplitudine concedi censetur, qua fuerit in Constitutionibus declaratum.

CAPUT II.

UTRUM PROFESSUS IN SOCIETATE POSSIT AD ALIAM RELIGIONEM TRANSMITTI, ET QUOMODO?

1. *Arguitur circa primam partem tituli.* — In Bulla Gregorii XIII superiori capite allata, non solum concedit Pontifex potestatem ad expellendos professos, sed etiam licentiam eis dandam, ut ad alios ordines ultra Carthusienses, transferri possint, justis de causis, seu judicio Præpositi generalis. Quæ duo, scilicet, expulsio et transitus diversa sunt; nam expulsio, ut ex præce-

denti capite constare potest, habet rationem pœnæ, unde habet pro causa adæquata culpam aliquam gravem, et regulariter incorrigibilem; transitus vero non semper est pœna, et fieri potest non propter culpam, sed ob alias causas. Dubitari ergo potest an ex vi illius Indulti habeat Generalis facultatem concedendi professo qui nihil peccavit, licentiam transeundi ad aliam religionem, ipso nimirum petente et efflagitante, vel saltem voluntarie acceptante; nam si ipse nolit, ac resistat, certum est jure non posse expelli, nec cogi ut ad aliam religionem transeat, tum quia habet jus perpetuo vivendi in hac religione, et bonis ejus fruendi, quo jure sine culpa vel voluntate sua privari non potest; tum etiam quia nemo potest compelli ut aliam religionem profiteatur; transitus autem ad aliam religionem, novam in illa professionem requirit, seu ad illam ordinatur. De consensu autem ejus, dubitari potest propter illa verba Gregorii XIII: *Dubitari contingit an Præpositus pro tempore existens valeat etiam professos ex causis sic exigentibus a Societate emittere, aut eis sic emissis liberum sit de illius licentia se ad quemvis alium ordinem transferre.* Et infra: *Nos Societatis puritati atque incremento, et emissorum saluti consulere volentes*, etc.; et infra: *Liceat dicto Præposito, quos judicaverit ab ipsa Societate emittere, eosque de illius licentia*, etc. Ex his enim verbis omnibus colligi videtur Præpositum generalem solum posse dare hanc licentiam transeundi ad aliam religionem, his quos posset a Societate ejicere; nam quæstio solum mota erat *de sic emissis*, et ratio facultatis est consulere *emissorum saluti*. Et eosdem emissos seu ejectos refert illa particula *eosque*, in ultimis verbis, quibus licentia Præposito datur. Cum ergo nullus professus possit a Societate ejici sine culpa, et facultas hæc transeundi ad aliam religionem solum possit dari juste ejectis, non videtur posse a Generali propter alias causas, sed solum supposita sufficiente ratione ejiciendi professum a Societate, etiam invitum; tunc enim ipso acceptante poterit ei concedi ut ad aliam religionem transeat.

2. *Assertio affirmans bipartita.— Probatur prior pars, quoad transitum ad strictiorem religionem.* — Nihilominus probabilius censeo posse Præpositum generalem dare licentiam professo Societatis transeundi ad quamcumque aliam religionem ex justa causa, etiamsi illa propriam culpam vel incorrigibilitatem non includat. Quod quidem respectu strictioris aut æqualiter strictæ religionis fundari posset in jure communi, quia, ut supra, tract. 8, lib. 3, vidimus, transitus hic licitus est de consensu Prælatorum utriusque religionis, a qua et ad quam transitur, sine dispensatione Papæ, solo jure communi, quod etiam in Societate locum habet; quamquam nonnulla ratio dubitandi in ejus professis oriri possit ex quarto voto obedientiæ, quod specialiter Pontifici faciunt; nam per professionem in alia religione necesse est hoc votum extingui, ut supra vidimus. Ergo ex hoc capite videri potest specialiter necessaria in his professis Societatis licentia Pontificis, propter speciale jus illi acquisitum. Sed nihilominus hæc ratio non urget saltem respectu strictioris religionis, quia omnia hujusmodi vota censentur includere conditionem, dummodo majus bonum non impediatur. De æqualiter vero stricta religione est illa ratio apparentior; sed nihilominus solvi potest, vel quia commutatio in æquale licita est in votis, jure communi, etiamsi talia vota respiciant tertiam personam, præsertim quando non intenditur commodum ipsius tertiæ personæ, sed potius voventis, vel Dei obsequium; vel quia hoc votum est annexum professioni, et sequitur conditionem ejus; unde si professio est commutabilis in æqualem, etiamsi una sit quatuor votorum, et alia trium, si omnibus pensatis, nihilominus est æqualitas, fieri poterit commutatio, et accessorium sequitur naturam principalis.

3. *Deinde quoad laxiorem.*—At vero respectu religionis laxioris aliter probanda est conclusio posita ex privilegio seu jure speciali Societatis, nam ex communi non licet, ut supra in citato tomo diximus, tractando de transitu ad religionem in genere. Probari autem potest hoc speciale jus ex Bulla ultima Pauli III, ubi in generali prohibitione transeundi ad aliam religionem additur exceptio, nisi de licentia Præpositi, aut Sedis Apostolicæ. Idem habetur in Bulla ultima Pii IV, vel potius 1 Pii V, ubi illa refertur et confirmatur. Ergo sicut de licentia Sedis Apostolicæ licet transitus ad laxiorem religionem absque culpa transeuntis, sed ob aliam causam, ita in Societate licet de licentia Præpositi generalis, quia æqualiter excipitur ejus licentia et Pontificis.

4. *Evasio proximæ probationis.— Removetur.*—Responderi autem potest ibi non fieri directam concessionem, sed obiter illam facultatem poni per modum exceptionis, et ideo

intelligendam esse secundum commune jus, et cum partitione accommoda; excipiuntur enim Pontifex et Præpositus, sed cum distributione accommoda, ut utriusque licentia sufficiat, quatenus potest illam dare secundum jus commune, Pontificis quidem, respectu omnium religionum, Præpositi autem, in ordine ad strictiorem vel æqualem. Quæ responsio est apparens, quia verba sunt secundum jus interpretanda, maxime quando non concedunt directe privilegium, sed solum explicant juridicam exceptionem; sicut enim respectu Pontificis juridica est, cur non etiam respectu Præpositi generalis? Ad minimum ergo erat res dubia, et ad tollendam dubitationem, Gregorius XIII expressam fecit concessionem, dans facultatem Præposito generali concedendi professis licentiam transeundi ad religionem aliam laxiorem, ut illis verbis evidenter exprimitur, *paris, laxioris, aut strictioris observantiæ ordinem, per ipsum Præpositum illis præscribendum.* Per quæ ultima verba videtur limitari hoc Indultum, ut, scilicet, non possit Præpositus licentiam generalem concedere transeundi ad quemcumque ordinem laxiorem, sed determinate ad hunc vel illum; oportet enim ut ipse locum præscribat, et merito id factum est, ut prudenter fiat commutatio, et non detur generalis licentia, quæ magis esset in destructionem quam in ædificationem.

5. *Probatur deinde posterior pars assertionis.* —*Primo.*—*Secundo.* — Quod autem hæc facultas non extendatur solum ad illos professos, qui propter culpas solum possunt a Societate ejici, probatur primo, quia alias fere nullius utilitatis esset hoc privilegium, quod est manifeste contra intentionem concedentis expressam illis verbis: *Nos, re pensata atque diligenter examinata, Societatis ipsius puritati ac incremento, emissorumque saluti pro tempore consulere volentes*, etc. Sequela autem patet, quia religiosus, omnino ejectus involuntarie a sua religione, suo jure videtur posse quamcumque religionem laxiorem ingredi, ut in superioribus tractatum est, tractat. 8, l. 3, quia si potest tutus manere in seculo, cur non ingredi quamcumque religionem? Sed quia hoc non est ita certum, probatur secundo. Quia Gregorius nullam ibi fecit mentionem culpæ aut peccati, sed tantum dixit: *Liceat Præposito, quos judicaverit, ab ipsa Societate emittere.* Verbum autem *judicandi* non restringitur ad judicium punitivum seu vindicativum, sed de se indifferens est, et magis indicat judicium prudentiale ex quibuscumque justis causis.

6. *Tertio, ex ponderatione verborum Pontificis.*—Deinde expendenda sunt illa verba: *Societatis puritati atque incremento, emissorumque saluti consulere volentes.* Nam primum illorum videtur respicere delicta, et peccata quæ in his personis esse possunt; nam puritas religionis in carentia talium peccatorum et personarum delinquentium consistit; tamen secundum verbum, scilicet, *incrementum*, etiam potest respicere alias causas; nam sæpe expedit ad incrementum religionis dare licentiam alicui, qui licet malus non sit, est tamen parum utilis, vel parum quietus, aut in perfectione remissus. Ultima denique particula magis hanc causam amplificat; nam fieri sæpe potest ut, licet aliquis culpas non commiserit ejectione dignas, majorem spiritualem profectum speret ex transitu ad aliam religionem quæ licet in se laxior sit, sibi est magis proportionata propter minorem repugnantiam cum natura, vel minorem actionem externam, vel alias causas; ergo facultas hæc ad hos casus extenditur, ut sit intentioni Pontificis proportionata. Denique, licet Pontifex de emissis loquatur, et de eorum transitu, non ideo necesse est ut de solis involuntarie et propter peccata ejectis loquatur, quia etiam illi, quibus licentia datur transeundi ad aliam religionem, ipsis etiam volentibus et petentibus, dicuntur proprie, et juxta usitatum modum loquendi, a Societate emissi; nam hoc verbum non dicit necessario vim ex parte emittentis, aut repugnantiam ex parte emissi; nec etiam dicit ordinem ad culpam, sed solum ad causam potestati proportionatam. Nec etiam necesse est ut emissio et transitus sint actus re ipsa distincti, et quod præcedat emissio, postea vero sequatur transitus jam emissi; sed fieri optime potest ut simul, ac per modum unius, emissio, id est, exitus a Societate, propter transitum et non alias concedatur; et e converso transitus propter emissionem præcipue permittatur.

7. *Resolvitur secunda pars tituli, professum ex culpa ejectum non posse invitum transmitti.* —*Potest tamen indirecte cogi.* — Ex quibus omnibus amplius constat, non solum quod in fine superioris capitis promisimus, scilicet, quas ob causas fieri possit hæc expulsio, sed etiam quis modus in ea servandus sit. Nam si sit expulsio punitiva et involuntaria, requirit delicta proportionata juxta exigentiam Constitutionum, ut præcedenti capite declaratum est, et tunc non est necesse ut exitus a Socie-

tate concedatur cum transitu ad aliam religionem; nullus enim cogi potest ad hunc transitum, nec aliqua religio invitum aliquem recipiet; cum tamen conditio necessaria ad hunc transitum sit alterius religionis consensus, ut in eadem Bulla Gregorii exprimitur; tunc ergo cum Societas habet jus et causas expellendi professum, etiam reluctantem, et ille non vult transitum ad aliam religionem acceptare, poterit Societas illum cogere ut exeat, non tamen absolute præcipere ut religionem aliam ingrediatur; sed semel dimissus poterit in seculo manere, sicut alii expulsi, ut statim dicetur capite sequenti, a n. 5. Si autem ille acceptet transitum ad religionem laxiorem, poterit Societas illum permittere, quod est peculiare privilegium ejus, adeo ut cæteris religionibus probibeat ibi expresse Pontifex participationem ejus, per viam generalis communicationis privilegiorum. Hinc etiam potest Societas delinquentem professum non excludere, sed aliter intra suam religionem punire, et consequenter illi optionem dare, ut vel in tali pœnitentia intra Societatem maneat, vel ad talem religionem etiam austeriorem, vel magis solitariam transeat, nam in hoc nullam facit injuriam, nec iniquam coactionem; nam habet jus puniendi delictum illo modo intra suum ordinem, et potest juste nolle concedere libertatem vivendi in seculo propter vitanda scandala, vel infamiam religionis, vel majus malum ipsius religiosi; ergo concedendo illam optionem, potius benigne agit quam severe.

8. *Nequit professus etiam volens dimitti ad seculum sine causa.* — *Nec etiam nolentem ad aliam religionem transmitti.*—At vero quando non subsunt causæ nec delicta ad expellendum professum invitum, nullo modo potest Societas illum a se expellere, ut in seculo maneat, etiamsi ipse consentiat; quia nec jure communi est hæc potestas in religionibus, ut supra visum est, nec per hanc Bullam vel alias data est specialiter Societati; nam in omnibus fit mentio de transitu ad aliam religionem, non de exitu simpliciter. Item quia alio modo facta, esset irrationabilis talis ejectio, et in detrimentum status religiosi; quod si subsit causa dispensandi, ad Pontificem pertinebit. Nec etiam potest in eo casu Societas cogere professum suum, ut ad aliam transeat religionem, si nolit, quia nec absolute potest directe cogere, ut a fortiori patet ex dictis in proximo puncto numeri præcedentis, nec indirecte, sub aliqua conditione onerosa quæ excedat suum regularem vivendi modum, quia nullum habet jus illam imponendi.

9. Igitur solum potest licentiam dare ei qui vult transire ad aliam religionem. Hanc vero respectu strictioris facile potest dare; existimo tamen practice et ad hunc finem nullam debere judicare strictiorem vel severiorem, rebus ut nunc stantibus, præter Carthusiam, quia nec Pontifices aliam excipiunt, nec facile inveniri poterit, si omnia spectentur quæ supra, de rigore regulæ Societatis, lib. 1, c. 9, explicavimus. Ad dandam ergo licentiam transeundi ad quamcumque aliam religionem, magna causa necessaria est, tantoque major, quanto religio minus fuerit perfecta vel stricta. Quia in hoc consulendum imprimis est religioni, quæ detrimentum patitur, dum privatur quodam membro jam consummato et perfecto, et omnibus laboribus et expensis cum illo consumptis. Deinde etiam bono ipsius religiosi, ne detur illi occasio ut deterius aut minus perfecte vivat. Igitur optima causa erit, et fere unica, si ad ministeria Societatis quispiam judicetur inutilis, quia, scilicet est inhabilis, vel quia non applicatur, nec moraliter applicari potest, sine majori suo detrimento; tunc enim ex consensu utriusque partis poterit fieri divortium per transitum prædictum; et ad hoc est sufficiens auctoritas in Societate a Gregorio XIII concessa.

10. *In Generali residet facultas ejiciendi vel transmittendi professum ex causa.* — *Hanc facultatem delegare potest.* — In quibus autem personis Societatis sit hæc auctoritas, ex eisdem rescriptis Pontificiis manifestum est. Nam solus Præpositus generalis in eis nominatur, eique facultas hæc conceditur; nullus ergo alius Præpositus, sive provincialis, sive localis, jure ordinario hanc habet potestatem; quia vero in prædictis Bullis non restringitur hæc facultas, ut necessario debeat per ipsum Generalem immediate exerceri, ita ut delegabilis non sit, ideo non est dubium quin possit illam aliis delegare, ut expresse supponitur secunda parte Constitutionum, c. 1, lit. C, ubi additur, rarius esse hanc potestatem communicandam inferioribus Præpositis, et non nisi in speciali, et postquam res ad Generalem esset delata, et gravi consideratione expensa foret.

11. *Arguitur residere etiam in Congregatione generali.*—Solum dubitari potest an Societas tota habeat hanc potestatem, id est, an Congregatio generalis illam habeat, sive cogatur vivente Generali, sive sede vacante. Et

ratio dubitandi est, quia in prædictis Bullis nunquam datur hæc potestas Societati, sed Præposito. In contrarium autem est, quia non videtur dari Præposito, nisi in quantum suo modo repræsentat Societatem; et ab illa proxime habet potestatem. Quia enim communiter suprema Societatis jurisdictio per illum exercetur, et hæc facultas datur ad ordinarium regimen, ideo illius facta videtur mentio, illique conceditur potestas; tamen intentio Pontificis fuisse videtur illam dare Societati principaliter, cum ipsa sit Generali superior. Confirmatur, quia in eo casu, in quo generalis Congregatio posset Præpositum suum a munere deponere, et a Societate expellere, potest utrumque facere per seipsam, et antequam alium Generalem eligat; ergo etiam poterit Præposito sic ejecto facultatem concedere transeundi ad aliam religionem. Item si in Congregatione generali coram ipsomet Præposito tractaretur de alterius professi ejectione, vel transitu ad aliam religionem, non videtur posse Præpositus contra sententiam Congregationis illum expellere, aut talem facultatem dare, quia cum Congregatio sit superior, verisimile non est datam esse hanc potestatem Præposito, ita ut illa uti possit contra voluntatem sui Superioris. Item cum principaliter sit data in bonum Societatis, non videtur ejus usus concessus contra voluntatem totius Societatis. Igitur Præpositus in illis locis Societatem repræsentat. Unde videtur fieri consequens in potestate Congregationis generalis esse, hanc potestatem limitare Præposito, ut nimirum illa uti non possit sine consilio, vel etiam sine suffragio unius vel plurium, aut alio simili modo. Quia ita intelligitur hæc potestas concessa Præposito, ut principalius sit concessa toti Societati, quæ non nisi in Congregatione generali existit, vel repræsentatur; ergo potest dicta Societas, si judicaverit sibi expedire, sibi potestatem illam reservare, vel aliquem modum aut limitationem illi addere.

12. Huic autem ultimæ illationi videntur obstare illa verba Gregorii XIII : *Statuimus ut deinceps in perpetuum liceat dicto Præposito,* etc. Nam juxta eorum vim nullus inferior Pontifice potest Præpositum hac potestate privare, nec ponere modum quem Pontifex non posuit. Quis enim potest voluntatem Pontificis limitare aut impedire? ipse autem absolute et sine restrictione ait se concedere Præposito hanc potestatem in perpetuum; ergo nunquam potest illa privari nec immutari, nisi per alium Summum Pontificem. Dicere autem subintelligi subordinationem et dependentiam a Societate, propterea quod Congregatio sit supra Generalem, voluntarium est, ideoque improbabile, utpote contra absolutam formam verborum; et sine sufficiente ratione, siquidem, non obstante illa subjectione Generalis ad Congregationem, potuit Pontifex concedere absolute et simpliciter hanc facultatem huic dignitati Præpositi, quia, licet in casu possit habere Superiorem intra Societatem, scilicet quando generalis Congregatio actu coacta est, tamen regulariter et ordinarie illum non habet. Pontifex autem videtur attendisse ad ordinarium modum gubernandi, et ad dignitatem illius muneris Præpositi generalis. Ergo, licet Præpositus generalis a Societate emanet, et potestatem habeat ordinariam, nihilominus postquam semel electus est, aliquam potest habere facultatem a Summo Pontifice, qua non potest privari per ipsam Societatem, quamdiu Generalis est, seu nisi munere Præpositi privetur. De qua re est optimum exemplum in Bulla ejusdem Gregorii XIII, concessa anno 1575, die 5 Maii, quæ incipit : *Decet Romanum Pontificem*, in qua distincte concedit plures facultates Societati et Præposito ejus, et postea concedit ut aliæ personæ Societatis non possint uti gratiis concessis Societati, nisi per generalem Præpositum, et de ejus beneplacito. Ubi sine dubio loquitur de propria persona et munere Generalis; nec posset universa Societas immutare hunc modum gaudendi privilegiis et gratiis a Pontifice præscriptum, quia Pontifex voluit hanc potestatem esse penes Generalem; idem ergo in præsenti dicendum est.

13. *Resolutio circa disputata in n. 11 et 12. —Ejectio unius Generalis supponit electionem alterius.* —Ergo quod attinet ad hoc ultimum punctum seu illatum, non potest Præpositus per Societatem privari potestate sibi a Pontifice concessa ad expellendum professum, vel dandi ei facultatem transeundi ad aliam religionem justis de causis. Quod vero spectat ad superiora puncta, ex quibus illatum colligebatur, consequenter videtur probabile soli Generali hoc datum esse, quia verba Indulti hoc sonant, et interpretatio de repræsentatione Societatis in ipso Generali est nova et inusitata, ut patet ex alia Bulla citata, et multis similibus. Unde, quamdiu Præpositus vivit, probabile est Congregationem etiam generalem non posse id facere sine consensu ejus, propter rationem factam, quia illi data est po

testas. At vero generalatu vacante probabile est Congregationem habere potestatem, quia capitulum succedit loco Prælati in omnibus potestatibus ordinariis ejus; et hæc potestas jam competit jure ordinario Prælato Societatis. Quidquid vero sit de hoc scholastico rigore, securius est non uti tali potestate ante electionem Generalis. Nam de Vicario generali, qui ad gubernandam Societatem eligitur mortuo Præposito, dicitur in ejus reg. 9 non posse aliquem professum e Societate emittere; et ibidem significatur rem hanc adeo gravem reputari, ut tentanda non sit in eo casu ante electionem novi Generalis. Unde fit tandem ut in eo casu, in quo Præpositus ipse deponendus et expellendus esset, depositio ob officio præcedere debeat, non vero fieri possit a Societate expulsio, donec alius Præpositus electus sit, cujus auctoritate et judicio, simul cum tota Congregatione, si oportuerit, id fiat.

CAPUT III.

AD QUID TENEATUR PROFESSUS A SOCIETATE EJECTUS, VEL QUI QUOVIS MODO AB ILLA DEFICIT, SEU MUTATUR.

1. *Absoluti omnino a votis huc non pertinent.* — Hæc quæstio in coadjutoribus formatis, moraliter loquendo, locum non habet, quia hi possunt expelli liberi ab obligatione votorum, et si aliquando ejiciantur, ita ut in seculo manere possint (quod raro accidit), votorum vinculis liberantur, quidquid sit de iis votis quæ forte in seculo nuncupaverant, ut de scholaribus tractatum est, lib. tertio, c. 4, a n. 23, quo fit ut nulla speciali obligatione postea teneantur; quia votorum dissolutio (ut supponimus) valida est, quibus sublatis, non est unde maneat specialis obligatio. Itaque in eo casu eadem ratio de his est quæ de scholaribus approbatis. Si autem contingeret hujusmodi coadjutorem formatum expelli sine absolutione ab obligatione votorum, vel cum onere ingrediendi religionem, vel simpliciter et absolute, sic eadem de illo ratio est quæ de professo trium votorum, nam quoad obligationem eadem est in votis simplicibus, quamdiu manent, quæ in solemnibus.

2. *Resolutio quæstionis in duplici casu.— Primus casus, de professo ejecto acceptante conditionem profitendi alibi.* — Veniendo ergo ad professum Societatis, dupliciter potest expelli a Societate: primo, cum onere ingrediendi religionem aliam, vel redeundi ad Societatem, si illam non profiteatur; secundo, expellendo illum sine spe receptionis, et sine speciali obligatione, præter eam quæ ex professione ex natura rei nascitur. Prior casus nullam habet difficultatem: supponimus enim imprimis quod, licet religiosus, dum ejicitur, non possit a suis Superioribus obligari ad ingrediendum religionem aliam, ut supra probatum est, tract. 8, lib. 3, estque eadem ratio de professo Societatis, nihilominus per modum pacti mutui potest ad hoc obligari; cum enim professus ejicitur propter sua demerita, condemnari potest ut vel talem, tantam ac tam diuturnam pœnam in Societate sustineat, vel, si malit, talem vel talem religionem profiteatur. Si ergo ipse hanc posteriorem conditionem potius quam priorem acceptet, tenebitur sine dubio, vel illam implere, vel ad Societatem reverti, quia sententia fuit justa (ut supponitur), et illam religiosus acceptavit, eamque implere specialiter promisit. Quocirca, si ille conditionem impleat, et cum effectu religionem aliam profiteatur, cessat omnis superior obligatio, et solum tenetur ad servandum id quod denuo professus est, sive sit strictior, sive laxior religio, quia commutatio est legitime facta; solum posset dubitari de quarto voto professorum Societatis, et de aliis votis simplicibus eorum. Verumtamen idem dicendum est; nam cum duæ professiones sint repugnantes, si posterior valida est, extinguit priorem, et consequenter quidquid illi annexum est; item propter alia quæ statim dicam.

3. *Non implens conditionem nec rediens, apostata est.* — Si autem talis ejectus conditionem non servet, sive omnino non ingrediendo aliam religionem, sive post ingressum, illam relinquendo ante professionem, tenebitur ad Societatem redire; quod si subterfugiat, jam non ut ejectus, sed ut apostata et fugitivus judicandus est; quia non fuit absolute ejectus, sed sub conditione; illa vero non impleta, ejectio est nulla, quia conditionalis, non impleta conditione, nihil ponit in esse; ergo, eo ipso quod incipit esse in mora, incipit esse transfuga et apostata, et consequenter tenetur omnibus obligationibus suæ religionis, et censuris apostatarum, de quibus supra in genere dictum est.

4. Dices: si ille redeat ad religionem, graviter puniendus est, et fortasse perpetuo carcere includendus, vel alia simili pœna afficiendus; nemo autem tenetur seipsum tam gravi pœnæ offerre; ergo potest fugere, et

non redire ad religionem. Quod maxime videtur procedere, quando bona fide aliam religionem probavit, et justis de causis illam non est ausus profiteri, quia tunc jam videtur fecisse quod in se est ad bonum prosequendum (ut sic dicam); se autem tradere, ut gravibus pœnis affligatur, durissimum est, nec videtur ad hoc obligandus. Respondeo religiosum, sic seu sub tali conditione ejectum, semper teneri ad statum religiosum, nec posse tuta conscientia in seculo manere: et ideo teneri religionem susceptam, et in conditione positam atque acceptatam, profiteri, quod, moraliter ac regulariter loquendo, semper poterit; si autem revera habet legitimas causas non profitendi, tenebitur eas proponere Prælatis Societatis, ut facultatem faciant aliam religionem faciliorem ingrediendi, quod semper facient; alioqui tenebitur ad Societatem redire, nisi revera timeat graves corporales pœnas diuturnas, ut carcerem perpetuum, et similes; nam tunc ad providentiam Prælatorum pertinebit ita reum custodire, ut redire ad suam obedientiam et correctionem cogatur; obligare enim illum ut ipse se tradat, certus de hujusmodi pœnis, difficile est. Quia vero pœnæ ordinariæ non sunt adeo graves, neque excedunt modum disciplinæ religiosæ, quæ magna ex parte pendet ex bona dispositione peccatoris; nam si voluntarie emendetur, et satisfaciat religioni, facile aliæ pœnæ temperantur; ideo regulariter etiam verum est hunc teneri in eo casu ad religionem redire.

6. *Secundus casus de professo absolute ejecto.* — *Ejus vota simplicia cessant.* — Superest dicendum de alio casu, quando professus absolute dimittitur. In quo imprimis locum habent omnia quæ de obligatione ad castitatem, paupertatem et obedientiam servandam dicta sunt, tract. 8, lib. 3, in communi de ejectis a religione, quia est eadem proportionalis ratio. In Societate vero sunt speciales difficultates de aliis votis, quæ professi emittunt, imprimis de voto obedientiæ ad Summum Pontificem in missionibus; nam professio integra manet; ergo et votum illud, et obligatio ejus; talis enim est ut extra religionem impleri possit. Idem est de votis simplicibus, præsertim de voto non ambiendi, nec acceptandi dignitatem extra Societatem; nam hoc per se est optimum, et potest in quocumque statu servari, et votum absolute factum est; unde etiam durat post ejectionem. De aliis autem votis simplicibus minor est difficultas; nam materia eorum manifeste requirit actualem vitam et conjunctionem in Societate, et ideo eorum obligatio cessat vel suspenditur in eo statu. Verumtamen idem dicendum censeo de aliis duobus votis; imo generaliter de voto obedientiæ existimo non posse professum ejectum ex vi illius obligari ad ministeria Societatis, ut ad docendam doctrinam Christianam, ad audiendas confessiones et similia. Nam religiosus ejectus non tenetur servare regulam, ut supra, tract. 8, lib. 3, suo loco dixi; ergo nec professus Societatis regulam Societatis; ergo nec potest obligari ratione voti ad servandam illam; sed occupari in his ministeriis solum est ratione regulæ, et in tantum possunt præcipi, in quantum sunt secundum regulam; ergo talia præcepta non habent locum circa ejectum, quamdiu extra Societatem manet.

6. *Imo et quartum votum solemne.* — *Dicta vota reviviscunt, si professus revocatur.* — Ita ergo dicendum censeo de obedientia Pontifici præstanda circa missiones; nam illa etiam promittitur secundum regulam et Constitutiones Societatis; qui ergo jam non agit vitam secundum regulam, neque ad id tenetur, non poterit obligari ad implendum illud votum, durante illo statu, quia revera cessavit materia ejus. Confirmatur, quia ita necessario interpretanda est intentio voventium, et instituentium talia vota, tum quia nemo promittit sustinere onera religionis nisi in ipsa religione, et adjutus spiritu, providentia, auctoritate, et aliis auxiliis ejus, quæ omnia maxime necessaria sunt in re adeo difficili et ardua, ut est obedire in hujusmodi missionibus. Tum ex illo generali principio, quod nulla promissio obligat, quando tanta fit mutatio in statu promittentis, ut verisimile non sit ejus intentionem fuisse pro illo statu se obligare; de quo tractat. 6, lib. 4, de Voto, cap. 19, multa diximus; talis autem mutatio in præsenti casu manifeste procedit, nam longe alia est conditio religiosi actu uniti suæ religioni, qui ut membrum ejus movetur; vel separati, qui nec a religione movetur, nec in ejus finem tendit. Atque hic discursus æque probat de voto simplici non quærendi vel acceptandi prælationem, nam usus ejus erat accommodatus religioni, durante unione ad illam; mutato autem statu, minime. Unde etiam tunc cessat ratio talis voti in Constitutione expressa, quæ mentem ejus et intentionem declarat. Est autem ratio in decima parte Constitutionum, § 6: *Ut perpetuo felix status Societatis conservetur.* Postquam autem aliquis a Societate

ejectus est, nihil ad statum ejus refert, quod dignitatem ambiat vel accipiat. Item *ne Societas his hominibus, qui ad propositum sibi finem sunt ei necessarii, privetur;* at hic ejectus nec Societati necessarius est, nec illo privabitur, etiamsi Prælatus fiat, quia jam privata supponitur. Item *ut unusquisque videat qua ratione animarum saluti juxta nostræ professionis humilitatem et submissionem inservire possit.* At ejectus jam non tenetur ad hanc finem aspirare, nec illi incumbere. Cessat ergo in his ejectis talium votorum obligatio, vel potius necessarius usus, quamdiu in eo statu permanent; nam si contingat iterum in Societatem recipi, vota integra manent, et statim obligare incipiunt.

7. *Quæ obligationes durent in professo mutato ad alterum statum.* — Ex his infertur idem dicendum esse de omnibus translatis a Societate in alium statum altiorem; nam de transitu ad aliam religionem per professionem ejus dictum jam est; idem ergo est si professus Societatis fiat Episcopus, vel Cardinalis; non enim tenetur amplius voto obedientiæ circa missiones, nec voto non ambiendi aut non acceptandi altiorem dignitatem, propter easdem rationes, ut etiam supra tetigi, de his votis tractando. Solumque manet ex votis simplicibus illud, quod per se, et ex materia sua ad hoc ordinatur, ut in eo statu obliget, ut ibi etiam exposuimus; unde fit ut de his translatis a Societate ad Episcopatum vel altiorem dignitatem nihil nobis dicendum supersit, præter ea quæ communia sunt omnibus religiosis Episcopis, et quæ de illo speciali voto diximus. Nec etiam de translatis ad aliam religionem, quia, facto transitu legitime et valide, ille perinde reputatur ac si in Societate nunquam extitisset.

8. *Conditiones legitimi transitus ad aliam religionem.*— Ut autem talis transitus legitime fiat, oportet ut jura et privilegia Societatis serventur; quæ autem illa sint, attigimus supra, in lib. 3, tractantes de votis scholarium, et summa est, ut transitus non fiat sine licentia obtenta Præpositi Societatis, ordine Carthusiensium dumtaxat excepto, juxta Bullam Pauli III, anni 1549, *Licet debitum*, ubi ingressus aliter factus irritatur, et persona ut apostata condemnatur; et latius confirmarunt Pius IV, et V, in Bulla anni 1565, *Æquum reputamus*. Idem autem Pius V vivæ vocis oraculo, et Gregorius XIII, in Bulla anni 1584, *Dilecte fili*, circa superiorem exceptionem de transitu ad Carthusianos limitationem addiderunt, ut nimirum semel liceret, non aut bis, aut sæpius, sine consensu Societatis Præpositi. Quam gratiam ita Societatis voluit Gregorius esse propriam, ut per viam communicationis non posset ab aliis religionibus participari. Cum licentia autem Præpositi fieri potest hic transitus etiam a professis, non solum ad arctiorem, sed etiam ad laxiorem religionem justis de causis, ut idem Gregorius XIII declaravit in Bulla anni 1582, *Cum alias*, post quem transitum, si professio subsequatur in alia religione, liber (ut diximus) manet professus Societatis ab omnibus aliis votis specialiter in Societate emissis, sicut manet liber ab obedientia Societatis. Si autem non sequatur professio, redeundum illi necessario est ad Societatem, nam omnia vota omnisque eorum obligatio integra manet; nec de hoc transitu plura hic dicere necesse est.

9. *Apostatæ nullas obligationes religionis ex se exuunt.* — Ultimo colligitur ex dictis, per contrariam rationem longe aliter judicandum esse de professo apostata, vel etiam sine peccato apostasiæ extra Societatem et cum exemptione etiam ab obedientia ejus ex dispensatione Pontificis commorante. In utroque enim omnium votorum obligatio integra perseverat; et de apostata quidem id patet, quia ligatus manet omnibus votis, et jure actu subjectus Societati, ad quam redire tenetur. Item quia omnis apostata tenetur etiam pro illo tempore ad observationem regulæ, quantum in se est, quia non debet iniquitas ei patrocinari, ut supra ostensum est; ergo multo magis tenetur ad specialia vota servanda, quæ secundum regulam fecit. Denique rationes factæ de ejecto non militant in profugo; imo si attente considerentur et applicentur, contra apostatas convincunt.

10. *Quid de manentibus extra Societatem de licentia Papæ.* — De aliis vero extra Societatem manentibus de licentia Papæ, etiam si in ejus palatio et sub immediata obedientia ejus vivere contingat, certum est professionem et statum antiquum in eis manere integra; ergo et omnis obligatio votorum, quantum in se est. Quod addo, quia si talis persona sit exempta ab obedientia Societatis, pro tunc non tenebitur ex vi quarti voti obedire Generali in missionibus, sicut non tenetur in aliis rebus. Votum tamen ipsius de obediendo Pontifici in missionibus integrum et speciale manet. Atque eadem ratione perseverat votum non ambiendi dignitatem intra vel extra Societatem, nec acceptandi illam extra Societa-

tem, nisi præcipiatur, quia obligatio horum votorum non pendet ex actuali obedientia ad Præpositos Societatis, sed per se et recte obligat in tali materia, quæ in illo etiam vitæ genere locum habet. Item talis persona adhuc est membrum Societatis, substantialiter (ut sic dicam) illi conjunctum, licet quoad actualem usum aliquo modo separata sit; illud tamen sufficit ut in eo locum habeant rationes omnes horum votorum, et præsertim ea quæ respicit conservationem Societatis *in sua puritate, et felici statu,* qui maxime perturbari posset, si tales personæ possent in ea dignitatem ambire, sine violatione sui voti. Imo facile possent illo modo dicta vota eludi, procurando prius exemptionem a Societate, et postea ambiendo ; non est ergo dubium quin maneat tunc integra obligatio. Neque difficultas alicujus momenti circa hoc occurrit. Atque hæc de toto religioso statu atque instituto Societatis Jesu, si non quantum ejus dignitas, atque excellentia postulabant, certe quantum ingenii mei vires assecutæ sunt, tractanda occurrerunt, ad laudem et gloriam ejusdem Jesu, qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat in secula sæculorum. Amen.

FINIS LIBRI UNDECIMI.

INDEX

LOCORUM SACRÆ SCRIPTURÆ

QUÆ HOC OPERE AUT CITANTUR AUT EXPLICANTUR.

EX VETERI TESTAMENTO.

EX NOVO TESTAMENTO.

INDEX

CONCILIORUM, CONSTITUTIONUM,

MOTUUM PROPRIORUM, ETC.

LOCA

JURIS CANONICI ET CÆSAREI.

Cap. *Nullus*, de Elect., c. 1.
Cap. *Quod omnes*, de Reg. jur., l. 1, c. 8.
Cap. *Statuto*, § Statuimus, de decimis, c. 9.
Cap. *Ut periculosa*, Ne cler. vel mon., c. 5.
Cap. *Unic.*, § Sane, de Relig. dom., c. 1.
Cap. *Un.*, § Verum. de Statu reg., c. 9, 10.
Cap. *Un.*, § Confirmatos, de Rel. dom., tr. 9, l. 1, c. 8.

EX CLEMENTINIS.

1, De Constit., tr. 8, l. 1, c. 5.
1, De Elect., l. 2, c. 1, 3, 6; l. 3, c. 13.
1, De Statu monach., l. 1, c. 6, 11; l. 2, c. 13.
Cap. *Exivi*, de Verb. sig., l. 1, c. 1.
Cap. *Ut ii*, de Ætate et qual., l. 2, c. 4.

EX EXTRAVAGANTIBUS JOANNIS XXII.

Cap. *Antiquæ*, de Voto, tr. 10, l. 4, c. 3.

EX EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.

Cap. *Ambitiosæ*, de Reb. Eccl. non alien., tr. 8, l. 2, c. 27.

Cap. *Inter cunctas* de Privil., c. 16.

EX DIGESTIS.

Leg. 1, De Jure delib., tr. 8, l. 1, c. 5.
Leg. 1. De Reg. jur., c. 1.
Leg. 9, De Jur. et fact. ignor., ib.
Leg. 17, De Ædil. edict., l. 3, c. 2.
Leg. *Si constante sol. matr.*, l. 1, c. 9.
Leg. *Si ita scriptum*, de Leg., 2, l. 2, c. 8.

EX CODICE.

Leg. *Sancimus*. de Sacr. Eccl., tr. 8, l. 2, c. 27.

EX AUTHENTICIS.

Auth. de Alien. et emphyt., c. 9, tr. 8, l. 2, c. 27.
Auth. de Monach., coll. 5, tr. 10, l. 2, c. 1.

INDEX RERUM

QUÆ IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR.

APOSTOLI.

APPELLATIO.

ARTICULUS MORTIS.

ASSISTENTES SOCIETATIS.

BULLA CŒNÆ.

BULLA CRUCIATÆ.

C

CANONICI REGULARES.

CENSURA.

CONGREGATIO.

CONJUGES.

CONSCIENTIÆ RATIO.

CONSECRATIO VIRGINUM.

CONSILIUM.

DIGNITAS.

DIMISSIO, ET DIMISSI E RELIGIONE.

DISCORDIA.

DISPENSATIO.

GRADUS.

GRATIA.

GRANDIMONTENSIS ORDO.

S. GREGORIUS MAGNUS.

S. GUILLIELMUS.

H

HABITUS.

HÆRESIS.

HIERONYMITARUM ORDO.

HOMICIDIUM.

HONOR.

MONITIO SECRETA.

MORTIS ARTICULUS.

MORIBUNDUS.

MORTIFICATIO.

MULTITUDO.

OFFICIUM.

OPINIO.

ORATIO.

ORDINATIONES SOCIETATIS.

ORDO SACRAMENTUM.

POTESTAS.

PRÆCEPTUM.

PRÆDICATIO, et PRÆDICATOR.

PRÆDICATORUM ORDO.

PRÆMONSTRATENSIS ORDO.

PRIVILEGIUM.

PROBATIO ADMITTENDORUM IN RELIGIONEM.

PROMISSIO

PROXIMUS.

PRUDENTIA.

PUERORUM INSTITUTIO.

R

RECREATIO.

RECURSUS.

REDDITUS ANNUI.

RELIGIOSUS.

REPREHENSIO.

RESERVATIO CASUUM.

REUS.

S

SACERDOTIUM.

SAPIENTIA.

SCHOLASTICI APPROBATI SOCIETATIS.

SCIENTIA.

SCRUPULUS.

SECULARES.

SENSUS.

SERVITUS.

SIGILLUM.

SIMONIA.

SOCIETATIS JESU RELIGIO.

SPIRITUS.

SPIRITUS SANCTUS.

SPONSUS.

STATUS.

STATUTUM.

STIPENDIUM.

STUDIA.

SUPERIOR.

SUSPENSIO.

T

TEMPERANTIA.

TENTATIO.

Coulommiers. — Typogr. Albert PONSOT et P. BRODARD.

